

Mbëti Ndjapä: TÄFO MADĪ

South Central Banda New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATIIYÖ.....	4
MÂREKE.....	39
LÛKE.....	61
JÂAN.....	98
ABADJÂNGELE.....	124
RÔMO.....	158
1 KÖRÊNTE.....	175
2 KÖRÊNTE.....	190
GÄLÂTE.....	200
ËFÊZE.....	206
FÎLÎPE.....	212
KÖLÔSE.....	216
1 TËSÄLÖNÎKE.....	220
2 TËSÄLÖNÎKE.....	224
1 TIMOTË.....	227
2 TIMOTË.....	232
TÎTE.....	236
FILEMÖN.....	239
AHEBORÖ.....	241
JÂKE.....	253
1 PÎÊRE.....	258
2 PÎÊRE.....	263
1 JÂAN.....	266
2 JÂAN.....	271
3 JÂAN.....	272
JÛDE.....	274
APÖKÄLÎBÎCHI.....	276

MATIYƏ

Ndöndö pö pä Tchôtchö Pö ndê Matiyə mbô rê

Mbëti âtə wätə Tchôtchö Pö ndê Matiyə mbô rê. Matiyə wätə earê kê pala makətche-lapöo ndê Jezü ê tchê ndêkê mbo tchê tē djisípili ndê yê. Matiyə də ngâ badjângele lê gûtê abadjângele ndê Jezü wân andjê ndêkê e kê mu Tchôtchö Pö, kê gbo angâ azü kê mbo andjê tē azü ndê Krîsiti.

Matiyə mbô rê lê mbëti âtə köbo ndê a zî Jezü la rê, la rə ndê Jezü mbô ndjê rê pä cho âtə, la rə ndê tche nyîsê nê sê azü, ndjê la pö ndê kuzü yê lakê jo ndê yê lê kuzü. Jezü mü pö la gbôgbô sê azü, tche tchä a-earê têkôm-bô, kê grô angbongbo atchozö, kê mbô angbängbä arə ndê ârôpâ kûma azü.

Matiyə mbô Tchôtchö Pö âtə bëte arêma ndê yê ajuifu, ndêkê nyîsê nê sê andjê pä tē lège nê Jezü wätə Mesî, ndê a-earê ndêma Ndjapâ tô pö ndê yê gasa alême lê Mbëti Ndjapâ. Ânyê arə gbê ndê a tô pö ndênê pä yê dokütchê ndêkê pa tche nê atêpâ cho âtə, arə nê lâme mbô nê tē lège nê. Tchetchê kä ndê âwâtê Gbië ndê tche wâ ndêkê nê. Djusênê kä ndê angbängbä azü gbôtê rə yê, ânyê kê e tchê pä «Modô ndê Davîdi», bëte Davîdi kä ndê âwâtê gbölö gbië ndê azü ndê Isarayële ndê andjê wätê azü ndê Ndjapâ. Ndê Jezü nyîsê rə pä Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ sê azü ndê Isarayële, praâbalê agbölö azü ndê andjê la tē andjê kä ndê âkôsê yê.

Ädê kâko ânyê, ndê Jezü tchü, andjê kîtê köbo ndêkê pa a mu pö ndê yê, ânyê kê jêtê kê mbo gbôgbô pä andjê. Ädê andê abadjângele nê, andjê krü tchêlê tē andjê katchôgbê pä cho âtə, lakê mu Tchôtchö Pö sê azü gbê.

Mbëti âtə krü tchêlê tē yê kâkê:

Araâta Jezü Krîsiti la kê zî tchê (1.1—2.1-23)

Kê mu pö ndê Jâan-Batîse (3.1-12)

Kê gbo batême ndê Jezü, la köbo ndê Satäa nyîndê kê mbo rê pä tche mbo ngbongbo rə (3.13—4.1-11)

Kê mu pö ndê Jezü bhâ Galilê (4.12—18.1-35)

Jezü ê atê Jerúzalêmo ndêkê tchu (19.1—20.1-34)

Kê wa ngbanga lê kûma Jezü, la kê tchu ndê yê (21.1—27.66)

Jezü jö lê kuzü (28.1-20)

Araâta Jezü

(Luk 3.23-38)

1 Mbëti âtə wä pä rə araâta Jezü *Krîsiti*, modô ndê *Davîdi*, ndê tche dê modô ndê *Abrahâmo*.

² Abrahâmo zî *Izâke*. Izâke zî *Jakôbo*. Jakôbo zî Judäa la ayîngâ yê. ³ Judäa la êchê ndê yê Tamäre zî Pêrêse la Zâra. Pêrêse zî Eserön. Eserön zî Arâmo. ⁴ Arâmo zî Äminädâbo. Äminädâbo zî Nasön. Nasön zî Sälâmâne. ⁵ Sälâmâne la êchê ndê yê Rahâbo zî Bôâze. Bôâze la êchê ndê yê Rûtu zî Öbêde. Öbêde zî Jesê. ⁶ Jesê zî gbië Davîdi.

Davîdi zî Salomön. Anyî Salomön wä alême tē êchê ndê Uri. ⁷ Salomön zî Rôböâmo. Rôböâmo zî Abiä. Abiä zî Äsâfe. ⁸ Äsâfe zî Jozafä. Jozafä zî Jörâmo. Jörâmo zî Öziâse. ⁹ Öziâse zî Jöätâmo. Jöätâmo zî Äkâze. Äkâze zî Èzêkiâse. ¹⁰ Èzêkiâse zî Manasê. Manasê zî Amön. Amön zî Jöziâse. ¹¹ Jöziâse zî Jekoniä la ayîngâ yê, sênê ndê a kê abechê gö ndê Isarayële la gbôgbô ânyê kê ê la andjê atê *Bäbilône*.

¹² Pânê ndê a kê abechê gö ndê Isarayële la gbôgbô ânyê kê ê la andjê atê Babilône, Jekoniä zî Sälätîele. Sälätîele zî Zöröbäbêle. ¹³ Zöröbäbêle zî Abiwudü. Abiwudü zî Èliäkîme. Èliäkîme zî Äzôre. ¹⁴ Äzôre zî Sädôke. Sädôke zî Äkîmo. Äkîmo zî Eliwudü. ¹⁵ Eliwudü zî Eleazäre. Eleazäre zî Matän. Matän zî Jakôbo. ¹⁶ Jakôbo zî *Jozêfu*. Jozêfu dê köchê ndê *Malê* ndê tche zî Jezü, ndê a ê rê tē yê pä Krîsiti.

¹⁷ Ndêkê to tē Abrahâmo ndjoa êtê Davîdi, kê zî azü tē manê pä mawo ndê andjê gbê wä lê könô gbê tchêpâ nê voanê. Ndêkê to tē Davîdi ndjoa êtê lo nê ndê a kê abechê gö ndê Isarayële ânyê kê ê la andjê la gbôgbô atê Babilône, kê zî azü tē manê pä mawo ndê andjê gbê wä lê könô gbê tchêpâ nê voanê. Ndêkê to tē lo nê ndê a kê abechê gö ndê Isarayële ânyê kê ê la andjê la gbôgbô atê Babilône ndjoa êtê lo kê zî Krîsiti, kê zî azü tē manê pä mawo ndê andjê gbê wä lê könô gbê tchêpâ nê voanê.

Pö ndâkê zi Jezü

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Pö ndâkê zi Jezü Krîsiti wâ kâkê. Anyî nê Malê wâtê êchê ndê Jozêfu nyîndê kâ to tchê. Dokütchê ndêkâ pa andjê totê andjê dëkê Malê kâ la güzu ndê *Kpîki Yingö*.¹⁹ Jozêfu ndê tche nyîndê kâ to Malê, tche wâtê djîrê akrê. Tche nyîâbo ndêkê wutu la pö lâme lâ la azü gbê ndêkê pa ganô mbo Malê-a, kâko tche nyîndê kâ gbotê Malê lâ küwû nê. ²⁰ Ndê gbô tchê ndêpo lakê za küma yê kâko, ngâ *ânje* ndê Gbölö Gbië nê pu tchê lâ lü. Ânje nê tô rê sê tchê päkêdê: «Jozêfu, modô ndê Davîdi, wawa ndêkâ to Malê tê êchê ndê zê mböâbô mö mbô-ê, bëte güzu ndê âwâ lâ yê lâme, wâtê andê Kpîki Yingö. ²¹ Tchê ziadje bechê tê köchê. Mô zadje rê yê pâ Jezü, bëte tchetché kâ âkê tchadje azü ndê yê lâ ngbongbo rê †.»

²² Rê lâme gbê mbö ndêkê pa pö ndê Gbölö Gbië tô rê lâ ma *earê ndêma* yê alême mbo gundêssê nê, pö nê wâ päkêdê:

²³ «Bechê-êchê ndê tche wûn-âbô sê aköchê wûn zadje güzu,
kê ziadje bechê tê köchê,
a eadje rê tê yê pâ Emanuwêle,
ndê âtô rê pâ Ndjapâ kâ la azê ††.»

²⁴ Ndê Jozêfu jô lâ lö nê, tche mbô ndjê rê gundêssê ma ânje ndê Gbölö Gbië nê. Tche tô Malê tê êchê ndê yê. ²⁵ Praâbalê andjê sêâbo la tchê köchê la êchê-a, zoo Malê zî bechê tê köchê. Jozêfu ê rê tê yê pâ Jezü.

A-earê kâ pu dju rê pâ akêkêrê nê ndêkê wun Jezü

2 A zî Jezü bhâ *Bêtelehêmo* lâ gö ndê Judê, lo nê ndê *Hêrôde* wâtê gbië. A-earê kâ pu dju rê pâ akêkêrê tô dêsânê ndê lo wutu tâ kâ wûtu bhâ *Jerûzalêmo*. ² Andjê yûkû nê päkêdê: «Bechê ndê a zî tchê ndêkê pa tche watê gbië ndê ajuifu lâme sê bhâ tchêbâ? Ârâ wûn kêkêrê ndê yê ndê âwûtu dêsânê ndê lo wutu tâ, ânyê kâ nê ndêkê voga tchê.» ³ Ndê gbië Hêrôde djê pö lâme, tchêlê küma yê djîngili-î, tchetché la azü gö ndê Jerûzalêmo gbê. ⁴ Tche pâla agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la *a-earê kâ nyisê ndië*, kâ yû andjê tê tchô ndê a wâ ndêkê zi *Krîsiti* nê tâ. ⁵ Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Bhâ *Bêtelehêmo*, lâ gö ndê Judê, bëte *earê ndêma Ndjapâ* mbö rê alême lâ mbëtî päkêdê:

⁶ «Momö ndê *Bêtelehêmo*, gö ndê Judä,
mo wâbo tê yëyê gö
lê gûtê agbölö agö ndê Judä-a,
bête lâ zê kâ ndê ngâ gbië wutuadje
ndêkê nyisê köbo sê *Isarayêle*, azü ndê mê †.»

† Rê «Jezü» nyîndê kâ to rê päkêdê: *Ndjapâ tchê azü lâ kuzü*.

†† Nyê dî *Eza* 7.14,

‡ Nyê dî *Mich* 5.1.

⁷ Tchâme, Hêrôde ê a-earê kâ pu dju rê pâ akêkêrê lâ küwû nê, kâ yû andjê tê lo nê ndê kêkêrê nê wûtu la rê. ⁸ La tchêngbâ nê, tche wân andjê atê *Bêtelehêmo*, kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê êê, kâ yukû pö pâ bechê nê. Âdê nyê âgbo tchê nê, kâ ka kâ to rê sê mê ndêkê pa mêmê ndjê gbê mê e ndêkê voga tchê.» ⁹ La tchêngbâ pö ndê gbië nê tô rê kâko, andjê zâ köbo ndêkê e etê. Kêkêrê ndê andjê wûn rê dêsânê ndê lo wutu tâ, zâ tchâtchu andjê. Ndê kêkêrê nê wûtu sê tchô ndê bechê nê sê tâ, kâ krê-ê. ¹⁰ Ndê andjê wûn kêkêrê nê, su andjê wâ la gbölö mômô. ¹¹ Andjê lâ bhâ tchêalê nê, kâ gbô bechê nê la anyî nê *Malê*. Andjê gûte lakê voga bechê nê. La tchêngbâ nê andjê jî ma kâdjâ ndê andjê kâ wûtu la atchôtchô arê batê lôlo la dukâni la yömbö ndê rê nê wû pâ *mîre*, kâ kû rê sê bechê nê. ¹² La tchêngbâ nê, Ndjapâ krâ tü andjê lâ lü ndêkê pa andjê ka bata kâ pu Hêrôde-ê. Kâko andjê zâ ngâ köbo ngbî kâ gü atêlê gö ndê andjê.

A kpê la Jezü atê Ejipti

¹³ Pânê ndê a-earê kâ pu dju rê pâ akêkêrê nê gü etê, ngâ *ânje* ndê Gbölö Gbië tô rê sê *Jozêfu* lâ lü päkêdê: «Amö alafô, kâ zâ bechê nê la anyî nê, kâ kpê la andjê atê Ejipti. Kê sê bhâye zoo mê kra tü zê ânyê mo kangbâ zê. Bête Hêrôde puadje köbo ndêkê won bechê nê.» ¹⁴ Jozêfu âlafô lâ bütchî, kâ zâ bechê nê la anyî nê, andjê kpê atê Ejipti. ¹⁵ Tche sê bhâye zoo etê lö kuzü Hêrôde. Rê lâme wûtu ndêkê pa pö ndê Gbölö Gbië tô rê alême lâ ma earê ndêma Ndjapâ mbo gundêssê nê, pö nê wâ päkêdê: «Mê ê modô ndê mê ndêkê wutu lâ gö ndê Ejipti †.»

Hêrôde zâma ndêkê pa a won abechê

¹⁶ Ndê Hêrôde wûnsê nê pâ a-earê kâ pu dju rê pâ akêkêrê lâme bölo anyê bölo, su yê kû tchê tê gbölösânê. Tche zâma ndêkê pa a won angbelê-abechê tê aköchê ndjoa etê ngû bichuû, lâ gö ndê *Bêtelehêmo* la ayëyë gö ndê âwâ ndrotê nê. Hêrôde mbö rê nê lâme gundêssê pö ndê a-earê kâ pu dju rê pâ akêkêrê nyîsê nê sê tchê pâ lö kâ wutu ndê kêkêrê nê. ¹⁷ Âmbö kâko ndêkê pa pö ndê Jeremî earê ndêma Ndjapâ tô rê alême mbo gundêssê nê, tche tô rê päkêdê:

¹⁸ «A djê ngâ wârê bhâ Ramä,
azü kî lakê di tchêlê ma andjê.
Râchêle kâ âkê kî tê abechê ndê yê,
tche nyîâbo ndêkê pa a ra anyê-a,
bête abechê ndê yê nê kâ sê bata-a †.»

Bha Jezü la anyî nê kâ la tchê atê Nâzârête

¹⁹ Pânê ndê Hêrôde tchû, ânje ndê Gbölö Gbië tô pö lâ lü sê Jozêfu bhâ Ejipti. ²⁰ Tche tô rê sê tchê päkêdê:

†† Nyê dî *Oze* 11.1. †† Nyê dî *Jer* 31.15.

«Amö alafô, kë zâ bechê në la anyi në, kë kâ âtâlê gö ndê Isarayele, bëte andjanê ndê andjê pû köbo ndêkê won bechê në alême, andjê tchû nê.»²¹ Jozêfu âlafô kë zâ bechê në la anyi në, kë gû la andjê atê Isarayele.²² Ndê tche djê râ pâ Ärêkêlâöse kë ndê âwâtê gbië ndê Judê ngbâ bha në Hêrôde, wawa kë ka atêe mbô tchê-ê. La tchêngbâ në Ndjapâ tô pô sê tchê lâ lû, tche zâ köbo kë ê atâlê gö ndê Galilê.²³ Tche ê kë sê bhâlê ngâ gö ndê rê në wû pâ Nâzârête, ndêkê pa pô ndê a-earê ndêma Ndjapâ tô rê alême mbo gundêsê në, pô në wâ pâkêdê: «A â-eadje râ tê yê pâ akrê gö ndê Nâzârête.»

Kê mu pô ndê Jâan-Batîse
(Mar 1.2-8; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28)

3 Lo në lâme, Jâan-Batîse wûtu kë sê lakê mu pô Ndjapâ bhâlê kpaëgâ ndê Judê.² Tche tô rê pâkêdê: «Äwäpâ nyê gbotê bændi kë mbo ræ ndê nyê, bëte lo kë mbo *kûmândemâ ndê Ndjapâ* pâ nyê ndô nê.»³ Jâan wâtê akrê ndê *earê ndêma Ndjapâ* Ezayi tô pô ndê yê alême pâkêdê:

«Ngâ akrê ön bhâlê kpaëgâ pâkêdê:
«Nyê nyikrê köbo Gbölö Gbië,
Nyê nyikrê köbo yê ngbêwôn †!»

⁴ Jâan-Batîse yû lâba ndê a mbô rê la su kûtê gia ndê rê yê wû pâ chamö. Tche i wû ndê âwâ la kpoto gia pâ lâba ndê yê. Kizî ndê yê dâ kütû agölö la jrôâ awrûatro.⁵ Azü lâ agö ndê Judê gbê la azü gö ndê *Jerûzalêmo* gbê në pu Jâan.⁶ Andjê tösê angbongbo ræ ndê andjê ësûwu, ânyê Jâan zâ *batême* sê andjê lâ ngu ndê Jurudên.

⁷ Ndê Jâan wûn angbängbâ *afariziën* la *asadusiën* ndê andjê në pû tchê ndêkê gbo batême, tche tô rê sê andjê pâkêdê: «Nyenyê ndê nyê wâtê akângê âtê! Tch-abâ kë ndê ânyîsê në sê nyê ndêkê pa nyê kpe wa mêrâ ndê Ndjapâ ndê ânê lâme?»⁸ Nyê mbö ræ ndê ânyîsê pâ nyê gbôtê bændi kë mbo ræ ndê nyê nê.⁹ Nyê töäbô rê tô pâkêdê: «*Abrahâmo* dâ bha ârâ!» Bête më tô rê sê nyê pâkêdê, atême ndê nyê wun râ âtê, Ndjapâ kë la gbôgbô ndêkê mbo râ pâ ädotê yê tê abechê ndê Abrahâmo.¹⁰ Dekâ kë tchêchêchê ndêkê de ada yö la chêchê në gbê. Ayö gbê ndê âlêâbô atchôtchô lêlê në lê-ê, a âdeadje râ kë yi rê bhâlê wo.¹¹ Më zâ kütû batême ndê ngu sê nyê ndêkê nyisê në pâkêdê nyê gbôtê abændi kë mbo ræ ndê nyê nê. Ngâ akrê ndê tche wâ la gbôgbô kë rô më ânêadje la tchêngbâ më. Më ndôâbo la sê yê ndêkê zu dakpo tê da yê-a. Tchê zadje batême ndê *Kpîki Yingö* la andê wo sê nyê.¹² Tche kë la tchêkrî tchânê yê ndêkê pe tchêlê rægü ndê yê lakê ræa krêche në lâ andjî rægü në. Tchê paladje andjî rægü ndê yê gbê, kë kû rê bhâlê gro ndê

yê. Praâbalê tchê paladje akrêche në kê to wo êtâ, wo në dâ wo ndê âwâbô wâ ndêkê wræ-ê.»

Kê gbo batême ndê Jezü
(Mar 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Käko Jezü tô bhâlê gö ndê Galilê, kë wûtu êtê Jâan-Batîse tê maga ngu ndê Jurudên, ndêkê pa tche za batême sê Jezü.¹⁴ Jâan-Batîse nyîndê kë kosê në, kë tô rê sê Jezü pâkêdê: «Momö kë ndê âwâ ndêkê za batême sê më. Atoko ânyê mo kë në ndêkê pa më za batême sê mô?»¹⁵ Praâbalê Jezü tô rê ndênê sê tchê pâkêdê: «Gamba rê ndêkê pa ræ në wa këko angêta. Käko kë ndê azê wâ ndêkê mbo ræ gbê ndê âwâtê tchôtchô në lâ la Ndjapâ.» Tchâme, Jâan gamba râ.

¹⁶ Pânê ndê Jezü gbô batême, tche wûtu lâ ngu në. Tê lo në lâme, manda tchêlafô krê-ê. Tche wûn *Yingö ndê Ndjapâ* ndê âjrê batê grôgrô puli ânyê kë sê êpâ yê.¹⁷ A djê tchêlê gî ngâ akrê bhâ lafô pâkêdê: «Tchanê âtê dâ Modô ndê më ndê më nyîndê yê tê gbölösênê, su më fû la tchê gbê.»

Jâbolo bölo Jezü
(Mar 1.12-13; Luk 4.1-13)

4 La tchêngbâ në *Kpîki Yingö* tôngo Jezü kë ê la tchê âtâlê kpaëgâ ndêkê pa *Jâbolo* vu tchê.² Pânê ndê tche zîâbô kizî zî lakê to pô sê Ndjapâ ngbâ lö tê azü bîchuû la tchêlê bütchî tê azü bîchuû, gû nyû tchê.³ Jâbolo, earê kë bolo azü në ndola tchê, kë tô rê sê tchê pâkêdê: «Ädê mo âdê Modô ndê Ndjapâ, amö to rê sê tême âtê âdôtê yê tê kizî.»⁴ Jezü tô rê ndênê sê tchê pâkêdê: «Mbêti Ndjapâ tô rê pâkêdê: «Akrê sêâbo sûwu âtê kütû bëte kizî-a, praâbalê tche sê sûwu bëte pô gbê ndê âwûtu lâ ma Ndjapâ †.»

⁵ Pânê Jâbolo ê la tchê atê Jerûzalêmo, gö ndê âwâ ngbî bëte Ndjapâ. Tche zâ tchê bhâlê kûma *gbölö nda Ndjapâ*,⁶ kë tô rê sê tchê pâkêdê: «Ädê mo âdê Modô ndê Ndjapâ, amö to lâ kûma nda âtê kë tê atê bëche, bëte Mbêti Ndjapâ tô rê pâkêdê: «Ndjapâ âzadje ma sê *aânje* ndê yê ndêkê sê ndrotê zê.

Andjê zadje mö tchânê andjê,
ânyê mo gûteabô da zê gûte tê ngâ tême-ê †.»

⁷ Jezü tô rê sê tchê pâkêdê: «Mbêti Ndjapâ tô rê pâkêdê: «Äwâbo pâ mo bolo Ndjapâ Gbölö Gbië ndê zê-a †.»

⁸ Jâbolo kë ê la tchê bhâlê ngâ gbölö kûma aga, kë nyîsê agö-gbië ndê tchêbêche gbê sê tchê lakê fu ndênê,⁹ kë tô rê sê tchê pâkêdê: «Ädê mo âgûte tchâtchâ më ânyê kë vôga më, më kuadje arê lâme gbê sê mô.»¹⁰ Jezü tô rê sê tchê pâkêdê: «Gitê zê chi, *Satâa!* Mbêti Ndjapâ tô rê pâkêdê: «Äwäpâ mo gûte tchâtchâ Ndjapâ Gbölö Gbië ndê zê, kë voga kütû tchê

† Nyê dî Eza 40.3,

†† Nyê dî Det 8.3. ‡ Nyê dî Aps 91.11-12. †† Nyê dî Det 6.16.

balë †.»¹¹ Jâbolo gbôtê yê, ânyê aânje nê ndrotê yê kâ mbô rê la tchê.

Jezü jêtê kâ mu pö bhâ Galilë

(Mar 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Ndê Jezü djê rê pä a yî Jâan bhâlê nda kânga nê, tche zâ köbo kâ rô atê Galilë. ¹³ Tche gbô lô gö ndê Nâzârête kâ sê bhâlê gö ndê Kâpërenâyûmo, ndê âwâ ndroma gbölö ngû ndê Galilë bhâlê gö ndê Zabolôn la andê Nefetalî. ¹⁴ Tche mbö tâ kâko ndêkê pa pö ndê *earê ndâma Ndjapâ* Ezayî tô rê mbo gundêsê nê. Tche tô rê päkêdê:

¹⁵ «Gö ndê Zabolôn la gö ndê Nefetalî, ndê âwâ lô köbo ndêkê e atê ma gbölö kpakpa ngû, dâkalâ ngû ndê Jurudën,

Galilë dâ gö ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu!

¹⁶ Azü ndê andjê sê lô bübü tchô,

andjê wun-adje gbölö ngbânga!

Andê andjanê ndê andjê sê lô bübü tchô lô gö ndê akuzü,

ngbânga âwutuadje tâ andjê ††.»

¹⁷ Tê lo nê lâme Jezü jêtê kâ mu pö. Tche tô rê päkêdê: «Äwäpä nyê gbotê bändî kâ mbo ræ ndê nyê, bëte lo kâ mbo *kümändemä ndê Ndjapâ* pä nyê ndô nê.»

Jezü ë adokü adjisîpili ndê yê

(Mar 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Ndê Jezü âsê nê tâ maga gbölö kpakpa ngû ndê Galilë, tche wûn angâ ayîngâ bichuû ndê andjê wâtê a-earê kâ pu agiangû. Chemôn ndê a ê rê tâ yê pä Pîêre, la yîngâ yê Anderê. Andjê kâ lakê yi gbânda ndê andjê ndêkê pu agiangû lô gbölö ngû nê. ¹⁹ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê nê ngbâ mê, mê mboadje rê ânyê nyê watê a-earê kâ pu azü.» ²⁰ Posênê andjê gbôtê gbânda ndê andjê kâ zâ tchêngbâ yê. ²¹ Jezü ê atê tchâtchu nê, kâ wûn angâ ayîngâ bichuû: Jâke modô ndê Zebede la yîngâ yê Jâan. Andjê la bha andjê sê lô külû lakê sî sê gbânda ndê andjê. Jezü ê andjê. ²² Posênê andjê gbôtê külû ndê andjê la bha andjê, kâ zâ tchêngbâ Jezü.

Jezü la akpûlû azü

²³ Jezü nê kulê agö ndê Galilë gbê. Tche nyîsê ræ sê azü lô *anda kâ voga Ndjapâ* ndê ajuîfu lô gö nê. Tche mü *Tchôtchô Pö* ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô. Tche tchâ a-earê tâkömbô la azü ndê ngâ tchâme-tê andjê ndî. ²⁴ Rê Jezü zâ tchêlê gö ndê Sirî gbê, ânyê azü ê pu tchê la a-earê tâkömbô. Andjanê ndê andjê wâ la tâkömbô ngbî ngbî ânyê kâ sê ndê andjê wâbô wâtê tchôtchô nê, la andjanê ndê andjê wâ la angbongbo atchozö, la andjanê ndê kôkô yi andjê, ndjê la andjanê ndê ngâ tchâme-tê andjê ndî. Jezü tchâ andjê gbê lô tâkömbô ndê andjê. ²⁵ Kpûlû azü zâ tchêngbâ yê. Azü

† Nyê dî Det 6.13. †† Nyê dî Eza 8.23—9.1.

nê tô bhâ Galilë, angânê tô lô agö lô könô gbê, angânê tô bhâ *Jerûzalêmo*, bhâ Judê ndjê lô agö ndê âwâ dâkalâ ngû ndê Jurudën ânyê kâ nê.

Jezü mü pö sê azü bhâlê kûma aga

⁵ Ndê Jezü wûn kpûlû azü nê, tche kênga atêlê kûma aga kâ sê ëbêche. *Adjisîpili* ndê yê pâlatê andjê kâ sê ëndrotê yê. ² Tche jêtê kâ nyîsê ræ sê andjê.

Pö pä tchôtchô kâ sê

(Luk 6.20-23)

³ «Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê nyê wûnsê nê pä ræ ndê Yingö wâbo lô su nyê-a,

bête *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô* wâtê andê nye nê!

⁴ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê nyê kî angêta,

bête Ndjapâ âtroadje ngûla nyê!

⁵ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê nyê mbo ræ nyima-ë,

bête nyê gboadje cho ndê Ndjapâ nyîkræ rê bëte nyê!

⁶ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê gû kâ mbo djîrê ræ

nyu nyê batê gû ngû la kîzî,

bête Ndjapâ âkuadje ræ sê nyê gundêsê ræ ndê su nyê nyîndê nê!

⁷ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê nyê wun nyonyo azü,

bête Ndjapâ âwun-adje nyonyo nyê!

⁸ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê nyê wâ la grôgrô su,

bête nyê wun-adje Ndjapâ!

⁹ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê nyê mbo rê pä zitî su

wâ lô gbâtê azü,

bête Ndjapâ eadje nyê tâ abechê ndê yê!

¹⁰ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê azü mbo aræ gbôgbô

tê nyê, bëte kâ mbo adjîrê ræ ndê nyê,

bête Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wâtê andê nye nê!

¹¹ Nyê wâ la mômô, nyënyê ndê azü dro nyê, kâ mbo

ngbongbo ræ tâ nyê, kâ to angbongbo pö lakê mo

yepa la rê nyê bëte mê. ¹² Äwäpä tâ nyê kra-ë, nyê wa

la mômô, bëte ngâ gbölö tchôtchô ræ kâ lakê kræ bëte

nyê bhâ lafô! Ädê kâko ânyê azü mbô ngbongbo ræ

alême tâ *a-earê ndâma Ndjapâ* ndê andjê sê dokûtchê

tê nyê ††.»

Pö pä ngbro la ngbânga

(Mar 9.50; Luk 14.34-35)

¹³ «Nyënyê, nyê wâtê ngbro lô gûtê azü pä cho âtê.

Ädê kôtchô ngbro nê âyu lânê nê, a âmbo tâ atôko

ânyê kôtchô nê ka ëlênê ngbânê? Ngâ ræ ndêkê mbo

rê tâ wâbo-a. Äwâ kütû ndêkê pa a yi rê atê sûwu ânyê

azü dradra rê la da andjê.

¹⁴ «Nyënyê, nyê wâtê ngbânga lô gûtê azü pä cho

âtê. Gö ndê a mbô rê lô kûma aga wâbo ndêkê zatê yê

wû-a. ¹⁵ Akræ tôâbo wo lô lâmba ndêkê za rê ëtchâtchâ

lûsû-a. Tche âza rê pä ngâ ræ lafô, ânyê azü tchâalê nê

‡ *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wâ ndjê tâ ngâ köbo ndêkê to pö ndê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ.* †† Nyê dî 2 Akn 36.16; Abdj 7.52.

gbê wun tchô ndê sînyî nê. ¹⁶ Äwäpä ngbänga nyê tcho kâko-ë tchâtchu azü gbê, ânyê andjê wun tchôtchô kâ mbo rã ndê nyê, kâko ânyê andjê voga Bha nyê ndê tche sã bhã lafô.»

Jezü la ndië

¹⁷ «Äwäbo pä nyê to rã tã su nyê pä mē nã ndâkã ndi tchãlã ndië ndê Möyize ädändjê pö ndê a-earê ndêma Ndjapã-a. Mē nãäbo ndâkã ndi tchãlã nã gbê-a, mē nã ndâkã mbo rã ânyê kã dje tchãlã nã wa tã. ¹⁸ En-en, tã lège nã mē tã sã nyê: Dokütchê ndâkã pa tchêlafô la tchêbêche âtã ro, ngã kpîëkpîë mbëti ädändjê ngã kpîëkpîë rã kütê Mbëti-ndië nã balë roabô tee-a, zoo arã gbê mbo gundãsã nã. ¹⁹ Bête rã kã, akrã ndê tche kôsã ngã kpîëkpîë pö lã ndië nã, ânyê kã nyîsã köbo kã kosã ndië nã sã azü, tchê wadje tã kpîëkpîë akrã lã Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô. Praãbalë akrã ndê tche mbô rã gundãsã ndië nã, ânyê kã nyîsã rã sã azü ndâkã pa andjê mbo ndjê rã kâko-ë, tchê wadje tã gbölö akrã lã Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô. ²⁰ Mē tã rã sã nyê päkëdã: Ädã nyê ämboabô djîrã rã mbô äro andê a-earê kã nyîsã ndië la afariziën nyê-en, nyê liabô atãlã Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô tee-a.»

Kã nyîsã rã pä pö ndê mërã

²¹ «Nyê djê pö ndê a tã rã sã araãta azã alême nã päkëdã: «Amö won-abô akrã wõn-ê †, akrã ndê tche wõn akrã, a eadje la tchê atã tchâtchu earê kã wa ngbanga». ²² Praãbalë mêmê ndê me nã, mē tã rã sã nyê päkëdã: Akrã ndê tche mbô mërã tã ngã yê, tche kûsã nã pä a e la tchê atã tchâtchu gbölö kpûlû ndê earê kã wa ngbanga. Akrã ndê tche tã rã sã ngã yê päkëdã: «Mo ndi nã», a â-eadje la tchê atã tchâtchu a-earê kã wa ngbanga. Akrã ndê tche tã rã sã ngã yê päkëdã: «Momö ndê earê nyî âtã», tche kûsã nã pä a yi tchê lã wo ndê äju pii etã. ²³ Ädã mo äsã e ndâkã kã rã sã Ndjapã pä gbalãka-ngela, ânyê sã ngã pö ndê äwã lã gbãtã zã la ngã zã tã lã zã, ²⁴ äwãpä mo gbotã rã nã ndê mo nyikrã rã ndâkã kã rã sã Ndjapã lãme tchâtchu gbalãka nã, kã e, kã nyikrã pö lã gbãtã zã la ngã zã dokütchê ânyê, la tchêngbã nã mo ka ndâkã kã rã ndê zã nã sã Ndjapã.

²⁵ «Ädã mo äwã la pö la ngã earê kã kosã zã, äwãpä mo djetã zã la tchê gasa-ê, ndê gbô nyê ndêpo la tchê pä köbo. Ädã mo ämboabô mbô tã kâko-ë, tche yosã zã sã earê kã wa ngbanga, ânyê earê kã wa ngbanga nã gbotã zã sã aturûgu ndâkã pa andjê yi mö bhãlã nda kãnga. ²⁶ Tã lège nã, mē tã rã sã mö: Ädã mo äkãabô makatche ndê a djî rã sã mö kã gbê, mö wutu-abô balë lã nda kãnga nã tee-a.»

Pö pä kã pu ëchê ädändjê köchê ndê akrã

²⁷ «Nyê djê pö ndê a tã rã alême nã päkëdã: «Amö puabô ëchê ädändjê köchê ndê akrã pû-î ††.» ²⁸ Mêmê ndê me nã, mē tã rã sã nyê päkëdã: Akrã ndê tche wûn ëchê ndê ngã yê, ânyê kã mbô gu yê, dëkë tche pû ëchê nã bhãlã su yê nã. ²⁹ Ädã la zã dã ndökô kã äkã mbo rã pä mo te lã ngbongbo rã, amö nië rã, kã yi rã tãru tã zã. Äfü pä ngã tchãme-tã zã balë yu, ârô anã ndâkã pa a yi ndundu tã zã gbê la rã atãlã wo ndê äju pii etã. ³⁰ Ädã könô zã dã ndökô kã äkã mbo rã ndâkã pa mo te lã ngbongbo rã, amö ku rã kã yi rã tãru tã zã. Äfü pä ngã tchãme-tã zã balë yu, ârô anã ndâkã pa a yi ndundu tã zã gbê la rã atãlã wo ndê äju pii etã.»

Kã nyîsã rã pä pö ndê gro ëchê

(Mat 19.9; Mar 10.11-12; Luk 16.18)

³¹ «Nyê djê pö ndê a tã rã alême nã päkëdã: «Köchê ndê tche grô ëchê ndê yê, äwãpä tche za mbëti ndâkã kosã ëchê nã sã tchê †.» ³² Mêmê ndê me nã, mē tã rã sã nyê päkëdã: Ädã ngã köchê ägro ëchê ndê yê, ndê ëchê nã pûabô ngã köchê ngbî pû-î, ânyê ëchê nã tã ngã täfo köchê, dëkë bändi köchê nã kã ndê ämbô rã pä ëchê nã pu köchê ndê ngã akrã. Köchê ndê tche tã ëchê ngbã ngã köchê ndê tche grô tchê, dëkë tche pû ëchê ndê akrã nã.»

Pö pä kã deba

³³ «Nyê djê ndjê pö ndê a tã rã alême sã araãta azã nã päkëdã: «Amö deabô ba dë ämbãmbãnã-ê. Rã ndê mo dëba ndâkã mbo rã sã Gbölö Gbië ndê zã, äwãpä mo mbo rã bã nã ††.» ³⁴ Mêmê ndê me nã, mē tã rã sã nyê päkëdã: Äwãbo päkëdã nyê deba balë-a. Nyê dëãbô ba dë la rã tchêlafô-ê, bête tchêlafô wãtã tchô ndê Ndjapã sã tã. ³⁵ Nyê dëãbô ndjê ba dë la rã tchêbêche-ê, bête tchêbêche wãtã mbãtã ndê Ndjapã kã da yê ëpãnã. Nyê dëãbô ndjê ba dë la rã Jerûzalë-mo-ê, bête Jerûzalëmo wãtã gö ndê gbölö Gbië. ³⁶ Amö deabô ba dë pä kûma zã-ê, bête mo wãbo ndâkã mbo rã pä ngã su kûma zã balë wãtã grôgrô nã ädändjê tã bübü nã-a. ³⁷ Ädã nyê äsã to pö, äwãpä pö ma nyê wa kütû balë: «En-en, pö nã kã», ädändjê «ën-ën, pö nã dããbo rã lãme-a.» Pö gbê ndê nyê to rã pä anã lãme, ätö dãndã Ngbongbo akrã.»

Pö pä kã mbo ngbongbo rã lã kpãlã ngbongbo rã

(Luk 6.29-30)

³⁸ «Nyê djê pö ndê a tã rã alême nã päkëdã: «Ädã akrã ätro la zã, mo tro ndjê la yê. Ädã tche äkoa jî zã, mo koa ndjê jî yê ††.» ³⁹ Mêmê ndê me nã, mē tã rã sã nyê päkëdã: Äwãbo päkëdã nyê mbo ngbongbo rã tã

† Nyê dï Eki 20.13; Det 5.17.

†† Nyê dï Eki 20.14; Det 5.18. ‡ Nyê dï Det 24.1. †† Nyê dï Lev 19.12; Nomb 30.3; Det 23.22-24. †† Nyê dï Eki 21.24.

akrə ndê tche mbô ngbongbo rə tē nyê-a. Âdə ngā akrə ârəa ngälä zə də ndôkö, amö dje ndjê balë nê sê tchê tralë tche rûa rê. ⁴⁰ Âdə ngā akrə ânyindê kē e la mö bhâ tchätchu earê kē wa ngbanga ndêkê za krū lē-ba ndê zə, amö gbo ndjê tē gbölö ngringri lēba zî ndê zə sê tchê. ⁴¹ Âdə ngā akrə âza mö la gbôgbô ndêkê pa mo za kûngbô tē yê kē nê la rê ngbâ kilômêtere balë, amö za rê kē nê la rê ngbâ kilômêtere bichuü. ⁴² Âdə ngā akrə âyu mö tē rə, za rê sê tchê. Âdə ngā akrə âyu mö ndêkê mbo geda tchânê zə, koabô sênê kô-ê.»

Kê nyindê azü ndê andjê kosê nyê

(Luk 6.26-28,32-36)

⁴³ «Nyê djê pö ndê a tō rê alême nê päkêdê: «Äwäpä mo nyindê akrə ndê tche nyindê zə, kē kosê akrə ndê tche kôsê zə †.» ⁴⁴ Mêmê ndê me nê, më tō rê sê nyê päkêdê: Nyê nyindê a-earê kē kosê nyê! Nyê tō pö sê Ndjapä bête azü ndê andjê mbo gbôgbô tē nyê! ⁴⁵ Käko-ê, nyê wadje tē abechê ndê Bha nyê ndê tche sê bhâ lafô. Bha nyê nê kä ndê âmbo rê ânyê lo ndê yê ta pâ angbongbo azü ndjê pâ atchôtchô azü. Tche wän nyivro pâ adjîrê azü ndjê pâ a-earê mbäli. ⁴⁶ Âdə nyê ânyi kütü ndê azü ndê andjê nyindê nyê, tchôtchô rə giamâ kä ndê nyê gbo rê tchânê Ndjapä? A-earê kē pala makêche-lapöo mbö ndjê rə batê rê ndê nyê mbo rê lâme. ⁴⁷ Âdə nyê âpo kütü ndê angâ nyê, rə ndê nyê mbo rê ânyê âro andê adîsî azü dē giamâ? Azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapä wûn-î, andjê mbö ndjê rə batê rê ndê nyê mbo rê lâme. ⁴⁸ Äwäpä nyê watê azü ndê andjê dâka gbê, batê Bha nyê ndê tche sê bhâ lafô ânyê kē dâka gbê lâme.»

Kê nyisê rə pâ pö ndêkê krə rə sê a-earê yûkü

(Luk 11.2-4)

6 «La nyê gbö-ê! Âdə nyê ânyindê kē mbo rə ndê ndië ndê Ndjapä nyisê nê, nyê mböäbô rê mbö lē la azü gbê ndêkê pa andjê wun nyê-ê. Âdə nyê âmbo rə ndê ndië ndê Ndjapä nyisê nê ndêkê pa azü lusê nyê la rê, nyê gboabô ngā rə tchânê Bha azê bhâ lafô tee-a. ² Âdə mo ânyindê kē za ngā rə sê ngā earê yûkü, amö muabô pö ndênê mü-ê, ndêkê pa azü wun mö la rê-ê. Amö wabô wâ batê azü ndê pö ma andjê wâ ngbî têkê mbo rə ndê andjê lâme-ê. Andjê zä rə sê a-earê yûkü lē *anda kē voga Ndjapä* ndê ajuifu, ndjê pâ ag-bölö köbo ndêkê pa azü lusê andjê. En-en, tē lège nê më tō rê sê nyê, andjê gbô andê andjê nê rə nê nê. ³ Âdə andê zə nê, âdə mo âza ngā rə sê earê yûkü la könô zə də ndôkö, âwâbo pâ könô zə də gele wunsê nê-a. ⁴ Käko rə ndê mo za rê sê earê yûkü wa lē küwü nê. Bha zə ndê tche wun rə gbê ndê mo mbo rê lē küwü nê zadje rə sê mö.»

Kê nyisê rə pâ pö ndêkê to pö sê Ndjapä

(Luk 11.2-4)

⁵ «Âdə nyê ânyindê kē to pö sê Ndjapä, nyê mböäbô rə mbö batê azü ndê pö ma andjê wâ ngbî têkê mbo rə ndê andjê-ê. Andjê nyindê kē krū lafô lē anda kē voga Ndjapä ndê ajuifu, âdändjê lē atatakpa köbo ndêkê to pö sê Ndjapä ânyê azü wun andjê. En-en, tē lège nê më tō rê sê nyê, andjê gbô andê andjê nê rə nê nê. ⁶ Praâbalë momö ndê zə nê, âdə mo ânyindê kē to pö sê Ndjapä, amö li bhâlê darə ndê zə, kē tchu manda nê étâ, ânyê kē to pö sê Bha zə ndê tche wâ sê tchô ndê âwâ lē küwü nê. Bha zə ndê tche wun rə gbê ndê mö mbo rê lē küwü nê, tchê zadje rə sê mö.

⁷ «Âdə nyê âsê to pö sê Ndjapä, nyê dîäbô angbängbâ apö dî-î batê azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapä wûn lâme-ê. Andjê wüntî pâ, lē köbosê kē dî angbängbâ apö kä ndê Ndjapä dje andjê. ⁸ Nyê wäbô wâ batê andjê-ê. Bête Bha nyê wûnsê rə ndê nyê nyindê kē gbo rê nê, dokêtchê ndêkê pa nyê yu tchê tã. ⁹ Äwäpä nyê to pö sê Ndjapä kâkê:

«Bha ârâ ndê mo sê bhâ lafô,
äwäpä azü gbê wunsê nê pâ
mo dē Ndjapä ndê tche dâka gbê.

¹⁰ Äwäpä kē mbo kümändemä ndê zə nê,
äwäpä akrə balë balë pâ cho mbo rə ndê su zə nyindê
nê

batê rê ndê a mbö rê bhâ lafô.

¹¹ Amö krə kîzî ndê ârâ la sênê sê ârâ angêta,

¹² amö ko pö lē kûma ârâ,

batê rê ndê ârâ ko ndjê pö lē kûma azü ndê andjê

mbo ngbongbo rə tē ârâ.

¹³ Amö gboabô gbôtê ârâ

ndêkê pa ârâ te lē arê ndê âbolo azü-î.

Praâbalë amö ji ârâ tchânê Ngbongbo akrə.

[Bête kümändemä la gbôgbô lakê lusêtê dē andê zə

nê ndê logbê logbê! Amin ††.]

¹⁴ «Bête âdê nyê âko pö lē kûma azü ndê andjê mbö ngbongbo rə tē nyê, Bha nyê bhâ lafô koadje ndjê pö lē kûma nyê. ¹⁵ Praâbalë âdê nyê âkoabô pö kô lē kûma azü ndê andjê mbö ngbongbo rə tē nyê, Bha nyê bhâ lafô koabô ndjê pö lē kûma nyê tee-a.»

Pö pâ kē kosê kîzî ndêkê to pö sê Ndjapä

¹⁶ «Âdə nyê âsê kosê kîzî ndêkê to pö sê Ndjapä, tchätchu nyê wäbô wâ la nyo-ê, batê azü ndê pö ma andjê wâ ngbî têkê mbo rə ndê andjê lâme-ê. Tchätchu andjê wâ la nyonyo ndêkê nyisê nê sê azü päkêdê ânyê kä lakê kosê kîzî ndêkê to pö sê Ndjapä. En-en, tē lège nê më tō rê sê nyê: Andjê gbô andê andjê nê rə nê nê. ¹⁷ Praâbalë andê zə nê, âdə mo ânyindê kē kosê

† Nyê dî Lev 19.18.

†† Lē angâ angbängbâ abändi Mbêti Ndjapä la ma gerêke, adî mawü pö ndê yéyê da 13 lâme wâbo lîñê-a: Nyê dî 1 Akn 29.11-13.

kizî ndêkê to pö së Ndjapâ, amö djutu la zë, kê soa tchêlê su kûma zë, ¹⁸ ndêkê pa azü wun-abô sênê wûn pä mo kä lakê gbotê kizî ndêkê to pö së Ndjapâ-ê. Praâbalê amö mbo rê ndêkê pa kütü Bha zë ndê tche wûn rê lê küwû nê kä ndê âwûnsê nê, tchê zadje rê së mö ngbânê.»

Pö pâ kê pala arê bhâ lafô

(Luk 12.33-34)

¹⁹ «Nyê pälabô arê ndê nyê pâla pâ cho âtê-ê, ndê ako la asökô ndi rê âdændjê a-earê ngbâ koa manda ndêkê zi ngbâ nê lâme-ê. ²⁰ Käko nyê päla arê ndê nyê bhâ lafô. Bhâye, ako la asökô ndôâbo la rê-a. A-earê ngbâ köâbo manda ndêkê zi ngbâ nê-a, ²¹ bëte sênê ndê rê ndê zë wâ tâ, su zë kä ndjê tâ.»

La akrê wâ batê lâmba ndê tâ yê

(Luk 11.34-36)

²² «La akrê wâ batê lâmba ndê tâ yê. Âdê la zë âwatê tchôtchô nê, tâ zë gbê wa ndê sînyî nê. ²³ Praâbalê âdê la zë âwa la tâkömbô, tâ zë gbê wa lê bübü tchô. Âdê sînyî lâmba ndê âwâ lê zë âwrê nê, ârê âkâ bu ndirü.»

Ndjapâ âdændjê makêche

(Luk 16.13)

²⁴ «Akrê balê wâbo ndêkê mbo kua së agbölö azü bîchuû-a. Bête tchê koadje së ngânê balê ânyê kê nyi-adjê ndê ngânê balê. Âdændjê rê tchê zadje tâ yê gbê së dokü nê ânyê kê koadje së bîchuû nê. Âwâbo pä nyê mbo kua së Ndjapâ, kê ngbo rê la kua makêche-a.»

Nyê dîäbô su nyê dî-î

(Luk 12.22-31)

²⁵ «Bête rê kä ndê më tô rê së nyê: Nyê dîäbô su nyê dî bëte tchîsûwu ndê nyê, tâ pö ndê kizî, âdændjê tâ pö ndê tâ nyê, âdændjê lâba ndê nyê yu rê tâ kpoto nyê. Tchîsûwu ndê akrê wâbo gbölö kë rô kizî? Tê akrê wâbo ndjê gbölö kë rô lâba? ²⁶ Nyê wûnsa anyîenê bhâ lafô, andjê lûâbo rægü-a, kë sôâbo ndjî rægü-a, kë pälabô ndjê rægü bhâlê gro ndê andjê-a. Bha nyê bhâ lafô kü kizî së andjê. Âdêâbo nyenyê ndê azü kä ndê ârô anyîenê lâme? ²⁷ Tchabâ lê gûtê nyê kä ndê âwâ ndêkê za ngâ lö ëpä lö yê lê köbosê kê di su yê?

²⁸ «Bête giamâ kä ndê nyê di su nyê tâ pö ndê lâba? Nyê wûnsa köbo ndê anyînyî gûsü kpo la rê: Andjê mbôâbo kua-a, kë sîâbo ndjê lâba-a. ²⁹ Käko më tô rê së nyê: Salomôn la tâ yê ndê tche wâ alême la rê tâ gbölösênê, tche yûâbo lâba ndê âfû batê ngâ nyînyî gûsü lâme-a. ³⁰ Ndjapâ ndê tche yu ndjê abê-kîndî ndê âwâ angêta, ânyê lâmba a yi rê atêlê wo, tchê mboabô rê tâ gbölösênê tee tâ nyê-ê? Nyenyê ndê azü ndêkê za su nyê së Ndjapâ wâ kpîêkpîê rê âtê! ³¹ Nyê dîäbô su

nyê dî päkêdê: «Giamâ ârê zi rê? Giamâ ârê ndjo rê? Giamâ ârê yu rê tâ ârê?» ³² Azü ndê andjê wûn-âbô së Ndjapâ wûn kä ndê âpu rê käko logbê. Nyenyê ndê nyê nê, Bha nyê bhâ lafô wûnsê nê nê pä nyê nyîndê arê käko-ê. ³³ Âwâpä nyê pu köbo *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* lakê mbo djîrê rê dokêtchê, käko ânyê Ndjapâ koadje adî arê gbê së nyê. ³⁴ Nyê dîäbô su nyê dî tâ arê ndê tchêlâmbo-ê. Nyonyo ndê tchêlâmbo wâtê nyonyo ndê tchêlâmbo. Lö balê balê nê la nyonyo ndê yê.»

Bê la gbölö yô

(Luk 6.37-38,41-42)

7 «Nyê wâbô ngbanga wâ lê kûma angâ nyê-ê, ânyê Ndjapâ wabô ndjê ngbanga wâ lê kûma nyê-ê. ² Ndjapâ âwadje ngbanga lê kûma nyê batê rê ndê nyê wa ngbanga lê kûma azü. Rê ndê nyê kû rê lânsê së angâ nyê kä ndê a koadje ndjê rê la rê së nyê. ³ Bête giamâ kä ndê mo wûn kütü bë ndê âwâ lê la ngâ zë, ânyê kë wûn-âbô gbölö yô ndê âwâ lê la zë wûn-î? ⁴ Atôko kä ndê mo tô rê së ngâ zë päkêdê: «Sê gii më tchôâkra bë ndê âwâ lê la zë âtê», ânyê momö ndê zë nê, mo wûn-âbô gbölö yô wûn ndê âwâ lê la zë lâme? ⁵ Momö ndê pö ma zë wâ ngbî tâkê mbo rê ndê zë âtê, âwâpä mo tchoakra gbölö yô lê la zë dokêtchê, kê wun tchô la köbo nê ânyê kê tchoakra bë lê la ngâ zê!

⁶ «Rê ndê âwâ ngbî bëte Ndjapâ, nyê zâbô rê zâ së aëvrô-ê, kê yiabô *kîdji* ndê nyê yî së akoso-ê, ndêkê pa andjê dradra tchêlê nê, kê dotê andjê ndê nyê ndêkê lo nyê-ê.»

Kê yukû rê tchânê Ndjapâ

(Luk 11.9-13)

⁷ «Nyê yûkû rê ânyê a zadje rê së nyê. Nyê pû rê ânyê kê gboadje rê. Nyê gûgü manda ânyê a kroadje rê së nyê. ⁸ Bête akrê ndê tche yûkû rê, a âzadje rê së tchê. Akrê ndê tche pû rê, tchê gboadje rê. Akrê ndê tche gûgü manda, a âkroadje rê së tchê. ⁹ Tchanêbâ lê gûtê nyê kä ndê bechè ndê yê âyukû mâpa, ânyê tche za tâme së tchê? ¹⁰ Âdændjê rê ndê tche yûkû giangû, tche za êkrû së tchê? ¹¹ Käko ndjê, nyenyê ndê nyê wâtê angbongbo azü, nyê wûnsê kê kû atchôtchô arê së abechê ndê nyê. Käko Bha nyê ndê tche së bhâ lafô koadje atchôtchô arê tâ gbölösênê së azü ndê andjê yûkû nê tchânê yê!

¹² «Rê gbê ndê nyê nyîndê nê pä azü mbo rê tâ nyê, nyê mbö ndjê rê la tâ nyê tâ andjê. Rê lâme kä ndê *ndië* ndê Möyîze la a-Mbêtî ndê *a-earê ndêma Ndjapâ* yûkû nê †.»

† Nyê dî Rom 13.8-10.

Pö pâ amanda bïchuû

(Luk 13.24)

¹³ «Äwäpä nyë li lâ kpîêkpîê manda nä, bëte âdä akra âli lâ gbölö manda nä, dëkë köbo kuzü kä ndê tche zâ rê. Kpûlû azü li lâ gbölö manda nä lâme tê gbölösänë. ¹⁴ Manda ndê akrä li tâ ânyë kê wa la tchîsûwu wä kpîêkpîê rê. Köbo nä pötê yê pö êtâ. Azü ndê andjê gbo köbo nä lâme ngbâbo-a.»

Angbongbo a-earê ndêma Ndjapâ

(Luk 6.43-44)

¹⁵ «La nyë gbö tê angbongbo a-earê ndêma Ndjapâ. Andjê yü kpoto ëbro-ngbaga ânyë kê nâ pu nyë, dëkë andjê wätê angbongbo azâgôâ. ¹⁶ Nyë wun-adjê sê azü nä lâme lâ köbosê kê le ndê andjê. Akrä kûloabô lëlê vînye pâ abê ndê âwâ la chi-a, âdændjê rê ndê akrä kûlo ndjê fîge pâ ayö-chi tee-a. ¹⁷ Tchôtchô yö lë tchôtchô lëlê nä, ânyë ngbongbo yö le ngbongbo lëlê nä. ¹⁸ Tchôtchô yö wâbo ndêkê le ngbongbo lëlê yö-a, âdændjê ngâ ngbongbo yö wâbo ndêkê le tchôtchô lëlê yö-a. ¹⁹ Ayö gbê ndê âlêâbô lê tê tchôtchô nä, a kuadje rê kê yi rê âtêlê wo. ²⁰ Ârê kä, nyë wun-adjê sê azü nä lâme lâ köbosê kê le ndê andjê.»

Adjîrê adjisîpili

(Luk 13.25-27)

²¹ «Ädêâbo azü gbê ndê andjê to rê sê mê päkêdê: «Gbölö Gbië, Gbölö Gbië», kä ndê âli lâ *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô-a*. Praâbalë kütü andjanë ndê andjê mbô rê ndê âfû tê su Bha mê ndê tche sê bhâ lafô. ²² Angbängbâ azü toadje rê sê mê tê lo nä lâme päkêdê: «Gbölö Gbië, Gbölö Gbië, ârâ tö ndêma Ndjapâ la rê zä, kê grô angbongbo atchozö la rê zä, kê mbô angbängbâ akpîngbî rê la rê zä.» ²³ Käko mê toadje rê sê andjê päkêdê: «Mê wûn-âbo sê nyë balë-a, nyë gitê nyë çî, nyënyë ndê a-earê ngbongbo rê!»»

Pö pâ anda bïchuû

(Luk 6.47-49)

²⁴ «Ârê kä, akrä ndê tche djê pö ndê mê to rê âtê, ânyë kê mbô rê gundêsê apö lâme, tche wä batê ngâ köchè ndê kûma yê wä lanë, ânyë kê mbô nda ndê yê pâ täme. ²⁵ Nyivrö nyî, angû vô katchôgbê, yi mbô tê gbölösänë pâ nda nä, praâbalë nda nä tûâbo-a, bëte da nda nä wä pâ täme. ²⁶ Akrä ndê tche djê pö ndê mê to rê âtê, ânyë kê mbôâbô rê mbô gundêsê apö lâme, tche wä batê ngâ ngbîlê köchè ndê tche mbô nda ndê yê pâ woye. ²⁷ Nyivrö nyî, angû vô katchôgbê, yi mbô tê gbölösänë pâ nda nä. Nda nä tû kê ndrîndri gbê.»

Jezü nyisê rê la gbôgbô

(Mar 1.22; Luk 4.32)

²⁸ Ndê Jezü tô pö lâme gbê, tchêlê kûma azü gbê djîngîli têkê nyisê rê ndê yê. ²⁹ Bête tche nyisê rê sê azü batê akrä ndê tche wä la gbôgbô. Tche nyîâbo sê rê sê azü batê *a-earê kê nyisê ndië* ndê ajuifu-a.

Jezü tchâ ngâ earê broma

(Mar 1.40-45; Luk 5.12-14)

8 Ndê Jezü trô tê aga nä, gbölö kpûlû azü zâ tchêngbâ yê. ² Ngâ earê broma nä ndola tchê, kê gûte êtchâtchâ yê, kê tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, âdä mo ânyindê nä, amö mbo rê tê mê dâka-ê.» ³ Jezü yî könô yê kê grû tchê kê tô rê päkêdê: «Mê nyîndê nä nê, tê zä dâka-ê!» Posänë, broma nä gbôtê köchè lâme-ê. ⁴ Pânê Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Deka tû zä kê djê mê ânyë! Toabô rê tô sê ngâ akrä-ê. Praâbalë amö gu, kê matê zä tê *earê kê wa ngela* sê Ndjapâ, kê wa ngela bëte tê zä ndê âdâka lâme, batê rê ndê Ndië ndê *Möyîze yûkû* nä, ânyë azü gbê wun rê pâ tê zä dâka nê †.»

Jezü tchâ earê kua ndê ngâ kabîta ndê aturûgu ndê

Rômo

(Luk 7.1-10; Jan 4.46-54)

⁵ Ndê Jezü li âtêlê gö ndê Käpêrenâyûmo, ngâ kabîta ndê aturûgu ndê Rômo nê ndola tchê, ⁶ kê dî tchêlê ma yê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, earê kua ndê mê kê tchêalê, ndê tê yê ngêwele, ânyë tê yê kê tchê tê gbölösänë. Köbo ndêkê pa tche alafô wâbo ndjê balë-a.» ⁷ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Mê eadje ndêkê tcha tchê lê têkömbô ndê yê.» ⁸ Praâbalë kabîta nê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, mê kûâbo sänë pâ mo li bhâ tchêalê ndê mê-a. Äwäpä mo to kütü pö la ma zä, earê kua ndê mê tchadje. ⁹ Bête mëmê la tê mê, më wä tchâtchâ agbölö azü gö ndê andjê wä pâ mê. Më wä ndjê la aturûgu tchâtchâ mê. Më tó rê sê ngânê päkêdê: «Amö e tæbhâ», tche e ndjê; âdä më âto rê sê ngânê päkêdê: «Amö nê tchâtê», tche nê ndjê. Më tó rê sê ngbâa ndê mê päkêdê: «Amö mbo nä âtê», tche mbo ndjê rê.» ¹⁰ Ndê Jezü djê pö lâme, kê gâmba kabîta nä, kê tô rê sê kpûlû azü ndê andjê zâ tchêngbâ yê päkêdê: «En-en, tê lêge nê më tó rê sê nyë: Më gbôâbo ngâ akrä balë kâkê bhâ Isarayele ndêkê za su yê sê mê wä gbölö batê anê âtê-a. ¹¹ Më tó rê sê nyë, angbängbâ azü ânêadje dêsänë ndê lo wutu tâ, ndjê dêsänë ndê lo li tâ ndêkê sê lê kpûlû ndêkê zî rê la *Abrahâmo*, la *Izâke*, la *Jakôbo* bhâlê *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô*. ¹² Praâbalë azü ndê a dî andjê bëte Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô, a âyiadje andjê bhâ sûwu lâ bübü tchô; tchâme kä ndê *kî lakê zî tchêlê da jî wä tâ.*»

† Nyë dî Luk 17.14.

¹³ Pânë Jezü tō rē sē kabīta nē pākēdē: «Gu atēndē zē. Äwäpä rē nē mbo gundēsē kē za su zē sē mē.» Kütü lē dalo nē lāme, tē earē kua nē krā ngrōd.

Jezü tchä angbängbä azü ndê andjê wâ la tākōmbô
(Mar 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴ Ndê Jezü ê atê tchâalê ndê Pîere, tche wûn êchē-mbië nē ndê tche lô bêche bête tē yē wō tē gbölösânê.

¹⁵ Jezü grê könô yē ânyē tē yē ndê âwô lāme gbôtê yē. Tche âlafô kē zâ kizî sê Jezü.

¹⁶ La tchêndêgölo, azü nê la kpûlû azü ndê andjê wâ la angbongbo atchozô sê Jezü. Jezü grô angbongbo atchozô nê, kē tchâ a-earê tākōmbô nê kütü lē kōbosê pō ma yē. ¹⁷ Jezü mbô rē kâko ndêkê pa pō ndê Ezayî earê ndêma Ndjapâ mbo gundēsê nê. Tche tō rē alême pākēdê:

«Tche zâ yûkû ndê azê,
ânyē kē zâ tākōmbô ndê azê epâ yē †.»

Azü ndê andjê nyîndê kē za tchêngbâ Jezü
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Ndê Jezü wûn kpûlû azü ndê andjê tâkpa ndrotê yē, tche zâma sê adjisîpili ndê yē ndêkê pa tchetche la andjê zu atê kalâ ngû. ¹⁹ Ngâ earê kē nyisê ndië nê ndola tchê, kē tō rē sê tchê pākēdê: «Earê kē nyisê rē, tchô gbê ndê mo e tâ, mē ânê ngbâ zê.» ²⁰ Jezü tō rē sê tchê pākēdê: «Agrawe kâ la grü andjê lē tâme, anyiënê kâ la kumâ andjê tâ, praâbalê Modô ndê Akrê wâbo la ngâ tchô ndêkê za kûma yē tâ-a.»

²¹ Ngânê balê lē gûtê adjisîpili ndê yē tō rē sê tchê pākēdê: «Gbölö Gbië, amô gbotê mē, mē ê kē chî bha mē ânyē.» ²² Jezü tō rē ndênê sê tchê pākēdê: «Amô za tchêngbâ mē, kē gbotê akuzü andjê chi akuzü ndê andjê.»

Jezü zâma sê gbölö yi
(Mar 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³ Jezü ä lē kûlû ânyē adjisîpili ndê yē â ndrotê yē. ²⁴ Djîrê, ngâ gbölö yi sê lakê mbo la gbölö ngû nê. Ngû sê lakê tu âtêlê kûlû nê. Jezü tē andê ye nê gbô kē lô-ê. ²⁵ Adjisîpili nê ndola Jezü, kē jô tchê, kē tō rē sê tchê pākēdê: «Gbölö Gbië, amô tcha azê! Azê âtchu!» ²⁶ Jezü tō rē sê andjê pākēdê: «Nyënyê ndê kē za su nyê sê Ndjapâ wâ kpîëkpîë rē âtê, wawa mbô nyê bête gi-amâ?» Pânê, tche âlafô kē hrô la yi la ngû nê ânyê tchô zî tî. ²⁷ Tchêlê kûma andjê djîngili, andjê tō rē pākēdê: «Köchê âtê dē tchabâ ânyê yi la gbölö ngû ngbro gbê djê ndjê tchê âtê?»

Jezü tchä aköchê bichuû ndê andjê wâ la angbongbo atchozô

(Mar 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸ Ndê Jezü wûtu dâkalâ ngû nê, lê gö ndê Gadarâ, aköchê bichuû tō bhâ sênê ndê a chi akuzü tâ, kē nê pu tchê. Aköchê lāme kâ la angbongbo atchozô lê andjê. Andjê wâtê angbongbo azü tē gbölösânê, bête rē kâ ndê akrê balê wâbo ndêkê ro lê kôbo ndê andjê sê tâ lāme-a. ²⁹ Andjê tâ wârê kē tō rē pākēdê: «Modô ndê Ndjapâ! Giamâ mo wûn rē tē ârâ? Mo nê ndêkê djingili tchêlê kûma ârâ dokütchê ndêkê pa lö nê wutu?»

³⁰ Dêkê tchô nê lāme wâ ndola ngâ gbölö kpûlû akoso ndê andjê sê lakê pu kizî ndêkê zi rē.

³¹ Angbongbo atchozô nê dî tchêlê ma andjê sê Jezü pākēdê: «Âdê mo ânyindê kē gro ârâ, amô wan ârâ lê kpûlû akoso tēbhâ.» ³² Jezü tō rē sê andjê pākēdê: «Nyê êê!» Angbongbo atchozô nê wûtu lê aköchê nê lāme, kē lî lê akoso nê. Tchâme, akoso nê tō la rō bhâlê kûma aga lāme, kē tû gbê âtêlê gbölö kpakpa ngû, kē tchû-î.

³³ A-earê kē nyiale akoso nê kpê etê âtêlê gö nê kē tō pō ndê arê gbê ndê âwûtu, la pō ndê aköchê bichuû ndê andjê wâ la angbongbo atchozô lāme. ³⁴ Kâko azü gö nê gbê wûtu kē ê ndola Jezü. Ndê andjê wûn tchê, andjê dî tchêlê ma andjê sê tchê ndêkê pa tche gbo lê gö ndê anyê kē ro etê.

Jezü tchä ngâ köchê ndê da yê ngêwele

(Mar 2.1-12; Luk 5.17-26)

9 Jezü ä lê ngâ kûlû kē zû dâkalâ ngû nê, kē gû âtêlê gö ndê yê ††.

² Angâ azü zâ ngâ akrê ndê da yê ngêwele ânyê tche lô pâ küngrê, kē nê la tchê sê Jezü. Ndê Jezü wûn rē ndê andjê zâ su andjê gbê sê tchê, kē tō rē sê köchê ndê da yê ngêwele lāme pākēdê: «Bechê ndê mē, tē zê krâ-ê! A kô pō lê kûma zê nê!» ³ Dêkê, angâ a-earê kē nyisê ndië sê lakê to rē lê gbâtê andjê pākēdê: «Köchê âtê kâ lakê dro Ndjapâ.» ⁴ Jezü wûnsê pō bhâlê su andjê, kē tō rē sê andjê pākēdê: «Nyê rî tchêlê nyê tē ngbongbo nê kâko bête giamâ?» ⁵ Ndêkê to rē pākēdê: «A kô pō lê kûma zê nê», la anê ndêkê to rē pākēdê: «Alafô kē nê», anêbâ kâ ndê âwâtê momô nê? ⁶ Mē nyindê nê pâ nyê wunsê nê pâ Modô ndê Akrê kâ la gbôgbô pâ cho âtê ndêkê ko pō lê kûma azü.» Jezü tō rē sê köchê ndê tche ngêwele lāme pākēdê: «Amô alafô, kē zâ küngrê ndê zê, kē gû atêndê zê!»

⁷ Köchê nê âlafô, kē gû atêndê yê. ⁸ Ndê kpûlû azü nê wûn rē kâko, wawa mbô andjê. Andjê vōga Ndjapâ bête rē ndê tche zâ gbôgbô kâko sê azü ndêkê mbo arê.

†† Rê gö ndê yê nê wû pâ Kâpêrênâyûmo, âdêâbo Nâzârête kâ-a. Nyê dî Mat 4.13.

† Nyê dî Eza 53.4.

Jezü ë Matiyë ndâkê nê ngbâ yê

(Mar 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Ndê Jezü âlafô sê tchô nê lâme ndâkê ro etê, tche wûn ngâ köchê ndê rë yê wû pä Matiyë. Tche sê bhâ sênê ndê a pala makətche-lapöo tâ. Jezü tô rë sê tchê päkêdê: «Nê ngbâ mē!» Matiyë âlafô kē nê ngbâ Jezü.

¹⁰ Ndê Jezü sê lakê zi rë bhâ tchâalê ndê Matiyë, angbängbâ a-earê kē pala makətche-lapöo la a-earê ngbongbo rë nê ndâkê zi rë la Jezü la *adjisîpili* ndê yê.

¹¹ *Afariziën* wûn rë kâko kē tô rë sê adjisîpili ndê Jezü päkêdê: «Bête giamâ earê kē nyisê rë sê nyê zi rë la a-earê kē pala makətche-lapöo la a-earê ngbongbo rë?»

¹² Ndê Jezü djê andjê, tche tô rë päkêdê: «Ädâbo azü ndê tê andjê wâ la sênê kâ âkê e ndâkê wun dokotöro-a, praâbalê kütü a-earê tækömbô kâ ndê âe ndâkê wun tchê. ¹³ Nyê gûgû kē pu dju apö ndê Ndjapâ tô rë âtê: «Mê nyindê nê pä azü wun nyonyo angâ andjê, praâbalê mē kôsê *ngela* ndê agia!» Mē nêâbo ndâkê e adjîrê azü-a, praâbalê mē nê bête a-earê ngbongbo rë.»

Pö pä kē kosê kizî lakê to pö sê Ndjapâ

(Mar 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ Adjisîpili ndê Jâan-Batise nê ndola Jezü kē yû tchê päkêdê: «Ärâ la afariziën kâ lakê kosê kizî logbê ndâkê to pö sê Ndjapâ. Bête giamâ ânyê adjisîpili ndê zê kôâbô sê kizî kô ndâkê to pö sê Ndjapâ?» ¹⁵ Jezü tô rë ndênê sê andjê päkêdê: «Lê kpülü ndâkê totê ndê köchê la êchê; gbô köchê ndê êchê nê âsê tâ, azü ndê a ê andjê ndê kpülü nê, andjê âwa la ngûla lê la andjê? Praâbalê lo nê âtadje tâ ndê a zadje tchê tê andjê. Tchâme kâ ndê andjê kosê kizî lakê to pö sê Ndjapâ.

¹⁶ «Akrê sîâbo täfo lâba sê ku bændi nê-a. Ädê tche âmbo tâ kâko, täfo lâba nê sro tchêlê bændi nê, ânyê ku nê ge tê gbölösênê. ¹⁷ A wâbo ndâkê su täfo pî lê abændi akädjâ-pî-a, ârê âdêabô dê kâko, tchêlê kädjâ-pî nê soadje, ânyê pî nê tu gbê bëche. Praâbalê akrê wâ kütü ndâkê su täfo pî lê atäfo akädjâ-pî.»

Jezü tchâ ngâ êchê kâ jô ngâ bechê-êchê lê kuzü

(Mar 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Ndê gbô Jezü sê lakê to pö sê andjê, ngâ makündji ndê ajuifu nê ndola tchê, kâ gûte êtchâtchâ yê, kâ tô rë sê tchê päkêdê: «Ëwünrê ndê mē tchü angangaâtê. Praâbalê amö nê kâ tô kônô zê pä yê ânyê tchê kâ wadje la tchîsüwu.» ¹⁹ Jezü la adjisîpili ndê yê âlafô kâ za tchêngbâ köchê nê.

²⁰ Dêkê ngâ êchê kâ tâ ndê ji sê lakê tu tâ yê lê ngû lê kônô gbê tchêpâ nê bîchuû. Tche nê dëngbâ Jezü, kâ grê ma lâba ndê yê. ²¹ Bête tche tô rë päkêdê: «Ädê mē âgrê kütü ma lâba ndê yê, kâ tchadje.» ²² Jezü djê tê yê kâ wûn êchê nê, kâ tô rë sê tchê päkêdê: «Ëwünrê

ndê mē, su zê zî ti-ë! Kê za su zê sê mē tchâ mö nê.» Posênê, tê êchê nê dâka-ê.

²³ Ndê Jezü wûtu bhâlê manda ndê makündji nê, tche wûn a-earê kâ hrê küdambala la kpülü azü ndê andjê sê lakê mbo rë la kî tê kuzü nê †. ²⁴ Tche tô rë sê andjê päkêdê: «Nyê wûtu gbê atê sûwu! Ëwünrê nê tchüâbo tchü-a, praâbalê tche lölö!» Azü nê gbê sê lakê mo tchê. ²⁵ Ndê a grô kpülü azü nê gbê bhâ sûwu, Jezü lí atê tchâalê nê, kâ zâ kônô bechê-êchê nê ânyê tche jô-ê. ²⁶ Pö nê zâ tchô lê gö nê gbê.

Jezü tchâ a-earê föla bîchuû

²⁷ Ndê Jezü âlafô lê gö nê lâme ndâkê ro etê, angâ a-earê föla bîchuû zâ tchêngbâ yê lakê ta wârê päkêdê: «Modô ndê *Davîdi*, wun nyonyo ârâ!»

²⁸ Ndê Jezü lí atê tchâalê nê, a-earê föla lâme nê ndola tchê. Jezü tô rë sê andjê päkêdê: «Nyê gâmba rë nê pä mē wâ ndâkê mbo rë nê lâme?» Andjê tô rë ndênê sê tchê päkêdê: «En-en, Gbölö Gbië.» ²⁹ Kâko Jezü grê la andjê lakê to rë päkêdê: «Rë nê mbö tê nyê gundâsê kâ za su nyê sê mē!» ³⁰ La andjê vrô-ê ânyê Jezü gbîti tû andjê päkêdê: «Nyê töäbô pö ndênê tô sê ngâ akrê balê-ê» ³¹ Ndê andjê âsê wutu, kâ sê lakê to pö ndê yê katchôgbê lê gö nê.

Jezü tchâ ngâ mangbîlê

³² Ndê azü bîchuû lâme âsê ro etê, angâ azü nê la ngâ köchê sê Jezü. Tche pöâbo-a, bête ngâ ngbongbo tchozö kâ lê yê. ³³ Jezü grô ngbongbo tchozö nê, mangbîlê nê jêtê kâ po-ê. Tchêlê küma kpülü azü nê djîngîli ânyê andjê tô rë päkêdê: «Ärâ wûn-âbo ngâ rë kâko lo balê lê gö ndê Isarayêle-a.» ³⁴ Praâbalê afariziën tô andê andjê nê päkêdê: «Tche grô angbongbo atchozö lâme lê köbosê gbôgbô ndê makündji ndê angbongbo atchozö zâ rë sê tchê!»

Jezü wûn nyonyo azü

³⁵ Jezü nê kulê agbölö gö la ayëyë gö. Tche nyisê rë sê azü lê *anda kâ voga Ndjapâ* ndê ajuifu. Tche mü *Tchôtchô Pö* ndê *Gbölö gö-gbië* sê azü. Tche tchâ azü ndê andjê wâ la tækömbô la azü ndê andjê ngêwele.

³⁶ Ndê Jezü wûn kpülü azü nê, nyonyo andjê mbô tchê bête gbâdâ kâ tê andjê nê gbê, ânyê andjê mômô gbê batê aëbro-ngbaga ndê earê kâ bata andjê wâbô wâ tâ-ê. ³⁷ Kâko tche tô rë sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Kîndî nê lê tê gbölösênê, praâbalê a-earê kâ mbo kua lê kîndî nê ngbâbo-a. ³⁸ Kâko nyê tö pö sê earê kîndî nê ndâkê pa tche ka wân angâ a-earê kua kîndî nê ndâkê soa rëgrê nê.»

† *Bhândê ajuifu, âdê akrê âtchu, a hrê rë ndê a ê rë tâ pä kü-dambala (flute) ânyê aëchê ndê andjê wunsê kâ kî kuzü, andjê kî kuzü nê ndâsê nê.*

Abadjângele lâ könô gbê tchêpânê bîchuû

(Mar 3.16-19; Luk 6.14-16)

10 La tchêngbâ nê Jezû ê *adjisîpili* ndê yê lâ könô gbê tchêpânê nê bîchuû. Tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê gro angbongbo atchozô, ndêkê tcha a-earê têkômbô, la azû ndê andjê ngêwele. ² Rê *abadjângele* lâ könô gbê tchêpânê nê bîchuû lâme wâ kâkê: Dokû nê dë Chemôn, ndê a ê rê tê yê pâ Pîère, la yîngâ yê Anderê; Jâke la yîngâ yê Jâan amodô ndê Zebede; ³ Filîpe la Bartelemî; Tomâ la Matiyê ndê tche wâtê earê kâ pala makêche-lapöo; Jâke modô ndê Alefê la Tadê; ⁴ Chemôn akrê gö ndê Kanân, la Jüdâse Îsikâriyôte earê kâ yosê Jezû.

Jezû wân adjisîpili ndê yê lâ könô gbê tchêpânê bîchuû

(Mar 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Jezû wân adjisîpili ndê yê lâ könô gbê tchêpânê bîchuû lâ gö nê. Tche zâma sê andjê pâkêdê: «Nyê ääbô ê bhândê azû ndê andjê wâbô wâtê ajuifu-î. Nyê liäbô lî lâ ngâ gö ndê Samari-ê. ⁶ Äwäpä nyê e pu azû ndê Isarayêle ndê andjê wâ batê aëbro-ngbaga ndê andjê yû. ⁷ Nyê äsê e, nyê mü Tchôtchô Pö sê azû pâkêdê: «Kê mbo *kümändemâ ndê Ndjapâ* pâ nyê ndô nê.» ⁸ Nyê tchâ a-earê têkômbô, kâ jo akuzû, kâ tcha a-earê bromâ, kâ gro angbongbo atchozô. Ndjapâ kû rê sê nyê ämbämbänê, nyê kû rê sê azû ämbämbänê. ⁹ Nyê zäbô lôlo zâ, âdëndjê wên ndê a mbo rê la makêche, âdëndjê mîë-makêche lâ kâdjâ tê nyê-ê. ¹⁰ Nyê zäbô kâdjâ zâ ndêkê nê la rê-ê, âdëndjê lâba bîchuû, âdëndjê dakpo âdëndjê tchongbôlô, bëte earê kua wâ ndêkê gbo kîzî ma yê.

¹¹ «Ädê nyê âli lâ gö âdëndjê yëyë gö, nyê yû tchô ndêkê wunsê nê pâ tchabâ kâ ndê a to tchê tchôtchô pö ndê yê ndêkê pa tche kû nyê bhândê yê, ânyê nyê sê tchâalê ndê yê nê zoo tê lo kâ ro ndê nyê. ¹² Ädê nyê âli lâ ngâ nda, nyê tö rê sê azû nda nê pâkêdê: «Ziti su wâ pâ nyê.» ¹³ Ädê azû nda nê âkû nyê, äwäpä ziti su ndê nyê nê la rê wa pâ andjê. Ädê rê ndê azû nda nê kôsê kâ kû nyê, ziti su ndê nyê nê la rê lâme, âdotê yê pu nyê. ¹⁴ Ädê nyê âwutu lâ ngâ nda, âdëndjê lâ ngâ gö ânyê a kôsê kâ kû nyê, âdëndjê rê ndê andjê kôsê kâ dje pö ma nyê, äwäpä nyê gbo tchâme kâ ro etê. Nyê äsê ro, nyê gügü cho tchâda nyê. ¹⁵ En-en, tê lège nê më tö rê sê nyê: Lo nê ndê Ndjapâ wa ngbanga pâ azû, ngbanga ndê a wadje rê pâ azû gö ndê Sodômo la Gomôro † âwatê mömö nê tê andê azû gö lâme.»

Yûkü ndê adjisîpili wun-adjê rê

(Mar 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ «Nyê djê më! Më wân nyê batê aëbro-ngbaga lâ gûtê amûrûndjâ. Äwäpä la nyê gbo batê andê aëkrû,

† Nyê dî Jen 18—19; Mat 11.24.

nyê wâ batê apuli ndê andjê mboabô gbôgbô mbô tê azû-î. ¹⁷ Äwäpä la nyê gbo-ê, bëte azû â-eadje la nyê tchâtchu agbölö a-earê kâ wa ngbanga, andjê bhiadje nyê la föröngbô lâ *anda kâ voga Ndjapâ* ndê andjê. ¹⁸ A â-eadje la nyê ku tchâtchu akömändâ la agbië bëte më, ndêkê pa nyê to pö ndê rê ndê nyê wûnsê nê pâ më sê andjê, ndjê la azû ndê andjê wâbô wâtê ajuifu-î. ¹⁹ Ädê andjê âe la nyê atêlê ngbanga, nyê dîäbô su nyê dî pâ kânyî ndêkê to pö ndê nyê, âdëndjê pö ndê nyê wâ ndêkê to rê-ê. Apö ndê nyê wâ ndêkê to rê, a âzadje rê sê nyê kpôtê lo nê lâme. ²⁰ Bëte âdêäbo nyenyê kâ ndê âtoadje pö nê-a. *Yingö ndê Bha* nyê Ndjapâ kâ ndê âpoadje lâ nyê. ²¹ Ngâ yîngâ yoadje sê yîngâ yê ndêkê pa a won tchê, bha mboadje ndjê tê kâko tê bechê ndê yê. Abechê âadje lafô tê arabha andjê la araanyi andjê, kâ mbo rê ndêkê pa a wa ngbanga kuzû lâ kûma andjê. ²² Azû gbê koadje sê nyê bëte rê më. Praâbalê akrê ndê tche rûâtê su yê ndjoa etê manê tchê tchadje lâ kuzû. ²³ Ädê azû âmbo nyê la gbôgbô lâ ngâ gö, äwäpä nyê kpe atêlê ngâ gö ngbî. En-en, tê lège nê më tö rê sê nyê: Dokûtchê ndêkê pa *Modô ndê Akrê* kangbâ yê, nyê kabô ndjê kua ndê nyê lâ gö ndê Isarayêle gbê tee-a.

²⁴ «Djisîpili rôäbo earê kâ nyisê rê sê tchê-a, ânyê earê kua rôäbo ndjê gbölö akrê ndê yê-a. ²⁵ Äwäpä djisîpili wa batê earê kâ nyisê rê sê tchê, ânyê earê kua wa ndjê batê gbölö akrê ndê yê. Batê rê ndê andjê e earê nda pâ *Bêlêzêbûlu*†, andjê âto angbongbo pö tê gbölösênê tê azû tchâalê ndê yê nê atoko!»

Nyê kpê wa Ndjapâ

(Luk 12.2-7)

²⁶ «Nyê mböäbô wa azû mbô-ê. Rê gbê ndê âwâ lâ küwû nê, ârê âwutuadje êsûwu. Rê ndê a wûn-âbô sênê wûn-î, a âwun-adjê sênê. ²⁷ Pö ndê më tö rê sê nyê lâ bübü tchô, äwäpä nyê to rê la tchêdalo. Pö ndê a tö kütû rê bhâlê tü nyê, nyê mü rê bhâlê kûma gin-da. ²⁸ Nyê mböäbô wa azû ndê andjê won tê azû lâme mbô-ê, praâbalê andjê wâbo ndêkê won vrô-a, nyê kpê wa Ndjapâ ndê tche wâ ndêkê won vrô la tê nyê bhâlê *wo ndê âju pii etê*. ²⁹ A kâbo ayëyë anyiënê bîchuû bëte mîë-makêche balê? Ädê Ndjapâ Bha nyê ânyiäbô nyîndê nê, ngâ nyiënê balê lâ gûtê andjê wâbo ndêkê te bëche-a. ³⁰ Andê nye nê, Ndjapâ dî su kûma nyê nê gbê. ³¹ Nyê mböäbô wa mbô-ê; nyê rô ayëyë anyiënê lâme tê gbölösênê.»

Kê gamba pö ndê Jezû lâ la azû gbê

(Luk 12.8-9)

³² «Akrê ndê tchê toadje rê tchâtchu azû gbê pâ anyê wâtê tchandê me nê, më toadje ndjê rê tchâtchu Bha më bhâ lafô pâ tche wâtê tchandê me nê. ³³ Praâbalê

†† Rê ndê a zâ rê sê *Jâbolo ndê tche wâtê makündji ndê angbongbo atchozô kâ*.

akrə ndê tche vûsê mê tchâtchu azü gbê, mêmê ndjê gbê, mê vuadje ndjê sê yê tchâtchu Bha mê ndê tche sê bhâ lafô.»

Jezü nêâbo la ziti su-a, praâbalë tchê nê la kûü
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Nyê wüntî pâ mē nê la ziti su pâ cho âtə? Âdêâbo kâko-a. Mē nêâbo la ziti su-a, praâbalë mē nê la kûü. ³⁵ Mē nê ndêkê krɛ tchêlê bechê-ëkôchê la bha nê, ndêkê krɛ tchêlê bechê-ëchê la anyî nê, ndêkê krɛ tchêlê nyinê la anyî köchê nê. ³⁶ Kütü azü nda ndê ngâ akrə kâ ndê âwatê a-earê kê kosê yê. ³⁷ Akrə ndê tche nyîndê bha nê âdændjê anyî nê ârô mē, tche wâbo ndêkê watê djisîpili ndê mē-a. Akrə ndê tche nyîndê modô ndê yê âdændjê êwünrə ndê yê ârô mē, tche wâbo ndêkê watê djisîpili ndê mē-a. ³⁸ Akrə balë balë gbê ndê tche zâbô yô ndê gba ndê yê zâ, ânyê kâ nêâbô nê ngbâ mē-ê, tchê wabô tê djisîpili ndê mē tee-a. ³⁹ Akrə ndê tche nyîndê kê tcha tchîsûwu ndê yê la tê yê, âyuadje tê yê. Akrə ndê tchîsûwu ndê yê yû bête mē, tchê gboadje rê.»

Akrə ndê tche mbô rê la nyê, dëkê tche mbô rê la mē
(Mar 9.37,41; Luk 9.48; 10.16; Jan 13.20)

⁴⁰ «Akrə ndê tche mbô rê la nyê, dëkê tche mbô rê la mē. Akrə ndê tche mbô rê la mē dëkê tche mbô rê la akrə ndê tche wân mē. ⁴¹ Akrə ndê tche mbô rê la ngâ earê ndêma Ndjapâ bête rê ndê tche wâtê earê ndêma Ndjapâ, tchê gboadje tchôtchô rə ndê earê ndêma Ndjapâ gbo rê. Akrə ndê tche mbô rê la ngâ djîrê akrə bête rê ndê tche wâtê djîrê akrə, tchê gboadje tchôtchô rə ndê djîrê akrə gbo rê. ⁴² En-en, tê lège nê mē tō rê sê nyê: Akrə ndê tche zâ ngâ kangûchi ziti ngû ndêkê ndjo rê sê ngâ mbâmbâ akrə balë bête rê ndê tche wâtê djisîpili ndê mē, tchê gboadje tchôtchô rə ngbânê.»

11 Ndê Jezü kâ pö ndê yê, tche zâma sê *adjisîpili* ndê yê lê kônô gbê tchêpâ nê bichuû, kâ âlafô kâ ê ndêkê nyisê rə sê azü, lakê mu Tchôtchô Pö lê agö ndê andjê.

Jâan-Batîse wân adjisîpili ndê yê sê Jezü
(Luk 7.18-35)

² Dëkê gbô Jâan-Batîse kâ bhâlê nda kânga. Tche djê pö ndê arə ndê *Krîsiti* mbô rê ânyê kâ wân angâ adjisîpili ndê yê ³ ndêkê pa andjê yu Jezü päkêdê: «Mo dâ Krîsiti ndê tche wâ ndêkê nê lâme? Âdændjê rê pâ ârâ wâ ndêkê sê bête ngâ akrə ngbî?» ⁴ Jezü tō rê ndênê sê andjê päkêdê: «Nyê kâkâ kê to tchêngbâ apö ndê rə ndê nyê wün rê, la rə ndê nyê djê rê sê Jâan: ⁵ A-earê föla wün tchô, azü ndê da andjê ndî, andjê nê la köbo nê, a-earê bromä tchâ-ê, a-earê bitü djê pö, azü ndê andjê tchü jô-ê, ânyê a mü *Tchôtchô Pö* sê a-earê yûkü

nê †. ⁶ Mômô kâ tê akrə ndê tche gbôâbo gbôtê kê za su yê sê mē!»

⁷ Ndê adjisîpili ndê Jâan-Batîse âsê dotê andjê, Jezü jêtê kê to pö ndê Jâan sê kpûlû azü nê päkêdê: «Giamâ kâ ndê nyê ê ndêkê wun rê bhâlê kpaëgâ? Ngâ wärê ndê yi nyôânyoa rê? ⁸ Giamâ kâ ndê nyê ê ndêkê wun rê? Ngâ köchê ndê tche yû alêba ndê âfû? Azü ndê andjê yu alêba ndê âfû sê bhâlê gbadja ndê agbië! ⁹ Gi-amâ kâ ndê nyê ê ndêkê wun rê? Ngâ earê ndêma Ndjapâ? En-en, mē tō rê sê nyê pâ nyê wün ngâ akrə ndê tche rô earê ndêma Ndjapâ nê. ¹⁰ Bête Jâan dâ akrə ndê Mbëtî Ndjapâ tō pö ndê yê päkêdê: «Akrə ndê mē wân tchê tchâtchu zê kâ âtə, ndêkê nyikrə köbo tchâtchu zê †.» ¹¹ En-en, tê lège nê mē tō rê sê nyê: Lê gbâtê azü ndê aëchê zî andjê, ngâ akrə ndê tche wâ gbölö ânyê kâ rô Jâan-Batîse wâbo-a. Lê rə lâme gbê, tchanê ndê tche wâ kpîëkpîë rê lê *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô* rô tchê. ¹² Âtô tê losê Jâan-Batîse, a nyisê Tchôtchô Pö ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô sê azü, ânyê azü kâ lakê mbo gbôgbô gbê ndêkê li atêlê nê. ¹³ A-earê ndêma Ndjapâ gbê la *ndië* ndê Möyîze tō ndêma Ndjapâ pâ Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô zoo âwûtu tê Jâan. ¹⁴ Âdê nyê ânyindê kê dje pö ndê mē, Jâan kâ ndê âdê *Elie* ndê a tō pö ndê yê pâ tchetchê kâ âkê kângbâ yê lâme. ¹⁵ Akrə ndê tche wâ la tü, äwäpâ tche dje pö âtə!

¹⁶ «Mê toadje rê sê nyê pâ azü ndê tchô angêta wâ batê giamâ? Andjê wâ batê abechê ndê andjê sê sênê ndê azü ngbângbâ tâ, ânyê angânê ê angâ andjê päkêdê: ¹⁷ «Ârâ bhi ndûgû-ëngbâ, lakê hrɛ kûdambala, praâbalë nyê dâbo ëngbâ ndêssê nê-a! Ârâ pâ düwü-müä, praâbalë nyê dîâbo tchêlê ma nyê-a!» ¹⁸ Bête Jâan nê nê, tche zîâbo rə-a, kâ ndjôâbo ndjê rə-a, a tō rê päkêdê: «Tche kâ la ngbongbo tchozö lê yê!» ¹⁹ *Modô ndê Akrə* nê, kâ zî rə, kâ ndjô rə, azü tō rê päkêdê: «Wunsa köchê âtə ndê kua ndê yê wâ kütü ndêkê zi rə gbê, lakê ndjo vên-en, tche mbô agü la a-earê kê pala makètche-lapöo, la a-earê ngbongbo rə!» Praâbalë küma akrə ndê âwa lanê, ndê âtô bhândê Ndjapâ nyisê nê pâ kê mbo kua ndê yê wâ djîrê.»

Agö ndê âkôsê Jezü
(Luk 10.13-15)

²⁰ Pânê Jezü sê lakê hro la azü ndê tche mbô akpîng-bî rə lê gö ndê andjê tê gbölösênê lâme. Tche hrô la andjê bête rê ndê andjê gbôâbo tê bændî kê mbo rə ndê andjê-a. ²¹ Jezü tō rê sê andjê päkêdê: «Nyonyo kâ tê nyê, azü gö ndê Korazên! Nyonyo kâ tê nyê, azü gö ndê Betesayidâ! Bête âdê akpîngbî rə ndê Ndjapâ mbô rê lê gö ndê nyê âtə, tche âmbo rê alême lê gö ndê Tîre la Sidön, dëkê azü gö nê gbôtê bændî kê mbo rə ndê andjê alême nê. Azü gö nê lâme âyu sâke † êtê

† Nyê dî Eza 35.5-6; 61.1. †† Nyê dî Mal 3.1. ‡ Bhândê ajuifu, âdê akrə âyu sâke êtê yê, dëkê akrə nê lâme kâ lê müä.

andjê, kê ko kûtê andjê la vörə ndêkê nyisê në pä anyê gbôtê bändi kê mbo rə ndê anyê në. ²² En-en, më tö rə sê nyê: Lo në ndê Ndjapă wa ngbanga pä azü, ngbanga ndê azü ndê Tîre la Sidön âwatê mömö në tê andê nye në. ²³ Âdê andê nye në, azü gö ndê Kăpêrênâyü-mo, nyê wüntî pä Ndjapă âkengadje gö ndê nyê ndjoa bhâ lafô? A âmboadje rə pä nyê jre zoo bhâlê tchô ndê akuzü! Bête akpëngbï rə ndê Ndjapă mbô rə lê gbâtê azü ndê zê âtê, âdê tche âmbô rə lê gö ndê Sodômo dëkê gö në lâme, gbô rə kâ tâ ndjoa êtê tchô angêta! ²⁴ En-en, më tö rə sê nyê: Lo në ndê Ndjapă wa ngbanga pä azü, ngbanga ndê azü gö ndê Sodômo âwatê mömö në tê andê zê në.»

Jezü nyisê Bha në sê akpîêkpîê azü (Luk 10.21-22)

²⁵ Lo në lâme, Jezü tö rə pəkêdê: «Bha mê, Gbölö Gbïê ndê tchêlafô la tchêbêche, më zä ayîabâ sê mö, bête mo vüsê rə lâme tê azü ndê kûma andjê wâ lanê la a-earê kê wunsê rə, ânyê kê nyîsê në sê akpîêkpîê azü. ²⁶ Tê lëge në, mo mbô tâ kâko bête mömö kâ ndê ânyîndê në.

²⁷ «Bha mê gbôtê rə gbê êtchânê mê. Ngâ akrə balê wûn-âbo sê Modô në-a, kütü Bha në balê. Ngâ akrə balê wûn-âbo sê Bha në-a, kütü Modô në la andjanê ndê Modô në nyîndê kê nyisê Bha në sê andjê.

²⁸ «Nyê në pu mê, nyenyê gbê ndê nyê mô lakê kə arə ndê âlû, mê zadje kê yatê sê nyê. ²⁹ Nyê zä kûngbô ndê mê ndê âlûâbô lû-î, kê gbotê köbo sê mê ndêkê pa më nyisê rə sê nyê! Bête më wâbo tê akrə ndê mê mbo gbôgbô tê azü-a, kê pûâbo ndjê gbölö tchô-a. Nyê gboadje tchô ndêkê yatê nyê tâ †. ³⁰ Nyê mbô rə gundêssê arə ndê mê nyîsê në sê nyê. Kûngbô ndê më zä rə sê nyê ndêkê pa nyê za rə lûâbo-a.»

Pö pâ lö sabäa (Luk 6.1-5)

12 La tchêngbâ në Jezü sê lakê ro kulê angâ akîndî lê lö sabäa. Gə nyü *adjisîpili* ndê yê ânyê andjê jêtê kê krəa andjî rəgə nə, kê sê lakê zî rə. ² Ndê *afariziën* wûn rə kâko, andjê tö rə sê Jezü pəkêdê: «Adjisîpili ndê zê mbô rə ndê ndiê kôsê në ndêkê pa a mbo rə lê lö sabäa †.» ³ Jezü tö rə ndênê sê andjê pəkêdê: «Nyê dîâbo mbêti pä rə ndê *Davîdi* mbô rə têngâlo ndê gə röpâ yê alême la azü ndê yê lâme? ⁴ Köbo ndê tche lî bhâlê nda Ndjapă, ânyê andjê zî amâpa ndê a wâ rə la ngela sê Ndjapă. Ndiê zâbo köbo sê andjê ndêkê zî mâpa në-a, praâbalê kütü *earê kê wa ngela* sê Ndjapă kâ ndê âwâ ndêkê zî rə ‡. ⁵ Âdëndjê rə, nyê dîâbo rə lê *ndiê* ndê Möyîze pəkêdê, a-earê kê wa ngela sê Ndjapă ndê andjê âsê mbo kua lê *gbölö nda Ndjapă*, andjê mbôâbo rə gundêssê lö sabäa në-a. Lê

† Nyê dî Jer 6.16. †† Nyê dî Eki 34.21. ‡ Nyê dî 1 Sam 21.2-7; Lev 24.9.

arə lâme gbê, a wâbo ngbanga lê kûma andjê-a ††. ⁶ Më tö rə sê nyê, ngâ rə kâ tchâtê ndê âwâ gbölö kê rə gbölö nda Ndjapă. ⁷ Âdê nyê âwunsê pö ndê Mbêti Ndjapă tö rə pəkêdê: «Më nyîndê në pä nyê wun nyonyo azü, praâbalê më kôsê *ngela* ndê agia ††, dëkê azü ndê andjê mbôâbô ngâ ngbongbo rə mbô-ê, nyê wâbo alême ndêkê wa ngbanga lê kûma azü ndê andjê-a. ⁸ Bête *Modô ndê Akrə wâtê* gbölö akrə pä lö sabäa.»

Köchê ndê könô yê ndî (Mar 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Jezü âlafô tchâme kê ê kê lî bhâlê *nda kê voga Ndjapă* ndê ajuîfu. ¹⁰ Dëkê ngâ köchê kâ bhaye ndê könô yê ngêwele. Azü nyîndê kê za pö lê kûma Jezü, ânyê andjê yü tchê pəkêdê: «Ndiê zä köbo sê akrə ndêkê pa tche tcha akrə lê lö sabäa?» ¹¹ Jezü tö rə ndênê sê andjê pəkêdê: «Âdê ngâ akrə lê gütê nyê âwâ la ngâ ëbro-ngbaga balê ânyê tche tê lê gbölö kudû lê lö sabäa, tchê gbîtiabô tchê tee êsûwu? ¹² Akrə rö ëbro-ngbaga tê gbölösânê! Kâko, ndiê zä köbo sê akrə ndêkê mbo tchôtchô rə tê ngâ yê lê lö sabäa.» ¹³ Pânê Jezü tö rə sê köchê lâme pəkêdê: «Yorua tchêlê könô zê.» Tche yôrua tchêlê në, ânyê könô yê dâka ëngbânê batê anê dâkalâ. ¹⁴ Afariziën wûtu kê pâlatê andjê, kê djêtê andjê lê gbâtê andjê tê akányî ndêkê won Jezü.

Jezü wâtê earê kua ndê Ndjapă

¹⁵ Ndê Jezü djê pö ndê rə ndê andjê nyîndê kê mbo rə tê yê lâme, tche âlafô tchâme kê rə êtê. Agbölö kpûlû azü zä tchêngbâ yê, ânyê tche tchâ têkômbô ndê andjê gbê. ¹⁶ Tche gbîti tü andjê tê gbölösânê ndêkê pa andjê toabô sê yê tö ndêkê pa azü wunsê yê-ê. ¹⁷ Kâko ânyê pö ndê Ezayi *earê ndâma Ndjapă* tö rə mbô gundêssê në. Tche tö rə pəkêdê:

¹⁸ «Nyê wûnsa earê kua ndê mê, ndê mê dî tchê, tchanê ndê më nyîndê yê tê gbölösânê, ndê su mê fû la tchê gbê.

Mê gboadje tê *Yingö* ndê mê pâ yê, ndêkê pa tche nyisê djîrê kê wa ngbanga sê azü gö ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu.

¹⁹ Tchê gabô ma yê la ngâ akrə tee-a, âdëndjê ndêkê ta wârê lê kûma ngâ akrə-a. A âdjeabô tchêlê gî yê lakê mu apö pâ agbölö köbo tee-a.

²⁰ Tchê koakoabô ndjê tchêlê wârê ndê âmômö tee-a, tchê wrəabô ndjê lâmba ndê gbô ngûwo në sê lakê da tee-a, zoo ndêkê pa tche mbo rə pä djîrê kê wa ngbanga ro masânê.

²¹ Azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu zadje su andjê ndêkê sê bête tchê ††.»

†† Nyê dî Nomb 28.9-10. ††† Nyê dî Oze 6.6. †††† Nyê dî Eza 42.1-4.

Jezü grö angbongbo atchozö

(Mar 3.22-30; Luk 11.14-23)

²² Kâko a nê la ngâ earê föla ndê tü yê bê, ndê tche wâ la ngbongbo tchozö lâ yê ânyë Jezü tchâ tchê, âmbô râ pâ köchê lâme jêtê kâ po lakê wun tchô. ²³ Tchêlê kûma kpûlû azü nê gbê djîngîli ânyë andjê tô râ päkêdê: «Âdêâbo Modô ndê Davîdi kâ âtê?» ²⁴ Ndê afariziën djê pô lâme, andjê tô râ päkêdê: «Köchê âtê grö angbongbo atchozö kütû la gbôgbô ndê *Bêlêzêbûlu*, makündji ndê angbongbo atchozö!»

²⁵ Jezü wûnsê pô bhâlê su andjê ânyë kâ tô râ sê andjê päkêdê: «Gö-gbië gbê ndê azü tchêlê nê mbo kûû lâ gbâtê andjê, gbölö gö-gbië nê lâme ândi. Ngâ gö balê âdândjê ngâ bûngrî balê ndê azü gö nê âdândjê azü lâ bûngrî nê âmbo kûû lâ gbâtê andjê, andjê chichiabô tê andjê tee-a. ²⁶ Âdê *Satâa* âgro Satâa, dèkê tche krû tchêlê tê yê la tê yê nê. Kâko, gbölö gö-gbië ndê yê nê âkrê lafô tchîchinê atôko? ²⁷ Âdê mê âgro angbongbo atchozö la gbôgbô ndê *Bêlêzêbûlu*, kâko azü ndê nyê nê grö andê andjê nê angbongbo atchozö nê la gbôgbô ndê tchabâ? Azü ndê nyê nê la tê andjê nyisê nê päkêdê pô ndê nyê nê wâbo lâ köbo nê-a! ²⁸ Praâbalê âdê lâ köbosê Kpîki Yingö kâ ndê mê gro angbongbo atchozö la râ, dèkê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* wûtu nê êtê nyê.

²⁹ «Âdê ngâ akrê ânyindê kâ li bhâ tchâalê ndê ngâ gbôgbô köchê ndêkê zi ngbâ arê ndê yê, âwâpâ tche i tchê dokütchê ânyë kâ ziadje ngbâ arê tchâalê nê.

³⁰ Akrê ndê tche wâbô wâtê tchandê me nê, dèkê tche dâ akrê ndê tche kôsê mê, ânyë akrê ndê tche wâbô wâ ndêkê pala râ la mê, dèkê tche wâtê akrê ndê tchê ndjondjo tchêlê râ katchôgbê. ³¹ Bête râ kâ ndê mê tô râ sê nyê päkêdê: Angbongbo râ gbê lakê dro tchô gbê ndê azü mbô râ tê Ndjapâ, a âkoadje pô nê lâ kûma andjê, praâbalê akrê ndê tche drô Kpîki Yingö, a âkoabô pô nê lâ kûma yê tee-a. ³² Âdê ngâ akrê âto ngbongbo pô tê Modô ndê Akrê, Ndjapâ âkoadje pô nê lâ kûma yê. Praâbalê âdê akrê âto ngbongbo pô tê *Kpîki Yingö*, Ndjapâ âkoabô pô nê lâ kûma yê tee-a, ndê tchô angêta, âdândjê lâ tchîsûwu ndê ânê.»

Yö la lêlê nê

(Luk 6.43-45)

³³ «Âdê ngâ yö âwatê tchôtchô nê, lêlê nê âwadje ndjê tê tchôtchô nê. Âdê yö âwatê ngbongbo nê, lêlê nê wadje ndjê tê ngbongbo nê. Bête a wûnsê yö tê lêlê nê. ³⁴ Nyenyê ndê akângê âtê! Nyê âto atchôtchô pô me atôko ndê nyê wâtê angbongbo azü âtê? Bête râ ndê ârôpâ nê bhâlê su ngâ akrê kâ ndê âwutu lâ ma yê. ³⁵ Tchôtchô akrê wûtu la tchôtchô râ ndê âwâ bhâlê su yê. Ngbongbo akrê wûtu la ngbongbo râ ndê âwâ bhâlê su yê. ³⁶ Mê tô râ sê nyê: Tê lo kê wa ngbanga,

azü âtoadje apö pâ awünwün apö ndê andjê tô râ alême. ³⁷ Kütû lâ köbosê pô ma zê kâ ndê mô wadje tê djîrê akrê, âdândjê lâ köbosê pô ma zê kâ ndê a wa ngbanga lâ kûma zê.»

Azü yükû nê ndêkê wun ngâ kpîngbî râ

(Mar 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ Pânê angâ *a-earê kâ nyisê ndië* la angâ afariziën tô râ sê Jezü päkêdê: «Earê kâ nyisê râ, ârâ nyindê nê pâ mo mbo ngâ *kpîngbî râ* ârâ wûn râ.» ³⁹ Jezü tô râ ndênê sê andjê päkêdê: «Azü ndê tchô angêta dâ angbongbo azü, andjê nyîâbo ndêkê dje pô ma Ndjapâ-a. Andjê yükû nê pâ mê mbo ngâ kpîngbî râ. Andjê wun-abô râ tee-a, kütû kpîngbî râ ndê Ndjapâ mbô râ balê lâ köbosê earê ndêma Ndjapâ Jônâse lâme.

⁴⁰ Kâko batê râ ndê Jônâse mbô lö vötaâ la tchêlê bütchî vötaâ bhâlê gbölö giangû lâme. Modô ndê Akrê âmboadje ndjê lö vötaâ la tchêlê bütchî vötaâ lâ cho.

⁴¹ Tê lo kê wa ngbanga, azü gö ndê Nîniwe adjelafô la azü ndê tchô angêta ndêkê wa ngbanga pâ andjê, bête andjê gbôtê bândi kâ mbo râ ndê andjê lâ köbosê pô Ndjapâ ndê Jônâse mü râ nê. Tchâtê, ngâ akrê ndê tche wâ gbölö kê rô Jônâse kâ tâ! ⁴² Tê lo kê wa ngbanga, êchê ndê tche wâtê êchê-gbië lâ gö ndê âwâ dâ ginikî adjelafô ndêkê krê tchâtchü azü ndê tchô angêta ndêkê wa ngbanga lâ kûma andjê, bête tche tô lâ ngrîngrî tchô ânyë kâ nê ndêkê dje pô ndê gbië Salomön ndê kûma yê wâ lanê tê gbölösânê. Tchâtê, ngâ akrê ndê tche wâ gbölö kê rô Salomön kâ tâ!»

Ngbongbo tchozö ndê tche dôtê yê atêlê akrê

(Luk 11.24-26)

⁴³ «Âdê ngâ ngbongbo tchozö âwutu lâ ngâ akrê nê, ngbongbo tchozö lâme âsê me lakê wrê lâ kpaëgâ lakê pu sê tchô ndê tche yatê yê tâ. Âdê tche âgboabô tchô nê gbô-ê, ⁴⁴ tche âto râ päkêdê: «Mê âdotê mê atêlê nda ndê mê, ndê mê wûtu lînê lâme.» Ndê tche kâ âtêlê nda nê, tche gbôâbo ngâ râ tchâalê nê-a, dèkê a grô râ kê nyîkrê tchêlê nê nê gbê. ⁴⁵ Tchâme, tche âkâ e, kâ krê angâ angbongbo atchozö mîndûu manê bîchuû ndê andjê rô tchê la gbôgbô, andjê kangbâ andjê, kâ sê gbê è tchâalê nê. Pânê râ nê âkâ watê köchê lâme ngbo kê ro anê dokütchê. Rê ndê âwutu adje tê angbongbo azü ndê tchô angêta kâ lâme.»

Anyî Jezü la ayîngâ yê

(Mar 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶ Ndê gbô Jezü ndêpo lakê to pô sê kpûlû azü nê, anyî nê la ayîngâ yê wûtu. Andjê sê bhâ sûwu lakê pu köbo ndêkê to pô sê tchê. ⁴⁷ Ngâ akrê tô râ sê Jezü päkêdê: «Anyî zê la ayîngâ zê kâ sûwu, andjê nyindê kâ to pô sê mö.» ⁴⁸ Jezü tô râ ndênê sê akrê nê lâme päkêdê: «Anyî mê dâ tchabâ? Ayîngâ mê dâ and-

janëbâ?»⁴⁹ Pânë tche nyîsê adjisîpili ndê yê la könô yê kâ tô rê päkédâ: «Nyê wûnsa anyî mē la ayîngâ mē kâ âtâ!⁵⁰ Âdâ akrê âmbo rē ndê su Bha mē ndê tche sê bhâ lafô nyîndê nâ, akrê nê lâme dâ yîngâ mē, nyînâ mē la anyî mē.»

Ndoka pâ ndjî rəgɔ

(Mar 4.1-9; Luk 8.4-8)

13 Tê lo nê lâme, Jezü wûtu lê nda nê kâ ê kâ sê ë maga gbölö kpakpa ngû.² Gbölö kpûlû azü tâkpa ndê yê. Kâko tche â lê ngâ külû kâ sê bëche. Kpûlû azü nê krû tê maga ngû nê.³ Tche tô pô sê andjê tê gbölösênê la ndoka, kâ tô rê päkédâ: «Ngâ köchê wûtu, kâ ê ndâkê gî ndjî rəgɔ ndê yê.⁴ Ndê tche âsê gî ndjî rəgɔ nê lê kîndî ndê yê, angânê nê tû bëche ndroma köbo. Anyîenê nê kâ dē rē gbê.⁵ Ngânê tû pâ cho ndê âwâ la tãme, cho wâbo sê tchô nê tê gbölösênê-a. Ndjî rəgɔ nê kû kâ kpô wândâ wândâ bëte cho nê lîabo-a.⁶ Ndê lo tâ tê gbölösênê, ndjî rəgɔ nê hrô-ê, bëte chëchë nê lîabo atêlê cho-a.⁷ Angânê tû lê achi, kâ kpô la chi nê hroa balë, chi nê vû pânê.⁸ Angânê tû lê tchôtchô cho, rəgɔ nê kpô kâ lê. Ngânê balë lê ngbangbo balë, angânê lê tê azü vötaâ, angânê lê tê akrê gbê la tchêpâ nê lê könô gbê.⁹ Akrê ndê tche wâ la tû ndâkê dje pô, äwäpâ tche dje pô âtâ.»

Jezü tô pô la ndoka bëte giamâ?

(Mar 4.10-12; Luk 10.9-10)

¹⁰ *Adjisîpili* nê ndola Jezü kâ yû tchê päkédâ: «Bëte giamâ kâ ndê mo tô pô sê andjê la ndoka?»¹¹ Tche tô rê ndênê sê andjê päkédâ: «Andê nye nê, Ndjapâ zâ rê sê nyê ndâkê wunsê alège pô ndê *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô* ndê âwâ wü. Andê andjê nê, Ndjapâ zâbo rê sê andjê ndâkê wunsê nê-a.¹² Bëte akrê ndê tche wâ la rê, a âkuadjê ngânê ëpânê sê tchê, ânyê tche wa la rê tê gbölösênê; praâbalë akrê ndê tche wâbo wâ la rê-ê, a âji ndjê kpîêkpîê nê ndê tche wâ la rê †.¹³ Djusênê kâ ndê mē to pô la ndoka sê andjê, bëte andjê kâ lakê wun tchô, kâ wûn-âbo rê-a. Andjê kâ lakê dje pô, praâbalë andjê djêâbo pô-a, kâ djêâbo ndjê tchêlê pô nê-a.¹⁴ Bëte rê kâ ndê pô ma Ndjapâ ndê Ezayî tô rê pâ andjê alême mbô gundâsê nê. Tche tô rê päkédâ:

«Nyê djeadje pô la köbo nê,
praâbalë nyê djeabô tchêlê nê tee-a,
nyê wun-adjê tchô djîrê,
praâbalë nyê wun-abô ngâ rê balë tee-a.

¹⁵ Bëte su azü âtê kpô,
andjê bë tû andjê, andjê gûä la andjê
ndâkê pa andjê wun-abô tchô wûn-î, ânyê kâ djeabô
pô djê-ê.

Bëte rê kâ ndê andjê djêâbô tchêlê apô djê,
ânyê kâ gbôâbô gbôtê bändi kâ mbo rê ndê andjê-ê,

† Nyê dî 25.29.

kâko ânyê mē tcha andjê ††!»

¹⁶ «Andê nye nê, nyê kâ la mômô bëte la nyê kâ lakê wun tchô, ânyê tû nyê kâ lakê dje pô!¹⁷ En-en, tê lège nê mē tô rê sê nyê päkédâ: Angbängbâ *a-earê ndêma Ndjapâ* dokütchê la adjîrê azü nyîndê kâ wun rê ndê nyê wûn rê âtê, praâbalë andjê wûn-âbo rê-a. Andjê nyîndê kâ dje pô ndê nyê djê rê âtê, praâbalë andjê djêâbo rê-a.»

Jezü nyîsê dju ndoka pâ ndjî rəgɔ

(Mar 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ «Nyê djê tchêlê ndoka ndê köchê ndê tche ê ndâkê gî ndjî rəgɔ ndê yê âtê.¹⁹ Azü ndê andjê dje pô ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô ânyê kâ djeabô tchêlê nê djê, andjê wâ batê tchô ndroma köbo ndê ndjî rəgɔ tu tâ. Ngbongbo akrê nê, ânyê kâ krêa rê ndê a lû rê lê su azü nê.²⁰ Angâ azü wâ batê cho ndê âwâ la tãme ânyê ndjî rəgɔ nê tû tâ. Andjê djê pô nê, kâ gâmba rê la mômô,²¹ praâbalë pô Ndjapâ nê mbôâbo chëchë yê bhâtê su andjê-a. Andjê djê rê la su andjê ndê ngâ kpîêkpîê lö, ngâ gbôgbô rê âsê mbo tê andjê, âdandjê rê ndê a sê lakê mbo andjê la yûkü bëte pô nê, djîrê, andjê gbotê köbo nê-ê.²² Angâ azü wâ batê cho ndê âwâ lê chi, ânyê ndjî rəgɔ tû tâ. Andjê djê pô nê, praâbalë kâ dî su andjê pâ rê tchêbêche, la gû kâ gbo arê tchêbêche rôpâ pô Ndjapâ nê ânyê âlêâbô lê-ê.²³ Angâ azü wâ batê tchôtchô cho ndê ndjî rəgɔ tû tâ. Andjê djê pô nê, kâ djê tchêlê nê, andjê lê: Angânê lê ngbangbo balë, angânê lê tê azü vötaâ, angânê lê tê akrê gbê la lê könô gbê.»

Ndoka pâ ngbongbo bë

²⁴ Jezü kâ tô ngâ ndoka sê andjê päkédâ: «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wâ batê rê ndê mē nyîsê nê âtê. Ngâ köchê gî atchôtchô ndjî rəgɔ lê kîndî ndê yê.²⁵ Lê bütchî, ndê azü gbê lö, earê kâ kosê yê nê ânyê kâ lû angbongbo bë lê gûtê atchôtchô ndjî rəgɔ nê kâ rô etê.²⁶ Ndê andjî rəgɔ nê kû, kâ kpô ânyê kâ jêtê kâ le, angbongbo bë wûtu ndjê.²⁷ Azü ndê andjê mbo kua sê earê kîndî nê nê kâ tô rê sê tchê päkédâ: «Gbölö akrê, âdêâbo atchôtchô ndjî rəgɔ kâ ndê mo gî rê lê kîndî ndê zê âtê alême? Angbongbo bë nê âtê tô andê ye nê bhâ tchêbâ?»²⁸ Tche tô rê ndênê sê andjê päkédâ: «Ngâ earê kâ kosê akrê kâ ndê âmbô rê âtê.» A-earê kâ mbo kua nê tô rê sê tchê päkédâ: «Mo nyîndê nê pâ ârê e kâ sû angbongbo bë nê ëbêche?»²⁹ Tche tô rê ndênê sê andjê päkédâ: «Nyê süâbô rê sù-ê. Âdâ nyê âsê me lakê su angbongbo bë nê, ambêteko nyê su ndjê atchôtchô rəgɔ nê.³⁰ Nyê gbôtê arê nê gbê âkpo lê köbo nê balë zoo âwutu tê lo kâ soa arəgɔ nê. Âdâ lo kâ soa rəgɔ nê âwutu nê, mē toadje rê sê a-earê

†† Nyê dî Eza 6.9-10,

kua ndê mê päkêdê: Nyê sü angbongbo bë në dokütchê kê pala rê kê cho rê. Pânê nyê roa atchôtchô blê në, kê kû rê lê gro ndê mê.»

Ndoka pâ ndjî mütârede

(Mar 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Jezü kä tô ngâ ndoka sê andjê päkêdê: «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä batê ndjî *mütârede*. Ngâ akrê kû rê ânyê kë gî rê lê kindî ndê yê. ³² Ndjî në wä kpîêkpîê rê kê rô adî andjî rægü gbê. Praâbalê âdê ndjî mütârede në âkû, kê kpo, kê ro akükû-gûsû gbê, kê wa ndjê tê ngâ gbölö yô ânyê anyîenê në kê mbo kûmâ andjê tê matö në.»

Ndoka pâ djëvö

(Luk 13.20-21)

³³ Jezü kä tô ngâ ndoka sê andjê päkêdê: «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä batê *djëvö* ndê ngâ êchê kû rê, kê gîâ rê la gbölö zûwü zoo nyînyî në sûku.»

Jezü to pö la ndoka bëte giamâ

(Mar 4.33-34)

³⁴ Jezü tö apö lâme gbê sê akpûlû azü lê köbosê andoka. Tche tö pö sê azü logbê lê köbosê andoka. ³⁵ Tche mbö rê kâko ndêkê pa pö ndê earê ndêma Ndjapâ mbo gundêsê në. Tche tö rê päkêdê: «Mê toadje pö sê nyê lê köbosê andoka. Mê toadje pö ndê arê ndê âwâ wü, tê lo në ndê Ndjapâ mbô tchîsûwu zoo êtê tchô angêta †.»

Dju ndoka pâ ngbongbo bë

³⁶ Jezü gbôtê akpûlû azü në kê dôtê yê âtêlê nda në. Adjisîpili ndê yê në ndola tchê, kê yû tchê päkêdê: «Amö nyisê dju ndoka pâ ngbongbo bë lê kindî lâme sê ârâ.» ³⁷ Jezü tô rê ndêndê sê andjê päkêdê: «Akrê ndê tche gî atchôtchô ndjî rægü në wätê *Modô ndê Akrê*. ³⁸ Kindî në wätê tchêbêche âtê. Atchôtchô ndjî rægü në dä azü ndê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ. Angbongbo bë në wätê azü ndê Ngbongbo akrê. ³⁹ Earê kê kosê akrê ndê tche lû angbongbo bë në lâme wätê *Jâbolo*. Lo kê soa ndjî rægü në wätê lo në ndê Ndjapâ wa ngbanga pâ tchîsûwu. A-earê kê soa ndjî rægü në wätê *aânje*. ⁴⁰ Batê rê ndê a pala ngbongbo bë ndêkê yi rê âtêlê wo, rê në âwa ndjê me kâko-ê lo në ndê Ndjapâ wa ngbanga pâ tchêbêche. ⁴¹ Modô ndê Akrê âwan-adje aânje ndê yê. Andjê paladje azü gbê ndê andjê mbô rê pâ angâ andjê te lê ngbongbo rê, ndjê la azü gbê ndê andjê mbô angbongbo rê, ndêkê wutu la andjê kê gi andjê chî tê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô. ⁴² Andjê yiadje azü në lâme lê gbölö wo; bhâye, kütû kî lakê zi tchêlê da jî andjê wadje tâ. ⁴³ Pânê adjîrê azü tadge tâ batê lo

lê Gbölö gö-gbië ndê Bha andjê. Akrê ndê tche wâ la tü ndêkê dje pö, äwäpâ tche dje pö âtê.»

Ndoka pâ rê ndê a zâ rê wü la andê kîdji

⁴⁴ «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä batê ngâ rê ndê a zâ rê wü bhêlê kindî. Ngâ akrê gbô rê ânyê kë kä zâ tchêndê në wü. Su yê wâ la mômô tê gbölösânê ânyê tche gû, kë kâ arê gbê ndê tche wâ la rê, ânyê kë yô kindî në lâme.

⁴⁵ «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä ndjê batê pö ndê nga earê waêche ndê tche pû atchôtchô *akîdji* ndêkê yo rê. ⁴⁶ Ndê tche gbô ngâ kîdji ndê gbölö ngîrî, tche gû kê kâ arê gbê ndê tche wâ la rê ânyê kë yô kîdji në lâme.»

Ndoka pâ gbânda

⁴⁷ «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä ndjê batê ngâ gbânda ndê a yî rê lê gbölö ngû ânyê âkû agiangû tê manê balê balê gbê. ⁴⁸ Ndê gbânda në sî, a-earê kê pu agiangû në gbîti rê êmaga ngû në. Pânê andjê sê bêche kê sê lakê rwa tchêlê agiangû në: Andjê kû atchôtchô agiangû në êlê agbasa ânyê andjanê ndê andjê wâbô wâ ndêkê pa a mbo ngâ rê balê la andjê lâme, andjê yi andjê fiî. ⁴⁹ Lo në ndê Ndjapâ wa ngbanga pâ tchîsûwu, rê në âwa ndjê me kâko-ê. Aânje ânêadje ndêkê krê tchêlê angbongbo azü la adjîrê azü. ⁵⁰ Andjê yiadje angbongbo azü në lê gbölö wo; bhâye, kütû kî lakê zi tchêlê da jî andjê wadje tâ.»

Atäfo rê la abëndi në

⁵¹ Jezü yû adjisîpili ndê yê päkêdê: «Nyê djê tchêlê apö lâme në gbê?» Andjê tô rê ndêndê sê tchê päkêdê: «En-εn». ⁵² Tche tö rê sê andjê päkêdê: «*Earê kê nyisê ndië* ndê tche wätê djisîpili ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô, tche wä batê ngâ earê nda ndê tche wûtu la atäfo rê la abëndi në lê gro ndê yê gbê êsûwu.»

Azü gö ndê Nâzârête kôsê kê za su andjê sê Jezü

(Mar 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Ndê Jezü nyisê rê sê andjê lê köbosê andoka gbê, tche âlafô tchâme kê rô etê. ⁵⁴ Tche ê atê Nâzârête, gö ndê tche kûche lîndê, kê sê lakê nyisê rê sê azü lê *anda kê voga Ndjapâ* ndê andjê. Tchêlê kûma azü në gbê djîngîli, ânyê andjê sê lakê yutê andjê päkêdê: «Kûma yê ndê âwâ lanê âtê tö bhâ tchêbê? Tchabâ âzê gbôgbô ndêkê mbo akpîngbî rê âtê sê tchê? ⁵⁵ Âdêâbo modô ndê sarpendê kä âtê? Âdêâbo *Malé* kä ndê âdê anyî në? Âdêâbo Jâke la *Jozêfu* la Chemôn la Jûde kä ndê âwâtê ayîngâ yê? ⁵⁶ Âdêâbo anyîndê në kä ndê âsê lê gbâtê azü âtê? Tchabâ âzê gbôgbô në âtê sê tchê?» ⁵⁷ Arê lâme gbê mbö rê ânyê andjê zâbô su andjê zâ sê tchê-ê. Kâko Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Lê agö gbê a lûsê earê ndêma Ndjapâ, praâbalê âdêâbo azü lê gö

† Nyê dî Aps 78.2.

ndê yê âdændjê tchâalê ndê yê kâ ndê âlusê yê-a.»
⁵⁸ Jezü mbôâbo akpɔ̃ngbɛ̃ rə tɛ̃ gbölösənə tchâme-a,
 bëte azü nê zâbo su andjê sê tchê-a.

Kuzü Jâan-Batïse

(Mar 6.14-29; Luk 9.7-9)

14 Tê lo nê lâme, *Hërôde* Ântipâse ndê tche wâtê
 govenère pâ Galilê djê apö ndê âkɛ̃ la rə Jezü,
² tche tô rê sê a-earê kê mbo kua tchâtchâ yê päkêdê:
 «Jâan-Batïse kâ; tche jô lê kuzü nê! Djusênê kâ ndê
 tche wâ la gbôgbô ndêkê mbo akpɔ̃ngbɛ̃ rə lâme.»

³ Dêkê Hërôde zâma alême sê azü ndêkê pa andjê za
 Jâan-Batïse kâ î tchê la djingili kâ yî tchê bhâlê nda
 kânga. Hërôde kânga tchê bëte Hërôdîade ndê tche
 wâtê êchê ndê yîngâ yê Filîpe. ⁴ Tche kânga Jâan-Batïse
 bëte rê ndê tche tô rê sê tchê päkêdê: «Ndië zâbo
 köbo sê mö ndêkê pa mo to Hërôdîade tê êchê ndê zê-
 a.» ⁵ Hërôde nyîndê kê won tchê, praâbalê tche mbô
 wa ajuifu bëte andjê wün Jâan batê *earê ndêma Nd-
 japä*. ⁶ Dêkê lê köbosê kpülü ndê lö kâ zi Hërôde,
 êwünrə ndê Hërôdîade dâ êngbä tchâtchu azü ndê
 Hërôde ê andjê ndê kpülü nê. Êngbä ndê yê nê fü tê
 Hërôde tê gbölösênê. ⁷ Kâko tche dêba ndêkê kɛ̃ rə
 gbê ndê bechê-êchê nê yuadje kü nê sê tchê. ⁸ Pâ pö
 ndê anyî bechê-êchê nê tô rê sê tchê, tche tô rê sê
 Hërôde päkêdê: «Amö za kûma Jâan-Batïse sê mê lê
 kpângbâlâ chembê tchâtê!» ⁹ Nyonyo mbô gbië nê,
 praâbalê tê pö ndênê ndê tche dêba tchâtchu azü gbê
 ndê tche ê andjê ndê kpülü nê, tche zâma ndêkê za
 kûma Jâan sê tchê. ¹⁰ Tche wân ngâ akrə bhâlê nda
 kânga ânyê akrə nê ê kâ kü kûma Jâan-Batïse, ¹¹ tche
 zâ rê lê kpângbâlâ chembê, kâ nê la rê ânyê kâ zâ rê sê
 bechê-êchê nê. Bechê-êchê nê ê la rê sê anyî nê. ¹² *Ad-
 jisîpili* ndê Jâan nê kâ zâ krɛ̃krɛ̃ yê ânyê kâ chí rê. Pânê
 andjê ê kâ tô pö ndênê sê Jezü.

Jezü kü kizî sê kpülü azü sâke mindûu

(Mar 6.30-44; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14)

¹³ Ndê Jezü djê pö lâme, tche âlafô la kütü yê kâ â lê
 külü ndêkê e bhâsê ngâ tchô ndê âwâtê kpaëgâ. Kpülü
 azü âsê dje rê pâ tche rô nê etê, andjê wûtu lê agö ng-
 bî ngbî ânyê kâ zâ tchêngbâ yê la da andjê. ¹⁴ Ndê Jezü
 wûtu lê külü nê, tche wün kpülü azü nê. Nyonyo andjê
 mbô tchê ânyê tche tchâ têkômbô ndê andjê.

¹⁵ Ndê lo zî, adjisîpili ndê Jezü nê ndola tchê ânyê kâ
 tô rê sê tchê päkêdê: «Lo zî nê, ânyê tchô âtə, azü
 mbôâbo gö tâ-a. Amö gro azü nê andjê gû atêlê ayeyê
 gö, kâ yo kizî ndêkê zi rê bhâyê.» ¹⁶ Jezü tô rê sê andjê
 päkêdê: «Âwâbo pâ andjê gu-a. Nyenyê la tê nyê kâ
 ndê âkɛ̃ kizî sê andjê.» ¹⁷ Andjê tô rê ndênê sê tchê
 päkêdê: «Ârâ wâ kütü la mâpa mindûu la agiangû
 bîchuû tchâtê.» ¹⁸ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê kâ
 la rê sê mê.» ¹⁹ Pânê tche zâma sê azü nê ndêkê pa

andjê sê bëche pâ abê. Tche kü mâpa mindûu la
 agiangû bîchuû nê, kâ kênga la yê atê lafô, kâ ê
 tchôtchô pö pânê. La tchêngbâ nê tche tchô tchêlê
 mâpa nê, tche kü rê sê adjisîpili, ânyê andjê krê tchêlê
 nê tê azü nê gbê. ²⁰ Azü gbê zî rə tchêlê andjê sî-î. Ad-
 jisîpili rûâ adî andöma nê âsî gbasâ lê könô gbê
 tchêpâ nê bîchuû. ²¹ Azü gbê ndê andjê zî kizî nê, and-
 jê wâ gbê azü ndola sâke mindûu. A dîâbo aêchê la
 abechê-a.

Jezü nê pâ gbölö kpakpa ngü

(Mar 6.45-52; Jan 6.15-21)

²² Kpro la tchêngbâ nê, Jezü zâma sê adjisîpili ndê yê
 pâ andjê a lê külü kâ zü dokütchê tê yê dâkalâ gbölö
 kpakpa ngü nê. Tche sê andê yê nê ndêkê mbo rê pâ
 kpülü azü nê gu atêndê andjê. ²³ Pânê ndê tche mbô
 rê pâ kpülü azü nê gu, tche kênga atêlê kûma aga
 ndêkê to pö sê Ndjapâ. Ndê tchô bû, Jezü sê tchâme la
 kütü yê. ²⁴ Külü nê rô nê tûrɛ̃ tê maga gbölö kpakpa
 ngü nê. Yi sê lakê ka la andjê kâ atê ngbânê ânyê
 kpabe nê sê lakê bhi ma külü nê. ²⁵ Ndê tchêlê bütchî
 ndô tâkê ro, Jezü ê pu adjisîpili ndê yê lakê nê la da yê
 pa ngü nê. ²⁶ Ndê andjê wün tchê ndê tche sê lakê nê
 pâ ngü nê, tchêlê kûma adjisîpili djingili, ânyê andjê tô
 rê päkêdê: «Ngâ tchozö kâ!» Wawa mbô andjê ânyê
 andjê tâ wârê. ²⁷ Kpro la tchêngbâ nê, Jezü tô rê sê
 andjê päkêdê: «Su nyê zî ti-ê, mêmê kâ! Wawa
 mbôâbô nyê mbô-ê.» ²⁸ Pîere tô rê sê tchê päkêdê:
 «Gbölö Gbië, âdê momö kâ tê lêge nê, amö zâma
 ndêkê pa mê nê pâ ngü nê ndêkê e pu mö.» ²⁹ Jezü tô
 rê ndênê sê tchê päkêdê: «Nê atâ!» Pîere wûtu lê külü
 nê kâ sê lakê nê pâ ngü nê ndêkê e pu Jezü. ³⁰ Ndê
 tche wün yi ndê âsê lakê mbo tê gbölösênê, wawa
 mbô tchê ânyê tche sê lakê mindi. Tche tâ wârê
 päkêdê: «Gbölö Gbië, tcha mê lê kuzü!» ³¹ Tchâme, Jezü
 yî könô yê sê Pîere, kâ zâ tchê ânyê kâ tô rê sê tchê
 päkêdê: «Momö, kâ za su zê sê mê wâ kpîêkpîê rê!
 Bête giamâ kâ ndê su zê wâ bîbîchuû pâ mê?» ³² Ndê
 andjê bîchuû gbê â lê külü nê, yi nê krê-ê. ³³ Pânê ad-
 jisîpili ndê andjê sê lê külü nê gûte tchâtchâ yê ânyê kâ
 tô rê sê tchê päkêdê: «Tê lêge nê, mo wâtê Modô ndê
 Ndjapâ!»

Jezü tchâ a-earê têkômbô lê gö ndê jênêzârête

(Mar 6.53-56)

³⁴ Pânê andjê zü dâkalâ gbölö kpakpa ngü nê kâ wû-
 tu bhâlê agö ndê jênêzârête. ³⁵ Azü ndê tchô nê lâme
 wûnsê Jezü nê. Andjê ê lakê to pö ndê yê kulê agö nê
 pâ Jezü kâ tchâtê, ânyê a nê la a-earê têkômbô sê tchê.
³⁶ Andjê dî tchêlê ma andjê sê tchê ndêkê pa tche
 gbotê andjê, andjê grê kütü mbâmbâ ma lâba ndê yê!
 Azü gbê ndê andjê grê rê, andjê tchê-ê.

Kê mbo rə gundəsə ndië ndə araata

(Mar 7.1-13)

15 *Afariziën la a-earə kə nyisə ndië tō bhā Jerūzalē-mo kə nē ndəkə wun Jezū, andjē yū tchē pəkédə:*

² «Bēte giamā kā ndə *adjisīpili* ndə zə kōsə ndië ndə araata, anyē kə djūtuabō kōnō andjē djūtu dokūtchē anyē kə zī rə?» ³ Jezū tō rə ndənə sə andjē pəkédə: «Ā nyenyē, bēte giamā kā ndə nyē kōsə ndië ndə Ndjapā ndəkə mbo rə lē kōbosə ndië ndə araata nyē? ⁴ Bēte Ndjapā tō rə pəkédə: «Amō lusə bha la anyi zə!» Tche kə tō rə sə andjē pəkédə: «Akrə ndə tche tō ngbongbo pō tē bha la anyi nē, äwäpā a won tchē-ē.» ⁵ Praabalē andə nye nē, nyē tō rə pəkédə: «Akrə ndə tchē toadge rə sə bha nē ädəndjē anyi nē pəkédə: «Mē nyi āme ndəkə za rə sə mö, praabalē rə nē lāme wā nē ngbī bēte Ndjapā.» ⁶ Tchāme, a zābo tchē la gbōgbō ndəkə pa tche lusə bha nē-a. Ädə kākō anyē nyē gbōtə pō ma Ndjapā ndəkə mbo rə ndə araata nyē! ⁷ Nyenyē ndə pō ma nyē wā ngbī təkə mbo rə ndə nyē ätə, Ezayī tō lēge ndəma Ndjapā pā nyē alēme pəkédə:

⁸ «Azū ätə lüsə mē kütū lē ma andjē, praabalē su andjē wätə mē ngrī.

⁹ Kə voga mē ndə andjē voga mē lāme, äwä ämbäm-bänə,

bēte rə ndə andjē nyisə nē

wätə andië ndə azū mbō rə †.»

Arə ndə ämbo rə pä azū wa la kākpo

¹⁰ La tchēngbā nē Jezū ē kpūlū azū nē, kə tō rə sə andjē pəkédə: «Nyē djē mē, kə dje tchəlē pō ätə djīrə anyē: ¹¹ Ädäbo rə ndə äli atəlē akrə kā ndə ämbo rə pä tchē wa la kākpo-a. Praabalē rə ndə äwutu lē ma akrə kā ndə ämbo rə pä tche wa la kākpo.»

¹² Kākō, adjisīpili nē ndola Jezū kə tō rə sə tchē pəkédə: «Mo wūn-ädje sənə nē pä pō ndə mo tō rə lāme, äkū afariziën tē gbölösənə?» ¹³ Jezū tō rə ndənə sə andjē pəkédə: «Ayō gbē ndə Bha mē bhā lafō lūābō rə lū-ī, a äsuadje rə gbē ebēche. ¹⁴ Nyē gbōtə andjē, a-earə föla kā ndə anyisə köbo sə angā andjē a-earə föla. Ädə ngā earə föla anyisə köbo sə ngā yē earə föla, andjē bichuū gbē teadje atəlē kudū!» ¹⁵ Pīrē zā pō kə tō rə sə Jezū pəkédə: «Amō nyisə dju ndoka lāme sə ärā.» ¹⁶ Jezū tō rə pəkédə: «Nyenyē ndjē gbē nyē wūn-ābo sə rə? ¹⁷ Nyē wūn-ābo sənə pä rə gbē ndə äli atəlē ma akrə, ärō atəlē akrə dokūtchē anyē kə ē atəlē gūsū? ¹⁸ Praabalē rə ndə äwutu lē ma akrə tō bhälē yē, ärə kā ndə ämbo rə pä tche wa la kākpo. ¹⁹ Arə batə ngbongbo kə rī tchəlē, kə won akrə, kə pu échē ädəndjē köchē ndə ngā akrə, kə pu aéchē ädəndjē aköchē katchōgbē, kə zī ngbā, kə mo yepa lē ngbanga lakə dro tchō; ätō gbē lē su akrə anyē kə wutu. ²⁰ Arə lāme kə

† Nyē dī Eza 29.13,

ndə ämbo rə pä azū wa la kākpo. Praabalē kə zī rə la kākpo kōnō, ndə äwābō wā gundəsə ndië ndə araata lāme, mbōabo rə pä azū wa la kākpo-a.»

Ngā échē ndə tche wābō wätə juifu zä su yē sə Jezū

²¹ Jezū älafō tchāme, kə ē ätəlē agō ndə Tīrē la andə Sidōn. ²² Ngā échē ndə tche sə bhā Kanän nē kə sə lakə ta wārē lakə to rə pəkédə: «Gbölō Gbië, Modō ndə *David!* Amō wun nyonyo mē! Ēwūnrə ndə mē kā la ngbongbo tchozō lē yē, tche mbō tchē tē gēgēe nē.»

²³ Jezū tōābo ngā pō balē ndənə sə tchē-a. Adjisīpili ndə yē nē ndola tchē kə yū tchē pəkédə: «Amō gro tchē, bēte tche sə lakə ta wārē lakə za tchēngbā azə.»

²⁴ Jezū tō rə ndənə sə andjē pəkédə: «Ndjapā wän mē kütū sə azū ndə Isarayēle ndə andjē wā batə aebro-ngbaga ndə andjē yū.» ²⁵ Praabalē échē nē nē, kə gūte tchätchā Jezū, kə tō rə sə tchē pəkédə: «Gbölō Gbië, za kōnō sə mē.»

²⁶ Jezū tō rə ndənə sə tchē pəkédə: «Äwābo la köbo nē ndəkə za kizī ndə abechē kə yī rə sə akūtchië ävrō-a.»

²⁷ Echē nē kā tō rə sə tchē pəkédə: «Lēge pō kā, Gbölō Gbië, akūtchië ävrō zī ndjē kuzro kizī ndə ätu tchätchā ē gbalāka kizī ndə a-earə andjē.»

²⁸ Jezū tō rə ndənə sə tchē pəkédə: «Echē, kə za su zə sə Ndjapā wätə gbölō nē, äwäpā mo gbo rə ndə mo nyīndə nē lāme.» Posənə, äwūnrə ndə yē nē tchā-ē.

Jezū tchā angbängbā azū la təkōmbō

²⁹ Jezū älafō tchāme, kə ē atə maga gbölō kpakpa ngū ndə Galilē. Tche kēnga atəlē kūma aga kə sə ebēche. ³⁰ Kpūlū azū nē pu tchē. Andjē kū azū ndə da andjē ndī, la a-earə föla, la azū ndə ngā tchāme-tə andjē ndī, la amangbīlā la angā a-earə təkōmbō tē gbölösənə, kə nē la andjē sə tchē. Andjē gbōtə andjē etchätchā yē, tche tchā andjē. ³¹ Tchəlē kūma andjē gbē djīngili lakə wun a-earə mangbīlā ndə andjē pō, la azū ndə ngā tchāme-tə andjē ndī, ädāka-ē. Azū ndə da andjē ndī, andjē sə lakə nə, a-earə föla wūn tchō ngrōō. Kākō andjē sə lakə voga Ndjapā ndə Isarayēle.

Jezū kū kizī sə aköchē sāke voanə

(Mar 8.1-10)

³² Jezū ē adjisīpili ndə yē kə tō rə sə andjē pəkédə: «Nyonyo kpūlū azū ätə mbō mē. Bēte lē lö vōtā ndə andjē sə ndrotə mē, andjē wābo la kizī ndəkə zī rə-a. Mē nyīābo ndəkə gbotə andjē pä andjē gu la gū anyē kə yorotoabō yōroto gbē la gū lē köbo-ē.» ³³ Adjisīpili yū tchē pəkédə: «Ärā ägbo kizī bhā tchēbā lē gbākū tchō ätə anyē kpūlū azū nē zī rə äle andjē?» ³⁴ Jezū yū andjē pəkédə: «Nyē wā la māpa atōko?» Andjē tō rə ndənə sə tchē pəkédə: «Mīndūu manə bichuū la angā akanyīe agiangū.» ³⁵ Jezū zāma sə kpūlū azū nē ndəkə sə bēche. ³⁶ Tche kū māpa mīndūu manə bichuū la agiangū lāme, kə zā ayīabā sə Ndjapā, kə tchō tchəlē

nä, kë kü rê sê adjisîpili ânyê andjê krû tchêlê nê tê kpûlû azü nê gbê. ³⁷ Akrê balë balë zî rê âlê tchê. La tchêngbâ nê adjisîpili nê pâla adî andöma nê âsî gbasâ mîndûu manê bîchuû. ³⁸ Aköchê gbê ndê andjê zî kîzî lâme wâ sâke voanê (4 000). A dîâbo aêchê la abechê-a. ³⁹ La tchêngbâ nê Jezü grô kpûlû azü nê, kë â lê külû, kë ê âtêlê gö ndê Magadân.

Afariziën la asadusiën yûkû ngâ kpîngbî rê

(Mar 8.11-13; Luk 12.54-56)

16 *Afariziën la asadusiën* nê ndola Jezü. Andjê nyîndê kë vu tchê, kë yû tchê pâ tche mbo ngâ *kpîngbî rê* ndê ânyîsê nê pâ Ndjapâ kë ndê âwân tchê. ² Praâbalë Jezü tô rê ndê nê sê andjê päkêdê: «La tchêndêgölo, âdê tchêlafô âdrôdrô, nyê to rê päkêdê: «Tchô âdeka ngrôdê.» ³ La mbatchâ, âdê tchêlafô âdro ânyê kë kë bûbû lâsânê, nyê to rê päkêdê: «Nyivró ânyi angêta.» Nyê wûnsê kë to pö pâ arê tchêlafô, praâbalë arê ndê âwutu angaâtê, nyê wûn-âbo sâkê to pö pâ nê-a †. ⁴ Azü ndê tchô angêta dâ angbongbo azü, andjê nyîâbo ndêkê dje pö ma Ndjapâ-a. Andjê yûkû nê pâ më mbo ngâ *kpîngbî rê*. Andjê wun-abô rê tee-a, kütü *kpîngbî rê* ndê Ndjapâ mbô rê balë lê köbosê earê ndêma Ndjapâ jônâse lâme.» La tchêngbâ nê Jezü gbôtê andjê tchâme kë ê etê.

Djêvö ndê afariziën la asadusiën

(Mar 8.14-21)

⁵ Ndê *adjisîpili* sê lakê ro atê kalâ gbölö kpakpa ngû, sâkê kû mâpa yû tê andjê. ⁶ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «La nyê gbô-ê, kâtâ mböâbô nyê mbô pu *djêvö* ndê afariziën la asadusiën-ê.» ⁷ Adjisîpili sê lakê to rê lê gbâtê andjê päkêdê: «Bête rê ndê azê kûâbô mâpa kë lâme kë ndê tche tô pö lâme.» ⁸ Jezü wûnsê pö ndê andjê tô rê lâme, kë yû andjê päkêdê: «Bête giamâ kë ndê nyê sê lakê to pö pâ mâpa ndê nyê kûâbô rê kë lâme? Kê za su nyê sê më wâ kpîêkpîê rê. ⁹ Nyê wûn-âbo sê nê dâmba? Mâpa mîndûu ndê azü sâke mîndûu zî rê, ânyê nyê pâla adî nê lê gbasâ lâme, sê nê têâbo lê nyê? ¹⁰ Mâpa mîndûu manê bîchuû ndê azü sâke voanê zî rê alême nyê pâla adî nê lê gbasâ atôko? Sê nê têâbo lê nyê? ¹¹ Pö ndê më tô rê lâme, nyê mbô atôko ânyê kë djêâbô tchêlê nê djê-ê? Ndê më tô rê päkêdê: Kâtâ mböâbô nyê mbô pu mâpa ndê afariziën la asadusiën lâme, më tôâbo pö ndê mâpa-a, praâbalë më tô rê pâ la nyê gbo tê djêvö ndê afariziën.»

¹² Tchâme kë ndê adjisîpili wûnsê nê pâ tche tôâbo rê sê anyê pâ anyê mbo wa djêvö ndê mâpa ndê afariziën la asadusiën-a, praâbalë anyê mbo wa kë nyisê rê ndê afariziën la asadusiën.

Pîere tô rê pâ Jezü wâtê Krîsiti

(Mar 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Jezü wûtu lê agô ndê Sezarê ndê Filîpe. Tche yû adjisîpili ndê yê päkêdê: «Azü tô rê pâ *Modô ndê Akrê* dâ tchabâ?» ¹⁴ Andjê tô rê ndê nê päkêdê: «Angâ azü tô rê pâ mo dâ Jâan-Batîse, angânê tô rê pâ mo dâ *Elie*, angânê tô ndjê rê pâ mo dâ Jeremî âdêndjê ngâ *earê ndêma Ndjapâ*.» ¹⁵ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Â nyenyê, nyê tô andê nye nê pâ më dâ tchabâ?» ¹⁶ Chemôn-Pîere tô rê päkêdê: «Mo dâ *Krîsiti*, Modô ndê Ndjapâ ndê tche wâ la türû la yê.» ¹⁷ Jezü tô rê ndê nê sê tchê päkêdê: «Mômô kë tê zê Chemôn, modô ndê Jônâse! Bête pö ndê mo tô rê lâme âtôâbo bhândê azü-a, praâbalë ätô bhândê Bha ndê tche sê bhâ lafô. ¹⁸ Mêmê, më tô rê sê mö: Rê zê wü pâ Pîere ††. Mê moadje *Egilîze* ndê më pâ tême lâme. Manda tchô ndê akuzü wâbo la gbôgbô ndêkê ropâ Egilîze ndê më-a. ¹⁹ Mê kuadje akûlîê manda ndê *Gbölö gö-gbiê ndê tchêlafô* sê mö. Rê ndê mô iadje rê bêche âtê, Ndjapâ iadje rê bhâ lafô. Rê ndê mô zuadje rê bêche âtê, Ndjapâ zuadje rê bhâ lafô.» ²⁰ La tchêngbâ nê Jezü zâma sê adjisîpili ndê yê pâ andjê toabô rê tô sê ngâ akrê balë pâ anyê dâ Krîsiti-† ‡.

Jezü tô pö ndêkê tchu lakê jo ndê yê

(Mar 8.31—9.1; Luk 9.22-27)

²¹ Tê lo nê lâme, Jezü jêtê kë to rê kraâ sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Äwäpâ më e atê *Jerûzalêmo* ndêkê wun yûkû tê gbölösânê tchânê *akpôkpô azü* la agbölö a-earê kë wa ngela sê Ndjapâ la *a-earê kë nyisê ndiê*. Andjê won-adjê më, lê lö vötaâ la tchêngbâ nê, më joadje.» ²² Pîere zâ Jezü kë gîtê yê la tchê bhâchî ânyê kë sê lakê hro la tchê päkêdê: «Ndjapâ mbô rê la mö, Gbölö Gbiê, rê kâko gboabô mö tee-a.» ²³ Praâbalë Jezü djêtê yê kë tô rê sê Pîere päkêdê: «Gîtê zê tê më bhâchî *Satâa!* Mo wâ batê ngâ tême lê köbo më, bête kë wun tchô ndê zê wâbo batê andê Ndjapâ-a, praâbalë äwâ batê andê azü.»

²⁴ Kâko Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Ädê ngâ akrê ânyîndê kë nê ngbâ më, äwäpâ tche kosê tê yê la tê yê, kë za yô *ndê gba* ndê yê, ânyê kë nê ngbâ më. ²⁵ Bête akrê ndê tche nyîndê kë tcha tchîsûwu ndê yê, ârê âyudje tê yê. Praâbalë akrê ndê tchîsûwu ndê yê yû bête më, tchê gboadje rê. ²⁶ Ädê akrê ägbo rê tchêbêche âtê gbê, ânyê tchîsûwu ndê yê yû, giamâ kë ndê tche gbo rê ngbânê? Giamâ kë ndê akrê kû rê ânyê kë yo rê la tchîsûwu ndê yê? ²⁷ Bête Modô ndê Akrê âkadje ngbâ yê la *aânje* ndê yê lê gbôgbô ndê Bha nê. Tchê kuadje rê ndê akrê balë balë sê tchê *gundêssê rê* ndê tche mbô rê. ²⁸ En-en, tê lège nê më tô

† Lê angâ angbängbâ abândi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, apö ndê Jezü lê yêyê da 2 êtê 3 lâme wâbo lînhê-a.

†† *Dju rê Pîere lâme nyîndê kë to rê pâ «Tême»; nyê dî Efe 2.20.*
‡ *Krîsiti lâme wâ la ma gerêke, ndê ânyîndê kë to rê la ma heborô pâ Mesî.*

rê sê nyê: Angâ azü lâ gbâtê nyê tchâtê tchuabô tee-a zoo, kê wun Modô ndê Akra ndê tche ka batê Gbië.»

Jezü kä wâ ngbî lâ la adjisîpili

(Mar 9.2-9; Luk 9.28-36)

17 La tchêngbâ lö mindûu manë balë, Jezü zâ Pîere la Jâke la Jâan yîngâ yê kê gîtê yê la andjê bhâchi lâ kûma ngâ gbölö aga. ² Kûtê yê kê wâ ngbî lâ la andjê: Tchâtchu yê sê lakê tchôtchö batê andê lo, alêba ndê yê grô vuu batê ngbanga lo. ³ Kpro kâkê, andjê wûn Möyîze la Elie ndê andjê sê lakê to pö la Jezü.

⁴ Pîere tô rê sê Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, äfû pä azë sê po âtê! Âdê mo ânyindê nê, mê mbo andokü vötaâ, andê zê nê balë, andê Möyîze balë, la andê Elie balë.»

⁵ Ndê gbö tchê ndêpo lakê to pö nê, ngâ ndrö ndê âsê lakê tchôtchö, tô bhâ lafö kê jrê êpâ andjê. A djê tchêlê ngâ gî lâ ndrö nê päkêdê: «Tchânê âtê dâ Modô ndê mê ndê mê nyîndê yê tê gbölösânê, su mê fû la tchê gbê, nyê djê tchê †.» ⁶ Ndê *adjisîpili* nê djê rê kâko, wawa mbô andjê tê gbölösânê, andjê tê bêche, kê vûndu tchâtchu andjê tê cho. ⁷ Jezü nê ndola andjê, kê grû andjê kê tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê älafö! Wa mböäbô nyê mbô-ê!» ⁸ Adjisîpili nê kênga la andjê kê wûn-âbo ngâ akra balë-a, kütü Jezü. ⁹ Ndê andjê âsê tro tê aga nê atê bêche, Jezü zâma sê andjê päkêdê: «Rê ndê nyê wûn rê âtê, nyê töäbô pö ndênê tô sê ngâ akra balë-ê zoo, *Modô ndê Akra* jo lâ gütê akuzü.»

¹⁰ Adjisîpili nê yü tchê päkêdê: «Bête giamâ kê ndê *a-earê* kê nyisê ndiê tô rê päkêdê äwäpä Elie nê dokütchê ânyê †?» ¹¹ Tche tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Tê lège nê, Elie âkadje, tche kê ndê âmbo rê ndêkê pa rê gbê kê wa la köbo nê. ¹² Andê me nê, mê tô rê sê nyê: Elie nê nê, azü wûn-âbo sê yê-a, ânyê kê mbô rê gbê ndê su andjê nyîndê nê tê yê. Kâko kê ndê andjê mboadje Modô ndê Akra la yûkü.» ¹³ Kâko adjisîpili djê tchêlê nê päkêdê tche kê lakê to pö ndê Jâan-Batîse.

Jezü tchâ ngâ bechê la ngbongbo tchozö lâ yê

(Mar 9.14-29; Luk 9.37-43)

¹⁴ Ndê andjê wûtu ndola sê tchô ndê kpûlû azü nê sê tâ, ngâ köchê nê ndola Jezü, kê gîte tchâtchu yê kê tô rê päkêdê: ¹⁵ «Gbölö Gbië, wun nyonyo modô ndê mê! Tche kê la têkömbô ndê kôkô, tche wûn yûkü tê gbölösânê. Lê angâ alö tche tê lâ wo, âdândjê lâ ngû. ¹⁶ Mê nê la tchê sê adjisîpili ndê zê, andjê tchâ tchê turu-ê.» ¹⁷ Jezü zâ pö kê tô rê sê andjê päkêdê: «Nyenyê ndê azü ndê tchô angêta ndê nyê zâbo su nyê zâ sê Ndjapâ âtê, mê âkâ sê ndrotê nyê zoo êtê lö atôko? Mê âruatê su mê la nyê zoo dalatchêbâ? Nyê nê la bechê nê sê mê!» ¹⁸ Jezü hrö la ngbongbo tchozö lâme, ngbongbo tchozö nê wûtu lâ bechê nê ânyê tê

† Nyê dî Mat 3.17. †† Nyê dî Mal 3.23.

yê dâka posânê. ¹⁹ La tchêngbâ nê adjisîpili nê ndola Jezü, kütü andjê la tchê, andjê yü tchê päkêdê: «Bête giamâ kê ndê ârê grô ngbongbo tchozö lâme turu-ê?» ²⁰ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Bête kê za su nyê sê Ndjapâ wâ kpîêkpîê rê. En-en, tê lège nê mê tô rê sê nyê: Âdê kê za su nyê sê Ndjapâ âwa kpîêkpîê rê batê ndjî *mütârede*, âdê nyê âto rê sê aga âtê päkêdê: «Amö alafö kê e tæbhâ», aga lâme âro etê. Ngâ rê ndê sênê ka tê nyê wabô tee-a. ²¹ [Kütü lâ köbosê kê to pö sê Ndjapâ lakê kosê kizî kê ndê nyê gro ngoa ngbongbo tchozö lâme †.]»

Jezü kä tô pö ndê kuzü yê lakê jo ndê yê

(Mar 9.30-32; Luk 9.43b-45)

²² Ndê adjisîpili pâlatê andjê tângâlo bhâ Galilê, Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «A âgboadje tê Modô ndê Akra êtchânê azü, ²³ andjê won-adjê tchê, praabalê lö vötaâ la tchêngbâ nê, tchê joadje lâ kuzü.» Nyonyo mbô adjisîpili nê gbê tê pö nê lâme.

Lapöo ndê azü yo rê lâ gbölö nda Ndjapâ

²⁴ Ndê Jezü la adjisîpili ndê yê wûtu bhâ Kâpêrenâyû-mo, azü ndê andjê pala makatche-lapöo lâ gbölö nda Ndjapâ nê ndola Pîere kê yü tchê päkêdê: «Akra ndê tche nyisê rê sê nyê lâme wâbo ndêkê yo lapöo ndê gbölö nda Ndjapâ?» ²⁵ Pîere tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Tche âyo ndjê rê!» Ndê Pîere âsê li atê tchâalê, Jezü zâ pö dokütchê kê tô rê päkêdê: «Chemön, bhâtê su zê, tchabâ âwâ ndêkê yo lapöo tchânê agbië ndê tchêbêche? Abechê gö nê? Âdândjê azü ndê ngâ gö ngbî?» ²⁶ Pîere tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Azü ndê ngâ gö ngbî.» Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Kâko abechê gö nê wâbo ndêkê yo lapöo nê? ²⁷ Âwâbo pä azë ndi tchêlê su azü gö nê tê azê-a. Kâko amö e atê maga gbölö kpa kpa ngû, kê yî yongö. Dokü giangû ndê mo gbi tchê, amö on tchêlê ma yê. Mò gboadje mië-makatche lâ ma yê ndêkê pa mo yo lapöo ndê mê la andê zê nê.»

Akra ndê tche wâ gbölö lâ Gbölö gö-gbië ndê tchêlafö

(Mar 9.33-37; Luk 9.46-48)

18 Posânê lâme, *adjisîpili* nê ndola Jezü kê yü tchê päkêdê: «Tchabâ âwâ gbölö kê rô angâ yê lâ *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafö?*» ² Tche zâ ngâ yëyë bechê, kê zâ tchê lâ gütê andjê, ³ kê tô rê sê andjê päkêdê: «En-en, tê lège nê mê tô rê sê nyê: Âdê su nyê âdoabô tê yê dô, kê wa batê su yëyë bechê âtê, nyê liabô lâ Gbölö gö-gbië ndê tchêlafö tee-a. ⁴ Akra ndê tche wâ gbölö kê rô angâ yê lâ Gbölö gö-gbië ndê tchêlafö, tche dâ akra ndê tche mbotê yê kpîêkpîê rê, kê wa batê yëyë bechê âtê. ⁵ Akra ndê tche mbô rê la ngâ yëyë

‡ Lê angâ angbängbâ abândi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yëyë dâ 21 lâme wâbo lâ nê-a.

bechë batê tchanë âtë la rë mē, dëkë mēmē la tē mē
kä ndê tche mbô rê la mē.»

Rë ndê âmbô rê pâ akrë te lê ngbongbo rë

(Mar 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶ «Akrë ndê tche mbô rê pâ ngânë balë lê gûtê ayëyë abechë ndê andjê zâ su andjê sã mē te lê ngbongbo rë, äfû pâ a i ngâ gbölö täme tē gï yê, kê yi tchë la rê lê dju gbölö ngû ngbro. ⁷ Äwätê rë ndê nyonyo tē azü pâ cho âtë! Arë ndê âmbô rê pâ azü te lê ngbongbo rë ngbã tē gbölösânë! Tê lëge nã, ädäka ndêkê pa arë nã lâme wutu. Praâbalë nyonyo kê tē akrë ndê tche mbô rê pâ rë nã lâme wutu. ⁸ Ädë kônô zë, ädëndjê da zë kê ndê âmbô rê pâ mo te lê ngbongbo rë, amö ku rê kê yi rê tûrë. Äfû pâ mo li lê tchîsûwu la kônô balë ädëndjê da balë, ârô anë ndêkê pa gbô kônô zë wa bichuû ädëndjê da zë bichuû gbê, ânyë a yi mö la rê lê *wo ndê äju pii etê*. ⁹ Ädë la zë kê ndê âmbô rê pâ mo te lê ngbongbo rë, amö nie rê kê yi rê tûrë. Äfû pâ mo li lê tchîsûwu la la zë balë, ârô anë ndêkê pa gbô la zë bichuû gbê wa tã ânyë a yi mö la rê lê *wo ndê äju pii etê*.»

Ëbro-ngbaga ndê tche yû ânyë a gbô tchë

(Luk 15.3-7)

¹⁰ «La nyë gbö-ê! Nyë wûn-âbô ngâ yëyë bechë wûn lê gûtê ayëyë abechë âtë batê mbämbä akrë-ê. Më tö rë sã nyë, *aânje* ndê ayëyë abechë âtë kê bhâ tchâtchu Bha mē bhâ lafô. [¹¹ Modô ndê Akërë nã ndêkê tcha azü ndê andjê yû †.]

¹² «Pö bhâlê su nyë wã atôko? Ädë ngâ akrë lê gbâtê nyë âwâ la aëbro-ngbaga ngbangbo balë, ânyë ngânë balë lê gûtê andjê yû, tchë gboabô tē adî nã tē azü voanë la lê kônô gbê tchêpâ nã mindûu manë voanë (99) lê kûma aga, kê e kê pu tchanë balë ndê tche yû lâme? ¹³ En-en, tē lëge nã më tö rë sã nyë, ädë tche ägbo tchë, kê wa la mômô tē gbölösânë âro mômô ndê tche wã la rë bëte aëbro-ngbaga tē azü voanë la lê kônô gbê tchêpâ nã mindûu manë voanë ndê andjê yûâbô yû lâme. ¹⁴ Käko kê ndê Bha nyë ndê tche sã bhâ lafô nyîâbo ndênë pâ ngânë balë lê gûtê ayëyë abechë lâme yu-a.»

Köbo ndêkê ka la akrë pâ tchôtchô köbo

¹⁵ «Ädë ngâ zë âmbô ngâ ngbongbo rë tē zë, amö e kê wun tchë. Momö la tchë bichuû nyë sã, mo nysisë ngbongbo rë ndê yê sã tchë. Ädë tche ädje mö, dëkë mo kê la ngâ zë pâ tchôtchô köbo nã. ¹⁶ Praâbalë ädë tche âkosê kê dje mö, amö za ngâ akrë balë ädëndjê azü bichuû etê kütê zë, kê kê e kê wun tchë. Ädë käko ânyë, Mbëti Ndjapã tô rê †† päkëdê: «Lê köbosê pô ma

† *Lê angâ angbängbã abändi Mbëti Ndjapã la ma gerêke, yëyë da 11 lâme wãbo lãnê-a. Nyë dî Luk 19.10. †† Nyë dî Det 19.15.*

azü bichuû ädëndjê vötaâ ndê andjê wûnsê pô nã, andjê nyikrë rê.» ¹⁷ Ädë tche âkosê kê dje andjê, amö tö ndëma pô nã sã azü ndê *Egîlîze*. Ädë tche âkosê kê dje azü ndê Egîlîze, amö wun tchë batê akrë ndê tche wûn-âbô sã Ndjapã wûn-î, wun tchë batê earê kê pala makëtche-lapöo lê la zë.

¹⁸ «En-en, tē lëge nã më tö rë sã nyë, rë gbê ndê nyë i rë bëche âtë, a â-iadje rë bhâ lafô. Rë gbê ndê nyë zu rë bëche âtë, a âzuadje rë bhâ lafô.

¹⁹ «En-en, tē lëge nã më kã tô rë sã nyë: Ädë azü bichuû lê gûtê nyë bëche âtë ndê andjê djëtê andjê ndêkê yu Ndjapã tē pô ndê ngâ rë, Bha mē ndê tche sã bhâ lafô zadje rë ndê andjê yûkû nã lâme sã andjê.

²⁰ Bëte sã tchô ndê azü bichuû ädëndjê vötaâ pâlatê andjê tã la rë mē, më kê lê gûtê andjê.»

Ndoka pâ earê kua ndê tche kôsê kê wun nyonyo ngâ yê

²¹ Pîère gîtê yê ndola Jezü kê yû tchë päkëdê: «Gbölö Gbië, ädë ngâ mē âmbô ngbongbo rë tē mē, më âko pô nã lê kûma yê sûsunë atôko? Sûsunë mindûu manë bichuû?» ²² Jezü tô rë ndênë sã tchë päkëdê: «Më tôâbo rë sã mö pâ sûsunë mindûu manë bichuû-a.

Praâbalë mo âmbô rë zoo tē azü vötaâ la lê kônô gbê (70) sûsunë mindûu manë bichuû. ²³ Bëte rë kê ndê, pô ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wã batê pô ndê ngâ gbië ndê tche nyîndê kê nyikrë pô ndê geda ndê âwâ lê kûma azü kua ndê yê. ²⁴ Ndê tche jëtê kê wun pô nã, azü zã ngâ earê kua ndê yê, kê nã la tchë.

Makëtche ndê yê nã gë lê kûma yê tē gbölösânë.

²⁵ Köchë nã lâme wãbo la ngâ makëtche ndêkê gi rë ëngbânë sã earê nã-a. Gbië nã zãma ndêkê pa a ka köchë lâme, tchetchë la ëchë ndê yê, la abechë ndê yê la arë gbê ndê tche wã la rë, ânyë kê kë makëtche nã kê gi rë ëngbânë. ²⁶ Earê kua lâme gûte ëbëche

tchâtchâ gbië nã, kê dî tchêlê ma yê kê tô rë sã tchë päkëdê: «Su zë küäbô mö kê tē mē, më giadje rë ndê zë gbê sã mö.» ²⁷ Gbië nã wûn nyonyo yê, kê jî geda lâme lê kûma yê, kê gbôtê yê tche gû etê. ²⁸ Earê kua nã wûtu kê tâkpa la ngâ yê earê kua ndê geda ndê yê wã lê kûma yê mîë-makëtche ngbangbo balë.

Tche tchû angrô yê kproô, kê zã tchêlê nã ndëë lakê tô rë pâ: «Amö gi geda ndê mē sã mē.» ²⁹ Ngâ yê nã lâme gûte ëbëche tchâtchâ yê kê dî tchêlê ma yê sã tchë päkëdê: «Su zë küäbô mö kê tē mē, më giadje rë ndê zë gbê sã mö.» ³⁰ Köchë nã lâme kôsê nã-ê, kê ê la tchë

kê yî tchë bhâlê nda kãnga ndêkê pa tche sã bhaye zoo, kê gi geda ndê yê lâme sã tchë ânyë. ³¹ Angâ yê ndê andjê mbo kua la tchë sãnë balë wûn rë käko, nyonyo yê mbô andjê. Andjê kê kê tô ndëma pô nã gbê sã gbië nã. ³² Gbië nã ê earê kua lâme, kê tô rë sã tchë päkëdê: «Ngbongbo earê kua! Mo dî tchêlê ma zë

alëme sã mē, më jî geda ndê mē lê kûma zë gbê. ³³ Mo

wûn-âbo ndjê nyonyo ngâ zë batê rê ndê më wûn nyonyo zë lâme?»³⁴ Su gbïë në kû tchê tê gbölösânê, tchê wân tchê ndâkê pa a yuku tchê bhâlê nda kânga zoo, tche gi geda ndê yê gbê ânyê.»

³⁵ Ndâkê ka pö lâme, Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Bha më bhâ lafô âmbo ndjê rê tê nyê balë balë kâko, âdê nyê âkosê kâ ko pö lê kûma angâ nyê la su nyê gbê.»

Pö ndê Jezü pâ kâ kosê tê ndê köchê la êchê

(Mar 10.1-12)

19 Ndê Jezü gbôtê pö lâme, tche gbô lâ gö ndê Galilé, kâ é atêpâ cho ndê Judê, dâkalâ ngû ndê Jurudên. ² Gbölö kpûlû azü zâ tchêngbâ yê, ânyê tche tchâ andjê lâ atêkômbô ndê andjê. ³ Angâ *afariziën* në ndola tchê ndâkê vu tchê. Andjê yû tchê päkêdê: «Ndië ndê azê zâ köbo sê akrê ndâkê gro êchê ndê yê bëte apö gbê?» ⁴ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Pö ndê Mbëtî Ndjapâ tô rê alême nyê dîâbo rê? «Tê dokü në, Ndjapâ ndê tche mbô rê gbê, tche mbö köchê la êchê †.» ⁵ Tche tô rê päkêdê: Bête rê kâ ndê köchê gboadje tchâtchâ bha në la anyî në ndâkê sê la êchê ndê yê, ânyê andjê bichuû gbê wadje tê akrê balë. ⁶ Kâko andjê kâ wâ bata tê azü bichuû-a, praâbalë andjê wâ në batê akrê balë. Âwâbo pâ akrê krê tchêlê rê ndê Ndjapâ ngbô rê êtâ-a.» ⁷ Afariziën yû tchê päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê *Möyize* zâ köbo sê köchê ndâkê za mbëtî ndâkê kosê tê sê êchê ndê yê ânyê kâ gro tchê?» ⁸ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Bête gbôgbô su nyê kâ ndê *Möyize* zâ köbo sê nyê ndâkê pa nyê gro aêchê ndê nyê. Praâbalë rê në wâbo kâko tê dokü në-a.» ⁹ Më tô rê sê nyê: Âdê ngâ köchê âgro êchê ndê yê, ndê tche pûâbo ngâ köchê ngbî pû-î, ânyê köchê në tô ngâ täfo êchê, dëkê tche pû êchê ndê ngâ akrê në.»

¹⁰ *Adjisîpili* ndê yê tô rê sê tchê päkêdê: «Âdê rê në âwa kâko lâ gbâtê köchê la êchê, kâko âwâbo la köbo në ndâkê pa andjê totê andjê-a.» ¹¹ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Âdêâbo azü gbê kâ âkê dje tchêlê pö ndê më tô rê lâme-a, praâbalë kütû azü ndê Ndjapâ zâ köbo në sê andjê ndâkê dje tchêlê në. ¹² Bête arê ndê âmbo pâ aköchê toabö aêchê tô-ê wâ ngbî ngbî. Angânê ndê andjê tôâbô aêchê tô lâme, a zî andjê zî la rê; angânê ndê andjê tôâbo aêchê tô lâme, bëte a wôn tchâtchâ andjê në; angânê kôsê kâ to aêchê bëte pö ndê *Gbölö gö-gbïë ndê tchêlafô*. Akrê ndê tche wâ ndâkê dje tchêlê pö, äwäpâ tche dje tchêlê në!»

Jezü la abechê

(Mar 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Kâko azü në la abechê sê Jezü ndâkê pa tche to könô yê êpâ andjê lakê to pö sê Ndjapâ bëte andjê, praâbalë adjisîpili sê lakê hro la andjê. ¹⁴ Jezü tô rê sê

andjê päkêdê: «Nyê gbôtê abechê andjê në pu më, nyê kîâbô kîtê köbo tê andjê, bëte Gbölö gö-gbïë ndê tchêlafô wâtê andê andjanê ndê andjê wâ batê abechê lâme.» ¹⁵ La tchêngbâ në ndê tche tô könô yê pâ abechê në, tche gbô tchâme kâ rô etê.

Jezü la ngâ bechê-êköchê ndê rê ndê yê wâ tâ

(Mar 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶ Kâko ngâ köchê në ndola Jezü ânyê kâ yû tchê päkêdê: «Earê kâ nyisê rê, tchôtchô rê nëbâ kâ ndê më mbo rê ânyê kâ gbo *tchîsûwu ndê logbê logbê?*» ¹⁷ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê mo yû më pâ rê ndê âwâtê tchôtchô në? Kütû rê balë kâ ndê âwâtê tchôtchô në. Âdê mo ânyindê kâ li âtêlê tchîsûwu ndê logbê logbê, äwäpâ mo mbo rê gundêsê ndië.» ¹⁸ Köchê lâme yû Jezü päkêdê: «Andië nëbâ kâ?» Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Amö won-abô akrê wôn-ê, kâ puabö êchê ndê ngâ akrê pû-î, kâ ziabö ngbâ zî-î, kâ moabö yepa mô tê ngâ akrê lâ ngbanga-ê, ¹⁹ amö lusê bha la anyî zê, kâ nyindê ngâ zê akrê batê tê zê la tê zê.» ²⁰ Bechê-êköchê në tô rê sê tchê päkêdê: «Më mbö arê lâme në gbê. Giamâ kâ âkê wâ ngbânê ndâkê pa më mbo rê?» ²¹ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Âdê mo ânyindê kâ dâkâ gbê, amö gu, kâ ka arê gbê ndê mo wâ la rê, kâ krê makêche në sê a-earê yûkü, ânyê kâ gbo rê ngbânê bhâ lafô. La tchêngbâ në mo në ngbâ më.» ²² Bechê-êköchê në lâme âsê dje rê kâko kâ gû la nyonyo, bëte tche wâ la rê tê gbölösânê.

²³ Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «En-en, tê lège në më tô rê sê nyê, sênê kâkâ tê earê rê ndâkê li âtêlê Gbölö gö-gbïë ndê tchêlafô ††. ²⁴ Më kâ tô rê sê nyê: Sênê kâ tê earê rê ndâkê li atêlê Gbölö gö-gbïë ndê Ndjapâ, kâ rô kâ li ndê gia ndê rê yê wû pâ chamö lâ grü masângê.» ²⁵ Adjisîpili âsê dje pö lâme kâko, tchêlê kûma andjê gbê djîngîli, ânyê andjê tô rê päkêdê: «Kâko tchabâ lêe kâ âkê tcha?» ²⁶ Jezü wûn andjê zoo ânyê kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Rê ndê sênê kâ tê azü ndâkê mbo rê, praâbalë sênê kâbo tê Ndjapâ-a.»

²⁷ Kâko Pîere tô rê sê tchê päkêdê: «Ârâ gbôtê arê ndê ârâ gbê, ânyê kâ zâ tchêngbâ zê, pö ndê ârâ âwa lêe atôko?» ²⁸ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «En-en, tê lège në më tô rê sê nyê: Lo në ndê *Modô ndê Akrê* kâ ndâkê sê pâ mbätâ-gbïë ndê yê, nyenyê lâ könô gbê tchêpâ në bichuû ndê nyê zâ tchêngbâ më lâme, nyê sêadje pâ ambätâ-gbïë lâ könô gbê tchêpâ në bichuû ndâkê wa ngbanga pâ azü pâ mawo lâ könô gbê tchêpâ në bichuû ndê Isarayêlê. ²⁹ Azü gbê ndê andjê gbôtê nda ndê andjê, ayîngâ andjê, anyîndê andjê, araabha andjê, araanyî andjê, abechê ndê andjê la kîndî ndê andjê bëte më, andjê âkâ gbo rê lâme sûsunê ngbangbo balë, kâ gbo ndjê tchîsûwu ndê logbê

† Nyê dî Jen 1.27; 5.2.

†† Yêyê da 23 lâme nyindê kâ to ndjê rê pâ, sênê kâkâ tê ngâ earê rê ndâkê zatê yê gbê sê Ndjapâ.

logbê. ³⁰ Angbängbä azü ndê andjê wâtê küma në, andjê kadje atê ngbânë, ânyê angbängbä azü ndê andjê sê atê ngbânë, andjê wadje tê azü tê küma në.»

Ndoka pâ a-earê kua ndê vînye

20 «Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä batê ngâ earê nda ndê tche wûtu po la mbatchâ ndêkê pu azü kua bëte kîndî vînye ndê yê. ² Andjê djêtê andjê ndêkê pa tche kû makêche në batê rê ndê a kû rê sê earê kua ngbâ lö balë. Pânë tche zâ köbo sê andjê ndêkê e atêlê kîndî vînye ndê yê. ³ Dalo në âsê wa mîndûu manë voanë, tche kâ wûtu kâ gbô angâ azü ndê andjê sê ämbämbänë, kâ mbôâbo ngâ rë-a. ⁴ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyenyê ndjê gbê, äwäpä nyê e kâ mbo kua bhâlê kîndî vînye ndê mê. Më âkû makêche sê nyê gundêssê kua ndê nyê mbo rê.» ⁵ Andjê zâ köbo kâ ê atêlê kîndî në. Ndê lo âsê wa lâ gûgû tchêlêetchô, earê kîndî në kâ wûtu, ârê âsê wa lâ dalo vötaâ ndê tchêndêgölo tche kâ wûtu, kâ mbô kütû tâ kâko ndêkê gbo azü kua në. ⁶ Ârê âsê wa lâ dalo mîndûu ndê tchêndêgölo, tche kâ wûtu kâ wûn angâ azü ndê andjê sê ämbämbänë. Tche yû andjê päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê nyê sê ämbämbänë tchâtê dalobiî ânyê kâ mbôâbô ngâ rë mbô-ê?» ⁷ Andjê tô rê ndênë sê tchê päkêdê: «Bête ngâ akrê sêâbo ndêkê kû ârê tê ma kua-a.» Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyenyê ndjê gbê, nyê ê kâ mbô kua bhâlê kîndî vînye ndê mê.»

⁸ «La zitî tchêndêgölo, earê kîndî vînye në tô rê sê kabîta ndê yê päkêdê: «Amö e azü kua në gbê kâ kû makêche ndê andjê sê andjê. Amö dokêtchê tê andjanë ndê mê ê andjê dëngbânë lâme, ânyê kâ wutu tê andjanë ndê mê ê andjê dokêtchê lâme.» ⁹ Andjanë ndê a kû andjê lâ dalo mîndûu ndê tchêndêgölo lâme në, kâ gbô makêche ndê a kû tchê rê sê earê kua ndê lö balë balë. ¹⁰ Andjanë ndê a kû andjê dokêtchê lâme në ndjê, kâ wûntî pâ anyê ägbo makêche äge kâ ro andê angâ anyê lâme. Praâbalë akrê balë balë gbô ndjê makêche ndê lö balë. ¹¹ Andjê âsê gbo rê kâko kâ sê lakê jende earê kîndî lâme. ¹² Andjê tô rê päkêdê: «Azü ndê a kû andjê dëngbânë, andjê mbô kua kütû lâ dalo balë. Makêche ndê andjê wä batê andê ârê, ndê ârê wûn yûkû tchâtchâ lo la mbatchâ ndjoa êtê tchêndêgölo.» ¹³ Earê kîndî në tô rê ndênë sê ngânë balë päkêdê: «Agü mê, më bôloabô mö-a. Azê djêâbo tê azê la mö âme ndêkê pa më kû makêche ndê lö balë sê mö? ¹⁴ Kû makêche ndê zê kâ gûgû. Më nyîndê kâ kû makêche sê earê kua ndê mê zâ tchê dëngbânë gundêssê andê zê në. ¹⁵ Äwätê mê ndêkê mbo rê ndê su mê nyîndê në la makêche ndê mê, ädêâbo kâko-ê? Su zê kû mö bëte rê ndê mê wâtê tchôtchô akrê?» ¹⁶ Ndêkê ka pô lâme Jezü tô rê päkêdê: «Azü dëngbânë wadje tê azü dokêtchê, ânyê azü dokêtchê wadje tê azü dëngbânë.»

Jezü kâ tô pô ndê kuzü lakê jo ndê yê tê vötaâ në

(Mar 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Ndê Jezü sê lakê e atê *Jerûzalêmo*, pâ köbo, tche kû *adjisîpili* ndê yê lâ könô gbê tchêpâ në bîchuû. Tche gîtê yê la andjê bhâchî ânyê kâ tô rê sê andjê päkêdê: ¹⁸ «Nyê djê mê! Azê âkenga atê Jerûzalêmo. A ägboadje tê *Modô ndê Akrê* êtchânê agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ, la *a-earê kâ nyisê ndië*. Andjê wadje ngbanga kuzü lâ küma yê. ¹⁹ Andjê gboadje tê yê tchânê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê pa andjê mo tchê, kâ bhi tchê la föröngbö, kâ won tchê pâ yô ndê gba. Lö vötaâ la tchêngbâ në tchê joadje lâ kuzü.»

Anyi Jâke la Jân yûkû ngâ rë tchânê Jezü

(Mar 10.35-45)

²⁰ Kâko anyi abechê ndê Zebede në ndola Jezü la amodô ndê yê. Tche gête tchâtchâ Jezü ndêkê yu tchê tê ngâ rë. ²¹ Jezü yû tchê päkêdê: «Mo nyîndê giamâ?» Tche tô rê ndênë sê Jezü päkêdê: «Amö zama sê mê ndêkê pa lo në ndê mo ka ndêkê wa gbië, mo âkû amodô ndê mê bîchuû ndrotê zê. Ngânë balë dâ ndôkô ânyê ngânë balë dâ gele.» ²² Jezü tô rê ndênë päkêdê: «Nyê wûn-âbo sê rê ndê nyê yûkû në lâme-a. Nyê ndjoadje kangûchi yûkû ndê mê wâ ndêkê ndjo rê lâme?» Andjê tô rê ndênë sê tchê päkêdê: «Ârê ädjo rê ämbänë.» ²³ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Tê lëge në nyê ndjoadje kangûchi yûkû ndê mê lâme, praâbalë ndêkê sê ndrotê mê dâ ndôkô ädêndjê dâ gele, äwûn-âbo mê-a. Tchô lâme wâtê andê azü ndê Bha mê nyîkrê rê bëte andjê.»

²⁴ Adî *adjisîpili* lâ könô gbê âsê dje pô lâme kâko, su andjê kû andjê tê arêma bîchuû lâme. ²⁵ Jezü ê andjê gbê ndrotê yê ânyê kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê wûnsê në pâ agbië ndê gö, andjê mbô kümändemâ la gbôgbô pâ azü gö në. Agbölö azü në mbô rê ndêkê pa azü gö wunsê gbôgbô ndê andjê. ²⁶ Praâbalë äwâbo pâ rê në wa kâko lâ gbâtê nyê-a. Ädê ngâ akrê lâ gbâtê nyê ânyîndê kâ wa gbölö, äwäpä tchê watê earê kua ndê nyê. ²⁷ Ädê ngâ akrê lâ gbâtê nyê ânyîndê kâ sê tê küma nyê, äwäpä tche watê ngbâa ndê nyê. ²⁸ Ârê kâ ndê Modô ndê Akrê nëâbo ndêkê pa azü mbo kua sê tchê-a, praâbalë tche në ndêkê mbo kua sê azü lakê zatê yê sê kuzü ndêkê ji angbängbä azü lâ ngbongbo rê ndê andjê.»

Jezü tchâ a-earê föla bîchuû

(Mar 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Jezü la *adjisîpili* ndê yê tô bhâ Jerikö ndêkê wutu. Ngâ gbölö kpûlû azü zâ tchêngbâ yê. ³⁰ Angâ a-earê föla bîchuû ndê andjê sê ndroma köbo âsê dje rê pâ Jezü kâ lakê ro, andjê sê lakê ta wârê päkêdê: «Gbölö Gbië, Modô ndê *Davîdi*, wun nyonyo ârê!» ³¹ Kpûlû azü

në gbê hrô la andjê ndêkê pa andjê ngbo ma andjê tâ. Praâbalë andjê kâ tâ wârê ngbôô, päkêdê: «Gbölö Gbië, Modô ndê Davîdi, wun nyonyo ârâ!»³² Jezü krû-ê, kâ ê andjê ânyë kâ yû andjê päkêdê: «Nyë nyîndê në pä më mbo tâ nyë atôko?»³³ Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, ârâ nyîndê kâ wun tchô.»³⁴ Nyonyo andjê mbô Jezü ânyë tche grû la andjê. Posênê, andjê kâ wûn tchô, kâ zâ tchêngbâ Jezü.

Jezü li atê Jerûzalêmo

(Mar 11.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19)

21 Ndê andjê ndô la *Jerûzalêmo*, andjê wûtu ndola gö ndê Betefajë lî küma aga ndê a-Olivî. Jezü wân *adjisîpili* bîchuû; ² kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyë ê âtêlê yëyë gö ndê âwâ tchâtchu nyë lâme. Nyë âsê li âtêlê yëyë gö në, kâ gboadje ngâ kûndie ndê a tchô tchê, yëyë në kâ ndrotê yê. Nyë zü tchê kâ ka la andjê sê më. ³ Âdê ngâ akrê âto pö sê nyë, nyë tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië kâ ndê ânyîndê yê.» Akrê në âgboadje tâ köbo sê nyë ndêkê pa nyë ka la andjê.»⁴ Rê në wûtu kâko ndêkê pa pö ndê *earê ndêma Nd-japâ* tô rê mbo gundêsê në; tche tô rê päkêdê: ⁵ «Nyë tô rê sê azü gö ndê *Siyôn* päkêdê: Wunsa, gbië ndê zê âka pu mö! Tche mbötê yê batê ngâ mbâmbâ akrê. Tche sê pâ yû kûndie, pâ yëyë në, yëyë gia ndê tche kû akêngbô †.»⁶ Adjisîpili në ê kâ mbô rê batê rê ndê Jezü tô rê. ⁷ Andjê kâ la ênê kûndie në la anyî në. Andjê kü alêba ndê andjê êpâ kûndie në ânyë Jezü sê pânê. ⁸ Kpûlû azü vrô alêba ndê andjê êbêche pâ köbo. Angânê kü amatô yô kâ nyîkrê rê pâ köbo. ⁹ Azü ndê andjê nê tchâtchu Jezü la andjanê ndê andjê nê dëngbâ yê sê lakê on päkêdê: «Ârâ vöga mö, Modô ndê *Davîdi*!†! Äwäpä Ndjapâ e tchôtchô pö pâ akrê ndê tche nê la rê Gbölö Gbië! Voga sê Ndjapâ bhâ lafô!»

¹⁰ Sênê ndê Jezü âsê li atê Jerûzalêmo, gö gbê trô-ê. Azü yû tchô päkêdê: «Tchabâ kâ ndê âdê köchê âtê?»¹¹ Kpûlû azü në tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Jezü kâ, ndê tche wâtê earê ndêma Ndjapâ, ndê tche tô bhâ Nâzârête gö ndê Galilê.»

Jezü li atêlê gbölö nda Ndjapâ

(Mar 11.15-19; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22)

¹² Pânê Jezü lî bhâlê *gbölö nda Ndjapâ*, kâ sê lakê gro azü gbê ndê andjê ka rê la andjanê ndê andjê yo arê. Tche gôa agbalâka ndê andjê chandje makêche pânê, la ambätâ ndê a-earê kâ ka apulî. ¹³ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «A mbô rê lî Mbêti Ndjapâ päkêdê: «A â-eadjje rê tâ nda ndê më pä nda kâ to pö sê Ndjapâ.» Praâbalë

nyënyê, nyë mbô rê tâ ngâ kudû ndê a-earê ngbâ zatê andjê wû lînê †.»

¹⁴ A-earê föla la azü ndê da andjê ndî, nê ndola Jezü bhâlê gbölö nda Ndjapâ ânyë tche tchâ andjê. ¹⁵ Agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la *a-earê kâ nyisê ndië* âsê wun kpîngbî rê lâme, la rê ndê abechê sê lakê on lê gbölö nda Ndjapâ, su andjê kû andjê. Andjê tô rê päkêdê: «Voga sê Modô ndê Davîdi.»¹⁶ Andjê tô rê sê Jezü päkêdê: «Mo djê pö ndê andjê tô rê lâme nê?» Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Mê djê rê nê! Nyë dîâbo pö lâme balë lî Mbêti Ndjapâ? Mbêti Ndjapâ tô rê päkêdê: «Mo mbô rê pä düwû ndêkê voga mö wutu lî ma ayëyë abechê la angbelê-abechê †.»¹⁷ La tchêngbâ në Jezü gbôtê andjê tchâme, kâ wûtu lî gö në ndêkê e atê Betanî, kâ lô bhâyê.

Yô ndê fîge ndê âlêâbô lê-ê

(Mar 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ndê Jezü kângbâ yê po mbatchâ atêlê gö në, gû sê lakê nyu tchê. ¹⁹ Tche wûn ngâ yô fîge ndroma köbo ânyë kâ gîtê yê ndola rê, praâbalë tche gbô kütû akükû në. Tche tô rê sê yô në päkêdê: «Mô kâ le bata tee-a.» Po la tchêngbâ në yô në hrô-ê. ²⁰ Adjisîpili âsê wun rê kâko, tchêlê küma andjê gbê djîngilî, andjê yû Jezü päkêdê: «Ämbö atôko ânyë yô ndê fîge âtê hrô gasa-ê?»²¹ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «En-en, tâ lêge në më tô rê sê nyë: Têngâlo, âdê nyë âza su nyë sê Ndjapâ ânyë kâ dôdoabô su nyë dôdo-ê, nyë âmbo rê batê rê ndê më mbô rê tâ yô ndê fîge lâme, kâ mbo rê âro anê lâme. Âdê nyë âto rê sê aga âtê päkêdê: «Alafô tchâme, kâ tê bhâlê gbölö ngû ngbro», rê në âmbo batê rê. ²² Âdê nyë âza su nyë sê Ndjapâ, rê gbê ndê nyë yukû në lî köbosê kâ to pö sê Ndjapâ, nyë gboadje rê.»

Jezü mbô rê la rê tchabâ?

(Mar 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Jezü lî bhâlê gbölö nda Ndjapâ, ânyë kâ sê lakê nyisê rê. Agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la *akpôkpô azü* ndê ajuîfu, nê ndola Jezü ânyë kâ yû tchê päkêdê: «Mo sê lakê mbo rê âtê la rê tchabâ? Tchabâ kâ ndê âzâ köbo sê mo ndêkê mbo rê?»²⁴ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Mêmê ndjê gbê më âyu nyë la ngâ pö balë, kütû balë: Âdê nyë âto pö ndênê sê më, më nyiadje sê köbo gbôgbô ndê më mbo rê la rê lâme sê nyë. ²⁵ Tchabâ kâ ndê âwân Jâan-Batîse ndêkê za batême ndê ngû sê azü? Ndjapâ kâ? Âdêndjê azü?» Andjê sê lakê to rê lî gbâtê andjê päkêdê: «Âdê azê âto rê päkêdê: «Ndjapâ kâ âkê wân Jâan», tchê yuadje azê päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê azê gâmbabô pö ndê yê gâmba?»²⁶ Âdê azê âto rê päkêdê: «Azü kâ ndê âwân tchê», azê mbô wa kpûlû azü âtê, bête kpûlû azü

† Nyë dî Zak 9.9. †† Ârâ vöga Modô ndê Davîdi: Pö lâme lî Mbêti Ndjapâ la ma heborô wâ pä «Hozâna» sûsunê bîchuû, ndê ânyîndê kâ to rê pä «Nyë në kâ zâ kônô sê ârâ.» Nyë dî Aps 118.25-26.

‡ Nyë dî Eza 56.7; Jer 7.11. †† Nyë dî Aps 8.3.

në gbê wûn Jâan batê earê ndêma Ndjapâ.»²⁷ Kâko andjê tô rê ndênê sê Jezû päkêdê: «Ârâ wûn-âbo sênê-a.» Tche tô ndjê rê sê andjê päkêdê: «Mêmê ndjê gbê mê nyiabô sê akrê ndê mê mbo rê lâme la rê yê sê nyê tee-a.»

Ndoka pâ abechê bïchuû

²⁸ Jezû kâ tô rê päkêdê: «Nyê wûn pô âtê atôko? Ngâ köchê kâ la amodô bïchuû. Tche tô rê sê dokü modô në päkêdê: «Modô ndê mê, mo âe angêta kâ mbo kua bhâlê kïndï vïnye ndê mê.»²⁹ Tche tô rê ndênê sê bha në päkêdê: «Mê nyîâbo ndênê-a.» La tchêngbâ në tche nyîkrê su yê, kâ ê âtêlê kïndï në.³⁰ Pânê bha në ê ndola bïchuû modô në, kâ tô gbôgbô pô lâme sê tchê. Bïchuû modô në tô rê sê tchê päkêdê: «Bha mê, mê eadje.» Praâbalê tche êâbo âtêlê kïndï në-a.»³¹ Jezû yû andjê päkêdê: «Tchabâ lê gbâtê amodô bïchuû lâme kâ ndê âmbô rê ndê bha në nyîndê në?» Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Dokü modô në.» Jezû tô rê sê andjê päkêdê: «En-en, tê lège në mê tô rê sê nyê, a-earê kâ pala makêche-lapöo, la aêchê ndê kua ndê andjê wâ ndêkê pu aköchê lâme, andjê wutuadje dokütchê tê nyê bhâlê *Gbölo gö-gbië ndê Ndjapâ.*³² Bête Jâan në alême pu nyê, kâ nyîsê köbo ndêkê mbo djîrê rê sê nyê, praâbalê nyê gâmbabô pô ndê yê-a. Kütû a-earê kâ pala makêche-lapöo la aêchê ndê kua ndê andjê wâ kütû ndêkê pu aköchê lâme kâ ndê âgâmba pô ndê yê. Nyê wûn rê lâme në gbê, praâbalê kâ nyîkrêabô su nyê ndêkê gamba pô ndê yê-a.»

Ndoka pâ angbongbo a-earê kua kïndï vïnye

(Mar 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ «Nyê kâ djê ngâ ndoka në: Ngâ köchê nda mbö kïndï vïnye, kâ mbô gbadja âtâkpa ndênê, kâ djî kudû lê tâme ndêkê pa a po ndjî vïnye në lînê, kâ nyîkrê ngâ tchô dâ lafô ndêkê pâ akrê krê tã, ânyê kâ wun tchô pâ kïndï në. Pânê tche gbôtê kïndï në êtchânê angâ a-earê kâ djo kïndï vïnye ânyê kâ ê atêlê ngâ gö ngbî.³⁴ Lo kâ soa lêlê vïnye në âsê ndo, tche wân azü kua ndê yê sê a-earê kâ mbo kïndï në ndêkê pa andjê wan andê anyê lêlê vïnye në.³⁵ Praâbalê a-earê kâ mbo kïndï në kû azü kua ndê yê lâme, kâ bhî ngânê balê, kâ wôn ngânê, kâ nyê vötaâ në la tâme.³⁶ Earê kïndï në kâ wân angâ azü kua ndê yê, andjê ngbâ kâ rô adokü në lâme. Praâbalê a-earê kâ mbo kïndï lâme kâ mbô ndjê rê tê andjê kâko.³⁷ Ndêkê ka ndênê, köchê lâme wân modô ndê yê sê andjê. Tche tô rê bhâtê su yê päkêdê: «Andjê mboadje wa modô ndê mê.»³⁸ Praâbalê ndê a-earê kâ mbo kïndï në âsê wun modô në lâme, andjê tô rê lê gbâtê andjê päkêdê: «Earê kâ za kïndï në ngbâ bha në kâ âtê. Azê êê kâ wôn tchê ânyê kïndï në wadje tê andê azê në.»³⁹ Andjê zâ tchê, kâ

gbô la tchê lê kïndï vïnye në bhâchî, ânyê kâ wôn tchê.»

⁴⁰ Jezû yû andjê päkêdê: «Âdê earê kïndï vïnye në âkangbâ yê, tche âmbô tê a-earê kâ mbo kua kïndï lâme atôko?»⁴¹ Azü në tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Tchê won-adje angbongbo azü lâme la ngbongbo kâ won tchô, kâ zadje kïndï në sê angâ a-earê kâ mbo kua kïndï vïnye ngbî, ndêkê pa lo në ndê andjê soa lêlê vïnye në, andjê kû andê ye në sê tchê.»

⁴² Jezû tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê dîâbo pô lâme balê lê Mbêti Ndjapâ?

«Tâme ndê a-earê kâ mbo nda gbôtê, ârê kâ âkê mbôtê yê tê gbôgbô tâme da nda në.

Rê lâme tô bhândê Gbölo Gbië.

Rê në wâtê ngâ gbölö rê lê la azê †.»

⁴³ «Bête rê kâ ndê mê tô rê sê nyê päkêdê: A âjiadje Gbölo gö-gbië ndê Ndjapâ tchânê nyê, kâ zadje rê sê azü ndê andjê mboadje rê gundêssê në. [⁴⁴ Akrê ndê tche tê pâ tâme lâme, tchêlê yê ândjo. Âdê tâme në âte pâ ngâ akrê, kâ nunu tchê bhilakata-ê ††.]»

⁴⁵ Agbölo a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la *afariziën* âsê dje ndoka lâme, kâ djê tchêlê në pâ pô lâme wâtê anyê.⁴⁶ Andjê pû köbo ndêkê za tchê, praâbalê wawa kpülû azü në mbô andjê bête andjê wûn Jezû batê ngâ earê ndêma Ndjapâ.

Ndoka pâ kpülû ndêkê totê ndê köchê la êchê

(Luk 14.15-24)

22 Jezû kâ tô pô la ndoka sê andjê päkêdê: ² «Pô ndê *Gbölo gö-gbië ndê tchêlafô* wâ batê andê ngâ gbië ndê tche mbô kpülû ndêkê to êchê sê modô ndê yê. ³ Tche wân a-earê kua ndê yê ndêkê to rê sê azü ndê a ê andjê ndê kpülû në, praâbalê azü në nyîâbo ndêkê nê-a. ⁴ Tche wân angâ a-earê kua në ndêkê to rê sê azü ndê a ê andjê ndê kpülû në päkêdê: «Mê nyîkrê arê kpülû në nê gbê. Mê wôn agia la jrôa tê andjê, a nyîkrê arê nê gbê, nyê në atâ ndê kpülû në!»⁵ Praâbalê azü në wûn pô ndê yê lâme batê mbâmbâ pô, ânyê ngânê ê âtêlê kïndï, tchanê me ê ndêkê ka rê.⁶ Angânê kû a-earê kua ndê gbölö akrê në, kâ mbô andjê tê chocho, ânyê kâ wôn andjê. ⁷ Su gbië në kû tchê, tche wân aturûgu ndêkê won a-earê kâ won azü lâme, kâ chô gö ndê andjê. ⁸ Pânê tche tô rê sê a-earê kâ mbo kua ndê yê në päkêdê: «Mê nyîkrê arê kpülû në nê gbê, praâbalê azü ndê a ê andjê ndê kpülû në kûâbo sê kpülû në-a. ⁹ Nyê ê gasa bhâlê agbölo aköbo kâ e azü gbê ndê nyê gbo andjê, andjê në ndê kpülû në.»¹⁰ A-earê kua në ê, kâ pâla azü në gbê ndê andjê gbô andjê: Angbongbo azü la atchôtchô azü. Kâko ânyê tchêalê ndê kpülû në sîsî la azü. ¹¹ Gbië në lî bhâ tchêalê ndêkê wun ayirê në. Tche wûn ngâ köchê dèkê tche yûâbo lêba kpülû në-a. ¹² Tche yû köchê në

† Nyê dî Aps 118.22-23. †† Lê angâ angbängbâ abândi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yêyê da 44 lâme wâbo lînê-a.

päkédâ: «Agü mē, mo mbö atöko änyë kë lí bhâtê âtä? Andê zë në lâba kpülü në dâ?» Köchê në tôâbo pö balë-a. ¹³ Gbië në tô rê sê a-earê kua ndê yê päkédâ: «Nyë ï da yê la könô yê, kë yí tchê bhâ sûwu lâ bübü tchô, bhâye, kütü nyonyo lakê zi tchêlê da jî andjê wadje tâ.» ¹⁴ Ndêkê ka pö në, Jezü tô rê päkédâ: «Tê lège në, a ë azü tê gbölösênê, praâbalë a dî andjê bâbalë.»

Lapöo ndê a yo rê tchânê gbölö gbië Sezäre

(Mar 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵ Käko *afariziën* ê kë pâlatê andjê, kë vü Jezü ndêkê pa kütü lâ köbosê pö ma yê andjê gbo tchê. ¹⁶ Andjê wân angâ *adjisipili* ndê andjê la angâ azü tchâtchâ *Hêrôde* ndêkê to rê sê Jezü päkédâ: «Earê kë nyisê rê, ârâ wûnsê në nê pä pö ndê mo tô rê, la rê ndê mo nyisê në pä köbo Ndjapâ wâtê lège në. Mo mbôâbo ganô ndê la akrê-a, kë wûn-âbo kë ge ndê akrê-a. ¹⁷ Bhâtê su zë, amö to rê sê ârâ: Ndië zâ köbo ndêkê pa a yo lapöo tchânê gbölö gbië *Sezäre?*» ¹⁸ Praâbalë Jezü wûnsê ngbongbo su andjê, kë tô rê sê andjê päkédâ: «Nyënyê ndê pö ma nyê wâ ngbî tákê mbo rê ndê nyê âtä, bëte giamâ kë ndê nyê vu mē? ¹⁹ Nyë mä ngâ makètche sê mē ndê a yo rê la lapöo.» Andjê kâ la ngâ makètche në sê tchê. ²⁰ Jezü tô rê sê andjê päkédâ: «Nyisî tchabâ kë âtä? Rê tchabâ kë ndê a mbô rê pä makètche âtä?» ²¹ Andjê tô rê päkédâ: «Andê Sezäre kë.» Jezü tô rê sê andjê päkédâ: «Käko-ë, rê ndê âwâtê andê Sezäre, nyë kü rê sê Sezäre, rê ndê âwâtê andê Ndjapâ, nyë kü rê sê Ndjapâ.» ²² Ndê andjê djê apö ndê tche tô rê lâme, tchêlê küma andjê gbê djîngili, änyë andjê gbôtê yê, kë rô etê.

Pö pâ kë jo ndê akuzü

(Mar 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³ Kpôlê lö në lâme, *asadusiën* në ndola Jezü. *Asadusiën* në dâ azü ndê andjê tô rê pä akuzü joabö tee-a. Andjê yü Jezü päkédâ: ²⁴ «Earê kë nyisê rê, *Möyize* tô rê alême päkédâ: «Ädê ngâ akrê âtchu ndê tche zîâbô zî-î, yîngâ yê wâ ndêkê to êchê në ngbâ yê, kë zi bechê në la rê yîngâ yê ndê tche tchü lâme †.» ²⁵ Dêkê, angâ ayîngâ mîndûu manê bîchuü kë tâ alême lâ gütê ârâ, dokü äyâ andjê tô êchê, kë zîâbo tê yê-a, kë tchü-î, änyë kë gbôtê êchê në sê yîngâ yê. ²⁶ Rê lâme mbö ndjê käko tê bîchuü yîngâ yê, tê vötaâ në, zoo etê yîngâ mîndûu manê bîchuü në. ²⁷ La tchêngbâ andjê gbê êchê në tchü ndjê-ê. ²⁸ Käko, lo në ndê akuzü jo, êchê lâme âwatê êchê ndê tchabâ? Bête andjê mîndûu manê bîchuü gbê tô tchê në.» ²⁹ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkédâ: «Nyë tchâ köbo në, bëte nyë wûn-âbo sê Mbëti Ndjapâ la gbôgbô ndê yê-a. ³⁰ Lo në ndê akuzü jo, aköchê la aêchê kë to bata tê andjê tee-a, andjê äwa batê *aânje* ndê tchêlafô. ³¹ Ädê andê pö

ndêkê jo ndê akuzü, nyë dîâbo rê lâ Mbëti Ndjapâ? Tche tô rê päkédâ: ³² «Mê dâ Ndjapâ ndê *Abrahâmo*, Ndjapâ ndê *Izâke*, Ndjapâ ndê *Jakôbo*.» Ndjapâ wâbo tê Ndjapâ ndê azü ndê andjê tchü-a, praâbalë tche wâtê Ndjapâ ndê azü ndê andjê wâ la türê la andjê †.» ³³ Akpülü azü ndê andjê djê pö lâme tchêlê küma andjê gbê djîngili.

Ndië ndê ârô adî në gbê

(Mar 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴ Ndê afariziën djê rê päkédâ Jezü ngbô ma *asadusiën* në etâ, andjê pâlatê andjê. ³⁵ Ngâ *earê kë nyisê ndië* balë lâ gbâtê andjê vü Jezü, tche yü tchê päkédâ: ³⁶ «Earê kë nyisê rê, *ndië* nëbâ kë ndê ârôpâ adî në gbê?»

³⁷ Jezü tô rê sê tche päkédâ: «Amö nyindê Ndjapâ Gbölö Gbië ndê zë, la su zë gbê, la yîngö ndê zë gbê, la kë ri tchêlê zë gbê ‡.» ³⁸ Ndië lâme kë ndê âwâtê gbölö në, kë dâka kë rô adî në gbê. ³⁹ Bîchuü ndië në wâ ndjê batê dokü në: «Äwâpâ mo nyindê ngâ zë akrê batê tê zë †.» ⁴⁰ Ndië ndê *Möyize* la mbëti ndê *a-earê ndêma Ndjapâ* tô gbê lâ andië bîchuü lâme.»

Mesî la Davîdi

(Mar 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹ Ndê afariziën pâlatê andjê, Jezü yü andjê päkédâ: ⁴² «Bhâtê su nyë, nyë tô rê atöko pä pö ndê *Krisit?* Tche dâ modô ndê tchabâ?» Andjê tô rê sê tchê päkédâ: «Tche dâ modô ndê *Davîdi*.» ⁴³ Jezü tô rê sê andjê päkédâ: «Tchitchî sênê atöko, lâ köbosê *Yîngö*, Davîdi ê rê tê yê pä «Gbölö Gbië?» Bête Davîdi tô rê päkédâ:

⁴⁴ «Gbölö Gbië Ndjapâ tô rê sê Gbölö Gbië ndê mē päkédâ:

Amö sê dâ ndökö könô mē zoo, mē mbo rê pä a-earê kë kosê zë wa êtchâtchâ da zë ‡.»

⁴⁵ «Ädê Davîdi äe rê tê yê pä «Gbölö Gbië», tche äkä watê modô ndê Davîdi tchitchînê atöko?» ⁴⁶ Akrê balë wâbo la gbôgbô ndêkê to ngâ pö balë ndênê sê tchê-a. Ätö tê lo në lâme, ngâ akrê lâ gbâtê andjê kâ yûâbo Jezü la ngâ pö balë-a.

La nyë gbö tê afariziën la a-earê kë nyisê ndië

(Mar 12.38-40; Luk 11.43,46; 20.45-46)

23 Käko Jezü tô pö sê akpülü azü në la *adjisipili* ndê yê päkédâ: ² «A-earê kë nyisê ndië la *afariziën*, kua ndê andjê wâ ndêkê nyisê andië ndê *Möyize*. ³ Käko äwâpâ nyë lusê andjê, kë mbo rê gbê ndê andjê yukü në, praâbalë nyë mböâbô rê mbô batê andjê, bëte rê ndê andjê nyisê në, andjê mböâbo rê batê rê-a. ⁴ Andjê ï arê ndê âlû kë zâ rê épâ kangä azü,

† Nyë dî Det 25.5-6.

†† Nyë dî Eki 3.6. ‡ Nyë dî Det 6.5. †† Nyë dî Lev 19.18.

‡‡ Nyë dî Aps 110.1; Ahe 1.3,13.

praabalë andjê la tê andjê kôsê kê gr̄ r̄ la dâmba ê könô andjê. ⁵ Arê gbê ndê andjê mbo r̄, andjê mbö r̄ ndêkê pa azü wun andjê la r̄. Andjê mbö r̄ ndêkê pa tchêlê ayëyê kädjâ ndê angâ apö lê Mbëtî Ndjapâ wa lînê lâme ge tê gbölösênê, ndê andjê î r̄ tê könô andjê âdëndjê tê kûma andjê lâme. Andjê mbö r̄ ndêkê pa ndôma lêba ndê a sî r̄ tê ma gbölö lêba ndê andjê wa gêê-ê †. ⁶ Andjê nyîndê kê sê tchê epâ adokü angendê lê akpülü la adokü angendê ndê âwâ lê *anda kê voga Ndjapâ*. ⁷ Andjê nyîndê nê pä azü po ndê anyê sênê ndê kpülü azü wa tâ, ânyê azü e anyê pä «a-earê kê nyisê r̄». ⁸ Andê nye nê, nyê nyiâbô nyîndê nê ndêkê pa a e nyê «earê kê nyisê r̄-ê», bête earê kê nyisê r̄ wâ balê, ânyê nyê wâ gbê tê ayîngâ. ⁹ Nyê ääbô ngâ akrê ê pä cho âtê pä «bha-ê», bête nyê wâ kütü la Bha balê, tchanê ndê tche sê bhâ lafô. ¹⁰ Nyê nyiâbô nyîndê nê pä a e nyê «Makündji-î», bête nyê wâ kütü la Makündji balê, tche dâ *Krîsiti*. ¹¹ Gbölö akrê lê gbâtê nyê wadje tê earê kua ndê nyê. ¹² Akrê ndê tche mbôtê yê gbölö, a âmboadje tchê, tche wa kpîêkpîê r̄, ânyê akrê ndê tche mbôtê yê kpîêkpîê r̄, a âmboadje tchê, tche wa gbölö.»

Azü ndê pö ma andjê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê andjê
(Mar 12.40; Luk 11.39-52; 20.45-47)

¹³ «Nyonyo kä tê nyê, a-earê kê nyisê ndië la afariziën. Pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê tchü manda *Gbölö gô-gbië ndê tchêlafô* tê azü. Nyenyê la tê nyê, nyê nyiâbo ndêkê li bhâye-a, praabalë nyê kitê köbo tê azü ndê andjê nyîndê kê li bhâye.

[¹⁴ «Nyonyo kä tê nyê, a-earê kê nyisê ndië la afariziën. Pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê kü arê tchêalê gbê tê aëchê lê ndavrö, kê to pö ndê nyê sê Ndjapâ gü tê gbölösênê ndêkê pa azü wun nyê, Ndjapâ âwadje ngbanga tê gbölösênê lê kûma nyê ††]

¹⁵ «Nyonyo kä tê nyê, a-earê kê nyisê ndië la afariziën. Pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê è katchôgbê pä cho, ndjê la agbölö ngü ngbro ndêkê gbo akrê balê ndêkê pa tche bata ndië ndê Möyize. Âdê tche âza tchêngbâ nyê nê, nyê mbo r̄ pä tche te lê *wo ndê âju pii etê* sûsunê bichuü âro andê nye nê.

¹⁶ «Nyonyo kä tê nyê, nyenyê ndê a-earê föla ndê nyê nyisê köbo sê angâ nyê a-earê föla, kê to r̄ päkêdê: «Âdê ngâ akrê âdeba la r̄ *gbölö nda Ndjapâ*, âmbôâbo r̄-a. Praabalë âdê tche âdeba la r̄ lôlo ndê âwâ bhâlê gbölö nda Ndjapâ, äwäpä tche mbo r̄ bâ nê.» ¹⁷ A-earê ngbîlê la a-earê föla! Lê gbâtê lôlo la gbölö nda Ndjapâ, anêbâ kä ndê ârô ngâ yê? Lôlo âdëndjê gbölö nda Ndjapâ ndê âmbo r̄ pä lôlo wa ngbî bête Ndjapâ? ¹⁸ Nyê kä tê r̄ päkêdê: «Âdê ngâ akrê âdeba la r̄

gbalâka, âmbôâbo r̄-a. Praabalë âdê ngâ akrê âdeba la r̄ ngela ndê âwâ pä gbalâka, äwäpä tche mbo r̄ bâ nê.» ¹⁹ Nyenyê ndê a-earê föla âtê, lê gbâtê ngela la gbalâka, anêbâ kä ndê ârô ngâ yê? Ngela âdëndjê gbalâka ndê âmbo r̄ pä ngela wa ngbî bête Ndjapâ? ²⁰ Akrê ndê tche dêba la r̄ gbalâka dëkê tche dêba la r̄ gbalâka ndjê la arê gbê ndê âwâ pânê. ²¹ Akrê ndê tche dêba la r̄ gbölö nda Ndjapâ, dëkê tche dêba la r̄ gbölö nda Ndjapâ ndjê la r̄ Ndjapâ ndê tche sê tchêalê nê. ²² Akrê ndê tche dêba la r̄ tchêlafô, dëkê tche dêba la r̄ ngendê ndê Ndjapâ, ndjê la r̄ akrê ndê tche sê epânê.

²³ «Nyonyo kä tê nyê a-earê kê nyisê ndië la afariziën, pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê kü dîme ndê akükü-gûsû ndê nyê, praabalë nyê wun gbölö pö ndê *ndië* lê la nyê ämbâmbânê. Gbölö pö ndê ndië nê wâ ndêkê mbo r̄ djîrê, kê wun nyonyo azü, kê mbo r̄ gundêssê pö ndê tche tî r̄. Rê ndê âwâ pä nyê mbo r̄ kä lâme, kê wun-abô r̄ wûn batê mbâmbâ r̄-ê.

²⁴ Nyenyê ndê a-earê föla ndê nyê nyisê köbo sê angâ nyê âtê. Nyê mbö r̄ gbê ndêkê kitê köbo tê akpîêkpîê akrôâ ndêkê te lê ngü ndê nyê ndjo r̄, praabalë nyê mëra chamö!

²⁵ «Nyonyo kä tê nyê, a-earê kê nyisê ndië la afariziën, pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê djütu kütê akangûchi la kütê kalângu, praabalë tchêlê akangûchi la akalângu nê sîsî la arê ndê ngbâ la angbongbo gu su nyê. ²⁶ Mo ndê fariziën ndê la zê fö âtê! Amö djutu tchêlê kangûchi nê dokütchê ânyê tchêpâ nê groadje vuu-ê.

²⁷ «Nyonyo kä tê nyê, a-earê kê nyisê ndië la afariziën, pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê kütê nyê la cho akuzü ndê a brô tchêpâ nê la kpâke, tchêpâ nê fü tê gbölösênê, praabalë bhâlê nê aföfö arê balê balê gbê la agbäbî akuzü kä tâ. ²⁸ Nyenyê ndjê, lê la azü nyê kütê nyê la adjîrê azü, praabalë su nyê sîsî la apö ma nyê ndê âwâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê la ngbongbo r̄.

²⁹ «Nyonyo kä tê nyê, a-earê kê nyisê ndië la afariziën, pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo r̄ ndê nyê, nyê nyîkrê acho akuzü ndê *a-earê ndêma Ndjapâ*, kê nyîkrê atchôtchô arê pä acho akuzü ndê adjîrê azü.

³⁰ La tchêngbâ nê nyê tî r̄ päkêdê: «Âdê ârê âsê alême sê araâta ârê, ârê pâlabô tê ârê la andjê ndêkê won a-earê ndêma Ndjapâ tee-a.» ³¹ Käko nyê nyisê tê nyê la tê nyê pä nyê dâ abechê ndê azü ndê andjê wôn a-earê ndêma Ndjapâ alême. ³² Äfü pä nyê sê kpôtâ, kê ka kua ndê araâta nyê dôkütchê tê alême ânyê!

³³ Äêkrê, nyenyê ndê akângê âtê! Nyê âmbo atôko ndêkê kpe tê ngbanga ndê a dî r̄ bête nyê lê wo ndê âju pii etê âtê? ³⁴ Nyê djê r̄! Bête r̄ kä, mê wan-dje a-earê ndêma Ndjapâ, la a-earê kê wunsê r̄ la a-earê kê nyisê ndië sê nyê. Nyê kä won-adje angânê, kê bhiadje angânê tê ayö ndê gba. Nyê bhiadje andjê kulê anda

† Angâ ajuifu mbö tê käko ndêkê ri su andjê pä andië ndê Ndjapâ. Nyê dî Nomb 15.38-41. †† Lê angâ angbängbâ abândi Mbëtî Ndjapâ la ma gerêke, yëyê da 14 âtê wâbo lînê-a. Nyê dî Mar 12.40.

kê voga Ndjapâ ndê nyê la föröngbö, lakê groadje tchêngbâ andjê kulê agö balë balë. ³⁵ Käko-ë, ngbanga ndê ji adjîrê azü ndê nyê wôn andjê lâme äkä lâ küma nyê. Ätö tâ Äbêle, djîrê akrê, balë akrê nê dä Zakari modô ndê Bârâchi ndê nyê wôn tchê lâ gbâtê tchô ndê âfû gbê la gbalâka ndê a wa ngela pânê lâ gbölö nda Ndjapâ. ³⁶ En-en, tâ lège nê mē tö rê sê nyê, ngbanga ji azü ndê a wôn andjê alême teadje pâ azü ndê tchô angêta gbê!»

Jezü kî tâ Jerûzalêmo

(Luk 13.34-35)

³⁷ «*Jerûzalêmo*, Jerûzalêmo, momö ndê mo wôn a-earê ndêma Ndjapâ. Azü ndê Ndjapâ wân andjê sê mö, mo nyê andjê la täme andjê tchû-î! Sûsunê atôko kä ndê mē nyîndê kê pala abechê ndê zä tchâtchâ mē batê anyî ngötö pala ayëyë nê tchâtchâ mbrö yê, praâbalë mo nyîâbo ndênê-a. ³⁸ Gö ndê nyê âwa me bhua la tâ yê. ³⁹ Bête mē tö rê sê nyê pâ nyê kä wun-abô mē tee-a, zoo âwutu tâ lo nê ndê nyê to rê päkêdê: «Gbölö gbië Ndjapâ ë tchôtchô pö pâ akrê ndê tche nê la rã zã †!»»

Jezü tö pö ndêkê ndi ndê gbölö nda Ndjapâ

(Mar 13.1-2; Luk 21.5-6)

24 Jezü wütu lâ *gbölö nda Ndjapâ* kë rô etê. *Adjîsîpili* ndê yê nê ndola tchê ndêkê nyisê köbo ndê a mbô rê la gbölö nda Ndjapâ. ² Käko Jezü tö rê ndênê sê andjê päkêdê: «Nyê wûn rã âtê nê gbê? En-en, tâ lège nê mē tö rê sê nyê: Ngâ täme balë kä wa bata pâ ngâ yê tee-a, ârê âtu me tü gbê ëbêche.»

Arê yûkü la arê gbôgbô

(Mar 13.3-13; Luk 21.7-19)

³ Jezü sê bëche bhâlê küma aga ndê a-Olivî, adjîsîpili ndê yê nê pu tchê. Ndê andjê sê la kütü andjê, andjê yû tchê päkêdê: «Amö to rê sê ârâ, dalatchêbâ kä ndê rã âtê wutu? Sînyî rã giamâ kä ndê ânyisê lo kê ka ndê zã la sênê ndê tchîsûwu krê tâ?» ⁴ Jezü tö rê ndênê sê andjê päkêdê: «La nyê gbö-ê, ngâ akrê böloabô nyê bölo-ê. ⁵ Bête angbängbâ azü ânêadje la rã mē lakê to rê päkêdê: «Mêmê kä ndê âdê *Krîsiti!*» Änyê andjê boloadje azü tâ gbölösênê. ⁶ Nyê djeadje pö ndê aküü ndrotê nyê la apö ndê aküü ngrî, wawa mböäbô nyê mbö-ê. Äwäpä rã lâme wutu dokütchê. Praâbalë tchîsûwu nê wâbo ndêkê ka angangaâtê-a. ⁷ Bête angâ azü gö âadje lafô ndêkê mbo küü la angâ azü gö. Ngâ gbölö gö-gbië âadje lafô ndêkê mbo küü la ngâ gbölö gö-gbië, kulê angâ agö, gû âmboadje azü tâ gbölösênê, acho âtroadje katchôgbê. ⁸ Arê nê lâme wadje batê dokü kê ka tchêlê ëché ndê tche wâ ndêkê zi. ⁹ Käko azü âyoadje sê nyê ëtchânê angâ azü ndêkê

† Nyê dî *Aps* 118.26.

pa andjê mbo nyê la yûkü, kê won-adje nyê. Azü gbê ndê andjê wâbô wâtê ajuifu koadje sê nyê bëte mē. ¹⁰ Sênê lâme azü gboadje tâ köbo Ndjapâ tâ gbölösênê, andjê yoadje sê angâ andjê, kê koadje sê angâ andjê lâ gbâtê andjê. ¹¹ Akpûlû a-earê ndêma Ndjapâ ndê yepa ânêadje ndêkê bolo azü tâ gbölösênê. ¹² Bête angbongbo arê ndê ârê masênê lâme, kê nyindê ngâ lâ gbâtê andjê wabô tee-a. ¹³ Praâbalë akrê ndê tche rûatê su yê ndjoa tâ manê, tchê tchadje lâ kuzü. ¹⁴ A âmuadje *Tchôtchô Pö* ndê *Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô* kupâ cho gbê ndêkê pa azü gbê ndê andjê wâbô wâtê ajuifu dje rê, pânê ânyê ma arê gbê krê.»

Lö yûkü ndê azü

(Mar 13.14-23; Luk 21.20-24)

¹⁵ «Bête rê kä ndê nyê wun-adje tchanê ndê a ê rê tâ yê päkêdê: «Gbölö ngbongbo rã ndê ândi rã gbê.» Daniële *earê ndêma Ndjapâ* tö pö ndê yê alême päkêdê: Gbölö ngbongbo rã lâme eadje kê sê bhâlê tchô ndê âdâka gbê ânyê kë wâ ngbî bëte Ndjapâ. (Äwäpä akrê ndê tche dî rê dje tchêlê nê djîrê! ††.) ¹⁶ Käko azü ndê andjê sæadje lâ gö ndê Judê, äwäpä andjê kpe âtêlê küma aga. ¹⁷ Äwäbo pâ akrê ndê tchê sæadje dâpâ küma nda jre ndêkê za rã bhâ tchâalê ndê yê-a ‡. ¹⁸ Akrê ndê tche ê atêlê kîndî, äwäbo pâ tche gu ndêkê za lâba ndê yê-a. ¹⁹ Lê alö nê lâme, nyonyo kä tâ aëché ndê andjê wâ la güzu la andjanê ndê andjê zadje ngo ma beché! ²⁰ Nyê tö pö sê Ndjapâ ndêkê pa lo kê kpe ndê nyê nê wabô wâ lâ zöngö âdêndjê lâ lö *sabâa-ê*. ²¹ Lê lö nê lâme, yûkü âwatê gbölösênê, yûkü ndê âtö tâ lo nê ndê a mbô tchêbêche zoo êtê tchô angêta, ngâ akrê balë wûn-âbo ngâ yûkü käko-a, la tchêngbâ nê ngâ akrê balë kä wun-abô ngâ yûkü käko balë tee-a. ²² Ädê Ndjapâ âjîâbô angâ alö yûkü lâme nyê-en, dëkê akrê balë ndê tche wâ ndêkê tcha lînê sêâbo-a, praâbalë tche ji angâ alö nê bëte azü ndê tche dî andjê. ²³ Ädê ngâ akrê âto rê sê nyê päkêdê: «Krîsiti kä tchâtê,» âdêndjê «Têbhâ,» nyê gâmbabô pö ndê yê gâmba-ê. ²⁴ Bête angâ amesî ndê yepa la a-earê ndêma Ndjapâ ndê yepa nêadje. Andjê mboadje asînyî rã la arê ndê âropâ küma azü, ndêkê bolo azü, âdê köbo âwa, andjê bolo ndjê azü ndê Ndjapâ dî andjê. ²⁵ Mē tö rê sê nyê dokütchê nê. ²⁶ «Ädê a âto rê sê nyê päkêdê: «Tche kä bhâlê kpaëgâ, nyê ëäbô ê atêe-ê. Ädê nyê âdje rê päkêdê: «Tche azâtê yê wü têbhâ,» nyê gâmbabô rê gâmba-ê. ²⁷ Batê rê ndê nyîvrö sro kpôlânÿâ ânyê ngbänga nê to däsênê ndê lo wutu tâ kê wutu bhâ sênê ndê lo li tâ lâme, kê ka ndê *Modô ndê Akrê* âwa me käko. ²⁸ Sênê ndê akrêkrê wa tâ, sênê lâme akânda paladje tâ andjê tâ.»

†† Nyê dî *Dan* 9.27; 11.31; 12.11. ‡ *Dokütchê bhâ Jerûzalêmo atchêpâ anda wâ batê krî, azü wâ ndêkê sê ëpânê: Nyê dî Luk* 17.31.

Lö kê ka ndê Modô ndê Akra

(Mar 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹ «Kpro la tchêngbâ arə yûkü lâme gbê, tchêla lo âbuadje, nyîpî kâ ta bata tee-a, akêkêrê toadje bhâ lafô kê sê lakê tu atê bêche, arə gbôgbô ndê tchêlafô troadje katchôgbê. ³⁰ Ngâ sînyî toadje bhâ lafô ndêkê nyisê kê ka ndê Modô ndê Akra. Azü pâ amawo tchêbêche gbê diadje tchêlê ma andjê, andjê wun-adjê Modô ndê Akra ndê tche ka lâ ndrö la gbôgbô ndê yê gbê lâ *golowäre* ndê Bha nê. ³¹ Ndê gbölö tätälitâ âsê kî, Modô ndê akra wan-dje *aânje* katchôgbê lâ angongo cho voanê ndê tchêbêche ndêkê pala azü ndê tche dî andjê †.»

Ndoka pâ yö ndê fige

(Mar 13.28-31; Luk 21.29-33)

³² «Äwäpä nyê dje tchêlê ndoka pâ kê nyisê rə pâ yö ndê fige: Âdê nyê âwun amatô yö ndê âmbôtê yê tê bhiebhie nê, ânyê akükü nê sê lakê ta tâ, nyê wunsê nê pâ lo kê lu andjî rəgə ndô nê. ³³ Käko ndjê nyenyê ndjê gbê, âdê nyê âsê wun arə lâme ndê âwutu, äwäpä nyê wunsê nê pâ Modô ndê Akra ndô nê, tche kâ pâ manda ndê nyê. ³⁴ En-en, tê lège nê mē tö rē sē nyê: Azü ndê tchô angêta tchuabô gbê tee-a, dokütchê ndêkê pa rə lâme gbê wutu. ³⁵ Tchêlafô la tchêbêche âroadje, praâbalê apö ndê mē roabô tee-a.»

Ndjapâ balê kâ âkê wûnsê kê ka ndê lö nê

(Mar 13.32-37; Luk 17.26-30,34-36)

³⁶ «Âdê andê pö ndê lö nê âdandjê dalo nê, ngâ akra balê wûn-âbo sêlê-a. Âdêâbo ndjê aânje ndê tchêlafô-a, âdêâbo ndjê Modô-a, praâbalê kütü Ndjapâ balê. ³⁷ Rə ndê âmbô losê Nowê alême mboadje kâko tê lo kê ka ndê Modô ndê Akra. ³⁸ Bête tê lo nê lâme, dokütchê ndêkê pa gbölö nyivro nyi kê za tchô gbê, azü sê alême lakê zî rə, lakê ndjo rə, lakê totê andjê, azü kü aëwünrə ndê andjê sê aköchê zoo âwutu tê lö nê ndê Nowê lî lâ *âreche*. ³⁹ Su andjê wâbo pânê-a, zoo ngû rô la andjê gbê. Kê ka ndê Modô ndê Akra âwa me kâko-ê. ⁴⁰ Aköchê bichuü âsê bhâlê kîndî, a âzadje ngânê balê, kê gbotê balê nê. ⁴¹ Aêchê bichuü âsê lakê nu kändä, a âzadje ngânê balê kê gbotê balê nê. ⁴² Käko la nyê gbö-ê, bête nyê wûn-âbo sê lö kê ka ndê Gbölö Gbîê ndê nyê-a. ⁴³ Nyê djê tchêlê pö âtê: Âdê earê nda âwunsê dalo ndê earê ngbä nê la rê, tchê loabô tee-a, ânyê kê gbotê earê ngbä lâme ndêkê pa tche li atê tchêalê ndê yê-a. ⁴⁴ Bête rê kâ, nyenyê ndjê gbê, äwäpä nyê sê tchêchêchê, bête Modô ndê Akra âkadje ngbä yê lâ dalo ndê nyê wun-abô sêlê tee-a.»

Tchôtchô earê kua

(Luk 12.41-48)

⁴⁵ «Earê kua ndê tche mbo rə lâ köbo nê, ânyê kê wûnsê rə dê tchanêbâ? Tche dê akra ndê gbölö akra ndê yê zâ tchê pâ azü lâ nda ndê yê ndêkê kə kîzî sê andjê lâ adalo nê. ⁴⁶ Mômô kâ tê earê kua lâme ndê gbölö akra ndê yê kângbâ yê kê gbô tchê tê ma kua nê. ⁴⁷ En-en, tê lège nê mē tö rē sē nyê, gbölö akra nê âgbotê arə ndê yê gbê êtchânê earê kua nê lâme ndêkê pa tche wun tchô pânê. ⁴⁸ Praâbalê âdê tche âwatê ngâ ngbongbo earê kua, ânyê kê tê rê bhâtê su yê päkêdê: «Gbölö akra ndê mē ndôâbo ndêkê ka-a», ⁴⁹ ânyê kê jetê kê bhi adî angâ yê a-earê kua nê, kê zî rə, kê ndjo rə la azü ndê pî mbo andjê. ⁵⁰ Gbölö akra ndê ngbâa lâme âkadje ngbâ yê kê tro tchê, ânyê dalo ndê tche ka la rê, tchê wûn-âbo sêlê tee-a. ⁵¹ Gbölö akra nê âgroadje earê kua nê, kê mbo rê tê yê batê rê ndê a mbo rê tê azü ndê kê mbo rə ndê andjê wâ ngbî tê pö ma andjê; bhâye, kütü kî lakê zî tchêlê da jî.»

Ndoka pâ pö ndê abechê-êchê lâ könô gbê

25 «Käko pö ndê *Gbölö gö-gbîê* ndê *tchêlafô* wâ batê abechê-êchê †† lâ könô gbê ndê andjê kü lâmba ndê andjê kê wutu lâ köbo köchê ndê tche ê ndêkê to êchê. ² Lê gbâtê andjê, angbîlê wâ mindûu, azü ndê tchêlê la andjê krâ wâ ndjê mindûu. ³ Angbîlê nê kü lâmba ndê andjê, praâbalê kê zâbo kâdâ-lâmba nê potê andjê-a. ⁴ Azü ndê tchêlê la andjê krâ kü angâ la kâdâ-lâmba lî nê, êndrotê lâmba ndê andjê. ⁵ Ndê köchê nê kâbô ngbâ yê kê gasa, andjê mômô gbê, kê lô-ê. ⁶ Lê agrêmi, a djê ngâ wârê päkêdê: «Täfo köchê nê âka âtê-o! Nyê wutu kê ê lâ köbo yê!» ⁷ Käko abechê-êchê nê jô gbê, kê sê lakê nyikrê lâmba ndê andjê. ⁸ Angbîlê nê tê rê sê andjanê ndê tchêlê la andjê krâ lâme päkêdê: «Nyê sü ngâ kâdâ-lâmba ndê nyê kpîêkpîê rê sê ârâ, bête lâmba ndê ârâ kâ lakê wrə.» ⁹ Andjanê ndê tchêlê la andjê krâ lâme tê rê päkêdê: «Âdêâbo kâko-a, bête kâdâ-lâmba ndê ârâ gêâbo ndêkê pa azê ngbotê la nyê-a, nyê ê kê yö andê nye nê bhândê a-earê kê ka rê.» ¹⁰ Ndê angbîlê abechê-êchê nê rô ndêkê yo kâdâ-lâmba nê, täfo köchê nê kângbâ yê. Abechê-êchê ndê andjê krê bête tchê lî la tchê atê tchêalê ndê kpülü nê wâ tâ, ânyê andjê tchê manda nê êtê. ¹¹ La tchêngbâ nê, angbîlê abechê-êchê nê kâ, kê tê rê päkêdê: «Gbölö akra, gbölö akra! Amö kro manda tê ârê.» ¹² Praâbalê tche tê rê ndânê päkêdê: «En-en, tê lège nê mē tö rē sē nyê, mē wûn-âbo sê nyê-a.» ¹³ La nyê gbö-ê, nyê löabô lô-ê, bête nyê wûn-âbo sê lö nê âdandjê dalo nê-a.»

† Nyê dî Det 30.4; Zak 2.10; Neh 1.9.

†† Abechê lâme wûn-âbo sê aköchê dâmba-a.

Ndoka pâ pö ndê a-earê kua vötaâ

(Luk 19.11-27)

¹⁴ «Pö ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô wä batê ngä köchê ndê tche ê tûrû bhâlê ngä gö ngbî. Tche ê a-earê kua ndê yê, kâ kû arê ndê yê sâ andjê. ¹⁵ Tche kû mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo mindûu sâ dokû nê, kâ kû mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo bîchuû sâ ngânê, kâ kû mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo balê sâ balê nê gundâsê gbôgbô ndê andjê balê balê. La tchêngbâ nê tche rô etê. ¹⁶ Akra ndê tche wâ la mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo mindûu ê kâ bhî kûma yê pânê, kâ gbô ngânê ngbangbo mindûu êpânê. ¹⁷ Tchanê ndê tche wâ la mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo bîchuû ê, kâ mbô ndjê tâ kâko, kâ gbô ngânê ngbangbo bîchuû êpânê. ¹⁸ Praâbalê tchanê ndê tche gbô mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo balê ê, kâ djî kudû kâ chí makêche ndê gbölö akra ndê yê wü bhâlê nê.

¹⁹ «La tchêngbâ angbängbâ alö, gbölö akra ndê a-earê kua nê kängbâ yê ndêkê pa andjê mbo kônde ndê makêche ndê yê la andjê. ²⁰ Tchanê ndê tche gbô mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo mindûu lâme nê, kâ tô rê päkêdê: «Gbölö akra, mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo mindûu ndê mo kû rê sâ mê alême, mê gbô ngânê êpânê ngbangbo mindûu, ârê kâ âtê.» ²¹ Gbölö akra ndê yê nê tô rê sâ tchê päkêdê: «Sênê kâ, âdâka nê, mo wâtê djîrê earê kua. Âbatê mo mbô tchôtchô kua la kpîëkpîë rê ndê mê kû rê sâ mö, mê âza mö ndêkê wun tchô pâ angbängbâ arê ndê mê. Amö nê kâ sâ la mômô la mê.» ²² Tchanê ndê tche gbô mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo bîchuû lâme nê ndjê, kâ tô rê päkêdê: «Gbölö akra, mo kû mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo bîchuû alême sâ mê, mê gbô ngânê ngbangbo bîchuû êpânê, ârê kâ âtê.» ²³ Gbölö akra ndê yê nê tô rê sâ tchê päkêdê: «Sênê kâ, âdâka nê, mo wâtê djîrê earê kua. Âbatê mo mbô tchôtchô kua la kpîëkpîë rê ndê mê kû rê sâ mö, mê âza mö ndêkê wun tchô pâ angbängbâ arê ndê mê. Amö nê kâ sâ la mômô la mê.» ²⁴ Vötaâ earê kua ndê tche gbô mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo balê lâme nê ndjê kâ tô rê päkêdê: «Gbölö akra, mê wûnsê nê alême nê pâ mo dâ akra ndê kônô zâ kpô tâ gbölösênê, mo sôâbo ndjî rægû sênê ndê mo lûâbô rê lû tâ-a. Mo pâlabô rægû sênê ndê mo teke ndjî rægû tâ-a. ²⁵ Wawa mbô mê, mê ê kâ zâ rê wü bhâlê cho. Ârê kâ âtê, amö za adjê zâ nê-ê.» ²⁶ Praâbalê gbölö akra ndê yê nê tô rê ndênê sâ tchê päkêdê: «Mo dâ ngbongbo earê kua! Mo wâtê earê dö, mo wûnsê nê alême nê pâ, sênê ndê mê soa rægû tâ mê lûâbo rê tâ-a, ânyê mê pâlabô rægû sênê ndê mê teke ndjî rægû tâ-a. ²⁷ Kâko mo wâ alême ndêkê kû makêche ndê mê bhâlê gro-makêche ndêkê pa kâ ka ndê mê, mê gbo ngânê êpânê. ²⁸ Nyê krûa mîë-makêche ndê lôlo ngbangbo balê ndê yê

lâme, kâ kû rê sâ tchânê ndê tche wâ la rê sâke balê lâme. ²⁹ Bête akra ndê tche wâ la rê, a âkûadje ngânê êpânê sâ tchê, ânyê tche wa la rê tâ gbölösênê; praâbalê akra ndê tche wâbô wâ la rê-ê, a âji ndjê kpîëkpîë nê ndê tche wâ la rê. ³⁰ Andê ngbongbo earê kua ndê tche wûn-âbô wûnsê kâ mbo kua lâme, nyê yî tchê bhâ sûwu lê bûbû tchô, bhâye kütû kî lakê zi tchêlê da jî kâ tâ.»

Kâ wa ngbanga ndê ânê

³¹ «Lo nê ndê *Modô ndê Akra* ka lê gbôgbô ndê yê la *aânje* ndê yê gbê, tchê sæadje êpâ gbölö ngendê-gbië ndê yê. ³² A âpaladje azû pâ cho gbê êtchâtchu yê. Tchê krûadje tchêlê andjê ngbî ngbî batê earê kâ bata agia krû tchêlê aëbro-ngbaga ndê yê la aëbro. ³³ Tchê kûadje aëbro-ngbaga dâ ndôkö, ânyê kâ kû aëbro dâ gele. ³⁴ Kâko gbië âtoadje rê sâ andjanê ndê andjê sâ dâ ndôkö päkêdê: «Nyê nê atâ, nyênnyê ndê tchôtchô pö ndê Bha mê wâ pâ nyê, nyê dâ azû gö ndê Gbölö gö-gbië ndê tchêlafô, ndê tche nyîkra rê alême bête nyê dokûtchê ndêkê pa a nyîkra tchîsûwu. ³⁵ Bête sênê ndê mê wâ la gû, nyê zâ kîzî sâ mê, gû ngû nyü mê, nyê zâ ngû sâ mê, mê dâ akra ndê ngâ gö ngbî, nyê mbô rê la mê. ³⁶ Mê sâ la wûnwûn tâ mê, nyê zâ lîba sâ mê, mê wâ la tâkömbô, nyê nê kâ wûn mê, mê sâ bhâlê nda kânga nyê nê kâ wûn mê.» ³⁷ Kâko adjîrê azû nê tô rê ndênê sâ tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, dalatchêbâ kâ ndê ârâ wûn mö la gû ânyê kâ zâ kîzî sâ mö? Dalatchêbâ kâ ndê ârâ wûn mö la gû ngû ânyê kâ tû ngû sâ mö? ³⁸ Dalatchêbâ kâ ndê ârâ wûn mö ndê mo wâtê akra ndê ngâ gö ngbî, ânyê ârâ mbô rê la mö? Dalatchêbâ kâ ndê ârâ wûn mö la wûnwûn tâ zê, ânyê kâ zâ lîba sâ mö? ³⁹ Dalatchêbâ kâ ndê ârâ wûn mö la tâkömbô âdândjê bhâlê nda kânga, ânyê kâ mbô rê la mö?» ⁴⁰ Gbië nê âtoadje rê ndênê sâ andjê päkêdê: «En-en, tâ lège nê mê tô rê sâ nyê, logbê ndê nyê mbo rê lâme tâ ngâ mbâmbâ akra lê gbâtê arêma ndê mê, dèkê nyê mbô rê tâ mê.»

⁴¹ «Pânê gbië nê toadje rê sâ andjanê dâ gele päkêdê: «Nyê gîtê nyê bhâchi, nyênnyê ndê ngbongbo pö ndê Bha mê wâ pâ nyê, nyê ê âtêlê *wo ndê âju pii etê*, ndê a nyîkra rê bête *Jâbolo* la aânje ndê yê! ⁴² Bête sênê ndê mê sâ la gû, nyê zâbo kîzî sâ mê-a, mê wâ la gû ngû nyê tûâbo ngû sâ mê-a. ⁴³ Mê dâ akra ndê ngâ gö ngbî, nyê mbôâbo rê la mê-a. Mê sâ la wûnwûn tâ mê, nyê kûâbo lîba sâ mê ndêkê pa mê yu rê-a, tâkömbô mbô mê, a kâ zâ mê bhâlê nda kânga, nyê mbôâbo rê la mê-a.» ⁴⁴ Kâko andjê toadje ndjê rê ndênê sâ tchê päkêdê: «Gbölö gbië, dalatchêbâ kâ ndê ârâ wûn mö la gû, ndjê la gû ngû, ndjê tâ ngâ akra gö ngbî, ndjê la wûnwûn tâ zê, ndjê la tâkömbô, ndjê bhâlê nda kânga, ânyê ârâ nêâbo nê ndêkê mbo rê la mö-ê?» ⁴⁵ Gbië nê toadje rê ndênê sâ andjê päkêdê:

«En-en, tã læge nã mẽ tõ rã sã nyê, logbê ndê nyê mbôâbo rã mbô tã ngã mbãmbã akrã lã gbâtê arêma ndê mẽ, dẽkẽ nyê mbôâbo ndjẽ rã tã mẽ-a.»⁴⁶ Andjê eadje ndâkê wun yûkũ ndê âwã logbê. Andê adjirê azũ nã, andjê eadje ndâkê sã bhâlê *tchîsûwu ndê logbê logbê*.»

Agbölö azũ ndê ajuifu pũ köbo ndâkê won Jezũ

(Mar 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53)

26 Ndê Jezũ nyísã pö sã andjê âkã, tche tõ rã sã *adjisipili* ndê yê pãkêdã: ² «Nyê wũnsã nã nã pã lã lö bichuũ *kpülũ ndê Pãke* kã tã: A âzadje *Modô ndê Akrã*, kã e la tchê ndâkê won tchê tã yõ ndê gba.»

³ Käko agbölö a-earê kã wa ngela sã Ndjapã la *akpôkpô azũ* ndê ajuifu pãlatê andjê bhâlê gbadja ndê gbölö earê kã wa ngela sã Ndjapã ndê rã yê wũ pã Käyifu. ⁴ Andjê djêtê andjê ndâkê pu köbo la ngã kãnyĩ ndâkê za Jezũ ânyê kã won tchê. ⁵ Praâbalê andjê tõ rã pãkêdã: «Âfũâbo pã azê za tchê lã lö kpülũ ndê Pãke-a, ndâkê kitê köbo ânyê pö abô âlafô lã gbâtê azũ-î.»

Ngã êchê sũ yõmbö épã kũma Jezũ

(Mar 14.3-9; Jan 12.1-8)

⁶ Ndê Jezũ sã alême bhã Betanĩ bhã tchãalê ndê Chemõn earê bromã, ⁷ ngã êchê nã ndola tchê. Tche za ngã ê ndütũ-yõmbö ndê gbölö makêche, ndê a mbô rã la tãme ndê rã nã wũ pã *älëbãtere*, kã sũ yõmbö nã épã kũma Jezũ sãnã ndê tche sã tã ma kizĩ lakê zi rã. ⁸ Ndê adjisipili âsã wun rã käko, su andjê kũ andjê, ânyê andjê tõ rã pãkêdã: «Bête giamã kã ndê a ndĩ yõmbö âtã? ⁹ Äwã âme ndâkê pa a ka rã ngbã gbölö makêche, kã kũ makêche nã sã a-earê yũkü.»

¹⁰ Praâbalê Jezũ wũnsã pö nã tã su andjê kã tõ rã ndãnã sã andjê pãkêdã: «Bête giamã kã ndê nyê ka kũma êchê âtã ndãnã, tchõtchô rã kã ndê tche mbô rã tã mẽ lâme. ¹¹ Bête a-earê yũkü kã ndrotê nyê logbê, praâbalê mẽ sãbo ndrotê nyê logbê-a. ¹² Yõmbö ndê tche sũ rã tã mẽ lâme, äwã ndâkê nyikrã mẽ ndâkê krũ bête lö kã chi mẽ. ¹³ En-en, tã læge nã mẽ tõ rã sã nyê: Sã tchô gbê ndê a mu *Tchõtchô Pö* âtã pã cho gbê, a âtoadje ndjẽ pö ndê rã ndê êchê âtã mbô rã lâme, ndâkê pa sã yê te lã azũ.»

Jüdãse pũ köbo ndâkê yosê Jezũ

(Mar 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Käko ngã djisipili balê lã gũtê andjê lã kônô gbê tchêpã nã bichuũ ndê rã yê wũ pã Jüdãse İsikãriyôte ê bhãndê agbölö a-earê kã wa ngela sã Ndjapã. ¹⁵ Tche tõ rã sã andjê pãkêdã: «Âdã mẽ âza Jezũ sã nyê, giamã kã ndê nyê za rã sã mẽ?» Andjê ðĩ amĩë-makêche tã akrã gbê la lã kônô gbê kã kũ rã sã tchê †. ¹⁶ Ätö tã lo

nã lâme, Jüdãse sã lakê pu köbo ndâkê gbotê Jezũ sã andjê.

Jezũ wãn adjisipili ndê yê ndâkê nyikrã kizĩ Pãke

(Mar 14.12-21; Luk 22.7-14,21-23)

¹⁷ Lã dokũ lö ndê *kpülũ ndê mâpa ndê djêvö wãbô wã lânã*, adjisipili nã ndola Jezũ kã yũ tchê pãkêdã: «Mo nyĩndê nã pã ârã nyikrã kizĩ Pãke nã bhã tchêbã?» ¹⁸ Jezũ tõ rã pãkêdã: «Nyê ê âtêlê gö nã, bhãndê ngã akrã, kã to rã sã tchê pãkêdã: «Gbölö Akrã tõ rã pãkêdã: Lö mẽ wũtu nã, bhãndê zã kã ndê mẽ zi kizĩ Pãke la adjisipili ndê mẽ.» ¹⁹ Adjisipili ê kã mbô rã nã gundãsê kã zama ndê Jezũ, ânyê kã nyikrã kizĩ Pãke.

²⁰ La tchêndêgölo Jezũ la adjisipili ndê yê lã kônô gbê tchêpã nã bichuũ sã tã ma kizĩ. ²¹ Sãnã ndê andjê sã lakê zi rã, Jezũ tõ rã pãkêdã: «En-en, tã læge nã mẽ tõ rã sã nyê, ngãnã balê lã gbâtê nyê yoadje sã mẽ.»

²² Nyonyo mbô adjisipili nã tã gbölösãnã andjê jêtê kã yu tchê balê balê pãkêdã: «Gbölö Gbië, mêmê kã?»

²³ Jezũ tõ rã ndãnã sã andjê pãkêdã: «Akrã ndê mẽ yĩ kônô mẽ la tchê lã kalãngũ kizĩ âtã kã ndê âyoadje sã mẽ. ²⁴ Modô ndê akrã âtchudaje batê rã ndê a mbô rã lã Mbêti Ndjapã pã yê. Praâbalê nyonyo kã tã akrã ndê tche yosê Modô ndê Akrã! Äküsê nã pã akrã käko, a ziabô tchê zĩ-î.» ²⁵ Jüdãse ndê tche wã ndâkê yosê Jezũ tõ rã pãkêdã: «Earê kã nyísã rã, mêmê kã?» Jezũ tõ rã ndãnã sã tchê pãkêdã: «Mo tõ rã nã.»

Kizĩ ndê Gbölö Gbië

(Mar 14.22-26; Luk 22.14-20; 1 Kor 11.23-25)

²⁶ Sãnã ndê andjê sã lakê zi kizĩ, Jezũ zã mâpa kã ê tchõtchô pö pãnã, kã tchô tchêlê nã, kã krũ tchêlê nã tã adjisipili ndê yê, kã tõ rã pãkêdã: «Nyê zã rã, kã zĩ rã, rã âtã dã tã mẽ.» ²⁷ Pãnã tche zã kangũchi vên-en, kã zã ayiãbã sã Ndjapã, kã zã rã sã andjê lakê to rã pãkêdã: «Nyenyê gbê nyê ndjõ rã, ²⁸ bête rã âtã dã ji mẽ, ji *madĩ* ndê âtũ bête kã ko pö lã kũma angbãngbã azũ. ²⁹ Mẽ tõ rã sã nyê, mẽ kã ndjo bata *vên-en* balê tee-a, ndjoa êtê lo nã ndê mẽ kã ndjoadje rã tã tãfo nã la nyê bhâlê *Gbölö gö-gbië* ndê Bha mẽ.» ³⁰ Pãnã ndê andjê pã düwũ ndâkê voga Ndjapã, andjê ê âtêlê kũma agã ndê a-Olivĩ.

Pĩere vuadje sã Jezũ

(Mar 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38)

³¹ Käko Jezũ tõ rã sã adjisipili ndê yê pãkêdã: «Lã bũtchĩ âtã nyê gboadje tã mẽ gbê ndâkê ro etã, bête a mbô rã lã Mbêti Ndjapã pãkêdã: «Mẽ won-adjẽ earê kã bata aëbro-ngbaga, ânyê tchêlê aëbro-ngbaga nã hrũũ katchôgbê ‡.» ³² Praâbalê âdã mẽ âjo lã kuzũ nã, mẽ eadje dokũtchê tã nyê atê Galilê.» ³³ Pĩere zã pö kã tõ rã sã tchê pãkêdã: «Âdã azũ gbê ägbotê zã, mêmê ndê

† Nyê ðĩ Dan 12.2. †† Nyê ðĩ Zak 11.12.

‡ Nyê ðĩ Zak 13.7.

me nä, më gboabô tã zã balë tee-a.»³⁴ Jezü tã rã sã tchë päkëdã: «En-en, tã lëge nä më tã rã sã mö, dokütchë ndãkã pa kö ngötö ki lã büтчhî ätã, mo ävusë më sÛsunã vötaã.»³⁵ Pîere tã rã sã tchë päkëdã: «Ädã ärä äwa ndãkã pa më tchu la mö, më vuabô sã zã tee-a.» Adî adjisîpili nä gbë tã ndjë rã kãko.

Jezü tã pö sã Ndjapã bhã Jetesemanë

(Mar 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ Kãko Jezü la adjisîpili ndã yë wÛtu bhãsã ngã tchö ndã rã nä wÛ pä Jetesemanë, tche tã rã sã andjë päkëdã: «Nyë sã tchãtã, më äe tãbhã ndãkã to pö sã Ndjapã.»³⁷ Tche zã Pîere potã yë la amodö bichuü ndë Zebede. Nyonyo la wawa jëtã kã mbo tchë tã gbölösãnã.³⁸ Tche tã rã sã andjë päkëdã: «Su më kã la nyonyo ëtã kuzü. Nyë sã tchãtã mëmë la nyë, azë löãbô lö-ë.»³⁹ Pãnã tche gîtã yë kpro kã tã bëche la tchãtchu yë, kã tã pö sã Ndjapã päkëdã: «Bha më, ädã köbo äwa, amö gi kangûchi yÛkü ätã tã më bhãchî! Praãbalë amö mboabô rã mbô batã su më nyîndã nä, amö mbo rã batã su zã nyîndã nä.»⁴⁰ Tche dôtã yë pu adjisîpili nä, kã gbö andjë lã lö, tche tã rã sã Pîere päkëdã: «Kãko nyë wãbo la gbögbö ndãkã sã la lala nyë lã dalo balë la më?»⁴¹ Nyë löãbô lö-ë! Nyë tã pö sã Ndjapã ndãkã pa nyë teabö tã lã rã ndã ävu azü-î. Yingö kã la gbögbö ndãkã mbo rã, praãbalë tã akrã wãbo la gbögbö-a.»

⁴² Tche kã gîtã yë tã bichuü nä kã tã pö sã Ndjapã, kã tã rã päkëdã: «Bha më, ädã köbo ndãkã pa kangûchi lãme ro tã më äwabö wã, änyë mo nyîndã nä pä më ndjo rã, äwãpã mo mbo rã batã su zã nyîndã nä.»

⁴³ Tche kã dôtã yë kã gbö adjisîpili nä ndã andjë sã lakã lo, bëte lö rôpã andjë nã.⁴⁴ Tche gbôtã andjë kã kã gîtã yë bhãchî, tã vötaã nä tche kã tã pö sã Ndjapã kütü la apö ndã tche tã rã dokütchë äme.⁴⁵ Pãnã tche kã pu adjisîpili nä, kã tã rã sã andjë päkëdã: «Gbö nyë kã lã lö? Gbö nyë kã lakã yatã nyë-ë? Dalo nä ndö nã ndãkã pa a gbotã Modö ndã Akrã ëtchãnã a-earã ngbongbo rã.»⁴⁶ Nyë älafö, azë ëë! Akrã ndã tche yösã më wÛtu nã.»

Agbölö azü ndã ajuifu zã Jezü

(Mar 14.43-50; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12)

⁴⁷ Ndã gbö pö nä ndãpo lã ma yë, Jüdãse, ngã djisîpili balë lã gbãtã andjë lã kônö gbë tchëpã nä bichuü wÛtu la akpûlû azü ndrotã yë. Andjë kü abesala la agoto tchãnã andjë. Agbölö a-earã kã wa ngela sã Ndjapã la akpûkpö azü ndã ajuifu kã äkã wãn andjë.⁴⁸ Jüdãse, earã kã yosë Jezü nyisã rã ndã tche mbo rã ndãkã za tchë sã andjë, kã tã rã päkëdã: «Akrã ndã më ä ma yë, dëkë tchetchë kã nyë zã tchë-ë!»⁴⁹ Kpro kãkë, Jüdãse gîtã yë ndola Jezü, kã tã rã sã tchë päkëdã: «Earã kã nyisã rã, më pö ndã zã nã!» Pãnã tche ä ma yë.⁵⁰ Jezü

tã rã sã tchë päkëdã: «Agü më, mbo rã ndã mo nã ndãkã mbo rã lãme.» Kãko andjë gîtã andjë ndola Jezü, kã zã tchë-ë.⁵¹ Ngãnã balë lã gûtã azü ndã andjë sã alëme la Jezü gbîti besala ndã yë lã kükã nä, kã bhî earã kua ndã gbölö earã kã wa ngela sã Ndjapã, änyë kã ngãla tü yë ndjã.⁵² Jezü tã rã päkëdã: «Ka la besala ndã zã ëlë kükã nä ëngbãnã, bëte azü gbë ndã andjë won azü la besala, andjë tchudaje kuzü besala.»⁵³ Mo wÛn-ãbo sãnã pä ädã më äe Bha më ndãkã za kônö sã më, tchë wan-abö gbölö kpûlû *aânje*[†] lã kônö gbë tchëpã nä bichuü sã më angangaãtã?⁵⁴ Praãbalë ädã më äe aânje nä, pö ndã Mbëtî Ndjapã äwatã lëge nä atöko? Mbëtî Ndjapã tã rã pä, rã nä ämboadje kãko-ë.»

⁵⁵ Pãnã Jezü tã rã sã akpûlû azü nä päkëdã: «Nyë nä la besala, la agoto ndãkã za më batã earã ngbã? Logbë më sã bechë lã gûtã nyë lã *gbölö nda Ndjapã* lakã nyisã rã, nyë zãbo më-a.»⁵⁶ Praãbalë arã lãme wÛtu kãko ndãkã pa pö ndã *a-earã ndëma Ndjapã* tã rã alëme mbo gundãsã nã.» Kãko adjisîpili nä gbë gbôtã yë änyë kã kpë etã.

Jezü krü tchãtchã gbölö kpûlû ndã ngbanga ndã ajuifu

(Mar 14.53-65; Luk 22.54-55,63-71; Jan 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Azü ndã andjë zã Jezü lãme, andjë ë la tchë bhã tchãalë ndã Käyifu, gbölö earã kã wa ngela sã Ndjapã. Dëkë *a-earã kã nyisã ndië* la akpûkpö azü ndã ajuifu palatã andjë nã gbë bhãye.⁵⁸ Pîere sã tÛrã lakã nã ngbã andjë, zoo kã wÛtu bhãlë gbadja ndã gbölö earã kã wa ngela sã Ndjapã, tche lî kã sã ëbëche la a-earã kua ndãkã wun köbo ndã rã nä ka la rã.

⁵⁹ Agbölö a-earã kã wa ngela sã Ndjapã la azü lã gbölö kpûlû ngbanga ndã ajuifu pû ngã pö ndãkã yi rã lã kÛma Jezü änyë kã wa ngbanga kuzü pä yë.⁶⁰ Andjë gböãbo ngã pö-a, praãbalë angbãngbã azü nã la pö yepa tã yë. Ndãkã ka ndãnã, angã aköchë bichuü wÛtu kã mãtã andjë,⁶¹ kã tã rã päkëdã: «Köchë ätã tã rã alëme pä änyë ändî tchãlë gbölö nda Ndjapã ätã, kã kã nyikrã tchëndã nã lã lö vötaã.»⁶² Gbölö earã kã wa ngela sã Ndjapã älafö kã tã rã sã Jezü päkëdã: «Mo õn-ãbo ma zã ndã pö ätã? Pö giamã kã ndã azü ätã tã rã tã zã lãme?»⁶³ Praãbalë Jezü tããbo pö balë-a. Gbölö earã kã wa ngela sã Ndjapã tã rã sã tchë päkëdã: «La rã Ndjapã ndã tche wã la tchisÛwu më yü mö, to rã sã ärä pä mo dë *Krisiti*, Modö ndã Ndjapã?»⁶⁴ Jezü tã rã ndãnã sã tchë päkëdã: «Mo tã rã la ma zã nã. Praãbalë më tã rã sã nyë, ndãkã to tã tchö angëta, nyë wun-adje Modö ndã Akrã ndã tche sã dã ndökö kônö Ndjapã ndã tche wã la gbögbö gbë, änyë kã kadje lã ndrö ndã tchëlafö.»⁶⁵ Kãko gbölö earã kã wa ngela sã Ndjapã srö tchëlã lãba ndã yë kã tã rã päkëdã: «Tche drö Ndjapã nã, azë kã wãbo ndãkã sã bëte pö lã ma angã azü-a, nyë djë rã ndã tche drö Ndjapã lãme nã.»⁶⁶ Nyë

[†] *Lã aturûgu ndã Rômo, kpûlû ndã a ë rã tã pä lejiön, kã ngba ndã aturûgu lãnã wã sãke mindûu manã balë.*

wün rê atôko?» Andjê tô rê ndênä päkêdê: «Tche wä ndêkê tchu.»⁶⁷ La tchêngbâ nê andjê kû ngêsrô lâ la yê, kâ dû tchê, angânê rûâ ngälâ yê,⁶⁸ lakê to rê päkêdê: «Momö ndê mo dâ Krîsiti, to ndêma Ndjapâ, to rê sê ârâ: Tchabâ kâ âkê bhî mô?»

Pîere vûsê Jezü

(Mar 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Pîere sê ëbêche bhâ sûwu lâ gûgû tchêlakpô nê. Ngâ êchê ndê tchê mbo kua bhâye nê ndola Pîere lakê to rê sê tchê päkêdê: «Momö ndjê gbê mo wä alême ngâ akrê ndrotê Jezü akrê gö ndê Galilê lâme.»

⁷⁰ Praâbalê Pîere kôsê nê tchâtchu azü gbê päkêdê: «Mê wûn-âbo sê pö ndê mo to rê âtê-a.»⁷¹ Ndê Pîere zâ köbo ndêkê e pu manda gbadja nê, ngâ êchê kua nê ngbî wûn tchê, kâ tô rê sê azü ndê andjê sê tâ päkêdê: «Tchanê âtê sê ndjê alême la Jezü akrê gö ndê Nâzârête.»⁷² Pîere kâ vûsê nê lakê deba päkêdê: «Mê wûn-âbo sê köchê lâme-a!»

⁷³ Kpro la tchêngbâ nê, andjanê ndê andjê sê tâ, nê ndola Pîere kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Lêge pö kâ, momö ndjê gbê mo dâ ngâ djisîpili ndê yê, bëte kê to pö ndê zâ mâ mö nê ësûwu.»⁷⁴ Kâko Pîere sê lakê deba tâ kîkî nê lakê to rê päkêdê: «Âdê më âmo yepa, äwäpâ Ndjapâ wa ngbanga pâ më, më wûn-âbo sê köchê âtê-a!» Kpro la tchêngbâ nê, kö ngötö kî.⁷⁵ Su Pîere tê pâ pö ndê Jezü tô rê alême sê tchê päkêdê: «Dokütchê ndêkê pa kö ngötö kî, mô vuadjê sê më sûsunê vötaâ.» Pîere wûtu kâ kî tâ gbölösênê.

A ë la Jezü atê tchâtchu Pilâte

(Mar 15.1; Luk 23.1-2; Jan 18.28-32)

27 La mbatchâ, agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ gbê, la *akpôkpô* azü ndê ajuifu pâlatê andjê ndêkê wa ngbanga kuzü lâ kûma Jezü.² Pânê ndê andjê î tchê, andjê ê la tchê kâ gbôtê yê êtchânê gverênêre Pilâte.

Kuzü Jüdâse

(Abdj 1.18-19)

³ Jüdâse ndê tche yôsê Jezü, wûn rê pâ a wâ ngbanga kuzü lâ kûma Jezü nê, su yê kû tchê dëngbânê, tche gî amîë-makêche tâ akrê gbê la lâ könô gbê nê sê agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la akpôkpô azü ndê ajuifu.⁴ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Mê mbô ngbongbo rê nê, më yôsê akrê ndê tche mbôâbô ngâ ngbongbo rê mbô balê sê nyê.» Praâbalê andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Pö ndê ârâ wâbo lînê-a, äwûn kütü mô.»⁵ Kâko Jüdâse yî mîë-makêche nê bhâlê *gbölö nda Ndjapâ* kâ wûtu kâ gû etê, pânê, tchê î gî yê la wû, ânyê kâ tchû-î.

⁶ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ kû amîë-makêche nê, kâ tô rê päkêdê: «Ndîë zâbo köbo sê azê

ndêkê pa azê vo mîë-makêche âtê lâ sandûgu-makêche ndê gbölö nda Ndjapâ-a, bëte ädê makêche-ji.»⁷ Pânê ndê andjê djêêtê andjê, andjê kû makêche nê, kâ yô rê la ngâ kîndî ndê earê kê soa lûsû, ânyê kîndî nê wâtê sê tchô ndê a chi kuzü azü ndê agö ngbî tâ.⁸ Bête rê kâ ndê, a ê rê tâ kîndî nê pâ «kîndî-ji» zoo êtê tchô angêta.⁹ Kâko pö ndê *earê ndê-ma Ndjapâ* Jeremi tô rê alême mbô gundêsê nê, tche tô rê alême päkêdê: «Andjê kû amîë-makêche tâ akrê gbê la lâ könô gbê ndê âwâtê makêche ndê azü ndê Isarayêle dî rê alême tâ pö ndê yê †.¹⁰ Andjê kû rê kâ yô kîndî ndê earê kê soa lûsû, batê rê ndê Gbölö Gbië zâma alême sê më tâ pö ndênê.»

Pilâte yü Jezü la ngâ pö

(Mar 15.2-5; Luk 23.3-5; Jan 18.33-38)

¹¹ Jezü krü tchâtchu gverênêre Pilâte, Pilâte yü tchê päkêdê: «Mo dâ gbië ndê ajuifu?» Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Momö kâ ndê âtê rê.»¹² Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la akpôkpô azü ndê ajuifu zâ pö lâ kûma yê, praâbalê tche tôâbo pö ndênê balê-a.

¹³ Kâko Pilâte tô rê sê tchê päkêdê: «Mo djêâbo apö gbê ndê andjê tô rê tâ zê âtê?»¹⁴ Praâbalê Jezü tôâbo ngâ pö balê ndênê sê tchê-a. Kâko tchêlê kûma gverênêre nê djîngîli-î.

Pilâte wâ ngbanga kuzü lâ kûma Jezü

(Mar 15.6-15; Luk 23.13-25; Jan 18.39—19.16)

¹⁵ Lâ alö kpülü ndê Pâke balê balê, gverênêre ji tchê ngâ earê kânga balê sê azü, tchanê ndê su azü gö nê nyîndê nê.¹⁶ Dêkê ngâ earê kânga alême kâ tâ ndê azü gö nê wûnsê yê tâ gbölösênê, ndê rê yê wû päkêdê: Jezü Bärâbâse.¹⁷ Pilâte yü kpülü azü nê ndê andjê pâlatê andjê päkêdê: «Tchabâ kâ ndê nyê nyîndê nê pâ më ji tchê sê nyê? Jezü Bärâbâse, âdêndjê Jezü ndê a ê rê tâ yê pâ *Krîsiti?*»¹⁸ Bête Pilâte wûnsê nê nê pâ andjê gbôtê Mesî êtchânê yê lâ köbosê gbölö su.¹⁹ Sênê ndê Pilâte sê bhâlê nda ngbanga, êchê ndê yê wân tchô sê tchê päkêdê: «Amö yiabô tâ zê yî lâ pö ndê djîrê akrê lâme-ê, bëte më wûn kûma më lâ bütchî âtê, tchêlê kûma më djîngîli tâ pö ndê yê.»

²⁰ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la akpôkpô azü nê mbô rê gbê ndêkê pa andjê yukû nê pâ a ji Bärâbâse kâ won Jezü.²¹ Gverênêre nê kâ zâ pö kâ yü andjê päkêdê: «Tchanêbâ kâ ndê nyê nyîndê nê pâ më ji tchê sê nyê lâ gûtê azü bîchuû âtê?» Andjê tô rê ndênê päkêdê: «Bärâbâse!»²² Pilâte kâ yü andjê päkêdê: «Giamâ kâ ndê më mbo rê tâ Jezü ndê a ê rê tâ yê pâ Krîsiti âtê?» Andjê tô rê ndênê gbê päkêdê: «Amö won tchê tâ yô ndê gba!»²³ Pilâte kâ yü andjê päkêdê: «Ngbongbo rê giamâ kâ ndê tche mbô rê.» Praâbalê andjê sê lakê ta wârê päkêdê: «Amö won

† Ndêkê to tâ yêyê da 9 êtê 10: Nyê dî Zak 11.12-13; Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

tchê tê yô ndê gba!»²⁴ Ndê Pilâte âsê wun rê pâ anyê mbô rê nê t̄ur̄-ê, ânyê azü nê âlafô la pô tê gbölösênê, tche zâ ngû kê djûtu könô yê tchâtchu kpûlû azü nê lakê to rê pākêdê: «Pô ndê jî köchê âtê wâbo lê kûma mē-a, äwün kütû nyê.»²⁵ Azü nê gbê tô rê pākêdê: «Ngbanga jî yê wâ lê kûma ârâ la abechê ndê ârâ!»²⁶ Käko Pilâte jî Bäräbâse sê andjê. Andê Jezü, tche zâma ndêkê pa a bhi tchê la föröngbö, ânyê tche gbôtê yê sê andjê ndêkê pa andjê won tchê tê yô ndê gba.

Aturûgu mö Jezü

(Mar 15.16-20; Jan 19.2-3)

²⁷ Aturûgu ndê governêre ê la Jezü bhâlê gbadja ndê governêre nê, ânyê gbölö kpûlû ndê aturûgu gbê pâlâtê andjê ndrotê yê. ²⁸ Andjê zü lâba ndê yê, kê yû ngbêngbê gbölö lâba êtê yê. ²⁹ Andjê kê awû ndê âwâ la chi tâ, kê nyîkrê rê batê kpoto-gbiê, kê zâ rê êtê kûma yê, kê zâ wärê êtchânê yê dâ ndôkô. Andjê gûte êtchâtchâ yê, kê sê lakê mo tchê lakê to rê pākêdê: «Ârâ pô ndê zê nê gbiê ndê ajuîfu!»³⁰ Andjê kû ngrûsrô êtê yê, kê zâ wärê nê, kê bhî kûma yê la rê. ³¹ Pânê ndê andjê mô tchê âkâ, andjê zü gbölö ngbêngbê lâba nê, kê yû lâba ndê yê êtê yê gbânê, ânyê kê ê la tchê ndêkê won tchê tê yô ndê gba.

A bhî Jezü tê yô ndê gba

(Mar 15.21-32; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27)

³² Ndê andjê wûtu lê gö nê, andjê tâkpa la ngâ köchê ndê gö ndê Sirêne ndê rê yê wû pâ Chemôn, andjê zâ tchê la gbôgbô ndêkê pa tche za yô ndê gba ndê Jezü. ³³ Ndê andjê wûtu bhâ sênê ndê a ê rê tâ pâ *Gologotâ* ndê ânyîndê kê to rê pākêdê: «Tchô ndê Kpökrô kûma». ³⁴ Andjê zâ *vên-en* ndê a zâ ngâ chüchü ngâ rê êlênê, kê zâ rê ëma yê ndêkê pa tche ndjo rê. Ndê âgrû timi yê kpîêkpîê rê, Jezü kôsê kê ndjo rê-ê. ³⁵ Ndê andjê bhî tchê tê yô ndê gba, andjê tâ kûkâ ndêkê krû tchêlê lâba ndê yê tê andjê †. ³⁶ Pânê andjê sê bëche tchâme ndêkê bata tchê. ³⁷ Dêpâ kûma yê, tê yô ndê gba ndê yê nê, andjê bhî ngâ mbêtî ndê ânyîsê dju kê wa ngbanga pâ yê nê, ndê âtô rê pākêdê: «Tchanê âtê dê Jezü, gbiê ndê ajuîfu.»³⁸ Andjê bhî ndjê angâ angbongbo azü bichuû pâ ayô ndê gba la tchê, ngânê balê dâ ndôkô, ânyê ngânê balê dâ gele ††.

³⁹ Azü ndê andjê ro pâ köbo sê lakê nyoanyoa kûma andjê ‡, ⁴⁰ lakê dro tchê pākêdê: «Momô ndê mo nyîndê kê ndjondjo tchêlê gbölö nda Ndjapâ alême ânyê kê kê nyîkrê rê ëngbânê lê lö vötaâ âtê, âdê mo âwatê Modô ndê Ndjapâ, amö tcha tê zê la tê zê, kê jrê tê yô ndê gba atê ëbêche!»⁴¹ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ, la a-earê kê nyîsê ndiê, la akpôkpô azü nê mô ndjê tchê, kê tô rê pākêdê: ⁴² «Tche tchâ

angâ azü, tchê tchabô tê yê la tê yê? Tche dâ gbiê ndê Isarayêle, äwäpâ tche jre angaâtê tê yô ndê gba nê ânyê azê za su azê sê tchê. ⁴³ Tche zâ su yê gbê sê Nd-japâ kê tô rê pākêdê: «Mê dâ Modô ndê Ndjapâ.» Ädê Ndjapâ nê ânyîndê yê, tche tchâ sa tchê angangaâtê ††!»⁴⁴ Angbongbo azü ndê a bhî andjê la tchê tê yô ndê gba âme drô ndjê tchê.

Kê tchu ndê Jezü

(Mar 15.33-41; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30)

⁴⁵ Ndê lo wûtu lê gûgû tchêlêetchô, tchô bû zoo êtê dalo vötaâ ndê tchêndêgölo. ⁴⁶ Tê dalo vötaâ nê, Jezü tâ wârê pākêdê: «*Elie, Elie, lemâ sabâketani?*» Ndê ânyîndê kê to rê pākêdê: «Ndjapâ ndê mē, Ndjapâ ndê mē, bëte giamâ mo gbôtê mē ††?»⁴⁷ Angânê lê gûtê andjê ndê andjê sê sênê djê tchê, kê tô rê pākêdê: «Tche kê lakê e *Elie*.»⁴⁸ Posênê ngânê balê lê gûtê andjê kpê la rô kê zâ ndakôro, kê yî rê lê kpîkpî vên-en, kê î rê êtê kûma wärê, kê zâ rê sê tchê ndêkê pa tche ndjo rê ††. ⁴⁹ Praâbalê angânê tô rê pākêdê: «Amö sê gii-î, azê wun-adjê rê ndê Elie nê ndêkê tcha tchê.»

⁵⁰ Jezü kê tâ wârê kê tchû-î. ⁵¹ Käko tchêlê gbölö kûkû-lâba ndê a wâ tchêlê gbölö nda Ndjapâ la rê srô kpôlê gûgû nê bichuû, ätô dâ lafô ndjoa atê bëche. Cho trô, tchêlê agbölö atâme ndjôndjo-ê. ⁵² Ma cho kudû akuzü krô-ê, krûkrû azü ndê Ndjapâ ndê andjê tchû alême, andjê jô lê kuzü-ê. ⁵³ Pânê ndê Jezü jô, andjê wûtu lê acho akuzü nê, kê lí bhâ Jerûzalêmo gö ndê âwâ ngbî bëte Ndjapâ, ânyê kê mâtê andjê sê angbängbâ azü bhâye. ⁵⁴ Kabîta ndê aturûgu ndê Rômo la aturûgu ndê andjê sê lakê bata Jezü la tchê wûn cho ndê âtrô, ndjê la arê ndê âmbô lâme, wawa mbô andjê tê gbölösênê ânyê andjê tô rê pākêdê: «Tê lège nê Akra âtê wâ alêe tê Modô ndê Ndjapâ!»⁵⁵ Angbängbâ aêchê kê alême tâ, andjê sê bhâchî ânyê kê sê lakê wun tchê. Andjê dâ aêchê ndê andjê zâ tchêngbâ Jezü alême lakê mbo rê la tchê, ätô bhâ Galilê. ⁵⁶ Lê gûtê andjê, a gbô *Malê* akra gö ndê Magadalâ, la Malê anyî Jâke la Jozêfu, la anyî abechê ndê Zebede.

Jozêfu chî krûkrû Jezü

(Mar 15.42-47; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42)

⁵⁷ La tchêndêgölo, ngâ earê rê ndê tche dâ akra gö ndê Arimatê ndê rê yê wû pâ *Jozêfu* wûtu. Tche wâ ndjê alême tê ngâ djîsîpili ndê Jezü. ⁵⁸ Köchê lâme ê kê gbô Pilâte, kê yû tchê ndêkê za krûkrû Jezü. Käko Pilâte zâma ndêkê pa a za rê sê tchê. ⁵⁹ Tche zâ krûkrû nê kê gûê rê la täfo gbölö lâba ndê âfû, ndê rê nê wû pâ «lên-en»,⁶⁰ kê zâ tchê lê täfo cho akuzü ndê tche djî rê alême lê täme. Pânê tche zâ ngâ gbölö täme kê bë ma cho kuzü nê la rê, kê gû etê. ⁶¹ Malê akra gö ndê

† Nyê dî Aps 22.19. †† Nyê dî Eza 53.12. ‡ Nyê dî Aps 22.8.

†† Nyê dî Aps 22.9. †† Nyê dî Aps 22.2. ††† Nyê dî Aps 69.22.

Magadalä la ngä Malé kä sênä, andjë sê ëbêche kpô tchâtchu cho kuzü në.

Aturûgu bâta cho kuzü Jezü

⁶² Lö balé la tchêngbâ në, ndê ânyîndê kê to rê pä lö ndê ânə la tchêngbâ lö kê nyikrətê bëte sabäa, agbölo a-earê kê wa ngela sê Ndjapä la *afariziën* pälätê andjë kê ê bhândê Pilâte. ⁶³ Andjë tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö akrə, sê ngä pö ndê earê yepa lâme tē lē ârâ nê, ndê gbô tchê sê la türû la yê alême, tche tô rê päkêdê: «La tchêngbâ lö vötaä, më joadje lē kuzü.» ⁶⁴ Amö zama sê aturûgu ndêkê bata cho kuzü në zoo êtê lö vötaä, ânyê *adjisîpili* ndê yê nəabô nê kê zi ngbä yê, kê to rê sê azü gö päkêdê: «Tche jô lē gbâtê akuzü nê.» Pö yepa dəngbânê lâme, ârê âkâ wa ngbo kê ro anə dokütchê lâme.» ⁶⁵ Pilâte tô rê sê andjë päkêdê: «Aturûgu në kä âtə! Nyê êê kê bata cho kuzü yê në batê rê ndê su nyê nyîndê në.» ⁶⁶ Andjë ê kê bê ma cho në la ngä gbölö täme, kê mbô ngä sînyî pânə, ânyê kê kê aturûgu ndêkê bata cho kuzü në.

Jezü jô lē kuzü

(Mar 16.1-10; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10)

28 Pâ lö *sabäa*, la mbatchâ lē dimâche, *Malé* akrə gö ndê Magadalä la ngä Malé nê ndêkê wun cho kuzü në. ² Kpro kâkê, cho trô tē gbölösênə, ngä *ânje* ndê Gbölö Gbië tô bhâ lafô kê jrê, kê rô gbölö täme tâ ma cho kuzü në çî, kê sê ëpânə. ³ Tê yê tchö kpôlînyä batê nyivrö ndê âsrô, ânyê lēba ndê yê grô kpîki. ⁴ Wawa mbô aturûgu në gbê, andjë sê lakê gugu tē gbölösênə batê akuzü. ⁵ Praâbalé ânje në tô rê sê aêchê në päkêdê: «Wawa mböäbô nyê mbô-ê, më wünsê në pä nyê në ndêkê pu Jezü ndê a wôn tchê bhâtê yô ndê gba lâme. ⁶ Tche sêâbo tchâtê-a, tchê jô lē kuzü nê, batê rê ndê tche tô rê alême, nyê në kê wûn tchô ndê tche lô tâ. ⁷ Nyê ë wândâ wändä kê tô rê sê *adjisîpili* ndê yê päkêdê: «Tche jô lē kuzü nê kê ê dokütchê tē nyê nê bhâ Galilë. Bhâye kä ndê nyê wun-adje tchê.» Pö në kä ndê më tô rê sê nyê lâme.» ⁸ Aêchê në âlafô gasa tē ma cho kuzü në, andjë wa la wawa

ndjë la gbölö mômô ânyê kê kpê la rô kê tô pö ndênə sê adjisîpili ndê yê. ⁹ Kpro kâkê, Jezü nê kê tâkpa la andjë ânyê kê tô rê sê andjë päkêdê: «Mê pô ndê nyê nê!» Andjë nê ndola tchê, kê zâ da yê, ânyê kê gûte êtchâtchâ yê. ¹⁰ Käko Jezü tô rê sê andjë päkêdê: «Wawa mböäbô nyê mbô-ê! Nyê gü kê tô rê sê arêmä ndê më ndêkê pa andjë e atê Galilë, andjë wun-adje më bhâye.»

Pö ndê aturûgu tô rê

¹¹ Ndê gbô aêchê në ndêpo lē köbo, angä aturûgu ndê andjë sê lakê bata cho kuzü në, dôtê andjë âtêlê gö në, kê tô pö ndê arə gbê ndê âmbô lâme sê agbölo a-earê kê wa ngela sê Ndjapä. ¹² Agbölo a-earê kê wa ngela sê Ndjapä la *akpôkpô azü* pälätê andjë, kê djêtê andjë ndêkê kə gbölö makətche sê aturûgu në. ¹³ Andjë zâma sê andjë kê tô rê päkêdê: «Nyê tô rê kâkê: «Adjisîpili ndê yê në, kê zî ngbä krəkṛə yê lē bütchî, kê rô la rê etê dëkê ârâ lô nê.» ¹⁴ Âdə pö lâme âte lē tū gverenere, ârâ âmboadje rê gbê ndêkê pa su yê zi, ânyê kê mboadje ndjë rê ndêkê pa su nyê dîäbô nyê dî-î.» ¹⁵ Aturûgu në kê makətche në, kê mbô rê gundêsê pö ndê andjë tô rê sê andjë. Bête rê kä ndê pö lâme wâ lē gbâtê ajuifu zoo êtê tchô angêta.

Jezü wän adjisîpili ndê yê

(Mar 16.14-18; Luk 24.36-49; Jan 20.19-23; Abdj 1.6-8)

¹⁶ Adjisîpili lē könô gbê tchêpâ në balé ê atê Galilë bhâlê kuma aga ndê Jezü zâma sê andjë alême ndêkê e bhâye. ¹⁷ Ndê andjë wûn Jezü, andjë gûte tchâtchâ yê, praâbalé angânê gâmbabô rê la su andjë gbê-a. ¹⁸ Jezü gîtê yê ndola andjë kê tô rê sê andjë päkêdê: «Ndjapä zä gbôgbô sê më pâ tchêlafô la tchêbêche. ¹⁹ Nyê êê pu azü pâ cho gbê, kê mbo andjë tē adjisîpili, nyê zä *batême* sê andjë la rê Bha, la rê Modô, la rê *Kpîki Yingö*. ²⁰ Nyê nyîsê në sê andjë ndêkê bata arə gbê ndê më tô pö ndênə sê nyê. Âwäpä nyê wünsê në pä, më kä la nyê logbê, ndjoa êsênə ndê tchêbêche krə tâ.»

MÂREKE

Ndöndö pö pâ Tchôtchô Pö ndê Mâreke mbô râ

Mbëti âtə wätə Tchôtchô Pö ndê Mâreke mbô râ. Mâreke dâabo badjângele ndê Jezü-a, praabalë tchetchë la Pôlo andjê päla balë lakê mu Tchôtchô Pö ndê Krísiti. Mâreke päla ndjê la Pîere ndêkê mbo ndjê kua në lâme. Tê lège në, pö ndê tche mbô râ lâ mbëti âtə, tche djê râ lâ ma Pîere sänə ndê tche sê lakê mu pö pâ tchîsûwu ndê Jezü Krísiti. Mâreke mbö mbëti ndê yê âtə sê azü ndê andjê wâbô wâtə ajuifu, ndêkê nyisê në sê andjê pä, tê lège në Jezü wätə Modô ndê Ndjapä.

Ndjapä tö râ lâ mbëti ndê yê pä anyê wan-adje ngâ akrə ndêkê tcha azü ndê Isarayële, ndê andjê wâtə azü ndê yê. Ndê Jezü nê atê bëche, dëkë azü ndê Rômo lí nê bhâ Isarayële ndêkê mbo kûmändëmä pä andjê, kë mbô andjê zoo ndêkê pa andjê dje ma azü ndê Rômo në. Azü ndê Isarayële wûntí pä Krísiti ndê Ndjapä tö pö ndêkê wan tchê lâme, tchê jiadje andjê tchânê azü ndê Rômo. Praabalë âdêabo pö ndêkê ji andjê tchânê azü ndê Rômo, lakê mbo gbïë ndê yê pä andjê bëche âtə kä ndê Jezü nê bëte râ-a. Praabalë tche në ndêkê nyisê köbo Gbölö gö-gbïë ndê Ndjapä sê azü.

Lê mbëti âtə, Mâreke tö pö ndê arə ndê Jezü mbô râ pâ cho âtə, la rə ndê tche nyisê në sê azü. Tche tö ndjê pö ndêkê tchu la pö ndêkê jo ndê yê lâ kuzü. Jezü mü pö la gbôgbô sê azü, kë tchâ a-earê tâkömbô, kë grô angbongbo atchözö, kë mbô angbängbä arə ndê ârôpâ kûma azü. Praabalë ndê Jezü wâtə Modô ndê Ndjapä, tche mbôabo tê yê gbölö-a, praabalë tche nyisê tê yê batê Modô ndê Akrə. Käko Modô ndê Akrə në nêabo la tê yê ndêkê pa angbâa mbo kua sê tchê-a, praabalë tche në ndêkê watê ngbâa, kë yôsê tchîsûwu ndê yê la kuzü bëte angbängbä azü tcha lâ köbosê në. (Mar 10.45).

Lêkê nyisê rə ndê yê, tche tö râ päkêdê: Akrə balë balë ndê tche zâ tchêngbâ Jezü, äwäpä tche nyikratê yê bëte yûkü ndê tchê wun-adje râ, praabalë tchê wadje la mômô sänə ndê tchîsûwu ndê yê ka. (Mar 8.34-35).

Agbölö azü tê kûma nda kê voga Ndjapä ndê ajuifu kôsê yê zoo kë wôn tchê pä yö ndê gba. Praabalë tche jö lâ kuzü, kë mâtê yê sê angbängbä azü, ânyê kë kâ atê lafô.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê mu pö ndê Jâan-Batîse (1.1-8)

Kê gbo batême ndê Jezü la köbo ndê Satäa mbô râ ndêkê pa tche mbo ngbongbo rə (1.9-13)

Kê mu pö ndê Jezü bhâ Galilë (1.14—9.1-50)

Jezü ë atê Jerúzalêmo ndêkê tchu (10.1-52)

Kê wa ngbanga pä Jezü lakê tchu ndê yê (11.1—15.1-47)

Kê jo ndê Jezü lâ kuzü (16.1-8)

Jezü mâtê yê sê adjisîpili ndê yê (16.9-20)

Jâan-Batîse mü pö Ndjapä

(Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28)

1 Tchôtchô Pö ndê Jezü Krísiti Modô ndê Ndjapä tö tchâtə. ² A mbö râ lâ Mbëti ndê earê ndêma Ndjapä Ezayî päkêdê: Ndjapä tö râ päkêdê:

«Mê wan-adje ngâ earê kua ndê mê dokütchê tê zä ndêkê nyikrə köbo zä †.

³ Tchêlê gî akrə lâme kä ndê a djê râ bhâlê kpaëgâ päkêdê:

Nyê nyikrə köbo Gbölö Gbïë

Nyê nyikrə köbo yê ngbêwôn! ††»

⁴ Käko Jâan-Batîse ê kë wûtu bhâlê kpaëgâ lakê mu pö sê azü päkêdê: «Nyê gbötê bändi kê mbo rə ndê nyê, kê gbo batême, Ndjapä ko pö lâ kûma nyê!» ⁵ Azü lâ agö ndê Judë gbê la azü gö ndê Jerúzalêmo gbê në pu Jâan. Andjê tösê angbongbo rə ndê andjê ësûwu, ânyê Jâan zâ batême sê andjê lâ ngü ndê Jurudën.

⁶ Jâan yü lâba ndê a mbô râ la su kêtê gia ndê rə yê wû pä chamö. Tche ì wû ndê âwâ la kpoto gia pä lâba ndê yê. Kizî ndê yê dë kütü agölö la jrôa awrûatro.

⁷ Tche mü pö sê azü päkêdê: «Ngâ akrə ndê tche wâ la gbôgbô kë rô më ânəadje la tchêngbâ më, më ndôabo la sê yê ndêkê ndra ânyê kê zu wû dakpo tê da yê-a.

⁸ Mëmê, më zä batême ndê ngü sê nyê, praabalë tchetchê, tchê zadje batême ndê Kpîki Yingö sê nyê.»

† Nyê dî Mal 3.1. †† Nyê dî Eza 40.3.

Jezü gbö batême

(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Käko Jezü tô bhâ Nâzârête ngâ gö ndê Galilê, ânyê Jâan zâ batême sê tchê lî ngû ndê Jurudên. ¹⁰ Ndê tche âsê wutu lî ngû nê, kâ wûn tchêlafô ndê âvrôtê yê, Kpîki Yingö jrê pâ yê batê grôgrô puli. ¹¹ A djê tchêlê ngâ gî bhâ lafô päkêdê: «Mo dâ Modô ndê mê ndê mē nyîndê zâ tê gbölösênê, su mē fû la mö gbê †.»

Jâbolo bölo Jezü bhâlê kpaëgâ

(Mat 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Kpro kâkê, Kpîki Yingö tongo Jezü kâ ê la tchê atêlê kpaëgâ. ¹³ Jezü sê bhâye lî lö tê azü bîchuû. *Satâa* vû tchê lî alö nê lâme, tche sê la agia sênê balê ânyê *aân-je* nê kâ mbô rê la tchê.

Jezü mü Tchôtchô Pö bhâ Galilê

(Mat 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11; Jan 1.35-51)

¹⁴ La tchêngbâ nê ndê a yî Jâan bhâlê nda kânga, Jezü ê atê Galilê kâ mü Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ sê azü.

¹⁵ Tche tö rê päkêdê: «Lo nê tâ tâ nê, *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* ndô nê. Nyê gbôtê bændi kâ mbo rê ndê nyê kâ gamba Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ!»

¹⁶ Ndê tche âsê ro tê maga gbölö kpaëgâ ngû ndê Galilê, tche wûn Chemön la yîngâ yê Anderê ndê andjê sê lakê yi gbânda ndê andjê, bëte andjê dâ a-earê kâ pu agiangû. ¹⁷ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê nê ngbâ mē, mē mboadje rê pâ nyê watê a-earê kâ pu azü.»

¹⁸ Kpro la tchêngbâ nê, andjê gbôtê gbânda ndê andjê kâ zâ tchêngbâ yê. ¹⁹ Jezü ê atê tchâtchu nê kpîëkpîë rê, kâ wûn Jâke modô ndê Zebede la yîngâ yê Jâan ndê andjê sê lî külû lakê si sê gbânda ndê andjê. ²⁰ Kpro la tchêngbâ nê, tche ê andjê. Andjê gbôtê bha andjê Zebede la a-earê kua ndê andjê lî külû nê, ânyê kâ zâ tchêngbâ yê.

Jezü nyisê gbôgbô ndê yê bhâ Kâpêrênâyûmo

(Luk 4.31-37)

²¹ Jezü la adjisîpili ndê yê ê atêlê gö ndê Kâpêrênâyûmo. Lî lö *sabâa*, Jezü lî bhâlê *nda kâ voga Ndjapâ* ndê ajuifu kâ sê lakê nyisê rê. ²² Tchêlê kûma azü nê gbê djîngili lî köbosê kâ nyisê rê ndê yê, bëte tche nyîabo sê rê batê *a-earê kâ nyisê ndîë-a*, tche nyisê rê la gbôgbô. ²³ Sênê lâme, ngâ köchê ndê tche wâ la ngbongbo tchozö lî lî nda kâ voga Ndjapâ ndê ajuifu nê, kâ sê lakê ta wârê päkêdê: ²⁴ «Giamâ mo nyîndê nê tê ârâ, Jezü akrê gö ndê Nâzârête, mo nê ndêkê won ârâ wön? Mē wûnsê zâ nê gbê: Mo wâ ngbî kâ dâka gbê, ndê Ndjapâ wân mö.» ²⁵ Jezü hrô la tchê la gbôgbô, kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Ngbo ma zâ tâ! Kâ wûtu lî köchê âtê-ê!» ²⁶ Ngbongbo tchozö lâme tâ wârê, kâ

† Nyê dî Aps 2.7; Eza 42.1.

nyôanyoa köchê nê la gbôgbô, ânyê kâ wûtu lî yê-ê. ²⁷ Tchêlê kûma azü nê gbê djîngili, andjê sê lakê yutê andjê lî gbâtê andjê päkêdê: «Rê âtê wâ atoko? Ngâ tâfo kâ nyisê rê la gbôgbô ndê Ndjapâ! Köchê âtê tö pö la gbôgbô sê angbongbo atchozö, andjê djê tchê-o!» ²⁸ La tchêngbâ nê, pö ndê Jezü zâ tchêlê agö ndê Galilê gbê.

Jezü tchâ a-earê tâkömbô kâ grô angbongbo atchozö

(Mat 8.14-15; Luk 4.38-39)

²⁹ Ndê andjê âsê wutu lî nda kâ voga Ndjapâ ndê ajuifu nê, Jezü la Jâke la Jâan ê atê tchêalê ndê Chemön la Anderê. ³⁰ Dêkê êchê-mbië Chemön lî nê êbêche, tche wâ la tâkömbô ndê zi, kpro la tchêngbâ nê a tô pö ndê yê sê Jezü. ³¹ Jezü gîtê yê ndola tchê, kâ zâ könô yê ânyê kâ kênga tchê êlafô. Tâkömbô nê gbôtê yê ânyê tche sê lakê mbo kîzî sê andjê.

³² La tchêndêgölo, ndê tchô jêtê kâ bu, azü kâ a-earê tâkömbô gbê, la andjanê ndê andjê wâ la angbongbo atchozö, kâ nê la andjê pu Jezü. ³³ Azü lî gö nê gbê pâlatê andjê tchâtchu nda nê. ³⁴ Jezü tchâ a-earê tâkömbô ngbî ngbî lâme tê gbölösênê, kâ grô ndjê angbängbâ angbongbo atchozö. Tche gbôabo tê angbongbo atchozö nê pâ andjê po-a, bëte andjê wûn-sê yê nê.

Jezü mü pö bhâ Galilê

(Mat 4.23; Luk 4.42-44)

³⁵ Po mbatchâ, ndê gbô tchô ndêpo lakê bu, Jezü âlafô kâ wûtu tchêalê nê, kâ ê bhâlê kpaëgâ, ânyê kâ sê lakê to pö sê Ndjapâ bhâye. ³⁶ Chemön la aragü nê ê ndêkê pu tchê. ³⁷ Ndê andjê âsê gbo tchê, kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Azü gbê kâ lakê pu mö.» ³⁸ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Azê êê atêlê angâ ayeyê gö ndê âwâ po ndrotê azê, ndêkê pa mē mu ndjê Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ bhâye. Bête rê lâme kâ ndê mē nê ndênê.» ³⁹ Käko Jezü ê kulê anda kâ voga Ndjapâ ndê ajuifu ndê âwâ lî agö ndê Galilê gbê, kâ mü Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ, kâ grô angbongbo atchozö.

Jezü tchâ ngâ earê bromâ

(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Ngâ earê bromâ nê ndola Jezü, kâ gûte tchâtchâ yê kâ dî tchêlê ma yê sê tchê päkêdê: «Âdê mo ânyîndê nê kâ mbo rê pâ tê mē daka.» ⁴¹ Nyonyo yê mbô Jezü, tche yî könô yê kâ grê tchê, kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Mē nyîndê nê nê, âwâpâ tê zâ daka-ê.» ⁴² Posênê, bromâ nê gbôtê yê ânyê tê yê dâka-ê. ⁴³ Pânê Jezü hrô la tchê tê kiki nê ânyê kâ grô tchê. ⁴⁴ Tche tô rê sê tchê päkêdê: «Amö toabô rê tô sê ngâ akrê balê-ê, praâbalê amö e kâ matê zâ sê *earê kâ wa ngela* sê Ndjapâ, kâ kâ arê ngela ndê *Möyize* tô pö ndênê alême, kâko mo nyisê nê lî la azü gbê pâ tê zâ dâka nê.» ⁴⁵ Praâbalê

köchë lâme gîtê yê kpro kâkë, kə sê lakê on la pö nê, kə tô pö ndênê sê azü gbê. Ädê kâko ânyê Jezü kâ wâbo ndêkê li lê angâ agö lê la azü-a, praâbalê tche ê atêlê kpaëgâ. Azü nê pu tchê kulê atchô gbê.

Jezü tchâ ngâ köchë ndê tche ngêwele

(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

2 Lê angâ lö la tchêngbâ nê, Jezü dôttê yê atê Käpërenâyûmo. Azü âsê dje rê pä tche kâ lê manda, ² kpûlû azü nê kə zâ tchô gbê, ngâ kpîêkpîê tchô wâbo-a, âdëndjê tchô dâ sîwu tchâtchu manda nê-a. Jezü sê lakê mu pö Ndjapâ sê andjê. ³ Angâ azü nê la ngâ akrê ndê tche ngêwele sê tchê, ndê azü voanê zâ tchê. ⁴ Praâbalê köbo ndêkê wutu la tchê êtchâtchâ Jezü wâbo-a, bëte kpûlû azü nê. Andjê â la tchê dâpâ nda, kə krô grû kpôsânê ndê Jezü sê tâ, kə jrê tchê la küngru nê kpô tchâtchu Jezü. ⁵ Jezü wûn rê ndê andjê zâ su andjê gbê sê tchê, kə tô rê sê akrê ndê tche ngêwele lâme päkêdê: «Bechê ndê mê, a kô pö lê küma zê nê.» ⁶ Angâ *a-earê kê nyisê ndië* ndê andjê sê tchâalê nê, sê lakê to rê tâ su andjê päkêdê: ⁷ «Bête giamâ kâ ndê köchê âtê to pö kâkê? Tche sê lakê dro Ndjapâ. Tchabâ kâ ndê âwâ ndêkê ko pö lê küma akrê? Kütû Ndjapâ balê.» ⁸ Jezü wûnsê pö lâme tâ su andjê gasa-ê, kə tô rê sê andjê päkêdê: «Bête giamâ nyê sê lakê ri tchêlê nyê kâko-ê? ⁹ Ndêkê to rê sê ngâ akrê ndê tche ngêwele päkêdê: «A kô pö lê küma zê nê», âdëndjê ndêkê to rê päkêdê: «Alafô kə zâ küngru ndê zê kə nê», anêbâ kâ ndê âwâtê mömö nê? ¹⁰ Ndêkê mbo rê ânyê nyê wunsê nê pä *Modô ndê Akrê* kâ la gbôgbô ndêkê ko pö lê küma azü pä cho âtê.» Jezü tô rê sê akrê ndê tche ngêwele lâme päkêdê: ¹¹ «Mê tö rê sê mö, alafô kə zâ küngru ndê zê, kə gû atêndê zê.» ¹² Po tchâme, köchê nê âlafô lê la azü gbê, kə zâ küngru ndê yê ânyê kə gû gutê. Tchêlê küma azü nê gbê djîngili, andjê voga Ndjapâ lakê to rê päkêdê: «Azê wûn-âbo ngâ rê kâkê lo balê-a.»

Jezü ê Levî ndêkê nê ngbâ yê

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Jezü kâ dôttê yê atê maga gbölö kpakpa ngû ndê Galilê, kpûlû azü nê gbê nê pu tchê, ânyê tche sê lakê nyisê rê sê andjê. ¹⁴ Ndê tche âsê ro, kə wûn *Levî* modô ndê Alefê ndê tche sê bëche sêndê ndê azü yo lapöo tâ. Tche tô rê sê tchê päkêdê: «Nê ngbâ mê.» Tche âlafô ânyê kə zâ tchêngbâ yê. ¹⁵ Pânê Jezü ê ndêkê zi rê bhâ tchâalê ndê Levî. Angbängbâ *a-earê kê pala makêche-lapöo* la *a-earê ngbongbo rê* la *adjisîpili* ndê yê sê lakê zi rê la tchê balê, bëte angbängbâ azü nê lâme kâ ndê âzâ tchêngbâ yê. ¹⁶ Ndê angâ *afariziën* ndê andjê nyisê ndië âsê wun rê ndê andjê sê lakê zi rê la *a-earê ngbongbo rê* la *a-earê kê pala makêche-lapöo*, andjê tô rê sê *adjisîpili* ndê yê päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê tche

zi rê la *a-earê kê pala makêche-lapöo* la *a-earê ngbongbo rê?»* ¹⁷ Jezü djê andjê kə tô rê sê andjê päkêdê: «Ädêâbo azü ndê tâ andjê wâ la sêndê kâ ndê âe ndêkê wun dokotöro-a, praâbalê kütû *a-earê têkömbô* kâ ndê âe ndêkê wun tchê. Mê nêâbo ndêkê e *adjîrê* azü-a, praâbalê mê nê ndêkê e *a-earê ngbongbo rê.»*

Pö ndêkê kosê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ

(Mat 9.14-17; Luk 5.33-39)

¹⁸ Têngâlo, *adjisîpili* ndê *Jâan-Batîse* la *afariziën* sê lakê kosê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ. Angâ azü nê, kə tô rê sê Jezü päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê *adjisîpili* ndê *Jâan-Batîse* la *adjisîpili* ndê *afariziën* kosê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ, ânyê *adjisîpili* ndê zê *mbôâbô mbô tâ kâko-ê?»* ¹⁹ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Azü ndê a e andjê ndê kpûlû ndêkê totê ndê köchê la êchê koadje sê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ, ndê gbô köchê nê ndêpo lê gûtê andjê? Ädêâbo kâko-a. Ädê gbô köchê nê âsê lê gûtê andjê, andjê wâbo ndêkê kosê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ-a. ²⁰ Praâbalê angâ alö ânæadje ndê a zadje köchê nê lê gûtê andjê, tâ lö nê lâme kâ ndê andjê kosê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ.

²¹ «Akrê srôâbo ndöma tâfo lêba ndêkê si rê la ku bændi nê-a, bëte tâfo ndöma lêba nê âsroadje tchêlê bændi nê, ânyê ku nê ge tâ gbölösânê. ²² Akrê wâbo ndêkê su tâfo pî lê abændi kâdjâ-pî-a, ârê âdæabô dâ kâko, pî nê soadje tchêlê kâdjâ-pî nê ânyê âtu gbê êbêche. Praâbalê akrê wâ kütû ndêkê su tâfo pî lê atâfo akâdjâ-pî!»

Jezü la pö ndê lö sabâa

(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)

²³ Lê ngâ lö *sabâa*, Jezü sê lakê ro kulê akîndî blê. *Adjisîpili* ndê yê âsê ro, andjê sê lakê krûa angâ andjî blê nê ndroma köbo. ²⁴ *Afariziën* tô rê sê tchê päkêdê: «Wunsaâ, bëte giamâ kâ ndê *adjisîpili* ndê zê mbo rê ndê ndië kôsê nê pä a mbo rê lê lö sabâa?» ²⁵ Tche tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Rê ndê *Davîdi* mbô rê alême sêndê ndê gû nyû tchê la azü ndê yê lâme, nyê dîâbo rê dâmba? ²⁶ Sêndê ndê *Abiatäre wâtê gbölö earê kê wa ngela* sê Ndjapâ, *Davîdi* lî bhâlê nda Ndjapâ. Tche kû amâpa ndê a kû rê la ngela sê Ndjapâ, ndê ndië zâ köbo kütû sê agbölö *a-earê kê wa ngela* sê Ndjapâ ndêkê zi rê lâme, tche zî rê, kə kû ndjê rê sê azü ndê andjê zâ tchêngbâ yê.» ²⁷ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «A mbö lö sabâa bëte akrê, praâbalê a mbôâbo akrê bëte lö sabâa-a. ²⁸ Bête rê kâ ndê *Modô* ndê *Akrê wâtê gbölö* akrê pä lö sabâa.»

Jezü tchâ ngâ köchê lê lö sabâa

(Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

3 Jezü kâ lî bhâlê *nda kê voga Ndjapâ* ndê *ajuifu*; ngâ köchê kâ bhâye ndê kônô yê ngêwele.

² Afariziën chêko Jezü ndêkâ pa, âdê tche âtcha ngâ akrê lâ lö *sabâa*, ânyê andjê gboadje köbo ndêkâ yi pö lâ kûma yê. ³ Käko Jezü tô rê sê köchê ndê könô yê ngêwele lâme päkêdê: «Alafô tchâtê, kâ krû lâ gûtâ azü gbê.» ⁴ Pânê tche tô rê sê andjê päkêdê: «Giamâ kâ ndê ndië zâ köbo ndêkâ mbo rê lâ lö sabâa? Kê mbo tchôtchô rê âdândjê kê mbo ngbongbo rê? Kê tcha akrê âdândjê ndêkâ won tchê?» Praâbalê andjê ngbô ma andjê êtâ. ⁵ Jezü wûn tchêlê la andjê balê balê la mêrâ, kâ wâ la nyonyo bête gbôgbô su andjê. Tche tô rê sê köchê lâme päkêdê: «Yorua tchêlê könô zê.» Tche yôrua tchêlê nê, ânyê könô yê nê dâka-ê. ⁶ Afariziën wûtu lâ nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu nê, kâ djêtê andjê gasa la azü ndê andjê wâ lâ kpûlû ndê gbîë †*Hêrôde* tê akanyi ndêkâ won Jezü.

Jezü la kpûlû azü

(Mat 4.25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

⁷ Jezü la *adjisîpili* ndê yê gbîti tê andjê kâ ê atê maga gbölö kpakpa ngû. Angâ angbängbâ agbölö kpûlû azü ndê andjê tô bhâ Galilê ndjê la Judê, andjê nê kâ zâ tchêngbâ yê. ⁸ Andjê tô bhâ *Jerûzalêmo*, bhâ Îdûme, dâkalâ ngû ndê Jurudên, lâ agö ndê Tîre la Sidôn. Angbängbâ agbölö kpûlû azü nê nê pu Jezü, bête andjê djê pö ndê arê gbê ndê tche mbô rê. ⁹ Käko Jezü tô rê sê *adjisîpili* ndê yê ndêkâ pa andjê nyikrê ngâ külû bête tchê, ânyê azü nê frofroabô tchê frôfro-ê. ¹⁰ Bête, tê pö ndênê ndê tche tchâ a-earê tâkômbô tê gbölösênê, kâko a-earê tâkômbô gbê sê lakê gbrog-brotê andjê ndêkâ grê tchê. ¹¹ Ndê azü ndê andjê wâ la angbongbo atchozö lâ andjê âsê wun tchê, kâ tê tchâtchâ yê lakê ta wârê päkêdê: «Mo dâ Modô ndê Ndjapâ!» ¹² Praâbalê Jezü zâma sê andjê la gbôgbô ndêkâ pa andjê toabô sê yê tô ânyê azü wunsê yê-ê.

Jezü dî abadjângele 12

(Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)

¹³ Pânê Jezü kênga atêlê kûma aga, tche ê azü ndê su yê nyîndê nê, ânyê andjê nê pu tchê. ¹⁴ Tche dî andjê lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû kâ ê rê tê andjê pâ *abadjângele*, ndêkâ pa andjê sê ndrotê yê, ânyê tche wân andjê ndêkâ mu Tchôtchô Pö. ¹⁵ Tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkâ gro angbongbo atchozö. ¹⁶ Azü lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû nê dâ: Chemôn ndê Jezü ê rê tê yê pâ Pîere, ¹⁷ Jâke la yîngâ yê Jâan amodô ndê Zebede, Jezü ê rê tê andjê pâ *Böänêrêjêse* ndê ânyîndê kâ to rê päkêdê: «Abechê ndê nyîvrö ndê âsoa,» ¹⁸ Anderê, la Filîpe la Bartelemî la Matiyê la Tomâ la Jâke, modô ndê Alefê la Tadê la Chemôn, akrê gö ndê Kanän, ¹⁹ la Jüdâse Îsikariyôte, akrê ndê tchê yoadje sê Jezü.

† *Anyîndê kâ to pö ndê azü ndê andjê sê lâ kpûlû (kâmâ porosô) ndê gbîë Hêrôde.*

Jezü la Bêlêzêbûlu

(Mat 12.24-32; Luk 11.15-23; 12.10)

²⁰ Pânê Jezü dôtê yê atê tchêalê. Kpûlû azü kâ pâlatê andjê kâ zâ tchô gbê, âmbô rê pâ köbo ndêkâ pa Jezü la *adjisîpili* ndê yê zi kîzî wâbo-a. ²¹ Ndê azü lâ bûngrî ndê Jezü âsê dje pö ndênê, andjê nê ndêkâ za tchê bête andjê tô rê päkêdê: «Nyî kâ lakê mbo tchê.» ²² Angâ *a-earê kâ nyisê ndië* ndê andjê tô bhâ Jerûzalêmo, andjê tô rê päkêdê: «*Bêlêzêbûlu* kâ lâ yê, bête rê kâ ndê tche gro angbongbo atchozö lâme la gbôgbô ndê makündji ndê andjê.» ²³ Jezü ê andjê kâ nyisê ngâ pö sê andjê la ndoka päkêdê: «*Satâa* âgro tê yê la tê yê atôko? ²⁴ Âdê azü lâ ngâ gö-gbîë âkrê tchêlê tê andjê, ânyê kâ sê lakê mbo kûû lâ gbâtê andjê, gö-gbîë nê lâme krêabô tee-a. ²⁵ Âdê tchêlê azü lâ ngâ bûngrî âkrê tchêlê tê yê ânyê kâ sê lakê mbo kûû lâ gbâtê andjê, bûngrî nê lâme wa bata lâ kpâlâ yê tee-a. ²⁶ Âdê *Satâa* âlafô ndêkâ mbo kûû tê yê la tê yê, âdândjê rê ndê tchêlê yê krû, gbôgbô ndê yê kâ wa bata tee-a. ²⁷ «Ngâ akrê wâbo ndêkâ li bhâ tchêalê ndê ngâ gbôgbô köchê ndêkâ zi ngbâ arê ndê yê-a, praâbalê âwâpâ tche i tchê dokûtchê ânyê kâ ziadje ngbâ arê tchêalê nê. ²⁸ En-en, tê lège nê mê tô rê sê nyê, angbongbo arê gbê ndê azü mbo rê âdândjê kê dro Ndjapâ, a âkoadje pö nê lâ kûma andjê. ²⁹ Praâbalê âdê ngâ akrê âdro *Kpîki Yingö*, Ndjapâ âkoabô pö nê lâ kûma yê balê tee-a, pö nê âwa lâ kûma yê pîi etê.» ³⁰ Jezü tô pö lâme sê andjê bête andjê tô rê päkêdê: «Tche kâ la ngâ ngbongbo tchozö lâ yê.»

Anyî Jezü la ayîngâ yê

(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Anyî Jezü la ayîngâ yê wûtu. Andjê sê bhâ sûwu kâ wân ngâ akrê ndêkâ e tchê. ³² Kpûlû azü sê ndrotê yê bêche, a tô rê sê tchê päkêdê: «Anyî zâ la ayîngâ zâ la anyîndê zâ kâ sûwu, andjê nyîndê kâ wun mô.» ³³ Tche tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Anyî mê la ayîngâ mê dâ andjanêbâ?» ³⁴ Pânê tche wûn azü ndê andjê sê ndrotê yê, ânyê kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê wûnsa anyî mê la ayîngâ mê kâ âtê. ³⁵ Bête akrê ndê tche mbô rê ndê su Ndjapâ nyîndê nê, akrê nê lâme dâ yîngâ mê, nyîndê mê la anyî mê.»

Ndoka pâ earê kâ gi ndjî rægö

(Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)

4 Jezü kâ sê lakê nyisê rê tê maga gbölö kpakpa ngû ndê Galilê. Gbölö kpûlû azü pâlatê andjê ndrotê yê, kâko tche â, kâ sê lâ külû ndê âwâ la ngû, kpûlû azü nê sê andê andjê nê èbêche tchâtchu gbölö kpakpa ngû ndê Galilê. ² Tche nyisê arê sê andjê tê gbölösênê lâ köbosê ndoka, kâ tô rê sê andjê lâkê nyisê rê ndê yê nê päkêdê: ³ «Nyê djê rê! Ngâ akrê wûtu

kä ê atêlê kindî ndêkê gi ndjî rəgɛ. ⁴ Ndê tche âsê gi andjî rəgɛ nə, angânê tû bêche ndroma köbo, anyiënê në kë dê rê gbê. ⁵ Angânê tû lê cho ndê âwâ la tãme, cho wãbo sê tchô në lâme tê gbölösênê-a. Andjî rəgɛ nə kë kë kpô wândâ wändâ, bête cho në lîabo-a. ⁶ Praâbalê ndê lo âsê ta tê gbölösênê, rəgɛ nə hrô-ê, bête chêchê në lîabo atêlê cho-a. ⁷ Angânê tû lê achi, achi në kpô kë vû pânê, kãko âwãbo ndêkê le-a. ⁸ Angânê tû lê tchôtchô cho, âkê, kë kûche ânyê kë lê: Ngânê lê tê akrê gbê la lê könô gbê, ngânê lê tê azü vötaâ, ngânê lê ngbangbo balê.» ⁹ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Akrê ndê tche wã la tû, äwãpä tche dje pö âtê!»

Jezü tö pö la ndoka bête giamâ?

(Mat 13.10-17; Luk 8.9-10)

¹⁰ Ndê Jezü gîtê yê bhâchi tê azü në, adjisîpili ndê yê lê könô gbê tchêpâ në bichuû la azü ndê andjê sê ndrotê yê yû tchê tê dju ndoka lâme. ¹¹ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Andê nye në, Ndjapã zã rê sê nyê ndêkê wunsê apö ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã* ndê âwâ lê küwû në, praâbalê andê azü dâ sûwu, andjê djê andê andjê në kütû lê köbosê andoka,

¹² ndêkê pa: «Ädê andjê âsê wun tchô kë wûn-âbo rə-a, andjê âsê dje pö, praâbalê kë djêâbo tchêlê në-a, kãko ânyê andjê doabô tê andjê dô pu Ndjapã ânyê tche ko pö lê küma andjê-ê †.»

Dju ndoka ndê earê kë gi ndjî rəgɛ

(Mat 13.18-23; Luk 8.11-15)

¹³ Tche kä tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê djêâbo tchêlê ndoka âtê? Kãko nyê ädje tchêlê adî andoka në atoko? ¹⁴ Earê kë gi ndjî rəgɛ në wã batê earê kë mu pö Ndjapã. ¹⁵ Andjanê ndê andjê wã batê ndjî në ndê âtû ndroma köbo, dâ andjanê ndê a lû pö në lê su andjê, praâbalê ndê andjê djê pö në, *Satãa* në kë krêa pö në ndê a lû rê lê su andjê. ¹⁶ Ädê andê angâ azü në, andjê wã batê andjî në ndê âtû lê cho ndê âwâ la tãme, ndê andjê âsê dje pö në, kë gãmba rê gasa la mômô, ¹⁷ praâbalê pö në mbôâbo chêchê yê lê andjê-a, andjê kpôkpoabô tê andjê-a, ädê arə nyonyo la yûkû ägbo andjê bête pö Ndjapã, andjê gbotê köbo në-ê. ¹⁸ Angâ azü në wã batê andjî në ndê âtû lê cho ndê âwâ lê achi: Andjê dâ azü ndê andjê djê pö në, ¹⁹ praâbalê kë di su andjê tê arə tchêbêche, kë gbo rə ndê âbolo azü, la agɛ arə gbê ndê âlî lê su andjê, âkîtê köbo pö në tê su andjê ndêkê le. ²⁰ Angânê wã batê andjî në ndê âtû lê tchôtchô cho: Andjê dâ andjanê ndê andjê djê pö në kë gãmba rê la su andjê ânyê kë lê. Ngânê lê tê akrê gbê la lê könô gbê, ngânê lê tê azü vötaâ, ngânê lê ngbangbo balê.»

† Nyê dî Eza 6.9-10,

Ndoka pâ lâmba

(Luk 8.16-18)

²¹ Jezü kä tô rê sê andjê päkêdê: «Akrê tö wo lê lâmba ndêkê za rê tchâtchâ lûsû ädëndjê küngrɛ? Tché zabô ndjê rê tee pâ ngâ rə lafô? ²² Bête rə gbê ndê âwâ lê küwû në, âwutuadje tchâtchu azü esûwu, rə gbê ndê a zã rê wû, âwutuadje lê ngbãnga. ²³ Ädê ngâ akrê âwa la tû ndêkê dje pö la rê, äwãpä tche dje pö âtê!» ²⁴ Tche kä tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê djê pö âtê djîrê! Rə ndê nyê kɛ rə lînê sê angâ nyê kë ndê a kɛadje ndjê rə la rê sê nyê, a âkê kɛadje ngânê epânê sê nyê. ²⁵ Bête akrê ndê tche wã la ngâ rə, a âzadje ngânê pânê sê tchê. Praâbalê akrê ndê tche wãbô wã la ngâ rə, a âkrɛadje ndjê kpîêkpîê në ndê tche wã la rê.»

Ndoka pâ ndjî rəgɛ ndê âkê la tê yê

²⁶ Jezü kä tô rê päkêdê: «Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã wã batê ngâ akrê ndê tche gî ndjî rəgɛ: ²⁷ Ndê tche lö ädëndjê rê ndê tche lôâbô lô-ê, tchêdalo la tchêlê bütchî, ndjî rəgɛ në kë, ânyê kë kûche, tche wûn-âbo sê köbo ndê ndjî rəgɛ në kûche la rê-a. ²⁸ Kütû cho la tê yê kë âkê mbo rê pã rə në kûche. Dokütchê, da në kûche, la tchêngbã në alêlê në wutu tâ, ânyê alêlê në gbro. ²⁹ Ädê ndjî rəgɛ në ädro në, a gra rê la kamba, bête lo kë gra rê tâ tâ në.»

Ndoka pâ ndjî yö ndê a ê rê tâ pã mütãrede

(Mat 13.31-32; Luk 13.18-19)

³⁰ Jezü kä tô rê päkêdê: «Giamâ kë âkê kütê yê la Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã? Ndoka nëbâ kë ndê azê nyisê në ta rê? ³¹ Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã wã batê ngâ ndjî yö ndê rə në wû pã *mütãrede*, ndê a gî rê lê cho, tche wãtê kpîêkpîê ndjî rəgɛ tê adî andjî rəgɛ gbê. ³² Praâbalê ndê a gî rê, âkûche batê gbölö yö kë rô akükû-gûsû gbê, amatö në gê tê gbölösênê, kãko anyiënê tchêlafô mbô kumã andjê tchãkrɛzrö në.»

Kê nyisê rə la ndoka

(Mat 13.34-35)

³³ Lê köbosê angbãngbã andoka kãko kë ndê tche nyisê pö Ndjapã sê andjê, ndêkê pa andjê gbo köbo ndêkê dje tchêlê në. ³⁴ Tche tö pö sê andjê kütû la ndoka, praâbalê ädê tche âsê la kütû yê la *adjisîpili* ndê yê, kë nyisê dju në gbê sê andjê.

Jezü hrô la gbölö yi

(Mat 8.23-27; Luk 8.22-25)

³⁵ La tchêndêgölo tê lö në lâme, Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Azê züzü atê kalâ ngû.» ³⁶ Kãko andjê gbô lê kpûlû azü në, kë â lê külû la Jezü ânyê kë rô etê. Angâ akülû kë lakê ro ndjê ndrotê andjê. ³⁷ Ngâ gbölö yi âlafô lakê mbo tê gbölösênê. Akpabe âlafô ânyê ngû

sê lakê tu atêlê külû nê ânyê külû nê ndô tâkê si-ê.
³⁸ Jezü sê dændê dju külû nê lakê lo. Tche zä küma yê pâ ngâ kualî. Adjisîpili ndê yê jô tchê, kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê ræ, kuzü ndê azê tchu rê âta wâ lâ la zê ämbänê?»³⁹ Jezü âlafô, kê hrô la yi nê la gbôgbô, kê tô rê sê ngû nê päkêdê: «Sê gii-î! Kê gbôtê kê mbo-ê!» Yi nê krû-ê, tchô zî tii.⁴⁰ La tchêngbâ nê Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Wa mbö nyê bête gi-amâ? Nyê zâbo su nyê sê mê dâmba?»⁴¹ Praâbalê andjê gbê sê lakê gugu la gbölö wa, ânyê kê sê lakê to rê lâ gbâtê andjê päkêdê: «Köchê âtê dâ tchabâ ânyê yi la gbölö ngû ngbro gbê djê ndjê tchê âtê ?»

Jezü grô ngbongbo tchozö lâ ngâ köchê

(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)

5 Pânê andjê wûtu dâkalâ gbölö kpakpa ngû ndê Galilê pâ cho ndê Jerazên.² Ndê Jezü âsê wutu lâ külû nê, ngâ köchê ndê ngbongbo tchozö wâ lâ yê sê lakê nê wândâ wândâ pu tchê. Köchê nê lâme tö bhâ sêndê ndê a chi akuzü tâ ânyê kê wûtu.³ Tche lö lâ gbâtê acho akuzü. Ngâ akræ balê wâbo ndêkê i tchê, âdændjê ndêkê i tchê la djingîli-a.⁴ Bête andjê i tchê da yê la wên, kê i könô yê la djingîli, praâbalê tche köäkoa tchêlê wên nê la djingîli nê gbê. Ngâ akræ balê ndê tche wâ ndêkê i tchê ânyê tche sê gii sêâbo-a.⁵ Dalobiî tche nê lâ gûtê acho akuzü, âdændjê kulê aküma aga lakê ta wârê, kê kâ atâme lakê sro tâ yê la rê la ku.⁶ Ndê tche âsê wun Jezü ngrî, tche kpê la rô, kê gête tchâtchâ yê,⁷ kê tâ wârê päkêdê: «Jezü, Modô ndê Nd-japâ ndê mo sê pâ aræ gbê, giamâ kê ndê mo wûn rê tâ mê? Mê yûkû nê sê mö la rê Nd-japâ, amö djingîliabö tchêlê küma mê djingîli-î!»⁸ Tche tö pô lâme kâko bête Jezü zâma sê tchê päkêdê: «Ngbongbo tchozö wutu lâ köchê âtê-ê!»⁹ Tche yû tchê päkêdê: «Rê zê wü atoko?» Tche tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Rê mê wü pâ *Lejïön*, bête «Ârâ ngbângbâ.»¹⁰ Pânê tche dî tchêlê ma yê sê Jezü ndêkê pa tche groabô angbongbo atchozö nê grô tûrû lâ gö nê-ê.

¹¹ Dêkê lâ tchô nê lâme, kpûlû akoso kê lakê zi ræ ndrotê aga nê.¹² Angbongbo atchozö nê dî tchêlê ma andjê sê Jezü päkêdê: «Amö wan ârâ bhâlê kpûlû akoso ndêkê pa ârâ li lâ andjê.»¹³ Jezü zâ köbo sê andjê, kâko angbongbo atchozö nê wûtu lâ köchê lâme, ânyê kê lî lâ akoso nê. Akoso nê gbê wâ ndola sâke bichuû. Andjê trô tâ gbo aga nê la rô, kê tû lâ gbölö kpakpa ngû, ânyê andjê gbê drô lâ ngû nê.¹⁴ A-earê kê nyiale akoso nê kpê kê ê kê tô pô ndênê lâ gö nê, ndjê lâ ayëyë gö gbê tâ ma kîndî, ânyê azü nê kê wûn ræ ndê âmbô lâme.¹⁵ Andjê nê ndola Jezü, kê wûn köchê ndê tche wâ alême la angbângbâ angbongbo atchozö lâ yê lâme, tche yû lâba tâ yê kê sê bêche. Tê yê dâka nê, ânyê wawa mbô andjê gbê.¹⁶ Azü ndê andjê wûn

ræ lâme, andjê tô tchêngbâ pô ndê aræ ndê âmbô tâ köchê ndê tche wâ la angbongbo atchozö lâme ndjê la ræ ndê âgbô akoso lâme gbê sê azü ndê andjê nê lâme.¹⁷ Kâko andjê dî tchêlê ma andjê sê Jezü ndêkê pa tche gbo lâ gö ndê andjê-ê.¹⁸ Ndê Jezü â lâ külû ndêkê gu, köchê ndê tche wâ alême la angbongbo atchozö lâ yê lâme dî tchêlê ma yê sê tchê ndêkê pa tche gbotê anyê, anyê sê ndrotê yê.¹⁹ Praâbalê Jezü kôsê nê ânyê kê tô rê sê tchê päkêdê: «Gu atêndê zê, kê pu azü lâ búngrî ndê zê, kê to tchêngbâ pô ndê aræ gbê ndê Gbölö Gbië mbô rê tâ zê lâ köbosê nê ndê tche wûn nyonyo zê lâme.»²⁰ Köchê lâme âsê gu, kê jêtê kê mu pô ndê aræ gbê ndê Jezü mbô rê tâ yê lâ agö lâ könô gbê. Azü gbê ndê andjê djê pô nê, tchêlê küma andjê gbê djingîli-î.

Ëwünræ ndê Jäyirûse la êchê ndê tche grû ma lâba ndê

Jezü

(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Ndê Jezü zü dâkalâ gbölö kpakpa ngû nê, kpûlû azü pâlatê andjê ndrotê yê. Tche sê ë maga gbölö kpakpa ngû nê.²² Ngâ makündji ndê nda kê voga Nd-japâ ndê ajuifu ndê rê yê wü pâ Jäyirûse nê. Tche âsê wun Jezü kê tê bêche tchâtchâ yê,²³ kê dî tchêlê ma yê sê tchê tâ gbölösênê, kê tô rê päkêdê: «Ëwünræ ndê mê ndô tâkê tchu nê, amö nê kê tô könô zê pâ yê, tche tcha ânyê kê sê la tûrû la yê.»²⁴ Jezü la Jäyirûse, andjê gû gutê. Ngâ gbölö kpûlû azü zâ tchêngbâ Jezü ânyê kê sê lakê frofro tchê katchôgbê.

²⁵ Dêkê lâ kpûlû azü nê, ngâ êchê kê tâ ndê jî sê lakê tu tâ yê ngû lâ könô gbê tchêpâ nê bichuû.²⁶ Tche wûn yûkû tâ gbölösênê tchânê angbângbâ adokotôro. Tche ndî makê tche tchânê yê gbê, praâbalê tâ yê krâbo-a, ânyê tâkömbô nê kê rôpâ anê dokûtchê.²⁷ Kâko, ndê tche djê pô ndê Jezü, tche nê lâ kpûlû azü nê dângbâ yê kê grû ma lâba ndê yê.²⁸ Bête tche tö rê päkêdê: «Âdê mê âgrû kütû ma lâba ndê yê, kê tchadje.»

²⁹ Posênê, jî nê krû-ê, ânyê tche wûntê yê pâ ânyê tchâ lâ tâkömbô ndê anyê nê.³⁰ Posênê, Jezü wûnsê nê pâ ngâ gbôgbô wûtu lâ anyê nê. Tche djêtê yê lâ kpûlû azü nê ânyê kê yû andjê päkêdê: «Tchabâ kê ndê âgrû lâba ndê mê?»³¹ *Adjisîpili* ndê yê tô rê sê tchê päkêdê: «Mo wûn rê nê pâ kpûlû azü kê lakê frofro mö katchôgbê, ânyê mo kê yûkû nê päkêdê: «Tchabâ kê ndê âgrû mê?»»³² Praâbalê tche wûn tchô ndrotê yê ndêkê wun akræ ndê tche mbô ræ lâme.³³ Wawa mbô êchê nê, tche sê lakê gugu bête tche wûnsê ræ ndê âmbô tâ yê la tâ yê nê. Tche nê kê tê tchâtchâ Jezü, ânyê kê tô lêge pô gbê sê tchê.³⁴ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Ëwünræ ndê mê, kê za su zê sê mê tchâ mö nê. Amö gu la ziti su, kê tcha lâ tâkömbô ndê zê.»

³⁵ Ndê gbô Jezü ndêpo lakê to pô nê kâko, angâ azü tô bhândê makündji ndê nda kê voga Nd-japâ ndê ajuifu nê kê nê, kê tô rê sê tchê päkêdê: «Ëwünræ ndê zê

† Nyê dî Aps 65.8; 89.10; 107.23-32.

nä tchû nê, bëte giamâ kä ndê gbô mö sê lakê ka kûma Earê kê nyisê rə ndênê?»³⁶ Praâbalê Jezü zâbo su yê tê pö ndê andjê lâme balê-a. Tche tô rê sê jäyirüse päkêdê: «Amö mboabô wa mbô-ê, za kütü su zê sê Ndjapâ.»³⁷ Tche kôsê nê pä azü gbê za tchêngbâ yê, kütü Pîere la Jáke la yîngâ yê Jáan.³⁸ Andjê wútu bhâ tchâalê ndê makündji ndê nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu nê, tchâme Jezü wûn rê pä azü kä lakê nyoanyoa tê andjê la kî lakê ta wârê.³⁹ Tche lî bhâ tchâalê nê, kê tô rê sê andjê päkêdê: «Bëte giamâ kä ndê nyê sê lakê mbo tê arê kâkê la kî? Bechê nê tchûâbo tchü-a, tche lolö.»⁴⁰ Andjê sê lakê mo tchê. Praâbalê tche tô rê sê andjê gbê ndêkê wutu atê súwu. Tche zâ kütü bha nê, la anyî nê la adjisîpili ndê yê vötaâ lâme, ânyê kê lî la andjê bhâ sênê ndê bechê-êchê nê sê tâ.⁴¹ Tche zâ kônô bechê nê ânyê kê tô rê sê tchê päkêdê: «*Tälitâ kûm!*» Anyîndê kê to rê päkêdê: «Bechê-êchê, më tô rê sê mo, amö jo-ê!»⁴² Posênê, bechê-êchê nê âlafô kê sê lakê nê, bëte tche wâ alême la ngû lî kônô gbê tchêpâ nê bîchuû. Gbô rê ndê andjê âsê wun rə lâme kâko, tchêlê kûma andjê gbê djîngili.⁴³ Jezü zâma sê andjê la gbôgbô ndêkê pa ngâ akrê balê wun-abô sênê wûn-î. Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê zâ kîzî sê êwünrə nê.»

Azü ndê Názârête kôsê kê za su andjê sê Jezü
(Mat 13.53-58; Luk 4.16-30)

6 Jezü gbô tchâme kê ê atêlê gö ndê tche kûche lînê †. *Adjisîpili* ndê yê zâ tchêngbâ yê.² Lî lö *sabâa*, tche sê lakê nyisê rə lî *nda kê voga Ndjapâ* ndê ajuifu. Angbängbâ azü ndê andjê pâlâtê andjê ndêkê dje pö nê, tchêlê kûma andjê gbê djîngili. Andjê sê lakê yutê andjê päkêdê: «Tche gbô arê âtê gbê bhâ tchêbâ? Kûma yê ndê âwâ lanê kâkê âtê, tchabâ âzâ rê sê tchê? Atôko kê ndê tche mbo akpîngbî rə kâkê la kônô yê?»³ Âdêâbo säräpändê âtê, ndê tche dê modô ndê *Malé*, yîngâ Jáke la Jozê la Jûde la Chemön lâme kê? Azê mbôâbo gö la anyîndê nê tchâtê?» Rə lâme kê ndê âmbô rê ânyê, andjê kôsê kê za su andjê sê tchê.⁴ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Lê agô gbê a lüsê *earê ndêma Ndjapâ*, praâbalê âdêâbo azü lî gö ndê yê, âdêndjê lî bûngrî ndê yê, âdêndjê tchâalê ndê yê kê ndê âlusê yê-a.»⁵ Jezü wâbo ndêkê mbo ngâ kpîngbî rə tchâme-a. Praâbalê tche tö kütü kônô yê pä angâ a-earê têtökombô ânyê andjê tchâ.⁶ Tchêlê kûma Jezü djîngili, bëte azü gö ndê yê kôsê kê za su andjê sê tchê.

Jezü wân adjisîpili lî kônô gbê tchêpâ nê bîchuû
(Mat 10.5-15; Luk 9.1-6)

Pânê Jezü ê lakê mu pö sê azü kulê ayeyê gö ndê âwâ ndrotê Názârête.⁷ Tche ê adjisîpili ndê yê lî kônô gbê tchêpâ nê bîchuû kê wân andjê bîbîchuû. Tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê gro angbongbo atchozö.

† Gö nê lâme dê Názârête.

⁸ Tche zâma sê andjê ndêkê zabô ngâ rə zâ ndêkê ro la rê-ê, kütü goto. Âwâbo pä andjê kû mâpa-a, âdêndjê kädjâ-a, âdêndjê makêche lî kädjâ-a.⁹ Praâbalê äwâpâ andjê yu adakpo †† tê da andjê, kê kûabô lâba kû bîchuû-î.¹⁰ Jezü kê tô rê sê andjê päkêdê: «Âdê nyê âli lî ngâ nda, nyê sê kpô tchâalê nê zoo tê lo nê ndê nyê nyîndê kê ro etê.¹¹ Âdê angâ azü lî ngâ gö âkosê kê kû nyê âdêndjê rê ndê andjê kôsê kê dje pö ndê nyê, kê wutu ndê nyê lî gö nê, nyê gûgû cho tchâda nyê ‡. Nyê mbô tâ kâko ndêkê nyisê nê sê andjê pä andjê mbô ngbongbo rə nê.»¹² Adjisîpili nê rô lakê mu Tchôtchô Pö päkêdê: «Nyê gbôtê bändi kê mbo rə ndê nyê!»¹³ Andjê grö angbongbo atchozö tê gbölösênê, kê tchâ atêkômbô tê gbölösênê lakê mbo kâdâ tê andjê.

Kuzü Jáan-Batîse
(Mat 14.1-12; Luk 9.7-9)

¹⁴ Gbiê *Hêrôde* djê pö ndê Jezü bëte rə yê zâ tchô gbê. A tö rê päkêdê: «*Jâan-Batîse* jô lî kuzü nê, bëte rə kê ndê tche wâ la gbôgbô ndêkê mbo akpîngbî rə.»¹⁵ Angânê tö rê päkêdê: «*Elie* kâ.» Angânê tö ndjê rê päkêdê: «Ngâ earê ndêma Ndjapâ batê angâ a-earê ndêma Ndjapâ ndê azê alême kâ.»¹⁶ Hêrôde djê pö ndê yê kê tô rê päkêdê: «*Jâan-Batîse* ndê më kû kûma yê alême, tchetché kâ âkê jô lî kuzü lâme.»

¹⁷ Bête Hêrôde zâma alême ndêkê pa a za *Jâan-Batîse*, kê i tchê la djîngili ânyê kê yi tchê bhâlê nda kânga, bëte Hêrôdîade êchê ndê yîngâ yê Filîpe ndê tche tô tchê ndêkê watê êchê ndê yê.¹⁸ *Jâan-Batîse* tö rê alême sê Hêrôde päkêdê: «Ndiê zâbo kôbo sê mö ndêkê to êchê ndê yîngâ zê-a.»¹⁹ Kâko su Hêrôdîade kôsê *Jâan-Batîse* ânyê tche nyîndê kê won tchê, praâbalê tche wâbo la gbôgbô ndêkê mbo rê-a.²⁰ Bête Hêrôde kpê wa *Jâan*, kê wûnsê nê nê pä *Jâan* dê djîrê akrê, kê wâ ngbî bëte Ndjapâ. Hêrôde bâta tchê ndêkê pa a mboabô ngbongbo rə mbô tê yê-ê. Tche wâ alême la gû ndêkê dje *Jâan*, praâbalê âdê tche âdje tchê, kê wun-abô sê rə ndê tche wâ ndêkê mbo rê-a. Lî arê lâme gbê, tche nyîndê kê dje tchê.²¹ Dêkê Hêrôdîade gbô ngâ tchôtchô kôbo nê, lî kôbosê lö kê zi Hêrôde. Tê lö nê lâme, Hêrôde mbô kpülü bëte agbölö azü kua ndê yê, agbölö amakündji ndê aturûgu ndjê la agbölö azü gö ndê Galilé.²² Êwünrə ndê Hêrôdîade lî bhâ tchâalê ânyê kê dâ êngbâ âfû tê Hêrôde la azü ndê tche ê andjê. Kâko gbiê tô rê sê bechê-êchê nê päkêdê: «Amö yukû rə ndê su zê nyîndê nê, më zadje rê sê mö.»²³ Tche dêba sê tchê päkêdê: «Mê zadje rə ndê mo yû më tâ sê mö, âdêndjê

†† Jezü nyîndê nê pä andjê yu dakpo ndê âwâ la wû tâ ndê âlûâbô lû-î. ‡ Rə ndê adjisîpili wâ ndêkê mbo rê lâme nyisê nê pä andjê kâ wâbo la ngbanga la azü gö nê-a. Ngâ rə ndê azü gö nê wâbo lî kûma andjê balê-a, âdêndjê cho tchâda andjê-a. Nyê dî Abdj 13.51; 18.6.

tchâkalâ gö-gbië ndê mê.»²⁴ Bechë-ëchë në wûtu kë yû anyi në päkêdê: «Giamâ kä ndê mo nyîndê në pä më yukû në?» Anyi në tô rê ndênë së tchë päkêdê: «Amö yukû kûma Jâan!»²⁵ Bechë-ëchë në dôtê yê wândâ wândâ bhândê gbië ânyë kë yûkû në së tchë päkêdê: «Mê nyîndê në pä mo za kûma Jâan-Batîse angaâtê së më lâ kpângbâlâ chembé!»²⁶ Nyonyo mbô gbië në, praâbalê tâ pô ndênë ndê tche dêba tchâtchu azü gbê ndê tche ê andjê ndê kpülû në, tche wâbo ndêkê kosê në-a.²⁷ Posênë, tche wân ngâ turûgu, kë zâma së tchë ndêkê ka la kûma Jâan. Turûgu në ê bhâlê nda kânga në kë kû gï Jâan.²⁸ Tche kä la kûma yê në lâ kpângbâlâ chembé, kë zâ rê së bechë-ëchë në ânyë bechë-ëchë në zâ rê së anyi në.²⁹ Ndê adjisîpili ndê Jâan djê pô ndênë, andjê ê kë zâ krûkrû yê, ânyë kë chí rê lâ ngâ cho akuzü.

Jezü kû kizî së azü sâke mindûu

(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14)

³⁰ *Abadjângele* pâlatê andjê ndrotê Jezü, kë tô tchêngbâ pô gbê ndê arê ndê andjê mbô rê ndjê la arê ndê andjê nyîsê në së tchë.³¹ Tche tô rê së andjê päkêdê: «Azë êê bhâchi bhâlê ngâ tchô ndê âwâtê kpaëgâ kë yâtê azê.» Bête angbängbâ azü në, kë gu, kë nê, kë gu, âmbô rê pä azê gbôâbo köbo ndêkê zi r-a.³² Andjê â lâ ngâ külû la kütü andjê ndêkê e bhâsê ngâ tchô ndê âwâtê kpaëgâ.³³ Praâbalê azü wûn andjê ndê andjê së lakê ro ânyë angbängbâ azü wûnsê andjê. Käko azü lâ agö në gbê âlafô la da andjê kë kpê la rô ânyë kë wûtu bhâsê tchô në dokütchê tâ andjê.

³⁴ Ndê Jezü wûtu lâ külû në, tche wûn ngâ gbölö kpülû azü. Nyonyo andjê mbô tchë bête andjê wâ batê aëbro-ngbaga ndê andjê wâbô wâ la ngâ akrê ndêkê tosê köbo së andjê-ê. Käko tche së lakê nyisê rê së andjê pä angbängbâ arê.³⁵ Ndê tchô së lakê bu, adjisîpili ndê Jezü në ndola tchë, kë tô rê së tchë päkêdê: «Lo zî në, ânyë tchô âtê azü mbôâbo gö tâ-a.³⁶ Amö gro andjê-ê: Äwäpä andjê ka atêlê anda tê a ma akîndî, la ayëyë gö ndrotê azê ndêkê yo akizî ânyë kë zi rê.»³⁷ Praâbalê Jezü tô rê së andjê päkêdê: «Nyënyê la tê nyê, nyê kû kizî së andjê.» Andjê tô rê së tchë päkêdê: «Mo nyîndê në pä ârê e kë yo mâpa ngbâ mië-makêtche ngbangbo bichuü kë kû rê së andjê ânyë andjê zi rê?»³⁸ Tche tô rê së andjê päkêdê: «Nyê wâ la mâpa atôko? Nyê êê kë wûn rê!» Ndê andjê ê kë wûn rê, andjê tô rê päkêdê: «Mâpa mindûu la agiangû bichuü.»³⁹ Käko Jezü zâma së adjisîpili ndê yê ndêkê pa andjê pala azü në gbê ngbî ngbî andjê së bêche pä bhiebhie bë.⁴⁰ Angânê së bêche lâ kpülû ngbangbo balê, ânyë angânê së ndjê lâ kpülû tâ azü bichuü la lâ könô gbê.⁴¹ Jezü kû mâpa mindûu la agiangû bichuü në, kë kênga la yê atê lafô, kë ê tchôtchô pô pânê. La tchêngbâ në tche tchô tchêlê mâpa në, kë kû rê së adjisîpili ndê yê ndêkê pa andjê krû tchêlê në tâ azü në.

Tche krû ndjê tchêlê agiangû bichuü në tâ azü në gbê.⁴² Azü gbê zî rê tchêlê andjê sî-î.⁴³ Adjisîpili ndê yê rûâ adî andôma mâpa në âsî agbasa lâ könô gbê tchêpâ në bichuü ndjê la adî agiangû në.⁴⁴ Azü gbê ndê andjê zî mâpa në, kë ngba ndê aköchê wâ sâke mindûu.

Jezü në pä gbölö kpakpa ngü

(Mat 14.22-33; Jan 6.16-21)

⁴⁵ Kpro la tchêngbâ në, Jezü zâma së adjisîpili ndê yê ndêkê pa andjê a lâ külû kë zü dokütchê tâ yê atê kalâ ngü lâ gö ndê Betesayidâ. Tche së andê yê në dang-bânê ndêkê pa tchetchê la tâ yê, tche gro akpülû azü në.⁴⁶ Pânê ndê tche grô andjê, tche ê atêlê kûma aga ndêkê to pô së Ndjapâ.⁴⁷ Ndê tchô âsê bu, külû në wâ lâ gûgû ngü, ânyë Jezü së la kütü yê bêche.⁴⁸ Tche wûn adjisîpili ndê yê ndê andjê gbrogbrotê andjê lakê to külû në bête rê ndê yi së lakê kâkâ la andjê atê ng-bânê. La ndêma tchökösô, tche në pu andjê la da yê pä ngü në, ânyë kë nyîndê kë ro andjê rô.⁴⁹ Ndê andjê wûn tchê ndê tche së lakê nê la ngü në, adjisîpili në wûntî pä tche dâ ngâ tchozô, ânyë kë së lakê ta wârê.⁵⁰ Bête, ndê andjê âsê wun tchê käko, tchêlê kûma andjê gbê djîngîli. Praâbalê tche tô rê së andjê päkêdê: «Su nyê zî-ê, mëmê kä, wa mböâbô nyê mbô-ê.»⁵¹ Pânê tche â ndrotê andjê lâ külû në, ânyë yi në krû-ê. Tchêlê kûma andjê gbê djîngîli,⁵² bête andjê djêâbo tchêlê kpîngbî rê ndê Jezü mbô rê pä pô ndê mâpa lâme-a. Gbô su andjê kë lakê kpo.

Jezü tchâ a-earê tâkömbô lâ agö ndê Jënêzârête

(Mat 14.34-36)

⁵³ Pânê ndê andjê zü dâkalâ gbölö ngü në, andjê wûtu lâ agö ndê Jënêzârête.⁵⁴ Gbô rê ndê andjê âsê wutu lâ külû në, a wûnsê Jezü.⁵⁵ Azü në ê kulê agö ndê Jënêzârête në gbê, kë kû a-earê tâkömbô pä kûngru, kë nê la andjê së tchô ndê andjê djê rê pä Jezü kë tâ lâme.⁵⁶ Tchô gbê ndê Jezü ro tâ, lâ agö, lâ ayëyë gö âdandjê kulê ayëyë gö tê ma akîndî, azü në kû a-earê tâkömbô kë nê la andjê, kë kû andjê së atchô ndê azü së tchê tâ. Andjê dî tchêlê ma andjê së tchê ndêkê pa tche gbotê andjê andjê grû kütü ma ngrîngrî lâba ndê yê. Azü gbê ndê andjê grû rê, andjê tchâ-ê.

Kê mbo rê gundêsê ndië ndê araâta

(Mat 15.1-9)

7 *Afariziën* la angâ a-earê kä nyisê ndië ndê andjê tô bhâ *Jerûzalêmo* ânyë kë nê, andjê pâlatê andjê ndrotê Jezü.² Andjê yû Jezü päkêdê: Bête giamâ kä ndê *adjisîpili* ndê zê mbôâbô rê mbô gundêsê ndië ndê araâta ânyë kë djûtuabô könô andjê djûtu dokütchê âkê zi rê?³ Bête afariziën la ajuifu gbê kë lakê bata ndië ndê araâta andjê. Dokütchê ndêkê pa andjê zi rê, andjê djûtu könô andjê djîrê ânyë.⁴ Adê

andjê âto bhâlê kâpâ ndêkê gu atêlê manda, andjê djütü kêtê andjê dokütchê ânyê kê zi rə. Andjê bâta angâ andië tê gbölösênə: Andië lê köbosê kê djutu akangûchi, alüsû la akalângu [la aküngru] †.

⁵ Afariziën la a-earê kê nyisê ndië yû Jezü päkêdê: «Bête giamâ kâ ndê adjisîpili ndê zê mbôâbô rə mbô gundêsê ndië ndê araâta ânyê kê zi rə la kâkpö könô andjê âtə?» ⁶ Jezü tō rə ndênə sê andjê päkêdê: «Nyënyê ndê pö ma nyê wâ ngbî têkê mbo rə ndê nyê âtə, ndêma Ndjapâ ndê Ezayi tō rə pâ nyê alême âmbô gundêsê nê nê, a mbô rə lê mbêti päkêdê:

«Azü gö âtə lüsê mē kütü lê ma andjê, praâbalê su andjê wâtê mē ngrî.

⁷ Voga ndê andjê voga mē la rə, wâ ämbänə, bête andië ndê andjê nyisê nê, dē kütü andië ndê azü mbô rə ††.»

⁸ Jezü kâ tō rə sê andjê päkêdê: «Nyê gbötê ndië ndê Ndjapâ ndêkê mbo rə gundêsê ndië ndê araâta nyê.»

⁹ Tche kâ tō rə sê andjê päkêdê: «Nyê rî ndêkê kosê ndië ndê Ndjapâ ndêkê mbo rə lê köbosê ndië ndê araâta nyê! ¹⁰ Bête Möyize tō rə päkêdê: «Amö lusê bha la anyi zê!» Tche kâ tō rə sê andjê päkêdê: «Akrê ndê tche tō ngbongbo pö tê bha la anyi nê, äwäpâ a won tchê-ê †.» ¹¹ Praâbalê andê nye nê, nyê tō rə päkêdê: «Âdê ngâ akrê âto rə sê bha nê ädändjê anyi nê päkêdê: «Mê nyi âme ndêkê za rə sê mö, praâbalê rə nê lâme wâtê *Korobän* nê ††» ndê ânyîndê kê tō rə pâ «rə lâme a zä rə ngbî bête Ndjapâ», ¹² kâko nyê zä köbo sê tchê ndêkê mbo bata ngâ rə mbô balê tê bha ädändjê anyi nê-ê. ¹³ Nyê wrü pö Ndjapâ lê köbosê andië ndê nyê nyisê nê lê gbâtê nyê. Angbängbâ kê mbo rə ndê nyê wâ ndjê batê anê âtə.»

Arə ndê âmbo rə pâ akrə wa la kâkpö

(Mat 15.10-20)

¹⁴ La tchêngbâ nê Jezü kâ ê kpûlû azü nê kâ tō rə sê andjê päkêdê: «Nyënyê gbê nyê djê mē, kê dje tchêlê pö ndê mē to rə âtə djîrê. ¹⁵ Rə ndê âto də sūwu ânyê kê li atêlê akrê mbôâbo rə pâ tche wa la kâkpö-a, praâbalê rə ndê âto bhâlê akrê ânyê kê wutu kâ âkê mbo rə pâ tche wa la kâkpö. [¹⁶ Âdê ngâ akrê âwa la tū ndêkê dje pö, äwäpâ tche dje rə †††]»

¹⁷ Ndê Jezü gbôtê kpûlû azü nê ânyê kê kâ atêlê manda, adjisîpili ndê yê yû tchê tê dju ndoka lâme. ¹⁸ Tche tō rə sê andjê päkêdê: «Nyënyê ndjê gbê nyê wûn-âbo sê rə? Nyê wûn-âbo sênə pâ ngâ rə balê ndê âto də sūwu ânyê kê li atêlê akrê mbôâbo rə pâ akrê nê wa la kâkpö-a. ¹⁹ Bête rə nê lâme liâbo atêlê su yê-a, praâbalê äli atêlê yê dokütchê, pânê âwutu kê e atêlê

† Lê angâ angbängbâ abändi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, apö lâ [ ] âtə wâbo lînə-a. †† Nyê dî Eza 29.13,

‡ Nyê dî Eki 20.12; 21.17. †† Rə lâme wâ la ma arameyën. ††† Lê angâ angbängbâ abändi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yéyê da 16 lâme wâbo lînə-a.

güsü.» Jezü tō pö lâme kâko ndêkê nyisê nê pâ akîzî gbê wâtê tchôtchô nê. ²⁰ Tche kâ tō rə päkêdê: «Rə ndê âwutu lê akrê kâ ndê âmbo rə pâ tche wa la kâkpö.

²¹ Bête angbongbo kê ri tchêlê tō dälê su azü ânyê kê mbo rə pâ andjê pu aëchê ädändjê aköchê katchôgbê, kê zi ngbâ, kê won akrê, ²² kê pu êchê ädändjê köchê ndê ngâ akrê, kê mbo gu arə tê gbölösênə, ngbongbo su, kê bolo akrê, kê mbo rə ndê âwâbô wâ lê köbo nê, kê wa la gbölö su, kê to ngbongbo pö tê akrê, kê bhi gogo, kê wa ngbîlê. ²³ Angbongbo rə lâme gbê tō bhâlê akrê ânyê kê mbo rə pâ tche wa la kâkpö.»

Ngâ êchê ndê tche wâbô wâtê juifu zä su yê sê Jezü

²⁴ La tchêngbâ nê Jezü alafô tchâme kê rô atêpâ cho ndê Tîre. Tche î bhâlê ngâ nda ânyê kê nyîndê nê pâ azü wun-abô sê anyê wûn-î, praâbalê tche zâtê yê wü tərü-ê. ²⁵ Ngâ êchê ndê ewünrə ndê yê wâ la ngbongbo tchozö djê pö ndê Jezü, tche nê gasa kê gûte tchâtchâ yê. ²⁶ Dêkê êchê lâme wâbo tê juifu-a; a zî tchê bhâ Fenisi pâ cho ndê Siri. Tche yûkû nê sê Jezü ndêkê gro ngbongbo tchozö nê ngrî tê ewünrə ndê yê. ²⁷ Praâbalê Jezü tō rə sê tchê päkêdê: «Gbotê abechê andjê zi kîzî tchêlê andjê si dokütchê ânyê, bête âwâbo la köbo nê ndêkê za kîzî ndê abechê kê yi rə sê akûtchië évrô-a.» ²⁸ Êchê nê tō rə ndênə sê tchê päkêdê: «Lêge pö kâ, Gbölö Gbië! Praâbalê akûtchië évrô ndê andjê sê tchâtchâ azü tê ma kîzî, andjê zî akuzro kîzî ndê âtu tchânê abechê.» ²⁹ Jezü tō rə sê tchê päkêdê: «Lê köbosê pö ndê mo tō rə lâme, ngbongbo tchozö nê wûtu lê bechê ndê zê nê nê, amö gûgü.» ³⁰ Ndê tche wûtu bhâ tchâalê ndê yê, kê gbô bechê nê ndê tche lô pâ küngru, dêkê ngbongbo tchozö nê wûtu lê yê nê.

Jezü tchä ngâ mangbîlê

³¹ Jezü âlafô pâ cho ndê Tîre, kê rô lê gö ndê Sidön, kê kâ pu gbölö kpakpa ngü ndê Galilê. Tche rô lê agö lê könô gbê. ³² Angâ azü zâ ngâ köchê ndê tū yê bê, ndê tche pöâbô pö djîrê, kê nê la tchê sê Jezü. Andjê dî tchêlê ma andjê sê tchê ndêkê pa tche to könô yê pâ kûma yê. ³³ Kâko Jezü zâ tchê la kütü yê, kê rô la tchê ngrî tê azü nê. Tche yî aënə könô yê lê atü köchê nê, kê kû ngrîsrö ânyê kê grî timî köchê nê la rə. ³⁴ La tchêngbâ nê, tche kenga la yê atê lafô, kê wû foo, kê tō rə sê köchê nê päkêdê: «*Efata*†††», ndê ânyîndê kê tō rə päkêdê: «Amö kro-ê!» ³⁵ Kpro kâkê, atü yê krô-ê, rə ndê ägûâ timî yê mbrô-ê, ânyê tche sê lakê to pö la köbo nê. ³⁶ Jezü zâma sê andjê ndêkê pa andjê toabô pö ndênə tō sê ngâ akrê balê-ê. Praâbalê ndê tche kôsê nê sê andjê, andjê kâ sê lakê mu rə tê gbölösênə. ³⁷ Tchêlê kûma andjê gbê djîngili tê gbölösênə, ânyê andjê tō rə päkêdê: «Arə gbê ndê tche mbô rə wâ kütü

††† *Efata* nê wâ la ma arameyën.

tê tchôtchô në! Tche mbö ndjë rê pä azü ndê tü andjë bê, andjë djê pö, ndjë amangbälä pö!»

Jezü kü kizî sä azü säke voanë

(Mat 15.32-39)

8 Sênë lâme, angbängbâ kpûlû azü kâ pâlatê andjë. Ndê azü në wâbô wâ la kizî ndêkê zi rê, Jezü ê *ad-jisîpili* ndê yê ânyë kë tô rê sê andjë päkêdê: ² «Nyonyo kpûlû azü âtə mbö më, bëte lâ alö vötaâ ndê andjë sê ndrotê më, andjë wâbo la ngâ rə ndêkê zi rê-a. ³ Âdä më âgro andjë pä andjë gu atêndê andjë la gɥ, andjë yorotoadje la gɥ lâ köbo gbê, bëte angânê tô ngrî ânyë kë në.» ⁴ Adjisîpili ndê yê tô rê sê tchê päkêdê: «Ârâ âgbo kizî bhâ tchêbâ ndêkê pa andjë zi rê ânyë tchêlê andjë si, ndê azê sê lâ tchô ndê âwâtê kpaëgâ âtə?» ⁵ Jezü yû andjë päkêdê: «Nyë wâ la mâpa atoko?» Andjë tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mîndûu manê bichuû.» ⁶ Käko tche zâma sê kpûlû azü në ndêkê sê bëche. Pânê tche kü mâpa mîndûu manê bichuû lâme, kë zâ ayîabâ sê Ndjapâ, kë tchô tchêlê në kë kü rê sê adjisîpili ndê yê ndêkê pa andjë krɥ tchêlê në tê azü në. Andjë krê tchêlê në tê kpûlû azü në. ⁷ Andjë wâ ndjë la angâ akanyîë giangû. Jezü ê tchôtchô pö pâ agiangû në ânyë kë tô rê sê adjisîpili ndê yê ndêkê krɥ ndjë tchêlê në tê azü në. ⁸ Akrə balê balê zî rê âlê tchê. La tchêngbâ në adjisîpili në pâla adî andöma në âsî gbasa mîndûu manê bichuû. ⁹ Kê ngba ndê azü në wâ alême säke voanë (4 000). Pânê Jezü grô andjë ndêkê gu atêndê andjë. ¹⁰ Kpro la tchêngbâ në, tche â lâ külû, tchetchê la adjisîpili ndê yê, kë ê atêlê agö ndê Dala-manutä.

Afariziën yûkû në ndêkê wun ngâ kpîngbî rə

(Mat 16.1-4)

¹¹ Afariziën në ânyë kë sê lakê gama andjë la Jezü. Andjë nyîndê kë vu tchê, ânyë kë yûkû në sê tchê ndêkê pa tche mbo ngâ *kpîngbî rə* ndêkê nyisê në pä Ndjapâ kë ndê âwân tchê. ¹² Jezü wû foo la gbôgbô, ânyë kë tô rê sê andjë päkêdê: «Bête giamâ kë ndê azü ndê tchô angêta yûkû ngâ kpîngbî rə? En-en, tê lêge në më tô rê sê nyê, azü lâme wun-abô ngâ kpîngbî rə balê tee-a!» ¹³ Pânê tche gbôtê andjë, kë â lâ külû ânyë kë zû dəkälä gbölö kpakpa ngû.

Djëvö ndê afariziën la andê Hêrôde

(Mat 16.5-12)

¹⁴ Sêkê kɥ amâpa yû tê adjisîpili ndê Jezü, praâbalê andjë wâ kütû la mâpa balê lâ külû. ¹⁵ Jezü zâma sê andjë päkêdê: «La nyê gbö-ê! La nyê gbö tê *djëvö*† ndê mâpa ndê afariziën la andê *Hêrôde!*» ¹⁶ Adjisîpili sê lakê gama andjë lâ gbâtê andjë bëte andjë wâbo la mâpa-a. ¹⁷ Jezü wûnsê pö ndê andjë sê lakê to rê lâ

† *Äwä batê lëvüre, ndê âmbö rê pä zûwû farîni ndê a gia tchêlê në la rê suku.*

gbâtê andjë lâme, ânyë kë yû andjë päkêdê: «Bête giamâ kë ndê nyê tô rê päkêdê: «Ârâ wâbo la mâpa?» Nyë wûn-âbo sênê dämba? Nyë djêâbo tchêlê pö në? Nyë dä azü ndê su nyê kpô? ¹⁸ La nyê kë tâ: Nyë wûn-âbo tchô la rê? Tü nyê kë tâ: Nyë djêâbo pö la rê? Su nyê têâbo pânê? ¹⁹ Sênê ndê më tchô tchêlê mâpa mîndûu kë krê tchêlê në tê azü säke mîndûu lâme, nyë rüä adî andöma në âsî agbasa atoko?» Andjë tô rê ndênê päkêdê: «Lê könô gbê tchêpâ në bichuû.» ²⁰ Jezü kâ yû andjë päkêdê: «Sênê ndê më tchô tchêlê mâpa mîndûu manê bichuû ndêkê krɥ tchêlê në tê azü säke voanë lâme, nyë gü la adî andöma në lâ agbasa atoko?» Andjë tô rê ndênê päkêdê: «Mîndûu manê bichuû.» ²¹ Käko Jezü tô rê sê andjë päkêdê: «Nyë djêâbo tchêlê në dämba?»

Jezü tchä ngâ earê föla

²² Jezü la adjisîpili ndê yê wûtu bhâ Betesayidä; angâ azü në la ngâ earê föla sê tchê, kë dî tchêlê ma andjë sê tchê ndêkê pa tche grɥ tchê. ²³ Jezü zâ könô earê föla në kë wûtu la tchê lâ yëyë gö në bhâchî. Pânê tche mbö ngrûsrö pâ la yê, kë tô könô yê pâ yê, kë yû tchê päkêdê: «Giamâ mo wûn rê?» ²⁴ Earê föla në vrô la yê, kë tô rê päkêdê: «Mê wûn azü, andjë wâ batê ayö, praâbalê andjë kë lakê nê.» ²⁵ Jezü kâ tô könô yê pâ la earê föla në ânyë tche wûn tchô ngrôô; la yê vrô në, tche kë lakê wun arə gbê ngrôô. ²⁶ Jezü grô tchê ndêkê gu atêndê yê, tche tô rê sê tchê päkêdê: «Guabô gü atêlê gö në.»

Pîere tô rê pä, Jezü dä Mesî

(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Käko Jezü la adjisîpili ndê yê âlafô sê tchô në lâme, kë ê pu ayëyë gö ndê Sezarê ndê Filîpe. Pâ köbo, tche yû andjë päkêdê: «Azü tô rê pä më dä tchabâ?» ²⁸ Andjë tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Angâ azü tô rê pä Jâan-Batîse, angânê tô rê pä mo dä *Elie*, ânyë angânê tô ndjë rê pä mo dä ngâ *earê ndêma Ndjapâ.*» ²⁹ Jezü yû andjë päkêdê: «Â nyënyë, nyë tô andê nye në pä më dä tchabâ?» Pîere tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mo dä *Krîsiti.*» ³⁰ Käko Jezü yûkû në sê andjë la gbôgbô ndêkê pa andjë toabô pö lâme tô sê ngâ akrə balê-ê.

Jezü tö pö ndêkê tchu lakê jo ndê yê lâ kuzü

(Mat 16.21-23; Luk 9.22)

³¹ La tchêngbâ në, Jezü jêtê kë nyisê rə sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Äwäpä *Modô ndê Akrə* wun yûkû tê gbölösênê. *Akpôkpô azü* la agbölö a-earê kë wa ngela sê Ndjapâ la *a-earê kë nyisê ndîë* koadje sê yê. A âwon-adjê tchê, ânyë pâ lö vötaâ tchê joadje lâ kuzü.» ³² Tche tö pö lâme kraâ sê andjë. Käko Pîere zâ tchê, kë gîtê yê la tchê bhâchî, ânyë kë sê lakê hro la tchê. ³³ Praâbalê

†† Nyë dî 4.12; Jer 5.21; Ezk 12.2.

Jezü djê tã yê kë wûn adjisîpili ndê yê, ânyê kë hrô la Pîere pãkêdê: «Gitê zã tã mē chî *Satãa!* Bête kë wun tchô ndê zã wãbo batê andê Ndjapã-a, praãbalê äwã batê andê azü.»

Köbo kë nã ngbã Jezü

(Mat 16.24-28; Luk 9.23-27)

³⁴ Pãnê Jezü ê kpûlû azü nã la adjisîpili ndê yê ânyê kë tã rã sã andjê pãkêdê: «Ädã ngã akrã ânyindã kë nã ngbã mē, äwãpã tche kosê tã yê la tã yê, kë za *yö ndê gba* ndê yê, ânyê kë nã ngbã mē. ³⁵ Bête akrã ndê tche nyîndê kë tcha tchîsûwu ndê yê, tchîsûwu ndê yê nã yuadje tã yê. Praãbalê akrã ndê tchîsûwu ndê yê yû bête mē ndjê tã pö ndê *Tchôtchô Pö* ndê mē, tchê tchadje tchîsûwu ndê yê. ³⁶ Ädã akrã ägbo arã tchêbêche âtã gbê, ânyê tchîsûwu ndê yê yû, giamã kä ndê tche gbo rã ngbãndê? ³⁷ Giamã kä ndê akrã yo rã ânyê kë za rã êlê kpâlã tchîsûwu ndê yê? ³⁸ Bête ädã ngã akrã ämbo ganô mē la apö ndê mē lã la azü ndê tchô angêta ndê andjê kôsê pö ma Ndjapã lakê mbo ngbongbo rã, Modô ndê Akrã mboadje ndjê ganô yê lo nã ndê tchê kadje lã gbôgbô ndê Bha nã la *aanje* ndê yê ndê andjê wã ngbî tîf bête Ndjapã.»

9 Jezü kä tã rã sã andjê pãkêdê: «En-εn, tã lège nã mē tö rã sã nyê: Angã azü lã gbâtê nyê tchâtã tchuabô tee-a, zoo kë wun *Gbölö gö-gbië* ndê Ndjapã ndê ânã la gbôgbô.»

Angã adjisîpili wûn Jezü lã golowãre ndê yê

(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)

² La tchêngbã lö mindûu manã balë, Jezü zã Pîere la Jãke la Jãan yîngã yê, kë gitê yê la andjê bhãchî lã kûma ngã gbölö aga, ânyê andjê sã la kütû andjê. Kütê yê kë wã ngbî lã la andjê. ³ Alêba ndê yê sã lakê tcho kë grô kpîki. Ngã akrã balë pã cho âtã ndê tche mbô rã pã ngã lãba gro kãko sããbo-a. ⁴ *Elie* la *Möyize* wûtu êtê andjê, kë sã lakê to pö la Jezü. ⁵ Pîere tã rã sã Jezü pãkêdê: «Earê kë nyisê rã, äfü pã azã sã tchâtê! Ärä mbo andokü vötaã: Balë tã andê zã nã, balë tã andê Möyize ânyê balë tã andê Elie.» ⁶ Pîere wûn-ãbo sã pö ndê tche to rã-a, bête wawa kë lakê mbo andjê. ⁷ Ngã ndrô jrê kë vrô pã andjê gbê, andjê djê tchêlê ngã gî lã ndrô nã pãkêdê: «Tchanã âtã dã Modô ndê mē ndê mē nyîndê yê tã gbölösânã, nyê djê tchê.» ⁸ Kpro la tchêngbã nã, ndê andjê äsã wun tchô kë kä wûn-ãbo ngã akrã balë-a, kütû Jezü kä äkê sã ndrotê andjê. ⁹ Ndê andjê äsã tro tã aga nã atê bêche, Jezü zãma sã andjê pã andjê toabô pö ndê rã ndê andjê wûn rã lâme tã sã ngã akrã balë, zoo *Modô ndê Akrã* jo lã kuzü. ¹⁰ Andjê gamba pö lâme, praãbalê kë yûtê andjê lã gbâtê andjê pãkêdê: «Pö ndêkê jo lã kuzü nã lâme änyîndê kë to rã atôko?»

¹¹ La tchêngbã nã andjê yû Jezü pãkêdê: «Bête giamã *a-earê kë nyisê ndië* tã andê andjê nã pã, äwãpã Elie nã dokütchê ânyê?» ¹² Tche tã rã ndêndê sã andjê pãkêdê: «Tã lège nã, äwãpã Elie nã dokütchê kë nyikrã arã gbê lã köbo nã. Praãbalê bête giamã a tã rã tã Modô ndê Akrã lã Mbêti Ndjapã pã tchê wun-adje yûkû tã gbölösânã, azü wun-adje tchê batê mbãmbã akrã? ¹³ Andê me nã mē tö rã sã nyê, Elie nã nã, ânyê azü mbô rã gbê ndê su andjê nyîndê nã tã yê batê rã ndê a mbô rã lã Mbêti Ndjapã pã yê.»

Jezü tchã ngã bechê ndê tche wã la ngbongbo tchozö lã yê

(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Ndê andjê kä pu adî *adjisîpili* nã, andjê wûn ngã gbölö kpûlû azü ndê andjê tâkpa ndrotê andjê, ânyê *a-earê kë nyisê ndië* sã lakê gama andjê la adjisîpili nã. ¹⁵ Gbô rã ndê kpûlû azü nã äsã wun Jezü, tchêlê kûma andjê gbê djîngîli, ânyê andjê kpê pu tchê ndêkê po ndê yê. ¹⁶ Tche yû adjisîpili ndê yê pãkêdê: «Nyê gãma nyê la azü âtã pã giamã?» ¹⁷ Ngã akrã balë lã kpûlû azü nã tã rã ndêndê sã tchê pãkêdê: «Earê kë nyisê rã, mē nã âme la modô ndê mē sã mö, ndê tche wã la ngbongbo tchozö ânyê andjê zã pö ma yê. ¹⁸ Ngbongbo tchozö nã mbö tchê katchôgbê, tche göã tchê bêche, frötchê wutu lã ma yê, tche zî tchêlê da jî yê, kë kpo kãkãkã-ê. Mē yûkû nã sã adjisîpili ndê zã ndêkê pa andjê gro tchê, praãbalê andjê wãbo la gbôgbô ndêkê gro tchê-a.» ¹⁹ Jezü zã pö kë tã rã sã andjê pãkêdê: «Nyenyê ndê azü ndê tchô angêta ndê nyê zãbo su nyê zã sã Ndjapã âtã, mē äkã sã ndrotê nyê zoo êtê lö atôko? Mē ähratê su mē la nyê zoo dalatchêbã? Nyê nã la bechê nã sã mē.» ²⁰ Andjê nã la tchê sã tchê. Tche äsã wun Jezü, ngbongbo tchozö nã nyôãnyoa bechê nã la gbôgbô. Tche tã lakê rotê yê ku bêche, ânyê frötchê sã lakê wutu lã ma yê. ²¹ Jezü yû bha bechê nã pãkêdê: «Rã nã mbö tchê ämbô lö atôko?» Tche tã rã ndêndê sã tchê pãkêdê: «Ä jêtê yê po la bechê. ²² Tã angã lö, ngbongbo tchozö nã yî tchê lã wo ädãndjê lã ngû ndêkê pa tche tchu-î. Praãbalê ädã mo äwa ndêkê mbo ngã rã, amö nã kë wûn nyonyo ärä, kë zã kônö sã ärä!» ²³ Jezü tã rã sã tchê pãkêdê: «Bête giamã mo tã rã pã ädã mē äwa ndêkê mbo ngã rã? Akrã ndê tche zã su yê sã mē, tche wã ndêkê mbo rã gbê.» ²⁴ Posânã, bha bechê nã òn pãkêdê: «Mē zã su mē sã mö! Za kônö sã mē bête mē wûn-ãbo sã köbo kë mbo rã-a.» ²⁵ Jezü wûn kpûlû azü ndê andjê sã lakê kpe ndêkê nã pu andjê, tche hrô la ngbongbo tchozö nã pãkêdê: «Momö ndê ngbongbo tchozö ndê mo nã la mangbîlê âtã, wutu lã bechê âtã-ê, kë kä lîãbô lî atêlê yê balë-ê!» ²⁶ Ngbongbo tchozö nã tã wãrê, kë nyôãnyoa bechê nã la gbôgbô, ânyê kë wûtu-ê. Bechê nã wã batê kuzü,

† Nyê dî Eza 53.3; Aps 22.1-18.

âmbô rê pâ angbängbä azü tô rê päkêdê: «Tche tchû nê»²⁷ Praâbalê Jezü zâ könô yê kë kênga tchê êlafô ânyê tche krê.²⁸ Ndê Jezü gû atêlê manda, ânyê ad-jisîpili ndê yê sê la kütû andjê la tchê, andjê yû tchê päkêdê: «Bête giamâ ânyê ârê grô ngbongbo tchozô lâme tɔrɛ-ê?»²⁹ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Ngoa ng-bongbo tchozô lâme wâ ndêkê wutu kütû lê köbosê kê to pô sê Ndjapâ.»

Jezü kâ tô pô ndêkê tchu lakê jo ndê yê lê kuzü

(Mat 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰ Andjê âlafô tchâme kë rô lê agô ndê Galilê. Jezü nyîabo ndênê pâ a wunsê tchô ndê tche sê tâ-a.³¹ Bête tche sê lakê nyisê rê sê adjisîpili ndê yê, lakê to rê sê andjê päkêdê: «A âgboadje tê Modô ndê Akra êtchânê azü, andjê won-adjê tchê, lö vötaâ la tchêngbâ nê, tchê joadje lê kuzü.»³² Praâbalê andjê djêâbo tchêlê pô lâme-a, ânyê wawa kê yu tchê mbô andjê.

Tchabâ kë âkê wâ gbölö pâ angâ yê?

(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Andjê wûtu bhâ Kâpêrênâyûmo. Ndê andjê sê bhâ tchâalê, Jezü yû adjisîpili ndê yê päkêdê: «Nyê gâma nyê âme pâ köbo tê pô ndê giamâ?»³⁴ Praâbalê andjê pôâbo-a, bête andjê sê âme lakê gama andjê pâ köbo ndêkê wunsê akra ndê tche wâ gbölö pâ angâ yê.³⁵ Jezü sê êbêche kë ê adjisîpili ndê yê lê könô gbê tchêpâ nê bichuû ânyê kë tô rê sê andjê päkêdê: «Âdê ngâ akra ânyindê kë watê küma nê, äwäpâ tche watê akra dängbâ angâ yê gbê, kë wa ndjê tê earê kua ndê andjê.»³⁶ La tchêngbâ nê tche zâ ngâ yëyê bechê kë zâ tchê lê gütê andjê, kë â ma yê ânyê kë tô rê sê andjê päkêdê: ³⁷ «Akra ndê tche mbô rê la ngâ yëyê bechê batê tchanê âtê la rê mê, dèkê mêmê la tê mê kë ndê tche mbô rê la mê. Akra ndê tche mbô rê la mê, âdêâbo mêmê la kütû mê kë ndê tche mbô rê la mê-a, praâbalê tche mbô ndjê rê la tchanê ndê tche wân mê.»

Akra ndê tche kôâbô sê azê kô-ê tche dâ tchandê azê nê

(Luk 9.49-50)

³⁸ Jâan tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kë nyisê rê, ârâ wûn ngâ akra ndê tche sê lakê gro angbongbo atchozô la rê zâ. Ârâ nyî âme ndêkê kitê köbo tê yê bête tche zâbo tchêngbâ azê-a.»³⁹ Praâbalê Jezü tô rê ndênê päkêdê: «Nyê kiâbô kítê köbo tê yê, bête ngâ akra ndê tche mbô kpîngbî rê la rê mê, ânyê kpro la tchêngbâ nê tche kë tô ngbongbo pô tê mê sêâbo-a.⁴⁰ Akra ndê tche kôâbô sê azê kô-ê, tche dâ tchandê azê nê.⁴¹ Akra ndê tche zâ ngâ kangûchi ngû sê nyê bête rê ndê nyê wâtê azü ndê *Krîsîti*, en-en, tê lêge nê mê tô rê sê nyê, tchê gboadje rê ndê yê ngbânê.»

Kê gbîti tü

(Mat 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴² «Akra ndê tche mbô rê pâ ngânê balê lê gütê ayëyê bechê lâme ndê andjê zâ su andjê sê mê te lê ngbongbo rê, äfü pâ a i gbölö tâme tê gî yê, ânyê kë yi tchê atêlê gbölö ngû ngbro.⁴³ Âdê könô zê kë ndê âmbô rê ndêkê pa mo te lê ngbongbo rê, amö ku rê-ê. Äfü pâ mo li atêlê tchôtchô tchîsûwu la ngâ könô zê balê, ârô anê ndêkê pa gbô könô zê bichuû gbê ndêpo tâ ânyê mo e la rê atêlê tchô ndê yûkü, ndê *wo ju tâ pii etê*.

[⁴⁴ Bhâye, amândjalî ndê andjê zi tê akra, andjê tchûâbo-a, ânyê wo nê wrûâbo ndjê balê-a †.]⁴⁵ Âdê da zê kë ndê âmbô rê pâ mo te lê ngbongbo rê, amö ku rê-ê. Äfü pâ mo li atêlê tchôtchô tchîsûwu la ngâ da zê balê ârô anê ndêkê pa gbô da zê bichuû gbê ndêpo tâ ânyê a yi mö la rê atêlê tchô ndê wo ju tâ pii etê.

[⁴⁶ Bhâye, amândjalî ndê andjê zi tê akra, andjê tchûâbo-a, ânyê wo nê wrûâbo ndjê balê-a ††.]⁴⁷ Âdê la zê kë ndê âmbô rê pâ mo te lê ngbongbo rê, amö nie rê-ê. Äfü pâ mo li atêlê Gbölö gö-gbîê ndê Ndjapâ la ngâ la zê balê, ârô anê ndêkê pa gbô la zê bichuû gbê ndêpo tâ ânyê a yi mö la rê atêlê tchô ndê yûkü, ndê wo ju tâ pii etê.⁴⁸ Bhâye, amândjalî ndê andjê zi tê akra tchûâbo-a, ânyê wo nê wrûâbo ndjê balê-a, ⁴⁹ bête wo zadje kütê akra balê balê batê rê ndê ngbro za kîzî.

⁵⁰ «Ngbro wâtê tchôtchô rê, praâbalê âdê kôtchô nê âwutu lânê nê, giamâ kë ndê a mbo rê tâ ânyê kôtchô nê ka êlênê ngbânê? Äwäpâ nyê watê ngbro lê tchîsûwu ndê nyê la tê nyê, kë sê la ziti su lê gbâtê nyê la angâ nyê.»

Pô pâ kë totê lakê kosê tê ndê köchê la êchê

(Mat 19.1-12; Luk 16.18)

10 La tchêngbâ nê Jezü âlafô tchâme kë ê atêpâ cho ndê Judê, dâkalâ ngû ndê Jurudên. Akpûlû azü kâ pâlatê andjê ndrotê yê, ânyê tche sê lakê nyisê rê sê andjê batê rê ndê tche mbo tchê rê.² *Afariziën* nê ndola tchê, andjê nyîndê kë vu tchê, kë yû tchê päkêdê: «Ndiê ndê azê zâ köbo sê köchê ndêkê gro êchê ndê yê?»³ Tche tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Ndiê nêbâ kë ndê *Möyîze* zâ rê sê nyê alême?»⁴ Andjê tô rê päkêdê: «*Möyîze* zâ köbo sê köchê ndêkê mbo mbêti ndêkê kosê tê sê êchê ndê yê ânyê kë gro tchê †.»⁵ Käko Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «*Möyîze* mbô ndiê lâme sê nyê bête gbôgbô su nyê.⁶ Praâbalê sênê ndê Ndjapâ jêtê kë mbo arê gbê, tche mbô köchê la êchê ††.⁷ «Bête rê kë ndê köchê gboadje tchâtchâ bha la anyî nê, kë sê la êchê ndê yê,⁸ ânyê andjê gburê gbê

† *Lê angâ angbängbâ abândi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yëyê da 44 lâme wâbo lânê-a.* †† *Lê angâ angbängbâ abândi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yëyê da 46 lâme wâbo lânê-a.* ‡ *Nyê dî Det 24.1.* †† *Nyê dîjen 1.27; 5.2.*

wadje tã akra balã †. Kãko andjã kã wã bata tã azũ bĩchũ-a, praabalã andjã wã nã batã akra balã. ⁹ Awãbo pã akra kra tchãlã rã ndã Ndjapã ngbã rã ãtã-a.» ¹⁰ Ndã andjã gũ atãlã manda, *adjisĩpili* kã yũ tchã tã pã lãme. ¹¹ Tche tã rã sã andjã pãkãdã: «Adã ngã kãchã ägro ächã ndã yã anyã kã tã ngã ngbã, dẽkã tche zĩ ngbã tã dokũ ächã ndã yã nã nã. ¹² Adãndjã rã ndã ächã nã kãchã kãchã ndã yã anyã kã tã ngã kãchã ngbã, dẽkã tche zĩ ngbã tã dokũ kãchã ndã yã nã nã.»

Jezũ ã tchõtchõ põ pã abechã

(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)

¹³ Azũ nã la abechã sã Jezũ ndãkã pa tche grũ andjã, praabalã adjisĩpili hrõ la andjã. ¹⁴ Ndã Jezũ wũn rã kãko, tchãlã yã kũ tchã anyã tche tã rã sã andjã pãkãdã: «Nyã gbõtã abechã andjã nã pu mã, nyã kiãbõ kãtã kãbo tã andjã-ã, bẽte *Gbõlõ gõ-gbiã ndã Ndjapã* wãtã andã andjanã ndã andjã wã batã abechã lãme. ¹⁵ En-en, tã lãge nã mã tã rã sã nyã: Akra ndã tche mbõãbõ mbõ la sã Gbõlõ gõ-gbiã ndã Ndjapã batã abechã ãtã-ã, tchã liabõ balã atãlã nã tee-a.» ¹⁶ La tchãngbã nã Jezũ ã ma abechã nã, kã ã tchõtchõ põ pã andjã lakã to kãõ yã pã andjã.

Jezũ la earã rã

(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)

¹⁷ Ndã Jezũ zã kãbo ndãkã ro etã, ngã kãchã kpã kã gũtã tchãtchã yã anyã kã yũ tchã pãkãdã: «Tchõtchõ earã kã nyisã rã, mã ambo atõko anyã kã gbo *tchĩsũwu ndã logbã logbã?*» ¹⁸ Jezũ tã rã sã tchã pãkãdã: «Bẽte giamã mo ã rã tã mã pã tchõtchõ akra? Ngã tchõtchõ akra balã wãbo-a, kũtũ Ndjapã balã. ¹⁹ Mo wũnsã andiã nã: Awãbo pã mo won akra-a, kã puabõ ächã adãndjã kãchã ndã akra pũ-ĩ, kã zãbõ ngbã zĩ-ĩ, kã moabõ yepã mõ tã ngã akra-ã, kã boloabõ akra bõlo ndãkã za rã ndã yã-ã, amõ lusã bha la anyi zã †.» ²⁰ Kãchã nã tã rã sã tchã pãkãdã: «Earã kã nyisã rã, mã mbõ arã gundãsã andiã lãme nã gbã po la bechã tã mã ndjoa ãtã tchõ angãta.» ²¹ Jezũ chãko tchã kã nyĩndã yã anyã kã tã rã sã tchã pãkãdã: «Gbõ ngã rã balã kã po ngbãndã ndãkã pa mo mbo rã: Amõ gu, kã ka arã gbã ndã mo wã la rã, kã kũ makatchã nã sã a-earã yũkũ, anyã kã gboadje gbõlõ rã bhã lafõ. La tchãngbã nã mo nã ngbã mã.» ²² Praabalã ndã kãchã lãme ãsã dje põ nã kãko, tã yã gbã zĩ-ĩ, tchã gũ la nyonyo bẽte tchã wã la arã tã gbõlõsãndã. ²³ Jezũ wũn tchãlã la azũ ndrotã yã, anyã kã tã rã sã adjisĩpili ndã yã pãkãdã: «Sãndã kãkã tã a-earã rã ndãkã li lã Gbõlõ gõ-gbiã ndã Ndjapã!» ²⁴ Tchãlã kũma adjisĩpili nã gbã djĩngili tã põ lãme. Praabalã Jezũ kã tã rã sã andjã pãkãdã: «Abechã ndã mã, sãndã kãkã ndãkã li atãlã Gbõlõ gõ-gbiã ndã Ndjapã! ²⁵ Sãndã kã tã earã rã ndãkã

li atãlã Gbõlõ gõ-gbiã ndã Ndjapã, kã rã kã li ndã gia ndã rã yã wũ pã chamõ lã grũ masãngã.» ²⁶ Tchãlã kũma adjisĩpili nã kã djĩngili anyã andjã sã lakã to rã lã gbãtã andjã pãkãdã: «Kãko tchãbã lãã kã ãkã tchã?» ²⁷ Jezũ chãko andjã anyã kã tã rã sã andjã pãkãdã: «Sãndã kã tã azũ, praabalã sãndã kãbo tã Ndjapã-a, bẽte Ndjapã wã ndãkã mbo rã gbã.»

²⁸ Kãko Pĩrã sã lakã to rã sã tchã pãkãdã: «Arã gbõtã arã ndã arã gbã anyã kã zã tchãngbã zã.» ²⁹ Jezũ tã rã ndãndã sã tchã pãkãdã: «En-en, tã lãge nã mã tã rã sã nyã: Akra ndã tchã gbõtã ndã ndã yã la ayĩngã yã la anyĩndã nã la bha nã la anyi nã la abechã adãndjã akĩndã ndã yã bẽte mã, ndjã bẽte *Tchõtchõ Põ*, ³⁰ tchã gboadje anda la ayĩngã la anyĩndã la araanyĩ la abechã la akĩndã, sũsunã ngbangbo balã lã tchĩsũwu ndã azã sã tã angãta. Azũ mboadje gbõgbõ tã yã, anyã lã tchĩsũwu ndã ãnã, tchã gboadje tchĩsũwu ndã logbã logbã. ³¹ Angbãngbã azũ ndã andjã wãtã kũma nã, andjã kadje atã ngbãndã, anyã angbãngbã azũ ndã andjã sã atã ngbãndã, andjã wadje tã azũ tã kũma nã.»

Tã võtã nã Jezũ kã tã põ ndãkã tchu lakã jo ndã yã lã kuzũ

(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)

³² Jezũ la adjisĩpili ndã yã sã pã kãbo lakã kenga atã *Jerũzalãmo*, tchã sã lakã nã tchãtchũ andjã. Andjã wã la nyonyo, anyã andjanã ndã andjã zã tchãngbã yã wã la wawa. Jezũ kã kũ adjisĩpili lã kãõ gbã tchãpã nã bĩchũ ndrotã yã, kã gĩtã yã la andjã bhãchĩ, anyã kã sã lakã to põ ndã rã ndã ãwã ndãkã gbo tchã sã andjã. ³³ «Azã ãkenga atã Jerũzalãmo, a ägboadje tã *Modõ ndã Akra* ãtchãndã agbõlõ a-earã kã wa ngela sã Ndjapã la *a-earã kã nyisã ndiã*. Andjã wadje ngbanga kuzũ lã kũma yã. Andjã gboadje tã yã ãtchãndã azũ ndã andjã wãbõ wãtã ajuĩfu. ³⁴ Andjã moadje tchã, kã kuadje ngũsrõ tã yã, kã bhãdje tchã, anyã kã won-adje tchã, lõ võtã la tchãngbã nã tchã joadje lã kuzũ.»

Kã yukũ rã ndã Jãke la Jãan

(Mat 20.20-28)

³⁵ Kãko Jãke la Jãan, amodõ ndã Zebede nã ndola Jezũ anyã kã yũ tchã pãkãdã: «Earã kã nyisã rã, arã nyĩndã nã pã mo mbo rã ndã arã yuadje mõ tã ãtã tã arã.» ³⁶ Jezũ yũ andjã pãkãdã: «Giamã kã ndã nyã nyĩndã nã pã mã mbo rã tã nyã?» ³⁷ Andjã tã rã ndãndã sã tchã pãkãdã: «Lo nã ndã mõ sãdje lã ngendã-gbiã ndã zã, amõ za kãbo sã arã ndãkã sã ndrotã zã ngãndã balã dã ndõkõ anyã balã nã dã gele.» ³⁸ Jezũ tã rã sã andjã pãkãdã: «Nyã wũn-ãbo sã rã ndã nyã yukũ nã ãtã-a. Nyã wadje ndãkã ndjo kangũchi yũkũ ndã mã ndjoadje rã lãme? Adãndjã ndãkã gbo *batãme* nyonyo ndã mã gboadje rã lãme?» ³⁹ Andjã tã rã ndãndã sã tchã

† Nyã dĩ Jen 2.24. †† Nyã dĩ Eki 20.12-16; Det 5.16-20.

‡ *Angã a-Mbãti Ndjapã tã andã andjã nã tchãme pã ndãkã li ndã a-earã rã atãlã Gbõlõ gõ-gbiã ndã Ndjapã.*

päkêdê: «Ârâ wâ ndâkê ndjo râ.» Jezü tô râ sê andjê päkêdê: «Nyê ndjo adje kangûchi yûkü ndê mê ndjo râ, kê gboadje batême nyonyo ndê mê gbo râ. ⁴⁰ Praâbalê ndâkê sê dâ ndôkô âdændjê dâ gele, âdââbo mêmê kê ndê âkê râ sê azü-a. Tchô lâme wâ bête andjanê ndê Ndjapâ nyîkrê râ bête andjê.»

⁴¹ Ndê adfê adjisîpili lê kônô gbê âsê dje pö nê lâme kâko, su andjê kê andjê tâ Jâke la Jâan. ⁴² Jezü ê andjê gbê ndrotê yê ânyê kê tô râ sê andjê päkêdê: «Nyê wûnsê nê nê pâ andjanê ndê andjê tô râ pâ anyê wâtê agbiê pâ azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, andjê mbô kûmândëmâ la gbôgbô pâ azü gö nê. Agbölö azü nê mbô râ ndâkê pa azü gö wunsê gbôgbô ndê andjê. ⁴³ Rê nê wâbo kâko lê gbâtê nyê-a. Praâbalê âdê ngâ akrê lê gbâtê nyê ânyindê kê wa gbölö, äwäpâ tche watê earê kua ndê nyê. ⁴⁴ Âdê ngâ akrê lê gbâtê nyê ânyindê kê sê tâ kûma nyê, äwäpâ tche watê ngbâa ndê nyê gbê. ⁴⁵ Bête Modô ndê Akrê nêâbo ndâkê pa azü mbo kua sê tchê-a, praâbalê tche nê ndâkê mbo kua sê azü lakê zatê yê sê kuzü ndâkê ji angbängbâ azü lê ngbongbo râ ndê andjê.»

Jezü tchê earê föla Bartimé

(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Andjê wûtu bhâ Jerikö. Ndê Jezü la adjisîpili ndê yê âsê wutu la ngâ gbölö kpûlû azü lê gö nê lâme, Bartimé, modô ndê Timé, ndê la yê fô, sê bêche tâ ma köbo lakê yukü râ tchânê azü. ⁴⁷ Tche âsê dje râ pâ Jezü ndê Nâzârête kê âkê ro âtê, tche sê lakê ta wârê päkêdê: «Jezü, Modô ndê *Davîdi*, wun nyonyo mê!» ⁴⁸ Angbängbâ azü hrô la tchê ndâkê pa tche ngbo ma yê tâ, praâbalê tche kê tâ wârê ngbôdê päkêdê: «Modô ndê Davîdi, wun nyonyo mê!» ⁴⁹ Jezü krê-ê, kê tô râ päkêdê: «Nyê ê tchê.» Andjê ê earê föla nê kê tô râ sê tchê päkêdê: «Su zê zî-î, alafô-ê! Tche kê lakê e mö.» ⁵⁰ Tche yî gbölö lâba zi ndê yê ebêche, kê kû, kê krê lafô ânyê kê ê pu Jezü. ⁵¹ Jezü yû tchê päkêdê: «Mo nyîndê nê pâ mê mbo giamâ tâ zê?» Earê föla nê tô râ sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê râ, amö mbo râ ânyê mê kê wun tchô.» ⁵² Jezü tô râ sê tchê päkêdê: «Gûgû! Kê za su zê sê mê tchâ mö nê.» Posênê earê föla nê kê wûn tchô ânyê kê sê lakê za tchêngbâ Jezü pâ köbo.

Jezü lî atê Jerûzalêmo

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19)

11 Sênê ndê andjê ndô la *Jerûzalêmo*, ndola gö ndê Betefajê la andê Betanî, tâ aga ndê a-Olivî, Jezü wân angâ *adjisîpili* ndê yê bichuû. ² Tche tô râ sê andjê päkêdê: «Nyê êê atêlê yeyê gö ndê âwâ tchâtchu nyê lâme, gbô râ ndê nyê âsê li atêlê yeyê gö nê, nyê gboadje ngâ ênê kûndiê ndê a tchô tchê, ndê ngâ akrê âbô â pâ yê dâmba-ê. Nyê zü tchê, kê ka la tchê. ³ Âdê ngâ akrê âyu nyê päkêdê: «Bête giamâ kê ndê nyê mbo

tê râ kâko-ê?» Nyê tô râ ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbiê kê ndê ânyîndê yê, tchê wan-adje tchê sê nyê êngbânê angangaâtê.» ⁴ Andjê ê kê gbô ngâ ênê kûndiê ndê a tchô tchê sûwu, ndrotê ngâ nda ndroma köbo, ânyê andjê zü tchê. ⁵ Angâ azü lê gbâtê azü ndê andjê sê tâ, yû andjê päkêdê: «Giamâ kê ndê nyê mbo râ lâme? Nyê sê lakê zu ênê kûndiê lâme bête giamâ?» ⁶ Andjê tô kütû tchêngbâ pö ndê Jezü lâme sê andjê ânyê a gbôtê andjê, andjê kê la tchê etê. ⁷ Andjê kê la ênê kûndiê nê sê Jezü, kê kê alêba ndê andjê êpâ kûndiê nê ânyê Jezü sê êpânê. ⁸ Angbängbâ azü vrô lâba ndê andjê pâ köbo ânyê angânê kû amatö yö la kûkû nê tâ bhâlê gûsü kê kê ndjê râ pâ köbo. ⁹ Andjanê ndê andjê nê tchâtchu yê la andjanê ndê andjê za tchêngbâ yê sê lakê on päkêdê: «Voga sê Ndjapâ! Äwäpâ Ndjapâ e tchôtchô pö pâ akrê ndê tche nê la rê Gbölö Gbiê! ¹⁰ Äwäpâ Ndjapâ e tchôtchô pö pâ Gbölö gö-gbiê ndê ânê, lakê mbo kûmândëmâ ndê bha azê *Davîdi*! Voga sê Ndjapâ bhâ lafô †!» ¹¹ Jezü lî atê Jerûzalêmo, kê ê bhâlê *gbölö nda Ndjapâ*. La tchêngbâ nê ndê tche wûn arê gbê ndê âtâkpa ndrotê yê, tche wûtu kê zâ köbo la adjisîpili ndê yê lê kônô gbê tchêpâ nê bichuû ndâkê e atê Betanî bête tchô ndô tâkê bu nê.

Jezü drâ ndê yö fîge

(Mat 12.18-19)

¹² Tchô krâ pânê, ndê andjê sê lakê wutu lê gö ndê Betanî, gû nyû Jezü. ¹³ Tche wûn ngâ yö fîge, ndê âwâ tûrê la akûkû nê tâ, tche nê, kê wûntî pâ ânyê gboadje angâ alêlê nê, praâbalê tche gîtê yê ndola râ, kê gbô kütû akûkû nê, bête lö kê le ndê fîge nê dââbo rê-a. ¹⁴ Jezü tô râ sê yö fîge nê päkêdê: «Ngâ akrê kê zi bata lêlê zê balê tee-a!» Adjisîpili ndê yê djê pö lâme.

Jezü grö a-earê waêche lê gbölö nda Ndjapâ

(Mat 21.12-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22)

¹⁵ Andjê wûtu bhâ Jerûzalêmo. Jezü lî bhâlê gbölö nda Ndjapâ, kê sê lakê grö azü gbê ndê andjê ka râ la andjanê ndê andjê yo arê. Tche gôa agbalâka ndê andjê chandje makêche pânê, la ambätâ ndê a-earê kê ka apuli. ¹⁶ Tche gbôâbo tâ ngâ akrê balê pâ tche za ngâ râ lê gbölö nda Ndjapâ nê kê rô la rê-a. ¹⁷ Pânê tche nyîsê râ sê andjê päkêdê: «A mbôâbo râ lê mbêti päkêdê: «A â-eadje râ tâ nda ndê mê pâ nda kê to pö sê Ndjapâ ndê azü pâ acho gbê?» Praâbalê nyenyê ndê nye nê, nyê mbô râ batê sê tchô ndê a-earê ngbâ zatê andjê wû tâ †!» ¹⁸ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la *a-earê kê nyisê ndiê* djê pö ndê râ ndê Jezü mbô râ lâme, kê sê lakê pu köbo ndâkê won tchê. Praâbalê andjê mbô wa, bête kê nyisê râ ndê yê zâ su kpûlû azü nê gbê tâ gbölösênê. ¹⁹ Ârê âsê wutu la tchêndêgölo, Jezü la adjisîpili ndê yê wûtu lê gö nê.

† *Nyê dî Aps 118.25-26.* †† *Nyê dî Eza 56.7; Jer 7.11.*

Jezü la yô fige ndê âhrô

(Mat 21.20-22)

²⁰ Po mbatchâ ndê andjê sê lakê ro, andjê wûn yô fige nê ndê âhrô ndjoa êtê chêchê nê. ²¹ Su Pîère tê pâ rê ndê âmbô alême ânyê tche tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kê nyisê rê, wunsaâ, yô fige ndê mo drâ ndênê alême hrô nê gbê.» ²² Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Nyê zâ su nyê gbê sê Ndjapâ. ²³ En-en, tê lêge nê mê tô rê sê nyê, âdê ngâ akrê âto rê sê aga âtê päkêdê: «Amô gbo tchâtê kê tê lê gbölö ngû ngbro», ânyê su yê krê pâ pö nê, ânyê tche wûnsê nê pâ rê nê âwutuadje, Ndjapâ âgambadje rê sê tchê. ²⁴ Bête rê kê ndê mê tô rê sê nyê: Ndê nyê âsê to pö sê Ndjapâ, rê gbê ndê nyê yukû nê tchânê yê, âwäpâ nyê gamba rê pâ nyê gbô rê nê nê, Ndjapâ âzadje rê sê nyê. ²⁵ Âdê nyê âkrê lafô ndêkê to pö sê Ndjapâ, ânyê ngâ pö wâtê su nyê la ngâ akrê, nyê kö pö lê kûma yê, ânyê bha nyê ndê tche sê bhâ lafô ko ndjê pö lê kûma nyê. [²⁶ Praâbalê âdê nyê âkoabô pö kö lê kûma ngâ akrê, Bha nyê ndê tche sê bhâ lafô koabô ndjê pö lê kûma nyê tee-a †.»]

Gbôgbô ndê Jezü tô tchêbâ?

(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)

²⁷ Andjê kê atê Jerûzalêmo. Sênê ndê Jezü âsê nê kulê gbölö nda Ndjapâ, agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la a-earê kê nyisê ndiê la *akpôkpô* azü nê ndola tchê. ²⁸ Andjê yû tchê päkêdê: «Mo sê lakê mbo arê âtê la rê tchabâ? Tchabâ kê ndê âzâ gbôgbô sê mö ndêkê mbo rê?» ²⁹ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Mêmê ndjê gbê mê âyu nyê la ngâ pö balê, nyê tô pö ndênê sê mê, ânyê mê nyiadje sê köbo gbôgbô ndê mê mbo rê la rê lâme sê nyê. ³⁰ Tchabâ kê âkê wân Jâan-Batîse ndêkê mbo batême? Ndjapâ kê, âdêndjê azü? Nyê tô tchêngbâ pö nê sê mê.» ³¹ Praâbalê andjê sê lakê to pö lê hûê lê gbâtê andjê päkêdê: «Âdê azê âto rê päkêdê: «Ndjapâ kê ndê âwân tchê» tchê yuadje azê päkêdê: «Bête giamâ kê ndê nyê gâmbabô pö ndê Jâan gâmba-ê?» ³² Âdê azê âto rê päkêdê: «Azü kê ndê âwân tchê», kâko andjê mbô wa kpûlû azü nê bête andjê wûnsê nê nê pâ Jâan dâ ngâ lêge *earê ndêma Ndjapâ*. ³³ Tchâme, andjê tô rê ndênê sê Jezü päkêdê: «Ârâ wûn-âbo sênê-a.» Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Mêmê ndjê gbê, mê nyiabô sê akrê ndê mê mbo rê âtê la rê yê sê nyê tee-a.»

Ndoka pâ angbongbo a-earê kê djo kîndî vînye

(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)

12 La tchêngbâ nê Jezü sê lakê to pö sê andjê la ndoka päkêdê: «Ngâ köchê mbô kîndî vînye, kê mbô gbadja âtâkpa ndênê, kê djî kudû lê tâme ndêkê

† *Lê angâ angbângbâ abândi Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yêyê da 26 lâme wâbo lînê-a.*

pa a po ndjî vînye nê lînê, kê nyîkrê ngâ tchô dâ lafô ndêkê pâ akrê krê pâ nê ânyê kê wun tchô pâ kîndî nê. Pânê tche gbôtê kîndî nê êtchânê angâ a-earê kê djo kîndî vînye ânyê kê ê atêlê ngâ gö ngbî. ² Ndê lö ndêkê kûlo lêlê vînye nê wûtu, tche wân ngâ earê kua ndê yê sê a-earê kê djo kîndî vînye nê ndêkê pa andjê kû andê yê ndjî vînye nê sê tchê. ³ Praâbalê a-earê kê djo kîndî vînye nê zâ tchê, kê bhî tchê ânyê kê grô tchê gutê la wûnwûn tchânê yê. ⁴ Tche kê wân ngâ earê kua ndê yê ngbî sê andjê, andjê bhî tchê tê kûma yê, kê drô tchê. ⁵ Earê kîndî nê kê wân ngâ earê kua ndê yê, andjê wôn tchê-ê. Pânê andjê mbô tâ kâko tê angâ angbângbâ a-earê kua ndê yê: Andjê bhî angânê ânyê kê wôn ndjê angânê. ⁶ Kûtû modô ndê earê kîndî nê balê ndê tche nyîndê yê tê gbölösênê kê ndê âsê ngbânê. Tche wân tchê sê andjê lakê to rê bhâtê su yê päkêdê: «Andjê mboadje wa modô ndê mê.» ⁷ Praâbalê a-earê kê djo kîndî vînye nê tô rê lê gbâtê andjê päkêdê: «Earê kê za kîndî nê ngbâ bha nê kê âtê! Nyê nê azê wôn tchê, ânyê kîndî nê watê andê azê nê!» ⁸ Andjê zâ tchê, kê wôn tchê ânyê kê yî krêkrê yê tê kîndî vînye nê bhâchî.» ⁹ Jezü yû andjê päkêdê: «Earê kîndî nê âmbo atôko? Tchê kadje, kê won-adjê a-earê kê djo kîndî vînye nê gbê ânyê kê gbotê kîndî nê êtchânê angâ azü ngbî. ¹⁰ Nyê dîâbo pö ndê a mbô rê lê Mbêti Ndjapâ lâme? Pö nê tô rê päkêdê: «Tâme ndê a-earê kê mbo nda gbôtê, ârê kê ndê âmbôtê yê tê gbôgbô tâme da nda nê. ¹¹ Rê lâme tô bhândê Gbölö Gbiê, rê nê wâtê ngâ gbölö rê lê la azê!» ¹² Amakündji ndê ajuifu pû köbo ndêkê za Jezü, bête andjê wûnsê nê pâ tche tô ndoka lâme tê anyê. Praâbalê andjê mbô wa kpûlû azü ânyê kê gbotê yê tche rô etê.

Lapöo ndê a yo rê tchânê Sezäre

(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Andjê wân angâ *afariziên* la angâ azü lê kpûlû ndê *Hêrôde*^{††} sê Jezü ndêkê vu tchê lê köbosê pö ma yê. ¹⁴ Andjê nê kê tô rê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rê, ârâ wûnsê nê nê pâ mo tô lêge pö, kê mbôâbo wa ngâ akrê balê-a; mo wûn-âbo kê ge ndê azü-a, praâbalê mo nyisê lêge pö pâ kê mbo rê ndê âfû lê la Ndjapâ. Amô to rê sê ârâ: Ndiê zâ köbo ndêkê pa a yo lapöo tchânê Sezäre? Âdêndjê rê a yoabô rê yô tchânê yê? Azê wâ ndêkê yo rê? En-en, âdêndjê ên-ên.» ¹⁵ Praâbalê Jezü wûnsê pö ma andjê ndê âwâ ngbî tâkê mbo rê ndê andjê, kê tô rê sê andjê päkêdê: «Bête giamâ kê ndê nyê nyîndê kê vu mê? Nyê nê la ngâ makêtche sê mê mê wûn rê.» ¹⁶ Andjê nê la ngâ makêtche balê sê tchê, tche yû andjê päkêdê: «Nyisê la rê tchabâ kê ndê âwâ la makêtche âtê?» Andjê tô rê ndênê sê tchê

†† *Ânyîndê kê to pö ndê azü ndê andjê sê lê kpûlû ndê Hêrôde.*

päkêdê: «Andê Sezäre kä»¹⁷ Käko Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê kü rê ndê âwâtê andê Sezäre sê Sezäre, kê ku anê ndê âwâtê andê Ndjapâ sê Ndjapâ.» Tchêlê küma andjê gbê djîngili tê pô ndê Jezü lâme-ê.

Pö ndêkê jo ndê azü lâ kuzü

(Mat 22.23-33; Luk 20.27-40)

¹⁸ Angâ *asadusiën* nê ndola Jezü. Asadusiën nê dâ azü ndê andjê tô rê pâ kê jo ndê akuzü wâbo tâ-a †. Andjê yû tchê päkêdê: ¹⁹ «Earê kê nyisê rə, *Möyize* mbö ndiê âtə bête ârâ alême lâ mbëtî päkêdê: «Âdê ngâ köchê âtchu ânyê kê gbôtê êchê ndê yê ndê andjê zîâbô zî la tchê, äwäpä yîngâ yê to êchê nê ngbâ yê kê zi abechê la rə tchanê ndê tche tchû lâme ††.»²⁰ Dêkê, angâ ayîngâ mindûu manê bîchuû kê tâ. Dokü nê tô êchê, kê tchû tê abechê ämbänê. ²¹ Bichuû yîngâ yê tô êchê nê ngbâ yê, kê tchû tê abechê ämbänê. Ämbö ndjê kâko tê võtaâ yîngâ yê. ²² Ayîngâ mindûu manê bîchuû lâme zîâbo ngâ bechê balê la tchê-a, kê tchû gbê. La tchêngbâ andjê gbê êchê nê ngbâ andjê tchû ndjê. ²³ Lo nê ndê akuzü jo, êchê nê lâme âwatê êchê ndê tchabâ lâ gûtê andjê? Bête andjê mindûu manê bichuû gbê tô tchê nê.»²⁴ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê tchâ köbo nê! Nyê wûnsê dju nê nê? Bête nyê wûn-âbo sê Mbëtî Ndjapâ-a, âdêndjê gbôgbô ndê yê-a. ²⁵ Lo nê ndê akuzü jo, aköchê la aêchê tôâbo tê andjê-a, praâbalê andjê âsə batê *aânje* bhâ lafô. ²⁶ Âdê andê azü ndê andjê joadje lâ kuzü, nyê dîâbo rê lâ Mbëtî ndê Möyize? Ndê Ndjapâ tô rê sê tchê lâ wo ndê âtcho lâ gbâkü digbî ndöndö yö lâme päkêdê: «Mê dâ Ndjapâ ndê *Abrahâmo*, Ndjapâ ndê *Izâke* la Ndjapâ ndê *Jakôbo*†.»²⁷ Tche dîâbo Ndjapâ ndê azü ndê andjê tchû-a, praâbalê tche dâ Ndjapâ ndê azü ndê andjê wâ la türû la andjê. Tchâme kê ndê nyê tchâ köbo tralê.»

Ndiê ndê ârô adî nê gbê

(Mat 22.34-40; Luk 10.25-37)

²⁸ Ngâ *earê kê nyisê ndiê* djê pô ndê asadusiën sê lakê gama andjê la Jezü, kê wûn rê pâ tche tô lêge pô sê andjê nê, tche gîtê yê ndola Jezü ânyê kê yû tchê päkêdê: «Ndiê nêbâ kê âkê rôpâ adî nê gbê?»²⁹ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö ndiê ndê ârôpâ adî nê gbê kê âtə: «Azü gö ndê Isarayêle, nyê djê pô âtə, Gbölö Gbîë Ndjapâ ndê azê balê kê âkê wâtê Gbölö Gbîë. ³⁰ Äwäpä mo nyindê Gbölö Gbîë Ndjapâ ndê zə la su zə gbê, la yîngö ndê zə gbê, la pô tê su zə gbê, la gbôgbô ndê zə gbê ††.»³¹ Bichuû gbölö ndiê nê: «Äwäpä mo nyindê ngâ zə batê tê zə ††.» Ngâ gbölö ndiê ndê ârô rê wâbo-a.»³² Earê kê nyisê ndiê lâme tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kê nyisê rə, ädâka tê gbölösênê! Pö ndê mo tô rê lâme wâtê lêge pô: Gbölö Gbîë wâtê Ndjapâ

† Nyê dî *Abdj* 23.8. †† Nyê dî *Jen* 38.8; *Det* 25.5-10. ‡ Nyê dî *Eki* 3.2.6. †† Nyê dî *Det* 6.4-5. †† Nyê dî *Lev* 19.18.

balê, ngâ Ndjapâ dəkêlê yê sêâbo-a ††. ³³ Äwäpä akrə nyindê Ndjapâ la su yê gbê, lakê wunsê rə ndê yê gbê, la gbôgbô ndê yê gbê. Äwäpä tche nyindê ngâ yê akrə batê tê yê. Kê mbo tê rə kâko kê âkê dâka, kê rô kê wa *ngela* sê Ndjapâ la agia ndê a cho andjê gbê, la angâ arə ngbî ngbî ndê azü kê rê bête kua ndê Ndjapâ ††.»³⁴ Jezü wûn rê ndê tche tô tchêngbâ pô nê lâ köbosê küma yê ndê âwâ lanê, kê tô rê sê tchê päkêdê: «Mo wâbo ngrî tê *Gbölö gö-gbîë ndê Ndjapâ-a*.» La tchêngbâ nê ngâ akrə balê kê wâbo ndjê ndêkê on ma yê ânyê kê yu tchê la ngâ pô-a.

Mesî la Davîdi

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Ndê Jezü sê lakê nyisê rə lâ *gbölö nda Ndjapâ*, tche yûkü ngâ pô päkêdê: «Atoko kê ndê a-earê kê nyisê ndiê tô rê pâ *Krisiti* dâ modô ndê *Davîdi*?³⁶ Davîdi la tê yê tô rê lâ köbosê *Kpîki Yîngö* päkêdê:

«Gbölö Gbîë Ndjapâ tô rê sê Gbölö Gbîë ndê mê päkêdê:

Amö sə də ndökö könô mê

zoo mê kê azü ndê andjê kôsê zə êtchatchâ da zə §.»

³⁷ Davîdi la tê yê è rê tê yê pâ «Gbölö Gbîë», tītīsênə atoko kê ndê Mesî nê kê watê modô ndê Davîdi?»

Jezü wâ ngbanga lâ küma a-earê kê nyisê ndiê

(Mat 23.1-12; Luk 20.45-47)

Akpûlû azü sê lakê dje Jezü la mômô. ³⁸ Tche tô rê lâkê nyisê rə ndê yê päkêdê: «La nyê gbö-ê! Nyê mböâbô rə mbô batê a-earê kê nyisê ndiê ndê andjê nyîndê kê rə kütû la agbölö lâba, kê nyindê nê pâ azü po ndê anyê sênê ndê azü pala tchê tê andjê tâ. ³⁹ Andjê nyîndê kê sə lâ adokü ngendê lâ *anda kê voga Ndjapâ* ndê ajuîfu, la agbölö tchô tê ma kîzî ndê kpûlû. ⁴⁰ Andjê kê arə gbê tê aêchê lâ ndavrö, kê to pô sê Ndjapâ âgu tê gbölösênê ndêkê pa azü wun andjê. Ndjapâ âwadje ngbanga lâ küma andjê tê kîkî nê.»

Kê ku rə ndê ngâ êchê lâ ndavrö

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Pânê Jezü sê bhâlê gbölö nda Ndjapâ tê ma sandûgu-makətche ndêkê wun köbo ndêkê kê rə sê Ndjapâ ndê angbängbâ azü kê rê lâ sandûgu-makətche nê. Angbängbâ a-earê rə kê makətche lâ nê tê gbölösênê. ⁴² Ngâ êchê lâ ndavrö ndê tche wâtê earê yûkü nê, kê kê mîë bichuû êlênê. ⁴³ Jezü è *adjisîpili* ndê yê kê tô rê sê andjê päkêdê: «En-en, tê lêge nê, mê tô rê sê nyê: Êchê yûkü lâ ndavrö âtə kê makətche ndê yê ârô adî azü gbê ndê andjê kê rə lâ sandûgu ndê Ndjapâ. ⁴⁴ Bête adî azü gbê kê makətche ndê âwâ lâ la andjê tê mbämbä rə, praâbalê tchetchê, lâ yûkü ndê yê, tche kê adî makətche kîzî ndê yê gbê.»

††† Nyê dî *Det* 4.35. ††† Nyê dî *Oze* 6.6. § Nyê dî *Aps* 110.1.

Jezü tö pö ndâkê ndi ndê gbölö nda Ndjapä

(Mat 24.1-2; Luk 21.5-6)

13 Käko Jezü sê lakê wutu lê *gbölö nda Ndjapä*, ngâ *djisîpili* ndê yê tô rê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rə, wunsaâ! Atâme giamâ âfû kâkê! Nda giamâ âfû kâkê!» ² Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Mo wûn agbölö anda âtə nê? Ngâ tãme balê kâ wa bata pâ ngâ yê tee-a, ârê ândjo me ndjö gbê ëbêche.»

Arə nyonyo la arə gbôgbô

(Mat 24.3-14; Luk 21.7-19)

³ Jezü sê ëbêche lê kuma aga ndê a-Olivî ndê âwuntê yê la gbölö nda Ndjapä. Pîere la Jâke la Jâan la Anderê ndê andjê sê la kütü andjê la Jezü, andjê yû tchê päkêdê: ⁴ «Amö to rê sê ârâ, rə nê âwutu dalatchêbâ? Sînyî rə giamâ kâ ndê ânyisê kê krɛ ndê arə nê lâme gbê?»

⁵ Käko Jezü sê lakê to rê sê andjê päkêdê: «La nyê gbö-ê, ânyê ngâ akrə boloabô nyê bôlo-ê! ⁶ Angbäng-bä azü ânəadje la rə mē kê toadje rê päkêdê: «Mê dē Mesî!» Andjê boloadje azü tē gbölösənə. ⁷ Âdə nyê adje pö ndê aküü ndrotê nyê la apö ndê aküü ngrî, wawa mböäbô nyê mbö-ê. Äwäpä rə nê lâme wutu dokütchê. Praâbalê tchîsûwu nê wäbo ndêkê ka angangaâtə-a. ⁸ Bête angâ azü gö adjelafô ndêkê mbo küü la angâ azü gö. Ngâ gbölö gö-gbîë adjelafô ndêkê mbo küü la ngâ gbölö gö-gbîë, kulê angâ agö, gɛ âmboadje azü tē gbölösənə, acho âtroadje katchôgbê, arə nê lâme wadje batê dokü kê ka tchêlê êchê ndê tche wâ ndêkê zî. ⁹ Âdə andê nye nê, la nyê gbö pâ nyê la tē nyê. Azü â-eadje la nyê atêlê ngbanga, a âbhiadje nyê lê *anda kâ voga Ndjapä* ndê ajuîfu. Nyê eadje ndêkê krɛ tchâtchu agoverenêre la agbîë bête mē, ndêkê pa nyê to pö ndê arə ndê nyê wûnsê nê pâ mē tchâtchu andjê. ¹⁰ Äwäpä a mu *Tchôtchô Pö* sê azü gö gbê dokütchê. ¹¹ Sênə ndê a kɛ nyê ndêkê e la nyê atêlê ngbanga, nyê dîäbô su nyê dî dokütchê pâ pö ndê nyê toadje rê, praâbalê pö ndê nyê toadje rê, a âzadje rê sê nyê kpôtê lo nê lâme, bête âdêäbo nyenyê kâ ndê âtoadje pö nê-a, praâbalê ârê âto bhândê *Kpîki Yingö*. ¹² Ngâ yîngâ yoadje sê yîngâ yê ndêkê pa a won tchê, bha mboadje ndjê tâ käko tâ bechê ndê yê. Abechê adjelafô tē arabha andjê la araanyî andjê, kê mbo rê ndêkê pa a wa ngbanga kuzü lê kuma andjê. ¹³ Azü gbê koadje sê nyê bête rə mē. Praâbalê akrə ndê tche rɛatê su yê ndjoa etê manə, tchê tchadje lê kuzü.»

Agbölö angbongbo rə

(Mat 24.15-28; Luk 21.20-24)

¹⁴ «Nyê wun-adje tchanə ndê a ê rê tē yê päkêdê: «Gbölö ngbongbo rə ndê ândî tchô gbê», ndê a zadje tchê êsənə ndê tche wâbô âme wâ ndêkê sê tâ †.

(Äwäpä akrə ndê tche dî rê dje tchêlê nê djîrê!) Käko äwäpä azü ndê andjê sê bhâ Judê kpe atêlê aküma aga. ¹⁵ Äwäbo pâ akrə ndê tchê sæadje dəpâ kuma nda jre ndêkê za rə bhâ tchêalê ndê yê-a. ¹⁶ Äwäbo pâ akrə ndê tchê sê bhêlê kindî ka atê lakpö ndêkê za lêba ndê yê-a. ¹⁷ Lê alö nê lâme, nyonyo kâ tē aêchê ndê andjê wâ la güzu la andjanə ndê andjê zadje ngo ma bechê! ¹⁸ Nyê tö pö sê Ndjapä ndêkê pa arə nê lâme wutuabô wûtu tē ma ngbîgî-ê ††. ¹⁹ Bête lê alö nê lâme, yûkü âmbo azü tē gbölösənə kê ro yûkü gbê ndê âmbô azü, sênə ndê tchîsûwu âlafô tâ ndê Ndjapä mbô arə gbê ndjoa etê tchô angêta. La tchêngbâ nê ngâ yûkü käko kâ wa bata balê tee-a. ²⁰ Âdêäbô bête rê ndê Gbölö Gbîë jî angâ alö nê nyê-ɛn, dèkê ngâ akrə balê ndê tche tcha lê kuzü sêäbo-a. Praâbalê tche jî angâ alö nê bête azü ndê tche dî andjê ânyê andjê wâtê azü ndê yê. ²¹ Âdə ngâ akrə âto rê sê nyê päkêdê: «*Krîsiti* kâ tchâtê! âdandjê «təbhâ!», nyê gâmbabô pö ndê yê gâmba-ê. ²² Bête angâ amesî ndê yepa la a-earê ndê-ma Ndjapä ndê yepa ânəadje, kê mbo asînyî rə la arə ndê âropâ kuma azü, ndêkê bolo azü. Âdə köbo äwa, andjê bolo ndjê azü ndê Ndjapä dî andjê. ²³ Âdə andê nye nê, la nyê gbö-ê! Mē tô rê sê nyê dokütchê nê gbê.»

Kê ka ndê Modô ndê Akrə

(Mat 24.29-31; Luk 21.25-28)

²⁴ «Praâbalê lê alö nê lâme, la tchêngbâ arə nyonyo nê, tchêla lo âbuadje, nyîpî kâ ta bata tee-a, ²⁵ akêkêrê toadje bhâ lafô kê sê lakê tu atê bêche, arə gbôgbô ndê tchêlafô âtroadje katchôgbê †. ²⁶ Käko azü âwun-adje *Modô ndê akrə* ndê tche ka lê ndrö la gbôgbô ndê yê, lê *golowäre* ndê yê gbê ††. ²⁷ Käko tchê wan-adje *aânje*, andjê paladje azü ndê tche dî andjê lê angongo tchêbêche voanə gbê, ndêkê to tē ngâ ma tchêbêche ndjoa etê ma ngânə.»

Kê nyisê rə lê köbosə yö fige

(Mat 24.32-35; Luk 21.29-33)

²⁸ «Äwäpä nyê dje tchêlê ndoka pâ kê nyisê rə pâ yö ndê fige: Âdə nyê âwun amatö yö ndê âmbôtê yê tē bhiebhië nê, ânyê akükü nê sê lakê ta tâ, nyê wunsa nê pâ lo kê lu andjî rəgɛ ndö nê. ²⁹ Käko ndjê nyenyê gbê, âdə nyê âsə wun arə lâme ndê âwutu, äwäpä nyê wunsa nê pâ Modô ndê Akrə kâ tchêtchêchê, tche kâ pâ manda ndê nyê. ³⁰ En-ɛn, tē lège nê mē tö rê sê nyê: Azü ndê tchô angêta tchuabô gbê tee-a, dokütchê ndêkê pa rə lâme gbê wutu. ³¹ Tchêlafô la tchêbêche âroadje, praâbalê apö ndê mē roabô tee-a.»

† Nyê dî Dan 9.27; 11.31; 12.11. †† Änyîndê kâ to pö ndê zî ndê âmbotê gbölösənə. ‡ Ndêkê to tē yêyê da 24 etê 25: Nyê dî Eza 13.10; 34.4; Jow 2.10; 3.4. †† Nyê dî Dan 7.13.

Ndjapâ balë kä ndê âwûnsê lö në

(Mat 24.36-44)

³² «Âdê andê pö ndê lö në âdændjë dalo në, ngâ akra balë wûn-âbo sênê-a. Âdêâbo ndjë aânje ndê tchêlafô-a, âdêâbo ndjë Modô-a, praâbalë kütü Ndjapâ balë †.

³³ La nyê gbö-ê, nyê löäbô lô-ê, bëte nyê wûn-âbo sê lö në-a. ³⁴ Rê në âwa me batê rê ndê ngâ köchê nda gbôtê nda ndê yê, dokütchê ndêkê pa tche ro atênsê ngâ tchô ngbî, tche krû tchêlê kua tâ a-earê kua ndê yê balë balë, kë zâma sê akrê ndê tche bata manda ndêkê pa tche loabô lô-ê ††. ³⁵ Nyê löäbô lô-ê, bëte nyê wûn-âbo sê lö në ndê earê nda në ka la rê-a: La tchêndêgölo, âdændjë lô agrûmi, âdændjë la kî kö ngötö, âdændjë la mbatchâ. ³⁶ Ndêkê pa tche kabô kä kâ tro nyê-ê, ânyê kâ gbo nyê lô lô-ê. ³⁷ Pö ndê më tö rê sê nyê âtê, më tö rê sê azü gbê: Nyê löäbô lô-ê!»

Amakündji ndê ajuifu pü köbo ndêkê won Jezü

(Mat 26.1-5; Luk 22.1-2)

14 Lo kpülü ndê Pâke la andê mâpa ndê djëvö wâbô wâ lânê wâ ngbânê lö bichuû. Agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la a-earê kâ nyisê ndiê sê lakê pu köbo la ngâ kënyî ndêkê za Jezü ânyê kâ won tchê. ² Bête andjë tö rê päkêdê: «Âwâbo pä azê mbo rê lô lö kpülü-a, ânyê azü abô lafô â la pö lô gbâtê azü-î.»

Ngâ êchê sü kâdâ-yömbö lô kûma Jezü

(Mat 26.6-13; Luk 7.36-50)

³ Jezü sê bhâ Betani lô nda ndê Chemôn earê broma. Sênê ndê tche sê ma kîzî, ngâ êchê lî la ngâ ndütü ndê a mbô rê la täme ndê rê në wû pä *älêbâtere* ndê tchôtchô kâdâ-yömbö ndê gbölö ngîrî wâ lânê. A mbô yömbö në la ngâ yö ndê rê në wû pä nâre. Tche kôâ ma ndütü në, kë sù kâdâ-yömbö në lô kûma Jezü.

⁴ Tchêlê angâ azü ndê a ê andjë ndê kîzî në kû andjë, andjë tö rê lô gbâtê andjë päkêdê: «A ndî kâdâ-yömbö âtê kâkê bëte giamâ? ⁵ Awâ âme pa a ka kâdâ-yömbö lâme ngbâ mîê-makêche ngbangbo vötaâ, kë kû makêche në sê a-earê yûkü!» Andjë sê lakê jende tchê tâ gbölösênê. ⁶ Praâbalë Jezü tö rê päkêdê: «Nyê gbôtê yê gii-î. Bête giamâ nyê ka kûma yê? Rê ndê tche mbô rê tâ më lâme wâtê tchôtchô rê. ⁷ Bête a-earê yûkü kä lô gbâtê nyê logbê, nyê wâ ndêkê mbo dâkâ tâ andjë logbê batê su nyê nyîndê në, praâbalë mëmê, më sêâbo lô gbâtê nyê logbê-a. ⁸ Tche mbô rê ndê tche wâ ndêkê mbo rê: Tche sù kâdâ-yömbö tâ më dokütchê ndêkê krû bëte kâ chi më. ⁹ En-en, tâ lège në më tö rê sê nyê: Sê tchô gbê ndê a mu *Tchôtchô Pö* tâ pä cho gbê, a âtoadje ndjë pö ndê rê ndê êchê âtê mbô rê lâme, ndêkê pa sê yê te lô azü.»

Jüdâse nyîkrê rê ndêkê yosê Jezü

(Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Ngâ djisîpili balë lô gûtê andjë lô könô gbê tchêpâ në bichuû ndê rê yê wû pä Jüdâse Îsikâriyôte ê bhândê agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ ndêkê yosê Jezü sê andjë. ¹¹ Ndê andjë djê pö në, su andjë gbê wâ la mômô ânyê andjë zâ bâlâ ndêkê kû makêche sê tchê, kâko, tche pû ngâ tchôtchô köbo ndêkê za tchê sê andjë.

Jezü la adjisîpili ndê yê zî kîzî Pâke

(Mat 26.17-25; Luk 22.7-14,21-23; Jan 13.21-30)

¹² Lô dokü lö ndê kpülü ndê mâpa ndê djëvö wâbô wâ lânê, ndê azü wa ngela la angbavö ëbro-ngbaga bëte kpülü në, *adjisîpili* ndê Jezü tö rê sê tchê päkêdê: «Mo nyîndê në pä ârâ e kâ nyîkrê kîzî Pâke në ndêkê pa mo zî rê bhâ tchêbâ?» ¹³ Tche wân angâ adjisîpili ndê yê bichuû kë tö rê sê andjë päkêdê: «Nyê êê atêlê gö në; ngâ köchê ndê tche zâ ngâ ndê ngü wâ lânê nêadje lô köbo nyê, nyê zâ tchêngbâ yê, ¹⁴ ânyê nda ndê tchê liadje lânê, nyê tö rê sê earê nda në päkêdê: «Earê kâ nyisê rê tö rê päkêdê: Tchêlê darê nëbâ kä ndê më zî kîzî Pâke tâ la adjisîpili ndê më?» ¹⁵ Tchê nyi-adje sê ngâ gbölö tchêlê darê dâ lafô ndê a nyîkrê tchêlê në nê gbê tchêchêchê. Lô tchô në lâme kä ndê nyê nyîkrê kîzî në tâ bëte azê.» ¹⁶ Adjisîpili në ê atêlê gö në, kë gbô rê në gbê batê rê ndê Jezü tö rê, ânyê kë nyîkrê kîzî Pâke në.

¹⁷ La tchêndêgölo, Jezü wûtu la adjisîpili ndê yê lô könô gbê tchêpâ në bichuû. ¹⁸ Sênê ndê andjë sê ma kîzî lakê zî rê, Jezü tö rê päkêdê: «En-en, tâ lège në më tö rê sê nyê, ngânê balë lô gûtê nyê ndê më zî rê la tchê âtê yoadje sê më †.» ¹⁹ Nyonyo mbô adjisîpili në ânyê andjë sê lakê yu Jezü la tchêngbâ angâ andjë päkêdê: «Mêmê kä?» ²⁰ Jezü tö rê sê andjë päkêdê: «Ngânê balë lô gûtê nyê lô könô gbê tchêpâ në bichuû ndê më yî könô më la tchê balë lô kalângu kîzî †† âtê kä. ²¹ Tê lège në, *Modô ndê akrê* tchuadje batê rê ndê a mbô rê lô Mbêti Ndjapâ pä yê. Praâbalë nyonyo kä tâ akrê ndê tche yôsê Modô ndê Akrê! Äküsê në pä akrê kâko, a ziabô tchê zî-î.»

Kîzî ndê Gbölö Gbîê

(Mat 26.26-29; Luk 22.15-20; 1 Kor 11.13-25)

²² Ndê andjë sê lakê zî kîzî, Jezü zâ mâpa kë ê tchôtchô pö pânê, kâ tchô tchêlê në ânyê kë zâ rê sê andjë, lakê to rê päkêdê: «Nyê zâ rê, mâpa âtê dâ tâ më.» ²³ Pânê tche zâ kangûchi *vên-en*, kë zâ ayîabâ sê Ndjapâ, kë zâ rê sê andjë ânyê andjë gbê ndjô rê.

²⁴ Kâko tche tö rê sê andjë päkêdê: «Kangûchi vên-en âtê dâ jî më, jî *madî* ndê âtê bëte angbàngbâ azü.

† Nyê dî Abdj 1.7. †† Nyê dî Luk 12.36-38.

† Nyê dî Aps 41.10. †† *Bhândê ajuifu, akrê balë balë tö kîzî ndê yê ndê a tö rê balë lô ngâ gbölö kalângu.*

²⁵ En-en, tã læge nã mẽ tõ rê sã nyê, mẽ kã ndjo bata vên-en balẽ tee-a, ndjoa tã lo nã ndê mẽ kã ndjo rê tã tãfo nã bhâlê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã.*»

Jezü tõ rê pã Pîere vuadjẽ sã anyê

(Mat 26.30-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38)

²⁶ Pãnã ndê andjẽ pã düwü ndâkê voga Ndjapã, andjẽ ê âtêlê kũma aga ndê a-Olivî. ²⁷ Jezü tõ rê sã adjisîpili ndê yê pãkêdê: «Nyê gboadje tã mẽ gbê, bête Mbëti Ndjapã tõ rê pãkêdê: «Mẽ won-adjẽ earê kã bata aëbro-ngbaga, ânyê aëbro-ngbaga nã wrurruadjẽ tchêlê tã andjẽ katchôgbê †. ²⁸ Praâbalẽ âdã mẽ âjo lã kuzü nã, mẽ eadje dokütchê tã nyê atê Galilê.» ²⁹ Pîere tõ rê sã tchê pãkêdê: «Âdã azü gbê âgbotê zã, praâbalẽ âdãbô mẽ-a.» ³⁰ Jezü tõ rê ndãnã sã tchê pãkêdê: «En-en, tã læge nã mẽ tõ rê sã mö, angêta, lã bütchî âtã, dokütchê ndâkê pa kã ngötö ki sũsunã bichuü mô vuadjẽ sã mẽ sũsunã vötaã.» ³¹ Praâbalẽ Pîere dãcho pã pö lâme ânyê kã tõ rê pãkêdê: «Âdã ârê âwa ndâkê pa mẽ tchu la mö, mẽ vuabô sã zã balẽ tee-a.» Adî nã gbê tõ ndjẽ rê kãko.

Jezü tõ pö sã Ndjapã bhã Jetesemanê

(Mat 26.36-46; Luk 22.40-46)

³² Pãnã andjẽ wũtu bhãsê ngã tchô ndê rã nã wũ pã Jetesemanê, ânyê Jezü tõ rê sã adjisîpili ndê yê pãkêdê: «Nyê sã tchãtã, mẽ âe ndâkê to pö sã Ndjapã.» ³³ Tche zã Pîere la Jãke la Jãan potê yê. Wawa la nyonyo jêtê kã mbo tchê. ³⁴ Tche tõ rê sã andjẽ pãkêdê: «Su mẽ kã la nyonyo êtã kuzü. Nyê sã tchãtã, kã loabô lô-ê.» ³⁵ Tche ê tũrũ kpîëkpîë rê, kã tẽ bêche ânyê kã tõ pö sã Ndjapã ndâkê pa, âdã köbo âwa, tche gi dalo ndê yũkü lâme tã yê ngrî. ³⁶ Tche tõ rê pãkêdê: «Bha mẽ, mo wã ndâkê mbo rã gbê, amö gi kangûtchi yũkü âtã tã mẽ. Mboabô rê mbô batê su mẽ nyîndê nã-ê, praâbalẽ amö mbo rê batê rê ndê mo nyîndê nã.» ³⁷ Jezü kã pu adjisîpili ndê yê vötaã lâme kã gbô andjẽ lã lö. Tche tõ rê sã Pîere pãkêdê: «Chemön, mo lölö? Mo wãbo la gbôgbô ndâkê sã la lala zã dalo balê? ³⁸ Nyê löäbô lô-ê! Nyê tõ pö sã Ndjapã ndâkê pa nyê teabô tẽ lã rã ndê âvu azü-î. Yîngö kã la gbôgbô ndâkê mbo rê, praâbalẽ tã akrã wãbo la gbôgbô-a.» ³⁹ Tche kã ê tũrũ, kã tõ kütü apö ndê tche tõ rê âme sã Ndjapã. ⁴⁰ Pãnã tche dõtê yê, kã gbô adjisîpili ndê yê nã lã lö, dẽkê lö rôpã andjẽ nã. Andjẽ wũn-âbo sã pö ndê andjẽ to rê-a. ⁴¹ Tã vötaã nã tche kã tõ rê sã andjẽ pãkêdê: «Gbô nyê kã lã lö? Gbô nyê kã lakê yatê nyê-ê? Âkã nê! Dalo nã wũtu nã, a âgboadje tã Modô ndê Akrã tchãnã a-earê ng-bongbo rã. ⁴² Nyê älafô, azã êê! Akrã ndê tche yôsê mẽ wũtu nã.»

A zã Jezü

(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12)

⁴³ Ndê gbô Jezü ndêpo lakê to pö, kpro kãkê, Jüdãse, ngãnã balẽ lã gütê adjisîpili lã kõnô gbê tchêpã nã bichuü nã la angbãngbã aturũgu ndê andjẽ nã la besala la ayö tchãnã andjẽ. Agbölö a-earê kã wa ngela sã Ndjapã la a-earê kã nyisê ndië la *akpôkpô azü* kã ndê âwãn andjẽ. ⁴⁴ Jüdãse earê kã yosê Jezü nyisê rã ndê tche mbo rê ndâkê za tchê sã andjẽ, kã tõ rê pãkêdê: «Akrã ndê mẽ a ma yê, dẽkê tchetchê kã, nyê zã tchê kã gũ la tchê etã.» ⁴⁵ Kpro kãkê ndê Jüdãse wũtu, tche gütê yê ndola Jezü kã ê tchê pãkêdê: «Earê kã nyisê rã!» Pãnã tche â ma yê. ⁴⁶ Adî azü nã tchũ tchê kproô, ânyê kã zã tchê. ⁴⁷ Ngãnã balẽ lã gütê andjẽ ndê tche sã tã, wũtu la besala kã bhî earê kua ndê gbölö earê kã wa ngela sã Ndjapã, ânyê kã ngãla tũ yê ndjã. ⁴⁸ Jezü tõ rê sã andjẽ pãkêdê: «Nyê nã la abesala la agoto ndâkê za mẽ batê earê ngbã! ⁴⁹ Logbê mẽ kã lã gütê nyê bhâlê *gbölö nda Ndjapã* lakê nyisê rã, nyê zãbo mẽ-a. Praâbalẽ arã lâme wũtu kãko ndâkê pa pö ndê Mbëti Ndjapã mbo gundêsã nã.» ⁵⁰ Tchãme, adjisîpili ndê yê gbê gbôtê yê kã kpê-ê. ⁵¹ Ngã bechê-ëköchê sã lakê za tchêngbã Jezü, tche gũâtê yê kütü la lãba ndê a vro rê pã andjẽ. Andjẽ zã tchê, ⁵² praâbalẽ tche zũ lãba ndê a vro rê pã andjẽ nã lâme yî tã andjẽ, ânyê kã kpê la wũnwũn tã yê.

Jezü krü lã ngbanga ndê ajuifu

(Mat 26.57-68; Luk 22.54-55,63-71; Jan 18.13-14,19-24)

⁵³ Andjẽ ê la Jezü bhãndê gbölö earê kã wa ngela sã Ndjapã. Agbölö a-earê kã wa ngela sã Ndjapã la akpôkpô azü la a-earê kã nyisê ndië ngbôtê andjẽ dokütchê gbê bhãye. ⁵⁴ Pîere sã tũrũ lakê za tchêngbã Jezü zoo kã lã bhâlê gbadja ndê gbölö earê kã wa ngela sã Ndjapã. Pîere la a-earê kua sã ndro wo.

⁵⁵ Agbölö a-earê kã wa ngela sã Ndjapã la azü lã gbölö kpülü ngbanga ndê ajuifu pũ ngã pö ndâkê yî rê lã kũma Jezü ânyê kã wa ngbanga kuzü lã kũma yê. Praâbalẽ andjẽ gbôäbo rê-a. ⁵⁶ Bête angbãngbã azü tõ apö yepa lã kũma yê, praâbalẽ apö nã wãbo pã mawü nã balê-a. ⁵⁷ Angã azü nã älafô ndâkê to pö yepa lã kũma yê kã tõ rê pãkêdê: ⁵⁸ «Ârã djẽ rê lã ma yê pãkêdê: «Mẽ ndjondjoadje tchêlê gbölö nda Ndjapã âtã ndê a mbô rê la kõnô andjẽ, ânyê lã lö vötaã mẽ kã mboadje ngã tãfo nã ndê, âdãäbo azü kã ndê âmbô rê la kõnô andjẽ-a.» ⁵⁹ Praâbalẽ pã apö lâme gbê, apö ndê andjẽ wãbo pã mawü nã balê-a. ⁶⁰ Kãko Gbölö earê kã wa ngela sã Ndjapã älafô lã la azü gbê ânyê kã yũ Jezü pãkêdê: «Mo ôn-âbo ma zã ndê pö âtã? Mo âto rê atoko ndê pö ndê azü yî rê lã kũma zã âtã?»

⁶¹ Praâbalẽ Jezü sã lã wütü nã, kã ôn-âbo ma yê balê-a. Gbölö earê kã wa ngela sã Ndjapã kã yũ tchê pãkêdê:

† Nyê dî Zak 13.7.

«Mo dä *Krîsiti*, Modô ndê Ndjapâ ndê azü voga tchê lâme?»⁶² Jezü tô rê ndênä sê tchê päkêdê: «Mêmê kä. Nyê wun-adjê Modô ndê Akrê ndê tche sê dä ndôkö könô Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô gbê. Tchê kadje lâ ndrô ndê tchêlafô †.»⁶³ Käko gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ srô tchêlê lâba ndê yê ânyê kë tô rê päkêdê: «Azê kä wâbo ndêkê sê bëte pö ndê ngâ akrê-a!»⁶⁴ Nyê djê rê ndê tche drô Ndjapâ lâme nê. Nyê wün rê atôko?» Azü gbê wâ ngbanga lâ kûma yê pä tche wâ ndêkê tchu.⁶⁵ Angâ azü sê lakê ku ngrêsrô tâ yê, lakê gwa la yê, lakê du tchê lakê to rê sê tchê päkêdê: «To ndêma Ndjapâ sê ârâ! Tchabâ kä âkê bhî mô?» A-earê kua nê zâ Jezü, kë rûâ ngâlâ yê tê gbölösênê.

Pîere vûsê Jezü

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ndê gbô Pîere sê dä bëche bhâlê gbadja nê, ngâ êchê kua ndê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ nê.
⁶⁷ Tche wün Pîere ndê tche sê ndro wo, kë chêko tchê, kë tô rê sê tchê päkêdê: «Momö ndjê gbê mo sê alême ndrotê Jezü ndê Nâzârête.»⁶⁸ Praâbalê tche vûsê nê lakê to rê päkêdê: «Mê wün-âbo sênê-a, më djêâbo tchêlê pö ndê mo nyîndê kê to rê âtê-a.» Pânê tche wûtu kë ê bhâlê manda gbadja nê, tchâme kö ngötö kî.⁶⁹ Êchê kua nê wün tchê kë kê tô rê sê azü ndê andjê sê tâ päkêdê: «Köchê âtê dä ndjê ngâ akrê ndê andjê!»⁷⁰ Pîere kä vûsê nê, kpro pânê, azü ndê andjê sê tâ kê tô rê sê Pîere päkêdê: «Tê lège nê mo dä ngâ akrê ndê andjê, bëte mo dä ndjê akrê gö ndê Galilê.»
⁷¹ Praâbalê Pîere sê lakê deba tâ kiki nê lakê to rê päkêdê: «Mê wün-âbo sê köchê ndê nyê to pö ndê yê lâme-a!»⁷² Kpro pânê, kö ngötö kî tâ bichuû nê. Sê pö ndê Jezü tô rê sê Pîere âme tê lâ yê, tche tö rê âme päkêdê: «Mô vuadjê sê më sûsunê vötaâ dokûtchê ndêkê pa kö ngötö ki sûsunê bichuû.» Tche wôto tâ yê atê sûwu kë sê lakê ki.

A ê la Jezü atê tchâtchu Pîlâte

(Mat 27.1-2,11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38)

15 Po mbatchâ, agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ pâlatê andjê la *akpôkpô* azü la a-earê kê *nyisê ndiê* la kpûlû ndê a-earê kê wa ngbanga gbê. Andjê î Jezü, kë nê la tchê ânyê kë gbôtê yê êtchânê Pîlâte.
² Pîlâte yû tchê päkêdê: «Mo dä gbîê ndê ajuifu?» Jezü tô rê ndênä sê tchê päkêdê: «Momö kä âkê tô rê.»
³ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ yî apö lâ kûma Jezü tâ gbölösênê.
⁴ Pîlâte kä yû Jezü päkêdê: «Mo tôâbo pö ndê pö lâme? Mo djê apö ndê andjê yî rê lâ kûma zâ lâme nê gbê.»
⁵ Praâbalê Jezü pôâbo ndê pö lâme balê-a, âmbô rê pä tchêlê kûma Pîlâte dîngîli-ê.

A wâ ngbanga kuzü lâ kûma Jezü

(Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39—19.16)

⁶ Logbê ndê a mbo kpûlû ndê Pâke, Pîlâte jî ngâ earê kânga balê sê azü gö nê, tchanê ndê andjê yûkû yê.
⁷ Dêkê, ngâ köchê alême kä tâ ndê rê yê wû pä Bärâbâse, a yî tchê bhâlê nda kânga la angâ yê ndê andjê âlafô la gbölö pö ânyê kë wôn ngâ akrê lînê.
⁸ Kpûlû azü nê gbê ê bhândê Pîlâte ndêkê pa tche mbo rê batê rê ndê tche mbo tchê rê.
⁹ Pîlâte yû andjê päkêdê: «Nyê nyîndê nê pä më jî gbîê ndê ajuifu sê nyê?»
¹⁰ Bête Pîlâte wûnsê nê nê pä agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ gbôtê Jezü êtchânê yê lâ köbosê gbölö su.
¹¹ Praâbalê agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ nê mbô rê gbê ndêkê pa kpûlû azü nê yukû nê sê Pîlâte ndêkê jî kütû Bärâbâse.
¹² Pîlâte yû andjê päkêdê: «Käko nyê nyîndê nê pä më mbo giamâ tê tchanê ndê nyê ê rê tâ yê pä gbîê ndê ajuifu âtê?»
¹³ Andjê tâ wârê päkêdê: «Amö won tchê tâ yô ndê gba!»
¹⁴ Pîlâte yû andjê päkêdê: «Ngbongbo rê giamâ kä ndê tche mbô rê?» Praâbalê andjê kä tâ wârê ngbô päkêdê: «Amö won tchê tâ yô ndê gba!»
¹⁵ Pîlâte nyîndê kê za mômô tâ su kpûlû azü nê, kë jî Bärâbâse sê andjê. Pânê tche zâma ndêkê pa a bhi Jezü la föröngbö, kë gbotê yê ndêkê pa a e la tchê kê bhi tchê tâ yô ndê gba.

Aturûgu mô Jezü

(Mat 27.27-31; Jan 19.2-3)

¹⁶ Aturûgu zâ Jezü kë ê la tchê bhâlê gbölö tchâalê kua ndê gverênêre ânyê kë ê kpûlû angâ andjê gbê.
¹⁷ Andjê yû ngâ gbölö ngbêngbê lâba êtê yê, kë djû ngâ gbâbî ndê chi batê kproto-gbîê ânyê kë yû rê êtê kûma yê.
¹⁸ Pânê andjê sê lakê po ndê yê päkêdê: «Ârâ pö ndê zâ nê, gbîê ndê ajuifu!»
¹⁹ Andjê bhî tchê tâ kûma yê la wârê, kë kû ngrêsrô êtê yê ânyê kë gûte ëbêche lakê chi kûma andjê tâ cho tchâtchâ yê.
²⁰ Pânê ndê andjê mô tchê, andjê zû gbölö ngbêngbê lâba lâme tâ yê, kë yû alêba ndê yê êtê yê ngbânê. Pânê andjê wûtu la tchê kë ê la tchê ndêkê won tchê tâ yô ndê gba.

A bhî Jezü tâ yô ndê gba

(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27)

²¹ Ngâ köchê ndê rê yê wû pä Chemôn akrê gö ndê Sirêne, tche dä bha Alegezândere la Rûfûse, tche tô bhâlê kindî kë sê lakê ka lâ köbo nê lâme. Aturûgu zâ tchê la gbôgbô ndêkê pa tche za yô ndê gba ndê Jezü.
²² Andjê ê la Jezü bhâsê tchô ndê rê nê wû pä *Gologotâ*, ndê ânyîndê kê to rê päkêdê: «Sê kpôkrô kûma.»
²³ Andjê nyîndê kê za *vên-en* ndê andjê sù *mîre* lînê sê tchê, praâbalê tche kôsê kê ndjo rê-ê.
²⁴ Andjê bhî tchê tâ yô ndê gba, kë tâ kûkâ ndêkê krê tchêlê alêba ndê

† Nyê dî Aps 110.1; Dan 7.13.

yê tê andjê ânyê kê wunsê rə ndê akrə balë balë gbo rə lînə †. ²⁵ Ndê andjê bhî tchê tê yô ndê gba dëkë dalo wä mindûu manə voanə. ²⁶ Andjê mbô ngâ mbëti ndê ânyîsê dju kê wa ngbanga lê kûma yê, kê bhî rə dəpâ kûma yê. Mbëti nê tō rə pākédê: «Gbië ndê ajuifu.» ²⁷ Andjê bhî ndjê angâ angbongbo azü bïchuü pā ayô ndê gba ndrotê Jezü, ngânê balë də ndökö, ânyê ngânê balë də gele. [²⁸ Adê kâko ânyê pö ndê Mbëti Ndjapā tō rə mbô gundêsê nê. Mbëti nê tō rə pākédê: «A dī tchê lê gbâtê a-earê kê mbo ngbongbo rə ††.»] ²⁹ Azü ndê andjê ro pā köbo sê lakê nyoanyoa kûma andjê lakê dro tchê pākédê: «Êe! Momö ndê mo nyîndê kê ndjondjo tchêlê *gbölö nda Ndjapā* alême ânyê kê kâ nyikrə rə ëngbânê lê lö vötaâ âtə, ³⁰ amö tcha tê zä la tê zä lakê jrê tê yô ndê gba atê ëbêche!» ³¹ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapā la a-earê kê nyîsê ndië mô tchê lê gbâtê andjê pākédê: «Tche tchä angâ azü, tchê tchabô ndjê tê yê la tê yê-ê! ³² *Krisiti* nê ndê tche dê gbië ndê Isarayele, äwäpâ tche jre angangaatê tê yô ndê gba atê ëbêche azê wûn rə, ânyê kê zadje su azê sê tchê.» Andjanê ndê a bhî andjê la tchê tê yô ndê gba sê lakê dro ndjê tchê.

Kê tchu ndê Jezü

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30)

³³ Ndê lo wûtu lê gûgû tchêlêetchô, tchô bú pā cho nê gbê ndjoa êtê dalo vötaâ ndê tchêndêgölo. ³⁴ Tê dalo vötaâ nê Jezü tâ wârê pākédê: «*Eloyi, Eloyi, lamâ sabâketani?*» Änyîndê kê to rə pākédê: «Ndjapâ ndê mê, Ndjapâ ndê mê, bëte giamâ kâ ndê mo gbôtê mê-ê †?» ³⁵ Angânê lê gütê andjê ndê andjê sê tâ djê wârê nê, kê tō rə pākédê: «Wunsa! Tche kâ lakê e *Elie*.» ³⁶ Ngâ akrə balë kpê kê zâ ndakôro kê yî rə lê kpikpî vên-en nê, kê î rə êtê kûma wärə, kê zâ rə sê tchê ndêkê pa tche ndjo rə. Tche tō rə pākédê: «Nyê sê gii, azê wun-adje rə ndê Elie nê nê ndêkê jreadje tchê tê yô ndê gba nê.» ³⁷ Praäbalê Jezü kâ tâ wârê, kê tchü-î. ³⁸ Gbölö kükü-lêba ndê a wâ tchêlê gbölö nda Ndjapâ la rə, tchêlê nê srô kpölê gûgû nê bïchuü ätö də lafö ndjoa atê bëche. ³⁹ Kabita ndê aturûgu ndê Rômo wûn köbo ndê Jezü tchü la rə lême, kê tō rə pākédê: «Tê lège nê, köchê âtə də Modô ndê Ndjapâ.» ⁴⁰ Angâ aëchê sê ndjê alême sênê, andjê sê bhâchî ânyê kê sê lakê wun tchô. *Malê* ndê gö ndê Magadalä, Malê, anyî Jâke yëyë nê, ndê tche dê ndjê anyî Jozë, la Salomé; andjê kâ lê gbâtê andjê. ⁴¹ Aëchê lême zä tchêngbâ Jezü alême kê mbô kua sê tchê sênê ndê tche sê bhâ Galilé. Angâ angbängbä aëchê kâ ndjê alême sênê ndê andjê ê la tchê atê *Jerúzalêmo*.

Jozëfu chî krükrü Jezü

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42)

⁴² La tchêndêgölo ndê azü sê lakê nyikrə arə bëte kpülü ndê Pâke, ndê ânyîndê kê to rə pā balë lö ndêkê pa lö sabäa wutu, ⁴³ *Jozëfu*, akrə gö ndê Arimatê wûtu, tche wä ndjê tê ngâ gbölö akrə lê gbölö kpülü ngbanga ndê ajuifu, tche sê ndjê bëte *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ*. Tche äbolafö la wa-a, kê ê bhândê Pilâte, kê yû tchê ndêkê za krükrü Jezü. ⁴⁴ Ndê Pilâte âsê dje rə pā Jezü tchü nê, tchêlê kûma yê djîngili. Pilâte ê kabita ndê aturûgu, kê yû tchê pākédê: «Jezü tchü gasa-ê?» ⁴⁵ Ndê tche djê pö nê lê ma turûgu nê, kê nyîndê nê sê Jozëfu ndêkê pa tche za krükrü Jezü nê. ⁴⁶ Jozëfu yô ngâ grôgrô lêba. Tche zü krükrü Jezü tê yô ndê gba nê, kê gûê rə la grôgrô lêba nê, kê ê la tchê bhâlê cho akuzü ndê a djî rə lê tême, ânyê kê rô tême ëma kudü nê. ⁴⁷ Malê ndê gö ndê Magadalä la Malê anyî Jozë sê lakê cheko tchô ndê a zä Jezü tâ.

Kê jo ndê Jezü lê kuzü

(Mat 28.1-8; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10)

16 Pâ lö *sabäa, Malê*, akrə gö ndê Magadalä la Malê, anyî Jâke la Salomé, andjê yô akädä-yömbö, kê ê la rə ndêkê mu rə tê krükrü Jezü. ² Gbô tchô po la mbatchâ lê dimâche, aëchê nê ê atêpâ cho Jezü. ³ Andjê sê lakê dî tchêlê ma andjê pākédê: «Tchabâ kâ âkê ro tême tê ma kudü nê sê azê?» ⁴ Ndê andjê âsê wun tchô, andjê wûnsê nê pā tême ndê ägê tê gbölösênê lême, a rô rə nê bhâchî. ⁵ Andjê lî bhâlê kudü nê, kê wûn ngâ bechê-ëköchê ndê tche yû grôgrô lêba ânyê kê sê də ndökö, wawa mbô andjê gbê. ⁶ Bechê-ëköchê nê tō rə sê andjê pākédê: «Wawa mböäbô nyê mbô-ê, nyê pü Jezü akrə gö ndê Nüzârête, ndê andjê wôn tchê tê yô ndê gba; tche jô lê kuzü nê, tche sêäbo tchâtə-a, nyê wûnsa tchô ndê a zä tchê tâ alême kâ âtə. ⁷ Praäbalê nyê ë wändä wändä kê tō rə sê Pîere la *adjisîpili* ndê yê pākédê: «Jezü rô dokütchê tê nyê nê, nyê wun-adje tchê bhâ Galilé batê rə ndê tche tō rə sê nyê alême.» ⁸ Andjê wûtu lê cho kuzü nê, kê kpê etê, bëte andjê sê lakê gûgû gügu, tchêlê kûma andjê gbê djîngili. Andjê tôäbo pö ndênê sê ngâ akrə balë-a, bëte andjê wä la wawa.

Jezü mätê yê sê Malê akrə gö ndê Magadalä

(Mat 28.9-10; Jan 20.11-18)

[⁹ †] La tchêngbâ nê ndê Jezü jô lê kuzü po mbatchâ lê dimâche, tche wûtu dokütchê êtê Malê ndê gö ndê Magadalä. Êchê lême kâ ndê tche grô angbongbo atchozö mindûu manə bïchuü lê yê alême. ¹⁰ Malê ê kê tō pö ndênê sê azü ndê andjê sê ndrotê yê alême, andjê sê alême lê nyonyo la kî. ¹¹ Praäbalê ndê andjê djê

† Nyê dî Aps 22.19 †† Lê angâ angbängbä abändi Mbëti Ndjapâ la ma gerêke, yëyë da 28 lême wäbo lînê-a. Nyê dî Luk 22.37; Eza 53.12. † Nyê dî Aps 22.2.

†† Lê angâ angbängbä abändi Mbëti Ndjapâ la ma gerêke, ayëyë da 9 êtê 20 lême wäbo lînê-a.

rê pä Jezü kä la türû la yê, ânyê Malê wûn tchê, andjê gâmbabô rê-a.

Jezü mâtê yê sê adjisîpili bîchuû
(Luk 24.13-35)

¹² La tchêngbâ në Jezü dô tchêlê tê yê ngbî ânyê kë mâtê yê sê angâ adjisîpili bîchuû ndê andjê sê pâ köbo ndêkê e atêlê yëyë gö. ¹³ Andjê kä kë tô rê sê adî adjisîpili në, praâbalê andjê kä kôsê kë gamba pö ndê adjisîpili lâme-ê.

Jezü mâtê yê sê adî adjisîpili ndê yê
(Mat 28.16-20; Luk 24.36-49; Jan 20.19-23)

¹⁴ Pânê gbê, Jezü mâtê yê sê adjisîpili lâ kônô gbê tchêpâ në balê, sênê ndê andjê sê lakê zi kizî. Jezü hrô la andjê päkêdê: «Nyê wä la gbôgbô su, kë nyîâbo ndêkê za su nyê sê Ndjapâ-a! Nyê gâmbabô pö ndê andjanê ndê andjê wûn mê la türû la mê ânyê kë tô rê sê nyê-a.» ¹⁵ Pânê Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Nyê êë kupâ cho gbê, kë mu *Tchôtchô Pö* ndê mê sê

azü gbê. ¹⁶ Akrê ndê tche zâ su yê sê mê, ânyê kë gbô *batême*, tchê tchadje lâ kuzü. Praâbalê akrê ndê tche kôsê kä za su yê sê mê, a âwadje ngbanga kuzü lâ küma yê. ¹⁷ *Asînyî* rê ndê âzadje tchêngbâ andjanê ndê andjê zadje su andjê sê mê wä kâkê: Andjê groadje angbongbo atchozö la rê mê, kë toadje pö la angâ atâfo ama gö. ¹⁸ Andjê kûadje aëkrû la kônô andjê, âdê andjê ândjo ngâ rê ndê yö kë won tchô wä lînnê, âmboabô ngâ ngbongbo rê tê andjê balê tee-a. Andjê toadje kônô andjê pâ a-earê têkömbô ânyê andjê tchadje.»

Jezü kä atê lafô
(Luk 24.50-53; Abdj 1.9-11)

¹⁹ Pânê ndê Gbölö Gbië Jezü tô pö sê andjê, a zâ tchê kë kênga la tchê bhâ lafô ânyê tche sê dâ ndökö kônô Ndjapâ. ²⁰ Âdê andê adjisîpili në, andjê âe katchôgbê lakê mu *Tchôtchô Pö*. Gbölö Gbië zâ gbôgbô sê andjê ndêkê mbo rê pä pö Ndjapâ watê lège pö, lâ köbosê akpîngbî rê ndê âza tchêngbâ akua ndê andjê.]

LÛKE

Ndöndö pö pä Tchôtchô Pö ndê Lûke mbô râ

Mbëti âtê wâtê Tchôtchô Pö ndê Lûke mbô râ. Lûke wâbo tâ ngâ badjângele ndê Jezü-a, praâbalë tche mbötê yê pu azü ndê andjê zâ tchêngbâ Jezü, ndêkê yu andjê tâ arê ndê âmbô lâ tchîsûwu ndê Jezü zoo, ndêkê pa tche wunsê në djîrê, tchêlê pö në wutu gbê kraâ lâ la yê. Pânê tche mbô mbëti âtê sê ngâ akrê ndê rê yê wû pä Tëöfile. Lûke dâ ngâ earê kê tcha tâkömbô tâ azü, ânyê tche pâla la badjângele Pôlo tâ gbölösânê ndêkê mu pö ndê Krîsiti. Lâ azü gbê ndê andjê mbô Mbëti Ndjapâ, Lûke balë kâ ndê âwâbô wâtê juifu-ê. Praâbalë tche tö pö ndêkê mbo rê ndê araâta ajuifu, ânyê Tëöfile la araagü në ndê andjê wâbô wâtê ajuifu wûnsê Jezü Krîsiti djîrê. Lûke tö rê pä ajuifu sê alême lakê krê bête gbîë ndê tche wâ ndêkê tcha andjê. Tchetchê kâ ndê a-earê ndêma Ndjapâ tö pö ndê yê alême lâ Mbëti Ndjapâ pä tche dâ earê kê tcha azü ndê Ndjapâ wan-adjê tchê. Ndjapâ wûnsê në nê pä âdê earê kê tcha azü âsêabô sê-ê, tchâme, azazê gbê ndê azü, köbo azê yû nê. Ädê kâko ânyê tche wân gbokôngô Modô ndê yê ndêkê tcha azü pä cho gbê ndê andjê zadje su andjê sê tchê. Modô në lâme, tche dâ Jezü Krîsiti.

Lûke tösê köbo ndê a zî Jezü la rê lâ mbëti âtê, ndjê la rê ndê tche mbô râ pä cho âtê, la rê ndê tche nyîsê në sê azü, la pö ndê kuzü yê, ndjê la pö ndêkê jo ndê yê lâ kuzü. Jezü mü pö la gbôgbô sê azü, tche tchâ a-earê tâkömbô, kâ grô angbongbo atchozö, kâ mbô angbängbâ arê ndê ârôpâ kûma azü. Lûke mbô ndjê ngâ bichuü mbëti: Ndê âdê «Rê ndê Abadjângele mbô râ».

Mbëti âtê krü tchêlê tâ yê kâkê:

Dju kê mbo mbëti âtê (1.1-4)

Atöko kâ ndê a zî Jâan-Batîse la Jezü (1.5—2.1-52)

Kê mu pö ndê Jâan-Batîse (3.1-20)

Kê gbo batême ndê Jezü, la köbo ndê Satâa nyîndê kê mbo râ pä tche mbo ngbongbo rê (3.21—4.1-13)

Kê mü pö ndê Jezü bhâ Galilê (4.14—9.1-50)

Jezü ë atê Jerûzalêmo ndêkê tchu (9.51—19.1-27)

Kê wa ngbanga lâ kûma Jezü lakê tchu ndê yê (19.28—23.1-56)

Kê jo ndê Jezü lâ kuzü (24.1-12)

Jezü wütu êtê adjîsipili ndê yê, ânyê A kênga la tchê atê lafô (24.13-53).

Kûma pö

1 Gbölö akrê Tëöfile †, Angbängbâ azü pü köbo ndêkê mbo mbëti pä agbölo arê ndê âwûtu lâ gbâtê ârê. ² Andjê tö tchêngbâ apö në sê ârê tiî batê râ ndê azü ndê andjê wûn râ la lala andjê lâ kêsâ në ânyê kê tô râ. Andjendjê kâ ndê âwâtê azü ndê a zâ rê sê andjê ndêkê nyîsê pö Ndjapâ. ³ Bête râ kâ ndê mêmê ndjê gbê, pânê ndê mê pü dju apö në gbê ndêkê to tâ kûma në ndjoa êtê dju në, âfû tâ mê ndêkê pa mê mbo ndjê mbëti pä arê ndê âwûtu tâ manê balë balë sê mö Tëöfile. ⁴ Mê mbô tâ kâko ndêkê pa mo wunsê lêge pö pä arê ndê a nyîsê në sê mö.

Ngâ ânje tö pö ndêkê zî Jâan-Batîse

⁵ Lo në ndê Hêrôde wâ alême tâ gbîë pä cho ndê Judê, ngâ earê kê wa ngela sê Ndjapâ kâ tâ ndê rê yê wû pä Zakarî. Tche wâ lâ kpûlû ndê Abiä ††, ndê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ. Rê êchê ndê yê wû pä Alîs-abête, tche wâ pä mawo ndê Arôn ndê tche wâ alême tâ gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ. ⁶ Zakarî la Alîs-abête wâtê adjîrê azü lâ la Ndjapâ, andjê mbô rê la köbo në gundêsê andjê gbê la apö gbê ndê Gbölö Gbîë. ⁷ Praâbalë andjê wâbo la bechê-a, bête Alîsabête wâtê gbâkû êchê, ânyê andjê bichuü gbê kpô nê.

⁸ Tângâlo, Zakarî sê lakê mbo kua ndê yê ndêkê wa ngela sê Ndjapâ, bête lo në tâ tâ nê ndêkê pa kpûlû ndê andjê wa ngela lâ gbölö nda Ndjapâ. ⁹ Batê râ ndê

†† Abiä: Tche kâ ndê âwâtê akrê tâ kûma kpûlû ndê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ lâ kpûlû ndê andjê. Ädê kâko ânyê a zâ rê yê pä kpûlû në.

† Nyê dî Abdj 1.1.

a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ mbo tchê rê, andjê tâ kûkâ âtê la rê Zakari ndêkê pa tchetchê kâ ndê âli bhâlê nda ndê Gbölö Gbië ndêkê cho zûwü yömbö † sê Ndjapâ. ¹⁰ Ndê a sê lakê cho zûwü yömbö në, azü gö në gbê sê dâ sûwu lakê to pö sê Ndjapâ. ¹¹ Käko ngâ ânje ndê Gbölö Gbië wûtu êtê Zakari, kâ krû lafô dâ ndôkö ndrotê *gbalâka* ndê a chô zûwü yömbö në pânê sê Ndjapâ. ¹² Ndê Zakari âsê wun tchê, tchêlê kûma yê djîngili, wawa mbô tchê. ¹³ Praâbalê ânje në tô rê sê tchê päkêdê: «Mboabô wa mbô-ê Zakari, bëte Ndjapâ djê pö ndê mo tô rê sê tchê lâme në. Êchê ndê zê Alîsabète ziadje bechê tâ köchê sê mö, mô zadje rê yê pâ Jâan ††. ¹⁴ Mo âwa me la gbölö mômô tâ su zê bëte bechê lâme, ânyê angbängbâ azü âwa ndjê me la mômô bëte bechê ndê a zi tchê lâme. ¹⁵ Bête tchê wadje tâ ngâ gbölö akrê lê la Gbölö Gbië. Tchê ndjoabô *vên-en* tee-a, âdændjê ngâ kiki pî-a. Tche âsi me sî la *Kpîki Yingö* ndê gbô tchê ndêpo bhâlê anyi në. ¹⁶ Tchê kadje la angbängbâ azü ndê Isarayele pu Gbölö Gbië ndê tche wâtê Ndjapâ ndê andjê. ¹⁷ Tchê nœadje tchâtchu Ndjapâ lê köbosê yingö la gbôgbô ndê earê ndêma Ndjapâ *Elie*. Tche âambo rê ânyê tchôtchô kê sê ka lê gbâtê arabha la abechê ndê andjê. Tche âambo rê ânyê azü ndê andjê kôsê pö, mbo djîrê batê adjîrê azü. Tchê nyikrœadje azü ndêkê sê tchê tchê tchê bëte Gbölö Gbië ‡.» ¹⁸ Praâbalê Zakari tô rê sê ânje në päkêdê: «Mê âwunsê në atôko pâ lêge pö kâ ndê mo tô rê? Bête më dû në, ânyê êchê ndê më ndjê gbê kpô në.» ¹⁹ Ânje në tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mê dâ Gabriyê, më sê tchê ndrotê Ndjapâ ndêkê mbo kua ndê yê. Tche wân më ndêkê to rê sê mö, kê to tchôtchô pö lâme sê mö. ²⁰ Praâbalê mo nyîâbo ndêkê gamba pö ndê më tô rê sê mö lâme-a, pö në lâme âambo tâ lo në ndê Ndjapâ nyîndê në. Bête rê kâ ndê mô kâ po bata tee-a, zoo êtê lo në ndê arê lâme mbo tâ lêge në.»

²¹ Tô lo në lâme, azü gö në krû bëte Zakari zoo, tchêlê kûma andjê djîngili bëte rê ndê tche ngbî lê *gbölö nda Ndjapâ*. ²² Praâbalê ndê Zakari wûtu, tche gbôâbo köbo ndêkê to pö sê andjê-a. Andjê gbê wûnsê në pâ Ndjapâ nyîsê ngâ rê sê tchê bhâlê gbölö nda Ndjapâ në, bëte tche sê kütû lê wûtu në, ânyê kê mbo kütû tchêlê könô yê sê andjê.

²³ Ndê Zakari kâ kua ndê yê lê gbölö nda Ndjapâ, tche gû atândê yê. ²⁴ La tchêngbâ në êchê ndê yê Alîsabète zâ güzu. Tche zâtê yê wû ngbâ nyîpî mindûu, kê tô rê bhâtê su yê päkêdê: ²⁵ «Wunsa rê ndê Gbölö Gbië mbô rê tâ mê: Tche gi mê chí lê ganô ndê mê tchâtchu azü gbê.»

Ngâ ânje tö pö ndêkê zi Jezü

²⁶ Ndê güzu ndê Alîsabète âsê mbo nyîpî mindûu manê balê, Ndjapâ wân ânje Gabriyê lê ngâ gö ndê Galilê ndê rê në wû pâ Nâzârête. ²⁷ Tche wân tchê sê ngâ bechê-êchê ndê tche wûn-âbô sê aköchê wûn dâmba-ê, ndê rê yê wû pâ *Malê*. Ngâ köchê ndê rê yê wû pâ *Jozêfu* ndê tche dâ akrê pâ mawo ndê gbië *Davîdi* sê lakê në ngbâ yê. ²⁸ Ânje në lî bhândê yê kê tô rê päkêdê: «Amö sê la mômô. Gbölö Gbië mbô ngâ tchôtchô rê sê mö në! Tche kâ la mö.» ²⁹ Ndê Malê djê pö lâme, tchêlê kûma yê djîngili, tche sê lakê yutê yê tâ dju kê po ndê yê ndê ânje në pö ndê yê la rê lâme. ³⁰ Ânje në tô rê sê tchê päkêdê: «Mboabô wa mbô Malê, bëte Ndjapâ mbô ngâ tchôtchô rê tâ zê në. ³¹ Mô zadje güzu, kê ziadje bechê tâ köchê, kê zadje rê yê pâ Jezü. ³² Tche âwa me gbölö lê la azü, a â-eadje rê tâ yê pâ Modô ndê Ndjapâ bhâ lafô. Gbölö Gbië âzadje mbâtâ-gbië ngbâ âta në Davîdi sê tchê. ³³ Tche âwa me tâ gbië pâ azü ndê Isarayele tâ logbê. Kümändemä ndê yê në âwa pîi etê.» ³⁴ Malê tô rê sê ânje në päkêdê: «Tchî tchî sê rê âtê âwa atôko? Bête më wûn-âbo sê aköchê dâmba-a.» ³⁵ Ânje në tô rê sê tchê päkêdê: «Kpîki Yingö âjreadje pâ zê, gbôgbô ndê Ndjapâ bhâ lafô vroadje pâ zê batê tchâkrêzrö ngâ rê. Bête rê kâ ndê bechê ndê mô ziadje tchê lâme, a â-eadje rê tâ yê pâ tchanê ndê tche wâ ngbî ânyê kê dâka gbê, Modô ndê Ndjapâ. ³⁶ Wunsa Alîsabète ndê tche wâ pâ mawo ndê zê, tche wâtê êchê ndê tche kpô në. A tô rê alême pâ tche wâtê gbâkû êchê. Angêta tche kâ la güzu ndê nyîpî mindûu manê balê. ³⁷ Bête ngâ rê ndê sênê kê tâ Ndjapâ wâbo-a.» ³⁸ Käko Malê tô rê päkêdê: «Mê wâtê earê kua ndê Gbölö Gbië, äwäpä rê në mbo tâ mê batê rê ndê mo tô rê lâme.» Ânje në gbôtê yê kê rô etê.

Malê ë ndêkê wun Alîsabète

³⁹ La tchêngbâ në Malê âlafô, kê ê wândâ wândâ lê ngâ gö ndê âwâ lê gûtê aga ndê agö ndê Judê. ⁴⁰ Tche lî lê nda ndê Zakari, kê pö ndê Alîsabète. ⁴¹ Alîsabète âsê dje rê ndê Malê pö ndê yê, bechê në jêtê kê tro lê yê. Kpîki Yingö sî Alîsabète, ⁴² tche tô rê ngbôo päkêdê: «Ndjapâ ê tchôtchô pö pâ zê lê gûtê aêchê në gbê, ânyê tchôtchô pö në kâ ndjê pâ bechê ndê tche wâ lê zê lâme! ⁴³ Mê dâ tchabâ ânyê anyi Gbölö Gbië ndê më në atândê mê? ⁴⁴ Bête, ndê më âsê dje rê ndê mo pö ndê më lâme, bechê në lê mê sê lakê tro la mômô. ⁴⁵ Rê zê fû në, bëte rê ndê mo gamba rê pâ rê në âwutuadje batê rê ndê Gbölö Gbië tô rê sê mö!»

Malê pâ düwü ndêkê voga Ndjapâ

⁴⁶ Käko Malê tô rê päkêdê:

«Mê vöga Gbölö Gbië ndê mê la su mê gbê,

⁴⁷ su mê sîsî la mômô, bëte Ndjapâ, Earê kê tcha mê.

† Zûwü yömbö: Äwâtê ngâ kungôâ yô ndê a tâ tchêlê në kê chô rê ndêkê voga Ndjapâ la rê. Nyê dî Eki 30.7-8. †† Jâan âtê, tche dââbo Jâan djîsîpîli ndê Jezü-a, praâbalê tche dâ Jâan-Batîse. ‡ Nyê dî Mal 3.23-24.

⁴⁸ Bête tche wûn tchô pu mê nâ,
mëmê ndê më wâtê mbämbâ earê kua ndê yê.
Tê lêge nâ, ätö tê tchô angêta, ndâkê e la rê etê,
azü äto rê me tê mê pä, më dä êchê ndê rê mê fû.
⁴⁹ Bête Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô gbê mbô ngâ
tchôtchô rê tê mê nâ.

Tche wâtê Ndjapâ ndê tche wâ ngbî ânyê kë dâka
gbê.

⁵⁰ Tche mbö dâkâ logbê logbê
tê azü ndê andjê kpê wa yê.

⁵¹ Tche mbö akpîngbî rê lâ köbosê gbôgbô ndê yê.
Tche ndjö tchêlê azü ndê andjê nyîndê kë nyisê tê
andjê.

⁵² Tche nyôto agbiê pä mbätâ-gbiê ndê andjê atê
bêche,

kê kênga azü ndê andjê mbôtê andjê kpîêkpîê rê atê
lafô.

⁵³ Tche kü rê tê gbölösênê sê azü ndê andjê wâ la gû,
kê grô a-earê kê gbo rê la wûnwûn könô andjê.

⁵⁴ Tche zâ könô sê azü ndê Isarayêle
ndê andjê wâtê a-earê kê mbo kua ndê yê.

Sênê yûâbo tê yê ndâkê wun nyonyo

⁵⁵ *Abrahâmo* la abechê ndê yê logbê-a,
batê rê ndê tche tô pö ndâkê mbo ngâ rê sê araâta
azê alême.»

⁵⁶ Malê sê bhândê Alîsabète lâ nyîpî vötaâ, ânyê kë
gû atêndê yê.

Alîsabète zî Jâan-Batîse

⁵⁷ Lo kê zî ndê Alîsabète, tche zî bechê tê köchê.
⁵⁸ Azü ndê andjê lô ndola Alîsabète la arêma ndê yê djê
pö ndê gbölö dâkâ ndê Gbölö Gbiê mbô rê tê yê, andjê
gbê wâ ndjê la mômô tê su andjê batê tchê. ⁵⁹ Lö
mîndûu manê vötaâ ndê Alîsabète zî, andjê nê ndâkê
pa a wa bechê nê la *gasa*. Andjê nyîndê kê za rê bha
nê Zakari pä yê. ⁶⁰ Praâbalê anyî nê kôsê nê kê tô rê
pâkêdê: «Rê yê wû pä Jâan.» ⁶¹ Andjê tô rê sê tchê
pâkêdê: «Ngâ akrê pä mawo ndê zê ndê rê yê wû pä
Jâan wâbo-a.» ⁶² Andjê mbô könô andjê sê Zakari
ndâkê yu tchê tê rê ndê tche nyîndê kê za rê pä bechê
nê. ⁶³ Zakari yûkû ngâ ndöma kalakpa yö ndê a mbo
mbêtî pânê, a zâ rê sê tchê, tche mbô rê pânê pâkêdê:
«Rê yê wû pä Jâan.» Tchêlê küma azü nê gbê djîngîli.
⁶⁴ Posênê, Zakari jêtê kê po tê täfo nê. Tche sê lakê vo-
ga Ndjapâ ngbôô. ⁶⁵ Käko wawa mbô azü ndê andjê lô
ndola tchê gbê. Lê agö gbê ndê Judê ndê âwâtê aga,
azü nê gbê sê lakê to pö ndê agbölö arê ndê âmbô
lâme. ⁶⁶ Azü gbê ndê andjê djê pö nê ndê a sê lakê to
rê lâme, andjê sê lakê rî tchêlê andjê tâ lakê yutê andjê
pâkêdê: «Tchîsûwu ndê bechê lâme âwa lêe atôko?»
Bête gbôgbô ndê Gbölö Gbiê kë la tchê tê lêge nê.

Zakari pä düwü lakê to ndêma Ndjapâ

⁶⁷ Kpîki Yingö sî Zakari, bha bechê lâme, tche sê lakê
to ndêma Ndjapâ pâkêdê:

⁶⁸ «Äwäpä azê voga Gbölö Gbiê, Ndjapâ ndê azü ndê
Isarayêle.

Bête tche nê kë zâ könô sê azü gö ndê yê
kê jî andjê tchânê a-earê kê kosê andjê.

⁶⁹ Tche wân ngâ gbôgbô earê kê tcha azü sê azê.

Tche zâ tchê pä mawo ndê Davîdi, earê kua ndê yê.

⁷⁰ Batê rê ndê tche tô rê gasa alême lâ ma *a-earê ndê-*
ma yê,

ndê andjê wâ ngbî ânyê kë dâka gbê,

⁷¹ tche tô rê alême pä anyê jiadje azê tchânê a-earê
kê kosê azê

la azü ndê andjê mbo ngbongbo rê tê azê.

⁷² Tche wûn nyonyo araâta azê,

ânyê *madî* ndê yê ndê âdâka gbê,
sênê yûâbo tê yê-a.

⁷³ Bête bä ndê tche dê rê sê bha azê Abrahâmo
pâkêdê:

⁷⁴ Anyê jiadje azê tchânê a-earê kê kosê azê,
ânyê azê mboabô kua ndê yê mbô la wa-ê,

⁷⁵ ânyê azê wa ngbî kê daka gbê,

ndjê kê watê adjîrê azü lâ la yê
lê tchîsûwu ndê azê ndê logbê.

⁷⁶ Âdê andê zê nê, bechê ndê më,

mô wadje tê earê ndêma Ndjapâ ndê tche sê bhâ
lafô,

bête mô nêadje dokütchê tê Gbölö Gbiê
ndâkê nyikrê köbo yê,

⁷⁷ ndâkê nyisê köbo sê azü gö ndê yê,

ânyê a ko pö lâ küma andjê,

ânyê andjê tcha lâ kuzü.

⁷⁸ Ndjapâ ndê azê mbô tchôtchô su lakê wun nyonyo
azü tê gbölösênê,

tchê mboadje rê pä ngbänga ndê tchêlafô ta pä azê.

⁷⁹ Anyê ngbänga nê ta pä azü ndê andjê sê lâ bübü
tchô,

ndjê lâ bübü tchô ndê kuzü,

ndâkê nyisê köbo sê azê ânyê azê nê tâ la ziti su.»

⁸⁰ Âdê andê bechê nê, tche kûche lakê ge lâ Yingö.

Tche sê kütü bhâlê kpaägâ zoo êtê lo nê ndê tche mâtê
yê kraâ lâ la azü ndê Isarayêle gbê.

Pö ndâkê zî Jezü

(Mat 1.18-25)

2 Lo nê lâme, gbölö gbiê *Sezare* Ogûste zâma
ndâkê pa a mbo rê azü gbê lâ agö ndê yê gbê lâ
mbêtî ndâkê wunsê kê ngba ndê andjê. ² Dokü kê mbo
rê lâ mbêtî kë, äwâ sênê ndê Kirînus wâtê goverenêre
ndê gö ndê Sirî. ³ Azü balê balê gbê ê ndâkê mbo rê
andjê lâ mbêtî lâ gö ndê andjê la tê andjê. ⁴ *Jozêfu*

âlafô ndjë bhâ Nâzârête ndê âwâtê ngâ gö ndê Galilê ndêkê e atê *Bêtelehêmo* ndê âwâtê ngâ gö ndê Judê, sê tchô ndê a zî gbïë *Davîdi* tâ. Bête tchetchê ndê Jozê-fu, tche wâ pâ mawo ndê Davîdi. ⁵ Jozêfu ê ndêkê mbo rã yê lê mbëtî, tchetchê la *Malê*, êchê ndê tche sê lakê nã ngbã yê, dëkê Malê kã la gûzu. ⁶ Ndê andjë sê bhâ Bêtelehêmo, lö nã tâ tâ ndêkê pa Malê zi. ⁷ Tche zî dokü bechê ndê yê tâ köchê, kã gûâ tchê la lâba, kã zã tchê lê ngâ rã ndê agia zi rã lãnã, bête sê ngâ tchô ndêkê pa andjë lo tâ lê nda ndê ayirã wãbo-a.

Ânje tö pö ndê Jezü sê a-earê kê bata aëbro-ngbaga

⁸ Lê tchô nã lâme, a-earê kê bata aëbro-ngbaga sê bhâlê güsü lê bütchî lakê bata aëbro-ngbaga ndê andjë. ⁹ Ngâ *ânje* ndê Gbölö Gbïë wûtu êtê andjë, *golowäre* ndê Gbölö Gbïë tâ pâ andjë. Wawa mbô andjë tâ gbölösânë. ¹⁰ Praâbalë ânje nã tô rã sê andjë päkêdê: «Wa mböbô nyê mbô-ê, bête më nã la *tchôtchô pö*, ndê âzadje mômô tâ su azü gbê. ¹¹ Angê-ta âtã lê gö ndê Davîdi, a zî earê kê tcha nyê nã. Tche dâ *Krîsiti*, Gbölö Gbïë. ¹² Rã ndê nyê wunsã yê la rã wã kãkê: Nyê gboadje ngâ ngbelê bechê ndê a zî tchê, kã gûâ tchê la lâba, tche kã lakê lo lê ngâ rã ndê agia zi rã lãnã.»

¹³ Kpro kãkê angbãngbã aânje tchêlafô jrê êtê kûtê ânje lâme, andjë sê lakê voga Ndjapã lakê to rã päkêdê:

¹⁴ «Azã vöga Ndjapã ndê tche sê bhâ lafô, ziti su wã bëche âtã bête azü ndê tche nyîndê andjë!»

A-earê kê bata aëbro-ngbaga ë ndêkê wun Jezü

¹⁵ Ndê aânje nã gbôtê a-earê kê bata aëbro-ngbaga nã ânyë kã gû atê lafô, a-earê kê bata aëbro-ngbaga lâme tô rã lê gbâtê andjë päkêdê: «Azã êë zoo bhâ Bêtelehêmo, kã wûn rã ndê âwûtu bhâye, ndê Gbölö Gbïë nyîsê nã sã azã lâme.» ¹⁶ Andjë ê wãndã wãndã kã gbô Malê la Jozêfu, la ngbelê bechê nã ndê tche lö lê ngâ rã ndê agia zi rã lãnã. ¹⁷ Ndê a-earê kê bata aëbro-ngbaga lâme âsã wun ngbelê bechê nã, andjë tô tchêngbã pö ndê ânje tô rã pâ yê. ¹⁸ Azü gbê ndê andjë djê pö ndê a-earê kê bata aëbro-ngbaga lâme, tchêlê küma andjë gbê djîngili. ¹⁹ Andê Malê, tche bâta rã lê su yê lakê za küma yê tâ. ²⁰ Ndê a-earê kê bata aëbro-ngbaga lâme sê lakê gu lê köbo, andjë sê lakê lusê Ndjapã lakê voga tchê, bête rã gbê ndê andjë djê rã ânyë kã wûn rã, âmbô batê rã ndê ânje nã tô rã sê andjë dokütchê.

A zã rã pâ Jezü

²¹ Lö mindûu manë vötaâ pãnã, andjë wã bechê nã la *gasa*, kã zã rã pâ yê pâ Jezü, bête ânje nyîsê rã lâme dokütchê ndêkê pa Malê za gûzu.

A zã Jezü sê Ndjapã

²² Pãnã ndê Malê zî, lo nã tâ tâ ndêkê pa a djutu kãkpö ndê andjë batê rã ndê *ndië* ndê *Möyize*[†] yûkû nã, kãko andjë ê la Jezü atê *Jerûzalêmo* ndêkê za tchê sê Gbölö Gbïë. ²³ Bête ndië ndê Gbölö Gbïë tö rã päkêdê: «Dokü bechê tâ köchê ndê a zî tchê, äwãpã a za tchê ngbî bête Gbölö Gbïë^{††}.» ²⁴ Jozêfu la Malê wã ndjë *ngela* batê rã ndê ndië ndê Gbölö Gbïë yûkû nã: Äwãpã a kã apuli bïchuû, âdãndjë agroô bïchuû[‡].

²⁵ Ngâ köchê alême kãdje bhâ Jerûzalêmo, rã yê wü pâ Simeyön. Köchê lâme wâtê djîrê akrã, kã kpê wa Ndjapã. Tche sê bête akrã ndê tche nã ndêkê tro ngûla azü ndê Isarayele. *Kpîki Yingö* kã pâ yê. ²⁶ Kpîki Yingö tö rã sê tchê päkêdê, tchê tchuabô tee-a, zoo kã wun Krîsiti ndê Gbölö Gbïë wan tchê. ²⁷ Kpîki Yingö tongo tchê atêlê *gbölö nda Ndjapã*. Ndê bha Jezü la anyi nã ê la tchê ndêkê pa a mbo rã ndê ndië yûkû nã tâ yê, ²⁸ Simeyön zã tchê êtchânê yê, kã zã ayiãbã sê Ndjapã, ânyë kã tô rã päkêdê:

²⁹ «Angãtã Gbölö Gbïë, Äwãpã mo gbotê earê kua ndê zã tche tchu la ziti su, gundêsã pö ma zã.

³⁰ Bête më wûn earê kê tcha azü ndê mo wãn tchê la lala më nã,

³¹ ndê mo nyîkrã tchê tchâtchu azü gbê.

³² Tche wâtê ngbãnga ndêkê nyisê zã sã azü pâ cho âtã gbê,

ânyë a lusê Isarayele, azü ndê zã.»

Simeyön tö ndêma Ndjapã

³³ Tchêlê küma Bha la anyi Jezü djîngili tâ pö ndê Simeyön tô rã pâ Jezü. ³⁴ Simeyön ê tchôtchô pö pâ andjë, kã tô rã sê Malê anyi Jezü päkêdê: «Ndjapã zã bechê âtã ndêkê pa lê köbosê yê angbãngbã azü ndê Isarayele te, ânyë angãnê alafô. Tche âwa me tâ ngâ sînyî rã ndê Ndjapã, praâbalë azü koadje sãnã, ³⁵ kãko ânyë pö bhâtê su azü wutu gbê kraê ësûwu. Âdã andê zã nã Malê, kãkã nã âkadje mö batê besala ndê a sù mö la rã.»

Âna wâtê earê ndêma Ndjapã

³⁶ Ngã êchê kã tâ ndê tche to ndêma Ndjapã, rã yê wü pâ Âna. Tche dâ ëwünrã ndê Fanuwêle, pâ mawo ndê Asêre. Tche dü nã. Ndê tche tô köchê lê bechê-êchê tâ yê, andjë mbô ngû mindûu manë bïchuû.

³⁷ Pãnã köchê nã tchû tâ yê. Tche wã la ngû tâ azü voanë la tchêpã nã voanë. Logbê tche kã kütû bhâlê gbölö nda Ndjapã. Tchêlê bütchî la tchêdalo, tche mbô kua ndê Ndjapã, tche kôsê kizî, kã to pö sê Ndjapã.

³⁸ Kpôtê lo nã lâme, tchetchê ndjë gbê tche wûtu, kã sê lakê za ayiãbã sê Ndjapã. Tche tô pö ndê bechê nã sê

† Nyê dî Lev 12.3,6. †† Nyê dî Eki 13.2,12. ‡ Nyê dî Lev 12.8.

azü gbê, ndê andjê sê bëte lo në ndê Ndjapã ji azü ndê Jerûzalêmo lâ yûkû.

Bha la anyi Jezü dôtê andjê la Jezü atê Názârête

³⁹ Ndê bha Jezü la anyi në mbô rã gbê ndê ndië ndê Ndjapã yûkû në, andjê dôtê andjê atê Názârête ndê âdê ngã gö ndê Galilê, gö ndê andjê. ⁴⁰ Âdã andê beché në, tche kûche kã kpôkpo tã yê. Kûma yê wã lanã tã gbölösânã, ânyê tchôtchô su ndê Ndjapã kã pã yê.

Jezü wã la ngû 12, kã lí atêlê gbölö nda Ndjapã

⁴¹ Lã ngû balë balë, bha Jezü la anyi në ë atê Jerûzalêmo bëte *kpülü ndê Pãke* ndê ajuifu. ⁴² Ndê Jezü wã la ngû lâ könô gbê tchêpã në bichuû, tchetchê la anyi në la bha në andjê ê ndê kpülü në batê rê ndê ndië ndê ajuifu yûkû në. ⁴³ Ndê kpülü në kã, bha Jezü la anyi në gû gutê. Jezü sê andê yê në po bhã Jerûzalêmo. Bha në la anyi në wûn-âbo sãnã-a. ⁴⁴ Andjê wûntí pã Jezü kã lâ gûtê angã andjê ndê andjê pãla la andjê pã köbo në. Andjê mbô lö balë lâ köbo. Pãnã andjê jêtê kã pu tchê lâ gûtê arêma ndê andjê la araagü andjê. ⁴⁵ Praãbalë andjê gbôabo tchê-a, ânyê kã dôtê andjê lakê pu tchê bhã Jerûzalêmo. ⁴⁶ Lã võtaã lö në, andjê gbô tchê lâ gbölö nda Ndjapã, dëké tche sê në lâ gûtê agbölö a-earê kã nyisê ndië. Tche kã lakê dje andjê lakê yu andjê la pö. ⁴⁷ Azü gbê ndê andjê djê tchê, tchêlê kûma andjê djíngili tãkê wunsê rã ndê yê, lakê to tchêngbã pö ndê tche to rê sê andjê. ⁴⁸ Ndê bha Jezü la anyi në âsê wun tchê, tchêlê kûma andjê djíngili, anyi në tã rê sê tchê pãkêdê: «Modô ndê më, bëte giamã mo mbô tã ârã kãkê? Bha zã la mëmê, su ârã wã ngbã ngbã zã lakê pu mö.» ⁴⁹ Jezü tã rê sê andjê pãkêdê: «Nyê pü më bëte giamã? Nyê wûn-âbo sãnã pã, äwãpã më sã lâ nda ndê Bha më?» ⁵⁰ Praãbalë bha në la anyi në djêãbo tchêlê pö në ndê tche tã rê lâme-a.

⁵¹ Pãnã Jezü dôtê yê la andjê atê Názârête. Tche djê ma bha në la anyi në. Rã gbê ndê âwûtu lâme, anyi në bâta rê tã su yê. ⁵² Jezü kûche, ânyê kûma yê ndê âwã lanã sê lakê gëgë, ânyê kã mbo rã ndê yê fû tã Ndjapã la azü gbê.

Kã mu pö ndê Jãan-Batíse

(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Jan 1.19-28)

3 Lã ngû lâ könô gbê tchêpã në mindûu në ndê Tibêre wã alême gbölö gbië, Põnse Pilãte wã alême tã governêre pã cho ndê Judê. *Hêrôde* wãtê kãmãndã pã cho ndê Galilê, ânyê yíngã yê Filípe wãtê kãmãndã pã cho ndê Iturê la Trãkôníte. Lizãniãse wãtê kãmãndã pã cho ndê Äbilêne. ² Lã ngû në lâme, Hãne la Käyífu wã ndjê alême tã agbölö a-earê kã wa ngela sê Ndjapã, ânyê Ndjapã zã pö sê Jãan modô ndê Zakãri, bhãlê kpaëgã ndêkã to rê sê azü. ³ Jãan ê kulê agö

ndê âwã ndola ngû ndê Jurudên. Tche ë lakê mu pö sê azü pãkêdê: «Nyê gbôtê bãndi kã mbo rã ndê nyê, kã gbo batême, Ndjapã ko pö lâ kûma nyê!»

⁴ Rã lâme wûtu gundêsê në ndê Ezayi *earê ndãma Ndjapã* mbô rã lâ mbêti dokütchê alême pãkêdê:

«Ngã akrã ön bhãlê kpaëgã pãkêdê:

Nyê nyíkrã köbo Gbölö Gbië,
nyê nyíkrã aköbo yê ngebêwôn-ë!

⁵ Akudü gbê ndê âwã lâ köbo,

a âmeadje rã,

aga la akoto gbê,

a ândjoadje tchêlê në âwã kpalakata.

Ängólê-ngölê köbo,

a ânyíkrãadje rã.

Aköbo ndê âwã la tãme,

a â-uadje atãme në

ânyê köbo në nyíkrãtê yê.

⁶ Kãko ânyê azü gbê wun-adje

kã tcha tchô ndê Ndjapã.»

⁷ Angbãngbã kpülü azü në pu Jãan ndêkã gbo

batême. Tche tã rê sê andjê pãkêdê: «Nyenyê ndê nyê wãtê akãngê âtã! Tchabã kã ndê ânyísê në sê nyê pãkêdê nyê kpe wa mërã ndê Ndjapã ndê ânã lâme?»

⁸ Nyê mbô rã ndê ânyísê në pã nyê gbôtê bãndi kã mbo rã ndê nyê në. Nyê jëãbô jêtê kã to rê bhãtê su nyê pãkêdê: «*Abrahãmo* dã bha ârã!» Bête më tã rê sê nyê pãkêdê, atãme ndê nyê wun rã âtã, Ndjapã kã la gbôgbô ndêkã mbo rã pã ädotê yê tã abechê ndê Abrahãmo. ⁹ Dekã kã tchêtchêchê ndêkã de ada yô la chêchê në gbê. Ayô gbê ndê âlêãbô atchôtchô lëlê në lâ-ê, a âdeãdje rã kã yí rã bhãlê wo.»

¹⁰ Akpülü azü në yû Jãan pãkêdê: «Giamã kã ndê ârã wã ndêkã mbo rã?» ¹¹ Jãan tã rê sê andjê pãkêdê: «Akrã ndê tche wã la lâba bichuû, äwãpã tche za ngãnã sê akrã ndê tche wãbô wã la rã-ê. Akrã ndê tche wã la kizí, äwãpã tche za ngãnã sê akrã ndê tche wãbô wã la rã-ê.»

¹² Azü ndê andjê pala makêche-lapöo në ndjê ndêkã gbo batême, andjê yû Jãan pãkêdê: «Earê kã nyisê rã, giamã kã ndê ârã wã ndêkã mbo rã?» ¹³ Jãan tã rê sê andjê pãkêdê: «Nyê yüãbô kû rã yû âropã anã ndê ndië nyísê në-ê.»

¹⁴ Aturûgu yû ndjê tchê pãkêdê: «Änyê andê ârã në? Giamã kã ndê ârã wã ndêkã mbo rã?» Tche tã rê sê andjê pãkêdê: «Nyê zãbô makêche ndê akrã zã la gbôgbô-ê, kã yiabô pö yí lâ kûma akrã ndêkã kã makêche ndê yê-ê, äwãpã nyê za su nyê kütü tã makêche-kua ndê nyê.»

¹⁵ Batê rã ndê azü në gbê sê lakê krã bëte *Krísiti*, andjê sê lakê yutê andjê pãkêdê: «Jãan kã ndê âdê Krísiti në.» ¹⁶ Jãan tã rê sê andjê gbê pãkêdê: «Mëmê, më zã kütü batême ndê ngû sê nyê. Ngã akrã ndê tche wã la gbôgbô kã rô më nãadje. Më ndôabo la sê yê ndêkã zu wû dakpo tã da yê-a. Tchê zadje batême ndê

Kpîki Yingö la andê wo sê nyê. ¹⁷ Tche kä la tchêkrî tchânê yê ndêkê pe tchêlê rəgɔ ndê yê lakê rɔa akrətche në lê andjî rəgɔ në. Tchê paladje andjî rəgɔ ndê yê gbê kə rə bhâlê gro ndê yê. Praâbalê tchê paladje akrətche në kə to wo étâ, wo në dâ wo ndê âwâbô wâ ndêkê wɔɔ-ê.»

¹⁸ Jâan tö angâ apö tê gbölösênê ndêkê za gbôgbô tî su azü, lakê nyisê Tchôtchô Pö sê andjê.

¹⁹ Praâbalê Jâan hrô tê gbölösênê la Hêrôde ndê tche wâtê gôverênêre pâ cho ndê Galilê, bête rə ndê tche tö Hêrôdiâde tchânê yîngâ yê, ndjê bête rə ndê tche mbô angâ angbongbo arə tê gbölösênê. ²⁰ Käko Hêrôde kä mbô ngâ ngbongbo rə ndê ârô masênê, tche zâ Jâan kə yî tchê bhâlê nda kângâ.

Batême ndê Jezü

(Mat 3.13-17; Mar 1.9-11)

²¹ Ndê azü gbê gbô batême, Jezü gbê nê ndjê ndêkê gbo rə. Sênê ndê Jezü âsê to pö sê Ndjapâ, manda tchêlafô krô-ê, ²² Kpîki Yingö jrê pâ yê batê grôgrô puli. A djê tchêlê ngâ gî bhâ lafô päkêdê: «Mo dâ Modô ndê mē ndê mē nyîndê zâ tê gbölösênê, su mē fū la mö gbê.»

Araâta Jezü

(Mat 1.1-17)

²³ Ndê Jezü jêtê kə mbo kua ndê yê, tche wä alême la ngü ndola tê akrə gbê la lê könô gbê. Azü wüntî pâ tche wâtê modô ndê *Jozêfu*, ndê tche wâtê modô ndê Heli. ²⁴ Heli wâtê modô ndê Matä, Matä wâtê modô ndê Levi, Levi wâtê modô ndê Melekî, Melekî wâtê modô ndê Janayi, Janayi wâtê modô ndê Jozêfu, ²⁵ Jozêfu wâtê modô ndê Mätätîase, Mätätîase wâtê modô ndê Âmôse, Âmôse wâtê modô ndê Nähûme, Nähûme wâtê modô ndê Eseli, Eseli wâtê modô ndê Nagayi, ²⁶ Nagayi wâtê modô ndê Mähâte, Mähâte wâtê modô ndê Matatiä, Matatiä wâtê modô ndê Chemeyën, Chemeyën wâtê modô ndê Jösêke. Jösêke wâtê modô ndê Jodä.

²⁷ Jodä wâtê modô ndê Yohanä, Yohanä wâtê modô ndê Resä, Resä wâtê modô ndê Zöröbäbêle, Zöröbäbêle wâtê modô ndê Chêälätiyêle, Chêälätiyêle wâtê modô ndê Neri, ²⁸ Neri wâtê modô ndê Melekî, Melekî wâtê modô ndê Adî, Adî wâtê modô ndê Kösâme, Kösâme wâtê modô ndê Êlêmädâme, Êlêmädâme wâtê modô ndê Êre, ²⁹ Êre wâtê modô ndê Jezü, Jezü † wâtê modô ndê Eliezêre, Eliezêre wâtê modô ndê Jörîme, Jörîme wâtê modô ndê Matä, Matä wâtê modô ndê Levi. ³⁰ Levi wâtê modô ndê Simeyön, Simeyön wâtê modô ndê Judä, Judä wâtê modô ndê Jozêfu, Jozêfu wâtê modô ndê Jônâme, Jônâme wâtê modô ndê Êliäkîme.

† Jezü në âtə wâbo tê modô ndê Ndjapâ-a.

³¹ Êliäkîme wâtê modô ndê Meleä, Meleä wâtê modô ndê Menä, Menä wâtê modô ndê Matatä, Matatä wâtê modô ndê Natän, Natän wâtê modô ndê *Davîdi*, ³² Davîdi wâtê modô ndê Jesê, Jesê wâtê modô ndê Öbêde, Öbêde wâtê modô ndê Bôäze, Bôäze wâtê modô ndê Selä, Selä wâtê modô ndê Nasön, ³³ Nasön wâtê modô ndê Âminädâbo, Âminädâbo wâtê modô ndê Âdimîne, Âdimîne wâtê modô ndê Arinî, Arinî wâtê modô ndê Eserön, Eserön wâtê modô ndê Pêrêse, Pêrêse wâtê modô ndê Judä, ³⁴ Judä wâtê modô ndê *Jakôbo*, Jakôbo wâtê modô ndê *Izâke*, Izâke wâtê modô ndê Abrahâmo, Abrahâmo wâtê modô ndê Terä, Terä wâtê modô ndê Nähôre. ³⁵ Nähôre wâtê modô ndê Sêrûge, Sêrûge wâtê modô ndê Rewü, Rewü wâtê modô ndê Pêlêge, Pêlêge wâtê modô ndê Ebêre, Ebêre wâtê modô ndê Chelä, ³⁶ Chelä wâtê modô ndê Kênâme, Kênâme wâtê modô ndê Äräpâkäsâde, Äräpâkäsâde wâtê modô ndê Sême, Sême wâtê modô ndê Nowê, Nowê wâtê modô ndê Lêmêke, ³⁷ Lêmêke wâtê modô ndê Mätüsälême, Mätüsälême wâtê modô ndê Hênôke, Hênôke wâtê modô ndê Yêrêde, Yêrêde wâtê modô ndê Mähälälêle, Mähälälêle wâtê modô ndê Kenän, ³⁸ Kenän wâtê modô ndê Ênôse, Ênôse wâtê modô ndê Sête, Sête wâtê modô ndê *Adâme*, Adâme wâtê modô ndê Ndjapâ.

Jâbolo bölo Jezü

(Mat 4.1-11; Mar 1.12-13)

4 Jezü sîsî la *Kpîki Yingö*, tche tö bhâtê ngü ndê Jurudên kə kângbâ yê, ânyê Kpîki Yingö tongo tchê kə ê la tchê atêlê kpaëgâ. ² *Jâbolo* vü tchê bhaye lê lö tê azü bichuû. Jezü zîâbo rə lê alö në lâme-a. Ndê alö në lâme âsê ro, gɔ nyû tchê. ³ Käko Jâbolo tö rə sê tchê päkêdê: «Âdə mo âdə Modô ndê Ndjapâ, to rə sê täme âtə âdôtê yê tê mâpa.» ⁴ Jezü tö rə ndênê sê tchê päkêdê: «Mbëtî Ndjapâ tö rə päkêdê: «Akrə sêâbo sūwu âtə kütü bête mâpa-a †.»»

⁵ Jâbolo kə ê la tchê tûrɔ bhâ lafô, kə nyîsê agö-gbië ndê tchêbêche gbê sê tchê, ⁶ kə tö rə sê tchê päkêdê: «Mê äza gbôgbô sê mö ndêkê sə pâ agö ndê tchêbêche âtə gbê la arə ndê âwâ pânê. A kû arə lâme në gbê sê mē, mē kä la gbôgbô ndêkê kɔ rə sê akrə batê su mē nyîndê në. ⁷ Âdə mo âgɔtə tchâtchâ mē, mē kuadje arə lâme gbê sê mö.» ⁸ Jezü tö rə ndênê sê tchê päkêdê: «Mbëtî Ndjapâ tö rə päkêdê: «Äwäpâ mo voga Ndjapâ Gbölö Gbië ndê zə, kə mbo kütü rə la tchê ‡.»»

⁹ Jâbolo kə ê la tchê atê *Jerûzalêmo*, kə zâ tchê bhâlê kûma *gbölö nda Ndjapâ*, kə tö rə sê tchê päkêdê: «Âdə mo âdə Modô ndê Ndjapâ, amö to lê kûma nda âtə kə tê atê bêche, ¹⁰ bête Mbëtî Ndjapâ tö rə päkêdê: «Ndjapâ âzadje ma sê *aânje* ndê yê ndêkê bata mö. ¹¹ And-

†† Nyê dî Det 8.3. ‡ Nyê dî Det 6.13.

jê âza mö ëtchânê andjê ânyë mo gũteabô da zë gũte tê ngâ tãme-ê †.»¹² Jezü tô rê ndênä sê tchê päkêdê: «Mbëti Ndjapã tö rê päkêdê: «Âwãbo pä mo bolo Ndjapã Gbölö Gbië ndê zë-a †.»¹³ Ndê Jâbolo vû tchê lâ arê gbê tũrũ-ê, tche gbôtê Jezü, kê rô tũrũ etê ndêkê sê bëte ngâ lö.

Jezü jêtê kê mbo kua ndê yê bhâ Galilë

¹⁴ Jezü dôtê yê atê Galilë, tche sîsî la gbôgbô ndê Kpî-ki Yingö. A sê lakê to pö ndê yê lâ agö në gbê. ¹⁵ Tche nyisê rã lâ *anda kê voga Ndjapã*, azü gbê tö tchôtchô pö ndê yê.

Azü ndê Nãzãrête kôsê Jezü

(Mat 13.53-58; Mar 6.1-6)

¹⁶ Jezü ê atê Nãzãrête, gö ndê tche kũche lãnê. Lã lö *sabãa* tche lí lâ nda kê voga Ndjapã batê rê ndê tche mbo tchê rê logbê. Tche âlafô ndêkê di Mbëti Ndjapã. ¹⁷ A zã mbëti ndê Ezayî *earê ndêma Ndjapã* sê tchê. Tche vrô tchêla mbëti në, kê gbô sãnê ndê âtô rô päkêdê:

¹⁸ «Yingö ndê Gbölö Gbië kê pä mê, tche sü kãdã lâ kũma mê ndêkê nã la *Tchôtchô Pö* sê a-earê yũkü.

Tche wãn mê ndêkê to rê sê a-earê kãnga pä a jî andjê nê,

ndêkê za kê wun tchô sê a-earê föla.

Tche wãn mê ndêkê ji azü ndê a yuku andjê,

¹⁹ ndêkê to pö ndê ngü ndê Gbölö Gbië mbo dãkã lãnê †.»

²⁰ La tchêngbã në Jezü gũã tchêla mbëti në, kê zã rê ëngbãnê sê earê kê mbo kua në, kê sê ëbêche. Azü gbê ndê andjê sê ndjê lâ nda kê voga Ndjapã në wũn Jezü gbôô. ²¹ Kãko Jezü jêtê kê to rê sê andjê päkêdê: «Pö lâ mbëti âtã wã nã tã lëge nã angêta âtã ndê nyë sê lakê dje rê âtã.» ²² Azü gbê tö pö ndê Jezü, tchêlê kũma andjê gbê djîngili bëte atchôtchô pö ndê âwũtu lâ ma yê. Andjê sê lakê yutê andjê päkêdê: «Modô ndê *Jozêfu* dâãbo tchê âtã?» ²³ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê toadje ndoka âtã sê mê tã lëge nã päkêdê: «Dokotöro, amö tcha tã zã la tã zã.» Nyê âto ndjê rê me sê mê päkêdê: «Ârã djê pö ndê arê gbê ndê mo mbô rê bhâ Kãpërênäyũmo lâme nê, äwãpä mo mbo ndjê arê nã lâme tchãtã lâ gö ndê zã.»

²⁴ Jezü kê tô rê sê andjê päkêdê: «En-en, tã lëge nã mê tö rê sê nyê: A lûãbo sê ngâ earê ndêma Ndjapã lâ gö ndê yê-a. ²⁵ Tã lëge nã mê tö rê sê nyê päkêdê: Losê *Elie* earê ndêma Ndjapã, nyivró nyíãbo lâ ngü vötaã la nyípi mindũu manã balë-a, ânyë gũ zã gö në gbê. Lã lö lâme, aëchê lâ ndavrö ngbã tã gbölösãnê lâ gö ndê Isarayële. ²⁶ Ndjapã wãn-ãbo Elie sê ngâ ëchê lâ gũtê andjê lâme-a. Tche wãn Elie kütü sê ngâ ëchê lâ ndavrö

ndê tche sê bhâ Sareptã, gö ndê âwã lâ Sidön. ²⁷ Ndjê, losê Elizê earê ndêma Ndjapã, a-earê bromã rö sãnê lâ gö ndê Isarayële. Elizê tchãbo ngãnê lâ gũtê andjê-a. Praãbalê tche tchã kütü Naamãn, akrê gö ndê Siri.»

²⁸ Ndê azü gbê ndê andjê sê lâ nda kê voga Ndjapã në âsê dje pö lâme, tchêlê andjê kũ andjê tã gbölösãnê. ²⁹ Andjê gbê âlafô, kê zã Jezü, kê wũtu la tchê lâ gö nã, kê zã tchê bhãlê kũma aga ndê andjê mbô gö ndê andjê pãnê, ndêkê nyoto tchê atê bëche. ³⁰ Praãbalê Jezü wũtu lâ gũtê andjê kênê-ê, kê rô etê.

Jezü grö ngbongbo tchozö lâ ngâ köchê bhâ Kãpërênäyũmo

(Mar 1.21-28)

³¹ Jezü ê atê Kãpërênäyũmo, gö ndê âwã lâ Galilë, kê sê lakê nyisê rã sê azü logbê lâ lö sabãa. ³² Tchêlê kũma azü në gbê djîngili lâ köbosê kê nyisê rã ndê yê, bëte tche tö pö la gbôgbô ndê Ndjapã. ³³ Lã nda kê voga Ndjapã në, ngâ köchê kãdje la ngbongbo tchozö lâ yê. Tche sê lakê ta wãrê päkêdê: ³⁴ «Êe! Giamã mo nyíndê në tã ârã, Jezü akrê gö ndê Nãzãrête, mo në ndêkê won ârã wön? Mê wũnsê zã në gbê: Mo wã ngbî kê dãka gbê, ndê Ndjapã wãn mö!» ³⁵ Jezü hrô la tchê la gbôgbô, kê tô rê sê tchê päkêdê: «Ngbo ma zã tã! Kê wũtu lâ köchê âtã-ê!» Ngbongbo tchozö në yí köchê lâme kpukulukpu ëbêche lâ la azü gbê, kê wũtu lâ yê, kê mbôãbo ngâ ngbongbo rã tã yê balë-a.

³⁶ Tchêlê kũma azü gbê djîngili, andjê sê lakê yutê andjê päkêdê: «Pö âtã nyíndê kê to rê atoko? Köchê âtã tö pö la gbôgbô sê angbongbo atchozö andjê wũtu nyê-o!» ³⁷ Pãnê pö ndê Jezü zã tchêlê agö në gbê.

Jezü tchã angbãngbã azü ndê andjê wã la tãkômbô

(Mat 8.14-17; Mar 1.29-34)

³⁸ Jezü wũtu lâ nda kê voga Ndjapã në, kê ê atê tchãalê ndê ngâ köchê ndê rê yê wũ pä Chemön. Tã ëchê-mbïë Chemön wô tã gbölösãnê, a yũkü në sê Jezü pä tche mbo ngâ rã tã pö ndê yê. ³⁹ Jezü ndrã pä yê, kê hrô la tãkômbô ndê wo kütê yê në, ânyë tãkômbô ndê wo kütê yê në gbôtê yê-ê. Posãnê tche âlafô, kê sê lakê kũ kîzî sê andjê.

⁴⁰ La zitî tchêndêgölo në, azü gbê ndê andjê wã la a-earê tãkômbô ngbî ngbî bhãndê andjê, andjê nê la a-earê tãkômbô në sê Jezü. Tche tô kônô yê pä andjê balë balë gbê, kê tchã andjê. ⁴¹ Angbongbo atchozö wũtu lâ angã azü në tã gbölösãnê lakê on ngbôô päkêdê: «Mo dë Modô ndê Ndjapã!» Jezü hrô la andjê, kê kítê köbo tã andjê ndêkê po-ê, bëte andjê wũnsê në nê pä tche dë *Krísiti*.

† Nyê dî Aps 91.11-12. †† Nyê dî Det 6.16. ‡ Nyê dî Eza 61.1-2.

Jezü mü pö lâ anda kê voga Ndjapä

(Mar 1.35-39)

⁴² Ndê tchô krâ, Jezü wûtu lâ gö nê, kê ê atêsê ngâ tchô ndê azü sââbô sê tâ-ê. Ngâ kpûlû azü sê lakê pu tchê. Ndê andjê gbô tchê, andjê kîtê yê ndêkê pa tche roabô rô tê andjê. ⁴³ Praâbalê Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Äwäpä më mu Tchôtchô Pö ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapä* sê azü lâ adî gö nê, bëte rê kä ndê Ndjapä wân më.» ⁴⁴ La tchêngbâ nê Jezü mü pö lâ anda kê voga Ndjapä lâ agö ndê Judê.

Jezü ë adokü adjisîpili

(Mat 4.18-22; Mar 1.16-20)

5 Têngâlo, Jezü krê tê maga gbölo kpakpa ngü ndê Jênêzârête. Akpûlû azü nê kê tâkpa ndrotê yê lakê gbrogbrotê andjê ndêkê dje pö Ndjapä. ² Tche wûn külû bichuü tê maga ngü nê. A-earê kê pu agiangü nê jrê lônê, kê sê lakê djutu gbânda ndê andjê. ³ Jezü â lâ ngâ külû nê balê ndê âwâtê andê Chemön, kê yûkû nê sê Chemön nê pä tche gi tîê külû nê boo atêlê gûgû nê. Jezü sê êlê külû nê, kê sê lakê nyisê rê sê kpûlû azü nê.

⁴ Ndê Jezü tô pö nê gbê, tche tô rê sê Chemön päkêdê: «Amö gi külû nê atêsê dälî nê, pânê momö la angâ zê nyê yî gbânda ndê nyê lâ ngü ndêkê pu agiangü.» ⁵ Chemön tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rê, ârê mbö kua lâ büтчî âtê tikpîf, kê gbôâbo ngâ rê balê-a. Âbatê mo tô rê, më âyi gbânda nê.»

⁶ Ndê andjê yî rê, andjê gbô agiangü tê gbölösênê, tchêlê gbânda nê jêtê kê soa la agiangü nê-ê. ⁷ Andjê hrê angâ andjê ndê andjê sê lâ ngâ külû nê lâme pä andjê nê pu anyê. Andjê nê, kê kû agiangü zoo tchêlê külû nê bichuü gbê sî-î, kê sê lakê mîndî mîndî. ⁸ Ndê Chemön wûn rê kâko, tche gûte tchâtchâ Jezü, kê tô rê päkêdê: «Gbölo Gbië, gitê zê tê më bhâchî, bëte më dâ earê ngbongbo rê.» ⁹ Tchâme, wawa mbô Chemön la azü gbê ndê andjê sê ndrotê yê, bëte agiangü ndê andjê gbô andjê tê gbölösênê lâme. ¹⁰ Araagü nê ndê andjê yî gbânda la andjê, Jâke la Jâan amodô ndê Zebede wä ndjê gbê la wawa. Jezü tô rê sê Chemön päkêdê: «Mboabô wa mbô-ê, ndêkê to tê tchô angêta, mo âwatê earê kê pu azü.» ¹¹ Andjê kê la akûlû ndê andjê bhâ ma djagî ngü, kê gbôtê arê ndê andjê gbê, kê tê ngbâ Jezü.

Jezü tchâ ngâ earê broma

(Mat 8.1-4; Mar 1.40-45)

¹² Ndê Jezü sê lâ ngâ gö, ngâ köchê kadje ndê broma kûku tchê gbê. Tche âsê wun Jezü, kê tê tchâtchâ yê, kê dî tchêlê ma yê päkêdê: «Gbölo Gbië, mo ânyindê nê, mbo rê ndêkê pa tê më daka-ê.» ¹³ Jezü yî könô yê, kê grû tchê, kê tô rê päkêdê: «Mê nyîndê nê nê, tê zê dâ-

ka-ê!» Djîrê, broma nê gbôtê köchê lâme-ê. ¹⁴ Jezü tô rê sê tchê la gbôgbô päkêdê: «Toabô rê tô sê ngâ akrê-ê. Praâbalê amö e kê matê zê tê *earê kê wa ngela* sê Ndjapä, kê kû rê ndê *Möyize* tô pö ndênê alême ndêkê nyisê nê sê azü gbê pä tê zê dâka nê.» ¹⁵ Kâko a sê lakê to pö ndê Jezü etê. Agbölö akpûlû azü pâlatê andjê ndêkê dje Jezü, ndjê ndêkê pa tche tcha andjê lâ tâkömbô ndê andjê. ¹⁶ Praâbalê Jezü gbôtê andjê kê ê atêsê ngâ tchô ndê azü sââbô sê tâ-ê ndêkê to pö sê Ndjapä.

Jezü tchâ ngâ köchê ndê tche ngêwele

(Mat 9.1-8; Mar 2.1-12)

¹⁷ Têngâlo, Jezü sê lakê nyisê rê. *Afariziën* la *a-earê kê nyisê* ndië sê ndrotê yê. Andjê tô lâ ayëyë gö gbê ndê âwâ bhâ Galilê, la Judê, la gö ndê *Jerûzalêmo* ânyê kê nê. Gbôgbô ndê Gbölö Gbië kê la tchê ânyê tche tchâ a-earê tâkömbô.

¹⁸ Angâ azü zâ ngâ köchê ndê tche ngêwele pâ küngrê, kê nê la tchê. Andjê nyîndê kê li la tchê ndêkê za tchê kpô tchâtchu Jezü, ¹⁹ kê wûn-âbo sênê ndê andjê li la tchê tâ-a, bëte kpûlû azü nê. Kâko andjê â la tchê lâ kûma nda, kê krô grü, kê jrê tchê la küngrê ndê yê nê êlê gûtê azü kpô tchâtchu Jezü. ²⁰ Ndê Jezü wûn rê ndê andjê zâ su andjê gbê sê tchê, tche tô rê sê köchê ndê tche ngêwele lâme päkêdê: «Köchê, a kô pö lâ kûma zê nê.» ²¹ A-earê kê nyisê ndië la afariziën jêtê kê to rê bhâtê su andjê päkêdê: «Köchê âtê dâ tchabâ ânyê kê drô Ndjapä âtê? Tchabâ âwâ ndêkê ko pö lâ kûma azü? Kütü Ndjapä balê!» ²² Jezü wûnsê pö bhâtê su andjê, kê tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê rî tchêlê nyê kâko bëte giamâ? ²³ Ndêkê to rê päkêdê: «A kô pö lâ kûma zê nê», la ndêkê to rê päkêdê: «Alafô kê nê», anêbâ kê ndê âwâtê mömô nê? ²⁴ Praâbalê më nyîndê nê pä nyê wunsê nê pä *Modô ndê Akrê* kê la gbôgbô pä cho âtê ndêkê ko pö lâ kûma azü.» Kâko Jezü tô rê sê köchê ndê tche ngêwele lâme päkêdê: «Mê tô rê sê mö: Alafô, kê zâ küngrê ndê zê, kê gûgû atêndê zê!» ²⁵ Posênê, köchê nê âlafô lâ la azü gbê, kê zâ küngrê ndê tche lô pânê âme, kê gû atêndê yê lakê voga Ndjapä. ²⁶ Tchêlê kûma azü nê gbê djîngîli, wawa mbô andjê, andjê sê lakê voga Ndjapä, kê tô rê päkêdê: «Ârâ wûn ngâ kpîngbî rê ndê ârôpâ kûma azü angêta!»

Jezü ë Levî ndêkê nê ngbâ yê

(Mat 9.9-13; Mar 2.13-17)

²⁷ La tchêngbâ nê Jezü wûtu, kê wûn ngâ earê kê pala makêche-lapöo ndê rê yê wû pä *Levî*. Tche sê bëche bhâ sênê ndê a pala makêche-lapöo tâ. Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Nê ngbâ më!» ²⁸ Levî âlafô, kê gbôtê kua ndê yê gbê, kê zâ tchêngbâ Jezü. ²⁹ Pânê Levî mbô ngâ gbölo kpûlû bhâ tchêalê ndê yê sê Jezü.

Angbängbä a-earê kê pala makətche-lapöo la angâ azü ngbî kä ndjê lakê zi rə la andjê. ³⁰ Afariziën la a-earê kê nyisê ndië sê lakê to tchêlê pö nă, andjê tö rə sê *adjisîpili* ndê Jezü pəkêdê: «Bête giamâ kä ndê nyê zi rə, lakê ndjo rə la a-earê kê pala makətche-lapöo la a-earê ngbongbo rə?» ³¹ Jezü tö rə ndênê sê andjê pəkêdê: «Âdêâbo azü ndê tê andjê wâ la sênê kä ndê âe ndêkê wun dokotöro-a, praâbalê kütü a-earê têkômbô kä ndê âe ndêkê wun tchê. ³² Më nêâbo ndêkê e adjîrê azü-a, praâbalê më nă bête a-earê ngbongbo rə, ndêkê pa andjê gbotê bændi kê mbo rə ndê andjê.»

Pö ndêkê kosê kizî lakê to pö sê Ndjapâ

(Mat 9.14-17; Mar 2.18-22)

³³ Afariziën tö rə sê Jezü pəkêdê: «Adjisîpili ndê Jâan-Batîse kôsê kizî lakê to pö sê Ndjapâ logbê, adjisîpili ndê ârê ndjê gbê. Praâbalê andjandê zə nă kä lakê zi rə, lakê ndjo rə.» ³⁴ Jezü tö rə sê andjê pəkêdê: «Lê kpülü ndêkê totê ndê köchê la êchê; köchê ndê êchê nă âsə tâ, azü ndê a ê andjê ndê kpülü nă, andjê âkosê kizî? Âdêâbo kâko-a. ³⁵ Lo nă âtadjê tâ ndê a za köchê nă tê andjê. Tê lo nă lâme kä ndê andjê kosê kizî lakê to pö sê Ndjapâ.»

³⁶ Jezü tö ndjê pö la ndoka sê andjê pəkêdê: «Ngâ akrə sroabô ndöma täfo lêba ndêkê si rə sê ku bændi nă tee-a. Tche âmbo tâ kâko, kê ndi täfo lêba nă, ndöma nă lâme dakabô ndjê la bændi lêba nă tee-a. ³⁷ Akrə wâbo ndêkê su täfo pî lê abændi akədjâ-pî-a †. Ârê âdêabô dê kâko, täfo pî nă soadjê tchêlê akədjâ-pî nă, pî nê tu gbê êbêche, akədjâ-pî nă ndi-î. ³⁸ Äwäpä a su täfo pî lê atäfo akədjâ-pî! ³⁹ Akrə ndê tche ndjô kpili pî nyiabô ndêkê ndjo täfo nă tee-a, bête tche âto rə pəkêdê: «Bændi nă kä ndê âtchô.»

Pö pâ lö sabäa

(Mat 12.1-8; Mar 2.23-28)

6 Lê ngâ lö *sabäa*[†], Jezü sê lakê ro kulê akîndî blê, *adjisîpili* ndê yê sê lakê krəa ngâ kuma blê nă, kê nâna rə tchânê andjê, kê sê lakê zi ndjî nă. ² Angâ *afariziën* tö rə sê andjê pəkêdê: «Bête giamâ kä ndê nyê mbô rə ndê ndië kôsê nă pä a mbo rə lö lö sabäa?» ³ Jezü tö rə ndênê sê andjê pəkêdê: «Nyê dîâbo mbêti pâ rə ndê *Davidi* mbô rə têngâlo, ndê grə rôpâ yê la azü ndê yê lâme? ⁴ Tche lî bhâlê nda Ndjapâ, kê kû amâpa ndê a kû rə ngbî bête Ndjapâ, ânyê kê zî rə, kê kû ndjê rə sê azü ndê yê. Dêkê ndië tö rə pä kütü *earê kê wa ngela* sê Ndjapâ kä ndê âzi rə.» ⁵ Jezü kä tö rə sê andjê pəkêdê: «*Modô ndê Akrə wätê* gbölö akrə pâ lö sabäa.»

† *Bhândê ajuifu, a mbô kədjâ-pî la kpoto gia ânyê kê su pî lânê.*

†† *Ädê lö ndê ajuifu yatê andjê lânê, kê e atêlê nda Ndjapâ ndêkê woga tchê.*

Jezü tchâ ngâ köchê ndê könô yê ngêwele

(Mat 12.9-14; Mar 3.1-6)

⁶ Lê ngâ lö sabäa, Jezü lî lê *nda kê voga Ndjapâ* kê sê lakê nyisê rə sê azü. Ngâ köchê kê bhâye ndê könô yê dâ ndökö ngêwele. ⁷ *A-earê kê nyisê ndië* la afariziën chêko Jezü gbôo ndêkê wun rə pä tchê tchadjê ngâ akrə lö lö sabäa. Andjê nyîndê kê za ngâ pö lö kuma yê. ⁸ Praâbalê Jezü wûnsê pö ndê âwâ bhâtê su andjê gbê. Tche tö rə sê köchê ndê könô yê ngêwele lâme pəkêdê: «Alafô kê krê tchâtê tchâtchu azü gbê.» Köchê lâme âlafô kê krê. ⁹ Pânê Jezü tö rə sê andjê pəkêdê: «Më yü nyê: Ndië ndê azê tö rə atôko? Äwâ ndêkê mbo tchôtchô rə? Ndêkê mbo ngbongbo rə lö lö sabäa? Ndêkê tcha akrə? Ndêkê won akrə?» ¹⁰ Kâko Jezü wûn tchêlê la andjê balê balê gbê, kê tö rə sê köchê lâme pəkêdê: «Yorəa tchêlê könô zä.» Tche yôrəa tchêlê nă, ânyê könô yê dâka êngbânê. ¹¹ Praâbalê su andjê kû andjê tê gbölösênê, andjê sê lakê to rə lö gbâtê andjê, pö ndê rə ndê andjê nyîndê kê mbo rə tê Jezü.

Jezü dî abadjângele 12

(Mat 10.1-4; Mar 3.13-19)

¹² Têngâlo, Jezü kênga atêlê kuma aga ndêkê to pö sê Ndjapâ, kê tö pö sê Ndjapâ lê bütchî nă tikpîi. ¹³ Tchô krê, tche ê adjisîpili ndê yê, kê dî andjê lö könô gbê tchêpâ nă bichuü, kê ê rə tê andjê pâ *abadjângele*. Azü nă dâ: ¹⁴ Chemôn, ndê a ê ndjê rə tê yê pâ Pîère la yîngâ yê Anderê la Jâke la Jâan la Filîpe la Bartelemi la ¹⁵ Matiyê la Tomä la Jâke modô ndê Alefê la Chemôn ndê tche wätê ngâ zêlôte ‡ la ¹⁶ Jüdâse modô ndê Jâke la Jüdâse Îsikariyôte ndê tchê wadjê tê earê kê yosê Jezü.

Jezü nyisê rə sê kpülü azü, kê tchâ a-earê têkômbô

(Mat 4.23-25)

¹⁷ Jezü jrê la andjê tê aga nă, kê krê sê ngâ kpakpa tchô, sênê ndê angbängbä adjisîpili ndê yê sê tâ. Kpülü azü ndê andjê tö bhâlê agô ndê Judê gbê la *Jerúzalêmo* la azü tê maga ngü ndê Tîre la Sidôn ndê andjê nê, andjê sê ndjê tchâme. ¹⁸ Andjê nă ndêkê dje Jezü, ndjê ndêkê pa tche tcha andjê lö têkômbô ndê andjê. Tche tchâ ndjê azü ndê angbongbo atchozô mbo andjê. ¹⁹ Azü gbê pü köbo ndêkê grê tchê, bête ngâ gbôgbô wütü lö yê, kê tchâ andjê gbê.

A-earê mômô la a-earê nyonyo

(Mat 5.1-12)

²⁰ Kâko Jezü kênga la yê, kê wûn adjisîpili ndê yê kê tö rə pəkêdê:

«Nyê kä la mômô,

‡ *Zêlôte: Azü ndê a ê rə tê andjê pâ «zêlôte», andjê wätê abechê gö ndê andjê mbô kûü bête gö ndê andjê ndêkê pa ngâ beché gö ngbî wabô wätê gbië pâ andjê.*

nyënyê ndê nyê wâtê a-earê yûkü,
 bëte nyê wâtê azü ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapä!*
²¹ Nyê kä la mômô,
 nyënyê ndê gɥ nyu nyê angêta,
 bëte tchêlê nyê siadje!
 Nyê kä la mômô,
 nyënyê ndê nyê ki angêta,
 bëte nyê moadje tê nyê.
²² Nyê kä la mômô,
 âdê azü âkosê nyê,
 kê gro nyê,
 kê dro nyê,
 kê to ngbongbo pö la rê nyê bëte Modô ndê Akrê!
²³ Âdê arê nê lâme âsê mbo tê nyê, nyê wä la mômô.
 Nyê kü atê lafô la mômô, bëte ngê gbölö tchôtchô rê
 kä lakê krɥ bëte nyê bhâ lafô. Bëte araâta andjê yûkü
a-earê ndêma Ndjapä alême kâko-ê.
²⁴ Praâbalê nyonyo kä tê nyê,
 nyënyê ndê rê ndê nyê wâ tâ,
 bëte lê köbosê arê ndê nyê wâ la rê lâme, nyê gbô
 andê nye nê tchôtchô kê sê nê!
²⁵ Nyonyo kä tê nyê,
 nyënyê ndê tchêlê nyê sî angêta,
 bëte gɥ ânyuadje nyê!
 Nyonyo kä tê nyê,
 nyënyê ndê nyê motê nyê angêta,
 bëte nyê wadje la nyonyo, kê kiadje.
²⁶ Nyonyo kä tê nyê,
 nyënyê ndê azü gbê to tchôtchô pö ndê nyê,
 bëte araâta andjê mbö tâ alême kâko tê azü ndê and-
 jê tô ndêma Ndjapä la yepa.»

Nyê nyîndê azü ndê andjê kosê nyê

(Mat 5.38-48; 7.12a)

²⁷ «Praâbalê më tö rê sê nyê, nyënyê ndê nyê dje më
 âta: Äwäpä nyê nyîndê a-earê kê kosê nyê, kê mbo
 dâkâ tê azü ndê andjê kôsê nyê. ²⁸ Nyê ë tchôtchô pö
 pâ azü ndê andjê e ngbongbo pö pâ nyê, kê to pö sê
 Ndjapä bëte azü ndê andjê mbo nyê la yûkü. ²⁹ Âdê
 ngê akrê ârɥa ngälâ zê, amö dje balê nê sê tchê. Âdê
 ngê akrê âza krɥ lâba ndê zê, amö gbotê tchâtchâ nê
 sê tchê. ³⁰ Akrê ndê tche yûkü rê tchânê zê, amö za rê
 sê tchê. Âdê ngê akrê âza rê ndê zê, amö yuabô kü nê
 yû-î. ³¹ Rê ndê nyê nyîndê nê pâ azü mbo rê tê nyê,
 äwäpä nyê mbo ndjê rê tê azü.

³² «Âdê nyê ânyi kütü ndê azü ndê andjê nyîndê nyê,
 tchôtchô rê giamâ kä ndê nyê gbo rê ngbânê? A-earê
 ngbongbo rê ndjê gbê nyîndê azü ndê andjê nyîndê
 andjê. ³³ Âdê nyê âmbo dâkâ kütü tê azü ndê andjê
 mbö dâkâ tê nyê, tchôtchô rê giamâ kä ndê nyê gbo rê
 ngbânê? A-earê ngbongbo rê gbê mbö ndjê tâ kâko.
³⁴ Âdê nyê âmbo geda ndê nyê kütü sê azü ndê nyê
 wûn andjê pâ andjê ägi rê sê nyê engbânê, tchôtchô
 rê giamâ kä ndê nyê gbo rê ngbânê? A-earê ngbongbo

rê gbê kü ndjê rê ndê andjê sê angê andjê, ndêkê pa
 andjê krê rê sê andjê ngbânê. ³⁵ Praâbalê awäpä nyê
 nyîndê azü ndê andjê kôsê nyê, nyê mbö dâkâ, nyê
 mbö geda, kê yuabô kü nê yû-î pâ a gi rê sê nyê eng-
 bânê-ê. Nyê gboadje ngê gbölö tchôtchô rê ngbânê,
 kê wadje tê abechê ndê Ndjapä ndê tche sê bhâ lafô.
 Bëte Ndjapä mbö dâkâ tê azü ndê andjê wûn-âbo sêkê
 za ayîabâ wûn-î, la angbongbo azü. ³⁶ Äwäpä nyê mbo
 dâkâ batê rê ndê Bha nyê mbö ndjê rê.»

Nyê wäbô ngbanga wâ lê küma angê nyê

(Mat 7.1-5)

³⁷ «Nyê wäbô ngbanga wâ lê küma angê nyê, ânyê
 Ndjapä wäbô ndjê ngbanga wâ lê küma nyê. Nyê zäbô
 pö zâ lê küma angê nyê, ânyê Ndjapä zabô ndjê pö zâ
 lê küma nyê. Nyê kö pö lê küma angê nyê lê gbâtê
 nyê, kâko Ndjapä ko pö lê küma nyê. ³⁸ Nyê kü rê sê
 azü ânyê Ndjapä krê ndjê rê sê nyê. A ävoadje
 angbängbâ andjî rægɥ lê gbölö kädjâ lâba ndê nyê. A
 ânyoanyoadje rê, kê ndopro rê ndêkê pa äsi, kê sê lakê
 tütü ëbêche! Kâko Ndjapä âkrê rê sê nyê batê rê ndê
 nyê krê ndjê rê sê angê nyê.»

³⁹ Jezü kä tô ndjê ngê ndoka sê andjê päkêdê: «Earê
 föla gbitiabô ngê yê tee-a. Äwäbo kâko-ê? Âdê ârê äwa
 kâko, dëkê andjê gburê gbê teadje atêlê kudü.

⁴⁰ Djisîpili rôâbo earê kê nyisê rê sê tchê-a. Praâbalê
 âdê tche äwunsê rê nê nê, kê wa batê akrê ndê tche
 nyîsê rê nê sê tchê. ⁴¹ Bëte giamâ kä ndê mo wun kütü
 bë ndê äwâ lê la ngê zê ânyê kë wûn-âbô gbölö yô ndê
 äwâ lê la zê wûn-î? ⁴² Atôko kä ndê mo tô rê sê ngê zê
 päkêdê: «Ngê më, sê gii më tchôâkra bë ndê äwâ lê la
 zê âta», ânyê momö ndê zê nê, mo wûn-âbô gbölö yô
 ndê äwâ lê andê zê nê wûn-î? Momö ndê pö ma zê wâ
 ngbî tâkê mbo rê ndê zê âta, äwäpä mo tchoakra
 gbölö yô lê la zê dokêchê, kê wun tchô ngrôô, ânyê kë
 tchoakra bë lê la ngê zê.»

Yö la lêlê yô

(Mat 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Bëte tchôtchô yô lêâbo ngbongbo lêlê nê-a, ânyê
 ngbongbo yô le ndjê tchôtchô lêlê nê-a. ⁴⁴ A wünsê yô
 balê balê tê lêlê nê. A këloabô fige tê ayö ndê äwâ la
 chi-a, kë këloabô ndjê lêlê vînye lê awû ndê äwâ la chi-
 a. ⁴⁵ Tchôtchô akrê wütu la tchôtchô rê ndê äwâ bhâtê
 su yê. Ngbongbo akrê wütu la ngbongbo rê ndê äwâ
 bhâtê su yê. Bëte rê ndê ârôpâ nê bhâtê su akrê kä
 ndê äwutu lê ma yê.»

Pö pâ anda bichuú

(Mat 7.24-27)

⁴⁶ «Bëte giamâ kä ndê nyê e më «Gbölö Gbië, Gbölö
 Gbië», ânyê kë mbôâbô rê mbö gundêsê apö ndê më
 tô rê sê nyê-ê? ⁴⁷ Akrê ndê tche nê pu më, kê djê pö

ndê mê, ânyë kë mbô rə gundə̄sə nă, mê nyiadje sê rə ndê tche wā batê rə. ⁴⁸ Tche wā batê ngā köchê ndê tche jê̄tê kə mbo nda ndê yê. Tche djî kudû nă âfî, kë nyîkrə da nda nă pā tăme. Âdə ngû âvo katchôgbê, ânyë këla gbölö ngû nă tâ nda nă, nda nă tuabô tee-a, bête a mbö nda nă la köbo nă. ⁴⁹ Praabalë akrə ndê tche djê pö ndê mê, ânyë kë mbôâbô rə mbô gundə̄sə nă, tche wā batê ngā köchê ndê tche mbô nda ndê yê pā mbämbä cho, kë nyîkrəabô da nă la tăme-a. Âdə këla gbölö ngû âvo, ânyë kë tâ nda nă, nda nă âtu, kë ndi gbê.»

Jezü tchä earê kua ndê ngā gbölö akrə ndê aturûgu

(Mat 8.5-13)

7 Ndê Jezü tô pö ndê yê gbê sê kpûlû azü âkâ, tche ê atê Kăpërənäyûmo. ² Bhâye, ngā gbölö akrə ndê aturûgu ndê Rômo kă la ngā earê kua ndê yê ndê tche nyîndê yê tê gbölösənə. Earê kua lâme kă la təkômbô, kë wā tchê̄tchê̄tchê ndəkê tchu. ³ Gbölö akrə ndê aturûgu lâme âsə dje pö ndê Jezü, kë wân angā *akpôkpô azü* ndê ajuifu ndəkê to rê sê Jezü pā tche nă kë tchä earê kua nă. ⁴ Andjê nê kë gbô Jezü, kë jê̄tê kə yu tchê la su andjê gbê, lakê to rê pəkêdê: «Turûgu âtə kûsê nă pā mo mbo rê la tchê. ⁵ Bête tche nyîndê azü gö ndê azê, tchetchê kă ndê âmbô *nda kə voga Ndjapă* ndê azê.» ⁶ Kăko Jezü gû la andjê. Ndê Jezü wûtu ndola nda nă, gbölö akrə ndê aturûgu lâme wân araagü nă ndəkê to rê sê Jezü pəkêdê: «Gbölö Gbië, wun-abô yûkü wûn-î, më kûabo sênə pā mo li bhâ tchâalê ndê mê-a. ⁷ Bête rê kă ndê më wûn-âbô sê tê më wûn djîrê ndəkê e atê tchâtchu zə-ê. Äwäpă mo to kütû pö la ma zə, ânyë earê kua ndê më tchadjê. ⁸ Bête mëmê la tê më, më wā tchâtchâ agbölö azü ndê andjê wā pā më, kë wā ndjê la aturûgu tchâtchâ më. Më tö rê sê ngânə pəkêdê: «Amö e təbhâ», tche e ndjê; âdə më âto rê sê ngânə pəkêdê: «Amö nə tchâtə», tche nə ndjê. Më tö rê sê earê kua ndê më pəkêdê: «Amö mbo nă âtə», tche mbo ndjê rê.»

⁹ Ndê Jezü djê pö lâme, tche gamba gbölö akrə ndê aturûgu nă. Jezü djê̄tê yê, kë tô rê sê kpûlû azü nă ndê andjê zâ tchê̄ngbâ yê pəkêdê: «Më tö rê sê nyê: Më gbôâbo ngā akrə ndê tche zâ su yê sê më kâkê-a, âdəndjê lâ azü ndê *Isarayele-a*.» ¹⁰ Azü ndê gbölö akrə ndê aturûgu nă wân andjê lâme dôtê andjê atêlê manda, kë gbô earê kua nă, dəkê tê yê krâ nă ngrôd.

Jezü jö modô ndê ngā êchê lâ ndavrö

¹¹ La tchê̄ngbâ nă Jezü ê atêlê ngā gö ndê rə nă wû pā Năyîne. *Adjisîpili* ndê yê la kpûlû azü zâ tchê̄ngbâ yê. ¹² Ndê Jezü nê ndola manda ndəkê li atêlê gö nă, a zâ ngā kuzü, kë ê la rê ndəkê chi rê. Ngā këlâ modô ndê ngā êchê lâ ndavrö alême kă ndê âtchû. Kpûlû azü gö nă zâ tchê̄ngbâ kuzü nă. ¹³ Ndê Gbölö Gbië wûn

êchê ndê modô ndê yê tchû lâme, tche wûn nyonyo yê, kë tô rê sê tchê pəkêdê: «Amö gbotê kə kî-ê!» ¹⁴ La tchê̄ngbâ nă Jezü nê kë grê küngrə kuzü nă, a-earê kə za küngrə kuzü nă krê la rê. Jezü tô rê pəkêdê: «Bechê-êköchê, më yûkü nă la gbôgbô sê mö pəkêdê: Alafô-ê!» ¹⁵ Kuzü nă kēnga tê yê kë sê la dju yê, kë sê lakê po. Jezü zâ tchê sê anyi nă. ¹⁶ Wawa mbô azü gbê. Andjê voga Ndjapă lakê to rê pəkêdê: «Ngā gbölö *earê ndê-ma Ndjapă* nê lâ gbâtê azê nê!» Andjê tö ndjê rê pəkêdê: «Ndjapă nê ndəkê wun azü ndê yê nê!» ¹⁷ Lâ agö ndê Judê gbê la agö ndê âwâ ndola rê, azü tö pö ndê rə ndê Jezü mbô rê lâme.

Jâan-Batîse wân adjisîpili ndê yê sê Jezü

(Mat 11.2-19)

¹⁸ Adjisîpili ndê Jâan tô tchê̄ngbâ pö ndê arə lâme gbê sê tchê, Jâan ê angânə bichuî lâ gûtê andjê, ¹⁹ kë wân andjê sê Gbölö Gbië ndəkê yu tchê pəkêdê: «Mo dë Mesî ndê a tô pö ndê yê pā tche ânə lâme? Âdəndjê rê pā ârâ wā ndəkê sê bête ngā akrə ngbî?» ²⁰ Ndê andjê wûtu ndrotê Jezü, andjê tô rê sê tchê pəkêdê: «Jâan-Batîse wân ârâ ndəkê yu mö pəkêdê: «Mo dë Mesî ndê tche wā ndəkê nă lâme? Âdəndjê rê ndê ârâ wā ndəkê sê bête ngā akrə ngbî?»» ²¹ Sênə lâme, Jezü tchâ azü lâ atêkômbô tê gbölösənə, kë tchâ azü ndê andjê ngêwele, kë grô angbongbo atchozö tê azü, kë mbô rê pā a-earê föla wûn tchô. ²² Pânə Jezü tô rê sê azü ndê Jâan wân andjê lâme pəkêdê: «Nyê kâkâ kə to tchê̄ngbâ apö ndê rə ndê nyê wûn rê, la rə ndê nyê djê rê sê Jâan. A-earê föla wûn tchô, azü ndê da andjê ndî, andjê nê la köbo nă, a-earê bromä tchâ-ê, a-earê bitü djê pö, azü ndê andjê tchû jô-ê, a mü *Tchôtchô Pö* sê a-earê yûkü nê †. ²³ Mômô kă tê akrə ndê tche gbôâbo gbôtê kə za su yê sê më!»

²⁴ Ndê azü ndê Jâan wân andjê lâme dôtê andjê, Jezü jê̄tê kə to pö ndê Jâan sê kpûlû azü nă pəkêdê: «Giamâ kă ndê nyê ê ndəkê wun rê bhâlê kpaëgâ? Ngā wärə ndê yi sê lakê nyoanyoa rê? ²⁵ Giamâ kă ndê nyê ê ndəkê wun rê? Ngā köchê ndê tche yû alêba ndê âfû? Praabalë azü ndê andjê yu alêba ndê âfû, ânyë kə sê tê tchôtchô nă lâme, andjê sê bhâlê gbadja ndê agbië. ²⁶ Giamâ kă ndê nyê ê ndəkê wun rê? Ngā earê ndêma Ndjapă? En-en, më tö rê sê nyê pā nyê wûn ngā akrə ndê tche rô earê ndêma Ndjapă nê. ²⁷ Bête Jâan dë akrə ndê Mbëtî Ndjapă tô pö ndê yê pəkêdê: Ndjapă tö rê pəkêdê:

«Akrə ndê më wân tchê dokütchê tê zə kă âtə, ndəkê nyikrə köbo tchâtchu zə ††.»»

²⁸ Jezü kă tô rê pəkêdê: «Më tö rê sê nyê pəkêdê, lâ gbâtê azü ndê aêchê zî andjê, ngā akrə ndê tche wā gbölö kə rô Jâan wâbo-a. Lê rə lâme gbê, tchanə ndê tche wâtê kpîëkpîë nă lâ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapă rô*

† Nyê dî Eza 35.5-6; 61.1. †† Nyê dî Mal 3.1.

tchë. ²⁹ Azü gbê djê Jâan, a-earê kê pala makətche-lapöö gbê djê ndjê tchë. Andjê wünsê në pä Ndjapâ wä djîrê, ânyê Jâan zâ *batême* ndê ngü sê andjê.

³⁰ Praâbalë *afariziën* la a-earê kê *nyisê ndië* kôsê rə ndê Ndjapâ nyîndê kê mbo rê tê andjê, kê kôsê kê gbo batême ndê Jâan.»

³¹ Jezü kä tô rê päkêdê: «Azü ndê tchô angêta wä batê giamâ? Andjê kü tchabâ? ³² Andjê wä batê abechë ndê andjê sê bëche sê tchô ndê azü pala tchê tê andjê tâ, ânyê andjê sê lakê on sê angâ andjê lê gbâtê andjê päkêdê: «Ârâ bhî ndûgû-ëngbä, lakê hrɛ küdambala, praâbalë nyê dâbo ëngbä ndê sê në-a! Ârâ pä düwü-müä, praâbalë nyê kîâbo-a!» ³³ Bête Jâan-Batîse në, tche zîâbo mâpa-a, kê ndjôâbo *vên-en*, nyê tô rê päkêdê, tche kä la ngbongbo tchozö lê yê! ³⁴ *Modô ndê Akrə* në, kê zî rə, kê ndjô rə, nyê tô rê päkêdê: «Wunsa köchê âtə ndê kua ndê yê wä kütü ndêkê zi rə, lakê ndjô vên-en, tche mbö agü la a-earê kê pala makətche-lapöö, la a-earê ngbongbo rə!» ³⁵ Praâbalë küma ndê äwa lanë wä djîrê lê la azü ndê Ndjapâ gbê.»

Jezü ë atê tchâalê ndê Chemön ndê tche dê fariziën

³⁶ Ngâ fariziën ë Jezü ndê kizî bhândê yê. Jezü ë bhândê köchê lâme kê sê mä kizî. ³⁷ Ngâ ëchê kädje lê gö në lâme ndê tche wâtê earê ngbongbo rə. Ndê tche wünsê në päkêdê Jezü kä bhândê fariziën lâme lakê zi rə, tche në la yömbö gbüü lê ngâ ndütü ndê a mbô rê la tãme ndê rə në wü pä *älëbâtere*. ³⁸ Tche në kê krû dëngbâ Jezü tê kütê da yê. Êchê lâme sê lakê kî, ngüla yê sê lakê tu pä da Jezü, tche sê lakê tro rê la su küma yê. Tche â kütê da Jezü lakê su yömbö në pânë.

³⁹ Fariziën ndê tche ë Jezü lâme âsë wun rê kãko, kê tô rê bhâtê su yê päkêdê: «Âdə köchê âtə âwatê lëge earê ndêma Ndjapâ, dëkê tche wünsê pö pä ëchê ndê tche sê lakê grɛ tchê lâme në. Êchê lâme wâtê earê ngbongbo rə.» ⁴⁰ Jezü tô rê sê fariziën në päkêdê: «Chemön, më kä la ngâ pö ndêkê to rê sê mö.» Chemön tô rê ndênë sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rə, amö to pö në.» ⁴¹ Jezü tô rê päkêdê: «Ngâ akrə kä tâ ndê geda ndê yê wä lê küma azü bichuü. Ngânë wä la geda ndê mîë-makətche ngbangbo mindüu ndêkê gi rê sê earê në. Ngânë wä la rê mîë-makətche tê azü bichuü la lê könô gbê. ⁴² Batê rê ndê andjê wâbô wä la makətche ndêkê gi rê sê tchê ëngbânë, tche gbôtâ sê andjê bichuü gbê. Lê gbâtê arêmâ bichuü lâme, tchanëbâ kä ndê ânyindê earê kê mbo geda lâme kê ro ngâ yê?» ⁴³ Chemön tô rê ndênë sê tchê päkêdê: «Bhâtê su më, tchanë ndê a gbôtê gbölö makətche sê tchê lâme kä.» Jezü tô rê päkêdê: «Pö ndê zə wä la köbo në.»

⁴⁴ Pânë Jezü djêtê yê pu ëchê lâme, kê tô rê sê Chemön päkêdê: «Mo wün ëchê âtə nê? Më li bhâ tchâalê ndê zə, mo tûâbo ngü ndêkê pa më djutu da †

mê la rê-a. Praâbalë tchetchë ndê ye në, tche djütu da më la ngüla yê, kê trô rê la su küma yê. ⁴⁵ Mo âbo ma më-a, praâbalë tchetchë ndê ye në, ndê më li tchâalê âtə, tche gbôâbo tâkê a kütê da më-a. ⁴⁶ Mo sûâbo kädâ pä küma më-a, praâbalë tchetchë ndê ye në, tche sû yömbö tê kütê da më. ⁴⁷ Ârê kä ndê më tô rê sê mö päkêdê: A kö angbängbä apö lê küma yê në bëte rê ndê tche nyîndê më tê gbölösânë. Bête âdə a âko pö lê küma akrə kpîëkpîë rê, tche ânyindê azü kpîëkpîë rê.»

⁴⁸ Jezü tô rê sê ëchê në päkêdê: «A kö pö lê küma zə në.» ⁴⁹ Azü ndê andjê sê lakê zi rə la tchê tô rê bhâtê su andjê päkêdê: «Köchê âtə dë tchabâ ânyê kê ko pö lê küma azü?» ⁵⁰ Praâbalë Jezü tô rê sê ëchê lâme päkêdê: «Kê za su zə sê Ndjapâ tchâ mö në, amö gu la zitî su!»

Aëchê ndê andjê në ngbâ Jezü

8 La tchêngbâ në Jezü ë kulê agö la ayëyë gö lakê mu *Tchôtchô Pö* ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ*. Adjisîpili ndê yê lê könô gbê tchêpâ në bichuü zâ tchêngbâ yê, ² la angâ aëchê ndê tche grô angbongbo atchozö lê andjê dokütchê, kê tchâ andjê lê atêkömbô: *Malê* ndê a ê rê tê yê pä Malê ndê Magadalä ndê angbongbo atchozö mindüu manë bichuü wütu lê yê, ³ la Jâne, ëchê ndê Chuzä, earê kê bata arə ndê *Hêrôde* la Suzâne la angâ angbängbä aëchê ndê andjê kê rə ndê andjê ndêkê mbo rê la Jezü la adjisîpili ndê yê.

Ndoka pä ndjî rəgɛ

(Mat 13.1-9; Mar 4.1-9)

⁴ Pânë ngâ gbölö kpülü azü tô lê agö ngbî ngbî, kê në pu Jezü, andjê pâlatê andjê, tche tô pö âtə la ndoka päkêdê: ⁵ «Ngâ köchê wütu, kê ë ndêkê gi ndjî rəgɛ ndê yê. Ndê tche âsë gi rê angâ andjî rəgɛ në tû bëche ndroma köbo, azü dâ rê ânyê anyiënë në kê dë rê. ⁶ Angânë tû pä cho ndê äwâ pä tãme. Andjî rəgɛ lâme kû, kê âsë kɛche kê hrô gbê, bëte ngü wâbo tchâtchâ në-a. ⁷ Angânë tû lê achi, kê kpô la achi në hroa balë, chi në vü pä rəgɛ në-ê. ⁸ Angânë tû lê tchôtchô cho. Arəgɛ lâme kpô kê lé. Rəgɛ balë balë lê ngbangbo balë.» Jezü kä tô rê ngbôö päkêdê: «Akrə ndê tche wä la tû ndêkê dje pö, äwäpä tche dje pö âtə!»

Jezü tö pö la ndoka bëte giamâ?

(Mat 13.10-17; Mar 4.10-12)

⁹ *Adjisîpili* ndê Jezü yü tchê päkêdê: «Dju ndoka lâme wä atoko?» ¹⁰ Jezü tô rê ndênë sê andjê päkêdê: «Andê nye në, a zä rê sê nyê ndêkê wünsê arə ndê äwâ lê küwü në lê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ. Praâbalë andê angânë, a nyisê në sê andjê la ndoka ndêkê pa: «Âdə

† Pö ndêkê djutu da bhândê ajuifu wâtê köbo ndêkê kɛ ayirə tê tchôtchô në. Nyê wün Jen 18.4; 19.2.

andjê âwun tchô, kê wun-abô rə tee-a, âdə andjê âdje pö, kê djeabô tchêlê nê tee-a †.»

Jezü nyisê dju ndoka pâ ndjî rəgɔ

(Mat 13.18-23; Mar 4.13-20)

¹¹ «Dju ndoka lâme wä kâkê: Ndjî rəgɔ nê dë pö Nd-japä. ¹² Andjî rəgɔ ndê âtû ndroma köbo dë azü ndê andjê djê pö Ndjapä, praabalê *Jâbolo* nê kə krêa pö nê lê su andjê, kə kîtê köbo tê andjê ndêkê pa andjê za su andjê sê Ndjapä, ânyê kə tcha lê kuzü. ¹³ Angânê wä batê cho ndê âwä la täme. Andjê djê pö Ndjapä nê, kə gâmba rê la mômô. Praabalê pö Ndjapä nê mbôâbo chêchê nê bhâlê su andjê-a. Andjê zä su andjê tâ kütü ndê kpîêkpîê lö, âdə ngä gbôgbô rə âsê gbo andjê, djîrê andjê gbotê köbo su andjê ndê andjê zä rê sê Nd-japä lâme-ê. ¹⁴ Ndjî rəgɔ ndê âtû lê chi lâme wä batê azü ndê andjê djê pö Ndjapä nê, ânyê kə di su andjê, lakê gbo rə ndê andjê, ndjê la ngî ndê tchêbêche gûâ andjê tâ, ânyê lêlê andjê gbôâbô köbo gbô ndêkê negbe-ê. ¹⁵ Ndjî rəgɔ ndê âtû lê tchôtchô cho wä batê azü ndê andjê djê pö Ndjapä nê, ânyê kə bâta rê bhâlê su andjê ndê âwä djîrê ânyê kə dâka. Andjê kpökpo tê andjê lê angbongbo rə gbê, ânyê kə lê la köbo nê.»

Ndoka pâ lâmba

(Mar 4.21-25)

¹⁶ «Akrê tôâbo wo lê lâmba ndêkê za rê bhâ tchâtchâ lüsü âdëndjê küngrɔ-a. Praabalê a zä rê pâ ngä rə lafö, ânyê azü ndê andjê li atê tchâalê wun ngbänga nê. ¹⁷ Rə gbê ndê âwä wü, a âwun-adje rê. Rə gbê ndê âwä lê küwü nê, a âwun-adje sênê, ânyê âwutudje kraâ êsûwu. ¹⁸ La nyê gbô tê köbo kə dje pö ndê nyê! Bête akrê ndê tche wä la ngä rə, a âzadje ngânê sê tchê. Praabalê akrê ndê tche wâbô wä la ngä rə-ê, a âkrɔad-je ndjê kpîêkpîê nê ndê tche wüntî pâ anyê kə la rê.»

Anyî Jezü la ayîngâ yê

(Mat 12.46-50; Mar 3.31-35)

¹⁹ Anyî Jezü la ayîngâ yê nê ndêkê wun tchê. Praabalê köbo ndêkê nê ndola Jezü wâbo-a, bête kpûlû azü nê. ²⁰ A tō rē sē Jezü pākédê: «Anyî zē la ayîngâ zē kə sūwu, andjê nyîndê kə wun mō.» ²¹ Praabalê Jezü tō rē ndênê sê andjê pākédê: «Anyî mē la ayîngâ mē dë azü ndê andjê djê pö Ndjapä ânyê kə mbô rə gundê sê nê.»

Jezü hrô la gbölö yi

(Mat 8.23-27; Mar 4.35-41)

²² Têngâlô, Jezü la adjisîpili ndê yê â lê ngä külû. Tche tō rē sē andjê pākédê: «Azê züzü atê kalâ gbölö kpakpa ngü», andjê rô etê. ²³ Ndê andjê âsö ro la ngü nê, Jezü tê gbô kə lô-ê. Posênê ngä gbölö yi sê lakê mbo la gbölö ngü nê. Külû nê sê lakê sîsî la ngü ndê âtu atêlê

† Nyê dî Eza 6.9-10.

nê, ânyê andjê wä lê ngbongbo rə ndê kuzü. ²⁴ Adjisîpili nê ndola Jezü, kə jô tchê, kə tō rē sê tchê pākédê: «Earê kə nyisê rə, Earê kə nyisê rə, azê âtchu!» Jezü jô lê lö nê, kə hrô la gbölö yi la kpabe nê, ânyê yi nê krê-ê, tchô zî tî. ²⁵ Jezü tō rē sê adjisîpili ndê yê pākédê: «Kê za su nyê sê mē nê wä bhâ tchêbâ?» Wawa mbô andjê, tchêlê kuma andjê djîngîli, ânyê andjê sê lakê to rê lê gbâtê andjê pākédê: «Köchê âtə dë tchabâ? Ânyê kə tō pö sê yi la gbölö ngü ânyê â djê ndjê tchê âtə? ††.»

Jezü tchä ngä köchê ndê tche wä la angbongbo atchozö

(Mat 8.28-34; Mar 5.1-20)

²⁶ Andjê wûtu dëkalâ gbölö kpakpa ngü nê, lê gö ndê Jerazên ndê âwüntê yê la Galilê. ²⁷ Ndê Jezü jrê lê külû nê êbêche, ngä akrê gö nê nê pu tchê. Köchê lâme wä la angbongbo atchozö lê yê. Ndênê gû nê ndê tche yûâbô lêba yû-î, kə lôâbo tchâalê-a, praabalê tche sê kütü bhâlê gûtê cho akuzü. ²⁸ Ndê tche wûn Jezü, tche sê lakê ta wârê, kə tê tchâtchâ Jezü, kə tō rē ngbô pākédê: «Jezü, Modô ndê Ndjapä ndê mo sê pâ arê gbê, giamâ kə ndê mo wûn rê tê mē? Mē zä da zä, amö djîngîliabô tchêlê kuma mē djîngîli-î!» ²⁹ Käko Jezü zâ-ma la gbôgbô sê ngbongbo tchozö nê pâ tche wutu lê yê. Dêkê ngbongbo tchozö lâme mbô tchê gasa-ê. A î kônô yê la da yê la djîngîli ndêkê pa tche roabô rô etê. Praabalê tche sôä tchêlê nê, ânyê ngbongbo tchozö nê za tchê, kə ro la tchê atêlê kpaägâ. ³⁰ Jezü yû tchê pākédê: «Rê zä wü atoko?» Tche tō rē ndênê sê tchê pākédê: «Ârê ngbängbä.» Bête angbängbä angbongbo atchozö kə ndê âlî tchê. ³¹ Angbongbo atchozö lâme sê lakê di tchêlê ma andjê sê Jezü ndêkê pa tche groabô anyê grô atêlê gbölö kudû ndê tchêlê nê bú bî lâme-ê.

³² Dêkê sê tchô nê lâme, ngä kpûlû akoso kə lakê pu kîzî ndêkê zi rə bhâlê kuma aga. Angbongbo atchozö nê dî tchêlê ma andjê sê Jezü pâ tche gamba rê anyê lî atêlê akoso lâme. Jezü gâmba rê. ³³ Käko angbongbo atchozö nê wûtu lê köchê lâme kə lî lê akoso nê. Akoso nê tō la rô bhâlê kuma aga lâme, kə tû gbê atêlê gbölö kpakpa ngü, ngü nê rô la andjê. ³⁴ Ndê a-earê kə nyiale akoso nê wûn rə ndê âmbô lâme, andjê kpê kə ê kə tō pö ndênê lê gö nê, ndjê la ayêyê gö gbê tê ma kîndî.

³⁵ Azü wûtu kə ê ndêkê wun kpîngbî rə ndê âmbô lâme. Andjê nê ndola Jezü kə wûn köchê ndê angbongbo atchozö wûtu lê yê lâme. Tche sê bêche tchâtchü Jezü, kə yû lêba etê yê, ânyê tchêlê kuma yê dâka êngbânê. Wawa mbô azü gbê. ³⁶ Azü ndê andjê wûn rə nê lâme, andjê nyisê köbo ndê Jezü grô angbongbo atchozö lê köchê lâme sê azü ndê andjê nê lâme.

³⁷ Käko azü gbê ndê andjê sê lê agö lâme tō rē sê Jezü

†† Nyê dî Aps 65.8; 89.10; 107.23-32.

pä tche wutu lâ gö ndê anyê, bëte wawa mbö andjê tâ gbölösênê. Jezü â lâ külû ndêkê dotê yê. ³⁸ Köchè ndê angbongbo atchozò wûtu lâ yê lâme yûkû nê sê Jezü pä tche gbotê anyê, anyê sê ndrotê yê. Praâbalê Jezü grô tchê lakê to rê sê tchê päkêdê: ³⁹ «Gu atêndê zê, kâ to tchêngbâ arê gbê ndê Ndjapâ mbô rê tâ zê sê azü.» Köchè lâme gü kë mü pö ndê rê gbê ndê Jezü mbô rê tâ yê lâme lâ gö nê gbê.

Jezü tchâ ngâ êchè, kë jô êwünrê ndê Jäyirûse

(Mat 9.18-26; Mar 5.21-43)

⁴⁰ Ndê Jezü âsê kângbâ yê, kpûlû azü nê lâ këbo yê, bëte andjê gbê sê âme bëte tchê. ⁴¹ Ngâ köchè ndê rê yê wû pä Jäyirûse nê ndjê, tche wâtê makündji ndê *nda kë voga Ndjapâ*. Tche tê tchâtchâ Jezü, kë dî tchêlê ma yê sê tchê pä tche nê bhândê anyê. ⁴² Bête këlä êwünrê ndê yê ndê tche wâ la ngû ndola lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû kë êsê kë tchu. Ndê Jezü âsê ro atêndê köchè lâme, angbângbâ azü sê lakê frofro tchê.

⁴³ Dêkê lâ kpûlû azü nê, ngâ êchè kë tâ ndê jî sê lakê tu tâ yê ngû lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû. Êchè lâme ndî arê gbê ndê tche wâ la rê sê adokotöro, ngâ akrê balê tchâbo tchê-a. ⁴⁴ Tche nê ndola Jezü dangbâ yê, kë grû ma lâba ndê yê, posênê jî nê krû-ê. ⁴⁵ Jezü yûkû nê päkêdê: «Tchabâ kë âkê grû më?» Azü gbê tô rê päkêdê, âdêâbo anyê kë me-a. Pîère tô rê päkêdê: «Earê kë nyisê rê, angbângbâ azü kë ndê âtâkpa ndê zê ânyê kë frofro mö katchôgbê âtê!» ⁴⁶ Praâbalê Jezü tô rê ndênê päkêdê: «Ngâ akrê grû më nê, bëte më wûnsê nê nê pä ngâ gbôgbô wûtu lâ më nê.» ⁴⁷ Êchè lâme wûn rê pä a wûnsê rê ndê anyê mbô rê lâme nê, tche nê kë tê tchâtchâ Jezü lakê gugu. Tche nyisê nê la azü gbê djusênê ndê tche grû tchê, kë nyî ndjê sê këbo ndê tche tchâ posênê ndê tche grû tchê lâme.

⁴⁸ Praâbalê Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Êwünrê ndê më, kë za su zê sê më tchâ mö nê, amö gu la ziti su.»

⁴⁹ Ndê gbô Jezü âsê to pö lâme, ngâ akrê tô bhâ tchâalê ndê Jäyirûse, makündji ndê nda kë voga Ndjapâ lâme, kë nê kë tô rê sê Jäyirûse päkêdê: «Êwünrê ndê zê nê tchû nê, amö ka bata këma earê kë nyisê rê kë-ê.» ⁵⁰ Praâbalê Jezü djê pö lâme kë tô rê sê Jäyirûse päkêdê: «Amö mboabô wa mbô-ê, za kütû su zê sê Ndjapâ, êwünrê ndê zê âtchadje.» ⁵¹ Ndê Jezü wûtu bhândê Jäyirûse, tche kôsê nê ndêkê pa azü li atê tchâalê nê, kütû Pîère la Jâan la Jâke la bha bechè nê la anyî nê kë ndê âlî. ⁵² Azü gbê kë lakê kî, lakê dî tchêlê ma andjê bëte bechè lâme. Käko Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê këbô kë-î, tche tchûâbo tchü-a, tche lôlô.» ⁵³ Andjê sê lakê mo Jezü bëte andjê wûnsê nê nê pä bechè nê tchû nê tratralê-ê. ⁵⁴ Jezü zâ könô bechè lâme, kë tô rê ngbôo päkêdê: «Bechè, amö alafô-ê!» ⁵⁵ Yingö ndê yê kë êlênê ngbânê, posênê tche âlafô. Jezü yûkû nê pä a za këzî sê tchê tche zî rê. ⁵⁶ Tchêlê kü-

ma bha nê la anyî nê djîngili-î. Jezü yûkû nê sê andjê päkêdê: «Nyê töäbô pö ndê rê ndê âwûtu âtê tô sê ngâ akrê balê-ê.»

Jezü wân adjisîpili ndê yê 12

(Mat 10.5-15; Mar 6.7-13)

9 Jezü ë adjisîpili ndê yê lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû, kë zâ gbôgbô la këmändemä sê andjê ndêkê gro angbongbo atchozò gbê lakê tcha a-earê tâkömbô. ² Pânê tche wân andjê ndêkê mu pö ndê *Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ*, lakê tcha a-earê tâkömbô. ³ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê zâbô ngâ rê zâ potê nyê ndêkê ro la rê-ê: Arê batê tchongbôlô, âdândjê kâdjâ, âdândjê mâpa, âdândjê makatche, akrê balê balê këäbô lâba kë bîchuû-î. ⁴ Nda gbê ndê nyê liadje lînê, ânyê ngâ akrê kë nyê bhândê yê, nyê lö kütû lâ nda nê lâme zoo kë ro etê. ⁵ Tchô gbê ndê azü gö nê kôsê kë kë nyê bhândê andjê, nyê wûtu lâ gö nê lakê gûgû cho tchâda nyê ndêkê nyisê ngbongbo rê ndê andjê sê andjê.» ⁶ Adjisîpili nê rô etê. Andjê rô lâ ayeyê gö nê gbê, lakê mu *Tchôtchô Pö* sê azü, lakê tcha a-earê tâkömbô kusê tchô gbê.

Kê dî su Hêrôde

(Mat 14.1-12; Mar 6.14-29)

⁷ Hêrôde ndê tche wâtê gôverênêre pâ Galilê djê ndjê pö ndê rê gbê ndê Jezü mbô rê. Tche zâ këma yê pâ pö lâme tûru-ê. Bête angâ azü tô rê päkêdê: «Jâan-Batîse ndê tche tchû alême jô nê.» ⁸ Angânê tô rê päkêdê: «*Elie*, earê ndêma Ndjapâ kë ndê âkângbâ yê.» Angânê kë tô rê päkêdê: «*A-earê ndêma Ndjapâ* ndê andjê tchû alême, ngânê balê jô nê.» ⁹ Hêrôde tô rê päkêdê: «Mê kë këma Jâan alême nê. Praâbalê tchâbâ kë ndê âdê köchè ndê më dje angbângbâ apö pâ yê âtê?» Käko tche pû këbo ndêkê wun Jezü.

Jezü kë këzî sê azü sâke mindûu

(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Jan 6.1-14)

¹⁰ *Abadjângele* kângbâ andjê kë tô tchêngbâ arê gbê ndê andjê mbô rê sê Jezü. Jezü kë andjê, kë wûtu la andjê lâ gbâtê azü nê bhâchî, kë gîtê yê la andjê ndola ngâ gö ndê a ê rê tâ pä Betesayidâ. ¹¹ Praâbalê kpûlû azü nê djê rê kë zâ tchêngbâ andjê. Jezü gâmba kë nê ndê andjê, kë tô pö ndê Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ sê andjê, kë tchâ azü ndê andjê wâ la tâkömbô. ¹² Ndê lo âsê zî, abadjângele ndê Jezü lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû gîtê andjê ndola tchê, kë tô rê sê tchê päkêdê: «Amö gro azü âtê gbê andjê gü atêlê ayeyê gö la atchô ndê âwâtê ama këndî ku ndrotê azê ndêkê pu këzî, kë pu ndjê tchô ndêkê lo tâ, bëte tchô ndê azê sê tâ âtê azü mbôâbo gö tâ-a.» ¹³ Praâbalê Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyenyê la tê nyê nyê kë këzî sê andjê.» Andjê tô rê ndênê päkêdê: «Ârê wâ kütû la mâpa mindûu la

agiangû bïchuû. Mo nyîndê në pä ârâ e kê yo kîzî bëte azü âtê gbê?»¹⁴ Lê gbâtê azü në lâme, kê ngba ndê aköchè wä ndola sâke mindûu. Jezü tô rê sê *adjisîpili* ndê yê päkêdê: «Nyê tö rê sê andjê pä andjê sê ëbêche tê azü bïchuû la lê könô gbê lê kpûlû balë balë.»¹⁵ Adjisîpili në mbô tâ kâko-ë, kê mbô rê pä andjê sê gbê ëbêche.¹⁶ Jezü kê mâpa mindûu la agiangû bïchuû lâme, kê kenga la yê atê lafô, kê ê tchôtchô pô pânê. Tche tchô tchêlê në kê kê rê sê adjisîpili ndê yê ndêkê pa andjê krê tchêlê në tê akpûlû azü në.¹⁷ Azü gbê zî rê tchêlê andjê sî-î. A kê adî andöma në lê agbasa lê könô gbê tchêpâ në bïchuû.

Pîère tö rê pä Jezü dë Krîsiti

(Mat 16.13-19; Mar 8.27-29)

¹⁸ Têngâlo ndê Jezü sê bhâchi lakê to pô sê Ndjapâ la kütü yê, adjisîpili ndê yê pâlatê andjê ndrotê yê. Tche yû andjê päkêdê: «Azü gbê tö rê pä më dë tchabâ?»¹⁹ Adjisîpili në tô rê ndênê päkêdê: «Angânê tö rê pä mo dë Jâan-Batîse, angânê tö rê pä mo dë Elie earê ndêma Ndjapâ, angânê kê tô rê pä ngâ earê ndêma Ndjapâ lê gbâtê andjanê ndê andjê tchû alême kê ndê âjô âtê.»²⁰ Jezü yû adjisîpili päkêdê: «Â nyenyê? Nyê tö rê pä më dë tchabâ?» Pîère tô rê ndênê päkêdê: «Mo dë Krîsiti ndê mo tô bhândê Ndjapâ.»

Jezü tö pô ndêkê tchu lakê jo ndê yê lê kuzü

(Mat 16.20-28; Mar 8.30—9.1)

²¹ Jezü yûkü në la gbôgbô sê adjisîpili ndêkê pa andjê toabô rê tô sê ngâ akrê balë-ë.²² Tche kê tô rê päkêdê: «Äwäpä *Modô ndê Akrê* wun yûkü tê gbölösênê. *Akpôkpô azü* la agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la a-earê kê nyisê ndië koadje sê yê. A âwon-adjê tchê, ânyê pä lö vötaâ tchê joadje lê kuzü.»

²³ La tchêngbâ në Jezü tô rê sê azü gbê päkêdê: «Âdê ngâ akrê ânyîndê kê në ngbâ më, äwäpä tche kosê tê yê la tê yê, kê za yô *ndê gba* ndê yê logbê, kê në ngbâ më.²⁴ Bête akrê ndê tche nyîndê kê tcha tchîsûwu ndê tê yê la tê yê, ârê âyuadjê tê yê. Praâbalë akrê ndê tche nyîndê në pä tchîsûwu ndê yê yu bëte më, tchê tchadjê rê.²⁵ Âdê ngâ akrê âgbo arê tchêbêche âtê gbê, ânyê kê tchû, âdêndjê rê ndê tchîsûwu ndê yê ndî, gîamâ kê ndê tche gbo rê ngbânê?»²⁶ Bête âdê ngâ akrê âmbo ganô më, la apô ndê më, Modô ndê Akrê âmboadjê ndjê ganô yê, lo në ndê tchê kadjê lê gbôgbô ndê yê, ndjê lê gbôgbô ndê Bha në, ndjê la andê *aânje* ndê andjê wâ ngbî ânyê kê dâka gbê.²⁷ Tê lège në, më tö rê sê nyê: Angâ azü lê gbâtê nyê tchâta tchuabô tee-a zoo, kê wun Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ ânyê.»

Tê Jezü dötê yê kê wâ ngbî lê la adjisîpili

(Mat 17.1-8; Mar 9.2-8)

²⁸ Ârê âsê wa ndola lö mindûu manê vötaâ pânê ndê Jezü tô pô kâko, tche zâ Pîère la Jâan la Jâke potê yê, kê kenga atêlê kûma aga ndêkê to pô sê Ndjapâ.²⁹ Ndê tche âsê to pô sê Ndjapâ, tchâtchu yê dötê yê kê wâ ngbî, lêba ndê yê kê grô kpîki.³⁰ Kpro kâkê, aköchè bïchuû wûtu êtê Jezü, ânyê andjê sê lakê to pô la tchê, aköchè lâme dë Möyîze la Elie.³¹ Andjê wûtu lê ngâ *golowäre* ndê âtê bhâ lafô, ânyê kê sê lakê to pô la Jezü pä kuzü ndê tchê eadje ndêkê tchu rê bhâ *Jerûza-lêmo* lakê ka kua ndê yê.³² Dêkê Pîère la angâ yê tchû la lö âmae në. Ndê andjê jô, andjê wûn golowäre ndê Jezü la andê aköchè bïchuû ndê andjê sê ndrotê yê.³³ Sênê ndê aköchè bïchuû lâme âsê gbotê Jezü, Pîère tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kê nyisê rê, äfû pä azê sê tchâtê. Ârê âmbo andokü vötaâ: Andê zê në balë, andê Möyîze balë, la andê Elie balë.» Pîère wûn-âbo sê pô ndê tche to rê-a.³⁴ Ndê gbô Pîère ndêpo lakê to pô lâme kâko, ngâ ndrö wûtu kê vrô pä andjê gbê. Adjisîpili âsê wun ndrö ndê âvrô pä andjê gbê lâme, wawa mbô andjê.³⁵ A djê tchêlê ngâ gî ndê âtê pô lê ndrö lâme päkêdê: «Tchanê âtê dë Modô ndê më, ndê më dî tchê, nyê djê tchê!»³⁶ Pânê ndê andjê djê tchêlê gî lâme, a kê wûn bata ngâ akrê balë-a, kütü Jezü balë. Andjê sê gii-î. Tê lo në lâme, andjê tôâbo pô ndê rê ndê andjê wûn rê lâme sê ngâ akrê balë-a.

Jezü tchâ ngâ bechè la ngbongbo tchozö lê yê

(Mat 17.14-18; Mar 9.14-27)

³⁷ Ndê tchô krâ pânê, ndê Jezü la adjisîpili vötaâ jrê tê aga në, ngâ kpûlû azü në lê köbo yê.³⁸ Lê kpûlû azü në lâme, ngâ köchè ôn ngbôô päkêdê: «Earê kê nyisê rê, më zâ da zê, amö wun tchô pu modô ndê më, bëte tche dë këlâ modô ndê më.³⁹ Logbê ndê ngbongbo tchozö li tchê, kpro kâkê, tche mbô tchê tche ta wârê, tche nyöanyoa tchê la gbôgbô, frôtchê wûtu lê ma yê. Ngbongbo tchozö lâme mbô tchê tê gégêe në, kê gbôâbo tê yê gasa-a.⁴⁰ Më yûkü në sê adjisîpili ndê zê ndêkê pa andjê gro ngbongbo tchozö lâme, praâbalë andjê grô tchê tûrê-ê.»⁴¹ Jezü zâ pô kê tô rê sê andjê päkêdê: «Nyenyê ndê azü ndê tchô angêta ndê nyê zâbo su nyê zâ sê Ndjapâ âtê, më âkâ sê ndrotê nyê zoo êtê lö atôko? Më ârêatê su më la nyê zoo dalatchêbâ? Në la modô ndê zê në atâ!»⁴² Bechè në âsê gitê yê ndola Jezü, ngbongbo tchozö në yî tchê ëbêche, lakê bhi tchê tê cho. Praâbalë Jezü hrô la ngbongbo tchozö lâme, kê tchâ bechè në, kê zâ tchê sê bha në.⁴³ Tchêlê kûma azü gbê djîngili bëte gbôgbô ndê Ndjapâ lâme.

Jezü kä tô pô ndâkê tchu ndê yê

(Mat 17.22-23; Mar 9.30-32)

Ndê gbô tchêlê kûma azü në sê lakê djingili tê arê gbê ndê Jezü mbô rê lême, Jezü tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: ⁴⁴ «Pô ndê mê to rê âtê, nyê zâ rê lê kûma nyê: A âgboadje tê Modô ndê Akra êtchânê azü.»
⁴⁵ Praâbalê andjê djêabo tchêlê pô lême-a. A vûsê në tê andjê ndêkê pa andjê djeabô tchêlê në djê-ê, ânyê wawa kê yu tchê mbô andjê tê pô lême.

Tchabâ âwâ gbölö kê rô angâ yê?

(Mat 18.1-5; Mar 9.33-37)

⁴⁶ Adjisîpili sê lakê gama andjê lê gbâtê andjê ndêkê wunsê akra ndê tche wâ gbölö kê rô angâ yê. ⁴⁷ Jezü wûnsê pô lême bhâtê su andjê. Tche zâ ngâ bechê, kê gi tchê ndrotê yê, ⁴⁸ kê tô rê sê andjê päkêdê: «Akra ndê tche lûsê bechê âtê la rê mê, dèkê mêmê la tê mê kê ndê tche lûsê mê. Akra ndê tche lûsê mê, dèkê tche lû ndjê sê akra ndê tche wân mê. Bête akra ndê tche wâ kpîêkpîê rê ârô masênê lê gûtê nyê, akra lême kê ndê âwâ gbölö!»

Akra ndê tche kôâbô sê nyê kô-ê, tche dâ tchandê nye në

(Mar 9.38-40)

⁴⁹ Jâan zâ pô kê tô rê ndênê päkêdê: «Earê kê nyisê rê, ârê wûn ngâ akra ndê tche sê lakê gro angbongbo atchozô la rê zâ, ârê nyindê kê kitê köbo tê yê, bête tche dââbo tchandê azê nê-a.» ⁵⁰ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Nyê kiâbô kîttê köbo tê yê, bête akra ndê tche kôâbô sê nyê kô-ê, tche dâ tchandê nye nê.»

Azü lê ngâ gö ndê Samari kôsê Jezü

⁵¹ Ndê lo ndêkê pa a za Jezü kê kenga la tchê atê lafô âsê ndo, tche nyîndê në la su yê gbê ndêkê e atê Jerûzalêmo. ⁵² Tche wân angâ azü dokêttchê tchâtchu yê. Azü lême ê, kê lí lê ngâ gö ndê Samari ndêkê nyikra kê nê ndê Jezü. ⁵³ Praâbalê azü gö në kôsê kê za tchê bhândê andjê, bête tche kê lakê e atê Jerûzalêmo.
⁵⁴ Ndê Jáke la Jâan, adjisîpili ndê Jezü âsê dje rê kâko, andjê tô rê sê Jezü päkêdê: «Gbölö Gbiê, mo nyîndê në pâ ârê yukû në pâ wo to bhâ lafô kê ju andjê gbê?»
⁵⁵ Jezü djêttê yê pu andjê, kê hrô la andjê. ⁵⁶ Andjê zâ köbo ndêkê ro atêlê ngâ yeyê gö ngbî.

Azü ndê andjê nyîndê kê nê ngbâ Jezü

(Mat 8.19-22)

⁵⁷ Ndê gbô andjê ndêpo lê köbo, ngâ akra tô rê sê Jezü päkêdê: «Tchô gbê ndê mô eadje tâ, mê ânê ngbâ zâ.» ⁵⁸ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Agrawe kê la grü andjê tâ, anyîenê kê la kumâ andjê tâ, praâbalê Modô ndê Akra wâbo la ngâ tchô ndêkê za kûma yê tâ-a.»

⁵⁹ Jezü tô rê sê ngâ köchê në päkêdê: «Amô nê ngbâ mê.» Köchê lême tô rê päkêdê: «Gbölö Gbiê, amô gbotê mê, mê ê kê chí bha mê ânyê.» ⁶⁰ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Amô gbotê akuzü andjê chí akuzü ndê andjê, momô ndê zê në, amô e ndêkê mu pô ndê Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ.»

⁶¹ Ngâ akra në kê tô rê päkêdê: «Mê nêadje ngbâ zê Gbölö Gbiê, praâbalê amô gbotê mê, mê ê kê pô ndê azü lê bûngrî ndê mê ânyê.» ⁶² Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Akra ndê tche jêttê kê djo kindî la machini ndê abâgala, ânyê kê kê wûn tchô atêngbâ yê, akra lême kûâbo sêkê mbo kua bête Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ-a.»

Jezü wân adjisîpili 72

10 La tchêngbâ në, Gbölö Gbiê dî angâ adjisîpili tê azü vötaâ la lê könô gbê tchêpâ në bîchuû, kê wân andjê bîbîchuû ndêkê ro dokêttchê kulê agô gbê, la atchô gbê ndê tchêttchê la tê yê, tche nyîndê kê e tâ.
² Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Kindî në lê tê gbölösênê, praâbalê a-earê kê mbo kua lê kindî në ngbâbo-a. Kâko nyê tö pô sê earê kindî në ndêkê pa tche ka wân angâ a-earê kua kindî në ndêkê soa rægê në.
³ Nyê êê! Mê wân nyê batê angbavô êbro-ngbaga lê gûtê amûrûndjâ. ⁴ Nyê zâbô makêttchê zâ-ê, âdêndjê kâdjâ, âdêndjê dakpo-ê. Nyê krüâbô krü lê köbo ndêkê po ndê ngâ akra-ê. ⁵ Âdê nyê âli lê ngâ nda, âwâpâ nyê to rê päkêdê: «Âwâpâ ziti su wa lê nda âtê.» ⁶ Âdê ngâ akra ndê ziti su âsê tchâalê në, âwâpâ ziti su wa pâ yê. Ârê âdêabô dê kâko, ziti su ndê nyê në ka sê nyê êngbânê. ⁷ Nyê sê tchâalê në lême, nyê zî rê, kê ndjo rê ndê a kû rê sê nyê. Bête earê kua wâ ndêkê gbo rê ngbâ kua ndê yê †. Nyê nêâbô nê lê manda azü balê balê-ê. ⁸ Lê agô gbê ndê nyê wutuadje lînê, ânyê azü në kûadje nyê bhândê andjê, âwâpâ nyê zi kîzî ndê andjê kû rê sê nyê. ⁹ Nyê tchâ a-earê tâkômbô lê gö në, kê to rê sê azü gö në päkêdê: «Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ ndô la nyê nê.» ¹⁰ Praâbalê lê agô gbê ndê nyê wutuadje lînê, ânyê azü në kûâbô nyê kû bhândê andjê, nyê wutu pâ agbölö köbo, kê to rê sê azü në päkêdê: ¹¹ «Ârê âgêgê acho ndê gö ndê nyê ndê âpî tchâda ârê ndêkê gi rê sê nyê êngbânê. Praâbalê âwâpâ nyê wunsê në pâ Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ ndô la nyê nê.»
¹² Mê tö rê sê nyê: Lo në ndê Ndjapâ wa ngbanga pâ azü, ngbanga ndê azü gö ndê Sodômo ârê âwatê mömö në tê andê azü gö në lême.»

Agô ndê âkôsê Jezü

(Mat 11.20-24)

¹³ «Nyonyo kê tê nyê, azü gö ndê Korazên! Nyonyo kê tê nyê, azü gö ndê Betesayidâ! Bête âdê akpîngbî rê ndê Ndjapâ mbô rê lê gö ndê nyê âtê, tche âmbo rê

† Nyê dî Mat 10.10; 1 Kor 9.14; 1 Tim 5.18.

alême lâ gö ndê Tîre la Sidön, dëkë azü gö nê gbôtê bændi kê mbo rə ndê andjê alême nê. Azü gö nê lâme âyu lâba müä tê andjê, kê ko kütê andjê la vörə ndêk nyisê nê pä anyê nyîndê kê gbotê ngbongbo rə ndê anyê nê. ¹⁴ Bête rə kâ ndê, lo nê ndê Ndjapā wa ngbanga pä azü, ngbanga ndê arəmā ndê Tîre la Sidön âwatê mömö nê tê andê nye nê. ¹⁵ Âdê andê nye nê, azü gö ndê Kăpërənäyûmo, nyê wüntî pä Ndjapā âken-gadje gö ndê nyê ndjoa bhâ lafô? A âmboadje rə pä nyê jre zoo bhâlê tchô ndê akuzü †.» ¹⁶ Jezü kâ tō rə sê adjisîpili ndê yê pākêdê: «Âdê ngâ akrê âdje nyê, dëkë mêmê kâ ndê tche djê mê. Âdê ngâ akrê âkosê nyê, dëkë mêmê kâ ndê tche kôsê mê. Âdê akrê nê âkosê mê, dëkë tche kôsê akrê ndê tche wän mê.»

Adjisîpili 72 kângbâ andjê

¹⁷ Pânê adjisîpili tê azü vötaâ la lâ könô gbê tchêpâ nê bichuû kângbâ andjê la mômô, kê tō rə pākêdê: «Gbölö Gbië, angbongbo atchozö ndjê gbê djê ârâ ndê ârâ tō pō sê andjê la rə zâ!» ¹⁸ Jezü tō rə sê andjê pākêdê: «Mê wûn *Satāa* alême ndê tche tō bhâ lafô kê tê atê bêche batê nyîvrö ndê âsrö kpôlñyâ. ¹⁹ Nyê djê pō âtê! Mê zâ gbôgbô sê nyê ndêkê nê pä aëkrû la akpâlâküngrü, ndêkê ndi gbôgbô ndê Jâbolo, ngâ ngbongbo rə balê âgboabô nyê tee-a. ²⁰ Nyê wäbô wâ la mômô bête rə ndê angbongbo atchozö djê nyê lâme-ê, praâbalê nyê wâ la mômô bête rə ndê a mbô rə nyê bhâ lafô nê!»

Jezü wâ la mômô

(Mat 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Posênê lâme, *Kpîki Yingö* sî Jezü la mômô, tche tō rə pākêdê: «Bha mê, Gbölö Gbië ndê tchêlafô la tchêbêche, më zâ ayîabâ sê mö, bête mo vüsê rə lâme tê azü ndê kûma andjê wâ lanê la a-earê kê wunsê rə, ânyê kê nyîsê nê sê akpîêkpîê azü. Tê lëge nê, mo mbô tâ kâko bête momö kâ ndê ânyîndê nê.

²² «Bha mê gbôtê rə gbê êtchânê mê. Ngâ akrê balê wûn-âbo sê Modô nê-a, kütû Bha nê balê. Ngâ akrê balê wûn-âbo sê Bha nê-a, kütû Modô nê la andjanê ndê Modô nê nyîndê kê nyisê Bha nê sê andjê.»

²³ Pânê Jezü djê tê yê pu *adjisîpili* kê tō rə sê andjê la kütû andjê pākêdê: «Nyê kâ la mômô, nyenyê ndê nyê wûn rə âtê. ²⁴ Bête më tō rə sê nyê pākêdê: Angbängbâ *a-earê ndâma Ndjapâ* dokütchê la agbië nyîndê kê wun rə ndê nyê wûn rə âtê, praâbalê andjê wûn-âbo rê-a. Andjê nyîndê kê dje pō ndê nyê dje rə âtê, praâbalê andjê djêâbo rê-a ††.»

Ndoka ndê akrê gö ndê Samari ndê tche mbô dâkâ

²⁵ Kâko ngâ *earê kê nyisê ndië* tō ngâ pō ndêkê vu Jezü, tche yû tchê pākêdê: «Earê kê nyisê rə, më âmbo

† Nyê dî Eza 14.13-15. †† Nyê dî 1 Pie 1.10-12.

atôko ânyê kê gbo *tchîsûwu ndê logbê logbê?*» ²⁶ Jezü tō rə sê tchê pākêdê: «A mbô rə lâ Mbëti-ndië atôko? Mo dî rə, âtê rə sê mö atôko?» ²⁷ Köchê lâme tō rə ndênê pākêdê: «Äwäpâ mo nyîndê Gbölö Gbië Ndjapâ ndê zê la su zê gbê, la yingö ndê zê gbê, la gbôgbô ndê zê gbê, la kê wunsê rə ndê zê gbê. Kê nyîndê ngâ zê batê tê zê †.» ²⁸ Jezü tō rə sê tchê pākêdê: «Mo tō pō lâme la köbo nê. Amö mbo rə, ânyê kê wadje la tchîsûwu ndê logbê logbê ††.» ²⁹ Praâbalê earê kê nyisê ndië lâme nyîndê kê nyisê nê pākêdê pō ndê anyê yû Jezü la rə lâme wâ la köbo nê, tche yû Jezü pākêdê: «Tchabâ kâ ndê âdê ngâ mê akrê?» ³⁰ Jezü tō rə sê tchê pākêdê: «Ngâ akrê tō bhâ *Jerûzalêmo* ndêkê e atê Jerikö. Tche tê tchânê angbongbo azü köbo, andjê kû arê tê yê gbê, kê bhî tchê êtê kuzü, kê gbôtê yê kê rô etê. ³¹ Ngâ *earê kê wa ngela* sê Ndjapâ zâ köbo nê lâme. Ndê tche wûn köchê lâme, tche dô dâkalâ köbo, kê rô etê. ³² Ngâ *akrê pä mawo ndê Levi*† wûtu ndjê sê tchô nê lâme, kê wûn köchê lâme, kê dô dâkalâ köbo, kê rô etê. ³³ Praâbalê ngâ akrê gö ndê Samari ndê tche sê lakê e atêlê ngâ gö ngbî. Tche wûtu ndola köchê lâme, ndê tche âsê wun tchê nyonyo yê mbô tchê tê gbölösânê. ³⁴ Tche gîtê yê ndola tchê, kê sû kâdâ la *vên-en* ëla aku nê, ânyê kê gûê rə. La tchêngbâ nê tche zâ tchê ëpâ kûndië ndê yê la tê yê, kê rô la tchê atêlê ngâ nda ndê ayirê ndêkê mbo rə la tchê. ³⁵ Tchô krâ pânê, tche âsê ro, kê wûtu la mië-makêche bichuû, kê kû rə sê earê nda nê, kê tō rə sê tchê pākêdê: «Amö mbo rə la köchê âtê! Âdê mo âza ngâ mië-makêche ndê zê ngbî pä anê âtê ndêkê mbo rə la tchê, kê gu ndê mê, mê zadje rə sê mö ëngbânê.»

³⁶ Jezü yû earê kê nyisê ndië lâme pākêdê: «Lê gbâtê azü vötaâ lâme, tchanêbâ kâ ndê âwâtê ngâ yê akrê ndê tche tê tchânê angbongbo azü köbo lâme?»

³⁷ Earê kê nyisê ndië lâme tō rə ndênê pākêdê: «Tchanê ndê tche wûn nyonyo köchê lâme kâ.» Kâko Jezü tō rə sê tchê pākêdê: «Amö gûgü, kê mbo ndjê tâ kâko.»

Jezü ë bhândê Mârete la Malê

³⁸ Ndê Jezü la adjisîpili ndê yê âsê ro, kê wûtu lâ ngâ yëyë gö, ânyê ngâ êchê ndê rə yê wû pä Mârete zâ Jezü bhândê yê. ³⁹ Ngâ nyîndê nê kâ tâ ndê rə yê wû pä *Malê*. Malê sê bêche ndrotê Gbölö Gbië lakê dje pō ndê tche to rə. ⁴⁰ Andê Mârete, tche chî la yê kütû têkê fa kîzî. Mârete nê kê tō rə sê Jezü pākêdê: «Gbölö Gbië, ndê yûngâ mê gbôtê mê la kua nê ânyê mê mbo rə la kütû mê âtê, äwä ämbänê lâ la zê? Amö to rə sê tchê, tche ka ârâ mbo kua nê la tchê.» ⁴¹ Jezü tō rə sê tchê pākêdê: «Mârete, Mârete, su zê wâ ngbîï, ânyê mo nyîndê kê mbo angbängbâ arê. ⁴² Praâbalê ngâ rə balê kâ ndê ârô adî nê. Malê kâ ndê âzâ tchôtchô rə nê.

† Nyê dî Det 6.5; Lev 19.18. †† Nyê dî Lev 18.5. †† Azü pä *mawo ndê Levi*: Andjê dâ azü pä *mawo ndê Levi*. Andjendjê kâ ndê Ndjapâ nyîsê andjê ndêkê wa ngela sê tchê lâ gbölö nda Ndjapâ.

Ngâ akrä balë ndê tche kræa rê tchânê yê wabô tee-a.»

Jezü nyisê ræ pâ kê to pô sê Ndjapä

(Mat 6.9-13; 7.7-11)

11 Têngâlo, Jezü sê lakê to pô sê Ndjapä bhâsê ngâ tchô. Ndê tche tô pô sê Ndjapä gbê âsê ka, ngâ *djisîpili* ndê yê balë yû tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, amö nyisê köbo ndêkê to pô sê Ndjapä sê ârâ batê Jâan-Batîse nyisê nê sê adjisîpili ndê yê.» ² Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Âdê nyê ânyindê kê to pô sê Ndjapä, nyê tô rê kâkê:

«Bha ârâ,
âwäpä azü gbê wunsê nê pä mo dä Ndjapä ndê tche dâka gbê.

Äwäpä kê mbo kümändemä ndê zä nê.

³ Kû kizî ndê ârâ la sênê sê ârâ ndê lö balë balë.

⁴ Amö ko pô lâ küma ârâ,

batê rê ndê ârâ ko ndjê pô lâ küma azü ndê andjê mbo ngbongbo ræ tê ârâ.

Amö gboabô gbôtê ârâ ndêkê pa ârâ te lâ arê ndê âbolo azü-î.»

⁵ Jezü kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Âdê ngâ akrä lâ gûtê nyê âwa la ngâ agü nê tâ, ânyê tche ê atêndê yê lâ agrêmi ânyê kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Agü mê, amö mbo geda ndê mâpa vötaâ sê mê, ⁶ bëte ngâ agü mê ndê tche tô lâ wrû, tche wûtu nê bhândê mê, praâbalë mê wâbo la ngâ ræ ndêkê za rê sê tchê-a.» ⁷ Âdê agü nê lâme âsê kütü bhâ tchâalê ânyê kâ tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbotê mê gii! Ârâ tchû manda nê êtê, ânyê mêmê la abechê ndê mê gbê, ârâ lô nê, mê abô lafô tee ndêkê kû mâpa sê mö-a.» ⁸ Mê tô rê sê nyê, agü nê lâme âadje lafô ndêkê za rê sê tchê bëte rê ndê tche hrô ngü lâ gï yê lâme, praâbalë âdêâbo bëte rê ndê tche wâtê agü nê lâme kâ-a. ⁹ Mêmê ndê me nê, mê tô rê sê nyê päkêdê: Nyê yûkû ræ, ânyê a zadje rê sê nyê; nyê pû ræ, ânyê kê gboadje rê; nyê gûgû manda, ânyê a kroadje rê sê nyê. ¹⁰ Bête akrä ndê tche yûkû ræ, a âzadje rê sê tchê; akrä ndê tche pû ræ, tchê gboadje rê; akrä ndê tche gûgû manda, a âkroadje rê sê tchê.

¹¹ Tchanëbâ bha bechê lâ gûtê nyê âtê kâ ndê, âdê bechê ndê yê âyukû giangû, tche za êkrê sê tchê?

¹² Ndjê âdê bechê nê âyukû prö ngötö, tche za kpâlâküngrü sê tchê? ¹³ Nyenyê ndê nyê wâtê angbongbo sê azü, nyê wunsê kê kû atchôtchô arê sê abechê ndê nyê. Käko, Bha azê ndê tche sê bhâ lafô, zabô *Kpîki Yingö* ndê yê sê azü ndê andjê yûkû nê-ê?»

Jezü tô pô pâ pô ndê a yî rê lâ küma yê

(Mat 12.22-30; Mar 3.22-27)

¹⁴ Jezü sê lakê gro ngâ ngbongbo tchozö ndê tche sê lakê mbo ngâ köchê ânyê kâ zâ pô ma yê. Ndê ngbongbo tchozö nê âsê wutu, köchê ndê tche pôâbô pô lâme jêtê kê po-ê; ânyê tchêlê küma akpûlû azü nê gbê

djîngîli. ¹⁵ Praâbalë abâtîê azü nê tô rê päkêdê: «*Bëlëzëbûlu*, makündji ndê angbongbo atchozö kâ ndê âzê gbôgbô lâme sê tchê ndêkê gro angbongbo atchozö lâme.» ¹⁶ Angânê nyindê kê vu tchê, andjê yûkû nê sê tchê ndêkê pa tche mbo ngâ *kpîngbî ræ* ndê ânyisê nê pä tche tô bhândê Ndjapä. ¹⁷ Jezü wunsê pô lâme bhâlê su andjê gbê, kê tô rê sê andjê päkêdê: «Gö-gbië gbê ndê azü tchêlê nê mbo kûü lâ gbâtê andjê, gö-gbië lâme ândiadje, anda ndê âwâ lânê, tchêlê nê ândjoadje kê tu epâ angânê. ¹⁸ Âdê *Satäa* âkâ mbo kûü tê yê la tê yê, gö-gbië ndê yê nê âkræ lafô tchîtchinê atôko? Ndê nyê tô rê päkêdê mê grö angbongbo atchozö la gbôgbô ndê Bëlëzëbûlu lâme. ¹⁹ Âdê mê âgro angbongbo atchozö la gbôgbô ndê Bëlëzëbûlu, kâko, azü ndê nyê nê grö andê andjê nê angbongbo atchozö nê la gbôgbô ndê tchabâ? Azü ndê nyê nê la tê andjê nyisê nê päkêdê pô ndê nyê nê wâbo la köbo nê-a! ²⁰ Praâbalë âdê lâ köbosê gbôgbô ndê Ndjapä kâ ndê mê gro angbongbo atchozö la rê, dëkê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapä* wûtu nê êtê nyê.

²¹ «Âdê ngâ gbôgbô köchê âwa la arê kûü ndê yê tâ ânyê kâ sê lakê wun tchô pâ nda ndê yê la rê, ngâ ræ balë mboabô arê tchâalê ndê yê tee-a. ²² Praâbalë âdê ngâ gbôgbô köchê ndê tche rô tchê âwutu, ânyê kâ rôpâ yê la kûü, tche âkræ arê kûü ndê âmbô rê pä tche wa la gbôgbô lâme, arê ndê tche kû rê lâme, tche kræ tchêlê nê gbê.

²³ «Akræ ndê tche wâbô wâtê tchandê me nê, dëkê tche dä akræ ndê tche kôsê mê, ânyê akræ ndê tche wâbô wâ ndêkê pala ræ la mê, dëkê tche wâtê akræ ndê tchê ndjondjo tchêlê ræ katchôgbê.»

Ngbongbo tchozö ndê tche dôtê yê atêlê akræ

(Mat 12.43-45)

²⁴ «Âdê ngâ ngbongbo tchozö âwutu lâ ngâ akræ nê, ngbongbo tchozö lâme âsê me lakê wrû lâ kpaëgâ lakê pu sê tchô ndê tche yatê yê tâ. Âdê tche âgboabô tchô nê gbô-ê, tche âto rê päkêdê: «Mê âdotê mê atêlê nda ndê mê, ndê mê wûtu lânê âme.» ²⁵ Ndê tche âsê kâ atêlê nda nê, kê gbo tchâalê nê dëkê a grö rê nê gbê, kê nyîkræ arê tchêlê nê nê gbê. ²⁶ Tchâme, tche âkâ e, kê kû angâ angbongbo atchozö mîndûu manê bîchuû ndê andjê rô tchê la gbôgbô, andjê kangbâ andjê, kê sê gbê è tchâalê nê. Pânê ræ nê âkâ wâtê köchê lâme ngbo kê ro anê dokûtchê.»

Tchôtchô kê sê

²⁷ Ndê Jezü ndêpo lakê to pô nê, ngâ êchê lâ gûtê azü nê pô ngbôô sê Jezü päkêdê: «Mômô kâ tê êchê ndê tche zâ guzû zê, ânyê kâ zâ ngo ëma zê!» ²⁸ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mômô nê wâtê azü ndê andjê djê pô Ndjapä, ânyê kâ mbô ræ gundêsê nê!»

Azū yūkū nē ndêkê wun ngâ kp̄ngbĩ rə

(Mat 12.38-42)

²⁹ Ndê akp̄lū azū nē tākpa ndê Jezū, tche sê lakê to rê pākêdê: «Azū ndê tchô angêta dē angbongbo azū, andjê yūkū nē pā mē mbo ngâ kp̄ngbĩ rə. Andjê wun-abô rê tee-a, kütū kp̄ngbĩ rə ndê Ndjapā mbô rê balē lē kōbosê earê ndêma Ndjapā Jônâse lāme. ³⁰ Batê rê ndê azū gö ndê Ninîve wūn kp̄ngbĩ rə lē kōbosê Jônâse, azū ndê tchô angêta wun-adje kp̄ngbĩ rə lē kōbosê *Modô ndê Akra*. ³¹ Tê lo kê wa ngbanga, êchê ndê tche wâtê êchê-gbiē lē gö ndê âwâ dē Ginikî adje-lafô ndêkê kr̄ tchâtchu azū ndê tchô angêta ndêkê wa ngbanga lē kūma andjê, bête tche tō lē ngr̄ngr̄ tchô ânyê kê nê ndêkê dje pō ndê gbiē Salomön ndê kūma yê wâ lanê tê gbölösênê. Tchâtê, ngâ akrê ndê tche wâ gbölö kê rô Salomön kê tâ! ³² Tê lo kê wa ngbanga, azū gö ndê Ninîve âadje lafô la azū ndê tchô angêta ndêkê wa ngbanga pā andjê bête andjê gbôtê bændi kê mbo rə ndê andjê lē kōbosê pō Ndjapā ndê Jônâse mû rê lāme nê. Tchâtê, ngâ akrê ndê tche wâ gbölö kê rô Jônâse kê tâ!»

Ndoka pā wo ndê lâmba

(Mat 5.15; 6.22-23)

³³ «Akrê tōâbo wo lē lâmba ndêkê za rê wū âdændjê ndêkê za rê tchâtchâ lūsû-a. Tche âza rê pā ngâ rə lafô ndêkê pa azū ndê andjê li atê tchâalê nē wun tchô ndê s̄nyî nê. ³⁴ La zê wâ batê lâmba ndê tê zê. Âdê la zê âwatê tchôtchô nê, tê zê âwâ lē ngbānga nê; âdê la zê ândi, kâko tê zê gbê kê lē bübü tchô. ³⁵ Kâko la zê gbö-ê, ânyê ngbānga tchô ndê âwâ lē zê lāme doabô tê yê dô kê watê bübü tchô-ê. ³⁶ Âdê ndundu tê zê gbê âwâ lē ngbānga tchô, ânyê ngâ tchâme-tê zê wâbô wâ lē bübü tchô-ê, kâko ndundu tê zê nê gbê âwâ kra lē ngbānga tchô, batê rê ndê ngbānga lâmba tcho, ânyê kütê zê wa ngrô lāme.»

Jezū hrô la afariziën la a-earê kê nyisê ndië

(Mat 23.4-36; Mar 12.38-40)

³⁷ Ndê Jezū tō pō nê gbê âkâ, ngâ *fariziën* ê tchê ndêkê zi kiz̄f̄ bhândê yê. Jezū lî kê sê ma kiz̄f̄ lakê zi rê. ³⁸ Sênê ndê fariziën lāme wūn rê pā tche djûtuabô kônô yê ânyê kê sê lakê zi kiz̄f̄ lāme, tchêlê kūma yê dj̄ngili-î. ³⁹ Gbölö gbiē tō rê sê tchê pākêdê: «Nyenyê ndê afariziën, nyê djûtu kütü kütê kangûchi la kütê kalângu, praâbalê tchêlê su nyê s̄s̄ la gu kê zi ngbâ la ngbongbo su. ⁴⁰ Nyenyê ndê kūma nyê wâbô wâ lanê âtê! Ndjapā ndê tche mbô tchô dē sūwu, tche mbôâbo ndjê tchô dälênê? ⁴¹ Nyê kû arê ndê âwâ lē kangûchi la kalângu ndê nyê gbê sê a-earê yūkū, ânyê arê gbê wadje vuu tê pō ndê nyê.

⁴² «Nyonyo kê tê nyê, afariziën! Nyê kû dîme ndê akükê-gûsû balê balê la akanyî arê kîndî gbê sê Nd-japā. Praâbalê dj̄rê rə, lakê nyindê Ndjapā, nyê wūn rê batê mbämbä rə. Dêkê rə ndê âwâ ndêkê pa nyê mbo rê âme kê lāme, kê gboabô gbôtê adf̄ nê-ê.

⁴³ «Nyonyo kê tê nyê, afariziën! Nyê nyindê kê sê tchê pā adokü ngendê ndê âwâ lē *anda kê voga Ndjapā*. Nyê nyindê nê pā azū po ndê nyê sê tchô ndê azū pala tchê tê andjê tâ. ⁴⁴ Nyonyo kê tê nyê! Nyê wâ batê acho akuzü ndê a wūn-âbô rê wūn-î, ânyê âdê akrê ânê pânê kê wūn-âbo sênê pā acho akuzü kê me-a.»

⁴⁵ Ngâ *earê kê nyisê ndië* tō rê sê tchê pākêdê: «Earê kê nyisê rə, ndê mo to pō kâkê âtê, mo sê lakê dro ndjê ârâ drö kê âtê-a!» ⁴⁶ Jezū tō rê ndênê sê tchê pākêdê: «Nyonyo kê ndjê tê nyê, a-earê kê nyisê ndië! Bête nyê zä rə ndê âlû, ndê sêkê za rê kâkê ê kūma azü, kê grêabo ndjê rê la ê kūma kônô nyê ndêkê za tîê ngânê tê andjê-a. ⁴⁷ Nyonyo kê tê nyê! Nyê nyikrê acho akuzü *a-earê ndêma Ndjapā* âfû tê gbölösênê. A-earê ndêma Ndjapā lāme, araâta nyê kê ndê âwôn andjê. ⁴⁸ Lakê mbo tê rə kâko, nyê nyisê nê pākêdê nyê gamba pō ndê rə ndê araâta nyê mbô rê alême nê, bête andjê wôn a-earê ndêma Ndjapā, ânyê nyenyê ndê nye nê, nyê nyikrê acho-kuzü andjê. ⁴⁹ Bête rê kê, lē kōbosê nê ndê kūma Ndjapā ndê âwâ lanê, tche tō rê pākêdê: «Mê wan-adje a-earê ndêma Ndjapā la *abadjângele*, andjê won-adje angânê lē gütê andjê, kê mboardje angânê la yūkü.» ⁵⁰ Kâko a âwadje ngbanga pa azü ndê tchô angêta bête a-earê ndêma Ndjapā ndê a wôn andjê gasa alême, ätö tê lo nê ndê Ndjapā mbô tchisûwu. ⁵¹ Ätö tê kuzü Äbêle ndjoa êtê kuzü Zakari ndê a wôn tchê lē gbâtê *gbalâka-ngela* la tchô ndê âdâka gbê lē gbölö nda Ndjapā †. En-en, tê lège nê mē tō rê sê nyê, Ndjapā âwadje ngbanga pa azü ndê tchô angêta bête azü ndê a wôn andjê lāme.

⁵² «Nyonyo kê tê nyê, a-earê kê nyisê ndië! Nyê zä kûlîê ndê âwâ ndêkê pa a kro manda kê wunsê rə la rê, praâbalê nyê lîâbo andê nye nê-a, kê kîtê manda tê azü ndê andjê nyindê kê li.»

⁵³ Ndê Jezū wûtu tchâalê ndê fariziën nê lāme, su a-earê kê nyisê ndië la afariziën jêtê kê k̄ andjê tê yê tê gbölösênê, ânyê andjê sê lakê yu tchê la pō pā arê gbê. ⁵⁴ Andjê vü tchê ndêkê pa âdê ngâ ngbongbo pō âwutu lē ma yê, andjê gbo tchê länê.

Jezū yūkū nê sê adjisîpili pā andjê toabô alû tō-ê

(Mat 10.26-27)

12 Lo nê lāme, angbāngbä azü pâlatê andjê sâke sâke, ânyê âmbô rê pā andjê sê lakê dikpu tê andjê lē gbâtê andjê. Jezū tō rê sê *adjisîpili* ndê yê dokütchê pākêdê: «Äwäpä la nyê gbo tê *djevö* ndê *afariziën*, ndê ânyindê kê to rê pā azü ndê pō ma andjê

† Nyê d̄i Jen 4.8; 2 Akn 24.20-22.

wâ ngbî tãkê mbo rã ndê andjê. ² Rã gbê ndê âwâ wü, âwutuadje êsûwu. Pö gbê ndê a wûn-âbô sênê wûn, a âwun-adjê sênê. ³ Bête rã kã ndê, pö gbê ndê nyê to rã lâ bübü tchô, a âdjadje rã ndê sê ngbãnga. Pö ndê nyê tô rã lâ tú ngã akrã bhâlê darã ndê a tchû manda nã êtã, a âkrã me la rã bhâlê kûma ginda ânyê kã to rã.»

Nyê kpê wa Ndjapã

(Mat 10.28-31)

⁴ «Mê tö rã sã nyê ndê araagü mê: Nyê mböäbô wa azü ndê andjê won tã azü ânyê kã mboabô ngã rã mbô la tchêngbã nã lâme mbô-ê. ⁵ Mê toadje pö ndê ngã akrã ndê nyê wã ndãkê mbo wa yê. Nyê mbô wa Ndjapã ndê âdã tche âwon akrã, kã wa la gbôgbô ndêkê yi tchê bhâlê *wo ndê âju pii etê*. En-en, tã lêge nã mê tö rã sã nyê, tchetché kã ndê nyê wã ndêkê mbo wa yê.

⁶ «A kãbo ayëyë anyiënã mindûu bête mîë-makëtche bïchûu? Käko sã ngã nyiënã balê lâ gütê andjê yûâbo tã Ndjapã-a. ⁷ Tche dî su kûma nyê nã gbê. Nyê mböäbô wa mbô-ê; nyê rö ayëyë anyiënã lâme tã gbölösênã!»

Kã gamba pö ndê Jezü lâ la azü gbê

(Mat 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ «Mê tö rã sã nyê: Akrã ndê tchê toadje rã tchâtchu azü gbê pã anyê wätê tchandê me nã, *Modô ndê Akrã* âto ndjê rã me tchâtchu *aânje* ndê Ndjapã pã anyê dã tchandê ye nã. ⁹ Praâbalê akrã ndê tche vûsê mê tchâtchu azü gbê pã anyê wûn-âbo sã mê-a, *Modô ndê Akrã* âvu ndjê sã yê me tchâtchu *aânje* ndê Ndjapã pã anyê wûn-âbo sã yê-a. ¹⁰ Âdã ngã akrã âto ngbongbo pö tã *Modô ndê Akrã*, a âkoadje pö lâ kûma yê. Praâbalê akrã ndê tche drô *Kpîki Yingö*, a âkoabô pö lâ kûma yê tee-a.

¹¹ «Âdã a âe la nyê ndêkê wa ngbanga pã nyê lâ *anda kã voga Ndjapã*, âdãndjê tchâtchu agbölö azü gö, nyê dîäbô su nyê dî pã pö ndê nyê toadje rã ndêkê kosê pö tã nyê, ¹² bête kpôsênã lâme, *Kpîki Yingö* ânyiadje sã pö ndê âwã ndêkê pa nyê to rã.»

Ndoka pã earê kã gbo rã ndê kûma yê wãbô wã lanã-ê

¹³ Ngã akrã ndê tche sã lâ kpûlû azü nã tô rã sã Jezü päkêdê: «Earê kã nyisê rã, to rã sã yîngã mê tche krû tchêlê rã ngbã bha ârã ndê tche gbôtã sã ârã la tchê.»

¹⁴ Jezü tô rã ndênã sã tchê päkêdê: «Agü mê, tchabã âzã mê ndêkê wa tchêlê ngbanga lâ gbâtê nyê, lakê krã tchêlê rã ndê nyê tã nyê?» ¹⁵ Pãnã Jezü tô rã sã azü gbê päkêdê: «La nyê gbö-ê! Âwãbo pã nyê za su nyê pã kã gbo rã-a, bête kã gbo rã gbö ndê ngã akrã bâtabô tchîsûwu ndê yê-a.»

¹⁶ Käko Jezü tô pö la ndoka sã andjê päkêdê: «Ngã earê kã gbo rã kã la kîndî ndê yê ndê tche gbô rã lânã tã gbölösênã. ¹⁷ Tche zã kûma yê kã tô rã päkêdê: «Mê âmbo atoko? Mê wãbo la tchô ndêkê kã arãgã ndê mê tâ-a.» ¹⁸ Pãnã tche tô rã päkêdê: «Rã ndê mê mbo rã wã kãkê: Mê ândjo tchêlê agro ndê mê gbê, kã mbo angã agbölö nã, kã krã andjî rãgã, la arã ndê mê gbê bhâlê nã. ¹⁹ Käko mê âto rã sã mê la tã mê päkêdê: Momö, rã ndê zã kã tã tã gbölösênã, ârê âmbo angbãngbã ngü. Amö yatê zã, kã zi rã, kã ndjo rã, kã vu ngî.» ²⁰ Praâbalê Ndjapã tô rã sã tchê päkêdê: «Köchê ndê kûma zã wãbô wã lanã âtã! Lã bütchî âtã, a âyuadje kû vrö zã. Ânyê arã ndê zã gbê ndê mo bâta rã lâme, mo bâta rã bête tchabã?» ²¹ Pãnã Jezü kã tô rã päkêdê: «Akrã ndê tche pâla rã bête tã yê la tã yê, ânyê kã wãbô wã la rã tchâtchu Ndjapã, tche wã batê köchê lâme.»

Kã za su pã Ndjapã

(Mat 6.25-34)

²² Jezü tô rã sã adjisîpili ndê yê päkêdê: «Bête rã kã mê tö rã sã nyê: Nyê dîäbô su nyê dî bête tchîsûwu ndê nyê, tã pö ndê kîzî ndê nyê zi rã, âdãndjê tã pö ndê lâba ndê nyê yu rã tã nyê. ²³ Bête tchîsûwu ndê akrã wã gbölö kã rô kîzî. Tã akrã wã gbölö kã rô lâba. ²⁴ Nyê wûnsa angbâlambô; andjê lûâbo rãgã-a, kã sôâbo ndjê ndjî rãgã-a, andjê wãbo la ngã tchô ndêkê bata rã tâ-a, âdãndjê gro-a, Ndjapã kã ndê âkrã kîzî sã andjê. Nyê rö anyiënã tã gbölösênã! ²⁵ Tchabã lâ gütê nyê kã ndê âwã ndêkê za ngã lö êpã lö yê lâ köbosê kã dî su yê? ²⁶ Käko âdã nyê âwun-abô sãkê mbo akpîëkpîë rã mbô-ê, bête giamã kã ndê nyê dî su nyê tã adî nã? ²⁷ Nyê wûnsa anyînyî güsü, andjê mböâbo kua-a, kã sîâbo ndjê lâba-a. Mê tö rã sã nyê, Salomôn la tã yê ndê tche wã la rã tã gbölösênã, tche yûâbo lâba ndê âfû batê anyînyî güsü lâme-a. ²⁸ Ndjapã ndê tche yu abë-kîndî ndê âwã angêta ndêkê pa lâmbo azü yi rã atêlê wo, ämbö atoko ânyê tchetché la tã yê yuabô lâba yû êtê nyê? Nyenyê ndêkê za su nyê sã Ndjapã wã kpîëkpîë rã âtã! ²⁹ Âwãbo pã nyê sã lakê dî su nyê tã rã ndê nyê ziadje rã, âdãndjê rã ndê nyê ndjoadje rã-a. Tchêlê kûma nyê djingiliabô djîngili. ³⁰ Azü tchêbêche âtã ndê andjê wûn-âbô sã Ndjapã wûn kã ndê âpu rã käko logbê. Nyenyê ndê nye nã, Bha nyê wûnsê nã nã pã nyê nyîndê arã käko-ê. ³¹ Âwãpã nyê pu köbo *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã* dokütchê, käko Ndjapã âkrãdje adî arã gbê êpãnã sã nyê.»

Nyê pâla arã ndê nyê gbê bhã lafô

(Mat 6.19-21)

³² «Nyê mböäbô wa mbô-ê, aëbro-ngbaga ndê Ndjapã! Bête âfû tã Bha nyê ndêkê za Gbölö gö-gbië sã nyê. ³³ Âwãpã nyê ka arã ndê nyê kã krã makëtche nã sã a-earê yûkü. Âwãpã nyê pu köbo ndêkê gbo kãdjã-

makətche ndê âwâbô wâ ndêkê ndi-î. Nyê päla arê ndê nyê bhâ lafô, ânyê âyuabô yû balë-ê. Bhâye, ngâ earê ngbâ ndoabô la rê tee-a, ako ziabô ndjê rê tee-a.

³⁴ Bête sênä ndê rê ndê nyê wâ tâ, su nyê kä ndjê tâ.»

A-earê kua ndê andjê sê bête gbölö akrê ndê andjê

³⁵ «Äwäpä nyê sê tchêchtêchê-ë, wú tchêpâ lâba ndê nyê wâ kpôtê nyê, wo lâmba ndê nyê wrüäbô wrü-ê.

³⁶ Nyënyê ndjê, nyê sê batê a-earê kua ndê andjê sê bête gbölö akrê ndê andjê ndê tche ê ndê kpülü ndêkâ totê ndê köchê la êchê, ndêkâ pa tche âsê kangbâ yê, ânyê kë sê lakê gũgũ manda, andjê kro rê tâ yê gasa-ê.

³⁷ Mômô kä tâ a-earê kua ndê gbölö akrê ndê andjê kangbâ yê ânyê kë gbô andjê la lala andjê nga-ê! En-en, tâ lège nê më tö rê sê nyê: Gbölö akrê ndê andjê lâme âyu lâba kua, kë to rê sê andjê pä andjê sê bêche ndêkâ zi kizî, tchetchê la tâ yê âkũ kizî sê andjê. ³⁸ Âdê tche âkangbâ yê la tchêlê agrûmi âdëndjê la tchêngbâ tchêlê agrûmi, ânyê kë gbô andjê la lala andjê nga-ê, mômô kä tâ andjê!

³⁹ «Nyê djê tchêlê pö âtê: Âdê earê nda âwunsê dalo ndê earê ngbâ nê la rê, tchê gboabô tâ earê ngbâ lâme tche koa manda ndê yê ndêkê kũ arê ndê yê tee-a. ⁴⁰ Nyënyê ndjê gbê, äwäpä nyê sê tchêchtêchê, bête Modô ndê Akrê âkadje ngbâ yê lâ dalo ndê nyê wun-abô sênä tee-a.»

Tchôtchô earê kua, la ngbongbo earê kua

(Mat 24.45-51)

⁴¹ Käko Pîere yû Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, mo tö ndoka âtê kütü sê ârê? Âdëndjê rê ndê mo tö rê sê azü gbê?» ⁴² Gbölö Gbië tô rê ndênä sê tche päkêdê: «Tch-abâ kä ndê âdê djîrê earê kë bata rê, ânyê kë wúnsê rê? Tche dâ tchanê ndê gbölö akrê ndê yê gbôtê yê ndêkê wun tchô pâ a-earê kua ndê yê, ânyê âdê lo nê âta tâ, tche kũ kizî ndê andjê sê andjê. ⁴³ Mômô kä tâ earê kua lâme ndê gbölö akrê ndê yê kangbâ yê kë gbô tchê tâ ma kua nê! ⁴⁴ Tê lège nê më tö rê sê nyê, gbölö akrê nê âgbotê arê ndê yê gbê êtchânê earê kua nê lâme ndêkê pa tche wun tchô pânê. ⁴⁵ Praâbalë âdê earê kua nê lâme âto rê bhâtê su yê päkêdê: «Gbölö akrê ndê më ndôäbo tâkê ka-a», ânyê kë jêtê kë bhi aköchê la aêchê ndê andjê mbo kua, ânyê âdê tche âzi rê, kë ndjo rê, kë ndjo pî âmbo tchê, ⁴⁶ gbölö akrê ndê ngbâa lâme âkadje ngbâ yê kë tro tchê trô, ndjê dalo ndê tche ka la rê, tchê wûn-âbô sênä tee-a. Gbölö akrê nê âgroadje earê kua nê, kë mbo rê tâ yê batê rê ndê a mbo rê tâ azü ndê andjê kôsê ma Ndjapâ. ⁴⁷ Earê kua ndê tche wúnsê rê ndê gbölö akrê ndê yê nyîndê nê, ânyê kë nyîkrêabô ngâ rê nyîkrê balë-ê, âdëndjê rê ndêkê mbo rê gundêsê pö ma yê-ê, gbölö akrê ndê yê nê âbhi tchê tâ gbölösênä. ⁴⁸ Earê kua ndê tche wûn-âbo sê rê wûn ndê gbölö akrê ndê yê nyîndê nê, ânyê

kê mbô rê ndê âwâ ndêkê pa a bhi tchê, a âbhi tchê kpîêkpîê rê. Akrê ndê a kũ rê sê tchê tâ gbölösênä, a âyu ndjê tchê tâ gbölösênä. Akrê ndê a gbôtê rê tchânê yê tâ gbölösênä, a âyu ndjê kũ nê tâ gbölösênä.»

Azü âkrê tchêlê tâ andjê tâ pö ndê Jezü

(Mat 10.34-36)

⁴⁹ «Mê nê ndêkê yi wo pâ cho âtê. Mê nyîndê nê tâ gbölösênä ndêkê pa wo nê tcho wândâ wândâ dokütchê! ⁵⁰ Äwâ ndêkê pa më gbo ngâ *batême*, më âwun yûkü batême nê zoo kë gbo rê! ⁵¹ Nyê wüntî pä më nê la ziti su pâ cho âtê? Mê tö rê sê nyê pä âdêäbo käko-a. Mê nê ndêkê krê tchêlê azü. ⁵² Andê tchô angaâtê, nda ndê azü gü lânê mindûu, azü nê âkrê tchêlê tâ andjê: Azü vötaâ âkosê azü bichuû, azü bichuû âkosê azü vötaâ. ⁵³ Bha bechê âkosê modô ndê yê, modô nê kosê bha nê. Anyî kosê êwünrê ndê yê, êwünrê kosê anyî nê. Anyî köchê kosê nyinê nê, nyinê kosê anyî köchê nê.»

Nyê djê tchêlê pö rê ndê âwutu angêta

⁵⁴ Jezü kä tô rê sê kpülü azü nê päkêdê: «Âdê nyê âwun ndrô ndê ââlafô bhâ sênä ndê lo li tâ, nyê to rê gasa päkêdê: «Nyivró ânyiadje», nyivró nê nyi ndjê tâ lège nê. ⁵⁵ Nyê âwun yi ndê âtê dâ ginikî, kë to rê päkêdê: «Tchô âwo», tchô nê wö ndjê tâ lège nê. ⁵⁶ Nyënyê ndê pö ma nyê wâ ngbî tâkê mbo rê ndê nyê âtê! Nyê wúnsê kë dje tchêlê arê tchêbêche la arê tchêlafô, rê nê mbo gundêsê nê, atôko kä ndê nyê wûn-âbô wúnsê arê ndê âmbo ndê tchô angêta wûn-î?»

Nyê nyîkrê pö la a-earê kë kosê nyê

(Mat 5.25-26)

⁵⁷ «Bête giamâ nyënyê la tâ nyê, nyê wâbô ngbanga wâ pâ kë mbo djîrê rê-ê? ⁵⁸ Âdê momô la earê kë kosê zê nyê âsê e atêlê ngbanga, äwäpä mo mbo rê gbê ndêkê pa nyê nyîkrê pö lâme lâ köbo. Ârê âdêabô dê käko, tche e la mö atê tchâtchu gbölö earê kë wa ngbanga, ânyê earê kë wa ngbanga nê za mö sê aturûgu, aturûgu nê yi mö atêlê nda kânga. ⁵⁹ Mê tö rê sê mö, mö wutuabô tee lâ nda kânga nê zoo kë kũ makətche gbê ndê a yûkü nê sê mö lâme ânyê!»

Nyê gbôtê bândi köbo nyê-ê

13 Lo nê lâme, angâ azü nê kë tô pö pâ azü gö ndê Galilê sê Jezü, ndê kômândâ Pîlâte wôn andjê, ndê andjê sê lakê wa *ngela* sê Ndjapâ. ² Jezü tô rê ndênä sê andjê päkêdê: «Nyê wüntî pä, ndê a wôn azü gö ndê Galilê lâme, ânyisê nê pä andjê wâtê agbölö a-earê ngbongbo rê kë rô adî azü gö ndê Galilê gbê? ³ Âdêäbo käko-a, praâbalë më tö rê sê nyê, âdê nyê âg-

boabô gbôtê bændi kê mbo rə ndê nyê, nyê âtchu ndjê me gbê batê andjê. ⁴ Anyê azü lâ könô gbê tchêpâ nê mindûu manə vötaâ bhâ *Jerûzalêmo* ndê gbölö nda ndê Silowë ndê âgû atê lafô tû pâ andjê kê wôn andjê lâme, nyê wüntí pâ andjê mbö ngbongbo rə kê rô azü ndê Jerûzalêmo gbê? ⁵ Adêâbo kâko-a, praâbalë mē tō rē sē nyê, âdê nyê âgboabô gbôtê bændi kê mbo rə ndê nyê-ê, nyê âtchu me gbê batê andjê.»

Ndoka pâ da yô ndê fige ndê âlêâbô lê-ê

⁶ Pânê Jezü tō ndoka âtə sə andjê pākédâ: «Ngâ akra çhî da yô ndê fige lâ kîndî vînye ndê yê. Têngâlo, tche nê ndâkê pu lélê fige nê, kê gbôâbo rê-a. ⁷ Tche tō rē sē earê kê mbo kua kîndî nê pākédâ: «Wunsa ngâ rə: Âmbô ngû vötaâ angêta nê ndê mē nê ndâkê pu lélê fige nê lînə, kê gbôâbo rê-a. Amö ku da nê êbêche! Äwä lâ kîndî nê ämbämbänê bëte giamâ?» ⁸ Earê kê mbo kua kîndî nê tō rē pākédâ: «Gbölö akrə, amö gbotâ la ngû âtə azə kâ wûn rê ânyê; mē âdji tchô ndrotê nê gbê, kê tu ngbro kîndî lâ da nê. ⁹ Ngû ngbânê âtə ambêteko âleadje, praâbalë ârê âleabô lê ânyê mo ku da nê êbêche.»»

Jezü tchâ ngâ êchê ndê tche ndê lâ lö sabäa

¹⁰ Têngâlo, Jezü sê lakê nyisê rə sē azü lâ *nda kê voga Ndjapâ* lâ ngâ lö *sabäa*. ¹¹ Ngâ êchê ndê tche wâ la kâ-funga kâ ndjê tâ. Âmbô ngû lâ könô gbê tchêpâ nê mindûu manə vötaâ nê ndê ngâ ngbongbo tchozö mbo tchê, köbo ndâkê pa tche yoruatê yê ndjii êlafô wâbo-a. ¹² Ndê Jezü wûn tchê, tche ê tchê, kê tō rē sē tchê pākédâ: «Êchê, mē tchâ mö lâ tâkömbô ndê zê nê.» ¹³ Jezü tō könô yê lâ kûma êchê lâme, posênê tche yôruatê yê êlafô, kê sê lakê voga Ndjapâ.

¹⁴ Praâbalë su makündji ndê nda kê voga Ndjapâ nê kû tchê tê rə ndê Jezü mbô rê ndê tche tchâ tâkömbô lâ lö sabäa lâme. Tche tō rē sē kpûlû azü nê pākédâ: «Alö kâ mindûu manə balë ndâkê pa a mbo kua lînə, nyê nê lâ alö nê lâme ndâkê pa a tcha nyê. Nyê nêâbô nê lâ lö sabaâ-ê.» ¹⁵ Gbölö Gbië tō rē ndênê sê tchê pākédâ: «Nyënyê ndê pö ma nyê wâ ngbî tîkê mbo rə ndê nyê âtə! Lê lö sabäa, akrə balë balë lâ gbâtê nyê zûâbo wû tê bâgala ndê yê âdændjê kûndie ndê yê tê ma rə ndê tche zi rə lînə, kê e la tchê ndâkê pa tche ndjo ngû? ¹⁶ Anyê êchê âtə ndê a zî tchê pâ mawo ndê *Abrahâmo*, ndê *Satäa* i tchê ngbâ ngû lâ könô gbê tchêpâ nê mindûu manə vötaâ âtə, âfûâbo ndâkê pa mē ji tchê lâ wû lâme lâ lö sabäa?» ¹⁷ Pö ndê Jezü tō rē lâme zâ ganô tê gbölösênê lâ la andjanê ndê andjê kôsê yê. Praâbalë su kpûlû azü nê gbê wâ la mômô tê pö ndê agbölö arə ndê Jezü sê lakê mbo rê lâme.

Ndoka pâ ndjî yô ndê mütârede

(Mat 13.31-32; Mar 4.30-32)

¹⁸ Kâko Jezü tō rē pākédâ: «*Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* kütê yê la giamâ? Mē âto rê me pâ äwä batê giamâ? ¹⁹ Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ wä batê ngâ ndjî *mütârede* ndê ngâ akrə gî rê lâ kîndî ndê yê. Ndjî yô ndê mütârede lâme kû, kê kpô, kê wâ batê gbölö da yô. Anyiënê mbô kumâ andjê tê matö nê.»

Ndoka pâ djëvö

(Mat 13.33)

²⁰ Jezü kâ tō rē pākédâ: «Mê âto rê me pâ Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ wä batê giamâ? ²¹ Äwä batê *djëvö* ndê ngâ êchê kû rê, kê gîa rê la gbölö zûwü zoo nyînyî nê sûku.»

Jezü tō rē pâ azü li lâ yëyë manda

(Mat 7.13-14,21-23)

²² Ndê Jezü sê lakê e atê Jerûzalêmo, tche rô lâ ayëyë gö la agbölö gö lakê nyisê rə sē azü. ²³ Ngâ akrə yû tchê pākédâ: «Gbölö Gbië, azü ndê andjê tchadje lâ kuzü lâme, andjê ngbâbo?» Jezü tō rē sê andjê pākédâ: ²⁴ «Nyê kpökpo tê nyê kê li lâ yëyë manda nê; bëte mē tō rē sê nyê: Angbängbä azü âpu köbo ndâkê li lînə, kê gboabô köbo tee-a.

²⁵ «Ädê earê nda nê âlafô ânyê kê tchû manda nê, nyê âsə me bhâ sûwu, kê sê lakê gügü manda nê, kê to rē pākédâ: «Gbölö Gbië, amö kro manda tê ârê!» Tche âto rē ndênê me sê nyê pākédâ: «Mê wûn-âbo sê tchô ndê nyê tō tâ-a!» ²⁶ Kâko nyê âto rê me sê tchê pākédâ: «Azê zî rə, kê ndjô rə la mö, mo nyîsê rə alême pâ köbo gö ndê ârê.» ²⁷ Tche âkâ to rê me sê nyê pākédâ: «Mê wûn-âbo sê tchô ndê nyê tō tâ-a. Nyê gitê nyê tê mē çhî; nyënyê gbê ndê a-earê kê mbo ngbongbo rə!» ²⁸ Tchâme kâ ndê kî lakê zi tchêlê da ji wa tâ, lo nê ndê nyê wun-adjê Abrahâmo la *Izâke* la *Jakôbo* la *a-earê ndêma Ndjapâ* gbê bhâlê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ. Nyënyê ndê nye nê, a âyi nyê me bhâ sûwu! ²⁹ Azü âto me dəsênê ndê lo wutu tâ, kê to ndjê dəsênê ndê lo li tâ, dəpâ aga, də ginikî kê nœadje kê sə ma kîzî bhâlê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ. ³⁰ Kâko angâ azü lâ gbâtê azü dəngbânê ndê tchô angêta, andjê äwa me tê kûma nê. Anyê, angâ azü tê kûma nê ndê tchô angêta, andjê äwa me tê azü dəngbânê.»

Jezü kî tê Jerûzalêmo

(Mat 23.37-39)

³¹ Lo nê lâme, angâ *afariziën* nê ndola Jezü, kê tō rē sê tchê pākédâ: «Amö wutu tchâtə, kê ê atêlê ngâ gö ngbî, bëte gbië *Hêrôde* nyîndê kê won mö.» ³² Jezü tō rē ndênê sê andjê pākédâ: «Nyê êê kê tō rē sê köchê ndê tche mbo rə batê grawe lâme pākédâ: «Mê grö

angbongbo atchozö, kë tchâ a-earê têkômbô angêta, la tchêlâmbo, lâ võtaâ lö në mê kaje kua ndê mê.»
³³ Praâbalë äwäpä angêta, lâmbô, la mbinë, mê ndäpo lâ wrû ndê mê etê, bëte âwâbo pä a won ngâ earê ndêma Ndjapâ lâ ngâ gö ngbî-a, kütû bhâ Jerûzalêmo.

³⁴ «Jerûzalêmo, Jerûzalêmo, momö ndê mo wôn a-earê ndêma Ndjapâ. Azü ndê Ndjapâ wân andjê sê mö, mo nyê andjê la täme andjê tchû-î! Sûsunë atoko kä ndê më nyîndê kë pala abechê ndê zä êtchâtchâ më batâ anyî ngötö pala aë në tchâtchâ mbrö yê, praâbalë mo nyîâbo ndênë-a. ³⁵ Käko gö ndê nyê âwa me bhuu la tâ yê †. Më tö rê sê nyê: Nyê kä wun bata më tee-a, zoo âwutu tâ lo në ndê nyê to rê päkêdê: «Äwäpä Ndjapâ e tchôtchô pö pä akrê ndê tche në la rê Gbölö Gbië.»»

Jezü tchâ ngâ earê têkômbô

14 Lâ ngâ lö *sabäa*, Jezü ê bhândê ngâ makündji ndê *afariziën* ndêkê zi kizî. Azü ndê andjê sê bhaye sê lakê cheko Jezü gbô. ² Ngâ köchê ndê ngbêngbâ mbo tchê krû tchâtchu yê. ³ Jezü zâ pö, kë yû a-earê kä nyisê *ndië* la afariziën päkêdê: «Nyê tö rê sê mê, ndië ndê azê zä köbo ndêkê pa a tcha akrê lâ lö sabäa? Ädändjê rê ndê ndië zâbo köbo ndêkê mbo tâ käko-a.» ⁴ Praâbalë andjê sê lâ wütû në. Jezü zâ earê têkômbô në, kë tchâ tchê, kë tô rê sê tchê päkêdê: «Gügü etê.» ⁵ Pânë Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Ädê ngâ akrê lâ gbâtê nyê âwa la modô ndê yê, ädändjê bâgala ndê yê ndê tche tê lâ kudû-ngû, tchê gbiabô tchê tee posênë ësüwu lâ lö sabäa?» ⁶ Köbo ndêkê pa andjê to ngâ pö balë ndê pö lâme wâbo-a.

Nyê sääbô sê lâ ngendê ndê agbölö azü-î

⁷ Jezü wûn rê ndê azü ndê a ê andjê ndêkê zi rê, në kë sê lâ angendê ndê agbölö azü, tche tô ndoka âtê sê andjê päkêdê: ⁸ «Ädê akrê äe mö ndê kizî lâ kpülü ndêkê totê ndê köchê la êchê, âwâbo pä mo sê lâ ngendê ndê agbölö azü-a. A wûn-âbo sê ngâ rê-a, akrê ndê tche ê mö ndê kpülü lâme, tche ê ndjê ngâ akrê ndê sê yê lû kë rô mö. ⁹ Akrê ndê tche ê nyê lâme, tche në kë to rê sê mö päkêdê: «Amö alafô, kë gbotê tchô në sê akrê ndê sê yê lû lâme.» Mo âlafô me la ganô kë e ndêkê sê dëngbânë. ¹⁰ Praâbalë ädê ngâ akrê äe mö ndêkê zi kizî, äwäpä mo sê bhângbâ në, ndêkê pa tche ânë në, kë to rê sê mö päkêdê: «Agü më, amö në kë sê lâ ngendê ndê agbölö azü.» Käko sê zä luadje lâ la azü gbê ndê nyê zi rê la andjê. ¹¹ Bête akrê ndê tche mbôtê yê gbölö, a âmboadje tchê tche wa kpîêkpîê rê, ânyê akrê ndê tche mbôtê yê kpîêkpîê rê, a âmboadje tchê tche wa gbölö.»

¹² Pânë Jezü tô rê sê akrê ndê tche ê tchê ndê kizî lâme päkêdê: «Ädê mo ânyikrê kizî ndê tchêdalo,

† Nyê di Jer 7.1-15; Aps 118.26.

ädändjê andê tchêndêgölo, amö eabô araagü zä ê, kë eabô azü pä mawo ndê zä ê, kë eabô arêma ndê zä ê, ädändjê azü ndrotê nda ndê zä ndê rê ndê andjê wâ tâ; bëte têngâlo, andjê äe ndjê mo ndê kizî bhândê andjê, käko dâkâ ndê mo mbô rê lâme, kä ndê andjê gi rê sê mö ëngbânë. ¹³ Praâbalë ädê mo âmbo kizî kpülü, äwäpä mo e a-earê yûkü, azü ndê tchâme-tê andjê ngêwele, azü ndê ngâ da andjê ndî, la a-earê föla. ¹⁴ Mo âwa me la mômô bëte andjê giabô rê ndê zä sê mö ëngbânë tee-a. Ndjapâ ägiadje rê sê mö ëngbânë, tê lo në ndê adjîrê azü joadje lâ kuzü.»

Pö ndê gbölö kpülü

(Mat 22.1-10)

¹⁵ Ndê andjê djê pö lâme, ngânë balë lâ gütê azü ndê andjê zî rê në tô rê sê Jezü päkêdê: «Mômô kä tê akrê ndê tche zî kizî ndê yê bhâlê *Gbölö gö-gbië* ndê Ndjapâ!» ¹⁶ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Ngâ köchê mbô ngâ gbölö kpülü, kë ê angbängbâ azü ndênë. ¹⁷ Lâ dallo ndêkê zi kizî në, tche wân earê kua ndê yê ndêkê to rê sê azü ndê a ê andjê ndê kpülü në lâme päkêdê: «Nyê në atâ; bëte a nyîkrê rê gbê bëte nyê në.» ¹⁸ Praâbalë azü në balë balë gbê sê lakê to dju në ndê andjê nyîâbô nyîndê kë në-ê. Dokü akrê në tô rê sê earê kua në päkêdê: «Më yö ngâ kindî, äwäpä më e ndêkê wun rê, më zä da zä! Më nëabô tee-a.» ¹⁹ Ngânë tô rê sê tchê päkêdê: «Më yö abâgala lâ könô gbê, më äe ndêkê jetê kua la andjê. Më zä da zä! Më nëabô tee-a.» ²⁰ Ngânë kä tô rê päkêdê: «Më tö êchê angaâtê; bëte rê kä ndê më eabô tee-a.» ²¹ Earê kua në dôtê yê, kë tô ndêma andjê gbê sê gbölö akrê ndê yê. Gbölö akrê në djê pö lâme, tchêlê yê kü tchê, tche tô rê sê earê kua ndê yê päkêdê: «Amö êë gasa bhâsê tchô ndê azü pala tchê tê andjê tâ, ndjê lâ ayëyë köbo, kë e a-earê yûkü, azü ndê ngâ tchâme-tê andjê ndî, a-earê föla, la azü ndê ngâ da andjê ndî.» ²² Pânë earê kua në kângbâ yê, kë tô rê päkêdê: «Gbölö akrê, ârê mbô rê gbê ndê mo tô pö ndênë lâme në, gbô adî tchô kä po.» ²³ Käko gbölö akrê në tô rê sê earê kua ndê yê në päkêdê: «Êë kulê ayëyë köbo, kupâ agbadja, kë e azü, kë to rê sê andjê la gbôgbô pä andjê lîli ndêkê pa tchêalê në si. ²⁴ Më tö rê sê nyê: Ngâ akrê balë lâ gütê azü ndê a ê andjê dokêtchê lâme, ziabô kizî ndê më tee-a!»

Köbo ndêkê watê djisîpili ndê Jezü

(Mat 10.37-38)

²⁵ Akpülü azü sê lakê në la Jezü pä köbo. Tche djêtê yê, kë tô rê sê andjê päkêdê: ²⁶ «Ädê akrê ânyindê kë në ngbâ më, ndêkê watê *djisîpili* ndê më, ânyê kë kôâbô kôsê bha në la anyî në, la êchê ndê yê, la abechê ndê yê, la ayîngâ yê, la anyîndê në, ânyê kë kôâbô ndjê sê tê yê la tâ yê kô-ê, tchê wabô tê djisîpili ndê më tee-a. ²⁷ Akrê ndê tche zâbô yö ndê gba ndê yê

zâ, ânyë kë nêâbô nê ngbâ mê, tche kûâbo sâkê watê djisîpili ndê mê-a.

²⁸ «Âdê ngâ akrê lâ gûtê nyê ânyindê kê mbo ngâ gbölö nda ndê âgû atê lafô, tche âza kûma yê dokütché pâ makətche ndê tche nyîndê kê mbo rê la nda nê, ndêkê wun rê pâ makətche nê kûsê nê ndêkê mbo rê la nda nê nê gbê. ²⁹ Ârê âdêabô dê kâko, tche âkɔ tãme nda nê lâ cho, ânyë nda nê kâbô kê-ê, azü gbê ndê andjê wun nda nê sê lakê mo tchê, ³⁰ lakê to rê pâkêdê: «Akrê âtê jêtê kê mbo nda, kê wâbo la gbôgbô ndêkê ka rê-a.»

³¹ «Âdêndjê ngâ gbië ânyindê kê e la kûü ndê ngâ gbië, tche âza kûma yê kê to rê pâkêdê: Tchê kɔadjê aturûgu ndê yê sâke lâ kônô gbê ndêkê mbo kûü la ngâ yê ndê tche wâ la aturûgu sâke tâ akrê gbê? ³² Âdê tche âwun-abô sê tâ yê wûn djîrê, kê wan azü sê ngâ yê gbië lâme ndê tche sê tûrɔ bhâchî, ndêkê yukû nê sê tchê pâ anyë mbo bata kûü mbô lâ gbâtê anyê la tchê-ê.»

³³ Jezü kâ tô rê pâkêdê: «Akrê lâ gûtê nyê ndê tche gbôâbo gbôtê arê ndê yê gbê, tchê wabô tâ djisîpili ndê mê tee-a.»

Pö ndê ngbro

(Mat 5.13; Mar 9.50)

³⁴ «Ngbro wâtê tchôtchô rê. Praâbalê âdê kôtchô nê âyu lîñê nê, a âambo tâ atôko ânyë âdaka? ³⁵ Âmboabô tchôtchô rê lâ cho, âdêndjê kîndî balê tee-a. A âkɔ rê, kê yi rê fiî. Akrê ndê tche wâ la tû ndêkê dje pö la rê, âwäpâ tche dje pö âtê!»

Ndoka pâ ëbro-ngbaga ndê tche yû ânyë a gbô tchê

(Mat 18.12-14)

15 A-earê kê pala makətche-lapöo la a-earê ng-bongbo rê gbê nê ndola Jezü ndêkê dje tchê. ² Afariziën la a-earê kê nyisê ndië sê lakê jende tchê lakê tô rê pâkêdê: «Köchê âtê mbô la sê a-earê ng-bongbo rê, ânyë kë sê lakê zî rê la andjê!» ³ Kâko Jezü tô ndoka âtê sê andjê pâkêdê: ⁴ «Tchanëbâ köchê nê lâ gbâtê nyê kâ ndê âwâ la aëbro-ngbaga ngbangbo balê, ânyë ngânê balê lâ gûtê andjê yû, ânyë tche gbôâbô gbôtê adî nê tâ azü vöanê la lâ kônô gbê tchêpâ nê mindûu manê voanê (99) lâ përä andjê, kê e kê pu tchanê balê ndê tche yû lâme zoo, kê gbo tchê ânyë? ⁵ Âdê tche âgbo tchê, kê wa la mômô, tche âza ëbro-ngbaga lâme ëpâ kangä yê, ⁶ kê gu la tchê atêndê yê. La tchêngbâ nê tche e araagü nê, la azü ndê andjê lô ndola tchê, kê to rê sê andjê pâkêdê: «Nyë nê azê vû ngî, bëte ëbro-ngbaga ndê mê ndê tche yû alême, më gbô tchê nê!»

⁷ «Kâko ndjê, më tö rê sê nyë: Ngâ gbölö mômô wadje bhâ lafô, bëte earê ngbongbo rê balê ndê tche gbotê bândi kê mbo rê ndê yê. Mômô lâme rö andê

adjîrê azü tâ azü voanê la lâ kônô gbê tchêpâ nê mindûu manê vöanê (99) ndê andjê wabô wâ la gu ndêkê gbotê bândi köbo andjê.»

Ndoka pâ makətche ndê âyü ânyë a gbô rê

⁸ «Âdêndjê rê ndê ngâ êchê âwa la mië-makətche lâ kônô gbê, ânyë ngânê balê yû, tchê zabô wo lâ lâmba, kê gro tchêalê ndê sînyî nê, lakê pu rê zoo, kê gbo rê ânyë? ⁹ Âdê tche âgbo rê nê, kê e araagü nê, la azü ndê andjê lô ndola tchê, kê to rê sê andjê pâkêdê: «Nyë nê azê vû ngî, bëte mië-makətche ndê mê ndê âyü tâ mê alême, më gbô rê nê!» ¹⁰ Kâko ndjê, më tö rê sê nyë, mômô kâ lâ gbâtê *aânje* ndê Ndjapâ bëte ngâ earê ngbongbo rê balê ndê tche gbôtê bândi kê mbo rê ndê yê.»

Ndoka pâ bechê ndê tche yû ânyë a gbô tchê

¹¹ Jezü kâ tô rê pâkêdê: «Ngâ köchê wâ la amodô ndê yê bichuü. ¹² Angî nê tô rê sê bha nê pâkêdê: «Bha më, amö kɔ andê me nê arê ndê âwâ ndêkê pa më gbo rê lâme sê më.» Kâko bha andjê krû tchêlê arê ndê yê tâ amodô ndê yê bichuü lâme. ¹³ La tchêngbâ kpîëkpîë lö, angî nê kâ arê ndê yê lâme gbê, ânyë kë rô la makətche nê ngrî atêlê ngâ gö. Bhâye, tche ndî arê ndê yê gbê lakê mbo angbongbo rê. ¹⁴ Ndê makətche nê âsê ka tâ yê gbê, ngâ gbölö gu tê lâ gö nê, kâko tche wâbo la ngâ rê balê ndêkê zî rê-a. ¹⁵ Tche ê ndêkê pu kua bhândê ngâ akrê gö nê. Akrê gö nê lâme wân tchê bhâlê kîndî ndêkê sê pâ akoso ndê yê. ¹⁶ Tche wâ âme la gu ndêkê zî akîzî ndê akoso nê zî rê lâme, praâbalê ngâ akrê balê wâbo ndêkê za rê sê tchê-a. ¹⁷ Kâko tche sê lakê za kûma yê pâ kê sê ndê yê lakê to rê pâkêdê: «A-earê kua ndê bha më gbê kâ la kîzî tâ gbölösênê, ânyë më sê bhâtê lakê tchu la gu âtê! ¹⁸ Mê adjelafô ndêkê gu atêndê bha më, kê to rê sê tchê pâkêdê: Bha më, më mbô rê ndê âkôsê Ndjapâ ânyë kâ kô ndjê sê zê, ¹⁹ më kûâbo sênê ndêkê pa mo ka wûn më batê modô ndê zê-a, amö za më batê ngâ earê kua ndê zê.»

²⁰ «Tche âlafô kë gû atêndê bha nê. Ndê gbô tchê ndêpo ngrî la nda nê, bha nê wûn tchê, ânyë kë wûn nyonyo yê tâ gbölösênê, tche kpê lâ köbo yê, kê tchû tchê kproô ëla krû yê lakê a ma yê. ²¹ Modô nê tô rê sê tchê pâkêdê: «Bha më, më mbô ngbongbo rê ndê âkôsê Ndjapâ ânyë kâ kô ndjê sê zê, më kûâbo sênê ndêkê pa mo wun më batê modô ndê zê-a.» ²² Praâbalê bha nê tô rê sê a-earê kua ndê yê pâkêdê: «Nyë ë wândâ wândâ kë kâ la ngâ ngrîngrî lâba ndê âfû kë yû rê êtê yê. Nyë yû ëdage êtê kônô yê, la dakpo êtê da yê. ²³ Nyë kâ la bâgala ndê azê mbô rê pâ tchê wâ la jrôa tâ yê lâme, kê won tchê, azê zî tchê, ânyë kê mbo kpülü, ²⁴ bëte modô ndê mê ndê nyë wun tchê âtê, tche tchû alême nê ânyë kë jô âtê, tche yû alême nê

ânyë më kä gbô tchê âtä.› Andjê jêtê kê mbo gbölö kpülü në.

²⁵ «Tê lo në lâme, gbô âyâ modô lâme kä bhâlê kindî. Ndê tche âsê kangbâ yê, kä wûtu ndola nda në, kä djê sîkî ndûgû la êngbâ ndê azü da rê. ²⁶ Tche ê ngâ earê kua balê lî gbâtê a-earê kua në, ânyë kë yû tchê tê rê ndê âmbo lâme. ²⁷ Earê kua në tô rê sê tchê päkêdê: «Yîngâ zê kangbâ yê nê, ânyë bha zê wôn bâgala ndê azê mbô rê pä tche wâ la jrôa tê yê lâme ndêkê pa azê zi tchê, bëte tche gbô modô ndê yê ndê gbô tchê sê la sênê.» ²⁸ Käko tchêlê dokü modô në kü tchê, ânyë tche kôsê kê li atê tchêalê në. Bha në wûtu, kë dî tchêlê ma yê sê tchê ndêkê pa tche li. ²⁹ Praâbalê tche tô rê sê bha në päkêdê: «Wûnsa ngâ rê! Më mbô kua ndê zê lî angbängbâ angû, më kôâbo sê ma zê-a, praâbalê mo zâbo ndjê ngâ kûtiê ëbro balê sê më ndêkê pa më mbo ndjê kpülü la araagü më-a. ³⁰ Gbô rê ndê, mo âsê wun modô ndê zê ndê tche kangbâ yê, tchetchê ndê tche ndî arê ndê zê gbê tê pö ndê aêchê ndê kua ndê andjê wâ ndêkê pu aköchê lâme, mo wôn bâgala ndê azê mbô rê pä tche wa la jrôa tê yê lâme bëte tchê!» ³¹ Bha në tô rê sê tchê päkêdê: «Modô ndê më, mo kä ndrotê më logbê, arê ndê më gbê wâ ndjê tê andê zê në. ³² Praâbalê azê wâ âme ndêkê mbo kpülü, kë vu ngî bëte yîngâ zê âtä, tche tchû alême në ânyë kë jô âtä, tche yû alême në ânyë a gbô tchê âtä!»»

Ndoka pâ ngbongbo earê kê bata rê

16 Jezü tô rê sê *adjisipili* ndê yê päkêdê: «Ngâ earê rê alême kä tâ ndê tche wâ la ngâ akrê ndê tche zâ tchê ndêkê wûn tchô pâ arê ndê yê. Azü nê kë tô rê sê earê rê lâme pä earê kua ndê yê kä lakê ndî arê ndê yê. ² Gbölö akrê lâme ê earê kua në, kë tô rê sê tchê päkêdê: «Pö giamâ kä ndê më djê rê tê zê kâkê? Amö nyisê tchêngbâ kë bata rê ndê zê sê më! Bëte më nyî bata ndênê pä mo ka wûn tchô pâ arê ndê më-a.» ³ Earê kê bata rê lâme tô rê bhâtê su yê päkêdê: «Ndê gbölö akrê ndê më nyîndê kê ji më tê ma kua âtä, më âmbo atôko? Më wâbo la gbôgbô ndêkê djo kindî-a, ganô ndêkê mbo jêndê pâ köbo mbô më mbô. ⁴ Më wûnsê rê ndê më mbo rê nê! Âdê a âji më tê ma kua nê, azü zadje më bhândê andjê!» ⁵ Earê kê bata rê lâme ê azü ndê geda ndê gbölö akrê ndê yê wâ lî kûma andjê balê balê gbê. Tche yû dokü earê geda në päkêdê: «Geda ndê gbölö akrê ndê më wâ lî kûma zê atôko?» ⁶ Earê geda në tô rê päkêdê: «Tûku ndê kâdâ ngbangbo balê.» Earê kê bata rê në tô rê päkêdê: «Mbêti geda ndê zê kä âtä. Amö sê bëche gasa-ê, kë mbo rê la mbêti në pä äwâ ngbâ tê azü bichuû la lî könô gbê.» ⁷ Pânê tche yû ngânê päkêdê: «Ânyë momö, andê zê në wâ atôko?» Earê geda në tô rê päkêdê: «Sâke ndê ndjî kändâ ngbangbo balê.» Earê kê bata rê në tô rê sê tchê päkêdê: «Mbêti geda ndê zê kä âtä.

Amö mbo rê la mbêti në päkêdê: Äwâ sâke ndê ndjî kändâ tê azü vöanê.» ⁸ Gbölö akrê † ndê ngbongbo earê kê bata rê lâme gâmba tchê bëte tche mbô rê lâme la kënyi. Bëte azü tchêbêche âtä wâ la kënyi lakê mbo rê sê angâ andjê lî gbâtê andjê, ârô azü ndê Nd-japâ ndê andjê wâtê azü ndê ngbänga.»

⁹ Jezü kä tô rê sê andjê päkêdê: «Andê me në, më tô rê sê nyê päkêdê: Arê tchêbêche âtä ndê âbolo azü lâme, nyê kü rê kê za könô sê araagü nyê la rê, ânyë lo në ndê arê në lâme âwabô wâ tchânê nyê, andjê koadje nyê lî anda ndê logbê logbê. ¹⁰ Akrê ndê tche mbô rê djîrê la akpîêkpîê arê, tchê mboadje ndjê rê djîrê la agbölö arê. Akrê ndê tche mbô mbêlî la akpîêkpîê arê, tchê mboadje ndjê mbêlî la agbölö arê. ¹¹ Âdê nyê âmboabô rê mbô djîrê la arê tchêbêche âtä ndê âbolo azü, tchabâ kä ndê âkoadje alêge arê sê nyê ndêkê pa nyê wun tchô pânê? ¹² Âdê nyê âmboabô rê mbô djîrê la arê ndê âwâtê andê ngâ akrê, tchabâ kä ndê âzadje rê sê nyê ndê âwâtê andê nye në?»

¹³ «Earê kua balê wâbo ndêkê mbo kua sê agbölö azü bichuû-a. Bëte tchê koadje sê ngânê balê ânyë kë nyi-adje ndê ngânê balê. Âdêndjê rê tchê zadje tê yê gbê sê dokü në ânyë kë koadje sê bichuû në. Äwâbo pä nyê mbo kua sê Nd-japâ, kë ngbo rê la kua makêche-a.»

Jezü tô angâ apö ngbî ngbî

(Mat 11.12-13; 5.31-32; Mar 10.11-12)

¹⁴ *Afariziën* djê pö lâme gbê, kë sê lakê mo Jezü bëte andjê nyîndê makêche tê gbölösênê. ¹⁵ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê nyisê në lî la azü pä nyê wâtê ad-jîrê azü, praâbalê Nd-japâ wûnsê arê bhâlê su nyê në gbê. Bëte rê ndê azü wûn rê batê gbölö rê, Nd-japâ wûn andê yê në batê ngâ rê ndê tche kôsê në.

¹⁶ «*Ndië* ndê Möyîze la a-Mbêti ndê *a-earê ndêma Nd-japâ* nyisê köbo sê azü zoo êtê lo në ndê Jâan-Batîse wûtu. Ätö tê lö në lâme, a nyisê *Tchôtchô Pö* ndê *Gbölö gö-gbië* ndê *Nd-japâ* sê azü, ânyë azü kä lakê mbo gbôgbô gbê ndêkê li atêlê në. ¹⁷ Sênê kâbo tê tchêlafô la tchêbêche ndêkê ro-a, praâbalê sênê kä tê gbölösênê ndêkê pa ngâ kpîêkpîê rê kûtê Mbêti-ndië balê yu.

¹⁸ «Köchê balê balê gbê ndê tche grô êchê ndê yê ânyë kë tô ngânê ngbî, tche pû êchê ndê akrê nê. Änyë akrê ndê tche tô êchê ngbâ ngâ köchê ndê tche grô tchê, dèkê tche pû êchê ndê akrê nê.»

Earê rê la Lazäre

¹⁹ «Ngâ köchê alême kä tâ ndê tche wâtê earê rê. Tche yû kütü atchôtchô alêba ndê gbölö makêche. Tche sê la sênê logbê, ndjê kütü kpülü la kpülü kä lî

† *Gbölö akrê në: Änyîndê kê tô rê pä gbölö ndê earê kê wûn tchô pâ ara, ndê âtö pö ndê Jezü la tê yê.*

manda ndê yê. ²⁰ Ngâ earê yûkü ndê rã yê wû pä Lazäre kä lakê lo tchâtchu manda ndê yê, ndê ku zâ kâtê yê gbê. ²¹ Tche kä la gû ndêkê zi akuzro kizî ndê âsê lakê tu bêche tchâtchâ ë gbalâka kizî ndê earê rã lâme. Pã arã lâme gbê, aëvrô nê, kã la tchêla ku tã yê. ²² Tângâlo, earê yûkü nê lâme tchu-î, ânyê *aânje* ndê Ndjapã zã tchê, kã ê la tchê bhâ ndrotê *Abrahâmo*[†]. Earê rã lâme tchû ndjê-ê, ânyê a chî tchê. ²³ Earê rã lâme wûn yûkü tã gbölösênê lâ tchô ndê akuzü. Tche kênga la yê kã wûn Abrahâmo la Lazäre tûrê tã yê. ²⁴ Käko tche ôn ngbôô kã tã rã päkêdê: «Bha mê Abrahâmo, amö wun nyonyo mê, kã wan Lazäre, tche ndro küma ë könô yê lâ ngû, kã za rã pä timî mê, bëte mê wûn yûkü lâ wo âtã tã gbölösênê.» ²⁵ Praâbalê Abrahâmo tã rã päkêdê: «Bechê ndê mê, äwäpã sê pö âtã te lâ zã: Ndê gbô mö ndêpo la tûrê la zã bêche, mo gbô arã alême tã gbölösênê. Praâbalê andê Lazäre, tche wûn yûkü tã gbölösênê. Angaâtã, su yê zî nê, ânyê momö ndê zã nê, mo kä lakê wun yûkü. ²⁶ Pã arã lâme gbê, ngâ gbölö kudû ndê tchêlê nê bü bîi kä lâ gbâtê nyê la ârã. Käko azü dändê ârã ndê andjê nyîndê kã ro atândê nyê, andjê gboabô köbo tee-a, ânyê andjanê dändê nyê gboabô ndjê köbo ndêkê wutu êtê ârã-a.» ²⁷ Earê rã lâme tã rã päkêdê: «Mê zã da zã bha mê, batê rã nê dê käko, amö wan Lazäre bhâlê nda ndê bha mê. ²⁸ Bête mê kä la ayîngâ mê mîndûu, tche e kã to rã sã andjê dokütchê pä andjê nêabô nê ndjê lâ tchô ndê yûkü âtã-ê.» ²⁹ Abrahâmo tã rã ndênê sã tchê päkêdê: «Ndiê ndê Möyîze la mbëtî ndê a-earê ndêma Ndjapã kä lâ gbâtê andjê, äwäpã andjê dje andjê.» ³⁰ Earê rã lâme tã rã sã tchê päkêdê: «Âdêâbo käko-a, bha mê Abrahâmo, praâbalê âdê ngâ akrê âto bhândê akuzü ânyê kã nê pu andjê, käko andjê gboadje tã bændi kã mbo rã ndê andjê.» ³¹ Praâbalê Abrahâmo tã rã päkêdê: «Âdê andjê ânyabô nyîndê kã djê ma Möyîze la a-earê ndêma Ndjapã, ânyê ngâ akrê tã ndjê bhândê akuzü, kã nê lakê tã pö sã andjê, andjê djêâbo ma yê balê tee-a.»»

Ngbongbo rã lakê ko pö lâ küma

(Mat 18.6-7,21-22; Mar 9.42)

17 Jezü tã rã sã *adjisîpili* ndê yê päkêdê: «Arã ndê âmbo rã pä azü te lâ ngbongbo rã kä tâ logbê. Praâbalê nyonyo kä tã akrê ndê tche mbô rã pä angã yê te lâ ngbongbo rã. ² Äfü pä a i ngâ gbölö tãme tã gî yê, kã yi tchê la rã bhâlê gbölö ngû ngbro, äro rã ndêkê pa tche mbo rã ânyê ngânê balê lâ gbâtê abechê âtã te lâ ngbongbo rã. ³ Äwäpã la nyê gbo-ê! «Âdê ngâ zã âmbo ngbongbo rã tã zã, amö nyisê ngbongbo rã ndê yê nê sã tchê lâ küwû nê. Âdê tche ägbotê bændi kã mbo rã ndê yê nê, äwäpã mo ko pö lâ küma yê. ⁴ Âdê tche âmbo ngbongbo rã tã zã sûsunê

† Nyê dî 13.28.

mîndûu manê bîchuû lâ lo balê, ânyê kã kãngbã yê pu mö sûsunê mîndûu manê bîchuû lakê to rã päkêdê: «Mê gbôtê köbo nê nê», äwäpã mo ko pö lâ küma yê.»

Kã za su sã Ndjapã

(Mat 17.19-20)

⁵ *Abadjângele* tã rã sã Gbölö Gbîë päkêdê: «Amö mbo rã ânyê kã za su ârã sã Ndjapã ge.» ⁶ Gbölö Gbîë nê tã rã ndênê sã andjê päkêdê: «Âdê kã za su nyê sã Ndjapã âge batê ndjî *mütârede*, nyê âto rã sã da yô âtã päkêdê: «Amö alafô la chêchê zã gbê, kã e kã chitã zã bhâlê gbölö ngû ngbro», da yô lâme ädjeadje nyê.»

Rã ndê âwã pä earê kua mbo rã

⁷ «Azê chî ndê pö âtã: Âdê ngâ akrê lâ gbâtê nyê äwa la ngâ earê kua ndê tche djo kîndî ädändjê rã ndê tche bata kpûlû agia. Ndê tche âsê wun earê kua lâme ndê tche tã bhâlê kîndî ndêkê kangbã yê, tchê toadje rã sã tchê päkêdê: «Amö nã gasa kã zi kizî?» ⁸ Âdêâbo käko-a, tchê toadje rã sã tchê päkêdê: «Amö fa kizî sã mê, pânê mo yu lâba tã zã bëte kã za kizî nê sã mê. Âdê mê äzi rã ânyê kã ndjô rã nê, mô ziadje andê zã nê ndjê lakê ndjô rã.»

⁹ «Ndê earê kua nê mbô arã gbê ndê gbölö akrê ndê yê yûkü nê lâme, tche äza ayîabã sã earê kua ndê yê lâme? Âdêâbo käko-a. ¹⁰ Ârã äwa ndjê me käko tã andê nye nê, ndê nyê mbô arã gbê ndê a yûkü nê sã nyê, nyê tã rã päkêdê: «Ârã wätê ambãmbã a-earê kua, ârã mbô kütü rã ndê äwã pä ârã mbo rã.»»

Jezü tchã a-earê bromã lâ könô gbê

¹¹ Ndê Jezü zã köbo ndêkê e atê *Jerûzalêmo*, tche dô lâ agö ndê Samari la andê Galilê. ¹² Ndê tche âsê li lâ ngâ yëyë gö, a-earê bromã lâ könô gbê nê lâ köbo yê, kã krê bhâchî^{††}. ¹³ Andjê sã lakê ta wârê päkêdê: «Jezü, Earê kã nyisê rã, amö wun nyonyo ârã!» ¹⁴ Jezü wûn andjê kã tã rã sã andjê päkêdê: «Nyê êê, kã mâtê nyê tã a-earê kã wa ngela sã Ndjapã[‡].» Ndê andjê âsê e, tã andjê dâka-ê. ¹⁵ Ngânê balê lâ gütê andjê ndê tche wûn rã pä tã anyê dâka nê, tche dôttê yê lakê voga Ndjapã lakê ta wârê ngbôô. ¹⁶ Tche tã tchâtchâ Jezü, kã chî küma yê tã cho lakê za ayîabã sã tchê. Köchê lâme wätê akrê gö ndê Samari. ¹⁷ Käko Jezü tã rã päkêdê: «Âdêâbo andjê lâ könô gbê kä ndê mê tchã andjê? Adî nê mîndûu manê vöanê sã bhâ tchêbã? ¹⁸ Ngâ akrê balê ndê tche rî tchêlê yê ndêkê ka bëte kã za ayîabã sã Ndjapã wãbo-a, kütü akrê ndê ngâ gö ngbî âtã?» ¹⁹ Pânê Jezü tã rã sã tchê päkêdê: «Alafô, kã gû atândê zã; kã za su zã sã mê tchã mö nê.»

†† Nyê dî Lev 13.45-46. ‡ Nyê dî Lev 14.2-3.

Kê nê ndê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ

(Mat 24.23-28,37-41)

²⁰ Afariziën yû Jezü päkêdê: «Kê nê ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* âwa dalatchêbâ?» Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ nêabô tee batê ngâ rê ndê a wun rê wun-a. ²¹ A âtoabô rê tee päkêdê: «Nyê wun rê, äkä tchâtê!» Âdêndjê rê «äkä têbhâ!» Bête äwäpä nyê wunsê nê pä Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ kä lâ gûtê nyê.»

²² Pânê tche tô rê sê adjisîpili ndê yê päkêdê: «Angâ alö âwutuadje ndê nyê nyindê kê wun ngâ lö balê lâ alö ndê *Modô ndê Akrê*, praâbalê nyê wun-abô rê tee-a. ²³ A âtoadje rê sê nyê päkêdê: «Tche kä têbhâ!» Âdêndjê rê «tche kä tchâtê!» Praâbalê nyê äbô ê bhâye-ê, âdêndjê rê nyê kpêäbô kpê bhâye-ê. ²⁴ Käko lo kê ka ndê *Modô ndê Akrê* âwa me batê rê ndê nyivró sro kpôlînyâ ânyê ngbänga nê wutu dâkalâ dâkalâ lâme. ²⁵ Praâbalê äwäpä tche wun yûkü tê gbölösênê dokêtchê, ânyê äwäpä azü ndê tchô angêta kosê yê. ²⁶ Rê ndê âmbô alême losê Nowê, ârê âmbo ndjê me käko losê kê ka ndê *Modô ndê Akrê*. ²⁷ Azü zî rê alême lakê ndjo rê, aköché la aêché têtê andjê zoo âwûtu êtê lo nê ndê Nowê lî lâ *âreche*. Käko gbölö nyivró nyî, kê vô katchôgbê, ânyê kê wôn andjê gbê †. ²⁸ Ârê âwadje ndjê me käko batê losê Lôto: Azü zî rê alême lakê ndjo rê, andjê yô rê, kê ka rê, andjê lü rê, kê mbô anda. ²⁹ Praâbalê lo nê ndê Lôto wûtu lâ Sodômo, Ndjapâ wân ngâ gbölö timî wo la sûfre bhâ lafô âjrê pâ andjê batê nyivró, kê jû andjê gbê ††. ³⁰ Rê nê âmbo ndjê me käko lo nê ndê *Modô ndê Akrê* madje tê yê lâ la azü.

³¹ «Tê lo nê lâme, akrê ndê tche sê tchâmbrönda ndê yê dâ lafô, ânyê arê ndê yê wâ bhâ tchâalê, tchê liabô tee ndêkê kû rê-a ‡. Âdêndjê akrê ndê tche sê bhâlê kîndî, tchê doabô tê yê atêlê manda ndê yê tee-a. ³² Äwäpä pö ndê êché ndê Lôto †† te lâ nyê. ³³ Akrê ndê tche pû kôbo ndêkê bata tchîsûwu ndê yê, tchê yuadje kôbo nê. Praâbalê akrê ndê tche yû kôbo tchîsûwu ndê yê, tchê batadje rê. ³⁴ Mê to rê sê nyê: Lâ bütchî âtê, azü bîchuû âloadje balê pâ ngâ küngrê; a âzadje ngânê balê, ânyê kê gbotê balê nê. ³⁵ Aêché bîchuû âsêadje lakê nu rê; a âzadje ngânê balê, ânyê kê gbotê balê nê. [³⁶ Aköché bîchuû âsêadje bhâlê kîndî; a âzadje ngânê balê, ânyê kê gbotê balê nê ††.]» ³⁷ Adjisîpili yû tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, rê nê lâme âmbo bhâ tchêbâ?» Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Sênê ndê akrêkrê wa tâ, sênê lâme akânda paladje tê andjê tâ †††.»

† Ndêkê to tê yéyê da 26 êtê 27, nyê dî Jen 6.9—7.24. †† Ndêkê to tê yéyê da 28 êtê 29, nyê dî Jen 18.20—19.25. ‡ Nyê dî Mat 24.17. †† Nyê dî Jen 19.26. †† Lâ angâ angbängbâ abândî Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yéyê da 36 lâme wâbo lînyê-a. Nyê dî Mat 24.40. ††† Nyê dî Job 39.30.

Ndoka pâ êché lâ ndavrö la earê kê wa ngbanga

18 Jezü tô ndoka âtê sê adjisîpili ndê yê, ndêkê nyisê nê sê andjê pâ, äwäpä andjê to pö sê Ndjapâ logbê, kê moabô mô tâ-ê. ² Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Lâ ngâ gö, ngâ earê kê wa ngbanga kâdje, tche kpêâbo wa Ndjapâ-a, kê lûâbo ndjê sê ngâ akrê balê-a. ³ Lâ gö nê lâme, ngâ êché lâ ndavrö kä ndjê tâ ndê tche nê tchê logbê, kê gbo earê kê wa ngbanga lâme lakê to rê sê tchê päkêdê: «Amö wa tchêlê ngbanga lâ gbâtê mê la earê kê kosê mê âtê.» ⁴ Earê kê wa ngbanga nê nyîâbo tchê ndênê-a. Pânê tche tô rê bhâtê su yê päkêdê: «Tê lège nê mê wûnsê nê nê pâ mê kpêâbo wa Ndjapâ-a, kê lûâbo sê ngâ akrê balê-a. ⁵ Praâbalê batê mê ndjôâbô ngû ndjô tê êché lâ ndavrö âtê-ê, mê âwa tchêlê ngbanga ndê yê, ânyê tche ka bata kê ndêkê ka kûma mê.»» ⁶ Gbölö Gbië kä tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê djê pö ndê ngbongbo earê kê wa ngbanga lâme tô rê! ⁷ Käko azü ndê Ndjapâ ndê tche dî andjê, ndê andjê ki sê tchê dalobîi lâme, tchê wabô tchêlê ngbanga ndê andjê? Tche âsê zoo ânyê kê za kônô sê andjê? ⁸ Me tô rê sê nyê! Tche âwa tchêlê ngbanga ndê andjê gasa-ê. Praâbalê âdê *Modô ndê Akrê* âkangbâ yê, tchê gboadje azü ndê andjê zâ su andjê sê tchê pâ cho âtê?»

Ndoka pâ fariziën la earê kê pala makêche-lapöo

⁹ Jezü kê tô ndoka âtê sê angâ azü ndê andjê wûntê andjê tê adjîrê azü tchâtchu Ndjapâ ânyê kê talusê angâ andjê. ¹⁰ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Aköché bîchuû ê atêlê *gbölö nda Ndjapâ* ndêkê to pö sê Ndjapâ. Ngânê dê *fariziën*, ngânê dê earê kê pala makêche-lapöo. ¹¹ Fariziën lâme krû lafô ânyê kê sê lakê to pö sê Ndjapâ bhâtê su yê pâ †††: «Ndjapâ, mê zâ ayîabâ sê mö, bête mê wâbo batê adî azü gbê-a, ndê andjê wâtê a-earê ngbâ, la a-earê mbêlî, la azü ndê andjê pu aêché âdêndjê aköché ndê azü lâme-a. Mê wâbo ndjê batê earê kê pala makêche-lapöo lâme-a. ¹² Lâ lö mindûu manê bîchuû, mê kôsê kîzî sûsunê bîchuû lakê to pö sê Ndjapâ. Rê gbê ndê mê gbo rê, mê kû dîme nê sê mö.»

¹³ «Earê kê pala makêche-lapöo lâme sê andê yê nê bhâchi, tche kêngabô ndjê la yê atê lafô-a. Praâbalê tche sê lakê bhi tchêla ngbôgo yê lakê to rê päkêdê: «Ndjapâ, amö wun nyonyo mê, mêmê ndê mê wâtê earê ngbongbo rê.»» ¹⁴ Jezü kê tô rê päkêdê: «Mê tô rê sê nyê: Earê kê pala makêche-lapöo lâme âsê gu atêndê yê, dèkê tche dâka tchâtchu Ndjapâ nê, âdêâbo fariziën lâme-a. Bête akrê ndê tche mbôtê yê gbölö, a âmboadje tchê, tche wa kpîêkpîê rê, ânyê akrê

††† Tche krû lafô ânyê kê tô pö sê Ndjapâ bhâtê su yê: Änyindê kê to rê pâ tche krû bhâchi ânyê kê tô pö sê Ndjapâ.

ndê tche mbôtâ yê kpîêkpîê râ, a âmboadje tchê, tche wa gbölö.»

Jezü ë tchôtchô pö pä angbelê-abeché

(Mat 19.13-15; Mar 10.13-16)

¹⁵ Azü nä ndjê la angbelê-abeché sê Jezü ndêkê pa tche to könô yê épâ andjê. Ndê *adjisîpili* wûn râ kâko, kâ sê lakê hro la azü nä. ¹⁶ Praâbalê Jezü gî abechê lâme ndola tchê, ânyê kâ tô rê päkêdâ: «Nyê gbötê abechê, andjê nê pu mê! Nyê kiâbô kîttê köbo tê andjê, bëte *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ wâtê andê andjanê* ndê andjê wâ batê abechê lâme. ¹⁷ En-en, tê lège nê mê tô rê sê nyê: Akrê ndê tche mbôâbô mbô la sê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ batê abechê âtâ, tchê liabô balê atêlê nê tee-a.»

Jezü la earê rê

(Mat 19.16-30; Mar 10.17-31)

¹⁸ Ngâ makündji ndê ajuifu yü Jezü päkêdâ: «Tchôtchô earê kâ nyisê rê, mê âmbo atôko ânyê kâ gbo *tchîsûwu ndê logbê logbê?*» ¹⁹ Jezü tô rê sê tchê päkêdâ: «Bête giamâ kâ ndê mo ê mê pä tchôtchô akrê? Ngâ tchôtchô akrê balê wâbo-a, kütü Ndjapâ balê. ²⁰ Mo wûnsê andië nê: Âwâbo pä mo pu êché âdandjê köché ndê ngâ akrê-a, âwâbo pä mo won akrê-a, âwâbo pä mo zi ngbâ-a, âwâbo pä mo mo yepa tê ngâ akrê-a, äwäpä mo lusê bha la anyi zê †.»

²¹ Köché lâme tô rê ndênê päkêdâ: «Ndê gbô mê ndêpo tê beché-êköché, mê mbô arê lâme nê gbê ndjoa étê tchô angêta.» ²² Pânê ndê Jezü djê pö lâme, tche tô rê sê tchê päkêdâ: «Gbô ngâ rê balê kâ po ndêkê pa mo mbo rê: Äwäpä mo ka arê gbê ndê mo wâ la rê, kâ krê tchêlê makêche nê tê a-earê yûkü, kâko ânyê mô gboadje arê bhâ lafô, la tchêngbâ nê, mo nê ngbâ mê.»

²³ Praâbalê ndê köché lâme djê pö nê, nyonyo rôpâ yê, bëte tche wâ la arê tê gbölösênê. ²⁴ Ndê Jezü wûn rê ndê tche sê la nyonyo, kâ tô rê päkêdâ: «Sênê kâkâ tê a-earê rê ndêkê li lâ Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ! ²⁵ Sênê kâ tê earê rê ndêkê li atêlê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ, kâ rô kâ li ndê gia ndê rê yê wû pä chamô lâ grü masângê.» ²⁶ Azü ndê andjê sê lakê dje tchê tô rê päkêdâ: «Kâko tchabâ lêe kâ âkê tcha?» ²⁷ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdâ: «Rê ndê sênê kâ tê azü ndêkê mbo rê, sênê kâbo tê Ndjapâ-a.»

²⁸ Kâko Pîere tô rê päkêdâ: «Ârâ gbötê arê ndê ârâ gbê, ânyê kâ zâ tchêngbâ zâ.» ²⁹ Jezü tô rê sê andjê päkêdâ: «En-en, tê lège nê mê tô rê sê nyê: Âdê ngâ akrê âgbotê nda ndê yê, êché ndê yê, arêmbâ ndê yê, bha nê la anyi nê, abechê ndê yê bëte Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ, ³⁰ tchê gboadje arê âro masênê ndê tchô

angêta, ânyê kâ gboadje ndjê tchîsûwu ndê logbê logbê lâ tchîsûwu ndê ânê.»

Jezü kâ tô pö ndêkê tchu lakê jo ndê yê lâ kuzü

(Mat 20.17-19; Mar 10.32-34)

³¹ Jezü kü adjisîpili ndê yê lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû, kâ gîtâ yê la andjê bhâchî, ânyê kâ tô rê sê andjê päkêdâ: «Nyê djê rê, azê âe atê *Jerûzalêmo* ndêkê pa pö gbê ndê a-earê ndêma *Ndjapâ* mbô rê lâ mbêti pä Modô ndê Akrê alême, âmbo gundêsê nê.

³² «A âgboadje tê yê tchânê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, andjê moadje tchê, kâ droadje tchê, kâ kuadje ngrûsrô tê yê. ³³ Andjê bhiadje tchê la goto, ânyê kâ won-adje tchê. Lê lö vötaâ nê, tchê joadje lâ kuzü.» ³⁴ Praâbalê adjisîpili ndê yê djêâbo tchêlê pö lâme balê-a. Tchêlê dju pö lâme wâtê andjê wû, ânyê andjê wûn-âbô sê pö ndê Jezü tô rê lâme wûn-î.

Jezü tchâ ngâ earê föla

(Mat 20.29-34; Mar 10.46-52)

³⁵ Ndê Jezü ndô la gö ndê Jerikö, dèkê ngâ earê föla sê bëche tê ma köbo lakê yukû rê tchânê azü. ³⁶ Tche djê sîki kpûlû azü ndê andjê ro, kâ yûkü rê nê ndê âmbo lâme. ³⁷ A tô rê sê tchê pä Jezü, akrê gö ndê Nâzârête kâ ndê âro lâme. ³⁸ Kâko tche tê wârê lakê to rê päkêdâ: «Jezü, Modô ndê *Davîdi*, amô wun nyonyo mê!» ³⁹ Azü ndê andjê sê lakê nê bhâtê kûma nê hrô la tchê ndêkê pa tche ngbo ma yê tê, praâbalê tche kâ tê wârê ngbô päkêdâ: «Modô ndê Davîdi, amô wun nyonyo mê!»

⁴⁰ Jezü krê-ê, kâ zâma ndêkê pa a nê la tchê sê anyê. Ndê tche nê ndola Jezü, Jezü yû tchê päkêdâ: ⁴¹ «Mo nyîndê nê pä mê mbo giamâ tê zê?» Tche tô rê ndênê päkêdâ: «Gbölö Gbië, amô mbo rê ndêkê pa mê ka wûn tchô.» ⁴² Jezü tô rê sê tchê päkêdâ: «Amô wun tchô! Kê za su zê sê mê tchâ mö nê.» ⁴³ Posênê, tche wûn tchô, ânyê kâ nê ngbâ Jezü lakê voga Ndjapâ. Kpûlû azü nê gbê âsê wun rê kâko, kâ sê ndjê lakê voga Ndjapâ.

Jezü la Zachê

19 La tchêngbâ nê ndê Jezü lî lâ gö ndê Jerikö, tche sê lakê ro lâ gö nê. ² Ngâ köché ndê rê yê wû pä Zachê, ndê tche wâtê makündji ndê a-earê kâ pala makêche-lapöo, tche wâ la arê tê gbölösênê. ³ Zachê pû köbo ndêkê wun rê pä Jezü dâ tchabâ? Kâ gbôâbo köbo ndêkê wun tchê-a, bëte tche wâtê ndöndö akrê, ânyê azü zâ tchêngbâ Jezü tê gbölösênê. ⁴ Kâko tche kpê andê yê nê dokûtchê, ânyê kâ â lâ ngâ yô ndê rê nê wû pä sikomöre ndêkê wun Jezü ndê tche wâ ndêkê ro lâ köbo nê lâme. ⁵ Ndê Jezü wûtu sê tchô nê lâme, kâ kenga la yê kâ tô rê sê Zachê päkêdâ: «Zachê, amô jre wândâ wândâ, bëte angêta äwäpä me lo bhândê

† Nyê dî Eki 20.12-16.

zä.»⁶ Zachë jrê wândâ wândä, kë zâ Jezü bhândê yê la mômô. ⁷ Ndê azü wûn rê kâko, andjê sê lakê jende Jezü lakê to rê päkêdê: «Köchê âtê ë ndêkê lo bhândê ngâ earê ngbongbo rê!»⁸ Praâbalë Zachë krû lafô tchâtchu Gbölö Gbië kë tô rê sê tchê päkêdê: «Amö djê më Gbölö Gbië, më âkx ngâ tchâkalâ arê ndê më gbê sê a-earê yûkü. Âdä më âbolo ngâ akrê ânyê kë kû makêche ndê yê, më âgi rê ëngbânê sê tchê sûsunê voanê.»⁹ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Angêta, kë tcha tchô ndê Ndjapâ lí lâ nda âtê nê, bëte momö ndjê gbê mo wâtê ngâ akrê pâ mawo ndê *Abrahâmo*.¹⁰ Bête *Modô ndê Akrê* nê ndêkê pu lakê tcha azü ndê andjê yû.»

Ndoka pâ makêche ndê lôlo

(Mat 25.14-30)

¹¹ Jezü kë tô ngâ ndoka sê azü ndê andjê sê lakê djê pö lâme. Tche tô rê bëte rê ndê tche ndô la gö ndê *Jerûzalêmo* nê, ânyê azü nê wüntí pâ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* âwutu angangaâtê. ¹² Bête rê kë Jezü tô rê päkêdê: «Ngâ köchê ndê azü lâ bûngrî ndê yê wâtê ag-bölö azü rô ngrî lâ ngâ gö ngbî ndêkê pa a za tchê tê gbië ânyê tche kangbâ yê kë watê gbië lâ gö ndê yê. ¹³ Dokûtchê ndêkê pa tche ro, tche ê angâ a-earê kua ndê yê lâ könô gbê, kë kû makêche ndê lôlo sê andjê balë balë gbê, kë tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê kû makêche âtê, kë ka rê la rê zoo âwutu tâ lo kë ka ndê më.»¹⁴ Praâbalë azü gö ndê yê kôsê yê, kë wân angâ azü ngbâ yê ndêkê to rê päkêdê: «Ârâ nyîabo ndênê pâ köchê âtê wâtê gbië pâ ârâ-a.»¹⁵ A zâ tchê tê gbië, tche kângbâ yê lâ gö ndê yê. Kâko tche ê a-earê kua ndê tche kû makêche sê andjê lâme, ndêkê yu andjê tê rê ndê andjê gbô rê pânê. ¹⁶ Dokü nê nê, kë tô rê päkêdê: «Gbië, makêche ndê mo zâ rê sê më alême, më gbô ngânê pânê lâ könô gbê.»¹⁷ Gbië nê tô rê sê tchê päkêdê: «Sênê kë, mo wâtê djîrê earê kua. Batê rê ndê mo mbô tchôtchô kua la kpîëkpîë rê ndê më zâ rê sê mö, më zâ mö ndêkê watê gowenêre pâ agö lâ könô gbê.»¹⁸ Bîchuû earê kua nê nê, kë tô rê päkêdê: «Gbölö Gbië, më gbô makêche mindûu pâ anê ndê mo zâ rê sê më.»¹⁹ Gbië nê tô rê sê tchê päkêdê: «Momö, më zâ mö tê gowenêre pâ agö mindûu.»²⁰ Vötaâ earê kua nê nê, kë tô rê päkêdê: «Gbië, makêche ndê zê kë âtê. Më güâ rê la ndöma lâba kë zâ rê wü. ²¹ Më mbô wa zê bëte mo dâ akrê ndê mo kí tê gbölösênê: Mo zâ rê sê tchô ndê mo bâtabô rê bâta tâ-ê, ânyê kë sôâ ndjî ragw sênê ndê mo lûâbô rê lû tâ-ê.»²² Gbië nê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Ngbongbo earê kua! Më âwa ngban-ga lâ kûma zê gundêsê pö ma zê. Mo wûnsê nê nê pâ më dâ akrê ndê më kí tê gbölösênê; më zâ rê sê tchô ndê më bâtabô rê bâta tâ-ê, ânyê kë sôâ ndjî ragw sênê ndê më lûâbô rê lû tâ-ê.»²³ Bête giamâ kë ndê mo zâbô makêche ndê më zâ bhâlê gro-makêche ndêkê pa azü kx rê, ânyê kë ka ndê më, më gbo ngâ rê

pânê?»²⁴ Pânê tche tô rê sê andjanê ndê andjê sê ndrotê yê päkêdê: «Nyê zâ makêche ndê lôlo ndê âwâ tchânê yê lâme kë za rê sê akrê ndê tche wâ la rê lâ könô gbê!»²⁵ Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Gbië, andê ye nê kë tâ lâ könô gbê!»²⁶ Gbië nê tô rê ndênê päkêdê: «Më tô rê sê nyê: Akrê ndê tche wâ la rê, a âzadje ngânê ëpânê sê tchê. Akrê ndê tche wâbô wâ la rê, a âziadje ndjê kpîëkpîë nê ndê tche wâ la rê. ²⁷ Andê a-earê kë kosê më, ndê andjê nyîâbô nyîndê nê pâ më watê gbië ndê andjê lâme, nyê nê la andjê atâ, kë wôn andjê kpô tchâtchu më!»»

Kê li ndê Jezü atê Jerûzalêmo

(Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Jan 12.12-19)

²⁸ Pânê ndê Jezü tô pö lâme, tche zâ köbo dokûtchê tê akpûlû azü nê ndêkê e atê Jerûzalêmo. ²⁹ Ndê Jezü wûtu ndola gö ndê Betefajê la gö ndê Betani, ndê âwâ ndrotê aga ndê a ê rê tâ pâ aga ndê a-Olivî, tche wân *adjisîpili* ndê yê bîchuû dokûtchê, kë tô rê sê andjê päkêdê: ³⁰ «Nyê êê atêlê yëyë gö ndê âwâ tchâtchu nyê lâme, gbô rê ndê nyê âsê li atêlê yëyë gö nê, nyê gboadje ngâ ngbavö kûndie ndê a tchô tchê, ndê ngâ akrê balë âbô â pâ yê dâmba-ê. Nyê zü tchê, kë ka la tchê. ³¹ Âdä ngâ akrê âyu nyê päkêdê: «Bête giamâ nyê zü tchê?» Nyê tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië kë ndê ânyîndê yê.»»

³² Adjisîpili ndê Jezü bîchuû lâme ê kë gbô ndjê rê nê batê rê ndê Jezü tô rê sê andjê. ³³ Ndê andjê âsê zu ngbavö kûndie tê da yô nê, a-earê yê yû andjê päkêdê: «Nyê zü ngbavö kûndie nê bëte giamâ?»³⁴ Adjisîpili nê tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Gbölö Gbië kë ndê ânyîndê yê.»³⁵ Pânê adjisîpili nê kë la ngbavö kûndie nê sê Jezü. Andjê vrô alêba ndê andjê ëpâ kûndie nê, kë mbô rê pâ Jezü a pâ yê. ³⁶ Ndê Jezü âsê ro, azü sê lakê vro alêba ndê andjê pâ köbo tchâtchu yê. ³⁷ Ndê Jezü âsê wutu ndola gö ndê Jerûzalêmo, lâ köbo ndê âjrê tê aga ndê a-Olivî, kpûlû adjisîpili ndê yê sîsî la mômô. Andjê sê lakê ta wârê ngbôô lakê voga Ndjapâ bëte akpîngbî rê ndê Jezü mbô rê ânyê andjê wûn rê. ³⁸ Andjê tô rê päkêdê: «Âwäpâ Ndjapâ e tchôtchô pö pâ Gbië ndê tche nê la rê Gbölö Gbië! Ziti su wâ bhâ lafô, ânyê azê vöga Ndjapâ ndê tche sê pâ arê gbê !!»³⁹ Angâ *afariziën* ndê andjê sê lâ kpûlû azü nê tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kë nyisê rê, amö hro la adjisîpili ndê zê pâ andjê ngbo ma andjê êtâ!»⁴⁰ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Më tô rê sê nyê, âdä andjê ângbo ma andjê êtâ, atême âon-adjê ngbôô!»

Jezü kî tê Jerûzalêmo

⁴¹ Ndê Jezü wûtu ndola gö ndê Jerûzalêmo, tche wûn gö nê kë jêtê kë kî tâ. ⁴² Tche tô rê päkêdê: «Jerûzalêmo, âdä mo âwunsê köbo ndê âza ziti su sê mö angê-

† Nyê dî Aps 118.26.

ta! Praabalë angaâtə, awû tē zə nē, kōbo ndəkē pa mo wun rē wābo-a. ⁴³ Bēte angā alō awutuadje ndē a-earē kē kosē zə paladje tē agbadja ndrotē zə rāgbā-ē, anyē kē takpadje ndē zə kperē la kүү. ⁴⁴ Andjē nunuadje mō tratalē la azū gō ndē zə gbē. Ngā tāme ndē zə balē kē wa bata pā ngā yē tee-a. Bēte lo nē ndē Ndjapā nē ndəkē ji mō, mo wūn-ābo sənə-a!»

Jezū grō a-earē waēche lē gbölō nda Ndjapā

(Mat 21.12-17; Mar 11.15-19; Jan 2.13-22)

⁴⁵ Pānē Jezū lī lē gbölō nda Ndjapā, tche jētē kē gro a-earē waēche, lakē to rē sē andjē pākēdē: ⁴⁶ «Mbētī Ndjapā tō rē pākēdē: «Nda ndē mē wadje tē nda kē voga Ndjapā †, praabalē nyenyē ndē nye nē, nyē mbō rē batē sē tchō ndē a-earē ngbā zatē andjē wū tā!»

⁴⁷ Logbē, Jezū nyisē rē lē gbölō nda Ndjapā. Agbölō a-earē kē wa ngela sē Ndjapā, la a-earē kē nyisē ndiē, la agbölō azū ndē ajuifu, pū kōbo ndəkē mbo rē pā a won Jezū. ⁴⁸ Praabalē andjē wūn-ābo sē rē ndē andjē mbo rē anyē kē za tchē-a, bēte azū gbē dēka tū andjē ndəkē dje tchē.

Gbōgbō ndē Jezū tō bhā tchēbā?

(Mat 21.23-27; Mar 11.27-33)

20 Tēngālo, Jezū sē lakē nyisē rē sē azū lē gbölō nda Ndjapā lakē mu Tchōtchō Pō ndē Ndjapā. Agbölō a-earē kē wa ngela sē Ndjapā la a-earē kē nyisē ndiē la akpōkpō azū wūtu. ² Andjē tō rē sē Jezū pākēdē: «To rē sē ârā, gbōgbō giamā kē ndē mo mbo rē âtə la rē? Tchabā kē ndē âzā gbōgbō âtə sē mō?» ³ Jezū tō rē ndēnē sē andjē pākēdē: «Mēmē ndjē gbē mē âyu nyē la ngā pō. Nyē tō pō ndēnē sē mē: ⁴ Tchabā âwān Jāan-Batīse ndəkē za batēme ndē ngū sē azū? Ndjapā kē? Âdēndjē azū tchēbēche?» ⁵ Praabalē andjē zā kuma andjē lē gbātē andjē lakē to rē pākēdē: «Âdə azē âto rē ndēnē sē tchē pākēdē: «Ndjapā kē ndē âwān Jāan,» tchē yuadje azē pākēdē: «Bēte giamā kē ndē nyē gāmbabō pō ndē Jāan gāmba-ē?» ⁶ Praabalē âdə azē âto rē pākēdē: «Azū kē ndē âwān Jāan,» azū gbē nyeadje azē la tāme kē won azē! Bēte andjē gāmba rē la su andjē gbē pā Jāan wātē earē ndāma Ndjapā.» ⁷ Kāko andjē tō rē sē Jezū pākēdē: «Ârā wūn-ābo sē akrē ndē tche wān Jāan ndəkē za batēme sē azū lāme-a.» ⁸ Jezū tō rē sē andjē pākēdē: «Mēmē ndjē gbē, mē nyiabō sē akrē ndē tche zā gbōgbō lāme sē mē tee-a.»

Ndoka pā angbongbo a-earē kē djo kīndī vīnye

(Mat 21.33-46; Mar 12.1-12)

⁹ La tchēngbā nē Jezū sē lakē to ndoka âtə sē azū nē pākēdē: «Ngā akrē mbō kīndī vīnye ††, anyē kē gbōtā etchānē a-earē kē mbo kua vīnye, anyē kē ē atēsē ngā

† Nyē dī Eza 6.7; Jer 7.11. †† Nyē dī Eza 5.1.

tchō ndəkē sē bhāye lē angā angbāngbā alō. ¹⁰ Ndē lo kē kulo lēlē vīnye nē âsē wutu, tche wān ngā earē kua ndē yē sē a-earē kua vīnye nē, ndəkē pa andjē wān andē ye nē lēlē vīnye nē sē tchē. Praabalē a-earē kē mbo kua kīndī vīnye nē bhī earē kua lāme, kē grō tchē la wūnwūn kōnō yē. ¹¹ Earē kīndī vīnye nē kē wān ngā earē kua ndē yē, praabalē a-earē kē mbo kua vīnye nē kē bhī ndjē tchē, kē drō tchē, anyē kē grō tchē la wūnwūn kōnō yē. ¹² Tche kē wān ngā vōtā akrē nē, andjē tū ku tē yē, anyē kē grō tchē. ¹³ Kāko earē kīndī vīnye nē tō rē pākēdē: «Mē âmbō atōko? Mē âwan modō ndē mē ndē mē nyīndē yē tē gbölösēnē, ambēteko andjē kpeadje wa yē.» ¹⁴ Praabalē ndē a-earē kē mbo kua vīnye nē âsē wun modō ndē kōchē lāme, andjē tō rē lē gbātē andjē pākēdē: «Earē kē za kīndī nē ngbā bha nē kē âtə. Azē wōn tchē-ē, ndəkē pa kīndī vīnye nē watē andē azē nē.» ¹⁵ Andjē wūtu la tchē lē kīndī vīnye nē bhāchī kē wōn tchē-ē.»

Jezū yū andjē pākēdē: «Earē kīndī nē âmbō tē andjē atōko? ¹⁶ Tchē kadje, kē won-adjē a-earē kē djo kīndī vīnye nē gbē anyē kē gbotē kīndī nē etchānē angā azū ngbī.» Ndē azū nē djē pō lāme, andjē tō rē pākēdē: «Rē nē âmboabō balē tee-a!» ¹⁷ Praabalē Jezū wūn andjē zoo kē tō rē pākēdē: «Pō lē Mbētī Ndjapā âtə nyīndē kē to rē atōko? Pō nē to rē pākēdē: «Tāme ndē a-earē kē mbo nda gbōtā, ârā kē âkē mbōtē yē tē gbōgbō tāme da nda nē †!» ¹⁸ Akrē ndē tche tē pā tāme lāme, tchēlā yē ândjo. Âdə tāme nē âtə pā ngā akrē, kē nunu tchē bhilakata-ē.»

Rē ndē Sezāre, la rē ndē Ndjapā

(Mat 22.15-22; Mar 12.13-17)

¹⁹ A-earē kē nyisē ndiē la agbölō a-earē kē wa ngela sē Ndjapā wūnsē nē nē pā anyenyē kē ndē Jezū tō ndoka lāme tē anyē. Andjē nyīndē kē za Jezū posēnē, praabalē wawa azū nē mbō andjē. ²⁰ Kāko andjē sē lakē kpari Jezū. Andjē wān angā azū ndəkē mbotē andjē âwūntī pā andjē dē adjīrē azū. Azū nē lāme sē lakē vu Jezū lē kōbosē apō ma yē, anyē andjē gbo kōbo ndəkē gbotē yē etchānē a-earē gbōgbō la kūmāndēmā ndē goverenēre. ²¹ Andjē yū tchē pākēdē: «Earē kē nyisē rē, ârā wūnsē nē nē pā pō ndē mo to rē, la rē ndē mo nyisē nē wā lē kōbo nē. Mo wūn-ābo gbölō ndē akrē-a, praabalē mo nyisē lēge kōbo pā rē ndē âfū tē su Ndjapā. ²² Amō to rē sē ârā: Ndiē ndē gō ndē azē zā kōbo ndəkē pa a kē makətche-lapōo sē gbölō gbīē Sezāre? Âdēndjē rē a kwabō rē kē sē tchē-ē?» ²³ Praabalē Jezū wūnsē nē nē pā andjē nyīndē kē za pō lē kuma anyē, anyē tche tō rē sē andjē pākēdē: ²⁴ «Nyē mā ngā makətche sē mē. Nyīsī la rē tchabā kē ndē a mbō rē pā makətche âtə?» Andjē tō rē pākēdē: «Andē Sezāre kē.» ²⁵ Jezū tō rē sē andjē pākēdē: «Kāko

‡ Nyē dī Aps 118.22.

nyê kü arə ndê âwâtê andê Sezäre sê Sezäre, kâ kɛ arə ndê âwâtê andê Ndjapâ sê Ndjapâ.»²⁶ Lê apö ndê tche tô rê tchâtchu azü nê, andjê gbôâbo ngâ ngbongbo nê lînê-a. Praâbalê tchêlê kûma andjê djîngîli, ânyê andjê sê gii-î.

Pö pâ kě jo ndê akuzü
(Mat 22.23-33; Mar 12.18-27)

²⁷ Angâ *asadusiën* nê ndola Jezü. Andjê wâtê azü ndê andjê tô rê pâ akuzü wâbo ndêkê jo-a †. Andjê yü Jezü päkêdê: ²⁸ «Earê kâ nyisê rə, Möyîze mbö rê lê mbëtî sê ârâ päkêdê: «Âdê köchê la êchê âtotê andjê, ndê êchê nê zîâbô zî ânyê köchê nê tchû, yîngâ yê nê âto êchê nê ngbâ yê ndêkê pa tchetche la êchê nê lâme andjê zi bechê la rê yîngâ yê ndê tche tchû lâme.»²⁹ Dêkê, angâ ayîngâ mindûu manê bichuû kâ tâ. Dokü nê tô êchê, kâ tchû tê abechê ämbänê. ³⁰ Bichuû nê tô êchê nê lâme, kâ zîâbo tê yê-a, kâ tchû-î. ³¹ Vötaâ nê ndjê kâko-ë, zoo andjê mindûu manê bichuû lâme gbê tô êchê lâme, kâ zîâbo bechê tê yê-a, kâ tchû-î. ³² La tchêngbâ nê êchê nê tchû ndjê. ³³ Kâko-ë, lo nê ndê akuzü jo, êchê lâme âwatê êchê ndê tchabâ? Bête andjê mindûu manê bichuû gbê tô tchê nê.»³⁴ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Azü ndê tchô angêta tötê andjê, ³⁵ praâbalê aköchê la aêchê ndê Ndjapâ dî andjê tê ad-jîrê azü ndêkê pa andjê jo kâ sê sûwu ndê tchêlâmbo, andjê kâ to bata tê andjê tee-a. ³⁶ Andjê kâ tchu bata tee-a, bête andjê wâ batê aânje. Andjê wâtê abechê ndê Ndjapâ, bête andjê jô lê kuzü nê. ³⁷ Möyîze nyisê nê alême nê kraâ pâ akuzü âjoadje. Âdê kâko ânyê, lê Mbëtî Ndjapâ ndê âtô pö ndê ngâ gbâkû digbi ndöndö yö ndê wo sê lakê tcho lînê, Möyîze ê rê tê Gbölö Gbië pä tche wâtê «Ndjapâ ndê *Abrahâmo*, Ndjapâ ndê *Izâke*, Ndjapâ ndê *Jakôbo*†.»³⁸ Jezü kâ tô rê päkêdê: Tche wâbo tê Ndjapâ ndê akuzü-a, praâbalê tche wâtê Ndjapâ ndê azü ndê andjê wâ la türê la andjê, bête azü gbê wâ la tchîsûwu bête tchê.»³⁹ Kâko angâ a-earê kâ nyisê ndië tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kâ nyisê rə, mo tö pö ndê zê la köbo nê.»⁴⁰ Bête gɛ ndêkê ka yu tchê la ngâ pö wâbo lê andjê-a.

Krîsiti la Davîdi
(Mat 22.41-46; Mar 12.35-37)

⁴¹ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Tchîtchinê atôko kâ ndê azü tô rê pâ *Krîsiti* wâtê Modô ndê *Davîdi*?⁴² Davîdi tô rê lê mbëtî ndê Apôsômo päkêdê: «Gbölö Gbië Ndjapâ tö rê sê Gbölö Gbië ndê mê päkêdê: Amö sê dâ ndökö könô mê, ⁴³ zoo mê mbo rê pâ a-earê kâ kösê zê wa batê mbätâ êtchâtchâ da zê ‡.»

⁴⁴ Davîdi ê tchê pâ «Gbölö Gbië». Tchîtchinê atôko kâ ndê Krîsiti kâ wa ndjê tê akrê pâ mawo ndê Davîdi?»

Nyê mböâbô rə mbô batê a-earê kâ nyisê ndië
(Mat 23.1-36; Mar 12.38-40)

⁴⁵ Ndê angbängbâ azü nê gbê sê lakê dje tchê, Jezü tô rê sê *adjisîpili* ndê yê päkêdê: ⁴⁶ «La nyê gbö-ê! Nyê mböâbô rə mbô batê a-earê kâ nyisê ndië ndê andjê nyîndê kâ wɾɛ kütû la agbölö lâba, kâ nyîndê nê pâ azü po ndê anyê sênê ndê azü pala tchê tê andjê tâ. Andjê nyîndê kâ sê lê adokü ngendê lê *anda kâ voga Ndjapâ* ndê ajuîfu, la agbölö tchô tê ma kîzî ndê kpülû. ⁴⁷ Andjê kü arə gbê tê aêchê lê ndavrö, kâ to pö sê Ndjapâ âgu tê gbölösênê ndêkê pa azü wun andjê. Ndjapâ âwadje ngbanga lê kûma andjê tê kiki nê.»

Kâ kɛ rə ndê ngâ êchê lê ndavrö
(Mar 12.41-44)

21 Jezü kênga la yê kâ wûn a-earê rə ndê andjê sê lakê kɛ makətche êlê sandûgu ndê gbölö nda Ndjapâ. ² Tche wûn ndjê ngâ êchê lê ndavrö, ndê tche wâtê earê yûkü. Êchê lâme nê la mîë-makətche bichuû kâ kû rê lê sandûgu nê. ³ Jezü tô rê päkêdê: «Tê lège nê, mê tö rê sê nyê: Êchê yûkü lê ndavrö âtê kü makətche lê sandûgu lâme ârô adî azü gbê. ⁴ Bête adî azü gbê kü makətche ndê âwâ lê la andjê tê mbâmbâ rə, praâbalê tchetche, lê yûkü ndê yê, tche kü dî makətche kîzî ndê yê gbê.»

Jezü tö pö ndêkê ndi ndê gbölö nda Ndjapâ
(Mat 24.1-2; Mar 13.1-2)

⁵ Angâ azü sê lakê to pö ndê *gbölö nda Ndjapâ* ndê a mbô rê la täme ndê âfû tê gbölösênê la arə ndê a kɛ rê sê Ndjapâ lê gbölö nda nê. Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: ⁶ «Lo nê âwutuadje ndê atäme gbê ndê a tchôngolo rê pâ angâ andjê lâme, ârê âtu me gbê êbêche. Ngâ täme balê kâ wa bata pâ ngâ yê tee-a.»

Arə nyonyo la arə gbôgbô ânəadje
(Mat 24.3-14; Mar 13.3-13)

⁷ Andjê yü Jezü päkêdê: «Earê kâ nyisê rə, rə nê lâme âmbo dalatchêbâ? Sînyî rə giamâ kâ ndê ânyiadje sê lö ndê arə nê lâme wutu lînê?»⁸ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «La nyê gbö-ê, ngâ akrê böloabô nyê bölo-ê! Bête angbängbâ azü ânəadje la rə mê, kâ to rê päkêdê: «Anyenyê kâ ndê âdê Krîsiti» andjê toadje rê me päkêdê: «Lo nê tâ tâ nê!» Praâbalê nyê zâbô tchêngbâ andjê zâ-ê!⁹ Âdê nyê âdje pö ndê aküü, la apö ndê azü alafô la rê tê agbölö azü gö, wawa mböâbô nyê mbô-ê. Bête âwäpâ arə nê lâme wutu dokütchê. Praâbalê tchîsûwu nê wâbo ndêkê krɛ angangaâtê-a.»¹⁰ Pânê Jezü kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Angâ azü gö ânəadje lafö ndêkê mbo kûü la ngâ azü gö. Ngâ gbölö

† Nyê dî Abdj 23.8. †† Nyê dî Eki 3.2,6. ‡ Nyê dî Aps 110.1.

gö-gbië âadje lafô ndêkê mbo küü la ngâ gbölö gö-gbië; ¹¹ acho âtroadje tê gbölösênä, ânyê lâ angâ atchö ngbî ngbî, gbölö gu âmbo me tê gbölösênä, angbongbo atêkômbô âkudje azü kulê angâ agö; agbölö arê ndê âza wa lâ azü la asînyî rê, âtoadje bhâ lafô ânyê kê nê. ¹² Praâbalê dokütchê ndêkê pa rê nê lâme wutu, a âkudje nyê, kê mboadje nyê la yûkü, ndjê kê eadje la nyê bhâlê *anda kê voga Ndjapâ* ndêkê pa a wa ngbanga pâ nyê. A âyiadje nyê lâ nda kânga; ânyê a â-eadje la nyê atê tchâtchu agbië la agoverenêre bête mê. ¹³ Kê mbo nyê la yûkü lâme mbö rê ndêkê pa nyê to pö ndê mê lâ la azü gbê. ¹⁴ Nyê zâ rê lâ kûma nyê päkêdê: *Âwâbo pâ nyê di su nyê dokütchê tê pö ndê âwâ pâ nyê to rê ndêkê kosê pö tê nyê-a.* ¹⁵ Bête mêmê la tê mê, mê zadje pö sê nyê ndêkê to rê, kê mbo rê pâ kûma nyê wa lanê. Apö lâme, azü ndê andjê kôsê nyê wâbo ndêkê to ndjê ngâ pö ngbî ndênä, âdandjê ndêkê kosê nê-a. ¹⁶ Arabha nyê la aranyî nyê, arêma ndê nyê, araagü nyê, andjê kudje nyê tchânê agbölö azü. Andjê won-adje angbängbâ azü lâ gbâtê nyê. ¹⁷ Azü gbê âkoadje sê nyê bête mê. ¹⁸ Praâbalê ngâ su kûma nyê balê yuabô tee-a. ¹⁹ Nyê rüätê su nyê! Kâko ânyê kê tchadje lâ tchîsûwu ndê nyê.»

Jezü tö pö ndêkê ndi ndê Jerûzalêmo

(Mat 24.15-21; Mar 13.14-19)

²⁰ «Âdê nyê âwun aturûgu ndê andjê tâkpa ndê *Jerûzalêmo*, âwäpâ nyê wunsê nê pâ a ândi adje Jerûzalêmo angangaâtê. ²¹ Kâko azü ndê andjê sê bhâ Judê, andjê kpeadje atêlê pölöngbö aga, andjänê ndê andjê sê lâ Jerûzalêmo, andjê âwutuadje, andjänê ndê andjê sê bhâlê kindî, andjê guabô atê lakpô tee-a. ²² Bête lo nê lâme wadje tê lo nê ndê Ndjapâ bhiadje azü ndê yê ngbâ kê mbo ngbongbo rê ndê andjê, ânyê pö gbê ndê Mbêti Ndjapâ tô rê watê lège nê †. ²³ Lâ alö nê lâme, nyonyo kâ tê aêchê ndê andjê wâ la güzu la andjanê ndê andjê zadje ngo ma bechê! Bête azü gö nê lâme âwun-adje yûkü tê gbölösênä, ânyê mêmê ndê Ndjapâ âteadje pâ andjê. ²⁴ A âwon-adje andjê la besala, kê kudje andjê kê ro la andjê batê a-earê kânga kulê agö pâ cho gbê. Azü ndê angâ agö ngbî ndi adje Jerûzalêmo gbê zoo, lo nê ndê a dî rê sê andjê âro ânyê.»

Lo kâ ka ndê Modô ndê Akra

(Mat 24.29-31; Mar 13.24-27)

²⁵ «Nyê wun-adje angâ asînyî arê lâ lo, la nyîpi la akêkêrê ††. Azü tchêbêche gbê âwadje la nyonyo bête sîkî gbölö ngü ngbro la sîkî kpabe. ²⁶ Azü âgugwadje la wawa tê gbölösênä tê pö ndê arê ndê âmboadje pâ cho âtê, bête arê ndê tchêlafô ndê âwâ la gbôgbô âtroadje. ²⁷ Kâko andjê wun-adje *Modô ndê Akra* ndê

† Nyê dî Oze 9.7. †† Nyê dî Eza 13.10; Ezk 32.7; Jow 3.3-4.

tche ka lâ ndrö, la gbôgbô ndê yê gbê, la *golowäre*‡. ²⁸ Âdê agbölö arê lâme âjetê kê wutu, nyê krü ndjii-î, kê kenga kûma nyê, bête lo nê ndê Ndjapâ ji nyê ndô nê.»

Ndoka pâ da yö ndê fîge

(Mat 24.32-35; Mar 13.28-31)

²⁹ Pânê Jezü tô pö la ndoka sê andjê päkêdê: «Nyê wunsâ yö fîge âtê la adî ayö gbê: ³⁰ Ndê nyê âsê wun akükü nê ndê âjetê kê wutu tâ, nyê wunsê nê pâ zöngö ndô nê. ³¹ Kâko ndjê nyenyê ndjê gbê, âdê nyê âsê wun arê lâme ndê âwutu, âwäpâ nyê wunsê nê pâ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* ndô nê. ³² En-en, tê lège nê mê tö rê sê nyê: Azü ndê tchô angêta tchuabô gbê tee-a, dokütchê ndêkê pa rê lâme gbê wutu. ³³ Tchêlafô la tchêbêche âroadje, praâbalê apö ndê mê roabô tee-a.»

La nyê gbô-ê, nyê löäbô lô-ê

³⁴ «La nyê gbô-ê, nyê zäbô su nyê zâ pâ kê zi kizî lâ kpülü lakê ndjo pí âropâ nyê, âdandjê rê nyê rîäbô tchêlê nyê rî pâ arê tchêbêche âtê-ê. Ârê âdêabô dâ kâko, lo kâ ka ndê Modô ndê Akra âtroadje nyê. ³⁵ Batê rê ndê ngâ gbânda kû agiangü, kâko lö nê lâme âwutuadje kê gbo azü pâ cho gbê. ³⁶ Nyê löäbô lô-ê, nyê tö pö sê Ndjapâ logbê, ndêkê pa nyê wa la gbôgbô ânyê kê wutu lâ rê ndê âmbo lâme, ânyê kê krü tchâtchu Modô ndê Akra.»

³⁷ La tchêdalo, Jezü nyisê rê lâ gbölö nda Ndjapâ, pânê la tchêndêgölo, tche e ndêkê lo bhâlê kûma aga ndê a-Olivî. ³⁸ Po mbatchâ, azü nê gbê nê atêlê gbölö nda Ndjapâ ndêkê dje tchê.

Amakündji ndê ajuifu pü köbo ndêkê won Jezü

(Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Jan 11.45-53)

22 Lo kpülü ndê mâpa ndê djêvö wâbô wâ lâ nê, ndê rê nê wü pâ *Pâke* sê lakê ndo ††. ² Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ, la *a-earê kê nyisê ndië* pü köbo ndêkê won Jezü, praâbalê andjê mbö wawa azü gö nê.

Jüdâse nyindê kâ yosê Jezü

(Mat 26.14-16; Mar 14.10-11)

³ Kâko *Satâa* lî lâ Jüdâse ndê a ê rê tê yê pâ Îsikäriyôte ndê tche wâ lâ gûtê adjisîpili ndê Jezü lâ kônö gbê tchêpâ nê bichuü. ⁴ Jüdâse ê kâ nyîkrê pö la agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ, la agbölö azü ndê aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ, ndêkê nyisê köbo ndê tchê yosê Jezü la rê sê andjê. ⁵ Pö nê lâme fû tê andjê tê gbölösênä, andjê zâma ndêkê kû makêche sê tchê. ⁶ Jüdâse gâmba rê, ânyê kâ sê lakê pu köbo ndêkê za Jezü sê andjê, ndêkê pa kpülü azü nê wunabô sênê wûn-î.

‡ Nyê dî Dan 7.13. †† Nyê dî Eki 12.1-27.

Jezü wän adjisîpili ndê yê ndâkê nyikrê kizî Pâke

(Mat 26.17-25; Mar 14.12-21; Jan 13.21-30)

⁷ Lâ alô kpülü ndê mâpa ndê djëvö wâbô wâ lânë lâme, lö në wûtu në ndâkê pa a won angbavö ëbro-ng-baga bëte kizî ndê Pâke. ⁸ Käko Jezü wän Pîère la Jâan dokütchê ânyê kë tô rê sê andjê päkédâ: «Nyê êê kë nyikrê kizî Pâke ndâkê pa azê zi rê †.» ⁹ Andjê yû tchê päkédâ: «Mo nyîndê në pä ârâ nyikrê kizî në bhâ tchêbâ?» ¹⁰ Jezü tô rê ndânë sê andjê päkédâ: «Nyê âsê li atêlê gö në, nyê takpadje la ngâ köchê ndê tche zâ lüsû-ngû ë kûma yê ndâkê gu la rê. Nyê zâ tchêngbâ yê ndjoa bhâlê nda ndê tchê liadje lânë. ¹¹ Nyê tô rê sê earê nda në päkédâ: «Earê kë nyisê rə yû mö päkédâ: Tchô nëbâ kë ndê më zi kizî Pâke tâ la *adjisîpili* ndê më?» ¹² Tchê nyiadje sê ngâ gbölö tchêlê darə də lafô ndê a nyikrê arə lânë në gbê, lâ tchô në lâme kë ndê nyê nyikrê kizî në tâ.» ¹³ Adjisîpili në ê kë gbô rə në gbê batê rê ndê Jezü tô rê, ânyê andjê nyikrê kizî Pâke në.

Kizî ndê Gbölö Gbië

(Mat 26.26-30; Mar 14.22-26; 1 Kor 11.23-25)

¹⁴ Ndê dalo në âsê wûtu, Jezü la *abadjângele* ndê yê sê tâ ma kizî. ¹⁵ Jezü tô rê sê andjê päkédâ: «Mê nyîndê në tê gbölösônë ndâkê zi kizî Pâke âtə la nyê dokütchê ndâkê pa më wun yûkû! ¹⁶ Bête më tô rê sê nyê, më kë zi bata kizî âtə tee-a, zoo rə në mbo tâ lège në lâ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapă.*» ¹⁷ Pânë Jezü zâ kangûtchi vên-en, kë zâ ayâbâ sê Ndjapă, ânyê kë tô rê päkédâ: «Nyê zâ kangûtchi vên-en âtə kë ndjo rê lâ gbâtê nyê. ¹⁸ Bête më tô rê sê nyê, më kë ndjo bata *vên-en* balë tee-a, ndjoa tâ lo kë wutu ndê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapă.» ¹⁹ Pânë Jezü zâ mâpa kë ê tchôtchô pö pânë, kë tchô tchêlê në ânyê kë zâ rê sê andjê, lakê to rê päkédâ: «Mâpa âtə wätê tâ më ndê a zâ rê bëte nyê. Nyê mbö rê logbê ndâkê pa sê më yuabô yû tâ nyê-ê.» ²⁰ Pânë ndê andjê zi kizî në, tche zâ kangûtchi vên-en në kë tô rê sê andjê päkédâ: «Kangûtchi vên-en âtə wätê tâfo *madř* ndê Ndjapă la azü, lâ köbosê jî më ndê âtû bëte nyê ††.

²¹ «Praâbalë akrê ndê tche yôsê më kë tchâtə lakê zi rə la më † † ²² Tê lège në, *Modô ndê Akrê* âtchüadje lâ köbosê rə ndê Ndjapă nyikrê rê, praâbalë nyonyo kë tâ akrê ndê tche yôsê yê.» ²³ Käko adjisîpili jêtê kë yutê andjê lâ gûtê andjê päkédâ: «Tchabâ lâ gûtê ârâ âtə kë ndê âwâ ndâkê mbo rə në lâme?»

Tchabâ âwâ gbölö?

²⁴ Adjisîpili jêtê kë gama andjê lâ gbâtê andjê, ndâkê wunsê akrê ndê tche wâ gbölö lâ gûtê andjê. ²⁵ Jezü tô rê sê andjê päkédâ: «Agbië ndê azü ndê andjê wâbô

† Nyê dř Eki 12.3-9. †† Nyê dř Eki 24.8; Jer 31.31-34. ‡ Nyê dř Aps 41.10.

wâtê ajuifu mbö kûmändëmä ndê andjê batê agbölö azü pä azü gö ndê andjê. Andjanë ndê andjê wâ gbölö pä azü në nyîndê në pä azü gö në e anyê pä a-earê kë mbo dâkâ ††. ²⁶ Praâbalë andê nye në, nyê mböâbô rê mbô batê andjê-ê! Akrê ndê tche wâ gbölö lâ gûtê nyê, äwäpä tche mbotê yê tâ bechê. Akrê ndê tche wâtê gbölö akrê pä nyê, äwäpä tche mbotê yê tâ earê kua. ²⁷ Lâ akrê ndê tche sê lakê zi kizî la akrê ndê tche krê tchêlê kizî në, tchabâ âwâ gbölö? Akrê ndê tche zi kizî? Andê me në, më sê lâ gûtê nyê batê earê kua! ²⁸ Nyenyê, nyê dä azü ndê nyê sê tchê ndrotê më lâ ag-bôgbô arə ndê ägbô më. ²⁹ Bête rê kä ndê Bha më zâ Gbölö gö-gbië sê më, mëmê ndjê gbê më äza rê sê nyê: ³⁰ Nyê ziadje rə, kë ndjoadje rə la më lâ Gbölö gö-gbië ndê më. Nyê sæadje lâ angendë-gbië ndâkê wa ngbanga pä azü pä amawo ndê Isarayële lâ könô gbê tchêpâ në bichuü.»

Jezü tô rê pä Chemôn-Pîère âvuadje sê anyê

(Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Jan 13.36-38)

³¹ Jezü tô rê sê Chemôn-Pîère päkédâ: «Chemôn, Chemôn, amö dje më! Satäa yûkû në ndâkê teke nyê batê rê ndê a teke ndjî rəgü lâ ë gbasa ndâkê pa krətche në tu ngbî. ³² Praâbalë më yû Ndjapă tâ zâ ndâkê pa mo gboabô gbôtê kë za su zä sê më-ê. Ädə mo äka pu më në, äwäpä mo kpokpo arəmə ndê zä.» ³³ Pîère tô rê sê Jezü päkédâ: «Gbölö Gbië, ädə a äe la mö atêlê nda kânga, azê äe la mö, kë tchu ndjê la mö.» ³⁴ Jezü tô rê ndênë sê tchê päkédâ: «Pîère, më tô rê sê mö, angêta âtə, mö vuadje sê më sûsunë vötaä dokütchê ndâkê pa kö ngötö kř angêta.»

Pö ndê kədjâ-makətche, la kədjâ kizî la besala

³⁵ Pânë Jezü kë tô rê sê adjisîpili ndê yê päkédâ: «Ndê më wân nyê alême ânyê makətche wâbô wâ tchânê nyê, ädəndjê kədjâ, ädəndjê dakpo, gü ngâ rə nyü nyê nê?» Andjê tô rê ndênë päkédâ: «Gü ngâ rə balë nyüâbo ârâ-a.» ³⁶ Käko Jezü tô rê sê andjê päkédâ: «Praâbalë angaâtə, akrê ndê tche wâ la makətche, äwäpä tche za rê potê yê, akrê ndê tche wâ la kədjâ, äwäpä tche za rê potê yê. Akrê ndê tche wâbô wâ la besala, äwäpä tche ka krê lâba ndê yê, kë yo rê. ³⁷ Bête më tô rê sê nyê: Äwäpä rə lâme mbo kpôtê më gundäsê në ndê Mbëti Ndjapă tô rê la rə më päkédâ: «A dř tchê lâ ma a-earê kë won azü.» Äwäpä pö ndê Mbëti Ndjapă tô rê la rə më mbo tâ lège në ††.» ³⁸ Adjisîpili në tô rê sê tchê päkédâ: «Gbölö Gbië, wunsä besala bichuü kë âtə.» Jezü tô rê ndênë sê andjê päkédâ: «Äwä këko.»

†† Bhândê agerêke, rə kë mbo dâkâ lâme, a za ndjê rê alême sê agbië. †† Nyê dř Eza 53.12.

Jezü tö pö sê Ndjapâ bhâlê kûma aga ndê a-Olivî

(Mat 26.36-46; Mar 14.32-42)

³⁹ Jezü wûtu, kâ ê atêlê kûma aga ndê a-Olivî batê râ ndê tche mbo tchê râ logbê. Adjisîpili ndê yê zâ tchêngbâ yê. ⁴⁰ Ndê tche wûtu bhâlê kûma aga nê, tche tô râ sê andjê pâkêdê: «Nyê tö pö sê Ndjapâ ânyê kâ teabô tê lê rã ndê âbolo azü-î.» ⁴¹ Pânê tche gîtê yê tûrû tê andjê gundâsê tchô ndê akrê yi täme ânyê âte tâ. Tche gîte bêche, kâ tô pö sê Ndjapâ pâkêdê: ⁴² «Bha mê, âdã mo ânyindê nê, äwãpã mo gi kangûtchi yûkû âtã tê mê bhâchi. Praâbalê amô mboabô râ mbô batê su mê nyîndê nê, mbo râ batê su zã nyîndê nê.» [⁴³ Kãko ngã ânje ndê Ndjapâ tô bhã lafô kã wûtu ndêkã mbo râ pã Jezü kpokpo tê yê. ⁴⁴ Wawa mbô tchê, su yê wã ngbî, tche kã jêtê kã to pö sê Ndjapâ tê gbogbôsânê. Hûê dôttê yê batê jî ânyê kã sê lakê gari tê yê atê bêche †.]

⁴⁵ Ndê tche tô pö sê Ndjapâ nê âkã, tche âlafô kã dôttê yê pu adjisîpili ndê yê, kã gbô andjê dëkê andjê kã lakê lo la nyonyo ndê ârôpã andjê. ⁴⁶ Tche tô râ sê andjê pâkêdê: «Bête giamã kã ndê nyê lo kãkê? Nyê âlafô kã tô pö sê Ndjapâ, ânyê kã teabô tê lê rã ndê âvu azü-î.»

Agbölö azü ndê ajuifu zã Jezü

(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Jan 18.3-11)

⁴⁷ Ndê gbô Jezü âsê to pö kãko, ngã kpûlû azü wûtu. Ngã akrê lê gûtê adjisîpili ndê Jezü lê kônô gbê tchêpã nê bichuû ndê rã yê wû pã Jüddãse, tche kã ndê âsê tê kûma kpûlû azü nê lâme. Tche gîtê yê ndola Jezü ndêkã a ma yê. ⁴⁸ Jezü tô râ sê tchê pâkêdê: «Jüddãse, lê köbosê kã a ma Modô ndê Akrê kã ndê mo yosê yê?»

⁴⁹ Adjisîpili ndê Jezü wûn rã ndê âmbô lâme, kã yû tchê pâkêdê: «Gbölö Gbië, mo nyîndê nê pã ârã bhi andjê la besala ndê ârã âtã?» ⁵⁰ Ngânê balê lê gûtê andjê bhî earê kua ndê gbölö earê kã wa ngela sê Ndjapã, kã ngãla tü yê dã ndökô. ⁵¹ Praâbalê Jezü tô râ pâkêdê: «Nyê gbôtã, äwã kãko.» Jezü grû tü köchê lâme, tü yê dãka êngbânê. ⁵² La tchêngbã nê Jezü tô râ sê agbölö a-earê kã wa ngela sê Ndjapã, la agbölö azü ndê aturûgu ndê *gbölö nda Ndjapã*, la *akpôkpô azü* ndê andjê nê ndêkã za tchê lâme pâkêdê: «Nyê nê la abesala, la agoto ndêkã za mê batê earê ngbã?» ⁵³ Logbê, mê kã lê gbâtê nyê lê gbölö nda Ndjapã, nyê pûãbo köbo ndêkã za mê-a. Praâbalê lo nê angêta wâtê andê nye nê. Lo nê tâ tâ nê ndêkã pa gbôgbô ndê tchêlê bütchî mbo kua ndê yê.»

Pîere vüsê Jezü

(Mat 26.57-58,69-75; Mar 14.53-54,66-72; Jan 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Kãko andjê zã Jezü kã rô la tchê, kã lí la tchê bhã tchêalê ndê gbölö earê kã wa ngela sê Ndjapã. Pîere sê bhâchi lakê nã ngbã andjê. ⁵⁵ A ngbô wo lê gûgû tchêlakpô nê, Pîere sê lê gbâtê azü ndê andjê sê ndro wo nê. ⁵⁶ Ngã êchê ndê tche mbo kua bhãye wûn Pîere ndê tche sê ndro wo nê. Êchê lâme chêko tchê gbô, kã tô râ pâkêdê: «Köchê âtã wã ndjê alême tê ngã akrê ndê Jezü!» ⁵⁷ Praâbalê Pîere tô râ sê êchê lâme pâkêdê: «Yepã kã, mê wûn-ãbo sê yê-a.» ⁵⁸ Kpro pânê, ngã köchê lê gûtê azü lâme wûn tchê, kã tô râ pâkêdê: «Momô ndjê gbê mo dã ngã akrê lê gûtê andjê!» Praâbalê Pîere tô râ ndê nê sê köchê lâme pâkêdê: «Ên-ên! Mê sêãbo lê gûtê andjê-a.» ⁵⁹ Dalo balê la tchêngbã nê, ngã köchê ngbî kã tô râ pâkêdê: «Tê lège nê, köchê âtã dã ndjê ngã akrê ndê yê, bête tche wâtê akrê gö ndê Galilê.» ⁶⁰ Praâbalê Pîere tô râ ndê nê pâkêdê: «Köchê, mê wûn-ãbo sê pö ndê mo nyîndê kã to râ âtã-a.» Ndê tche âsê to pö nê kãko, kö ngötö kî. ⁶¹ Gbölö Gbië djêtê yê kã wûn tchêlê la Pîere. Kãko su Pîere tê pã pö ndê Gbölö Gbië tô râ alême sê tchê pâkêdê: «Mô vuadjê sê mê sûsunê vötaã dokütchê ndêkã pa kö ngötö kî angêta.» ⁶² Pîere wûtu kã kî tê gbölösânê.

A drö Jezü, kã bhî tchê

(Mat 26.67-68; Mar 14.65)

⁶³ Azü ndê andjê bâta Jezü sê lakê mo tchê, lakê bhi ndjê tchê. ⁶⁴ Andjê güã la yê la lâba, lakê yu tchê pâkêdê: «Amô to ndêma Ndjapã, tchabã kã ndê âbhî mö?» ⁶⁵ Andjê kã tô angã apö tê gbölösânê ndêkã dro tchê.

A ê la Jezü atê tchâtchu agbölö azü ndê ngbanga

(Mat 26.59-66; Mar 14.55-64; Jan 18.19-24)

⁶⁶ Ndê tchô krã, akpôkpô azü ndê azü gö ndê ajuifu, la agbölö a-earê kã wa ngela sê Ndjapã, la a-earê kã nyisê ndië pâlatê andjê, ânyê kã mbô râ pã a ka la Jezü bhã tchâtchu andjê, ⁶⁷ ânyê andjê yû tchê pâkêdê: «Amô to râ sê ârã, mo dã *Krîsiti?*» Jezü tô râ ndê nê sê andjê pâkêdê: «Ädã mê âto râ sê nyê, nyê gambabô râ tee-a. ⁶⁸ Ädã mê âyu nyê la ngã pö, nyê toabô pö ndê nê sê mê tee-a. ⁶⁹ Praâbalê ätö tê tchô angêta, Modô ndê Akrê âsãdãje dã ndökô kônô Ndjapã ndê tche wã la gbôgbô gbê †.» ⁷⁰ Andjê gbê yû tchê pâkêdê: «Mo dã Modô ndê Ndjapã?» Tche tô râ ndê nê sê andjê pâkêdê: «Nyenyê la tê nyê, nyê tô râ nê, mêmê kã.» ⁷¹ Kãko andjê kã tô râ pâkêdê: «Äwãbo pã azê ka krû bête pö lê ma ngã akrê-a. Azêã la tê azê, azê djê pö nê lê ma yê nê.»

† Lê angã angbãngbã abëndi Mbêti Ndjapã la ma gerêke, ayêyê da 43 êtê 44 lâme wãbo lãnê-a.

†† Nyê dî Aps 110.1.

A ë la Jezü atê tchâtchu Pilâte

(Mat 27.1-2,11-14; Mar 15.1-5; Jan 18.28-38)

23 Azü nê gbê âlafô, kâ ê la Jezü atê tchâtchu Pilâte. ² Bhâye, andjê jêtê kâ yi apô lî kûma yê päkêdê: «Ârâ gbô köchê âtê ndê tche sê lakê mbo râ pä azü alafô la pö tê agbölö azü gö ndê azê. Tche kitê köbo tê azü ndêkê pa andjê kû makatche-lapoo ndê andjê sê gbölö gbië *Sezäre*, ânyê kâ tî râ pä anyê dâ *Krîsiti*, ndê anyê wâtê gbië.» ³ Pilâte yü Jezü päkêdê: «Momö, mo wâtê gbië ndê ajuifu?» Jezü tî râ ndênê sê tchê päkêdê: «Momö la tê zê kâ ndê âtî râ.» ⁴ Käko Pilâte tî râ sê agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ, ndjê la kpülü azü nê päkêdê: «Mê gbôâbo ngâ pö lî kûma köchê âtê balê ndê âkûsê nê pä mä wa ngbanga kuzü lî kûma yê-a.» ⁵ Praâbalê gbô azü nê ndêpo lakê yi pö lî kûma yê päkêdê: «Tche sê lakê mbo râ pä azü alafô la pö lî köbosê kâ nyisê râ ndê yê. Tche jêtê bhâ Galilê, kâ ê la râ lî agö ndê Judê gbê zoo, kâ wûtu la rê tchâtê.»

A ë la Jezü atê tchâtchu Hêrôde

⁶ Ndê Pilâte djê pö lâme, tche yûkû nê päkêdê: «Köchê âtê dâ akrê gö ndê Galilê?» ⁷ Ndê Pilâte djê râ pä Jezü dâ akrê pâ cho ndê *Hêrôde* wâtê goverenêre pânê, Pilâte wân Jezü sê Hêrôde ndê tche sê ndjê bhâ *Jerûzalêmo* lî alö nê lâme. ⁸ Ndê Hêrôde wûn Jezü, su yê wâ la mômô; bëte gasa alême kâ ndê tche djê pö ndê Jezü, kâ nyîndê kâ wun tchê la lala yê †. Hêrôde nyîndê nê pä Jezü mbo ngâ *kpîngbî* râ anyê wûn râ. ⁹ Tche yü Jezü la angbängbâ apö, praâbalê Jezü tôâbo ngâ pö balê ndênê sê tchê-a. ¹⁰ Agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la *a-earê kâ nyisê ndië* kâ ndjê tâ, andjê sê lakê yi agbôgbô apö lî kûma Jezü. ¹¹ Käko Hêrôde la aturûgu ndê yê mbô râ ganô tâ yê, kâ mô tchê. Pânê andjê yü ngâ tchôtchô lîba êtê yê, kâ wân tchê pu Pilâte. ¹² Tê lo nê lâme, Hêrôde la Pilâte ndê andjê kôsê angâ andjê dokütchê alême, andjê mbôtê andjê tê araagü-î.

A wâ ngbanga kuzü pâ Jezü

(Mat 27.15-26; Mar 15.6-15; Jan 18.39—19.16)

¹³ Pilâte pâla agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ, la amakündji la azü gö nê, ¹⁴ ânyê kâ tî râ sê andjê päkêdê: «Nyê nê la köchê âtê sê mê, kâ tî râ pä tche kâ lakê mbo râ pä azü alafô la pö. Nyê wûn râ! Mê yü tchê kpô tchâtchu nyê, kâ gbôâbo ngâ pö balê ndê âkûsê nê pä mä wa ngbanga kuzü lî kûma yê-a. ¹⁵ Hêrôde ndjê gbê gbôâbo ngâ pö lî kûma yê-a. Ârê kâ ndê Hêrôde wân tchê sê azê engbânê âtê. Käko köchê âtê wâbo la ngâ pö balê lî kûma yê ndê âkûsê nê pä a won tchê-a. ¹⁶ Mê âyukû nê ndêkê pa a bhi

† Nyê dî 9.9.

kütü tchê la goto, pânê më gbotê yê.» [¹⁷ Logbê ndê a mbo kpülü ndê Pâke, Pilâte jî ngâ earê kânga balê sê azü gö nê †.] ¹⁸ Azü nê gbê òn ngbôô päkêdê: «Won köchê âtê! Kê jî Bärâbâse sê ârâ!» ¹⁹ A zâ Bärâbâse alême kâ yî tchê lî nda kânga, bëte râ ndê tche zrô azü ânyê gbölö pö âlafô lî gö, ânyê tche wôn akrê lî nê. ²⁰ Batê râ ndê Pilâte nyîndê kâ jî Jezü, tche kâ yü azü nê, ²¹ andjê kâ òn ngbôô päkêdê: «Bhi tchê tê yö ndê gba! Bhi tchê tê yö ndê gba!»

²² Tê vötaâ nê, Pilâte zâ pö kâ tî râ sê andjê päkêdê: «Ngbongbo râ giamâ kâ ndê tche mbô râ? Mê gbôâbo ngâ ngbongbo pö balê lî kûma yê ndê âkûsê nê pä a won tchê-a. Mê âyukû nê ndêkê pa a bhi kütü tchê la goto, kâ gbotê yê.» ²³ Praâbalê gbô andjê ndêpo lakê on ngbôô pä a bhi kütü Jezü tê yö ndê gba. Òn ndê andjê nê rô masênê-ê. ²⁴ Käko Pilâte zâma ndêkê pa a mbo râ ndê su andjê nyîndê nê tâ yê. ²⁵ Tche jî köchê ndê a yî tchê lî nda kânga bëte râ ndê tche zrô azü ânyê pö âlafô lî gö, ânyê tche wôn akrê lî nê lâme, ndê azü nê yûkû nê pä a jî tchê lâme. Âdê andê Jezü, Pilâte gbôtê yê sê andjê ndêkê pa andjê mbo râ ndê su andjê nyîndê nê tâ yê.

A bhî Jezü tê yö ndê gba

(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Jan 19.17-27)

²⁶ Ndê andjê zâ Jezü kâ âsê e la tchê, andjê tâkpa la ngâ köchê ndê rä yê wû pä Chemön, akrê gö ndê Sirêne, ndê tche tî bhâlê kîndî ndêkê kangbâ yê. Andjê zâ tchê, kâ zâ *yö ndê gba* nê pä kangâ yê ndêkê pa tche nê la râ ngbâ Jezü. ²⁷ Ngâ gbölö kpülü azü gö nê zâ tchêngbâ Jezü, la angâ aêchê ndê andjê sê lakê ki lakê dî tchêlî ma andjê tê pö ndê yê. ²⁸ Jezü djêtê yê pu aêchê lâme kâ tî râ sê andjê päkêdê: «Aêchê gö ndê Jerûzalêmo, nyê kîâbô kî tâ mê, nyê kî tâ nyê la abechê ndê nyê! ²⁹ Bête angâ alö âwutuadje ndê a toadje râ päkêdê: «Mômô kâ tê agbâkû aêchê, la andjanê ndê andjê zîâbô zî lo balê-ê, la andjanê ndê andjê zâbô ngo zâ ma bechê lo balê-ê.» ³⁰ Lî alö nê lâme, azü âtoadje râ sê aga päkêdê: «Te pâ ârâ!» Andjê toadje râ sê akoto päkêdê: «Nyê güä sê ârâ †,» ³¹ Âdê a âmbo tâ kâko tê bhiëbhië yö, andê gbâkû yö âwa lîe atoko?» ³² A kû ndjê angâ aköchê bëchuü ndê andjê wâtê a-earê ngbongbo râ êtê kêtê Jezü, kâ rô la andjê ndêkê won andjê la tchê. ³³ Ndê andjê wûtu bhâsê tchô ndê a ê râ tâ päkêdê: «Sê kpökrô kûma», aturûgu bhî Jezü tê yö ndê gba, tchetchê la a-earê ngbongbo râ bëchuü lâme gbê. A bhî ngânê pâ ngâ yö ndê gba dâ ndôkô, kâ bhî ngânê balê pâ yö ndê gba dâ gale. ³⁴ Jezü tî râ päkêdê: «Bha mê, amö ko pö lî kûma andjê-ê, bëte andjê wûn-âbo sê râ ndê andjê mbô râ âtê-a.» Andjê tâ kûkâ † ndêkê pa ânyisê akrê ndê tchê kûadje alêba

†† Lî angâ angbängbâ abândî Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, yêyê da 17 lâme wâbo lî nê-a. Nyê dî Mat 27.15; Mar 15.6. † Nyê dî Oze 10.8. †† Nyê dî Eza 53.12; Aps 22.19.

ndê Jezü, pânë andjê krû tchêlê nê tê andjê. ³⁵ Azü gö nê krû ndjê tchâme lakê wun rə ndê âmbo. Amakündjij gö ndê ajuifu sê lakê mo tchê lakê to rê pəkêdê: «Tche tchâ angâ azü lê kuzü, âdê tche âwatê Krîsiti, tchanê ndê Ndjapâ dî tchê, âwäpâ tche tcha tê yê la tê yê!» ³⁶ Aturûgu nê ndjê gbê sê lakê mo tchê, andjê nê ndola tchê, kə zâ kpikpî vên-en sê tchê, ³⁷ ânyê kə tō rê pəkêdê: «Âdê mo âwatê gbîë ndê ajuifu, amö tcha tê zê la tê zê.» ³⁸ Andjê mbö ngâ mbëti kə bhî rê dəpâ kü-ma yê pəkêdê: «Tchanê âtə dē gbîë ndê ajuifu.»

³⁹ Ngâ earê ngbongbo rə nê balê ndê a bhî tchê tê yō ndê gba ndrotê Jezü tō rê pəkêdê: «Mo dââbo Krîsiti? Amö tcha tê zê la tê zê, kə tcha ndjê ârâ!» ⁴⁰ Praâbalê ngânê lâme hrô la agü nê pəkêdê: «Mo kpêâbo wa Nd-japâ? Momö ndê a wâ ngbanga kuzü pâ zê batê tchê âtə? ⁴¹ Andê azê ngbanga nê wâ djîrê, bête azê wün yûkü ngbâ kə mbo ngbongbo rə ndê azê; praâbalê tchetchê ndê yê nê, tche mbôâbo ngâ ngbongbo rə balê-a.» ⁴² Pânê tche tō rê sê Jezü pəkêdê: «Âdê mo âsê ka ndêkê watê gbîë pâ azü, sê mē yüâbô yû tê zê-ê!» ⁴³ Jezü tō rê sê tchê pəkêdê: «En-en, tê lège nê mē tō rê sê mö: Angêta âtə, mēmê la mö, azê kâ lê *paradi*.»

Kê tchu ndê Jezü

(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Jan 19.28-30)

⁴⁴ Ndê lo wûtu lê gûgû tchêlêetchô, lo zâtê yê wü, tchô bû pâ cho nê gbê ndjoa êtê dalo vötaâ ndê tchêndêgölo. Lêba ndê a wâ tchêlê *gbölö nda Ndjapâ* la rê, tchêlê nê srô kpôlê gûgû nê bichuü. ⁴⁶ Jezü ôn ngbô pəkêdê: «Bha mē, mē zä yingö ndê mē êtchânê zê ngbânê †.» La tchêngbâ pö lâme, Jezü tchü-î. ⁴⁷ Gbölö akrê ndê aturûgu ndê Rômo wün arê ndê âm-bô lâme, tche voga Ndjapâ kə tō rê pəkêdê: «Ndêkê wun rê djîrê, köchê âtə wätê djîrê akrê.» ⁴⁸ Akpûlû azü ndê andjê pâlâtê andjê ndêkê wun rə lâme, pânê ndê andjê wün rə ndê âmbo kâko, andjê kə kônô andjê è djagî andjê †† lakê gu êtê. ⁴⁹ Araagü Jezü gbê, ndjê la angâ aêchê ndê andjê tō bhâ Galilê ânyê kə tē ngbâ yê, sê andê andjê nê bhâchî ndêkê wun rə ndê âmbo.

Jozêfu chî krûkrû Jezü

(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Jan 19.38-42)

⁵⁰ Ngâ köchê kâ tâ ndê rə yê wü pâ *Jozêfu*, tche kâ ndjê lê gbâtê agbölö azü gö nê. Tche dâka, kə wâtê djîrê akrê. ⁵¹ Tche wâbo lê pö ndê angâ yê nyîkrê rê, ânyê kə mbô rê lâme-a. Tche dē akrê gö ndê Arimatê † ndê âwatê ngâ gö ndê ajuifu. Tche zä su yê pâ lo kə nê ndê *Gbölö gö-gbîë ndê Ndjapâ*. ⁵² Jozêfu ê bhândê Pilâte, kə yû tchê ndêkê za krûkrû Jezü. ⁵³ Tche zû tchê tê yō ndê gba nê, kə gûâ tchê la lêba. Tche zâ tchê bhâlê cho akuzü ndê a djî rê lê tâme ndê a chîâbô ngâ akrê chî lônê dokütchê-ê. ⁵⁴ Lö nê lâme wâtê lö ndê

† Nyê dî Aps 31.6. †† Andê ajuifu, andjê bhî tchêla ngbôgo andjê. ‡ Nyê dî Mat 27.57.

azü nyîkrê andjê ndêkê sê bête lö *sabäa*. ⁵⁵ Aêchê ndê andjê tō bhâ Galilê, ânyê kə tē ngbâ Jezü lâme, andjê pâla la Jozêfu balê. Andjê ê kə wün cho kuzü nê, kə wün ndjê krûkrû Jezü ndê a nyîkrê rê. ⁵⁶ Pânê andjê kâ atêndê andjê kə nyîkrê kâdâ la yömbö ndêkê mbo rê tê krûkrû Jezü. Lê lö *sabäa*, andjê yâtê andjê batê rê ndê ndîë nyîsê nê ††.

Kê jo ndê Jezü lê kuzü

(Mat 28.1-10; Mar 16.1-8; Jan 20.1-10)

24 Po mbatchâ lê dimâche, aêchê kú yömbö la kâdâ ndê andjê nyîkrê rê, kə ê la rê atêpâ cho Jezü. ² Andjê gbô tâme ndê a tchü manda cho kuzü Jezü la rê lâme, dèkê a rô rê nê bhâchî. ³ Andjê lî bhâlê nê, praâbalê kə gbôâbo krûkrû Gbölö Gbîë Jezü-a. ⁴ Andjê wün-âbo sê pö ndê andjê to rê-a, kpro kâkê, angâ aköchê bichuü wûtu kpô tchâtchu andjê, lêba ndê andjê tã batê lo. ⁵ Wawa mbö aêchê lâme, andjê chî la andjê tê cho, aköchê lâme tō rê sê andjê pəkêdê: «Bête giamâ kâ ndê nyê pu akrê ndê tche sê la türü la yê bhâlê cho akuzü? ⁶ Tche sêâbo tchâtê-a, tche jô nê. Nyê rî tchêlê nyê tê pö ndê tche tō rê sê nyê alême, ndê gbô tchê ndêpo bhâ Galilê, tche tō rê alême pəkêdê: ⁷ «Äwäpâ a gbotê *Modô ndê Akrê* tchânê a-earê ngbongbo rə, a âbhiadje tchê tê yō ndê gba, lê vötaâ lö nê, tchê joadje lê kuzü.»»

⁸ Sê pö ndê Jezü tō rê alême tê lê andjê. ⁹ Andjê tō bhâsê ma cho nê kə gû gutê, kə tō pö ndê arê lâme gbê sê adjisîpili ndê Jezü lê kônô gbê tchêpâ nê balê, la adîsê azü nê gbê. ¹⁰ Aêchê nê lâme dâ: *Malê* akrê gö ndê Magadalâ la Jâne la Malê anyî Jâke, la angâ aêchê ndê andjê sê êtê kütê andjê, andjê tō ndjê gbôgbô pö nê lâme sê *abadjângele*. ¹¹ Praâbalê abadjângele nê wüntî pâ pö lâme wâtê mbämbä pö, kə kôsê kə gamba pö ndê andjê lâme-ê. ¹² Kâko Pîêre âlafô kə kpê atê ma cho nê, kə tē kprô atêlê cho nê, kə wün kütü angrîng-rî ma lêba ndê a gûâ kuzü Jezü la rê; tche kâ atêndê yê, tchêlê kûma yê djîngîli tê rə ndê âmbo lâme.

Jezü mâtê yê tê adjisîpili bichuü ndê Êmäyûse

(Mar 16.12-13)

¹³ Kpô lo nê lâme, angâ adjisîpili ndê Jezü bichuü sê lakê e atêlê ngâ yëyê gö ndê rə nê wü pâ Êmäyûse ndê âgü la *Jerûzalêmo* kilômêtere lê kônô gbê tchêpâ nê balê. ¹⁴ Andjê sê lakê to pö ndê rə ndê âmbo lâme lê gbâtê andjê. ¹⁵ Ndê andjê sê lakê to pö lê gbâtê andjê lakê yutê andjê, Jezü la tê yê nê ndola andjê kə pâla la andjê balê pâ köbo nê. ¹⁶ Andjê kâ lakê wun tchê, mo wüntî pâ ngâ rə kâ ndê âgûâ la andjê ndêkê pa andjê wun-abô sê yê wün-î. ¹⁷ Jezü yû andjê pəkêdê: «Pö giamâ kâ ndê nyê to rê lê gbâtê nyê lakê nê la rê âtə?» Andjê krû-ê, nyonyo zâ andjê gbê. ¹⁸ Ngânê balê lê

†† Akâdâ la ayömbö: Nyê dî Mar 14.8 Eki 20.10; Det 5.14.

gûtê andjê ndê rã yê wü pä Kêlêwöpãse tô rã sã tchê pãkêdê: «Kütü momö balë lâ Jerúzalêmo kä ndê âwûn-âbô sê arã ndê âmbô lâ alö âtã wûn-î?»¹⁹ Jezü yû andjê pãkêdê: «Rã giamã kä ndê âmbô?» Andjê tô rã sã tchê pãkêdê: «Rã ndê âmbô tã Jezü, akrã gö ndê Nãzãrête, *earê ndêma Ndjapã* ndê tche mbô gbôgbô rã kä tô gbôgbô pö tchâtchu Ndjapã la azü gö gbê.²⁰ Agbölö a-earê kê wa ngela sã Ndjapã la amakündji gö ndê azê zã tchê pä a wa ngbanga kuzü pä yê, kê bhî tchê tã yô ndê gba.²¹ Ârã wüntí pä tche kä ndê Ndjapã wân tchê ndêkê ji azü ndê Isarayële lâ ngbãa. Praâbalë lâ rã lâme gbê, âmbô rã nê lö vötaâ angêta âtã ndê arã nê mbô.²² Angã aêchê lâ gbâtê ârã tö ngã pö ndê tchêlê kûma ârã djîngili tã. Po mbatchã âtã, andjê ê bhã ma cho nã,²³ kê gbôâbo krûkrû Jezü nã-a. Andjê kãngbã andjê kê tô rã sã ârã pä, *aânje* wütu kpô tchâtchu anyê, kê tô rã sã anyê pä Jezü kä la türû la yê †.²⁴ Angã arãgü ârã ê bhã ma cho nã, kê wûn ndjê rã nê batê rã ndê aêchê lâme tô rã, praâbalë andjê wûn-âbo Jezü nã-a!»²⁵ Käko Jezü tô rã sã andjê pãkêdê: «Nyënyê ndê azü ndê kûma nyê wãbô wã lanë âtã, pö gbê ndê a-earê ndêma Ndjapã tô rã alême, nyê gãmbabô rã gasa-a!»²⁶ Âwãbo la köbo nã pä *Krîsiti* wun yûkü dokütchê ânyê kê gbo voga ndê yê?»²⁷ Pãnë Jezü jêtê kê nyisê pö ndê a mbô rã lâ Mbëtí ndê Ndjapã gbê la rã yê, ätö tã a-Mbëtí ndê *Möyize* ndjoa êtã a-Mbëtí ndê a-earê ndêma Ndjapã gbê.

²⁸ Ndê andjê wütu ndola yëyë gö nã ndê andjê nyîndê kê e atêlê nã, Jezü mbô rã âwüntí pä tche ârô rö etê.²⁹ Praâbalë andjê kítê yê, kê tô rã pãkêdê: «Azã sã la mö tchâtã, bëte lo zî nê, tchô kä lakê bu.» Tche lí kê sã bhândê andjê.³⁰ Ndê andjê sã lakê zi kízî, Jezü zã mãpa, kê ê tchôtchô pö pãnë, kê tchô tchêlê nã, kê krû tchêlê nã tã andjê.³¹ Posãnë, la andjê vrô-ê, andjê wûnsê yê, praâbalë Jezü yû lâ la andjê.³² Andjê tô rã lâ gbâtê andjê pãkêdê: «Ndê tche sã âme lakê to pö sã azê pä köbo, ânyê kê nyísê pö Ndjapã lâme, su azê sãâbo âme lakê ta lâ azê?»

³³ Po pãnë, andjê âlafô kê dôtê andjê atê Jerúzalêmo. Andjê gbô adjisîpili ndê Jezü lâ kônô gbê tchêpã nã balë la angã andjê ndê andjê pãlatê andjê la andjê.³⁴ Andjê tô rã sã adjisîpili bichuü ndê Êmâyûse lâme pãkêdê: «Gbölö Gbië jô nê tã lëge nã. Chemön wûn tchê nã.»³⁵ Adjisîpili ndê Jezü bichuü lâme tô pö ndê rã ndê andjê wûn rã pä köbo, la köbo ndê andjê wûnsê Jezü ndê tche tchô tchêlê mãpa tã andjê.

† Nyë dî 24.1-11.

Jezü mätê yê tã adjisîpili ndê yê

(Mat 28.16-20; Mar 16.14-18; Jan 20.19-23; Abdj 1.6-8)

³⁶ Ndê andjê sã lakê to pö nã käko, Jezü wütu kê krû lâ gûtê andjê, kê tô rã sã andjê pãkêdê: «Nyë sã la ziti su!»³⁷ Wawa mbô andjê, ânyê andjê sã lakê gugu, bëte andjê wüntí pä anyê wûn ngã tchozö nê.³⁸ Praâbalë Jezü yû andjê pãkêdê: «Bëte giamã kä ndê wawa mbo nyê? Bëte giamã kä ndê nyê di su nyê?»³⁹ Nyë wûnsa tchânê mê la ada mê. Mëmê kê tã lëge nã! Nyë grü kpoto mê kê wûn rã, ngã tchozö wãbo la mbè yê tã âdëndjê gbãbî batê andê me nã âtã-a.»⁴⁰ Tche tö pö lâme kê mã tchânê yê la da yê tã andjê.⁴¹ Ndê andjê wã la gbölö mômô, andjê gãmbabô rã ndê âmbô lâme-a, ânyê tchêlê kûma andjê gbê djîngili. Jezü tô rã sã andjê pãkêdê: «Nyë kä la ngã rã ndêkê zi rã tchâtã?»⁴² Andjê zã ngã ndôma giangû ndê a zô rã sã tchê.⁴³ Tche zã rã kê zî rã tchâtchu andjê gbê.⁴⁴ Pãnë Jezü tô rã sã andjê pãkêdê: «Ndê gbô mê ndêpo lâ gûtê nyê alême, më tö rã sã nyê pãkêdê: Pö gbê ndê a tô rã la rã mê lâ Mbëtí ndê Möyize, lâ Mbëtí ndê a-earê ndêma Ndjapã ndjê lâ Apösômo, äwãpä arã nã mbo gundêsê nã.»⁴⁵ Käko tche jî köbo kê wunsê rã sã andjê ndêkê pa andjê dje tchêlê pö lâ Mbëtí Ndjapã.⁴⁶ Tche tô rã sã andjê pãkêdê: «A mbô rã lâ Mbëtí Ndjapã alême pãkêdê: Äwãpä Krîsiti wun yûkü ânyê kê jo lâ kuzü lâ lö vötaâ nã ††.⁴⁷ Äwãpä a mu pö la rã yê katchôgbê, ätö bhã Jerúzalêmo ndjoa êtã azü tchêbêche gbê, ndêkê pa andjê gbotê bændi kê mbo ra ndê andjê, ânyê Ndjapã ko pö lâ kûma andjê.⁴⁸ Nyë wätê azü ndê nyê wûn arã nã lâme la lala nyê, ânyê kê djê rã la tü nyê.⁴⁹ Andê me nã, më âwan rã ndê Bha mê zã bälã nê tã nyê lâme. Käko äwãpä nyê sã lâ gö nã tchâtã zoo êtã lo nã ndê nyê gbo gbôgbô ndê âtô bhã lafô ‡.»

Jezü kënga atê lafô

(Mar 16.19-20; Abdj 1.9-11)

⁵⁰ Pãnë Jezü kû andjê, kê wütu la andjê lâ gö nã, kê rô la andjê lâ köbo atê Betani. Tchâme, tche kënga kônô yê atê lafô, ânyê kê ê tchôtchô pö pä andjê.⁵¹ Ndê tche âsã e tchôtchô pö pä andjê, tche krû tchêlê tã yê la andjê, ânyê a kënga la tchê atê lafô.⁵² Andê andjê nã, andjê gête tchâtchã yê lakê voga tchê, ânyê kê gû atê Jerúzalêmo la gbölö mômô tã su andjê.⁵³ Andjê sã tchê logbê bhâlê *gbölö nda Ndjapã*, lakê vöga Ndjapã.

†† Nyë dî Eza 53; Oze 6.2. ‡ Nyë dî Abdj 1.4-5.

JÂAN

Ndöndö pö pâ Tchôtchô Pö ndê Jâan mbô râ

Mbëti âtə wätə Tchôtchô Pö ndê badjangele Jâan mbô râ. Lê mbëti âtə tche tö pö ndê arə ndê Jezü mbô râ pâ cho âtə, la arə ndê tche nyîsê nê sê azü, ndjê la pö kuzü yê, la pö ndêkê jo ndê yê lê kuzü. Jezü mü pö sê azü la gbôgbô, kə tchâ azü lê təkömbô, kə grô angbongbo atchozö, kə mbô angbängbä arə ndê ârôpâ küma azü. Mbëti ndê Jâan mbô râ âtə, âkûâbo tê yê gbê la andê Matiyə, âdændjê Mâreke, âdændjê Lûke-a. Ndêkê wun râ djîrê, Jâan wünsê nê pâ azü ndê tche mbô mbëti âtə sê andjê lâme, andjê wünsê ambëti lâme nê, kə wûn ndjê sê apö ndê Jezü tô râ la arə ndê tche mbô râ nê. Djusânê kə ndê arə ndê Matiyə la Mâreke la Lûke tô pö ndênê, tchetché ndê ye nê tche tôâbo pö ndênê-a. Praâbalê lê apö gbê ndê tche tô andê ye nê, ânyîsê nê pâ «Jezü wätê Ndjapä.»

Ädê kâko ânyê, ndê Jâan jêtê kê mbo mbëti ndê yê âtə, tche tö râ pâ Jezü dâ tchabâ? Tche tö ndjê râ pâ pö ndê Ndjapä kə ndê ânê atê bêche âtə ndêkê watê akrə. Jezü mbô angbängbä arə ndê ârôpâ küma azü, anyê azü nê wünsê nê tê lège nê pâ tche wätê Gbölö Gbië ndê Ndjapä dǝ tchê dokütché alême, ânyê kə tô râ pâ tchetché kə ndê âtchadjê azü.

Sânê ndê Jezü sê pâ cho âtə, azü krü tchêlê tê andjê: Angânê zä su andjê sê Jezü, bëte andjê wünsê nê pâ tche dâ Modô ndê Ndjapä. Angânê kôsê yê, kə tô râ pâ tche dâ ngâ akrə ndê Jâbolo, ndê tche sê lakê dro Ndjapä, ânyê äwä ndêkê pa a won tchê-ê.

Jâan tö râ pâkêdê: «A mbô arə lê mbëti âtə ndêkê pa nyê wünsê nê pâ Jezü kə ndê âwâtê earê kê tcha azü, tche dâ Modô ndê Ndjapä. Ädê nyê âza su nyê sê tchê, nyê wadje la tchîsûwu balê la tchê.» Jâan 20.31.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Golowäre ndê pö nê (1.1-18)

Kê mu pö ndê Jâan-Batîse (1.19-34)

Jezü dǝ adokü adjisîpili ndê yê (1.35-51)

Jezü mbô arə sûsunê mindûu manê bîchuû ndê ârôpâ küma azü: (2.1—11.57)

Balê dimâche ndê Jezü mbô râ pâ cho âtə: Kê wa ngbanga pâ yê, lakê tchu ndê yê: (12.1—19.42)

Kê jo ndê Jezü lê kuzü: (20.1-10)

Jezü wütu êtê adjisîpili ndê yê: (20.11—21.25)

Pö ndê tchîsûwu la andê ngbanga la gbokôngô Modô

1 Dokütché ndêkê pa Ndjapä mbo tchîsûwu, Pö alême kə tâ, Pö nê wä alême bhâ ndrotê Ndjapä, Pö nê wä alême tê Ndjapä. ² Lê kêsâ nê, Pö nê wä alême ndrotê Ndjapä. ³ Lê köbosê Pö nê lâme kə ndê râ gbê wûn tchîsûwu; ngâ rə ndê a mbô râ ngbî tê yê wâbo-a. ⁴ Tchîsûwu kə lê yê, tchîsûwu nê lâme wätê ngbanga ndê âta bëte azü. ⁵ Ngbanga nê tâ lê bübü tchô, praâbalê bübü tchô nê rôâbo pâ yê-a †. ⁶ Ndjapä wän ngâ akrə ndê rə yê wûn pâ Jâan ††. ⁷ Tche nê ndêkê to pö ndê rə ndê tche wünsê nê, ânyê rə nê ndê tche wünsê nê pâ ngbanga nê lâme, tche to pö ndênê, kâko ânyê azü gbê za su andjê sê Ndjapä lê köbosê yê. ⁸ Jâan la tê yê wâbo tê ngbanga nê-a, praâbalê tche nê ndêkê to pö ndê ngbanga nê sê azü. ⁹ Pö nê wä alême

† Ngâ bîchuû kê to pö lâme wä pâ bübü tchô nê gbôâbo tchê-a.
†† Jâan nê ndê a tô pö ndê yê âtə dâ Jâan-Batîse.

tê lège ngbanga, ndê ânê atê bêche ndêkê ta pâ azü gbê.

¹⁰ Tchanê ndê tche wätê Pö nê lâme sê alême bêche âtə, lê köbosê yê kə ndê Ndjapä mbô tchîsûwu, praâbalê tchêbêche nê wûn-âbo sê yê-a. ¹¹ Tche nê atêlê gö ndê yê la tê yê, praâbalê azü gö ndê yê nê mbôâbo la sê yê-a. ¹² Praâbalê azü gbê ndê andjê mbô la sê yê, ânyê kə zâ su andjê sê tchê, tche zâ köbo sê andjê ndêkê watê abechê ndê Ndjapä. ¹³ Andjê wâbo tê abechê ndê Ndjapä lê köbosê nê ndê anyî zi bechê-a, âdêâbo ndjê lê köbosê nê ndê su akrə nyîndê nê-a, praâbalê Ndjapä kə ndê âzǝ andjê.

¹⁴ Tchanê ndê tche wätê Pö nê lâme mbôtê yê tê akrə, kə sê lê gbâtê azê; tchôtchô su la lège pö sîsî lê yê. Ârâ wûn *golowäre* ndê yê ‡, *golowäre* ndê gbokôngô Modô gbô râ tchânê Bha. ¹⁵ Jâan tö pö pâ rə ndê tche wûn râ pâ yê, kə ôn ngbôô pâkêdê: «Tchetché

‡ Nyê dǝ Eza 60.1-2.

kä ndê më tô pô ndê yê alême päkêdê: «Akrê ndê tche nê la tchêngbâ më, tche wâ gbölö kë rô më, bëte tche wâ dokütchê tâ më †.»¹⁶ Azê gbê gbö arê lâ köbosê tchôtchô su yê; azê gbö arê nê èngbâ ngânê èngbâ ngânê.¹⁷ Bête Ndjapâ zâ *ndië* alême sê azê lâ köbosê *Möyize*^{††}, praabalê tchôtchô su la lège pô nê lâ köbosê Jezü *Krísiti*.¹⁸ Ngâ akrê balê wûn-âbo Ndjapâ nê-a ‡. Praabalê kütû gbokôngô Modô nê, ndê tche wâtê Ndjapâ ânyê kë sê bhâ ndrotê Bha, tchetche balê kä ndê ânyisê Ndjapâ sê azü ânyê andjê wûnsê yê.

Pö ndê Jâan-Batîse tô rê pâ yê la tâ yê

(Mat 3.1-12; Mar 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹ Pö pâ Jâan wâ kâkê: Agbölö azü gö ndê ajuifu ndê *Jerúzalêmo* wân *a-earê kë wa ngela* sê Ndjapâ la angâ azü *pâ mawo ndê Levi* sê tchê ndêkê yu tchê päkêdê: «Mo dä tchabâ?»²⁰ Jâan ngbôâbo ma yê-a, praabalê tche tô pô kraâ sê andjê päkêdê: «Mê dââbo Krísiti nê-a»²¹ Andjê kä yû tchê päkêdê: «Mo dä tchabâ? Mo dä *Elie*?» Jâan tô rê sê andjê päkêdê: «Mê dââbo Elie-a.» Andjê yû tchê päkêdê: «Mo dä *earê ndêma Ndjapâ*†?» Jâan tô rê sê andjê päkêdê: «Mê dââbo tchê-a.»²² Käko andjê yû tchê päkêdê: «Âdê ârê âdê käko, mo dä tchabâ? Ârê yûkû nê ndêkê pa ârê ka kë to ndêma nê sê azü ndê andjê wân ârê lâme. Bhâtê su zê, mo dä tchabâ?»²³ Jâan tô rê sê andjê päkêdê: «Mê dä <akrê ndê tche tâ wârê bhâlê kpaëgâ päkêdê: Nyê nyikrê köbo Gbölö Gbîë ngbêwôn ††!> Batê rê ndê Ezayi earê ndêma Ndjapâ tô rê.²⁴ *Afariziën* kä lâ gûtê azü ndê a wân andjê sê Jâan lâme.²⁵ Andjê yû tchê päkêdê: «Ndê mo wâbô wâtê Krísiti, kë wâbô wâtê Elie, kë wâbô wâtê earê ndêma Ndjapâ âtê-ê, mo zâ *batême* ndê ngû sê azü bëte gi-amâ?»²⁶ Jâan tô rê ndê nê sê andjê päkêdê: «Mêmê, më zâ batême ndê ngû sê nyê. Ngâ akrê kä lâ gbâtê nyê ndê nyê wûn-âbo sê yê wûn-î.²⁷ Tchê nêadje la tchêngbâ më, më kûâbo sêkê zu wû dakpo tâ da yê-a.»²⁸ Arê lâme gbê mbö bhâ Betani, ndê âwâ dâkalâ ngû ndê Jurudên, sê nê ndê Jâan zâ batême ndê ngû sê azü tâ.

Jezü dä Ngbavö Êbro-ngbaga ndê Ndjapâ

²⁹ Ndê tchô krâ pânê, Jâan wûn Jezü ndê tche nê pu tchê, kë tô rê päkêdê: «Wunsa *Ngbavö Êbro-ngbaga* ndê Ndjapâ ndê tche ji angbongbo rê ndê azü tchêbêche âtê ††.³⁰ Tchetche kä ndê më tô pô ndê yê alême päkêdê: «Akrê ndê tche nê la tchêngbâ më lâme, tche wâ gbölö kë rô më, bëte tche wâ dokütchê tâ më.»³¹ Mêmê la tâ më, më wûn-âbo sê yê dokütchê-a, praabalê më nê ndêkê za batême ndê ngû sê azü, ndêkê pa azü ndê Isarayêle wunsê yê.»

† Nyê dî ndjê 1.30. †† Nyê dî Eki 31.18; 34.28. ‡ Nyê dî Eki 33.20. †† Nyê dî Det 18.15. †† Nyê dî Eza 40.3

††† Nyê dî Eza 53.6-7.

³² Jâan tö pô ndê rê ndê tche wûn rê päkêdê: «Mê wûn *Yingö* ndê âtê bhâ lafô batê grôgrô puli, kë jrê, kë sê pâ Jezü.³³ Mê wûn-âbo sê yê dokütchê-a. Akrê ndê tche wân më ndêkê za batême ndê ngû sê azü, tche kä ndê âtê rê sê më päkêdê: «Ndê mo wûn *Yingö* ndê âjrê, kë sê pâ yê, tchetche kä ndê âza batême ndê *Kpî-ki Yingö* sê azü.»³⁴ Mêmê Jâan, më wûn rê la lala më nê. Ârê kä ndê më tô rê sê azü gbê pâ köchê âtê dä Modô ndê Ndjapâ.»

Adokû adjisîpili ndê Jezü

³⁵ Ndê tchô krâ pânê, Jâan la *adjisîpili* ndê yê bichuû kä sê kpôsê bændi tchô lâme.³⁶ Ndê tche wûn Jezü ndê tche ro, kë tô rê päkêdê: «Wunsa Ngbavö Êbro-ngbaga ndê Ndjapâ.»³⁷ Adjisîpili bichuû ndê Jâan djê pô ndê tche tô rê, kë zâ tchêngbâ Jezü.³⁸ Jezü djêtê yê kë wûn adjisîpili ndê andjê zâ tchêngbâ yê, kë tô rê sê andjê päkêdê: «Giamâ kä ndê nyê pu rê?» Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «*Rabî*, mo lö bhâ tchêbâ?» Rabî nyindê kë to rê päkêdê: «Earê kë nyisê rê.»³⁹ Jezü tô rê ndê nê sê andjê päkêdê: «Nyê nê atâ, kë wun-adjê rê.» Andjê nê kë wûn tchô ndê Jezü sê tâ. Ndê dalo voanê ndê tchêndêgölo ndô têkê wutu, andjê sê la tchê lâ adî lö nê lâme gbê.

⁴⁰ Ngânê balê lâ gûtê aköchê bichuû ndê andjê djê pô ndê Jâan ânyê kë zâ tchêngbâ Jezü, rê yê wû pâ Anderê yîngâ Chemôn-Pîère.⁴¹ Dokû akrê ndê Anderê gbô tchê dä Chemôn-Pîère ndê tche dâ yîngâ yê la tâ yê. Anderê tô rê sê Chemôn-Pîère päkêdê: «Azê gbô Mesî nê.» Mesî nê nyindê kë to rê pâ «Krísiti».⁴² La tchêngbâ nê tche zâ Chemôn kë ê la tchê sê Jezü. Jezü wûn Chemôn kë tô rê sê tchê päkêdê: «Mo dä Chemôn modô ndê Jâan. Azü â-eadje rê tâ zê pâ *Sêfâse*††. Rê lâme nyindê kë to rê pâ «Pîère.»

Jezü ë Filîpe la Nätänâyêle

⁴³ Tchô krâ, Jezü nyindê kë e atê Galilé. Tche gbô Filîpe kë tô rê sê tchê päkêdê: «Amö nê ngbâ më.»⁴⁴ Dêkê Filîpe wâtê akrê gö ndê Betesayidâ, gö ndê Anderê la Pîère.⁴⁵ Pânê Filîpe gbô Nätänâyêle kë tô rê sê tchê päkêdê: «Akrê ndê Möyize tô pô ndê yê lâ Mbêti-ndië alême, ânyê a-earê ndêma Ndjapâ tô ndjê pô ndê yê lâme, azê gbô tchê nê. Rê yê wû pâ Jezü. Tche dä modô ndê *Jozêfu*, akrê gö ndê Nâzârête.»⁴⁶ Nätänâyêle yû Filîpe päkêdê: «Lê gö ndê Nâzârête ngâ tchôtchô rê âwutu?» Filîpe tô rê sê tchê päkêdê: «Amö nê kë wûn rê la lala zê.»

⁴⁷ Ndê Jezü wûn Nätänâyêle ndê tche sê lakê pu tchê, kë tô pô ndê yê päkêdê: «Lège akrê gö ndê Isarayêle kä âtê. Tche wûn-âbo sêkê mo yepa sê azü-a.»

⁴⁸ Nätänâyêle yû Jezü päkêdê: «Mo wûnsê më atôko?» Jezü tô rê ndê nê sê tchê päkêdê: «Ndê mo sê tchâtchâ

††† Rê lâme wâ la ma arameyên.

yö fige dokütchê ndêkê pa Filipe e mö lâme, më wûn mö nê.»⁴⁹ Nätänäyêlê tô rê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rə, mo wätê Modô ndê Ndjapă, mo wätê gbïë ndê Isarayêlê.»⁵⁰ Jezü tô rê päkêdê: «Ndê më tô rê pä, më wûn mö tchâtchâ yö fige lâme kâ ndê mo zâ su zä sê më? Mô wun-adje angâ agbölö arə ndê ârô anê âtə.»⁵¹ Jezü kâ tô rê päkêdê: «En-en, tê lège nê më tô rê sê nyê, nyê wun-adje tchêlafô ndê âkro, kê wun-adje *aânje* ndê Ndjapă ndê andjê sə lakê kenga atê lafô, ânyê angânê jre pâ *Modô ndê Akrə!*»

Kpülü ndêkê totê bhâlê gö ndê Kanä

2 Lö bichuû la tchêngbâ nê, ngâ kpülü ndêkê totê ndê köchê la êchê wâ bhâ Kanä yëyë gö ndê Galilê. Anyî Jezü kâ lâ kpülü nê lâme.² Andjê ê ndjê Jezü la *adjisîpili* ndê yê ndê kpülü ndêkê totê nê.³ Ndê *vên-en* nê kâ, anyî Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Vên-en nê kâ tê azü nê nê.»⁴ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Êchê, giamâ âwûn azê la mö lê pô âtə? Dalo ndê më wûtu-abô dämba nê-a.»⁵ Anyî Jezü tô rê sê a-earê kua nê päkêdê: «Nyê mbö arə gbê batê rê ndê tchê toadje rə.»⁶ Lê kpülü nê lâme, alüsû mindûu manê balê ndê a sôâ rê la tâme kâ tâ. Ajuîfu djütü tchê kütê andjê lînê, ânyê kâ to pô sê Ndjapă. Lüsû balê kü lîtere ngbangbo balê.⁷ Jezü tô rê sê a-earê kua nê päkêdê: «Nyê tü ngû lê alüsû nê.» A-earê kua nê tü ngû lê alüsû nê âsî rê gbûû.⁸ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê tü ngâ ngû nê kâ ê la rê sê earê kpülü nê.» Andjê ê la rê sê tchê.⁹ Earê kpülü nê djê tchö ngû nê, dèkê ngû nê dôtê yê nê tê vên-en. Tche wûn-abo sê tchô ndê vên-en nê tô tâ-a, praâbalê kütü a-earê kua nê ndê andjê tü ngû nê kâ ndê âwûnsê nê. Kâko tche ê köchê ndê tche nyîndê kâ to êchê nê lâme,¹⁰ kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Azü gbê zä tchê tchôtchô vên-en, a ndjo rê dokütchê, âdê ârê âle azü nê ânyê a za kpîkpi nê sê andjê dëngbânê. Praâbalê andê zə nê, mo bāta tchôtchô nê zoo êtê dalo âtə!»¹¹ Kâko kâ ndê Jezü jêtê kê mbo dokü *kpîngbî rə* ndê yê bhâ Kanä, lâ gö ndê Galilê. Jezü nyisê gbölö gbôgbô ndê yê ânyê adjisîpili zâ su andjê sê tchê.¹² La tchêngbâ nê Jezü ê atê Kăpêrênäyûmo; tchetchê la anyî nê la ayîngâ yê, la adjisîpili ndê yê. Andjê mbôâbo ngbangbâ lö bhâye-a.

Jezü grô a-earê waêche lê gbölö nda Ndjapă

(Mat 21.12-13; Mar 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Ndê kpülü ndê ajuîfu ndê rə nê wû pä *Pâke* âsê ndo, Jezü ê atê *Jerûzalêmo*.¹⁴ Bhâlê *gbölö nda Ndjapă*, Jezü gbô a-earê waêche ndê abâgala, la aëbro-ngbaga la apuli. Tche gbô a-earê kê chandje makətche ndê andjê sê tê ma gbalâka-makətche ndê andjê nê.¹⁵ Tchâme, Jezü zâ djapra ndê tche nyîkrə rê la wû, kâ jêtê kê gro azü lê gbölö nda Ndjapă nê, la aëbro-ngbaga ndê andjê, la abâgala ndê andjê. Tche gôâ agbalâka

ndê a-earê kê chandje makətche la amakətche nê gbê êbêche.¹⁶ Tche tô rê sê a-earê kê ka apuli nê päkêdê: «Nyê kü arə ndê nyê lâme gbê kê gbô la rê tchâtê-ê, nyê gbötê kê mbo rê tê nda ndê Bha më batê nda waêche ndê nyê-ê!»¹⁷ Adjisîpili ndê Jezü rî su andjê pä pô ndê Mbêti Ndjapă tô rê päkêdê: «Ôo Ndjapă, gū nda ndê zə nyü më, âwûntî pä wo kâ ndê âju më †.»

¹⁸ Kâko agbölö azü ndê ajuîfu yû Jezü päkêdê: «Ngâ kpîngbî rə giamâ kâ ndê mo wâ ndêkê mbo rê sê ârê ndêkê nyisê nê pä Ndjapă kâ ndê âzâ köbo sê mö ndêkê mbo rə âtə?»¹⁹ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Nyê ndjô tchêlê gbölö nda Ndjapă âtə êbêche, lê lö vötaâ më âkenga rê lafô.»²⁰ Ajuîfu tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö nda Ndjapă âtə, a mbö rê lê ngû tê azü bichuû tchêpâ nê mindûu manê balê. Praâbalê mo tô andê zə nê pä mo ânyikrə rê lê lö vötaâ?»²¹ Dèkê gbölö nda Ndjapă ndê Jezü tô pô ndênê nê lâme, wätê tê yê la tê yê.²² Lo nê ndê Jezü jô lê kuzü, adjisîpili ndê yê rî su andjê tê pô ndê tche tô rê sê andjê alême, kê gâmba pô ndê Mbêti Ndjapă tô rê la su andjê gbê, ndjê la apö ndê Jezü tô rê sê andjê alême.

Jezü wûnsê rə ndê âwâ lê su azü gbê

²³ Ndê Jezü sê bhâ Jerûzalêmo lê *kpülü ndê Pâke*, angbängbâ azü ndê andjê wûn kpîngbî rə ndê Jezü mbô rê, andjê zâ su andjê sê tchê.²⁴ Jezü zâbo su yê pä andjê-a, bête tche wûnsê andjê nê gbê.²⁵ A wâbo ndêkê nyisê pô pä ngâ akrə balê sê Jezü-a, bête tchetchê la tê yê, tche wûnsê rə ndê âwâ bhâlê su azü.

Jezü la Nîkôdême

3 Ngâ köchê alême kâ tâ ndê rə yê wû pä Nîkôdême. Tche wätê ngâ gbölö akrə ndê ajuîfu, kê wätê *fariziën*.² Tche nê ndêkê wun Jezü lê bütchî, kê tô rê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rə, ârê wûnsê nê nê pä Ndjapă kâ ndê âwân mö ndêkê nyisê rə sê ârê. Bête âdê Ndjapă âwabô wâ la ngâ akrə-ê, tchê mboabô ngâ *kpîngbî rə* batê rê ndê mo mbo rê âtə tee-a.»³ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «En-en, tê lège nê më tô rê sê mö, âdê a âkâ ziabô ngâ akrə zî tê täfo nê, tchê liabô lê *Gbölö gö-gbïë ndê Ndjapă tee-a*.»⁴ Nîkôdême yû Jezü päkêdê: «Atoko kâ ndê akrə ndê tche kpô nê, ânyê a kâ zi tchê tê täfo nê? Tchê kâ liadje bhâlê anyî nê, ânyê anyî nê ka zi tchê tê bichuû nê?»⁵ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «En-en, tê lège nê më tô rê sê mö: Âdê a âziabô ngâ akrə zî lê köbosê ngû, la *Yingö-ê*, tchê liabô lê Gbölö gö-gbïë ndê Ndjapă tee-a.»⁶ Akrə wûtu lê ngâ yê akrə, ânyê Yingö wutu ndjê lê yingö.⁷ Tchêlê kûma zä djîngiliabô djîngili bête rê ndê më tô rê sê mö pä: «Äwäpä a ka zi nyê tê täfo nê lâme.»⁸ Yî mbö batê su yê nyîndê nê. Mo djê

† Nyê dî Aps 69.10,

sikī nē ndē âmbō, praâbalē kē wūn-âbo sê tchō ndē âtō tâ-a, âdændjē sê tchō ndē âe tâ-a. Äwä ndjē kâko tē azü ndē a zī andjē lē köbosê Yingō.»

⁹ Nîködême tō rē sē Jezü päkêdâ: «Rê âtê âwa tchitchinê atôko?» ¹⁰ Jezü tō rē sē tchê päkêdâ: «Mo dē earê kē nyisê rē sē azü ndē Isarayele, mo wūn-âbo sê arê lâme? ¹¹ En-en, tē lège nē mē tō rē sē mō: Ârâ tō pō ndē rē ndē ârâ wūnsê nē, kē tō pō ndē rē ndē ârâ wūn rē sē azü, praâbalē nyenyê, nyē nyîâbo ndêkê gamba pō ndē ârâ tō rē sē nyē lâme-a. ¹² Mē tō pō ndē arê tchêbêche, nyē gâmbabô rē-a, âdê mē âto pō ndē arê tchêlafô, nyē âgamba rē atôko? ¹³ Ngâ akrê balē kêngabô atê lafô nê-a, kütü *Modô ndê Akrê* kâ ndê âtô bhâ lafô ânyê kē jrê atê bêche. ¹⁴ Batê rē ndê *Möyize* î êkrê † bhâ lafô tē yō bhâlê kraëgâ, kâko äwäpâ a i ndjê Modô ndê akrê tē yō bhâ lafô, ¹⁵ ânyê akrê balē balē ndê tche zâ su yê sê Modô ndê Akrê, tche kâ la *tchîsûwu ndê logbê logbê*. ¹⁶ Bête Ndjapâ nyindê azü tchêbêche âtê tē gbölösênê, ânyê kē zâ gbokôngô Modô ndê yê, ndêkê pa akrê balē balē ndê tche za su yê sê tchê, tchê tchuabô tee-a, praâbalê tche kâ la tchîsûwu ndê logbê logbê. ¹⁷ Ndjapâ wân-âbo Modô ndê yê atê bêche âtê ndêkê wa ngbanga lê kûma azü-a, praâbalê tche wân tchê ndêkê pa azü tchêbêche tcha lê köbosê yê. ¹⁸ Akrê ndê tche zâ su yê sê Modô nê, ngbanga wâbo lê kûma yê-a. Praâbalê akrê ndê tche zâbo su yê zâ sê tchê, a wâ ngbanga lê kûma yê nê, bête tche zâbo su yê sê gbokôngô Modô ndê Ndjapâ-a. ¹⁹ Kê wa ngbanga lê kûma azü nê wâ kâkê: Ngbanga nê atêpâ cho âtê, praâbalê azü nyîâbo ndê ngbanga nê-a. Andjê nyi kütü ndê tchêlê bütchî, bête andjê mbô angbongbo rê. ²⁰ Bête akrê ndê tche mbô ngbongbo rê, tche kôsê ngbanga. Tche nêâbo pu ngbanga nê-a, bête tche wâ la wawa ndêkê pa angbongbo rê ndê yê wutuabô wutu kraâ lê la azü-î. ²¹ Praâbalê akrê ndê tche mbô rê lê köbosê lège pō, tche nê pu ngbanga, ânyê akua ndê yê ndê tche mbô rê lâme, azü wun rê kraâ, bête äwä gundêsê kê dje ma Ndjapâ.»

Jezü la Jâan-Batîse

²² Pânê Jezü la *adjisîpili* ndê yê ê atêlê agô ndê Judê, kē sê la andjê tchâme ngbâ ngâ lö, ânyê tche sê lakê za *batême* sê azü. ²³ Jâan sê ndjê lakê za *batême* sê azü bhâ Enön ndola Sälîme, bête sê tchô nê lâme, ngü ngbâ tâ tē gbölösênê. Azü nê pu tchê, ânyê tche zâ *batême* sê andjê. ²⁴ Lo nê lâme, a yîâbo Jâan lê nda kânga dâmba nê-a.

²⁵ Angâ *adjisîpili* ndê Jâan sê lakê gama andjê la ngâ Juîfu pâ pō ndêkê djutu kâkpô tē kêtê azü. ²⁶ Andjê kâ kē gbô Jâan, kē tō rē sê tchê päkêdâ: «Earê kē nyisê rê, köchê ndê nyê sê la tchê dâkalâ ngü ndê Jurudên ndê mo tō pō ndê yê alême, tche kâ ndjê lakê za *batême*

† Nyê dî Nomb 21.9.

ndê ngü sê azü, angbängbâ azü kâ lakê e pu tchê.»

²⁷ Jâan tō rē sê andjê päkêdâ: «Âdê Ndjapâ âzabô ngâ rê zâ sê ngâ akrê-ê, akrê nê gboabô ndjê rê tee-a.

²⁸ Nyenyê la tē nyê, nyê alême kâ tâ sênê ndê mē tō rê päkêdâ: «Mê dââbo *Krîsiti-a*, praâbalê mē dē akrê ndê a wân tchê dokütchê tē yê.» ²⁹ Akrê ndê tche wâ la êchê, tche dē köchê ndê êchê nê. Praâbalê agü köchê ndê êchê nê âkrê ndrotê köchê nê, kê wa la gbölö mômô lakê dje tchêlê gî köchê ndê êchê nê. Dju mômô ndê mē nê kâ lâme, mômô nê dâka gbê.

³⁰ Äwäpâ tche wa gbölö, ânyê mêmê ndê me nê, mē wa kpîêkpîê rê.»

Akrê ndê tche tō bhâ lafô

³¹ Akrê ndê tche tō bhâ lafô ânyê kē jrê, tche sê pâ arê gbê. Akrê tchêbêche wâtê akrê tchêbêche, tche tō pō ndê arê tchêbêche. [Akrê ndê tche tō bhâ lafô, tche sê pâ arê gbê] ††. ³² Tche tō pō ndê arê ndê tche wūn rê ânyê kē djê rê. Akrê balê gambabô pō ndê tche to rê tee-a. ³³ Akrê ndê tche gâmba pō ndê yê, tche nyindê nê la su yê gbê pâ Ndjapâ tō lège pō. ³⁴ Akrê ndê Ndjapâ wân tchê, tche tō kütü apô ndê Ndjapâ, bête Ndjapâ zâ Yingō ndê yê gbê sê tchê. ³⁵ Bha nyindê Modô ndê yê, ânyê kē gbôtê rê gbê êtchânê yê. ³⁶ Akrê ndê tche zâ su yê sê Modô nê, tche kâ la tchîsûwu ndê logbê logbê. Akrê ndê tche kôsê kâ za su yê sê Modô nê, tchê wabô la tchîsûwu nê lâme tee-a, praâbalê gbô mêmê ndê Ndjapâ kâ pâ yê.

Jezü la ngâ êchê gö ndê Samarî

4 ¹⁻³ *Afariziën* djê rê pâ Jezü wâ la *adjisîpili* tē gbölösênê, kē sê lakê za *batême* ndê ngü sê azü ârô Jâan. Tē lège nê, Jezü la tē yê zâbo *batême* ndê ngü sê azü-a, kütü *adjisîpili* ndê yê kâ ndê âza *batême* ndê ngü sê azü. Ndê Jezü djê pō ndê a di rê la rê yê, tche âlafô bhâ Judê kē dôtê yê atê Galilê. ⁴ Ndêkê ka atê Galilê, tche wâ ndêkê ro lê gö ndê Samarî. ⁵ Tche wutu lê ngâ gö ndê Samarî ndê rê nê wû pâ Sîchâre. Gö nê lâme wâ ndola kîndî ndê *Jakôbo* zâ rê sê modô ndê yê *Jozêfu*‡. ⁶ Sê tchô nê lâme, kudû-ngü ndê *Jakôbo* kâ tâ. Ndê Jezü mômô gbê ngbâ wrû, tche sê bêche tê maga kudû-ngü nê. Dalo nê wâ alême ndola gûgû tchêlêetchô.

⁷ Ngâ êchê gö ndê Samarî nê ndêkê tu ngü nê. Jezü tō rê sê tchê päkêdâ: «Tu ngü sê mē, mē ndjô rê.»

⁸ Dêkê *adjisîpili* ndê yê rô nê atêlê gbölö gö nê ndêkê yo kîzî. ⁹ Êchê gö ndê Samarî lâme tō rê sê Jezü päkêdâ: «Atôko kâ ndê momô ndê mo wâtê juîfu, mo yûkû ngü ndêkê ndjo rê tchânê mē, ndê mē wâtê êchê gö ndê Samarî âtê?» Bête ajuîfu nyîâbo ndêkê sê lê

†† Angâ a-Mbêti Ndjapâ tōâbo pō ndê «tche sê pâ arê gbê» lâme, andjê tō kütü rê päkêdâ: Akrê ndê tche tō bhâ lafô, tche tō pō ndê arê ndê tche wūn rê. ‡ Nyê dî Jen 33.19; Joz 24.32.

gbâtê andjê la azü gö ndê Samari-a. ¹⁰ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Âdê mo âwunsê rə ndê Ndjapă za rê sê azü, ânyê kə wunsê akrə ndê tche yûkü ngü tchânê zə ndêkê ndjo rê âtə, dëkê momö kə ndê âyukü ngü nê, ânyê tche za ngü ndê âza tchîsûwu sê mö.» ¹¹ Êchê nê tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, ngä rə wäbo tchânê zə ndêkê tu ngü nê la rê-a, ânyê kudû-ngü nê li tê gbölösênə. Mo âgbo ngü ndê âza tchîsûwu lâme bhâ tchêbâ? ¹² Mo wä gbölö kə rô Jakôbo, âta ârâ ndê tche zâ kudû-ngü âtə sê ârâ, ânyê tchetchê la tê yê tche ndjô rê la abechê ndê yê la agia ndê yê lâme?» ¹³ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Akrə balë balë gbê ndê tche ndjô ngü âtə, gɥ ngü âkă nyu tchê. ¹⁴ Praâbalë akrə ndê tche ndjô ngü ndê mē zadje rê sê tchê, gɥ ngü âkă nyu bata tchê tee-a. Ngü ndê mē zadje rê sê tchê wadje lê yê batê kuma ngü, ndê *tchîsûwu ndê logbê logbê* wutu lînə.» ¹⁵ Êchê lâme tô rê sê Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, za ngü nê lâme sê mē ndêkê pa gɥ ngü kă nyuabô mē nyû-ê, kăko mē kă nəabô nê tchâtə ndêkê tu ngü-î.»

¹⁶ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Amö ka kə ê köchê ndê zə, kə kă la tchê.» ¹⁷ Êchê nê lâme tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mē wäbo la köchê-a.» Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Pö ndê mo tô rê pä mo wäbo la köchê lâme wätê lège nê. ¹⁸ Bête mo wä alême la aköchê mindûu, tchanə ndê mo sê la tchê angaâtə lâme wäbo tê köchê ndê zə-a, mo tö lège pö.» ¹⁹ Kăko êchê lâme tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, mē wün rê pä mo wätê ngä earê ndêma Ndjapă. ²⁰ Araâta azê vöga Ndjapă alême lê kuma aga âtə; praâbalë nyenyê ndê ajuifu, nyê tö rê päkêdê: Sê tchô ndê a voga Ndjapă tâ wä kütü bhâ *Jerûzalêmo*.» ²¹ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Êchê, amö gamba pö ndê mē, lo nê âtadje tâ ndê nyê vogabô Ndjapă Bha azê lê kuma aga âtə tee-a, âdändjê bhâ *Jerûzalêmo-a*. ²² Nyenyê ndê azü ndê Samari, nyê vöga Ndjapă ndê nyê wün-âbô sê yê wün-î. Andê ârâ ajuifu, ârâ vöga Ndjapă ndê ârâ wunsê yê, bête rə ndê âtcha azü lê kuzü tö bhândê ajuifu. ²³ Praâbalë dalo nê âwutuadje, âwutu nê ndêkê pa alège azü ndê andjê voga Ndjapă Bha azê, andjê vogadje tchê la Yingö ndjê la lège pö. Bête a-earê kə voga Ndjapă kăko kă ndê Bha azê pu andjê. ²⁴ Ndjapă wätê Yingö; ânyê azü ndê andjê voga tchê, äwäpä andjê voga tchê la Yingö ndjê la lège pö.» ²⁵ Êchê lâme tô rê sê tchê päkêdê: «Mē wunsê nê nê pä Mesî ndê a ê rê tê yê pä *Krîsiti*, tchê nəadje. Âdê tche anə nê, kə nyiadje sê arə gbê sê ârâ.»

²⁶ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Mē dă Mesî nê, mēmê kă ndê âsê lakê to pö sê mö âtə.»

²⁷ Ndê andjê âsê to pö lâme, adjisîpili ndê yê kangbâ andjê kə wün Jezü la êchê nê lâme ndê andjê to pö lê gbâtê andjê, tchêlê kuma andjê djîngili. Praâbalë ngä akrə balë lê gütê andjê yûâbo tchê päkêdê: «Giamâ tche nyîndê nê?» Âdändjê päkêdê: «Bête giamâ mo to pö sê êchê âtə?» ²⁸ Êchê nê lâme gbôtê lüsû-ngü ndê

yê tchâme kə kă atêlê gbölö gö nê, kə tô rê sê azü päkêdê: ²⁹ «Nyê nê kə wün ngä köchê ndê tche tô apö ndê rə gbê ndê mē mbô rê. Krîsiti dâabo tchê?» ³⁰ Azü nê âlafô lê gö nê, kə ê pu Jezü.

³¹ Ndê êchê lâme rô, adjisîpili ndê Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Earê kə nyisê rə, amö zi kizî!» ³² Praâbalë Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Kizî ndê mē zi rê kă tâ ndê nyê wün-âbo sênə-a.» ³³ Adjisîpili yûtê andjê lê gbâtê andjê päkêdê: «Ngä akrə nê la kizî sê tchê?» ³⁴ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Kizî ndê mē wä ndêkê mbo rə ndê su akrə ndê tche wân mē nyîndê nê, kə ka kua ndê tche zâ rê sê mē ndêkê mbo rê. ³⁵ Nyenyê la tê nyê, nyê tôâbo rê päkêdê: «Gbô nyîpi kă po voanə ndêkê soa ndjî rəgɥ lê kindî?» Praâbalë mē tö andê me nê sê nyê päkêdê: Nyê kënga la nyê kə wün tchô; andjî rəgɥ lê kindî nê drô nê, äwä ndêkê pa a soa rê! ³⁶ Earê kə soa ndjî rəgɥ nê âgbo makətche-kua ndê yê, kə pala andjî rəgɥ nê bête tchîsûwu ndê logbê logbê. Kăko akrə ndê tche lû rəgɥ la tchanə ndê tche sôa rê, mômô ndê andjê wä balë. ³⁷ Bête ndoka âtə wätê lège nê, ndê âtô rê päkêdê: «Ngä akrə lü ndjî rəgɥ, ngânə ngbî soa rê.» ³⁸ Mē wän nyê ndêkê soa ndjî rəgɥ ndê nyê wün-âbô yûkü nê wün-î. Angä azü wün yûkü dokütchê tê nyê, nyê nê andê nye nê ndêkê soa kütü ndjî rəgɥ, ndê andjê wün yûkü tê pö ndênê lâme.»

³⁹ Angbängbä azü gö ndê Samari lê gö ndê Sîchâre zâ su andjê sê Ndjapă lê köbosê pö ndê êchê lâme tô rê sê andjê päkêdê: «Arə gbê ndê mē mbô rê tche tô pö ndênê sê mē.» ⁴⁰ Ndê azü gö ndê Samari nê wütu ndola Jezü, andjê yûkü nê sê tchê ndêkê pa tche sê ndê anyê tchâtə. Tche mbô ndjê lö bîchuû tchâme.

⁴¹ Angbängbä azü kă zâ su andjê sê Jezü lê köbosê pö ndê tchetchê la tê yê tô rê. ⁴² Azü nê tô rê sê êchê lâme päkêdê: «Âdêâbo kütü bête pö lê ma zə kă ndê ârâ zâ su ârâ sê Jezü-a, praâbalë ârâ djê rê la tü ârâ, kə wunsê nê pä tche wätê lège earê kə tcha azü tchêbêche âtə.»

Jezü tchâ modô ndê ngä gbölö earê kua

⁴³ La tchêngbâ lö bîchuû lâme, Jezü âlafô tchâme kə ê atê Galilë. ⁴⁴ Bête tchetchê la tê yê tche tö rê alême päkêdê: «A luabô sê ngä earê ndêma Ndjapă lê gö ndê yê la tê yê tee-a †.» ⁴⁵ Ndê tche wütu bhâ Galilë, azü gö ndê Galilë nê zâ tchê bhândê andjê, bête andjê wün rə gbê ndê tche mbô rê alême bhâ *Jerûzalêmo* lê kpülü ndê Pâke lâme nê. Bête andjê è alême ndê kpülü nê.

⁴⁶ Jezü dôtê yê atê Kanä ndê âwâtê ngä yëyë gö ndê Galilë, ndê tche mbô rê pä ngü dôtê yê tê *vên-en* lâme. Ngä gbölö akrə ndê tche mbo kua lê gbadja ndê gbïë kă tâ. Modô ndê yê kă la têkömbô bhâ Kâpêrenâyümo.

⁴⁷ Ndê tche djê rê pä Jezü tö bhâ Judê kə wütu nê bhâ Galilë, tche ê kə gbô tchê, kə djê tchêlê ma yê sê tchê ndêkê pa tche e atê Kâpêrenâyümo, kə tcha modô ndê

† Nyê dî Mat 13.57; Mar 6.4; Luk 4.24.

anyê, ndê tche wâ esê kuzü. ⁴⁸ Jezü tô rê sê tchê päkédê: «Âdê nyê âwun-abô *akpĩngbĩ rə* la arə ndê âropâ kũma azü wũn-ĩ, nyê zabô su nyê sê Ndjapă balē tee-a.» ⁴⁹ Gbölö earê kua lâme tô rê sê tchê päkédê: «Gbölö Gbĩē, amö e bhândê mê dokütchê ndêkê pa bechê ndê mê tchu.» ⁵⁰ Jezü tô rê sê tchê päkédê: «Amö gu atêndê zê, modô ndê zê kă la türü la yê.» Köchê lâme gâmba pö ndê Jezü tô rê sê tchê lâme, kə gû etê. ⁵¹ Ndê gbô tchê ndêpo lî köbo ndêkê gu atêndê yê, a-earê kua ndê yê zâ köbo yê, kə tô rê sê tchê päkédê: «Bechê ndê zê kă la türü la yê!» ⁵² Gbölö akrə nê yü andjê päkédê: «Lê dalo nêbâ kă ndê tê bechê nê dâka?» Andjê tô rê sê tchê päkédê: «Dalitê lî dalo balê la tchêngbâ gûgû tchêlêetchô kă ndê tê yê nê dâka ngbâ tê yê ndê âwö.» ⁵³ Bha nê wũn rê pã lî dalo nê lâme kă ndê Jezü tô rê sê tchê päkédê: «Bechê ndê zê kă la türü la yê!» Posênê, tchetché la azü tchêalê ndê yê gbê, andjê zâ su andjê sê Jezü. ⁵⁴ Bichuü kê mbo ngâ kpĩngbĩ rə ndê Jezü kă lâme. Tche mbö rê la tchêngbâ nê ndê tche tô bhâ Judê, ânyê kə dôtê yê atê Galilê.

Jezü tchâ ngâ köchê ndê tche ngêwele

5 La tchêngbâ nê Jezü ê atê *Jerúzalêmo* bête ngâ kpülü ndê ajuifu. ² Bhâ Jerúzalêmo, ngâ ngü kädje ndola manda gbadja ëbro-ngbaga: Ngü nê lâme, a dji rê kpakpakpa lî gbadja lakpô ndêkê pa a djutu kütê andjê lî nê, rê nê la ma heborö wü pã *Betezatä*. A tchâmbrönda mindüu kă ndrotê ngü nê lâme. ³ Angbängbâ a-earê tãkömbô lö tchâmbrönda nê lâme: A-earê föla, andjanê ndê da andjê ndî, la andjanê ndê ngâ tchâme-tê andjê ngêwele. [Andjê sê bête ngü nê ndêkê pa ätro. ⁴ Bête ngâ ânje ndê Gbölö Gbĩē jrê tângâlo lî ngü nê ndêkê mbo rê pã ngü nê tro. Dokü earê tãkömbô nê ndê tche jre lî ngü nê pânê ndê âtrô lâme, tãkömbô ndê yê nê âmbo tchê atoko, tche tcha-ê †.] ⁵ Tchâme, ngâ köchê kă tâ ndê tche mbö ngü tê akrə gbê la lî könö gbê tchêpâ nê mindüu manê vötaâ la tãkömbô (38). ⁶ Ndê Jezü wũn tchê ndê tche lô bêche, ânyê kə djê rê pã tãkömbô nê mbö tchê gasa-ê, tche yü tchê päkédê: «Mo nyindê nê pã tê zê daka?» ⁷ Earê tãkömbô nê tô rê sê tchê päkédê: «Gbölö Gbĩē, akrə mê wâbo tâ ndêkê yi mê atêlê ngü nê ndê ätro lâme-a. Âdê mê ânyindê kê te lî ngü nê, dëkê ngâ akrə tê lî nê dokütchê tê mê nê.» ⁸ Jezü tô rê sê tchê päkédê: «Alafô, za küngru ndê zê kə nê.» ⁹ Posênê, tê köchê lâme dâka-ê, tche zâ küngru ndê yê kə sê lakê nê, dëkê lö nê lâme wätê lö *sabäa*. ¹⁰ Ajuifu tô rê sê köchê ndê tê yê dâka lâme päkédê: «Angêta wätê lö sabäa, ndiê zâbo köbo sê mö ndêkê pa mo za küngru ndê zê kə nê la rê-a.» ¹¹ Tche tô rê sê andjê

† Pö ndê âwâ lî Korochê lâme, a gbôâbo rê lî angâ angbängbâ abandi Mbêti Ndjapă-a.

päkédê: «Köchê ndê tche tchâ mê lâme kă ndê âtô rê sê mê päkédê: «Za küngru ndê zê kə nê.»» ¹² Andjê yü tchê päkédê: «Tchabâ kă ndê âtô rê sê mö päkédê: «Za küngru ndê zê kə nê?»» ¹³ Praâbalê köchê ndê tê yê dâka lâme wũn-âbo sê yê-a, dëkê Jezü dô nê kâbu kə yü lî kpülü azü ndê andjê sê sê tchô nê lâme.

¹⁴ La tchêngbâ nê Jezü gbô tchê bhâlê *gbölö nda Ndjapă* kə tô rê sê tchê päkédê: «Wunsaâ, tê zê dâka nê, amö ka mbôâbô ngbongbo rə mbô-ê, ânyê ngâ ngbongbo rə kă gboabô mö gbô kə ro anê dokütchê lâme-ê.» ¹⁵ Köchê lâme gû, kə tô rê sê agbölö azü ndê ajuifu pã Jezü kă ndê âtchâ mê. ¹⁶ Bête rê kă ndê ajuifu jê tê kə pu tchâma Jezü tê pö ndênê ndê tche mbö rə nê lâme lî lö sabäa. ¹⁷ Jezü tô rê sê andjê päkédê: «Gbô Bha mê kă lakê mbo kua logbê, mêmê ndjê gbê mê kă lakê mbo kua.» ¹⁸ Pã pö nê lâme, agbölö azü ndê ajuifu pü köbo gbê ndêkê won Jezü, bête rê ndê tche ndî tchêlê ndiê ndê sabäa, la rê ndê tche tô rê pã Ndjapă wätê Bha anyê la tê anyê, tchâme tche nyisê nê pã ânyê wâ balê la Ndjapă.

Gbôgbô ndê Modô ndê Ndjapă

¹⁹ Jezü zâ pö kə tô rê sê andjê päkédê: «En-en, tê lège nê mê tö rê sê nyê, Modô nê mbôâbo rə pã kũma yê-a, praâbalê tche mbö kütü rə ndê tche wũn rê tê Bha nê ndê tche mbô rê. Arə gbê ndê Bha nê mbo rê, Modô nê mbö ndjê rê. ²⁰ Bête Bha nyindê Modô ndê yê, ânyê kə nyisê arə gbê ndê tchetché la tê yê mbô rê sê tchê. Tchê kă nyiadje sê agbölö angâ arə sê Modô nê âro anê âtê, ndêkê pa tchêlê kũma nyê gbê djingili. ²¹ Bête Bha jö akuzü, kə mbô rê ndêkê pa andjê sê la türü la andjê. Modô nê ndjê gbê zâ tchîsüwu sê akrə batê rê ndê su yê nyindê nê. ²² Bha wâbo ngbanga ndê ngâ akrə balê-a, praâbalê tche gbôtê kə wa ngbanga nê gbê tchânê Modô nê, ²³ ndêkê pa azü gbê lusê Modô nê batê rê ndê andjê lusê Bha. Akrə ndê tche lûâbô sê Modô nê lû-ĩ, dëkê tche kôsê kă lusê Bha ndê tche wân tchê lâme nê.

²⁴ «En-en, tê lège nê mê tö rê sê nyê: Akrə ndê tche djê pö ndê mê, ânyê kə zâ su yê sê akrə ndê tche wân mê, tche kă la *tchîsüwu ndê logbê logbê*, ngbanga wâbo lî kũma yê-a, praâbalê tche rô lî kuzü nê, ânyê kə wâ la tchîsüwu. ²⁵ En-en, tê lège nê mê tö rê sê nyê, dalo nê âwutuadje, praâbalê âwütu nê, ndê akuzü djeadje tchêlê gĩ Modô ndê Ndjapă, ânyê andjanê ndê andjê djeadje tchêlê gĩ yê, andjê sêadje la türü la andjê. ²⁶ Kăko batê rê ndê Bha wâ la tchîsüwu lî yê la tê yê, kăko ndjê tche zâ köbo sê Modô nê ndêkê wa la tchîsüwu lî yê la tê yê. ²⁷ Tche zâ gbôgbô sê Modô nê ndêkê wa ngbanga bête tche wätê *Modô ndê Akrə*. ²⁸ Kăko äwäpâ tchêlê kũma nyê djingiliabô djingili-ĩ, bête dalo nê wutuadje ndê azü gbê ndê a chí andjê bhâlê cho akuzü, andjê djeadje tchêlê gĩ Modô ndê

Akræ, ²⁹ ânyë kê joadje lâ kuzü ndê andjê. Andjanë ndê andjê mbô tchôtchô ræ, andjê joadje lâ kuzü ndêkê sê la türê la andjê. Praâbalë andjanë ndê andjê mbô angbongbo ræ, andjê joadje lâ kuzü ndêkê pa a wa ngbanga lâ kûma andjê. ³⁰ Më wâbo ndêkê mbo ræ ngbâ su mê la tê mê-a. Më wä ngbanga kütü lâ köbosê pô ndê Ndjapâ tô rê sê mê, kê wa ngbanga ndê mê wä djîrê, bëte më pûâbo köbo ndêkê mbo ræ ngbâ su mê la tê mê-a, praâbalë kütü ræ ndê su tchanë ndê tche wân mê nyîndê nê.»

Apö ndê a tô rê pâ Jezü

³¹ «Âdä më âto pô pâ mê la tê mê, dëkë ngâ akræ balë ndêkê gamba rê sêabô tee-a. ³² Ngâ akræ ngbî kä ndê âwâ ndêkê to pô pâ mê. Më wünsê nê pâ pô ndê tche tô rê pâ mê wätê lège nê. ³³ Nyënyë alême kä ndê âwân azü sê Jâan ânyë tche tô pô pâ lège pô. ³⁴ Âdä andê me nê, âwâbo ndêkê pa ngâ akræ ngbî to pô pâ mê-a, praâbalë më tô pô nê lâme ndêkê pa nyë tcha lâ kuzü. ³⁵ Jâan wä alême batê lâmba ndê âtcho, ânyë ngbänga nê za tchô, kâko nyë gâmba rê ndêkê vu ngî kpîëkpîë rê ndê sê ngbänga nê. ³⁶ Praâbalë angâ aræ kä ndê âto pô pâ mê tê gbölösânê kë rô andê Jâan. Aræ nê lâme dä akua ndê mê, ndê Bha mê zâ rê sê mê ndêkê mbo rê. Akua nê lâme la tê yê ndê mê mbo rê, ätö pô pâ mê, kë nyîsê nê pâ Bha kä ndê âwân mê. ³⁷ Bha ndê tche wân mê lâme tô pô pâ mê la tê yê. Nyë djêâbo tchêlê gî yê-a, kë wûn-âbo ndjê tchâtchu yê lo balë-a. ³⁸ Pö ndê yê wâbo tê su nyê-a, bëte nyë zâbo su nyë sê akræ ndê tche wân tchê lâme-a. ³⁹ Nyë pü dju apö ndê Ndjapâ, bëte nyë wünsê nê pâ nyë âgbo tchîsûwu ndê logbê logbê lâ köbosê nê. Dëkë apö Ndjapâ lâme kä ndê âto pô pâ mê. ⁴⁰ Praâbalë nyë nyîâbo ndêkê nê pu mê ndêkê gbo tchîsûwu ndê logbê logbê-a.

⁴¹ «Më pûâbo köbo ndêkê pa azü gamba mê-a. ⁴² Praâbalë më wünsê nyë nê, kë nyîndê Ndjapâ wâbo lâ nyê-a. ⁴³ Mëmê, më nê la rê Bha mê, nyë mbôâbo la sê mê-a. Âdä ngâ akræ ngbî ânê la rê yê la tê yê, tchanë lâme kä ndê nyë mbo la sê yê! ⁴⁴ Nyë nyîndê nê pâ angâ nyë gamba nyë, nyë gamba ndjê andjê, ânyë kë nyîâbô nyîndê kë pu köbo ndêkê pa Ndjapâ gamba nyë lâme, nyë âza su nyë sê mê tchîtchînê atöko? ⁴⁵ Nyë zâbô rê zâ lâ kûma nyë pâ mëmê kä ndê âyiadje pô lâ kûma nyë tchâtchu Bha mê. *Möyîze* ndê nyë zâ su nyë pâ yê lâme kä ndê âyiadje pô lâ kûma nyë. ⁴⁶ Âdä nyë âgamba pô ndê *Möyîze*, dëkë nyë gâmba ndjê pô ndê mê nê, bëte *Möyîze* mbö mbëtî pâ mê. ⁴⁷ Praâbalë ndê nyë gâmbabô apö ndê tche mbô rê lâ mbëtî lâme gâmba-ê, kâko nyë âgamba pô ndê mê to rê tchîtchînê atöko?»

Jezü kü kîzî sê azü sâke mindûu

(Mat 14.13-21; Mar 6.30-44; Luk 9.10-17)

6 La tchêngbâ nê Jezü zü dâkalâ gbölö kpakpa ngü ndê Galilë ndê ngâ rê nê wû pâ Tîbëriyâde. ² Ngâ gbölö kpûlû azü zâ tchêngbâ yê, bëte andjê wûn *akpîngbî ræ* ndê tche mbô rê tê a-earê tâkömbô. ³ Jezü â atêlê kûma ngâ aga, kë sê tchâme la *adjîsîpili* ndê yê. ⁴ Dëkë *Pâke* ndê âwâtê kpûlû ndê ajuifu ndô nê. ⁵ Jezü kênga la yê kë wûn ngâ gbölö kpûlû azü ndê andjê nê pu tchê. Tche tô rê sê Filîpe päkêdê: «Azê âyo mâpa bhâ tchêbâ ânyë azü âtê gbo kîzî ndêkê zi rê?» ⁶ Jezü tô pô lâme kâko ndêkê dje pô ndê âwâ bhâlê su Filîpe, bëte tchetchê, tche wünsê ræ ndê tche nyîndê kë mbo rê nê. ⁷ Filîpe tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Âdä azê âwa ndjê la mîë-makatche ngbangbo bîchuü †, âkûâbo sêkê yo kîzî ndêkê pa akræ balë balë gbo kpîëkpîë ndöma nê-a.» ⁸ Ngâ djîsîpili ndê yê balë ndê rê yê wû pâ Anderê ndê tche wâtê yîngâ Chemôn-Pîère tô rê sê tchê päkêdê: ⁹ «Ngâ bechê-êköchê kä tchâtê ndê tche wâ la agiangû bîchuü, la mâpa mindûu ndê a mbô rê la zûwü ôreje. Praâbalë ræ nê lâme âmbo giamâ tê angbängbâ azü âtê?» ¹⁰ Kâko Jezü tô rê päkêdê: «Nyë tô rê sê andjê gbê ndêkê pa andjê sê bëche», tchâme andjê sê gbê ëbêche. Abê wä sê tchô nê lâme tê gbölösânê. Kê ngba ndê aköchê nê gbê wä ndola sâke mindûu. ¹¹ Jezü kü mâpa nê, kë zâ ayîabâ sê Ndjapâ, kë krê tchêlê nê tê azü nê, tche mbô ndjê tâ kâko tê agiangû nê. Tche krê tchêlê nê tê andjê batê rê ndê su andjê nyîndê nê. ¹² Ndê tchêlê andjê gbê sî, Jezü tô rê sê adjîsîpili ndê yê päkêdê: «Nyë pâla adî andöma nê gbê, ânyë ngânê balë ndiabô ndî-î.» ¹³ Adjîsîpili pâla adî andöma amâpa mindûu ndê a mbô rê la zûwü ôreje lâme, ndê azü nê zî rê lâme, âsî agbasa lâ könö gbê tchêpâ nê bîchuü. ¹⁴ Ndê azü nê wûn kpîngbî ræ ndê Jezü mbô rê lâme, andjê tô rê päkêdê: «Köchê âtê wätê lège *earê ndêma Ndjapâ*†, ndê tche wâ ndêkê nê atê bëche âtê.» ¹⁵ Jezü wünsê nê pâ azü nê nyîndê kë za tchê la gbôgbô ndêkê mbo tchê tê gbîë, tche kâ wûtu lâ gütê andjê, kë sê la kütü yê bhâlê kûma aga.

Jezü nê pâ gbölö kpakpa ngü

(Mat 14.22-33; Mar 6.45-52)

¹⁶ La tchêndêgölo, adjîsîpili ndê Jezü trô atê maga gbölö kpakpa ngü. ¹⁷ Andjê â lâ ngâ külû ndêkê zu atê Kâpërenâyûmo ndê âwâ dâkalâ gbölö ngü nê. Dëkë tchô bû nê, praâbalë Jezü kâbo pu adjîsîpili ndê yê dâmba nê-a. ¹⁸ Ngâ gbölö yi sê lakê mbo, ânyë tchêla gbölö ngü nê lâme sê lakê tro. ¹⁹ Ndê andjê tô külû nê ngbâ kilômêtere ndola mindûu manê balë, andjê wûn Jezü ndê tche sê lakê gitê yê pu külû nê lakê nê la gbölö ngü nê, tchâme wawa mbô andjê. ²⁰ Praâbalë

† Tê lo nê lâme, mîë-makatche balë dä makatche-kua ndê earê kua ndê lö balë. †† Nyë dî Det 18.15,18.

Jezü tō rē sē andjē päkēdā: «Mēmē kā, nyē mböäbō wa mbō-ê!»²¹ Andjē nyīndā kē za tchē lē külū nē, djīrē, külū nē wūtu ē maga gbölö ngū nē, sē tchō ndē andjē nyīndā kē e tā lāme.

Kpūlū azū pū Jezü

²² Tchō krā pānē, kpūlū azū ndē gbō andjē sē po dēkalā gbölö kpakpa ngū nē wūn rē pä kütū külū balē kā ākē wā tā, ānyē Jezü ābo āmaē lē külū nē la adjisīpili ndē yē-a, kütū adjisīpili nē kā ākē ā lē külū nē ānyē kē rō etē. ²³ Praābalē angā azū nē la angā akūlū, andjē tō bhā Tibēriyāde kē wūtu ndola sē tchō ndē andjē zī māpa tā alēme, pānē ndē Gbölö Gbiē zā ayīabā sē Ndjapā lāme. ²⁴ Ndē kpūlū azū nē wūn rē pä Jezü la adjisīpili ndē yē sēābo sē tchō nē lāme, andjē ā lē akūlū nē kē ē atē Kāpērēnyūmo ndēkē pu tchē.

Jezü wātē māpa ndē āza tchīsūwu sē akrē

²⁵ Ndē andjē gbō Jezü dēkalā gbölö kpakpa ngū nē, andjē yū tchē päkēdā: «Earē kē nyisē rē, dalatchēbā kē ndē mo wūtu tchātā?»²⁶ Jezü tō rē ndēnē sē andjē päkēdā: «En-en, tē lēge nē mē tō rē sē nyē, nyē pūābo mē bēte akpīngbī arē ndē nyē wūn rē lāme-a, praābalē nyē pū mē bēte māpa ndē nyē zī rē zoo ānyē tchēlē nyē sī lāme. ²⁷ Nyē mböäbō kua mbō bēte kizī ndē āwā ndēkē ndi-ē, praābalē āwāpā nyē mbo kua bēte kizī ndē āza tchīsūwu ndē logbē logbē sē azū. Modō ndē Akrē kā ndē āzādje kizī nē lāme sē nyē, bēte tchetchē kā ndē Ndjapā Bha mbō ngā nyīsī ndē gbōgbō etē yē.»²⁸ Kāko andjē yū tchē päkēdā: «Giamā kā ndē ārā mbo rē ndēkē mbo akua ndē Ndjapā nyīndā nē?»²⁹ Jezü tō rē ndēnē sē andjē päkēdā: «Kua ndē Ndjapā yūkū nē sē nyē wā ndēkē pa nyē za su nyē sē tchanē ndē Ndjapā la tē yē wān tchē.»³⁰ Andjē tō rē sē tchē päkēdā: «Kpīngbī rē giamā kā ndē momō, mo mbo rē ndēkē pa ārā wun rē ānyē kē za su ārā sē mō? Kua nēbā kā ndē mō moadje rē?»³¹ Araāta ārā zī māne alēme bhālē kpaēgā batē rē ndē Mbētī Ndjapā tō rē päkēdā: «Tche zā māpa ndē ātō bhā lafō sē andjē ānyē andjē zī rē †.»³² Jezü tō rē sē andjē päkēdā: «En-en, tē lēge nē mē tō rē sē nyē: Ādēābō Mōyīze kā ndē āzā māpa ndē ātō bhā lafō lāme sē nyē-a, Bha mē kā ndē āza lēge māpa ndē ātō bhā lafō sē nyē. ³³ Bēte māpa ndē Ndjapā dē anē ndē ātō bhā lafō ānyē kē jrē ndēkē za tchīsūwu sē azū tchēbēche ātē.»³⁴ Kāko andjē tō rē sē tchē päkēdā: «Gbölö Gbiē, za māpa nē lāme sē ārā logbē.»

³⁵ Jezü tō rē sē andjē päkēdā: «Mēmē kā ndē āwātē māpa ndē āza tchīsūwu sē azū nē; akrē ndē tche nē pu mē, gɥ kizī nyuabō tchē balē tee-a, akrē ndē tche zā su yē sē mē, gɥ ngū nyuabō tchē balē tee-a. ³⁶ Mē tō rē sē nyē nē; nyē wūn mē nē, praābalē nyē zābo su

† Nyē dī Eki 16.4,15; Aps 78.24.

nyē sē mē-a. ³⁷ Azū gbē ndē Bha kū andjē sē mē, andjē ānē pu mē. Ānyē akrē ndē tche nē pu mē, mē groabō tchē atē sūwu balē tee-a. ³⁸ Bēte mē tōābo bhā lafō kē jrē ndēkē mbo rē ndē su mē nyīndā nē-a, praābalē mē jrē ndēkē mbo rē ndē tchanē ndē tche wān mē nyīndā nē. ³⁹ Kē mbo rē ndē su tchanē ndē tche wān mē wā ndēkē pa azū gbē ndē tche kū andjē sē mē lāme, āwābo pä ngānē balē yu-a, praābalē āwā ndēkē pa mē jo andjē lē kuzū lē adī alō. ⁴⁰ Bēte rē ndē su Bha mē nyīndā nē wā ndēkē pa akrē balē balē gbē ndē tche wūn Modō ndē yē, ānyē kē zā su yē sē tchē, tche wa la tchīsūwu ndē logbē logbē. Kāko mē joadje tchē lē kuzū lē adī alō.»

⁴¹ Ajuifu jētē kē jende Jezü bēte rē ndē tche tō rē päkēdā: «Mē dē māpa ndē ātō bhā lafō.»⁴² Andjē sē lakē to rē päkēdā: «Ādēābo Jezü modō ndē Jozēfu, ndē ārā wūnsē bha nē la anyi nē lāme kā ātē? Tchitchinē atōko kā ndē tche tō rē angēta päkēdā: Anyē tō bhā lafō ānyē kē jrē?»⁴³ Jezü tō rē ndēnē sē andjē päkēdā: «Nyē gbötē kē jende tchō lē gbātē nyē. ⁴⁴ Ngā akrē balē nēabō pu mē tee-a, ndē Bha mē ndē tche wān mē mbōābō tchē mbō pu mē, ānyē mē joadje tchē lē kuzū lē adī alō. ⁴⁵ A-earē ndēma Ndjapā mbō rē lē mbētī päkēdā: «Ndjapā ānyiadje sē rē sē azū gbē.» Akrē balē balē gbē ndē tche djē Bha mē ānyē kē gāmba apō ndē tche nyīsē nē sē tchē, tchē nēadje pu mē. ⁴⁶ Pō lāme nyīābo ndēkē tō rē pä ngā akrē wūn Bha mē nē-a, kütū akrē ndē tche tō bhāndē Ndjapā kā ndē āwūn Bha mē. ⁴⁷ En-en, tē lēge nē mē tō rē sē nyē: Akrē ndē tche zā su yē sē mē, tche kā la tchīsūwu ndē logbē logbē. ⁴⁸ Mēmē kā ndē āwātē māpa ndē āza tchīsūwu sē azū. ⁴⁹ Araāta nyē zī māne alēme lē kpaēgā, praābalē andjē tchū-ī. ⁵⁰ Māpa ndē nyē wun rē ātē, ādē tchanē ndē tche tō bhā lafō ānyē kē jrē, ndēkē pa akrē ndē tche zī rē, tchē tchuabō tee-a. ⁵¹ Mēmē kā ndē āwātē māpa ndē āza tchīsūwu sē azū, ndē ātō bhā lafō ānyē kē jrē. Akrē ndē tche zī māpa lāme, tche āwa la tchīsūwu ndē logbē logbē. Mēmē, māpa ndē mē zadje rē wātē mbē mē ndē āmbo rē pä azū tchēbēche wa la tchīsūwu.»

⁵² Ajuifu sē lakē gama andjē lē gbātē andjē pā pō nē lāme lakē to rē päkēdā: «Tchitchinē atōko kā ndē köchē ātē za mbē yē sē azē ndēkē pa azē zī rē?»⁵³ Jezü tō rē sē andjē päkēdā: «En-en, tē lēge nē mē tō rē sē nyē: Ādē nyē āziabō mbē Modō ndē Akrē zī-ī, ānyē kē ndjōābō jī yē ndjō-ē, nyē wābo la tchīsūwu lē nyē-a. ⁵⁴ Akrē ndē tche zī mbē mē ānyē kē ndjō jī mē, tche āwa la tchīsūwu ndē logbē logbē. Kāko mēmē, mē joadje tchē lē kuzū lē adī alō. ⁵⁵ Bēte mbē mē wātē lēge kizī, ānyē jī mē wātē lēge rē ndēkē ndjō rē. ⁵⁶ Akrē ndē tche zī mbē mē ānyē kē ndjō jī mē, akrē nē lāme kā balē la mē ānyē mē kā ndjē balē la tchē. ⁵⁷ Bha mē ndē tche wān mē kā la tchīsūwu, ānyē mē kā la tchīsūwu lē köbosē yē. Kāko ndjē, akrē ndē tche zī

mbë mē, tche kā la tchîsûwu lâ köbosê mē. ⁵⁸ Mâpa ndê âtô bhâ lafô ânyê kā jrê kā âtê. Âwâbo batê anê ndê araâta nyê zî rê alême ânyê kā tchû lâme-a. Akra ndê tche zî mâpa âtê, tche âwa la tchîsûwu ndê logbê logbê.» ⁵⁹ Jezû tô apô lâme sênê ndê tche sê lakê nyisê rê lâ *nda kâ voga Ndjapâ* ndê ajuifu bhâ Kâpêrênâyûmo.

Apô ndê tchîsûwu ndê logbê logbê

⁶⁰ Pânê ndê adjisîpili ndê Jezû djê pö nê lâme, angâ angbängbâ adjisîpili nê tô rê päkêdê: «Pö âtê kpö tô gbölösênê. Tchabâ lîe kā ndê âdje rê?»

⁶¹ Jezû wûnsê nê pä adjisîpili ndê yê kā lakê jende tchê bête pö nê lâme, tche tô rê sê andjê päkêdê: «Pö nê lâme chö nyê chö? ⁶² Käko âdê Modô ndê akra âkenga atêsê tchô ndê tche sê tâ dokütchê lâme, nyê âto rê atôko? ⁶³ Yingö kā ndê âmbo rê pä akra wa la tchîsûwu. Mbë akra wâbo ndêkê mbo ngâ rê-a. Apô ndê mē tô rê sê nyê lâme wâtê apô ndê Yingö la apô ndê âza tchîsûwu. ⁶⁴ Praâbalê angânê lâ gbâtê nyê zâbo su andjê sê mē-a.» Bête lâ kêsâ nê, Jezû wûnsê azü ndê andjê wâbô wâ ndêkê za su andjê sê tchê nê, la akra ndê tche wâ ndêkê yosê yê. ⁶⁵ Jezû kā tô rê päkêdê: «Bête rê kā ndê mē tô rê sê nyê päkêdê: Ngâ akra balê wâbo ndêkê nê pu mē-a, ndê Bha mē dââbô tchê dê ndê âzâ köbo sê tchê-ê.»

⁶⁶ Pâ pö nê lâme, angâ angbängbâ adjisîpili ndê yê dôtê andjê, kā kā zâbo tchêngbâ yê-a. ⁶⁷ Käko Jezû yûkû nê sê andjê lâ könô gbê tchêpâ nê bichuû lâme päkêdê: «Nyenyê ndjê gbê nyê nyîndê kā ka etê?» ⁶⁸ Chemôn-Pîere tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, ârâ âe pu tchabâ? Apô ndê âza tchîsûwu ndê logbê logbê kā lâ ma zê. ⁶⁹ Ârâ gâmba rê nê, kā wûnsê nê nê pä mo dâ Akra ndê tche dâka gbê ndê Ndjapâ wân tchê.» ⁷⁰ Jezû tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Âdêâbo mêmê kā ndê adî nyê lâ könô gbê tchêpâ nê bichuû âtê? Dêkê ngânê balê lâ gbâtê nyê wâtê *Jâbolo*.»

⁷¹ Jüdâse modô ndê Chemôn Îsikariyôte kā ndê Jezû tô pö ndê yê lâme, bête tchetchê kā ndê âwâ ndêkê yosê Jezû, tchetchê ndê tche dê ngânê balê lâ gütê andjê lâ könô gbê tchêpâ nê bichuû lâme.

Arêâmâ ndê Jezû zâbo su andjê sê tchê-a

7 La tchêngbâ nê Jezû sê lakê ro kulê agö ndê Galilê. Tche nyîâbo ndêkê nê lâ agö ndê Judê-a, bête ajuifu kā lakê pu köbo ndêkê won tchê. ² Dêkê *kpülû ndê andokü*† ndê ajuifu ndô nê. ³ Arêâmâ ndê yê tô rê sê tchê päkêdê: «Amö alafô tchâtê kā rô atê Judê, käko *adjisîpili* ndê zê wun ndjê arê ndê mo mbo rê. ⁴ Âdê ngâ akra ânyîndê nê pä azü wunsê yê, tchê mboabô rê lâ küwû nê tee-a. Batê rê ndê mo mbo ara kâkê âtê, amö nyisê tâ zê ndêkê pa azü pä cho wunsê

† *Kpülû ndê adokü*: Nyê wûn rê lâ bakalê.

zê.» ⁵ Bête arêâmâ ndê Jezû la tâ andjê zâbo su andjê sê tchê-a. ⁶ Jezû tô rê sê andjê päkêdê: «Lö mē wûtuabô dâmba nê-a, andê nye nê, lö nyê kā tâ logbê. ⁷ Azü tchêbêche âtê wâbo ndêkê kosê nyê-a, andê me nê, andjê kôsê mē, bête mē tô pö pä andjê pä, akua ndê andjê mbo rê wâtê ngbongbo nê. ⁸ Nyê è andê nye nê ndê kpülû nê, mêmê ndê me nê mē êâbo-a, bête lö mē wûtuabô dâmba-a.» ⁹ Pânê ndê tche tô rê kâko, tche sê andê ye nê po bhâ Galilê.

Jezû è ndê kpülû ndê andokü

¹⁰ Ndê arêâmâ ndê yê è ndê kpülû nê, Jezû è ndjê, praâbalê tche nyîâbo sê tâ yê sê azü-a, tche zâtê yê wü. ¹¹ Ajuifu sê lakê pu tchê lâ kpülû nê lakê to rê päkêdê: «Tche sê bhâ tchêbâ?» ¹² Angbängbâ azü lâ kpülû nê sê lakê po lâ ma andjê tâ pö ndê Jezû tâ gbölösênê. Angânê tô rê päkêdê: «Tche wâtê tchôtchô akra.» Angânê tô andê andjê nê päkêdê: «Tche kā lakê mbo rê pä köbo azü yu.» ¹³ Praâbalê ngâ akra ndê tche tô pö tâ yê kra lâ la azü sêâbo-a, bête wawa ajuifu kā lakê mbo andjê.

¹⁴ Ndê andjê mbö kpülû nê âwûtu lâ gûgû nê, Jezû è atêlê *gbölö nda Ndjapâ*, kā sê lakê nyisê rê sê azü.

¹⁵ Ndê ajuifu djê pö lâme, tchêlê kûma andjê djîngili, andjê tô rê päkêdê: «Köchê âtê wûnsê mbêti atôko ndê tche mândabô mbêti mândâ âtê?» ¹⁶ Jezû tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Rê ndê mē nyisê nê tôâbo bhândê mē-a, praâbalê ätô bhândê akra ndê tche wân mē. ¹⁷ Akra ndê tche nyîndê kā mbo rê ndê su Ndjapâ nyîndê nê, tchê wun-adjê sênê pä rê ndê mē nyisê nê, tô bhândê Ndjapâ, âdêndjê rê ndê mêmê kā ndê âto pö ndê mē la tâ mē. ¹⁸ Akra ndê tche tô pö ndê yê la tâ yê, tche pü köbo ndêkê pa azü lusê yê. Praâbalê akra ndê tche nyîndê nê pä azü lusê akra ndê tche wân tchê, tche tô lège pö, ânyê mbêli wâbo lâ yê-a.

¹⁹ *Möyize* zâbo *ndië* alême sê nyê? Praâbalê ngâ akra balê lâ gütê nyê mbôâbo rê gundêsê ndië nê-a. Bête giamâ kā ndê nyê pu köbo ndêkê won mē?» ²⁰ Kpülû azü nê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Ngbongbo tchozô kā lâ zê. Tchabâ kā ndê âpû köbo ndêkê won mö?»

²¹ Jezû tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Mê mbö kütü ngâ kua balê, ânyê tchêlê kûma nyê gbê djîngili âtê!

²² *Möyize* zâ köbo sê nyê alême ndêkê wa *gasa*. Âtôâbo bhândê *Möyize-a* ††, praâbalê ätô tâ araâta nyê, ânyê nyê kā lakê wa aköchê la *gasa* lâ lö *sabäa*. ²³ Âdê nyê âwa ngâ köchê la *gasa* lâ lö *sabäa*, ndêkê pa nyê ndiabô tchêlê ndië ndê *Möyize* ndî-î, ndê âdê kâko lâme, bête giamâ kā ndê su nyê kû nyê tâ mē bête rê ndê mē tchâ ngâ earê tãkömbô la ndundu tâ yê gbê lâ lö *sabäa*? ²⁴ Âwâbo pä nyê wa ngbanga tâ pö ndê la akra-a, äwâpâ nyê wa djîrê ngbanga.»

†† Nyê dî Lev 12.3; Jen 17.10-13.

Jezü wätê Krísiti?

²⁵ Angâ azü gö ndê Jerúzalêmo tö rê päkêdê:
«Âdêâbo köchê ndê a pu tchê ndêkê won tchê lâme kâ
âtê? ²⁶ Tche kâ sa âtê, ndê tche to pö kraâ lâ la azü gbê
âtê, ânyê andjê tôâbo ngâ pö balê sê tchê-a! Agbölö
azü ndê azê wûn-âdje sênê nê pä tche wätê *Krísiti*?
²⁷ Praâbalê tchanê âtê, azê wûnsê tchô ndê tche tô tâ
nê, praâbalê âdê Krísiti ânê, ngâ akrê balê ndê tche
wunsê tchô ndê tche tô tâ sêabô tee-a.»
²⁸ Kâko Jezü sê lakê nyisê rê sê andjê bhâlê gbölö
nda Ndjapâ, kâ tô pö ngbôo päkêdê: «Nyê wûnsê mê
nê! Kê wûnsê tchô ndê mê tô tâ nê! Praâbalê mê
nêâbo pâ kûma mê-a. Akrê ndê tche wân mê, tche dâ
akrê ndê tche to lège pö, ânyê nyê wûn-âbo sê yê-a.
²⁹ Mê wûnsê yê nê, bête mê tö bhândê yê, tchetchê kâ
ndê âwân mê.» ³⁰ Kâkö, andjê pû köbo ndêkê za tchê,
praâbalê ngâ akrê balê grûâbo tchê-a, bête dalo ndê
yê wûtuabô dâmba-a. ³¹ Lê gûtê kpûlû azü nê lâme,
angbängbâ angânê zâ su andjê sê tchê. Andjê tö rê
päkêdê: «Âdê Krísiti ânê, tchê mboardje *akpîngbî arê*
âro anê ndê tchanê âtê mbô rê âtê?»

Afariziën wân aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ ndêkê za Jezü

³² Ndê *afariziën* djê kpûlû azü nê ndê andjê sê lakê
po lâ ma andjê tê pö ndê Jezü, agbölö a-earê kâ wa
ngela sê Ndjapâ la afariziën wân aturûgu ndê gbölö
nda Ndjapâ † ndêkê za tchê. ³³ Jezü tô rê päkêdê: «Gbô
mê kâ lâ gûtê nyê ngbâ kpîêkpîê lö, la tchêngbâ nê, mê
âka atêndê tchanê ndê tche wân mê. ³⁴ Nyê puadje
mê, praâbalê kâ gboabô mê tee-a, bête sênê ndê mê
sê tâ, nyê wâbo ndêkê wutu bhâsê tchô nê lâme-a.»
³⁵ Ajuifu tô rê lâ gbâtê andjê päkêdê: «Tche âe bhâ
tchêbâ ânyê azê gboabô tchê gbô-ê? Tche âe bhândê
ajuifu ndê andjê krü tchêlê tê andjê lâ gbâtê agerêke
lâme ndêkê nyisê rê sê agerêke nê? ³⁶ Pö ndê tche tô
rê âtê nyîndê kâ to rê atôko? Nyê puadje mê, praâbalê
kâ gboabô mê tee-a, bête sênê ndê mê sê tâ, nyê
wâbo ndêkê wutu bhâsê tchô nê lâme-a.»

Pö ndê ngû ndê âza tchîsûwu sê azü

³⁷ Ndê adî balê lö kpûlû nê âsê wûtu, ndê âwâtê
gbölö lö, Jezü krü lafô kâ tô rê ngbôo päkêdê: «Âdê gû
ngû ânyu ngâ akrê, âwâpâ tche nê pu mê, kâ ndjo ngû
nê. ³⁸ «Akrê ndê tche zâ su yê sê mê, ngû ndê âza
tchîsûwu sê akrê toadje bhâtê su yê ânyê kâ bro» batê
rê ndê Mbêti Ndjapâ tô rê.» ³⁹ Pö ndê Jezü tô rê lâme,
tche nyîndê kâ to rê pä, azü ndê andjê zadje su andjê

† Aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ: Andjê wätê azü pâ mawo ndê
Levi ndê kua ndê andjê wâ ndêkê mbo kua lâ gbölö nda Ndjapâ, nd-
jê ndêkê bata arê ndê âwâ lânê. Andjê kâ ndê a wân angânê ndêkê
za Jezü lâme.

sê tchê, andjê gboadje *Yingö ndê Ndjapâ*. Bête tâ lö nê
lâme, Yingö wâbo tâ dâmba-a, bête Ndjapâ lûâbo sê
Jezü dâmba-a.

Tchêlê kpûlû azü krü tchêlê tê yê tê pö ndê Jezü

⁴⁰ La tchêngbâ nê ndê azü nê djê apö ndê Jezü lâme,
angânê lâ kpûlû nê tô rê päkêdê: «Tê lège nê, tchetchê
kâ ndê âdê *earê ndêma Ndjapâ!*» ⁴¹ Angânê tô rê
päkêdê: «Tche wätê Krísiti!» Praâbalê angânê tô ndjê
rê päkêdê: «Krísiti nê âto bhâ Galilê ânyê kâ nê?
⁴² Mbêti Ndjapâ tôâbo rê pä Krísiti nê ânê pâ mawo
ndê *Davídi*, ndê tche dê akrê gö ndê *Bêtelehêmo*, ndê
âwâtê yêyê gö ndê Davídi lâme? ††» ⁴³ Tchêlê kpûlû azü
nê krü tchêlê tê yê tê pö ndê Jezü. ⁴⁴ Angânê lâ gûtê
andjê nyîndê kâ za Jezü, praâbalê ngâ akrê balê
grûâbo tchê-a.

Gbôgbô su ndê agbölö azü ndê ajuifu

⁴⁵ Aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ nê dôtê andjê pu
agbölö a-earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la afariziën. And-
jê yû aturûgu nê päkêdê: «Bête giamâ nyê kâbô kâ la
tchê-ê?» ⁴⁶ Andjê tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Ngâ
akrê balê tôâbo pö batê köchê lâme-a.» ⁴⁷ Afariziën yû
andjê päkêdê: «Nyenyê ndjê gbê, tche yû köbo nyê nê?
⁴⁸ Ngâ akrê lâ gbâtê amakündji ndê ajuifu, âdêndjê
ngâ fariziën kâ tâ ndê tche zâ su yê sê tchê? ⁴⁹ Praâbalê
kpûlû azü nê lâme ndê andjê wûn-âbo sê ndiê ndê
Möyîze wûn lâme, ngbongbo pö kâ pâ andjê!»
⁵⁰ Nîkôdême ndê tche wätê fariziën, ndê tche ê alême
dokütchê kâ gbô Jezü, tche tô rê sê andjê päkêdê:
⁵¹ «Ndiê ndê azê wâ ngbanga lâ kûma ngâ akrê
dokütchê ndêkê pa a dje tchê, kâ wunsê rê ndê tche
mbô rê †?» ⁵² Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mo
dê ndjê ngâ akrê gö ndê Galilê? Amö pu rê lâ Mbêti
Ndjapâ, kâ wun-adjê rê pä ngâ earê ndêma Ndjapâ
balê tôâbo bhâ Galilê-a.»

Jezü la êchê ndê tche pû köchê ndê ngâ akrê

[⁵³ La tchêngbâ nê akrê balê balê gû atêndê yê †.

8 Jezü kênga atêlê kûma aga ndê a-Olivi. ² Praâbalê
po mbatchâ, Jezü kâ dôtê yê atêlê *gbölö nda Nd-
japâ*. Azü nê gbê nê pu tchê. Tche sê bêche lakê nyisê
rê sê andjê. ³ Kâko *a-earê kâ nyisê ndiê* la *afariziën* zâ
ngâ êchê ndê a gbô tchê la ngâ köchê, andjê nê la
tchê, kâ zâ tchê êlê kpûlû nê. ⁴ A-earê kâ nyisê rê la
afariziën lâme tô rê sê Jezü päkêdê: «Earê kâ nyisê rê,
ârâ gbô êchê âtê ndê tche sê lakê pu köchê ndê ngâ
akrê. ⁵ Lê Mbêti-ndiê, *Möyîze* zâma sê ârâ pâ âwâpâ a
nye ngoa êchê kâkê la tâme tche tchu-î. Andê zê nê mo
tô rê tâ atôko?» ⁶ Andjê tö rê kâko ndêkê vu tchê ânyê

†† Nyê dî Mich 5.1; 2 Sam 7.12. † Nyê dî Det 1.16. †† Apö ndê
âwâ lâ yêyê da 7.53 êtê 8.11 lâme wâbo lâ angâ abândi Mbêti Ndjapâ
la ma gerêke-a, âdêndjê latên-a, âdêndjê siriîke-a.

andjé za pö lâ kúma yê. Praâbalé Jezü chí kúma yê lakê mbo mbëti bêche la kúma é kônô yê. ⁷ Ndê gbô andjé ndêpo lakê yu Jezü, tche kênga tâ yê, kâ tô rê sê andjé päkédâ: «Akrê lâ gútê nyê ndê tche mbôâbô ngâ ngbongbo rə mbô balé, äwäpä tche dokütché tâkê nye tché la täme nä.» ⁸ La tchéngbâ në Jezü kâ chí kúma yê, kâ sê lakê mbo mbëti bêche. ⁹ Ndê andjé djé pö në kâko, andjé sê lakê gbo balé balé, ätö tâ akpôkpô azü. Jezü sê la kütü yê la échë në ndê tche krü tchâtchu yê. ¹⁰ Kâko Jezü kênga tâ yê, kâ tô rê sê tché päkédâ: «Éché, andjé sê bhâ tchébâ? Ngâ akrê balé wâbo ngbanga lâ kúma zä?» ¹¹ Éché lâme tô rê ndênä sê tché päkédâ: «Gbölö Gbië, ngâ akrê balé sêâbo-a.» Jezü tô rê päkédâ: «Mëmê ndjé gbê më wâbo ngbanga lâ kúma zä-a. Amö gügü, praâbalé amö ka mbôâbô ngâ ngbongbo rə mbô-ê.»]

Jezü wätê ngbanga ndê tchébêche

¹² Jezü kâ tô rê sê kpûlû azü lâme päkédâ: «Mê wätê ngbanga ndê tchébêche ätə. Akrê ndê tche zä tchéngbâ më, tché në bata lâ bübü tchô balé tee-a, praâbalé tché gboadje ngbanga ndê äza tchísûwu sê tché.» ¹³ Pâ pö lâme, afariziën tô rê sê tché päkédâ: «Momö, mo tô pö pâ zä la tâ zä änyê pö ndê zä në wabô tâ lége nä-a.» ¹⁴ Jezü tô rê sê andjé päkédâ: «Ädä më äto pö ndê më la tâ më, pö ndê më to rê wätê lége pö, bëte më wûnsê tchô ndê më tô tâ, kâ wûn ndjé sê tchô ndê më e tâ. Praâbalé nyenyê ndê nye nä, nyê wûn-âbo sê tchô ndê më tô tâ ädändjé sê tchô ndê më e tâ-a. ¹⁵ Nyenyê, nyê wä ngbanga ndê nyê batê andê azü. Andê me nä, më wâbo ngbanga lâ kúma ngâ akrê balé-a. ¹⁶ Ädä më äwa ngbanga, kâ wa ngbanga ndê më në wä gundêsê lége pö, bëte më dââbô la kütü më ndêkê wa ngbanga-a. Praâbalé Bha ndê tche wân më kâ la më. ¹⁷ Lâ Mbëti-ndië ndê nyê, a mbö rê päkédâ: «Ädä azü bichuü äto pö änyê pö ma andjé wâ balé, dëké pö në lâme wätê lége nä †.» ¹⁸ Më tô pö pâ pö ndê më la tâ më, Bha më ndê tche wân më tô ndjé pö pâ më.» ¹⁹ Kâko afariziën në yü tché päkédâ: «Bha zä në sê bhâ tchébâ?» Jezü tô rê ndênä päkédâ: «Nyê wûn-âbo sê më ädändjé Bha më-a. Ädä nyê äwunsê më dëké nyê wun-adje ndjé sê Bha më.»

²⁰ Jezü tô apö lâme ndê tche sê lakê nyisê rə lâ gbölö nda Ndjapä sê tchô ndê a za sandûgu-makətche tâ. Ngâ akrê balé zâbo tché-a, bëte dalo ndê yê wütuabô dämba-a.

Tchô ndê më e tâ nyê wâbo ndêkê e tâ-a

²¹ Jezü kâ tô rê sê andjé päkédâ: «Mê ägügü, nyê puadje më, praâbalé nyê tchuadje lâ ngbongbo rə ndê nyê. Nyê wâbo ndêkê e atêsê tchô ndê më e tâ ätə-a.»

²² Kâko ajuifu tô rê lâ gbâtê andjé päkédâ: «Tche äwon-

† Nyê dî Det 19.15.

tâ yê wön la tâ yê? Bëte tche tô rê pä nyê wâbo ndêkê e sê tchô ndê anyê e tâ ätə-a.» ²³ Jezü tô rê sê andjé päkédâ: «Nyê dä azü tchébêche, më tô bhâ lafô änyê kâ në. Nyê wätê azü tchébêche, më dââbo akrê tchébêche ätə-a. ²⁴ Bëte rê kâ ndê më tô rê sê nyê pä nyê tchuadje lâ ngbongbo rə ndê nyê. Bëte ädä nyê ägambabô rê gâmba pä: «Mê kâ tâ», nyê tchuadje lâ ngbongbo rə ndê nyê.» ²⁵ Andjé yü tché päkédâ: «Mo dä tchabâ?» Jezü tô rê sê andjé päkédâ: «Tchanë ndê më tô pö ndê yê sê nyê lâ kêsâ në lâme. ²⁶ Më kâ la apö tâ gbölösänë ndêkê to rê, änyê kâ wâ ndjé la apö ndêkê wa ngbanga lâ kúma nyê tâ gbölösänë. Praâbalé tchanë ndê tche wân më tô lége pö. Kütü pö ndê më djé rê lâ ma yê kâ ndê më tô rê sê azü tchébêche.»

²⁷ Andjé djêâbo tchêlê në pä tche sê lakê to pö pâ Bha në sê andjé-a. ²⁸ Kâko Jezü tô rê sê andjé päkédâ: «Ädä nyê äi *Modô ndê Akrê* bhâ lafô në, nyê wun-adje sênä päkédâ: «Mê kâ tâ.» Nyê wun-adje sênä pä më mbôâbo rə la tâ më-a, praâbalé më tô kütü pö ndê Bha më nyisê në sê më. ²⁹ Tchanë ndê tche wân më kâ la më. Tche gbôâbo tâ më la kütü më-a, bëte më mbö rə ndê äfû tâ yê logbê.» ³⁰ Ndê Jezü tô pö në kâko, angbängbä azü zä su andjé sê tché.

Abeché ndê Abrahâmo la abechê ndê Jâbolo

³¹ Kâko Jezü tô rê sê ajuifu ndê andjé zä su andjé sê tché päkédâ: «Ädä nyê äsê lâ pö ndê më, dëké tâ lége në nyê wätê *adjisipili* ndê më. ³² Nyê wun-adje sê lége pö, änyê lége pö në lâme jiadje nyê tchâtchâ ngbâa.» ³³ Andjé tô rê sê tché päkédâ: «Ärä dä azü pâ mawo ndê *Abrahâmo*, ärä mbôâbo ngbâa tchâtchâ ngâ akrê lo balé-a. Atöko kâ ndê mo tô rê sê ärä pä ärä wutuadje tchâtchâ ngbâa?» ³⁴ Jezü tô rê ndênä sê andjé päkédâ: «En-en, tâ lége në, akrê balé balé ndê tche mbö ngbongbo rə tche wätê ngbâa ndê ngbongbo rə. ³⁵ Ngbâa sêâbo tché tchâalé logbê-a, modô në kâ ndê äsê tchâalé logbê. ³⁶ Ädä Modô në äji nyê tchâtchâ ngbâa, nyê wadje tâ azü ndê nyê wütü tâ lége në tchâtchâ ngbâa. ³⁷ Më wûnsê në në pä nyê wätê azü pâ mawo ndê Abrahâmo. Praâbalé nyê kâ lakê pu köbo ndêkê won më, bëte pö ndê më gbôâbo tchô bhâlê su nyê-a. ³⁸ Më to pö ndê arə ndê më wûn rê bhândê Bha më. Praâbalé nyenyê ndjé gbê, äwäpä nyê mbo rə gundêsê apö ndê nyê djé rê dändê Bha më!» ³⁹ Andjé tô rê sê tché päkédâ: «Bha ärä dä Abrahâmo.» Jezü tô rê sê andjé päkédâ: «Ädä nyê äwa alême tâ abechê ndê Abrahâmo, dëké nyê ämbo akua ndê Abrahâmo mbö rê. ⁴⁰ Praâbalé angaätə nyê kâ lakê pu köbo ndêkê won më, mëmê ndê më tô lége pö sê nyê, ndê më djé rê dändê Ndjapä. Abrahâmo mbôâbo tâ ngâ rə kâko-a. ⁴¹ Praâbalé nyenyê, nyê mbö kua ndê bha nyê.» Andjé tô rê ndênä sê tché päkédâ: «Ärä wâbo tâ

abechê ndê a zî andjê dâ sûwu-a, ârâ wâ kütû la Bha ârâ balë, tche dâ Ndjapâ.»⁴² Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Âdâ Ndjapâ âwa alême tê Bha nyê, nyê nyiadje ndê mê, bëte më tô lâ Ndjapâ ânyê kë nâ. Mëmê, më nââbo la tê mê-a, praâbalë tchetchê kä ndê âwân më.⁴³ Bëte giamâ kä ndê nyê djêâbo tchêlê pô ndê më to rê sê nyê djê-ê? Bëte nyê wâbo la gbôgbô ndêkê dje pô ndê mê-a.⁴⁴ Bha nyê dâ *Jâbolo*, nyê nyîndê kë mbo arâ gundêsê arê ndê su bha nyê nyîndê nâ. Tche dâ earê kë won azü alême lâ kêsâ nâ. Tche krêâbo balë lâ lège pô-a, bëte lège pô wâbo lâ yê-a. Âdâ tche âmo yepa, tche tô pô la kënyî ndê yê la tê yê, bëte tche dâ earê yepa, kë wâ ndjê tê bha yepa.⁴⁵ Âdâ andê me nâ, bëte rê ndê më tô lège pô kä ndê nyê gâmbabô pô ndê më gâmba-ê.⁴⁶ Tchabâ lâ gütê nyê kä ndê âwâ ndêkê nyisê ngâ ngbongbo rë balë ndê më mbô rê? Âdâ më âto lège pô, bëte giamâ nyê gâmbabô pô ndê më gâmba-ê? ⁴⁷ Akrê ndê tche wâtê tchandê Ndjapâ, tche djê apô ndê Ndjapâ. Âdâ nyê âdjeabô apô ndê më djê-ê, dëkê nyê wâbo tê azü ndê Ndjapâ-a.»

Jezü la Abrahâmo

⁴⁸ Ajuîfu tô rê ndênê sê Jezü päkêdê: «Ndê ârâ tô rê pä mo dâ akrê gö ndê Samarî, ânyê ngâ ngbongbo tchozö kä lâ zë lâme, lège pô dââbo rê?»⁴⁹ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Ngbongbo tchozö wâbo lâ mê-a. Praâbalë më lüsê Bha më ânyê nyenyê, nyê tälusê më.⁵⁰ Më pûâbo köbo ndêkê pa azü lusê më la tê mê-a, ngâ akrê kä ndê âpu köbo nâ bëte më, tche dâ earê kë wa ngbanga.⁵¹ En-en, tê lège nâ më tô rê sê nyê: Âdâ ngâ akrê âbata pô ndê më, tchê tchuabô balë tee-a.»⁵² Käko ajuîfu tô rê sê tchê päkêdê: «Kêsâ nâ kä ndê ârâ wûnsê nâ pä ngâ ngbongbo tchozö kä lâ zë. Abrahâmo tchû nê, *a-earê ndêma Ndjapâ* tchû ndjê nê, ânyê momö, mo tô rê päkêdê: «Âdâ ngâ akrê âbata pô ndê më, tchê tchuabô balë tee-a.»⁵³ Momö kä ndê âwâ gbölö kë rô âta ârâ Abrahâmo ndê tche tchû lâme? *A-earê ndêma Ndjapâ* tchû ndjê nê, ânyê mo wüntê zë pä mo dâ tchabâ?»⁵⁴ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Âdâ mëmê la tê mê kä ndê âlusêtê më la tê mê, kë lusêtê më nâ lâme wâbô tê ngâ rë-a. Bha më kä ndê âlusêtê më, tchetchê ndê nyê tô rê päkêdê: «Tche wâtê Ndjapâ ndê ârâ lâme.»⁵⁵ Nyê wûn-âbo sê yê-a, mëmê kä ndê âwûnsê yê. Âdâ më âto rê pä më wûn-âbo sê yê-a, dëkê më wadje tê earê yepa batê nyê. Praâbalë më wûnsê yê nê, ânyê kë bâta pô ndê yê.⁵⁶ Abrahâmo ndê tche wâtê âta nyê wâ alême la mômô bëte tche krü ndêkê wun lö më. Tche wûn rê ânyê kë wâ la mômô.»⁵⁷ Käko ajuîfu tô rê sê tchê päkêdê: «Mo wâbo ndjê la ngü tê azü bichuû la lâ könô gbê-a, (50) kë tô rê pä mo wûn Abrahâmo nê?»⁵⁸ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «En-en, tê lège nâ më tô rê sê nyê: Dokütchê ndêkê pa a zî Abrahâmo, «Më kä tâ.»

⁵⁹ Andjê rûâ atâme ndêkê nye Jezü la rê, praâbalë tche zatê yê wü, kë wûtu lâ gbölö nda Ndjapâ nê.

Jezü tchâ ngâ earê föla

9 Ndê Jezü âsê ro pâ köbo, tche wûn ngâ earê föla ndê a zî tchê zî la rê.² *Adjisîpili* ndê yê yû tchê päkêdê: «Earê kë nyisê rë, köchê ndê a zî tchê tê earê föla âtê, tchetchê kä ndê âmbô ngbongbo rë? Âdândjê bha nê la anyî nê?»³ Jezü tô rê ndênê päkêdê: «Âdââbô tchetchê âdândjê bha nê la anyî nê kä ndê âmbô ngbongbo rë-a. Praâbalë äwâ ndêkê pa a wun kua ndê Ndjapâ mbo rê lâ yê.⁴ Ârê âsê wa la tchêdalo, äwäpä azê mbo kua ndê tchanê ndê tche wân më. Tchêlê büтчî ndô nê, ânyê ngâ akrê balë wâbo ndêkê mbo kua-a.⁵ Ndê gbô më ndêpo bëche âtê, më wâtê ngbanga ndê tchêbêche âtê.»⁶ La tchêngbâ nê ndê Jezü tô rê käko, tche kü ngrûsrö ëbêche kë mbô rê la kpata, pânê tche nâna rê ëpâ gaga la earê föla lâme,⁷ kë tô rê sê tchê päkêdê: «Amö e kë djûtu la zë lâ kpakpa ngü ndê Silowë.» Silowë nê lâme nyîndê kë to rê päkêdê: «Akrê ndê a wân tchê». Tche ê kë djûtu la yê, ndê tche âsê dotê yê, kë wûn tchô.

⁸ Azü ndê andjê lö ndola nda ndê yê la angâ azü ndê andjê wûn tchê dokütchê lakê yukû rë tchânê azü lâme, andjê tô rê päkêdê: «Âdââbô köchê ndê tche sê bëche alême lakê yukû rë tchânê azü lâme kä âtê?»⁹ Angânê tô rê päkêdê: «Tchetchê kä.» Andjanê me tô rê päkêdê: «Ën-ën, akrê nê kü tchê kü.» Tchetchê la tê yê tô rê päkêdê: «Mëmê kä.»¹⁰ Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «La zë jî atöko?»¹¹ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Köchê ndê rë yê wü pä Jezü lâme mbô kpata, kë nâna rê ëpâ gaga la më, ânyê kë tô rê sê më päkêdê: «Amö ëë, kë djûtu la zë lâ kpakpa ngü ndê Silowë.» Käko më ê kë djûtu la më, ânyê kë kä wûn tchô ngrôô!»¹² Andjê yû tchê päkêdê: «Köchê lâme sê bhâ tchêbâ?» Tche tô rê ndênê päkêdê: «Më wûn-âbo sênê-a.»

Afariziën yû earê föla ndê la yê vrô

¹³ Andjê ê la tchanê ndê la yê fö alême pu *afariziën*.¹⁴ Dëkê lâ ngâ lö *sabäa* alême kä ndê Jezü mbô kpata, ânyê kë vrô la yê la rê.¹⁵ Âdâ andê afariziën nê, andjê yû tchê tê köbo ndê la yê vrô la rê. Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Tche mbô kpata ëpâ gaga la më, më djûtu la më ânyê kë wûn tchô.»¹⁶ Angâ afariziën nê tô rê päkêdê: «Köchê ndê tche mbô rë lâme tôâbo bhândê Ndjapâ-a, bëte tche kpêâbo wa ndië ndê lö sabäa-a.» Angânê tô rê päkêdê: «Atöko kä ndê ngâ earê ngbongbo rë wâ ndêkê mbo *akpîngbî rë* käkê âtê?» Tchême tchêlê andjê krê-ê.¹⁷ Afariziën kä yû earê föla lâme päkêdê: «Momö, âbatê tche vrô la zë lâme, mo tô rê tê yê atöko?» Tche tô rê ndênê päkêdê: «Tche dâ *earê ndêma Ndjapâ*.»

¹⁸ Dokütchê ndêkê pa andjê wan tchô ndêkê e bha në la anyi në, ajuifu gâmbabô rê pä tche wâ alême tâ earê föla ânyê kë kâ wûn tchô lâme-a. ¹⁹ Andjê yû bha në la anyi në päkêdê: «Bechê ndê nyê kâ âtê? Ndê nyê tō rê pä nyê zî tchê zî tâ earê föla âtê? Tītisînê atōko kâ ndê tche wûn tchô angaâtê?» ²⁰ Bha në la anyi në tō rê ndênê päkêdê: «Ârâ wûnsê në pä modô ndê ârâ kâ, ânyê a zî tchê tâ earê föla. ²¹ Praâbalê atōko kâ ndê tche wûn tchô angaâtê, ârâ wûn-âbo sênê-a. Tchabâ kâ ndê âvrô la yê, ârâ wûn-âbo ndjê sênê-a. Nyê yû tchê, tche mbôtê yê tâ köchê në ndêkê to pō la tâ yê pâ pō ndê âwûn tchê!» ²² Bha në la anyi në tō rê kâko bëte andjê mbö wawa ajuifu. Bête ajuifu djêtê andjê pä, âdê ngâ akrê âwun tchê batê *Krîsiti*, a gro tchê lâ nda kê voga Ndjapâ ndê andjê. ²³ Bête rê kâ ndê bha në la anyi në tō rê päkêdê: «Tche mbôtê yê tâ köchê në, nyê yû tchê.»

²⁴ Afariziën kâ ê köchê ndê la yê vrô lâme tâ bichuû në, kâ tō rê sê tchê päkêdê: «Amö za ayîabâ sê Ndjapâ. Ârâ wûnsê në pä köchê lâme wâtê earê ngbongbo rê.» ²⁵ Tche tō rê ndênê päkêdê: «Âdê tche âwatê earê ngbongbo rê, më wûn-âbo sênê-a. Më wûnsê rê balê, më wâ alême tâ earê föla, praâbalê angaâtê më wûn tchô në.» ²⁶ Andjê tō rê päkêdê: «Tche mbö giamâ tâ zê? Tche vrô la zê në atōko?» ²⁷ Tche tō rê ndênê sê andjê päkêdê: «Më tō rê sê nyê dokütchê në, praâbalê nyê djêâbo rê-a. Bête giamâ kâ ndê nyê kâ nyîndê kê dje rê tâ täfo në? Nyenyê ndjê gbê, nyê nyîndê kê watê adjisipili ndê yê?» ²⁸ Andjê drô tchê, kâ tō rê päkêdê: «Momö kâ ndê âwatê djisipili ndê akrê lâme, ârâ wâtê adjisipili ndê *Möyize*. ²⁹ Ârâ wûnsê në pä Ndjapâ tō pō alême sê *Möyize*, praâbalê tchanê âtê, ârâ wûn-âbo sê tchô ndê tche tō tâ-a.» ³⁰ Köchê lâme tō rê ndênê sê andjê päkêdê: «Wunsa rê ndê âmbô rê pä tchêlê kûma azü djingili tâ kâ lâme: Nyê wûn-âbo sê tchô ndê tche tō tâ-a, dèkê tchetchê kâ ndê âvrô la mê!» ³¹ Ârâ wûnsê në pä Ndjapâ djêâbo a-earê ngbongbo rê-a. Praâbalê âdê ngâ akrê âlusê Ndjapâ, ânyê kë mbö rê ndê su yê nyîndê në, tchanê lâme, Ndjapâ dje tchê. ³² A djêâbo rê lo balê pä ngâ akrê vrô la ngâ earê föla ndê a zî tchê zî la rê në-a. ³³ Âdê köchê lâme âtoabô tō bhândê Ndjapâ-ê, tche wâbo ndêkê mbo ngâ rê balê-a.» ³⁴ Andjê tō rê ndênê sê tchê päkêdê: «Momö, a zî mö la ndundu tâ zê gbê lâ ngbongbo rê, ânyê momö kâ ndê ânyisê rê sê ârê?» Tchâme, andjê grô tchê atê sûwu.

Alêge a-earê föla

³⁵ Ndê Jezü djê rê pä afariziën grô köchê lâme në atê sûwu, Jezü ê kë gbô tchê ânyê kë yû tchê päkêdê: «Momö, mo zâ su zê sê *Modô ndê Akrê në?*» ³⁶ Tche tō rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, Modô ndê Akrê në dê tchabâ ndêkê pa më za su më sê tchê?» ³⁷ Jezü tō rê sê tchê päkêdê: «Mo wûn tchê në, akrê ndê mo

to pō la tchê âtê, tchetchê kâ.» ³⁸ Kâko tche tō rê päkêdê: «Gbölö Gbië, më zâ su më sê mö në.» Tche gûte tchâtchâ yê. ³⁹ Pânê Jezü tō rê päkêdê: «Më në atê bëche âtê ndêkê wa ngbanga, ndêkê pa a-earê föla wun tchô, ânyê azü ndê andjê wun tchô dotê andjê tâ a-earê föla.» ⁴⁰ Pânê ndê angâ afariziën ndê andjê sê ndola Jezü djê apö lâme, andjê yû tchê päkêdê: «Ârâ ndjê gbê, ârâ wâtê a-earê föla?» ⁴¹ Jezü tō rê ndênê sê andjê päkêdê: «Âdê nyê âwa alême tâ a-earê föla, kê mboabô ngbongbo rê tee-a. Praâbalê angaâtê nyê tō rê päkêdê: «Ârâ wûn tchô», dèkê gbô ngbongbo rê kâ lâ nyê.»

Ndoka pâ earê kê bata aëbro-ngbaga

10 Jezü tō rê päkêdê: «En-en, tâ lège në më tō rê sê nyê, akrê ndê tche liâbô li lâ manda gbadja ndê aëbro-ngbaga në ânyê kë kû dâpâ mbiti lâ ngâ kôbo ngbî, dèkê tche wâtê earê ngbâ, ânyê kë wâ ndjê tâ earê kê ndi rê. ² Praâbalê akrê ndê tche li lâ manda në, tche dâ earê kê bata aëbro-ngbaga. ³ Earê kê bata manda gbadja në âkro manda tâ yê, aëbro-ngbaga në dje tchêlê gî yê. Tche âe aëbro-ngbaga ndê yê la tâ yê la rê andjê, kê wutu la andjê atê sûwu. ⁴ Âdê tche âwutu la andjê gbê êsûwu, kê nê tchâtchu andjê, ânyê andjê za tchêngbâ yê, bëte andjê wûnsê tchêlê gî yê në. ⁵ Andjê zabô tchêngbâ ngâ akrê ndê ngâ gö ngbî balê tee-a, praâbalê andjê kpeadje tâ yê, bëte andjê wûn-âbo sê tchêlê gî yê-a.»

⁶ Jezü tō ndoka lâme sê andjê, praâbalê andjê djêâbo tchêlê pō ndê tche nyîndê kê to rê sê andjê lâme-a.

Jezü wâtê tchôtchô earê kê bata aëbro-ngbaga

⁷ Jezü tō rê päkêdê: «En-en, tâ lège në më tō rê sê nyê, mëmê kâ ndê âwatê manda gbadja ndê aëbro-ngbaga. ⁸ Azü gbê ndê andjê në dokütchê tâ mê, andjê wâtê a-earê ngbâ la a-earê kê ndi rê. Praâbalê aëbro-ngbaga në djêâbo andjê-a. ⁹ Mëmê kâ ndê âwatê manda gbadja në. Âdê ngâ akrê âli dândê mê, tchê tchadje lâ kuzü. Tchê liadje, kê wutuadje, ânyê kê gboadje rê ndêkê zi rê. ¹⁰ Earê ngbâ në kütü ndêkê zi ngbâ, kê won akrê, kê ndi rê. Mëmê, më në ndêkê pa azü wa la tchêlê sûwu, kê wa la rê âro masênê. ¹¹ Më wâtê tchôtchô earê kê bata aëbro-ngbaga. Tchôtchô earê kê bata aëbro-ngbaga gbötê tchêlê sûwu ndê yê bëte aëbro-ngbaga ndê yê. ¹² Akrê ndê tche wâbô wâtê earê kê bata aëbro-ngbaga, ânyê aëbro-ngbaga në wâbô wâtê andjê ye në la tâ yê, âdê tchetchê ndê tche mbo kütü kua bëte makatche lâme, tche âwun zogbô ndê tche nê, kê gbotê aëbro-ngbaga në, kê kpe-ê. Kâko zogbô në ku pâ andjê, ânyê kê wrêwrê tchêlê andjê katchôgbê. ¹³ Tche mbö kua në kütü bëte makatche, kê wûn-âbo nyonyo aëbro-ngbaga në-a. ¹⁴ Mëmê kâ ndê âwatê tchôtchô earê kê bata aëbro-ngbaga. Më wûnsê aëbro-

ngbaga ndê mê, ânyë aëbro-ngbaga ndê mê wûnsê mê, ¹⁵ batê rê ndê Bha mê wûnsê mê, ânyë mê wûn ndjê sê Bha mê. Më gbôtê tchîsûwu ndê mê bëte aëbro-ngbaga ndê mê. ¹⁶ Më kâ la angâ aëbro-ngbaga, praâbalë andjê sââbo lê gbadja âtê dâmba nê-a. Andjanê lâme, äwäpä më ka ndjê la andjê. Andjê djeadje tchêlê gï më, kâko andjê wadje kütû tê kpûlû aëbro-ngbaga balë, ânyë earê kê bata andjê wa kütû balë. ¹⁷ Bha mê nyindê mê bëte rê ndê më gbôtê tchîsûwu ndê mê, ânyë kâ kâ zâ rê. ¹⁸ Ngâ akrê balë jiabô tchîsûwu ndê mê tê më tee-a, praâbalë mëmê kâ ndê âgbotâ la tê më. Më kâ la gbôgbô ndêkê gbotê tchîsûwu ndê mê, kâ wâ ndjê la gbôgbô ndêkê kâ za rê. Kê zama ndê Bha mê zâ rê sê më kâ lâme.»

¹⁹ Tchêlê ajuifu kâ krê tchêlê tê yê bëte pö ndê Jezü tî rê lâme. ²⁰ Angbängbä angânê lê gütê andjê tî rê päkêdê: «Ngbongbo tchozö kâ lê yê, nyí âmbô tchê, bëte giamâ nyê dje tchê?» ²¹ Angânê tî andê andjê nê päkêdê: «Apö lâme dââbo apö ndê ngbongbo tchozö-a. Ngâ ngbongbo tchozö kûsê kâ vro la a-earê föla?»

Azû kôsê Jezü

²² Losê zi ndê âmbô tê gbölösânê wûtu nê. Azû sê lakê mbo kpûlû ndêkê gbotê gbölö nda Ndjapâ ngbî bëte Ndjapâ bhâ *Jerúzalêmo*. ²³ Jezü sê lakê nê tchâm-brönda ndê *gbölö nda Ndjapâ* ndê a ê rê tâ pä tchâm-brönda ndê Salomön. ²⁴ Ajuifu tâkpa ndê Jezü kâ tî rê sê tchê päkêdê: «Ârâ âkrê bëte mö zoo dalatchêbâ ânyë mo to lêge pö sê ârâ? Âdê momö kâ ndê âwâtê *Krîsiti* nê, amö to rê sê ârâ kraâ!» ²⁵ Jezü tî rê ndênê sê andjê päkêdê: «Mê tî rê sê nyê nê, praâbalë nyê zâbo su nyê sê mê-a. Arê ndê âto pö pä më, ädê akua ndê mê mbo rê la rê Bha mê. ²⁶ Praâbalë nyê zâbo su nyê sê mê-a, bëte nyê wâbo tê aëbro-ngbaga ndê mê-a. ²⁷ Aëbro-ngbaga ndê më djê tchêlê gï më, më wûnsê andjê ânyë andjê zâ tchêngbâ më. ²⁸ Më zâ *tchîsûwu ndê logbé logbé* sê andjê, andjê tchuabô balë tee-a, ânyë ngâ akrê balë krêabô andjê tchânê më tee-a. ²⁹ Rê ndê Bha mê zâ rê sê më wâ gbölö kâ rô arê gbê, ânyë ngâ akrê balë kûâbo sêkê krêa rê tchânê Bha mê-a. ³⁰ Mëmê la Bha mê, ârâ wâ balë.»

³¹ Ajuifu kâ kû tãme tê täfo nê ndêkê nye Jezü la rê. ³² Jezü tî rê sê andjê päkêdê: «Mê nyisê atchôtchô kua tê gbölösânê ndê âtô dândê Bha mê. Anêbâ lê gbâtê akua nê lâme kâ ndê nyê nyindê kê nye mê la tãme tê pö ndênê?» ³³ Ajuifu tî rê ndênê sê tchê päkêdê: «Âdêâbo bëte tchôtchô kua kâ ndê ârâ nyindê kê nye mö la tãme tê pö ndênê-a, praâbalë äwâtê pö ndênê ndê mo drö Ndjapâ. Bëte momö ndê mo wâtê akrê, mo mbôtê zê tê Ndjapâ.» ³⁴ Jezü tî rê ndênê sê andjê päkêdê: «A mbôâbo rê lê Mbëtî-ndië ndê nyê päkêdê: «Mëmê, më tî rê päkêdê: Nyê wâtê andjapâ.» ³⁵ Kâko azû ndê a tî pö Ndjapâ sê andjê lâme, ndië ê rê tê

andjê pä andjapâ, tchâme, Pö ndê Mbëtî Ndjapâ tî rê wâbo ndêkê r-a. ³⁶ Mëmê, Ndjapâ dî më ngbî ânyë kâ wân më atê bëche âtê. Nyê tî andê nye nê pä më drö Ndjapâ tî pö ndênê ndê më tî rê pä më wâtê Modô ndê Ndjapâ? ³⁷ Âdê më âmbôabô akua ndê Bha mê mbô-ê, nyê gâmbabô pö ndê më gâmba-ê. ³⁸ Praâbalë âdê më âmbô rê, ânyë nyê gâmbabô pö ndê më gâmba, äwäpä nyê gamba pö ndê akua ndê më mbô rê. Äwäpä nyê wûnsê nê, kê dje tchêlê nê pä Bha mê kâ balë la më, batê rê ndê më wâ ndjê balë la tchê.»

³⁹ Kâko andjê kâ pû köbo ndêkê za tchê, praâbalë tchê rô tê andjê. ⁴⁰ Jezü dôtê yê atê kalâ ngü ndê Jurudên, sê tchô ndê Jâan zâ *batême* tâ sê azû dokütchê lâme, kâ sê tchâme. ⁴¹ Angbängbä azû nê pu tchê. Andjê tî rê päkêdê: «Jâan mbôâbo ngâ *kpîngbî rê* balë-a, praâbalë apö gbê ndê tchê tî rê pä köchê âtê wâtê lêge nê.» ⁴² Tchâme, angbängbä azû zâ su andjê sê Jezü.

Kuzü Lazäre, agü Jezü

11 Ngâ köchê wâ alême la tâkömbô, rê yê wû pä Lazäre akrê gö ndê Betanî. Betanî nê wâtê yéyê gö ndê *Malê* la yûngâ yê Mârete. ² Malê dä êchê ndê tchê sû yömbö alême pä da Gbölö Gbië, ânyë kâ trö rê la su kûma yê lâme, tchetché kâ ndê güme nê Lazäre wâ la tâkömbô. ³ Anyînê nê wân tchô sê Jezü kâ tî rê päkêdê: «Gbölö Gbië, agü zê kâ la tâkömbô.» ⁴ Ndê Jezü djê rê, kâ tî rê päkêdê: «Tâkömbô nê lâme wâbo ndêkê pa tchê tchûtchü la rê-a. Praâbalë tâkömbô nê lâme wâ ndêkê pa azû lusê Ndjapâ lê köbosê nê, ndêkê pa lê köbosê nê, azû lusê Modô ndê Ndjapâ.»

⁵ Jezü nyindê Mârete la yûngâ yê Malê la Lazäre. ⁶ Ndê Jezü djê pö ndê tâkömbô ndê Lazäre nê, tchê kâ mbô lö bichuü sê tchô ndê tchê sê tãme. ⁷ Pânê tchê tî rê sê *adjisîpili* ndê yê päkêdê: «Azê dôtê azê atê Judê.» ⁸ Adjisîpili nê tî rê sê tchê päkêdê: «Earê kê nyisê rê, angangaâtê ajuifu bhâye nyindê kê nye mö la tãme, mo nyindê kâ kâ dotê zê atêe?» ⁹ Jezü tî rê ndênê sê andjê päkêdê: «La tchêdalo balë, dalo wâbo lînê lê könô gbê tchêpâ nê bichuü? Âdê ngâ akrê ânê la tchêdalo, kâ gûteabô da yê tee-a, bëte tchê wûn tchô ndêsê ngbänga ndê tchêbêche âtê. ¹⁰ Praâbalë âdê ngâ akrê ânê lê bütchî, tchê gûteadje da yê bëte ngbänga tchô wâbo lê yê-a.» ¹¹ Pânê ndê Jezü tî pö lâme, tchê kâ tî rê sê andjê päkêdê: «Agü azê Lazäre lölö, më eadje ndêkê jo tchê.» ¹² Adjisîpili tî rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, âdê tchê âlölö, tchê tchadje.»

¹³ Dêkê Jezü nyindê kâ to pö ndê kuzü Lazäre, praâbalë adjisîpili nê wûntî pä tchê tî pö ndê mbämbä lö.

¹⁴ Kâko Jezü tî rê kraâ sê andjê päkêdê: «Lazäre tchü nê. ¹⁵ Më wâ la mômô tê pö ndê nyê, bëte më sââbo bhâye tê lo nê lâme ndêkê tchê tchê-a. Rê lâme kâ ndê âzadje köbo sê nyê ndêkê gamba pö ndê më. Praâbalë

azə êê atê ndrotê yê!»¹⁶ Käko Tomä ndê a ê rê tâ yê pä mîë, tô rê sê angä yê adjisîpili päkêdê: «Azəzê ndjë, azə ë ngbâ yê ndêkê tchu la tchê!»

Jezü wätê kê jo ndê akuzü

¹⁷ Ndê Jezü wûtu ndola Betani, kë djê rê pä a chi Lazäre bhâlê cho akuzü âmbô rê nê lö voanê. ¹⁸ Betani wä kilômêtere vötaä la *Jerûzalêmo*. ¹⁹ Ädê käko ânyë angbängbä ajuifu nê ndêkê za gbôgbô tâ su Mârete la Malê bëte güme andjë ndê tche tchû lâme. ²⁰ Ndê Mârete djê rê pä Jezü kä lakê nê, tche ê lâ köbo yê, Malê sê andê ye nê bhâ tchâalê. ²¹ Mârete tô rê sê Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, âdê mo âsê alême tchâtê, güme mê tchuabô tee-a. ²² Praâbalê angaâtê mê wünsê nê pä, rə gbê ndê mo yûkû nê tchânê Ndjäpä, tchê kuadjê rê sê mö.» ²³ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Güme zö joadje lâ kuzü.» ²⁴ Mârete tô rê sê tchê päkêdê: «Mê wünsê nê pä tchê joadje lâ kuzü lâ lö ndêkê jo ndê akuzü sênê ndê tchêbêche krê.» ²⁵ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Mê wätê kê jo ndê akuzü, kë wä ndjë la tchîsûwu. Akrê ndê tche zâ su yê sê mê, âdændjë rê ndê tche tchû, tchê wadje la türû la yê. ²⁶ Akrê ndê tche wä la türû la yê, ânyë kë zâ su yê sê mê, tchê tchuabô balê tee-a. Mo gâmba pö lâme nê?» ²⁷ Mârete tô rê sê Jezü päkêdê: «Tê lège nê, Gbölö Gbië, mê gâmba rê nê pä mo wätê *Krîsiti*, Modô ndê Ndjäpä ndê tche wân tchê ndêkê nê atê bëche âtê.»

Jezü kî

²⁸ Pânê ndê Mârete tô rê käko, tche ê kë ê yûngä yê Malê, kë tô rê sê tchê lâ hûë päkêdê: «Earê kê nysisê rə wûtu nê, tche kä lakê e mö.» ²⁹ Ndê Malê djê rê, tche âlafô wândâ wândâ kë kpê pu Jezü. ³⁰ Dêkê Jezü lâbo lâ yëyë gö nê dämba-a, gbô tchê kë bhâ sênê ndê Mârete gbô tchê tâ lâme. ³¹ Ajuifu ndê andjë sê bhâ tchâalê ndrotê Malê lakê za gbôgbô tâ su yê lâme, andjë âsê wun rê ndê Malê âlafô wândâ wândâ ânyë kë wûtu, andjë wûtu kë zâ tchêngbâ yê. Andjë wüntî pä tche âe atêpä cho akuzü nê ndêkê kî. ³² Malê wûtu sê tchô ndê Jezü sê tâ. Ndê Malê âsê wun Jezü kë gûte tchâtchâ yê, kë tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, âdê mo âsê alême tchâtê âtê, güme mê tchuabô tee-a.» ³³ Ndê Jezü wûn Malê la kî la ajuifu ndê andjë zâ tchêngbâ yê, nyonyo rôpâ yê, ânyë tchêlê kûma yê djîngili. ³⁴ Tche yû andjë päkêdê: «Nyë chi tchê bhâ tchêbâ?» Andjë tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, amô nê kë wun-adjê rê.» ³⁵ Jezü kî. ³⁶ Käko ajuifu tô rê päkêdê: «Tche wä alême tâ lège agü Lazäre!» ³⁷ Angânê lâ gûtê andjë tô rê päkêdê: «Tche jî la a-earê föla, tche wâbo ndêkê kitê köbo ndêkê pa Lazäre tchu?»

Jezü jö Lazäre lâ kuzü

³⁸ Jezü kä wä la nyonyo tê gbölösênê, tche ê atêpä cho kuzü nê. Cho kuzü nê wä bhâlê ngö täme ndê a bë manda nê la ngä gbölö täme. ³⁹ Jezü tô rê päkêdê: «Nyë rö täme lâme chi!» Mârete, nyînhê kuzü nê tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, tchâfo yê fôfö. Voanê lö yê kë âtê.» ⁴⁰ Jezü tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Mê tôâbo rê âme sê mö pä, âdê mo âza su zö sê mê kê wun-adjê gbölö gbôgbô ndê Ndjäpä?» ⁴¹ A rô täme lâme-ê, Jezü kënga la yê atê lafô kë tô rê päkêdê: «Bha mê, mê zä ayîabâ sê mö bëte mo djê mê nê. ⁴² Mê wünsê nê pä mo djê mê logbê. Mê tô rê käko bëte azü ndê andjë tâkpa ndrotê mê âtê, ndêkê pa andjë gamba rê pä momö kë ndê âwân mê.» ⁴³ Pânê Jezü ôn ngbôö päkêdê: «Lazäre, wûtu-ê!» ⁴⁴ Lazäre wûtu lâ cho kuzü nê-ê, a güä ada yê la akônô yê la tchâtchû yê la lâba ndê rə nê wû pä lèn-en. Jezü tô rê sê andjë päkêdê: «Nyë zü arê lâme tâ yê, kë gbôtê yê tche gû etê.»

Azü nyîkrê pö ndêkê won Jezü

(Mat 26.1-5; Mar 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Angbängbä ajuifu ndê andjë nê ndêkê wun Malê, ânyë kë wûn rə ndê Jezü mbô rê lâme, andjë zâ su andjë sê tchê. ⁴⁶ Praâbalê angânê ê kë gbô *afariziën* kë tô pö ndê rə ndê Jezü mbô rê lâme sê andjë. ⁴⁷ Käko agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjäpä la afariziën ê gbölö kpûlû ndê a-earê kê wa ngbanga ndê ajuifu, kë tô rê päkêdê: «Köchê âtê mbô *akpîngbî rə* tâ gbölösênê, giamâ kë ndê azê mbo rê?» ⁴⁸ Ädê azê âg-botâ käko, azü gbê zadje su andjë sê tchê. *Azü ndê Rô-mo* nêadjê ndêkê ndi gbölö nda Ndjäpä ndê azê la azü gö ndê azê!» ⁴⁹ Ngânê balê lâ gûtê andjë ndê rə yê wû pä Käyîfu ndê tche wätê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjäpä lâ ngü nê lâme, tche tô rê sê andjë päkêdê: «Nyë wûn-âbo sê rə balê lînê-a!» ⁵⁰ Nyë wûn-âbo sênê pä, ädäka ndêkê pa ngä akrê balê tchu lâ kpâlâ azü gö nê, käko ânyë azü gö nê gbê tchuabô tchû-î.» ⁵¹ Apö ndê Käyîfu tô rê lâme tôâbo bhândê yê-a. Praâbalê batê rê ndê tche wätê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjäpä lâ ngü nê lâme kë ndê tche tô ndêma Ndjäpä. Tche tô rê pä Jezü wä ndêkê tchu bëte azü gö ndê ajuifu. ⁵² Tche wâbo ndêkê tchu kütü bëte azü gö ndê ajuifu nê-a, praâbalê tche wä ndjë ndêkê tchu bëte abechê ndê Ndjäpä gbê ndê andjë krê tchêlê tâ andjë katchôgbê, ndêkê pala andjë sênê balê.

⁵³ Kpö lo nê lâme kë ndê andjë nyîkrê rê ndêkê won Jezü. ⁵⁴ Käko Jezü kôsê nê ndêkê nê kraâ lâ la ajuifu gbê. Tche gbô tchâme kë ê ndola dälä lâ ngä gö ndê a ê rê tâ pä Êfrâyîme. Tche sê la adjisîpili ndê yê ngbâ angä alö.

⁵⁵ Lö kpûlû ndê ajuifu ndê a ê rê tâ pä *Pâke* ndô nê. Angbängbä azü lâ agö ê atê Jerûzalêmo dokütchê tô lö

kpülü nê ndêkê djutu kâkpö ndê andjê, ânyê kê gro lâ la Ndjapâ. ⁵⁶ Andjê pû Jezü lâ *gbölö nda Ndjapâ*, kê tô rê lâ gbâtê andjê päkêdê: «Nyê wûn rê atôko? Tchê nœadje ndê kpülü âtê?» ⁵⁷ Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la afarizîen zâma päkêdê: «Âdê ngâ akrê âwunsê nê ndê Jezü sê tâ, äwäpä tche kra tü azê ndêkê pa a za tchê-ê.»

Malê sü yömbö pâ da Jezü

(Mat 26.6-13; Mar 14.3-9)

12 Lö mindûu manê balê dokütchê tâ lö *kpülü ndê Pâke*, Jezü ê atê Betani, gö ndê Lazäre ndê tche jô tchê lâ kuzü alême. ² A mbô kîzî bête Jezü bhâye. Mârete kê ndê âtô tchêlê kîzî nê ânyê Lazäre sê lâ gûtê azü ndê andjê sê lakê zi kîzî la Jezü. ³ *Malê* zâ ngâ yömbö ndê gbölö ngîrî, ndê a mbô rê la chêchê da yö ndê a ê rê tâ pâ nâre, tche sû rê pâ da Jezü ânyê kê trô rê la su kûma yê. Tchâfo nê zâ tchâalê nê gbê. ⁴ Jüdüse İsikariyôte, ngâ *djisîpili* ndê Jezü ndê tche wâ ndêkê yosê Jezü tô rê päkêdê: ⁵ «Bête giamâ kê ndê a kâbô yömbö âtê kê ngbâ mîë-makêche ngbangbo vötaâ † ndêkê kû rê sê a-earê yûkü?» ⁶ Pö ndê tche tô rê lâme, nyîabo sênê pâ tche wûn nyonyo a-earê yûkü-a, praâbalê tche wâtê earê ngbâ. Bête a zâ kâdjâ-makêche ndê azü gbê sê tchê ndêkê wun tchô pânê. Tchê zî ngbâ makêche ndê a kû rê lâ kâdjâ-makêche nê. ⁷ Praâbalê Jezü tô rê päkêdê: «Nyê gbôtê Malê gii-î! Tchê mbô rê lâme kâko ndêkê sê bête lö kê chi mê! ⁸ Nyê kê la a-earê yûkü lâme logbê, praâbalê mê sêâbo lâ gûtê nyê logbê-a.»

Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ nyîndê kê won Lazäre

⁹ Gbölö kpülü ndê ajuifu djê rê pâ Jezü kê bhâ Betani, kpülü azü ê bhâye. Andjê êâbo bhâye ndêkê wun kütü Jezü-a, praâbalê andjê ê ndjê ndêkê wun Lazäre ndê Jezü jô tchê lâ kuzü alême. ¹⁰ Kâko agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ nyîkrê rê lâ gbâtê andjê ndêkê won ndjê Lazäre, ¹¹ bête ajuifu gbotê kê nê ngbâ andjê, ânyê kê zâ su andjê sê Jezü.

Jezü lî atê Jerûzalêmo

(Mat 21.1-11; Mar 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Lö balê pânê, angbängbâ azü ndê andjê nê ndê kpülü ndê Pâke djê rê pâ Jezü ânê atê *Jerûzalêmo*; ¹³ andjê kû akôlo-kâdâ kê zâ köbo Jezü la rê ndêkê pö ndê yê. Andjê tâ wârê päkêdê: «A vöga gbölö ndê Ndjapâ! Äwäpä Ndjapâ e tchôtchô pö pâ akrê ndê tche nê la rê Gbölö Gbië, akrê nê lâme wâtê gbië ndê Isarayêle ††.» ¹⁴ Jezü gbö ngâ ê kûndie kê sê pâ yê batê rê ndê a mbô rê lâ Mbêti Ndjapâ päkêdê:

¹⁵ «Gö ndê *Siyön*, wawa mboabô mö mbô-ê!

Bête gbië ndê zê kê lakê nê.

Tche sê pâ ngâ ênê kûndie ‡.»

¹⁶ Lê kêsâ nê, adjisîpili ndê yê djêâbo tchêlê nê-a. Praâbalê sênê ndê a luadje sê Jezü kê ndê, sê pö ndê Mbêti Ndjapâ tô rê alême tâ pö ndê yê tê lâ andjê, ânyê arê nê mbô tâ yê gundêssê nê.

¹⁷ Angbängbâ azü ndê andjê sê ndrotê yê, lo nê ndê tche ê Lazäre ndêkê wutu lâ cho kuzü êsûwu, ânyê kê jô tchê lâ kuzü, andjê tô pö ndê rê ndê andjê wûn rê.

¹⁸ Azü djê pö ndê *akpîngbî rê* ndê Jezü mbô rê, bête rê kê ndê angbängbâ azü zâ köbo Jezü. ¹⁹ Kâko *afarizîen* tô rê lâ gbâtê andjê päkêdê: «Nyê wûn rê tchâme nê pâ ngâ rê ndê nyê kê mbo rê wâbo-a. Azü gbê zâ tchêngbâ yê.»

Angâ agerêke nyîndê kê wun Jezü

²⁰ Angâ agerêke kâdje lâ gûtê azü ndê andjê ê ndêkê voga Ndjapâ lâ kpülü bhâ Jerûzalêmo. ²¹ Andjê ê kê gbô Filîpe, tche wâtê akrê gö ndê Betesayidâ ndê âwâ lâ agö ndê Galilê, andjê yû tchê päkêdê: «Gbölö akrê, ârâ nyîndê kê wun Jezü.» ²² Filîpe ê kê tô rê sê Anderê, andjê pâlatê andjê kê ê ndêkê to rê sê Jezü. ²³ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Dalo ndêkê pa a lusê *Modô ndê Akrê* wûtu nê. ²⁴ En-en, tâ lêge nê mê tô rê sê nyê: Âdê ngâ ndjî rægü balê âte lâ cho ânyê kê tchûâbô tchû-ê, ârê âwa la kütü yê. Âdê ndjî rægü lâme âtchu, ârê âkâ le alêlê nê tâ gbölôsênê. ²⁵ Akrê ndê tche nyîndê tchîsûwu ndê yê, âyuadje tâ yê. Praâbalê akrê ndê tche kôsê tchîsûwu ndê yê pâ cho âtê, tchê batadje rê bête *tchîsûwu ndê logbê logbê*. ²⁶ Âdê ngâ akrê ânyîndê kê mbo kua ndê mê, äwäpä tche za tchêngbâ mê, ndêkê pa sê tchô ndê mê sê tâ, tche sê ndjê tâ. Âdê ngâ akrê âmbo kua ndê mê, Bha mê luadje sê yê.»

Jezü tô pö ndê kuzü yê

²⁷ «Angaâtê su mê wâ nê ngbîî, mê âto rê atôko: «Bha mê, tcha mê lâ arê ndê ânê âtê!» Praâbalê kütü bête dalo nê lâme kê ndê mê nê. ²⁸ Bha mê, amö lusê rê zê.» A djê tchêlê ngâ gî bhâ lafô päkêdê: «Mê lûsê rê zê nê, mê âkâ lusê nê tâ täfo nê.» ²⁹ Kpülü azü ndê andjê sê tâ ânyê kê djê tchêlê gî nê lâme, andjê tô rê päkêdê: «Nyîvrö kê ndê âsoa.» Angânê tô rê päkêdê: «Ngâ *ânje* kê ndê âto pö sê tchê!» ³⁰ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Tchêlê gî ndê âkî lâme âkîâbo bête mê-a, praâbalê âkî bête nyê. ³¹ Angaâtê kê ndê a wa ngbanga ndê azü tchêbêche. Angaâtê kê ndê a za makündji ndê tchêbêche âtê †† kê yi tchê atê sûwu. ³² Andê me nê, âdê a âkenga la mê bhâ lafô nê, mê djeadje la azü gbê pu mê.» ³³ Jezü tô pö lâme kâko ndêkê nyisê köbo kuzü ndê tche wâ ndêkê tchuadje la rê.

† Nyê dî 6.7. †† Nyê dî Aps 118.25-26.

‡ Nyê dî Zak 9.9. †† Gbië ndê tchêbêche âtê dâ Jâbolo.

³⁴ Kpûlû azü lâme tô râ sê tchê päkêdê: «Lê Mbëti-ndië ârâ wûnsê në pä *Krîsiti* âsêadje pii etê. Tchitchi sênê atôko kä ndê mo tô râ pä a âkenga la Modô ndê Akrê atê lafô? Modô ndê Akrê në dâ tchabâ?» ³⁵ Jezü tô râ ndênê sê andjê päkêdê: «Gbô ngbänga kä lâ gbâtê nyê ndê kpîékpié lö. Äwäpä nyê në ndêsê në, ndê gbô râ wâ ndrotê nyê lâme, ndêkê pa bübü tchô troabô nyê trô-ê. Bête akrê ndê tche në lâ bübü tchô, tche wûn-âbo sê tchô ndê tche e tâ-a. ³⁶ Ndê gbô ngbänga në ndêpo ndrotê nyê lâme, äwäpä nyê za su nyê sê tchê ndêkê pa nyê watê abechê ndê ngbänga.»

Ajuifu kôsê kä za su andjê sê Jezü

Pänê ndê Jezü tô râ sê andjê käko, tche ê kä zâtê yê wü tê andjê. ³⁷ Ndê Jezü mbô akpîngbî arê tchâtchu andjê lâme käko, praâbalê andjê zâbo su andjê sê tchê-a. ³⁸ Käko pö ndê Ezayî *earê ndêma Ndjapâ* tô râ alême mbô gundêsê në; tche tö râ päkêdê:

«Gbölö Gbië, tchabâ âgamba pö ndê ârê?

Gbölö Gbië nyisê gbôgbô ndê yê sê tchabâ †?»

³⁹ Andjê wâbo ndêkê za su andjê sê Jezü-a, ârê kä ndê Ezayî kä tô ndjê râ päkêdê:

⁴⁰ «Ndjapâ mbô andjê tê a-earê föla,

kä gûâ kä wunsê rê ndê andjê,

ndêkê pa andjê wûn-âbo rê wûn la lala andjê-ê,

ndêkê pa andjê djeabô tchêlê në djê lâ köbosê kä

wunsê rê ndê andjê-ê,

kä djeabô tê andjê djê pu tchê-ê,

ânyê tche tcha andjê lâ têkömbô ndê andjê ††.»

⁴¹ Ezayî tö pö lâme alême bëte tche wûn köbo ndê Jezü wâ gbölö ânyê kä tö pö ndê yê. ⁴² Dêkê, lâ gûtê amakündji ndê ajuifu, angbängbä angânê zâ su andjê sê Jezü, praâbalê andjê nyîâbo sênê kraâ lâ la azü-a, bëte andjê mbô wawa afariziën ndêkê pa andjê groabô andjê grô lâ anda kä voga Ndjapâ-ê. ⁴³ Bête andjê nyîndê kä lusâtê andjê, ndê âtô dændê azü kä rôpâ anê ndê âtô bhândê Ndjapâ.

Pö ma Jezü kä ndê âwa ngbanga

⁴⁴ Jezü tô râ ngbôo päkêdê: «Ädê ngâ akrê äza su yê sê mê, ädêâbo mëmê la kütü mê kä ndê tche zâ su yê sê mê-a. Praâbalê tche zâ ndjê râ sê tchanê ndê tche wân mê. ⁴⁵ Akrê ndê tche wûn mê, tche wûn ndjê tchanê ndê tche wân mê në. ⁴⁶ Mê wâtê ngbänga, më në atê bëche ndêkê pa akrê ndê tche zâ su yê sê mê, sêabô sê lâ bübü tchô-ê. ⁴⁷ Ädê ngâ akrê ädje pö ndê mê, ânyê kä mbôâbô rê mbô gundêsê në-ê, ädêâbo mëmê kä ndê âwadje ngbanga lâ küma yê-a. Bête më nëâbo ndêkê wa ngbanga lâ küma azü tchêbêche âtê-a, praâbalê më në ndêkê tcha andjê lâ kuzü. ⁴⁸ Akrê ndê tche kôsê mê ânyê kä mbôâbô rê mbô gundêsê

† Nyê dî Eza 53.1,

†† Nyê dî Eza 6.9-10,

apö ndê mê, tche kä la earê kä wa ngbanga ndê yê tâ. Pö ndê më tô râ alême kä, pö në lâme kä ndê âwadje ngbanga lâ küma yê tê lö në ndê tchêbêche krê.

⁴⁹ Bête më tôâbo pö ndê âtô bhândê mê la tê mê-a, Bha më ndê tche wân mê kä ndê âzâma sê më ndêkê to pö ndê më wâ ndêkê to râ, la apö ndê më wâ ndêkê nyisê në. ⁵⁰ Mê wûnsê në në pä kä zama ndê yê zâ tchîsûwu ndê logbê logbê. Käko pö ndê më to râ, më tö râ ndjê tiî batê râ ndê Bha më tô râ sê mê.»

Jezü djütu da adjisîpili ndê yê

13 Lö balê ndêkê pa a mbo *kpûlû ndê Pâke*, Jezü wûnsê në pä dalo ndê yê wûtu në ndêkê pa tche gbotê tchêbêche âtê, kä ka pu Bha në. Jezü lâme ndê tche nyîndê azü ndê yê logbê pä cho âtê, tche ânyîndê andjê käko ndjoa êtê manê. ² Jezü la adjisîpili ndê yê sê lakê zi kîzî ndê tchêndêgölo. Dêkê *Jâbolo* zâ râ në tê su Jüdâse, modô ndê Chemôn Îsikariyôte, ndêkê pa tche yosê Jezü. ³ Jezü wûnsê në pä Bha në gbôtê arê në gbê êtchânê yê, kä wûn ndjê sênê pä tche tö alême bhândê Ndjapâ, tchê kä doadje ndjê tê yê pu Ndjapâ. ⁴ Jezü âlafô tê ma kîzî në, kä zü krê lâba ndê yê, kä zâ ngâ kükû-lâba kä î tchêlê yê la râ. ⁵ Pänê tche sù ngû lâ gbölö chembê, kä jêtê kä djutu da *adjisîpili* ndê yê la râ, ânyê kä trô râ la kükû-lâba ndê tche î tchêpâ lâba ndê yê la râ lâme. ⁶ Jezü wûtu êtê Chemôn-Pîère, tche tô râ sê Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, momö, mo nyîndê kä djutu da mê?» ⁷ Jezü tô râ sê tche päkêdê: «Rê ndê mê mbo râ âtê, mô wun-abô sê rê lângâ angaâtê tee-a, praâbalê mô djeadje tchêlê në tângâlo.» ⁸ Pîère tô râ ndênê sê tchê päkêdê: «Ädêabô käko balê tee-a, mô djutuabô da mê tee-a!» Jezü tô râ sê tchê päkêdê: «Ädê më âdjutuabô da zê djütu, dêkê ngâ rê balê ndê âkä pâla mê la mö wabô tee-a.» ⁹ Chemôn-Pîère tô râ sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, ârê âdê käko, amö djutuabô kütü da mê djütu-î, praâbalê amö djutu ndjê akônô mê la küma mê!» ¹⁰ Jezü tô râ sê tchê päkêdê: «Akrê ndê tche djütu kütê yê në, tche kä wâbo ndêkê djutu kütê yê-a, praâbalê tche wâ kütü ndêkê djutu da yê, bëte tche grô në gbê. Dêkê kütê nyê grô në, praâbalê ädêâbo nyenyê gbê-a.» ¹¹ Bête Jezü wûnsê akrê ndê tche wâ ndêkê yosê yê në, bëte râ kä tche tô râ päkêdê: «Ädêâbô nyenyê gbê kä ndê kütê nyê grô lâme-a.»

¹² Pänê ndê Jezü djütu da andjê gbê âkä, tche kä yü lâba ndê yê ëngbânê, ânyê kä kä atê ma kîzî në. Tche tô râ sê andjê päkêdê: «Nyê wûnsê dju rê ndê më mbô râ tê nyê âtê në? ¹³ Nyê ë mê pä «Earê kä nyisê rê» la «Gbölö Gbië», nyê tö râ la köbo në, bëte mëmê kä tê lêge në. ¹⁴ Ädê mëmê ndê më wâtê Gbölö Gbië la Earê kä nyisê rê âdjutu da nyê, nyenyê ndjê gbê äwäpä nyê djutu da nyê lâ gbâtê nyê la angâ nyê. ¹⁵ Mê nyisê në sê nyê käko, ndêkê pa nyê mbo ndjê râ käko, batê râ

ndê më mbô rē tē nyē. ¹⁶ En-en, tē lēge nē më tō rē sē nyē, earē kua wābo gbölö kē rō gbölö akrē ndê yē-a, âdändjē *badjāngele* wābo gbölö kē rō akrē ndê tche wān tchē-a. ¹⁷ Nyē kã la mômô, âdē nyē âwunsē arē lāme, ânyē kē mbô rē gundâsē nē. ¹⁸ Mē tōâbo pō âtā bēte nyēnyē gbē-a. Mē wūnsē andjanē ndê më dī andjē. Praābalē äwāpā pō lē Mbētī Ndjapā mbo tē lēge nē ndê âtō rē pākēdā: «Akrē ndê ârā la tchē zī rē balē, tche wātē earē kē kosē mē †.» ¹⁹ Mē tō rē sē nyē angaātē, dokūtchē ânyē rē nē wutu ndêkē pa âdē rē lāme âsē wutu, nyē gamba rē pā «Mē kã tâ.» ²⁰ En-en, tē lēge nē më tō rē sē nyē, akrē ndê tche zā ngā akrē ndê më wān tchē bhândē yē, dēkē mēmē kã tche zā mē la tē mē bhândē yē. Akrē ndê tche zā mē bhândē yē, tche zā akrē ndê tche wān mē bhândē yē nē.»

Jezū tō rē pā Jūdāse yoadje sē anyē

²¹ Pā pō lāme, su yē wā ngbī, tche tō rē kraā pākēdā: «En-en, tē lēge nē më tō rē sē nyē, ngānē balē lē gūtē nyē yoadje sē mē.» ²² Adjisīpili sē lakē wun angā andjē, kē sē lakē yutā andjē lē gbātē andjē ndêkē wunsē akrē ndê tche tō pō ndê yē lāme. ²³ Ngā djisīpili lē gūtē andjē ndê Jezū nyīndē yē tē gbölösānē sē ndrotē Jezū. ²⁴ Chemôn-Piēre mbô kōnō yē sē tchē ndêkē pa tche yu Jezū pā, tchabā kã ndê tche tō pō ndê yē lāme? ²⁵ Djisīpili ndê tche sē ndrotē Jezū nē lāme yū tchē pākēdā: «Gbölö Gbiē, tchabā kã?» ²⁶ Jezū tō rē sē tchē pākēdā: «Akrē ndê mē ndroadje ndōma māpa lē sāpu ânyē kē zadje rē sē tchē, dēkē tchetchē kã.» Pānē Jezū zā ndōma māpa ndê tche ndrō rē lē sāpu lāme, kē zā rē sē Jūdāse, modō ndê Chemōn İsikāriyōte. ²⁷ Pānē ndê Jūdāse zā ndōma māpa nē, *Satāa* lē lē yē. Jezū tō rē sē tchē pākēdā: «Rē ndê mo nē ndêkē mbo rē lāme, amō mbo rē wāndā wāndā.» ²⁸ Ngā akrē balē lē gūtē azū nē ndê andjē sē ma kizī nē lāme, ndê tche djē tchēlē pō ndê Jezū tō rē lāme sēâbo-a. ²⁹ Batē rē ndê Jūdāse wātē earē kē wun tchō pā kējā-makətche ndê andjē gbē, kãko angā adjisīpili wūntī pā Jezū wān tchē ndêkē yo kizī bēte kpülü nē, âdändjē ndêkē pa tche kē ngā rē sē a-earē yūkū. ³⁰ Ndê Jūdāse zā ndōma māpa lāme, tche wūtu gasa-ē, dēkē tchō bū nē.

Tāfo ndiē

³¹ Ndê Jūdāse rō etē, Jezū tō rē pākēdā: «Angaātē a lūsē *Modō ndê Akrē* nē, ânyē a lūsē Ndjapā lē kōbosō yē nē. ³² [Âdē a âlusē Ndjapā lē kōbosō yē.] Ndjapā lu- adje sē Modō ndê yē lē yē la tē yē angangaātē. ³³ Abechē ndê mē, gbō mē kã po lē gūtē nyē ngbā kpīēkpīē lō. Nyē puadje mē. Pō ndê më tō rē sē ajuifu alēme, më tō ndjē rē sē nyē gbē pākēdā: «Sē tchō ndê më e tâ, nyē wābo ndêkē e tâ-a.» ³⁴ Mē âza ngā tāfo ndiē sē nyē, äwāpā nyē nyīndē angā nyē lē gbātē nyē.

† Nyē dī Aps 41.10.

Batē rē ndê më nyīndē nyē, äwāpā nyē nyīndē angā nyē lē gbātē nyē. ³⁵ Âdē nyē ânyīndē angā nyē lē gbātē nyē, kãko azū gbē wun- adje sēnē pā nyē wātē adjisīpili ndê më.»

Jezū tō rē pā Piēre vuadje sē anyē

(Mat 26.31-35; Mar 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Chemôn-Piēre yū tchē pākēdā: «Gbölö Gbiē, mo âe atē tchēbā?» Jezū tō rē ndēnē sē tchē pākēdā: «Sē tchō ndê më e tâ, mo wābo ndêkē za tchēngbā më angangaātē-a, tēngālo ânyē mō zadje tchēngbā më.» ³⁷ Piēre yū tchē pākēdā: «Gbölö Gbiē, bēte giamā mo tō rē pā më wābo ndêkē za tchēngbā zē angangaātē? Mē kã ēsē kē tchu bēte mō.» ³⁸ Jezū tō rē sē tchē pākēdā: «Mo wā ēsē kē tchu bēte mē? En-en, tē lēge nē më tō rē sē mō, dokūtchē ndêkē pa kō ngötō kī, mō vuadje sē më sūsūnē vōtā.»

Jezū wātē kōbo ndê âe atēndē Bha

14 Jezū tō rē pākēdā: «Su nyē djīngiliabō djīngili-! Nyē zā su nyē sē Ndjapā, kē za ndjē su nyē sē mē. ² Bhā tchāalē ndê Bha mē, sē tchō ngbā tē gbölösānē. Ârē âdēabō dē kãko, dēkē mē toabō rē sē nyē alēme pā mē eadje ndêkē nyikrē ngā tchō bēte nyē tee-a. ³ Âdē më âe kē nyikrē tchō bēte nyē, më kadje ngbā mē ndêkē kē nyē potē mē, ânyē sē tchō ndê më sē tâ, nyēnyē ndjē gbē, nyē sē ndjē tâ. ⁴ Sē tchō ndê më e tâ âtē, nyē wūnsē kōbo nē nē.» ⁵ Tomā tō rē sē tchē pākēdā: «Gbölö Gbiē, ârā wūn-âbo sē tchō ndê mo e atē tâ lāme-a. Ârā âwunsē kōbo nē tchītchīnē atōko?» ⁶ Jezū tō rē sē tchē pākēdā: «Mē wātē kōbo nē la lēge pō la tchīsūwu. Ngā akrē balē wābo ndêkē e pu Bha mē lē ngā kōbo ngbī-a, kütū lē kōbosō mē. ⁷ Âdē nyē âwunsē mē, nyē wun- adje ndjē sē Bha mē. Âtō tē tchō angēta, nyē wūnsē yē nē, kē wūn ndjē tchē nē.»

⁸ Filīpe tō rē sē tchē pākēdā: «Gbölö Gbiē, amō nyisē Bha sē ârē ânyē tē ârē kra.» ⁹ Jezū tō rē sē tchē pākēdā: «Filīpe, ndê më gū lē gūtē nyē nē, mo wūn-âbo sē mē dāmba? Akrē ndê tche wūn mē, dēkē tche wūn Bha mē nē. Bēte giamā mo yū më pākēdā: «Amō nyisē Bha sē ârē?» ¹⁰ Mo gāmbabō rē dāmba pā më kã balē la Bha mē, ânyē Bha mē kã ndjē balē la mē? Apō ndê më tō rē sē nyē tōâbo bhândē mē la tē mē-a. Bha ndê tche wā balē la mē kã ndê âmbo kua ndê yē la tē yē. ¹¹ Äwāpā nyē gamba pō ndê më tō rē pākēdā: Mē kã balē la Bha mē, ânyē Bha mē kã ndjē balē la mē. Âdē nyē âgambabō rē gamba, praābalē äwāpā nyē gamba rē lē kōbosō akua ndê më mbō rē. ¹² En-en, tē lēge nē më tō rē sē nyē: Akrē ndê tche zā su yē sē mē, tchē mboardje arē ndê më mbō rē lāme. Tchē âkã mbo rē âro anē âtē, bēte mē âgūgū atē ndrotē Bha mē.

¹³ Rē gbē ndê nyē yuadje kū nē la rē mē, më mboardje

rê ndâkê pa azü lusê Bha mê lâ köbosê Modô në.
 14 Âdä nyê âyukû ngâ rə la rə mê, mê mboadje rə.»

Jezü tö pö ndâkê wan Kpîki Yîngö

15 «Âdä nyê ânyindê mê, kê batadje andië ndê mê.
 16 Mê yuadje Bha mê ndâkê pa tche za ngâ akrə ngbî, tche za könô sê nyê ânyê kê sê ndrotê nyê pii etê.
 17 Tche wätê *Yîngö* ndê tche to lège pö, ânyê azü tchêbêche wâbo ndâkê gamba pö ndê yê-a, bête andjê wûn-âbo tchê-a, ânyê kê wûn-âbo sê yê-a. Praâbalê nyenyê ndê nye në, nyê wûnsê yê nâ, bête tche kê ndrotê nyê ânyê tche kê lâ nyê. 18 Mê gboabô tâ nyê tâ awüntêwün tee-a, mê kadje pu nyê. 19 Lâ kpîkpië lö, azü tchêbêche kê wun-abô mê tee-a. Praâbalê andê nye në, nyê wun-adje mê. Bête mê kê la tchîsûwu, nyenyê ndjê gbê, nyê wadje la tchîsûwu. 20 Âdä lo në âwutu nâ, nyê wun-adje sê nâ pä mêmê la Bha mê, ârâ wä balê ânyê nyê wä balê la mê, ânyê mê wä ndjê balê la nyê. 21 Akrə ndê tche nyîndê mê, tche dâ akrə ndê tchê bata andië ndê mê, ânyê kê mbo rə gundâsê në. Bha mê nyiadje ndê akrə ndê tche nyîndê mê. Mêmê ndjê gbê mê nyiadje ndê yê, kê madje tâ mê sê tchê.»
 22 Jüdâse, ndê tche wä ngbî tâ İsikariyôte, tô rə sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, bête giamâ mo nyîndê në pä kütü ârâ kê ndê mo matê zə sê ârâ, ânyê kê mâbô tâ zə mâ sê azü tchêbêche-ê?» 23 Jezü tô rə sê tchê päkêdê: «Âdä ngâ akrə ânyindê mê, tchê mboadje rə gundâsê pö ndê mê. Bha mê ndjê gbê nyiadje ndê yê, mêmê la Bha mê, ârâ eadje ndâkê sê bhândê yê.
 24 Akrə ndê tche nyîabô nyîndê mê, tchê mboabô rə gundâsê pö ndê mê tee-a. Pö ndê nyê djê rə âtə, âtôâbo bhândê mê-a, ätö bhândê Bha mê ndê tche wân mê. 25 Mê tô pö âtə sê nyê alême nâ, ndê gbô mê sê ndrotê nyê. 26 Praâbalê earê kê za könô sê nyê, ndê tche dâ *Kpîki Yîngö* ndê Bha wan-adje tchê la rə mê, tchê nyiadje sê arə gbê sê nyê, ânyê kê mboadje rə pä arə gbê ndê mê nyîsê në alême sê nyê sê nâ te lâ nyê.
 27 «Mê gbötê ziti su sê nyê, ziti su ndê mê wä la rə kê ndê mê zâ rə sê nyê. Mê zâbo rə sê nyê batê rə ndê tchêbêche za rə sê nyê-a. Âwâbo pä tchêlê küma nyê djingili-a, ânyê su nyê wâbô ndjê wä la wawa-ê. 28 Nyê djê rə ndê mê tô rə alême nâ päkêdê: «Mê âgu, praâbalê mê kadje pu nyê.» Âdä nyê ânyindê mê alême, nyê wadje la mômô tâ pö ndê nâ ndê mê gû atêndê Bha mê, bête Bha mê wä gbölö kê rə mê. 29 Mê nyîndê kê to pö ndê arə lâme sê nyê angaâta, dokütchê ânyê arə në wutu, ndâkê pa âdä rə në âsê wutu, nyê gamba rə la pö në. 30 Mê kê toabô pö tâ gbölösânê sê nyê tee-a, bête makündji ndê tchêbêche âtə kê lâ köbo. Tche wâbo la gbôgbô balê pä mê-a, 31 praâbalê mê mbö arə gundâsê kê zama ndê Bha mê, ndâkê pa azü tchêbêche wunsê në pä mê nyîndê Bha. Nyê älafô, azê gbô tchêbêche-ê!»

Jezü wätê lège da yö vînye

15 «Mê wätê lège da yö vînye, Bha mê wätê earê kê wun tchô pâ vînye në. 2 Amatö yö gbê ndê âwâ etê mê, ânyê kê lêâbô lê-ê, tche âku rə fiî. Praâbalê amatö yö gbê ndê âlê, tche âsro atäpânê ndê âwûtu tâ kütê në ndâkê pa äka lê tâ gbölösânê. 3 Pö ndê mê tô rə sê nyê, âmbô nyê, nyê grô nê gbê. 4 Nyê sê balê la mê ânyê mê sê adje balê la nyê. Ngâ matö yö wâbo ndâkê le la tâ yê, ndê tche wâbô wä etê da yö në-a. Andê nye në, ârê âwa ndjê kâko-ê, âdä nyê âsêabô sê balê la mê, nyê leabô lêlê në balê tee-a. 5 Mê wätê da yö vînye, nyê wätê amatö në. Akrə ndê tche wä balê la mê, ânyê mê wä balê la tchê, tchê leadje alêlê në tâ gbölösânê, bête âdä nyê âsê tâ mê bhâchî, nyê mboabô ngâ rə balê tee-a. 6 Âdä ngâ akrə ndê tche wâbô wä balê la mê, a âyi tchê fiî batê matö në ndê a kû rə ânyê âhrô. Agbâkû matö në ndê âhrô lâme, a âpala rə, kê yi rə bhâlê wo ânyê âju. 7 Âdä nyê âwa balê la mê, ânyê apö ndê mê wä lâ nyê, nyê âyukû arə gbê ndê nyê nyîndê në, nyê gboadje rə. 8 Âdä nyê âle lêlê në tâ gbölösânê, ânyê kê nyîsê në pä nyê wätê alège *adjisîpili* ndê mê, a luadje sê Bha mê lâ köbosê në. 9 Batê rə ndê Bha nyîndê mê logbê, mêmê ndjê gbê mê nyîndê nyê. Äwäpä nyê sê kpö lâkê nyîndê ngâ, ndê mê nyîndê nyê la rə lâme. 10 Âdä nyê âbata andië ndê mê, nyê sê adje kpö lâkê nyîndê ngâ ndê mê nyîndê nyê la rə lâme. Batê rə ndê mê bâta andië ndê Bha mê ânyê kê sê kpö lâkê nyîndê ngâ ndê tche nyîndê nyê la rə lâme.
 11 «Mê tö pö lâme sê nyê ndâkê pa mômô ndê mê wa lâ nyê, kâko ânyê mômô ndê nyê në sê adje sî lâ arə gbê. 12 Ndië ndê mê wä kâkê: Nyê nyîndê tâ nyê lâ gbâtê nyê la angâ nyê, batê mê nyîndê nyê. 13 Âdä ngâ akrə âza tchîsûwu ndê yê la kuzü bête araagü në, ndâkê nyîsê kê nyîndê ngâ ndê yê, kê nyîndê ngânê lâme wä gbölö kê rə adî në gbê. 14 Âdä nyê âmbo rə gundâsê kê zama ndê mê, nyê wätê araagü mê. 15 Mê kê eabô nyê tâ a-earê kua tee-a, bête earê kua wûn-âbo sê rə ndê gbölö akrə ndê yê mbo rə-a. Mê âe nyê tâ araagü mê, bête mê nyîsê arə gbê ndê mê djê rə dändê Bha mê sê nyê nâ. 16 Âdêâbo nyenyê kê ndê âê mê-a, praâbalê mêmê kê ndê adî nyê, mê zama sê nyê ndâkê pa nyê e, kê le lêlê në, lêlê në ndê âwa logbê. Kâko Bha mê âkudje arə gbê sê nyê ndê nyê yûkû në la rə mê. 17 Kâko rə ndê mê zama sê nyê tâ wä ndâkê nyîndê angâ nyê lâ gbâtê nyê.»

Azü tchêbêche kôsê Jezü la adjisîpili ndê yê

18 «Âdä azü tchêbêche âtə âkosê nyê, äwäpä nyê wunsê në pä andjê kôsê mê dokütchê tâ nyê. 19 Âdä nyê âwa alême tâ azü tchêbêche âtə, tchêbêche në nyiadje ndê nyê, bête nyê wätê andjandê ye në.

Praabalē nyē kā wābo tē azū ndē yē-a, bēte mē dī nyē lē gūtā azū tchēbēche. Bēte rē kā ndē azū tchēbēche kōsē nyē. ²⁰ Nyē rī tchēlā nyē tē pō ndē mē tō rē pākēdā: «Earē kua wābo gbölō kē rō gbölō akrē ndē yē-a.» Ādā azū tchēbēche āmbo mē la yūkū, andjē mboadje ndjē nyē la yūkū. Ādā andjē ābata pō ndē mē, andjē batadje ndjē pō ndē nyē. ²¹ Praabalē andjē mboadje arē lāme gbē tē nyē tē pō ndē rē mē, bēte andjē wūn-ābo sē tchanē ndē tche wān mē-a. ²² Ādā mē ānābō alēme nē-ē, ānyē kē tōābō pō alēme tō sē andjē-ē, ngbongbo rē wabō lē kūma andjē tee-a. Praabalē angaātā, andjē kā wābo la ngā pō ndēkē to rē bēte ngbongbo rē ndē andjē-a. ²³ Akrē ndē tche kōsē mē, tche kō ndjē sē Bha mē. ²⁴ Ādā mē āmboabō arē alēme mbō lē gūtā andjē, ndē ngā akrē ngbī mbōābō rē mbō-ē, andjē wabō la ngbongbo rē lē kūma andjē tee-a. Angaātā, andjē wūn arē ndē mē mbō rē nē, praabalē gbō andjē kā lakē kosē mē ndjē la Bha mē. ²⁵ Praabalē rē lāme wūtu ndēkē pa apō ndē a mbō rē lē Mbētī-ndiē ndē andjē, mbo gundēsē nē. Pō nē wā pākēdā: «Andjē kōsē mē āmbāmbānē †.»

²⁶ «Tchanē ndē tche wā ndēkē za kōnō sē nyē lāme, tchē nēadje. Tche dā *Yingō* ndē tche to lēge pō ndē tche tō bhāndē Bha mē ānyē kē nē. Mē wan-adjē tchē la rē Bha mē sē nyē, ānyē tchetchē kā ndē ātoadje pō pā mē sē azū. ²⁷ Nyēnyē ndjē gbē, nyē toadje pō ndē nyē wūnsē nē pā mē, bēte sēnē ndē mē jētā kua ndē mē alēme, nyē kā tā.»

16 «Mē tō apō lāme gbē sē nyē ndēkē pa su nyē ndē nyē zā rē sē Ndjapā lāme, kōbo nē yuabō yū-ī. ² Bēte andjē groadje nyē lē anda kē voga Ndjapā. Pānē lo nē wutuadje ndē andjanē ndē andjē won nyē toadje rē bhātē su andjē pā, kua ndē Ndjapā kā ndē anyē mbō rē lāme. ³ Andjē mbō tā kāko bēte andjē wūn-ābo sē Bha mē ādāndjē mēmē-a. ⁴ Praabalē mē tō pō lāme sē nyē ndēkē pa, ādā lo nē āsē wutu, sēnē te lē nyē pā mē tō pō lāme sē nyē alēme nē.»

Kua ndē Kpīki Yingō mbo rē

«Mē tōābo pō lāme sē nyē dokūtchē nē-a, bēte mē alēme kā ndrotē nyē. ⁵ Angaātā, mē āka pu tchanē ndē tche wān mē, ānyē ngā akrē balē lē gūtā nyē yuabō mē yū pākēdā: «Mo āe atē tchēbā?» ⁶ Praabalē nyonyo sīsī tē su nyē bēte pō ndē mē tō rē sē nyē kāko lāme. ⁷ Dēkē mē tō lēge pō sē nyē pākēdā: Ādāka ndēkē pa mē ka etē. Bēte ādā mē ākābō kē etē, earē kē za kōnō sē nyē nēabō pu nyē tee-a. Praabalē ādā mē āka etē, kē wan-adjē tchē sē nyē. ⁸ Ādā tche ānā, kē mboadje rē ndēkē pa azū tchēbēche ātā wūnsē ngbongbo rē ndē andjē, kē wūnsē kē mbo dīrē rē lakē wa ngbanga ndē Ndjapā. ⁹ Ādā andē pō ndē ngbongbo rē, tchē nyiadje sēnē pākēdā: Andjē bōlotē andjē, bēte andjē zābo su

† Nyē dī Aps 35.19; 69.5.

andjē sē mē-a. ¹⁰ Ādā andē pō ndēkē mbo dīrē rē, tchē nyiadje sēnē pākēdā: Mē āgu atēndē Bha mē, ānyē nyē kā wun bata mē tee-a ††. ¹¹ Ādā andē pō ndēkē wa ngbanga, tchē nyiadje sēnē pākēdā: A wā ngbanga lē kūma makūndjī ndē tchēbēche ātā nē.

¹² «Mē kā la pō tē gbölösēnē ndēkē to rē sē nyē, praabalē nyē wābo ndēkē rēatē su nyē tē pō nē angaātā-a. ¹³ Ādā *Yingō* ndē lēge pō nē āwutu, tchē nyiadje sē alēge pō gbē sē nyē. Bēte tchē nyiabō sē pō ngbā su yē tee-a, praabalē tche ānyisē apō gbē ndē tche djē rē, kē toadje ndjē pō ndē arē gbē ndē āwā ndēkē wutu sē nyē. ¹⁴ Tchē luadje sē mē, bēte tchē gboadje arē dāndē mē ānyē kē mu rē sē nyē. ¹⁵ Arē gbē ndē Bha mē wā la rē, āwā ndjē tē andē me nē, bēte rē kā ndē mē tō rē sē nyē pā, tchē gboadje arē dāndē mē ānyē kē mu rē sē nyē.»

Nyonyo ndē ādōtā yē tē mōmō

¹⁶ «Lē kpīēkpīē lō, nyē kā wun bata mē tee-a, pānē lē kpīēkpīē lō nyē kā wun-adjē mē.» ¹⁷ Angā *adjisīpili* ndē yē tō rē lē gbātā andjē pākēdā: «Pō lāme nyīndē kē to rē atōko, ndē tche tō rē pākēdā: «Lē kpīēkpīē lō, nyē kā wun bata mē tee-a, pānē lē kpīēkpīē lō nyē kā wun-adjē mē», la anē ndē tche tō ndjē rē pākēdā: «Mē āgu atēndē Bha.» ¹⁸ Tchāme andjē tō rē pākēdā: «Lē kpīēkpīē lō», pō lāme nyīndē kē to rē atōko? Ārā djēābo tchēlā pō ndē tche nyīndē kē to rē lāme-a.» ¹⁹ Jezū wūnsē nē pā andjē nyīndē kē yu tchē la ngā pō, tche tō rē sē andjē pākēdā: «Nyē sē lakē pu dju pō ndē mē tō rē lāme lē gbātā nyē pākēdā: «Lē kpīēkpīē lō, nyē kā wun bata mē tee-a, pānē lē kpīēkpīē lō, nyē kā wun-adjē mē.» ²⁰ En-en, tē lēge nē mē tō rē sē nyē: Nyē kiadje ānyē kē diadje tchēlā ma nyē, dēkē azū tchēbēche wadje la gbölō mōmō. Nyē sēadje la nyonyo, praabalē nyonyo ndē nyē doadje tē yē tē mōmō. ²¹ Ndē ngā ēchē la gūzu āsē lakē zi bechē, tche kā la nyonyo bēte lō nyonyo ndē yē wūtu nē. Praabalē ādā tche āzi bechē nē nē, sē nyonyo ndē yē lāme yu tē yē, tche wa la mōmō bēte bechē ndē tche zī tchē ēsūwu lāme. ²² Angaātā, nyēnyē ndjē gbē, nyē kā lē nyonyo, praabalē mē kā wun-adjē nyē, ānyē su nyē wadje la mōmō. Mōmō nē lāme, ngā akrē balē ndēkē krē rē tē su nyē wābo-a.

²³ «Tē lō nē lāme, nyē kā yu bata mē la ngā pō balē tee-a. En-en, tē lēge nē mē tō rē sē nyē: Rē ndē nyē yuadje kū nē tchānē Bha mē la rē mē, tchē kuadje rē sē nyē. ²⁴ Ndēkē wutu etē tchō angēta, nyē yūābo kū ngā rē la rē mē dāmba nē-a. Nyē yukū rē, kē gboadje rē ānyē mōmō ndē nyē siadje sī.»

†† Yēyē da 10 lāme nyī ndjē ndēkē to rē kākē: Lē kōbosē kē jo ndē Jezū lē kuzū lakē kenga ndē yē atē lafō, Bha nyīsē nē pā Jezū wā dīrē, kē gāmba rē pā tche wātē lēge nē Modō ndē Ndjapā, ānyē ngbanga ndē a wā rē lē kūma yē lāme wābo dīrē-a. Nyē wūn Abdj 2.22-24,32-33,36.

Gbôgbô ndê Jezü rö andê tchêbêche âta

²⁵ «Mê tô apö lâme sê nyê alême nê lâ köbosê andoka. Lö nê tadjê tâ ndê mê kâ toabô pö la ndoka sê nyê tee-a. Praâbalê mê âto pö ndê âwûn Bha mê kraâ sê nyê. ²⁶ Tê lo nê lâme, nyê yuadje kû rə la rə mê, ânyê mê toabô rə sê nyê pā mēmê kâ ndê âyuadje kû rə tchânê Bha mê bête nyê-a, ²⁷ bête Bha la tâ yê nyîndê nyê. Tche nyîndê nyê bête rə ndê nyê nyîndê mê, ânyê kə gamba rə pā mē tō bhândê Ndjapā. ²⁸ Mê tō bhândê Bha mê ânyê kə nê atê bêche. Angaâtə, mē âgbo pā cho âta ndêkê dotê mē pu Bha mê.» ²⁹ Adjisîpili ndê yê tô rə sê tchê pākêdê: «Angaâtə mo kâ tōâbo pö lâ köbosê andoka-a, praâbalê mo tō pö kraâ. ³⁰ Kâko ârâ wûnsê nê pā mo wûnsê arə gbê, ânyê âkû bata sê nê pā ngâ akrə kâ yû mō la ngâ pö-a, bête rə kâ ânyê ârâ gamba rə pā mo tō bhândê Ndjapā.» ³¹ Jezü tô rə sê andjê pākêdê: «Nyê gamba rə kütü angangaâtə? ³² Dalo nê wutuadje, âwûtu nê ndêkê pa nyê wrurü tchêlê tâ nyê, akrə balê balê lâ köbo ndê yê. Nyê gboadje tâ mê la kütü mē. Praâbalê mē sêâbo la kütü mē-a, bête Bha mê kâ ndrotê mē. ³³ Mê tō pö lâme gbê sê nyê ndêkê pa nyê wa la ziti su lâ köbosê nê ndê nyê wâ balê la mē. Nyê wun-adjê yûkû pā cho âta, praâbalê äwäpā nyê gbo gbôgbô tâ su nyê! Mê rô tchêbêche âta la gbôgbô nê!»

Jezü tō pö sê Ndjapā bête adjisîpili ndê yê

17 Pânê ndê tche tô pö lâme, Jezü kênga la yê atê lafô kə tô rə pākêdê: «Bha mê, dalo nê wûtu nê. Amö lusê Modô ndê zə, ânyê Modô ndê zə lusê zə. ² Mo zə gbôgbô sê tchê pā azü tchêbêche gbê, ndêkê pa tche za *tchîsûwu ndê logbê logbê* sê azü ndê mo kû andjê sê tchê. ³ Dêkê tchîsûwu ndê logbê logbê nê wâ ndêkê pa azü wûnsê zə, momö ndê mo wâtê lège Ndjapā balê, ndjê la Jezü *Krîsiti* tchanê ndê mo wân tchê. ⁴ Mê lûsê zə pā cho âta nê, ânyê kua ndê mo zâ rə sê mê ndêkê mbo rə lâme, mē kâ rə nê gbê. ⁵ Angaâtə, Bha mê, amö lusê mē bhâ ndrotê zə, batê *golowäre* ndê mē wâ la rə alême bhâ ndrotê zə, dokütchê ndêkê pa a mbo tchîsûwu. ⁶ Azü ndê mo gbîti andjê lâ azü pā cho âta ânyê kə kû andjê sê mê lâme, mē nyîsê zə sê andjê nê. Andjê wâ alême tâ andjandê zə nê, ânyê mo kû andjê sê mē. Andjê bâta apö ndê zə nê. ⁷ Angaâtə andjê wûnsê nê nê pā arə gbê ndê mo kû rə sê mê tō bhândê zə. ⁸ Bête apö gbê ndê mo kû rə sê mê lâme, mē kû rə sê andjê nê, andjê gbô rə nê. Andjê wûnsê nê tâ lège nê nê pā mē tō bhândê zə, ânyê andjê gamba rə nê pā momö kâ ndê âwân mē. ⁹ «Mê tō pö sê mö bête andjê. Mê tōâbo pö sê mö bête azü ndê tchêbêche âta-a, praâbalê bête andjanê ndê mo kû andjê sê mē, bête andjê wâtê andjandê zə nê. ¹⁰ Arə ndê mē gbê wâtê andê zə nê, ânyê arə ndê

zə gbê wâ ndjê tâ andê me nê. Kâko a luadje sê mê lâ köbosê nê ndê ârâ wâ balê la andjê. ¹¹ Mê kâ sêâbo bêche âta-a, bête mē âgu atêndê zə, praâbalê andê andjê nê, gbô andjê kâ bêche âta. Bha mê ndê mo dâka gbê, amö bata andjê lâ köbosê gbôgbô ndê rə zə ndê mo zâ rə sê mê lâme, ndêkê pa andjê wa balê batê rə ndê mē wâ balê la mō. ¹² Sê nê ndê gbô mē ndêpo lâ gbâtê andjê, mē bâta andjê lâ köbosê gbôgbô ndê rə zə ndê mo zâ rə sê mê. Mê bâta andjê ânyê ngânê balê lâ gûtê andjê yûâbo yû-î. Praâbalê kütü tchanê ndê tche wâ ndêkê yu kâ ndê âyû, ânyê pö ndê Mbêti Ndjapā tô rə mbô gundêsê nê †. ¹³ Angaâtə, mē âgu atêndê zə. Mê tō pö lâme sê nê ndê gbô mē ndêpo bêche âta, ndêkê pa mômô ndê mē wâtê su andjê, mômô ndê âsîsî. ¹⁴ Mê zä pö ndê zə sê andjê ânyê azü tchêbêche kôsê andjê, bête andjê wâbo tâ azü tchêbêche âta-a, batê rə ndê mēmê ndjê gbê mē wâbô wâtê akrə tchêbêche âta-ê. ¹⁵ Mê yûâbo kû nê sê mö ndêkê pa mo ji andjê pā cho âta-a, praâbalê ndêkê pa mo bata andjê tâ Ngbongbo akrə. ¹⁶ Andjê wâbo tâ azü tchêbêche âta-a, batê rə ndê mēmê ndjê gbê mē wâbô wâtê akrə tchêbêche âta-ê. ¹⁷ Amö bata andjê ngbî bête mö lâ köbosê lège pö. Pö ndê zə wâtê lège pö. ¹⁸ Batê rə ndê mo wân mē atêpâ cho âta, mē âwan ndjê andjê kupâ cho âta. ¹⁹ Mê zâtê mē la tâ mē ngbî sê mö bête andjê, ndêkê pa andjê za ndjê tâ andjê ngbî sê mö lâ köbosê lège pö.

²⁰ «Mê yûâbo mö kütü bête adjisîpili ndê mē âta-a, praâbalê mē yû ndjê mö bête andjanê ndê andjê zadje su andjê sê mê lâ köbosê pö ndê andjê. ²¹ Mê tō pö sê mö ndêkê pa andjê wa balê. Bha mê, mo kâ balê la mē, mē wâ ndjê balê la mō. Äwäpā andjê wa balê la azê, ndêkê pa azü tchêbêche gamba rə pā momö kâ ndê âwân mē. ²² Kê lusê mē ndê mo lusê mē lâme, mē lûsê andjê nê, ndêkê pa andjê wa balê, batê rə ndê momö la mē wâ balê lâme. ²³ Mēmê la andjê, ârâ wâ balê batê rə ndê mö wâ balê la mē, kâko ânyê andjê wa balê tâ lège nê. Tchâme, azü tchêbêche wûnsê nê pā momö kâ ndê âwân mē, ânyê mo nyîndê andjê batê rə ndê mo nyîndê mē. ²⁴ Bha mê, mē nyîndê nê pā tchô ndê mē sê tâ, andjanê ndê mo kû andjê sê mē, andjê sê ndjê tâ, ndêkê pa andjê cheko golowäre ndê mē ndê mo zâ rə sê mē, bête mo nyîndê mē dokütchê ndêkê pa a mbo tchîsûwu. ²⁵ Bha mê ndê mo wâ djîrê, azü tchêbêche âta wûn-âbo sê zə balê-a, praâbalê mē wûnsê zə, ânyê adjisîpili ndê mē wûnsê nê nê pā momö kâ ndê âwân mē. ²⁶ Mê mbô rə nê pā andjê wûnsê rə zə. Mê kâ mboadje rə pā andjê wûnsê rə zə, kâko ânyê kə nyîndê ngâ ndê mo nyîndê mē la rə lâme, äwa lâ andjê, kâko ânyê mē wa balê la andjê.»

† Nyê dî Aps 41.10.

Aturûgu zâ Jezü

(Mat 26.47-56; Mar 14.43-50; Luk 22.47-53)

18 Pânë ndê tche tô rê kâko, Jezü la *adjisîpili* ndê yê rô atê kalâ ngû ndê Sedrôn. Ngâ kindî kâ tchâme ndê tche lî la *adjisîpili* ndê yê lînâ. ² Jüdâse, tchanë ndê tche wâ ndêkê yosê Jezü wûnsê tchô nê nê, bëte Jezü la *adjisîpili* ndê yê päla tchê tê andjê tâ. ³ Kâko Jüdâse wûtu tchâme. Tche sê alême tê kûma ngâ kpûlû aturûgu ndê Rômo la aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ, ndê agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la *afarizîen* wân andjê. Andjê wûtu sê tchô nê lâme la lâmba tchânê andjê, la arê kûü, la wo ndê andjê tâ rê. ⁴ Jezü wûnsê arê gbê ndê âwâ ndêkê gbo tchê nê. Tche gîtê yê pu andjê kê tô rê päkêdê: «Tchabâ kâ ndê nyê pu tchê?» ⁵ Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Jezü, akrê gö ndê Nâzârête kâ ndê ârâ pu tchê.» Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Mêmê kâ âtê.» Jüdâse, tchanë ndê tche wâ ndêkê yosê Jezü kâ lî gûtê andjê. ⁶ Ndê Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Mêmê kâ âtê», andjê mbrô katê ngbânê kâ tê bëche. ⁷ Jezü kâ yû andjê tê bîchuü nê päkêdê: «Tchabâ kâ ndê nyê pu tchê?» Andjê tô rê päkêdê: «Jezü, akrê gö ndê Nâzârête kâ ndê ârâ pu tchê.» ⁸ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Mê tô rê sê nyê nê päkêdê: «Mêmê kâ âtê.» Âdê mêmê kâ ndê nyê pu mê, nyê gbôtê adî azü nê andjê gû etê.»

⁹ Rê nê wûtu ndêkê pa pö ndê Jezü tô rê mbo gundêsê nê, tche tô rê alême päkêdê: «Andjanë ndê mo kû andjê sê mê, ngânê balê lî gûtê andjê yûâbo-a.» ¹⁰ Chemôn-Pîère kâ alême la besala lî wû tê yê, tche gbîti rê lî kûkâ nê, kâ bhî earê kua ndê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ la rê ânyê kâ ngâla tû yê ndjra dâ ndökö. Rê earê kua nê lâme wû pä Mälêkûse. ¹¹ Kâko Jezü tô rê sê Pîère päkêdê: «Ka la besala ndê zê êlê kûkâ nê ngbânê. Mo wüntî pä kangûchi yûkü ndê Bha mê zâ rê sê mê ndêkê ndjo rê lâme, mê wâbo ndêkê ndjo rê?»

A ê la Jezü atê tchâtchu Hâne

(Mat 26.57-58; Mar 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Pânë kpûlû aturûgu ndê Rômo, la makündji ndê andjê, la aturûgu ndê ajuifu zâ Jezü, kâ î tchê la wû kömä. ¹³ Andjê ê la tchê dokûtchê bhândê Hâne, bha êchê ndê Käyifu, gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ lî ngû nê lâme. ¹⁴ Käyifu kâ ndê âzâ wängö alême sê ajuifu päkêdê: «Âdâka ndêkê pa ngâ akrê balê tchu lî kpâlâ azü gö nê.»

Pîère vûsê Jezü

(Mat 26.69-70; Mar 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Chemôn-Pîère la ngâ *adjisîpili* balê zâ tchêngbâ Jezü. Gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ wûnsê *adjisîpili* nê lâme nê, *adjisîpili* nê lâme lî ngbâ Jezü atêlê gbadja

ndê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ. ¹⁶ Pîère sê dâ sûwu ndola manda gbadja nê. *Adjisîpili* ndê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ ndê tche wûnsê yê lâme wûtu, kâ tô pö sê êchê ndê tche wun tchô pâ manda gbadja nê, ânyê tche gbôtê Pîère ndêkê pa tche lî. ¹⁷ Êchê ndê tche wun tchô pâ manda gbadja lâme tô rê sê Pîère päkêdê: «Momö ndjê gbê, mo wâtê ngâ akrê lî gûtê *adjisîpili* ndê köchê âtê!» Pîère tô rê päkêdê: «Ên-ën! Mê wâbo tê *adjisîpili* ndê yê-a.»

¹⁸ A-earê kua la aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ ngbô wo ndêkê sê tâ, bëte zi kâ lakê mbo. Pîère gîtê yê ndêkê sê ndro wo nê lî gûtê andjê.

Gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ yû Jezü la apö

(Mat 26.59-66; Mar 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ yû Jezü la pö pâ *adjisîpili* ndê yê, lakê nyisê rê ndê yê. ²⁰ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Mê tô pö kraê tchâtchu azü logbê, mê kâ lakê nyisê rê kulê *anda kê voga Ndjapâ*, ndjê lî *gbölö nda Ndjapâ*, sê tchô ndê ajuifu pala tchê tê andjê tâ. Mê tôâbo pö lî hûê-a. ²¹ Mo yû mê la pö bëte gi-amâ? Amö yu azü ndê andjê djê mê, arê ndê mê tô pö ndênê lâme, andjê wûnsê nê nê.» ²² Ndê Jezü tô pö lâme kâko, ngâ turûgu ndê tche sê ndola tchê rêâ ngâlâ yê, kâ tô rê päkêdê: «Mo to pö sê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ kâko-ê?» ²³ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Âdê mê âto ngbongbo pö, amö nyisê nê, praâbalê âdê mê âto pö la köbo nê, bëte giamâ kâ ndê mo bhî mê?» ²⁴ Pânë Hâne wân Jezü sê Käyifu gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ, dèkê gbô tchê kâ lî wû kömä ndê a î tchê la rê.

Pîère kâ vûsê Jezü

(Mat 26.71-75; Mar 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Dèkê gbô Chemôn-Pîère kâ ndro wo nê, ngâ akrê yû tchê päkêdê: «Momö ndjê gbê mo wâtê ngâ *adjisîpili* ndê köchê âtê?» Pîère vûsê nê, kâ tô rê päkêdê: «Ên-ën, mê wâbo tê *adjisîpili* ndê yê-a!» ²⁶ Ngâ earê kua ndê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ, ndê tche wâtê akrê pâ mawo ndê köchê ndê Pîère ngâla tû yê lâme, tche yû Pîère päkêdê: «Âdêâbo momö kâ ndê mê wûn mö la tchê bhâlê kindî lâme?» ²⁷ Pîère kâ vûsê nê, posênê kô ngötö kî.

A ê la Jezü atê tchâtchu Pilâte

(Mat 27.1-2,11-14; Mar 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Po mbatchâ, andjê zâ Jezü bhândê Käyifu kâ ê la tchê bhâlê gbadja ndê goverenêre ndê Judê. Agbölö azü gö ndê ajuifu lâbo atêlê gbadja nê-a, bëte andjê nyîâbo ndêkê wa la kâkpö lî la Ndjapâ ânyê kâ zi kizî Pâke-a. ²⁹ Bête rê kâ ndê Pilâte wûtu, kâ gbô andjê, kâ yû andjê päkêdê: «Pö giamâ kâ ndê nyê yî rê lî kûma köchê âtê?» ³⁰ Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Âdê tche

âamboabô ngbongbo rə mbô-ê, ârâ nəabô la tchê sə mö tee-a.»³¹ Pilâte tô rə sə andjê pəkédê: «Nyënyê la tē nyê, nyê zā tchê kə wā ngbanga pā yê gundăsê ndiē ndê nyê.» Praâbalē ajuifu kâ tô rə pəkédê: «A zâbo kôbo sə ârâ ndêkê won akrə-a.»

³² Rə lâme wutu kâko ndêkê pa pō ndê Jezü tô rə alême, ndêkê nyisê kôbo ndê tchê tchuadje la rə mbo gundăsê nê. ³³ Pilâte lî bhâlê gbadja nê kə ê Jezü, kə yû tchê pəkédê: «Mo dē gbiē ndê ajuifu?» ³⁴ Jezü tô rə ndênê pəkédê: «Pō ndê mo yû mē la rə lâme tō bhândê zə la tē zə? Âdændjê rə pā ngā akrə kə ndê âtō pō nê lâme pā mē sə mö.» ³⁵ Pilâte tô rə ndênê sə tchê pəkédê: «Mēmê, mē wätê juifu? Azü gö ndê zə la tē zə, la agbölö a-earê kə wa ngela sə Ndjapā kə ndê ânê la mö sə mē! Giamâ kə ndê mo mbô rə?» ³⁶ Jezü tô rə ndênê sə tchê pəkédê: «Gbölö gö-gbiē ndê mē wâbo bêche âtə-a; âdê Gbölö gö-gbiē ndê mē âwa alême bêche âtə, dəkê azü ndê mē âambo küü alême ndêkê pa a gboabô gbôtê mē tchânê agbölö azü gö ndê ajuifu-î. Gbölö gö-gbiē ndê mē wâbo tchâtə-a.» ³⁷ Kâko Pilâte tô rə sə tchê pəkédê: «Mo wätê gbiē?» Jezü tô rə ndênê sə tchê pəkédê: «Momô kə ndê âtō rə pā mē wätê gbiē. A zī mē ânyê mē nê atê bêche âtə ndêkê nyisê lège pō sə azü. Akrə ndê tchê wätê akrə ndê lège pō, tchê djê ma mē.» ³⁸ Pilâte tô rə sə tchê pəkédê: «Lège pō nê wätê giamâ?»

A wā ngbanga kuzü lî kuma Jezü

(Mat 27.15-31; Mar 15.6-20; Luk 23.13-25)

Pā pō nê lâme, Pilâte kâ wutu, kə gbô agbölö azü ndê ajuifu kə tô rə sə andjê pəkédê: «Mē gbôabo ngā pō balē lî kuma köchê âtə-a. ³⁹ Batê rə ndê nyê mbo tchê rə lî gö ndê nyê ndêkê pa mē ji ngā akrə sə nyê lî lö *kpülü ndê Pâke* lâme, kâko nyê nyindê nê pā mē ji gbiē ndê ajuifu sə nyê?» ⁴⁰ Azü nê sə lakê ta wârê pəkédê: «Ên-ên, âdêabo tchanê lâme-a, praâbalē Bäräbâse kə ndê mo ji tchê!» Dəkê, Bäräbâse wätê ngbongbo akrə.

19 Kâko Pilâte zâma ndêkê pa a e la Jezü kə bhî tchê la djapra. ² Aturûgu djü ngā kpoto ndê âwâ la chi tâ batê kpoto ndê agbiē, kə zā rə êtê kuma yê. Andjê zā gbölö ngbêngbê lâba †, kə yû rə êtê yê. ³ Andjê gîtê andjê ndola tchê kə tô rə pəkédê: «Ârâ pō ndê zə nê gbiē ndê ajuifu!» Andjê sə lakê rəa ngälâ yê.

⁴ Pilâte kâ wutu kə tô rə sə ajuifu pəkédê: «Mē wutu la tchê ndêkê pa nyê wunsê nê pā mē gbôabo ngā pō balē lî kuma yê-a.» ⁵ Jezü wutu la kpoto-gbiē tē kuma yê ndê âwâ la chi tâ lâme, la gbölö ngbêngbê lâba tē yê. Pilâte tô rə sə andjê pəkédê: «Köchê âtə kə âtə!»

⁶ Ndê agbölö a-earê kə wa ngela sə Ndjapā, la aturûgu ndê gbölö nda Ndjapā âsê wun Jezü, kə sə lakê ta wârê pəkédê: «Amö won tchê pā yô ndê gba! Amö won tchê

† Gbölö ngbêngbê lâba wā alême tē lâba ndê agbiē la agbölö azü gö ndê Rômo.

pā yô ndê gba!» Pilâte tô rə sə andjê pəkédê: «Nyënyê la tē nyê, nyê zā tchê kə wôn tchê pā yô ndê gba nê. Mē gbôabo ngā pō balē lî kuma yê-a.» ⁷ Ajuifu tô rə ndênê sə tchê pəkédê: «Ngā ndiē ndê azê kə tâ, ânyê lî kôbosê ndiē nê lâme, tchê wā ndêkê tchu, bête tchê mbötê yê la tē yê tē Modô ndê Ndjapā †.» ⁸ Ndê Pilâte djê pō lâme, wawa kə mbô tchê tē gbölösênê. ⁹ Tchê kə lî bhâlê gbadja nê kə yû Jezü pəkédê: «Mo tō bhâ tchêbâ?» Praâbalē Jezü ôn-âbo ma yê balē-a. ¹⁰ Kâko Pilâte tô rə sə tchê pəkédê: «Mēmê kə ndê mo kôsê kə on ma zə sə mē lâme? Mo wûn-âbo sênê pā, mē kə la gbôgbô ndêkê ji mö, kə wā ndjê la gbôgbô ndêkê won mö pā yô ndê gba?» ¹¹ Jezü tô rə ndênê sə tchê pəkédê: «Mo wâbo la gbôgbô pā mē-a, kütü anê ndê Ndjapā zā rə sə mö lâme. Bête rə kə ndê akrə ndê tchê yôsê mē sə mö âtə, tchê mbô gbölö ngbongbo rə nê.»

¹² Posênê, Pilâte sê lakê pu kôbo ndêkê ji Jezü. Praâbalē ajuifu nê kə tâ wârê pəkédê: «Âdê mo âji tchê, dəkê mo wâbo tē agü *Sezäre-a*. Akrə ndê tchê nyindê kə watê gbiē, dəkê tchê kôsê Sezäre gbölö gbiē ndê Rômo nê!» ¹³ Ndê Pilâte djê pō lâme, tchê tô rə pā a wutu la Jezü. Pilâte sê lî ngendê ngbanga ndê yê, sê tchô ndê rə nê wû pā «Litöströtöse ‡», ndê a ê rə la ma heborö pəkédê: «*Gabatä*.» ¹⁴ Dəkê lö nê lâme wätê lö kə nyikrätê bête *kpülü ndê Pâke*. Ndê lo âsê wa lî gûgû tchêlêetchô, Pilâte tô rə sə ajuifu pəkédê: «Nyê wûnsa gbiē ndê nyê!» ¹⁵ Praâbalē andjê kə tâ wârê pəkédê: «Amö won tchê! Amö won tchê! Amö won tchê pā yô ndê gba!» Pilâte yû andjê pəkédê: «Äwäpā mē won gbiē ndê nyê pā yô ndê gba?» Agbölö a-earê kə wa ngela sə Ndjapā tô rə pəkédê: «Ârâ wâbo la ngā gbiē ngbî-a, kütü Sezäre balê!» ¹⁶ Kâko Pilâte gbôtê Jezü tchânê andjê ndêkê pa a won tchê pā yô ndê gba.

A bhî Jezü pā yô ndê gba

(Mat 27.32-44; Mar 15.21-32; Luk 23.26-43)

Andjê zā Jezü kə ê la tchê. ¹⁷ Tchetchê la tē yê tchê zā *yô ndê gba* ndê yê, tchê gbô lî gö nê, kə ê atəsê tchô ndê a ê rə tâ pəkédê: «Tchô ndê kpökrô kuma», rə nê lâme la ma heborö wā pəkédê: «*Gologotä*.» ¹⁸ Bhâye aturûgu bhî Jezü pā yô ndê gba, tchetchê la angâ aköchê bîchuû. A bhî ngânê balē pā yô ndê gba də ndökö, kə bhî ngânê pā yô ndê gba də gäle, ânyê Jezü wā lî gûtê andjê. ¹⁹ Pilâte mbô mbëtî, a bhî rə tē kuma yô ndê gba ndê Jezü, pō lî mbëtî nê wā kâkê: «Jezü, akrə gö ndê Nâzârête, gbiē ndê ajuifu.» ²⁰ Âdê kâko ânyê angbängbä ajuifu dî mbëtî lâme, bête sê tchô ndê a wôn Jezü tâ pā yô ndê gba gûâbo la tchêlakpô-a. A mbô mbëtî nê la ma heborö, ndjê la ma gerêke, ndjê la ma latên. ²¹ Agbölö a-earê kə wa ngela sə Ndjapā ndê ajuifu tô rə sə Pilâte pəkédê: «Mboabô mbëtî nê mbô pəkédê: «Gbiē ndê ajuifu-î», praâbalē amö mbo rə

†† Nyê dî Lev 24.16. ‡ Tchô ndê âwâ la akalakpa tême ndê a na pânê.

päkëdê: «Köchë âtë tō rē pä anyë wätê gbïë ndê ajuifu.»²² Pilâte tō rē ndênë päkëdê: «Rë ndê më mbô rē lë mbëtî, më mbô rē nê.»

²³ Ndê aturûgu wôn Jezü pä yô ndê gba, andjê kû alêba ndê yê, kâ krû tchêlê nê voanë, akrë balë balë la andê ye nê. Andjê zâ ndjê gbölö lêba ndê yê ndê a sîabô rê sî, ndê âwâ batê ngâ kûkû-lêba balë dâ lafô ndjoa atê bêche. ²⁴ Aturûgu nê tō rē lë gbâtê andjê päkëdê: «Azë sröabô tchêlê nê srô-ê, azë tã rê la kûkâ ndêkê wunsê akrë ndê lêba nê watê andê ye nê.» Rë lâme wütu ndêkê pa pö lë Mbëtî Ndjapâ mbo gundêsê nê; pö lë mbëtî nê tō rê päkëdê:

«Andjê krû tchêlê lêba ndê më tê andjê,
Andjê tã gbölö lêba ndê më la kûkâ †.»

Rë ndê aturûgu mbô rê kâ lâme.

²⁵ Anyî Jezü la yûngâ anyî Jezü, la *Malê* êchê ndê Kölöpâse la Malê yû gö ndê Magadalâ, andjê krû ndrotê yô ndê gba ndê Jezü. ²⁶ Jezü wûn anyî nê ndê andjê krû la *djisîpili* ndê tche nyîndê yê tê gbölösênê, Jezü tō rê sê anyî nê päkëdê: «Amâ, wunsâ modô ndê zê.» ²⁷ Pânê tche tō rê sê djisîpili nê päkëdê: «Wunsâ anyî zê.» Ätô tê lö nê lâme, djisîpili nê zâ anyî nê lâme bhândê yê.

Kê tchu ndê Jezü

(Mat 27.45-56; Mar 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ La tchêngbâ nê Jezü wûnsê nê pä rë gbê kâ nê. Ndêkê pa pö ndê Mbëtî Ndjapâ mbo gundêsê nê, tche tō rê päkëdê: «Tchêlê gî më hrô nê!»²⁹ Ngâ lüsû kâ bhaye ndê kpikpi vên-en wâ lînê. Andjê zâ ndakôro, kâ ndrô rê lînê, kâ î rê tê kûma ngâ matô yô ndê izôpe, kâ yî rê lë ma yê ††. ³⁰ Ndê Jezü djê tchô kpikpi vên-en lâme, tche tō rê päkëdê: «Rë gbê kâ nê!» Tche chî kûma yê atê bêche, kâ tchû-î.

Ngâ turûgu trô krabadja Jezü la dî

³¹ Lö nê lâme wätê lö kâ nyikrätê bëte lö *sabâa*. Ajuifu nyîabo ndênë pä lë lö *sabâa*, gbô kuzü akrë wa po tê yô ndê gba-a. Lö *sabâa* âtë wätê ngâ gbölö lö. Käko andjê ê kâ yû Pilâte ndêkê pa tche zama ânyë a koa tchêlê ada azü ndê andjê wätê yô ndê gba lâme; ndêkê pa a zu krëkrë andjê tê yô ndê gba nê.

³² Aturûgu nê ê, kâ kôa tchêlê ada dokü akrë nê, pânê, andjê kôa tchêlê ada bichuü akrë nê ndê a bhî andjê pä yô ndê gba balë la Jezü lâme. ³³ Ndê andjê wütu êtê Jezü, kâ wûn rë pä tche tchû nê, käko andjê kôabo tchêlê ada yê-a. ³⁴ Praâbalë ngâ turûgu nê balë trô Jezü la dî tê krabadja yê, posênê jî la ngû sê lakê wutu lînê.

³⁵ Akrë ndê tche wûn rë nê la lala yê, tchetché kâ ndê ânyîsê tchêngbâ pö nê, pö ndê tche tō rê wätê lêge pö, tche wûnsê nê pä ânyë tō lêge pö. Käko ânyë nyënyë ndjê gbê, nyê za su nyê sê Jezü. ³⁶ Rë lâme gbê

wütu ndêkê pa pö ndê Mbëtî Ndjapâ mbo gundêsê nê. Mbëtî nê tō rê päkëdê: «Ngâ gbäbî yê balë koabô tee-a †.»³⁷ Ngâ pö lë Mbëtî Ndjapâ nê wâ kâkê: «Tchanë ndê andjê trô krabadja yê la dî lâme, andjê wun-adje tchô pu tchê ††.»

A chî krëkrë Jezü

(Mat 27.57-61; Mar 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Pânê *Jozêfu* akrë gö ndê Arimatê ê kâ yû Pilâte ndêkê za krëkrë Jezü. Jozêfu wätê ngâ djisîpili ndê tche zâ tchêngbâ Jezü lë kûwû nê, bëte tche mbô wawa ajuifu. Pilâte gâmba rê. Käko Jozêfu ê kâ zû krëkrë Jezü nê. ³⁹ Nîkôdême nê ndjê, tchetché ndê tche ê alême lë bütchî ndêkê wun Jezü. Tche nê la ndütü ndê *mîre* ngbangbo balë ndê a rînyi tchêlê nê la angâ ayömbö ngbâ kelô tê akrë gbê la lë könô gbê. ⁴⁰ Aköchê bichuü lâme zâ krëkrë Jezü, kâ gûa rê la ngrîngrî mawû lêba, andjê sû yömbö nê êtê, batê rê ndê ajuifu mbo tchê rê ânyë kâ chi akuzü ndê andjê. ⁴¹ Ngâ kîndî kâ ndola sênê ndê a wôn Jezü pä yô ndê gba tã lâme, ngâ cho akuzü kâ bhaye ndê a chîabô ngâ kuzü chî lînê dâmba-ê. ⁴² Tchâme kâ ndê andjê chî Jezü lë cho kuzü nê, bëte sê cho kuzü nê gûâbo-a, bëte lö *sabâa* ndô nê.

Jezü jô lë kuzü

(Mat 28.1-8; Mar 16.1-8; Luk 24.1-12)

20 Po mbatchâ lë dimâche, ndê gbô tchô ndêpo lakê bu, *Malê* yû gö ndê Magadalâ ê atêpâ cho kuzü nê. Tche wûn rë pä a rô tãme tê ma cho kuzü nê nê. ² Tche kpê kâ gbô Chemôn-Pîère la ngâ *djisîpili* ndê Jezü nyîndê yê tê gbölösênê lâme. Tche tō rê sê andjê päkëdê: «A jî Gbölö Gbïë lë cho kuzü nê, ârâ wûn-âbo sê tchô ndê a za tchê tã-a!»³ Käko Pîère wütu la djisîpili nê lâme, andjê ê atêpâ cho kuzü nê. ⁴ Andjê gburê gbê kâ lë rö, praâbalë djisîpili nê lâme rô tê Pîère, kâ wütu pä cho kuzü nê dokütché tê yê. ⁵ Tche chî kûma yê kâ wûn amawû lêba ndê âwâ bêche, praâbalë tche lîabo atêlê nê-a. ⁶ Chemôn-Pîère wütu la tchêngbâ yê, kâ lî bhâlê cho kuzü nê, tche wûn amawû lêba ndê âwâ bêche, ⁷ la alêba ndê a î rê tê kûma Jezü. Lêba nê lâme wâbo la amawû lêba ndê lën nê nyêê sênê-a, praâbalë a rö rê sê ngâ tchô ngbî. ⁸ Pânê djisîpili ndê tche wütu dokütché pä cho kuzü lâme, lî kâ wûn rë nê, kâ gâmba rê. ⁹ Bëte andjê djêâbo tchêlê pö ndê Mbëtî Ndjapâ tō rê alême dâmba nê-a, mbëtî nê tō rê pä, âwäpâ Jezü jo lë kuzü ††. ¹⁰ Pânê adjisîpili nê dôtê andjê atêndê andjê.

Jezü mätê yê sê Malê yû gö ndê Magadalâ

(Mat 28.9-10; Mar 16.9-11)

¹¹ Sênê lâme, Malê sê dâ sûwu ndola ma cho kuzü nê lakê ki. Ndê gbô tchê ndêpo lakê ki, tche ndrâ ndêkê

† Nyê dî Aps 22.19. †† Nyê dî Aps 69.22.

‡ Nyê dî Eki 12.46; Nomb 9.12; Aps 34.21. †† Nyê dî Zak 12.10. ††† Nyê dî Aps 16.10.

wun tchô atêlê cho kuzü nê. ¹² Kâko tche wûn *aânje* bîchuû ndê andjê yû grôgrô lâba, andjê sê sê tchô ndê a zâ krêkrê Jezü alême tâ. Ngânê balê sê dêsê kûma yê, ânyê ngânê balê sê dêsê da yê. ¹³ Andjê yû tchê päkêdê: «Ëchê, mo kî bête giamâ?» Tche tô rê päkêdê: «Bête azü zâ Gbölö Gbië ndê mê, kâ rô la tchê. Mê wûn-âbo sê tchô ndê andjê zâ tchê tâ-a!» ¹⁴ Ndê gbô pö nê wâ lâ ma yê, tche djêtê yê kâ wûn Jezü ndê tche krê, tchâme tche wûn-âbo sênê pä Jezü kâ me-a. ¹⁵ Jezü yû tchê päkêdê: «Ëchê, mo kî bête giamâ? Tch-abâ kâ ndê mo pu tchê?» Malê wûntî pä earê kâ wun tchô pâ kindî nê lâme kâ, ânyê kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö akrê, âdê momö kâ ndê âzâ tchê ânyê kâ rô la tchê, amö nyisê tchô ndê mo zâ tchê tâ sê mê, ndêkê pa mê e ndêkê za tchê.» ¹⁶ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Malê!» Malê djêtê yê, kâ tô rê la ma heborö päkêdê: «*Rabuni!*» Ndê ânyîndê kâ to rê päkêdê: «Earê kâ nyisê ræ.» ¹⁷ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Amö ngbi-abô mê ngbî tchâtê-ê, bête mê kêngabô bhândê Bha mê dâmba nê-a. Praâbalê amö êê kâ tô ndêma mê sê arêma ndê mê päkêdê: Mê âkenga atêndê Bha mê, ndê tche wâ ndjê tê Bha nyê, tche wâtê Ndjapâ ndê mê, kâ wâ ndjê tê Ndjapâ ndê nyê.» ¹⁸ Kâko Malê yû gö ndê Magadalâ ê kâ tô rê sê adjisîpili ndê Jezü päkêdê: «Mê wûn Gbölö Gbië nê!» Pânê tche nyîsê tchêngbâ pö ndê Jezü tô rê sê tchê.

Jezü mâtê yê sê adjisîpili ndê yê (Mat 28.16-20; Mar 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ârê âsê wa la tchêndêgölo lâ lö nê lâme, adjisîpili pâlatê andjê bhâlê ngâ nda ndê andjê tchû manda nê pâ andjê la wawa ajuifu. Jezü nê, kâ krê lâ gûtê andjê, kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê sê la ziti su!» ²⁰ Pânê ndê tche tô pö lâme, tche mâ akônô yê la krabadja yê tê andjê. Adjisîpili nê wâ la mômô tê gbölösênê bête rê ndê andjê wûn Gbölö Gbië. ²¹ Jezü kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê sê la ziti su! Batê rê ndê Bha mê wân mê, mêmê ndjê gbê, mê âwan nyê.» ²² Pânê ndê tche tô pö lâme, tche wû foo pâ andjê, kâ tô rê päkêdê: «Äwäpä nyê gbo *Kpîki Yingö!* ²³ Ädê nyê âko pö lâ kûma ngâ akrê, a koadje pö lâ kûma yê. Ädê nyê âkoabô pö kô lâ kûma ngâ akrê, angbongbo arê ndê yê wadje kpôlê kûma yê.»

Jezü la Tomä

²⁴ Tomä, ngânê balê lâ gûtê adjisîpili lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuû, ndê a ê rê tê yê pä mîë, tche sêâbo sênê ndê Jezü wûtu-a. ²⁵ Adî adjisîpili nê tô rê sê tchê päkêdê: «Ärê wûn Gbölö Gbië nê!» Praâbalê Tomä tô rê sê andjê päkêdê: «Ädê mê âwun-abô grü pândi tchânê yê wûn-î, ndjê âdê mê âyiabô ê könô mê yî lâ grü pândi tchânê yê lâme, ânyê kâ yîâbô könô mê lâ grü ku tê krabadja yê lâme yî-î, mê gambabô rê balê tee-a.»

²⁶ Dimâche balê pânê, adjisîpili kâ pâlatê andjê bhâ tchâlê nê, Tomä kâ ndjê lâ gûtê andjê. Ndê andjê tchû manda nê êtâ, Jezü nê, kâ krê lâ gûtê andjê, kâ tô rê päkêdê: «Ziti su wâ pâ nyê!» ²⁷ Pânê tche tô rê sê Tomä päkêdê: «Amö yi kûma ê könô zê tchâtê, kâ wûn tchânê mê, amö yi könô zê lâ krabadja mê. Amö gbotê kâ kosê pö-ê, praâbalê amö gamba rê!»

²⁸ Tomä tô rê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië ndê mê la Ndjapâ ndê mê!» ²⁹ Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Bête rê ndê mo wûn mê kâ ndê mo gâmba rê? Mômô kâ tê andjanê ndê andjê wûn-âbô mê wûn, ânyê kâ gâmba rê.»

Dju mbëtî âtê

³⁰ Jezü kâ mbô *akpîngbî arê* tê gbölösênê tchâtchu adjisîpili ndê yê, ndê a mbôâbo rê mbô lâ mbëtî âtê-ê. ³¹ Angâ arê nê ndê a mbô rê lâ mbëtî âtê, a mbô rê ndêkê pa nyê gamba rê pä Jezü wâtê *Krîsiti*, Modô ndê Ndjapâ. Ädê nyê âgamba rê, nyê wadje la tchîsûwu lâ köbosê yê.

Jezü matê yê tê adjisîpili mindûu manê bîchuû

21 Pânê Jezü kâ mâtê yê tê *adjisîpili* ndê yê tê maga gbölö kpakpa ngû ndê Tibëriyâde. Köbo sênê ndê Jezü mâtê yê wâ kâkê: ² Chemôn-Pîère, la Tomä ndê a ê rê tê yê pä mîë, la Nätänâyêle, akrê gö ndê Kanâ bhâ Galilê, la abechê ndê Zebede la angâ adjisîpili bîchuû ndê Jezü, andjê sê nyêê sênê balê. ³ Chemôn-Pîère tô rê sê andjê päkêdê: «Mê âe ndêkê pu agiangû.» Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Azê âe la mö.» Kâko andjê ê kâ â lâ külû nê. Praâbalê lâ bütchî nê gbê, andjê gbôâbo ngâ giangû balê-a. ⁴ Ndê tchô krâ, Jezü krê tê maga ngû nê, adjisîpili ndê yê wûn-âbo sênê pä tchetchê kâ me-a. ⁵ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Abechê, nyê kâ la ngâ ræ ndêkê zi rê?» Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Ën-ën.» ⁶ Tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê yî gbânda nê dâ ndökö, kâ gboadje agiangû.» Kâko andjê yî gbânda nê, kâ gbîti rê tûrê-ê, bête agiangû sîsî lînê. ⁷ Djisîpili ndê Jezü nyîndê yê tê gbölösênê lâme tô rê sê Pîère päkêdê: «Gbölö Gbië kâ!» Ndê Pîère djê rê pä Gbölö Gbië kâ, tche yû lâba ndê yê êngbânê, bête tche wâ la wûnwûn krê yê, pânê tche tê atêlê ngû. ⁸ Adî adjisîpili nê kâ atêlê külû nê ndola maga ngû nê, kâ sê lakê gbîti gbânda nê ndê âsî la agiangû lâme. Andjê sêâbo ngrî tê maga ngû nê-a, kâ gu ndênê la andjê wâ kütû mëtere ngbangbo balê. ⁹ Ndê andjê jrê lâ külû nê bëche, andjê wûn mâpa, kâ wûn ndjê angâ ajiwo ndê agiangû wâ lanê. ¹⁰ Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê kâ la angâ agiangû ndê nyê kû andjê lâme.» ¹¹ Chemôn-Pîère â lâ külû nê, kâ gbîti gbânda nê atê bëche. Agbölö agiangû ngbangbo balê tchêpâ nê tê azü bîchuû la lâ könô gbê tchêpâ nê vö-taâ (153) sî tchêlê nê gbûû. Ndê agiangû nê ngbâ tê

gbölösênä lâme, praâbalë tchêlê gbânda në srôâbo-a. ¹² Jezü tô rê sê andjê päkêdê: «Nyë në kë zî rə.» Ngâ djisîpili balë wâbo ndêkê yu Jezü päkêdê: «Mo wâtê tchabâ-a?» Bête andjê wünsê në nê pä Gbölö Gbië kä. ¹³ Jezü gîtê yê, kë zâ mâpa, kë krû tchêlê në tê andjê, pânê tche krû ndjê tchêlê agiangû tê andjê. ¹⁴ Sûsunê vötaâ ndêkê pa Jezü matê yê tê adjisîpili ndê yê, pânê ndê tche jô lê kuzü kä lâme.

Jezü la Pîere

¹⁵ La tchêngbâ kîzî në, Jezü tô rê sê Chemôn-Pîere päkêdê: «Chemön, modô ndê Jâan, mo nyîndê mê kë rô andjanê âtê?» Chemön tô rê päkêdê: «En-en, Gbölö Gbië, mo wünsê në nê pä më nyîndê zä.» Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Amö bata angbavö ëbro-ngbaga ndê mê!» ¹⁶ Jezü kä tô rê sê tchê tê bîchuü në päkêdê: «Chemön, modô ndê Jâan, mo nyîndê mê nê?» Pîere tô rê päkêdê: «En-en, Gbölö Gbië, mo wünsê në nê pä më nyîndê zä.» Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Amö watê earê kë bata aëbro-ngbaga ndê mê!» ¹⁷ Jezü kä tô rê sê tchê tê vötaâ në päkêdê: «Chemön, modô ndê Jâan, mo nyîndê mê nê?» Pîere wâ la nyonyo bëte rê ndê Jezü kä tô rê sê tchê tê vötaâ në päkêdê: «Mo nyîndê mê nê?» Tche tô rê sê Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, mo wünsê rə gbê, mo wünsê në nê pä më nyîndê zä!» Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Amö bata aëbro-ngbaga ndê mê. ¹⁸ En-en, tê lège në më tö rê sê mö, ndê gbô mö ndêpo tê bechê, momö la tê zä kä ndê âi wü pä lâba ndê zä, kë e kusê tchô ndê su zä nyîndê në. Âdê mo âdu nê, mo âyi

könô zä ânyë ngâ akrə ngbî kä ndê â-iadje wü pä lâba ndê zä, kë e la mö kusê tchô ndê su zä nyîabô nyîndê në-ê.» ¹⁹ Jezü tö pô lâme ndêkê nyisê köbo ndê Pîere tchuadje la rê, ânyë a lusê Ndjapâ lê köbosê kuzü yê. Pânê Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Za tchêngbâ mê.»

Jezü la djisîpili ndê tche nyîndê yê

²⁰ Pîere djêtê yê kë wûn djisîpili ndê Jezü nyîndê yê, tchanê ndê tche dîtê yê ëla ngbôgo Jezü tê ma kîzî lâme, ânyë kë yü tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, tchabâ kä ndê âyosê zä?» ²¹ Ndê Pîere wûn tchê, kë yü Jezü päkêdê: «Gbölö Gbië, andê ye në, gîamâ kä ndê âg-boadje tchê?» ²² Jezü tô rê sê tchê päkêdê: «Âdê mê ânyîndê në pä tche sê la türê la yê ndjoa tê lo kë ka ndê mê, äwün mö? Momö, amö za tchêngbâ mê.» ²³ Kütü pä pô lâme, azü ndê Krîsiti tô rê lê gbâtê andjê pä, djisîpili lâme tchuabô andê ye në tee-a. Praâbalë Jezü tôâbo rê sê Pîere pä tchê tchuabô tee-a, tche tö rê päkêdê: «Âdê mê ânyîndê në pä tche sê la türê la yê ndjoa êtê lo kë ka ndê mê, äwün mö?» ²⁴ Djisîpili në lâme kä ndê âwûn rə në, ânyë kë mbô rê lê mbëtî; azä wünsê në pä pô ndê tche tô rê lâme wâtê lège pô.

Adî pô

²⁵ Angâ arə kä tê ndê Jezü mbô rê. Âdê a âmbo rê mbö balë balë gbê lê mbëtî, më wünsê në pä ngâ tchô wâbo ndêkê pa a kə ambëtî lâme tã pä cho âtê-a.

ABADJÂNGELE

Ndöndö pö pâ Rə ndê Abadjângele mbô rê

Mbëti âtə wätə bïchuü mbëti ndê Lûke mbô rê. Dokü nê dë «Tchôtchô Pö ndê Lûke mbô rê». Lê mbëti ndê Rə ndê Abadjângele mbô rê, Lûke nyisê arə ndê adjisipili mbô rê. Tche nyi ndjê sê köbo ndê Kpîki Yingö jrê pâ abadjângele la azü ndê Krîsiti. Tche nyi ndjê sê köbo ndê abadjângele rô lê agö ndêkê mu Tchôtchô Pö la gbôgbô ndê Kpîki Yingö. Tche nyi ndjê sê agbôgbô arə ndê andjê gbô rê lê kua ndê andjê la yûkü gbê ndê andjê wûn rê.

Dokütchê alême, ajuifu tö rê pâ Pö ndê Ndjapă wă kütü bête anyê. Lê mbëti âtə, Lûke nyisê köbo ndê abadjângele jêtê kê mu Tchôtchô Pö sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Bête Ndjapă la tê yê nyisê nê kraâ lê angâ arə pâ, pö ndê anyê wă bête azü gbê.

Lûke tö pö tê gbôgbôsênê pâ kua ndê badjângele Pôlo la Pîere mbô rê. Pîere kâ ndê âmû pö ndê Krîsiti sê ajuifu ndê Jerûzalêmo zoo ndêkê pa pö ndê Krîsiti chichi tê yê bhaye. Andê Pôlo, tche mü pö lê agö ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê nyisê köbo Krîsiti sê andjê. Mbëti âtə nyisê nê sê azê pâ azê wă ndêkê mu Tchôtchô Pö ndê Jezü Krîsiti kusê tchô gbê pâ cho âtə.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê mu Tchôtchô Pö bhâ Jerûzalêmo (1.1—8.1-3)

Lê agbölö ada-mbëti âtə, Lûke tö pö ndê adî alö ndê Jezü pâ cho âtə, la rê ndê a nyisê Mätîase ndêkê sê lê kpâlâ Jüdâse, la rê ndê Kpîki Yingö jrê. Tche tö ndjê pö pâ Tchôtchô Pö ndê abadjângele mü rê bhâ Jerûzalêmo.

Kê mu Tchôtchô Pö lê agö ndê Judê la Samari (8.4—12.1-25)

Lê agbölö ada-mbëti âtə, Filîpe mü pö bhâ Samari, Pîere ê ndjê atê Samari. Sôlo tâkpa la Gbölö Gbië kâ zâ su yê sê tchê. Ngâ rə nê dë rê ndê Körönëye ndê tche wâbô wâtê juifu zâ ndjê su yê sê Krîsiti, ânyê a mü Tchôtchô Pö sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Lûke nyisê köbo ndê Ndjapă jî Pîere lê nda kânga.

Kê mu Tchôtchô Pö kupâ cho gbê (13.1—28.1-31)

Lê agbölö ada-mbëti âtə, Lûke nyisê köbo ndê azü tê kûma azü ndê Krîsiti djêtê andjê bhâ Jerûzalêmo pâ kê wa gasa ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Tchâtə kâ ndê Pôlo wrê sûsunê vötaâ ndêkê mu Tchôtchô Pö, ânyê a zâ tchê kâ yî tchê lê nda kânga bhâ Jerûzalêmo, ânyê kâ ê ndjê la tchê atê Sezarê, pânê a ê la tchê atê Rômo ndêkê wa ngbanga pâ yê.

Jezü zâ bâlâ ndêkê wan Kpîki Yingö

1 Gbölö akrə Tëöfîle, lê dokü mbëti ndê më mbô rê sê mö, më tö pö ndê arə gbê ndê Jezü mbô rê la arə ndê tche nyisê nê alême sênê ndê tche jêtê kê mbo kua ndê yê ² ndjoa êsênê ndê a kênga la tchê atê lafô. Dokütchê ndêkê pa tche kenga atê lafô, lê köbosê gbôgbô ndê *Kpîki Yingö*, tche zâ bâlâ alême tê *abadjângele* ndê yê ndê tche dî andjê bête kua ndê yê. ³ La tchêngbâ kuzü yê, tche mâtê yê alême sê andjê lê aköbo ngbî ngbî, ânyê kâ nyisê nê sê andjê pâ anyê kâ la türê la anyê. Lê alö tê azü bïchuü, tche mâtê yê tê andjê, ânyê kâ sê lakê to pö pâ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapă* sê andjê. ⁴ Têngâlo, ndê tche sê lakê zi rə la andjê, tche zâma sê andjê päkêdê: «Nyê gböäbô gbô bhâ *Jerûzalêmo-ê*, praâbalë nyê krü bête rə ndê Bha më zâ bâlâ nê lâme. Mêmê ndjê gbê më tö pö ndênê sê nyê

alême nê †⁵ Jâan zâ *batême* ndê ngû sê azü, praâbalë lê angâ alö, Ndjapă âzadje *batême* ndê Kpîki Yingö sê nyê ††.»

Jezü kênga atê lafô

⁶ Andjanê ndê andjê pâlatê andjê ndrotê Jezü yû tchê päkêdê: «Gbölö Gbië, angaâtə kâ ndê mo ka la Gbölö gö-gbië nê sê azü gö ndê Isarayêle?»

⁷ Jezü tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Pö ndêkê wunsê alö nê la adalo nê wûn-âbo nyê-a. Kütü Bha më balë kâ ndê ânyîkrə rê bhâtê su yê lê köbosê gbôgbô ndê yê.

⁸ Praâbalë nyê gboadje ngâ gbôgbô, gbôgbô nê lâme dë gbôgbô ndê Kpîki Yingö ndê âjreadje pâ nyê. Käko nyê toadje apö ndê arə ndê nyê wûnsê nê pâ më bhâ Jerûzalêmo, lê agö ndê Judê gbê, la andê Samari, zoo

† Nyê dî Luk 24.49. †† Nyê dî Mat 3.11; Mar 1.8; Luk 3.16; Jan 1.33.

kupâ cho gbê †.»⁹ La tchêngbâ pö ndê tche tô rê lâme, tche kênga atê lafô kpôlê la andjê, praâbalê ndê gbô andjê sê lakê wun tchê, ngâ ndrô gûa sê yê lê la andjê.¹⁰ Ndê gbô andjê ndêpo lakê wun tchô ngbâ yê atê lafô, angâ aköchê bîchuû ndê andjê yû grôgrô lâba, nê kâ krû ndrotê andjê.¹¹ Aköchê lâme tô rê sê andjê päkêdê: «Nyënyê ndê azü gö ndê Galilé, nyê krû tchâtê lakê wun tchô atê lafô bëte giamâ? Jezü ndê a zâ tchê lê gûtê nyê ânyê kâ kênga la tchê atê lafô lâme, tchê kadje ndjê ngbâ yê batê rê ndê nyê wûn tchê lakê kenga atê lafô lâme.»

A zâ Mätîase ëlê kpâlâ Jüdâse

¹² Kâko abadjângele jêtê aga ndê rê nê wû pâ aga ndê a-Olivî, ânyê kâ dôtê andjê atê Jerúzalêmo. Aga nê gü la Jerúzalêmo kilômêtere balê.¹³ Ndê andjê wûtu bhâ Jerúzalêmo, andjê lî bhâlê darê dâ lafô ndê andjê gbo tchê tê andjê tâ. Azü nê dâ Pîere la Jâan la Jáke la Anderê la Filîpe la Tomä la Bartelemî la Matiyô la Jáke modô ndê Alefê la Chemôn ndê tche mbô kûê ndêkê jî azü lê ngbâa, ndjê la Jûde modô ndê Jáke.¹⁴ Logbê, andjê pâla tchê tê andjê gbê balê ndêkê to pö sê Nd-japâ, andjê la angâ aêchê, la *Malê*, anyî Jezü ndjê la ayîngâ Jezü.

¹⁵ Têngâlô, azü ndê Jezü pâlatê andjê. Kê ngba ndê andjê gbê wâ ngbangbo balê la tê akrê gbê (120). Pîere âlafô lê gbâtê andjê kâ tô rê päkêdê: ¹⁶ «Arâmâ, äwäpâ rê ndê Kpîki Yingö tô pö ndêñê lî Mbëtî Nd-japâ lî ma *Davîdi* mbo gundêssê nê. Kpîki Yingö nê tô pö pâ Jüdâse, earê kâ nyisê köbo sê azü ndê andjê zâ Jezü ††.¹⁷ Jüdâse wâ alême ngâ azê lî kua, ânyê kâ mbô ndjê kua balê la azê.¹⁸ Tche ë alême kâ yô ngâ kîndî la makètche ndê tche gbô rê ngbâ ngbangbo rê ndê yê. Tche tê bhâye la kûma yê, vü yê srô ânyê chêtê yê gbê vö ëbêche.¹⁹ Azü ndê Jerúzalêmo gbê djê pö ndêñê. Andjê ë rê tê kîndî nê lâme la ma gö ndê andjê päkêdê: «*Hakeldamâ*», ndê ânyîndê kâ to rê päkêdê: «*Kîndî-jî*.»²⁰ A mbô rê lî mbëtî ndê Apôsômo päkêdê †: «Äwäpâ tchêlê nda ndê yê wa ämbämbänê, ngâ akrê loabô lô lîñê-ê.»

A kâ mbô ndjê rê lî mbëtî nê päkêdê:

«Äwäpâ ngâ akrê za kua nê ngbâ yê.»

²¹ «Angâ azü kâ tâ ndê andjê zâ tchêngbâ azê lî alö gbê ndê Gbölö Gbîë Jezü nê la azê kulê agö,²² ätö tê batême ndê Jâan ndjoa tê lo nê ndê a kênga la tchê atê lafô. Äwäpâ ngâ akrê balê lî gbâtê andjê sê ëtê kûtê azê ndêkê pa azê la tchê to pö ndê arê ndê azê wûnsê nê pâ kâ jo ndê Jezü lî kuzü sê azü ††.»

²³ Andjê mâ azü bîchuû ëtchâtchu andjê: *Jozêfu* ndê a ë rê tê yê pâ Bäräsäbâse, ndê ngâ rê yê wû pâ Jüsütû-su la Mätîase.²⁴ La tchêngbâ nê andjê tô pö sê Nd-japâ

† Nyê dî Mat 28.19; Mar 16.15; Luk 24.47-48. †† Nyê dî Aps 41.10. † Nyê dî rê lî Aps 69.26; 109.8. †† Nyê dî Mat 3.16; Mar 1.9; Luk 3.21; Mar 16.19; Luk 24.51.

päkêdê: «Gbölö Gbîë, mo wûnsê su azü gbê, kâko lî gbâtê azü bîchuû âtê, amö nyisê tchanê ndê mo dî tchê sê ârâ,²⁵ ndêkê mbo kua ndê badjângele lî kpâlâ Jüdâse ndê tche gbôtê kua nê ndêkê e bhâsê tchô ndê ädê andê ye nê.»²⁶ Pânê andjê tâ kûkâ ndêkê wûnsê akrê ndê Nd-japâ eadje tchê. Rê nê tê la rê Mätîase, ânyê a zâ tchê ëtê kûtê abadjângele lî kônö gbê tchêpâ nê balê.

Kê nê ndê Kpîki Yingö

² Ndê lö *Pântêkôte* wûtu, azü ndê Jezü pâlatê andjê gbê sê tchô balê.² Kpro kâkê, ngâ sîkî ngâ rê kî batê gbölö yi ndê ätö bhâ lafô ânyê kâ sê lakê mbo, yi nê zâ tchêalê nê gbê ndê andjê sê tâ.³ Kâko andjê wûn angâ arê batê atîmî wo. Atîmî wo nê krû tchêlê tê yê kâ sê ëpâ kûma azü nê balê balê gbê.⁴ *Kpîki Yingö* sî andjê gbê, ânyê andjê jêtê kâ to pö la angâ ama gö ngbî ngbî batê rê ndê Yingö nê zâ rê sê andjê ndêkê to rê.

⁵ Dêkê angâ ajuîfu ndê andjê zâtê andjê gbê sê Nd-japâ kâ bhâ *Jerúzalêmo*. Andjê tô lî agö pâ cho gbê ânyê kâ nê.⁶ Kpûlû azü nê âsê dje tchêlê gî azü nê, andjê nê kâ pâlatê andjê. Tchêlê kûma andjê gbê djîngîli, bëte akrê balê balê djê azü ndê Jezü ndê andjê to pö la ma gö ndê yê la tê yê.⁷ Tchêlê kûma andjê gbê djîngîli, su andjê wâ ngbî, ânyê andjê tô rê päkêdê: «Azü gbê ndê andjê to pö ätê dââbo azü gö ndê Galilé»⁸ Ämbö atôko ânyê akrê balê balê lî gûtê azê djê ma gö ndê yê lî ma andjê?⁹ Lî gbâtê azê, angânê tô lî agö ndê Pärêtêse la Medî la Êlâme ânyê kâ nê. Angânê dâ azü gö ndê Mezopotamî la Judê la Kâpâdôse la Pôn-on la Azi¹⁰ la Firijî la Panfilî la Ejjîpiti la agö ndê Libî ndola Sîrêne; angânê tô bhâ Rômo ânyê kâ mbô gö tchâtê.¹¹ Angânê tô bhâ Kêrête ndjê la Arabî, ajuîfu kâ tâ la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu ânyê kâ bata ndîë ndê Möyîze. Azê gbê djê andjê lî ma gö ndê azê la tê azê, ndê andjê sê lakê to pö ndê agbölö arê ndê Nd-japâ mbô râ!»¹² Ndê tchêlê kûma andjê gbê djîngîli ânyê andjê wûn-âbô sê pö ndê andjê to rê tô-ê, andjê sê lakê yutê andjê lî gbâtê andjê päkêdê: «Arê ätê nyîndê kâ to rê atôko?»¹³ Praâbalê angânê sê lakê mo azü ndê Jezü nê päkêdê: «Pî rôpâ azü ätê nê!»

Pîere mü pö sê kpûlû azü

¹⁴ Pîere âlafô kâ krû, tchetchê la angâ yê abadjângele lî kônö gbê tchêpâ nê balê, ânyê tche sê lakê to pö ngbô päkêdê: «Nyënyê azü gö ndê Judê la azü gbê ndê andjê mbô gö bhâ Jerúzalêmo, äwäpâ nyê dje tchêlê rê ndê ämbô ätê djîrê, nyê dëka tü nyê kâ djê pö ndê mê.¹⁵ Ên-ën, pî mbôâbo azü ätê-a, batê rê ndê nyê tô rê bhâlê su nyê lâme-a. Ndê gbô azê sê po la mbatchâ ânyê dalo wâ mindûu manê voanê ätê?»¹⁶ Praâbalê pö ndê *earê ndêma Nd-japâ* jöwêlê tô rê alême mbô gundêssê nê nê, tche tô rê päkêdê:

¹⁷ «Ndjapâ tō rē pākēdê:
Lê adî alō,
mê gboadje tē kōbo sâ Yingō ndê mê ndêkâ jre pâ
azü gbê,
amodô la aëwünrê ndê nyê toadje ndêma mê,
amodô ndê nyê wun-adjê angâ arê batê lû,
azü ndê andjê dû wun-adjê kûma andjê.
¹⁸ Tê lège nê, lê alō nê lâme,
mê gboadje tē kōbo ndêkâ pa
Yingō ndê mê jre pâ a-earê kua ndê mê tē aköchê la
aëchê,

ânyê andjê toadje ndêma pō ndê mê.
¹⁹ Mê mboadje arê ndê âropâ kûma azü bhâ lafô,
ânyê kê mboadje *akp̄ingbî rē* pâ cho:
A wun-adjê jî la wo la gbölö ngêwo.

²⁰ Lo âdoadje tē yê tē tchêlê bütchî,
nyîpi âdroadje gboo batê jî.
La tchêngbâ nê, lo Gbölö Gbië wutu,
lô lâme wadje tē gbölö lö la lö ndê âlû.
²¹ Kâko azü gbê ndê andjê eadje rê Gbölö Gbië,
andjê tchadje lê kuzü †.»

²² «Azü ndê Isarayêle, nyê djê pō ndê mê âtê! Jezü
akrê gö ndê Nâzârête ndê Ndjapâ nyîsê yê sê nyê
lâme, lê kōbosê yê tche mbö akp̄ingbî rē la arê ndê
âropâ kûma azü la asînyî arê lê gbâtê nyê. Nyê wûnsê
arê nê lâme nê gbê. ²³ Köchê lâme, a gbötê yê tchânê
nyê lê kōbosê nê ndê Ndjapâ nyîkrê rê dokütchê tē su
yê ††. Nyê zâ tchê sê azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapâ
wûn, andjê î tchê bhâtê yō ndê gba ânyê kê wôn tchê.
²⁴ Praâbalê Ndjapâ jô tchê lê kuzü lakê jî tchê lê ny-
onyo ndê kuzü, bête kuzü wâbo la gbôgbô ndêkê kitê
yê-a. ²⁵ Tê lège nê, *Davîdi* tō pō ndê yê pākēdê:

«Mê wûn Gbölö Gbië tchâtchu mê logbê, dâ ndôkô
kônô mê,

ngâ rê ndêkê ngbangi mê wâbo-a. ²⁶ Bête rê kâ ndê
su mê wâ la mômô,

ânyê mê pâ düwü la mômô.

Âdê krêkrê mê âwa bhâlê cho akuzü,
su mê wadje pâ zê.

²⁷ Bête mô gboabô tē mê bhâsê tchô ndê akuzü tee-a,
mô gboabô tē akrê ndê zê ndê tche dâka gbê,
ndêkê pa tche fo lê cho akuzü tee-a.

²⁸ Mo nyîsê akōbo ndê tchîsûwu sê mê,
mô zadje mômô sê mê lâ la zê †.»

²⁹ «Arêmä, mê nyîndê kê to pō djîrê sê nyê pākēdê:
Davîdi ndê tche dê âta azê, tche tchü ânyê a chî tchê,
praâbalê gbô cho yê kâ lê gbâtê azê angêta. ³⁰ Tche wâ
alême tē earê ndêma Ndjapâ, kê wûnsê nê pâ Ndjapâ
dêba sê tchê ndêkê za ngâ akrê pâ mawo ndê yê ânyê
tche sê pâ mbätê-gbië la tchêngbâ yê ††. ³¹ Davîdi wûn-

† Ndêkê to tê yéyê da 17 êtê 21, nyê dî Jow 3.1-5. †† Nyê dî Mat 27.35; Mar 15.24; Luk 23.33; Jan 19.18. ‡ Ndêkê to tê yéyê da 25 êtê 28, nyê dî Aps 16.8-11, †† Nyê dî Aps 132.11; 2 Sam 7.12-13.

sê nê dokütchê pâ *Krîsiti* joadje lê kuzü, ârê kâ ndê
tche tō rē pākēdê:

«Ndjapâ gboabô tē anyê bhâsê tchô ndê akuzü tee-a,
tchê gboabô tē anyê, ânyê tē anyê fo lê cho akuzü
tee-a.»

³² «Jezü lâme, Ndjapâ jô tchê lê kuzü, azê gbê wûn rê
la la azê nê. ³³ A kênga la tchê bhâ lafô kê zâ tchê dâ
ndôkô kônô Ndjapâ, tche gbô Kp̄iki Yingō tchânê Bha
nê ndê tche zâ bâlâ tē pō ndê yê alême, ânyê kê wân
tchê ndêkê jre pâ azê. Ârê kâ ndê nyê wûn rê ânyê kê
dje rê âtê. ³⁴ Davîdi ndê tche âbô â lo balê bhâ lafô tō
rê pākēdê:

«Gbölö Gbië Ndjapâ tō rê sê Gbölö Gbië ndê mê
pākēdê:

Amô sê dâ ndôkô kônô mê,

³⁵ zoo mê mbo rê pâ a-earê kê kosê zê
wa batê mbätê êtchâtchâ da zê ††.»

³⁶ «Äwäpä azü ndê Isarayêle gbê wunsê pō âtê djîrê:
Jezü ndê nyê wôn tchê bhâtê yō ndê gba lâme, Ndjapâ
mbö rê pâ tche watê Gbölö Gbië la Krîsiti!»

³⁷ Ndê azü nê âsê dje pō lâme kâko, âzâ su andjê tē
gbölösênê, ânyê andjê yû Pîêre la angâ *abadjângele*
pākēdê: «Arêmä, azê âmbo atôko?» ³⁸ Pîêre tō rê
ndênê sê andjê pākēdê: «Nyê gbötê bândi kê mbo rê
ndê nyê, äwäpä akrê balê balê lê gütê nyê gbo *batême*
la rê Jezü Krîsiti, ânyê Ndjapâ ko pō lê kûma yê, kâko
nyê gboadje arê ndê Kp̄iki Yingō. ³⁹ Bête Ndjapâ zâ
bâlâ tē nyê la abechê ndê nyê. Tche zâ ndjê bâlâ bête
angbängbâ azü gbê ndê andjê sê lê ngrîngrî tchô, ndê
Ndjapâ Gbölö Gbië ndê azê eadje andjê.»

⁴⁰ Pîêre kâ tō angâ angbängbâ apô sê andjê. Tche
mbö rê gbê ndêkê pa andjê gamba pō nê lakê to apô
ndêkê za gbôgbô tē su andjê. Tche tō rê pākēdê: «Azü
ndê tchô angêta wâtê angbongbo azü; äwäpä nyê wu-
tu lê gbâtê andjê ânyê kê tcha lê kuzü!» ⁴¹ Azü ndê
andjê gâmba pō ndê Pîêre, andjê gbô batême. Tê lö nê
lâme, azü ndola sâke vötaâ lí lê gbâtê azü ndê Krîsiti.

Kê sê ndê adokü azü ndê Krîsiti

⁴² Andjê zâtê andjê gbê ndêkê dje abadjângele lakê
nyîsê rê ndê andjê logbê. Andjê mândâ rê, kê sê balê,
kê zî rê balê ††, kê to pō sê Ndjapâ. ⁴³ Abadjângele
mbö akp̄ingbî rê la arê ndê âropâ kûma azü la asînyî
arê, âmbô rê pâ wawa sê lakê mbo azü gbê. ⁴⁴ Azü gbê
ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti pâlatê andjê balê, kê
ngbô arê gbê ndê andjê wâ la rê balê êtê. ⁴⁵ Andjê kâ
arê ndê andjê, la acho ndê andjê, kê krê tchêlê
makêtche nê lê gbâtê andjê gbê, ânyê akrê balê balê
gbô rê gundêsê rê ndê tche nyîndê nê. ⁴⁶ Logbê, andjê
pâlatê andjê batê akrê balê bhâlê *gbölö nda Ndjapâ*,
andjê zî rê sênê balê kulê anda ndê andjê, andjê zî rê
nê la mômô ndjê la tchôtchô su. ⁴⁷ Andjê sê lakê voga

†† Nyê dî Aps 110.1. ††† Nyê dî 20.7.

Ndjapă, ânyë azü gbê nyîndê andjê. Logbê Gbölö Gbië mbö rê ânyë angâ azü ndê andjê tchâ lâ kuzü lî lâ gbâtê andjê.

Pîere tchâ ngâ köchê ndê tche ngêwele

3 Têngâlo, Pîere la Jâan sê lakê e atêlê *gbölö nda Ndjapă* ndêkê to pö sê Ndjapă lâ dalo vötaâ ndê tchêndôgölo. ² Ngâ köchê kâ tâ ndê a zî tchê, dëkê tche ngêwele nê. A nê tchê la tchê logbê kâ za tchê lî manda gbölö nda Ndjapă ndê rê nê wû pä «Tchôtchô manda», ndêkê pa tche yukû rê tchânê azü ndê andjê li atêlê gbölö nda Ndjapă nê. ³ Ndê tche âsê wun Pîere la Jâan ndê andjê li atêlê gbölö nda Ndjapă, tche yû andjê ndêkê pa andjê za ngâ rê sê tchê. ⁴ Andjê chêko tchê ânyë Pîere tî rê sê tchê päkêdê: «Wun ârâ ânyë!» ⁵ Käko tche wûn andjê gbôgbôgbô, bëte tche wüntî pä andjê zadje ngâ rê sê anyê. ⁶ Pîere tî rê sê tchê päkêdê: «Mê wâbo la makêche âdêndjê lôlo-a, praâbalê rê ndê më wâ la rê, më âza rê sê mö: La rê Jezü *Krîsiti* ndê Nâzârête, alafô kâ nê!» ⁷ La tchêngbâ nê Pîere zâ könô yê dâ ndôkô kâ kênga tchê. Kpro kâkê, ada yê la abülüngbî-da yê kpokpo tê yê. ⁸ Tche kû atê lafô, kâ krû pä da yê ânyë kâ jêtê kâ nê. Tche lî la andjê atêlê gbölö nda Ndjapă. Tche nê, kâ kû atê lafô lakê voga Ndjapă. ⁹ Azü gbê wûn tchê ndê tche sê lakê nê lakê voga Ndjapă. ¹⁰ Ndê azü wûnsê nê pä köchê âtê sê tchê alême ebêche ndroma Tchôtchô Manda ndê gbölö nda Ndjapă lakê yukû rê tchânê azü, tchêlê kûma andjê gbê djîngili, su andjê sê lakê ta tê rê ndê âmbô tê yê lâme.

Pîere mü pö lî gbölö nda Ndjapă

¹¹ Köchê nê nyîabo ndêkê gbotê Pîere la Jâan-a. Tchêlê kûma azü nê gbê djîngili, ânyë andjê gbê sê lakê kpe pu andjê tchâmbrönda ndê a ê rê tâ pä tchâmbrönda ndê Salomön. ¹² Ndê Pîere wûn rê käko, tche tî rê sê kpûlû azü nê päkêdê: «Azü ndê Isarayele, bëte giamâ kâ ndê tchêlê kûma nyê djîngili pä rê ndê âmbô âtê? Nyê sê lakê wun ârâ gbôgbôgbô käko bëte giamâ? Nyê wüntî pä köchê ndê tche nê lâme, ârâ kâ ndê âmbô rê la gbôgbô ndê ârâ pä tche nê? Âdêndjê rê ndê ârâ zâtê ârâ gbê sê Ndjapă kâ?» ¹³ Ndjapă ndê *Abrahâmo*, Ndjapă ndê *Izâke*, Ndjapă ndê *Jakôbo*, Ndjapă ndê araâta azê, tche lüsê Jezü earê kua ndê yê. Praâbalê nyê zâ tchê tchânê agbölö azü gö ndê nyê, andjê kôsê yê tchâtchu Pilâte. Dêkê, Pilâte nê nyîndê kâ ji tchê. ¹⁴ Nyê kôsê akrê ndê tche wâ ngbî bëte Ndjapă, kâ wâtê djîrê akrê, ânyë kâ yukû nê sê Pilâte ndêkê pa tche ji ngâ earê kâ won azü. ¹⁵ Nyê wön makündji ndê tche za tchîsûwu sê akrê, praâbalê Ndjapă jô tchê lî kuzü, azê wûn rê la la azê nê gbê. ¹⁶ Lê köbosê kâ za su sê Ndjapă la rê Jezü kâ ndê âtchâ köchê ndê nyê sê lakê wun tchê ânyë kâ wûnsê yê âtê.

Bëte kâ zâ su sê Ndjapă ndê âtê bhândê Jezü kâ ndê tâ köchê lâme kâ dâka gbê kpô tchâtchu nyê la azê gbê âtê.

¹⁷ «Arâmâ, ndê azê sê âtê, më wûnsê nê nê pä rê ndê nyenyê la amakündji ndê nyê mbô rê tâ Jezü, nyê wûn-âbo sênê-a. ¹⁸ Praâbalê Ndjapă mbö rê gundêsê nê ndê tche tî rê lî ma *a-earê ndêma yê* alême. Tche tî rê päkêdê: Krîsiti wun-adjê yukû †. ¹⁹ Käko nyê gbötê bândi kâ mbo rê ndê nyê, kâ ka pu Ndjapă, ânyë tche ko pö lî kûma nyê. ²⁰ Käko ânyë Gbölö Gbië zadje angâ alö ndêkê yatê sê nyê. Tchê wan-adjê Krîsiti ndê tche dî tchê dokûtchê bëte nyê, ndê tche dê Jezü. ²¹ Krîsiti sæadje bhâ lafô zoo âwutu tê lo nê ndê Ndjapă ka nyikrê arê gbê tê täfo nê. Batê rê ndê Ndjapă tî rê alême lî ma *a-earê ndêma yê* ndê tche kû andjê ngbî bëte tchê. ²² *Möyîze* tî rê alême päkêdê: «Gbölö Gbië Ndjapă wan-adjê ngâ earê ndêma yê sê nyê batê më, tchê wadjê tî ngâ yîngâ nyê. Nyê djeadje apö gbê ndê tchê toadje rê sê nyê. ²³ Akrê ndê tche kôsê kâ dje pö ma earê ndêma Ndjapă lâme, a âjiadje tchê lî gûtê azü ndê Ndjapă ânyë kâ won-adjê tchê ††,» ²⁴ Âtê tê Samuële ndjoa êtê *a-earê ndêma Ndjapă* la tchêngbâ yê, andjê gbê tî pö êngbâ ngânê êngbâ ngânê tî pö ndê alö ndê âwûtu lâme. ²⁵ Apö ndê *a-earê ndêma Ndjapă* tî rê alême wâ bëte nyê. Nyê lî lî *madî* ndê Ndjapă zâ rê sê araâta nyê lâme lî köbosê nê ndê tche tî rê sê Abrahâmo päkêdê: «Lê köbosê ngâ akrê pä ma-wo ndê zê, më eadje Tchôtchô pö pä azü lî abûngrî pä cho gbê ‡.» ²⁶ Tê pö ndê nyê kâ ndê Ndjapă nyîsê earê kua ndê yê dokûtchê ânyë kâ wân tchê ndêkê e tchôtchô pö pä nyê, ndêkê mbo rê pä akrê balê balê gbotê bândi kâ mbo rê ndê yê.»

Pîere la Jâan tchâtchu gbölö kpûlû ndê a-earê kâ wa ngbanga

4 Sênê ndê Pîere la Jâan sê lakê to pö sê azü nê, *a-earê kâ wa ngela* sê Ndjapă la makündji ndê aturûgu ndê *gbölö nda Ndjapă* la *asadusiën* wûtu. ² Su andjê kû andjê tî gbölösênê, bëte Pîere la Jâan sê lakê nyîsê rê sê azü lakê mu pö pä, Jezü jô lî kuzü nê. Käko azü joadje ndjê lî kuzü. ³ Azü nê kû andjê, kâ yî andjê bhâlê nda kânga, kâ krû bëte tchêmbatchâ bëte lo zî nê. ⁴ Lê gûtê azü ndê andjê djê pö nê, angbängbâ azü zâ su andjê sê Krîsiti. Kâ ngba ndê andjê wâ ndola sâke mindûu (5 000).

⁵ Ndê tchô krê, amakündji ndê ajuifu la *akpôkpô azü* la *a-earê kâ nyîsê ndië* pâlatê andjê bhâ *Jerûzalêmo*. ⁶ Hâne, gbölö earê kâ wa ngela sê Ndjapă kâ tâ, tchê tchê la Käyifu la Jâan la Alegezândere la azü gbê ndê andjê sê lî bûngrî ndê gbölö earê kâ wa ngela sê Ndjapă nê. ⁷ Andjê zâ Pîere la Jâan tchâtchu andjê ânyë kâ

† Nyê dî Luk 24.26-27. †† Nyê dî Det 18.15,18-19. ‡ Nyê dî Jen 22.18; 26.4.

yû andjê päkêdê: «Nyê mbö arê lâme la rê tchabâ? La gbôgbô ndê tchabâ?»⁸ Käko *Kpîki Yingö* sî Pîère ânyê tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyënyê ndê amakündji ndê ajuifu la akpôkpô azü,⁹ a sê lakê yu ârê angêta tê pô ndê tchôtchô rê ndê ârê mbô rê tê köchè ndê tche ngêwele lâme, a yû ârê tê köbo ndê tche tchâ la rê.

¹⁰ Nyënyê ndê azü ndê Isarayële gbê, äwäpä nyê wunsê ngâ rê balë: La rê Jezü *Krîsiti* akrê gö ndê Nâzârête kâ ndê köchè âtê krê lê gûtê nyê la tchôtchô tê yê. Jezü Krîsiti ndê nyê bhî tchê alême tê yô ndê gba, praâbalë Ndjapâ jô tchê lê kuzü. ¹¹ Jezü lâme kâ ndê Mbëti Ndjapâ tô pô ndê yê päkêdê:

«Tâme ndê a-earê kê mbo nda gbôtâ, ârê kâ âkê mbôtê yê tê gbôgbô tâme da nda nê †.»

¹² «Akrê wâbo ndêkê tcha lê kuzü lê köbosê ngâ rê ngbî-a, bëte pâ cho gbê ngâ rê ngbî ndê Ndjapâ zâ rê sê azü ndêkê pa andjê tcha lê köbosê nê wâbo balë-a.»

¹³ Ndê a-earê kê wa ngbanga nê wûn rê pâ Pîère la Jâan tô pô la gbôgbô, ânyê kê wûn ndjê sênê pâ, andjê dë ambämbä azü ndê andjê wûn-âbo sê mbëti-a, tchêlê küma andjê gbê djîngili. Andjê wûnsê nê pâ, aköchè âtê sê alêe ndrotê Jezü. ¹⁴ Ndê andjê wûn köchè ndê tche tchâ lâme, ânyê tche krê ndrotê Pîère la Jâan, andjê wâbo la ngâ pô balë ndêkê to rê-a.

¹⁵ Käko andjê zâma ndêkê pa a wutu la andjê lê gbölö kpûlû ndê a-earê kê wa ngbanga nê âtê sûwu. Pânê andjê sê lakê gama andjê lê gbâtê andjê. ¹⁶ Andjê tô rê päkêdê: «Azê ämbo giamâ tê azü âtê? Bëte azü ndê Jerûzalêmo gbê wûnsê nê nê pâ, tê lège nê andjê mbö ngâ *kpîngbî* rê. Azê wâbo ndêkê vusê nê-a. ¹⁷ Praâbalë ndê azü gö gbê djêâbô pô nê djê lâme, äwäpä azê hrali aköchè âtê, ânyê andjê ka to bata ngâ pô tô balë la rê Jezü sê ngâ akrê-ê.»

¹⁸ Andjê ê Pîère la Jâan kâ kôsê nê sê andjê la gbôgbô ndêkê pa andjê kâ êâbô rê Jezü ê, âdëndjê ndêkê kâ nyisê rê la rê yê-ê. ¹⁹ Praâbalë Pîère la Jâan tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Ndêkê dje ma Ndjapâ lakê dje ma nyê, anëbâ kâ âkê wâ djîrê lê la Ndjapâ? Nyënyê la tê nyê, nyê wâ tchêlê ngbanga nê! ²⁰ Andê ârê, rê ndê ârê wûn rê ânyê kê djê rê âtê, ârê wâbo ndêkê ngbo ma ârê pânê-a.» ²¹ A-earê kê wa ngbanga nê kâ hrali andjê tê gbölösênê, pânê, andjê jî andjê. Andjê gbôâbo ngâ pô ndê âmbô rê pâ andjê wa ngbanga lê küma andjê tê pô ndênê-a, bëte azü gbê sê lakê voga Ndjapâ bëte rê ndê âwûtu lâme. ²² Köchè ndê tche tchâ lê köbosê kpîngbî rê lâme, ngü yê rô ngü tê azü bichuû.

Azü ndê Jezü tô pô sê Ndjapâ

²³ La tchêngbâ nê ndê a jî andjê, Pîère la Jâan kâ pu angâ andjê ânyê kê tô ndêma pô ndê agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la akpôkpô azü tô rê sê andjê.

²⁴ Ndê angâ andjê djê pô nê, andjê pâlatê andjê batê

† Nye dî Aps 118.22.

akrê balë, kê tô pô sê Ndjapâ päkêdê: «Gbölö Akrê, momö kâ ndê âmbô tchêlafô la tchêbêche la gbölö ngü ngbro la arê gbê ndê âwâ lânê! ^{†25} Lê köbosê Kpîki Yingö, mo zâ pô ndê zê lê ma âta ârê. *Davîdi*, earê kua ndê zê, tche tô rê päkêdê: †

«Bëte giamâ azü pâ cho gbê sê lakê mbo arê kâkê?

Bëte giamâ azü gö nyîkrê apô ndê angâ arê, ânyê tchêngbâ nê wâ ämbämbänê âtê?

²⁶ Agbîë pâ cho älafô ndêkê mbo küü, amakündji ndê agô djêtê andjê ndêkê kosê Gbölö Gbîë la Krîsiti ndê yê.»

²⁷ «Tê lège nê, *Hêrôde* la Pônse Pîlâte, andjê la azü pâ cho la azü ndê Isarayële pâlatê andjê lê gbölö gö âtê. Andjê nyîkrê pô tê Jezü, earê kua ndê zê ndê tche wâ ngbî bëte mö, tchanê ndê mo dî tchê ndêkê watê Mesî ††. ²⁸ Käko andjê mbö arê gbê ndê mo nyîkrê rê dokütchê tê su zê, rê ndê mo nyîndê nê lê köbosê gbôgbô ndê zê. ²⁹ Angaâtê, Gbölö Gbîë, amö dje pô ndê andjê to rê lakê hrali ârê âtê. Amö za gbôgbô sê ârê ndêkê pa ârê muabô pô ndê zê mü la wa-ê. ³⁰ Tô kônô zê pâ ârê ndêkê pa ârê tcha a-earê têkömbo, kê mbo akpîngbî rê la arê ndê âropâ küma azü la rê Jezü, earê kua ndê zê ndê tche wâ ngbî bëte mö.» ³¹ Pânê ndê andjê tô pô sê Ndjapâ, sênê ndê andjê pâlatê andjê tâ trô-ê. Kpîki Yingö sî andjê ânyê andjê mü pô Ndjapâ la gbôgbô.

Azü ndê Jezü krê tchêlê rê ndê andjê lê gbâtê andjê

³² Akpûlû azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti wâ batê akrê balë, kê wâ la su balë. Akrê balë balë tôâbo rê päkêdê: «Rê ndê mê wâ kütû tê andê me nê-a!» Praâbalë rê gbê ndê andjê wâ la rê, andjê pâla rê balë étê †. ³³ *Abadjângele* mü pô ndêkê jo ndê Gbölö Gbîë Jezü lê kuzü la gbôgbô tê gbölösênê, ânyê Ndjapâ mbô tchôtchô su tê andjê gbê tê gbölösênê. ³⁴ Ngâ earê yûkü balë wâbo lê gûtê andjê-a, bëte azü ndê andjê wâ la akîndî âdëndjê anda, andjê kâ rê kâ ka la makêche nê, ³⁵ kê gbotâ tchâtchâ abadjângele. Pânê abadjângele krê tchêlê nê, akrê balë balë gbö rê gundêsê rê ndê tche nyîndê nê. ³⁶ Ngâ köchè kâ tâ ndê rê yê wû pâ *Jozêfu*, abadjângele ê rê tê yê pâ Bärnâbâse ndê ânyîndê kê to rê pâ: «Earê kê za gbôgbô tê su.» Tche dë ngâ *akrê pâ mawo ndê Levî*, a zî tchê bhâ Chîpre. ³⁷ Tche kâ ngâ kîndî ndê yê, kê kâ la makêche nê kê gbotâ êtchâtchâ abadjângele.

Änänîase la Saffra

5 Ngâ köchè ndê rê yê wû pâ Änänîase djêtê yê la êchè ndê yê Saffra ânyê kê kâ ngâ kîndî ndê andjê. ² Tchetchê la êchè ndê yê, andjê nyîkrê pô ndêkê

†† Nyê dî Eki 20.11; Aps 146.6. † Ndêkê to tê yëyê da 25 étê 26, nyê dî Aps 2.1-2,

†† Nyê dî Eza 61.1; Mat 27.1-2; Luk 23.7-11. †† Nye dî 2.44-45.

kitê ngâ makətche në, kë kû adî në, kë kâ la rê kë gbôtâ tchâtchâ *abadjângele*.³ Praâbalë Pîere yû tchë päkêdê: «Änänîase, bëte giamâ mo gbôtê köbo sê *Satâa* ânyê tche lí bhâlê su zê? Kîndî ndê mo kâ rê lâme, mo kitê tchâkalâ makətche në, kë kâ mô yepa sê *Kpîki Yingö*.⁴ Mo wâ âme ndêkê bata kîndî ndê zê lâme. Ndê mo kâ rê lâme, makətche në dâ andê zê në. Mo wâ ndêkê mbo arê gbê ndê mo nyîndê në la makətche në. Bëte giamâ kâ ndê mo nyîkrê rê tê su zê ndêkê mbo tê rê kâko-ê? Mo môâbo yepa lâme sê azü-a, praâbalë mo mô rê sê Ndjapâ!»⁵ Ndê Änänîase djê pö në, tche tê gbô kë tchû-î. Azü gbê ndê andjê djê pö ndê rê lâme, wawa mbô andjê tê gbölösênê.⁶ Abechê-ëköchê në, kë gûâ krûkrû yê la lîba ânyê kë ê la rê ndêkê chi rê.

⁷ La tchêngbâ dalo ndola vötaâ êchê ndê yê lí, kë wûn-âbo sê rê ndê âmbô lâme-a.⁸ Pîere yû tchë päkêdê: «To rê sê mê, kîndî ndê nyê kâ rê lâme, makətche në gbê kâ âtê?» Tche tô rê ndênê päkêdê: «En-en, gbô sênê gbê kâ!»⁹ Kâko Pîere tô rê sê tchë päkêdê: «Bëte giamâ kâ ndê momö la köchê ndê zê, nyê nyîkrê rê tê su nyê ndêkê bolo *Yingö ndê Gbölö Gbië* âtê? Amö djê rê, azü ndê andjê chí köchê ndê zê kâ lî manda. Andjê zadje mô ânyê kë roadje ndjê la mô!»¹⁰ Kpro kâkê, tche tê gbô tchâtchâ Pîere kë tchû-î. Abechê-ëköchê në lí kë wûn rê pâ tche tchû në. Kâko andjê zâ tchê, kë ê la tchê ndêkê chi tchê ndrotê köchê ndê yê.¹¹ Azü ndê *Egilîze* la azü gbê ndê andjê djê pö ndênê, wawa mbô andjê tê gbölösênê.

Abadjângele mbö akpîngbî rê

¹² Abadjângele mbö *akpîngbî rê* la arê ndê âropâ kü-ma azü lî gbâtê azü gö. Azü ndê Jezü gbê pâlatê andjê tchâmbrönda ndê rê në wû pâ tchâmbrönda ndê Salomön.¹³ Ngâ akrê ngbî sêâbo lî gûtê andjê-a, praâbalë azü në tö tchôtchô pö ndê andjê.¹⁴ Akpûlû aköchê la aêchê ndê andjê wâ êpânê êpânê zâ su andjê sê Gbölö Gbië, ânyê kë pâlatê andjê la azü ndê Jezü.¹⁵ Azü wûtu la a-earê têkômbô ndroma köbo, a kü andjê êpâ küngrû âdandjê pâ gbogbo ndêkê pa Pîere âsê ro, tchâkrûzrö yê ro pâ angânê lî gbâtê andjê.¹⁶ Kpûlû azü ndê andjê tô kulê ayëyê gö ndrotê *Jerûzalêmo* në la a-earê têkômbô ndjê la azü ndê angbongbo atchozö mbo andjê; andjê gbê tchâ-ê.

A mbö abadjângele tê gégêe në

¹⁷ Kâko gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ la azü gbê ndê andjê sê ndrotê yê, ndê ânyîndê kë to rê pâ kpûlû azü ndê *asadusiën*, andjê mbô gbölö su tê abadjângele ânyê kë nyîndê kë mbo ngâ rê.¹⁸ Andjê kë abadjângele në kë yî andjê atêlê nda kânga ndê azü gbê.¹⁹ Praâbalë lî bütchî në, ngâ *ânje* ndê Gbölö Gbië krö

† Nyê dî Jan 13.2.

manda nda kânga në, kë wûtu la abadjângele në, ânyê kë tô rê sê andjê päkêdê:²⁰ «Nyê êê atêlê *gbölö nda Ndjapâ*, kë mu apö gbê ndê âza tchîsûwu sê azü.»

²¹ Abadjângele djê ma ânje në: Pö mbatchâ, andjê ê atêlê gbölö nda Ndjapâ, kë sê lakê nyisê rê sê azü.

Gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ la azü gbê ndê andjê sê ndrotê yê, andjê ê akpôkpô azü ndê ajuifu, ânyê andjê pâlatê andjê la azü ndê gbölö kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga gbê. La tchêngbâ në, andjê wân tchô ndêkê pa a kû abadjângele në bhâlê nda kânga kë ka la andjê êtchâtchâ andjê.²² Praâbalë, ndê aturûgu në wûtu bhâlê nda kânga në, andjê gbôâbo andjê-a. Aturûgu në dôtê andjê pu kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga në, ânyê kë tô tchêngbâ pö në sê andjê päkêdê:²³ «Ndê ârê ê bhâlê nda kânga në, ârê wûn manda në ndê a tchû rê la köbo në êtâ, ânyê aturûgu sê lakê bata rê. Praâbalë, ndê ârê krö manda në, ârê gbôâbo ngâ akrê balê-a!»²⁴ Ndê agbölö a-earê kë wa ngela sê Ndjapâ la makündji ndê aturûgu ndê gbölö nda Ndjapâ âsê dje pö në, tchêlê küma andjê gbê djîngîli lî köbosê abadjângele, ânyê andjê yûtê andjê lî gbâtê andjê tê rê ndê âwûtu âtê.²⁵ La tchêngbâ në ngâ akrê në kë tô rê sê andjê päkêdê: «Aköchê ndê nyê yî andjê bhâlê nda kânga lâme, andjê kâ bhâlê gbölö nda Ndjapâ lakê nyisê rê sê azü!»

²⁶ Makündji ndê aturûgu la aturûgu ndê yê ê kë kû abadjângele në, kë kâ la andjê. Praâbalë andjê mbôâbo gbôgbô tê abadjângele në-a, bëte andjê mbô wa ndêkê pa azü në nyeabô andjê nyê la tême-ê.

²⁷ Ndê andjê kâ la abadjângele në, andjê krê tchâtchu azü ndê gbölö kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga në. Gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ yû andjê päkêdê:

²⁸ «Ârê kösê në sê nyê la gbôgbô ndêkê pa nyê ka nyîâbô sê rê nyî la rê köchê lâme-ê. Praâbalë kë nyisê rê ndê nyê kâ zâ tchô lî Jerûzalêmo gbê! Nyê nyîndê kë ka la pö kuzü köchê lâme êpâ ârê! †»²⁹ Pîere la adî abadjângele tô rê ndênê sê andjê päkêdê: «Äwäpâ ârê djê ma Ndjapâ äro ndêkê dje ma azü.³⁰ Nyënyê kâ ndê âwôn Jezü bhâtê yô ndê gba, praâbalë Ndjapâ ndê araâta azê jô tchê lî kuzü.³¹ Ndjapâ kênga tchê dâ ndökö könô yê ndêkê pa tche watê Makündji la Earê kë tcha azü, kë zâ köbo sê azü ndê Isarayêle ndêkê pa andjê gbotê bændî kë mbo rê ndê andjê, ânyê Ndjapâ koadje pö lî küma andjê.³² Ârê tô pö ndê arê ndê ârê wûnsê në pâ arê ndê âwûtu lâme, ârê la Kpîki Yingö ndê Ndjapâ zâ tchê sê azü ndê andjê mbo rê gundêsê pö ma yê.»

³³ Ndê a-earê kë wa ngbanga në âsê dje apö lâme, su andjê kë andjê tê gbölösênê, ânyê andjê nyîndê kë won abadjângele në.³⁴ Praâbalë ngâ köchê âlafö lî gûtê a-earê kë wa ngbanga në, tche dâ *fariziën* ndê rê yê wû pâ Gamaliyêle. Tche dâ *earê kë nyisê* ndië ndê

†† Nyê dî Mat 27.25.

azü kpê wa yê tê gbölösênë. Tche âlafô kë yûkû në pä a wutu la abadjângele në ësûwu ânyë. ³⁵ Pânë tche tô rê päkêdê: «Azü ndê Isarayële, la nyê gbö tê rë ndê nyê mboadje rê tê azü lâme. ³⁶ Lâ angâ alö ndê ârô, Têdâse wûtu, kë tô rê päkêdê: Anyë dä ngâ gbölö akrä, azü ndola ngbangbo voanë zâ tchêngbâ yê. Praâbalë pânë ndê a wôn tchê, azü gbê ndê andjê zâ tchêngbâ yê lâme krü tchêlê tê andjê katchôgbê, ânyë andjê rô gbê. ³⁷ La tchêngbâ në Jüdâse, akrä gö ndê Galilê wûtu, sênë ndê a mbo sândjemä. Tche zrô angbängbâ azü, andjê zâ tchêngbâ yê. A wôn ndjê tchê-ê ânyë azü ndê andjê zâ tchêngbâ yê krü tchêlê tê andjê katchôgbê. ³⁸ Angaâtê, më tö rê sê nyê: Nyê mbö bata ngâ rë mbö tê aköché âtê-ê, nyê gbötê andjê, andjê gü-î. Âdê rë ndê aköché âtê nyîkrä pö ndêkê mbo rê, la rë ndê andjê mbö rê âtê, ârê âto bhândê akrä, ârê âyu me yü bhola-ê. ³⁹ Praâbalë âdê rë ndê andjê nyîkrä pö ndêkê mbo rê la rë ndê andjê mbö rê âtê âto bhândê Ndjapä, nyê wâbo la gbôgbö ndêkê kitê köbo tâ-a! La nyê gbö-ê, nyê mböâbö küü mbö la Ndjapä-ê!»

A-earê kë wa ngbanga në nyîndê pö ndê Gamaliyële. ⁴⁰ Andjê ê abadjângele në, kë bhî andjê, ânyë kë zâma la gbôgbö sê andjê ndêkê pa andjê ka êâbö rë Jezü ê balë-ê. Pânë andjê gbötê abadjângele në-ê. ⁴¹ Ndê abadjângele në wûtu lâ nda kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga në, su andjê gbê wâ la mômô, bëte Ndjapä wûn andjê tê adjîrê azü bëte rê ndê andjê wûn yûkû bëte rë Jezü. ⁴² Logbê, andjê sê lakê nyisê *Tchôtchô Pö* lâ gbölö nda Ndjapä ndjê ku tchâalê ndê azü pä Jezü dä *Krîsiti*.

A dî azü 7 ndêkê za könô sê abadjângele

6 Sênë lâme, kë ngba ndê *adjîsîpili* sê lakê êê atê lafô. Ajuîfu ndê andjê to ma gerêke âlafô la pö tê ajuîfu ndê andjê to ma heborö, bëte aêché lâ ndavrö ndê andjê to ma gerêke lâme, sê andjê yü tê ajuîfu ndê andjê to ma heborö sênë ndê andjê sê lakê krü tchêlê *kîzî* ndê lö balë balë. ² Käko abadjângele lâ könô gbê tchêpâ në bîchuü pâla adî adjîsîpili në kë tô rê sê andjê päkêdê: «Âwâbo lâ köbo në ndêkê pa ârê gbotê kë mu pö Ndjapä ndêkê mbo kua ndêkê krü tchêlê *kîzî*-a. ³ Arêmä, äwäpä nyê e azü mîndûu manë bîchuü lâ gûtê nyê, azü ndê andjê *sîsî* la Kpîki Yingö, ndê azü to tchôtchô pö ndê andjê, ndê kûma andjê wâ lanë, ânyë ârê gboadje tê kua në lâme êtchânê andjê. ⁴ Âdê andê ârê, ârê âsê kpô tâkê to pö sê Ndjapä, lakê mu pö ndê yê.» ⁵ Azü në gbê gâmba pö lâme, ânyë andjê dî Etîêne ndê tche wâ gbölö lâkê za su yê sê Ndjapä ânyë kë *sîsî* la *Kpîki Yingö*, tchetchê la Filîpe la Prökôre la Nikanöre la Timö la Pärmênâse la Nikolä akrä gö ndê Äntiyôche ndê tche bâta ndîë ndê Möyîze. ⁶ A në la andjê sê *abadjângele*. Abadjângele tô pö sê Ndjapä lakê to könô andjê pä kûma andjê. ⁷ Pö Ndjapä në sê

lakê za tchô gbê ânyë kë ngba ndê adjîsîpili bhâ *Jerûzalêmo* wâtê gbölösênë. Angbängbâ *a-earê kë wa ngela* sê Ndjapä gâmba rê ndêkê za su andjê sê Jezü.

A zä Etîêne

⁸ Ndjapä mbö tchôtchô su tê Etîêne, kë zâ gbôgbö sê tchê. Käko tche mbö arê ndê ârôpâ kûma azü la agbölö *akpîngbî rë* lâ gûtê azü gö në. ⁹ Praâbalë sênë lâme azü bhâlê *nda kë voga Ndjapä* ndê andjê wûtu lâ kua ngbâa, andjê la azü gö ndê Sirêne la andjandê Alegezandiri la andjandê Silisi la Azi, andjê sê lakê gama andjê la Etîêne. ¹⁰ Praâbalë andjê kûâbo sêkê krü tchâtchu yê-a, bëte Kpîki Yingö mbö rê ânyë kûma yê wâ lanê lâ köbosê kë to pö ndê yê. ¹¹ Käko andjê yôsê yê sê angâ azü ndêkê pa azü në to rê päkêdê: «Ârê djê tchê ndê tche sê lakê dro *Möyîze* la Ndjapä!» ¹² Andjê mbö rê pä mêrâ mbo azü gö në la *akpôkpô azü* la *a-earê kë nyisê ndîë*. Pânë andjê gîtê andjê ndola Etîêne kë zâ tchê ânyë kë ê la tchê atê tchâtchu azü ndê gbölö kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga ndê ajuîfu. ¹³ Andjê kë la angâ azü tchâtchu ngbanga në ndêkê pa andjê mo yepa la rë yê päkêdê: «Köché âtê tö kütü angbongbo pö logbê tê gbölö nda Ndjapä, ndjê la *ndîë* ndê Möyîze. ¹⁴ Ârê djê tchê ndê tche sê lakê to rê pä Jezü akrä gö ndê Nâzârête âtê ndîadje tchêlê gbölö nda Ndjapä ânyë kë kë nyîkræadje tchêndê andîë ndê araâta azê, ndê Möyîze nyisê në alême.» ¹⁵ Azü ndê gbölö kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga në gbê sê lakê cheko Etîêne. Andjê wûn tchâtchu yê âwâ batê andê ngâ *ânje*.

Kê mu pö ndê Etîêne

7 Gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapä yü Etîêne päkêdê: «Pö ndê a tô rê tê zê âtê wâtê lège në?» ² Etîêne tô rê ndênë päkêdê: «Arêmä ndê më la arabha më, nyê djê më! Ndjapä ndê tche wâ gbölö, tche wûtu êtê âta azê *Abrahâmo* ndê tche sê alême bhâ Mezopotami †. Abrahâmo sê bhâye dokütché ndêkê pa tche e atêlê gö ndê Harä. ³ Ndjapä tô rê sê tchê päkêdê: «Gbo lâ gö ndê zê la bûngrî ndê zê, kë e atêlê gö ndê më nyiadje sênë sê mö ††.» ⁴ Käko Abrahâmo gbö lâ gö ndê azü ndê Kaledê, kë sê bhâlê gö ndê Harä. La tchêngbâ në ndê bha në tchü, Ndjapä jî tchê bhâye, kë kë la tchê atêlê gö ndê nyê sê lînê âtê. ⁵ Ndjapä zâbo ngâ tchô sê tchê lâ gö në lâme-a, âdændjê ngâ kpîëkpîë tchô ndêkê pa tche za da yê tâ-a. Praâbalë Ndjapä zâ bâlâ sê tchê päkêdê: «Mê zadje gö âtê sê mö ndêkê watê andê zê në, la azü pä mawo ndê zê la tchêngbâ zê.» Dêkê, Abrahâmo wâbo la beché sênë lâme-a ‡. ⁶ Ndjapä tô rê sê tchê päkêdê: «Azü pä mawo ndê zê katê ngbânê sêadje lâ gö ndê angâ azü

† Nyê dî Jen 11.31—12.5. †† Nyê dî Jen 12.1. ‡ Nyê dî Jen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8

ngbî. Bhâye, azü nê kɛadje andjê la ngbâa, kê mboadje andjê la yûkü lê angû ngbangbo voanê †. 7 Praâbalê mê wadje ngbanga lê kûma azü lê gö ndê andjê kɛadje andjê la ngbâa lâme. La tchêngbâ nê, andjê wutuadje ndêkê voga mê lê tchô âta ††. 8 Ndjapâ ndê Abrahâmo drô *madî* tê pö ndê *gasa*. Kâko pânê ndê tche zî *Izâke*, tche wâ tchê la *gasa* la tchêngbâ lö mindûu manê vötaâ. *Izâke* wâ ndjê modô ndê yê *Jakôbo* la *gasa*, *Jakôbo* wâ amodô ndê yê lê könô gbê tchêpâ nê bichuû la *gasa*, ndê andjê dâ araâta azê †.

9 «Araâta azê wâ alême la gbölö su tê *Jozêfu*, kâ kâ tchê ânyê tche wâtê ngbâa lê gö ndê Ejîpiti. Praâbalê Ndjapâ kâ la tchê ††. 10 Ndjapâ jî tchê lê agbôgbô arê gbê ndê âgbô tchê. Ndê Jozêfu wûtu tchâtchu Faraön gbîê ndê Ejîpiti, Ndjapâ mbô rê pâ kûma yê wa lanê ndêkê pa gbîê nê wun tchê la tchôtchô su. Kâko gbîê zâ Jozêfu ndêkê mbo kümändemâ pâ Ejîpiti ndjê la arê tchâalê ndê yê gbê ††. 11 Dêkê ngâ gbölö gɛ tê katchôgbê lê gö ndê Ejîpiti la Kanän gbê. Yûkü wâtê gbölösênê, araâta azê gbôâbo kîzî ndêkê zi rê-a †††. 12 Ndê *Jakôbo* djê rê pâ, kîzî kâ bhâ Ejîpiti, tche wân araâta azê bhâye tê dokü nê. 13 Kê e ndê andjê tê bichuû nê, Jozêfu nyîsê tê yê sê arêma ndê yê, ânyê Faraön wûnsê arêma lê bûngrî ndê Jozêfu ††. 14 Kâko Jozêfu wân tchô ndêkê pa a ka la bha nê *Jakôbo* ndjê la azü tê azü vötaâ la lê könô gbê tchêpâ nê mindûu (75) lê bûngrî ndê yê gbê †. 15 Ädê kâko ânyê *Jakôbo* ê atê Ejîpiti. Bhâye kâ ndê tche tchû ndjê la araâta azê ††. 16 A kê krêkrê andjê, kê gû la rê bhâlê gbölö gö ndê Sîchême ânyê kâ chî andjê lê cho akuzü ndê Abrahâmo yô rê la makêche tchânê abechê ndê Hamorê ndê tche dâ âta azü gö ndê Sîchême †††.

17 «Lö nê âsê ndo ndêkê pa bâlâ ndê Ndjapâ zâ rê tê pö ndê Abrahâmo watê lêge nê, azü pâ mawo ndê azê âziadje abechê, ânyê andjê ngba tê gbölösênê bhâ Ejîpiti. 18 La tchêngbâ nê, ngâ gbîê ndê tche wûn-âbô sê Jozêfu wûn, â pâ mbätâ-gbîê ndê gö ndê Ejîpiti ††. 19 Tche bôlo azü pâ mawo ndê azê, ânyê kê mbô rê yûkü tê araâta azê; tche yûkü nê sê andjê la gbôgbô ndêkê pa andjê gbotê angbelê-bechê ndê andjê, andjê tchu-† †††. 20 Sênê lâme kâ ndê a zî *Möyîze*, tche fû lê la Ndjapâ. A bâta tchê tchâalê ndê bha nê lê nyîpî vötaâ ††. 21 Sênê ndê a gbôtê yê, êwünrê ndê Faraön zâ tchê, kâ bâta tchê batê modô ndê yê. 22 A mândâ *Möyîze* la kôbo ndê kûma akrê ndê Ejîpiti wa lanê. Tche tó apö, kê mbo arê ndê yê gbê la gbôgbô. 23 Ndê *Möyîze* âsê wa la ngû tê azü bichuû (40), tche nyîkrê su yê ndêkê e ndêkê wun ayîngâ yê azü ndê Isarayêle. 24 Tche wûn ngâ akrê gö ndê Ejîpiti ndê tche yuku ngâ yê juifu.

† Nyê dî Jen 15.13-14. †† Nyê dî Eki 3.12. † Nyê dî Jen 17.10-14; 21.4. †† Nyê dî Jen 37.11,28; 39.2,3,21,23. †† Nyê dî Jen 41.39-41. ††† Nyê dî Jen 41.54-57; 42.1-2. ††† Nyê dî Jen 45.1-4,16. † Nyê dî Jen 45.9-10,17-18; 46.27. †† Nyê dî Jen 46.1-7; 49.33. ††† Nyê dî Jen 23.3-16; 33.19; 50.7-13. †† Ndêkê to tê yêyê da 17 êtê 18, nyê dî Eki 1.7-8. ††† Nyê dî Eki 1.10-11,22. †† Nyê dî Eki 2.2.

Tche sê dândê ngâ yê nê, kê nyîndê kê mbo ndjê akrê ndê Ejîpiti nê la yûkü, ânyê kê wôn tchê. 25 Tche wûntî pâ, ayîngâ yê wun-adjê sênê pâ, lê kôbosê yê kâ ndê Ndjapâ mboadje rê ndêkê pa andjê wutu lê kua ngbâa, praâbalê andjê djêâbo tchêlê nê-a. 26 Lö balê la tchêngbâ nê, *Möyîze* wûn azü ndê Isarayêle bichuû ndê andjê mbo kûü ânyê tche ê ndêkê nyîkrê tchôtchô kê sê lê gbâtê andjê. Tche tó rê sê andjê pâkêdê: «Aköchê, nyê wâtê ayîngâ, nyê sê lakê mbô kûü lê gbâtê nyê bête gi-amâ?» 27 Praâbalê tchanê ndê tche bhî ngâ yê tê gégêe nê lâme nyôto *Möyîze* kê tó rê sê tchê pâkêdê: «Tchabâ kâ ndê âzâ mö tê makündji la earê kê wa ngbanga pâ ârâ?» 28 Mo nyîndê kê won mê batê rê ndê mo wôn akrê gö ndê Ejîpiti dalîta lâme?» 29 Ndê *Möyîze* djê pö nê lâme, tche kpê kê sê lê gö ndê azü ndê Madiän, bhâye tche zî abechê tê aköchê bichuû ††.

30 «Ngû tê azü bichuû la tchêngbâ nê, bhâlê kpaëgâ, ndola aga ndê Sinayî, ngâ *ânje* wûtu tchâtchu *Möyîze* lê ngâ wo ndê âtcho lê gbâkü digbî ndöndö yô †††.

31 Ndê *Möyîze* âsê wun rê kâko, tchêlê kûma yê djîngili ânyê tche gîtê yê ndola rê ndêkê wun rê. Kâko tche djê tchêlê gî Gbölö Gbîê pâkêdê: 32 «Mê dâ Ndjapâ ndê araâta zê, Ndjapâ ndê Abrahâmo, Ndjapâ ndê *Izâke* la Ndjapâ ndê *Jakôbo*» *Möyîze* sê lakê gugu la wa, kê kâ nyîâbo ndêkê wun rê-a. 33 Gbölö Gbîê tó rê sê tchê pâkêdê: «Zu dakpo tê da zê, bête tchô ndê mo krû tê âta wâtê cho ndê âwâ ngbî bête Ndjapâ. 34 Mê wûn yûkü ndê azü ndê mê bhâ Ejîpiti nê, kê djê kî andjê, ânyê kê jrê ndêkê ji andjê. Angaâtê amö êê, mê wân mö atê Ejîpiti.»

35 «*Möyîze* ndê azü ndê Isarayêle kôsê yê alême ânyê kê yû tchê pâkêdê: «Tchabâ kâ ndê âzâ mö tê makündji la earê kê wa ngbanga pâ ârâ?» Tchetché kâ ndê Ndjapâ wân tchê batê makündji la earê kê ji azü lê ngbâa. Tche zâma lâme sê tchê lê kôbosê ânje ndê tche wûtu tchâtchu yê lê wo ndê âtcho lê gbâkü digbî ndöndö yô. 36 *Möyîze* kâ ndê âkû azü nê, kê wûtu la andjê bhâ Ejîpiti. Tche mbô arê ndê ârôpâ kûma azü la *akpîngbî* rê bhâ Ejîpiti. Tche mbô arê nê lâme la gbölö ngbêngbê ngû, ndjê bhâlê kpaëgâ lê ngû tê azü bichuû †††.

37 *Möyîze* kâ ndê âtô rê sê azü ndê Isarayêle pâkêdê: «Ndjapâ wan-adjê ngâ *earê ndêma* yê batê rê ndê tche wân mê; tchê wadje tê ngâ yîngâ nyê †††.» 38 Sênê ndê azü ndê Isarayêle pâlatê andjê bhâlê kpaëgâ, *Möyîze* kâ ndê âwâ lê gbâtê araâta azê la ânje ndê tche tó pö sê tchê bhâlê kûma aga ndê Sinayî. Tchetché kâ ndê âgbô apö dândê Ndjapâ ndê âza tchîsûwu sê akrê, ndêkê pa tche nyîsê nê sê azê. 39 Praâbalê araâta azê kôsê kê dje ma yê, andjê kôsê yê kê nyîndê nê bhâlê su andjê ndêkê dotê andjê atê Ejîpiti. 40 Kâko andjê tó rê sê Arön pâkêdê: «Nyîkrê angâ andjapâ sê ârâ ndêkê

†† Ndêkê to tê yêyê da 23 êtê 29, nyê dî Eki 2.11-15,21-22; 18.3-4. ††† Ndêkê to tê yêyê da 30 êtê 34, nyê dî Eki 3.1-10. ††† Nyê dî Eki 7.3; 14.21; Nomb 14.33. ††† Nyê dî Det 18.15.

pa andjê nyisê köbo sê ârâ. Bête Möyîze ndê tche kû azê kâ wûtu la azê lâ Ejipti lâme, azê wûn-âbo sê rã ndê âgbô tchê-a †. > 41 Sênâ lâme, andjê nyikrã ngâ ênâ bâgala, kâ wâ *ngela* sê ngakülâ ânyê kâ mbô kpûlû la mômô bête rã ndê kônô andjê la tã andjê mbô rã. 42 Ârâ kâ ndê Ndjapã gbôtê andjê ânyê andjê voga akêkêrê lafô, batê rã ndê a mbô rã lâ Mbëtî ndê a-earê ndêma Ndjapã pãkêdê:

«Nyenyê ndê azü ndê Isarayêle,
agia ndê nyê wâ andjê la ngela,
la angâ arã ndê nyê kû rã lâ ngû tã azü bichuû bhâlê
kraëgâ lâme,

nyê nã la rã sê mê?

43 Âdââbo kãko-a!

Nyê zã ndokü ndê Mólôke tã ndjapã ndê nyê,
nyê zã ndjê kêkêrê ndê Refã tã ndjapã ndê nyê,
andjapã ndê nyenyê la tã nyê nyikrã andjê ndêkê
voga andjê.

Bête rã kã ndê mê mboadje rã ndêkê pa a kû nyê,
kâ e la nyê ngrî dækêlê gö ndê *Bãbilône*††.>

44 «Bhâlê kraëgâ, araâta azê wâ alême la ndokü ndê
a takpa la Ndjapã lãnã, ndê andjê kû atãme bhâlê nã.
Atãme lâme, a mbô apö ndê madî pãnã. Ndjapã zãma
sê Möyîze ndêkê nyikrã nda ndê a mbô rã la lâba batê
rã ndê tche wûn rã ‡. 45 Ndê araâta azê gbô nda nã,
andjê la Jozuwê zã rã kã ê la rã kupã angã agö ndê Nd-
japã grô azü gö nã tchâtchu andjê. Nda nã wã po lâ
agö nã ndjoa tã lo nã ndê *Davîdi* wâtê gbîë ††. 46 Ndjapã
mbô tchôtchô su tã Davîdi ânyê tche yû Ndjapã ndêkê
pa tche nyindê nã anyê mbo ngâ nda bête Ndjapã ndê
Jakôbo ††. 47 Praâbalê Salomön kã ndê âmbô nda nã
bête Ndjapã †††. 48 Praâbalê Ndjapã ndê tche sê bhã
lafô pã arã gbê, tche lôâbo lâ anda ndê kônô akrã mbô
rã-a. Pö nã mbô gundêsê pö ndê earê ndêma Ndjapã
tô rã pãkêdê:

49 «Tchêlafô dâ mbätã-gbîë ndê mê,
tchêbêche dâ mbätã ndê mê kû da mê pãnã.
Gbölö Gbîë tö rã pãkêdê:

Anëbã nda nã kã ndê âwã pã nyê mbo rã sê mê?
Sênâ ndê mê yatê mê tã dâ anëbã?

50 Âdââbo kônô mê kã ndê âmbô arã âtã gbê †††?»

51 «Nyenyê ndê azü ndê kûma nyê kpô âtã, ndê su
nyê la tû nyê jîâbô tã yê jî sê Ndjapã âtã. Logbê nyê sê
lakê kosê pö ndê *Kpîki Yingö!* Nyê wã batê araâta nyê!
52 Earê ndêma Ndjapã nãbã kã ndê araâta nyê mbôâbô
gbôgbô mbô tã yê? Araâta nyê wön azü ndê andjê tã
pö ndêkê nã ndê djîrê akrã alême. Angaâtã, nyenyê kã
ndê âyôsê djîrê akrã nã ânyê andjê wön tchê! 53 Nyê

gbô *ndîë* ndê Ndjapã alême lâ köbosê aânje §, praâbalê
nyê mbôâbo rã gundêsê ndîë nã-a!»

Kuzü Etîene

54 Ndê azü ndê Gbölö Kpûlû ndê a-earê kâ wa ngban-
ga nã djê pö nã, mêrã mbô andjê ânyê andjê zî tchêlê
da jî andjê tã Etîene. 55 Praâbalê Kpîki Yingö sî Etîene;
tche wûn tchô atê lafô kâ wûn *golowãre* ndê Ndjapã
ndjê la Jezü ndê tche krû dâ ndökö kônô Ndjapã.

56 Tche tö rã pãkêdê: «Mê wûn tchêlafô ndê âkrô, ânyê
kâ wûn *Modô ndê Akrã* ndê tche krû dâ ndökö kônô
Ndjapã!» 57 Azü nã tã wãrê ngbôô, kâ gûã tû andjê kâ
tû gbûgbudu gbê ëpã Etîene. 58 Andjê gbîti tchê, kâ
wûtu la tchê lâ gbölö gö nã, kâ nyê tchê la tãme. Azü
ndê andjê nyê Etîene la tãme lâ ngbanga lâme, andjê
zû alêba tã andjê gbê kâ kû rã ndrotê ngâ bechê-
ëköchê ndê rã yê wû pã Sôlo. 59 Ndê andjê nyê Etîene
la tãme, tche tã pö sê Ndjapã pãkêdê: «Gbölö Gbîë
Jezü, amö za vrö mê!» 60 La tchêngbã nã tche gûte
ëbêche ânyê kâ ôn ngbôô kâ tã rã pãkêdê: «Gbölö
Gbîë, amö ko pö lâ kûma andjê!» La tchêngbã pö nã
lãme, tche tchû-î.

8 Sôlo gãmba pö ndêkê won Etîene.

Sôlo mbô gbôgbô tã azü ndê Egilîze

Lê lö nã lâme, azü sê lakê mbo gbôgbô tã gbölösânê
tã azü ndê *Egilîze* ndê *Jerûzalêmo*. Azü ndê Krîsiti krû
tchêlê tã andjê katchôgbê pã acho ndê Judê la andê
Samarî, kütü *abadjãngele* kã ndê âsê po bhã Jerûzalê-
mo. 2 Angã azü ndê andjê zâtê andjê gbê sê Ndjapã chí
Etîene ânyê kâ kî tchê tã gbölösânê.

3 Andê Sôlo, tche sê logbê lakê ndrîndrî Egilîze. Tche
lî kulâ anda ndêkê kû aköchê la aëchê ânyê kã yî andjê
atêlê nda kãnga §†.

Filîpe mü Tchôtchô Pö bhã Samarî

4 Azü ndê Jezü ndê andjê krû tchêlê tã andjê katchôg-
bê, ê kulâ atchô ngbî ngbî lakê mu *Tchôtchô Pö*. 5 Filîpe
ê bhâlê gbölö gö ndê Samarî, ânyê kâ mü pö ndê *Krîsi-
ti*. 6 Angbãngbã azü lâ gö nã djê tã andjê kã sê lakê de-
ka tû andjê ndêkê djê pö ndê Filîpe, bête a djê pö ndê
akpîngbî rã ndê tche mbô rã ânyê kâ wûn ndjê rã. 7 Tã
lêge nã, angbongbo atchozö wûtu lâ angbãngbã azü
lakê ta wãrê lâ ma andjê. Kpûlû azü ndê ngâ tchãme-
tã andjê ndî la andjanê ndê da andjê ndî, tã andjê dâ-
ka-ê. 8 Su azü lâ gö nã gbê wã la mômô tã gbölösânê.

9 Dêkê ngâ köchê ndê rã yê wû pã Chemön sê lâ
gbölö gö ndê Samarî nã dokütchê. Tche dâ earê yëwã,
tche mbô arã ndê âdjîngîli tchêlê kûma azü ndê
Samarî, kâ wûntã yê batê ngâ gbölö akrã. 10 Azü gbê

† Nyê dî Eki 32.1,23. †† Yëyë mawû 42-43: Nyê dî Amo 5.25-27.
‡ Nyê dî Eki 25.9,40. ††† Nyê dî Joz 3.14-17. ††† Nyê dî 2 Sam
7.1-16. †††† Nyê dî 1 Agbi 6.1-38. †††† Ndêkê to tã yëyë da 49 êtê
50, nyê dî Eza 66.1-2.

§ Lã köbosê ndêma pö ndê *ajuifu*, bhâlê kûma aga ndê *Sinayî*,
Ndjapã nyisê ndîë ndê yê sê Möyîze lâ köbosê aânje. Nyê dî Gal 3.19;
Ahe 2.2. §† Nyê dî 22.4-5; 26.9-11.

dëka tû andjê ndâkê djê tchê, ätö tê akpîëkpîë azü nd-joa tê agbölö azü. A tö rê päkêdê: «Köchê ätê wä la gbôgbô ndê Ndjapâ ndê a ê rê në pä «Gbölö gbôgbô.»¹¹ Andjê dëka tû andjê djîrê ndâkê dje pö ndê yê, bëte ndênä gü në ndê tche mbô arê ndê ädjingili tchêlê küma azü lâ köbosê yêwä ndê yê.¹² Praâbalê la tchêngbâ në ndê andjê gâmba Tchôtchô Pö ndê Jezü Krîsiti la andê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* ndê Filîpe mü rê, aköchê la ächê gbô *batême*.¹³ Chemön zâ ndjê su yê sê Krîsiti, kâ gbô batême, kâ sê logbê ndrotê Filîpe. Tchêlê küma yê djîngili lakê wun agbölö akpîngbî rê la arê ndê ârôpâ küma azü ndê Filîpe sê lakê mbo rê.

¹⁴ Ndê abadjângele bhâ Jerûzalêmo djê rê pä azü ndê Samari gâmba pö Ndjapâ në, andjê wân Pîere la Jâan sê andjê.¹⁵ Ndê Pîere la Jâan âsê wutu bhaye, andjê tö pö sê Ndjapâ ndâkê pa azü ndê Samari gbo *Kpîki Yingö*.¹⁶ Bête Kpîki Yingö jrêabo pä ngâ akrê lâ gütê andjê dâmba në-a, andjê gbô kütü batême alême la rê Gbölö Gbië Jezü.¹⁷ Käko Pîere la Jâan tö könô andjê pä küma andjê ânyê andjê gbô Kpîki Yingö.¹⁸ Ndê Chemön wûn rê ndê Kpîki Yingö jrê pä azü në lâ köbosê në ndê abadjângele tö könô andjê pä küma andjê, tche kâ makêche sê Pîere la Jâan.¹⁹ Tche tö rê päkêdê: «Nyê zâ ndjê ngâ gbôgbô ätê sê më ndâkê pa ädê më äto könô më pä küma akrê, tche gbo Kpîki Yingö.»²⁰ Praâbalê Pîere tö rê ndênä sê tchê päkêdê: «Äwäpä makêche ndê zä në ndi-î, la momö ndjê gbê, bëte tchôtchô rê ndê Ndjapâ kû rê sê akrê ämbämbänê, mo wûntî pä, mo äyo rê yö la makêche.²¹ Kua ndê ârê mbo rê ätê, ngâ rê ndê zä balê ädändjê ngâ pö ndê zä wâbo lînê-a, bëte su zä wâbo djîrê lâ la Ndjapâ-a.²² Amö gbotê ngbongbo kâ ri tchêlê zä-ê, kâ to pö sê Gbölö Gbië ndâkê pa ädê köbo äwa, tche ji ngbongbo kâ ri tchêlê zä lâme-ê.²³ Tê lège në, më wûn rê pä, gû ndâkê gbo arê sîsî lâ su zä, ânyê mo wätê ngbâa ndê ngbongbo rê.»²⁴ Chemön tö rê ndênä sê Pîere la Jâan päkêdê: «Nyenyê la tê nyê, nyê tö pö sê Gbölö Gbië bëte më, ânyê ngbongbo rê ndê nyê tö pö ndênä lâme gboabô më gbô-ê.»²⁵ Pânê ndê Pîere la Jâan nyîsê arê ndê andjê wûnsê në pä Gbölö Gbië lakê mu pö ndê yê, andjê dôtê andjê atê Jerûzalêmo. Lâ köbo, andjê sê lakê mu Tchôtchô Pö lâ angbängbâ ayêyê gö ndê Samari.

Filîpe la earê kua lâ gö ndê Etchiopi

²⁶ *Änje* ndê Gbölö Gbië tö rê sê Filîpe päkêdê: «Alafô kâ ê dâ ginikî lâ köbo ndê ätê bhâ Jerûzalêmo ndâkê e atê Gazâa. Köbo në wä lâ kpaëgâ.»²⁷ Filîpe tê wândâ wândâ pä köbo, kâ gbô ngâ akrê gö ndê Etchiopi ndê a wôn tchâtchâ yê, tche dâ ngâ gbölö earê kua ndê Kändâse †, ndê tche wun köbo amakêche la arê gbê

† Kändâse në dââbo rê akrê-a, praâbalê ädê ngâ rê ndê azü pä cho ndê Etchiopi ê rê tê êchê-gbië ndê Etchiopi. Äwä ndjê batê rê ndê azü pä cho ndê Ejîpiti ê rê tê gbië ndê andjê pä Faraön.

ndê êchê-gbië ndê Etchiopi. Tche në alême atê Jerûzalêmo ndâkê voga Ndjapâ.²⁸ Kâ gu ndê yê, tche sê lâ pusu-pûsu ndê ambâlâtâ, ânyê kâ sê lakê di Mbêti ndê *earê ndêma Ndjapâ* Ezayi.²⁹ Kpîki Yingö tö rê sê Filîpe päkêdê: «Amö e kâ tâkpa la pusu-pûsu ndê ambâlâtâ lâme.»³⁰ Filîpe kpê kâ sê lakê dje akrê gö ndê Etchiopi ndê tche sê lakê di Mbêti ndê earê ndêma Ndjapâ Ezayi lâme. Tche yû tchê päkêdê: «Mo djê tchêlê pö ndê mo dî rê lâme në?»³¹ Köchê në tö rê ndênä päkêdê: «Mê ädje tchêlê në atoko ndê ngâ akrê ndê tche kra tchêlê në sê më wâbô wä ätê?» Tche yûkû në sê Filîpe ndâkê pa tche a kâ sê ndrotê anyê lâ pusu-pûsu në.³² Pö ndê earê ndêma Ndjapâ Ezayi ndê tche sê lakê di rê lâme tö rê päkêdê:

«A ê la tchê batê ngâ ëbro-ngbaga ndê azü ê la tchê atê sênê ndê a won agia tâ, batê ngâ ngbavö ëbro-ngbaga ndê tche kîâbô kî tchâtchâ akrê ndê tche wa su kûtê yê. Tche sê gii, kâ ôn-âbo ma yê balê-a.

³³ Ndê tche mbôtê yê tê kpîëkpîë akrê, ngâ akrê ndê tche wa ngbanga ndê yê lâ köbo në wâbo-a.

Tchabâ kâ ndê âwadje ndâkê to pö ndê azü pä mawo ndê yê la tchêngbâ yê?

Bête tchîsûwu ndê yê pä cho ätê kâ në ††.»

³⁴ Akrê gö ndê Etchiopi ndê a wôn tchâtchâ lâme yû Filîpe päkêdê: «Mê zä da zä, earê ndêma Ndjapâ në tö pö ätê pä tchabâ? Tche tö rê pä yê la tê yê, ädändjê pä ngâ akrê ngbî?»³⁵ Filîpe zâ pö, kâ sê lakê mu Tchôtchô Pö ndê Jezü sê tchê pä mbêti ndê Ezayi në.³⁶ Ndê gbô andjê sê po lâ köbo, andjê wûtu pä ngâ ngü. Akrê gö ndê Etchiopi në tö rê päkêdê: «Ngü kâ ätê, giamâ kâ âkê kîtê köbo tê më ndâkê gbo batême?»³⁷ Filîpe tö rê sê tchê päkêdê: «Ädê mo ägamba rê la su zä gbê, mo wä ndâkê gbo batême ämbänê.» Akrê gö ndê Etchiopi ndê a wôn tchâtchâ yê lâme tö rê päkêdê: «Mê gâmba rê në, Jezü Krîsiti dä Modô ndê Ndjapâ ‡.»³⁸ Tche zâma ndâkê pa pusu-pûsu ndê ambâlâtâ në krê. Filîpe la köchê ndê a wôn tchâtchâ yê lâme jrê lâ ngü, ânyê Filîpe zâ batême sê tchê.³⁹ Ndê andjê wûtu lâ ngü në, köchê ndê a wôn tchâtchâ yê në kâ wûn bata Filîpe-a, bëte Yingö ndê Gbölö Gbië tongo tchê, kâ rô la tchê në. Praâbalê gbô tchê ndêpo lâ köbo wrê ndê yê në la mômô tê su yê.⁴⁰ Andê Filîpe, tche wûtu lâ gö ndê Äzôte †† kâ sê lakê mu Tchôtchô Pö lâ agö gbê ndê tche rô lînê zoo kâ wûtu la rê bhâlê gbölö gö ndê Sezarê.

Sôlo gbötê bändi köbo yê

(Abdj 22.6-16; 26.12-18)

9 Sênê lâme gbô su Sôlo kâ pä ngbongbo rê ndê tche mbo rê tê *adjîsipili* ndê Gbölö Gbië lakê won

†† Nyê dî Eza 53.7-8. ‡ Lâ angâ angbängbâ abândi Mbêti Ndjapâ la gerêke, yêyê da 37 lâme wâbo lînê-a. †† A ê ndjê rê tê gö në lâme pä Äsêdôde: Nyê dî 1 Sam 5.1-7.

andjê. Käko tche ê kë wûn gbölö earê kê wa ngela së Ndjapâ, ² Sôlo yûkû në së tchê ndêkê pa tche kë am-bëti ndê âza köbo së tchê ndêkê li lê *anda kê voga Nd-japâ* ndê Dämâse. Âdê tche âgbo aköché la aëché ndê andjê zâ köbo Jezü, tche i andjê, kê ka la andjê atê *Jerúzalêmo*. ³ Ndê gbô Sôlo ndêpo lê köbo, kë ndô la Dämâse, kpro kâkê, ngâ ngbänga tô bhâ lafô kë jrê kë zâ tchô ndrotê yê gbê. ⁴ Tche tê bêche ânyê kë djê tchêlê ngâ gï ndê âtô rê së tchê päkêdê: «Sôlo, Sôlo, mo së lakê mbo gbôgbô tê mê bëte giamâ?» ⁵ Sôlo yû tchô päkêdê: «Mo dä tchabâ, Gbölö Gbië?» Tchêlê gï në tô rê päkêdê: «Mëmê Jezü kë ndê mo mbo gbôgbô tê mê lâme. ⁶ Praâbalê amö alafô, kë lí atêlê gö në, a âtoadje së rã ndê mo wâ ndêkê mbo rã.» ⁷ Azü ndê andjê së lê wrû balê la Sôlo krû-ê, kë tôâbo ngâ pö balê-a. Tchêlê küma andjê gbê djîngili bëte andjê djê tchêlê gï në, praâbalê kë wûn-âbo ngâ akrã balê-a. ⁸ Sôlo alafô lê cho në, kë vrô la yê, praâbalê tche wûn-âbo tchô balê-a. Azü në zâ kônô yê lakê gbi tchê, ânyê kë lí la tchê atê Dämâse. ⁹ Lê lö vötaâ, tche wûn-âbo tchô-a, kë zîâbo rã-a, kë ndjôâbo ndjê ngû-a.

¹⁰ Ngâ djisîpili kë bhâ Dämâse ndê rê yê wû pä Änänîâse. Gbölö Gbië ê tchê lê ngâ rã batê lü, kë tô rê së tchê päkêdê: «Änänîâse! Änänîâse tô rê ndênê päkêdê: «Mê kë âtê, Gbölö Gbië!» ¹¹ Gbölö Gbië tô rê së tchê päkêdê: «Alafô kë êê angaâtê lê köbo ndê rê në wû pä köbo ndê âwâ ngbêwôn, kë li bhâ tchâalê ndê Jüdâse, kê yukû ngâ akrã gö ndê Târese ndê rê yê wû pä Sôlo. Gbô tchê kë tchâme lakê to pö së Ndjapâ, ¹² lê ngâ rã batê lü, tche wûn ngâ köché ndê rê yê wû pä Änänîâse, tche lí ânyê kë tô kônô yê pä küma Sôlo ndêkê pa tche ka wûn tchô.» ¹³ Änänîâse tô rê ndênê päkêdê: «Gbölö Gbië, më djê pö ndê angbängbã azü tô rê tê köché âtê, andjê tô ndjê pö ndê angbongbo arã gbê ndê tche mbô rê tê azü ndê zã ndê andjê së bhâ Jerúzalêmo. ¹⁴ Tche në tchâtê la gbôgbô ndê agbölö a-earê kê wa ngela së Ndjapâ zâ rê së tchê, ndêkê kë azü gbê ndê andjê e rê zã, kë yi andjê bhâlê nda kãnga.» ¹⁵ Praâbalê Gbölö Gbië tô rê së tchê päkêdê: «Êê, bëte më dï köché âtê ndêkê pa tche watê ngâ rã kua ndê mê, ndêkê nyisê rê mê së azü ndê agô pä amawo ngbî ngbî, agbië la azü ndê Isarayêle. ¹⁶ Mê nyiadje sênê së tchê la tê mê, yûkü ndê tche wun-adje rê bëte rê mê.» ¹⁷ Änänîâse ê kë lí bhâ tchâalê, kë tô kônô yê pä küma Sôlo, kë tô rê së tchê päkêdê: «Sôlo, ngâ mê, Gbölö Gbië kë ndê âwân mê. Jezü ndê tche mâtê yê tê zã lê köbo ndê mo në tâ lâme. Tche wân mê ndêkê pa mo ka wûn tchô ânyê kë sîsî la *Kpîki Yingö*.» ¹⁸ Kpro kâkê, ngâ rã batê ngâ tchepe giangû tê lê la Sôlo atê bêche, tche kê wûn tchô, ânyê kë âlafô kë gbô *batême*. ¹⁹ Pânê tche zî rã, ânyê kë gbô gbôgbô.

Sôlo mü Tchôtchô Pö bhâ Dämâse

Sôlo së lê angâ alö la adjisîpili ndê Dämâse. ²⁰ Kpro la tchêngbã në, tche së lakê mu pö bhâlê anda kê voga Ndjapâ päkêdê: «Jezü dä Modô ndê Ndjapâ!» ²¹ Tchêlê küma azü gbê ndê andjê djê tchê djîngili, ânyê andjê së lakê to rê päkêdê: «Âdêâbo köché âtê kë ndê âsê alême lakê mbo gbôgbô tê azü bhâ Jerúzalêmo, ndê andjê e rê Jezü lâme? Tche nêâbo tchâtê sabala ndêkê kë andjê, kê i andjê la djîngili, ânyê kë dotê yê la andjê së agbölö a-earê kê wa ngela së Ndjapâ?» ²² Praâbalê Sôlo dächo logbê pä kê mu pö ndê Ndjapâ, âmbô rê pä ajuifu ndê Dämâse kë wûn-âbo së pö ndê andjê to rê-a, bëte tche nyisê në tê lêge në pä Jezü dä *Krîsiti*.

²³ Lê angâ angbängbã lö la tchêngbã në, ajuifu djêtê andjê ndêkê won tchê. ²⁴ Praâbalê Sôlo djê pö ndênê. Dalobîi, azü në së pä manda gbadja ndê gö në ndêkê gbo köbo ndêkê won tchê. ²⁵ Praâbalê lê ngâ bütchî, adjisîpili ndê yê zâ tchê lê ngâ gbölö kâlê, ânyê kë jrê tchê dëpâ gbadja në dä sîwu.

Sôlo wûtu bhâ Jerúzalêmo

²⁶ Ndê Sôlo wûtu bhâ Jerúzalêmo, tche pû köbo ndêkê li lê gûtê adjisîpili. Praâbalê andjê gbê mbô wa yê, bëte andjê gâmbabô rê pä tche dä lêge djisîpili-a.

²⁷ Pânê Bärnâbâse zâ Sôlo kë ê la tchê lê gbâtê *abad-jângele*. Tche së lakê to tchêngbã pö së andjê pä köbo ndê Sôlo wûn Gbölö Gbië pä köbo Dämâse, la pö ndê Gbölö Gbië tô rê së tchê, la köbo ndê tche mü Tchôtchô Pö la rê Jezü la gbôgbô bhâ Dämâse.

²⁸ Ndêkê to tê lö në lâme, Sôlo së lê gûtê andjê ânyê kë ê la andjê, kë kê la andjê kulê Jerúzalêmo gbê, tche mü Tchôtchô Pö la gbôgbô la rê Gbölö Gbië. ²⁹ Tche gbô ajuifu ndê andjê to ma gerêke ânyê kë së lakê gama yê la andjê, praâbalê andjê pû köbo ndêkê won tchê.

³⁰ Ndê arêma ndê yê lê Krîsiti djê pö në, andjê zâ Sôlo kë ê la tchê bhâ Sezarê, tchâme, andjê wân tchê atê Târese.

³¹ Sênê lâme, *Egilîze* lê agô ndê Judê gbê, ndê Galilê la Samarî wã alême la ziti su. Egilîze në gê lakê kpe wa Gbölö Gbië. Lê köbosê kê za kônô ndê Kpîki Yingö, azü në së lakê ngba tê gbölösênê.

Pîere tchâ Enê

³² Pîere ndê tche së lakê në kupâ cho në gbê wûtu têngâlo bhândê azü ndê Krîsiti ndê andjê së bhâlê gö ndê Lidä. ³³ Bhâyê tche gbô ngâ köché ndê rê yê wû pä Enê, ndê tche lö pä ngâ küngrã lê ngû mindûu manê vötaâ. Tche dä akrã ndê tche ngêwele. ³⁴ Pîere tô rê së tchê päkêdê: «Enê, Jezü Krîsiti tchâ mö në! Alafô, kë zã küngrã ndê zã!» Kpro kâkê, tche âlafô-ê. ³⁵ Azü ndê Lidä gbê ndjê la azü lê kpakpa tchô ndê Sarön wûn tchê, ânyê kë zã su andjê së Gbölö Gbië.

Dörökâse jö lâ kuzü

³⁶ Lâ gbölö gö ndê Jopë, ngâ êchê ndê tche wâtê djisîpili ndê Jezü kâ tâ ndê rë yê wû pä Tabîta. Rë yê la ma gerêke wä pä *Dörökâse*, ndê ânyîndê kâ to rë pä «mbölê». Tche zâtê yê gbê ndêkê mbo tchôtchô rë tâ azü, ndêkê za könô sê a-earê yûkü. ³⁷ Têngâlo, tâkômbô mbô tchê ânyê tche tchû. A djûtu krækræ yê ânyê kê zâ rë dälê ngâ darê dâ lafô. ³⁸ Gö ndê Jopë gûâbo la gö ndê Lidä-a. Ndê adjisîpili ndê gö ndê Jopë djê rë pä Pîere kâ bhâ Lidä, andjê wân azü bîchuû sê tchê kê dî tchêlê ma andjê sê tchê päkêdê: «Amô nê gasa kê gbô ârâ!» ³⁹ Pîere âlafô gasa kê gû la andjê. Ndê tche âsê wutu bhâye, andjê â la tchê dälê darê dâ lafô. Aêchê lâ ndavrô gbê pâlatê andjê ndrotê Pîere lakê ki. Andjê sê lakê nyisê akræ lâba la angrîngrî alêba ndê Dörökâse sî rë sê andjê sênê ndê gbô tchê sê alême la türû la yê. ⁴⁰ Pîere grô azü nê gbê atê sûwu, tche gûte ebêche, kê tô pö sê Ndjapâ. Pânê tche djêtê yê pu kuzü nê kê tô rë päkêdê: «Tabîta, alafô-ê!» Êchê nê vrô la yê. Ndê tche âsê wun Pîere, tche âlafô kê sê la dju yê. ⁴¹ Pîere zâ könô yê, kê kênga tchê êlafô. La tchêngbâ nê tche ê azü ndê Krîsiti la aêchê lâ ndavrô, kê mâ Tabîta tâ andjê la türû la yê. ⁴² Pö ndênê zâ tchêlê gö ndê Jopë gbê ânyê azü zâ su andjê sê Gbölö Gbië tâ gbölösênê. ⁴³ Pîere kâ sê lâ angbängbâ lö bhâ Jopë. Tche sê tchêalê ndê ngâ akræ ndê rë yê wû pä Chemön, ndê tche mbo kua ndê kpoto agia.

Ngâ ânje ndê Ndjapâ mâtê yê tâ Körönëye

10 Ngâ köchê alême kâ tâ bhâlê gö ndê Sezarê, ndê rë yê wû pä Körönëye. Tche wâtê kabita ndê aturûgu ngbangbo balê ndê âwâ lâ gbölö kpûlû ndê aturûgu ndê rë nê wû pä «Kpûlû aturûgu ndê Itali.» ² Tche zâtê yê gbê sê Ndjapâ, kê kpê wa yê, tchetche la azü tchêalê ndê yê. Tche kü arê tâ gbölösênê sê a-earê yûkü ndê andjê sê lâ gûtê ajuifu, kê to pö sê Ndjapâ logbê. ³ Têngâlo, lâ dalo vötaâ la tchêngbâ ngbêngbê lo †, ndê tche âsê to pö sê Ndjapâ, ngâ ânje ndê Ndjapâ wûtu tchâtchu yê, tche wûn tchê kraâ batê kê wun lü. Ânje nê ê tchê päkêdê: «Körönëye!» ⁴ Gbô la Körönëye kâ lakê wun ânje nê; wawa mbô tchê ânyê tche tô rë päkêdê: «Giamâ kâ, Gbölö Gbië?» Ânje nê tô rë ndênê sê tchê päkêdê: «Apö ndê mo tô rë sê Ndjapâ la arê ndê mo kü rë sê a-earê yûkü lâme, tche nyîndê nê nê, sênê yûâbo tâ yê-a. ⁵ Angaâtê, amö wan angâ azü bhâlê gö ndê Jopë †† ndê âwâtê maga gbölö ngû ngbro, ndêkê ka la ngâ köchê ndê rë yê wû pä Chemön ndê ngâ rë yê wû pä Pîere. ⁶ Pîere nê sê bhândê ngâ köchê ndê rë yê wû ndjê pä Chemön, ndê

† Dalo lâme dâ ngâ dalo ndê ajuifu to pö sê Ndjapâ. †† Ädê ngâ gö ndê âwâtê maga gbölö ngû ndê Mediteranê, ndê abatöo kræ tchê tâ. Tchêlê gbâtê nê la Sezarê gü kilômêtere tâ azü bîchuû la lâ könô gbê.

tche mbo kua ndê kpoto agia. Nda ndê yê wâtê maga gbölö ngû ngbro.» ⁷ La tchêngbâ nê ânje ndê tche tô pö lâme rô etê. Körönëye ê a-earê kua ndê yê bîchuû la ngâ turûgu balê ndê tche sê tchâtchâ yê ndênê gö. Turûgu lâme kpê wa Ndjapâ. ⁸ Körönëye tô tchêngbâ pö ndê arê gbê ndê âwûtu sê andjê, ânyê kê wân andjê atê Jopë.

Pîere wûn kûma yê bhâ Jopë

⁹ Lö balê la tchêngbâ nê, ndê gbô andjê sê po lâ köbo, kê wûtu ndola Jopë, Pîere â dälê ngâ tchô ndê âwâ dëpâ nda ndêkê to pö sê Ndjapâ. Sênê lâme dalo wä ndola gûgû tchêlêetchô. ¹⁰ Gu nyû tchê ânyê tche nyîndê kâ zi rë. Ndê gbô andjê sê lakê fa kîzî sê tchê, ngâ rë nê sê tchê batê lü. ¹¹ Tche wûn tchêlafô ndê âkrô, ngâ rë batê gbölö kükû-lêba ndê a kü manê voanê gbê ânyê âsê lakê jre atê bêche. ¹² Lâ kükû-lêba nê, agia la da voanê gbê kâ lônê la andjanê ndê andjê hro pâ cho la anyîenê tchêlafô. ¹³ Ngâ tchêlê gî tô rë sê tchê päkêdê: «Pîere, alafô kê wôn rë kâ zî rë!» ¹⁴ Pîere tô rë ndênê päkêdê: «Ädêâbo kâko-a, Gbölö Gbië! Mê zîâbo kîzî ndê ndîë kôsê nê-a, âdændjê kâkpö kîzî-a ‡.» ¹⁵ Tchêlê gî nê kâ tô rë sê tchê tâ bîchuû nê päkêdê: «Rê ndê Ndjapâ mbô rë pä âwatê tchôtchô nê, âwâbo pä mo wun rë tâ ngbongbo rë-a.» ¹⁶ Rê nê wûtu kâko sûsunê vötaâ ânyê kpro la tchêngbâ nê, âkênga atê lafô.

¹⁷ Pîere zâ kûma yê tâ rë ndê tche wûn rë lâme tækræ, lakê yutê yê la tâ yê tâ dju lü ndê tche wûn rë lâme. Dêkê sênê lâme, azü ndê Körönëye wân andjê lâme sê âmae lakê yukû nda ndê Chemön, andjê wûtu kê krê lâ manda nê. ¹⁸ Andjê sê lakê e tchô lakê yukû nê päkêdê: «Chemön ndê ngâ rë yê wû pä Pîere lâme lö tchâtê?» ¹⁹ Dêkê, gbô Pîere kâ lakê za kûma yê pä lü lâme, *Yingö* tô rë sê tchê päkêdê: «Wunsaâ, aköchê vötaâ kâ tchâtê lakê pu mö. ²⁰ Alafô angaâtê kê jrê, nyê gû la andjê etê. Äwâbo pä mo gu la andjê la su bîbîchuû-a, bête mêmê kâ ndê âwân andjê.» ²¹ Pîere jrê kê wûtu etê andjê, ânyê kê tô rë sê andjê päkêdê: «Mêmê ndê nyê pu mê lâme kâ âtê, nyê nê atêndê mê bête gi-amâ?» ²² Andjê tô rë ndênê sê tchê päkêdê: «Kabîta Körönëye ndê tche sê pä aturûgu ngbangbo balê kâ ndê âwân ârâ. Tche dâ djîrê akræ, kê kpê wa Ndjapâ, ajuifu gbê tô tchôtchô pö ndê yê. Ngâ ânje ndê Ndjapâ yûkü nê la gbôgbô sê tchê, ndêkê e mö pä mo e bhândê yê, ânyê tche dje apö ndê mo to rë sê tchê.» ²³ Pîere lí la andjê bhâ tchêalê ndêkê nyikræ sê lö sê andjê.

Ndê tchô krâ, Pîere la azü vötaâ lâme âlafô ndêkê gu, tche pâla la angâ arêamâ ndê Krîsiti ndê andjê sê bhâ Jopë. ²⁴ Lö balê la tchêngbâ nê, tche wûtu bhâ Sezarê. Ndê Körönëye sê lakê kræ bête andjê, tche ê angâ azü

‡ Nyê dî Lev 11.1-47; Ezk 4.14.

lê gbölö mawo ndê yê la angâ araagü në ndê tche nyîndê andjê tê gbölösênê. ²⁵ Sênê ndê Pîère âsê li bhâye, Körönëye në kâ tâkpa la tchê. Tche gûte gbrodje tchâtchâ yê lakê lusê yê. ²⁶ Praâbalê Pîère kênga tchê êlafô, kâ tô rê sê tchê pâkêdê: «Alafô, bëte mêmê ndjê gbê më dâ mbâmbâ akrê.» ²⁷ Tchetchê la Körönëye sê lakê to pô lê ma andjê ânyê kâ lí atê tchâalê. Pîère wûn angbângbâ azü ndê andjê pâlatê andjê. ²⁸ Tche mü pô sê andjê pâkêdê: «Nyê wûnsê në nê gbê pâkêdê: Ndië zâbo köbo sê ngâ juifu ndêkê mbo agü la ngâ akrê ndê ngâ gö ngbî, âdændjê ndêkê li bhâ tchâalê ndê yê-a. Praâbalê andê me në, Ndjapâ nyîsê në sê më pä, âwâbo pä më wun akrê batê ngâ rê kâkpö-a, âdændjê ndêkê kosê kâ sê la tchê-a. ²⁹ Bête rê kâ, sênê ndê nyê wân tchô ndê më, më âbolafô la su bibichuü ânyê kâ nê âtê-a. Ndê azê sê âtê, më nyîndê kâ wunsê në pä nyê wân tchô ngbâ më bëte giamâ?» ³⁰ Körönëye tô rê ndênê pâkêdê: «Âmbô lö vötaâ angêta në, dalo wâ ndjê alême batê anê âtê, lê dalo vötaâ la tchêngbâ ngbêngbê lo, më sê lakê to pô sê Ndjapâ bhâ tchâalê ndê më. Kpro kâkê, ngâ köchê ndê kûtê alêba ndê yê sê lakê tcho në kâ krê tchâtchu më. ³¹ Tche tô rê sê më pâkêdê: «Körönëye! Ndjapâ djê apö ndê mo tô rê sê tchê lâme në. Atchôtchô arê ndê mo kû rê sê a-earê yûkü lâme, sênê yûâbo tê yê-a. ³² Amö wan ngâ akrê bhâ Jopê ndêkê e Chemön, ndê ngâ rê yê wû pä Pîère. Tche sê bhândê ngâ Chemön ngbî ndê tche mbo kua ndê kpoto agia. Nda ndê yê wâtê maga gbölö ngü ngbro.» ³³ Posênê, më wân azü sê mö ndêkê e mö. Mo mbö tchôtchô su ânyê kâ nê âtê. Ndê azê sê âtê, azê kâ gbê tchâtchâ Ndjapâ, ârê krü ndêkê dje pô ndê Gbölö Gbië zâ rê sê mö ndêkê to rê sê ârê.»

Pîère mü pô bhâ tchâalê ndê Körönëye

³⁴ Pîère zâ pô kâ tô rê pâkêdê: «Tê lège në, më wûnsê në nê pä Ndjapâ nyîndê azü gbê, kâ sêâbo dændê ngâ akrê balê-a. ³⁵ Âdê ngâ akrê âkpe wa Ndjapâ, ânyê kâ wâtê djîrê akrê, âdændjê rê ndê tche dê akrê ndê ngâ gö ngbî, tche dâka tchâtchu Ndjapâ në. ³⁶ Ndjapâ wân pô ndê yê sê azü ndê Isarayêle: Pö në dâ *Tchôtchô Pö* ndê âza zitî su sê akrê lê köbosê Jezü *Krîsiti*, tchetchê ndê tche dê Gbölö Gbië ndê azü gbê. ³⁷ Nyê wûnsê arê ndê âwûtu bhâlê gö ndê Judê në gbê; arê në tö bhâlê gö ndê Galilê, la tchêngbâ batême ndê Jâan-Batîse tô pô ndênê. ³⁸ Nyê wûnsê köbo ndê Ndjapâ zâ gbôgbô lê köbosê *Kpîki Yingö* pä Jezü akrê gö ndê Nâzârête në. Jezü në lê agö katchôgbê lakê mbo tchôtchô rê. Tche jî azü gbê ndê andjê sê tchâtchâ gbôgbô ndê *Jâbolo*, bëte Ndjapâ kâ la tchê. ³⁹ Ârê kâ sê arê gbê ndê tche mbô rê lê gö ndê ajuifu, ndjê la andê *Jerûzalêmo*. Tchetchê ndê a î tchê ânyê kâ wôn tchê bhâtê yô ndê gba. ⁴⁰ Praâbalê lê vötaâ lö në, Ndjapâ jô tchê lê kuzü. Ndjapâ zâ köbo sê tchê ndêkê mâtê yê kraâ. ⁴¹ Tche mâbo

tê yê tê azü gbê-a, praâbalê tche mâtê yê tê ârê ndê Ndjapâ ê ârê dokütchê ndêkê pa ârê sê sê arê ndê tche mbô rê. Ârê ndê ârê zî rê, kâ ndjô rê la tchê la tchêngbâ në ndê tche jô lê kuzü. ⁴² Jezü zâma sê ârê ndêkê mu pô sê azü, kâ to pô ndê arê ndê ârê wûnsê në lakê to rê pâkêdê: Ndjapâ nyîsê Jezü ndêkê pa tche wa ngbanga lê kûma azü ndê andjê sê la türû la andjê, la andjanê ndê andjê tchü. ⁴³ *A-earê ndêma Ndjapâ* gbê tö pô pä yê pâkêdê: Akrê ndê tche zâ su yê sê tchê, lê köbosê rê yê, Ndjapâ âko pô lê kûma yê †.»

Azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu gbö ndjê Kpîki Yingö

⁴⁴ Ndê gbö Pîère ndêpo lakê to pô në, Kpîki Yingö jrê pä azü gbê ndê andjê djê pô në. ⁴⁵ Ajuifu ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti, ndê andjê në la Pîère lâme, tchêlê kûma andjê gbê djîngîli, bëte rê ndê andjê wûn rê ndê Ndjapâ zâ ndjê Kpîki Yingö ndêkê jre pä azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu! ⁴⁶ Azü ndê Krîsiti lâme djê azü në ndê andjê sê lakê to pô la ama gö ndê a wûn-âbô sênê wûn-î, lakê voga gbölö ndê Ndjapâ. Pîère kâ zâ pô kâ tô rê pâkêdê: ⁴⁷ «Angaâtê, azü âtê gbö ndjê Kpîki Yingö batê rê ndê azê gbö rê. A kâ wâbo ndêkê kitê köbo tê andjê ndêkê pa andjê gbo *batême* ndê ngü-a.» ⁴⁸ Kâko Pîère zâma ndêkê pa andjê gbo *batême* la rê Jezü Krîsiti. La tchêngbâ në andjê yûkü në sê tchê ndêkê sê la andjê lê angâ alô ânyê.

Pîère nyîsê tchêngbâ arê në bhâ Jerûzalêmo

11 *Abadjângele* la arêma lê Krîsiti ndê andjê mbö gö bhâ Judê djê rê pä, azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu gâmba pô Ndjapâ. ² Ndê Pîère kângbâ yê atê *Jerûzalêmo*, azü ndê andjê wâ *gasa* sê lakê gama andjê la tchê, ³ andjê tö rê pâkêdê: «Mo lí bhâ tchâalê ndê azü ndê andjê wâbô *gasa* wâ ânyê kâ zî rê la andjê!» ⁴ Kâko Pîère nyîsê rê ndê âmbô balê balê sê andjê lakê to rê pâkêdê: ⁵ «Mê sê lakê to pô sê Ndjapâ bhâlê gö ndê Jopê kâ wûn ngâ rê batê lü. Mê wûn ngâ rê ndê âkû gbölö tchêla kükû-lêba ndê a kû manê voanê, ätö bhâ lafô kâ jrê atê bëche, kâ në, kâ krê ndrotê më. ⁶ Mê âsê cheko rê, kâ wûn agia tchêbêche la da andjê voanê la agia güsü la andjanê ndê andjê hro la anyîênê tchêlafô. ⁷ La tchêngbâ në, më djê tchêlê ngâ gî ndê âtô rê sê më pâkêdê: «Pîère alafô, kâ wôn rê, kâ zî rê!» ⁸ Praâbalê më tô rê pâkêdê: «Âdêâbo kâko balê-a Gbölö Gbië! Ngâ rê kâkpö âdændjê rê ndê ndië kôsê në lîâbo ma më lo balê-a!» ⁹ Tchêlê gî në bhâ lafô lâme kâ tô rê tê bichuü në pâkêdê: «Rê ndê Ndjapâ dî rê tê tchôtchô në, amö wun-abô rê wûn batê ngbongbo rê-ê.» ¹⁰ Rê në wûtu kâko sûsunê vötaâ, pânê a kênga la rê gbê atê lafô. ¹¹ Posênê, angâ aköchê vötaâ tô bhâ Sezare, a wân andjê sê më, ânyê andjê wûtu bhâ sênê ndê më lô tâ. ¹² *Kpîki Yingö* tô rê sê më pâkêdê: «Amö

† Nyê dî Eza 53.5-6; Jer 31.34.

gûgû la andjê, âwâbo pä mo wa la su bibîchuû-a.» Arêma ndê Jopê mindûu manê balê ndê nyê wun andjê âtê, ârâ päla la andjê kê lî bhâ tchâalê ndê Körönëye. ¹³ Tche tô tchêngbâ pö pä *ânje* ndê tche wûn tchê ndê tche krê bhâ tchâalê ndê yê sê ârâ. Ânje nê tô rê sê tchê päkêdê: «Amö wan ngâ akrê bhâ Jopê ndêkê e Chemön, ndê ngâ rê yê wû pä Pîère. ¹⁴ Tchê toadje ngâ pö sê mö ânyê lâ köbosê pö nê, momö la azü lâ bûngrê ndê zê gbê nyê tchadje lâ kuzü.» ¹⁵ Sênê ndê mē jêtê kê to pö nê, Kpîki Yingö jrê pä andjê batê rê ndê âjrê pä azê lâ kêsâ nê. ¹⁶ Käko sê pö ndê Gbölö Gbië tô rê alême tê lâ mē: «Jâan zä *batême* ndê ngû, praâbalê nyê gboadje batême ndê Kpîki Yingö.» ¹⁷ Käko Ndjapâ kû rê sê andjê tî batê arê ndê Yingö kû rê sê azê, sênê ndê azê zâ su azê sê Gbölö Gbië Jezü *Krîsiti* lâme. Käko mē dê tchabâ ndêkê kitê köbo tê Ndjapâ ndêkê mbo rê ndê tche nyîndê kê mbo rê?» ¹⁸ Ndê andjê djê pö nê, andjê ngbô ma andjê tâ ânyê kê sê lakê voga Ndjapâ päkêdê: «Ndjapâ zä ndjê köbo sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê gbotê bändi kê mbo rê ndê andjê, ânyê kê gbo tchîsûwu!»

Egilîze ndê Äntiyôche

¹⁹ La tchêngbâ kuzü Etîene, a mbö gbôgbô tâ azü ndê Jezü ânyê andjê krê tchêlê tâ andjê katchôgbê. Andjê krê tchêlê tâ andjê lâ gö ndê Fenisi, la Chîpre, la Äntiyôche. Praâbalê andjê mü pö kütü sê ajuifu. ²⁰ Dêkê, angânê lâ gûtê andjê ndê andjê dê azü gö ndê Chîpre la Sirêne, andjê ê atê Äntiyôche kê mü ndjê *Tchôtchô Pö* ndê Gbölö Gbië Jezü sê agerêke. ²¹ Gbôgbô ndê Gbölö Gbië kâ la andjê, ârê kâ ndê âmbô rê pä angbängbâ azü kâ pu Gbölö Gbië lakê za su andjê sê tchê. ²² Ndê azü ndê *Egilîze* ndê Jerûzalêmo djê pö ndê rê ndê âmbô lâme, andjê wân Bärnâbâse bhâ Äntiyôche. ²³ Ndê tche wûtu bhâye, tche wûn rê ndê Ndjapâ mbô tchôtchô su tâ azü nê. Tche wâ la mômô, ânyê kê zâ wängö sê andjê ndêkê pa andjê za su andjê gbê lakê sê kpô ngbâ Gbölö Gbië logbê. ²⁴ Bärnâbâse dê tchôtchô akrê, tche sîsî la Kpîki Yingö, kê gê lâ kê za su sê Ndjapâ. Kpûlû azü zâtê andjê gbê sê Gbölö Gbië.

²⁵ Pânê Bärnâbâse ê atêlê gö ndê Târese ndêkê pu Sôlo. ²⁶ Ndê tche gbô tchê, tche kâ la tchê atê Äntiyôche. Lâ ngû balê, andjê bîchuû gbê mbô kua lâ Egilîze nê lakê nyisê rê sê angbängbâ azü. Bhâ Äntiyôche kâ ndê azü ê rê tê *adjisîpili* tâ dokü nê päkêdê: «Azü ndê Krîsiti». ²⁷ Têngâlo, angâ *a-earê ndêma Ndjapâ* tô bhâ Jerûzalêmo kê nê atê Äntiyôche. ²⁸ Ngânê balê lâ gûtê andjê ndê rê yê wû pä Ägâbûse, Kpîki Yingö nyîsê nê sê tchê, ânyê tche tô rê päkêdê: «Ngâ gbölö gû âzadje tchêpâ cho gbê.» Gû nê zä tchô alême gbê sênê ndê Kôlôde wâtê gbölö gbië pä Rômo. ²⁹ Käko adjisîpili nyîkrê pö ndêkê pa akrê balê balê kû

rê gundêsê rê ndê tche wâ la rê, ânyê andjê zâ könô sê arêma ndê Krîsiti ndê andjê sê bhâ Judê. ³⁰ Andjê mbô tâ käko. Andjê wân arê nê sê *akpôkpô azü* ndê Judê, tchânê Bärnâbâse la Sôlo.

A wôn Jâke ânyê kê yî Pîère bhâlê nda kânga

12 Sênê lâme, gbië *Hêrôde*[†] sê lakê mbo gbôgbô tâ angâ azü ndê *Egilîze*. ² Tche zâma ânyê a wôn Jâke yîngâ Jâan la besala. ³ Ndê tche wûn rê pä rê ndê tche mbô rê lâme fü tê ajuifu, tche wân tchô ndêkê pa a za Pîère. Rê nê wâ lo *kpûlû ndê mâpa ndê djêvö wâbô wâ lînê*. ⁴ Ndê andjê zâ Pîère kê yî tchê bhâlê nda kânga, kpûlû aturûgu voanê sûsunê voanê kâ ndê âbata tchê. Hêrôde nyîkrê rê tê su yê ndêkê pa a wa ngbanga lâ kûma yê lâ la azü gbê la tchêngbâ *kpûlû ndê Pâke*. ⁵ Käko a bâta Pîère bhâlê nda kânga, praâbalê azü ndê Egilîze sê lakê to pö sê Ndjapâ la gbôgbô tâ pö ndê yê.

Ânje ndê Ndjapâ jî Pîère lâ nda kânga

⁶ Lâ bütchî nê ndêkê pa âdê tchô âkra Hêrôde wa ngbanga ndê Pîère lâ la azü gbê, Pîère lô lâ gûtê aturûgu bîchuû. A î tchê la djingîli bîchuû ânyê kê kê aturûgu ndêkê bata manda nda kânga nê. ⁷ Kpro kâkê, *ânje* ndê Gbölö Gbië wûtu, ngâ rê batê wo tchô dälê darê ndê Pîère sê tâ. Ânje nê jô Pîère lakê bhi tchê tâ krê yê. Ânje nê tô rê sê tchê päkêdê: «Alafö gasa-ê!» Käko ad-jingîli nê zü tê könô Pîère kê tû-î. ⁸ Ânje nê tô rê sê tchê päkêdê: «Amö i tchêpâ lâba ndê zê la wû, kê î wû dakpo ndê zê.» Pîère mbô tâ käko. Ânje nê kâ tô rê päkêdê: «Yu gbölö krê lâba ndê zê, kê nê ngbâ mê.» ⁹ Pîère wûtu kê zâ tchêngbâ yê. Tche wûn-âbo sênê pä rê ndê ânje mbô rê lâme wâtê lège rê-a, praâbalê tche wüntî pä anyê lûlû. ¹⁰ Andjê rô dokü tchô ndê aturûgu sê tâ, kê rô bîchuû nê ânyê la tchêngbâ nê, andjê wûtu lâ manda ndê a mbô rê la wên, ndê âwûtu atêlê gö nê. Manda nê krôtê yê la tê yê tchâtchu andjê ânyê andjê wûtu. Ndê andjê sê lakê ro lâ köbo, kpro kâkê ânje nê gbôtê Pîère kê rô etê.

¹¹ Pânê kûma Pîère kâ lanê ânyê tche tô rê päkêdê: «Angaâtê, mē wûnsê nê nê pä rê nê wâtê lège nê: Gbölö Gbië wân ânje ndê yê ânyê tche jî mē tchânê Hêrôde ndjê lâ angbongbo rê gbê ndê ajuifu krê ndêkê mbo rê tâ mē.»

¹² Ndê tche âsê dje tchêlê rê lâme, tche ê atê tchâalê ndê *Malê*, anyî Jâan ndê ngâ rê yê wû pä Mâreke. Kpûlû azü pâlatê andjê bhâye lakê to pö sê Ndjapâ. ¹³ Pîère gûgû manda gbadja nê, ngâ earê kua tê bechê-êchê nê ndêkê kro manda gbadja nê, rê yê wû pä Rôde. ¹⁴ Ndê tche djê tchêlê gî Pîère, tche wâ la mômô, kê gbôtê kê kro manda gbadja nê ânyê kê kpê

[†] *Ätö pö ndê Hêrôde Agripâ; tche wâ alême gbië pä Judê gbê, ndêkê to tê ngû 41 la tchêngbâ nê ndê a zî Jezü Krîsiti.*

la rô ndêkê to rê sê azü në pä, Pîere kä sîwu. ¹⁵ Andjê tô rê sê tchê päkêdê: «Nyî âmbo mö!» Praâbalê gbô tchê sê lakê to rê sê andjê päkêdê: «Rə në wätê lège në.» Käko andjê tô rê ndênê päkêdê: «Ânje ndê yê kä.» ¹⁶ Praâbalê gbô Pîere sê lakê ɣɛɣɛ manda gbadja në ânyê andjê krô rê. Ndê andjê wûn tchê, tchêlê kûma andjê gbê djîngili. ¹⁷ Tche mbô könô yê tê andjê ndêkê pa andjê sê gii-î, tche tô tchêngbâ pö ndê rə ndê Gbölö Gbië mbô rê ânyê tche wûtu lâ nda kânga. Tche kä tô rê päkêdê: «Nyê êê, kä to pö ndênê sê Jâke † la arêma lâ Krîsiti.» La tchêngbâ në tche wûtu kä rô atêlê ngâ gö ngbî. ¹⁸ Ndê tchô krâ, aturûgu në katchôgbê, andjê sê lakê yutê andjê päkêdê: «Giamâ kä ndê âgbô Pîere âta?» ¹⁹ Hêrôde zâma ndêkê pa a pu tchê, praâbalê andjê gbôâbo tchê-a. Käko Hêrôde yû aturûgu në. La tchêngbâ në, tche zâma ndêkê pa a won andjê. Pânê Hêrôde alafô bhâ Judê kä ê atê Sezarê ânyê kä sê bhâye lâ angâ alö.

Kuzü Hêrôde

²⁰ Su Hêrôde kä tchê tê gbölösânê tê azü gö ndê Tîre la Sidôn. Azü gö në djêtê andjê ndêkê e ndêkê wun tchê. Andjê ê dokütchê kä wûn Bläsütûse, makündji-kua ndê gbië ndêkê pa tche to tchôtchô pö ndê andjê sê gbië. La tchêngbâ në andjê ê ndêkê djetê andjê la Hêrôde ndêkê pa ziti su ka lâ gûtê andjê. Bête kizî tô bhâlê gö ndê gbië Hêrôde ânyê kä ro atêlê gö ndê andjê. ²¹ Ndê lo në tâ tâ, Hêrôde yû lâba-gbië ndê yê, kä sê lâ ngendê-gbië ânyê kä tô pö sê andjê lâ la azü gbê. ²² Azü në sê lakê ta wârê lakê to rê päkêdê: «Âdêâbo akrê kä ndê âto pö âta-a, ngâ ndjapâ kä!» ²³ Praâbalê posênê, ânje ndê Gbölö Gbië bhî Hêrôde la tâkômbô, bête tche vögabô Ndjapâ-a, atchô-tchêlê lô-lo tchêlê yê ânyê tche tchû-î.

²⁴ Sênê lâme, pö Ndjapâ sê lakê êê atê tchâtchu në lakê za tchô gbê. ²⁵ Ndê Bärnâbâse la Sôlo kä kua ndê andjê lâ gûtê azü ndê Krîsiti bhâ *Jerûzalêmo*, andjê zâ Jâan, ndê ngâ rə yê wû pä Mâreke potê andjê, kä dôtê andjê la tchê atê Äntiyôche.

A wän Sôlo la Bärnâbâse ndêkê mbo kua

13 Lê *Egilîze* ndê Äntiyôche, *a-earê ndêma Ndjapâ* la aköchê ndê andjê nyisê rə kä tâ: Bärnâbâse, Simeyön ndê a ê rê tê yê pä bübü akrê, Lüsüse akrê gö ndê Sirêne, Manayê ndê andjê kûche la gbölö kômândâ *Hêrôde*, la Sôlo. ² Têngâlo, ndê andjê pâlatê andjê ndêkê voga Gbölö Gbië ânyê kä kôsê kizî ndêkê to pö sê Ndjapâ, *Kpîki Yingô* tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê zâ Bärnâbâse la Sôlo ngbî bête mê ndêkê pa andjê mbo kua ndê mê ê andjê ndênê.» ³ La tchêngbâ në ndê andjê kôsê kizî ânyê kä tô pö sê Ndjapâ, andjê

tô könô andjê pä kûma azü bichuû lâme kä zâ köbo sê andjê ndêkê pa andjê e etê.

Sôlo la Bärnâbâse wûtu bhâlê dälâ ndê Chîpre

⁴ Käko Kpîki Yingô wän Bärnâbâse la Sôlo ânyê andjê ê atê Seləsi. Bhâye andjê â lê batöo kä ê atêlê dälâ ndê Chîpre. ⁵ Ndê andjê wûtu bhâ Sälâmîne, andjê mü pö Ndjapâ kulê *anda kê voga Ndjapâ* ndê ajuifu. Jâan-Mâreke sê ndrotê andjê ndêkê za könô sê andjê. ⁶ Pânê ndê andjê rô kulê adälâ në gbê ndjoa bhâ Päfôse, andjê gbô ngâ earê yewä bhâye ndê tche tô rê pä anyê dê earê ndêma Ndjapâ. Tche wätê juifu ndê rê yê wû pä Bar-Jezü. ⁷ Tche dê ngâ akrê lâ gûtê azü ndê goverenêre Sêrziûs Pölûs, tche dê akrê ndê tche wûn-sê rə. Tche ê Bärnâbâse la Sôlo bhândê yê, bête tche nyîndê kä dje pö Ndjapâ. ⁸ Praâbalê *Elimâse* earê yewä, (a ê rê tê yê la ma gerêke käko.) Tche kitê köbo tê andjê ânyê kä pû köbo ndêkê pa goverenêre në zabô su yê zâ sê Jezü-ê. ⁹ Käko Sôlo ndê ngâ rə yê wû pä Pôlo sî la Kpîki Yingô kä sê lakê cheko tchê, ¹⁰ kä tô rê sê tchê päkêdê: «Momö, ndê kä bolo azü la yepa sîsî lâ zê âta, modô ndê *Jâbolo*, mo kitê köbo tê djîrê rə. Dalatchêbâ kä ndê mo gbotê kä ndi tchêlê köbo Gbölö Gbië ndê âwâ gbêwôn lâme? ¹¹ Ndê azê sê âta, könô Gbölö Gbië kä pä zê: Mô wadje tê earê föla, lâ angâ alö, mô kä wun bata lo tee-a.» Posênê, tchô ndrotê yê bû bi-î, ânyê tche sê lakê tama tchô ndêkê gbo ngâ akrê ndêkê pa tche za könô yê ânyê kä gbi tchê. ¹² Ndê goverenêre në wûn rə ndê âwûtu lâme, tche zâ su yê sê Krîsiti, bête pö ndê Gbölö Gbië ndê tche djê rê zâ su yê tê gbölösânê.

Pôlo la Bärnâbâse wûtu bhâ Äntiyôche pä cho ndê Pisiđi

¹³ Pôlo la angâ yê a-earê kua â lê batöo bhâ Päfôse, andjê ê atê Perejê, lâ gö ndê Panfili. Praâbalê Jâan-Mâreke gbôtê andjê tchâme kä dôtê yê atê *Jerûzalêmo*. ¹⁴ Andjê âlafô bhâ Perejê kä ê atê Äntiyôche, lâ gö ndê Pisiđi. Lê lö *sabâa*, andjê lî lâ nda kä voga Ndjapâ kä sê êbêche. ¹⁵ Pânê ndê a dî a-Mbêti-ndië la andê earê ndêma Ndjapâ, amakündji ndê nda kä voga Ndjapâ tô rê sê Pôlo la Bärnâbâse päkêdê: «Arêma, âdê nyê âwa la angâ apö ndê âza gbôgbô tê su azü gö në, nyê tö rê!» ¹⁶ Pôlo âlafô kä mbô könô yê ânyê kä tô rê päkêdê: «Azü ndê Isarayêle la azü gbê ndê andjê voga Ndjapâ, nyê djê mê! ¹⁷ Ndjapâ ndê azü gö ndê Isarayêle dî araâta azê lâ gûtê azü tchêbêche gbê. Tche mbô rê ânyê azü gö në ngbâ tê gbölösânê, sênê ndê andjê sê alême lâ gö ndê Ejîpiti. Pânê tche wûtu la andjê lâ köbosê gbôgbô ndê yê. ¹⁸ Lê ngû ndola tê azü bichuû, tche bâta andjê la kizî bhâlê kpaëgâ. ¹⁹ La tchêngbâ në ndê tche wôn azü pä agô mindûu manê bichuû ndê Kanän, tche krû tchêlê acho në tê azü ndê

† *Jâke âta dê modô ndê Malê ndê tche zî Jezü lâme.*

yê ndêkê pa äwatê andê andjê në †. 20 Arə në lâme gbê mbö ngü ndola ngbangbo voanê la tê azü bichuü tchêpâ në lâ könö gbê (450).

«Pânê Ndjapâ kê a-earê kê wa ngbanga sê andjê ndjoa êtê earê ndêma Ndjapâ Samuële ††. 21 Andjê yûkû në ndêkê gbo ngâ gbië, Ndjapâ zâ Säwîli sê andjê, modô ndê Kiche, akrə pâ mawo ndê Bejamën, tche sê pâ mbätâ-gbië lâ ngü tê azü bichuü ‡. 22 Ndê Ndjapâ kôsê yê, tche zâ Davîdi batê gbië. Tchetché kâ ndê Ndjapâ tô tchôtchô pö ndê yê päkêdê: «Mê gbô Davîdi modô ndê Jesê në, akrə ndê tche mbô rə gundêsê su mê, tchê mboadje rə gbê ndê su mê nyîndê në ††.» 23 Lâ köbosê ngâ akrə pâ mawo ndê Davîdi kâ ndê Ndjapâ mbô rə pâ Jezü wutu ndêkê watê earê kê tcha azü ndê Isarayële gundêsê bâlâ ndê yê. 24 Dokütché ndêkê pa Jezü nê, Jâan-Batîse mü pö sê azü ndê Isarayële päkêdê: «Äwäpâ andjê gbotê bändi kê mbo rə ndê andjê ânyê kê gbo batême ††.» 25 Ndê Jâan ndô tâkê ka kua ndê yê, tche tô rə päkêdê: «Nyê wünsê në pä mê dë tchabâ? Akrə ndê nyê krü bête tchê lâme dââbo mê-a. Nyê djê rə: Tchê nêadje la tchêngbâ mê, më kûâbo sêkê zu awü adakpo tê da yê-a ††.»

26 «Arêmä, âdê nyê äwatê azü pâ mawo ndê *Abrahâ-mo* âdändjê andjanê lâ gûtê nyê ndê andjê voga Ndjapâ, azəzê kâ ndê Ndjapâ wân pö ndêkê tcha azü lâ kuzü sê azê! 27 Azü gö ndê Jerúzalêmo la amakündji ndê andjê, wûn-âbo sê Jezü-a, kê wâ ngbanga kuzü lâ kûma yê. Andjê mbö tâ kâko gundêsê apö ndê a-earê ndêma Ndjapâ ndê a dî tchê rə logbê lâ alö sabâa. 28 Ndê andjê gbôâbô ngâ pö gbô lâ kûma yê ndêkê pa a wa ngbanga kuzü pâ yê, andjê yûkû në sê Pilâte ndêkê pa tche won tchê ††. 29 Pânê ndê andjê mbô rə gbê ndê Mbëti Ndjapâ tô rə tê pö ndê yê, andjê zü tchê tê yö ndê gba në ânyê kê chí tchê lâ ngâ cho akuzü §. 30 Praâbalê Ndjapâ jô tchê lâ kuzü. 31 Lâ angâ angbängbâ alö la tchêngbâ në, tche mâtê yê tê azü ndê andjê tô la tchê alême bhâ Galilê kâ në la tchê ndjoa bhâ Jerúzalêmo. Angaâtə, andjê dë azü ndê andjê tô pö ndê arə ndê andjê wünsê në pä yê tchâtchu azü gö ndê Isarayële. 32 Ârâ ndjê gbê, ârâ mü *Tchôtchô Pö* lâme sê nyê ndê Ndjapâ zâ bâlâ tê pö ndênê sê araâta azê. 33 Ndjapâ mbö rə në lâme gbê tê azê, abechê pâ mawo ndê andjê, sênê ndê tche jô Jezü lâ kuzü, batê rə ndê a mbô rə lâ mbëti ndê Apösômo päkêdê:

«Mo dë Modô ndê mê,
angêta më wâ në tê Bha zë.»

34 «Ndjapâ jö tchê lâ kuzü, tê yê wâbo ndêkê fo-a. Tche tö pö lâme alême päkêdê:

«Mê kûadje arə sê nyê ndê më zâ bâlâ tê pö ndênê sê Davîdi:

Arə në wätê alêge arə, ndê a kû rə ngbî bête Ndjapâ.»

35 Bête rə kâ ndê tche kâ tô rə lâ ngâ mbëti ndê yê päkêdê:

«Mô gboabô tê akrə ndê zê ndê tche dâka gbê,
ndêkê pa tche fo lâ cho akuzü tee-a ††.»

36 Ndê gbô Davîdi wâ la türê la yê, tche mbö rə gbê ndê Ndjapâ nyîndê në pä tche mbo rə. La tchêngbâ në tche tchü, a chí tchê ndrotê araâta në ânyê tche fô †††.

37 Praâbalê tchanê ndê Ndjapâ jô tchê lâ kuzü, tche fôâbo-a. 38 Arêmä, äwäpâ nyê wünsê në päkêdê: Lâ köbosê Jezü kâ ndê Ndjapâ tô pö ndêkê ko pö lâ kûma akrə, praâbalê nyê gbôâbo rə lâ ndië ndê *Möyîze-a*.

39 Lâ köbosê Jezü kâ ndê azü gbê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ, a kô pö lâ kûma andjê. 40 La nyê gbô-ê ânyê rə ndê a-earê ndêma Ndjapâ tô pö ndênê alême gboabô nyê gbô-ê. Andjê tö rə päkêdê:

41 «Nyenyê ndê azü ndê nyê wûn pö Ndjapâ batê ngbongbo rə,
nyê wûn rə!

Andjê mbö wa ânyê kê kpê etê!

Tê lège në, sênê ndê gbô andjê wâ la türê la andjê, më mboadje ngâ rə,
rə në lâme, âdê akrə âto tchêngbâ pö ndênê sê nyê,
nyê gambabô rə balê tee-a ††.»

42 Ndê Pôlo la Bärnâbâse âsê wutu lâ nda kê voga Ndjapâ në, azü në yûkû në sê andjê tê gbölösênê ndêkê pa andjê ka tô kütü pö në lâme lâ lö sabâa ngbânê. 43 Pânê ndê andjê krü tchêlê tê andjê, angbängbâ ajuifu la azü ndê andjê sê lakê bata ndië ndê Möyîze zâ tchêngbâ Pôlo la Bärnâbâse. Andjê sê lakê to pö sê azü në ndêkê pa andjê ndəpo logbê lakê zatê andjê pâ tchôtchô su ndê Ndjapâ.

44 Ndê ngâ lö sabâa âsê wutu, azü gö në gbê pâlatê andjê ndêkê dje pö ndê Gbölö Gbië. 45 Ndê ajuifu wûn kpûlû azü në, andjê wâ la gbölö su, ânyê andjê sê lakê kosê apö ndê Pôlo ânyê kê sê lakê dro tchê. 46 Kâko Pôlo la Bärnâbâse kâ tô rə la gbôgbô sê andjê päkêdê: «Nyenyê âme kâ ndê ârâ wâ ndêkê mu pö Ndjapâ sê nyê dokütché. Praâbalê nyê kôsê në ânyê kê wüntê nyê pä, nyê kûâbo sêkê gbo tchîsûwu ndê logbê logbê-a. Kâko ârâ âdotê ârâ pu azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. 47 Bête Gbölö Gbië zâma sê ârâ päkêdê:

«Mê âmbo rə pä mo watê ngbänga ndê azü pâ cho âtə,
ndêkê pa mo mu pö ndêkê tcha lâ kuzü kupâ cho gbê ††.»

48 Ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu âsê dje pö në, andjê wâ la mômô lakê voga pö ndê Gbölö Gbië. Andjanê ndê a dî andjê ndêkê gbo *tchîsûwu ndê logbê log-*

† Nyê dî Det 7.1; Joz 14.1. †† Nyê dî Aju 2.16; 1 Sam 3.20. ‡ Nyê dî 1 Sam 8.5, 19; 10.21. ††† Nyê dî 1 Sam 13.14; 16.12; Aps 89.21. †††† Nyê dî Mar 1.4; Luk 3.3. ††††† Nyê dî Mat 3.11; Mar 1.7. †††††† Nyê dî Mat 27.22-23; Mar 15.13-14. § Nyê dî Mat 27.57-61; Mar 15.42-47.

§† Ndêkê to tê yeyê da 33 êtê 35, nyê dî Aps 2.7; Eza 55.3; Aps 16.10. †††† Nyê dî 1 Agbi 2.10 §†† Nyê dî Hab 1.5, §††† Nyê dî Eza 49.6.

bê, andjê zâ su andjê sê Jezü. ⁴⁹ Pö ndê Gbölö Gbië zâ tchêlê gö në gbê. ⁵⁰ Praâbalê ajuifu yî ngâ pö lâ gütê aêchê ndê andjê wâtê kûma azü ndê andjê sê lakê voga Ndjapâ, la agbölö azü gö në ndêkê pa andjê mbo gbôgbô tê Pôlo la Bärnâbâse. Pânê andjê grô andjê lâ gö ndê andjê. ⁵¹ Käko aköché bichuû lâme gûgû cho tchâda andjê lâ gö në †, la tchêngbâ në andjê ê atê Īkōniwûme. ⁵² Âdê andê *adjisîpili* ndê andjê sê bhâ Äntiyôche, su andjê sîsî la mômô la Kpîki Yingö.

Pôlo la Bärnâbâse ê atê Īkōniwûme

14 Ndê Pôlo la Bärnâbâse wûtu bhâ Īkōniwûme, rə në mbô batê anê ndê âwûtu bhâ Äntiyôche: Andjê lî bhâlê *nda kê voga Ndjapâ* ndê ajuifu, kê mü pö ânyê angbängbâ ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu zâ su andjê sê Jezü. ² Praâbalê angâ ajuifu ndê andjê kôsê kê za su andjê sê Jezü bôlo angâ azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê pa su andjê ndi tê arêma ndê azê lâ Krîsiti. ³ Lê arê lâme gbê, Pôlo la Bärnâbâse sê bhâ Īkōniwûme ndênê gû. Andjê müâbo pö ndê Gbölö Gbië la wa-a, bëte andjê zâ su andjê gbê pâ yê. Tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê mbo *akpîngbî rə* la arê ndê âropâ kûma azü, ndêkê nyisê në sê azü päkêdê: Apö ndê a tō rê pâ pö ndê tchôtchô su yê wâtê lêge në. ⁴ Tchêlê azü lâ gö në krû tchêlê tê yê: Angânê zâ tchêngbâ ajuifu ânyê angânê zâ tchêngbâ *abadjângele*. ⁵ Azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu la ajuifu la amakündji ndê andjê, djêtê andjê ndêkê mbo abadjângele la gbôgbô, ndêkê nye andjê la tâme. ⁶ Ndê abadjângele wûnsê pö në, andjê kpê kê ê atêlê gö ndê Lîsetere la Dêrebe, agbölö agö ndê Likaoni, ndjê la agö ndê âwâ ndrotê andjê. ⁷ Bhâye, andjê mü *Tchôtchô Pö*.

Pôlo la Bärnâbâse wûtu bhâ Lîsetere la Dêrebe

⁸ Bhâ Lîsetere, ngâ köché alême kê tâ ndê tche ngêwele, a zî tchê zî la rê bëte tche nêâbo lo balê-a. ⁹ Têngâlo, tche djê Pôlo ndê tche mu pö. Pôlo chêko tchêlê la köché në kê wûn rê pâ tche zâ su yê sê Jezü ndêkê pa tche tcha. ¹⁰ Pôlo tō rê sê tchê ngbôo päkêdê: «Alafô, kê krû pâ da zê!» Köché në kû atê lafô ânyê kê jêtê kê në. ¹¹ Ndê azü në wûn rê ndê Pôlo mbô rê lâme, andjê sê lakê on ngbôo la ma gö ndê azü ndê Likaoni päkêdê: «Andjapâ zâ tê azü ânyê kê jrê pu azê!» ¹² Andjê ê rê tê Bärnâbâse päkêdê: «Zêse», kê ê rê tê Pôlo pâ «Hêrêmêse», bëte Pôlo kê ndê âtô pö në. ¹³ Ngâ earê kê wa ngela ndê nda ndjapâ ndê Zêse lâme, ndê âwâ ndola manda gbadja gö në, kê akökô abâgala, kê î afûfû akükû êtê kûtê andjê, kê kê la andjê tê ma gbadja në. Tchetchê la kpûlû azü në nyîndê kê wa ngela sê abadjângele. ¹⁴ Ndê Pôlo la Bärnâbâse âsê dje pö ndênê, andjê srô tchêlê lâba tê andjê, kê kpê kê

† Nyê dî Mat 10.14; Mar 6.11; Luk 9.5; 10.11.

lî lâ gbâtê azü në, ânyê kê ôn ngbôo päkêdê:

¹⁵ «Arêma, nyê mbô rê âtê bëte giamâ? Ârê dâ ndjê azü batê nyê! Ârê në ndêkê mu Tchôtchô Pö ndêkê pa nyê gbotê köbo andjapâ ndê andjê wâbô wâtê ngâ rê lâme-ê, kê dotê nyê pu Ndjapâ ndê tche wâ la tchîsûwu. Tchetchê ndê tche mbô tchêlafô la tchêbêche la gbölö ngû ngbro la arê gbê ndê âwâ lânê. ¹⁶ Dokûtchê, Ndjapâ gbôtê azü pâ cho gbê ndêkê pa andjê za köbo ndê su andjê nyîndê në. ¹⁷ Ndjapâ nyisê dâkâ ndê yê lâ köbosê atchôtchô arê ndê gbô tchê sê lakê mbo rê tê azü: Tche wân nyivro bhâ lafô sê nyê gundêsê alö në ndêkê pa arêg le la köbo në, tche kê kîzî sê nyê ânyê kê zâ mômô tê su nyê tê gbölösânê ††.» ¹⁸ Ndê abadjângele tō apö në gbê, praâbalê sênê kê tê andjê ndêkê kitê köbo tê kpûlû azü në ndêkê pa andjê wa ngela sê abadjângele në.

¹⁹ Angâ ajuifu tō bhâ Äntiyôche lâ gö ndê Pîsidî, angânê tō bhâ Īkōniwûme ânyê kê në; kê mbô rê pâ kpûlû azü në nyîndê tchêngbâ pö ndê andjê. Käko andjê nyê Pôlo la tâme, kê gbî tchê kê wûtu la tchê lâ gö në, kê wûntî pâ tche tchû në. ²⁰ Praâbalê sênê ndê *adjisîpili* pâlatê andjê ndrotê yê, tche âlafô kê lî atêlê gö në. Lö balê la tchêngbâ në, tchetchê la Bärnâbâse andjê ê atêlê gö ndê Dêrebe.

Pôlo la Bärnâbâse dôtê andjê atê Äntiyôche lâ gö ndê Sirî

²¹ Pôlo la Bärnâbâse mü Tchôtchô Pö lâ gö ndê Dêrebe ânyê kpûlû azü wâtê adjisîpili. La tchêngbâ në, andjê dôtê andjê atê Lîsetere, Īkōniwûme ndjê la Äntiyôche lâ gö ndê Pîsidî. ²² Andjê zâ wängö sê adjisîpili ndêkê za gbôgbô tê su andjê, kê yûkû në sê andjê ndêkê pa andjê ndêpo kpôpâ su andjê ndê andjê zâ rê sê Jezü. Andjê tō rê sê azü në päkêdê: «Äwâpâ azê wun yûkû tê gbölösânê ânyê kê li bhâlê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ*.» ²³ Pôlo la Bärnâbâse nyisê *akpôkpô* azü kê kê andjê tê kûma *a-Egilize* në balê balê gbê. La tchêngbâ në ndê andjê kôsê kîzî ndêkê tō pö sê Ndjapâ, andjê gbôtê akpôkpô azü në êtchânê Gbölö Gbië, ndê andjê zâ su andjê sê tchê.

²⁴ La tchêngbâ në, andjê rō lâ gö ndê Pîsidî kê wûtu lâ gö ndê Panfilî. ²⁵ Andjê mü pö Ndjapâ lâ gö ndê Perejê la tchêngbâ në, andjê ê atêlê gö ndê Atalî. ²⁶ Andjê âlafô tchâme, kê â lâ batöo kê dôtê andjê atê Äntiyôche lâ gö ndê Sirî. Lê gö në lâme kê ndê a kê andjê alême êtchânê Ndjapâ ndêkê pa tchôtchô su yê wa pâ andjê, tê pö ndê kua ndê andjê mbô rê ânyê âkâ lâme. ²⁷ Ndê andjê wûtu bhâ Äntiyôche, andjê pâla azü ndê Egilize kê nyisê tchêngbâ arê gbê ndê Ndjapâ mbô rê lâ köbosê andjê sê azü ndê Egilize në. Andjê nyisê köbosê në ndê Ndjapâ jî köbo sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ânyê andjê zâ su andjê sê Jezü. ²⁸ Pôlo la

†† Nyê dî Aps 147.8; Jer 5.24.

Bärnâbâse sê la azü ndê Krîsiti ndê Äntiyôche lâ angbängbâ alö.

Kpûlû azü ndê Krîsiti bhâ Jerûzalêmo

15 Angâ azü tō bhâ Judê kē wûtu bhâ Äntiyôche pâ cho ndê Siri, kē sê lakê nyisê pō sê arêma pākêdê: «Âdâ a âwabô nyê wâ la *gasa* batê rê ndê ndië ndê Möyîze† tō pō ndênâ, nyê tchabô lâ kuzü tee-a.»
² Pôlo la Bärnâbâse kôsê pō ndê azü lâme, pō âlafô lâ gbâtê andjê ânyê andjê sê lakê gama andjê la andjê tã gbölösênâ. Andjê nyîkrê pō ndêkê pa Pôlo la Bärnâbâse la angâ arêma ndê andjê eadje atê *Jerûzalêmo* ndêkê wun *abadjângele* la *akpôkpô* azü pâ pō lâme. ³ Azü ndê *Egilîze* ndê Äntiyôche kû rê sê andjê bête wrû ndê andjê nê. Andjê rô dâ Fenisi la Samari kô sê lakê to rê sê azü, kôbosê nê ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu kâ pu Ndjapâ. Pô lâme zâ mômô tê su arêma nê gbê. ⁴ Andjê wûtu bhâ Jerûzalêmo, azü ndê *Egilîze*, *abadjângele* la *akpôkpô* azü kû andjê bhândê andjê la mômô. Andjê tō pō ndê arê gbê ndê Ndjapâ mbô rê lâ kôbosê andjê. ⁵ Praâbalê angâ *afariziën* ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti zâ pō kô tō rê pākêdê: «Âwâpâ azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ânyê kô zâ su andjê sê Krîsiti, a wa andjê la *gasa* kê zama sê andjê ndêkê bata *ndië* ndê Möyîze.» ⁶ *Abadjângele* la *akpôkpô* azü ndê *Egilîze* pâlatê andjê ndêkê za kûma andjê pâ pō lâme. ⁷ Ndê gbô andjê sê lakê gama andjê lâ gûtê andjê tã gbölösênâ, Pîêre zâ pō kô tō rê pākêdê: «Arêma, nyê wûnsê nê nê pâ Ndjapâ kâ ndê âdî mē lâ gûtê nyê *gasa* alême ndêkê pa mē mu *Tchôtchô* Pô sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, ânyê andjê djê rê kô zâ su andjê sê Jezü. ⁸ Ndjapâ ndê tche wûnsê rê bhâlê su azü, nyisê nê pâ anyê nyîndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, lâ kôbosê nê ndê tche zâ *Kpîki Yingô* sê andjê batê rê ndê tche zâ rê sê azê ††.
⁹ Lâ la yê, azê la andjê wâ balê. Ndjapâ djûtu su andjê bête rê ndê andjê zâ su andjê sê Jezü. ¹⁰ Bête giamâ kâ ndê nyê pu tchâma Ndjapâ ndê tchô angêta lakê za ngâ kûngbô lâ kûma *adjisîpil?* Azê la araâta azê kûâbo sêkê za rê alême-a. ¹¹ Praâbalê azê wûnsê nê nê pâ lâ kôbosê tchôtchô su Gbölö Gbië Jezü kâ ndê azê tchâ lâ kuzü ndjê batê andjê.»
¹² Azü gbê ndê andjê ngbôtê andjê sê gii-î. La tchêngbâ nê andjê sê lakê dje Bärnâbâse la Pôlo ndê andjê sê lakê to tchêngbâ *akpîngbî* rê la arê ndê ârôpâ kûma azü ndê Ndjapâ mbô rê lâ kôbosê andjê tê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. ¹³ Ndê andjê kâ pō ndê andjê, Jâke zâ pō kô tō rê pākêdê: «Arêma, nyê djê mē ânyê!
¹⁴ Chemôn nyisê nê sê azê angangaâtê kôbosê nê ndê Ndjapâ mbô dâkâ tê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ânyê kô nyîkrê rê dokûtchê ndêkê e angânê pâ andjê wâtê azü ndê yê. ¹⁵ Rê nê mbô gundêsê pō ndê *a-earê*

† Nyê dî Lev 12.3. †† Nyê dî 2.4; 10.44-47; 11.15.

ndêma Ndjapâ tō rê alême, bête a mbô rê lâ Mbêti Ndjapâ pākêdê:

¹⁶ «La tchêngbâ nê mē kadje ngbâ mē ndêkê nyîkrê ndokü ndê *Davidi* ndê âtê.

Adî arê nda ndê âtû, mē nyîkrêadje tchêndê nê, kâ kengadje rê êlafô.

¹⁷ Tchâme, adî azü gbê puadje Gbölö Gbië, andjê la azü gbê ndê mē ê andjê ndêkê watê azü ndê mē.

Pô ndê Gbölö Gbië tō rê kâ lâme.

¹⁸ Tche mbô arê ndê tche tō pō ndênâ sê azü nê dokûtchê ‡.»

¹⁹ Bête rê kâ ndê, lakê wun tchô ndê mē, âwâbo pâ azê kitê kôbo tê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê pa andjê ka pu Ndjapâ-a. ²⁰ Praâbalê âwâpâ azê mbo mbêti sê andjê pâ andjê ziabô ngbongbo gûsû ndê a wâ rê la ngela sê ngakülâ zî-î, kâ puabô aêchê âdêndjê akôchê pû katchôgbê, gia ndê tche tchû la jî lâ yê, andjê ziabô tchê zî-î, kâ ziabô jî zî-î. ²¹ *Gasa* alême, angâ azü tō pō ndê ndië ndê Möyîze lâ agô balê balê, ânyê a sê lakê dî rê lâ *anda kê voga Ndjapâ* lâ alö *sabâa* balê balê gbê.»

Mbêti ndê a wân rê sê azü ndê Krîsiti bhâ Äntiyôche

²² Kâko *abadjângele* la *akpôkpô* azü la azü ndê *Egilîze* nê gbê nyîkrê rê ndêkê dî angâ azü lâ gbâtê andjê, kâ wan andjê atê Äntiyôche êtê kêtê Pôlo la Bärnâbâse. Azü nê lâme dâ Jüdâse ndê a ê ndjê rê tê yê pâ Bärâbâse la Silâse, azü bîchuû lâme, a lûsê andjê lâ gûtê azü ndê Krîsiti. ²³ Pô lâ mbêti nê ndê andjê zâ rê sê andjê wâ kâkê:

«Ârâ *abadjângele* la *akpôkpô* azü ndê ârâ wâtê arêma ndê nyê, ârâ pō ndê arêma ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ânyê kô sê bhâ Äntiyôche, bhâ Siri, ndjê la Silisi. ²⁴ Ârâ djê rê pâ angâ azü tō lâ gbâtê ârâ kô ê kô djîngîli tchêlê kûma nyê, ânyê nyê sê lakê dî su nyê pâ pō ndê andjê tō rê. Praâbalê âdêâbo ârâ kâ ndê âzâma sê andjê-a. ²⁵ Bête rê kâ ndê ârâ gbê nyîkrê ma ârâ balê ndêkê dî angâ azü kâ wan andjê sê nyê. Andjê âe la Bärnâbâse la Pôlo, arêma ndê ârâ nyîndê andjê tã gbölösênâ. ²⁶ Andjê yôsê tchîsûwu ndê andjê la kuzü bête rê Gbölö Gbië ndê azê Jezü *Krîsiti*. ²⁷ Ârâ wân Jüdâse la Silâse sê nyê ndêkê pa andjê to apô ndê âwâ lâ mbêti lâme la ma andjê sê nyê. ²⁸ *Kpîki Yingô* la ârâ la tê ârâ, ârâ nyîâbo ndêkê za ngâ kûngbô êpâ nyê-a. Praâbalê rê ndê âwâ ndêkê pa nyê mbo rê wâ kâkê:
²⁹ Nyê zîâbô gûsû ndê a wâ rê la ngela sê ngakülâ zî-î, kâ ziabô jî zî-î, kâ ziabô gia ndê tche tchû la jî lâ yê zî-î. Nyê pûâbô aêchê âdêndjê akôchê pû katchôgbê-ê. Âdâ

‡ Nyê dî Amo 9.11-12,

nyê âkosê arê lâme dëkê nyê mbö rə lə köbo nê. Ârâ pô ndê nyê nê.»

³⁰ Andjê gbôtê andjê kə ê etê, kə wûtu bhâ Äntiyôche. Andjê pâla azü ndê Krîsiti bhâye gbê kə zâ mbëtî nê sê andjê. ³¹ Ndê a dî mbëtî nê sê andjê, su andjê gbê wâ la mômô bëte apö lə mbëtî nê zâ gbôgbô tê su andjê. ³² Jüdâse la Silâse ndê andjê wâtê a-earê ndêma Ndjapâ tô pö sê andjê tê gbölösênê ndêkê za gbôgbô tê su andjê ânyê kə mbô rê pã andjê kpokpo tê andjê. ³³ Andjê yâtê andjê la andjê lə angâ alö ânyê la tchêngbâ nê azü ndê Krîsiti ndê Äntiyôche nê zâ köbo sê andjê ndêkê pa andjê gu la ziti su pu azü ndê andjê wân andjê. [³⁴ Praâbalê Silâse nyîndê kê sê po bhâye †.] ³⁵ Pôlo la Bärnâbâse sê po bhâ Äntiyôche. Andjê la angâ angbängbâ azü nyîsê rə, kə mü Tchôtchô Pö ndê Gbölö Gbië sê azü.

Pôlo la Bärnâbâse krü tchêlê tê andjê

³⁶ Lə angâ alö la tchêngbâ nê, Pôlo tô rê sê Bärnâbâse päkêdê: «Azê kâkâ kə wûn arêma kulê agö balê balê gbê ndê azê mü Tchôtchô Pö ndê Gbölö Gbië tâ lâme. Kâko azê wun-adjê köbosê nê ndê andjê sê la rê.» ³⁷ Bärnâbâse nyîndê nê pã andjê e la Jâan ndê ngâ rê yê wû pã Mâreke. ³⁸ Praâbalê Pôlo wûn rê pã âwâbo pã andjê mbo tâ kâko-a, bëte tche gbôtê andjê alême bhâ Panfilî, kə kâ nêâbo la andjê balê lə kua ndê andjê-a. ³⁹ Andjê gâma andjê tê gbölösênê pã pö lâme, ânyê andjê krü tchêlê tê andjê. Bärnâbâse zâ Mâreke potê yê, andjê â lə batöo ndêkê e atê Chîpre. ⁴⁰ Pôlo zâ andê yê nê Silâse. Arêma ndê Krîsiti tô pö sê Ndjapâ kə ê tchôtchô su ndê Gbölö Gbië pã andjê ânyê andjê rô etê. ⁴¹ Pôlo rô lə gö ndê Sirî la gö ndê Silisi lakê za wängö sê azü ndê Egilîze ndêkê pa andjê kpokpo tê andjê.

Timotê zâ tchêngbâ Pôlo la Silâse

16 Pôlo wûtu bhâlê gö ndê Dêrebe ndjê la Lîsetere. Ngâ *djisîpili* kə bhâye ndê rê yê wû pã Timotê, anyî nê dë ngâ juîfu ndê tche zâ su yê sê Krîsiti. Praâbalê bha nê dë gerêke. ² Azü ndê Krîsiti ndê andjê sê bhâ Lîsetere la Îkônîwûme tō tchôtchô pö ndê Timotê tê gbölösênê. ³ Pôlo nyîndê kê ro la tchê potê yê, kâko tche wâ tchê la gasa bëte ajuîfu gbê ndê andjê sê bhâye wûnsê nê nê pã bha nê dë gerêke. ⁴ Lə agö gbê ndê Pôlo la Silâse rô lînê, andjê sê lakê to tchêngbâ kə zâma ndê *abadjângele* la *akpôkpô azü* ndê *Jerûzalêmo* nyikrê rê, kə yûkû nê sê andjê ndêkê pa andjê mbo rə gundêsê nê. ⁵ Azü ndê *Egilîze* kpokpo tê andjê tê gbölösênê lêkê za su sê Jezü, ânyê kə ngba ndê andjê sê lakê êê atê lafö logbê.

A ê Pôlo ndêkê e atê Mäsêdöâne

⁶ Pôlo la Silâse rô kütû rô lə gö ndê Firijî la Gâlâte bëte *Kpîki Yingö* kitê köbo tê andjê ndêkê mu pö Ndjapâ pã cho ndê Azî. ⁷ Ndê andjê wûtu ndola gö ndê Misi, andjê pû köbo ndêkê e atê Bitiniî, praâbalê Yingö ndê Jezü nyîâbo ndênê sê andjê ndêkê e-a. ⁸ Âdê kâko ânyê andjê rô kütû rô lə gö ndê Misi kə wûtu bhâ Tröwâse. ⁹ Lə ngâ tchêlê bütchî, Pôlo wûn ngâ rə batê lü: Ngâ akrê gö ndê Mäsêdöâne ndê tche krê lafö, kə yûkû nê sê tchê päkêdê: «Amö ro bhâ Mäsêdöâne, kə zâ könö sê ârâ!» ¹⁰ Kpro la tchêngbâ lü lâme, ârâ pû köbo ndêkê e atê Mäsêdöâne, bëte ârâ to rê bhâtê su ârâ pã Ndjapâ ê ârâ ndêkê mu *Tchôtchô Pö* sê azü bhâye.

Lidî zâ su yê sê Jezü Krîsiti

¹¹ Ârâ âlafö bhâ Tröwâse kə â lə batöo, kə rô djîrê atêlê dälâ ndê Sämötrâse, lö balê la tchêngbâ nê ârâ wûtu bhâ Nêäpölise. ¹² Ârâ âlafö tchâme kə ê atê Filîpe, ndê âwâtê ngâ tchâkalâ gö ndê Mäsêdöâne, ädê ndjê ngâ gö ndê azü ndê Rômo zâ rê alême la ngbâa. Ârâ sê tchâme lə angâ alö. ¹³ Lə lö *sabâa* ârâ wûtu lə gö nê ndêkê e atê maga ngâ ngü. Ârâ wûntî pã ârâ gboadje ngâ tchô ndê ajuîfu to pö sê Ndjapâ tâ. Pânê ârâ sê bëche, kə sê lakê to pö la aêchê ndê andjê palatê andjê tchâme. ¹⁴ Ngâ êchê gö ndê Tiyätîre kə lə gütê andjê ndê rê yê wû pã Lidî. Tche dë earê kə ka angbêngbê alêba ndê âfû tê gbölösênê, kə dê akrê ndê tche voga Ndjapâ. Tche sê lakê dje ârâ, ânyê Gbölö Gbië jî tchêlê su yê ndêkê dje apö ndê Pôlo. ¹⁵ Tche gbô *batême* la azü tchâalê ndê yê gbê. Pânê tche ê ârâ päkêdê: «Âdê nyê âwun rê pã tê lège nê mē zâ su mē sê Gbölö Gbië nê, nyê nê kə lô bhâ tchâalê ndê mē.» Tche mbô rê gbê pã ârâ nyîndê nê.

A yî Pôlo la Silâse bhâlê nda kânga

¹⁶ Têngâlô ndê ârâ sê lakê e atêsê tchô ndê a to pö sê Ndjapâ tâ, ngâ bechê-êchê ngbâa nê ndêkê takpa tê yê la ârâ. Tche wâ la angbongbo atchozö lə yê ndê andjê mbo tchê ânyê tche to apö ndê tchîsûwu. Tche sê lakê to apö ndê arê ndê âwutu lə tchîsûwu ndê azü. Agbölö azü ndê yê gbö makêche tê gbölösênê ngbâ apö nê. ¹⁷ Tche sê lakê za tchêngbâ ârâ la Pôlo, lakê ta wârê päkêdê: «Azü âtê dë a-earê kua ndê Ndjapâ ndê tche wâ pã arê gbê! Andjê sê lakê nyisê köbo ndêkê tcha lə kuzü sê nyê!» ¹⁸ Tche mbö arê nê lâme lə angbängbâ lö. Rə nê rôpâ nê ânyê su Pôlo kə tchê, tche djêtê yê kə tô rê sê ngbongbo tchozö nê päkêdê: «Mê yûkû nê sê mö la gbôgbô, la rê Jezü *Krîsiti*, wutu lə êchê âtê-ê!» Djîrê, ngbongbo tchozö nê wûtu lə yê. ¹⁹ Ndê agbölö azü ndê êchê lâme wûn rê pã köbo kə gbo makêche ndê andjê lə köbosê yê yû nê, andjê zâ Pôlo la Silâse

† Lə angâ angbängbâ abândi Mbëtî Ndjapâ la ma gerêke, yéyê da 34 lâme wâbo lînê-a.

kä ê la andjê bhâ sênê ndê azü ngbo tchê tâ andjê tâ tchâtchu agbölö azü gö. ²⁰ Andjê ê la andjê sê a-earê kê wa ngbanga kê tô rê päkêdê: «Azü âtê sê lakê djingili tchêlê kûma azü gö ndê azê, andjê dâ ajuifu. ²¹ Andjê sê lakê nyisê ngâ tâfo kê sê ndê azü, ndê ndiê ndê azê kôsê nê. Azê ndê azê nê azê wâtê *azü ndê Rômo*, azê wâbo ndêkê gamba rê-a, âdændjê ndêkê mbo rê gundêssê nê-a.»

²² Kpûlû azü nê âlafô tâ Pôlo la Silâse. A-earê kê wa ngbanga krêê lâba tâ krê azü bichuû lâme, kê zâma ndêkê pa a bhi andjê la föröngbö. ²³ La tchêngbâ nê ndê a bhî andjê tâ gbölösênê, andjê yî andjê bhâlê nda kânga, ânyê a zâma sê earê kê bata a-earê kânga nê ndêkê pa la yê gbo pâ andjê. ²⁴ Ndê earê kê bata a-earê kânga lâme âsê dje pö lâme kâko, tche yî andjê lâ ngâ sulêwru ndê âwâ lâ ngongo tchô, kê î da andjê lâ angâ agbölö yö. ²⁵ Ârê âsê wutu lâ agrêmi, Pôlo la Silâse sê lakê to pö sê Ndjapâ lakê pa düwü ndêkê voga Ndjapâ. Adî a-earê kânga sê lakê dje andjê. ²⁶ Kpro kâkê, cho trô tâ gbögbô nê, ânyê kê nyôânyoa da nda kânga nê. Amanda nê gbê krô-ê, ânyê adingili tâ da a-earê kânga nê gbê zû-î. ²⁷ Earê kê bata manda kânga nê jô. Ndê tche wûn amanda nda kânga nê ndê âkrô, tche gbîti besala ndê yê ndêkê wontê yê, bête tche wûntî pâ a-earê kânga nê gbê kpê nê. ²⁸ Praâbalê Pôlo ôn ngbôö päkêdê: «Won-abô tâ zê wôn! Ârê gbê kê tâ!» ²⁹ Earê kê bata manda kânga lâme yûkû wo. Tche lî wândâ wândâ kê tâ tchâtchâ Pôlo la Silâse lakê gugu. ³⁰ La tchêngbâ nê tche wûtu la andjê bhâ sûwu kê yû andjê päkêdê: «Agbölö azü, mê âmbo atôko ânyê kê tcha lâ kuzü?» ³¹ Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Za su zê sê Gbölö Gbiê Jezü, kê tchadje lâ kuzü, momö la azü tchâalê ndê zê.» ³² Andjê mü pö ndê Gbölö Gbiê sê tchê la azü gbê ndê andjê sê tchâalê ndê yê. ³³ Tê dalo nê lâme, lâ agrêmi, earê kê bata manda kânga nê gû la andjê ndêkê djutu ku tâ andjê. Kpro la tchêngbâ nê, tche gbô batême, tchetchê la azü tchâalê ndê yê.

³⁴ Tche zâ Pôlo la Silâse kê kênga la andjê bhândê yê, kê zâ kîzî sê andjê. Su yê la azü tchâalê ndê yê gbê wâ la mômô bête rê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ.

³⁵ Ndê tchô krê, a-earê kê wa ngbanga wân angâ a-earê kua ndê andjê sê earê kê bata manda kânga nê päkêdê: «Amö ji aköchê lâme-ê.» ³⁶ Earê kê bata manda kânga nê tô rê sê Pôlo päkêdê: «A-earê kê wa ngbanga wân tchô sê mê ndêkê pa mê ji nyê-ê. Kâko nyê wûtu kê gu la ziti su.» ³⁷ Praâbalê Pôlo tô rê päkêdê: «Andjê wâbo ngbanga lâ kûma ârê-a, praâbalê andjê bhî ârê lâ la azü gbê, kê yî ârê lâ nda kânga, ârê ndê ârê wâtê azü gö ndê Rômo. Ndê azê sê âtê, andjê nyîndê kê ji ârê lâ küwû nê, âdêabô kâko tee-a, âwäpä andjêndjê la tâ andjê, andjê nê kê ji ârê!» ³⁸ A-earê kua ndê andjê lâme ê kê tô ndêma andjê sê a-earê kê wa ngbanga nê. Ndê andjê âsê dje rê pâ Pôlo la Silâse dâ azü gö ndê Rômo, wawa mbô andjê. ³⁹ Andjê nê kê zâ

da Pôlo la Silâse, kê jî andjê êsûwu, kê yûkû nê sê andjê ndêkê wutu lâ gö nê. ⁴⁰ Pôlo la Silâse wûtu lâ nda kânga nê, kê ê atêndê Lidi. Andjê wûn azü ndê Krîsiti, kê zâ wängö ndêkê za gbögbô tâ su andjê. La tchêngbâ nê andjê rô etê.

Pôlo la Silâse wûtu bhâ Têsälönike

17 Pôlo la Silâse rö lâ gö ndê Änfipölfise la Apolonî kê wûtu bhâ Têsälönike. Ngâ *nda kê voga Nd-japâ* ndê ajuifu kê bhâye. ² Pôlo ê kê gbô ajuifu ndê andjê sê bhâye, batê rê ndê tche mbo tchê rê. Lâ alö *sabâa* sûsunê vötaâ gbê, tche gama yê la andjê pâ Mbêti Ndjapâ. ³ Tche söâ tchêla pö nê sê andjê, kê nyîsê nê sê andjê päkêdê: «Äwäpä Mesi wun yûkü, kê jo lâ kuzü. Jezü ndê mê sê lakê to pö ndê yê lâme, tchetchê kê ndê âdê *Krîsiti* nê.» ⁴ Angâ ajuifu ndê pö lâme mbô kua lâ su andjê zâ tchêngbâ Pôlo la Silâse. Angâ angbängbâ agerêke ndê andjê voga Ndjapâ, la angbängbâ aêchê ndê sê andjê lû, andjê zâ ndjê tchêngbâ andjê. ⁵ Praâbalê gbölö su mbô ajuifu ânyê andjê kê angâ angbongbo azü ndê andjê nê ngbo ngbo ngbo kupâ köbo ämbämbänê †, ânyê andjê sê lakê djingili tchêlê kûma akpûlû azü ndêkê mbo angbongbo arê katchögbê lâ gö nê. Andjê ê bhândê Jasôn, ndêkê pu Pôlo la Silâse, ndêkê ka la andjê êtchâtchu azü gö nê. ⁶ Andjê ê kê gbôâbo andjê-a, praâbalê andjê zâ Jasôn la angâ arêma lâ Krîsiti kê kê la andjê sê agbölö azü gö nê, kê sê lakê on päkêdê: «Azü âtê djingili tchêlê kûma azü pâ cho gbê, kê wûtu angaâtê nê ê tchâtê. ⁷ Jasôn kê andjê bhândê yê! Azü âtê gbê sê lakê mbo rê ndê ndiê ndê gbiê ndê Rômo kôsê nê, andjê tô rê pâ ngâ gbiê kê tâ, rê yê wü pâ Jezü.» ⁸ Apö lâme djingili tchêlê kûma kpûlû azü nê la agbölö azü gö nê. ⁹ Andjê yûkü nê sê Jasôn la angâ arêma lâ Krîsiti lâme ndêkê kê ngâ makêche sê andjê ânyê andjê gbotê andjê.

Pôlo la Silâse wûtu bhâ Berê

¹⁰ Ârê âsê wutu lâ bütchî, arêma lâ Krîsiti mbô rê pâ Pôlo la Silâse ro atê Berê. Ndê andjê wûtu bhâye, andjê ê atêlê nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu. ¹¹ Ajuifu ndê Berê dâka kê rô andjandê Têsälönike. Andjê gbô pö ndê Ndjapâ la gû nê gbê. Logbê andjê sê lakê pu rê lâ pö nê ndêkê wun rê pâ pö ndê Pôlo tô rê lâme kê lâ köbo nê. ¹² Angbängbâ azü lâ gûtê andjê zâ su andjê sê Krîsiti. Angâ aêchê gerêke ndê sê andjê lû, la angâ angbängbâ aköchê gerêke zâ ndjê su andjê sê Krîsiti. ¹³ Praâbalê ndê ajuifu ndê Têsälönike djê rê pâ Pôlo kê lakê mu ndjê pö Ndjapâ bhâ Berê, andjê nê lakê kê djingili tchêlê kûma kpûlû azü, lakê mbo rê pâ azü nê alafô la pö. ¹⁴ Arêma lâ Krîsiti mbô rê pâ Pôlo ro gasa

† Ädê azü ndê andjê nê tchê ngbo ngbo ngbo pâ köbo lakê djingili tchêlê kûma azü lakê mbo ngbongbo rê.

atê maga gbölö ngû ngbro, praâbalë Silâse la Timotë sê po bhâ Berë. ¹⁵ Azü ndê andjê nyisê kôbo sê Pôlo nê la tchê zoo kë wûtu bhâ Âtêne. Ndê andjê âsê gu atê Berë, Pôlo zâma ndêkê pa andjê to rê sê Silâse la Timotë ndêkê e ngbâ yê gasa-ê.

Pôlo wûtu bhâ Âtêne

¹⁶ Ndê Pôlo sê lakê krû bëte Silâse la Timotë bhâ Âtêne, su yê ndî bëte rê ndê tche wûn angakülâ ndê andjê sîsî lî gö nê. ¹⁷ Tche tô pö sê ajuifu lî nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu, la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ânyê kê voga Ndjapâ. Logbê tche tô ndjê pö sê azü ndê andjê nê sê tchô ndê azü pala tchê tê andjê tâ. ¹⁸ Angâ a-earê kê nyisê rê ndê a ê rê tê andjê pâ aepikuriën la asotoyisîen † sê lakê to pö la tchê. Angânê tô rê päkêdê: «Ëmawû âtê nyîndê kê to rê atôko?» Angânê tô rê päkêdê: «Tche wâ batê akrê ndê tche mu pö ndê andjapâ ndê angâ agö ngbî.» Bête Pôlo mü *Tchôtchô Pö* ndê Jezü lakê jo ndê azü lî kuzü. ¹⁹ Andjê zâ Pôlo potê andjê kë ê la tchê lî kpülû ndê azü ndê Äreöpâje †† kë tô rê sê tchê päkêdê: «Kôbo wâbo pâ ârê wunsê pö pâ tâfo kë nyisê rê ndê mo mu rê âtê? ²⁰ Mo tô angâ atâfo pö ngbî, këko ârê nyîndê kë dje tchêlê apö lâme ânyê.» ²¹ Dêkê azü gö ndê Âtêne gbê la azü ndê angâ agö ngbî ndê andjê lî lî gûtê andjê, andjê zâtê andjê gbê lakê to tchêngbâ apö nê ndjê lakê dje atâfo apö nê.

²² Pôlo krû lî gûtê azü ndê Äreöpâje nê, kë zâ pö ânyê kë tô rê päkêdê: «Nyenyê azü gö ndê Âtêne, më wûn nyê batê azü ndê andjê nyîndê pö ndê andjapâ ndê tchêbêche tê gbölösânê. ²³ Ndê më âsê ro pâ akôbo ndê nyê, më wûn arê ndê âlû lî la nyê, ndê nyê nyîkrê rê ânyê kê voga rê. Më wûn ndjê ngâ *gbalâkangela* ndê a mbô mbëti êtê päkêdê: «Rê âtê wâtê andê ngâ ndjapâ ndê ârê wûn-âbo sê yê-a.» Rê ndê nyê wûn-âbo sê nê wûn ânyê kê voga rê lâme kë ndê më nê ndêkê nyisê nê sê nyê âtê. ²⁴ Ndjapâ ndê tche mbô tchîsûwu la arê gbê ndê âwâ lî nê, tchetchê ndê tche dê Gbölö Gbië ndê tchêlafô la andê tchêbêche mbôâbo gö lî anda ndê azü mbô rê la könô andjê-a. ²⁵ Âdêâbo azü kë ndê âza könô sê tchê lî kua ndê yê-a, âwûntî pâ tche yukû ngâ rê tchânê andjê. Bête tchetchê kë ndê âza tchîsûwu, kë zâ yi tchêlê yê, kë kû adî arê gbê sê azü. ²⁶ Lî kôbosê akrê balë, tche mbô azü gbê ndêkê pa andjê mbo gö pâ cho gbê. Tche srô kûbâ

† Epikuriën dâ akrê ndê tche zâ tchêngbâ ngâ gbölö earê kê wunsê rê ndê rê yê wû pâ Epikûre. Epikûre nê dâ gerêke, tche tchû lî ngû 270 dokûtchê ndêkê pa a zi Jezü. Lîkê nyisê rê ndê yê tche tô rê päkêdê: «Kê sê la mômô la tchôtchô kê sê rê arê gbê. Sotoyisîen dâ akrê ndê tche zâ tchêngbâ ngâ gbölö earê kê wunsê rê tê gerêke ndê rê yê wû pâ Zenôn, tche tchû lî ngû 265 dokûtchê ndêkê pa a zi Jezü. Andjê pû kôbo ndêkê wunsê andië ndê tchîsûwu, ânyê kê mbo rê gundêsê nê.» †† Adê ngâ kpîëkpîë aga ndê âwâ lî gö ndê Âtêne, ndê azü tê kûma gö nê pala tchê tê andjê tâ ndêkê za kûma andjê pâ apö gö. Âdandjê rê ndê andjê kë mbôâbo kpülû nê mbô bhâlê kûma aga lâme, gbô rê Äreöpâje nê kë pâ kpülû nê.

lî gbâtê agö ndê azü, kë nyîkrê alö züngü la ngbîgî. ²⁷ Tche mbô tâ këko ndêkê pa azü pu tchê. Âdandjê rê ndê andjê sê lakê pu tchê tê zâzâbü nê, ndêkê gbo tchê. Tê lège nê, Ndjapâ sêâbo ngrî tê ngâ akrê lî gûtê azê-a. ²⁸ Bête: «Lî kôbosê yê kë ndê azê wâ la tchîsûwu, kë sê lakê nê, ânyê kë sê ndjê la türû la azê.» Angâ azü ndê nyê ndê andjê ri tchêlê andjê ânyê kë mbo ambëti pâ arê tchîsûwu tô rê päkêdê: «Bête azê dê ndjê abechê ndê yê.»

²⁹ «Batê rê ndê azê dê abechê ndê Ndjapâ, âwâbo pâ azê wun rê pâ Ndjapâ wâ batê ngakülâ ndê a nyîkrê rê la lîlo-a, âdandjê wên ndê a mbo rê la makêtche-a, âdandjê tâme-a, âdandjê lî kôbosê kê wunsê rê ndê ânê lî kûma akrê-a. ³⁰ Praâbalë sê nê ndê akrê wûn-âbo sê rê wûn-î, Ndjapâ zâbo su yê pânê-a. Angaâta, tche ê azü gbê kupâ cho gbê ndêkê gbotê bændî kê mbo rê ndê andjê. ³¹ Tche nyîkrê ngâ lö nê ndê tchê wadje ngbanga ndê azü gbê djîrê lî kôbosê akrê ndê tche nyîsê yê. Tche nyîsê nê sê azü lî kôbosê nê ndê tche jô tchê lî kuzü.»

³² Ndê azü nê djê pö ndê Pôlo tô rê pâ kê jo ndê azü lî kuzü lâme, angânê sê lakê mo tchê ânyê angânê tô rê päkêdê: «Ârê djeadje mô pâ pö lâme têngâlo.»

³³ Kêko Pôlo gbôtê andjê kë rô etê. ³⁴ Angânê balë balë zâ tchêngbâ yê ânyê kë zâ su andjê sê Jezü. Lî gûtê azü nê lâme, a gbô Denî, ngâ akrê ndê Äreöpâje, la ngâ êchê ndê rê yê wû pâ Dâmârîse la angâ azü.

Pôlo wûtu bhâ Kôrênte

18 La tchêngbâ nê Pôlo tô bhâ Âtêne kë ê atê Kôrênte. ² Tche gbô ngâ juifu bhâye ndê rê ê wû pâ Äkilâse, a zî tchê bhâlê gö ndê Pôn-on. Tchetchê la êchê ndê yê Prîsîye, andjê tô bhâ Itali ânyê kë wûtu anganga-ê. Bête gbië Kôlôde zâma ndêkê pa ajuifu gbê wutu lî gö ndê Rômo. Pôlo ê kë wûn Äkilâse la êchê ndê yê. ³ Tche sê po bhândê andjê bëte kua ndê tche mbo rê la andê Äkilâse nê wâ balë: Andjê dâ azü ndê andjê mbo kua ndê andokü ndê a mbo rê la lîba. ⁴ Lî alö *sabâa* balë balë gbê, tche mü pö lî *nda kê voga Ndjapâ* ndê ajuifu, kë pû kôbo gbê ndêkê pa ajuifu la agerêke gamba pö ndê yê.

⁵ Ndê Silâse la Timotë tô bhâ Mäsêdôane âkê wûtu, Pôlo zâtê yê gbê ndêkê mu pö Ndjapâ. Tche sê lakê nyisê nê kraâ sê ajuifu pâ Jezü dâ *Krîsiti*. ⁶ Praâbalë andjê kôsê pö nê, kë drô tchê. Tche nyôânioa lîba tê yê † sê andjê kë tô rê päkêdê: «Äwâpâ jî nyê wa lî kûma nyê la tê nyê, më wâbo la pö lî kûma më-a. Angaâta, më âe pu azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu.» ⁷ Tche gbôtê andjê tchême kë ê bhândê ngâ akrê ndê rê yê wû pâ Titiüse Jüsütüse. Tche dâ akrê ndê tchê voga Ndjapâ, nda ndê yê wâ ndrotê nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu.

† Tche mbô tâ këko ndêkê nyisê nê pâ ngbanga ndê ânyê kë wâbo lî andjê-a.

⁸ Krîpûse ndê tche dê makündji tâ kûma nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu zâ su yê sê Gbölö Gbië, tchetchê la azü lâ bûngrî ndê yê gbê. Angâ azü ndê Körênte tâ gbölösânê djê pö ndê Pôlo mü rê kê zâ su andjê sê Gbölö Gbië ânyê kê gbô *batême*.

⁹ Lâ ngâ tchêlê büтчî, Gbölö Gbië nê pu Pôlo lâ lü, kê tô rê sê tchê päkêdê: «Mboabô wa mbô-ê, amö sê kpôtê kê mu pö nê, ngboabô ma zê ngbô tâ-ê. ¹⁰ Bête më kä la mö, ngâ akrê balê ndê tche grê mö âdëndjê ndêkê mbo ngâ ngbongbo rê tâ zê sêâbo-a, angbäng-bâ azü lâ gö âtê dâ azü ndê më.» ¹¹ Pôlo sê lâ gö lâme ngü balê la nyîpî mindûu manê balê, kê sê lakê nyisê pö Ndjapâ sê azü.

¹² Lo nê ndê Galiyön wâtê gbië lâ gö ndê Akayi, su ajuifu gbê âlafö tâ Pôlo, andjê ê la tchê atêlê ngbanga.

¹³ Andjê tô rê päkêdê: «Köchê âtê sê lakê pu köbo ndêkê nyisê ngâ täfo köbo ndêkê voga Ndjapâ, ndê *ndië* ndê azê kôsê nê.» ¹⁴ Pôlo nyîndê kê on ma yê ndêkê to pö, praâbalê Galiyön tô rê ndênê sê ajuifu päkêdê: «Âdê pö nê âwa âme tâ pö ndê mbäli, âdëndjê ngâ gbölö ngbongbo rê, dëkê pö ndê nyenyê ndê ajuifu yî rê lâ kûma yê lâme, më âgamba pö ndênê.

¹⁵ Praâbalê pö nê wâ pâ pö ndêkê gama lâ gbâtê nyê pâ rê azü, la pö ndê ndië ndê nyê la tâ nyê. Käko pö nê wün kütü nyê la tâ nyê! Më nyîâbo ndêkê wa tchêlê ngoa ngbanga käko-a.» ¹⁶ La tchêngbâ nê, tche grö andjê lâ nda ngbanga nê. ¹⁷ Pânê andjê gbê zâ Sôsôtene, makündji tâ kûma nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu, kê bhî tchê kpô tchâtchu nda ngbanga nê, praâbalê Galiyön mbôâbo ngâ rê balê-a.

Pôlo kê atê Äntiyôche lâ gö ndê Sirî

¹⁸ Pôlo kê sê po lâ gö ndê Körênte ndênê gü. La tchêngbâ nê tche gbôtê arêma ndê Krîsiti kê â lâ batöo ndêkê e atê Sirî, tchetchê la Äkilâse la Prîsiye. Dokütchê ndêkê pa tche ro, tche tchô su kûma yê † lâ gö ndê Sankerê bête tche dêba alême lâ la Ndjapâ.

¹⁹ Andjê wütu bhâ Êfêze, Pôlo gbôtê Äkilâse la Prîsiye tchâme. Tche ê atêlê nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu kê sê lakê to pö sê ajuifu. ²⁰ Azü nê yûkû nê sê tchê ndêkê pa tche sê la andjê ndênê gu, praâbalê tche kôsê nê-ê.

²¹ Ndê tche gbôtê andjê ndêkê ro, tche tô rê sê andjê päkêdê: «Âdê Ndjapâ ânyîndê nê, më kadje tângâlo ndêkê wun nyê.» Tche â lâ batöo bhâ Êfêze kê rô etê.

²² Ndê Pôlo wütu bhâ Sezarê, tche ê dokütchê bhâ Jerûzalêmo ndêkê po ndê azü ndê *Egilîze* nê. La tchêngbâ nê, tche ê atê Äntiyôche lâ gö ndê Sirî.

²³ Tche sê tchâme lâ angâ alö, ânyê kê ê kê rô lâ agö ndê Gälâte la andê Firijî, lakê za wängö ndê âza gbôgbô tâ su *adjisîpili* gbê.

Äpölöse wütu bhâ Êfêze ndjê la Körênte

²⁴ Ngâ juifu ndê a zî tchê bhâlê gö ndê Alegezandirî, ndê rê yê wü pâ Äpölöse, wütu bhâ Êfêze. Tche tô pö la köbo nê kê wünsê apö lâ Mbêti Ndjapâ tâ gbölösânê.

²⁵ Dëkê, a nyîsê pö pâ köbo Gbölö Gbië sê tchê dokütchê nê. Tche sê lakê mu Tchôtchô Pö lakê nyisê arê pâ Jezü Krîsiti lâ köbo nê la gbölö mômô. Praâbalê tche wün kütü sê pö pâ batême ndê Jâan. ²⁶ Tche ê bhâlê nda kê voga Ndjapâ ndê ajuifu kê sê lakê mu pö la gbôgbô. Ndê Äkilâse la Prîsiye djê tchê, andjê zâ tchê kê kê la tchê bhândê andjê, ânyê kê kê sê lakê nyisê apö pâ köbo Ndjapâ sê tchê la köbo nê. ²⁷ Ndê Äpölöse nyîndê kê e atêlê gö ndê Akayi, arêma lâ Krîsiti ndê Êfêze nyîndê nê. Andjê mbô mbêti sê adjisîpili nê bhâye ndêkê pa andjê za Äpölöse bhândê andjê la köbo nê. Ndê tche wütu bhâye, tche wâtê akrê ndê tche zâ könô sê azü ndê Krîsiti tâ gbölösânê bête tchôtchô su ndê Ndjapâ kê la tchê. ²⁸ Tche tô pö la köbo nê lâ la azü gbê, âmbô rê pâ ajuifu kê wâbo la ngâ pö ndêkê to rê-a. Lâ köbosê Mbêti Ndjapâ, tche nyisê nê sê azü pâ Jezü dâ Krîsiti.

Pôlo wütu bhâ Êfêze

19 Tê lo nê ndê Äpölöse ndêpo bhâ Körênte, Pôlo rô lâ köbo ndê aga wâ tâ, kê wütu bhâ Êfêze, tche gbô angâ *adjisîpili* bhâye. ² Tche yû andjê päkêdê: «Ndê nyê zâ su nyê sê Krîsiti alême, nyê gbô *Kpîki Yingö* nê?» Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Ârâ djêâbo ngâ pö pâ Kpîki Yingö lo balê-a.» ³ Pôlo yû andjê päkêdê: «*Batême* nêbâ kê ndê nyê gbô rê?» Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Batême ndê Jâan.» ⁴ Pôlo tô rê sê andjê päkêdê: «Azü ndê andjê gbô batême ndê Jâan dâ azü ndê andjê nyîndê kê gbotê bändi kê mbo rê ndê andjê, praâbalê tche tô rê sê azü ndêkê pa andjê za su andjê sê ngâ akrê ndê tchê nêadje pânê ngbâ anyê, ndê ânyîndê kê to rê pâ Jezü.» ⁵ Azü nê âsê dje pö lâme käko, kê gbô batême la rê Gbölö Gbië Jezü.

⁶ Pôlo tô könô yê pâ kûma andjê ânyê Kpîki Yingö jrê pâ andjê, andjê jêtê kê to pö la ama gö ndê a wün-âbô sênê wün-î, lakê to ndêma Ndjapâ. ⁷ Kê ngba ndê azü nê gbê wâ lâ könô gbê tchêpâ nê bichuû.

⁸ Pôlo ê tchê atêlê *nda kê voga Ndjapâ* ânyê, lâ nyîpî võtaâ tche mü pö Ndjapâ la gbôgbô. Tche mü pö pâ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ*, kê mbô rê gbê ndêkê pa azü nê gamba rê. ⁹ Praâbalê su angânê kpô ânyê andjê kôsê kê dje rê. Andjê sê lakê dî angbongbo apö lâ la azü gbê pâ pö ndê köbo Gbölö Gbië. Pôlo gbôtê andjê kê kê adjisîpili potê yê ânyê andjê wütu. Tche sê lakê to pö sê andjê logbê lâ nda-mbêti ndê Tirânôse. ¹⁰ Rê nê lâme mbô ngü bichuû, âmbô rê pâ azü pâ cho ndê Azî gbê, ajuifu la agerêke gbô köbo ndêkê dje pö ndê Gbölö Gbië.

† Lâ alö gbê ndê akrê deba ma yê sê Ndjapâ, tche tchôâbo su kûma yê-a: Nyê dî 21.24; Nomb 6.5-18.

Amodô ndê Sevä

¹¹ Lâ köbosê Pôlo, Ndjapâ mbö akpɛngbɛ rə ndê ârôpâ kuma azü. ¹² Âmbô rə pə azü kə alêba âdəndjê andöma lêba ndê andjê grê kütê Pôlo la rə, kə kâ la rə kə mbô rə tê a-earê təkombô, təkombô ndê andjê kâ-ê, ndjê angbongbo atchozö wûtu lê andjê-ê. ¹³ Angâ ajuifu ndê andjê wrə lê atchô ngbî ngbî, lakê gro angbongbo atchozö tê a-earê təkombô, andjê zâ ndjê rə Gbölö Gbië Jezü. Andjê sê lakê to rə pəkêdê: «La rə Jezü ndê Pôlo mu pö ndê yê, më yükü nê sê nyê la gbôgbô, nyê wûtu-ê!» ¹⁴ Ngâ juifu ndê tche wâtê gbölö earê kə wa ngela sê Ndjapâ ndê rə yê wû pə Sevä wä la amodô mindûu manê bichuû, andjê kâ ndê âmbô rə nê lâme. ¹⁵ Praabalê têngâlo, ngbongbo tchozö nê tô rə sê andjê pəkêdê: «Mê wûnsê Jezü, kə wûnsê pö pə Pôlo, praabalê nyenyê, nyê dâ andjanəbâ?» ¹⁶ Köché ndê tche wä la ngbongbo tchozö lâme tê tê amodô ndê Sevä lâme kə rôpâ andjê la gbôgbô. Tche mbô andjê tê chocho, ânyê andjê wûtu lê nda ndê yê. Lêba zü tê andjê gbê ânyê kütê andjê gbê wä kütü la ku. ¹⁷ Azü lê gö ndê Ēfêze gbê la ajuifu la agerêke âsê dje pö lâme, wawa mbô andjê gbê ânyê a voga rə Gbölö Gbië Jezü. ¹⁸ Angbängbä azü lê gbâtê azü ndê andjê zâ su andjê sê Jezü nê, kə nyîsê ngbongbo rə ndê andjê mbô rə lê la azü gbê. ¹⁹ Angâ azü ndê andjê mbo yêwä pâla ambëti yêwä nê gbê kə nê la rə ânyê kə chô rə lê la azü gbê. Kə yo ambëti lâme gbê wä ngbâ mîë-makətche sâke tê azü bichuû la lê könô gbê. ²⁰ Âdä kâko ânyê lê köbosê gbôgbô ndê Gbölö Gbië, pö Ndjapâ zâ tchô gbê ânyê gbôgbô ndênê sê lakê êê atê lafô.

Ngâ gbölö pö âlafô lê gö ndê Ēfêze

²¹ La tchêngbâ arê lâme, Pôlo nyîkrê rə la su yê gbê ndêkê rôrö lê gö ndê Mäsêdöâne la andê Akayi ânyê kə e atê *Jeruzalêmo*. Tche tô rə pəkêdê: «Âdä më âwutu bhaye, äwäpâ më e ndjê atê *Rômo*.» ²² Tche wân Timotê la Ērâsete, angâ azü bichuû lê gbâtê azü ndê andjê zâ könô sê tchê atê Mäsêdöâne, praabalê tche sê andê yê nê po bhâlê gö ndê Azi lê ngâ kpîëkpîë lö. ²³ Tê lö nê lâme, gbölö pö âlafô bhâ Ēfêze tê pö ndê köbo Gbölö Gbië. ²⁴ Ngâ earê ndawo ndê rə yê wû pə Dëmëtriyüse nyîkrê ayëyë andokü † ndê ndjapâ-êchê Ārtëmîse. Tche nyîkrê rə la wên ndê a mbo rə la makətche. Kâko a-earê kua nê gbö makətche tê gbölösânê ngbâ kua nê lâme. ²⁵ Tche pâla azü kua nê la angâ azü ndê andjê mbo ndjê angâ akua nê lâme ânyê kə tô rə sê andjê pəkêdê: «Araagü më, nyê wûnsê nê nê pə lê köbosê kua lâme kâ ndê azê sê la sênê.

† Azü gö ndê Ēfêze voga Ārtëmîse alême, ndê tche wâtê ndjapâ-êchê lâme batê ngakülâ ndê andjê, kâko ayëyë andokü lâme, âdä akrê âku rə bhâ tchâalê ndê yê, tche âwuntî pə ârê äza köbo sê anyê ndêkê za köbo sê azü ndêkê zi abechê tê gbölösânê.

²⁶ Praabalê rə ndê âwûtu âtə, nyê djê rə nê, âdəndjê rə ndê nyê wûn rə: Köché ndê rə yê wû pə Pôlo lâme, tche tô rə pə andjapâ ndê azü mbo andjê mbö la könô andjê lâme dâabo andjapâ-a. Kâko tche mbö rə pə angbängbä azü gamba pö nê lê gö ndê Ēfêze, ndjê la agö pə cho ndê Azi. ²⁷ Pö ndê tche tô rə lâme wä ndêkê ndi köbo kua ndê azê, kə wä ndjê ndêkê mbo rə pə nda ndê Ārtëmîse gbölö ndjapâ-êchê ka luabô lü lê la azü-î. Kə wa gbölö ndê yê yu-î, tchetchê ndê azü lê gö ndê Azi la azü lê gö gbê voga tchê lâme.» ²⁸ Ndê azü nê âsê dje pö lâme kâko, su andjê kə andjê tê gbölösânê, ânyê andjê sê lakê ta wârê pəkêdê: «Ārtëmîse ndê Ēfêze wä gbölö!» ²⁹ Pö âlafô lê gö nê gbê. Azü gbê woto tê andjê ndêkê e atê sênê ndê azü pala tchê tê andjê tê ndêkê wun ngî. Andjê zâ Gäyiwüse la Āristâreke, azü ndê Mäsêdöâne bichuû lâme, ndê andjê zâ tchêngbâ Pôlo lê wrê ndê yê, kə ê la andjê bhäsê gbölö tchô nê lâme. ³⁰ Pôlo nyîndê kə e atêlê kpülü azü nê, praabalê adjisîpili kôsê nê sê tchê. ³¹ Angâ agbölö a-earê kua ndê ngâ gö ndê Azi, ndê andjê wâtê araagü Pôlo wân tchô sê tchê ndêkê di tchêlê ma andjê sê tchê pə tche eabô ê atêsê tchô ndê a vu ngî tâ lâme-ê. ³² Tchêlê kuma azü nê gbê djîngili, apö nê ndê andjê sê lakê ta wârê la rə wä ngbî ngbî tê andê angâ andjê. Angbängbä azü lê gbâtê andjê wûn-âbo sê pö nê ndê andjê palatê andjê bëte rə-a. ³³ Angâ azü lê kpülü azü nê nyîsê dju pö nê sê Alegezândere, ndê ajuifu nyîsê yê lê la azü gbê ndêkê to pö lê kpâlâ andjê. Tche mbô könô yê sê azü nê ndêkê pa andjê sê gii ânyê tche nyîsê dju pö nê sê andjê. ³⁴ Praabalê ndê azü nê âsê wun-sê nê pə tche dâ juifu, andjê gbê sê lakê ta wârê batê akrê balê zoo ndola dalo bichuû lakê to rə pəkêdê: «Ārtëmîse ndê Ēfêze wä gbölö!»

³⁵ Earê kə mbo mbëti ndê gö nê mbô rə pə angbängbä azü nê lâme ngbo ma andjê tâ, ânyê tche tô rə pəkêdê: «Azü ndê Ēfêze, azü gbê wûnsê nê nê pə Ēfêze dâ gö ndê Ārtëmîse gbölö ndjapâ-êchê, kə wä ndjê tê gö ndê tême ndê âwä batê ngakülâ ndê yê, ndê âtô bhâ lafô ânyê kə tê atê bëche!» ³⁶ Ngâ akrê balê ndê tche kôsê pö âtə sêâbo-a. Äwäpâ nyê sê gii-î, kə mboabô rə mbô pə kuma nyê. ³⁷ Nyê nê la aköchê âtə tchâtê ämbämbänê, andjê mbôâbo ngâ ngbongbo rə tê ndjapâ-êchê ndê azê-a, kə drôâbo ndjê tchê-a. ³⁸ Âdä Dëmëtriyüse la azü ndê tche mbo kua balê la andjê âwa la pö la ngâ akrê, äwäpâ andjê e la tchê sê a-earê kə wa ngbanga, bëte nda ngbanga nê kâ tâ, äwäpâ andjê e la pö nê atêlê ngbanga. ³⁹ Âdä nyê âwa la ngâ pö ngbî ndêkê wutu la rə, a nyîkrêadje rə lê kpülü azü ndê ndië. ⁴⁰ Bëte rə ndê âwûtu angêta lâme, wä ndêkê yi pö lê kuma azê pə azêzê kə ndê âlafô la pö. Dju kə palatê azê âtə wäbo tâ balê-a, ngâ pö ndêkê to ndjê rə pə pö lâme wäbo-a.» ⁴¹ La tchêngbâ pö lâme, earê kə mbo mbëti nê zâma sê azü nê ndêkê gu atêndê andjê.

Pôlo ë atê Mäsëdöâne la Gerêse

20 La tchêngbâ në ndê pö në kâ, Pôlo ë *adjisípili* ânyë kë zâ wängö ndêkê za gbôgbô tê su andjê. Pânë ndê tche wâ ndêkê gbotê andjê, tche pö ndê andjê ânyë kë zâ köbo ndêkê e atêlê agö ndê Mäsëdöâne. ² Tche âsë ro lâ agö lâme, kë zâ wängö ndêkê za gbôgbô tê su azü ndê Krísiti tê gbölösênë. Pânë tche ë atê Gerêse. ³ Tche mbö nyípi vötaâ bhâye. La tchêngbâ në tche wâ êsê kë za batöo ndêkê e atê Sirí, praâbalë tche djê rê pä ajuifu nyikrê rê ndêkê mbo ngbongbo rê tê yê. Tche nyikrê rê ndêkê ka kë ro lâ gö ndê Mäsëdöâne. ⁴ Azü ndê tche ë la andjê dë: Söpâtère, modô ndê Pirüse akrê gö ndê Berë; Äristäreke la Sëkündüse, azü gö ndê Tësälönîke; Gäyiwüse akrê gö ndê Dêrebe; Tichîke la Tröfime, azü lâ gö ndê Azi, ndjê la Timotë. ⁵ Azü lâme ë dokütchê ânyë kë krû bëte ârâ bhâlê gö ndê Tröwâse. ⁶ La tchêngbâ *kpülü ndê mâpa ndê djëvö wâbô wâ lânê*, ârâ zâ batöo lâ gö ndê Filípe, ânyë la tchêngbâ lö mindüu, ârâ gbô andjê bhâ Tröwâse. Ârâ mbô dimâche balë tchâme.

Ëtîke jö lâ kuzü bhâ Tröwâse

⁷ La tchêngbâ lö mindüu manë balë la tchêndêgölo, ârâ pâlatê ârâ ndêkê zi mâpa [†] bëte âdê tchô âkra, Pôlo âro me rö etê. Tche tô pö zoo âwûtu lâ agrêmi. ⁸ Angbängbâ alâmba kë tâ lakê tcho lâ darê dâ lafô kpôsênë ndê ârâ pâlatê ârâ tâ. ⁹ Ngâ bechê-ëköchê ndê rë yê wû pä Ëtîke sê âmae kpôtê ma fenêtere, lö rôpâ yê. Sênë ndê gbô Pôlo ndêpo lakê to pö, tche tô lâ vötaâ nda dâ lafô la lö lâ la yê kë tê atê bëche. A âsë kenga tchê dëké tche tchû nê. ¹⁰ Pôlo jrê atê bëche kë ndrâ pâ yê, kë zâ tchê êtchânê yê ânyë kë tô rê päkêdê: «Su nyê dïâbô nyê dî-î, tche kë la türû la yê.» ¹¹ Pôlo kë kenga atê lafô, kë zâ mâpa kë tchô tchêlê në ânyë kë zî rê. Tche kë tô pö kpâkpâpâ etê ma tchôkösô. Pânë tche rô etê. ¹² A zâ modô në lâme kë âsë ka la tchê dëké tche kë la türû la yê, ânyë su andjê zî-î.

Pôlo tö bhâ Tröwâse kë ë atê Milë

¹³ Ârâ zâ batöo bhâ Tröwâse ndêkê e dokütchê atê Äsöse, tchô ndê ârâ ë ndêkê gbo Pôlo tâ. Pôlo nyikrê rê alême ndêkê e atêe la da yê. ¹⁴ Ndê tche gbô ârâ bhâ Äsöse, ârâ zâ tchê lâ batöo ndêkê e atê Mitilêne. ¹⁵ Ârâ âlafô tchâme ânyë lö balë la tchêngbâ në, ârâ wûtu bhâsê ngâ tchô ndê âwâ ndola dälâ ndê Kiyö. Lö balë pânë, ârâ wûtu lâ dälâ ndê Sämöse, ânyë lö balë pânë, ârâ wûtu bhâlê gö ndê Milë. ¹⁶ Pôlo nyikrêabô rê ndêkê krû bhâ Ëfêze-a, ânyë dalo ro tê yê bhâ Azi-a. Tche nyîndê kë e gasa kë wutu bhâ *Jerúzalêmo*

† Nyê dî 2.42.

dokütchê ânyë lö *kpülü ndê Päntêkôte* wutu, ndê köbo wâ tâ.

Pôlo mü pö sê akpôkpô azü ndê Egilize ndê Ëfêze

¹⁷ Bhâ Milë, Pôlo wân tchô sê *akpôkpô azü* ndê *Egilize* ndê Ëfêze ndêkê nê. ¹⁸ Ndê andjê nê kë gbô tchê, tche tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê wûnsê kë sê ndê më lâ gbâtê nyê lâ alö gbê ndê më mbô rê lâme nê, ätö tê dokü lö ndê më wûtu la rê lâ gö ndê Azi. ¹⁹ Më mbô kua ndê Gbölö Gbië la su ndê âmô, la ngûla, lâ yûkü gbê ndê më wûn rê, bëte ajuifu nyikrê rê ndêkê mbo ngbongbo rê tê më. ²⁰ Arê ndê âwâ ndêkê mbo dâkâ tê nyê, nyê wûnsê në nê pä më vûâbo sênê tê nyê lo balë-a. Më tö pö gbê, kë nyísê rê sê nyê lâ la azü, ndjê kulê anda. ²¹ Më ë ajuifu la agerêke ndêkê pa andjê gbotê bändi kë mbo rê ndê andjê, kë ka pu Nd-japâ ânyë kë za su andjê gbê sê Gbölö Gbië ndê azê Jezü. ²² Ndê azê sê âtê, më âe atê Jerúzalêmo, bëte Kpîki Yingö kë ndê âzâ më la gbôgbô ndêkê mbo rê. Më wûn-âbo sê rê ndê âgbo më bhâye-a. ²³ Rê balë ndê më wûnsê në dâ rê ndê: Lâ agö balë balë *Kpîki Yingö* nyísê në dokütchê sê më pä kânga la nyonyo kë lakê krû bëte më. ²⁴ Praâbalë më wûn tchîsûwu ndê më batê ngâ mbämbä rê lâ la më. Rê ndê më pu köbo në wâ ndêkê pa më ka kua ndê më, kë mbo rê gbê ndê Gbölö Gbië Jezü zâ rê sê më ndêkê mbo rê. Äwâ ndêkê mu *Tchôtchô Pö* ndê ânê lâ köbosê tchôtchô su Nd-japâ sê azü.

²⁵ «Më në lâ gbâtê nyê lakê mu pö ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ*. Angaâtê, më wûnsê në nê pä nyê kë wun-abô la më balë tee-a. ²⁶ Bëte rê kë ndê më tô rê sê nyê la gbôgbô angêta päkêdê: Ädê ngâ akrê lâ gbâtê nyê âtcha köbo, ngbanga ndê ji yê wâbo lâ kûma më-a. ²⁷ Tê lëge në, arê ndê Ndjapâ nyikrê rê dokütchê, më nyísê në nê gbê sê nyê, kë vûâbo sê ngâ rê balë-a. ²⁸ La nyê gbô tê kë sê ndê nyê, aëbro-ngbaga ndê Kpîki Yingö gbôtê andjê tchânê nyê lâme, nyê bâte andjê djîrê. Nyê bâte azü ndê Egilize ndê Ndjapâ yô andjê lâ köbosê ji yê la tê yê lâme. ²⁹ Më wûnsê në nê pä pânê ngbâ më angâ agbongô ânêadje lâ gbâtê nyê ndêkê won aëbro-ngbaga në. ³⁰ Ndjê lâ gbâtê nyê la tê nyê, angânê adjelafô la pö yepa ndêkê bolo adjisípili ndêkê pa andjê za tchêngbâ andjê. ³¹ La nyê gbô-ê, lâ ngû vö-taâ më gbôâbo tâkê za wängö sê nyê tchêdalo la tchêlê bütchî la ngûla lâ la më-a, sênê têâbo lâ nyê?

³² «Angaâtê, më gbôtê nyê êtchânê Ndjapâ. Më gbô ndjê tê nyê ndêkê pa pö ndê tchôtchô su ndê Ndjapâ bata nyê. Ndjapâ kë la gbôgbô ndêkê kpokpo nyê, ndêkê kû atchôtchô arê gbê ndê tche bâte rê pra azü ndê tche kû andjê ngbî bëte tchê. ³³ Më mbôâbo gû makêche âdêndjê lôlo âdêndjê lâba ndê ngâ akrê balë-a. ³⁴ Nyenyê la tê nyê, nyê wûnsê në nê gbê pä më mbô kua la kônô më ânyë mëmê la azü ndê ârâ mbô

kua balë la andjê gbo arə nğbânə. ³⁵ Më nyisê në sê nyê logbê pä nyê mbö kua anyê kê za könô sê a-earê yûkü. Nyê rî tchêlê nyê tê apö ndê Gbölö Gbië Jezü la tê yê tô rê päkêdê: «Kä za rə sê akrə kä ndê âfû kê rô kê gbo rə tchânê akrə.»

³⁶ La tchêngbâ apö lâme, Pôlo gûte ëbêche anyê andjê gbê tô pö sê Ndjapä. ³⁷ Azü në gbê sôâ tê kî, kê sê lakê za tchêlê krə andjê la Pôlo lakê a ma yê. ³⁸ Nyonyo mbö andjê tê gbölösênə bëte pö ndê tche tô rê pä andjê pä andjê kä wun bata la anyê tee-a. Pânê andjê tô tchê lê köbo zoo êtê ma batöo.

Pôlo ë atê Jerúzalêmo

21 Pânê ndê ârê krê tchêlê tê ârê la andjê, ârê zâ batöo kê rô etê. Ârê rô djîrê atêlê dälä ndê Kôse. Lö balë la tchêngbâ në ârê wûtu bhâlê dälä ndê Rôde. Pânê ârê tô bhâ Rôde kê wûtu bhâlê gö ndê Patarä. ² Ârê gbö ngâ batöo tchâme ndê âe atê Fenisi anyê ârê â lônê kê rô etê. ³ Ndê ârê wûtu tchâtchu dälä ndê Chîpre, ârê chîe tâ də ginikî ndêkê e atêlê agö ndê Siri. Ârê ê kê wûtu êtê maga ngû sênê ndê batöo krə tâ bhâ Tîre, bëte batöo në nyîndê kê gbotê ngâ kûngbô tchâme. ⁴ Ârê gbö *adjisîpili* tchâme anyê kê sê la andjê lê dimâche balë. *Kpîki Yingö* zâ rê lê ma andjê ndêkê to rê sê Pôlo pä tche eabö ê atê *Jerúzalêmo-ê*. ⁵ Praâbalë lö ârê tchâme âsê ka, ârê âlafô kê rô etê. Ârê gbê âlafô, aëchê la abechê, andjê tô ârê lê köbo zoo êtê ma gö në. Ârê gûte ëbêche tê maga ngû ngbro në anyê kê tô pö sê Ndjapä. ⁶ La tchêngbâ në ndê ârê wâ ndêkê gbotê angâ ârê, ârê pö ndê angâ ârê, kê â lê batöo anyê andjê gû atêndê andjê. ⁷ Wrê ndê ârê la ngû në kê pânê ndê ârê tô bhâ Tîre anyê kê ê atêlê gö ndê Pötölëmâyise. Ârê pö ndê arêma tchâme anyê kê mbö lö balë la andjê. ⁸ Lö balë la tchêngbâ në, ârê kê rô etê, ârê wûtu bhâlê gö ndê Sezarê. Ndê ârê wûtu bhaye, ârê ê kê sê bhândê Filîpe, earê kê mu Tchôtchö Pö ndê Krîsiti. Tche dë ngâ akrə balë lê gbâtê azü mindûu manë bichuü ndê a dî andjê bhâ Jerúzalêmo. ⁹ Tche wä la abechê-ëchê voanê ndê andjê wûn-âbô sê aköchê wûn damba-ê, andjê dë azü ndê andjê to ndêma Ndjapä.

¹⁰ Ndê ârê mbö ngbängbâ lö tchâme, ngâ *earê ndêma Ndjapä* ndê rə yê wû pä Ägäbûse, tche tô bhâlê gö ndê Judê kê në. ¹¹ Tche në ndêkê wun ârê, tche zâ wû tchêpâ lêba ndê Pôlo, kê î da yê la könô yê la tê yê anyê kê tô rê päkêdê: «Nyê djê pö ndê Kpîki Yingö ndê tche tô rê: Ajuifu iadje earê wû âtə kâkê bhâ Jerúzalêmo, anyê kê gbotê yê tchânê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu.» ¹² Ârê âsê dje pö lâme kâko, ârê la azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti bhâ Sezarê, ârê yûkü në la nyonyo sê Pôlo ndêkê pa tche eabö ê atê Jerúzalêmo-ê. ¹³ Kâko tche tô rê ndênê päkêdê: «Bête giamâ nyê sê lakê kî anyê kê zâ su mê ngbîî lafô? Âwâbo kütü

ndêkê pa a i mê-a, praâbalë më kä ndjê tchêchêchê ndêkê tchu bhâ Jerúzalêmo bëte rə Gbölö Gbië Jezü.»

¹⁴ Ndê tche hrö kôkôkô, ârê gbôtê yê anyê kê tô rê päkêdê: «Äwäpä Gbölö Gbië mbo rə ndê su yê nyîndê në.»

¹⁵ La tchêngbâ angâ alö, ârê nyikrätê ârê anyê kê ê atê Jerúzalêmo. ¹⁶ Angâ adjisîpili ndê gö ndê Sezarê tô ârê lê köbo. Andjê ê la ârê bhândê ngâ akrə ndê rə yê wû pä Manasön, ndêkê pa ârê lo bhândê yê. Tche dë akrə gö ndê Chîpre, tche wâtê ngâ bändi djisîpili.

Pôlo ë ndêkê wun Jâke

¹⁷ Ndê ârê wûtu bhâ Jerúzalêmo, arêma kû ârê bhândê andjê la mômô. ¹⁸ Lö balë pânê, Pôlo ê la ârê bhândê Jâke. *Akpôkpô azü* gbê päla ndjê tê andjê bhaye. ¹⁹ Pôlo pö ndê andjê anyê kê sê lakê nyisê në tê manë balë balë sê andjê, arə ndê Ndjapä mbö rê lê köbosê yê lê gbâtê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. ²⁰ Ndê andjê djê pö ndê yê lâme, andjê vöga Ndjapä. Pânê andjê tô rê sê Pôlo päkêdê: «Ngâ ârê lê Krîsiti, wunsaâ; ajuifu sâke sâke zä su andjê sê Krîsiti, praâbalë lê gbâtê andjê, angânê zä su andjê gbê ndêkê bata *ndië* ndê Möyîze. ²¹ A tô rê sê andjê päkêdê: Mo sê lakê nyisê në sê ajuifu ndê andjê sê lê gbâtê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê pa andjê gbotê köbo ndië ndê Möyîze. Mo tô ndjê rê sê andjê pä andjê wabô abechê ndê andjê wâ la gasa-ê, kê gbotê kê mbo rə gundêsê ndië ndê araâta ajuifu-î. ²² Azê âmbo atöko? Andjê âdje rê më djê tê lège në pä mo wûtu në êtchâtê. ²³ Äwäpä mo mbo rə ndê ârê yukü në sê mö âtə: Ârê kê la aköchê voanê tchâtê ndê andjê dëba sê Ndjapä. ²⁴ Amö krə andjê kê e la andjê, a djutu kâkpö ndê zê la andê andjê në, mo krə makətche ndê âwâ ndêkê krə rê lê grü andjê. Äwäpä andjê tcho su kûma andjê †, kâko anyê azü gbê wun-adjê sênê pä, pö ndê azü tô rê la rə zê lâme wâtê yepa. Andjê wun-adjê ndjê sênê pä mo kê lakê bata ndië ndê Möyîze. ²⁵ Ädê andê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu anyê kê zâ su andjê sê Krîsiti lâme, ârê mbö mbëti sê andjê në. Ârê zâma lônê päkêdê: Gûsü ndê a wâ rê la ngela sê angakülä, äwäpä andjê ziabô rê zî-î. Andjê wâbo ndjê ndêkê zi ji-a, la gia ndê tche tchü la ji lê yê-a. Äwâbo pä andjê pu aëchê âdêndjê aköchê katchôgbê-a.»

²⁶ Pôlo kû aköchê voanê lâme anyê kê ê la andjê anyê a jêtê kê djutu kâkpö tê yê la andjê nyêê balë. Lö balë la tchêngbâ në, tche ê atêlê *gbölö nda Ndjapä* ndêkê nyisê lö ndê kê djutu kâkpö në ka la rê, lö ndê a wa ngela sê Ndjapä bëte akrə balë balë.

A zä Pôlo bhâlê gbölö nda Ndjapä

²⁷ Ndê lö mindûu manë bichuü ndô tâkê ka, angâ ajuifu pä cho ndê Azi wûn Pôlo bhâlê gbölö nda Nd-

† Nyê dî 18.18.

japă. Andjê mbô rê pâ angbängbă azü alafô la pô, ânyê kê zâ Pôlo. ²⁸ Andjê sê lakê ta wârê päkêdê: «Azü ndê Isarayêle, nyê nê gasa kê zâ könô sê ârâ! Tche kê âtê! Köchê ndê tche sê lakê mu pô katchôgbê, ânyê kê mu pô ndê yê nê kôsê azü ndê Isarayêle, kê kôsê ndiê ndê Möyize, ndjê la gbölö nda Ndjapă âtê. Angaâtê, tche kü agerêke, kê lî la andjê lê gbölö nda Ndjapă, kê mbô rê ndêkê pa gbölö nda Ndjapă nê wa la kâkpö.» ²⁹ Andjê tö pô lâme kâko, bête andjê wün Tröfime, akră gö ndê Ēfêze ndrotê Pôlo lê gö nê, andjê wüntî pâ Pôlo lî la tchê bhâlê gbölö nda Ndjapă nê nê. ³⁰ Pô âlafô lê gö nê gbê, kpûlû azü tô kusê atchô ngbî ngbî kê wûtu. Andjê zâ Pôlo, kê wûtu la tchê ânyê kê tchû manda gbölö nda Ndjapă nê gasa-ê. ³¹ Andjê sê lakê pu köbo ndêkê won Pôlo, ânyê pô nê zâ tchêlê gö ndê Jerûzalêmo gbê, kê tê lê tü gbölö kömändâ ndê aturûgu ndê Rômo. ³² Tche kê angâ akabita ndê aturûgu, la angâ aturûgu gasa-ê, ânyê andjê kpê kê wûtu êtê azü nê. Ndê andjê wün gbölö kömändâ ndê aturûgu la aturûgu lâme, andjê gbôtê kê bhi Pôlo-ê. ³³ Gbölö kömändâ ndê aturûgu lâme ê ndola Pôlo, kê zâma ndêkê pa a za tchê, kê i tchê la djingîli bîchuû. Pânê tche yû azü nê päkêdê: «Tche dê tchabâ? Giamâ kê ndê tche mbô rê?» ³⁴ Praâbalê lê gbâtê azü nê, angânê ôn lakê to apö nê ngbî ngbî. Gbölö kömändâ ndê aturûgu lâme gbôâbo köbo ndêkê dje dju pô nê djîrê-a, bête apö röpâ nê, tche zâma ndêkê pa a e la tchê bhâlê gbadja ndê aturûgu. ³⁵ Sênê ndê andjê âsê wutu pâ esekaliyê, aturûgu nê zâ tchê dâ lafô, bête angbängbă azü nê mbô tchê tâ gégêe nê. ³⁶ Azü nê gbê zâ tchêngbâ yê lakê ta wârê päkêdê: «A wön tchê-ê!»

Pôlo nyisê pô ndê yê tchâtchu ajuifu

³⁷ Ndê andjê nyîndê kê li la Pôlo atêlê gbadja nê, tche tô rê sê gbölö kömändâ ndê aturûgu nê päkêdê: «Köbo wâdje ndêkê pa mē to ngâ pô sê mö?» Gbölö kömändâ nê yû tchê päkêdê: «Mo wûnsê kê to ma gerêke nê? ³⁸ Mo dââbo akră gö ndê Ejîpiti ndê mo mbô rê pâ azü âlafô la pô lê alö ndê ârô âtê, ânyê kê kê a-earê kê won azü sâke voanê, kê ê la andjê atêlê kpaëgâ lâme?» ³⁹ Pôlo tô rê ndânê sê tchê päkêdê: «Mê dê juifu, a zî mē bhâ Târese, pâ cho ndê Silisî. Mē dâ akră ndê ngâ gbölö gö. Mē zâ da zê, gbotê köbo sê mē mē tô pô sê azü nê.» ⁴⁰ Gbölö kömändâ ndê aturûgu nê nyîndê nê. Pôlo krê pâ esekaliyê ânyê kê mbô könô yê tâ azü nê andjê ngbô ma andjê tâ ânyê tchô yû tchô. Pôlo tô rê sê andjê la ma arameyên päkêdê:

22 «Arêma, arabha, nyê djê pô ndê mē nyîndê kê to rê sê nyê pâ pô ndê nyê yî rê lê kuma mē âtê.» ² Andjê âsê dje rê ndê tche sê lakê to pô la ma heborô, andjê sê gbê gii, tchô yû tchô. ³ Pôlo tô rê päkêdê: «Mê dê juifu, a zî mē bhâ Târese pâ cho ndê Silisî. Praâbalê mē küche kpô Jerûzalêmo tchâtê,

tchâtchê earê kê nyisê rə ndê rə yê wû pâ Gamaliyêle, ndê tche nyisê köbosê kê bata ndiê ndê araâta djîrê sê mē, ânyê mē wâ la gû ndêkê mbo kua ndê Ndjapă batê rê ndê nyenyê gbê nyê wâ ndjê la rê angêta âtê lâme. ⁴ Mē mbô azü ndê andjê zâ tchêngbâ Gbölö Gbiê la yûkü, ânyê angânê tchû. Mē kü aêchê la aköchê kê yî andjê atêlê nda kânga. ⁵ Gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapă la *akpôkpô azü wâ ndêkê gamba rê pâ pô ndê mē tô rê âtê wâtê lège nê. Andjendjê alême kê ndê âzâ mbêti ndêkê zama sê mē ndêkê pa mē e la rê sê arêma atê Dâmâse. Ädê kâko ânyê mē ê atêe ndêkê kê azü nê, kê i andjê la djingîli, ânyê kê ka la andjê atê Jerûzalêmo ndêkê pa a mbo andjê la yûkü.»*

Köbo ndê Pôlo zâ su yê sê Ndjapă

⁶ «Ndê gbô mē ndêpo lê köbo, kê wûtu ndola Dâmâse, dëkê dalo wâ ndola gûgû tchêlêetchô. Kpro kâkê, ngâ ngbânga tô bhâ lafô kê tchô ndrotê mē tåkpa tâkpâ-ê. ⁷ Mē tê bêche, kê djê tchêlê ngâ gî ndê âtô rê sê mē päkêdê: «Sôlo, Sôlo, mo sê lakê mbo gbôgbô tâ mē bête giamâ?» ⁸ Mē yû tchô päkêdê: «Mo dê tchabâ, Gbölö Gbiê?» Tchêlê gî nê tô rê päkêdê: «Mê mē, Jezü ndê Nâzârête kê ndê mo mbo gbôgbô tâ mē lâme.» ⁹ Azü ndê andjê sê ndrotê mē wün ngbânga nê, praâbalê andjê djêâbo tchêlê gî akră ndê âtô pô sê mē lâme-a. ¹⁰ Mē yû tchô päkêdê: «Gbölö Gbiê, mē âmbo atôko?» Gbölö Gbiê tô rê sê mē päkêdê: «Amô alafô kê ê atê Dâmâse, a nyiadje sê rə ndê Ndjapă zâma sê mö ndêkê pa mo mbo rê bhâye.» ¹¹ Praâbalê mē wün-âbo ngâ rə balê-a, bête ngbânga nê tchô tâ gbölösênê. Âmbô rê pâ araagü mē zâ könô mē ânyê kê gbî mē atê Dâmâse.

¹² «Ngâ köchê kê bhâye, rə yê wû pâ Änânîase. Tche dê akră ndê tche zâtê yê gbê sê Ndjapă ânyê kê bâta ndjê *ndiê* la köbo nê. Ajuifu ndê gö ndê Dâmâse gbê tö tchôtchô pô ndê yê tâ gbölösênê. ¹³ Tche nê ndola mē ânyê kê tô rê sê mē päkêdê: «Sôlo ngâ mē, amô ka wün tchô.» Posênê la mē dâka-ê, mē wün Änânîase djîrê. ¹⁴ Tche tô rê sê mē päkêdê: «Ndjapă ndê araâta azê zâ mö ngbî ndêkê pa mo wunsê rə ndê tche nyîndê nê, mo wun Jezü, ndê tche wâtê gbokôngô djîrê akră, ânyê kê dje ndjê pô ndê tche to rê sê mö la mama yê. ¹⁵ Mô toadje sê arə ndê mo wunsê nê pâ yê sê azü gbê, ndêkê nyisê rə ndê mo wun rê la rə ndê mo dje rê. ¹⁶ Giamâ kê ndê mo kê krê bête rê? Alafô kê gbô *batême*, ânyê a ko pô lê kuma zê, lê köbosê nê ndê mo ê rə Jezü.»

Köbo ndê a wân Pôlo sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu

¹⁷ «Pânê mē kê atê Jerûzalêmo. Tângâlô ndê mē sê lakê to pô sê Ndjapă lê *gbölö nda Ndjapă*, mē wün ngâ rə batê lü. ¹⁸ Mē wün Gbölö Gbiê ânyê tche tô rê sê mē

päkêdê: «Alafô kë wûtu lâ gö ndê Jerûzalêmo gasa-ê, bëte pö ndê mo wûnsê në pâ mê ânyê kë sê lakê mu rê sê azü, andjê gambabô rê tee-a.»¹⁹ Më tô rê ndênê päkêdê: «Gbölö Gbië, andjê wûnsê në nê gbê pâ mê ë tchê alême kulê *anda kë voga Ndjapâ*, kë mbo rê pâ a kɛ azü ndê andjê zâ su andjê sê mö, kë yi andjê atêlê nda kânga ânyê kë bhi andjê.»²⁰ Sênê ndê a wôn Etîene, akrê ndê tche tô pö ndê arê ndê tche wûnsê në pâ zê sê azü, më alême kë tâ. Më gamba pö ndêkê won tchê, ânyê kë bâta lâba ndê azü ndê andjê wôn tchê.»²¹ Gbölö Gbië tô rê sê mê päkêdê: «Amö êê, bëte më wân ndjê mö ngrî kundê azü ndê angâ agô ngbî.»

Pôlo la aturûgu ndê Rômo

²² Azü në djê Pôlo zoo êsânê ndê tche sê lakê to pö lâme. Praâbalê la tchêngbâ në, andjê jêtê kë ta wârê päkêdê: «Äwäpä a gi akrê kâko pâ cho chí! Tche kûâbo sêkê kë sê la türê la yê-a!»²³ Andjê sê lakê ta wârê lakê yi lâba ndê andjê atê lafô, lakê gi woye atê lafô.²⁴ Gbölö kömândâ në zâma ndêkê pa a za Pôlo kë li la tchê atêlê gbadja ndê aturûgu, kë bhi tchê ânyê tche nyisê dju pö ndê ajuifu sê lakê ta wârê lâ këma yê tê pö ndênê lâme.²⁵ Praâbalê ndê a î tchê ânyê kë nyîndê kë bhi tchê, Pôlo tô rê sê kabîta ndê aturûgu ndê tche mbô kua tê lo në lâme päkêdê: «Ngâ *akrê ndê Rômo* ndê a wâbô ngbanga wâ lâ këma yê, a zâ köbo sê nyê ndêkê bhi tchê?»²⁶ Ndê kabîta ndê aturûgu lâme âsê dje pö lâme kâko, tche ê kë wûn gbölö kömândâ ndê aturûgu kë yû tchê päkêdê: «Giamâ kë ndê äwâ pâ mo mbo rê? Köchê lâme dä akrê pâ cho ndê Rômo.»²⁷ Gbölö kömândâ në ê ndola Pôlo kë yû tchê päkêdê: «To lège pö sê mê, mo dä akrê pâ cho ndê Rômo?» Pôlo tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «En-en!»²⁸ Gbölö kömândâ në tô rê päkêdê: «Më kü gbölö makêche ânyê âzâ köbo sê mê ndêkê watê akrê pâ cho ndê Rômo.» Pôlo tô rê ndênê päkêdê: «Ädê andê me në, a zî mê zî tê akrê gö ndê Rômo.»²⁹ Po la tchêngbâ në, azü ndê andjê nyîndê kë bhi tchê âme, ndêkê pa tche po lâme, andjê gbôtê yê. Ndê gbölö kömândâ në âsê wunsê në pâ Pôlo dä akrê gö ndê Rômo, ânyê tche î tchê la djingîli lâme, wawa mbô tchê.

A ë la Pôlo tchâtchâ gbölö kpûlû ndê ngbanga

³⁰ Gbölö kömândâ ndê aturûgu në nyîndê kë wunsê lège dju pö ndê ajuifu yî rê lâ këma Pôlo lâme. Lö balê pânê, tche zâma pâ agbölö a-earê kë wa ngela sê Ndjapâ la akpôkpô azü ndê gbölö kpûlû ngbanga ndê ajuifu gbê pâlatê andjê. Tche zû djingîli tê Pôlo ânyê kë zâ tchê ndêkê krû tchâtchu andjê.

23 Pôlo wûn tchêlê la azü ndê gbölö kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga në ânyê kë tô rê sê andjê päkêdê: «Arêmä, tê lo në ndê më zâ tchêngbâ Ndjapâ zoo angêta, bhâlê kë rî tchêlê su mê, ngâ pö balê

wâbo lâ këma mê-a.»² Praâbalê Änânîase, gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ zâma sê azü ndê andjê mbo kua ndrotê yê ndêkê bhi ma Pôlo.³ Pôlo tô rê sê tchê päkêdê: «Momö ndê mo wâ batê kêtê nda ndê a mbô kpâke tâ âta, Ndjapâ kë ndê âbhiadje mö! Mo sê ndêkê wa ngbanga lâ këma mê lâ köbosê *ndië*, praâbalê mo gbôtê ndië në nê ânyê kë zâma ndêkê pa a bhi mê.»⁴ Azü ndê andjê sê tâ tê lo ngbanga në tô rê sê Pôlo päkêdê: «Mo sê lakê dro gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ?»⁵ Pôlo tô rê sê andjê päkêdê: «Arêmä, më wûn-âbo sênê âme pâ tche dä earê kë wa ngela sê Ndjapâ-a. Tê lège në, a mbô rê lâ Mbêtî Ndjapâ päkêdê: «Äwâbo pâ mo to ngbongbo pö tê makündji ndê mawo ndê zê-a †.»»

⁶ Ndê Pôlo wûnsê në pâ angâ azü në dä *asadusiën* ânyê angânê dä *afariziën*, tche pö ngbôd sê kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga në päkêdê: «Arêmä, më dä fariziën, më dä modô ndê afariziën. Më wûnsê në nê pâ, bëte rê ndê më zâ su mê pâ kë jo ndê akuzü kë ndê a nê la mê atêlê ngbanga âtê.»⁷ Ndê gbô tchê ndêpo lakê to pö, kë gama âlafô lâ gbâtê afariziën la asadusiën ânyê tchêlê andjê krû tchêlê tê yê.⁸ Asadusiën tö andê andjê në pâ akuzü joabô tee-a, *ânje* âdêndjê yingö wâbo-a. Praâbalê afariziën tö andê andjê në pâ arê lâme gbê kë tâ.⁹ Andjê gbê sê lakê on, ânyê angâ a-earê kë *nyisê ndië* ndê andjê sê dândê afariziën âlafô, kë tô rê la gbôgbô päkêdê: «Ärâ gbôâbo ngâ ngbongbo pö lâ këma köchê âtê balê-a. Ambêteko ngâ ânje âdêndjê ngâ yingö kë ndê âtê pö lâme sê tchê.»¹⁰ Ndê gbô andjê sê lakê gama andjê tê gbölösênê, wawa ndêkê pa andjê soa tchêlê Pôlo mbô gbölö kömândâ ndê aturûgu në. Kâko tche zâma sê aturûgu ndêkê za Pôlo lâ gbâtê azü në kë wutu la tchê, kë e la tchê atêlê gbadja ndê aturûgu.¹¹ Lê bütchî la tchêngbânê, Gbölö Gbië krû ndrotê Pôlo ânyê kë tô rê sê tchê päkêdê: «Kpokpo tê zê-ê, amö nyisê arê ndê mo wûnsê në pâ mê bhâ *Jerûzalêmo*, äwäpä mo mbo ndjê tâ kâko bhâ *Rômo*.»

Ajuifu nyikrê pö ndêkê won Pôlo

¹² Ndê tchô krâ, angâ ajuifu pâlatê andjê kë nyikrê pö, andjê dëba pâ anyê kë zi bata kîzî tee-a, âdêndjê ndêkê ndjo ngû-a, zoo kë won Pôlo ânyê.¹³ Azü ndê andjê dëba lâme ngbâ kë rô azü tê azü bîchuû.¹⁴ Andjê ê kë wûn agbölö a-earê kë wa ngela sê Ndjapâ la *akpôkpô azü*, kë tô rê päkêdê: «Ärâ dëba lâ la Ndjapâ pâ ârâ zi bata kîzî tee-a, âdêndjê ndêkê ndjo ngû-a, zoo kë won Pôlo ânyê.¹⁵ Kâko äwäpä nyenyê la kpûlû ndê a-earê kë wa ngbanga ndê ajuifu, nyê wân tchô sê gbölö kömândâ ndê aturûgu ndêkê pa a në la Pôlo sê nyê, äwûntî pâ nyê nyîndê kë dje lège pö pâ yê. Ädê

† Nyê dî Eki 22:27

andê ârâ, ârâ nyîkrätê ârâ nê ndêkê won tchê dokütchê ndêkê pa tche wutu bhâtê.»

¹⁶ Praâbalê modô ndê nyînê Pôlo djê pö ndê arê ndê andjê nyîkrê rê lâme, kâ ê bhâlê gbadja ndê aturûgu ânyê kâ tô rê sê Pôlo. ¹⁷ Pôlo ê ngâ kabîta ndê aturûgu balê, kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Amö ka la modô âtê sê gbölö kömändâ, tche kâ la ngâ pö ndêkê to rê sê tchê.» ¹⁸ Kabîta ndê aturûgu kâ la modô lâme sê gbölö kömändâ, kâ tô rê sê tchê päkêdê: «Pôlo, earê kânga lâme kâ ndê âyûkû nê sê mê ndêkê pa mê ka la modô âtê sê mö, bëte tche kâ la ngâ pö ndêkê to rê sê mö.» ¹⁹ Gbölö kömändâ nê zâ könô modô lâme, kâ gîtê yê la tchê bhâchî, ânyê kâ yû tchê päkêdê: «Pö giamâ kâ ndê mo nyîndê kâ to rê sê mê?» ²⁰ Tche tô rê ndênê päkêdê: «Amakündji ndê ajuifu djêndê andjê nê ndêkê pa andjê âyu mö lâmbo, mo za Pôlo kâ e la tchê tchâtchu kpûlû ndê a-earê kâ wa ngbanga ndê ajuifu. Kpûlû ajuifu nê nyîndê kâ bolo mö âwûntî pã andjê nyîndê kâ wunsê pö djîrê pã yê. ²¹ Praâbalê amö nyî-abô nyîndê nê-ê, bëte angâ aköchê ndê andjê ngbâ kâ rô tê azü bîchuû nyîkrätê andjê nê ndêkê vu tchê. Andjê dëba pã anyê kâ zi bata kîzî tee-a, âdëndjê ndêkê ndjo ngû-a zoo kâ won tchê ânyê. Andjê nyîkrätê andjê nê gbê ânyê kâ krê kütû bëte ma zä.» ²² Gbölö kömändâ ndê aturûgu nê tô rê päkêdê: «Pö ndê mo tô rê sê mê âtê, amö toabô rê tô sê ngâ akrê balê-ê.» Pânê tche gbôtê modô nê tchê gû etê.

A wân Pôlo sê goverenêre Fêlîkese

²³ Pânê, gbölö kömändâ ndê aturûgu nê ê akabîta ndê aturûgu ndê yê bîchuû, kâ tô rê sê andjê päkêdê: «Nyê nyîkrê aturûgu ngbangbo bîchuû, ndêkê e atê Sezarê. Andjê la aturûgu ndê andjê kpe la ambâlâtâ tê azü vötaâ la lâ könô gbê, la aturûgu ngbangbo bîchuû ndê andjê mbo kûû la dî. Nyê nyîkrätê nyê ndêkê alafö lâ dalo mîndûu manê voanê ndê tchêlê bütchî âtê.

²⁴ Nyê nyîkrê ndjê ngâ mbâlâtâ ndêkê za Pôlo kâ e la tchê la tchôtchô kpoto yê sê goverenêre Fêlîkese †.»

²⁵ Gbölö kömändâ ndê aturûgu nê mbô mbêti kâ tô rê lînê päkêdê:

²⁶ «Mêmê Kölôde Liziâse, mê mbô mbêti âtê sê goverenêre Fêlîkese, mê pö ndê zä nê gbîê. ²⁷ Köchê âtê ndê mê wân tchê sê mö lâme, ajuifu zä tchê ânyê kâ nyîndê kâ won tchê. Praâbalê mê kû aturûgu ndê mê ânyê ârâ ê kâ krêa tchê tchânê andjê, pânê mê djê rê pã tche dâ *akrê gö ndê Rômo*. ²⁸ Ndê mê nyîndê kâ wunsê pö ndê andjê yî rê lâ kûma yê, mê ê la tchê tchâtchu gbölö kpûlû ndê a-earê kâ wa ngbanga ndê andjê. ²⁹ Mê wûn rê pã tche mbôâbo ndjê ngâ rê ndê âkûsê kuzû âdëndjê kânga-a. Pö ndê andjê yî rê lâ kûma yê wä kütû pã pö ndê ndîê ndê andjê la tê andjê.

† Tche wä gbîê pã cho ndê Judê, âtê tê ngû 52 ndêkê wutu tê ngû 59 pânê ndê a zî Jezû Krîsiti.

³⁰ Praâbalê ndê mê djê rê pã angâ ajuifu nyîkrätê andjê nê ndêkê won tchê, ânyê mê wân tchê sê mö. Mê yûkû nê sê azü ndê andjê yî pö lâ kûma yê ndêkê e la pö ndê yê tchâtchu zä.»

³¹ Aturûgu nê mbô rê gundêsê pö ndê a tô rê sê andjê. Andjê zâ Pôlo lâ bütchî kâ ê la tchê zoo kâ wûtu la tchê bhâ Äntipâtrîse. ³² Tchô krâ, andjê gbôtê aturûgu ndê andjê kpe la ambâlâtâ, ndêkê pa andjê e la tchê, ânyê adî aturûgu nê gû andê andjê nê gutê. ³³ Ndê andjê wûtu bhâ Sezarê, aturûgu ndê andjê kpe la ambâlâtâ zâ mbêti nê sê goverenêre ânyê kâ nyî ndjê sê Pôlo sê tchê. ³⁴ Goverenêre dî mbêti nê ânyê kâ yû Pôlo pã tche dâ akrê gö nêbâ? Ndê tche wûnsê nê pã Pôlo dâ akrê gö ndê Silisî, ³⁵ Tche tô rê päkêdê: «Âdê azü ndê andjê yî pö lâ kûma zä âwutu, mê djeadje pö ma zä.» Pânê tche zâma ndêkê pa a bata Pôlo bhâlê gbadja ndê gbîê *Hêrôde*.

Ajuifu yî pö lâ kûma Pôlo

24 Lö mîndûu la tchêngbâ nê, Änânîase, gbölö earê kâ wa ngela sê Ndjapâ la angâ *akpôkpô azü* la Têrtûlûse ndê tche dâ ngâ earê kâ za kokô azü, wûtu bhâ Sezarê. Andjê mbô mbêti ndêkê yî pö lâ kûma Pôlo tchâtchu goverenêre Fêlîkese. ² A kâ la Pôlo ânyê Têrtûlûse zâ pö ndêkê yî pö lâ kûma yê, tche tô rê päkêdê: «Goverenêre Fêlîkese, tchôtchô köbo ndêkê nyîkrê gö ndê zä mbô rê pã azü lâ gö âtê gbê sê la ziti su. Atâfo kâ mbo rê ndê mo wûtu la rê, nê la tchôtchô kâ sê sê azü gö âtê. ³ Ârâ sê lakê to pö ndê arê ndê mo mbo rê lâme ânyê kâ zâ ayîabâ sê mö gbîê. ⁴ Mê nyîâbo ndêkê e la ngrîngrî pö-a, bëte rê kâ ndê mê yûkû nê sê mö ndêkê pa mo dje ndöndö pö ndê ârâ wâ ndêkê to rê sê mö âtê la tchôtchô su. ⁵ Ârâ wûn rê pã köchê âtê wâtê ngbongbo akrê tê gbölösânê; tche sê lakê yî gbölö pö lâ gbâtê ajuifu pã cho gbê. Tche dâ makündji ndê ngâ ngbongbo kpûlû ndê rê nê wû pã Nazareyên. ⁶ Tche pû ndjê köbo ndêkê mbo rê pã *gbölö nda Ndjapâ* wa la kâkpö, ânyê ârâ zâ tchê. [Ârâ nyîndê kâ wa ngbanga pã yê gundêsê ndîê ndê ârâ, ⁷ praâbalê Liziâse, gbölö kömändâ ndê aturûgu kâ ndê ânê ânyê kâ krêa tchê tchânê ârâ la gbôgbô. ⁸ Pânê Liziâse zâma sê azü ndê andjê yî pö lâ kûma yê ndêkê nê tchâtchu zä †.] Amö yu tchê la tê zä, mô wun-adje rê pã pö gbê ndê ârâ yî rê lâ kûma yê lâme wâtê lège nê.» ⁹ Ajuifu gâmba tchêngbâ pö nê lâme, ânyê kâ tô rê pã pö lâme gbê wâtê lège pö.

Pôlo nyîsê dju pö ndê yê tchâtchu Fêlîkese

¹⁰ Goverenêre mbô könô yê sê Pôlo ndêkê pa tche to pö, Pôlo tô rê päkêdê: «Mê wûnsê nê nê pã mo wä ng-

†† Lê angâ *angbängbâ abândî Mbêti Ndjapâ la ma gerêke, mawû pö ndê âwâtê ma yêyê da 6 êtê kûma yêyê da 8 lâme wâbo lînê-a.*

bangâ lî gö âtê lî angbängbâ ngû. Kâko mē zâ su mē pâ zê ndêkê pa mo dje pö ndê mē to rê sê mö pâ pö ndê a yî rê lî kûma mē âtê. ¹¹ Âdê mo ânyîndê kê pu dju pö nê, kê pu rê âmbänê. Âmbö kütû lö lî kônô gbê tchêpâ nê bîchuû ndê mē wûtu bhâ *Jerûzalêmo* ndêkê voga Ndjapâ. ¹² Lî gbölö nda Ndjapâ, âdêndjê lî *anda kê voga Ndjapâ*, âdêndjê sê ngâ tchô lî gö nê, ngâ akrê balê wûn-âbo mē lakê gama mē la ngâ akrê-a. Ngâ akrê balê wûn-âbo ndjê mē lakê mbo azü pâ andjê yi gbölö pö lî gö-a. ¹³ Pö gbê ndê andjê yî rê lî kûma mē lâme, andjê nyîâbo sê rê ndê ânyîsê nê pâ pö ndê andjê nê wâtê lège nê-a. ¹⁴ Praâbalê rê ndê mē wûnsê nê tchâtchu zê wâ kâkê: Mē sê lakê voga Ndjapâ ndê araâta azê, mē mbö rê gundêsê köbo ndê Gbölö Gbiê nyîsê nê sê azê, praâbalê andjê tô andê andjê nê pâ ngbongbo köbo kâ. Mē gâmba pö gbê ndê a mbö rê lî Mbêti ndê Möyîze, la mbêti ndê *a-earê ndêma Ndjapâ*. ¹⁵ Mē zâ su mē ndêkê krê bête ngâ rê tchânê Ndjapâ. Azü ndê andjê yî pö lî kûma mē lâme krê ndjê bête rê. Adjîrê azü la angbongbo azü joadje lî kuzü. ¹⁶ Tê pö ndênê kâ ndê mêmê ndjê gbê mē sê lakê mbo rê gbê ndêkê pa, logbê mē wabô wâ la ngâ ngbongbo rê lîkê ri tchêlê su mē lî la Ndjapâ ndjê lî la azü-î.

¹⁷ «Pâ angbängbâ angû ndê mē kâ wûtu bata wûtu bhâ *Jerûzalêmo*, mē kângbâ mē la arê ndêkê krê rê sê a-earê yûkü pâ mawo ndê mē. Mē nê ndjê ndêkê wa ngela sê Ndjapâ. ¹⁸ Lo nê lâme kâ ndê andjê gbô mē bhâlê gbölö nda Ndjapâ, dèkê mē djûtu kâkpö ndê mē âkâ nê. Lo nê lâme mē pâlabô angâ azü ndrotê mē-a, ngâ akrê balê âbolafô la gbölö pö-a. ¹⁹ Praâbalê angâ ajuîfu pâ cho ndê Azi kâ tâ alême tchâalê nê. Andjendjê âme kâ ndê ânê la mē tchâtchu zê ânyê kê yi pö lî kûma mē, ndê andjê wâ la mē la ngâ pö. ²⁰ Ndê a ê la mē lî kpûlû ndê a-earê kê wa ngbanga, ajuîfu ndê andjê sê bhâtê lâme, andjê gbôâdje ndjê ngâ pö lî kûma mē nê? ²¹ Sênê ndê mē krê tchâtchu gbölö kpûlû ndê ngbanga ndê ajuîfu, mē ôn pâkêdê: «Nyê sê lakê wa ngbanga lî kûma mē angêta bête rê ndê mē gâmba pö ndêkê jo ndê akuzü.» Tê pö ndê pö balê lâme kâ ndê nyê wâ ngbanga lî kûma mē âtê?»

²² Fêlikese ndê tche wûnsê pö pâ köbo ndê Jezü nyîsê nê, tche gî pö nê lî angâ alö atê tchâtchu nê. Tche tô rê pâkêdê: «Âdê Lizîâse ndê tche dê gbölö kômândâ ndê aturûgu ânê ânyê mē wa ngbanga nê.» ²³ Tche zâma sê makündji ndê aturûgu ndê tche bâta Pôlo, ndêkê bata tchê bhâlê nda kânga, praâbalê äwäpâ tche gbotê köbo sê tchê ndêkê mbo angâ arê ndê su yê nyîndê nê. Âdê angâ yê ânê ndêkê za kônô sê tchê, âwâbo pâ a kitê köbo tê andjê-a.

Pôlo wûtu tchâtchu Fêlikese la Dürüsîle

²⁴ Pâ angâ alö, Fêlikese la êchê ndê yê Dürüsîle nê, êchê nê dê juîfu. Fêlikese wân tchô sê Pôlo ndêkê pa

anyê dje pö ndê tche to rê pâ kê za su sê Jezü *Krîsiti*. ²⁵ Praâbalê ndê Pôlo sê lakê to pö pâ kê mbo rê djîrê, lakê kitê gu su, la pö ndêkê wa ngbanga ndê Ndjapâ ndê ânêadje tângâlo, wawa mbö Fêlikese ânyê tche tô rê sê Pôlo pâkêdê: «Andê tchô angêta wâ kâko, âdê mē âgbo ngâ lö ânyê kê kâ eadje mö.» ²⁶ Tche wûntî pâ Pôlo âza makêche sê anyê ndêkê pa anyê ji tchê lî kânga, djusênê kâ ndê tche ê Pôlo töngê töngê ndêkê pa andjê to tchêngbâ pö la tchê. ²⁷ La tchêngbâ ngû bîchuû, Pörsiûse Fêstûse wâtê goverenêre lî kpâlâ Fêlikese. Ndê Fêlikese nyîndê kê wa djîrê lî la ajuîfu, tche gbôtê Pôlo po lî nda kânga.

Pôlo nyîndê kê wun gbölö gbiê ndê Rômo

²⁵ Lö vötaâ la tchêngbâ nê ndê Fêstûse wûtu lî angâ agö ndê tche wâ goverenêre pânê, tche tô bhâ Sezarê ânyê kâ ê atê *Jerûzalêmo*. ² Ndê tche sê bhâye, agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ la amakündji ndê ajuîfu nê ndêkê wun tchê. Andjê nê la mbêti ndêkê yi pö lî kûma Pôlo. Andjê hrô kôkôkô kâ yûkü nê ³ pâ tche mbo tchôtchô su sê anyê, kê ka la Pôlo bhâ *Jerûzalêmo*. Dèkê andjê nyîkrê rê lî kûwû nê ndêkê pa a won Pôlo lî köbo. ⁴ Fêstûse tô rê ndênê sê andjê pâkêdê: «Pôlo sê lî nda kânga bhâ Sezarê, mêmê la tê mē, mē âka atêe angangaâtê. ⁵ Äwäpâ agbölö azü ndê nyê nê, ârê la andjê gu atê Sezarê ânyê andjê yi pö lî kûma köchê lâme, ndê andjê wûn rê pâ tche mbö ngâ ngbongbo rê.» ⁶ Fêstûse mbö kütû lö mîndûu manê vötaâ, âdêndjê lö lî kônô gbê bhândê andjê. Pânê tche kâ atê Sezarê. Lö balê la tchêngbâ nê, tche sê lî nda ngbanga ânyê kâ zâma ndêkê pa a ka la Pôlo. ⁷ Ndê Pôlo wûtu, ajuîfu ndê andjê tô bhâ *Jerûzalêmo* ânyê kâ nê, andjê tâkpa ndê yê gbê ânyê kâ sê lakê yi agbölö pö lî kûma yê tê gbölôsânê. Praâbalê ngâ rê ndê ânyîsê nê pâ apö ndê andjê yî rê lî kûma yê lâme wâtê lège pö wâbo-a. ⁸ Pôlo zâ pö ndêkê kosê pö tê yê ânyê kâ tô rê pâkêdê: «Mê mbôâbo ngâ ngbongbo rê balê ndê âkôsê *ndië* ndê ajuîfu-a, âdêndjê *gbölö nda Ndjapâ-a*, âdêndjê gbölö gbiê ndê Rômo-a.»

⁹ Fêstûse nyîndê kê daka lî la ajuîfu, tche yû Pôlo pâkêdê: «Mo nyîndê kê e atê *Jerûzalêmo* ânyê a wa ngbanga ndê zê tchâtchu mē bhâye?» ¹⁰ Pôlo tô rê pâkêdê: «Mê krê tchâtchu a-earê kê wa ngbanga ndê gbölö gbiê ndê *Rômo* ndêkê pa a wa ngbanga ndê mē tchâtê. Momö la tê zê mo wûnsê nê nê pâ mē mbôâbo ngâ ngbongbo rê balê tê ajuîfu-a. ¹¹ Âdê mē âmbo ngâ rê ndê ndië kôsê nê, âdêndjê rê ndê mē mbö ngâ rê ndê âkûsê kuzü, mē wâbo ndêkê kpe tê kuzü nê-a. Praâbalê âdê lège pö âwabô wâ lî apö ndê andjê tô rê tê mē lâme, ngâ akrê balê wâbo ndêkê gbotê mē sê andjê-a. Mē nyîndê kê e la ngbanga nê atê tchâtchu gbölö gbiê ndê Rômo.» ¹² Fêstûse yû a-earê kê za wängö ndê yê tê pö tê su andjê pâ pö lâme, la tchêng-

bâ nê tche tô rê päkêdê: «Âbatê mo nyîndê kê e la ngbanga nê atê tchâtchu gbölö gbië ndê Rômo, mo âe me ë atê tchâtchu gbölö gbië ndê Rômo.»

Pôlo wûtu tchâtchu Agripä la Bërenîse

¹³ Lê angâ alö la tchêngbâ nê, gbië Agripä la Bërenîse wûtu bhâ Sezarê ndêkê po ndê Fëstûse. ¹⁴ Ndê gbô andjê sê po bhâye lê angbängbâ lö, Fëstûse tô pô ndê Pôlo sê gbië Agripä päkêdê: «Ngâ köchè kä tchâtê ndê Fëlkese gbôtê yê lê nda kânga. ¹⁵ Ndê më ë atê Jerûzalêmo, agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapä la *akpôkpô azü* ndê ajuifu mbô mbëtî ndêkê yi pô lê kûma Pôlo sê më, ânyê kë yûkû nê sê më ndêkê pa më wa ngbanga lê kûma yê. ¹⁶ Praâbalê më tô rê sê andjê pä, dokütchê ndêkê pa a kanga ngâ akrê, lê ndië ndê Rômo, äwäpä a za köbo sê tchê ndêkê to dju pô ndê yê lê la azü ndê andjê yî pô lê kûma yê. ¹⁷ Ndê mëmê la andjê ârâ wûtu bhâ Sezarê, âchîâbo-a ânyê lö balê la tchêngbâ nê më ë kë sê lê nda ngbanga, kë zâma ndêkê pa a ka la köchè lâme. ¹⁸ Azü ndê andjê yî pô lê kûma yê wûtu. Më wüntî pä andjê âyi ngâ gbölö pô lê kûma yê, dëkê ädêâbo kâko-a. ¹⁹ Andjê sê lakê gama andjê lê gbâtê andjê kütü pä köbo kê voga Ndjapä ndê andjê la tê andjê, ndjê pä ngâ köchè ndê rê yê wû pä Jezü. Tche tchû nê, praâbalê Pôlo tô rê pä tche kä la türû la yê. ²⁰ Më wûn-âbo sê rê ndê më mbo rê tê pô lâme-a. Djusênê kä ndê më yûkû nê sê Pôlo ndêkê pa, âdê tche ânyîndê nê, kê e atê Jerûzalêmo a wa ngbanga ndê pô âtê bhâye. ²¹ Praâbalê Pôlo yûkû nê ndêkê pa a e la anyê atê tchâtchu gbölö gbië ndê Rômo ânyê tche wa ngbanga ndê anyê. Kâko më zâma ndêkê pa a bata tchê lê nda kânga ndêkê krê bëte lö ndê më wan tchê sê gbölö gbië nê.» ²² Agripä tô rê sê Fëstûse päkêdê: «Mëmê ndjê gbê më nyîndê kê dje köchè lâme.» Fëstûse tô rê ndênê päkêdê: «Mô djeadjê tchê lâmbo.» ²³ Tchô krâ, Agripä la Bërenîse nê, azü lüsê andjê tê gbölösênê. Andjê la agbölö aturûgu tê kûma nê la agbölö azü ndê gö nê lí lê nda ngbanga nê. Fëstûse zâma ânyê a zâ Pôlo kë kê la tchê. ²⁴ Fëstûse tô rê päkêdê: «Gbië Agripä la nyenyê gbê ndê nyê sê âtê, nyê wûn köchè âtê; angbängbâ ajuifu nê kë wûn më la pô ndê yê, andjanê tchâtê la andjanê bhâ Jerûzalêmo andjê sê lakê ta wârê päkêdê: «Tche kûâbo sêkê sê la türû la yê-a.» ²⁵ Bhândê më, më wûn-âbo ngâ rê ndê tche mbô rê ndê âkûsê kuzü-a. Praâbalê âbatê tchetché la tê yê, tche nyîndê kê wun gbölö gbië, më zâma ndêkê wan tchê sê tchê. ²⁶ Praâbalê më wûn-âbo sê pô ndê më mbo rê lê mbëtî tê pô ndê yê ânyê kê wan rê sê gbölö gbië-a. Bête rê kä ndê më nê la tchê tchâtchu nyê, ndêkê wun rê djîrê, tchâtchu zê gbië Agripä, ânyê la tchêngbâ kê pu dju pô ndê zê, më gbo pô ndê më mbo rê lê mbëtî. ²⁷ Bhândê më, âwâbo tê tchôtchô nê ndêkê pa a wan ngâ akrê sê gbölö gbië ndê Rômo

dokütchê ânyê kê nyisê dju pô ndê a yî rê lê kûma yê kraâ ësûwu-a.»

Pôlo kôsê pô tê yê tchâtchu Agripä

²⁶ Agripä tô rê sê Pôlo päkêdê: «Më zâ köbo sê mö ndêkê nyisê dju pô ndê zê.» Pôlo mbô könô yê ânyê kë jêtê kê kosê pô tê yê päkêdê: ² «Gbië Agripä, më wä la mômô tê gbölösênê angêta ndêkê kosê pô tê më lê la zê lê köbosê apö gbê ndê ajuifu yî rê lê kûma më. ³ Tê lège nê, mo wûnsê kê mbo rê ndê ajuifu nê gbê, la apö ndê âa tchê lafö lê gbâtê andjê. Kâko më yûkû nê sê mö ndêkê pa mo ruatê su zê kê dje më. ⁴ «Ajuifu wûnsê kê sê ndê më po la bechê zoo âwûtu angêta. Andjê wûnsê kê sê ndê më pä mawo ndê më ndjê bhâ *Jerûzalêmo*. ⁵ Ajuifu wûnsê më ndênê gü nê. Âdê andjê ânyîndê nê, andjê wä ndêkê nyisê nê sê mö pä më dâ ngâ akrê lê kpûlû ndê *afariziën*, kpûlû ndê a-earê kê voga Ndjapä, ndêkê bata ndië ndê andjê rô adf nê gbê. ⁶ Angatê, më kä tchâtchâ a-earê kê wa ngbanga, bëte rê ndê më zâ su më ndêkê krê bëte rê, ndê Ndjapä zâ bâlâ nê alême sê araâta azê. ⁷ Azü pä mawo lê könô gbê tchêpâ nê bëchuü ndê araâta azê krü ndêkê wun rê ndê Ndjapä tô pô ndênê. Âdê kâko ânyê andjê sê lakê mbo kua ndê Ndjapä dalobiî, kë gbôâbo tâ-a. Gbië, mëmê ndjê gbê më krü ndêkê wun rê nê lâme. Tê pô ndê rê lâme kä ndê ajuifu nê la më atêlê ngbanga âtê. ⁸ Bête giamâ kä ndê nyê gâmbabô rê gâmba pä Ndjapä wä ndêkê jo azü lê kuzü-î? ⁹ «Bhândê më, më wüntî pä më âmbo rê alême gbê ndêkê wrê rê Jezü ndê Nâzârête. ¹⁰ Rê ndê më mbô rê bhâ Jerûzalêmo kë lâme. Agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapä zâ köbo sê më alême ânyê la rê andjê, më yî azü ndê Krîsiti atêlê nda kânga tê gbölösênê. Sênê ndê a wâ ngbanga kuzü lê kûma andjê, mëmê ndjê gbê më nyîndê nê. ¹¹ Më rô tchê kulê *anda kê voga Ndjapä* balê balê ânyê kê mbo andjê la yûkû. Më kü andjê la gbôgbô ndêkê pa andjê dro Jezü. Su më kü më ngbâ andjê tê gbölösênê ânyê më sê lakê gro andjê zoo kulê agö ndê angâ azü ngbî.»

Pôlo nyisê köbo ndê tche zâ su yê sê Jezü

¹² «Têngâlo, agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapä zâ köbo sê më, andjê zâma sê më ndêkê e atê Dâmâse la rê andjê. ¹³ Gbië, ndê dalo âsê wa ndola gügü tchêlêetchô, ndê gbô më ndêpo lê köbo, ngâ ngbänga ndê âtchô tê gbölösênê batê lo, tô bhâ lafö kë tâ pä më la araagü më ndê ârâ la andjê nê balê pä köbo. ¹⁴ Ârâ tê gbê bëche, më djê tchêlê ngâ gî ndê âtô pô la ma heborö päkêdê: «Sôlo, Sôlo, mo sê lakê mbo gbôgbô tê më bëte giamâ? Mo mbô gbôgbô rê tê zê batê ngâ bâgala ndê tche tê la kiki ma tchongbölö ndê earê yê.» ¹⁵ Më yû tchê päkêdê: «Mô dâ tchabâ, Gbölö Gbië?» Gbölö Gbië tô rê ndênê päkêdê: «Mëmê Jezü kë ndê

mo mbo gbôgbô tã mê lâme. ¹⁶ Praâbalë amö alafô kë krû lafô. Djusênë ndê më wûtu êtê zë wã kâkë: Më zã mö lê gûtê azü ndêkê pa mo watê earê kua ndê mê. Mô wadje tã akrê ndê mo mu pö ndê arê ndê mo wûn-sê në pâ mê, kê to pö ndê köbo ndê mo wûn mê angê-ta. Mô nyiadje sê rã ndê mê kã nyiadje sênë sê mö têngâlo. ¹⁷ Mê jiadje mö tchânê ajuifu la azü ndê angâ agö ngbî, ndê më wân mö lê gbâtê andjê. ¹⁸ Mê wân mö ndêkê vro la andjê, ndêkê kɛ andjê lê bübü tchô, kê wutu la andjê lê ngbänga. Mo âji andjê tchâtchâ gbôgbô ndê *Satãa* ndêkê e la andjê sê Ndjapã. Âdê andjê âza su andjê gbê sê mê, a koadje pö lê kûma andjê ânyê andjê gbo tchô lê gûtê azü ndê andjê wã ngbî bëte Ndjapã.»

Pôlo tö pö ndê kua ndê tche mbô rê

¹⁹ «Gbië Agripã, bëte rê kã, më kûâbo sâkê kosê tchêngbã lü ndê âtô bhâ lafô ânyê kë në lâme-a. ²⁰ Praâbalë më jëtê kê mu pö dokütchê sê azü ndê Dämãse, ndjê la azü ndê Jerúzalêmo. Pânë më mü pö në sê azü ndê Judê gbê, ndjê la azü ndê angâ agö ngbî. Më yûkû në sê andjê ndêkê gbotê bændi kê mbo rã ndê andjê, kê ka pu Ndjapã, lakê mbo rã ndê ânyîsê në pâ andjê gbôtê bændi köbo andjê në. ²¹ Djusênë kã ndê ajuifu zã mê alême lê *gbölö nda Ndjapã*, ânyê kë pû köbo ndêkê won mê. ²² Praâbalë Ndjapã kã ndê âbâta mê zoo ânyê gbô mê ndêpo lakê nyisê arê ndê më wûnsê në pâ yê sê akpîêkpîê azü la agbölö azü. Më tö kütü pö ndê arê ndê *a-earê ndêma Ndjapã* la *Möyîze* tö rê alême, ndê âwutuadje, ârê kã âkê wûtu âtê, andjê tö rê päkêdê: ²³ «*Krîsiti* wun-adje yûkû, tchetché kã ndê âdê dokü akrê ndê tche jô lê gûtê akuzü, tché muadje pö ndê ngbänga sê azü pâ mawo ndê azê, ndjê la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu †.»

Pôlo yûkû në sê Agripã ndêkê za su yê sê Jezü

²⁴ Ndê gbô Pôlo ndêpo lakê nyîsê dju pö ndê yê zoo êtchâme, Fêstûse tã wârê sê tché päkêdê: «Pôlo, nyî âmbo mö! Mo mända rã tã gbölösênë âmbô mö ndêkê watê earê nyî!» ²⁵ Pôlo tö rê ndênë sê tché päkêdê: «Gbië Fêstûse, më dââbo earê nyî-a. Apö ndê më tö rê lâme wâtê lêge pö, kë wâtê apö ndê akrê ndê kûma yê wã lanë. ²⁶ Gbië Agripã wûnsê apö pâ arê lâme gbê. Bëte rê kã ndê mê toabô pö në sê tché la wa tee-a, bëte rã në wûtuabô alême lê kûwû në-a. ²⁷ Gbië Agripã, mo gâmba pö ndê a-earê ndêma Ndjapã tö rê lâme? Më wûnsê në pâ mo gâmba rê në!» ²⁸ Agripã tö rê sê tché päkêdê: «Mo wüntî pâ mo âmbo mê tã akrê ndê Krîsiti gasa kãko-ê?» ²⁹ Pôlo kã tö rê ndênë päkêdê: «Ârê âmboabô mbô gasa âdëndjê rê ndê âmbô têngâlo, praâbalë më toadje pö sê Ndjapã ndêkê pa momö la azü gbê ndê nyê djê mê angêta âtê, nyê

† Nyê dî Eza 42.6; 49.6; 1 Kor 15.20.

wa batê mê, praâbalë më nyîâbo ndênë pâ a i nyê la wû batê mê-a.»

³⁰ Kãko Gbië la goverenëre la Bêrênîse ndjê la azü gbê ndê andjê sê ndrotê andjê âlafô. ³¹ Ndê andjê wûtu, andjê sê lakê to rê lê gbâtê andjê päkêdê: «Köchê âtê mbôâbo ngã rã ndê âkûsê kuzü âdëndjê kãnga-a.» ³² Agripã tö rê sê Fêstûse päkêdê: «Âwã âme ndêkê pa a ji köché âtê lê kãnga-ê, kütü rê ndê tche nyîndê kê e atê tchâtchû *Sezãre* lâme kã.»

A wân Pôlo atê Rômo

27 Ndê a zãma ndêkê pa ârê za batöo ndêkê e atê Itali, a zã Pôlo la angâ a-earê kãnga kë gbôtê andjê tchânê ngã kabita ndê aturûgu ndê rã yê wû pâ Jülüwûse, kabita ndê kpûlû ndê aturûgu ndê a ê rê tâ päkêdê: «Kpûlû ndê aturûgu ndê gbölö gbië.» ² Ârê â lê ngã batöo ndê gö ndê Âdrãmîte ndê âsê lakê e atêpã cho ndê Azi. Ârê ë la Ârîstâreke, akrê gö ndê Têsälônîke ndê âwã pâ cho ndê Mäsêdöâne. ³ Lö balë pânë, ârê wûtu bhâ Sidôn. Jülüwûse ndê tche sê lakê mbo dâkã tã Pôlo, gbôtê yê ndêkê pa tche e kê wun araagü në, Ambêteko tche gbo ngã rã tchânê andjê. ⁴ Ârê âlafô tchâme, kë zã tchêla ngü ndrotê dälã ndê Chîpre, ndêkê kpe tã yi ndê âsê lakê në pu ârê. ⁵ Ârê zü gbölö ngü ngbro, kë rô kpô ndrotê cho ndê Silisi la Panfilî, ânyê kë wûtu bhâlê gö ndê Mirã pâ cho ndê Lisi. ⁶ Tchâme, kabita ndê aturûgu në gbô ngã batöo ndê Alegezandiri ndê âe atê Itali ânyê kë kë ârê lînê. ⁷ Batöo në êâbo gagasa-a, âmbô rê pâ ârê mbô angbängbã lö ânyê kë wûtu bhâ Kinîde. Yi kîtê köbo tã ârê tchâme ânyê ârê chîe tã dälã ndê Kêrête, kë rô ndrotê gö ndê Salamônê. ⁸ Ârê rôâbo ndrotê dälã në gagasa-a, ânyê kë wûtu bhâsê ngã tchô ndê rã në wû päkêdê: «Tchô-ndê-batöo-krê-tã», ndê batöo krê tché tâ ndrotê gö ndê Lasê.

⁹ Lê wrû lâme, ârê mbô angbängbã alö, âmbô rê pâ pö ndê wrû ndê ârê në wã ngbo. Bëte lo kê kosê kîzî ndêkê to pö sê Ndjapã, ndê a mbo tché rê lê alö në lâme rô në. Âdê kãko ânyê Pôlo zã wängö sê andjê päkêdê: ¹⁰ «Araagü mê, më wûn rê pâ wrû ndê azê në wã në ngbo. Batöo në la akûngbô lînê gbê wã ndêkê ndi. Pânë gbê, azêzê ndjê gbê azê wã ndêkê tchû.»

¹¹ Praâbalë kabita ndê aturûgu në nyî kütü ndêkê dje pö ndê kabita ndê batöo në ârô andê Pôlo. ¹² Pânë gbê, sê tchô ndê abatöo në krê tché tâ lâme, sênë ndê zi mbo tã gbölösênë, tchô në dâkabô-a. Âdê kãko ânyê angâ azü lê batöo në tã gbölösênë nyîndê në pâ, köbo âwa, a alafô tchâme, kë zã tchêla ngü ndêkê e atê Fênîze. Fênîze në dâ ngã tchô ndê abatöo krê tché tâ ndê âwã bhâlê dälã ndê Kêrête ndê âwüntê yê la tchô dâ ginikî däsênë ndê lo li tâ, ndjê dâpã aga däsênë ndê lo li tâ. Andjê nyîndê kê sê tchâme zoo, lo gbölö zi në ro ânyê.

Gbölo yi älafô la gbölo ngü ngbro

¹³ Ngâ kpîëkpîë yi tô dâ ginikî kâ sê lakê mbo. Azü ndê batöo në wüntî pâ anyê eadje kâ wutu bhâ sênê ndê anyê e tâ. Ädê kâko ânyê andjê jî gbölo wên ndê a yi tchê rê lê ngü ânyê batöo krü tâ lâme, kâ zâ tchê ndäkrü maga ngü ndê dälä ndê Kêrête ndêkê ro etê. ¹⁴ Praâbalê kpro kâkê, ngâ gbölo yi ndê rê në wü pâ «yi dâpâ aga la sênê ndê lo wutu tâ», âtô bhâlê dälä ânyê kâ sê lakê nê la gbögbô. ¹⁵ Ndê gbölo yi në zâ batöo në ndêkê ro la rê, bëte batöo në wâbo la gbögbô ndêkê krü tchâtchu yi në-a, kâko ârâ gbôtê batöo në ndêkê pa yi në ro la rê katchôgbê. ¹⁶ Ârâ rô dâ ginikî ndäkrü ngâ ë dälä ndê rê në wü pâ Kodä. Ârâ mbô rê la gbögbô gbê ânyê kâ zâ ë külü ndê a tchô rê ndrotê batöo në. ¹⁷ A-earê kâ kpe la batöo në zâ ë külü në, kâ zâ rê êlê batöo në, pâñê andjê zâ ngâ gbölo wü kâ î rê tê batöo në tâkpa tâkpâ-ê. Andjê mbô wa ndêkê pa batöo në eabô ê kâ krü pâ mindü tê maga ngü ndê gö ndê Libi-î. Ädê kâko ânyê andjê zâ ngâ gbölo yô ndê âlû, kâ tchô rê tê batöo në, kâ yî rê lê ngü ndêkê pa batöo në eabô ê katchôgbê. Praâbalê gbô yi ndêpo lakê za batöo në lakê ro la rê. ¹⁸ Lo balê la tchêngbâ në, gbô yi në ndêpo lakê mbo ârâ tê gégêe në. Ädê kâko ânyê a-earê kua lê batöo në jêtê kâ yi akûngbô lê batöo në atêlê ngü. ¹⁹ Lê vötaâ lö në, andjê kû arê kua ndê batöo në la könô andjê la tê andjê, ânyê kâ yî rê atêlê ngü. ²⁰ Lê angbängbâ alô, ârâ wûn-âbo lo âdändjê akékêrê-a. Gbô yi në ndêpo lakê mbo la gbögbô gbê. Ârâ tô rê tchâme pâ köbo ndêkê pa ârâ tcha wâbo-a.

²¹ Lê angbängbâ alô, azü ndê tchêlê batöo në zîâbo rê-a. Pôlo krê lafô tchâtchu andjê, ânyê kâ tô rê sê andjê pâkêdê: «Araagü mê, âdê nyê âdje wängö ndê mê âme, ânyê kâ sê po bhâ Kêrête, azê wâbo âme ndêkê wun yûkü-a, ânyê akûngbô ndi batê rê ndê ândî âtê-a. ²² Praâbalê ndê azê sê âtê, mê yûkü në sê nyê ndêkê pa nyê mboabô wa mbô-ê! Ngâ akrê balê lê gûtê azê tchuabô tee-a, praâbalê batöo në kâ âkê ndi. ²³ Lê bütchî âtê, ngâ *ânje* ndê Ndjapâ ndê mê, ndê mê mbo kua ndê yê wutu êtê mê, ²⁴ kâ tô rê sê mê pâkêdê: «Pôlo, wa mbôäbô mô mbô-ê! Äwäpâ mo e kâ wutu tchâtchu gbölo gbië ndê Rômo tche wa ngbanga ndê zê. Ndjapâ âbatadje azü lê batöo âtê gbê tê pô ndê zê balê.» ²⁵ Kâko araagü, nyê rüätê su nyê! Mê zâ su mê sê Ndjapâ, tê lêge në, rê në âwutuadje batê rê ndê tche tô rê sê mê. ²⁶ Batöo në â-eadje la azê kâ voadje azê lê ngâ dälä.»

²⁷ Lê lö lê könô gbê tchêpâ në voanê lê bütchî, gbô yi në ndêpo lakê e la ârâ katchôgbê la gbölo ngü ngbro ndê Mediteranê. Ndola tchêlê agrûmi, a-earê kâ kpe la batöo në wüntî pâ anyê ndô la tchêpâ ngâ cho në.

²⁸ Andjê zâ wü ndê a î wên tâ lâme kâ yî rê atêlê ngü.

Andjê wûn rê tchâme pâ tchêlê dju ngü në li kâ mbô mëtere tê akrê gbê la lê könô gbê tchêpâ në mindüu manê bichuü (37). Andjê rô kpro kâ kâ yî rê, tchêlê dju ngü në wâ mëtere tê akrê gbê tchêpâ në mindüu manê vötaâ (28). ²⁹ Wawa ndêkê pa batöo në e kâ tro ngâ tâme mbô andjê, ädê kâko ânyê andjê yî wên voanê dângbâ batöo në ndêkê pa äkrü. Bhâtê su andjê, andjê nyîndê në pâ tchô kra gasa-ê. ³⁰ Praâbalê a-earê kâ kpe la batöo në kâ lakê pu köbo ndêkê kpe, kâ gbotê batöo në. Andjê yî akanyîë külü la ngü ânyê kâ bölo azü pâ anyê âe ndêkê yi angâ awên në lê ngü dändê küma batöo në. ³¹ Praâbalê Pôlo tô rê sê kabîta ndê aturûgu ndjê la aturûgu pâkêdê: «Ädê gbô azü âtê âsëabô sê lê batöo âtê, dëkê nyenyê ndê aturûgu âtê nyê tchabô kuzü tee-a.» ³² Aturûgu në wâ tchêlê wü tê ë külü në ânyê kâ gbôtê ndêkê pa ätro etê.

³³ Ndê tchô ndô tâkê kra, Pôlo yûkü në sê azü në gbê ndêkê zi kîzî, tche tô rê pâkêdê: «Âmbô rê angêta në lö lê könô gbê tchêpâ në voanê ndê nyê zîâbô ngâ rê zî balê ânyê kâ krê ndêkê pa tchêla ngü në zi. ³⁴ Kâko mê yûkü në sê nyê ndêkê pa nyê zi kîzî, nyê zî rê ânyê kâ tcha lê kuzü. Ngâ su küma akrê balê lê gûtê nyê teabô tee-a.» ³⁵ Pâ pô lâme, Pôlo zâ mâpa, kâ zâ ayîabâ sê Ndjapâ tchâtchu andjê gbê, kâ tchô tchêlê në ânyê kâ jêtê kâ zi rê. ³⁶ Su andjê gbê zî ânyê andjê zî ndjê rê. ³⁷ Kê ngba ndê ârâ lê batöo në gbê wâ ngbangbo bichuü la tê azü vötaâ la lê könô gbê tchêpâ në mindüu manê balê (276). ³⁸ Pânê ndê andjê zî rê ânyê tchêlê andjê sî, andjê kû adî ndjî blê në kâ yî rê atêlê ngü ndêkê pa batöo në tawu.

Batö në li ngü

³⁹ Ndê tchô krâ, a-earê kâ kpe la batöo në wûn ngâ cho ndê âwâ lê ngü, kâ wûn-âbo sênê pâ cho kâ me-a. Praâbalê andjê wûn ngâ tchô ndê mindü wâ tâ, kâ nyîndê në pâ köbo âwa anyê yi ma batöo në pâñê.

⁴⁰ Angâ awên ndê batöo në kâ tâ, kâ lû tê gbölösênê. Andjê zü rê kâ yî rê lê gbölo ngü ngbro në. Andjê zü awü ndê guverenäye në, pâñê andjê tchô ngâ gbölo kükü-lêba dâ lafô tchâtchu batöo në ndêkê pa yi za batöo në kâ e la rê atêpâ mindü në. ⁴¹ Praâbalê batöo në trô ngâ mindü, ngü lí lîñê dëkalâ dëkalâ. Küma batöo në lí lî mindü në ânyê köbo ndêkê pa batöo në ro etê wâbo-a. Pânê gbögbô ndê kpabe në kôa dju batöo në gbê. ⁴² Aturûgu nyîndê kâ won a-earê kânga në gbê ndêkê pa ngânê balê kpeabô kpê lakê sa ngü-î.

⁴³ Praâbalê Kabita ndê aturûgu në ndê tche nyîndê kâ tcha Pôlo, kôsê në sê andjê la rê në ndê andjê nyîndê kâ mbo rê lâme. Tche zâma sê andjanê ndê andjê wûn-sê kâ sa ngü, ndêkê te lê ngü dokütchê ânyê kâ zu atê kalâ. ⁴⁴ Adî në zâ tchêngbâ andjê pâ andjê yô âdändjê pâ andöma batöo në. Ädê kâko ânyê andjê gbê wutu e sûwu la sênê.

Pôlo wûtu bhâlê dälâ ndê Mâlete

28 Pânê ndê ârâ tchâ lâme, ârâ djê rê pä rë dälâ nê wû pä Mâlete. ² Azü ndê dälâ nê mbö la sê ârâ tê gbölösênê. Andjê ngbô ngâ gbölö wo ânyê kë ê ârâ gbê ndêkê takpa ndro nê. Bête nyivrö jêtê kë nyi ânyê zi sê lakê mbo. ³ Pôlo rêâ ngâ kpûlû ewo ndêkê yi rê atêlê wo nê. Praâbalê ngâ kângê wûtu lê kpûlû ewo nê, bête wo nê chö tchê ânyê tche pí tê kônô Pôlo. ⁴ Ndê azü ndê dälâ nê wûn kângê nê ndê tche pí tê kônô Pôlo lâme kâko, andjê sê lakê to rê lê gbâtê andjê päkêdê: «Köchê âtê dä lège earê kë won azü, tche tchâ kuzü ndê gbölö ngû ngbro, praâbalê Ndjapâ ndê tche wa ngbanga djîrê nyîâbo ndênê pä tche sê la türê la yê-a.» ⁵ Pôlo nyôânyoa êkrû nê atêlê wo, Praâbalê ngâ rë balê ndê âmbô Pôlo wâbo-a. ⁶ Azü nê wûntî pä kônô Pôlo âmeradje, âdændjê rê tche te gbô kë tchu-î. Praâbalê ndê andjê kë la andjê türê-ê, kë wûn rê pä ngâ rë balê mbôâbo tchê-a, pö ma andjê kë wâ ngbî ânyê andjê tô rê päkêdê: «Tche dä ngâ ndjapâ.»

⁷ Ngâ tchô kä ndrotê tchô ndê ârâ sê tâ lâme, tchô nê dä andê Püblîüse, tche dä makündji ndê dälâ nê. Tche kë ârâ bhândê yê tê tchôtchô nê, ârâ lô bhândê yê batê araagü nê lê lö vötaâ. ⁸ Bha Püblîüse kë pä küngru, tâ yê gbê wôwö, ânyê tchêlê yê sê lakê gi tchê la jî. Pôlo ê kë wûn tchê, kë tô pö sê Ndjapâ kë tô kônô yê lê kûma yê, ânyê kë tchâ tchê lê tâkömbô ndê yê. ⁹ Pânê adî a-earê tâkömbô ndê andjê sê lê dälâ nê, andjê nê kë gbô tchê ânyê tche tchâ ndjê andjê lê tâkömbô ndê andjê. ¹⁰ Azü nê lüsê ârâ batê agbölö azü. Sênê ndê ârâ zâ batöo ndêkê ro, andjê kë arê sê ârâ ndê âdâka bête wrê ndê ârâ nê.

Pôlo wûtu bhâ Rômo

¹¹ Pä nyîpî vötaâ kë ndê ârâ zâ ngâ batöo ndê Alegezandirî. Rê nê wû pä «a-Diösükûre †.» Batöo nê krû lê dälâ nê zoo ndêkê pa alö ndê zi ro ânyê. ¹² Ârâ wûtu bhâlê gö ndê Siräkûse kë mbö lö vötaâ tchâme. ¹³ Ârâ âlafö tchâme kë zâ kütû tchê maga ngû, kë wûtu bhâ Rejiyö. Lö balê la tchêngbâ nê yi ndê ginikî sê lakê mbo. Lö bîchuû la tchêngbâ nê ârâ wûtu bhâ Püzôle. ¹⁴ Lê gö lâme, ârâ gbô angâ azü ndê Krîsiti ndê andjê yûkû nê sê ârâ ndêkê sê la andjê lê dimâche balê ânyê. Ädê kâko ânyê ârâ ê atê Rômo. ¹⁵ Ndê arêmä, azü ndê Krîsiti bhâ Rômo âsê dje pö ndê ârâ, andjê nê lê köbo ârâ zoo bhâlê Kâpä ndê Âpiüse, ndjê bhâ ndrotê Andavötaâ-ndê-ayirê. Ndê Pôlo âsê wun andjê kâko, tche zâ ayâbâ sê Ndjapâ, ânyê kë gbô gbôgbô tê su yê. ¹⁶ Ndê ârâ wûtu bhâ Rômo, a zâ köbo sê Pôlo ndêkê lo lê ngâ

† Rê lâme nyîndê kë to pö ndê andjapâ ndê a zî andjê tê amîê. Lê ndoka ndê azü gö ndê gerêke, azü ndê andjê kpe la batöo wûn amîê lâme alême batê andjapâ ndê andjê bata azü la ngû.

mbâmbâ nda ndê yê la tê yê ngbî, a zâ ngâ turûgu balê sê tchê ndêkê bata tchê.

Pôlo mü pö bhâ Rômo

¹⁷ Lö vötaâ la tchêngbâ nê, Pôlo ê amakündji ndê ajuifu ndê Rômo bhândê yê. Ndê andjê pâlatê andjê, tche tô rê sê andjê päkêdê: «Arêmä, mêmê ndê me nê, më mbôâbo ngâ ngbongbo rë tê azü gö ndê azê, âdændjê tê köbo kë sê ndê araâta azê-a, më wâtê earê kânga ndê a zâ më bhâ *Jerúzalêmo* ânyê kë gbôtê më tchânê *azü ndê Rômo*. ¹⁸ Ndê azü ndê Rômo djê pö ma më, andjê nyîndê kë jî më bête andjê gbôâbo ngâ pö balê lê pö ndê më ndê âkûsê nê pä a wa ngbanga kuzü pä më-a. ¹⁹ Praâbalê ajuifu kôsê nê-ê, më wûn rê türê-ê, ânyê kë yûkû nê ndêkê wun gbölö gbîê ndê Rômo. Më wâbo la ngâ su ndêkê yi pö lê kûma azü pä mawo ndê më-a. ²⁰ Bête rê kë ndê më yûkû nê ndêkê wun nyê, ânyê azê to pö la nyê. Tê lège nê, a î më la djîngîli âtê bête rë ndê azü ndê Isarayêle zâ su andjê ndêkê krê bête rê.» ²¹ Andjê tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Ârâ gbôâbo ngâ mbêti balê ndê âtô bhâ Judê, ânyê kë tô ngâ pö pä zê-a. Ngâ akrê ndê Krîsiti balê ndê tche tô ndjê bhâye ânyê kë tô pö pä zê, âdændjê ndêkê to ngâ ngbongbo pö pä zê sê ârâ sêâbo-a. ²² Praâbalê ârâ nyîndê nê pä momö la tê zê, mo to rê sê ârâ rë ndê âwâ bhâlê su zê. Bête ârâ wûnsê nê nê pä kusê tchô gbê azü kôsê ngbongbo kpûlû ndê zê lâme.»

²³ Andjê djêtê andjê la tchê pä ngâ lö ndêkê pa andjê ka gbotê andjê. Andjê nê bhândê yê tê lö nê lâme kë ngbâ tê gbölösênê. Pôlo vrö tchêlê apö sê andjê, âtô la mbatchâ ndjoa êtê tchêndêgölo. Tche nyîsê rë ndê tche wûnsê nê pä *Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ*. Tche pü köbo gbê ndêkê pa andjê gamba pö ndê Jezü, lê köbosê *ndîê ndê Möyîze* la mbêti ndê *a-earê ndêma Ndjapâ* ndê tche nyîsê pö nê lînnê sê andjê. ²⁴ Angânê gamba pö nê ndê tche tô rê, ânyê adî nê kôsê kë za su andjê sê Krîsiti. ²⁵ Ndê azü nê âlafö ndêkê gu, andjê djêâbo tê andjê pä pö nê lâme-a. Pôlo tô kütû ngâ pö balê sê andjê päkêdê: «Pö ndê *Kpîki Yingö* tô rê alême lê ma earê ndêma Ndjapâ Ezayi sê arabha nyê wâtê lège pö! Kpîki Yingö tô rê päkêdê:

²⁶ «Amö e pu azü lâme kë to rê sê andjê päkêdê:

Nyê djeadje pö la köbo nê,
praâbalê nyê djeabô tchêlê nê tee-a,
nyê wun-adjê tchô djîrê,
praâbalê nyê wun-abô ngâ rë balê tee-a.

²⁷ Bête su azü lâme kpö,

andjê bë tü andjê,
andjê güâ la andjê,

kê nyîâbo ndêkê wun tchô la la andjê-a,
andjê djêâbo pö la tü andjê-a.

Andjê djêâbo tchêlê pö bhâlê su andjê-a,

kä nyîâbo ndêkê ka pu mê-a,
 ânyë mê ji andjê lê ngbongbo rə ndê andjê-a †.»»

²⁸ Pôlo tô rê sê andjê päkêdê: «Äwäpä nyë wunsê në
 pä Ndjapă wän pö ndêkê tcha lê kuzü sê azü ndê andjê
 wâbô wâtê ajuîfu. Andjê ndê andjê në, andjê djeadje
 rê!»

[²⁹ Pâ pö në ndê Pôlo tô rê kăko, ajuîfu gâma andjê lê
 gbâtê andjê tê gbölösênä, ânyë kë gû etê ††.]

† Ndêkê to tê yëyë da 26 étê 27, nyë dî Eza 6.9-10,
 †† Lê angâ angbängbä abändî
 Mbëtî Ndjapă la ma gerêke, yëyë da 29 lâme wâbo lânê-a.

³⁰ Pôlo mbô ngû bîchuû lê nda lâme. Tchetchê la tê
 yê kä ndê âkê makətche ndê nda në sê earê në. Tche
 mbö la sê azü gbê ndê andjê në ndêkê wun tchê.

³¹ Tche mü pö ndê Gbölö gö-gbîë ndê Ndjapă, kë nyîsê
 rə pä Gbölö Gbîë Jezü *Krîsiti* la gbôgbô, ngâ akrə kíâbo
 tê köbo tê yê-a.

RÔMO

Ndöndö pö pä Mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilize ndê Rômo

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti bhâ Rômo ndê âwâ alême tê gbölö gö. Sêñə lâme, Pôlo la tê yê êabo bhaye lo balë-a, ngâ akrə ngbî kâ ndê âmû Tchôtchô Pö sê azü nê ânyê kə gbô azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti.

Pôlo mbô mbëti âtə ndêkê pa andjê wunsê nê pä tche də tchabâ. Ndjapâ dî tchê tê badjangele ndêkê pa tche mu Tchôtchô Pö. Bête rê kâ ndê tche tō rê sê andjê pä sêñə ndê anyê âsə e atê Ěsəpanye, anyê âwan bhaye kâ za wängö ndêkê za gbôgbô tê su andjê lâ köbosê pö ndê Krîsiti. Tche kâ tō ndjê rê sê andjê pä andjê to pö sê Ndjapâ ndêkê pa anyê gbo köbo ndêkê e bhaye.

Lê mbëti âtə, Pôlo nyisê arə ndê âwâtê gbölö rə lâkê za su sê Krîsiti. Tche tō rê pä azü gbê mbô ngbongbo rə alême nê, ânyê andjê wâbo ndêkê wun golowäre ndê Ndjapâ-a. Praabalë angaâtə, andjê wä ndêkê nyikrə tchôtchô kə sə lê gbâtê andjê la Ndjapâ lê köbosê kə wa balë la Jezü Krîsiti. Pôlo tō rê pä Tchôtchô Pö nê wätê gbôgbô ndê Ndjapâ bête akrə balë balë gbê ndê tche zâ su yê sê tchê. Âwâbo ndêkê pa a to rê pä tchanə âtə wätê juifu, ânyê tchanə təbhâ wâbo tê juifu-a. Andê Ndjapâ, azü gbê ndê andjê gamba pö ndê Krîsiti wä balë, ngâ akrə balë wâbo gbölö tê ngâ yê-a. Tche wün andjê gbê batê adjîrê azü batê rê ndê Mbëti Ndjapâ tō rê. Mbëti nê tō rê päkêdê: «Djîrê akrə də akrə ndê tchîsûwu ndê yê wâtê andê akrə ndê tche zâ su yê sê Krîsiti.» (Rom 1.17). Pôlo tō ndjê rê pä azü ndê andjê wâtê azü ndê Krîsiti wä ndêkê djetê andjê. Âdendjê rê ndêkê za küma andjê wâbo wä balë-ê, andjê wâbo ndêkê kosê angâ andjê-a, kə wâbo ndêkê wa ngbanga lê küma angâ andjê-a, kə wâbo ndêkê di ndjê ngbongbo pö balë lê küma angâ andjê-a.

Mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü gö ndê Rômo âtə, apö nê lîñə fû tê gbölösêñə, sêñə ndê pö nê wûtu ndjoa êtê tchô angêta azü gbô rê la mômô.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Pôlo mü Tchôtchô Pö (1.1-17)

Azü gbê mbô ngbongbo rə nê (1.18—3.1-20)

Atoko kâ ndê Ndjapâ wün azü batê adjîrê azü lê la yê? (3.21—4.1-25)

Azü ndê Ndjapâ gboadje ngâ täfo tchîsûwu (5.1—8.1-39)

Ndjapâ gbôâbo tê Isarayele tratralë-a (9.1—11.1-36)

Täfo kə sə ndê azü ndê Krîsiti lakê nyindê ngâ (12.1—15.1-13)

Pôlo zäma lakê po ndê azü (15.14—16.1-27)

Kê po ndê azü

1 Mêmê Pôlo, ndê mē wâtê earê kua ndê Jezü Krîsiti, mē mbô mbëti âtə sê nyê. Ndjapâ ë mē ndêkê pa mē watê *badjangele* ndê yê. Tche zä mē ngbî ndêkê pa mē mu *Tchôtchô Pö* ndê yê sê azü gbê.

² Tchôtchô Pö lâme, Ndjapâ tō pö ndêkê wan rê lê köbosê *a-earê ndêma* yê alême ânyê andjê mbô mbëti pânê lê Mbëti ndê yê. ³ Tchôtchô Pö nê tō pö pä Modô ndê yê batê akrə, a zî tchê pä mawo ndê gbîë *Davîdi*.

⁴ Lê köbosê *Kpîki Yingö*, kə jo ndê yê lê kuzü nyisê nê la gbôgbô lê la azü pä tche də Modô ndê Ndjapâ, Jezü Krîsiti Gbölö Gbîë ndê azê. ⁵ Lê köbosê yê, Ndjapâ mbô tchôtchô su tê mē ndêkê watê badjangele ndêkê mbo rê ânyê azü gbê ndê andjê wâbo wâtê ajuifu za su andjê sê Jezü Krîsiti ndêkê mbo rə gundêšə pö ndê yê. Mē

mbô rê bête rə Krîsiti. ⁶ Nyenyê ndjê gbê, nyê wä lê gbâtê azü nê lâme bête Jezü Krîsiti kâ ndê âê nyê.

⁷ Mē wän mbëti âtə sə azü gbê ndê andjê sê bhâ *Rômo*, nyenyê ndê Ndjapâ nyindê nyê tê gbölösêñə ânyê kə ê nyê ndêkê watê azü ndê yê. Äfü pä Ndjapâ Bha azê la Gbölö Gbîë Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tê nyê, kə za ziti su sê nyê.

Pôlo nyindê kə e ndêkê wun azü ndê Krîsiti bhâ Rômo

⁸ Dokütchê, mē zä ayîabâ sê Ndjapâ ndê mē lê köbosê Jezü Krîsiti bête nyê gbê, bête rê ndê azü tchêbêche gbê kâ lakê to pö ndêkê za su nyê ndê nyê zâ rê sê Jezü Krîsiti. ⁹ Ndjapâ ndê mē zâ su mē gbê ndêkê mbo kua ndê yê lê köbosê nê ndê mē mu Tchôtchô Pö ndê Modô ndê yê, tche wûnsê nê nê pä mē tō lège pö. Mē tō pö ndê nyê logbê, ¹⁰ ndê mē sê

lakê to pö së Ndjapâ, më yû tchê logbê ndêkê pa âdê su yê ânyindê nê, tche ji köbo së më ndêkê pa më e kê wun nyê. ¹¹ Tê lège nê, gû ndêkê wun nyê nyû më tâ gbölösânê. Më nyindê kê wutu bhândê nyê ânyê lâ köbosê më, nyê gbo arê ndê Krîki Yingö kû rê së nyê ânyê nyê kpokpo tâ nyê. ¹² Rê ndê më nyindê kê to rê wä kâkê: Më nyindê kê wutu bhândê nyê ânyê azê la nyê gbê gbo gbôgbô lâ su azê. Nyê gbo gbôgbô lâ su nyê lâ köbosê su më ndê më zâ rê së Krîsiti. Më gbo ndjê gbôgbô lâ su më lâ köbosê su nyê ndê nyê zâ rê së Krîsiti.

¹³ Arêmä, më nyindê nê pä nyê wunsê nê pä më nyikrê rê tâ su më tângâlo ndêkê e atêndê nyê. Praâbalê köbo mîe tâ më zoo angêta. Më nyindê kê wutu bhâye ndêkê pa më mbo kua ndêkê gbo azü bête Krîsiti lâ gö ndê nyê ndjê batê rê ndê më gbô andjê lâ angâ agö ngbî. ¹⁴ Äwäpä më zatê më ndêkê mbo kua la azü gbê: Azü ndê kûma andjê wä lanê la azü ndê kûma andjê wâbô wä lanê, azü ndê andjê wûnsê rê tâ gbölösânê la azü ndê andjê wûnsê rê kpîêkpîê rê. ¹⁵ Bête rê kä ndê më nyindê nê la su më gbê ndêkê mu Tchôtchô Pö së nyê, azü gö ndê Rômo.

Tchôtchô Pö wä la gbôgbô ndêkê tcha azü lâ kuzü

¹⁶ Më wâbo la ganô ndêkê mu Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ-a. Tchôtchô Pö nê wätê gbôgbô ndê Ndjapâ ndê tche zâ rê ndêkê tcha azü gbê ndê andjê zâ su andjê së Jezü Krîsiti. Tche tchâ ajuifu dokêttchê, la tchêngbâ nê, tche tchâ azü ndê andjê wâbô wätê ajuifu. ¹⁷ Tchôtchô Pö nê nyisê rê ndê Ndjapâ mbô rê ânyê azü wa djîrê tchâtchu yê. Äwäpä azü za kütü su andjê së Jezü. Ngâ köbo dækêlê nê wâbo-a. Äwä batê rê ndê a mbô rê lâ Mbêti Ndjapâ päkêdê: «Djîrê akrê wadje la tchîsûwu lâ köbosê kê za su yê së Gbölö Gbiê †.»

Azü gbê mbô ngbongbo rê nê

¹⁸ Bhâ lafô, Ndjapâ nyisê mêrê ndê yê bête rê ndê azü kôsê yê, ndjê bête ambêli gbê ndê andjê mbô rê. Lâ köbosê arê ndê andjê, andjê mîe köbo tâ lège pö. ¹⁹ Arê ndê azü wä ndêkê wunsê Ndjapâ tâ, andjê wûn rê gbê la lala andjê. Ndjapâ la tâ yê nyisê nê kraâ së andjê. ²⁰ Angâ arê ndê Ndjapâ kä tâ ndê la akrê wâbo ndêkê wun rê-a: Gbôgbô ndê tche wä la rê pii etê lakê së ndê yê ndê Ndjapâ. Ätö tâ lo nê ndê Ndjapâ mbô tchîsûwu, azü ndê andjê za kûma andjê wûn rê gbê lâ köbo arê ndê Ndjapâ mbô rê. Ärê kä, âdê azü âto rê pä anyê wûn-âbo së yê-a, andjê wabô tee la ngâ pö balê ndêkê to rê-a. ²¹ Ndê andjê wûnsê Ndjapâ, andjê kôsê kê lusê yê ndjê ndêkê za ayâbâ së tchê batê rê ndê akrê wä ndêkê mbo rê së Ndjapâ. Praâbalê andjê ri tchêlê andjê kütü pä ambâmbâ rê. Kê za kûma andjê wätê ngbongbo nê ânyê kê ê la andjê atêlê bübü tchô.

† Nyê dî Hab 2.4.

²² Andjê wüntî pä anyê wätê azü ndê kûma andjê wä lanê, dèkê andjê wätê a-earê nyî. ²³ Ndêkê pa andjê voga gbölö ndê Ndjapâ ndê tche wä la tchîsûwu ndê logbê logbê, andjê gbôtâ kê voga kütü anyîsî arê ndê âkê akrê ndê tche wä ndêkê tchu, rê ndê âkê nyîenê la agia ndê da andjê gû voanê la agia ndê andjê hro bêche.

²⁴ Bête rê kä, Ndjapâ gbôtê andjê ndêkê pa andjê mbo ngbongbo rê ndê su andjê wä la gû ndêkê mbo rê. Käko andjê kä lakê mbo rê ganô tâ andjê lâ gbâtê andjê. ²⁵ Andjê zä yepa êlê kpâlâ lège pö ndê Ndjapâ. Andjê voga arê ndê Ndjapâ mbô rê, kê mbo kua tchâtchâ arê nê lâme. Andjê kôsê kê voga Ndjapâ ndê tche mbô tchîsûwu. Tchetchê kä ndê âwâ ndêkê pa azü voga tchê logbê logbê. *Amin!*

²⁶ Bête rê kä ndê, Ndjapâ gbôtê andjê ndêkê pa andjê mbo arê ganô ndê gû kê mbo rê nyû andjê tâ gbölösânê. Aêchê ndê andjê gbotê köbo kê së la aköchê ânyê kê së la angâ andjê aêchê lâ gbâtê andjê batê köchê la êchê. ²⁷ Aköchê ndjê gbê gbôtê köbo kê së la aêchê ânyê gû kê lo la angâ andjê aköchê rôpâ andjê tâ gbölösânê. Aköchê la aköchê mbô rê ganô lâ gbâtê andjê lakê lo la angâ andjê batê köchê la êchê. Käko andjê gboadje rê ngbânê gundêsê ngbongbo köbo ndê andjê zâ rê lâme.

²⁸ Batê rê ndê andjê kôsê kê wunsê Ndjapâ, Ndjapâ gbôtê andjê ndêkê pa andjê za tchêngbâ kê wunsê rê ndê andjê ndê âwâbô wä lâ köbo nê-ê. Käko andjê mbô rê ndê âwâbô wä ndêkê pa akrê mbo rê-ê. ²⁹ Arê mbêli sîsî lâ su andjê: Andjê mbô ngbongbo rê, andjê wä la gû kê gbo rê tâ gbölösânê, andjê wätê azü ndê ngbongbo su. Gbölö su rôpâ andjê, andjê wätê a-earê kê won azü, a-earê kê po la angâ andjê, a-earê kê bolo azü, andjê tö angbongbo apö tâ angâ andjê lâ gbâtê andjê, a-earê kê mo yepa lâ kûma angâ andjê, ³⁰ andjê tö angbongbo apö la rê angâ andjê, andjê kôsê Ndjapâ, andjê wätê a-earê kê dro tchô, andjê wüntê andjê gbölö kê rô azü gbê, andjê bhî gogo andjê tâ gbölösânê, andjê pü köbo gbê ndêkê mbo kütü angbongbo rê, andjê djêâbo pö ma arabha la araanyî andjê-a. ³¹ Andjê wûn-âbo së rê-a, andjê mbôâbo rê gundêsê pö ma andjê ndê andjê tô rê-a, andjê wûn-âbo sêkê nyindê azü-a, andjê wûn-âbo nyonyo angâ andjê-a. ³² Azü lâme wûnsê nê nê pä ndîê ndê Ndjapâ tö rê päkêdê azü ndê andjê mbo angbongbo rê käko wä ndêkê tchu. Ndê andjê wûnsê nê käko, andjê gbôâbo tâ köbo kê mbo angbongbo rê nê-a. Ndê andjê së lakê mbo angbongbo rê nê käko, andjê gâmba ndjê azü ndê andjê mbo rê.

Kê wa ngbanga ndê Ndjapâ wä lâ köbo nê

2 Bête rê kä ndê, momö ndê mo wa ngbanga lâ kûma angâ zê âtê, mo âdêndjê tchabâ gbê, mo

wâbo la ngâ pö balë ndêkê to râ-a. Mo âsë wa ngbanga lâ kûma angâ zë ânyë kê mbo ndjê rë batê andjê dëkë mo kä lakê wa ngbanga lâ kûma zë la tê zë. ² Azë wûnsê nê nê pä Ndjapâ wä ngbanga lâ köbosê lëge pö lâ kûma azü ndê andjê mbo arë käko-ë. ³ Momö ndê mo wa ngbanga lâ kûma azü bëte ngbongbo rë ndê andjê mbô râ ânyë momö ndjê gbê mo mbo ndjê arë nê lâme, mo tö râ pä ngbanga ndê Ndjapâ teabô tee lâ kûma zë? ⁴ Ndjapâ mbö tchôtchô rë tê zë tê gbölösânë, tche wâbo ngbanga lâ kûma zë gasa-a, tche rüätê su yê ndêkê krë bëte mö; mo wûn râ lâ la zë ämbänë? Tche mbö tchôtchô rë tê zë ndêkê pa mo gbotê bändi kê mbo rë ndê zë; ⁵ lâ köbosê gbôgbô su zë, mo nyîabo ndêkê gbotê bändi kê mbo rë ndê zë-a. Käko mo kpülu mërâ ndê Ndjapâ pä zë ndêkê krë bëte lö mërâ ndê yê lo nê ndê tche nyisê nê pä kê wa ngbanga ndê anyê wä djîrê. ⁶ Ndjapâ âzadjê rë sê akrë balë balë gundêsê rë ndê tche mbô râ. ⁷ Angâ azü rüätê su andjê lâ agbôgbô arë ndêkê mbo tchôtchô rë ndêkê pa Ndjapâ voga andjê ânyë kê lusê andjê. Andjê pü tchîsûwu ndê ândîâbô ndî-î. Ndjapâ âzadjê *tchîsûwu ndê logbê logbê* sê andjê. ⁸ Praâbalë angâ azü kôsê kê dje ma Ndjapâ, kê kôsê lëge pö, kê mbo kütü mbëli. Andê andjê nê, su Ndjapâ âkuadjê tchê tê andjê ânyë tchê wadjê ngbanga lâ kûma andjê. ⁹ Azü gbê ndê andjê mbo angbongbo rë, agbôgbô arë la arë nyonyo kä ndê ägbo andjê. Ajuifu dokütchê, la tchêngbâ nê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. ¹⁰ Andê azü gbê ndê andjê mbo tchôtchô rë, Ndjapâ âvogadjê andjê, kê luadjê sê andjê ânyë kê za zitî su sê andjê. Ajuifu dokütchê, la tchêngbâ nê, azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. ¹¹ Tê lëge nê, lâ la Ndjapâ azü gbê wä balë.

¹² Azü ndê andjê wûn-âbô sê *ndîë* ndê Möyîze wûn ânyë kê mbo angbongbo rë, andjê âtchu me tchü âdändjê râ ndê andjê wûn-âbô sê ndîë nê wûn. Andê ajuifu ndê andjê wûnsê ndîë ndê Möyîze ânyë kê mbo angbongbo rë, Ndjapâ âwadjê ngbanga ndê andjê lâ köbosê ndîë nê lâme. ¹³ Tê lëge nê, azü ndê andjê dje kütü ndîë nê djê la tü andjê, andjê wâbo djîrê lâ la Ndjapâ-a. Azü ndê andjê mbo rë gundêsê ndîë nê kä ndê âwâtê adjîrê azü lâ la Ndjapâ. ¹⁴ Azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu wûn-âbô sê ndîë ndê Möyîze-a. Batê râ ndê su andjê nyisê nê sê andjê, andjê mbö rë gundêsê ndîë nê. Rë lâme nyîndê kê nyisê nê pä ndîë ndê andjê wä bhâlê su andjê la tê andjê, ndêkê wun râ djîrê andjê wâbo la ndîë nê-a. ¹⁵ Kê mbo rë ndê andjê nyisê nê pä arë ndê ndîë ndê Möyîze yûkû nê wä bhâlê su andjê. Kê ri tchêlê su andjê nyisê nê pä rë nê wä käko-ë. Köbo kê za kûma andjê nyisê nê pä rë nê wä ndjê käko-ë. Köbo kê za kûma andjê nê nyisê nê sê andjê pä andjê mbö ngbongbo rë, ndjê a kä lakê za kokô andjê pä rë ndê andjê mbô râ. ¹⁶ Rë ndê âwutu kraâ lâ la azü lo ngbanga nê kä. Äwä gundêsê *Tchôtchô Pö* ndê mê mu râ

ndê âtô râ pä Ndjapâ âwa ngbanga lâ köbosê Jezü *Krîsiti* pä arë gbê ndê azü mbo râ lâ kûwü nê.

Ajuifu la ndîë ndê andjê

¹⁷ Praâbalë momö ndê mo tö râ pä mo wâtê juifu âtë, mo zä su zë pä ndîë ânyë kê bhi gogo zë sê Ndjapâ ndê zë. ¹⁸ Mo wûnsê rë ndê su Ndjapâ nyîndê nê ânyë ndîë nyisê köbo kê wunsê rë ndê âwâtê tchôtchô nê sê mö. ¹⁹ Mo tö râ bhâtê su zë pä mo wâtê earê kê nyisê köbo sê a-earê föla ânyë lâ köbosê zë, azü ndê andjê sê lâ bübü tchô wun tchô ngrôô. ²⁰ Mo tö râ bhâtê su zë pä mo wâtê earê kê nyisê rë sê azü ndê andjê wûn-âbô sê rë wûn-î, earê kê nyisê rë sê abechê. Mo wûnsê nê nê pä kê wunsê rë la lëge pö kä lâ ndîë. ²¹ Ndê âdê käko, momö ndê mo nyisê rë sê azü, bëte giamâ kä ndê mo nyîâbô sê rë nyî sê mö la tê zë-ê? Momö ndê mo mu pö sê azü pä andjê ziabô ngbä zî-î, bëte giamâ kä ndê mo zi ngbä? ²² Mo kôsê nê sê azü ndêkê pa akrë puabô êchê âdändjê köchê ndê ngâ yê pû-î, bëte giamâ kä ndê mo pu êchê âdändjê köchê ndê angâ zë? Mo kôsê kê voga angakülä, bëte giamâ kä ndê mo zi ngbä arë ndê âwa lâ anda ndê angakülä nê lâme? ²³ Mo bhî gogo zë pä ndîë, bëte giamâ kä ndê kê mbo rë ndê zë wabô wä gundêsê pö ndê ndîë nê-ê? Bëte giamâ kä ndê mo lûâbô sê Ndjapâ lû-î? ²⁴ Bëte râ kä ndê, a mbô râ lâ Mbëti Ndjapâ päkêdê: «Bëte nyenyë ajuifu, azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu drö rë Ndjapâ †.»

²⁵ Ädê mo âambo rë ndê ndîë yûkû nê, *gasa* ndê mo wä râ âambo tchôtchô rë tê zë. Praâbalë ädê mo âkosê kê mbo rë ndê ndîë yûkû nê, mo wä batê akrë ndê tche wâbô gasa wä-ê. ²⁶ Akrë ndê tche wâbô gasa wä, ânyë kê mbo rë ndê ndîë yûkû nê, lâ la Ndjapâ tche wä nê batê akrë ndê tche wä gasa. ²⁷ Akrë ndê tche wâbô wâtê juifu, ânyë kê wâbô gasa wä, ânyë kê mbo rë ndê ndîë yûkû nê, tchê wadjê ngbanga lâ kûma zë ndê mo wâtê juifu, kê wa la ndîë ânyë kê wa gasa bëte kê mbo rë ndê zë wâbo gundêsê rë ndê ndîë yûkû nê-a. ²⁸ Tê lëge nê, âdêâbo rë ndê azü wun râ kä ndê âambo râ pä akrë watê juifu-a, âdêâbo ndjê ku gasa ndê âwatê akrë kä ndê âambo râ pä akrë watê juifu-a. ²⁹ Praâbalë rë ndê azü wûn-âbô râ wûn-î, mbö râ pä akrë watê lëge juifu. Lëge kê wa gasa wâtê kua ndê Ndjapâ mbo râ lâ köbosê Yingö ndê yê lâ su akrë, âdêâbo lâ köbosê ndîë-a. Ädêâbo azü kä ndê âvoga lëge juifu-a, Ndjapâ kä ndê a voga tchê.

3 Käko rë giamâ kä ndê ajuifu rô adî azü la râ? Tchôtchô rë giamâ kä ndê ajuifu gbo râ lâ köbosê kê wa *gasa*? ² Tchôtchô rë nê wä gbölö lâ angbängbä rë. Dokü rë nê dë râ ndê Ndjapâ zä apö ndê yê sê ajuifu. ³ Giamâ kä? Ndê angâ ajuifu kôsê kê mbo rë gundêsê pö ma Ndjapâ lâme, ârê kä âkê kîtê köbo tê Ndjapâ ndêkê pa tche mboabô rë mbö gundêsê pö ma

† Nyë dî Eza 52.5,

yê? ⁴ Âdâbo kâko-a! Âwäpä azü wunsê në pä Ndjapâ mbö rə gundêšê lège pö, ânyê azü gbê wâtê a-earê yepa. Âdê kâko ânyê Mbëti Ndjapâ tô rə päkêdê:

«Âwäpä azü wunsê në pä mo wä djîrê,
lê köbosê kê to pö ndê zê
ânyê âdê azü âza pö lâ kûma zê,
mo wutu lînê-ê †.»

⁵ Praâbalê âdê kê mbo ngbongbo rə ndê azê ânyisê kê wa djîrê ndê Ndjapâ lâ la azü gbê êsûwu, azê âto rə atôko? Azê âtoadje rə pä, Ndjapâ wâbo djîrê bëte mērê ndê yê ndê âtê pä azê lâme? (Mê tö pö lâme batê rə ndê azü to rə.) ⁶ Âdâbo kâko-a! Âdê rə në âwa kâko, atôko kâ ndê Ndjapâ wa ngbanga lâ kûma azü?

⁷ Praâbalê âdê më âmo yepa ndêkê pa lège pö ndê Ndjapâ wutu kraê, ânyê azü voga tchê, bëte giamâ kâ ndê a wâ ngbanga lâ kûma më batê earê ngbongbo rə? ⁸ Kâko bëte giamâ azê toabô rə tô päkêdê: «Âwäpä azê mbo ngbongbo rə ânyê tchôtchô rə wutu lînê?» Angâ azü ndê andjê drô më tö rə pä, mëmê kâ ndê âtô apö në lâme. Azü në lâme, ngbanga ndê Ndjapâ wadje rə lâ kûma andjê lâme wä lâ köbo në.

Ngâ djîrê akrê tchâtchu Ndjapâ wâbo-a

⁹ Giamâ kâ? Ârâ ndê ajuifu, ârâ rö adî azü gbê? Âdâbo kâko balê-a! Mê tö pö lâme dokütché alême në pä, ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu wä gbê tchâtchâ kûmändemä ndê ngbongbo rə. ¹⁰ Batê rə ndê Mbëti Ndjapâ tô rə päkêdê:

«Ngâ akrê ndê tche wä djîrê lâ la Ndjapâ wâbo-a,
balê wâbo ndjê-a.

¹¹ Akrê ndê tche wûnsê rə wâbo-a.
Akrê ndê tche pû köbo Ndjapâ wâbo-a.

¹² Azü gbê gbôtê tchôtchô köbo në në,
köbo andjê yû në gbê.

Akrê ndê tche mbö tchôtchô rə wâbo-a,
balê wâbo ndjê-a ††.

¹³ Pö ma andjê wä batê cho akuzü ndê manê wa hue-
ë.

Pö ma andjê wä kütü ndêkê bolo azü.
Pö ma andjê mbö ngbongbo rə batê ndôngâ êkrê †.

¹⁴ Apö ma andjê sîsî la apö ndêkê dra ndê azü,
ndjê la apö ndê âkê azü ††.

¹⁵ Da andjê rî ndêkê e ndêkê won azü.

¹⁶ Tchô gbê ndê andjê ro tâ,
andjê ndî arê ndê azü,
andjê gbôtê azü lâ nyonyo.

¹⁷ Andjê wûn-âbo sê kê sê la ziti su la azü-a ††.

¹⁸ Andjê kpêâbo wa Ndjapâ balê-a †††.»

¹⁹ Azê wûnsê në në pä rə gbê ndê ndîê tö pö ndênê,
tche tö rə bëte azü ndê andjê wä tchâtchâ ndîê në.

† Nyê dî Aps 51.6,

†† Ndêkê to tâ yêyê da 10 êtê 12, nyê dî Aps 14.1-3; 53.2-4 † Nyê dî Aps 5.10; 140.4. ††† Nyê dî Aps 10.7. †† Ndêkê to tâ yêyê da 15 êtê 17, nyê dî Eza 59.7-8. ††† Nyê dî Aps 36.2.

Ânyê akrê balê wabô tee la ngâ pö balê ndêkê to rə ndênê-a, ânyê azü gbê wunsê në pä lâ la Ndjapâ pö kâ lâ kûma anyê. ²⁰ Bête rə kâ ndê, akrê balê wâbo djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê kê mbo rə gundêšê ndîê-a. Bête ndîê zä kütü köbo sê akrê ndêkê wunsê në pä tche mbö ngbongbo rə në.

Köbo kê wa djîrê lâ la Ndjapâ

²¹ Angaâtê, Ndjapâ nyîsê köbo sê azü në ndêkê pa andjê watê adjîrê azü lâ la yê. Köbo në lâme wâbo lâ köbosê kê mbo rə gundêšê ndîê-a. Ndiê ndê Mâyîze la pö ndê a-earê ndêma Ndjapâ tô rə alême wâtê lège në. ²² Ndjapâ mbö rə ndêkê pa azü wa djîrê lâ la yê lâ köbosê në ndê andjê zâ su andjê sê Jezü Krîsiti. Tche mbö rə në lâme sê azü gbê ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti, bëte tche krûâbo tchêlê azü-a. ²³ Azü gbê mbö ngbongbo rə në, andjê wâbo ndêkê wun *golowäre* ndê Ndjapâ-a. ²⁴ Praâbalê Ndjapâ mbö tchôtchô su tê andjê ämbänê, tche mbö rə ânyê andjê wâtê adjîrê azü lâ la yê. Tche mbö rə kâko lâ köbosê Jezü Krîsiti ndê tche jî andjê lâ ngbongbo rə. ²⁵ Ndjapâ zä Jezü Krîsiti batê ngela ânyê lâ köbosê jî yê, Krîsiti jî ngbongbo rə ndê azü ndê andjê zâ su andjê sê tchê. Ndjapâ mbö rə kâko ndêkê nyîsê në pä tche wä djîrê: Angbongbo rə ndê azü mbo rə alême, tche güä la yê pânê, ²⁶ lo në lâme tche rüâtê su yê ndêkê sê bëte andjê. Angêta âtê, tche nyîsê në pä tche wä djîrê bëte tche nyîndê kê wa djîrê kâ nyî ndjê ndênê pä azü ndê andjê zâ su andjê sê Jezü wa djîrê lâ la yê.

²⁷ Ngâ rə ndêkê pa azê bhi gogo azê pânê kâ tâ? Âdâbo kâko balê-a! Azê bhi gogo azê bëte giamâ? Bête rə ndê azê mbo rə gundêšê ndîê? Âdâbo kâko-a! Praâbalê bëte rə ndê azê zâ su azê sê Jezü. ²⁸ Kâko pö ndê azê to rə wä kâkê: Akrê wä djîrê lâ la Ndjapâ bëte rə ndê tche zâ su yê sê Jezü, âdâbo kê mbo rə gundêšê ndîê-a. ²⁹ Âdândjê rê, Ndjapâ wä kütü tê Ndjapâ ndê ajuifu? Tche wâbo ndjê tê Ndjapâ ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu? Tê lège në, tche wä ndjê tê Ndjapâ ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, ³⁰ bëte Ndjapâ wä kütü balê. Tchetchê kâ ndê âmbo rə pä ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu wa djîrê lâ la yê lâ köbosê kê za su andjê sê Jezü Krîsiti. ³¹ Kâko azê wûn ndîê batê mbämbä rə? Ndê azê zâ su azê sê Jezü Krîsiti âtê? Âdâbo kâko-a! Azê mbö rə ndêkê pa ndîê në lu lâ la azü.

Köbo ndê Abrahâmo wâtê djîrê akrê

4 Kâko azê âto rə atôko pä *Abrahâmo* ndê tche wâtê âta azê? Giamâ kâ ndê tche gbô rə lâ köbosê kê sê ndê yê ndê akrê? ² Âdê Abrahâmo âwa alême djîrê lâ la Ndjapâ bëte atchôtchô rə ndê tche mbö rə, tche wä ndêkê bhi gogo yê pânê. Praâbalê tche wâbo ndêkê bhi gogo yê lâ la Ndjapâ-a. ³ Tê lège në, pö gi-

amâ kä ndê Mbětî Ndjapâ tô rê? Mbětî në tö rê päkêdê: «Abrahâmo zâ su yê sê Ndjapâ ânyê Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê lâ köbosê në ndê tche zâ su yê sê Ndjapâ †.»⁴ Akrê ndê tche mbô kua, tche gbô makətche ngbânê. Makətche ndê tche gbô rê lâme, a zâbo rê sê tchê ämbänê-a. Äwätê arê ndê a wâ ndêkê za rê sê tchê.⁵ Praâbalê ädê ngâ akrê ämboabô ngâ rê mbô, ânyê kë zâ su yê sê Ndjapâ ndê tche mbo rê ânyê a-earê kë mbo ngbongbo rê wa djîrê, kë za su yê në ämbo rê ânyê Ndjapâ wun tchê batê djîrê akrê.⁶ Bête rê kä ndê *Davîdi* tô pö pâ tchôtchô kë sê ndê akrê ndê Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê dëkê akrê në mbôâbo ndjê tchôtchô rê-a. *Davîdi* tô rê päkêdê:

⁷ «Nyê wâ la mômô
nyënyê ndê kë mbo rê ndê nyê wâbô wâ lâ köbo në,
ânyê Ndjapâ jî rê lâ küma nyê,
ânyê kë gûâ tchêpâ ngbongbo rê ndê nyê!

⁸ Mômô wâtê akrê ndê Gbölö Gbië gûâ la yê pâ kë mbo ngbongbo rê ndê yê †.»

⁹ Pö ndê tchôtchô kë sê në lâme wâ kütû bête ajuifu? Azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu lâme, tchôtchô kë sê në wâbo ndjê bête andjê? Tê lège në, azê tö rê päkêdê: «Abrahâmo zâ su yê sê Ndjapâ ânyê Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê bête kë za su yê sê Ndjapâ.»

¹⁰ Dalatchêbâ kä ndê Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê? Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê dokütchê ânyê a wâ tchê la *gasa*, ädändjê la tchêngbâ kë wa *gasa* ndê yê në? Tche wâbo tê djîrê akrê la tchêngbâ kë wa *gasa* ndê yê-a, tche wâ djîrê dokütchê.¹¹ Dokütchê ndêkê pa tche wa *gasa*, Abrahâmo wâ alême tê djîrê akrê bête rê ndê tche zâ su yê sê Ndjapâ. Pânê tche gbô ngâ nyîsî rê ndê ädê *gasa*. Rê në lâme nyîsê në pâ Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê bête kë za su yê sê Ndjapâ. Käko Abrahâmo wâ në tê bha azü gbê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ ädändjê rê ndê andjê wâbô *gasa* wâ-ê. Andjanê lâme, Ndjapâ wûn andjê batê adjîrê azü †.¹² Tche wâ ndjê tê bha azü gbê ndê andjê wâ *gasa*, änyîndê kë to rê pâ andjê zâbo su andjê kütû pâ kë wa *gasa* në-a. Andjê mbô rê lâ köbosê kë za su andjê sê Ndjapâ batê bha azê Abrahâmo: Tchetché, tche zâ su yê sê Ndjapâ dokütchê ndêkê pa tche wa *gasa*.

Abrahâmo zâ su yê sê Ndjapâ

¹³ Ndjapâ zâ bâlâ alême tê Abrahâmo ndjê la azü pâ mawo ndê yê pâ tchêbêche wadje tê andê andjê në. Ndjapâ mbôâbo rê tê pö ndênê ndê Abrahâmo mbô rê gundêsê *ndië*-a. Tche mbô rê bête tche wûn Abrahâmo batê djîrê akrê lâ köbosê kë za su yê sê Ndjapâ.¹⁴ Ädê kütû azü ndê andjê mbo rê gundêsê ndië kë ndê ägboadje arê ndê Ndjapâ zâ bâlâ në alême, dëkê kë za su sê Ndjapâ wâ ämbänê, ânyê rê ndê Ndjapâ zâ bâlâ tê

† *Nyê dî Jen 15.6.* †† *Nyê dî Aps 32.1-2,*
‡ *Nyê dî Jen 17.9-14; Gal 3.7-9.*

pö ndênê alême wadje ndjê tê mbämbä rê.¹⁵ Bête kë kosê ndië mbô rê pâ su yê kü tchê. Praâbalê ädê ndië äwâbô wâ, kë kosê kë dje ndië wâbo-a.

¹⁶ Bête Ndjapâ zâ bâlâ alême ndêkê kü rê sê azü kütû lâ köbosê kë za su andjê sê tchê. Tche kü arê në sê azü pâ mawo ndê Abrahâmo kütû ämbämbänê. Käko bâlâ ndê Ndjapâ në lâme wâ bête azü gbê pâ mawo ndê Abrahâmo. Äwâbo kütû bête andjanê ndê andjê zâ su andjê pâ ndië-a, praâbalê äwâ ndjê bête azü gbê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ batê rê ndê tche zâ su yê sê Ndjapâ. Abrahâmo në wâtê bha azü gbê.¹⁷ Tê lège në, Mbětî Ndjapâ tö rê päkêdê: «Mê zâ mö ndêkê pa mo watê bha angbängbâ azü †.» Abrahâmo zâ su yê sê Ndjapâ ndê tche za türê la sê azü ndê andjê tchü ânyê kütû lâ köbosê pö ma yê, rê ndê äwâbô wâ, tche mbô rê ânyê rê në wâ. Lâ la yê, Abrahâmo wâtê bha azê.¹⁸ Abrahâmo zâ su yê gbê ndêkê krê bête rê. Ndê ngâ rê ndêkê pa tche za su yê ndêkê sê bête rê wâbô wâ, tche zâ su yê sê Ndjapâ ânyê kë wâtê «bha angbängbâ azü gö.» Rê në mbô gundêsê pö ndê Mbětî Ndjapâ tö rê päkêdê: «Azü pâ mawo ndê zê ängbadje tê gbölösânê †.»¹⁹ Ngû ndê Abrahâmo ndö la ngû ngbangbo balê, tche wûn rê ndê tche ndô tâkê tchu në, ânyê *Sarâ* wâbô ndjê wâ ndêkê zi bechê-ê. Lâ rê lâme gbê, su yê ndê tche zâ rê sê Ndjapâ lâme zôgoabô-a.²⁰ Tche zâ su yê pâ bâlâ ndê Ndjapâ zâ rê tê yê alême. Tche tôâbo rê bhâtê su yê pâ yepa kä me-a, tche kpokpo tê yê lâ köbosê kë za su yê sê Ndjapâ ânyê kë voga Ndjapâ.²¹ Tche wûnsê në tê lège në bhâtê su yê pâ rê ndê Ndjapâ zâ bâlâ në, tche kä la gbôgbô ndêkê mbo rê.²² Bête rê kä ndê Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrê.²³ Ndê Mbětî Ndjapâ tö rê päkêdê: «Ndjapâ wûn Abrahâmo batê djîrê akrê», apö në lâme wâbo kütû bête tchetché balê-a,²⁴ äwâ ndjê bête azê ndê Ndjapâ wûn azê batê adjîrê azü lâ köbosê kë za su azê sê tchê. Tê lège në, azê zâ su azê sê tchetché ndê tche jô Jezü, Gbölö Gbië ndê azê lâ kuzü.²⁵ Bête ngbongbo rê ndê azê kä ndê Ndjapâ gbôtê yê tchânê azü ânyê andjê wôn tchê. Tche jô lâ kuzü ndêkê mbo rê ânyê azê watê adjîrê azü lâ la Ndjapâ.

Azê wâ la zitî su la Ndjapâ

5 Käko-ê, ndê azê wâtê adjîrê azü lâ köbosê kë za su azê sê Ndjapâ, azê wâ la zitî su lâ gbâtê azê la Ndjapâ lâ köbosê Gbölö Gbië ndê azê Jezü *Krîsiti*.² Lâ köbosê Jezü lâme kä ndê azê zâ su azê sê Ndjapâ ânyê Ndjapâ mbô tchôtchô su tê azê. Gbô azê kä lâ köbosê tchôtchô su ndê yê angêta. Bête rê kä ndê su azê wâ la mômô bête kë wa gbölö ndê Ndjapâ ndê azê zâ su azê ndêkê krê bête rê.³ Ädêâbo kütû bête rê lâme-a, azê wâ ndjê la mômô lâ arê nyonyo ndê ägbo azê bête azê wûnsê në në pâ nyonyo mbô rê ânyê akrê ruatê su yê.

†† *Nyê dî Jen 17.5.* ††† *Nyê dî Jen 15.5.*

⁴ Kê ruatê su mbö rê ânyê azê kpokpo tê azê lâ arê nyonyo. Kê kpokpo tê azê lâ arê nyonyo lâme mbö rê ânyê su azê krê bête arê ndê Ndjapâ nyindê kê krê rê sê azê. ⁵ Rê ndê su azê krê bête rê lâme, azê krêabô bête rê tũrũ tee-a, bête Ndjapâ nyisê nê lâ su azê pã tche nyindê azê tê gbölösênê. Tche nyisê nê lâ köbosê *Kpîki Yingö* ndê tche zã tchê sê azê.

⁶ Bête, ndê azê wãbô wã alême la gbôgbô, Krísiti tchû bête a-earê ngbongbo rê, gundêsê lo nê ndê Ndjapâ nyikrê rê. ⁷ Sênê kãkã ndêkê pa ngã akrê gamba rê ndêkê tchu bête akrê ndê tche wã djîrê. Ngã akrê gambadje rê ndêkê tchu bête akrê ndê tche mbô tchôtchô rê tê azü? Mè wûn-âbo sênê-a. ⁸ Praâbalê Ndjapâ nyisê köbo ndê tche nyindê azê kãkê: Ndê gbô azê ndêpo tê a-earê ngbongbo rê, Jezü Krísiti tchû bête azê. ⁹ Angaâtê azê wã nê djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê jî Krísiti. Kãko ngã rê balê ndê âwã ndêkê kitê köbo tê yê ndêkê tcha azê lâ mêtã ndê Ndjapâ wãbo-a. ¹⁰ Ndê azê kôsê Ndjapâ alême, tche mbö rê pã tchôtchô kê sã kãngbã yê lâ gbâtê azê la Ndjapâ lâ köbosê kuzü Modô ndê yê. Ndê tchôtchô kê sã kãngbã yê lâ gbâtê azê la tchê lâme, lâ köbosê Modô ndê yê ndê tche wã la tchîsûwu, ngã rê balê wãbo ndêkê kitê köbo tê yê ndêkê tcha azê lâ kuzü-a. ¹¹ Âdâbo kütü bête rê lâme-a, su azê wã la mômô bête Ndjapâ lâ köbosê Gbölö Gbiê ndê azê Jezü Krísiti, ndê tche mbö rê pã angaâtê kê sã azê la Ndjapâ wã lâ köbo nê.

Pö pã Adãme la Krísiti

¹² Kê mbo ngbongbo rê nê atêpã cho âtê bête akrê balê ndê tche dê Adãme, ânyê lâ köbosê kê mbo ngbongbo rê kã ndê kuzü wã. Bête rê kã ndê kuzü kê azü pã cho âtê gbê bête azü gbê mbô ngbongbo rê nê. ¹³ Dokütchê ndêkê pa Ndjapâ za *ndiê* sê Möyîze, ngbongbo rê kã alême tã pã cho âtê. Praâbalê ndê ndiê wãbô wã, Ndjapâ zãbo su yê pã kê mbo ngbongbo rê ndê azü-a. ¹⁴ Ndê âtê tê *Adãme* ndjoa êtê *Möyîze*, kuzü wã la kãmändemã pã azü gbê ndjê pã andjanê ndê andjê mbôabô ngbongbo rê mbô batê Adãme ndê tche kôsê ndiê ndê Ndjapâ.

Adãme dâ nyisê akrê ndê tchê nêadje. ¹⁵ Praâbalê rê ndê Ndjapâ za rê sê akrê ämbãmbãnê wã ngbî tê ngbongbo rê ndê Adãme mbô rê. Tê lège nê, angbãngbã azü tchû bête kê mbo ngbongbo rê ndê akrê balê. Praâbalê rê ndê âwã gbölö ânyê kê rô sênê dâ anê ndê Ndjapâ mbô tchôtchô su tê gbölösênê tê angbãngbã azü. Tche zã rê sê andjê ämbãnê lâ köbosê akrê balê, Jezü Krísiti. ¹⁶ Rê ndê Ndjapâ zã rê sê azü ämbãnê wã ndjê ngbî tê rê ndê âwutu la tchêngbã kê mbo ngbongbo rê ndê akrê balê. La tchêngbã kê mbo ngbongbo rê ndê akrê balê, Ndjapâ wã ngbanga ânyê ngbanga nê tê lâ kũma azü gbê. Praâbalê la tchêngbã kê mbo ngbongbo rê tê gbölösênê ndê azü, Ndjapâ

mbô tchôtchô su ânyê kê zã köbo sê azü ndêkê wa djîrê lâ la yê. ¹⁷ Tê lège nê, lâ köbosê akrê balê, bête kê mbo ngbongbo rê ndê akrê balê, kuzü wã la kãmändemã pã azü gbê. Praâbalê lâ köbosê akrê balê ndê tche dê Jezü Krísiti, azü gbö arê tê gbölösênê. Kãko ndjê, ngã rê balê wãbo ndê âkitê köbo tê andjanê ndê andjê gbö arê lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ, la andjanê ndê andjê wã djîrê lâ la yê ndêkê wa la tchîsûwu-a, ndjê ndêkê mbo kãmändemã la tchê-a.

¹⁸ Kãko lâ köbosê ngbongbo rê ndê akrê balê, ngbanga tê lâ kũma azü gbê. Kãko ndjê, kê mbo tchôtchô rê ndê akrê balê mbö rê ânyê azü gbê wã djîrê lâ la Ndjapâ, kê wã la tchîsûwu. ¹⁹ Lã köbosê kê kosê pö ndê akrê balê kã ndê angbãngbã azü wãtê a-earê ngbongbo rê. Ndjê, lâ köbosê kê dje pö ndê akrê balê kã ndê angbãngbã azü wã djîrê lâ la Ndjapâ.

²⁰ Ndiê nê ndêkê mbo rê pã ngbongbo rê ndê azü ro masênê. Praâbalê sê tchô ndê ngbongbo rê ro masênê, tchôtchô su ndê Ndjapâ rö masênê tê gbölösênê. ²¹ Dokütchê alême, ngbongbo rê wã la kãmändemã ndêkê won azü. Kãko ndjê, tchôtchô su ndê Ndjapâ wã angaâtê la kãmändemã ndêkê mbo rê ânyê azü wa djîrê. Kãko azê wã la *tchîsûwu ndê logbê logbê* lâ köbosê Jezü Krísiti, Gbölö Gbiê ndê azê.

Azê wã la tũrũ la lâ köbosê Krísiti

6 Kãko-ê, pö giamã kã ndê azê to rê? Äwãpã azê sã lâ ngbongbo rê etê ânyê tchôtchô su ndê Ndjapâ ro masênê? ² Âdâbo kãko-a! Ndê azê tchû, ânyê tchêlê tê azê krê la ngbongbo rê lâme, atôko kã ndê azê ndêpo lakê mbo ngbongbo rê etê? ³ Nyê wûn-âbo sênê? Azê gbö *batême* ndêkê wa balê la Jezü *Krísiti* bête azê gbö batême nê ndêkê wa balê la tchê lâ köbosê kuzü ndê tche tchû rê. ⁴ Kãko, lâ köbosê batême, a chí azê balê la Krísiti, ânyê azê wã balê la tchê lâ köbosê kuzü ndê tche tchû rê. Praâbalê Krísiti jö lâ kuzü lâ köbosê gbôgbô ndê Bha ndêkê pa azêzê ndjê gbê, azê sã la tãfo tchîsûwu.

⁵ Ndê azê wã balê tê lège nê la Krísiti lâ köbosê kuzü ndê azê tchû rê batê tchê, azê âwa ndjê balê la tchê lâ köbosê kê jo lâ kuzü batê tchê. ⁶ Azê wûnsê nê nê pã dokü kê sã ndê azê tchû nê balê la Krísiti pã yö ndê gba. Kãko angbongbo gũ tê su azê tchû ndjê nê, ânyê azê kã wã bata tê angbãa ndê ngbongbo rê-a. ⁷ Bête akrê ndê tche tchû nê, tche wutu tchâtchã ngbãa ndê ngbongbo rê nê. ⁸ Praâbalê ndê azê la Krísiti tchû lâme, azê gãmba rê nê pã azê la tchê wadje la tchîsûwu. ⁹ Azê wûn ndjê sênê nê pã Krísiti jö lâ kuzü nê. Tchê kã tchu bata tee-a, kuzü kã wãbo la gbôgbô pã yê-a. ¹⁰ Kuzü ndê Krísiti tchû rê lâme, tche tchû kütü sûsunê balê bête ngbongbo rê ndê azü. Angaâtê tche kã la tũrũ la yê ânyê tchîsûwu ndê yê wã bête Ndjapâ. ¹¹ Kãko nyenyê ndjê gbê, äwãpã nyê wuntê nyê batê

azü ndê andjê tchû nê ndâkê sê tûru tê ngbongbo rə, ânyê lâ köbosê kê wa balë ndê nyê la Jezü Krîsiti, nyê wa la tchîsûwu bête Ndjapă.

¹² Bête rê kă ndê, äwăpă ngbongbo rə ka wăbô wă la gbôgbô pâ tê nyê ndê âtchudje lâme-ê. Kăko ânyê nyê mboabô rə mbô gundêsê angbongbo ɣ su nyê.

¹³ Nyê zăbô ngă tchâme-tê nyê ză ndâkê mbo ngbongbo rə batê ngă rə kûü ndê ngbongbo rə-ê. Praâbalë äwăpă nyê zatê nyê la tê nyê bête kua ndê Ndjapă, batê azü ndê andjê jô lâ kuzü. Nyê zătê nyê gbê bête kua ndê Ndjapă, batê ngă rə kûü ndâkê mbo rə ndê âwă djîrê. ¹⁴ Tê lège nă, ngbongbo rə ka wăbô la kûmändemă pâ nyê tee-a, bête rê ndê nyê kă wăbo tchâtchâ *ndië-a*, praâbalë nyê wă tchâtchâ tchôtchô su ndê Ndjapă.

Azü ndê andjê mbo djîrê rə

¹⁵ Pô lâme nyîndê kê to rê atôko? Ndê azê wûtu tchâtchâ ndië ânyê kă wă tchâtchâ tchôtchô su ndê Ndjapă lâme, ârê kă ndê âzâ köbo sê azê ndâkê mbo ngbongbo rə? Âdêâbo kăko-a! ¹⁶ Nyê wûn-âbo sênê? Âdê nyê âzatê nyê la ngbâa tchâtchâ ngă akrê ndâkê dje pô ma yê, dëkê nyê wă nê tê ngbâa ndê akrê nă lâme. Ânyîndê kê to rê pākêdê, âdê nyê âzatê nyê sê ngbongbo rə, nyê wă nê tê angbâa ndê ngbongbo rə ânyê ngbongbo rə nă âe la nyê pu kuzü. Âdê nyê âzatê nyê batê angbâa ndâkê dje pô ma Ndjapă, Ndjapă nă âmbo rê pâ nyê watê adjîrê azü lâ la yê. ¹⁷ Azê ză ayîabâ sê Ndjapă bête dokûtchê alême, nyê wătê angbâa ndê ngbongbo rə. Angaâtê, nyê gâmba rê nê la su nyê gbê la lège pô ndê a nyîsê nă sê azü gbê ânyê nyê djê rê lâme. ¹⁸ Ndjapă jî nyê tchâtchâ ngbongbo rə nê ânyê nyê wătê angbâa ndê yê ndâkê mbo djîrê rə. ¹⁹ Pô ndê mē to rê âtê, mē tō rê batê rê ndê azü to rê bête kê dje tchêlê pô ndê nyê kăkă. Dokûtchê alême, nyê zătê nyê la ngbâa ndâkê mbo arê ganô la arê ndê âwăbô wă lâ köbo nă-ê. Arê nă lâme mbô rê pâ nyê kôsê pô ma Ndjapă. Angaâtê, äwăpă nyê za ndjê tê nyê la ngbâa ndâkê mbo adjîrê rə ndê âmbo rê pâ kê sê ndê nyê wa ngbî bête Ndjapă.

²⁰ Ndê nyê wă alême tê angbâa ndê ngbongbo rə, kê mbo adjîrê rə fûâbo tê nyê-a. ²¹ Arê ganô ndê nyê mbo rê alême, tchôtchô rə giamă kă ndê nyê gbô rê ngbânê? Rê ndê nyê gbô rê ngbânê wă kütü tê kuzü. ²² Praâbalë angaâtê, Ndjapă jî nyê tchâtchâ ngbâa ndê ngbongbo rə nê ânyê nyê wătê a-earê kua ndê yê. Kăko ndê nyê mbo rə ndê âdâka lâ la Ndjapă lâme, rə ndê nyê gbo rê ngbânê wătê *tchîsûwu ndê logbê logbê*. ²³ Tê lège nă, rə ndê akrê gbo rê ngbâ ngbongbo rə ndê tchê mbo rê wătê kuzü. Praâbalë rə ndê Ndjapă za rê sê azü ämbänê dă tchîsûwu ndê logbê logbê, lâ köbosê nă ndê azê wă balë la Jezü Krîsiti, Gbölö Gbië ndê azê.

Ndië kă wăbo la gbôgbô pâ azê-a

⁷ Arêmä, mē tō pô sê nyê ndê nyê wûnsê *ndië*. Ndië wă la gbôgbô pâ akrê kütü lo nă ndê akrê nă ndêpo la tûrê la yê. Nyê wûnsê rə lâme nê gbê. ² Lê köbosê kê totê ndê köchê la êchê, ndië î êchê la köchê ndê yê lo nă ndê köchê nă ndêpo la tûrê la yê. Praâbalë âdê köchê nă âtchu, êchê nă wûtu tchâtchâ ndië ndê âî tchê la köchê ndê yê alême nă. ³ Âdê êchê nă âto ngă köchê ngbî tê lo nă ndê köchê ndê yê ndêpo la tûrê la yê, azü â-eadge rê tê yê pâ êchê ndê tche pû köchê ndê ngă akrê. Praâbalë âdê köchê nă âtchu, êchê nă wûtu tchâtchâ ndië nă nê. Tche wă ndâkê to ngă köchê ngbî ämbänê. Azü â-eabô rê tê yê pâ êchê ndê tche pû köchê ndê ngă akrê tee-a. ⁴ Arêmä ndê mē, rə nă wă ndjê kăko tê pô ndê nyê. Lê köbosê kuzü ndê *Krîsiti* tchû rê, nyê tchû ndjê nê, kê wûtu tchâtchâ ndië nê, ânyê kă wă bête ngă akrê ngbî. Angaâtê, nyê wătê azü ndê Krîsiti ndê tche jô lâ kuzü lâme. Nyê wătê azü ndê yê ndâkê pa azê mbo atchôtchô arê bête Ndjapă. ⁵ Bête ndê azê mbô arê ndê su azê nyîndê nă alême, angbongbo ɣ arê tê su azê gbô gbôgbô lâ köbosê ndië ânyê andjê mbo kua lâ tê azê. Rê ndê azê gbo rê ngbânê dă kuzü. ⁶ Praâbalë angaâtê, azê wûtu tchâtchâ ndië nê. Azê wătê azü ndê andjê tchû nê ndâkê wutu lâ kânga ndê ndië ânyê azê mbo rê la Ndjapă lâ täfo köbo ndê *Yingö* ză rê sê azê. Azê kă mbôâbô rê mbô la Ndjapă batê rê ndê azê mbo rê alême gundêsê ndië ndê Möyîze-ê.

Ndië la ngbongbo rə

⁷ Kăko pô giamă kă ndê azê to rê? Ndië wătê ngbongbo rə? Âdêâbo kăko-a! Praâbalë ndië kă ndê ânyîsê kê wunsê ngbongbo rə sê mē. Ndië tō rê pākêdê: «Mboabô ɣ rə ndê akrê mbô-ê!» Âdê ndië âtoabô pô tō pâ kê mbo ɣ rə ndê akrê-ê, mē wun-abô ndjê sênê tee-a. ⁸ Ngbongbo kê mbo rə gbô köbo ndâkê za ɣ angbongbo rə ngbî ngbî lâ su mē lâ köbosê ndië lâme. Bête rê kă, âdê ndië âwabô wă, ngbongbo rə wăbo la gbôgbô-a. ⁹ Dokûtchê alême ndê mē wûn-âbô sê ndië wûn, mē sê la tûrê la mē. Praâbalë ndê mē wûnsê ndië, ngbongbo rə gbô köbo ndâkê wa la tûrê la ¹⁰ ânyê mē tchû andê me nă nê. Ndië ndê âwătê rə ndê âza tchîsûwu sê akrê, âkă wătê rə ndê âe la mē pu kuzü. ¹¹ Bête lâ köbosê ndië kă ndê ngbongbo rə gbô köbo ndâkê bolo mē ânyê kă wôn mē. ¹² Kăko ndië dă-ka gbê, apô balë balë ndê ndië dăka gbê, äwă djîrê ânyê kă wă ndjê tê tchôtchô rə. ¹³ Rê ndê âwătê tchôtchô rə kă âkê watê rə ndê âwon mē? Âdêâbo kăko-a! Praâbalë ngbongbo rə kă ndê âwon mē: Ngbongbo rə ză rə ndê âwătê tchôtchô nă ndâkê won mē la rê, ndâkê nyîsê nă pâ tche wătê ngbongbo rə tê

lège nă. Bête rē kā lē köbosê ndië, ngbongbo rē nyisê nă pä anyê wätê ngbongbo rē tē lège nă.

Ngbongbo kê mbo rē röpâ akrê

¹⁴ Azê wûnsê nă nă pä ndië wätê rē ndê Yिंगö. Andê me nă, mē wätê mbämbä akrê. A yösê mē sê ngbongbo rē ânyê mē wätê ngbâa ndê ngbongbo rē nă. ¹⁵ Tê lège nă, mē wûn-âbo sê küma mē la rē ndê mē mbo rē âtê-a. Rê ndê mē nyîndê nă mē mbôâbo rê-a, ânyê rē ndê mē kôsê nă kā ndê mē mbo rê. ¹⁶ Âdê mē âmbo rē ndê mē nyîâbô ndênê nyî, dëkê mē nyîndê pö ndê ndië ânyê kê nyî ndjê ndê ndië batê tchôtchô rē. ¹⁷ Käko âdêâbo mē kā ndê âmbo rē nă-a, praâbalê ngbongbo rē ndê âwâ lē mē kā ndê âmbo rē nă lâme. ¹⁸ Mē wûnsê nă nă pä ngâ tchôtchô rē wâbo lē mē-a. Mē nyîndê kê to pö ndê mē ndê mē wätê mbämbä akrê. Andê me nă, mē nyîndê kê mbo tchôtchô rē, praâbalê mē wâbo la gbôgbô ndêkê mbo rê-a. ¹⁹ Tchôtchô rē ndê mē nyîndê nă, mē mbôâbo rê-a, ânyê ngbongbo rē ndê mē kôsê nă, ârê kā ndê mē mbo rê. ²⁰ Âdê mē âmbo rē ndê mē nyîâbô nyîndê nă, änyîndê kê tö rē pä ngbongbo rē ndê âwâ lē mē kā ndê âmbo rē nă, âdêâbo mē kā me-a.

²¹ Käko rē ndê mē wûn rē tē mē logbê wä kâkê: Tchôtchô rē ndê mē nyîndê kê mbo rê, ngbongbo rē kā ndê âsê bête mē ndêkê pa mē mbo rê. ²² Bête rē kā, bhâlê su mē, ndië ndê Ndjapâ fü tē mē. ²³ Praâbalê mē wûn rē lē tē mē, ngâ ndië ngbî kā ndê âwâ tâ: Ndië nă lâme kā lakê mbo küü la ngâ ndië ndêkê wunsê rē ndê mē nyîndê nă. Ndië nă mbö rê pä mē wätê ngbâa ndê ngbongbo rē ndê âwâ lē tē mē. ²⁴ Mē wätê earê nyonyo! Tchabâ kā ndê âjî mē lē tē mē ndê âe la mē pu kuzü âtê? ²⁵ Mē zä ayîabâ sê Ndjapâ lē köbosê Jezü Krîsiti, Gbölö Gbië ndê azê!

Käko köbo kê sê ndê mē wä kâkê: Lê köbosê kê wunsê rē ndê mē, mē wätê ngbâa ndê ndië ndê Ndjapâ, ânyê lē köbo kê sê ndê mē ndê akrê, mē wätê ngbâa ndê ndië ndê ngbongbo rē.

Kê sê ndê akrê ndê tche wâ la Kpîki Yिंगö

8 Angaâtê, azü ndê andjê wâ balê la Jezü *Krîsiti*, ngâ pö balê kā wâ bata lē küma andjê-a. ² Bête ndië ndê *Yिंगö* zä tchîsûwu sê akrê lē köbosê nă ndê akrê wâ balê la Jezü Krîsiti. Ndië ndê Yिंगö nă jî mē tchâtchâ ndië ndê ngbongbo rē la andê kuzü nă. ³ *Ndië* ndê Möyize wâbo ndêkê mbo rê alême-a, bête gbôgbô ndê azü wâbô wâ la rê kā ndê âkîtê köbo tē ndië ndêkê mbo rê. Rê ndê ndië wâbô wâ ndêkê mbo rê, Ndjapâ mbö rê: Tche mbö rê käko kê wân Modô ndê yê la tē yê ânyê tche zâ tē akrê ndê âwâ batê tē a-earê ngbongbo rē. Tche jî azê tchâtchâ ngbongbo rē. Käko Ndjapâ wâ ngbanga pâ ngbongbo rē ndê âmbo rê lē tē azü. ⁴ Ndjapâ mbö rê käko ndêkê pa azê wa la gbôgbô

bô ndêkê mbo rê batê rē ndê ndië yûkü nă sê azê. Käko azê mbôâbo rē gundêsê angbongbo gû su azê-a, praâbalê azê mbö rē gundêsê rē ndê Yिंगö nyîndê nă. ⁵ Azü ndê andjê mbo rē gundêsê angbongbo gû su andjê, su andjê gbê wä kütü pânê. Praâbalê azü ndê andjê mbo rē gundêsê rē ndê Yिंगö nyîndê nă, su andjê gbê wä kütü pâ arê ndê Yिंगö. ⁶ Angbongbo gû su akrê è la tchê pu kuzü. Akrê ndê su yê wä kütü pâ arê ndê Yिंगö nyîndê nă, tchê wadje la tchîsûwu ndjê la zitî su. ⁷ Azü ndê su andjê wä kütü pâ angbongbo gû su andjê, andjê kôsê Ndjapâ. Andjê kôsê kê mbo rē gundêsê ndië ndê Ndjapâ. Andjê wâbo ndjê ndêkê mbo rê-a. ⁸ Azü ndê andjê mbo rē gundêsê angbongbo gû su andjê, su Ndjapâ wâbo ndêkê fu la andjê-a.

⁹ Praâbalê âdê andê nye nă, nyê kā mbôâbo rē gundêsê angbongbo gû su nyê-a, ânyê kê mbo rē gundêsê rē ndê Yिंगö nyîndê nă, bête Yिंगö ndê Ndjapâ sê lē su nyê. Âdê akrê âwabô wâ la Yिंगö ndê Krîsiti-î, dëkê tche wâbo tē akrê ndê Krîsiti-a. ¹⁰ Âdê Krîsiti âwa lē su nyê, Yिंगö ndê yê âmbo rê ânyê nyê wa la tchîsûwu, ndê tē nyê sê kütü bête kuzü bête ngbongbo rê lâme, bête lē la Ndjapâ, nyê wätê adjîrê azü nă. ¹¹ Âdê Kpîki Yिंगö ndê tche jô Jezü lē kuzü âsê lē su nyê, käko Ndjapâ ndê tche jô Krîsiti lē kuzü lâme, tchê zadje ndjê tchîsûwu sê tē nyê ndê âwâ ndêkê tchûtchü lâme, lē köbosê Yिंगö ndê yê ndê âsê lē su nyê.

¹² Bête rē kā arêmä, angâ arê kā tē ndê azê wâ ndêkê mbo rê, praâbalê angbongbo gû su azê wâbo ndêkê kû azê la gbôgbô ndêkê mbo rē gundêsê nă-a. ¹³ Âdê nyê âmbo rē gundêsê angbongbo gû su nyê, nyê tchuadje. Praâbalê lē köbosê Yिंगö, âdê nyê âji angbongbo kê mbotê nyê, nyê wadje la tchîsûwu. ¹⁴ Tê lège nă, azü ndê Kpîki Yिंगö nyisê köbo sê andjê, andjê wätê abechê ndê Ndjapâ. ¹⁵ Yिंगö ndê nyê gbô rê, wâbo tē Yिंगö ndêkê mbo nyê la ngbâa-a. Tche zâbo wa lē nyê-a. Praâbalê tche wätê Yिंगö ndê âmbo rê ânyê nyê wätê abechê ndê Ndjapâ. Lê köbosê yê, azê tã wârê sê Ndjapâ päkêdê: «*Aba!*» Ndê ânyîndê kê tö rê päkêdê: «*Bha!*» ¹⁶ Kpîki Yिंगö la tē yê tö rê sê yingö ndê azê pä azê wätê abechê ndê Ndjapâ. ¹⁷ Ndê azê wätê abechê ndê Ndjapâ, azê gboadje ndjê atchôtchô rē ndê yê ndê tche nyîkrê rê bête azü ndê yê. Azê la Krîsiti kā ndê âgbo atchôtchô rē nă. Ndê azê la Krîsiti wûn yûkü balê âtê, azê la tchê âgboadje ndjê kê lusêtê ndê yê.

Kê wa gbölö ndê Ndjapâ ndê ânêadje

¹⁸ Mē wûnsê nă pä yûkü ndê azê wun rê angêta âtê, äwâ batê ngâ kpîëkpîë rê. Äwâbo ndjê batê kê wa gbölö ndê Ndjapâ ndê tchê nyiadje sênê sê azê têngâ-lo lâme-a. ¹⁹ Arê pâ cho âtê gbê ndê Ndjapâ mbö rê wä la gbölö gû ndêkê sê bête lo nă ndê Ndjapâ nyiadje sê abechê ndê yê kraâ êsûwu. ²⁰ Arê pâ cho âtê wä

tchâtchâ gbôgbô ndê âwâbô wâtê ngâ rə-ê. Âdêâbo arə nê lâme kâ ndê ânyîndê nê-a, Ndjapâ kâ ndê âkû rê tchâtchâ gbôgbô nê lâme. Praâbalê arə nê gbê, gbô su andjê kâ lakê krɛ bête ngâ rə, ²¹ bête rê ndê a jiadje andjê tchâtchâ rə ndê âmbo andjê tê ngbâa ânyê kâ ndi andjê lâme. Andjê liadje lîkê wa gbölö ndê abechê ndê Ndjapâ, ndê andjê wûtu tchâtchâ ngbâa. ²² Tê lège nê, azê wûnsê nê nê pâ arə gbê ndê Ndjapâ mbô rê wûn yûkû ânyê kâ di tchêlê ma andjê angaâtê batê êchê ndê tche sê lakê zi bechê. ²³ Âdêâbo kütü arə pâ cho âtê balê kâ ndê âdi tchêlê ma andjê-a. Azêzê ndê azê gbô Yîngö batê dokü tchôtchô rə ndê Ndjapâ zâ rê sê azê, azê dî ndjê tchêlê ma azê lî su azê. Azê sê bête Ndjapâ ndêkê pa tche kɛ azê ndêkê watê abechê ndê yê ânyê kâ ji azê tchâtchâ ngbâa, azê la tê azê gbê. ²⁴ Ndjapâ tchâ azê lî kuzü nê. Praâbalê tche tchâ azê kütü lî köbosê nê ndê azê zâ su azê ndêkê krɛ bête rə ndê tche wâ ndêkê kɛ rê sê azê. Rə ndê akrə wun rê, tche zâbo su yê ndêkê krɛ bête rə-a. Âdê akrə âwun rə nê, tchê kâ zadje su yê ndêkê krɛ bête rê? ²⁵ Âdê azê âza su azê ndêkê sê bête rə ndê la azê wûn-âbô rê wûn, azê rɛadje tê su azê ndêkê krɛ bête rê.

²⁶ Äwä ndjê kâko, Kpîki Yîngö mbô ndjê rê la azê, azê ndê azê wâbô wâ la gbôgbô. Yîngö la tê yê kâ ndê âto pö sê Ndjapâ bête azê, bête rê ndê azê wûn-âbo wûnsê kâ to pö sê Ndjapâ lî köbo nê-ê. Lîkê to pö ndê Yîngö sê Ndjapâ, tche kâ lakê di tchêlê ma yê. Apö kâ di tchêlê ma nê lâme, akrə wâbo ndêkê to rê-a. ²⁷ Ndjapâ ndê tche wun tchêlê su akrə, tche wûnsê rə ndê Yîngö nyîndê nê. Yîngö tö pö sê Ndjapâ bête azü ndê Ndjapâ, lî köbosê nê ndê Ndjapâ nyîndê nê.

²⁸ Azê wûnsê nê nê pâ, rə gbê pälâtê yê ndêkê mbo dâkâ tê azü ndê andjê nyîndê Ndjapâ. Azü ndê tche ê andjê lî köbosê nê ndê su yê nyîndê nê. ²⁹ Bête azü ndê Ndjapâ ê andjê dokütchê ndêkê watê azü ndê yê, tche nyîkrə rê tê su yê dokütchê ndêkê mbo rê ânyê andjê wa batê nyîsî Modô ndê yê. Ndjapâ mbô rê kâko ndêkê pa Modô ndê yê watê âyâ angbängbâ azü.

³⁰ Azü ndê Ndjapâ nyîkrə rê kâko lî su yê dokütchê bête andjê, tche ê ndjê andjê. Andjanê ndê tche ê andjê, tche mbô rê ânyê andjê wâ ndjê adjîrê azü lî la yê. Ndê andjê wâtê adjîrê azü lî la yê, tche lüsê andjê.

Ndjapâ nyîndê azê tê gbölösê nê

³¹ Azê âka to rê atôko? Âdê Ndjapâ âwa la azê, tchabâ kâ ndê âkosê azê? ³² Ndjapâ kîâbo tê Modô ndê yê bête tchetchê la tê yê-a, praâbalê tche zâ tchê sê kuzü bête azê gbê. Ndê tche zâ Modô ndê yê sê azê lâme, atôko kâ ndê tchê kɛabô arə gbê kɛ sê azê la Modô ndê yê? ³³ Azü ndê Ndjapâ dî andjê lâme, tchabâ kâ ndê âwâ ndêkê za pö lî kûma andjê? Akrə balê sêâbo-a, bête rê ndê Ndjapâ mbô rê ânyê andjê wâtê adjîrê azü lî la yê. ³⁴ Tchabâ kâ ndê âwâ ndêkê wa ngbanga

lî kûma andjê? Akrə balê sêâbo-a, bête rê ndê Jezü Krîsiti tchü ânyê kâ jô lî kuzü. Tche sê ndrotê Ndjapâ dê ndökö könô yê ânyê kâ to pö sê Ndjapâ bête azê. ³⁵ Tchabâ kâ ndê âwâ ndêkê krɛ tchêlê azê lakê nyîndê azê ndê Krîsiti nyîndê azê lâme? Arə batê: Yûkû, wawa, agbôgbô arə ndê azü mbo rê tê azê, gɛ, kê wabô wâ la rə, angbongbo rə ndê âgbo azê âdændjê kuzü? ³⁶ Batê rê ndê Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê:

«Logbê, la mbatchâ ndjoa êtê tchêndêgölo, azü kâ lakê pu azê ndêkê won azê bête mö. Azü wûn azê batê aëbro-ngbaga ndê a e la andjê ndêkê wa gî andjê †.»

³⁷ Praâbalê lî arə lâme gbê, azê wâtê azü ndê andjê rô la gbôgbô lî köbosê gbôgbô ndê Jezü ndê tche nyîndê azê. ³⁸ Tê lège nê, mê wûnsê nê nê pâ ngâ rə ndêkê krɛ tchêlê azê la Krîsiti wâbo-a: Âdêâbo kuzü-a, âdêâbo rê ndê azê wâ la türê la azê-a, âdêâbo *aânje-a*, âdêâbo agbôgbô yîngö ndê andjê wâ la gbôgbô lî yi-a, âdêâbo arə ndê tchô angêta âdændjê arə ndê tchô lâmbo-a, ³⁹ âdêâbo agbôgbô ndê tchêlafô âdændjê agbôgbô ndê âwâ lî dju cho-a, âdêâbo ngâ rə ndê Ndjapâ mbô rê-a. Ngâ rə balê ndê âwâ ndêkê krɛ tchêlê azê lakê nyîndê ngâ ndê Ndjapâ wâbo-a. Tche nyîsê köbo ndê tche nyîndê azê lâme lî köbosê Jezü Krîsiti, Gbölö Gbîê ndê azê.

Ndjapâ dî azü ndê Isarayêle

9 Pö ndê mê nyîndê kâ to rê âtê, mê tö lège pö, mê môâbo yepa-a, bête mê wâ balê la *Krîsiti*. *Kpîki Yîngö* nyîsê köbosê kâ ri tchêlê su mê, ânyê su mê nyîsê nê päkêdê, rə nê wâtê lège pö. ² Su mê wâ la nyonyo tê gbölösê nê, ânyê su mê kâ mê logbê. ³ Bhâtê su mê, mê nyîndê nê pâ Ndjapâ dra ndê mê, ânyê tchêlê mê la Krîsiti krɛ bête arê mâ ndê mê ndê ârâ wâ la andjê pâ mawo balê. ⁴ Arê mâ ndê mê nê dâ azü ndê Isarayêle. Andjê wâtê azü ndê Ndjapâ kû andjê ndêkê pa andjê watê abechê ndê yê. Tche mâtê yê sê andjê. Tche drö *amadî* la andjê, tche zâ ndîê sê andjê, tche nyîsê köbo kâ voga Ndjapâ sê andjê, tche zâ bâlâ tê andjê. ⁵ Arê mâ ndê mê nê lâme wûtu lî araâta mê ndê rê andjê kî tê gbölösê nê. Pâ mawo ndê andjê kâ ndê a zî Krîsiti batê azü gbê, tchetchê ndê tche wâ pâ arə gbê. Äwäpâ a voga Ndjapâ tê logbê logbê! *Amin*.

⁶ Änyîndê kâ to rê päkêdê tchêngbâ pö ma Ndjapâ wâ ämbänê? Âdêâbo kâko-a. Azü gbê ndê andjê wâ pâ mawo ndê Isarayêle, âdêâbo andjê kâ ndê âwâtê alège azü ndê Isarayêle nê-a. ⁷ Azü gbê ndê andjê wâ pâ mawo ndê *Abrahâmo*, âdêâbo andjê gbê kâ ndê âwâtê abechê ndê yê-a. Praâbalê Ndjapâ tö rê sê Abrahâmo päkêdê: «Lê köbosê *Izâke* kâ ndê mo gbo azü pâ mawo ndê zê ndê mê zâ bâlâ ndêkê kɛ andjê sê mö ††.»

⁸ Änyîndê kâ tö rê päkêdê âdêâbo abechê ndê Abrahâ-

† Nyê dî Aps 44.23. †† Nyê dî Jen 21.12.

mo zî andjê batê rê ndê azü gbê zî andjê kä ndê âwâtê abechê ndê Ndjapâ-a. Kütû andjanê ndê a zî andjê gundêssê bâlâ ndê Ndjapâ kä ndê âwâtê alêge abechê ndê yê. ⁹ Ndjapâ zâ bâlâ alême päkêdê: «Lâ ngü ngbânê batê anê âtê, mê kadje ngbâ mê ânyê *Sarâ* ziadje bechê tê köchê †.»

¹⁰ Âdêâbo kütû rê lâme balê-a, pö ndê Rebekä kä ndjê tâ: Tche zî abechê tê aköchê bichuû sê Izâke agü azê. ¹¹⁻¹² Dêkê Ndjapâ la tê yê kä ndê ânyikrê rê tê su yê ndêkê di azü. Tche dîâbo azü bëte kê mbo rê ndê andjê-a, praâbalê tche dî azü nê batê rê ndê su yê nyîndê nê. Tchetchê kä ndê âdi azü. Ndêkê nyisê nê pã Ndjapâ mbö rê gundêssê pö ma yê, tche tö rê sê Rebekä päkêdê: «Dokü bechê ndê zê mboadje kua tchâtchâ angi nê.» Ndjapâ tö pö nê dokütchê ndêkê pa Rebekä zi abechê nê ††. Dêkê abechê nê lâme wûn-abo sêkê mbo tchôtchô rê âdændjê ngbongbo rê-a. ¹³ Ârê kä ndê Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê: «Mê nyîndê *Jakôbo* ânyê su mê kôsê Ezawü ‡.»

¹⁴ Änyîndê kê tö rê atöko? Ndjapâ wâbo tê djîrê akrê? Âdêâbo kâko balê-a! ¹⁵ Kâko tche tö rê sê *Möyîze* päkêdê: «Mê wûn nyonyo akrê ndê më nyîndê kê wun nyonyo yê, ânyê kê mbo dâkâ tê akrê ndê më nyîndê kê mbo dâkâ tê yê ††.» ¹⁶ Bête rê ndê akrê nyîndê nê âdændjê bëte gbôgbô ndê tche mbô rê ânyê Ndjapâ mbô dâkâ tê yê? Âdêâbo kâko balê-a. Ndjapâ mbô dâkâ tê yê bëte rê ndê tche wûn nyonyo yê. ¹⁷ Âdê kâko ânyê lâ Mbêti Ndjapâ, Ndjapâ tö ndjê rê sê Faraön päkêdê: «Mê zâ mö Gbië ndêkê pa lâ köbosê zê, mê nyisê gbôgbô ndê më lakê mbo rê ânyê rê më za tchô gbê pã cho âtê ††.» ¹⁸ Kâko Ndjapâ wûn nyonyo akrê ndê tche nyîndê kê wun nyonyo yê, ânyê akrê ndê Ndjapâ nyîndê kê mbo rê pã su yê kpo, tche âmbo rê pã su yê kpo.

Mêrâ lakê wun nyonyo ndê Ndjapâ

¹⁹ Mô yuadje më päkêdê: «Ndê rê nê wâ kâko-ê, bëte giamâ ânyê Ndjapâ ka yi pö lâ küma azü? Tchabâ âwâ ndêkê kosê rê ndê Ndjapâ nyîndê nê?» ²⁰ Momö ndê akrê, mo dâ andê zê nê tchabâ ânyê kê gama zê la Ndjapâ? Lüsû ndê akrê sôâ rê la könô yê wâ ndêkê yu akrê ndê tche sôâ rê päkêdê: «Bête giamâ ka ndê mo sôâ më kâkê? †††» ²¹ Earê kê soa lüsû wâ ndêkê soa lüsû batê rê ndê su yê nyîndê nê. Kütû la tö nê lâme balê, tche söâ alüsû bichuû: Ngânê wâtê lüsû ndê kpülü, ngânê wâtê anê ndê a mbo rê lînê logbê logbê †††.

²² Ndjapâ nyîndê kê nyisê mêrâ ndê yê sê azü, ânyê kê nyîndê kê mbo rê pã andjê wunsê gbôgbô ndê yê. Tche rüätê su yê tê gbölösânê la azü ndê andjê wâ ndêkê gbo mêrâ ndê yê, ânyê kê wâ ndêkê gbo kê wa

ngbanga ndê yê. ²³ Tche mbö rê bëte tche nyîndê kê nyisê kê wa gbölö ndê yê sê azü ndê tche wûn nyonyo andjê. Azü nê wâtê azü ndê tche nyikrê andjê dokütchê ndêkê sê lâ *golowäre* ndê yê. ²⁴ Azü nê lâme dâ azê. Âdêâbo kütû lâ gbâtê ajuifu kä ndê tche ê azê-a, praâbalê tche ë ndjê azê lâ gbâtê andjanê ndê andjê wâbo wâtê ajuifu-î. ²⁵ Ndjapâ tö pö nê lâme lâ mbêti ndê earê ndêma Ndjapâ Ozê päkêdê:

«Azü ndê andjê wâbo wâ alême tê azü ndê më, më eadje andjê batê azü ndê më. Azü gö ndê më nyîabô nyîndê andjê, më eadje rê tê andjê pã azü gö ndê më nyîndê andjê tê gbölösânê.

²⁶ Sê tchô ndê a tö rê sê andjê päkêdê:

Nyê wâbo tê azü ndê më, kütû tchâme kä ndê azü eadje rê tê nyê pã abechê ndê Ndjapâ, tchetchê ndê tche za tchîsûwu sê azü §.»

²⁷ Âdê andê azü gö ndê Isarayêle, Ezayi mü pö pã andjê alême päkêdê: «Âdê rê ndê azü ndê Isarayêle ângba ndjê batê mindü tê maga gbölö ngü ngbro, kütû angânê lâ gbâtê andjê kä ndê âtcha lâ kuzü. ²⁸ Tê lège nê, pö ndê Gbölö Gbië tö rê, tchê mboadje rê nê gbê, wândâ wândâ pã cho âtê ††.» ²⁹ Ezayi tö ndjê rê alême päkêdê:

«Âdê Gbölö Gbië ndê tche sê pã arê gbê âtê, tche âkûabô abechê kü sê azê nyê-en, dêkê andê azê nê kâ nê, batê andê azü gö ndê Sodômo la Gomôro †††.»

Ajuifu wûn-âbo sê Tchôtchô Pö-a

³⁰ Kâko azê âto rê atöko? Angaâtê, azü ndê andjê wâbo wâtê ajuifu wâ djîrê lâ la Ndjapâ nê, bëte rê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ. Dêkê andjê pûâbo köbo nê alême ndêkê wa djîrê lâ la Ndjapâ-a. ³¹ Azü gö ndê Isarayêle pü köbo alême ndêkê wa djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê *ndië*, praâbalê köbo ndê ndië nê nyîsê nê sê andjê lâme, âyû tê andjê nê. ³² Sê köbo nê yü tê andjê bëte giamâ? Bête rê ndê andjê nyîndê kê wa djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê atchôtchô rê ndê andjê mbo rê. Andjê pûâbo köbo ndêkê wa djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê su andjê ndê andjê zâ rê sê Ndjapâ-a. Andjê güte da andjê tê täme ndê âmbo rê pã azü te tâ, ³³ ndê Mbêti Ndjapâ tö pö ndê nê alême päkêdê:

«Nyê wûnsa rê, më nyikrê ngâ täme lâ gö ndê *Siyön* ndê âmbo rê pã akrê te tâ. Gbölö täme lâme göä azü göä ††. Praâbalê akrê ndê tche zâ su yê sê tchê, ganô mboabô ndjê tchê tee-a.»

† Nyê dî Jen 18.10,14. †† Nyê dî Jen 25.23. ‡ Nyê dî Mal 1.2-3. ††† Nyê dî Eki 33.19. ††† Nyê dî Eki 9.16.

†††† Nyê dî Eza 29.16; 45.9. ††††† Nyê dî Jer

§ Nyê dî Oze 2.25; 2.1. ††††† Nyê dî Eza 10.22-23. ††††† Nyê dî Eza 1.9.

§††††† Nyê dî Eza 28.16.

10 Arêmä, rə ndê më nyîndê nê la su më gbê ânyê kê to pö sê Ndjapâ tê pö ndênê, wä ndêkê pa ajuifu tcha lê kuzü. ² Bête rə ndê më wûnsê nê ânyê kê to pö ndênê dâ anê ndê ajuifu wä la gɛ ndêkê mbo kua Ndjapâ tê gbölösênê. Praâbalê andjê wûn-âbo sê lège köbo ndêkê mbo rê sê tchê-a. ³ Köbo ndê Ndjapâ nyîkrə rê ndêkê pa akrə za rê ânyê kê wa djîrê lî la yê, ajuifu wûn-âbo sênê-a. Andjê nyîkrə andê andjê köbo nê, ânyê kê kôsê köbo ndê Ndjapâ nyîkrə rê ndêkê pa akrə za rê ânyê kê wa djîrê. ⁴ *Krîsiti* mbö rê ânyê *ndië* ndê Möyîze wûtu tê manê. Käko azü gbê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ wä djîrê lî la yê.

Ndjapâ nyîndê kê tcha azü gbê lî kuzü

⁵ Möyîze la tê yê mbö mbëtî pâ köbo ndêkê wa djîrê lî la Ndjapâ päkêdê: «Akrə ndê tche mbö rə gundêssê ndië, tchê wadje la tchîsûwu lî köbosê nê †.» ⁶ Praâbalê köbo ndêkê wa djîrê lî köbosê kê za su sê Ndjapâ wä kâkê: «Amö toabö rê tî bhâtê su zê päkêdê: Tchabâ kä ndê âkengadje atê lafö?» Âdê mo âtö rê käko, dèkê mo nyîndê kê jre la Krîsiti atê bêche. ⁷ Amö toabö ndjê rê tî päkêdê: «Tchabâ kä ndê âli atêlê dju cho?» Âdê mo âto rê käko, dèkê mo nyîndê kê za Krîsiti lî gbâtê akuzü ndêkê wutu la tchê êsûwu. ⁸ Pö nê tî rê päkêdê: «Pö nê wä ndola mö, kê wä lî ma zê ânyê kê wä lî su zê ††.» Pö nê lîme wätê pö ndêkê za su sê Ndjapâ, ârê kä ndê ârâ mu rê. ⁹ Âdê mo âto rê la ma zê päkêdê: «Jezü wätê Gbölö Gbië», ânyê kê gâmba rê la su zê ndê Ndjapâ jô tchê lî kuzü, mô tchadje lî kuzü. ¹⁰ Âdê akrə âza su yê gbê sê Jezü, tche wä nê tî djîrê akrə lî la Ndjapâ. Âdê tche âto pö ndê ngbongbo rə ndê yê la ma yê, tchê tchadje lî kuzü. ¹¹ Mbëtî Ndjapâ tî rê päkêdê: «Akrə balê balê ndê tche zâ su yê sê tchê, ganö mboabö tchê tee-a ‡.» ¹² Käko ajuifu la azü ndê andjê wâbô wätê ajuifu wä balê. Gbölö Gbië ndê andjê wä balê. Tche kü atchôtchö arə sê azü ndê andjê e tchê. ¹³ Bête Mbëtî Ndjapâ tî rê päkêdê: «Azü gbê ndê andjê eadje rə Gbölö Gbië, andjê tchadje lî kuzü ††.» ¹⁴ Atöko kä ânyê azü e Gbölö Gbië ndê andjê zâbô su andjê zâ sê tchê? Atöko kä ânyê andjê za su andjê sê Gbölö Gbië ndê andjê djêâbô pö ndê yê djê? Atöko kä ânyê andjê dje pö ndê yê ndê akrə ndêkê mu pö nê wâbô wä? ¹⁵ Atöko kä ânyê azü mu pö nê ndê a wân-âbô andjê wân? Mbëtî Ndjapâ tî rê päkêdê: «Äwätê tchôtchö rə ndêkê wun kê nê ndê a-earê kê mu *Tchôtchö Pö*‡‡.» ¹⁶ Praâbalê âdêâbô azü gbê kä ndê âgamba Tchôtchö Pö nê-a. Bête rê kä Ezayi tî rê päkêdê: «Gbölö Gbië, tchabâ kä ndê âgâmba pö ndê ârâ mü rê †††?» ¹⁷ Käko lî köbosê kê mu pö kä ndê azü

† Nyê dî Lev 18.15. †† Nyê dî Det 9.4; 30.12-14. ‡ Nyê dî Eza 28.16, ††† Nyê dî Jow 3.5. ††† Nyê dî Eza 52.7. ††† Nyê dî Eza 53.1,

za su andjê sê Ndjapâ. Kä mu pö nê wätê kê mu pö ndê Krîsiti sê azü.

¹⁸ Käko më yü tchö päkêdê: Azü ndê Isarayële djêâbo pö ndê a mü rê lîme? Tê lège nê, andjê djê rê nê gbê. Mbëtî Ndjapâ tî rê päkêdê:

«Azü djê tchêlê gî azü kê mu pö pâ cho âtê gbê.

Azü ndê andjê sê bhâtê ma tchêpâ cho djê ndjê pö ndê a mü rê ††.»

¹⁹ Më kä yü tchö päkêdê: Azü ndê Isarayële djêâbo tchêlê pö âtê dâmba nê? Ndjapâ tî rê alême nê lî ma Möyîze päkêdê:

«Mê mboadje rê ânyê nyê wa la gbölö su tê azü ndê andjê wâbô wätê alège azü pâ mawo ndê andjê.

Mê mboadje rê pâ su nyê kɛ nyê tê azü pâ mawo ndê andjê wûn-âbô sê rə wûn-î †.»

²⁰ Ezayi wâbo la wa-a, kê tî rê päkêdê:

«Azü ndê andjê pûâbô köbo më pû-î, andjê kä ndê âgbô më.

Azü ndê andjê yûâbo kü pö ndê më yû-î, andjê kä ndê më nyisê tê më sê andjê.»

²¹ Praâbalê pâ pö ndê azü gö ndê Isarayële, Ndjapâ tî rê päkêdê:

«Logbê, më yî könô më sê azü gö ndêkê pa andjê nê, praâbalê azü nê wätê a-earê kê kosê pö, kê wä ndjê tê azü ndê küma andjê kpö ††.»

Ndjapâ gbôâbo tê azü ndê Isarayële-a

11 Käko më yü tchö päkêdê: Ndjapâ gbôtê azü gö ndê yê nê? Âdêâbo käko-a! Bête mëmê la tê më, më wätê akrə ndê Isarayële lî bûngrî ndê *Abrahâmo*, pâ mawo ndê Bejamên. ² Ndjapâ gbôâbo tê azü ndê yê ndê tche dî andjê dokütchê alême-a. Nyê wûn-âbo sê pö ndê Mbëtî Ndjapâ tî rê päkêdê: *Elie* sê lakê dî tchêlê ma yê sê Ndjapâ, tê pö ndê kê mbo rə ndê azü ndê Isarayële? ³ «Gbölö Gbië, andjê wön *a-earê ndêma* zê, kê ndîndrî ndjê tchêlê *agbalâka* ndê zê nê. Mëmê balê kä ndê âsê ngbânê ânyê andjê nyîndê kê won më †††.» ⁴ Praâbalê Ndjapâ tî rê ndênê sê tchê atöko? Tche tî rê päkêdê: «Mê bâte azü sâke mindûu manê bîchuû (7 000) bëte më la tê më, andjanê ndê andjê gûteabô gûte tchâtchâ ndjapâ ndê Bââl ††.» ⁵ Angêta âtê, rə nê wä ndjê käko-ê. Adî angâ azü ndê Isarayële kä tâ ndê Ndjapâ dî andjê lî köbosê tchôtchö su yê. ⁶ Ndjapâ dî andjê lî köbosê tchôtchö su yê, âdêâbo bëte arə ndê andjê mbô rê-a. Âdê rə nê âwabô wä käko-ê, dèkê tchôtchö su ndê Ndjapâ nê wâbo tê tchôtchö su-a.

⁷ Pö âtê nyîndê kê to rê atöko? Rə ndê azü ndê Isarayële pû rê, andjê gbôâbo rê-a. Kütû andjanê ndê Ndjapâ dî andjê kä ndê âgbô rê. Andê adî nê, andjê wâbo la gbôgbô ndêkê dje tchêlê pö nê-a. ⁸ Batê rê ndê Mbëtî Ndjapâ tî rê päkêdê: «Ndjapâ kitê köbo tê

††† Nyê dî Aps 19.5. † Nyê dî Det 32.21. †† Nyê dî Eza 65.1-2. ††† Nyê dî 1 Agbi 19.10,14. ††† Nyê dî 1 Agbi 19.18.

kê wunsê rə ndê andjê. La andjê wâbo ndêkê wun tchô la rê-a. Tü andjê wâbo ndêkê dje pö la rê-a. Ndjapâ gbötê andjê kâko zoo angêta âtê †.»⁹ *Davîdi* tö ndjê rê päkêdê:

«Äwäpä kîzî ndê andjê watê kû ndêkê kə andjê,
âdændjê gbânda ndêkê kə andjê,
âdændjê ngâ rə ndê âmbo rê pä andjê te,
rə ndê andjê gbo rê ngbâ ngbongbo rə ndê andjê kâ lâme.

¹⁰ Äwäpä andjê watê a-earê föla,
andjê ka wun bata tchô wûn balê-ê;
amö mbo rê ndêkê pa vro andjê dro tchê drö logbê ††.»

¹¹ Më yû tchô päkêdê: Ndê ajuifu gûte da andjê ânyê kâ tê lâme, andjê tê nê tratalê? Ädêâbo kâko-a! Praâbalê lâ köbosê kê mbo ngbongbo rə ndê ajuifu, azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu tchâ lâ kuzü. Ndjapâ mbö rê kâko ndêkê pa ajuifu mbo gbölö su tê andjê.

¹² Bête rê ndê ajuifu kôsê kê dje pö ma Ndjapâ, azü pä cho âtê gbö atchôtchô rê tê gbölösênä. Lê köbosê kê te ndê andjê, azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu gbö ndjê atchôtchô arê tê gbölösênä. Ädê rə nê âwa kâko, lo nê ndê ajuifu ka gbê pu Ndjapâ, atchôtchô arê nê kâ roabö masênä tee?

Azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu tchâ lâ kuzü

¹³ Angaâtê, nyënyê ndê nyê wâbô wâtê ajuifu, nyënyê kâ ndê më to pö sê nyê âtê. Më wâtê *badjângele* ndê andjanê ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Bête rê kâ ndê më lusê kua ndê më, ¹⁴ ndêkê mbo rê pä azü pä mawo ndê më ajuifu wa la gbölö su ânyê më tcha angânê lâ gbâtê andjê lâ kuzü. ¹⁵ Ndê Ndjapâ gî ajuifu bhâchi lâme, ârê kâ ndê âmbô rê pä tchôtchô kê sê kangbâ yê lâ gbâtê azü pä cho âtê la Ndjapâ. Ädê Ndjapâ âka la ajuifu ndrotê yê, rə nê âwa atöko? Rə nê âwa batê andê azü ndê andjê tchü ânyê kâ jô!

¹⁶ Ädê a âkə adokü mâpa ngbî bête Ndjapâ, adî mâpa nê gbê watê andê ye nê. Ädê akrê âza chëchê da yö sê Ndjapâ, amatö yö nê gbê wä ndjê tê andê ye nê.

¹⁷ Azü ndê Isarayêla wä batê yö ndê olivi lâ kîndî, ndê a kû angâ amatö yö nê. Praâbalê momö, mö wä batê matö yö ndê olivi ndê güsü, a zä mö ânyê kâ pî mö lâ gbâtê adî amatö yö ndê âwâtê yö lâ kîndî nê. Angaâtê, mo wä ndjê ndêkê gbo tchôtchô rə batê amatö yö lâ kîndî nê, bête ngü ndê âtö ânyê kâ kênga lâ chëchê da yö nê. ¹⁸ Bête rê kâ ndê, momö ndê mo wâbô wâtê juifu, amö bhiabö gogo zä bhî päkêdê momö kâ ndê ârö amatö yö ndê a wä rê lâme-ê. Mo nyîndê kê bhi gogo zä? Äwäpä mo wunsê nê pä mo wä kütü tê mbämbä matö yö. Ädêâbo momö kâ ndê âzâ chëchê da yö nê-a, praâbalê chëchê da yö nê kâ âkê zâ mö.

† Nyê dî Det 29.3; Eza 6.10. †† Nyê dî Aps 69.23-24

¹⁹ Mô toadje rê sê më päkêdê: «A wä amatö yö nê ndêkê pa a pi më lâ kpâlâ nê.» ²⁰ Äwâtê lêge nê. A wä amatö yö nê bête rê ndê andjê zâbô su andjê zâ sê Ndjapâ-ê. Andê zə nê, gbö mö kâ po tê yö nê bête mo zä su zä sê Ndjapâ nê. Kâko âwâbo pä mo bhi gogo zə-a, praâbalê äwäpä la zə gbo-ê. ²¹ Tê lêge nê, ndê Ndjapâ wä alêge matö yö nê lâme, momö ndê zə nê kâ ndê Ndjapâ batadje mö? ²² Wunsaâ, Ndjapâ nyîsê dâkâ ndê yê, kâ wä ndjê tê Ndjapâ ndê tche wa ngbanga. Tche wä ndjê ngbanga pä azü ndê andjê tê, praâbalê tche mbö dâkâ bête mö ndê gbö mö ndêpo lâ dâkâ nê. Ärê âdêabö dê kâko, momö ndjê, a âwa mö batê ngâ matö yö. ²³ Andê ajuifu, âdê andjê âgbotê gbögbö su andjê, tchê piadje andjê pä yö nê bête Ndjapâ wä la gbögbö ndêkê kâ pi andjê êngbânê. ²⁴ Momö ndê mo wâbô wâtê juifu lâme, mo wä batê matö yö ndê olivi ndê güsü, ndê Ndjapâ wä rê ânyê kâ pî rê êtê yö ndê olivi ndê kîndî, dëkê köbo ndêkê mbo rê dêâbo rê lâme-a. Ajuifu wä batê lêge matö yö ndê olivi ndê kîndî. Ndê Ndjapâ wä ndêkê za matö yö ndê kîndî ndêkê pi rê pä yö ndê yê la tê yê, âwâbo tê mömö rə bhândê yê?

Azü ndê Isarayêla kadje pu Ndjapâ

²⁵ Arêmä, më nyîndê nê pä nyê wunsê apö ndê Ndjapâ ndê âwâ lâ küwü nê, ânyê kê wun-abö tê nyê wûn batê a-earê kê wunsê rə-ê. Angâ azü ndê Isarayêla âkoadje sêkê dje tchêlê pö zoo lo nê ndê adî azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ka pu Ndjapâ. ²⁶ Kâko ânyê azü ndê Isarayêla gbê tcha lâ kuzü, batê rê ndê Mbëtî Ndjapâ tô rê päkêdê:

«Earê kê ji azü lâ yûkü toadje bhâ *Siyön* ânyê kê nê, tchê jiadje angbongbo rə gbê lâ gbâtê azü pä mawo ndê *Jakôbo*.

²⁷ Wunsa *madî* ndê ârê drö rê la andjê kâ âtê, âdê më âji angbongbo rə ndê andjê †.»

²⁸ Ajuifu kôsê *Tchôtchô Pö* nê ânyê kâ wâtê azü ndê su andjê kôsê Ndjapâ. Rə nê wä kâko ndêkê pa Ndjapâ mbo dâkâ tê nyê ndê nyê wâbô wâtê ajuifu. Praâbalê Ndjapâ dî ajuifu ndêkê pa andjê watê azü ndê yê, ânyê kâ nyîndê andjê bête araâta andjê. ²⁹ Tê lêge nê, âdê Ndjapâ âza ngâ rə sê akrê nê, tchê kâ ka bata ndêkê za rə nê tchânê akrê nê tee-a. Ädê Ndjapâ âe ngâ akrê nê, tchê kâ ka bata ndêkê kosê akrê nê tee-a.

³⁰ Dokêtchê alême, azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu djêâbo pö ma Ndjapâ-a. Angaâtê, Ndjapâ wûn nyonyo nyê bête ajuifu djêâbo pö ma yê-a. ³¹ Andê ajuifu, rə nê âwadje ndjê kâko-ê. Angaâtê, andjê djêâbo pö ma Ndjapâ-a, kâko kâ ndê Ndjapâ wûn nyonyo nyê. Kâko andê tchô angêta, Ndjapâ wä ndjê ndêkê wun nyonyo andjê. ³² Tê lêge nê, Ndjapâ mbö rê ânyê azü gbê wä batê a-earê kânga bête rê ndê andjê kôsê kê dje pö ma yê. Tche mbö rê kâko ndêkê wun nyonyo azü gbê.

‡ Nyê dî Eza 59.20-21; 27.9.

Ndjapä wä gbölö

³³ Tê lège nê Ndjapä wä gbölö! Kûma yê kä lanë, ânyê tche wunsê rə tē gbölösênë. Tchabâ âwâ ndêkê wunsê köbo kê wa ngbanga ndê yê? Tchabâ âwâ ndêkê wunsê pö bhâtê su yê? ³⁴ Mbëti Ndjapä tö rê päkêdê:

«Tchabâ kä ndê âwûnsê pö bhâtê su Gbölö Gbië?
Tchabâ âwâ ndêkê za wängö sê tchê ?»

³⁵ Tchabâ âzâ rə dokütchê sê Ndjapä ndêkê pa tche ka la rê sê tchê ngbânê †?»

³⁶ Rə gbê tö bhândê Ndjapä, rə gbê wä lâ köbosê yê, rə gbê wä bëte tchê. Azê vöga tchê logbê logbê! *Amin.*

Täfo kê sê la Krísiti

12 Arêmä ndê mē, batê rê ndê Ndjapä wûn nyonyo azê lâme, mē yûkû nê sê nyê ndêkê pa nyê zatê nyê gbê sê Ndjapä batê *ngela* ndê a wä rê sê Ndjapä, ngela ndê âwâ ngbî, kê wâtê tchôtchô nê ânyê kê fû tê yê. Lège köbo ndêkê pa nyê voga Ndjapä la rê kä lâme. ² Äwäpä kê sê ndê nyê wabô wä batê andê azü pâ cho âtê-ê. Praâbalê nyê gbôtê köbo sê Ndjapä, tche mbo täfo rə lâkê sê ndê nyê, kê za täfo kê wunsê rə sê nyê. Käko nyê wun-adjê sê rə ndê tche nyîndê nê: Rə ndê âwatê tchôtchô nê, rə ndê âfû tê yê, rə ndê âdâka gbê.

³ Ndjapä mbô tchôtchô su tê mē. Bête rê kä ndê, mē nyîndê kê to rê sê nyê balê balê gbê, äwäpä nyê wun-abô tê nyê wûn batê agbölö azü-î. Praâbalê nyê wüntê nyê batê ambämbä azü, gundêsê rə ndê Kpîki Yîngö za rê sê akrê balê balê. ⁴ Tê lège nê, tê akrê wä kütü balê, praâbalê atchâme-tê yê ngbângbä. Atchâme-tê akrê nê mbôabo kua gbê lâ köbo nê balê-a. ⁵ Azêzê ndjê gbê, azê wä ndjê käko. Ndê azê ngbângbä lâme, azê wä batê tê akrê balê lâ köbosê nê ndê azê wä balê la *Krísiti*. Azê wä balê la angâ azê lâ gbâtê azê, ânyê akrê balê balê lâ kpâlâ yê, tche wä batê atchâme-tê akrê. ⁶ Ndjapä kü arê ndê Yîngö ngbî ngbî sê azê lâ köbosê tchôtchô su yê. Ädê ngâ akrê âwa la rə ndê Yîngö ndêkê to pö batê earê ndêma Ndjapä, äwäpä tche tö pö nê gundêsê kê za su yê sê Ndjapä. ⁷ Ädê ngâ akrê âwa la rə ndê Yîngö ndêkê mbo kua, äwäpä tche mbo kua nê. Akrê ndê tche wä la rə ndê Yîngö ndêkê nyisê rə, äwäpä tche nyisê rə. ⁸ Akrê ndê tche wä la rə ndê Yîngö ndêkê za gbôgbô tê su azü, äwäpä tche za wängö. Akrê ndê tche kə arê sê azü, äwäpä tche kə arê nê la tchôtchô su yê. Akrê ndê tche sê tê kûma azü, äwäpä tche zä su yê gbê tê kua nê. Akrê ndê tche wun nyonyo a-earê yûkû, äwäpä tche mbo rê la mômô tê ma yê.

⁹ Äwäpä azê nyîndê angâ azê la su azê balê. Nyê kpê tê ngbongbo rə, kê zatê nyê lâ rə ndê âwatê tchôtchô

† Nyê dî Eza 40.13. †† Nyê dî Job 41.3.

nê. ¹⁰ Nyê nyîndê angâ nyê lâ gbâtê nyê la su nyê gbê. Äwäpä akrê balê balê pu köbo ndêkê lusê ngâ yê.

¹¹ Nyê mböäbô gbigbi mbô, nyê zä gbôgbô ndê nyê gbê ndêkê mbo rê la kua ndê Gbölö Gbië, nyê mbô kua nê la su nyê gbê. ¹² Nyê wä la mômô bëte rə ndê nyê zä su nyê ndêkê krê bëte rê. Nyê rüätê su nyê lâ arê nyonyo. Nyê gböäbô gbôtê kê to pö sê Ndjapä logbê.

¹³ Nyê mbô rê la azü ndê Ndjapä ndê andjê wäbô wä la rə-ê. Äwäpä gbô nyê ndêpo lakê mbo rê la azü ndê andjê nê pu nyê.

¹⁴ Nyê yü Ndjapä ndêkê pa tche e tchôtchô pö pâ azü ndê andjê mbo nyê la yûkû, nyê yûkû nê sê Ndjapä pâ tche e tchôtchô pö pâ andjê ädêabo pâ tche dra ndê andjê-a. ¹⁵ Nyê wä la mômô la azü ndê andjê wä la mômô, nyê kî la azü ndê andjê kî. ¹⁶ Nyê djêtê nyê lâ gbâtê nyê la angâ nyê. Nyê wäbô wä la gə agbölö rə-ê, praâbalê nyê zä su nyê pâ arê ndê azü luabô sênê lü-î. Nyê wûn-äbô tê nyê wûn batê azü ndê kûma andjê wä lanê-ê.

¹⁷ Nyê mböäbô ngbongbo rə mbô tê ngâ akrê bëte rê ndê tche mbô ngbongbo rə tê nyê-ê. Nyê zä su nyê ndêkê mbo tchôtchô rə tchâtchu azü gbê. ¹⁸ Ädê köbo âwa tâ, lâ köbosê gbôgbô ndê nyê wä la rê, äwäpä nyê wa la ziti su la azü gbê. ¹⁹ Arêmä ndê mē ndê mē nyîndê nyê tê gbölösênê, ädê ngâ akrê âmbo ngbongbo rə tê nyê, nyenyê la tê nyê nyê giäbô tchêngbâ ngbongbo rə nê gî sê tchê-ê. Praâbalê nyê gbôtê köbo tê mêrê ndê Ndjapä ndêkê mbo rə tê azü nê, bëte lâ Mbëti Ndjapä, Gbölö Gbië tö rê päkêdê: «Mêmê kä ndê âsê lâ kpâlâ akrê ndê a mbô ngbongbo rə tê yê, ânyê kê gi ndjê ngbongbo rə sê akrê nê lâme, mêmê kä ndê âmbo ngbongbo rə tê akrê, gundêsê ngbongbo rə ndê yê.» ²⁰ Mbëti nê kä tö rê päkêdê: «Ädê gə ânyu earê kê kosê zê, amö za kîzî sê tchê, tche zî rê. Ädê gə ngü ânyu tchê, tu ngü sê tchê, tche ndjô rê. Ädê mo âmbo tâ käko, rə nê âwa batê jîwo kä ndê mo hra rê atêpâ kûma yê †.» ²¹ Äwäpä pâ ngbongbo rə ropâ zê-a, praâbalê amö watê akrê ndê tche rôpâ ngbongbo rə lâ köbosê tchôtchô rə ndê mo mbo rê.

Nyê djê ma agbölö azü gö

13 Äwäpä akrê balê balê dje ma agbölö azü gö, bëte kûmändemä gbê tö bhândê Ndjapä. Agbölö azü gö, Ndjapä kä ndê âkê andjê pâ ngendê kûmändemä nê. ² Käko akrê ndê tche kôsê kê dje ma agbölö azü gö, dèkê tche kôsê rə ndê Ndjapä nyîkrê rê nê. Azü ndê andjê kôsê kê dje ma agbölö azü gö, andjê la tê andjê âmbo rê ânyê ngbanga te lâ kûma andjê.

³ Akrê ndê tche mbô tchôtchô rə, wawa azü kûmändemä mboabô tchê tee-a. Praâbalê akrê ndê tche mbô ngbongbo rə, tchetchê kä ndê wawa azü kûmändemä mbo tchê. Ädê mo ânyîndê nê pâ wawa

‡ Nyê dî Det 32.35; Apv 25.21-22.

agbölo azü gö mboabô mö mbô-ê, äwäpä mo mbo tchôtchô rə ânyë andjê to tchôtchô pö ndê zë. ⁴ Ndjapä kü agbölo azü gö nê batê a-earê kua ndê yê ndêkê mbo rə ânyë mo mbo tchôtchô rə. Praâbalë ädä mo âmbo ngbongbo rə, äwäpä mo mbo wa andjê, bëte gbôgbô ndê andjê wä la rə ndêkê wa ngbanga lê küma azü lâme, äwäbo ämbänä-a. Ädä andjê äsê lakê wa ngbanga, andjê kä lakê mbö kua ndê Ndjapä ndêkê mbo rə ânyë mërâ ndê Ndjapä te pä a-earê ngbongbo rə. ⁵ Bëte rə kä, äwäpä nyë dje ma agbölo azü gö. Nyë mböäbô rə mbö kütü ndêkê kpe tê mërâ ndê Ndjapä lâme-ê, praâbalë nyë mbö ndjê rə bëte rə ndê nyë wünsê nê bhâlê kê ri tchêlê su nyë pä rə nê wä lê köbo nê.

⁶ Djusänê ndê nyë yo ndjê lapöo bëte rə kä. Bëte a-earê kê pala makêche-lapöo, Ndjapä kä ndê âkê andjê ndêkê pa andjê mbo kua nê lê köbo nê. ⁷ Äwäpä rə ndê akrê balë balë wä ndêkê gbo rə, nyë zä rə sê tchê. Nyë yö lapöo tchânê a-earê kê pala makêche-lapöo. Nyë yö ndjê lapöo ndê arê ndê nyë tchânê azü ndê äwä ndêkê pa nyë yo rə tchânê andjê. Nyë lüsê azü ndê äwä ndêkê pa nyë lusê andjê.

Kê nyindê angâ andjê lê gbâtê andjê

⁸ Äwäbo pä ngâ geda ndê akrê balë wa lê küma nyë-a. Praâbalë kütü geda ndêkê nyindê angâ nyë lê gbâtê nyë. Akrê ndê tche nyindê angâ yê, tche mbö arê gbê ndê ndië yûkû nê. ⁹ Andië ndê Ndjapä tö rə päkêdê: «Amö puabô êchê ädändjê köchê ndê akrê pû-î, amö won-abô akrê wôn-ê, amö ziabô ngbä zî-î, amö mboabô gɥ rə ndê akrê mbô-ê.» Andië lâme la adî andië nê gbê wä balë lê ndië ndê âtô rə päkêdê: «Amö nyindê ngâ zë batê rə ndê mo nyindê tê zë la tê zë.» ¹⁰ Ädä ngâ akrê ânyindê ngâ yê, tchê mboabô ngbongbo rə tê ngâ yê nê tee-a. Bëte rə kä, akrê ndê tche nyindê ngâ yê, dëkê tche mbö arê gbê ndê ndië yûkû nê.

Nyë sê tchêchêchê bëte kê ka ndê Krîsiti

¹¹ Nyë wünsê lo nê ndê azê sê la rə âtə nê. Lo ndêkê pa nyë jo lê lö kä. Lo nê ndêkê pa Ndjapä tcha azê lê kuzü ndô nê, lo nê ndô nê kê rô anê ndê azê zä su azê alême sê Krîsiti. ¹² Tchô bü alême gasa-ë, tchô ndô tâkê kra nê. Käko azê gbötê köbo kê mbo ngbongbo rə ndê tchêlê bütchî. Azê kü arê küü ndê a mbo rə la kua la tchêdalo. ¹³ Äwäpä kê mbo rə ndê azê wa lê köbo nê djîrê batê andê azü ndê andjê mbo rə la tchêdalo. Azê zîäbô rə zî kê ndjoabô rə ndjô âro masênê-ê. Azê mböäbô ngbongbo rə mbô-ê, kê puabô êchê ädändjê köchê ndê akrê pû-î. Azê pöäbô pô-ê, kê wabô wä la gbölo su-ê. ¹⁴ Praâbalë nyë zä kütü Gbölö Gbië Jezü Krîsiti êtê nyë batê rə küü ndê nyë. Nyë gbö bata

gbö tê köbo sê angbongbo gɥ su nyë ndê âmbo rə pä nyë mbo angbongbo rə gundêsê nê lâme-ê.

Nyë jêndeabô angâ nyë jênde-ê

¹⁴ Akrê ndê tche zä su yê sê Ndjapä ânyë kë kpôkpoabô tê yê kpôkpo-ê, äwäpä nyë za tchê. Nyë jêndeabô tchê jênde-ê, bëte apö ndê tche ri sênê bhâtê su yê ânyë kë wün andê ye pä äkä lê köbo nê lâme. ² Ngâ akrê ndê tche zä su yê sê Ndjapä wün andê ye nê päkêdê anyë wä ndêkê zi arê gbê. Praâbalë ngâ akrê ndê tche zä su yê sê Ndjapä ânyë kë kpôkpoabô tê yê kpôkpo zî andê ye nê kütü akükû-gûsü. ³ Akrê ndê tche zi arê gbê, äwäbo pä tche wun akrê ndê tche zi kütü angâ rə batê ngâ akrê ndê tche wâbô wâtê ngâ rə-a. Akrê ndê tche zi kütü angâ rə, äwäbo pä tche jende akrê ndê tche zi arê gbê-a, bëte Ndjapä zä ndjê akrê ndê tche zi arê gbê batê akrê ndê yê. ⁴ Mo dä andê zë nê tchabâ ânyë kë jende earê kua ndê ngâ akrê ngbî? Ädä gbö tche äwa lafô ädändjê rə ndê tche tê, äwün kütü gbölo akrê ndê yê. Gbö tchê sæadje lakê krɥ lafô bëte Gbölö Gbië wä la gbögbö ndêkê mbo rə pä tche krɥ po lafô.

⁵ Ngâ akrê wün ngâ lö batê gbölö lö ndê ârô adî nê. Ngânê wün andê ye nê alö nê gbê kütü balë lê köbo nê. Äwäpä akrê balë balë wunsê nê tê lège nê pä pö bhâtê su yê lâme wä lê köbo nê. ⁶ Akrê ndê tche wün ngâ lö batê gbölö lö ndê ârô adî nê, tche mbö rə käko ndêkê lusê Gbölö Gbië. Akrê ndê tche zi arê gbê, tche zî rə ndêkê lusê Gbölö Gbië, bëte tche zä ayîabâ sê Ndjapä. Akrê ndê tche zi angâ rə, tche mbö rə käko ndêkê lusê Gbölö Gbië, bëte tchetchê ndjê gbê tche zä ayîabâ sê Ndjapä. ⁷ Bëte ngâ akrê balë lê gütê azê sêäbo la türê la bëte tê yê la tê yê-a, ânyë ngâ akrê balë tchûäbo bëte tê yê la tê yê-a. ⁸ Bëte ädä azê ändəpo la türê la azê, azê sê bëte Gbölö Gbië. Ädä azê ätchu, azê tchü bëte Gbölö Gbië. Bëte rə kä, ädä azê sê pä cho ätê ädändjê rə ndê azê tchü, azê wâtê azü ndê Gbölö Gbië. ⁹ Krîsiti tchü, la tchêngbâ nê tche jô ndêkê watê Gbölö Gbië ndê azü ndê andjê tchü la azü ndê andjê sê la türê la andjê. ¹⁰ Praâbalë momö, bëte gi-amâ kä ndê mo jende ngâ zê? Bëte giamâ kä ndê mo wun angâ zê batê azü ndê andjê wâbô wâtê ngâ rə-ê? Azê balë balë gbê, azê krɥadje tchâtchu Ndjapä ndêkê pa tche wa ngbanga ndê azê. ¹¹ Mbêti Ndjapä tö rə päkêdê:

«Mëmê, Gbölö Gbië ndê më wä la türê la, më dëba päkêdê:

Azü tchêbêche gbê gɥteadje tchâtchâ më, ânyë azü gbê vogadje mëmê Ndjapä †.»

¹² Käko akrê balë balë ätoadje rə la ma yê sê Ndjapä pö ndê arê gbê ndê tche mbö rə.

† Nyë dî Eza 45.23.

Amö mboabô rê mbô pä ngâ zë te-ê

¹³ Azë gbötê kê jende tê azê lê gbâtê azê-ê. Praâbalë rë ndê nyë wâ ndêkê nyikrë rê tê su nyë kâ âtë: Nyë kôsê kê za täme lê köbo ngâ nyë âdëndjê rê ndêkê mbo rê pä tche te lê ngbongbo rë-ê. ¹⁴ Lê köbo ndêkê wa balë la Gbölö Gbië, ndê më wâ balë la tchê lême, më wünsê në nê tê lége në pä ngâ rë balë ndê âwâ la tê yê tê rë kâkpö balë wâbo-a. Praâbalë âdë ngâ akrë âwun ngâ rë batê ngbongbo rë, rë në lême wâtê ngbongbo rë kütü lê la akrë në lême. ¹⁵ Âdë ngâ kizî ndê mo zî rê lê la ngâ zë ânyë âzâ nyonyo tê su yê, ânyisê në pä mo mbôâbo rë lê köbosê kê nyindê ngâ-a. Akrë ndê Krísiti tchü bëte tchê, âwâbo pä mo ndi köbo yê bëte pö ndê kizî-a. ¹⁶ Rë ndê nyë wün rê batê tchôtchô rë lê la nyë, âwâbo pä nyë mbo rê pä rë në lême za köbo sê angâ azü ndêkê wun rê tê ngbongbo rë-a. ¹⁷ *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ* wâbo ndêkê zi kizî âdëndjê ndêkê ndjo rë-a, praâbalë äwâ ndêkê mbo rë djîrê, ndêkê sê la ziti su la mômô ndê *Kpîki Yingö* za rê sê akrë. ¹⁸ Akrë ndê tche mbô kua la Krísiti kâko, tche däka tchâtchu Ndjapâ ânyë azü nyindê pö ndê yê.

¹⁹ Kâko äwäpä azë pü köbo rë ndê ânë la ziti su la rë ndê âmbo rê pä azë kpokpo tê azê lê gbâtê azê lê köbosê kê za su azë sê Ndjapâ. ²⁰ Amö ndiabô kua Ndjapâ ndi bëte pö ndêkê zi rë-ê. Tê lége në, akizî gbê wâtê tchôtchô në. Praâbalë âdë köbo äyu tê ngâ akrë bëte kizî ndê mo zi rê, dëkê kê zi kizî ndê zë në wâtê ngbongbo rë në. ²¹ Rë ndê âfû wâ pä mo ziabô gûsû zî-ê, kê ndjoabô pî ndjô-ê, kê gbotê köbo ndêkê mbo angâ arë gbê ndê âmbo rê pä köbo yu tê ngâ zë. ²² Rë ndê mo wünsê në tê lége në bhâtê su zë pä arë në lême, äwäpä pö në wâ lê gbâtê zë la Ndjapâ. Mômô kâ tê akrë ndê tche nyindê kê mbo ngâ rë ânyë su yê wâ la ziti su. ²³ Praâbalë akrë ndê tche zî ngâ rë ânyë kê wâ la su bibichuü pä kê zi rë në lême, akrë lême Ndjapâ wâ ngbanga lê küma yê në. Tê lége në, tche mbôâbo rë gundê sê kê za su yê sê Ndjapâ-a. Rë gbê ndê akrë mbô rê ânyë su yê wâ bibichuü pânê, äwâtê ngbongbo rë.

Amö za mômô tê su ngâ zë

15 Azê ndê azë wâ la gbôgbô lêkê za su azë sê Ndjapâ, äwäpä pö ndê azü ndê andjê kpôkpoabô tê andjê kpôkpo-ê za su azë ânyë azë za könô sê andjê pä rë ndê andjê ri su andjê tâ; azë püâbô rë pü kütü bëte rë ndê âfû tê azê-ê. ² Äwäpä akrë balë balë lê gbâtê azê pu köbo ndêkê mbo rë ndê âfû tê angâ yê, tê pö ndê dâkâ ndê andjê, kâko ânyë andjê kpokpo tê andjê lê su andjê ndê andjê zâ rê sê Jezü. ³ Tê lége në, andê *Krísiti* rë ndê âfû tê yê la tê yê dââbo rë ndê tche pu rë-a, praâbalë batê rê ndê Mbëti Ndjapâ tô rê päkêdê: «Kê dro tchô ndê azü drö mö la rê lême gbê tê pä më

nê †.» ⁴ Apö gbê ndê a mbô rê alême lê Mbëti Ndjapâ, a mbô rê ndêkê pa azë wunsê rë lê köbo në. Kâko kâ ndê Mbëti Ndjapâ zâ köbo sê azë ndêkê ruatê su azë, ânyë azë gbo gbôgbô tê su azë ndêkê krë bëte rë ndê Ndjapâ tô pö ndênê lême. ⁵ Äfû pä Ndjapâ ndê tche mbo rê pä akrë ruatê su yê, kê gbo gbôgbô tê su yê, mbo rê pä nyë djetê nyë lê gbâtê nyë batê rê ndê Krísiti nyisê köbo në sê nyë lême. ⁶ Kâko kâ ndê nyë voga Ndjapâ ndê tche dê Bha Jezü Krísiti, Gbölö Gbië ndê azë la su nyë balë, ndjê la pö ma nyë balë.

Tchôtchô Pö wâ bëte azü gbê

⁷ Äwäpä nyë ku angâ nyë lê gbâtê nyë bhândê nyë batê rê ndê Krísiti kê ndjê nyë ndêkê pa azü voga Ndjapâ. ⁸ Më tö rê päkêdê: Ndê gbô Ndjapâ ndêpo pä pö ndê tche tô rë; bëte rê kâ ndê Krísiti mbôtê yê tê earê kua ndê ajuifu. Tche mbô tâ kâko ânyë lê köbosê në ndê tche zâ bâlâ tê araâta azê alême, rë në mbô gundê sê në. ⁹ Krísiti mbô ndjê tâ kâko ndêkê za köbo sê angâ azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, ndêkê pa andjê voga Ndjapâ bëte dâkâ ndê tche mbô rê tê andjê, batê rê ndê Mbëti Ndjapâ tô rê päkêdê:

«Bëte rê kâ ndê më vogadje mö
lê gbâtê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu.
Më vogadje rë zë lê düwü ndê më †.»

¹⁰ Mbëti Ndjapâ kâ tô ndjê rê päkêdê:
«Nyënyë ndê azü ndê nyë wâbô wâtê ajuifu,
nyënyë la azü ndê Ndjapâ ê andjê èsüwu
äwäpä nyë vu ngî ‡.»

¹¹ Mbëti Ndjapâ kâ tô ndjê rê päkêdê:
«Nyënyë ndê azü ndê nyë wâbô wâtê ajuifu âtë,
nyë vöga Gbölö Gbië.
Nyënyë ndê azü pä cho gbê,
nyë vöga tchê †.»

¹² Ezayî tö ndjê rê päkêdê:
«Ngâ akrë pä mawo ndê Jesë ânëadje,
tchê adjelafô ndêkê sê batê ngâ gbië
pä azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu.
Tchetchê kâ ndê andjê zadje su andjê ndêkê sê bëte
tchê †.»

¹³ Ndjapâ mbô rê tê su andjê ndêkê krë bëte rë ndê tche tô pö ndênê; äwäpä tche mbo rê ânyë su nyë sîsî la mômô ndjê la ziti su lê köbosê su nyë ndê nyë zâ rê sê Jezü. Kâko lê köbosê gbôgbô ndê *Kpîki Yingö*, nyë ndêpo lakê za su nyë pä yê logbê.

Kua ndê Pölo mbô rê

¹⁴ Arê mâ ndê më, më wünsê në tê lége në bhâtê su më pä gugu kê mbo tchôtchô rë sîsî lê su nyë; më wünsê në pä nyë wünsê rë lê köbo në ânyë kê wâ ndjê

† Nyë dî Aps 69.10. †† Nyë dî Aps 18.50; 2 Sam 22.50. ‡ Nyë dî Det 32.43. †† Nyë dî Aps 117.1. †† Nyë dî Eza 11.10,

ndêkê za wängö lâ gbâtê nyê la angâ nyê. ¹⁵ Praâbalê lâ mbëtî âtê, angâ apö kä lânê ndê mē wâbo ndêkê to rê sê nyê la ganô-a; mē tö pö lâme pä nyê ri su nyê tê arê ndê a nyîsê nê sê nyê dokütchê. Mē mbö tâ kâko bête Ndjapâ mbö tchôtchô su tê mē, ¹⁶ ânyê kâ zâ mē ndêkê mbo kua ndê Jezü Krîsiti lâ gbâtê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu. Tche zâ mē ngbî bête kâ mu *Tchôtchô Pö* ndê Ndjapâ sê azü, kâko ânyê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu wa ndjê tê tchôtchô ngela lâ la yê lâ köbosê Kpîki Yingö, tchetchê kâ ndê âmbo rê ânyê andjê wa lâ köbo nê. ¹⁷ Mē wâ ndêkê bhi gogo mē bête rê ndê mē wâ balê la Jezü Krîsiti, mē wâ ndêkê bhi gogo mē bête kua ndê Ndjapâ. ¹⁸ Mē wâbo ndêkê to ngâ pö ngbî-a, kütû pö ndê arê ndê Krîsiti mbô rê lâ köbosê mē, ânyê angâ azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu djê pö ma Ndjapâ. Krîsiti mbö rê nê lâme lâ köbosê kâ mu pö Ndjapâ ndjê lâ köbosê kua ndê mē, ¹⁹ ndjê lâ köbo gbôgbô ndê *akpîngbî rê* la arê ndê âropâ kûma azü ndê *Yingö ndê Ndjapâ* mbô rê. Kâko ndêkê to bhâ *Jerûzalêmo* ndjoa lâ gö ndê Ilirî, mē rö lakê mu Tchôtchô Pö ndê Krîsiti sê azü. ²⁰ Rê ndê su mē wâ pânê tê gbölösênê wâ kütû ndêkê mu Tchôtchô Pö sê tchô ndê angâ azü mûâbô pö ndê Krîsiti mû tâ-ê; ânyindê kâ to rê pä sê tchô ndê ngâ akrê chí da nda tâ dokütchê, mē wâbo ndêkê mbo nda pä da nda nê lâme-a. ²¹ Mē mbö rê lâme gundêsê pö ndê Mbëtî Ndjapâ tô rê pâkêdê:

«Azü ndê ngâ akrê mûâbô pö Ndjapâ mû sê andjê-ê, andjê wun-adjê tchê.
Azü ndê andjê djêâbô pö ndê yê djê-ê,
andjê djeadjê tchêlê pö nê †.»

Pôlo nyîndê kâ e atê Rômo

²² Mē nyîndê gbê ndêkê e bhândê nyê, praâbalê rê lâme kâ âkê kîtê köbo tê mē. ²³ Praâbalê angaâtê, mē kâ kua lâ agö lâme nê. Lâ angû ndê ârô, mē wâ alême la gû ndêkê wutu bhândê nyê. ²⁴ Âdê mē âsê ro atêpâ cho ndê Êsêpânye, mē nyîndê kâ wun nyê kâ sê ndrotê nyê kpîêkpîê rê ânyê tê mē kra. Mē nyî ndjê ndênê pä nyê za könô sê mē bête wrê nê. ²⁵ Praâbalê angaâtê mē âe atê Jerûzalêmo ndêkê mbo rê la azü ndê Ndjapâ bhâye. ²⁶ Bête azü ndê Mäsêdôâne la andjanê ndê Akayî nyîkrê rê tê su andjê ndêkê pala makêche ndêkê wan rê sê azü ndê Ndjapâ bhâ Jerûzalêmo ndê andjê sê lâ nyonyo. ²⁷ Tê lège nê, andjendjê la tê andjê kâ ndê ânyîkrê rê tê su andjê kâko-ê, rê ndê âwâ pä andjê mbo rê kâ, bête azü ndê Ndjapâ ndê andjê wâtê ajuîfu krê tchêlê rê ndê Yingö ndê andjê la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu, kâko äwâ ndjê ndêkê pa azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu kû arê sê ajuîfu ndê andjê sê lâ nyonyo. ²⁸ Âdê mē âmbo rê lâme nê gbê, ânyê lâ la azü gbê mē kû makêche ndê azü pâla rê lâme sê

† Nyê dî Eza 52.15.

andjê, mē eadje atê Êsêpânye. Kê ro ndê mē, mē wutuadje bhândê nyê. ²⁹ Mē wûnsê nê nê pä, ndê mē âsê wutu bhândê nyê, Krîsiti mboadje tchôtchô rê tê nyê tê gbölösênê lâ köbosê mē.

³⁰ Arêma ndê mē, la rê Gbölö Gbîê ndê azê Jezü Krîsiti, ndjê lâ köbosê kâ nyîndê ngâ ndê Yingö ndê âwâtê su nyê, mē yûkû nê sê nyê tê gbölösênê pä azê la nyê gbê palatê azê ndêkê mbo kûê lâ köbosê kâ to pö sê Ndjapâ bête mē. ³¹ Nyê tö pö sê Ndjapâ ndêkê pa ajuîfu ndê andjê sê bhâ Judê, ndê andjê kôsê Ndjapâ, andjê mboabô ngbongbo rê mbô tê mē. Kâko ânyê rê ndê mē ro la rê atê Jerûzalêmo, azü ndê Ndjapâ ndê andjê sê bhâye gbo rê la mômô. ³² Kâko âdê Ndjapâ ânyîndê nê, mē wutuadje bhândê nyê la mômô, ânyê kâ sê ndrotê nyê kpîêkpîê rê. ³³ Äwâpâ Ndjapâ ndê tche za zitî su sê akrê sê la nyê gbê! *Amin.*

Pôlo pö ndê azü gö ndê Rômo

16 Mē yûkû nê sê nyê pä nyê za Febê, nyîndê azê bhândê nyê. Tche wâtê earê kua ndê Ndjapâ lâ *Egilîze* ndê Sankerê. ² Äwâpâ nyê za tchê la rê Gbölö Gbîê, batê rê ndê azü ndê Ndjapâ mbo tchê rê logbê. Âdê tche âyu nyê tê ngâ rê ndê tche wabô wâ la rê-ê, äwâpâ nyê za könô sê tchê, bête tche zâ könô sê azü tê gbölösênê. Mémê ndjê gbê, tche zâ könô sê mē nê. ³ Nyê pö ndê †Prîsîye la Äkilâse sê mē, angâ mē ndê ârê mbô kua ndê Jezü *Krîsiti* la andjê. ⁴ Atchâklêtchê, andjê tchê bête mē lo nê ndê andjê nyîndê kâ tcha mē lâ kuzü. Âdêâbo kütû mē kâ ndê âzê ayîabâ sê andjê-a. Praâbalê a-Egilîze gbê ndê azü nê wâbô wâtê ajuîfu. ⁵ Nyê pö ndê azü ndê *Egilîze* ndê andjê pâlatê andjê lâ nda ndê Prîsîye la Äkilâse sê mē. Nyê pö ndê Êpâyînetê ndê mē nyîndê yê tê gbölösênê sê mē. Tche wâtê dokü akrê gö ndê Azi ndê tche zâ su yê sê Krîsiti. ⁶ Nyê pö ndê Malê sê mē, ndê tche mbô kua tê gbölösênê bête nyê. ⁷ Nyê pö ndê Andörönîkûsu la Jünîâse sê mē. Andjê wâtê azü bhândê mē ndê ârê la andjê sê alême lâ nda kânga. Andjê wâtê *abadjângele* ndê Krîsiti ndê azü wûnsê andjê tê gbölösênê. Andjê wâtê azü ndê andjê zâtê andjê sê Krîsiti dokütchê tê mē.

⁸ Nyê pö ndê Äpîliätuse sê mē ndê mē nyîndê yê tê gbölösênê lâ köbosê kâ wa balê ndê ârê wâ balê la tchê la Gbölö Gbîê. ⁹ Nyê pö ndê Urubên sê mē, ngâ azê ndê azê la tchê mbô kua ndê Krîsiti, la Sâtâkîse ngâ mē ndê mē nyîndê yê tê gbölösênê. ¹⁰ Nyê pö ndê Äpêlêse sê mē ndê tche nyîsê nê tê lège nê pä anyê wâtê lège akrê ndê tche wâ balê la Krîsiti. Nyê pö ndê azü nda ndê Ärisötöbûle sê mē. ¹¹ Nyê pö ndê Herodiön sê mē, ndê tche dê akrê bhândê mē. Nyê pö ndê azü nda ndê Nâräsîsi sê mē, andjê ndê andjê wâ balê la Gbölö Gbîê. ¹² Nyê pö ndê Tirîfêne la Tirîfôso sê mē, ndê andjê zâ su andjê gbê ndêkê mbo kua bête

†† A ê ndjê rê tê Prîsîye lâme pä Prîskâ.

Gbölö Gbië. Nyë pö ndê Peresidî sê mê, ndê më nyîndê yê tê gbölösênê. Tche zâ su yê gbê ndêkê mbo kua bête Gbölö Gbië. ¹³ Nyë pö ndê Rûfûse sê mê, ndê Gbölö Gbië dî tchê. Nyë pö ndjê ndê anyî nê sê mê, ndê tche wâ ndjê batê anyî mê. ¹⁴ Nyë pö ndê Āsēnkrîte la Felegōn la Hērēmēse la Pātrōbāse la Hērēmāse la arēmā gbê ndê andjê sê la andjê sê mê. ¹⁵ Nyë pö ndê Filōlōge la Julî la Nerê la nyîndê nê sê mê. Nyë pö ndjê ndê Ōlēnpāse la azü ndê Ndjapā gbê ndê andjê sê la andjê.

¹⁶ Nyë pö ndê tê nyê lâ gbâtê nyê lâ köbosê kê a ma angâ nyê ndê âdâka lâ la Ndjapā. A-Egilîze ndê Krîsiti gbê pö ndê nyê nê.

Adî wängö ndê Pôlo

¹⁷ Arēmā, rə ndê më yûkû nê sê nyê kâ âtə: La nyê gbö tê azü ndê andjê nê la apö ndê âkrə tchêlê azü la apö ndê âmbo rê pā azü te lâ ngbongbo rə. Azü nê gbôtê köbo pö ndê ârâ nyîsê nê sê andjê lâme nê. Nyê gîtê nyê tê azü lâme bhâchî. ¹⁸ Bête azü nê lâme mbôâbo kua ndê Krîsiti Gbölö Gbië ndê azê-a. Praâbalê andjê pü kütû kîzî tchêlê andjê. Atchôtchô pö la apö ndê âfû wütu lâ ma andjê ndêkê bolo azü ndê tchêlê la andjê krâbô krâ-ê. ¹⁹ Arēmā, andê nye nê, azü gbê wûnsê nê nê pā nyê wätê azü ndêkê dje pö. Bête rê kâ ndê, su mê fû la nyê. Praâbalê më nyîndê nê pā nyê watê azü ndê kuma andjê wâ lanê ndêkê mbo tchôtchô rə batê rê ndê su nyê grô lakê kosê ngbongbo rə. ²⁰ Ndjapā ndê tche za ziti su sê akrə, tche ndô têkê nunu *Satāa* tchâtchâ da nyê nê. Āfû pā Gbölö Gbië ndê azê Jezü mbo tchôtchô su tê nyê!

²¹ Timotê, ngâ mê ndê ârâ mbo kua la tchê pö ndê nyê nê. Lüsüse la Jasōn la Sōsipātêre ndê andjê wätê azü bhândê mê, andjê pö ndjê ndê nyê nê.

²² Mēmê, Tērētîuse kâ ndê âmbo mbētî âtə †. Mē pö ndê nyê la rə Gbölö Gbië ndê tche pâla azê.

²³ Gäyiwûse pö ndê nyê nê. Mē lö bhândê yê ânyê azü ndê Egilîze gbê pâlatê andjê lâ nda ndê yê. Ērâsete, earê kê bata makətche ndê gö nê la Kärätîuse ngâ azê pö ndê nyê nê.

[²⁴ Āwäpā Gbölö Gbië ndê azê Jezü mbo tchôtchô su tê nyê gbê! Amin ††.]

Pôlo vöga Ndjapā

²⁵ Āwäpā azê voga Ndjapā! Tche wâ la gbôgbô ndêkê mbo rê pā nyê kpokpo lâ köbosê kê za su nyê sê Ndjapā, gundêšê *Tchôtchô Pö* ndê Jezü Krîsiti ndê më mü rê. Tchôtchô Pö nê wätê rə ndê tche nyîkrə rê dokütchê bhâlê su yê, ndê ândêpo lâ küwû nê logbê, ânyê tche nyîsê nê sê azê angêta. ²⁶ Angaâtə, a mü pö nê kraâ lâ Mbētî ndê a-earê ndêma Ndjapā mbô rê. Ndjapā wâ logbê logbê, tche zâma ndêkê pa a mu pö nê lâme sê azü pā cho gbê ndêkê pa andjê za su andjê sê tchê ânyê kê dje ma yê.

²⁷ Ndjapā balê kâ ndê kuma yê wâ lanê. Āfû pā Ndjapā gbo voga tê logbê logbê lâ köbosê Jezü Krîsiti! *Amin.*

† Tērētîuse wätê earê kê mbo mbētî ndê Pôlo. Pôlo tö pö nê ânyê tche mbo rê lâ mbētî. †† Lê angâ angbängbâ abändî Mbētî Ndjapā la ma gerêke, yëyë da 24 lâme wâbo lândê-a.

1 KÖRÊNTE

Ndöndö pö pâ Dokü mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilîze ndê Körênte

Pôlo kä ndê âmbô mbëti âtə sê azü ndê Krîsiti ndê Körênte. Tche ë bhaye alême losê bichuû wrû ndê yê ndêkê mu Tchôtchô Pö, kë mbô ngü balë la nyîpi mindûu manë balë tchâme. Sênë lâme kä ndê tche mü Tchôtchô Pö sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu zoo ânyê andjê zâ köbo Krîsiti.

Gö lâme daka alême tê gbölösênə: Abatoo tö kusê tchô gbê kë nê tchâme, ânyê a-earê waêche ngbâ tê gbölösênə. Kê pu aêchê âdændjê aköchê ndê âwâbô wâ lâ köbo nê zâ tchêlê gö nê gbê, batê rê ndê âwâ lâ agbölö agö gbê. Âmbô rê pâ azü ndê Krîsiti ndê Körênte gbôâbô köbo gbô ndêkê gbotê bændi köbo andjê gbê. Rê lâme mbô rê ânyê Pôlo zâ kûma yê tê gbölösênə zoo kë mbô ngâ mbëti ngbî dokütchê tê anë âtə sê andjê (1 Kor 5.9), kë tô rê lînə sê andjê ndêkê pa andjê ngboabô tê andjê ngbô la azü lâme-ê.

Tê lège nê, azü ndê Körênte mbô mbëti sê tchê nê. Praabalë angâ awängö ndê Pôlo zâ rê sê andjê lâme, andjê gbôtê-ê. Ädä kâko ânyê angânə tô bhâ Körênte nê kë nê kë tô apö pâ andjê bhaye sê tchê, praabalë apö nê fûâbo-a. Kâko tche nyîkrê rê ndêkê mbo mbëti âtə sê andjê, kë to pö pâ apö ndê andjê tô rê lînə sê tchê lâme, ânyê kë zâ ndjê wängö sê andjê.

Tche zâ wängö sê andjê pâ angbängbä arə batê: Kê krê tchêlê tê lê gbâtê azü ndê Krîsiti, kë pu aêchê âdændjê aköchê ndê âwâbô wâ lâ köbo nê, kë totê, kë zi gûsü ndê a wâ rê la ngela sê angakülä, rə ndê Kpîki Yingö za rê sê akrə, lakê jo ndê akuzü.

Pôlo mbötê yê kpîêkpîê rê tchâtchu andjê ânyê kë tô apö gbê ndê tche wâ ndêkê to rê sê andjê. Tche tö ndjê rê sê andjê pâ lâ köbosê kë za Krîsiti kperê la könô andjê bichuû kä ndê andjê mbo rə gundăsê awängö lâme.

Tche tö ndjê rê pâ kë nyindê ngâ wâ gbölö kë rô arə gbê.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-9)

Azü ndê Krîsiti wâbo ndêkê mbo kûü âdændjê ndêkê krê tchêlê tê andjê-a (1.10—4.1-21)

Azü ndê Krîsiti wâbo ndêkê mbo ngbongbo rə tê angâ andjê-a (5.1—6.1-20)

Kê totê (7.1-40)

Ndjapâ kä ndê âkûsê nê pâ a dje ma yê, âdêâbo angakülä-a (8.1—11.1)

Kê mbo rə ndê azü ndê Krîsiti lâ Egilîze (11.2—14.1-40)

Köbo ndê Krîsiti rôpâ kuzü (15.1-58)

Kê za könô sê a-earê yûkû (16.1-4)

Adî awängö lakê po ndê azü (16.5-24)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Pôlo, Ndjapâ ë më ndêkê watê *badjangele* ndê Jezü *Krîsiti*, batê rê ndê su Ndjapâ nyîndê nê, mëmê la Sösôtêne ngâ azê †, ² ârâ mbö mbëti âtə sê *Egilîze* ndê Ndjapâ ndê âwâ bhâ Körênte, andjanê ndê Ndjapâ kü andjê ngbî lâ köbosê Jezü Krîsiti. Tche ë andjê kë kü andjê ngbî bëte tchê la andjanê gbê ndê andjê sê lâ atchô ngbî ngbî ânyê kë e rə Gbölö Gbîë Jezü Krîsiti, tche wâtê Gbölö Gbîë ndê andjê ânyê kë wâ ndjê tê Gbölö Gbîë ndê ârâ. ³ Äfü pâ Ndjapâ Bha azê la Gbölö Gbîë Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tê nyê, kë za zitî su sê nyê.

Ndjapâ kü atchôtchô rə sê azê lâ köbosê Krîsiti

⁴ Logbê më sê lakê za ayîabâ sê Ndjapâ tê pö ndê nyê, bëte tchôtchô su ndê tche mbô rê tê nyê lâ köbosê Jezü Krîsiti. ⁵ Bête lâ köbosê Krîsiti, Ndjapâ kü atchôtchô arə sê nyê tê gbölösênə, atchôtchô arə tê pö ndê kë to pö la andê kë wunsê rə. ⁶ Dêkê apö ndê nyê djê rê pâ Krîsiti gbô tchô bhâtê su nyê nê. ⁷ Kâko arə ndê Kpîki Yingö kü rê sê azü, nyê kä la rê gbê, nyenyê ndê nyê krü bëte kë ka ndê Gbölö Gbîë ndê azê Jezü Krîsiti lâme. ⁸ Tchetchê kä ndê âmbo rê pâ nyê kpokpo tê nyê ndjoa êsênə ndê manë krê tâ. Kâko lo kë ka ndê Gbölö Gbîë ndê azê Jezü Krîsiti, ngâ pö balë ndê a gbo rê lâ kûma nyê wâbo-a. ⁹ Ndjapâ mbö rə gundăsê pö ma yê, tchetchê ndê tche ë nyê ndêkê pa

† Nyê dî Abdj 18.17.

nyë wa balë la Modô ndê yê Jezü Krîsiti, Gbölö Gbië ndê azê.

Tchêlê Egilize ndê Körënte krü tchêlê tâ yê

¹⁰ Arêma, më yükü në sê nyë la rë Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti, nyënyë gbê nyë djëtê nyë lê gbâtê nyë ânyë tchêlê gbâtê nyë krëabô tchêlê tâ yê krü-ê. Nyë ngbötê nyë kê wa batê akrë balë. Äwäpä yingö ndê nyë lakê ri tchêlê nyë gbê wa balë. ¹¹ Käko arêma ndê më, më tö pö lâme käko bëte azü ndê Kolowë tö rë sê më pä nyë kä lakê po lê gbâtê nyë. ¹² Pö ndê më nyîndê kê to rë wä kâkê: Akrë balë balë lê gbâtê nyë tö pö ngbî ngbî. Ngânë tö rë päkêdê: «Mê dä akrë ndê Pôlo.» Ngânë tö rë päkêdê: «Mê dä tchandê Äpölöse.» Ngânë tö andê ye në päkêdê: «Mê dä tchandê Pîere.» Änyë ngânë tö ndjê rë päkêdê: «Mê dä tchandê Krîsiti.» ¹³ A krü tchêlê Krîsiti nê? Pôlo kä ndê âtchü pä yö ndê gba bëte nyë? Nyë gbö *batême* la rë Pôlo?

¹⁴ Mê zä ayîabâ sê Ndjapâ bëte ngâ akrë balë lê gbâtê nyë gbôâbo batême tchânê më-a, kütü Kripûse la Gäyiwûse. ¹⁵ Käko ngâ akrë balë toabô rë tee pä anyë gbö batême alême la rë më-a. ¹⁶ Yêê! Tê lège në! Mê zä batême alême sê azü lê büngrî ndê Sétëfânase. Pä anê lâme, më wûn-âbo sônê pä më kä zä batême sê ngâ akrë nê-a. ¹⁷ Bête Krîsiti wân-âbo më ndêkê pa më za batême sê azü-a, praâbalë tche wân më ndêkê mu *Tchôtchô Pö*. Äwâbo lê köbosê küma ndê âwa lanë kä ndê më mu pö në la rë-a, ânyë kuzü Krîsiti pä yö *ndê gba wabô wâtê mbämbä rë-a*.

Jezü Krîsiti wâtê gbôgbô la küma Ndjapâ ndê âwâ lanë

¹⁸ Tê lège në pö ndê yö ndê gba wâtê pö nyî lê la azü ndê andjê wâ ndêkê tchu. Praâbalë andê azê ndê azê wâ lê köbo ndêkê tchâ lê kuzü, pö në wâtê gbôgbô ndê Ndjapâ. ¹⁹ Bête a mbö rë lê Mbëtî Ndjapâ päkêdê: «Mê ndiadje küma ndê âwa lanë ndê azü ndê küma andjê wâ lanë,

kê koadje sê kê wunsê rë ndê a-earê kê wunsê rë †.»

²⁰ Akrë ndê küma yê wâ lanë sê bhâ tchêbâ? *Earê kê nyisê ndië* sê bhâ tchêbâ? *Earê* kê to pö la köbo në ndê tchô angêta sê bhâ tchêbâ? Ndjapâ mbôâbo rë pä küma azü ndê âwâ lanë pä cho âtê watê nyî?

²¹ Bête azü pä cho âtê, lê köbosê küma andjê ndê âwâ lanë, andjê wûn-âbo sê Ndjapâ la küma yê ndê âwâ lanë lâme-a. Ädê käko ânyë ädâka lê la Ndjapâ ndêkê tcha andjanë ndê andjê zä su andjê sê tchê kütü lê köbosê pö ndê ârâ mü rë, ndê âwâ batê pö nyî lâme. ²² Ajuifu yükü në ndêkê wun angâ *akpîngbî rë*, ânyë azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu pü andê andjê në ndêkê pa küma andjê wa lanë. ²³ Praâbalë andê ârâ, ârâ sê lakê mu pö päkêdê: A wôn Krîsiti pä yö ndê gba nê. Andê ajuifu, pö lâme zä gbölö mërâ tâ su andjê

† Nyë dî Eza 29.14,

bête äwâtê pö ndêkê dro Ndjapâ, ânyë kê wâtê pö nyî lê la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu-î. ²⁴ Praâbalë andê andjanë ndê Ndjapâ ê andjê, ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê juifu, Krîsiti wâtê gbôgbô ndê Ndjapâ, kê wâtê küma Ndjapâ ndê âwâ lanë. ²⁵ Bête rë ndê Ndjapâ ndê âwâ lê la azü batê rë nyî, rë në lâme zä küma ndê âwa lanë kê rô andê azü. Änyë rë ndê Ndjapâ ndê azü wûn rë tâ mömö rë, äwâ la gbôgbô kê rô gbôgbô ndê azü.

²⁶ Arêma, äwäpä nyë wuntê nyë la tâ nyë lê köbo ndê nyë sê la rë, nyënyë ndê Ndjapâ ê nyë: Lêkê wun tchô ndê nyë, azü ndê küma andjê wâ lanë ngbâbo lê gbâtê nyë-a, a-earê gbôgbô ngbâbo-a, azü lê tchôtchô büngrî ngbâbo-a. ²⁷ Praâbalë rë ndê azü pä cho wûn rë batê rë nyî, Ndjapâ dî rë ndêkê yi ganô lê la azü ndê küma andjê wâ lanë. Rë ndê azü pä cho wûn rë batê mömö rë, Ndjapâ zä rë ndêkê yi ganô lê la a-earê gbôgbô. ²⁸ Rë ndê azü pä cho âtê wûn rë batê kpîëkpîë rë, batê rë ndê akrë kosê në, batê mbämbä rë, Ndjapâ dî rë ndêkê ndi tchêlê rë ndê azü wûn rë batê ngâ gbölö rë lê la andjê. ²⁹ Käko ânyë ngâ akrë balë bhiabô gogo yê bhî tchâtchu Ndjapâ-ê. ³⁰ Praâbalë tchetche kä ndê âmbô rë pä nyë wa balë la Jezü Krîsiti, ânyë Jezü Krîsiti në wâtê küma azê ndê âwâ lanë, ndê âtê bhândê Ndjapâ. Lê köbosê Krîsiti, Ndjapâ mbö rë pä azê watê adjîrê azü, kê watê azü ndê tche dî andjê bëte tchê, ânyë kê jî azê tchâtchâ ngbongbo rë. ³¹ Käko batê rë ndê Mbëtî Ndjapâ tö rë päkêdê: «Ädê ngâ akrë ânyindê kê bhi gogo yê, äwäpä tche bhi gogo yê tâ pö ndê rë ndê Gbölö Gbië mbö rë ††.»

Pôlo tö rë pä a wôn Jezü pä yö ndê gba nê

2 Arêma, mëmê la tâ më ndê më ê atêndê nyë alême ndêkê mu apö ndê Ndjapâ ndê âwâ lê küwû në, më müâbo pö në lê köbosê agbôgbô pö ädandjê lê köbosê küma më ndê âwâ lanë-a. ² Bête, ndê më sê lê gbâtê nyë, më nyîâbo ndêkê wunsê ngâ rë ngbî-a, kütü Jezü *Krîsiti*, Jezü Krîsiti ndê a wôn tchê pä yö ndê gba. ³ Ndê më sê lê gbâtê nyë alême, më wâbo la gbôgbô-a, wawa rôpâ më ânyë më sê lakê gûgû gûgu. ⁴ Pö ndê më lakê nyisê rë ndê më wâbo tâ atchôtchô pö lê köbosê küma akrë ndê âwâ lanë-a. Praâbalë *Kpîki Yingö* kä ndê ânyîsê në la gbôgbô pä pö në wâtê lège në. ⁵ Käko ânyë kê za su nyë sê Ndjapâ krëabô krü pä küma akrë ndê âwa lanë-ê, praâbalë äkrü pä gbôgbô ndê Ndjapâ.

Küma Ndjapâ ndê âwâ lanë

⁶ Dêkê, ârâ nyisê köbo ndê küma akrë wa lanë sê azü ndê Krîsiti ndê andjê dû lêkê za su andjê sê Ndjapâ. Küma ndê âwa lanë lâme tôâbo pä cho âtê-a, kê tôâbo ndjê tâ a-earê kûmändëmâ ndê andjê wâ la gbôgbô pä

†† Nyë dî Jer 9.22-23.

cho âta-a. Arê lâme gbê wâ ndêkê ndîndî. ⁷ Ârâ nyîsê köbo ndê küma Ndjapâ wâ lanê, ndê âwâ lâ küwû nê, ndê tche vûsê nê tê azü. Praâbalê dokütchê ndêkê pa Ndjapâ mbo arê gbê, tche nyîkrê pö ndê küma ndê âwa lanê lâme nê, ndêkê pa azê gbo kê lusêtê lâ köbosê nê. ⁸ Ngânê balê lâ gbâtê a-earê kûmândemâ ndê andjê wâ la gbôgbô pâ cho âta wûn-âbo sê pö pâ küma ndê âwa lanê lâme-a. Âdê andjê âwunsê nê alême, dèkê andjê won-abô Gbölö Gbîê ndê tche wâ la gbôgbô pâ yô ndê gba tee-a. ⁹ Praâbalê Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê:

«Rê ndê la akrê wûn-âbô rê wûn-î, rê ndê tü akrê djêâbô rê djê-ê, rê ndê pö nê wûtuabô wûtu tê su akrê-ê, Ndjapâ nyîkrê rê gbê bëte azü ndê andjê nyîndê yê †.»
¹⁰ Bête Ndjapâ nyîsê arê lâme sê azê lâ köbosê Yingö ndê yê. Bête Yingö pü dju apö gbê, ndjê la arê ndê Ndjapâ nyîkrê rê bhâlê su yê ndê gbô rê wâ lâ küwû nê.
¹¹ Tchabâ lâ gûtê azü pâ cho âta kê ndê âwûnsê apö ndê akrê ndê âwâ lâ küwû nê? Kütü yingö ndê akrê ndê âwâ lâ yê kê ndê âwûnsê nê. Käko ndjê, rê ndê âwâ bhâlê su Ndjapâ, ngâ akrê balê wûn-âbo sênê-a, kütü Kpîki Yingö. ¹² Âdê andê azê nê, azê gbôâbo yingö ndê tchêbêche âta-a, praâbalê azê gbô Yingö ndê âtô bhândê Ndjapâ, ndê âmbô rê pâ azê wunsê atchôtchô arê ndê Ndjapâ kx rê sê azü lâ köbosê tchôtchô su yê. ¹³ Käko ârâ tôâbo pö lâ köbosê küma azü ndê âwa lanê pâ cho âta-a, praâbalê ârâ tö rê lâ köbosê nê ndê Kpîki Yingö nyîsê nê sê ârâ. Âdê käko ânyê ârâ nyîsê rê ndê Kpîki Yingö la apö ndê âtô bhândê Yingö lâme.

¹⁴ Akrê ndê tche wâbô wâ la Yingö ndê Ndjapâ, tche wâbo ndêkê gamba arê ndê Kpîki Yingö-a. Rê nê wâ batê rê nyî lâ la yê, tche wâbo ndêkê dje tchêlê nê-a, bëte lâ köbosê Kpîki Yingö balê kê ndê akrê wûnsê kê krê tchêlê tchôtchô rê la ngbongbo rê. ¹⁵ Akrê ndê tche wâ la Kpîki Yingö, tche wûnsê kê krê tchêlê tchôtchô rê la ngbongbo rê gbê, praâbalê ngâ akrê balê ndê tche wâ ndêkê to ngâ pö pâ yê wâbo-a.

¹⁶ Bête Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê:

«Tchabâ kê ndê âwûnsê pö bhâlê su Gbölö Gbîê? Tchabâ kê âwâ ndêkê nyîsê rê sê tchê? ††»
 Dèkê andê azê nê, pö bhâlê su Krîsiti kê bhâlê su azê.

A-earê kua ndê Ndjapâ

3 Arêmä, andê me nê më gbôâbo köbo ndêkê to pö sê nyê batê rê ndê a to pö sê azü ndê andjê wâ la Kpîki Yingö-a, praâbalê më tö pö sê nyê kütü batê rê ndê a to rê sê azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapâ wûn-î, la azü ndê Krîsiti ndê gbô andjê wâtê abechê lâkê za su sê Ndjapâ. ² Më zâ ngû ngo sê nyê ndêkê pa nyê

ndjo rê, më zâbo gbôgbô kîzî sê nyê-a, bëte nyê zibô rê tee-a. Praâbalê ndê tchô angêta nyê kê gboabô ndjê köbo ndêkê zi rê tee-a. ³ Bête gbô nyê kê lakê mbo rê batê azü ndê tchêbêche âta. Gbölö su lakê po kê lâ gbâtê nyê. Ânyîâbo sênê pâ nyê mbô rê batê azü ndê tchêbêche âta? Kê mbo rê ndê nyê wâbo batê andê azü gbê? ⁴ Âdê ngânê balê lâ gûtê nyê âto rê päkêdê: «Mê dâ akrê ndê Pôlo», ânyê ngânê tô ndjê rê päkêdê: «Mê dâ tchandê Äpölöse», kê mbo rê ndê nyê wâbo batê andê azü gbê?

A-earê kua ndê Ndjapâ

⁵ Äpölöse dâ tchabâ? Ânyê Pôlo dâ tchabâ? Ârâ dâ kütü a-earê kua ndê Ndjapâ. Lâ köbosê ârâ kê ndê nyê zâ su nyê sê Krîsiti. Akrê balê balê lâ gbâtê ârâ mbô kua gundêsê arê ndê Gbölö Gbîê zâ rê sê tchê. ⁶ Mêmê kê ndê âchî rê nê, Äpölöse sû ngû tâ, praâbalê Ndjapâ kê ndê âmbô rê pâ äkêche. ⁷ Käko akrê ndê tche chî rê la akrê ndê tche sû ngû tâ, andjê gbê wâbo tê ngâ rê-a. Praâbalê gbölö rê nê dâ akrê ndê tche mbô rê pâ äkêche, tche dâ Ndjapâ balê. ⁸ Akrê ndê tche lû rê la akrê ndê tche sû ngû tâ, andjê wâ nyêê balê. Praâbalê Ndjapâ zadje rê sê akrê balê balê gundêsê kua ndê tche mbô rê. ⁹ Bête ârâ mbô kua balê la Ndjapâ, ânyê nyê dâ andê nye nê kîndî ndê Ndjapâ.

Nyê wâ ndjê tâ nda ndê Ndjapâ. ¹⁰ Lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ mbô rê tê më, më mbô kua nê batê ngâ tchôtchô earê kê mbo nda, ânyê kê mbô da nda nê. Ngâ akrê ngbî mbô nda êpânê. Praâbalê äwâpâ la akrê balê balê gbo lâ kënyî ndê tche mbo rê la nda nê êpânê. ¹¹ Bête ngâ akrê ndê tche wâ ndêkê mbo ngâ da nda ngbî tê anê ndê a mbô rê dokütchê lâme sêâbo-a, da nda nê dâ Jezü Krîsiti. ¹² Akrê wâ ndêkê mbo nda pâ da nda nê lâme la lôlo la wên ndê a mbo rê la makêche la tême ndê gbôgbô ngîrî la yô la angâ agbâkü bë ngbî ngbî. ¹³ Kua ndê akrê balê balê wutuadje kraâ lâ la azü gbê tê lo kê wa ngbanga. Bête kua ndê akrê balê balê roadje lâ wo, ânyê wo ânyiadje sê tchôtchô kua âdêndjê ngbongbo kua ndê akrê balê balê gbê êsûwu. ¹⁴ Âdê akrê âmbô nda ânyê âjûâbô jû-î, tchê gboadje ngâ tchôtchô rê ngbânê. ¹⁵ Praâbalê âdê nda ndê yê âju, tchê gboabô ngâ rê balê tee-a. Tchetchê la tê yê tchadje lâ kuzü, praâbalê äwâ batê rê ndê akrê rô lâ timî wo.

¹⁶ Nyê wâtê gbölö nda ndê Ndjapâ, ndê Yingö ndê yê sê lâ nyê. Nyê wûn-âbo sênê këko-ê? ¹⁷ Âdê ngâ akrê ândî gbölö nda Ndjapâ, Ndjapâ ândîadje ndjê tchê. Tê lêge nê, gbölö nda Ndjapâ wâ ngbî bëte Ndjapâ, ânyê nyenyê kê ndê âwâtê gbölö nda Ndjapâ nê.

Djîrê küma akrê ndê âwa lanê

¹⁸ Âwâbo pâ akrê bolotê yê la tê yê-a. Âdê ngâ akrê lâ gbâtê nyê âwun rê pâ küma anyê kê lanê batê azü ndê

† Nyê dî Eza 64.3; 52.15. †† Nyê dî Eza 40.13,

tchêbêche âtə, äwäpä tche watê earê nyî ânyê kê watê djîrê akrə ndê küma yê wâ lanə. ¹⁹ Bête küma azü tchêbêche ndê âwa lanə wätê rə nyî lâ la Ndjapă. Ädê kăko ânyê Mbëti Ndjapă tō rê päkêdê: «Ndjapă gbö azü ndê küma andjê wâ lanə lâme lâ kënyî ndêkê bolo azü ndê andjê la tê andjê †.» ²⁰ Mbëti nê kă tō rê päkêdê: «Gbölö Gbië wünsê pö bhâlê su akrə ndê küma yê wâ lanə, kə wünsê nê nê pä küma andjê ndê âwâ lanə lâme wä ämbämbänê ††.» ²¹ Kăko âwâbo pä ngâ akrə bhi gogo yê tê pö ndê azü-a, bête rə nê gbê wätê andê nye nê. ²² Pôlo âdəndjê Äpölöse âdəndjê Pîere âdəndjê tchêpâ cho gbê âdəndjê kə sə la tûrú la âdəndjê kuzü âdəndjê tchô angêta âdəndjê tchêlâmbö, rə lâme gbê dê andê nye nê. ²³ Praabalê nyenyê, nyê wätê azü ndê Krîsiti, ânyê Krîsiti wätê akrə ndê Ndjapă.

Abadjängele ndê Krîsiti

4 Äwäpä nyê wun ârâ batê a-earê kua ndê *Krîsiti*, ndê andjê wätê azü ndê andjê bata lêge pö ndê Ndjapă ndê âwâ lâ küwü nê ndêkê mbo rê la kua gundêsê nê. ² Dêkê rə ndê a yukû nê sê a-earê kê bata rə ndê Ndjapă, ânyê kê mbo rê la kua lâme wä ndêkê pa andjê bata arə nê kê mbo rê la kua la köbo nê. ³ Andê me nê, âdê nyê ânyindê kê wa ngbanga ndê mê âdəndjê ngâ kpûlû ndê a-earê kê wa ngbanga kă ndê ânyîndê kê wa ngbanga ndê mê, ngbanga ndê mê wâbo lînə-a, praabalê âdêâbo mêmê kă ndê âwa ngbanga ndê mê la tê mê-a. ⁴ Mê mbôâbo ngâ ngbongbo rə ndê su mê sê lakê hro la mê tê pö ndênə-a, praabalê ânyîâbo ndêkê to rê pä mê wâ djîrê lâ la Ndjapă nê-a. Gbölö Gbië kă ndê âwa ngbanga ndê mê. ⁵ Kăko âwâbo pä nyê wa ngbanga lâ küma akrə dokÛtchê ndêkê pa lo nê wutu-a. Nyê krü bête Gbölö Gbië, tche ka ânyê. Tchetchê kă ndê âwutuadje la rə ndê âwâ lâ küwü nê, lâ bûbü tchô kə za rê êsúwu. Tchê nyiadje sê rə ndê âwâ bhâlê su azü kraâ lâ la azü gbê. Kăko Ndjapă gambadje akrə balê balê gundêsê kua ndê tche mbô rê.

⁶ Arêmä, tê pö ndê nyê kă ndê mê tō pö ndê Äpölöse ndjê la andê me nê la tê mê, ndêkê nyisê nê sê nyê lâ köbosê kê mbo rə ndê ârâ. Nyê djê tchêlê ndoka âtə: «Äwäpä akrə balê balê krü kütü pä pö ndê a mbô rê lâ mbëti.» Kăko ânyê ngâ akrə balê bhiabô gogo yê bhî ndêkê sê dəndê ngâ akrə ânyê kê kosê ngânê. ⁷ Tchabâ kă ndê âtô rê sê mö pä momö kă ndê âwâ gbölö pä angâ zê gbê? Arə ndê mo wâ la rê, Ndjapă dêâbo tchê ndê tche kû rê sê mö? Ädê Ndjapă âdê tchê ndê tche kû rê sê mö, bête giamâ kă ndê mo bhi gogo zê âwüntî pä a kûâbo rê kû sê mö?

⁸ Nyê wüntî pä nyê gbô arə gbê ndê su nyê nyîndê nê nê! Nyê wüntî pä nyê wâ nê tê azü ndê andjê wâ la rê!

† Nyê dî Job 5.13. †† Nyê dî Aps 94.11.

Nyê wâ sa nê tê agbië, praabalê âdêâbo ârâ-a! Tê lêge nê mê nyîndê nê pä nyê watê alêge agbië ânyê ârâ mbo ndjê gbië la nyê. ⁹ Bête lâ la mê, Ndjapă kü ârâ ndê *abadjängele* kə gbôtê ârâ dəngbâ azü gbê, batê azü ndê a wâ ngbanga kuzü lâ küma andjê: Azü tchêbêche gbê təkpa ndê ârâ lakê wun ârâ batê rə ngî, *aânje* ndjê la azü gbê wun ndjê ârâ. ¹⁰ Ârâ wätê a-earê nyî bête Krîsiti, praabalê nyenyê ndê nye nê, nyê wätê azü ndê küma andjê wâ lanə lâ köbosê nê ndê nyê wâ balê la Krîsiti. Ârâ wâbo la gbôgbô-a, praabalê nyê kă la gbôgbô. A lüsê nyê, praabalê kə tâlusê ârâ. ¹¹ Ndê azê kă sê âtə, gɛ kă lakê nyu ârâ, tchêlê gî ârâ hrô nê, lâba wâbo tê ârâ-a, a mbö ngbongbo rə tê ârâ, ârâ wâbo la ngâ tchô ndêkê sê kpiî êtâ-a. ¹² Ârâ wun yûkü lakê mbo kua la kônô ârâ ânyê kê gbo kîzî ‡. A drö ârâ, praabalê ârâ è tchôtchô pö pä andjê, a mbö ârâ la gbôgbô, praabalê ârâ rüätê su ârâ. ¹³ A jende ârâ, praabalê ârâ tō kütü atchôtchô pö ndênə. Ndê tchô angaâtə, ârâ mbôtê ârâ nê batê akrətcherə ndê tchêbêche âtə, batê aföfö arə ndê azü yî rê fiî.

¹⁴ Mê mbôâbo mbëti âtə sê nyê ndêkê za ganô lâ la nyê-a, praabalê mê nyîndê kê kra tû nyê dokÛtchê batê abechê ndê mê ndê mê nyîndê andjê tê gbölösênə. ¹⁵ Bête âdê azü sâke lâ kônô gbê kă ndê ânyîsê köbo ndêkê wa balê la Krîsiti sê nyê, arabha nyê ngbâbo ngbâ-a: Mêmê kă ndê âzî nyê lâ köbosê nê ndê mê mü *Tchôtchô Pö* sê nyê ânyê nyê wâ balê la Jezü Krîsiti. ¹⁶ Kăko mê zä wängö sê nyê ndêkê mbo rə batê mê. ¹⁷ Tê pö ndênə kă ndê mê wân Timotê sê nyê, modô ndê mê ndê mê nyîndê yê tê gbölösênə, ndê gbô tchê sê lâ köbo Gbölö Gbië. Tche kă ndê ânyiadje sê köbo ndê mê sê la rê la tchəngbâ nê ndê mê wâ balê la Krîsiti, batê rê ndê mê nyîsê nê katchôgbê, kulê *a-Egilîze*.

¹⁸ Angâ azü wüntî pä mê kă ka bata atêndê nyê tee-a, ânyê kə sê lakê nyisê tê andjê ârô masênə. ¹⁹ Praabalê âdê Gbölö Gbië ânyindê nê, mê kă kadje atêndê nyê angangaâtə. Ädê mê âwutu, mê nyîâbo ndêkê dje kütü apö ndê a-earê kê bhi gogo lâme-a, praabalê mê nyîndê kê wun gbôgbô ndê andjê lakê mbo rə. ²⁰ Bête *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapă* wâbo lâ köbosê apö-a, praabalê äwâ lâ köbosê kê mbo rə la gbôgbô ndê Ndjapă. ²¹ Giamâ nyê nyîndê nê? Nyê nyîndê nê pä mê nê pu nyê la djapra? Ädəndjê rê ndê nyê nyîndê nê pä mê nê la su ndêkê nyindê ngâ ndjê la su ndê âmbo rə tê nyima nê?

Arə ganô lâ Egilîze ndê Körënte

5 A djê rê katchôgbê pä bhândê nyê, kê pu aêchê âdəndjê aköchê katchôgbê rö masênə. Achen-gana azü ndê andjê wun-âbô sê Ndjapă wun, a gbôâbo ndjê rê bhândê andjê-a! A tō rê pä ngâ akrə

‡ Nyê dî Abdj 18.3.

balë lã gûtã nyë kã lakã sã la ëchë ndã bha nã †. ² Nyë sã lakã bhi gogo nyë pâ arã kãko! Äwã âme ndãkã pa nyë sã la nyonyo, ânyë akrã ndã tche mbo tã rã kãko, nyë ji tchë lã gûtã nyë-ë. ³ Andã me nã, më sããbo ndrotã nyë-a, praãbalë më kã ndrotã nyë lã köbosã Yingö. Më wã ngbanga pâ akrã ndã tche mbö rã lâme nã, âwûntí pâ më kã lã gûtã nyë. ⁴ Ädã nyë âpalatã nyë la rã Gbölö Gbië ndã azã Jezü, më sãadje lã gûtã nyë lã köbosã Yingö la gbögbö ndã Gbölö Gbië ndã azã Jezü. ⁵ Äwãpã nyë gbotã akrã kãko tchãnã *Satãa*^{††} ânyë Satãa ndi tã akrã nã. Kãko ânyë yingö ndã akrã nã tcha lã kuzü lo kã ka ndã Gbölö Gbië.

⁶ Rã ndã nyë bhi gogo nyë tã pö ndãnã lâme dãkabö-a! Nyë wûn-ãbo sãnã pâ kütü kpîëkpîë *djövö* ndã äwã lã züwü farîni kã ndã ämbo rã pâ farîni nã suku?

⁷ Äwãpã nyë ji bændi djövö lã gûtã nyë ndãkã pa nyë wa batã täfo züwü farîni ndã djövö wãbö wã lãnã-ë. Ndã *Krísiti* wãtã Ngbavö Ëbro-ngbaga ndã Pãke ndã azã, ndã a zã tchë la ngela lâme, nyë wã nã batã täfo farîni ndã djövö wãbö wã lãnã ††. ⁸ Kãko äwãbo pâ azã mbo kpülü ndã Pãke nã la bændi djövö-a, ndã äwãtã djövö ndã ngbongbo rã, la andã ngbongbo su lâme-a, praãbalë azã mbö kpülü ndã Pãke nã la *mãpa ndã djövö wãbö wã lãnã-ë*, ndã ânyîndã kã to pö ndãkã da-ka gbë lakã to lëge pö.

⁹ Lã ngã mbëtí ndã më wãn rã sã nyë dokütchë, më tö rã lãnã päkëdã: «Nyë ngböãbö tã nyë ngbö la azü ndã andjê pu aëchë ädãndjê aköchë katchögbë lâme-ë.» ¹⁰ Pö ndã më tö rã alëme wûn-ãbo azü gbë pâ cho ätã ndã andjê pu aköchë ädãndjê aëchë katchögbë-a, azü ndã andjê wã la gũ arã tchëbëche la a-earã ngbã, ädãndjê azü ndã andjê voga angakülã. Ädã pö ndã më nã äwatã pö ndã azü kãko lâme gbë, dëkë äwã ndãkã pa nyë gbo pâ cho ätã-ë. ¹¹ Praãbalë më mbö mbëtí lâme sã nyë ndãkã pa nyë ngboabö tã nyë ngbö la ngã akrã ndã tche tö rã pâ ânyë dã akrã ndã Krísiti ngã nyë, ânyë kã pu aëchë ädãndjê aköchë katchögbë, kã wa la gbölö gũ ndãkã gbo arã gbë, kã voga angakülã, kã to angbongbo pö tã angã yë, kã watã ngbãa ndã pî lakã watã earã ngbã. Äwãbo ndjê ndãkã pa nyë zã rã la akrã kãko-a.

¹² Mëmë kã ndã äwa ngbanga pâ azü dã sũwu? Äwãpã nyë wã ngbanga ndã azü dälãnã! ¹³ Andã azü dã sũwu, Ndjapã kã ndã äwadje ngbanga ndã andjê. Mbëtí Ndjapã tö rã päkëdã: «Nyë jî Ngbongbo akrã lã gûtã nyë ††.»

Ngbanga lã gûtã azü ndã Krísiti

6 Ädã nyë ägbo pö la angã nyë lã gbãtã nyë, kã e la andjê atã tchãtchu a-earã kã wa ngbanga dã sũwu ndã andjê wûn-ãbö sã Ndjapã wûn-î, ânyë kã gbotã kã e la andjê atã tchãtchu azü ndã Ndjapã-ë. Atöko kã ndã nyë alafö ndãkã mbo tã rã kãko-ë? ² Nyë wûn-ãbo sãnã pâ azü ndã Ndjapã kã ndã äwadje ngbanga ndã azü tchëbëche ätã? Ädã nyënyë kã ndã äwadje ngbanga ndã azü tchëbëche ätã, atöko ânyë nyë wãbö wã la gbögbö ndãkã wa ngbanga ndã ayëyë pö-ë? ³ Nyë wûn-ãbo sãnã pâ azã kã ndã äwadje ngbanga ndã *aãnje*? Ädã rã nã äwa kãko, atöko kã ndã nyë wãbö ngbanga ndã apö ndã tchísũwu ätã wã-ë? ⁴ Ädã apö kãko äwa lã gbãtã nyë, bëte giamã kã ndã nyë e la pö nã atã tchãtchu a-earã kã wa ngbanga dã sũwu, ndã *Egilize* wûn andjê batã ngã mbãmbã rã? ⁵ Më tö pö lâme kãko, bëte äwãtã ganö ndã nyë. Kãko lã gbãtã nyë, ngã akrã balë ndã kũma yë wã lanã, ndã tche wã la gbögbö ndãkã wa ngbanga ndã pö lã gûtã arãmã sããbo? ⁶ Praãbalë ädã ngã akrã ndã Krísiti ndã tche wã la pö la ngã yë, tche e la tchë atãlã ngbanga tchãtchu azü ndã andjê zãbö su andjê zã sã Krísiti, ädãka nã?

⁷ Ndã pö ndãkã e la angã nyë atãlã ngbanga dã kãko lâme, köbo nyë yü nã. Bëte giamã kã ndã nyë rããbö rããtã su nyë la azü ndã andjê mbö ngbongbo rã tã nyë la azü ndã andjê zã ngbã rã ndã nyë? ⁸ Praãbalë nyënyë kã ndã ämbo ngbongbo rã, kã zã ngbã rã ndã azü! Dëkë nyë mbö rã nã lâme tã arãmã ndã nyë lã Krísiti. ⁹ Nyë wûn-ãbo sãnã pâ azü ndã andjê mbo ngbongbo rã gböãbo tchö bhãlã *Gbölö gö-gbië ndã Ndjapã*? Nyë böloabö tã nyë bölo-ë: A-earã kã pu aëchë ädãndjê aköchë katchögbë, azü ndã andjê voga angakülã, azü ndã andjê pu aëchë ädãndjê aköchë ndã angã andjê, aköchë ndã andjê lo la angã andjê aköchë, ¹⁰ a-earã ngbã, azü ndã andjê wã la gbölö gũ ndãkã gbo arã gbë, azü ndã andjê wãtã angbãa ndã pî, azü ndã andjê to angbongbo pö tã angã andjê, azü ndã andjê kũ rã tã angã andjê la gbögbö, azü kãko gbë gboabö tchö bhãlã Gbölö gö-gbië ndã Ndjapã tee-a. ¹¹ Angã azü lã gbãtã nyë wã alëme kãko. Praãbalë Ndjapã kö pö lã kũma nyë nã, kã kũ nyë ngbí ânyë nyë dãka gbë bëte tchë, kã mbö rã pâ nyë wa djîrã lã la yë la rã Gbölö Gbië Jezü *Krísiti* ndjê la *Kpîki Yingö* ndã azã.

Tã akrã wãtã gbölö ndã Ndjapã

¹² Angã azü tö rã päkëdã: «A zã köbo sã anyë ndãkã mbo arã gbë.» Tã lëge nã, praãbalë rã gbë dããbo rã ndã ädãka la nyë-a. Më tö ndjê rã pâ «A zã köbo sã më ndãkã mbo arã gbë.» Praãbalë më nyíãbo ndãkã watã ngbãa ndã ngã rã balë-a. ¹³ Angã azü tö ndjê rã päkëdã: «Kizí wã bëte tchãlã, ânyë tchãlã wã bëte

† *Ëchë nã lâme dããbo anyí kã zã tchë-a, praãbalë bha nã tö ngã täfo ëchë. Nyë dî Lev 18.8; Det 23.1. †† Pölo nyîndã kã to rã pâ a gro akrã nã lâme lã gûtã adî azü nã lã angã alö ânyë: Nyë dî 1 Tim 1.20. ‡ Nyë dî Gal 5.9. †† Nyë dî Eki 13.7; 12.21. †† Ndãkã to tã yëyë da 12 ëtã 13: Nyë dî Det 17.7.*

kızî.» En-en, praâbalé Ndjapâ ândiadje kızıî la tchêlê. Kâko tâ akrê wâbo ndêkê pa tche za rê sê êchê âdëndjê köchê katchôgbê-a. Tê akrê wâ bête Gbölö Gbïë, ânyê Gbölö Gbïë wâ bête tâ akrê. ¹⁴ Ndjapâ ndê tche jô Gbölö Gbïë lê kuzü lâme, tchê joadje ndjê azê lê kuzü lê köbosê gbôgbô ndê yê.

¹⁵ Nyê wûn-âbo sênê pâ atchâme-tê nyê dâ tchâkalâ atchâme-tê Krîsiti? Ndê âdê kâko, mē âza tchâkalâ tâ Krîsiti nê ndêkê mbo rê pâ âwatê tchâkalâ ngâ êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköchê katchôgbê? Âdêâbo kâko-a! ¹⁶ Nyê wûn-âbo sênê pâ akrê ndê tche pû êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköchê katchôgbê lâme, tchetchê la êchê nê andjê ngbôâbo kâ wâ batê akrê balê? Mbêti Ndjapâ tô rê pâkêdê: «Andjê bîchuû gbê ngoadje kâ wa batê akrê balê †.»

¹⁷ Praâbalé akrê ndê tche ngbôtê yê balê la Gbölö Gbïë, andjê ngbô kâ wâ batê akrê balê lê köbosê Yîngö.

¹⁸ Nyê kpê tâkê pu aêchê âdëndjê aköchê katchôgbê! Adî angbongbo rê gbê ndê akrê mbo rê grûâbo tâ yê-a. Praâbalé âdê akrê âpu aêchê âdëndjê aköchê katchôgbê, dèkê tche sê lakê mbo ngbongbo rê tâ tâ yê la tâ yê. ¹⁹ Nyê wûn-âbo sênê pâ tâ nyê wâtê gbölö nda ndê Kpîki Yîngö ndê tche sê lê nyê lâme? Kpîki Yîngö lâme, Ndjapâ kâ ndê âzâ tchê sê nyê, nyê sêâbo kütü bête nyê la tâ nyê-a ††. ²⁰ Ndjapâ yô nyê la gbölö ngîrî. Âwâpâ nyê zatê nyê ndêkê voga tchê la rê.

Pö ndêkê totê ndê köchê la êchê

7 Azê kâ êpâ pö ndê nyê yû mē la rê lê mbêti ndê nyê lâme. Âdâka ndêkê pa köchê grûâbô êchê grû-ê. ² Praâbalé ndêkê pa akrê puabô êchê âdëndjê köchê pû katchôgbê, âwâpâ köchê wa la êchê ndê yê tâ, ânyê êchê wa ndjê la köchê ndê yê tâ. ³ Âwâpâ köchê za rê ndê êchê ndê yê sê tchê, ânyê êchê za ndjê rê ndê köchê ndê yê sê tchê. ⁴ Êchê wâbo la kûmândemâ pâ tâ yê la tâ yê-a, bête tâ yê dâ andê köchê ndê yê. Köchê wâbo la kûmândemâ pâ tâ yê la tâ yê-a, bête tâ yê dâ andê êchê ndê yê. ⁵ Nyê köâbô sênê kô ndêkê sê köchê la êchê lê gbâtê nyê-ê, praâbalé âdê nyê âdjetê nyê lê angâ alô ndêkê to pö sê Ndjapâ ânyê kâ gbotâ. La tchêngbâ nê nyê kâ ka ndênê, bête nyê âmboabô me mbô tâ kâko, *Satâa* gbo köbo ndêkê vu nyê, ndê nyê wâbô wâ la gbôgbô ndêkê kitê gû nê-ê. ⁶ Pö ndê mē tô rê sê nyê lâme, mē zâbo nyê la gbôgbô ndênê-a, praâbalé ngâ köbo kâ ndê mē nyîsê nê sê nyê. ⁷ Mē nyîndê nê pâ azü gbê wa batê mē, praâbalé akrê balê balê gbô gbôgbô ndê Yîngö ndê Ndjapâ za rê sê tchê. Tche zâ ngânê sê tchanê âtê, kâ za ngânê ngbî sê tchanê tâbhâ.

⁸ Azü ndê andjê tôâbô aêchê âdëndjê aköchê tô dâm-ba-ê, la aêchê lê ndavrö, mē tô pö âtê sê nyê pâkêdê:

† Nyê dî Jen 2.24. †† Nyê dî 3.16; 2 Kor 6.16.

Âdâka ndêkê pa nyê ndêpo ndêkê sê la kütü nyê batê mē. ⁹ Praâbalé âdê nyê âwâbô wâ la gbôgbô ndêkê kitê gû tâ nyê-ê, âwâpâ nyê totê nyê! Bête âdâka ndêkê totê nyê kâ rô anê ndêkê pa gû tâ nyê ropâ nyê.

¹⁰ Âdê andê andjanê ndê andjê totê andjê lâme, mē zâma âtê sê andjê, âdêâbo mêmê-a, praâbalé Gbölö Gbïë kâ ndê âzâma nê: Âwâbo pâ êchê gbotê köchê ndê yê-a. ¹¹ Âdê tche âgbotê köchê ndê yê, âwâbo pâ tche ka tô ngâ tâfo köchê-a, âdëndjê rê tche nyîkrê pö la köchê ndê yê. Andê köchê ndjê, âwâbo pâ tche gro êchê ndê yê-a †.

¹² Âdê andê adî azü nê, mē tô pö âtê sê andjê, pö nê tôâbo bhândê Gbölö Gbïë-a, mêmê kâ ndê âtê rê pâkêdê: Âdê ngâ êchê ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ dâmba-ê, ânyê kâ nyîndê kâ sê la köchê ndê yê ndê tche dâ akrê ndê Krîsiti, âwâbo pâ köchê nê gro tchê-a. ¹³ Kâko ndjê, âdê ngâ êchê âwa la ngâ köchê ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ dâmba-ê, ânyê köchê nê nyîndê kâ sê la tchê, âwâbo pâ êchê nê kosê yê-a. ¹⁴ Bête köchê ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ lâme wâ ngbî bête Ndjapâ tâ pö ndê êchê ndê yê, ânyê êchê ndê tche zâbô ndjê su yê zâ sê Ndjapâ lâme wâ ngbî bête Ndjapâ tâ pö ndê köchê ndê yê. Ârê âdêâbô dâ kâko, abechê ndê nyê wâ ngbo lê la Ndjapâ. Dèkê abechê ndê nyê wâ ngbî bête Ndjapâ. ¹⁵ Praâbalé âdê tchanê ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ lâme ânyîndê kâ kosê êchê âdëndjê köchê ndê yê, âwâpâ a gbotê yê tche kosê yê. Kâko êchê nê âdëndjê köchê nê ndê tche zâ su yê sê Ndjapâ lâme, ngâ rê ndê âpala andjê wâbo-a, bête Ndjapâ ê nyê ndêkê pa nyê sê la zitî su. ¹⁶ Momö ndê êchê ndê mo zâ su zê sê Ndjapâ lâme, mo wünsê nê pâ mô tchadje köchê ndê zê lê kuzü? Momö ndê köchê ndê mo zâ su zê sê Ndjapâ lâme, mo wünsê nê pâ mô tchadje êchê ndê zê lê kuzü?

Kâ sê ndê akrê ndê Krîsiti

¹⁷ Âdê andê adî azü nê, apö ndê mē zama tâ pö ndênê kulê *a-Egîlîze* gbê kâ âtê: Âwâpâ akrê balê balê ndêpo lê köbo ndê Gbölö Gbïë zâ rê sê tchê. Âwâpâ tche ndêpo lêkê sê ndê yê dokütchê tâ lo nê ndê Ndjapâ ê tchê. ¹⁸ A wâ mö la gasa dokütchê ndêkê pa Ndjapâ e mö? Âwâbo pâ mo vusê nê-a. Mo wâbo gasa dokütchê ndêkê pa Ndjapâ e mö? Âwâbo pâ a wa mö la gasa-a. ¹⁹ Ndêkê wa *gasa* âdëndjê ndêkê wâbô gasa wâ, âwâ âmbânê: Gbölö rê nê wâ ndêkê mbo rê gundêsê ndië ndê Ndjapâ. ²⁰ Âwâpâ akrê balê balê ndêpo lêkê sê ndê yê dokütchê tâ lo nê ndê Ndjapâ ê tchê. ²¹ Sênê ndê Ndjapâ ê mö, mo dâ ngbâa? Amö diabô su zê dî tâ-ê. Praâbalé âdê ngâ köbo âwa tâ ndêkê pa mo wutu tchâtchâ ngbâa nê, amö wutu tchâtchâ nê-ê. ²² Bête ngâ ngbâa ndê Gbölö Gbïë ê

† Ndêkê to tâ yêyê da 10 êtê 11: Nyê dî Mat 5.32; 19.3-9; Mar 10.11-12; Luk 16.18.

tchë, tche wûtu tchâtchâ ngbâa në nê, kë wâ nê tê akrê ndê Gbölö Gbië. Akrê ndê tche wâbô wâtê ngbâa ânyê Gbölö Gbië ê tchë, dëkê tche wâ nê tê ngbâa ndê *Krísiti*.²³ Ndjapâ yô nyê la gbôgbô ngírí, nyê kâ wâbô wâtê angbâa ndê azû-î.²⁴ Arêmä, äwäpä akrê balë balë ndäpo lâkê sê ndê yê dokütchê tê lo në ndê Ndjapâ ê tchë.

²⁵ Ädä andê andjanê ndê andjê tôâbô aëchê ädëndjê aköchê tô-ê, Gbölö Gbië zâbo ma sê më pâ andjê-a. Praâbalë më ânyisê kâ wun tchô ndê më batê akrê, ndê nyê wâ ndâkê za su nyê pâ pô ndê yê, bëte Gbölö Gbië wün nyonyo më.

²⁶ Bhândê më, më wün rê pâ, ädäka ndâkê pa akrê sê kütü kâko lâ köbosê tchô ndê äwâ ngbo angêta. Tê lëge në, më wün andê me në pâ akrê sê kütü kâko.

²⁷ Mo kâ la êchê? Amö puabô köbo pû ndâkê gbotê yê-ê. Mo wâbo la êchê dämba? Amö puabô köbo pû ndâkê to êchê-ê.²⁸ Praâbalë ädä mo âto êchê, mo mbôâbo ngbongbo rə-a. Ädä ngâ bechê-êchê âto köchê, tche mbôâbo ngbongbo rə-a. Praâbalë azü ndê andjê têtê andjê wun-adjê yûkü tê gbölösânê lâ tchîsûwu ndê andjê, ârê kâ ndê më nyîndê në pâ äg-boabô nyê gbô-ê.

²⁹ Arêmä, pô ndê më nyîndê kâ to rê wâ kâkê: Adî alô ngbâbo-a, angaâtê azü ndê andjê wâ la êchê, äwäpä andjê sê äwüntí pâ andjê wâbo la êchê-a.³⁰ Azü ndê andjê kî, äwäpä andjê sê äwüntí pâ andjê kîâbo-a. Azü ndê andjê wâ la mômô, äwäpä andjê sê äwüntí pâ andjê wâbo la mômô-a. Azü ndê andjê yo rə, äwäpä andjê sê äwüntí pâ andjê wâbo la rə-a.³¹ Azü ndê andjê gbo arê tchêbêche âtə, äwäpä andjê sê äwüntí pâ andjê gbôâbo rə-a, bëte arê tchêbêche âtə âro me rō.

³² Më nyîndê në pâ nyê dîâbô su nyê dî-î. Akrê ndê tche tôâbô êchê tô-ê, tchê diadjê su yê pâ arê ndê Gbölö Gbië, tche pû köbo ndâkê pa su Gbölö Gbië fu la tchë.³³ Praâbalë köchê ndê tche tô êchê, kâ dî su yê wâ pâ arê ndê tchêbêche âtə, tche pû köbo ndâkê pa su êchê ndê yê fu la tchë,³⁴ kâko su yê wâ pâ arê bîchuû. Äwä ndjê batê rê ndê êchê ndê tche tôâbô köchê tô-ê, la bechê-êchê ndê tche tôâbô köchê tô-ê, andjê diadjê su andjê pâ arê ndê Gbölö Gbië. Andjê batadjê tê andjê la yingö ndê andjê ngbî bëte Ndjapâ. Praâbalë êchê ndê tche tô köchê, kâ dî su yê wâ pâ arê ndê tchêbêche âtə, tche pû köbo ndâkê pa su köchê ndê yê fu la tchë.

³⁵ Më tö pô lâme bëte tchôtchô kâ sê ndê nyê, äwâbo batê ngâ kû ndê më drô rê lâ köbo nyê-a. Praâbalë më nyîndê në pâ nyê mbo anê ndê äwâ djîrê ânyê kâ za su nyê gbê kütü pâ Gbölö Gbië balë.

³⁶ Ädä ngâ köchê ndê gbô tchê sê lakê e ngbâ ngâ êchê, tchê äwun rê pâ anyê wâ ndâkê gitê anyê pu êchê në tê pô ndênê ndê gû êchê në rôpâ yê, ânyê tche wün rê pâ ädäka ndâkê pa anyê to tchë, kâko äwäpä tche mbo rê batê rê ndê su yê nyîndê në. Ng-

bongbo rə dââbo rê ndê tche mbô rê lâme-a: Äwäpä andjê bîchuû gbê totê andjê.³⁷ Praâbalë ädä köchê në ânyîkrê rê bhâtê su yê ndâkê toabô êchê tô-ê, ânyê ngâ rə kîâbô kîtê köbo tê yê-ê, äwâ lâ köbo në. Ädä tche äwâ la gbôgbô ndâkê kîtê gû tê yê, ânyê kâ nyîkrê rê bhâtê su yê ndâkê sêabô sê la tchê köchê la êchê-ê, tche mbô rê lâ köbo në.³⁸ Kâko akrê ndê tche tô êchê ndê tche ê ngbâ yê, tche mbô rê djîrê. Praâbalë akrê ndê tche tôâbô êchê në lâme tô-ê, tche kâ mbô rê djîrê tê gbölösânê.

³⁹ Êchê ndê a tô tchê wâ ndâkê za su yê kütü pâ köchê ndê yê ndjoa êtê kuzü. Ädä köchê ndê yê në âtchu, tche wâ ndâkê to ngâ täfo köchê batê rê ndê su yê nyîndê në, praâbalë äwäpä köchê në watê akrê ndê *Krísiti*.⁴⁰ Bhâtê su më, ädä êchê në âtoabô ngâ köchê tô-ê, tchê sêadje la mômô. Mëmê ndjê gbê më wün rê pâ më kâ la *Yingö ndê Ndjapâ*.

Gûsû ndê a wa rê la ngela sê angakülä

8 Ädä andê gûsû ndê a wâ rê la ngela sê angakülä: Tê lëge në, «azê gbê dä a-earê kâ wunsê rə», batê rê ndê nyê to tchê rê. Kâ wunsê rə lâme mbô rê pâ azü bhi gogo andjê, praâbalë kâ nyîndê ngâ mbô rê ânyê akrê ndê *Krísiti* ge lâ *Yingö*.² Ädä ngâ akrê äwun rê pâ anyê wûnsê rə në, dëkê tche wün-âbo sê rə batê rê ndê a wunsê rə-a.³ Praâbalë ädä ngâ akrê ânyîndê Ndjapâ, Ndjapâ wûnsê yê në.

⁴ Kâko äwâ ndâkê zî gûsû ndê a wâ rê la ngela sê angakülä ämbänê? Azê wûnsê në në pâ ngâ ngakülä balë sêâbo pâ cho âtə-a, ânyê ngâ ndjapâ ngbî wâbo-a, kütü Ndjapâ balë.⁵ Bëte angâ azü tö rê pâ angâ andjapâ kâ bhâ lafô ädëndjê bëche âtə. Bhândê andjê tê lëge në andjapâ ngbângbâ, agbölö gbië ndjê ngbângbâ.⁶ Ädä andê azê, Ndjapâ wâ kütü balë, tche dä Bha ndê rə gbê tô bhândê yê, ânyê bëte tchê kâ ndê azê wâ la tchîsûwu. Azê wâ ndjê la Gbölö Gbië kütü balë, tche dä Jezü *Krísiti* ndê Ndjapâ mbô arê gbê lâ köbosê yê, ânyê azê wâ la tûrû la azê lâ köbosê yê.

⁷ Praâbalë ädêâbo azü gbê kâ ndê äwûnsê në-a. Angânê sê alême lakê voga angakülä. Ädä kâko ânyê gbô andjê sê angêta lakê zî gûsû ndê a wâ rê la ngela, kâ wüntí pâ gûsû lâme, a wâ rê la ngela tê lëge në sê angakülä. Kê ri tchêlê su andjê gêâbo-a, bëte andjê wün rê pâ anyê wâ në ngbo lâ köbosê gûsû ndê andjê zî rê lâme.⁸ Ädêâbo kîzî kâ ndê ämbo rê pâ azê wa ndola Ndjapâ-a. Ädä azê äziabô rê zî-î, ngâ rə ndê azê ndê äyû lînê wâbo-a. Ädä azê äzi rê, ngâ rə ndê azê gbo ndjê rê lînê wâbo-a.

⁹ A zâ köbo sê nyê ndâkê mbo arê gbê, praâbalë la nyê gbô-ê, ânyê lâ köbosê kâ mbo arê ndê nyê në, ngâ akrê ndê tche kpôkpoabô tê yê kpôkpô lâkê za su yê sê Ndjapâ teabô tê lâ köbosê nyê-ê.¹⁰ Bëte ädä a äwun mö ndê mo wûnsê lëge pô, ânyê mo sê lakê zî rə bhâlê

nda ndê angakülä, akræ ndê kê ri tchêlê su yê wâ kpîêkpîê rê lâme zabô ndjê ngoa në ngbâ zë, kê zi ndjê gûsû ndê a wâ rê la ngela sê angakülä? ¹¹ Käko lâ köbosê kê wunsê ræ ndê zë, akræ ndê Krísiti ndê tche kpôkpoabô tê yê kpôkpo lâme tchuadje, tchetché ndê Krísiti tchû bête tchê lâme. ¹² Âdê nyê âmbô ngbongbo ræ käko tê arêma ndê nyê lakê ndi tchêlê kê ri su andjê ndê âkpôkpoabô tê yê kpôkpo lâme, dèkê nyê mbô ngbongbo ræ lâme tê Krísiti. ¹³ Bête rê kä, âdê kizî kä ndê âmbô rê pä ngâ mê te, mê kä zi bata gûsû balé tee-a, ânyê ngâ mê teabô tê lâ köbosê në-ê.

Köbo kê mu Tchôtchô Pö ndê Pôlo

9 Mè kûâbo sêkê mbo aræ gbê? Mè dââbo *badjângele*? Mè wûn-âbo Jezû Gbölö Gbië ndê azê? Nyê dââbo azû ndê nyê wâtê ræ ngbâ kua ndê mê mbô rê sê Gbölö Gbië lâme? ¹² Âdê angâ azû âwun-abô mê wûn batê badjângele, praâbalé bhândê nyê, mê wâtê badjângele. Bête lâ köbosê në ndê nyê wâ balé la Gbölö Gbië, nyê nyisê në la tê nyê pä mê dâ badjângele.

³ Pö ndê mê nyîndê kê to rê sê azû ndê andjê yî pö lâ kûma mê wâ kâkê: ⁴ Ârâ wâbo ndêkê zi ræ âdændjê ndêkê ndjo ræ ngbâ kua ndê ârâ? ⁵ Ârâ wâbo ndêkê za ngâ êchê ndê tche wâtê akræ ndê Krísiti po tê ârâ, kê nê la tchê batê rê ndê angâ ârâ abadjângele la arêma ndê Gbölö Gbië la Pîere mbo rê lâme? ⁶ Kütû Bärnâbâse la mêmê kä ndê âwâ ndêkê mbo kua ânyê kê gbo kizî ma ârâ? ⁷ Tchabâ kä ndê âlî lâ kua turûgu ânyê kê zi ræ ngbâ makêche ndê yê la tê yê? Tchabâ kä ndê âchî vînye ânyê kê zîâbô ndjî në zî-î? Âdændjê rê ndê tche bâta abâgala ânyê kê ndjôâbô ngû ngo andjê ndjô-ê?

⁸ Apö ndê mê tô rê lâme wâbo kütû pâ kê mbo ræ ndê azû-a, bête a tö ndjê rê käko lâ *ndië* ndê Möyize. ⁹ A mbô rê lâ ndië ndê Möyize pækêdê: «Bâgala ndê tche sê lakê mbo kua ndêkê dada andjî blê, âwâbo pä a gwa ma yê-a.» Ndjapâ tö pö lâme kütû tê pö ndê abâgala? ¹⁰ Tche tôâbo pö lâme tê pö ndê azê? Tê lège në, apö ndê a mbô rê lâ mbêti lâme wâtê pö ndê azê. Âwäpä akræ ndê tche djo kîndî wunsê në pä anyê gboadje ndjî rægü në, ânyê tchanê ndê tche kûlê ndjî rægü në wun ndjê sênê pä anyê gboadje ndjî rægü në. ¹¹ Ârâ lü atchôtchô aræ ndê Yingö lâ nyê. Âdê ârâ âgbo ndjê ngâ tchâkalâ atchôtchô aræ ndê nyê, dèkê ârâ yûkû ræ tê gbölösênê kä lâme? ¹² Âdê angâ azû âyukû ræ në tchânê nyê, bête giamâ kä ndê ârâ yuabô kû në yû âro andê andjanê lâme?

Praâbalé ârâ mbôâbo tâ käko-a. Ârâ rüätê su ârâ pä aræ gbê, ânyê kê mboabô ngâ ræ mbô ndê âkitê köbo tê *Tchôtchô Pö* ndê *Krísiti-î*. ¹³ Nyê wûn-âbo sênê pä azû ndê andjê mbo kua lâ *gbölö nda Ndjapâ* gbô kizî

† Nyê dî Abdj 22.17-18; 26.16. †† Nyê dî Det 25.4; 1 Tim 5.18.

ndê andjê lâ gbölö nda Ndjapâ? Ânyê azû ndê andjê wa ngela pâ *gbalâka* gbô ndjê andê andjê tchâkalâ aræ ndê a kê rê ânyê kê wâ rê la ngela në ?? ¹⁴ Âwâ ndjê batê rê ndê Gbölö Gbië zâma ndêkê pa akræ ndê tche mu Tchôtchô Pö gbo ndjê ræ ndê yê lâ köbosê Tchôtchô Pö në.

¹⁵ Praâbalé mê gbôâbo ngâ ræ balé lînê-a. Mè mbôâbo mbêti âtê ndêkê yukû në-a. Âdêkê ndêkê pa mê tchu kê rô rê ndêkê pa mê yukû ræ tchânê nyê. Bête rê kä ndê mê bhi gogo mê, ngâ akræ balé ndê tche wâ ndêkê ji rê wâbo-a. ¹⁶ Bhândê mê, ndêkê mu Tchôtchô Pö wâbo tê pö ndêkê bhi gogo-a, ädê ngâ ræ ndê mê wâ ndêkê mbo rê. Nyonyo kä tê mê, âdê mê âmuabô Tchôtchô Pö mû-î. ¹⁷ Âdê mêmê la tê mê kä ndê âpû köbo kua në lâme, dèkê mê wâ ndêkê gbo makêche-kua ngbânê. Praâbalé ngâ ræ ngbî ndêkê pa mê mbo rê wâbo-a, mê âmbô kütû kua ndê a zâ rê sê mê lâme. ¹⁸ Käko makêche-kua ndê mê në dâ nêbâ? Âdê rê ndê mê mu Tchôtchô Pö ämbâmbânê sê azû. Ræ ndê âwâ âme ndêkê pa mê gbo rê ngbânê, mê yûâbo kû në-a.

Kê mu Tchôtchô Pö

¹⁹ Tê lège në mê wâbo tê ngbâa ndê ngâ akræ balé-a, praâbalé mê mbôtê mê tê ngbâa ndê azû gbê ndêkê gbo azû tê gbölösênê. ²⁰ Âdê mê âsê lâ gûtê ajuifu, kê mbo ræ batê ajuifu ânyê kê gbo andjê sê Krísiti. Âdê mê âsê lâ gûtê azû ndê andjê sê tchâtchâ ndië ndê Möyize, mêmê ndê mê sêâbô sê tchâtchâ ndië ndê Möyize lâme, mê mbo ræ batê akræ ndê tche sê tchâtchâ ndië në, ânyê kê gbo andjê sê Krísiti. ²¹ Âdê mê âsê lâ gûtê andjanê ndê andjê wûn-âbô sê ndië ndê Möyize wûn-î, kê mbo ræ batê azû ndê andjê wûn-âbô sê ndië ndê Möyize wûn-î, ânyê kê gbo andjê sê Krísiti. Ânyîâbo ndêkê to rê pä mê kôsê ndië ndê Ndjapâ-a, bête mê mbô ræ gundêsê ndië ndê Krísiti. ²² Âdê mê âsê lâ gûtê azû ndê andjê kpôkpoabô tê andjê kpôkpo lâkê za su andjê sê Krísiti, kê mbo ræ batê azû ndê andjê kpôkpoabô tê andjê kpôkpo lâkê za su andjê sê Krísiti ânyê kê gbo andjê sê Krísiti. Mè zâtê mê gbê sê azû gbê ndêkê mbo rê gbê ânyê kê tcha angânê sê Krísiti. ²³ Mè mbô aræ lâme gbê tê pö ndê Tchôtchô Pö ânyê kê gbo atchôtchô aræ ndê Tchôtchô Pö në za rê.

²⁴ Nyê wûn-âbo sênê pä azû ndê andjê pa adingâalî lâ la azû gbê, andjê kpê nyêê balé, praâbalé ngâ akræ balé kä ndê âgbo tchôtchô ræ ngbânê? Nyê pä adingâalî la kânyî ndêkê pa nyê gbo ngâ tchôtchô ræ ngbânê. ²⁵ Azû gbê ndê andjê pa adingâalî, andjê kôsê angâ aræ ânyê kê nyikrêtê andjê bête adingâalî në. Andjê mbô tâ käko ndêkê gbo ræ ngbânê, praâbalé ræ në wâ ndêkê ndîndî. Âdê andê azê në, azê mbô rê

‡ Nyê dî Lev 6.9,19; Det 18.1-3.

ndêkê gbo tchôtchô rə ngbânə ndê âwâbô wâ ndêkê ndi-î. ²⁶ Bête rê kâ ndê mē pâ adingaalî anyē la mē wâ kütû tē rə ndê mē nyîndâ kē gbo rê. Mē dē akrə ndê tche gûa kônô yē anyē kē du azû la rê lâme, praabalē mē dûâbo tchêlê yi-a. ²⁷ Mē mbö arə gbôgbô tē tē mē, ndêkê pa ädje mē. Ârê âdəabô dē kâko-ê, Tchôtchô Pô ndê mē mu rê lâme, mē âwutu lēnə kēnē ämbänə.

La nyé gbö tē pö ndê angakülä

10 Arəmā, mē nyîndê nē pâ sê pö ndê arə ndê äg-bô araata azê alēme te lē nyē, ndê andjê gbê nē alēme tchâtchâ ndrö, anyē kē rô gbê lē gbölö ngbêng-bê ngû. ² Andjê gbê gbö *batême* lē ndrö, ndjê lē gbölö ngû, bête andjê wâ balē la *Möyize*. ³ Andjê gbê zî kütû kizî ndê yingö balē †. ⁴ Andjê gbê ndjô ndjê kütû ngû ndê yingö balē, bête andjê ndjô ngû ndê âwûtu alēme lē gbölö täme ndê yingö, ndê âsê lakê za tchêngbâ andjê ††. Gbölö täme nē dē *Krîsiti*. ⁵ Lē arə lâme gbê angbängbâ azû lē gûtê andjê dâkabô lē la Ndjapâ-a, bête rê kâ ndê andjê tchû katchôgbê lē kpaëgâ ‡.

⁶ Arə lâme wûtu ndêkê nyisê ngâ rə sê azê, anyē azê wabô wâ la gə ndêkê mbo ngbongbo rə batê rê ndê andjê wâ la rê-ê. ⁷ Nyē vögabô angakülä vöga-ê, batê rê ndê angânê lē gûtê andjê mbô rê lâme-ê. Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê: «Azû nē sê bêche ndêkê zi rə lakê ndjo rə. La tchêngbâ nē, andjê âlafö ndêkê vu ngî ††.» ⁸ Azê zâbô tē azê zâ ndêkê pu aëchê ädändjê aköchê katchôgbê, batê rê ndê angânê lē gûtê andjê mbô rê alēme anyē azû sâke tē akrə gbê tchêpâ nē vötaâ (23 000) tchû lē lö balē lâme-ê ††. ⁹ Azê püäbô tchâma Krîsiti pû-î, batê rê ndê angânê lē gûtê andjê mbô rê alēme, aëkrê dē andjê anyē andjê tchû lâme. ¹⁰ Ndêkê ka ndê pö nē, nyē pöäbô pö lē ma nyē batê rê ndê angânê lē gûtê andjê pö lē ma andjê alēme anyē ânje ndê kuzü wôn andjê lâme.

¹¹ Arə lâme wûtu alēme tē araata azê ndêkê nyisê ngâ rə sê azê. A mbö rê lē mbêti ndêkê gbîti tü azê, azê ndê azê wâ ndola sêñê ndê tchîsûwu krə tâ.

¹² Kâko akrə ndê tche wûn rê pâ anyē krê lafö nê, äwäpâ la yê gbo-ê, anyē tche teabô tē-ê. ¹³ Arə gbê ndê âvu tchê azû, ndê ägbô nyē lâme, ädê arə ndê ägbô azû gbê. Ndjapâ mbö arə gundêšê pö ma yê, tche gbôâbo tē nyē ndêkê pa rə vu nyē äropâ gbôgbô ndê nyê-a. Praabalē ädê arə âvu nyê, Ndjapâ zadje gbôgbô sê nyē ndêkê ruatê su nyê, kê zadje ndjê köbo sê nyē ndêkê pa nyê wutu lēnê.

¹⁴ Bête rê kâ ndê, arəmâ ndê mē ndê mē nyîndê nyê tē gbölösânê, äwäpâ nyê kpe tē köbo ndêkê voga ngakülä-ê. ¹⁵ Mē tö pö sê nyê batê azû ndê andjê wûn-sê rə. Nyenyê la tē nyê, nyê wâ ngbanga pâ pö ndê mē tö rê lâme. ¹⁶ Kangûchi ndê tchôtchô pö ndê azê za

† Nyê dî Eki 16.4-35; Det 8.3. †† Nyê dî Eki 17.5-6; Nomb 20.7-11. ‡ Nyê dî Nomb 14.16,23,29-30. †† Nyê dî Eki 32.6. †† Nyê dî Nomb 25.1-9.

ayîabâ pânê anyē kē ndjo rê lâme, ädêâbo rê kâ ndê âmbo rê pâ azê sê nyê balē la Krîsiti lē köbosê jî yê lâme? Mâpa ndê azê tcho tchêlê nê lâme, ädêâbo rê kâ ndê âmbo rê pâ azê wa balē la Krîsiti lē köbosê tē yê? ^{†††17} Ndê mâpa nê wâ kütû balē lâme, azê gbê wâtê tē akrə balē, bête azê gbê zî kütû mâpa balē lâme.

¹⁸ Nyê wûn azû ndê Isarayele, ndê andjê zî agia ndê a wâ andjê la *ngela* pâ *gbalâka*, andjê wâbo balē la gbalâka nê? ¹⁹ Mē nyîndê kē to rê atöko? Gûsû ndê a wâ rê la ngela sê angakülä lâme dē ngâ rə? Ädändjê rê angakülä nê la tē andjê, andjê dē ngâ rə? ²⁰ Ên-ên! Praabalē ngela ndê azû ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapâ wûn wâ rê lâme, andjê wâ rê sê angbongbo atchozö, ädêâbo Ndjapâ-a. Dêkê, mē nyîâbo ndêñê pâ nyê wa balē la angbongbo atchozö-a. ²¹ Nyê wâbo ndêkê ndjo rê lē kangûchi ndê Gbölö Gbië lē köbo nê balē la andê angbongbo atchozö-a. Nyê wâbo ndêkê zi kizî ndê Gbölö Gbië lē köbo nê balē la andê angbongbo atchozö-a. ²² Azê nyîndê kē pu tchâma Gbölö Gbië ndêkê pa tche mbo mērâ tē azê? ^{†††} Azê kâ ndê âwâ la gbôgbô kē rô tchê?

Azê mbö rə gbê lē golowäre ndê Ndjapâ

²³ Angânê tö rê päkêdê: «A zâ köbo sê akrə ndêkê mbo arə gbê», en-en! Praabalē ädêâbo rə gbê kâ äkê dâka-a. «A zâ köbo sê akrə ndêkê mbo arə gbê», en-en! Praabalē, ädêâbo rə gbê kâ ndê âmbo rê pâ Egilize kpokpo tē yê-a §. ²⁴ Äwâbo pâ akrə pu rə kütû bête tchê la tē yê-a, praabalē äwäpâ tche pu rə bête angâ yê. ²⁵ Rə gbê ndê a ka rê lē kâpâ, nyê zî rê kâ yuabô kû pö pânê yû-î, nyê rîäbô tchêlê su nyê rî pânê-ê. ²⁶ Bête tchêbêche la arə gbê ndê âwâ lēñê dē andê Gbölö Gbië §†. ²⁷ Ädê ngâ akrə ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ âe nyê ndê kizî anyē nyê nyîndê nê, kizî gbê ndê a kê rê sê nyê, nyê zî rê kâ riabô tchêlê su nyê rî-î, kâ yuabô kû pö pânê yû-î. ²⁸ Praabalē ädê ngâ akrə âto rê sê nyê päkêdê: «Gûsû ndê a wâ rê la ngela sê ngakülä kâ.» Nyê zîäbô rê zî-î, anyē akrə ndê tche krâ tü nyê la pö nê lâme, tche riabô tchêlê su yê rî-î. ²⁹ Mē tôâbo pö âto tē pö ndê kê ri tchêlê su nyê-a, praabalē mē tö pö ndê kê ri tchêlê su tchanê lâme.

«Bête giamâ kâ ndê a kitê köbo tē mē ndêkê kosê rə ndê ngâ akrə rî tchêlê su yê tâ, anyê kē wâ ngbanga pânê? ³⁰ Ädê mē äza ayîabâ sê Ndjapâ tē pö ndê kizî ndê mē zî rê, bête giamâ kâ ndê akrə jende mē bête kizî ndê mē zâ ayîabâ tâ?»

³¹ Kâko arə gbê ndê nyê zi rê, arə gbê ndê nyê ndjo rê, arə gbê ndê nyê mbo rê, äwäpâ nyê mbo rê gbê ndêkê pa azû voga Ndjapâ lē köbosê nê. ³² Nyê mböäbô rê mbô ndêkê pa ngâ juifu balē te lē ngbongbo rə-ê, ädändjê ngâ akrə ndê tche wâbo wâtê juifu,

††† Nyê dî Mat 26.26-28; Mar 14.22-24; Luk 22.19-20.

††† Anyîndê kē to pö ndê mbanda. § Nyê dî 6.12. §† Nyê dî Aps 24.1.

âdændjê ngâ akrê ndê *Egilîze* ndê Ndjapâ-ê. ³³ Nyê mbö rê batê mê: Mê sê lakê pu köbo gbê ndêkê daka lâ la azü gbê lâ arê gbê. Mê pûâbo rê kütü bëte mê la tê mê-a, praâbalê mê pü rê bëte angbängbâ azü ndêkê pa andjê tcha lâ kuzü.

11 Nyê mbö rê batê mê, batê rê ndê mêmê ndjê gbê mê mbö rê batê *Krîsiti*.

Kê sê ndê aköché la aëché lâ Egilîze

² Mê gâmba nyê bëte logbê sê mê kâ lakê te lâ nyê, ânyê nyê kâ lakê mbo rê gundêsê apö ndê mê nyisê nê sê nyê. ³ Mê nyîndê nê pã nyê wunsê pö âtê: *Krîsiti* dâ akrê tê kûma aköché gbê, köché dâ akrê tê kûma êché, Ndjapâ wâtê akrê tê kûma *Krîsiti*. ⁴ Köché ndê tche sê lakê to pö sê Ndjapâ âdændjê rê ndê tche sê lakê to ndêma Ndjapâ, ânyê kâ î ngâ rê pã kûma yê, dëkê tche lûâbo sê akrê tê kûma yê-a. ⁵ Praâbalê âdê êché ndê tche sê lakê to pö sê Ndjapâ, âdændjê rê ndê tche sê lakê to ndêma Ndjapâ ânyê kâ îâbô ngâ rê î pã kûma yê, dëkê tche lûâbo sê köché ndê yê ndê tche dâ akrê tê kûma yê-a. Tche wã tîf batê êché ndê a tchô su kûma yê. ⁶ Âdê êché â-iabô ngâ rê î pã kûma yê, äwäpâ tche tcho su kûma yê-ê. Praâbalê âdê kâ wa tchêpâ su kûma yê âdændjê ndêkê tcho rê âwatê rê ganô, äwäpâ tche i tchêpâ kûma yê. ⁷ Âdê andê köché, tche wâbo ndêkê i tchêpâ kûma yê-a, bëte tche wâtê nyîsî Ndjapâ la köbo ndê Ndjapâ wã la rê, praâbalê êché nyisê köbo ndê köché wã la rê. ⁸ Bête köché wûtuabô lâ êché-a, praâbalê êché wûtu lâ köché. ⁹ Ndjapâ mbôâbo köché bëte êché-a, praâbalê tche mbö êché bëte köché. ¹⁰ Bête rê kâ ndê êché wã ndêkê i ngâ rê pã kûma yê ndêkê nyisê nê pã anyê wã tchâtchâ köché, bëte *aânje*. ¹¹ Praâbalê ndê azê wã balê la Gbölö Gbië, êché wâbo ngbî tê köché-a, ânyê köché wa ndjê ngbî tê êché-a. ¹² Batê rê ndê êché wûtu lâ köché, kâko ndjê êché kâ ndê âzî köché ânyê rê gbê tö bhândê Ndjapâ. ¹³ Nyenyê la tê nyê, nyê wã ngbanga pã pö âtê: Ndêkê pa êché sê lakê to pö sê Ndjapâ, ânyê kâ îâbô tchêpâ kûma yê î-î, äkâ la köbo nê? ¹⁴ Äwätê rê ganô ndêkê pa köché gbotê su kûma yê ägu! Tchîsûwu kâ ndê ânyîsê arê kâko sê nyê. ¹⁵ Andê êché, ngrîngrî su kûma yê mbö rê pã tche lu, bëte Ndjapâ zã su kûma sê tchê ndêkê pa äi tchêpâ kûma yê nê. ¹⁶ Praâbalê âdê ngâ akrê ânyîndê kâ kosê pö lâme, äwäpâ tche wunsê nê pã ngâ köbo ngbî ndêkê pa ârâ la *a-Egilîze* ndê Ndjapâ mbo rê wâbo-a.

Kîzî ndê Gbölö Gbië

¹⁷ Po ndê mê nyîndê kâ to rê sê nyê âtê, mê gambabô nyê tee-a. Kê palatê nyê mbö nyê ngbo, kâ mbôâbo nyê pã nyê e atê tchâtchu nê-a. ¹⁸ Tê dokü nê, a tö rê sê mê pã âdê nyê âpalatê nyê, apö ndêkê krê tchêlê tê kâ lâ gbâtê nyê, tchâkalâ pö nê wâtê lêge pö.

¹⁹ Äwäpâ tchêlê tê nyê krê-ê, ânyê a wun andjanê lâ gûtê nyê ndê andjê wâtê adjîrê azü. ²⁰ Ndê nyê palatê nyê lâme, âdêâbo kîzî ndê Gbölö Gbië kâ ndê nyê zi rê-a. ²¹ Bête sêlê ndê nyê sê lakê zi rê, akrê balê balê gbrögbrotê yê ndêkê to kîzî ndê yê la tê yê, âmbô rê pã ngânê kâ la krê, ânyê pî sê lakê mbo ngânê. ²² Nyê wâbo la anda ndêkê zi rê ndjê lakê ndjo rê bhâlê nê? Ädændjê rê nyê sê lakê mo *Egilîze* ndê Ndjapâ mö? Nyê nyîndê kâ mbo rê ganô tê azü ndê rê ndê andjê wâbô wã tã lâme? Mê âto rê sê nyê atoko? Äwäpâ mê gamba nyê? Ên-ên, mê gâmbabô nyê pã pö lâme-a.

²³ Kâko pö ndê mê gbô rê tchânê Gbölö Gbië ânyê kâ to rê sê nyê kâ âtê: Lê büтчî ndê a yôsê Gbölö Gbië Jezü, tche zâ mâpa, ²⁴ kâ zâ ayîabâ sê Ndjapâ, kâ tchô tchêlê nê ânyê kâ tã rê pâkêdê: «Rê âtê dâ tê mê, ndê âwâ bëte nyê. Nyê mbö rê lâme ndêkê pa sê mê te lâ nyê.» ²⁵ La tchêngbâ kîzî nê, tche zâ kangûchi vên-en, kâ mbö ndjê tã kâko, kâ tã rê pâkêdê: «Kangûchi vên-en âtê dâ täfo *madî* lâ köbosê jî mê. Logbê ndê nyê âsê ndjo rê, nyê mbö rê lâme ndêkê pa sê mê te lâ nyê †.»

²⁶ Bête logbê ndê nyê sê lakê zi mâpa lâme, ânyê kâ ndjo kangûchi vên-en lâme, nyê mü pö ndê kuzü Gbölö Gbië zoo êtê lo nê ndê tche ka.

²⁷ Bête rê kâ ndê akrê ndê tchê ziadje mâpa, ndjê lakê ndjoandje kangûchi vên-en ndê Gbölö Gbië, ânyê kâ lûâbô sêlê lû-î, dëkê pö kâ lâ kûma yê tã pö ndê tã la jî Gbölö Gbië. ²⁸ Äwäpâ akrê balê balê ri tchêlê yê pã yê la tê yê dokütchê ânyê kâ zi mâpa, ndjê lakê ndjo kangûchi vên-en âtê. ²⁹ Bête akrê ndê tche zî mâpa, ndjê lakê ndjo kangûchi vên-en, ânyê kâ wûn-âbô rê wûn batê tã Gbölö Gbië-ê, dëkê tche kâ lakê wa ngbanga pã yê la tê yê, ndê tche sê lakê zi rê ndjê lakê ndjo rê lâme. ³⁰ Bête rê kâ ndê a-earê tãkömbô la azü ndê andjê ngêwele sîsî lâ gbâtê nyê. Angbängbâ angânê tchû nê. ³¹ Âdê azê âri tchêlê azê dokütchê pã kâ mbo rê ndê azê, dëkê azê tãâbo tchâtchâ ngbanga ndê Gbölö Gbië-a. ³² Praâbalê Gbölö Gbië wã ngbanga ndê azê, kâ gbîti tu azê ânyê kâ wâbô ngbanga wã lâ kûma azê la adî azü tchêbêche âtê-ê.

³³ Kâko arêma ndê mê, âdê nyê âpalatê nyê ndêkê zi kîzî ndê Gbölö Gbië, äwäpâ nyê krê bëte angâ nyê.

³⁴ Âdê krê ânyu ngâ akrê, äwäpâ tche zi rê bhândê yê, kâko ânyê ngbanga ndê Ndjapâ teabô tê pã nyê sêlê ndê nyê palatê nyê-ê. Âdê andê adî apö nê, mê âwutu bhâye ânyê kâ nyîkrædjê rê.

Arê ndê Kpîki Yîngö krê rê sê azü

12 Âdê andê arê ndê Kpîki Yîngö krê rê sê azü, arêma mê nyîndê nê pã nyê wunsê pö pânê djîrê. ² Nyê wûnsê nê nê pã sêlê ndê nyê wûn-âbô sê Ndjapâ wûn dâmba-ê, a gbîti nyê kâ ê la nyê ngbâ angakülâ ndê andjê wâtê amangbîlê. ³ Bête rê kâ ndê mê

† Nyê dî Eki 24.6-8; Jer 31.31-34.

nyîndê kê to rê sê nyê päkêdê: Akra ndê *Yingö ndê Ndjapä* to pô lê yê, tche tôtebo rê päkêdê: «Ngbongbo pô kê pâ Jezü-a!» Ndjê akra ndê Kpîki Yingö wâbô wâ lê yê, tche tôtebo rê päkêdê: «Jezü dä Gbölö Gbië-a.»

⁴ Arê ndê Kpîki Yingö kɛ rê sê azü wâ ngbî ngbî, praabalê kütü Yingö balê lâme kê ndê âkɛ rê sê azü. ⁵ Aköbo ndêkê mbo kua ndê Gbölö Gbië wâ ngbî ngbî, praabalê Gbölö Gbië wâ kütü balê. ⁶ Akua wâ ngbî ngbî, praabalê kütü Ndjapä balê kê ndê âza gbôgbô sê azü gbê ndêkê mbo akua nê gbê. ⁷ A zâ gbôgbô ndê Kpîki Yingö sê akra balê balê tê pô ndê dâkâ ndê azü gbê. ⁸ Yingö zâ pô ndê kûma ndê âwa lanê sê ngâ akra, kê zâ gbôgbô sê ngânê ndêkê to pô lê köbosê kê wun-sê rê. ⁹ Kütü Yingö balê lâme zâ kê za su sê *Krîsiti* sê ngâ akra, kê zâ gbôgbô ndêkê tcha azü lê tâkömbô sê ngânê. ¹⁰ Tche zâ gbôgbô ndêkê mbo akpîngbî rê sê ngâ akra, kê zâ gbôgbô ndêkê to ndêma Ndjapä sê ngânê, kê zâ gbôgbô ndêkê krɛ tchêlê Kpîki Yingö la angbongbo yingö sê ngânê, kê zâ gbôgbô ndêkê to pô la ama gö ngbî ngbî sê ngânê, ânyê kê zâ gbôgbô sê ngânê ndêkê to ndêma pô ndê ama gö ngbî ngbî lâme sê angâ yê. ¹¹ Praabalê kütü Kpîki Yingö balê lâme kê ndê âmbo arê lâme gbê. Tche kû arê ndê Yingö sê akra balê balê batê rê ndê su yê nyîndê nê.

Tê akra wâ balê, atchâme-tê akra ngbângbâ

¹² Käko tê akra wâ balê, praabalê atchâme-tê akra ngbângbâ. Ndê atchâme-tê akra gbê ngbângbâ lâme, ängbö gbê kê wâtê tê akra balê †. Rê nê wâ ndjê käko tê pô ndê *Krîsiti*. ¹³ Bête azê gbê gbô *batême* lê köbosê Yingö balê, ndêkê wâtê tê akra balê. Ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, angbâa la azü ndê andjê wâbô wâtê angbâa, azü gbê gbô kütü Yingö balê lâme.

¹⁴ Bête âdêâbo ngâ tchâme-tê akra balê kê ndê âwâtê ndundu tê akra-a, praabalê angbângbâ atchâme-tê kê ndê ängbö ânyê kê wâtê ndundu akra balê. ¹⁵ Âdê da âto rê päkêdê: «Âbatê mê dââbô köno dê âtê-ê, mê dââbo ngâ tchâkalâ tê akra-a.» Ârê kê ndê âmbo rê pâ tche wabô wâtê ngâ tchâkalâ tê akra nê? ¹⁶ Âdê tü âto rê päkêdê: «Âbatê mê dââbô la dê âtê-ê, mê dââbo ngâ tchâkalâ tê akra-a.» Ârê kê ndê âmbo rê pâ tche wabô wâtê ngâ tchâkalâ tê akra nê? ¹⁷ Âdê ndundu tê akra gbê âwatê la, käko tche âdje pô atôko? Âdê ndundu tê akra gbê âwatê tü, käko tche âdje tchâfo rê atôko? ¹⁸ Praabalê Ndjapä nyikrê atchâme-tê akra balê balê êtê tê akra batê rê ndê su yê nyîndê nê. ¹⁹ Âdê atchâme-tê akra gbê âwa kütü tê ngâ tchâme-tê balê, käko ndundu akra nê wâ bhâ tchêbâ? ²⁰ Atchâme-tê akra ngbângbâ, praabalê tê akra wâ kütü balê.

²¹ Käko la toabô rê tee sê köno päkêdê: «Mê wâbo lê zê-a», âdêndjê rê ndê kûma to rê sê da päkêdê: «Mê

† Nyê dî Rom 12.4-5.

wâbo lê zê-a.» ²² Praabalê atchâme-tê akra ndê a wûn-âbô rê wûn tê ngâ rê-ê, ârê kê ndê âwâtê rê ndê akra wâbo ndêkê gbotâ-a. ²³ Atchâme-tê akra ndê azê lûâbô sênê lû lâme, ârê kê ndê azê lusê nê tê gbölösênê. Atchâme-tê akra ndê a eabô tchê rê nê ê lâme-ê, ârê kê ndê azü wun rê la tchôtchô la. ²⁴ Âdê adî atchâme-tê ndê âfû, ngâ pô wâbo tâ-a. Praabalê Ndjapä nyikrê akra, kê zâ kê lusê tê tê gbölösênê sê atchâme-tê ndê azü luabô sênê lû-î. ²⁵ Ndjapä mbô tâ käko ndêkê pa tchêlê gbâtê atchâme-tê krɛabô tchêlê tê yê krê-ê, ânyê atchâme-tê nê balê balê za köno sê angâ andjê lê gbâtê andjê. ²⁶ Âdê ngâ tchâme-tê balê âsê wun yûkü, atchâme-tê nê gbê âwun ndjê yûkü la tchê. Âdê a âlusê ngâ tchâme-tê balê, adî atchâme-tê nê gbê âwa la mômô la tchê.

²⁷ Dêkê nyenyê gbê nyê wâtê tê *Krîsiti*, nyenyê balê balê gbê nyê wâtê atchâme-tê yê. ²⁸ Âdê käko ânyê azü ndê Ndjapä kû andjê lê *Egilîze* tê dokü nê dâ *abadjângele*. Abichuü nê dâ *a-earê ndêma Ndjapä*. Avötaâ azü nê dâ *a-earê* kê nyisê rê, pânê azü ndê tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê mbo akpîngbî rê, pânê azü ndê tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê tcha *a-earê* tâkömbô, azü ndê tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê za köno sê angâ andjê, azü ndê tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê sê tê kûma angâ andjê, azü ndê tche zâ gbôgbô sê andjê ndêkê to pô la ama gö ngbî ngbî ndê andjê wûn-âbô sênê wûn-î. ²⁹ Azü gbê kê ndê âwâtê abadjângele? Azü gbê kê ndê âwâtê *a-earê* ndêma Ndjapä? Azü gbê kê ndê âwâtê *a-earê* kê nyisê rê? Azü gbê kê ndê âwâ la gbôgbô ndêkê mbo akpîngbî rê? ³⁰ Azü gbê kê ndê âwâ la gbôgbô ndêkê tcha *a-earê* tâkömbô? Azü gbê kê ndê âwâ la gbôgbô ndêkê to pô la ama gö ngbî ngbî? Azü gbê kê ndê âwâ la gbôgbô ndêkê to tchêngbâ ama gö ngbî ngbî nê? ³¹ Nyê pû köbo ndêkê gbo gbôgbô ndê Yingö za rê sê akra ndê âdâka kê rô adî nê gbê.

Praabalê angaâtê, mê ânyisê ngâ köbo sê nyê ndê âdâka kê rô adî nê gbê.

Kê nyindê ngâ rø rø gbê

13 Âdê mê âto pô la ama gö ndê azü la andê *aânje*, ânyê kê nyindê ngâ wâbô wâ lê mê-ê, dêkê mê wâ batê ngâ ajorɛa ndê âki âdêndjê ngâ kâlângbâ ndê âki ngbô. ² Âdê mê âwa la gbôgbô ndê Kpîki Yingö †† ndêkê to ndêma Ndjapä, âdê mê âwunsê dju arê ndê âwâ lê küwü nê, âdê mê âwunsê rê gbê, âdê kê za su mê sê *Krîsiti* âwa gbölö ndêkê to rê sê aga pâ tche gitê yê lê kpâlâ yê chi, ânyê âgitê yê chi, ânyê kê nyindê ngâ wâbô wâ lê mê-ê, mê wâbo tê ngâ rê-a. ³ Âdê mê âkrɛ tchêlê arê ndê mê gbê tê *a-earê* gɛ, âdê mê âgbo ndjê tê tê mê ndêkê pa a cho rê la wo, ânyê kê nyindê ngâ wâbô wâ lê mê-ê, mê gboabô ngâ rê ngbânê tee-a.

†† *Änyindê kê to pô ndê matabisi ndê Yingö.*

⁴ Akræ ndê tche nyîndê ngâ yê, tche rüätê su yê, tche mbö dâkâ, tche mbôâbo gbölö su-a, kâ mbôâbo tê yê gbölö-a, kâ bhîâbo gogo yê-a. ⁵ Akræ ndê tche nyîndê ngâ yê, tche mbôâbo ræ ganô-a, tche pûâbo ræ tê pö ndê yê-a, kâ mbôâbo mêmâ-a, kâ zâbo akræ tê su yê-a. ⁶ Akræ ndê tche nyîndê ngâ yê, tche wâbo la mômô lâ köbosê ræ mbäli-a, praâbalê tche wâ la mômô lâ köbosê lêge pö. ⁷ Akræ ndê tche nyîndê kâ gwa la yê pâ angbongbo aræ gbê ndê a mbo ræ tê yê, tche zâ su yê sê Ndjapâ lâ aræ gbê, tche zâ su yê pâ aræ gbê ndê tche krû bête ræ, tche rüätê su yê lâ aræ gbê.

⁸ Kâ nyîndê ngâ wâ pîi etê. Kâ to ndêma Ndjapâ âkræadje, gbôgbö ndê Yîngö ndêkê to pö la ama gö ngbî ngbî âkadje, kâ wunsê ræ âkræadje. ⁹ Bête kâ wunsê ræ ndê azê wâ kütû tê tchâkalâ nê, kâ to ndêma Ndjapâ ndê azê wâ kütû tê tchâkalâ nê. ¹⁰ Praâbalê âdê ndundu ræ nê ndê âdâka gbê âwutu, tchâkalâ ræ nê lâme âroadje. ¹¹ Ndê gbö mêmê ndêpo tê bechê, mêmê tö pö batê abechê, kâ za kûma mêmê wâ batê andê abechê. Praâbalê sênê ndê mêmê âsê kuche, mêmê gbôtê kâ mbo ræ batê abechê-ê. ¹² Ndê azê sê âtê, azê sê lakê wun tchö batê ræ ndê akræ wuntê yê la wunla, kâ wûn-âbo ræ nê djîrê-a, praâbalê têngâlô, azê wun-adjê ræ nê tchâtchu azê. Ndê azê sê âtê, kâ wunsê ræ ndê mêmê wâtê tchâkalâ nê, praâbalê têngâlô, mêmê wun-adjê sê aræ gbê batê ræ ndê Ndjapâ wûnsê mêmê.

¹³ Ndê tchö angaâtê, aræ vötaâ lâme kâ tâ: *Kâ za su sê Krîsiti*, kâ za su pâ ræ ndê akræ krû bête ræ, la kâ nyîndê ngâ, praâbalê kâ nyîndê ngâ wâ gbölö kâ rô adî nê gbê.

Angâ apö pâ ræ ndê Kpîki Yîngö za ræ sê akræ

14 Nyê pû köbo dokütchê ndêkê nyîndê angâ nyê. Nyê wâ ndjê la gwa ndêkê gbo aræ ndê Kpîki Yîngö, praâbalê nyê pû köbo tê gbölösênê ndêkê to ndêma Ndjapâ. ² Bête akræ ndê tche to pö la ama gö ngbî ngbî, tche tîâbo pö nê sê azü-a, praâbalê tche to ræ sê Ndjapâ. Ngâ akræ balê djêâbo tchêlê pö nê-a, tche tö pö ndê aræ ndê gbö ræ wâ lâ kûwû nê lâ köbosê *Kpîki Yîngö*. ³ Praâbalê akræ ndê tche to ndêma Ndjapâ, tche tö pö nê sê azü. Tche tö apö ndê âmbo ræ pâ akræ kpokpo tê yê, tche zâ wängö ndê Ndjapâ sê azü, kâ za wängö ndê âza gbôgbö tê su azü. ⁴ Akræ ndê tche to pö la ama gö ngbî ngbî, tche mbö ræ ndêkê pâ tchetchê la tê yê kpokpo tê yê. Praâbalê akræ ndê tche to ndêma Ndjapâ, tche mbö ræ pâ azü lâ *Egilîze* kpokpo tê andjê.

⁵ Mêmê nyîndê nê pâ nyenyê gbê nyê to pö la ama gö ngbî ngbî, praâbalê mêmê nyîndê nê tê gbôgbôsênê pâ nyê to ndêma Ndjapâ. Akræ ndê tche tî ndêma Ndjapâ, tche mbö tchötchö ræ kâ rô akræ ndê tche to pö la ama gö ngbî ngbî. Ndêkê pa akræ ndê tche to pö la ama gö ngbî ngbî mbo tchötchö ræ, äwäpä ngâ akræ to

tchêngbâ pö nê la ma gö ndê azü nê, ânyê azü ndê Egilîze nê kpokpo tê andjê. ⁶ Ndê azê sê âtê arêmâ, âdê mêmê ânê ndêkê wun nyê, ânyê kâ tö pö sê nyê la angâ ama gö ngbî, nyê âgbo tchötchö ræ lâ köbosê mêmê atöko? Ndêkê pa nyê gbo tchötchö ræ, äwäpä ngâ ræ ndê Ndjapâ nyîsê nê sê mêmê, mêmê to ræ sê nyê, kâ mbo ræ ndêkê pa nyê wunsê ræ, kâ to ndêma Ndjapâ sê nyê, kâ nyîsê ræ sê nyê.

⁷ Ræ nê wâ ndjê kâko tê pö ndê aræ ängbâ batê kü-dambala âdændjê kundi: Ädê ârê âkiabö kî ngbî ngbî tê ngâ yê, akræ âmbo atöko ndêkê dje tchêlê gî düwü ndê küdambala âdændjê andê kundi nê? ⁸ Ädê a âhræ tâtälitâ ânyê tchêlê gî nê wûtuabö wûtu la pö nê kraâ, tchabâ kâ âkê nyikrätê yê bête kûü? ⁹ Nyenyê ndjê gbê âdê nyê âto pö la ama gö ngbî ngbî, ânyê tchêlê pö nê wûtuabö wûtu kraâ, azü ädje tchêlê pö nê atöko? Dêkê nyê toadje pö lâ yi! ¹⁰ Ama gö ngbî ngbî ngbângbâ pâ cho âtê, ânyê ngânê ndê a djeabö tchêlê nê djê wâbo balê-a. ¹¹ Kâko âdê mêmê ädjeabö tchêlê ngâ pö djê ndê ngâ akræ tî ræ sê mêmê, dêkê mêmê dâ akræ ndê ngâ gö ngbî lâ la akræ nê lâme, ânyê akræ nê ndjê gbê dâ akræ ndê ngâ gö ngbî lâ la mêmê. ¹² Nyenyê ndjê gbê ndê nyê wâ la gwa tê gbölösênê ndêkê gbo aræ ndê Yîngö, äwäpä köbo âwa, nyê pu köbo ndêkê gbo aræ ndê Yîngö ndê âmbo ræ pâ Egilîze kpokpo tê yê.

¹³ Bête ræ kâ ndê akræ ndê tche to pö la ama gö ngbî ngbî, äwäpä tche yu Ndjapâ tche za gbôgbö ndê Yîngö ndêkê to tchêngbâ pö nê sê tchê. ¹⁴ Bête âdê mêmê âto pö sê Ndjapâ la ama gö ngbî ngbî, yîngö ndê mêmê kâ lakê to pö sê Ndjapâ, praâbalê kâ wunsê ræ ndê mêmê mbôâbo kua balê-a.

¹⁵ Mêmê âmbo atöko? Mêmê toadje pö sê Ndjapâ lâ köbosê Yîngö, praâbalê mêmê toadje ndjê pö sê Ndjapâ lakê wunsê ræ ndê mêmê. Mêmê padje düwü lâ köbosê Yîngö, praâbalê mêmê padje ndjê düwü lakê wunsê ræ ndê mêmê.

¹⁶ Kâko âdê mo âsê lakê to pö sê Ndjapâ lakê za ayîabâ sê tchê lâ köbosê yîngö, mbämbâ akræ lâ kpûlû nê âmbo atöko ânyê kâ kî «*Amin*» pâ kâ to pö sê Ndjapâ ndê zê nê? Ndê tche djêâbö tchêlê pö ndê zê nê djê lâme?

¹⁷ Tê lêge nê, pö ndê zê nê ndê mo to ræ sê Ndjapâ lakê za ayîabâ sê tchê, watê tchötchö nê. Praâbalê âzâbo kônö sê ngâ zê ndêkê kpokpo tê yê-a.

¹⁸ Mêmê zâ ayîabâ sê Ndjapâ bête ræ ndê mêmê sê lakê to pö la ama gö ngbî ngbî ârö nyê gbê. ¹⁹ Praâbalê âdê mêmê âkræ tchâtchu kpûlû azü ndê Krîsiti, mêmê nyîndê kâ to apö mindûu ndê azü dje tchêlê nê, ânyê âkpokpo andjê, äro anê ndêkê pa mêmê to pö sâke lâ kônö gbê (10 000) la ama gö ngbî ngbî.

²⁰ Arêmâ, äwäpä kâ za kûma nyê wabö wâ batê andê abechê-ê, âdê andê kâ mbo ngbongbo ræ âdê ræ, en-en! Äwäpä nyê wa batê ayëyë abechê. Praâbalê âdê ârê âwa ndêkê za kûma, äwäpä nyê za kûma nyê batê adjêdjena azü. ²¹ Lê Mbëtî-ndîê a mbö ræ pâkêdê: «Gbölö Gbîê tî ræ pâkêdê:

Mê toadje pö sê azü âtê lâ köbosê azü ndê andjê to ngâ ma gö ngbî, lâ ma azü ndê ngâ ma gö ngbî.

Lê arê lâme gbê, andjê djeabô mê tee-a †.»

²² Kâko ndêkê to pö la ama gö ngbî ngbî dâ ngâ nyîsî rê tê pö ndê azü ndê andjê zâbô su andjê zâ sê Krîsiti-î, praâbalê âdêâbo azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti-a. Kê to ndêma Ndjapâ wâtê ngâ nyîsî rê tê pö ndê azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti, praâbalê âdêâbo azü ndê andjê zâbô su andjê zâ sê Krîsiti lâme-a.

²³ Âdê azü ndê Egilîze gbê âpalatê andjê, ânyê andjê gbê sê lakê to pö la ama gö ngbî ngbî, ânyê angâ ambâmbâ azü âdêndjê angâ azü ndê andjê zâbô su andjê zâ sê Krîsiti âli lâ gbâtê nyê, andjê toabô rê tee pã nyî kã lakê mbo nyê? ²⁴ Praâbalê âdê azü gbê âto ndêma Ndjapâ ânyê ngâ akrê ndê tche zâbô su yê zâ sê Krîsiti âdêndjê ngâ mbâmbâ akrê âli lâ gbâtê nyê, tchê wunadje sê ngbongbo rê ndê yê, ânyê apö gbê ndê tche djê rê lâme wadje ngbanga lâ kûma yê. ²⁵ Apö ndê âwâ wü bhâlê su yê âwutuadje kraê êsûwu, kâko tchê gûteadje, kê chiadje kûma yê, kê vogadje Ndjapâ lakê to rê pâkêdê: «Ndjapâ kã tê lège nê lâ gbâtê nyê.»

Kê mbo rê la köbo nê lâ Egilîze

²⁶ Kâko arêmä, azê âmbo atôko? Âdê nyê âpalatê nyê, ngânê balê lâ gbâtê nyê pã düwü, ngânê nyisê rê âdêndjê rê ndê tche to pö ndê ngâ rê ndê Ndjapâ nyisê nê sê tchê, ngânê to pö la ama gö ngbî ngbî, ânyê ngânê to tchêngbâ pö nê la ma gö ndê azü nê. Rê gbê ndê nyê mbo rê, âwäpâ rê nê lâme kpokpo azü ndê Egilîze. ²⁷ Âdê nyê ânyindê kê to pö la ama gö ngbî ngbî, âwäpâ azü bîchuü, âdêndjê vötaâ to rê, äröâbô anê lâme rô-ê. Äwâ ndêkê to rê balê balê, ânyê ngâ akrê balê sê lakê to tchêngbâ pö nê la ma gö ndê azü nê. ²⁸ Âdê ngâ akrê âsêabô sê ndêkê to tchêngbâ pö nê, âwäpâ andjê ngbo ma andjê lâ gbâtê azü êtâ. Äwâ ndêkê pa akrê balê balê lâ gbâtê andjê lâme to kütü pö nê sê tchê la tê yê, ndjê sê Ndjapâ. ²⁹ Âdê andê azü ndê andjê wâtê *a-earê ndêma Ndjapâ*, âwäpâ azü bîchuü âdêndjê vötaâ to rê, ânyê adî azü nê chi ndê pö nê ndê andjê to rê lâme. ³⁰ Âdê ngâ akrê ngbî âgbo ngâ pö dândê Ndjapâ, âwäpâ akrê ndê tche sê lakê to pö lâme ngbo ma yê êtâ. ³¹ Kâko nyenyê gbê nyê wâ ndêkê to ndêma Ndjapâ, praâbalê âwäpâ nyê to rê balê balê. Kâko kã ndê azü gbê manda ngâ rê, ânyê kê gbo gbôgbô tê su andjê. ³² Akrê ndê tche to ndêma Ndjapâ kã ndê âwâ la kûmändemâ pã rê ndê Yîngö za rê sê tchê ndêkê to ndêma Ndjapâ nê lâme. ³³ Bête Ndjapâ dê Ndjapâ ndê tche mbo rê la köbo nê, kê wâtê Ndjapâ ndê ziti su.

Batê rê ndê a mbo rê lâ a-Egilîze gbê ndê azü ndê Ndjapâ, ³⁴ âwäpâ aêchê ngbo ma andjê êtâ lâ kpûlû ndê azü ndê Ndjapâ. A zâbo köbo sê andjê ndêkê to

† Nyê dî Eza 28.11-12.

pö-a. Äwäpâ andjê dje pö batê rê ndê *ndiê* tô pö ndênê. ³⁵ Âdê andjê ânyindê kê wunsê ngâ pö pã ngâ rê, âwäpâ andjê yu aköchê ndê andjê bhâlê manda. Äwäbo la köbo nê ndêkê pa êchê to pö lâ kpûlû azü-a.

³⁶ Pö ndê Ndjapâ tö bhândê nyê âkê wûtu? Kütü nyê balê kã ndê âgbô pö nê? ³⁷ Âdê ngâ akrê âwuntî pã anyê dê earê ndêma Ndjapâ, âdêndjê akrê ndê tche wâ la Kpîki Yîngö, âwäpâ tche wunsê nê lâ pö ndê mê mbô rê sê nyê âtê pã agbôgbô pö ma Gbölö Gbiê kã. ³⁸ Âdê ngâ akrê âwun-abô sênê wûn kâko-ê, dèkê Ndjapâ wûn-âbo ndjê sê yê-a.

³⁹ Kâko arêmä, nyê pü köbo ndêkê to ndêma Ndjapâ. Nyê kiâbô kîtê köbo tê azü ndê andjê nyîndê kê to pö la ama gö ngbî ngbî, ⁴⁰ praâbalê âwäpâ rê nê gbê mbo la köbo nê, kê mbo rê ndê âwâ djîrê.

Pö ndêkê jo ndê Krîsiti lâ kuzü

15 Arêmä, mê nyîndê kê kã kra tü nyê pã *Tchôtchô* Pö ndê mê mü rê sê nyê alême, ndê nyê gbô rê ânyê gbô su nyê wâ pânê lâme. ² Âdê nyê âbata Tchôtchô Pö nê batê rê ndê mê mü rê sê nyê, nyê tchadje lâ kuzü lâ köbosê nê; ârê âdêabô dê kâko, dèkê kê za su nyê sê Ndjapâ wâ ämbänê.

³ Dokü rê ndê mê nyîsê nê sê nyê dê pö ndê mêmê la tê mê mê gbô rê: *Krîsiti* tchü bête ngbongbo rê ndê azê, batê rê ndê Mbêti Ndjapâ tô rê, ⁴ a chi tchê, lâ lö vötaâ, tche jô lâ kuzü, batê rê ndê Mbêti Ndjapâ tô rê. ⁵ Tche wûtu êtê Pîere, pânê tche wûtu êtê abadjângele lâ könô gbê tchêpâ nê bîchuü ††. ⁶ La tchêngbâ nê tche wûtu êtê arêmä ndê, kê ngba ndê andjê rô ngbangbo mîndûu (500) kpö sênê balê. Gbô gbogbôsê andjê kã la türê la andjê, angânê tchü nê. ⁷ Pânê tche wûtu êtê Jâke, la tchêngbâ nê tche wûtu êtê *abadjângele* gbê.

⁸ La tchêngbâ azü lâme gbê tche wûtu ndjê êtê mê, mêmê ndê mê wâ batê bechê ndê a zî tchê tê zîzî nê. ⁹ Bête mê wâ kpîêkpîê rê tê abadjângele gbê, mê kûâbo ndjê sênê pã a e rê tê mê pã badjângele-a, bête mê mbö gbôgbô tê *Egilîze* ndê Ndjapâ. ¹⁰ Praâbalê lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ, mê dê akrê ndê nyê wun mê angêta âtê. Tchôtchô su ndê Ndjapâ mbô rê tê mê, tchêngbâ nê wâbo ämbänê-a, praâbalê mê mbö kua ârê adî abadjângele gbê. Ädêâbo mêmê kã ndê âmbô kua nê-a, praâbalê tchôtchô su ndê Ndjapâ ndê âwâ la mê kã ndê âmbô rê. ¹¹ Kâko mêmê âdêndjê adî abadjângele nê, pö ndê ârê sê lakê mu rê kã lâme, pö ndê nyê zâ su nyê sê Ndjapâ tê pö ndênê kã lâme.

Pö ndêkê jo ndê akuzü

¹² Âdê ârê sê lakê mu pö, ârê tö rê pã Krîsiti jô lâ kuzü nê. Ämbö atôko ânyê angâ azü lâ gbâtê nyê to rê pã akuzü wâbo ndêkê jo lâ kuzü lâme? ¹³ Âdê azü âwabô

†† Ndêkê to tê yeyê da 3 êtê 5: Nyê dî Eza 53.5-12; Aps 16.10; Oze 6.2; Luk 24.34.

wâ ndêkê jo lâ kuzü, dëkê Krîsiti jôâbo ndjê lâ kuzü nê-a. ¹⁴ Âdê Krîsiti âjoabô jô lâ kuzü, dëkê kê mu pö ndê ârâ wâ ämbänê, kê za su nyê sê Ndjapâ wâ ndjê ämbänê. ¹⁵ Pâ arê lâme gbê, âdê akuzü âjoabô jô tê lêge nê, änyîndê kê to rê pâ Ndjapâ jôâbo Krîsiti lâ kuzü nê-a. Âdê rê nê âwa kâko, dëkê ârâ mö yepa la rê Ndjapâ, tê pö ndêndê ndê ârâ tî rê pâ tche jô Krîsiti lâ kuzü lâme. ¹⁶ Âdê akuzü âjoabô jô-ê, dëkê Krîsiti jôâbo ndjê lâ kuzü nê-a. ¹⁷ Âdê Krîsiti âjoabô jô lâ kuzü, dëkê kê za su nyê sê Ndjapâ wâ ämbänê, gbô nyê kê lâ ngbongbo rê ndê nyê. ¹⁸ Kâko änyîndê kê to rê pâ andjanê ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ ânyê kê tchû lâ Krîsiti lâme, andjê yû nê tratralê-ê. ¹⁹ Âdê azê âza su azê pâ Krîsiti kütü bête tchîsûwu ndê azê wâ la rê angêta, dëkê azê dê a-earê nyonyo ârô adî azü gbê.

²⁰ Praâbalê tê lêge nê, Krîsiti dê dokü akrê ndê tche jô lâ kuzü, ndêkê nyisê nê pâ azü ndê andjê tchû, andjê joadje ndjê lâ kuzü. ²¹ Bête rê ndê kuzü nê lâ köbosê akrê balê, kê jo ndê azü lâ kuzü nêadje ndjê lâ köbosê akrê balê. ²² Batê rê ndê azü gbê tchû lâ köbosê *Adâme*, kâko azü gbê wadje ndjê la tchîsûwu lâ köbosê Krîsiti †. ²³ Praâbalê lö akrê balê balê âta tê ânyê tche jo lâ kuzü: Dokü akrê nê dê Krîsiti, pândê azü ndê Krîsiti joadje kpô lo kê ka ndê yê. ²⁴ Pânê, rê gbê âka sêndê ndê Krîsiti ndiadje angbongbo atchozô ndê andjê wâ la kûmändemâ la gbôgbô pâ azê, ânyê kê gboadje tê mbätâ-gbiê ndê yê nê sê Ndjapâ Bha. ²⁵ Bête äwâpâ Krîsiti wa gbiê, zoo Ndjapâ kû a-earê kê kosê yê gbê êtchâtchâ da yê ††. ²⁶ Balê earê kê kosê yê nê, ndê tche ndiadje tchê dê kuzü. ²⁷ Bête Mbêti Ndjapâ tî rê pâkêdê: «Ndjapâ kû arê gbê êtchâtchâ da yê.» Praâbalê änyîndê kê to rê pâ Ndjapâ nê ndê tche kû arê gbê êtchâtchâ da Krîsiti nê lâme, tchetché la tê yê tche sêâbo tchâtchâ da Krîsiti nê-a. ²⁸ Sêndê ndê arê gbê äwadje tchâtchâ Krîsiti, Modô nê la tê yê sæadje tchâtchâ Ndjapâ ndê tche kû arê gbê êtchâtchâ yê lâme. Kâko kê ndê Ndjapâ wadje Gbiê pâ arê gbê.

²⁹ Âdê rê nê âdêabô dê kâko, azü ndê andjê gbo *batême* tê pö ndê akuzü lâme, giamâ kê ndê andjê pu rê? Âdê azü âjoabô jô lâ kuzü, bête giamâ kê ndê andjê gbo batême tê pö ndê andjê? ³⁰ Âdê andê azê nê, bête giamâ kê ndê logbê azê wâ lâ köbo kuzü? ³¹ Arêmä, tê lêge nê logbê më kê lâ kuzü, lêge pö, më bhî gogo më tê pö ndê nyê lâ köbosê nê ndê azê wâ la nyê balê la Jezü Krîsiti Gbölö Gbiê ndê azê. ³² Âdê më âza su më kütü pâ pö ndê azü, dju kütü ndê më mbô rê la azü ndê Êfêze ndê andjê wâ batê agia güsü lâme dê nêbâ? Âdê azü âjoabô jô lâ kuzü, kâko batê rê ndê azü to rê, «azê zî rê, kê ndjo rê, bête lâmbô azê âtchû tchû †.»

³³ Nyê böloabô tê nyê bölo-ê: «Mo âmbo agü la ngbongbo akrê, kê wadje tê ngbongbo akrê.» ³⁴ Nyê mbô rê batê azü ndê kûma andjê wâ lanê, kê mboabô ng-

bongbo rê mbô-ê! Bête angâ azü lâ gbâtê nyê wûn-abo sê Ndjapâ-a, më tî pö lâme bête äwâtê ganô ndê nyê.

Tê azü ndê andjê jo lâ kuzü

³⁵ «Praâbalê ngâ akrê âyuadje kû nê pâ, atôko kê ndê azü jo lâ kuzü? Anêbâ tê nê kê ndê andjê wâ la rê?»

³⁶ Ngbîlê akrê! Ndjî rægü ndê mo lu rê, ârê âtchû ânyê kê wutu tê täfo nê. ³⁷ Rê ndê mo lu rê dêâbo yö rægü nê ndê âkê-a, praâbalê ädê kütü mbämbä ndjî rægü nê, ndjî blê ädêndjê ngâ ndjî rægü ngbî. ³⁸ Pânê Ndjapâ zâ ngâ tê sê ndjî rægü nê batê rê ndê su yê nyîndê nê. Ndjî rægü balê balê wâ la tê ndê äwâtê andê ye nê.

³⁹ Mbê arê ndê äwâ la tchîsûwu ndê âkêtê yê la ngâ yê wâbo-a: Mbê akrê wâ ngbî, andê agia wâ ngbî, andê anyîenê wâ ngbî, andê agiangü wâ ngbî.

⁴⁰ Tê arê tchêlafô kê ndjê tê, ânyê tê arê tchêbêche wâ ndjê tê, tê arê tchêlafô fû ngbî, ânyê tê arê tchêbêche fû ndjê ngbî. ⁴¹ Kê ta ndê lo wâ ngbî, kê ta ndê nyîpi wâ ndjê ngbî, kê ta ndê akêkêrê wâ ngbî, ndjê lâ gbâtê akêkêrê, kê ta ndê andjê wâ ngbî ngbî tê angâ andjê.

⁴² Rê nê wâ ndjê kâko tê pö ndêkê jo ndê akuzü: Tê ndê a chî rê wâtê tê ndê andî, tê ndê âjo lâ kuzü, âkâ ndî bata tee-a. ⁴³ Tê ndê a chî rê, ädê tê ndê äwâbô wâtê ngâ rê-ê, tê ndê âjo lâ kuzü, ädê tê ndê a lusê nê. Tê ndê a chî rê dê tê ndê âmô, tê ndê âjo lâ kuzü dê tê ndê äwâ la gbôgbô tê gbölösânê. ⁴⁴ Tê ndê a chî rê dê mbämbä tê akrê, tê ndê âjo lâ kuzü dê tê ndê Yîngö za tchîsûwu sê rê. Mbämbä tê akrê kê tê, ânyê tê ndê Yîngö za tchîsûwu sê rê kê tê. ⁴⁵ Bête rê kê ndê Mbêti Ndjapâ tî rê pâkêdê: «Adâme ndê tche dê dokü akrê, Ndjapâ mbô rê ânyê tche wâ la türê la yê †.» Bichuü Adâme nê dê Yîngö ndê tche za tchîsûwu sê azü.

⁴⁶ Akrê ndê tche nê dokêttchê, tche dêâbo akrê ndê Yîngö-a, tche dê mbämbä akrê, praâbalê akrê ndê Yîngö nê la tchêngbâ nê. ⁴⁷ Dokü akrê ndê Ndjapâ zâ cho ânyê kê mbô tchê la rê, dê akrê tchêbêche. Bichuü akrê nê tî bhâ lafô ânyê kê nê. ⁴⁸ Azü tchêbêche wâ ndjê batê akrê ndê Ndjapâ zâ cho ânyê kê mbô tchê la rê. Azü tchêlafô wâ ndjê batê akrê ndê tche tî bhâ lafô ânyê kê nê. ⁴⁹ Batê rê ndê azê wâtê nyîsî tchanê ndê Ndjapâ zâ cho ânyê kê mbô tchê la rê lâme, azê kûadje ndjê tê azê la tchanê ndê tche tî bhâ lafô ânyê kê nê lâme.

⁵⁰ Arêmä, pö ndê më nyîndê kê to rê kê âtê: Tê azê ndê akrê wâbo ndêkê gbo tchô bhâlê *Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapâ-a*, rê ndê äwâ ndêkê ndî wâbo ndêkê sê pii êtê-a.

⁵¹ Më nyîndê kê nyisê ngâ rê ndê gbô rê wâ lâ kûwü nê sê nyê: Azê tchuabô gbê tee-a, praâbalê tê azê gbê äwadje ngbî, ⁵² kpro kâkê, batê rê ndê akrê tchî la yê,

† Nyê dî Jen 3.17-19; Rom 5.12-21. †† Nyê dî Aps 110.1. ‡ Nyê dî Eza 22.13.

‡† Nyê dî Jen 2.7.

sênä ndê adî tâtälitâ ki. Bête tâtälitâ âkiadje, akuzü joadje la tê ndê âkâ ndiabô ndî-î, ânyê azê ndê azê nê, tê azê wadje ngbî. ⁵³ Kâko äwäpä tê akrê ndê ândiabô ndî lâme, akrê yu rê êtê yê ndê âwâ ndêkê ndî ânyê tê akrê ndê âwâ ndêkê tchu lâme, akrê yu rê êtê yê ndê âtchubô tchû-î. ⁵⁴ Adê tê ndê âwâ ndêkê ndî âyu tê ndê âwâ ndêkê ndiabô ndî-î, ânyê tê ndê âwâ ndêkê tchu âyu tê ndê âwâ ndêkê tchubô tchû-î, kâko pö ndê Mbëti Ndjapâ tô rê mbo gundêsê nê. Mbëti nê tô rê päkêdê: «Ndjapâ ndî kuzü nê tratralê-ê, gbôgbô ndê kuzü yû nê!»

⁵⁵ «Kuzü, gbôgbô ndê zê lâme wâ bhâ tchêbâ?

Kuzü, rê ndê mo won azü la rê lâme wâ bhâ tchêbâ? †»

⁵⁶ Rê ndê kuzü won azü la rê lâme dâ ngbongbo rê, ânyê rê ndê âza gbôgbô sê ngbongbo rê dâ ndîê.

⁵⁷ Praâbalê azê zâ ayîabâ sê Ndjapâ ndê tche mbô rê pä lâ köbosê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti, azê gbo gbôgbô.

⁵⁸ Kâko arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tê gbölösênê, nyê kpökpo tê nyê logbê, kê sê kpô tâkê mbo kua ndê Gbölö Gbië la su nyê gbê. Äwäpä nyê wunsê nê pä kua ndê nyê mbo rê bête Gbölö Gbië lâme, tchêngbâ nê wâbo ämbänê-a.

Kê pala makêche bête Egilîze ndê Jerûzalêmo

16 Adê andê pö ndê kê pala makêche bête azü ndê Ndjapâ, äwäpä nyenyê ndjê gbê, nyê mbö rê batê rê ndê mê nyîsê köbo nê sê a-Egilîze ndê Gälâte. ² Lê dimâche balê balê, äwäpä akrê balê balê lâ gûtê nyê za ngâ tchâkalâ makêche ndê yê gundêsê rê ndê tche gbô rê, kê bata rê ngbî bhâ tchâalê ndê yê. Kâko ânyê a krêabô krê bête mê pä mê wutu ânyê a pala makêche nê-a. ³ Adê mê âwutu bhâye, mê wanadje ambëti la makêche ngbâ nyê lâme atê Jerûzalêmo tchânê azü ndê nyê nyiadje sê andjê. ⁴ Adê arê âwa ndêkê pa mêmê la tê mê e, mê eadje la andjê.

Angâ atchô ndê Pôlo nyîndê kê e ku tâ

⁵ Mê nêadje pu nyê, la tchêngbâ nê ndê mê roadje pä cho ndê Mäsêdöâne; †† bête mê roadje lâ Mäsêdöâne ânyê kê e etê. ⁶ Adê köbo âwa, mê sæadje la nyê lâ angâ alö, âdêndjê rê mê sê lâ alö gbê ndê zi sê lakê mbo, ndêkê pa nyê kû arê sê mê bête wrê ndê mê. ⁷ Andê anê âtê, mê nyîabo ndêkê yi kütü la mê pä nyê kê ro etê-a, praâbalê mê nyîndê kê sê la nyê lâ angâ alö, ndê Gbölö Gbië nyîndê nê.

† Nyê dî Eza 25.8; Oze 13.14. †† Nyê dî Abdj 19.21.

⁸ Praâbalê mê âsê ndjê bhâ Êfêze zoo êtê lö kpülü ndê Päntêkôte. ⁹ Bête ngâ gbölö köbo jî sê mê nê ndêkê mbo ngâ kua bhâye, praâbalê a-earê kê kitê köbo tê kua ndê mê ngbâ tê gbölösênê.

¹⁰ Adê Timotê âwutu bhâye, nyê mbö rê ndêkê pa tche sæabô sê lâ gbâtê nyê la wa-ê, bête tche mbö ndjê kua ndê Gbölö Gbië batê mê. ¹¹ Äwäbo pä ngâ akrê balê wun tchê batê mbämbä akrê-a. Nyê kû arê sê tchê ndêkê pa tche ka la ziti su pu mê, bête mêmê la arêma, arê kâ lakê krê bête tchê.

¹² Adê andê Äpölöse ngâ azê, mê zâ wängö sê tchê tê gbölösênê ndêkê pa tchetchê la arêma, andjê e atêndê nyê, praâbalê tche nyîabo ndêkê e angaâtê-a. Lo nê âta tâ nê, tchê eadje.

Adî apö lakê pö ndê azü

¹³ Nyê löäbô lô-ê, nyê rüätê su nyê ndê nyê zâ rê sê Krîsiti, nyê mbö rê batê aköchê, kê kpökpo tê nyê. ¹⁴ Rê gbê ndê nyê mbo rê, nyê mbö rê lakê nyîndê angâ nyê.

¹⁵ Nyê wûnsê nê nê pä Sêtêfanâse la azü lâ bûngrî ndê yê dâ adokü azü ndê Akayî ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti, ânyê kê zâtê andjê gbê ndêkê mbo dâkâ tê azü ndê Ndjapâ. Arêma, mê yûkü nê sê nyê: ¹⁶ Nyê djê ma azü kâko, kê dje ndjê ma azü ndê andjê mbo kua la andjê balê lakê wun yûkü lâme.

¹⁷ Mê wâ la mômô bête kê nê ndê Sêtêfanâse, Förötünätüse la Äkâyiküse; andjê mbö rê la mê lâ kpâlâ nyê, ¹⁸ bête andjê mbö rê ânyê su mê la andê nye nê zî. Äwäpä nyê wunsê kê gamba tchôtchô kê mbo rê ndê azü kâko.

¹⁹ Azü ndê a-Egilîze lâ gö ndê Azi pö ndê nyê nê. Äkilâse la Prîsîye pö ndê nyê nê la rê Gbölö Gbië, ndjê la azü ndê Egilîze ndê andjê pala tchê tê andjê bhâ tchâalê ndê arêma bichuü lâme. ²⁰ Arêma gbê ndê andjê sê bhâtê, pö ndê nyê nê.

Nyê pö ndê angâ nyê lâ gbâtê nyê lakê a ma angâ nyê ndê âdâka gbê lâ la Ndjapâ.

²¹ Mêmê la tê mê kâ ndê âmbô apö ndêkê po ndê azü âtê la könô mê: Mêmê Pôlo, mê pö ndê nyê nê.

²² Adê ngâ akrê ânyabô nyîndê Gbölö Gbië, äwäpä ngbongbo pö wa pä yê.

Maranatâ! Gbölö Gbië amö nê!

²³ Äwäpä Gbölö Gbië Jezü mbo tchôtchô su tê nyê.

²⁴ Mê nyîndê nyê gbê lâ köbosê nê ndê azê wâ balê la Jezü Krîsiti.

2 KÖRÊNTE

Ndöndö pö pâ Bichuú mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilize ndê Körênte

Mbëti âtə wä ndjë tē ngā mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti ndê Körênte. Lê dokü mbëti ndê yê, tche tö rê alême sê andjë pä anyë nyîndê kê e ndêkê wun andjë. Tche tö ndjë rê alême sê andjë ndêkê pa andjë pala makətche ndêkê pa a wan rê sê azü ndê Krîsiti ndê Jerúzalêmo. Tche tö rê pä anyenyê la tē anyê kä ndê âe ndêkê kə rê. Praâbalê tē dokü nê, Pôlo wân Timotê ndêkê e bhâye. Ndê tche âsê e lâ köbo, tche djê pö pâ azü ndê andjë tô rê pä anyê dâ abadjângele, praâbalê andjë sê kütü lakê jende Pôlo, ndjë lakê nyisê angbongbo pö. Tche djê ndjë pö pâ kê mbotê azü ndê Krîsiti ndê andjë sê bhâye, praâbalê pö nê fûâbo-a. Adê kâko ânyê tche dôtê yê ndêkê to rê sê Pôlo.

Kâko Pôlo la tē yê rô bhâye, praâbalê rə nê kâ kpô tē gbölösânê. Tche dôtê yê atê Ēfêze ânyê kâ kâ wân mbëti sê andjë tchânê Tîte, praâbalê mbëti nê lâme wâbo la tchô angêta-a. Apö lê mbëti lâme kâ ndê âmbô rê pä angbängbä azü gbôtê bændi köbo andjë. Bête rê kâ ndê tche zâma ndêkê mbo bichuú mbëti ndê Körênte. Lê mbëti âtə, Pôlo tö pö ndê mômô ndê tche wâ la rê, lâ köbosê nê ndê angbängbä azü gbôtê bændi köbo andjë. Tche nyî ndjë sê dju nê ndê tche gbôtê köbo wrê ndê yê nê. Tche kâ zâ ngā pö pânê, kâ tô rê sê andjë pä anyê nyî kütü ndêkê e ndêkê wun andjë ânyê kâ to lêge pö sê andjanê ndê andjë gbôâbô gbôtê ngbongbo rə ndê andjë dâmba-ê. Bête azü ndê andjë nyisê angbongbo pö kâ tâ logbê lakê ndi tchêlê kê nyisê rə ndê Pôlo, kâko tche zâ pö kpâkpâkpâ lakê kosê pö tē yê tē pö ndê kua ndê yê, lakê nyisê nê kraâ lê la azü pä anyê dâ badjângele ndê Krîsiti. Tche kâ tô ndjë rê sê andjë ndêkê pa andjë pakpô pâ kê pala makətche nê ânyê âza könô sê azü ndê Krîsiti bhâ Jerúzalêmo.

Lê arə lâme gbê, Pôlo nyîndê nê pä azü nê wunsê Tchôtchô Pö, kê wun ndjë sê nê pä Jezü dâ Gbölö Gbië.

Mbëti âtə krü tchêlê tē yê kâkê:

Kê po ndê azü lakê za ayîabâ (1.1-11)

Kua ndê badjângele bhândê azü ndê Krîsiti (1.12—2.17)

Kê nyîndê ngā batê rê ndê Krîsiti nyîndê azê (3.1—7.16)

Kê za könô sê a-earê yûkü (8.1—9.15)

Pôlo tö rê pä tē lêge nê anyê wâtê badjângele (10.1—13.10)

Adê kê po ndê azü (13.11-13)

Kê pö ndê azü

1 Mêmê Pôlo, mē wâtê *badjângele* ndê Jezü *Krîsiti* lê köbosê nê ndê su Ndjapâ nyîndê nê. Mêmê la ngā azê Timotê kâ ndê âwân mbëti âtə.

Ârâ wân mbëti âtə sê *Egilize* ndê Ndjapâ ndê âwâ lê gö ndê Körênte ndjë la azü ndê Ndjapâ gbê ndê andjë wâ lê agö ndê Akayî gbê. ² Äfü pä Ndjapâ Bha azê la Gbölö Gbië Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tē nyê, kê za zitî su sê nyê.

Pôlo zä ayîabâ sê Ndjapâ

³ Azê vöga Ndjapâ ndê tche wâtê Bha Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti, Bha ndê tche wun nyonyo azü, ânyê kê za gbôgbô tē su akrê lê arə gbê †. ⁴ Tche zä gbôgbô tē su azê lê arə yûkü gbê ndê âgbô azê, kâko ânyê lê kö-

bosê gbôgbô ndê tche zâ rê tē su azê, azê gbo ndjë köbo ndêkê za gbôgbô tē su azü ndê andjë wâ lê arə yûkü balê balê gbê. Azê âza gbôgbô tē su andjë. ⁵ Batê rê ndê azê wûn yûkü ârô masê nê la Krîsiti, Krîsiti zadje ndjë gbôgbô tē su azê âro masê nê. ⁶ Adê ârâ âsê wun yûkü, ämbö rê pä nyê gbo gbôgbô tē su nyê, ânyê kê tcha lê kuzü. Adê ârâ âgbo gbôgbô tē su ârâ, âmboardje rê pä nyê gbo gbôgbô tē su nyê, ânyê nyê ruatê su nyê lê arə yûkü ndê ârâ wun ndjë rê âtə. ⁷ Ârâ zä su ârâ gbê pä nyê, bête ârâ wunsê nê pä yûkü ndê ârâ wun rê âtə, nyenyê ndjë gbê nyê wûn rê, ârê kâ ndê nyê gboardje gbôgbô tē su nyê batê rê ndê ârâ gbô ndjë gbôgbô tē su ârâ.

⁸ Bête ârâ nyîndê nê pä nyê wunsê pö pâ yûkü ndê ârâ wun rê lê agö ndê Azi: Arêmä, ârâ wûn yûkü alême tē gbölösânê, yûkü rôpâ gbôgbô ndê ârâ; bhâtê su ârâ, ârâ tö rê pä andê ârâ kâ nê. ⁹ Ârâ wûn rê pä a wâ ngbanga kuzü lê küma ârâ nê. Kâko ârâ zâbo su ârâ pä

† Nyê dî Eza 40.1; Aps 94.19.

gbôgbô ndê ârâ la tê ârâ-a, praâbalë ârâ zä su ârâ pâ Ndjapâ ndê tche jo azü lâ kuzü. ¹⁰ Tchetché kä ndê âjî ârâ lâ kuzü, tché kä jiadje ârâ. Bête râ ndê ârâ zä su arâ pâ yê, tché kä jiadje ârâ. ¹¹ Nyënyë ndjê gbê nyë zä kônô sê ârâ lâ köbosê kê to pô ndê nyë sê Ndjapâ. Käko Ndjapâ dje pô ndê angbängbä azü to rê sê tché bête ârâ, kê mbo tchôtchô su tê ârâ, ânyë angbängbä azü zadje ayîabâ sê tché bête azê.

Pôlo kôsê kê e atê Körënte

¹² Bête râ ndê tê ârâ krâ lâ köbosê në wä kâkê: Kê rî tchêlê su ârâ nyisê në sê ârâ pâ ârâ sê pâ cho âtê la grôgrô su. Ârâ sê ndjê käko lakê mbotê ârâ kpîêkpîê râ lâ la nyë, ndjê lâ köbosê lêge pô. Âdââbo lâ köbosê küma akrê ndê âwâ lanä-a, praâbalë lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ. ¹³ Bête lâ ambêti gbê ndê ârâ wân râ sê nyë, ârâ tôâbo ngâ pô ngbî tê anê ndê nyë dî râ ânyë kê djê tchêlê në lâme-a, më wünsê në pâ nyë djeadje tchêlê në djîrê. ¹⁴ Batê râ ndê nyë djê tchêlê angâ atchâkalâ pô në, tê ârâ kradje lâ köbosê nyë, ânyë nyënyë ndjê gbê, tê nyë kradje lâ köbosê ârâ, lô në ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü kangbâ yê.

¹⁵ Më wünsê në tê lêge në në pâ râ në âwa käko ânyë më nyîndê kê e dokütché bhândê nyë ndêkê pa nyë gbo tchôtchô su ndê Ndjapâ sûsunê bichuü. ¹⁶ Pânê më to bhândê nyë kê e atê Mäsêdöâne, ânyë la tchêngbâ në më to bhâ Mäsêdöâne kê ka pu nyë ndêkê pa nyë kû râ sê më bête wrû ndê më atê Judê. ¹⁷ Ndê më nyîkrê râ käko, më tö râ la pô mô? Âdândjê râ kê nyîkrê râ ndê më wä batê kê nyîkrê râ ndê gû su më, ndêkê pa mëmê balë më to rê pâ: «En-en» la «ên-ên»? ¹⁸ Lâ la Ndjapâ, pô ndê ârâ tô rê sê nyë wâbo tê «en-en» la «ên-ên-a.» ¹⁹ Bête Jezü Krîsiti Modô ndê Ndjapâ ndê ârâ mü pô ndê yê bhândê nyë, mëmê la Silvên la Timotê lâme, tche tôâbo râ pâ: «En-en» la «ên-ên-a», praâbalë, pô ndê yê dâ kütü «en-en». ²⁰ Bête lâ köbosê yê kê ndê arê gbê ndê Ndjapâ zâ bälâ tê pô ndêndê watê «en-en». Käko lâ köbosê Jezü Krîsiti kê ndê azê to rê pâ: «Amin» sê Ndjapâ bête kê lusêtê ndê yê. ²¹ Ndjapâ kê ndê âmbô râ pâ mëmê la nyë gbê, azê kpokpo tê azê lâkê wa balë la Krîsiti, ânyë kê kû azê ngbî bête tché. ²² Ndjapâ mbö ngâ sînyî tê azê, kê zâ *Yingô* ndê yê bhâlê su azê ndêkê nyisê në pâ atchôtchô arê ndê tche bâta râ pra azê, tché kûadje râ sê azê.

²³ Lâ la Ndjapâ më tö lêge pô sê nyë, äwäpä më tchu äro ndêkê pa më mo yepa! Më kôsê kê e atê Körënte bête më nyîâbo ndêkê gi nyonyo sê nyë-a. ²⁴ Ârâ wâbo ndêkê za nyë la gbôgbô pâ su nyë ndê nyë zâ rê sê Ndjapâ lâme-a, bête nyë kpokpo tê nyë lâkê za su nyë sê Ndjapâ nê, praâbalë ârâ nyîndê kê mbo kua balë la nyë ndêkê pa nyë wa la mômô.

² Käko më nyîkrê râ tê su më ndêkê kä doabô tê më dô pu nyë ânyë kê kä zabô nyonyo zâ tê su nyë tê bichuü në-ê. ² Âdê më âkâ za nyonyo tê su nyë, tchabâ kê ndê âmbô râ pâ më wa la mômô? Dêkê nyënyë kê âkê wâ ndêkê za mômô tê su më. ³ Dju mbêti ndê më wân râ sê nyë lâme kê. Më nyîâbo ndêkê za nyonyo tê su azü ndê andjê wâ ndêkê mbo râ pâ më wa la mômô-a. Më wünsê në tê su më lâ köbosê nyë pâ, mômô ndê âwâtê su më lâme wâ ndjê tê su nyë gbê ⁴ Tê lêge në, më wân mbêti sê nyë la nyonyo tê su më, la ngûla, âdââbo ndêkê za nyonyo tê su nyë-a, praâbalë ndêkê pa nyë wünsê në pâ më nyîndê nyë tê gbölösênê.

Kê ko pô lâ küma earê ngbongbo râ

⁵ Âdê ngâ akrê âza nyonyo tê su ngâ yê, âdââbô mëmê kê ndê tche mbô râ tê më-a, praâbalë tche mbô râ tê nyë gbê. Më wâbo la ngbängbä pô ndêkê to rê pânê-a, tche zä nyonyo lâme tê su nyë gbê. ⁶ Ngoa köché käko lâme, ngbanga ndê angbängbä azü wâ rê lâ küma yê lâme, äwä käko. ⁷ Bête râ kê, äwäpä nyë ko pô lâ küma yê, kê mbo râ pâ tche gbo gbôgbô tê su yê, ânyë nyonyo roabô rôpâ yê. ⁸ Më yü ndjê kû në sê nyë ndêkê pa nyë nyisê në sê tché pâ nyë nyîndê yê. ⁹ Ndê më wân mbêti sê nyë, dju në wä ndjê ndêkê pa më wun râ tê lêge në pâ nyë kê lakê mbo râ gundêsê apô gbê ndê më yûkû në sê nyë. ¹⁰ Âdê nyë âko pô lâ küma ngâ akrê, mëmê ndjê gbê më âko pô lâ küma yê. Âdê më âko pô lâ küma akrê ndê më gbô köbo ndêkê mbo râ, më kö pô në lâme bête nyë tchâtchu *Krîsiti*. ¹¹ Më mbô râ käko ndêkê pa *Satâa* boloabô nyë bôlo-ê, bête azê wünsê arê ndê tche wâ ndêkê mbo râ nê.

Su Pôlo wä ngbî bhâ Tröwâse

¹² Ndê më âsê wutu bhâ Tröwâse ndêkê mu *Tchôtchô Pô* ndê Krîsiti, më wünsê në në pâ Gbölö Gbië jî köbo sê më në ndêkê mbo kua. ¹³ Gbô su më kê ngbî bête më gbôâbo ngâ më Tîte-a. Bête râ kê ndê më gbôtê azü në, ânyë kê ê atê Mäsêdöâne.

Azê rô la gbôgbô bête Jezü Krîsiti

¹⁴ Azê zä ayîabâ sê Ndjapâ bête lâ köbosê në ndê azê wâ balë la Krîsiti, tche kû azê në lâ mawü azü ndê andjê rô la gbôgbô. Lâ köbosê azê, tche mbö râ pâ azü wünsê Krîsiti katchôgbê batê ngâ kâdâ-yömbö ndê tchâfo në fô katchôgbê. ¹⁵ Käko azê wä batê ngâ kâdâ-yömbö ndê tchâfo në fô la köbo në ânyë Krîsiti wâ rê la ngela sê Ndjapâ. Azê wä batê kâdâ-yömbö lâme lâ gbâtê azü ndê andjê wâ lâ köbo ndêkê tcha lâ kuzü, ndjê la andjanê ndê köbo yü tê andjê. ¹⁶ Andê andjanê ndê köbo yü tê andjê, tchâfo yömbö në dâ tchâfo kuzü ndê âe la andjê pu kuzü. Andê andjanê ndê andjê wâ ndêkê gbo tchîsûwu, tchâfo yömbö ndê tchîsûwu kê

ndê âe la andjê ndêkê gbo tchîsûwu. Praâbalê tchabâ kâ ndê âwâ la gbôgbô ndêkê mbo râ? ¹⁷ Azê wâbo batê angbängbâ azü ndê andjê zâ pö Ndjapâ batê kâ ka rə-a. Azê tō lège pö ndê âtō bhândê Ndjapâ lâ la yê, bëte râ ndê azê wâ balê la Krîsiti.

A-earê kua lâ täfo madî

3 Ârâ kâ sæadje lakê to pö ndê ârâ la tê ârâ? Âdænd-jê râ ârâ kü ambëti ndê âtō atchôtchô pö ndê ârâ lînê sê nyê batê râ ndê angâ azü sê lakê mbo râ lâme? Ârâ kü ambëti nê ndêkê e la râ sê nyê, âdændjê râ ârâ kü râ tchânê nyê? ² Nyënyê kâ ndê âwâtê mbëti ndê ârâ, ndê a mbô râ bhâlê su ârâ, ndê azü gbê wûnsê nê ânyê kâ dî râ. ³ Tê lège nê, nyê wâ batê mbëti ndê *Krîsiti* mbô râ ânyê ârâ ê la râ sê azü. A mbôâbo râ la ngû ndê a mbo râ la mbëti-a, praâbalê a mbô râ lâ köbosê *Yingö ndê Ndjapâ* ndê tche wâ la türû la yê âdêâbo pâ täme-a, praâbalê a mbô râ bhâlê su azü.

⁴ Ârâ tō pö lâme kâko, bëte ârâ zâ su ârâ gbê pâ Ndjapâ lâ köbosê Krîsiti. ⁵ Ârâ wâbo ndêkê wuntê ârâ la tê ârâ pâ ârâ wâ la gbôgbô ndêkê mbo ngâ rə-a, praâbalê ârâ mbô kua la gbôgbô ndê âtō bhândê Ndjapâ. ⁶ Tchetchê kâ ndê âmbô râ pâ ârâ wa la gbôgbô ndêkê watê a-earê kua lâ täfo *madî* ndê a mbôâbo râ mbô lâ mbëti-ndië, praâbalê lâ köbosê *Yingö*. Bëte Mbëti-ndië wôn tchô, ânyê *Yingö* e la akrê ndêkê pa tche gbo tchîsûwu.

⁷ A mbô apö lâ Mbëti-ndië pâ täme sê azü, ânyê *golowäre* tâ pânê tê lo nê lâme. Kê ta ndê *golowäre* nê lâme mbô râ ânyê azü ndê *Isarayele* wâbo ndêkê wun tchâtchu *Möyize-a*, dëkê *golowäre* nê wâ ndê kpîêkpîê lö tchâtchu yê. ⁸ Kua ndê *Yingö* mbo râ wadje gbölö tê gbölösênê kê ro andê ndië. ⁹ Âdê kua ndê ndië ndê âwa ngbanga lâ kûma azü âwa gbölö, dëkê kua ndê *Yingö* mbo râ pâ azü watê adjîrê azü lâ la Ndjapâ, âwa gbölö kê ro masênê. ¹⁰ *Golowäre* ndê âtcho dokütchê watê ngâ mbämbâ rə tchâtchu *golowäre* ndê tchô angêta, bëte ärö anê dokütchê tê gbölösênê. ¹¹ Bëte âdê râ ndê âwâ ndêkê ro âwa gbölö, dëkê râ ndê âwâ logbê âwa gbölö kê ro masênê.

¹² Batê azê zâ su azê gbê ndêkê krê bëte arê kâko, wawa ngâ rə balê mbôâbo azê-a. ¹³ Azê mbôâbo rə batê *Möyize* ndê tche gûa tchâtchu yê la kükû-lêba ânyê azü ndê *Isarayele* wûn-âbo *golowäre* nê wûn lâme-ê, ndê âwâ kütû ndê kpîêkpîê lö. ¹⁴ Praâbalê kê wunsê rə ndê andjê wâbo tâ-a. Bëte râ kâ, ndêkê to tê lö nê lâme ndjoa êtê tchô angêta, âdê andjê âsê dî bændi mbëti madî lâme, gbô kükû-lêba nê kâ po tê la andjê, andjê jîâbo râ dâmba-a, bëte akrê âwa balê la Krîsiti ânyê lâba nê ji tê la yê. ¹⁵ Ndêkê to tê lo nê lâme ndjoa êtê tchô angêta, ndê andjê âsê dî Mbëti-ndië ndê *Möyize*, kükû-lêba nê gûa su andjê. ¹⁶ Praâbalê âdê akrê âgbotê bændi köbo yê kê ka pu Gbölö Gbië, a

ji kükû-lêba nê-ê. ¹⁷ Bëte Gbölö Gbië dê *Yingö*, ânyê sênê ndê *Yingö* ndê Gbölö Gbië wâ tâ, akrê sêâbo tchâtchâ ngbâa-a. ¹⁸ Azê gbê ndê a jî lâba tê la azê, azü âwun *golowäre* ndê Gbölö Gbië pâ la azê batê râ ndê akrê wun tchâtchu yê lâ wunla. Azê wâ nê ngbî ndêkê pa azê kutê azê la Gbölö Gbië, ânyê *golowäre* ndê azê sê lakê gêgê lâ köbosê Gbölö Gbië ndê tche dê *Yingö*.

Tchôtchô rə ndê Yingö lâ alüsü

4 Ndjapâ, lâ köbosê kê wun nyonyo ârâ kâ ndê tche zâ kua lâme sê ârâ, kâko ârâ wâbô ndêkê mo-a.

² Ârâ kôsê arê tchâkabû la arê ganô ndê azü mbo râ lâ küwû nê nê. Ârâ mbôâbo rə ndêkê bolo azü-a, kâ ndrîndriabô tchêlê pö Ndjapâ-a. Praâbalê ârâ mü lège pö sê azü, kâko kâ ndê, lâ la Ndjapâ kê ri tchêlê su azü nê gbê wa pâ ârâ. ³ Âdê *Tchôtchô Pö* ndê ârâ mü râ âwa tchâkabû, âwâ tchâkabû bëte azü ndê köbo andjê yû. ⁴ Andê andjanê ndê andjê kôsê kê za su andjê sê Ndjapâ, ndjapâ ndê tchêbêche gûa kê wunsê rə ndê andjê, ndêkê pa andjê wun-abô ngbanga *Tchôtchô Pö* ndê *Krîsiti* wûn-î, ndê âdê nyîsî Ndjapâ. ⁵ Bëte pö ndê ârâ mu râ, ârâ müâbo pö pâ ârâ la tê ârâ-a, praâbalê Jezü Krîsiti Gbölö Gbië kâ ndê ârâ mu pö ndê yê. Ârâ nyîsê nê sê nyê pâ ârâ dê a-earê kua ndê nyê bëte Jezü. ⁶ Ndjapâ tō râ päkêdê: «Äwâpâ ngbanga tcho lâ bübü tchô.» Tchetchê la tê yê kâ âkê tcho bhâlê su azê ndêkê pa la azê vro ânyê azê wunsê ngbanga ndê yê ndê âtcho pâ la Krîsiti.

⁷ Praâbalê atchôtchô arê lâme, ârâ kü râ lâ alüsü ndêkê pa azü wunsê nê pâ gbölö gbôgbô lâme tō bhândê Ndjapâ, âtôâbo bhândê ârâ-a. ⁸ Arê yûkü ndöpro ârâ, praâbalê ânûnuabô ârâ-a. Köbo mië tê ârâ, praâbalê ârâ rô-ê. ⁹ Azü mbô arê gbôgbô tê ârâ, praâbalê Ndjapâ gbôâbo tê ârâ-a. Andjê göâ ârâ bëche, praâbalê andjê wôn-âbo ârâ-a. ¹⁰ Logbê gbô kuzü Jezü kâ lâ tê ârâ, kâko azü wûn tchîsûwu ndê yê ndê âmbo arê lâ ârâ. ¹¹ Logbê azê ndê azê wâ la tchîsûwu, azê wâ ndêkê tchu bëte Jezü ndêkê pâ tchîsûwu ndê Jezü mbo ndjê kua lâ tê azê ndê akrê ndê âwâ ndêkê tchu. ¹² Lâ köbosê nê kâ ndê kuzü sê lakê mbo kua lâ tê ârâ, praâbalê andê nye nê, tchîsûwu kâ ndê âmbo kua lâ nyê.

¹³ Batê râ ndê azê zâ su azê sê Ndjapâ gundêsê pö lâ mbëti ndê yê päkêdê: «Mê zâ su mê sê Ndjapâ nê, bëte râ kâ ndê mê to pö †.» Azêzê ndjê, azê gâmba pö nê, bëte râ kâ ndê azê to pö. ¹⁴ Tê lège nê, azê wûnsê nê nê pâ Ndjapâ ndê tche jô Gbölö Gbië Jezü lâ kuzü, tchê joadje ndjê azê balê la Jezü, kê mboadje râ pâ ârâ la nyê wutu tchâtchu yê. ¹⁵ Bëte arê lâme gbê wûtu lâ köbosê nyê, ndêkê pa tchôtchô su ndê Ndjapâ za tchô

† Nyê dî Aps 116.10,

gbê, ânyë angbängbä azü za ayiäbâ sê tchê lakê voga tchê.

Kê sê lakê za su sê Ndjapä

(1 Pie 1.6-9; Rom 8.23-25)

¹⁶ Bête râ kä ndê, âwâbo pä su azê mo-a, âdê tê azê ndê akrê ândi, tê akrê dälêñê âwa la gbôgbô ndê lö balê balê. ¹⁷ Nyonyo ndê azê wun râ angêta wä ndê angâ alö ndêkê pa ânyikrê azê bête *golowäre* ndê âwâ logbê logbê, ndê ârô masênä. ¹⁸ Rê ndê azê krê bête râ dâäbo râ ndê akrê wun râ-a, praâbalê râ ndê akrê wun râ rôrô, ânyë râ ndê akrê wün-âbô râ wün äwä ndê logbê logbê.

5 Ârâ wünsê në tê lëge në pä pâ cho âtê, tê azê ndê akrê kêtê yê la ndokü ndê âwâ ndêkê ndîndî. Azê kä la ngâ nda bhâ lafô ndê Ndjapä mbô râ ndê âwâ logbê ndê âdêäbo könô azü kä ndê âmbô râ-a. ² Azê sê lakê ki kî kuzü lâ ndokü lâme angêta, bête azê nyîndê në tê gbölösênê ndêkê li lâ ndokü ndê azê ndê âwâ bhâ lafô †. ³ Bête gbölö râ në wä ndêkê pa azê li tchâtchâ ndokü në ânyë kê sêabô sê ndjîngä êsüwu-ê. ⁴ Bête azê ndê azê ndêpo tchâtchâ ndokü lâme, azê sê lakê ki kî kuzü tchâtchâ këngbô ndê âlû. Azê nyîäbo ndêkê gbotê tê azê ndê akrê lâme-a, praâbalê azê nyîndê kë li tchâtchâ ndokü ndê âwâ bhâ lafô, ânyë tchîsüwu ndê azê mera râ ndê âwâ ndêkê tchu lâme. ⁵ Ndjapä kä ndê âmbô azê bête tchîsüwu në lâme, tche zä ndjê *Yingö* ndê yê sê azê ndêkê nyisê në pä atchôtchô arê ndê tche bâta râ pra azê, azê gboadje râ.

⁶ Käko su azê wä la gbôgbô logbê, bête azê wünsê në pä, ndê gbô azê ndêpo lâ tê azê ndê akrê âtê, azê sê ngrî tê Gbölö Gbië. ⁷ Azê sê lakê në lâ tchîsüwu âtê lâ köbosê kê za su azê sê Ndjapä, âdêäbo bête râ ndê azê wun râ-a. ⁸ Azê wä la gbôgbô tê gbölösênê tê su azê bête azê nyîndê kê gbo lâ tê azê âtê kê e ndêkê sê bhâ ndrotê Gbölö Gbië. ⁹ Rê ndê azê nyîndê në wä ndêkê pa kê sê ndê azê daka tchâtchü yê, ndê gbô azê ndêpo lâ tê azê lâme âdëndjê râ ndê azê wütu lîñê.

¹⁰ Bête azê gbê wutuadje tchâtchü ngbanga ndê *Krîsiti* ndêkê pa akrê balê balê gbo râ ngbâ râ ndê tche mbô râ sênê ndê tche sê la türü la yê pâ cho âtê, atchôtchô në âdëndjê angbongbo në.

Krîsiti nyikrê tchôtchô kê sê lâ gbâtê azê la Ndjapä

¹¹ Ndê azê wünsê köbo ndêkê kpe wa Gbölö Gbië lâme, bête râ kä ndê azê sê lakê pu köbo ndêkê mbo râ gbê pä azü gamba pö ndê yê. Ndjapä wünsê azê djîrê, më wün ndjê sênê pä bhâlê kê ri tchêlê su nyê, nyê wün ndjê sê më djîrê në. ¹² Ârâ kä nyîäbo ndêkê to pö pâ ârâ la tê ârâ sê nyê-a, praâbalê ârâ nyîndê kê za köbo sê nyê ndêkê pa tê nyê kra tê pö ndê ârâ. Käko

† Nyê dî Rom 8.23.

nyê gboadje pö ndêkê to râ sê azü ndê tê andjê kra bête râ ndê la akrê wun râ, âdêäbo râ ndê âwâ bhâlê su akrê-a. ¹³ Âdê ârâ âwun-abô sê râ wün-î, ârâ wä käko bête Ndjapä. Âdê ârâ âwunsê râ, ârâ wünsê në bête nyê. ¹⁴ Krîsiti nyîndê azê ârô masênä, azê ndê azê wünsê në pä akrê balê kä ndê âtchü bête azü gbê, käko azü gbê âtchü ndjê balê la tchê. ¹⁵ Tche tchü bête azü gbê ndêkê pa azü ndê andjê wä la türü la andjê wa bata wä la türü la andjê bête andjê la tê andjê, praâbalê andjê wä la türü la andjê bête tchanê ndê tche tchü ânyë kë jô lâ kuzü bête andjê. ¹⁶ Bête râ kä angaätê, ârâ kä wâbo ndêkê ka wun ngâ akrê lâ la ârâ batê kê wun tchô ndê akrê-a. Âdê râ ndê ârâ wün Krîsiti alêe batê kê wun tchô ndê akrê, angaätê ârâ kä wun bata tchê käko tee-a. ¹⁷ Âdê ngâ akrê âwa balê la Krîsiti, tche wä në tê täfo akrê. Abëndi râ rô në, täfo râ kä âkê wä tâ. ¹⁸ Arê lâme gbê tê bhândê Ndjapä ndê tche mbô râ pä tchôtchô kê sê wa lâ gbâtê azê la Krîsiti. Tche zä kua në lâme sê azê ndêkê mbo râ pä tchôtchô kê sê wa lâ gbâtê azü. ¹⁹ Bête lâ köbosê Krîsiti kä ndê Ndjapä mbô râ pä tchôtchô kê sê wa lâ gbâtê azü la Krîsiti. Tche gbäsê ngbongbo râ ndê azü, ânyë kë zä pö ndê tchôtchô kê sê lâ gbâtê azü la tchê êlê ma ârâ ndêkê mu râ. ²⁰ Ârâ tö pö pâ cho âtê la râ Krîsiti. Ndjapä la tê yê kä ndê âê nyê lâ köbosê ârâ, ârâ yükü në sê nyê la nyonyo, la râ Krîsiti, nyê gamba râ ndêkê pa tchôtchô kê sê ka wä lâ gbâtê nyê la Ndjapä. ²¹ Krîsiti ndê tche wün-âbô sê ngbongbo râ wün-î, Ndjapä mbô râ pä ngbongbo râ ndê azê te pâ yê. Käko lâ köbosê Krîsiti, azê wätê adjîrê azü lâ la Ndjapä.

6 Ndê azê sê lakê mbo kua la Ndjapä, ârâ yükü në sê nyê ndêkê gboabô gbôtê tchôtchô su ndê Ndjapä mbô râ tê azê ämbänê-ê. ² Bête Ndjapä tö râ päkêdê:

«Ndê lo në tâ tâ, më mbö râ ndê mo yü më tâ.

Tê lö kê tcha azü, më zä könô sê mö ††.»

Wunsa lëge lö ndêkê tcha azü në wütu në; lö ndêkê tcha azü kä âkê wütu âtê.

³ Ârâ nyîäbo ndêkê mbo râ pä ngâ akrê te lâ köbosê ârâ-a, ânyë azü toabô ngbongbo pö tö pâ kua ndê ârâ-ê. ⁴ Praâbalê lâ arê gbê, ârâ nyisê në pä ârâ dê alêge a-earê kua ndê Ndjapä lâ köbosê kê rëatê su ârâ lâ arê yükü, arê nyonyo la arê ndê âza wawa. ⁵ Azü bhî ârâ, kë yî ârâ bhâlê nda kânga, kë mbô râ pä azü alafô tê ârâ la pö, ârâ mômo gbê la tchêngbâ kua, ârâ lôäbo-a, gñ nyü ârâ. ⁶ Ârâ nyî ndjê sênê pä ârâ dê alêge a-earê kua ndê Ndjapä lakê sê ndê ârâ la grôgrô su, lâkê wun-sê râ, lakê rëatê su ârâ, lâ dâkâ ndê ârâ, lâ köbosê *Kpî-ki Yingö*, lâ köbosê lëge kê nyîndê angâ ârâ lâ gbâtê ârâ, ⁷ lâ lëge pö, lâ gbôgbô ndê Ndjapä. Arê këü ndê ârâ dê kê mbo adjîrê arê lâ la Ndjapä. ⁸ Angâ azü lüsê ârâ ânyë angânê yî ganô lâ la ârâ, angâ azü tö

†† Nyê dî Eza 49.8.

tchôtchô pö tê ârâ ânyê angânê to ngbongbo pö tê ârâ, angâ azü wün ârâ tê a-earê yepa dëkê ârâ tō lège pö. ⁹ Angâ azü wün ârâ batê azü ndê a wün-âbô sê andjê wün-î, dëkê andjê wünsê ârâ nê, angâ azü wün ârâ batê azü ndê andjê tchûtchü dëkê ârâ kâ la türû la ârâ, andjê bhî ârâ praâbalê kê wôn-âbo ârâ-a. ¹⁰ Azü zâ nyonyo tê su ârâ, praâbalê ârâ wâ la mômô logbê, azü wün ârâ batê a-earê yûkû dëkê ârâ mbö rê pä angâ azü watê a-earê rə, azü wün ârâ batê ambämbä azü, dëkê ârâ kâ la rə gbê.

¹¹ Ârâ tō pö kraê sê nyê nê azü ndê Körënte, ârâ jî su ârâ nê gbê sê nyê. ¹² Ârâ kôâbo sêkê jî su ârâ sê nyê-a, praâbalê nyenyê kâ ndê âkôsê kê jî su nyê sê ârâ. ¹³ Käko më tō pö sê nyê batê bha la bechê, nyenyê ndjê gbê nyê jî su nyê gêê-ê.

Nyê ngböäbô tê nyê ngbô la azü ndê andjê kôsê Ndjapâ-ê

¹⁴ Nyê ngböäbo tê nyê ngbô balê la angbongbo azü ndêkê mbo kua-ê. Djîrê rə la ngbongbo rə ângbotâ yê balê atökô? Ngbänga la bübü tchô sæadje sänê balê? ¹⁵ *Krîsiti* djeadje tê yê la *Jâbolo*? Giamâ kâ ndê akrê ndê tche zâ su yê sê Ndjapâ la akrê ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ ngbotâ balê? ¹⁶ Giamâ kâ ndê âwâ balê lâ gbâtê *gbölö nda Ndjapâ* la angakülä? Bête azê wätê nda Ndjapâ ndê tche wâ la türû la yê, batê rê ndê Ndjapâ la tê yê tō rê päkêdê:

«Mê sæadje lâ gbâtê azü ndê më, kê næadje lâ gbâtê andjê, më wadje tê Ndjapâ ndê andjê, ânyê andjê wadje tê azü ndê më †.»

¹⁷ Bête rê kâ:

«Nyê wütu lâ gbâtê andjê, kê sê ngbî, nyê grüäbô ngbongbo rə grü-ê, më kxadje nyê ndrotê më ††.»

¹⁸ Gbölö Gbië ndê tche wâ la gbôgbô gbê kâ tō rê päkêdê:

«Mê wadje tê Bha nyê, ânyê nyê wadje tê amodô la aëwünrə ndê më †.»

7 Arêma ndê më ndê më nyîndê nyê tê gbölösânê, atchôtchô arê ndê Ndjapâ zâ bâlâ nê lâme wâ bête azê. Käko, äwäpä azê djutu angbongbo rə gbê ndê tê azê la andê vrö azê ndêkê pa azê daka gbê lâ köbosê kê zatê azê gbê lakê kpe wa Ndjapâ.

Pôlo wâ la mômô

² Nyê nyîkrê tchô bhâlê su nyê bête ârâ. Ârâ mbôâbo ngbongbo rə tê ngâ akrê balê-a, kê ndîâbo tchêlê kê sê ndê ngâ akrê-a, kê kûâbo rə ndê ngâ akrê la gbôgbô-a. ³ Më tôâbo pö nê lâme ndêkê wa ngbanga lâ küma nyê-a, bête më tō rê sê nyê dokütchê nê pä, âdê

† Nyê dî Lev 26.12; Ezk 37.27; 1 Kor 3.16; 6.19. †† Nyê dî Eza 52.11; Ezk 20.34,41. ‡ Nyê dî 2 Sam 7.14; Eza 43.6; Oze 2.1.

ârâ âtchu âdëndjê rê ndê ârâ sê la türû la ârâ, ârâ nyîndê nyê tê gbölösânê. ⁴ Më zâ su më gbê pâ nyê, më bhî gogo më pâ nyê, su më zî tê gbölösânê. Su më wâ la mômô tê gbölösânê lâ köbosê nyê lâ arə yûkû gbê ndê azê wün rê.

⁵ Tê lège nê, ndê ârâ wütu bhâ Mäsêdöâne ††, ârâ gbôâbo köbo ndêkê yatê ârâ-a, praâbalê ârâ gbô agbôgbô arə yûkû gbê. Azü pö la ârâ, su ârâ wâ la wawa. ⁶ Praâbalê Ndjapâ ndê tche za gbôgbô tê su azü ndê âmomo gbê, tche mbö rê pä su ârâ wâ la gbôgbô lâ köbosê Tîte ndê tche nê. ⁷ Âdêâbo kütû bête kê nê ndê yê-a, praâbalê äwâ ndjê bête rê ndê nyê mbö rê pä tche gbo gbôgbô tê su yê. Tche tō rê sê ârâ pä nyê kâ la gɥ tê gbölösânê ndêkê wun më, lakê kî tê më ndjê la gɥ ndêkê to pö lâ kpâlâ më. Ndê më âsê dje rê, su më wâ la mômô tê gbölösânê.

⁸ Tê lège nê, më zâ nyonyo tê su nyê lâ köbosê mbëtî ndê më wân rê sê nyê, praâbalê më wün-âbo rê tê ngbongbo nê-a. Më wün rê tê ngbongbo nê alême sänê ndê më wünsê nê pä äzâ nyonyo tê su nyê ndê kpîêkpîê lö. ⁹ Angaâtə su më zî nê, âdêâbo bête nyonyo ndê nyê-a, praâbalê bête nyonyo nê mbö rê pä nyê gbotâ bändi kê mbo rə ndê nyê. Ndjapâ nyîndê nyonyo ndê nyê nê lâme, bête ârâ mbôâbo ngbongbo rə balê tê nyê-a. ¹⁰ Nyonyo ndê Ndjapâ nyîndê nê mbö rê pä akrê gbotâ bändi kê mbo rə ndê yê ânyê kê tcha lâ kuzü. Ngoa nyonyo käko wâbo ndêkê mbo rê pä su akrê kɥ tchê tâ-a. Praâbalê nyonyo ndê âmbo rê pä akrê gboabô gbôtê bändi köbo kê mbo rə ndê yê-ê, kâ ndê tche gbo kuzü ngbânê. ¹¹ Nyê wünsa arə nyonyo ndê âgbô nyê ndê Ndjapâ nyîndê nê lâme, rə ndê âmbô rê kâ âtə: Nyê wâ la gɥ ndêkê mbo kua wândâ wändä, nyê wünsê kê to pö djîrê pâ apö ndê a yî rê lâ küma nyê, âdê azü âmbo ngbongbo rə, tchêlê nyê kɥ nyê tâ, nyê kâ la wawa lâ su nyê, nyê kâ la gɥ ndêkê kê wun më, nyê wâ la gɥ ndêkê mbo adjîrê kua, nyê wâ ngbanga lâ küma azü ndê andjê mbô ngbongbo rə. Lâ arə lâme gbê, nyê nyîsê nê pä pö wâbo lâ küma nyê-a.

¹² Âdêâbo tê pö ndê akrê ndê tche mbô ngbongbo rə tê ngâ yê, âdëndjê tchanê ndê ngâ yê mbô ngbongbo rə tê yê, kâ ndê më mbô mbëtî âtə sê nyê-a, praâbalê më mbö rê ndêkê nyîsê nê lâ la Ndjapâ pä nyê dê azü ndê nyê wun köbo ârâ gagasa-ê.

¹³ Rə nê lâme kâ ndê âmbô rê ânyê su ârâ zî. Dêkêlê nê, su ârâ wâ la mômô tê gbölösânê bête mômô ndê nyê mbô rê pä Tîte wa la rê ânyê su yê zî lâme. ¹⁴ Sänê ndê më bhî gogo më lâ la yê lâ köbosê nyê, ganô mbôâbo më-a. Praâbalê ndê ârâ to tchê lège pö sê nyê logbê lâme, äwâ ndjê batê kê bhî gogo ârâ, ndê ârâ bhî rê pä nyê lâ la Tîte lâme, âmbôtê yê nê tê lège nê. ¹⁵ Tche rî tchêlê yê tê rə ndê nyê djê ma yê, la rê ndê nyê zâ tchê bhândê nyê la mômô lakê kpe wa yê. ¹⁶ Su

†† Nyê dî 2.13.

mê wä la mômô bëte më wä ndêkê za su mê pâ nyê lâ arə gbê.

Kê kɛ rə sə azü ndê Ndjapă ndê Jerúzalêmo

8 Arəmă, âră nyîndê kê to pö ndê tchôtchô su ndê Ndjapă mbô rê tê a-Egilîze ndê âwâ pâ cho ndê Mäsêdöane †. 2 A-Egilîze nê wä lâ arə nyonyo tê gbölösênê. Ndê andjê wä lâ gbölö yûkü lâme kăko, andjê wä la gbölö mômô, kê kɛ rə ârô masênê. 3 Mêmê la tê mê, më wûn rê, andjê kû rə gundêsê rə ndê andjê wä la rê, andjê kă kû rə ârô anê lâme, andjê kû rê ngbâ su andjê. 4 Andjê yûkü nê sê âră la nyonyo ndêkê pa âră gbotê köbo sê anyê, anyê kɛ ndjê makətche bëte azü ndê Ndjapă ndê andjê sê bhâ Judê. 5 Rə ndê andjê mbô rê lâme ârô rə ndê âră krê bëte rê tchânê andjê: Andjê zâtê andjê la tê andjê dokütchê sê Gbölö gbîë, pânê andjê zâtê andjê sê âră lâ köbosê nê ndê Ndjapă nyîndê nê. 6 Âdê kăko ânyê âră zâ gbôgbô tê su Tîte ndêkê pa tche ka kua ndê tchôtchô su ndê tche jêtê kê mbo rê bhândê nyê. 7 Âră wûnsê nê pâ nyê wä la arə tê gbölösênê: Kê za su nyê sê Ndjapă, kê to pö lâ köbo nê, kê wûnsê rə la gɛ ndêkê mbo kua, lakê nyîndê ngâ ndê âră nyîsê nê sê nyê. Kăko âră nyîndê nê pâ nyê nyîsê nê pâ nyê kă la arə lâ köbosê kê kɛ arə ndê nyê la tchôtchô su.

8 Më tôâbo pö lâme ndêkê za kûmändemă sê nyê-a, praâbalê ndêkê to pö ndê angâ a-Egilîze ndê andjê wä la gɛ kua. Më tö rê kăko ndêkê za köbo sê nyê ndêkê nyîsê köbo ndê nyê nyîndê angâ nyê. 9 Bête nyê wûnsê tchôtchô su ndê Gbölö Gbîë ndê azê Jezü Krîsiti nê, ndê tche wä alême tê earê rə, praâbalê tche nyîndê nê ndêkê mbotê yê tê earê yûkü, ndêkê pa lâ köbosê yûkü ndê yê, nyê watê a-earê rə.

10 Më nyîndê kê to pö ndê âwâtê su mê pâ pö nê lâme. Rə ndê âdâka tê pö ndê nyê dê rê ndê nyê dê adokû azü ndê nyê nyîkrə rê tê su nyê ndêkê kɛ rə lâme, ânyê nyenyê kă ndê âdê ndjê adokû azü ndê andjê kû rə nê lâ ngû ndê ârô âtê. 11 Kăko ndê tchô angêta, rə ndê nyê jêtê kê mbo rê alême, äwäpă nyê mbo rê âka-ê. Nyê mbö rê la tchôtchô su nyê gbê ndêkê pa äka batê rê ndê nyê nyîkrə rê tê su nyê ndêkê mbo rê, gundêsê rə ndê nyê wä la rê. 12 Âdê akrə äwa la gɛ ndêkê kɛ rə la tchôtchô su, Ndjapă nyîndê nê, praâbalê rə ndê akrə wâbô wä la rê-ê, Ndjapă yûâbo kû nê-a.

13 Pö nê wâbo ndêkê pa, nyê kɛ rə sê angâ nyê âro masênê-a, ânyê kê teabô tê lâ yûkü nê-a, praâbalê äwâ ndêkê pa kê kɛ rə ndê nyê nê roabô tê yê rô-ê. 14 Ndê azê sê âtê, nyê kă la arə tê gbölösênê, äwäpă nyê kɛ ngânê sê azü ndê rə ndê andjê wâbô wä tâ-ê. Kăko ânyê tângâlô âdê andjê äwa la rə tê gbölösênê, andjê kɛadje ndjê rə sê nyê ndê rə ndê nyê wâbô wä tâ-ê.

† Nyê dî Rom 15.26.

Kăko ânyê kê kɛ rə nê roabô tê yê rô-ê. 15 Batê rê ndê Mbêti Ndjapă tê rê päkêdê:

«Akrə ndê tche sôa ndjî rəgɛ tê gbölösênê, tche wâbo la rə tê gbölösênê-a, akrə ndê tche sôa ndjî rəgɛ kpîëkpîë rê, tche wä la rə tê gbölösênê ††.»

A wän Tîte la angâ yê atê Körënte

16 Âră zâ ayîabâ sê Ndjapă ndê tche zâ gɛ tê su Tîte ndêkê mbo rê la nyê batê rê ndê âră wä ndjê la gɛ ndêkê mbo rê la nyê. 17 Tche nyîndê apö ndê âră tô rê sê tchê ndêkê za gbôgbô tê su yê ârôpâ nê ndê âră yûkü nê sê tchê: Tche älafô la su yê ndêkê e bhândê nyê. 18 Âră wän tchê balê la ngâ earê azê ndê azü ndê a-Egilîze gbê to tchôtchô pö ndê yê, bëte kua ndê tche mbô rê lâ köbosê kê mu Tchôtchô Pö. 19 Âdêâbo kütü rê-a, azü ndê a-Egilîze ê tchê ndêkê pa âră e la tchê la arə ndê nyê kû rê la tchôtchô su. Kua ndê âră mbô rê lâme wä bëte voga ndê Gbölö Gbîë la tê yê, âră mbô tâ kăko ndêkê nyîsê gɛ ndê âwâtê su âră.

20 Âră mbö rê gbê ndêkê pa azü jendeabô âră jênde bëte gbölö makətche ndê a gbôtê êtchânê âră. 21 Rə ndê âzê su âră wâbo ndêkê mbo kütü rə ndê âwâ djîrê lâ la Ndjapă-a, praâbalê äwâ ndjê ndêkê mbo rə ndê âwâ djîrê lâ la azü.

22 Ndrotê azü ndê andjê ê lâme, âră wän ndjê ngâ âră, ndê âră wûn gɛ kua lâ yê lâ aköbo ngbî ngbî. Angaâtə gɛ kua nê rô masênê lâ yê bëte tche zâ su yê gbê pâ nyê. 23 Tîte dâ agü mê la ngâ mê ndê âră mbo kua la tchê bëte nyê. Âdê andê arəmă lâme, andjê dâ azü ndê a-Egilîze wän andjê. Andjê mbö kua bëte voga ndê Krîsiti. 24 Kăko äwäpă nyê nyîsê nê sê andjê pâ nyê nyîndê andjê tê gbölösênê, ânyê azü ndê a-Egilîze wûnsê nê pâ âră bhî gogo âră pâ nyê lâ köbo nê lâ la andjê.

Kê mbo tchôtchô rə tê angâ andjê

9 Âdê pö ndêkê kɛ rə sê azü ndê Ndjapă, âdêâbo ngâ rə ndêkê pa më wan mbêti sê nyê pânê-a. 2 Kăko më wûnsê nê nê pâ nyê kă la tchôtchô su, ânyê kê bhî gogo mê tê pö ndê nyê lâ la azü ndê Mäsêdöane. Më tö rê sê andjê päkêdê: «Azü ndê Akayî nyîkrə arə ndê andjê gbê lâ ngû ndê ârô lâme.» Ârê kă ndê gɛ kê kɛ rə ndê nyê wä la rê mbô rê pâ angâ a-Egilîze wä ndêkê mbo rê tê gbölösênê. 3 Më wän arəmă âtê sê nyê ndêkê pa nyê nyîkrə arə nê gbê ndê më tö pö ndê nê lâme dokütchê. Kăko ânyê kê bhî gogo mê ndê më bhî rê tê pö ndê nyê lâme wâbô wä ämbänê-ê. 4 Më wä la wawa bëte âdê mêmê la azü gö ndê Mäsêdöane âwutu bhaye ânyê nyê nyîkrəabô rə nê nyîkrə dâmba-ê, âră äwa la ganô bëte âră tö rê sê andjê pâ nyê nyîkrə rə nê gbê. 5 Bête rê kă ndê më rî

†† Nyê dî Eki 16.18

su mê ndêkê yukû në sã arêmâ ndêkê e dokütchê pu nyê ânyê nyê nyikrã arã ndê nyê wã ndêkê kũ rã. Kãko âdã mê âsã wutu bhãye, dëkë nyê kũ rã ndê nyê zã bâlã tã pö ndênã lâme nã. Ânyiadje sãnã pä nyê kũ rã la tchõtchô su âdããbo la ngbongbo su-a.

⁶ Äwãpä nyê wunsã në päkëdã: Akrã ndê tche lû andjî rãgũ kpîëkpîë rã, tche âsoa ndjê rã kütû kpîëkpîë rã. Akrã ndê tche lû andjî rãgũ tã gbölösãnã, tche âsoa ndjê rã tã gbölösãnã! ⁷ Äwãpä akrã balë balë kũ rã gundãsã rã ndê tche nyikrã rã tã su yê, âdããbo la nyonyo-a, âdãndjê rã pä a za tchë la gbôgbô-a, bëte Ndjapã nyindã akrã ndê tche kũ rã la mômô. ⁸ Ndjapã kã la gbôgbô ndêkê kũ atchõtchô arã ngbî ngbî äro masãnã sã nyê, kãko ânyê nyê wa la rã logbê ndêkê pa nyê mbo rã la atchõtchô kua. ⁹ Batã rã ndê Mbëtî Ndjapã tã rã päkëdã:

Tche kũ rã la tchõtchô su sã a-earê yûkü, kã mbo adjîrã rã ndê yê wã logbê †.

¹⁰ Ndjapã ndê tche kũ andjî rãgũ sã earê kã lu rãgũ, ânyê kã kũ kizî sã azü ndêkê zi rã, tchê kãudje andjî rãgũ sã nyê, kã mbo rã pä äle ndêkê pa azü gbo atchõtchô arã tã gbölösãnã lâ köbosã nyê ††. ¹¹ Tchê mboadje rã pä nyê watê a-earê rã tã gbölösãnã logbê, ndêkê pa nyê nyisã kã mbo rã ndê nyê la tchõtchô su. Kãko angbãngbã azü za ayíabã sã Ndjapã bëte rã ndê nyê kãudje rã, ânyê ärà kãudje rã sã azü. ¹² Bëte rã ndê nyê kãudje rã lâme wabô tee kütû bëte azü ndê Krísiti ndê andjê wãbô wã la rã-a, praãbalë ärà ämbo rã pä azü za ayíabã sã Ndjapã lâ köbosã në.

¹³ Andjê äsã wun rã në lâme kãko, kã za ayíabã sã Ndjapã bëte rã ndê nyê djê *Tchõtchô Pö* ndê *Krísiti* ânyê kã mbô rã gundãsã në. Andjê vogadje Ndjapã bëte rã ndê nyê päla arã ndê nyê la tchõtchô su ndêkê kũ rã sã azü ndê Ndjapã ndê andjê sã bhã Jerúzalëmo la azü ndê Ndjapã gbê. ¹⁴ Andjê toadje pö sã Ndjapã bëte nyê, lakê nyisã köbo ndê andjê nyindã nyê bëte tchõtchô su ndê Ndjapã mbô rã tã gbölösãnã tã nyê. ¹⁵ Azã zã ayíabã sã Ndjapã bëte rã ndê tche zã rã sã azã ndê äro adî arã gbê.

Pôlo tö pö sã azü ndê andjê jende kua ndê yê

10 Mëmê Pôlo, më yûkü ngã rã tchânã nyê la rã *Krísiti*, tchetchê ndê tche mbo rã nyima lakê mbo dákã. A tö rã pä ädã më äsã lâ gütê nyê kã watê ziti akrã, praãbalë ädã më äsã tã nyê ngrî, kã mbo rã vrãdjã vrãdjã. ² Më yûkü në sã nyê: Nyê mböãmbô rã mbô ndêkê pa ädã më äwutu bhândê nyê, kã hro la nyê-ê. Bëte më nyikrã rã tã su mê ndêkê hro la azü ndê andjê wûn andê andjê në pä kã mbo rã ndê ärà wã batã andê azü ndê tchêbêche ätã. ³ Tã lëge në, ärà dã azü tchêbêche, praãbalë ärà mböãbo kũ batã andê azü tchêbêche-a. ⁴ Arã kũ ndê ärà tããbo tchânã

† Nyê dî Aps 112.9 †† Nyê dî Eza 55.10.

azü tchêbêche ätã-a, praãbalë gbôgbô ndê arã kũ ndê ärà tö bhândê Ndjapã, ânyê kã ndrindri tchêlê agbôgbô gbadja ndê kũ. Ärà ndî tchêlê kã za kũma ndê azü ndê äwãbô wã la köbo në-ê. ⁵ Ärà ndî ndjê tchêlê kũma azü ndê andjê mbotã andjê gbölö lakê kitê köbo tã angã andjê ndêkê wunsã Ndjapã. Ärà mbô rã pä kã ri tchêlê andjê watê ngbãa, ânyê andjê mbo rã gundãsã ma Krísiti. ⁶ Ädã nyê ämbo rã gundãsã pö ma Krísiti djîrã nã, ärà äsã tchêtchêchê ndêkê wa ngban-ga lâ kũma azü ndê andjê kôsê pö.

⁷ Nyê sã lakê wun arã batã rã ndê azü wun rã. Ädã ngã akrã äwunsã në pä ânyê dã akrã ndê Krísiti, äwãpä tche wunsã në angëta tratralë pä ärà ndjê gbê ärà wã ndjê tã azü ndê Krísiti. ⁸ Ndê më sã lakê bhi gogo më bëte gbôgbô ndê Gbölö Gbië zã rã sã ärà, ganô mböãbo më-a. Gbôgbô në wã ndêkê mbo rã pä Eglîize ndê nyê kpokpo tã yê, praãbalë äwãbo ndêkê ndî rã ndî-a. ⁹ Më nyíãbo ndênã pä nyê wun më batã akrã ndê tchê hrali nyê lâ köbosã ambëtî ndê më-a.

¹⁰ Bëte angã azü tö rã päkëdã: «Apö lâ ambëtî ndê Pö-lo lû, kã kpô tã gbölösãnã; praãbalë ädã tche äsã lâ gütê azã, tche wãbo la gbôgbô-a, ânyê pö lâ ma yê wãbo tã ngã rã balë-a.» ¹¹ Akrã ndê tche tö pö lâme, äwãpä tche wunsã në pä sãnã ndê ärà sã ngrî tã nyê ânyê kã wãn mbëtî lâme sã nyê, apö tchêlê në kũ tchô. Kã mbo rã ndê ärà wadje ndjê kãko sãnã ndê ärà wu-tuadje lâ gütê nyê bhãye.

¹² Tã lëge në, angã azü wüntê andjê batã agbölö azü, praãbalë ärà kũãbo sãkê wa batã andjê-a, âdãndjê ndêkê wüntê ärà batã andjê-a. Lã la andjê, andjê wüntê andjê la tã andjê batã azü ndê sã andjê lû kã rô adî azü gbê, andjê wûn kã sã ndê andjê kã tãkpa rã la andê azü gbê, dëkë kũma andjê wãbo lanã-a. ¹³ Ädã andê ärà, ärà bhíãbo gogo ärà äro pãnã-a, ärà bhí gogo ärà në ètã masãnã ndê Ndjapã nyisã në ndêkê pä ärà mbo kua ndê yê tã ndjoa kã wutu la rã bhândê nyê †. ¹⁴ Ärà mböãbo kua në ndêkê ro kũbã në-a. Ädã ärà wutuabô wütü bhândê nyê-ê, dëkë ärà ämbo rã äro anã ndê ärà wã ndêkê mbo rã. Bëte ärà dã azü ndê ärà wütü la *Tchõtchô Pö* ndê Krísiti sã nyê dokütchê.

¹⁵ Ärà bhíãbo gogo ärà äropã në tã pö ndê kua ndê angã azü mbô rã-a. Praãbalë rã ndê ärà rî su ärà tã wã pä ädã kã za su nyê sã Ndjapã äge, ärà ämbo agbölö kua lâ gütê nyê kütü ètã manã ndê Ndjapã nyisã në sã ärà. ¹⁶ Pãnã ärà eadje la Tchõtchô Pö lâ agö ndê äwã dëkêlê andê nye në. Ärà nyíãbo ndêkê mbo kua lâ tchô ndê angã azü mbô kua tã dokütchê-a, kã nyíãbo ndjê ndêkê bhi gogo ärà tã pö ndênã-a.

¹⁷ Mbëtî Ndjapã tö rã päkëdã: «Akrã ndê tche nyindã kã bhi gogo yê, äwãpä tche bhi gogo yê tã pö ndê rã ndê Gbölö Gbië mbô rã †.» ¹⁸ Bëte lëge earê kua dããbo

† Ndêkê to tã yëyë da 13 ètã 15: Nyê dî Rom 15.17-21. †† Nyê dî Jer 9.23; 1 Kor 1.31.

akrə ndê tche to tchôtchô pö pä yê la tê yê-a, praabalë akrə lâme Gbölö Gbië kä ndê âto tchôtchô pö ndê yê.

Pölo la abadjängele ndê yepa

11 Më nyindê nê pä nyê ruatê su nyê la më batê ngâ akrə ndê nyî mbo tchê! Tê lëge nê nyê rüätê su nyê la më! ² Më mbö kü tê nyê, kü nê lâme tö bhândê Ndjapâ. Më zä bâlâ tê nyê ndêkê to nyê sê ngâ köchê balë, tche dâ *Krísiti*. Më nyindê kê ma nyê tê yê batê ngâ bechê-ëchê ndê tche wûn-âbô sê aköchê wûn-î. ³ Praabalë batê rê ndê êkrû ndê tche bôlo Êve la kënyî ndê yê alême, wawa mbö më ndêkê pa su nyê ndiabô ndê-î, ânyê nyê gboabô gbôtê kê za tchêngbâ Krísiti ndê nyê zâtê nyê gbê sê tchê la grôgrô su lâme-ê. ⁴ Bête nyê rüätê su nyê la azü ndê andjê nê ndêkê mu pö sê nyê pä ngâ Jezü ngbî tê Jezü ndê ârâ mü pö ndê yê sê nyê lâme. Nyê kä ndjê tchêchêchê ndêkê nyindê ngâ yingö ngbî tê Yingö ndê nyê gbô tchê dokütchê lâme. Nyê kä ndjê tchêchêchê ndêkê gambâ ngâ tchôtchô pö ngbî tê *Tchôtchô Pö* ndê nyê djê rê dokütchê! ⁵ Âdê andê agbölö *abadjängele* ndê nyê lâme, më wûn rê pä andjê rôâbo më la ngâ rə-a. ⁶ Âdê më âwun-abô wûnsê kê to pö lê köbo nê-ê, praabalë andê kê wunsê rə, më kä lânê. Ârâ nyîsê kê wunsê rə lâme nê kraâ sê nyê lê arə gbê ndjê lê akänyî gbê.

⁷ Ndê më mbôtê më kpîêkpîê rê lakê mu Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ sê nyê ämbämbänê ndêkê pa nyê watê agbölö azü lâme, dëkê ngbongbo rə kä ndê më mbô rê? ⁸ Më gbö makêche-kua tchânê angâ *a-Egilîze* ngbî, ânyê kê gbo köbo ndêkê mbo kua lê gütê nyê azü ndê Körënte. ⁹ Ndê më sê alême lê gbâtê nyê bhaye, âdê më âwa la gə ngâ rə, më yûâbo kü nê tchânê ngâ akrə balë-a. Arêma ndê andjê tô bhâ Mäsêdöâne ânyê kë nê, andjê kü arə gbê ndê su më nyîndê nê sê më. Lê arə lâme gbê, më kpê wa tê më ndêkê pa më wabô wâtê kûngbô pä nyê-ê, këko më âsə me lakê mbo tâ këko logbê. ¹⁰ Lê köbosê lëge pö ndê Krísiti ndê âwâ lê ma më, më tö rê pä ngâ akrə wâbo ndêkê kitê köbo tê më ndêkê pa më bhi gogo më lê agö gbê ndê Akayî-a. ¹¹ Më tö pö lâme këko bête giamâ? Më tö pö lâme bête më nyîâbo ndê nyê? Ndjapâ wûnsê nê nê pä më nyîndê nyê!

¹² Rə ndê më mbo rê angêta, më kä mboadjê rê, këko âdê angâ azü ânyindê kê gbo ngâ rə ndêkê krə pânê ânyê kê bhi gogo andjê batê ârâ, andjê gboabô rê tee-a! ¹³ Azü nê lâme dâ abadjängele ndê yepa, andjê dâ a-earê kua ndê andjê bolo azü, ânyê kë mbôtê andjê batê abadjängele ndê Krísiti †. ¹⁴ Âdêâbo ngâ täfo rə-a, bête *Satâa* la tê yê dôtê yê batê *ânje* ndê ngbänga. ¹⁵ Këko a-earê kua lâme mbôtê andjê batê adjîrê a-earê kua, âdêâbo ngâ täfo rə-a. Tchîsûwu ndê andjê âkrudjê batê kê mbo rə ndê andjê.

Arə yûkü ngbî ngbî ndê Pölo

¹⁶ Më âkâ to rê kâkê: Âwâbo pä ngâ akrə wun më batê earê nyî-a. Âdêndjê rê ndê nyê wûn më këko, âwäpä nyê nyindê nê ânyê mëmê ndjê gbê më bhi gogo më kpîêkpîê rê. ¹⁷ Pö ndê më wâ ndêkê to rê lâme, âdêâbo tê su Gbölö Gbië kä-a, praabalë më sê lakê to pö nê batê earê nyî. Më wûnsê nê tê lëge nê pä më kä la ngâ rə ndê më wâ ndêkê bhi gogo më tâ.

¹⁸ Ndê angbängbä azü sê lakê bhi gogo andjê bête rə ndê âwâtê andê akrə, mëmê ndjê gbê më nyîndê kê bhi ndjê gogo më. ¹⁹ Nyënyê ndê nyê wûnsê rə, nyê rüätê su nyê ndêkê dje a-earê nyî! ²⁰ Azü kä lakê mbo nyê la ngbâa, azü zî rə ndê nyê, kê kə arə ndê nyê gbê, kê talusê nyê, kê rəa ngälâ nyê, praabalë nyê rüätê su nyê la andjê! ²¹ Ganô mbö më la pö ndê më to rê âtə, âwûntî pä ârâ dâ azü ndê andjê wâbô wâ la gbôgbô-ê!

Âdê ngâ akrə âwun rê pä anyê wâ ndêkê bhi gogo anyê tê pö ndê ngâ rə, mëmê ndjê gbê më wâ ndêkê bhi gogo më. Më tö pö lâme batê earê nyî. ²² Andjê dâ ajuifu? Mëmê ndjê gbê! Azü gö ndê Isarayële? Mëmê ndjê gbê! Pâ mawo ndê *Abrahâmo*? Mëmê ndjê gbê! ²³ Andjê dâ earê kua ndê Krísiti? Këko më rö andjê gbê, më tö pö lâme batê earê nyî. Më mbö kua kê rö andjê gbê, më mbö kënga kê rö andjê gbê, a bhî më la djapra kê rö andjê gbê, lê agbôgbô rə êsê kuzü, më rö andjê gbê. ²⁴ Sûsunê mindûu ajuifu bhî më la djapra tê akrə gbê la lê könô gbê tchêpâ nê mindûu manê voanê (39). ²⁵ Sûsunê vötaâ azü ndê Rômo bhî më la föröngbô, sûsunê balë a nyê më la täme ndêkê pa më tchû-î, sûsunê vötaâ batöo mindi la më, sûsunê balë lö balë la tchêlê bütchî balë më lô lê dju ngû. ²⁶ Lê angbängbä awrê ndê më, më gbö angbongbo arə lê köbosê ngû ndê âsi ânyê kê vo katchôgbê, angbongbo arə lê köbosê angbongbo azü, angbongbo arə lê köbosê angâ më ajuifu, angbongbo arə lê köbosê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, angbongbo arə lê agö, angbongbo arə lê kpaëgâ, angbongbo arə pä agbölö ngû ngbro, angbongbo arə lê gütê angbongbo arêma. ²⁷ Më mbö agbölö kua, kê wâ la kôngö la tchêngbâ nê, lö zâbo la më-a, gə kîzî la ngû nyü më, tê angâ alö më lö la gə, zî mbo më, lêba wâbo tê më-a. ²⁸ Më wâbo ndêkê to pö ndê adî nê-a. Rə ndê më ri su më pânê dalobî dâ pö ndê a-Egilîze gbê. ²⁹ Âdê ngâ akrə âwâbô wâ la gbôgbô, mëmê ndjê gbê më wûn ndjê tê më këko. Âdê a âmbo rê pä ngâ akrə te lê ngbongbo rə, âkə më tê gbölösânê.

³⁰ Âdê ârê âwa ndêkê pa më bhi gogo më, më âbhi gogo më tê pö ndêndê ndê më wâbô wâ la gbôgbô-ê. ³¹ Ndjapâ Bha Gbölö Gbië Jezü ndê tchôtchô pö wâ pä yê tê logbê logbê, tche wûnsê nê nê pä më môâbo yepa-a. ³² Sêñê ndê më sê bhâ Dämâse, goverenêre ndê tche mbo kua lê kpâlâ Ârêtâse kü aturûgu pä

† Nyê dî Mat 7.15.

amanda gbadja gö nã ndâkê za mê. ³³ Praâbalë a yî mê lâ kâlê kê jrê mê lâ grû tâ kûtê gbadja nã ëbêche ânyê mê rô tâ aturûgu nã.

Gbölo Gbië nyîsâ arê sã Pôlo lâ lü

12 Äwäpä mê bhi gogo mê? Ngâ tchôtchô rê balë wâbo lânë-a. Praâbalë mê wã ndâkê to pö ndê arê ndê Gbölo Gbië nyîsâ nã sã mê lâ ngâ rê batê lü, ânyê kê mbô rê pä mê wunsê nã. ² Mê wunsê ngâ akrê ndê *Krîsiti*, âmbô rê nã ngû lâ könô gbê tchêpâ nã voanë ndê Ndjapã zã tchê, kê kênga la tchê bhâlê vö-taâ tchêlafô, tche rô la tchê la ndundu tâ yê? Mê wûn-âbo sãnë-a, âdændjê rê tche wütü lânë ânyê Ndjapã rô la tchê? Mê wûn-âbo sãnë-a, Ndjapã balë kê ndê âwûnsê nã. ³ Mê wunsê nã pä Ndjapã zã köchê lâme kê rô la tchê. Tche zã tchê la ndundu tâ yê? Mê wûn-âbo sãnë-a, âdændjê rê ndê tche wütü lânë ânyê Ndjapã rô la tchê? Mê wûn-âbo sãnë-a, Ndjapã balë kê ndê âwûnsê nã. ⁴ Ndjapã zã tchê kê kênga la tchê atê *paradi*. Bhâye, tche djê angâ apö. Apö nã lâme, kê to rô kâkâ tâ akrê, ânyê a zâbo köbo sã akrê ndâkê kê to tchêndê nã-a. ⁵ Mê bhiadje gogo mê tâ pö ndê akrê lâme, praâbalë âdê andê me nã, mê bhiadje gogo mê tâ pö ndênë ndê mê wâbô wã la gbôgbô-ê. ⁶ Ädê mê ânyindê kê bhi gogo mê, mê wabô tee batê earê nyî-a, mê âto kütü lêge pö. Praâbalë mê nyîâbo ndâkê bhi gogo mê-a, ânyê azü wun-abô mê wûn gbölo âropâ rê ndê mê mbo rê-a, âdændjê rê ndê andjê dje rê lâ ma mê-a.

⁷ Rê ndê Ndjapã nyîsâ nã sã mê wätê rê ndê ârôpâ kûma azü. Ndâkê pa mê bhiabô gogo mê bhî tâ-ê, Ndjapã zã ngâ rê batê chi lâ tâ mê, chi nã wã batê ngâ akrê ndê *Satãa* wân tchê ndâkê bhi mê, ânyê kê kîtê köbo tâ mê ndâkê bhiabô gogo mê bhî-î. ⁸ Sûsunë vö-taâ mê dî tchêlê ma mê sã Gbölo Gbië ndâkê pa tche ji rê tâ mê. ⁹ Praâbalë tche tô rê sã mê päkêdê: «Tchôtchô su ndê mê bëte mö lâme wã kâko. Sãnë ndê akrê wâbô wã la gbôgbô-ê, gbôgbô ndê mê wã ndâkê mbo rê gbê.» Kâko mê âbhi gogo mê tâ pö ndênë ndê mê wâbô wã la gbôgbô. Kâko ânyê gbôgbô ndê Krîsiti wa lâ mê. ¹⁰ Bête rê kê ndê mê wã la mômô sãnë ndê mê wâbô wã la gbôgbô, ndjê, sãnë ndê azü drô mê, âdændjê lâ agbôgbô arê ndê âpu mê katchôgbê, âdændjê rê ndê azü mbo gbôgbô tâ mê bëte Krîsiti, ndjê la arê nyonyo. Bête sãnë ndê mê wâbô wã la gbôgbô, dëkê sãnë lâme kê ndê mê wã la gbôgbô.

Pôlo dî su yê tâ azü ndê Körënte

¹¹ Mê wã batê earê nyî! Nyënyê kê ndê âmbô rê pä mê wa kâko. Nyënyê âme kê ndê âwâ ndâkê to tchôtchô pö pä mê. Ädê mê âwabô wätê ngâ rê-ê, ag-bôgbölo *abadjângele* ndê nyê lâme rôâbo mê la ngâ rê balë-a. ¹² Akua ndê ânyîsâ nã pä mê wätê badjân-

gele mbô lâ gbâtê nyê nã. Mê rüätê su mê lâ arê gbê, ânyê lâ köbosê kua nã, nyê wûn *akpëngbî* rê ngbî ngbî, la arê ndê ârôpâ kûma azü. ¹³ Giamâ kê ndê angâ *a-Egilîze* gbô rê ânyê nyê gbôâbô rê gbô-ê? Kütü rê ndê mê mbôâbô rê mbô tâ nyê dâ rê ndê mê wâbo tâ kûngbô pä nyê-a. Ädê nyê âwun rê pä mböli kê ndê mê mbô rê lâme, mê zã da nyê nã!

¹⁴ Mê nyîkrê tâ mê nã ndâkê e atêndê nyê tâ vötaâ nã, mê nyîâbo ndâkê watê kûngbô pä nyê-a, bëte mê pûâbo atchôtchô arê ndê nyê-a, praâbalë nyënyê kê ndê mê pu nyê. Kua ndê abechê dââbo rê ndâkê pu rê bëte bha la anyî andjê-a, praâbalë bha la anyî andjê kê ndê âpu rê bëte abechê ndê andjê. ¹⁵ Ädê andê me nã, mê ândîndî arê ndê mê gbê, kê za ndjê tchîsûwu ndê mê gbê bëte nyê. Ädê mê ânyindê nyê tâ gbölösânë, kâko nyê ânyindê mê kpîêkpîê rê?

¹⁶ Tê lêge nã, mê wâbo tâ kûngbô pä nyê-a, praâbalë a tô rê pä mê dâ akrê ndê mê bolo azü, bëte rê kê ndê mê gbô nyê lâ köbosê apö kënyî. ¹⁷ Lê gbâtê azü ndê mê wân andjê sã nyê bhâye, mê mbö rê pä ngânë balë gbo ngâ rê tchânê nyê? ¹⁸ Mê tö apö tâ gbölösânë sã Tîte ânyê kê wân tchê pu nyê. Tchetché la ngâ earê azü ndê mê tô pö ndê yê sã nyê lâme †. Ndê Tîte ê lâme, tche mbö nyê ndâkê gbo ngâ rê tchânê nyê? Ärâ la tchê gbê su ârâ wâbo balë? Änyê kê mbo rê ndê ârâ la tchê wâbo nyêê balë?

¹⁹ Ndênë gü nã ndê nyê wûn rê pä ârâ sã lakê pu köbo ndâkê wa djîrê lâ la nyê? Ên-ën! Ädêâbo kâko-a. Bête rê ndê ârâ wã balë la Krîsiti, ârâ tô pö lâme lâ la Ndjapã. Arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tâ gbölösânë, rê gbê ndê mê mbô rê lâme, mê mbö rê ndâkê pa Egilîze ndê nyê kpokpo tâ yê. ²⁰ Wawa mbö mê ndâkê pa âdê mê âsë wutu bhândê nyê, kê wun kê sã ndê nyê âwa ngbî tâ anë ndê su mê nyîndê nã, ânyê nyënyê ndjê gbê, nyê wun kê sã ndê mê âwa ngbî tâ anë ndê su nyê nyîndê nã. Wawa mbö mê ndâkê pa angbongbo arê kâkê wabô wã lâ gbâtê nyê: Kê gama, gbölo su, mërâ, kê pu köbo ndâkê wa batê ngâ yê, kê dro akrê la angbongbo apö, kê to alü, kê bhi gogo, kê mbo angbongbo rê katchôgbê. ²¹ Wawa mbö ndjê mê ndâkê pa âdê mê âkâ wutu bhândê nyê, Ndjapã mbo ganô tâ mê lâ la nyê, ânyê mê sã lakê kî tâ angbängbä azü lâ gbâtê nyê, ndê gbô andjê sã lakê mbo ngbongbo rê batê anë dokütché, ndê andjê gbôâbô gbôtê arê batê: Kê wa la kâkpö, kê pu aëché âdændjê aköché katchôgbê, la angâ arê ganô.

Adî wängö lakê po ndê azü

13 Tê vötaâ nã ndâkê pa me e atêndê nyê kê âtê. Batê rê ndê Mbëtî Ndjapã tô rê päkêdê: «Lê köbosê pö ma azü bichuü âdændjê vötaâ kê ndê a nyîkrê apö gbê gundêsê nã ††.» ² Sãnë ndê mê ê bhândê nyê

† Nyê dî 8.18. †† Nyê dî Mat 18.16; 1 Tim 5.19; Det 19.15.

tê bïchuû nê, më tô pô âtê nê. Andê tchô angêta, ndê më sê ngrî tê nyê, më âkâ to rê sê azü ndê andjê mbô ngbongbo rə dokütchê, ndjê la adî azü gbê, âdê më âkâ e atêndê nyê, la më âdro la nyê. ³ Bête nyê nyîndê kê wun ngâ rə ndê ânyîsê nê pã *Krîsiti* kã ndê âto pô lâ köbosê më. Âdê Krîsiti âsê mbo rə tê pô ndê nyê, tche mbôâbo rê la gbôgbô-a, praâbalê tche nyîsê gbôgbô ndê yê lâ gbâtê nyê. ⁴ Tê lège nê, a wön tchê pã yô ndê gba bête tche wâbo la gbôgbô-a, praâbalê angaâta tche wä la tchîsûwu lâ köbosê gbôgbô ndê Ndjapã. Azê ndjê gbê, ndê azê wä la tchê balê, azê wâbo la gbôgbô-a, praâbalê ârâ nyîsê nê sê nyê pã azê wadje la tchîsûwu balê la tchê lâ köbosê gbôgbô ndê Ndjapã.

⁵ Nyenyê la tê nyê, nyê wüntê nyê djîrê ânyê, nyê pü köbo ndêkê wunsê nê pã gbô nyê kã tê lège nê lakê za su nyê sê Ndjapã, nyê wûn-âbo sê nê pã Jezü Krîsiti kã lâ su nyê? Âdê rə nê âwa kãko, dëkê ânyîsê nê pã kê za su nyê sê Ndjapã wâbo-a. ⁶ Andê ârâ, më wûnsê nê nê pã nyê wun-adje sê nê pã ârâ tchâbo köbo-a. ⁷ Ârâ tö pô sê Ndjapã ndêkê pa nyê mboabô ngâ ngbongbo rə mbô balê-ê. Ârâ nyîâbo ndêkê nyîsê nê sê nyê pã ârâ tchâbo köbo nê-a, praâbalê ârâ nyîndê kê wun nyê lakê mbo dâkâ, âdêndjê rê ndê azü tô rê pã ârâ tchâ

köbo nê. ⁸ Bête ârâ wâbo la gbôgbô ndêkê kitê köbo tê lège pô-a, praâbalê kua ndê ârâ wä ndêkê mbo rê pã azü wunsê lège pô. ⁹ Sê nê ndê ârâ wâbo wä la gbôgbô, ârâ wä la mômô, ânyê nyenyê ndê nye nê, nyê wä la gbôgbô. Rə ndê ârâ to pô sê Ndjapã bête rê wä ndêkê pa nyê mbotê nyê tê azü ndê nyê dâka gbê. ¹⁰ Bête rê kã ndê gbô më sê ngrî tê nyê, kã mbô mbëtî âtê ndêkê wan rê sê nyê. Kãko âdê më âwutu bhaye, kê hroabô hrô la nyê-ê lâ köbosê gbôgbô ndê Gbölö Gbîë zâ rê sê më ndêkê mbo rê pã Egilîze ndê nyê kpokpo tê yê, âdêâbo ndêkê ndî rê ndî-a.

¹¹ Ndêkê ka ndê pô nê arêmä, nyê wä la mômô! Nyê pu köbo ndêkê daka gbê. Nyê zä wängö lâ gbâtê nyê la angâ nyê, nyê djëtê nyê lâ gbâtê nyê, kê sê la ziti su, ânyê Ndjapã ndê tche nyîndê azü, ânyê kê za ziti su sê andjê, tchê sæadje la nyê.

¹² Nyê pô ndê angâ nyê lâ gbâtê nyê lakê a ma angâ nyê ndê âdâka gbê lâ la Ndjapã.

Azü ndê Ndjapã gbê pô ndê nyê nê.

¹³ Äwäpã tchôtchô su ndê Gbölö Gbîë Jezü Krîsiti wa pã nyê! Äwäpã Ndjapã ndê tche nyîndê azü, mbo rê la nyê! Änyê Kpîki Yîngö ndê tche mbô rê pã nyê wa balê, mbo ndjê rê la nyê gbê.

GÄLÂTE

Ndöndö pö pâ Mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilîze ndê Gälâte

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti lâ agö ndê Gälâte. Tche ë alême bhâye sûsunə bichuû ndêkê mu Tchôtchô Pö sê andjê. Ajuifu la azü ndê andjê wâbô wätê ajuifu gbô pö nê, ânyë kë gâmba rê ndêkê watê azü ndê Krîsiti. Pôlo mü pö sê andjê päkêdê: Kütû lâ köbosê kë za su sê Krîsiti kë ndê âmbô rê pâ Ndjapâ wun andjê tê adjîrê azü. Praâbalë têngâlo, angâ ajuifu ê bhâ Gälâte, kë sê lakê zu tchêlê apö gbê ndê Pôlo mü rê lakê to rê pâ Pôlo wâbo tê lège badjângele-a, ânyë apö gbê ndê tche mü rê wâbo tê lège pö-a. Andjê tö rê sê azü ndê Gälâte pâ, batê rê ndê azü ndê andjê wâbô wätê ajuifu zâ su andjê sê Jezü lâme, andjê wä ndjê ndêkê mbo rə gundêšê apö lâ Mbëti-ndië ndê Möyîze. Pö ndê andjê krü pânê dë pö pâ kë wa gasa. Andjê tö rê pâ kë wa gasa kë ndê âmbô rê pâ Ndjapâ wun andjê batê adjîrê azü.

Azü lâ agö ndê Gälâte gâmba rê kë mbô ndjê tâ kâko, Pôlo djê pö ndênê âkû tchê tê gbölösênê bëte pö ndê andjê tô rê pâ lâ köbosê ndië ndê Möyîze kë ndê Ndjapâ wun azü batê adjîrê azü. Bëte rê kë ndê Pôlo wân mbëti âtə sê azü ndê Gälâte ndêkê nyisê nê sê andjê pâ Ndjapâ tôabo rê kâko-a. Kê wa gasa ndê andjê tô pö ndênê lâme wä ndêkê pa su andjê gro gbê. Tche tö rê sê andjê pâ Abrahâmo ndê tche wätê bha ajuifu gbê lâme, Ndjapâ dî tchê alême tê djîrê akrê dokütchê ndêkê pa tche wa gasa. Tche tö rê pâ kütû lâ köbosê kë za su sê Krîsiti kë ndê akrê wa djîrê lâ la Ndjapâ, ndjê kütû lâ köbosê gbôgbô ndê Krîki Yingö kë ndê tchîsûwu ndê akrê daka lâ la Ndjapâ.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Pôlo wätê ngâ lège badjângele, pö ndê tche mü rê wä ndjê tê lège pö (1.1-10)

Ndjapâ kë ndê âê Pôlo ndêkê watê badjângele (1.11—2.1-15)

Lège pö ndê Tchôtchô Pö nyisê nê (2.16-21)

Kütû kë za su sê Krîsiti kë ndê âmbô rê pâ akrê tcha lâ kuzü (3.1—4.1-31)

Azê nyîndê angâ azê lâ gbâtê azê, kë gbotê Krîki Yingö, tche nyikrê tchîsûwu ndê azê (5.1—6.1-10)

Adî pö lakê po ndê azü (6.11-18)

Kê po ndê azü

1 Mémê Pôlo, ndê më wätê *badjângele*, âdêâbô lâ köbosê azü kë ndê a ê më ndêkê watê badjângele-a, më djêâbo ndjê pö nê lâ ma ngâ akrê-a, praâbalë më djê rê lâ ma Jezü *Krîsiti* la Ndjapâ Bha ndê tche jô tchê lâ kuzü. ² Arêma gbê ndê andjê sê bhâtə la mémê, ârâ wân mbëti âtə sê azü ndê *a-Egilîze* ndê Gälâte. ³ Äfü pâ Ndjapâ Bha azê la Gbölö Gbië Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tê nyê, kë za ziti su sê nyê. ⁴ Gbölö Gbië Jezü yösê tê yê la tê yê ndêkê ji azê lâ angbongbo arê ndê tchîsûwu âtə batê rê ndê su Ndjapâ Bha azê nyîndê nê. ⁵ Voga wätê andê ye nê logbê logbê! *Amin.*

Tchôtchô Pö wä kütû balë

⁶ Tchêlê kuma më djîngili tê pö ndênê ndê nyê gbôtê köbo yê gasa kâko, tchetchê ndê tche ê nyê lâ köbosê

tchôtchô su Krîsiti ndêkê za tchêngbâ ngâ tchôtchô pö ngbî. ⁷ Ên-ën! Änyîndê kë to rê pâ, ngâ *Tchôtchô Pö* tê anê âtə wâbo-a. Praâbalë azü kë ndê âmbô rê pâ tchêlê kuma nyê djîngili. Andjê nyîndê kë dodo tchêlê Tchôtchô Pö ndê Krîsiti. ⁸ Praâbalë âdê ngâ akrê, âdêndjê ârâ, âdêndjê ngâ *ânje* ndê tchêlafô, âmu ngâ Tchôtchô Pö ngbî tê anê ndê ârâ mü rê sê nyê dokütchê lâme, äfü pâ Ndjapâ dra ndê yê! ⁹ Ârâ tô pö âtə sê nyê dokütchê nê, ânyë më kë to rê âtə: Âdê ngâ akrê âmu ngâ Tchôtchô Pö ngbî tê anê ndê nyê djê rê dokütchê lâme, äfü pâ Ndjapâ dra ndê yê! ¹⁰ Bëte angaâtə, më pü köbo ndêkê mbo tchôtchô rə lâ la azü âdêndjê lâ la Ndjapâ? Më pü köbo ndêkê wa djîrê lâ la azü? Âdê më âpu köbo ndêkê daka lâ la azü, dëkê më kë wa bata tê earê kua ndê Krîsiti tee-a.

Köbo ndê Pôlo wâtê badjângele

¹¹ Arêmä, më tö rê sê nyê päkêdê: Tchôtchô Pö ndê më mü rê sê nyê alême tôtebo bhândê azü-a. ¹² Âdêâbo ngâ akrê kä ndê âmû pö në âdêndjê ndêkê nyisê në sê më-a. Praâbalê Jezü Krîsiti la tê yê kä ndê âmbô rê pä më wunsê në.

¹³ Bête nyê djê pö pä köbo kê mbotê më ndê gbô më ndêpo alême lakê voga Ndjapâ batê rê ndê ajuifu mbo rê. Nyê wunsê në në pä më mbö gbôgbô alême tê gbölösênê tê Egilîze ndê Ndjapâ, kê pû köbo ndêkê ndi rê. ¹⁴ Lê köbosê kê voga Ndjapâ ndê ajuifu, më rö angbängbâ ajuifu ndê ngû më la andjê wâ balê pä ma-wo ndê më. Më zâtê më gbê ndêkê mbo rê gundêsê kê mbo rê ndê araâta më.

¹⁵ Praâbalê Ndjapâ zâ më ngbî ndê gbô më ndêpo bhâlê anyî më. Tche ê më lâ köbosê tchôtchô su yê tê lo në ndê tche nyîndê †, ¹⁶ kê nyîsê Modô ndê yê sê më, ndêkê pa më nyisê yê batê Tchôtchô Pö sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, kê yûâbo ngâ akrê balê ndêkê pa tche za wängö sê më-a ††, ¹⁷ kê êâbo ndjê atê *Jerûzalêmo* ndêkê wun andjanê ndê andjê wâtê abad-jângele dokütchê tê më-a. Praâbalê më ê atêlê agö ndê Arabî. La tchêngbâ në më kê atêlê gö ndê Dâmâse. ¹⁸ Pânê ngbâ ngû vôteâ, më ê atê Jerûzalêmo ndêkê pa mëmê la Pîere, ârâ wunsê angâ ârâ. Më sê bhândê yê lâ lö lâ könô gbê tchêpâ në mindûu. ¹⁹ Më wûn-âbo ngâ badjângele ngbî-a. Praâbalê më wûn kütû Jâke, yîngâ Gbölö Gbîë. ²⁰ Pö ndê më mbô rê lâ mbêti sê nyê âtê, më tö rê lâ la Ndjapâ, më môâbo yepa-a.

²¹ La tchêngbâ në më ê kulê agö ndê Sirî la andê Silisi. ²² Praâbalê azü ndê a-Egilîze ndê Krîsiti ndê andjê sê bhâ Judê wûn-âbo më lo balê-a. ²³ Andjê djê kütû apö ndê azü to rê päkêdê: «Köchê ndê tche mbö gbôgbô tê azê alême, angaâtê tchetchê kä ndê âmu pö pä köbo ndêkê za su sê Jezü ndê tche nyîndê kê ndi rê alême.» ²⁴ Käko azü në voga Ndjapâ lâ köbosê më.

Kê djetê abadjângele bhâ Jerûzalêmo

2 La tchêngbâ ngû lâ könô gbê tchêpâ në voanê, më kê dôtê më atê *Jerûzalêmo*, mëmê la Bärnâbâse. Më ê ndjê la Tîte potê më. ² Më ê bhaye bête Ndjapâ nyisê në sê më ndêkê e, ânyê *Tchôtchô Pö* ndê më nyisê në sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, më nyisê në sê andjê. Më nyî ndjê sênê lâ ngâ kpûlû ndê azü tê kûma Egilîze. Më mbö rê këko ndêkê pa kua ndê më mbô rê alême la anê angêta wabô wâ ämbâmbânê-ê. ³ Praâbalê Tîte ndê tche wâtê gerêke, ndê mëmê la tchê ê lême, a zâbo tchê zâ la gbôgbô ndêkê pa tche wa gasa-a. ⁴ Angâ arêmä ndê yepa ndê andjê lâ gbâtê ârâ batê a-earê ngbâ, nyîndê kê wa tchê la

† Nyê dî Eza 49.1; Jer 1.5. †† Nyê dî Abdj 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18

gasa. Andjê në ndêkê wunsê köbo kê sê ndê ârâ pânê ndê ârâ wûtu tchâtchâ ngbâa ânyê kê wâ balê la Jezü *Krîsiti*, ânyê kê kä mbo ârâ la ngbâa. ⁵ Ârâ mbôâbo tê ârâ gundêsê pö ndê andjê lême balê-a, âdêndjê lâ ngâ kpîëkpîë dalo balê-a. Bête ârâ nyîndê kê bata Tchôtchô Pö ndê âwâtê lêge pö bête nyê.

⁶ Angâ azü kä tâ ndê a wûn andjê batê agbölö azü, âdê andjê âwa alême tê agbölö azü âdêndjê rê ndê andjê wâbô wâtê agbölö azü, âwûn-âbo më balê-a. Ndjapâ lûâbo sê akrê tê pö ndê la yê-a †. Agbölö azü lême zâbo më la gbôgbô ndêkê pa më mbo ngâ rê ngbî-a. ⁷ Praâbalê andjê wunsê në pä Ndjapâ zâ rê sê më ndêkê mu Tchôtchô Pö sê azü ndê andjê wâbô *gasa* wâ, batê rê ndê tche zâ rê sê Pîere ndêkê mu rê sê azü ndê andjê wâ gasa. ⁸ Bête Ndjapâ ndê tche zâ gbôgbô sê Pîere ndêkê watê badjângele ndê azü ndê andjê wâ gasa, tche zâ ndjê gbôgbô sê më ndêkê watê badjângele ndê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. ⁹ Jâke la Pîere la Jâan ndê a wûn andjê batê agbölö azü tê kûma Egilîze wunsê në pä tê lêge në, Ndjapâ zâ kua në lême sê më në. Käko andjê pö ndê më la Bärnâbâse la könô andjê ndêkê nyisê në pä ârâ la andjê wâ balê. Käko andê ârâ, ârâ ê pu azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, ânyê andjê ê andê andjê në pu azü ndê andjê wâ gasa. ¹⁰ Rê balê ndê andjê yûkû në sê ârâ dâ rê ndêkê pa sê a-earê yûkû te lâ ârâ. Më mbö rê në lême la su më gbê.

Pôlo kosê ngbongbo kê mbotê Pîere

¹¹ Praâbalê sênê ndê Pîere wûtu bhâ Äntiyôche, më kôsê pö kraê sê tchê lâ la azü gbê, bête tche mbö ngâ rê ndê âwâbo lâ köbo në-a. ¹² Bête dokütchê ndêkê pa angâ azü ndê Jâke wân andjê wutu, tche kä lakê zi kîzî la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Praâbalê ndê andjê wûtu, tche mbrôtê yê tê andjê chi, kê kä zîâbo rê la andjê-a, bête wawa azü ndê andjê wâ gasa mbö tchê. ¹³ Angâ ajuifu tê ngbâ yê lakê mbo rê ndê yê ndê âwâ ngbî tê pö ma yê. Bärnâbâse ndjê gbê tê ngbâ andjê lâkê mbo rê në lême. ¹⁴ Praâbalê ndê më wûn rê pä andjê mbôâbo rê djîrê gundêsê lêge pö ndê Tchôtchô Pö në la rê-a, më tö rê sê Pîere lâ la azü gbê päkêdê: «Momö ndê mo dê juifu, mo mbö rê batê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Mo mbôâbo rê batê ajuifu balê-a. Âmbö atoko ânyê mo kx azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu la gbôgbô ndêkê pa andjê mbo rê batê ajuifu?»

Kê tcha lâ kuzü lâ köbosê kê za su sê Krîsiti

¹⁵ Âdê andê ârâ, a zî ârâ zî tê ajuifu. Ârâ wâbo tê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndê andjê wâtê a-earê ngbongbo rê lême-a. ¹⁶ Azê wunsê në në pä akrê wâbo tê djîrê akrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê kê mbo rê gundêsê *ndîë-a*, praâbalê kütû lâ köbosê kê za su sê Jezü Krîsiti. Bête rê kä ndê, ârâ ndjê gbê zâ su ârâ sê Krîsiti Jezü

‡ Nyê dî Det 10.17.

ndêkê pa ârâ watê adjîrê azü lâ la Ndjapâ. Âdêâbo lâ köbosê kê mbo rə gundâsê ndië-a. Bête akrə balë wâbo tê djîrê akrə lâ la Ndjapâ lâ köbosê kê mbo rə gundâsê ndië-a. ¹⁷ Praâbalë âdê ârâ âpu köbo ndêkê wa djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê Krîsiti, ânyê a wûn ndjê ârâ batê a-earê ngbongbo rə, ânyîndê kê to rê pã Krîsiti ë la ârâ ndêkê mbo ngbongbo rə? Âdêâbo kâko-a. ¹⁸ Bête âdê mê ânyikrə tchêndê ndië ndê më ndî tchêlê nê, dèkê mêmê la tê mê kã ndê âmbô rê pã më watê akrə ndê më kôsê ndië. ¹⁹ Bête mêmê, më tchû tê pö ndê ndië alême nê, bête arə ndê âwûn ndië, ndêkê pa tchîsûwu ndê më wã la rê âwa bête Ndjapâ. Mêmê la Krîsiti kã ndê âtchû pã yö ndê gba. ²⁰ Praâbalë âdêâbo mêmê kã ndê âwã la tchîsûwu-a, Krîsiti kã ndê âwã la tchîsûwu lâ mê. Bête kê sã ndê mê ndê akrə, më wã la tchîsûwu angaâtê kütü lâ köbosê kê za su më sã Modö ndê Ndjapâ ndê tche nyîndê mê ânyê kã yôsê tê yê la kuzü bête mê. ²¹ Mê nyîâbo ndênê pã tchôtchô su ndê Ndjapâ wa âmbänê-a. Bête âdê ngã akrə âwa djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê ndië, dèkê Krîsiti tchü âmbäm-bänê.

Pö ndê ndië la pö ndêkê za su sã Krîsiti

3 Nyenyê azü gö ndê Gälâte, kuma nyê wâbo lanê-a! Giamâ kã âmbô nyê ânyê köbo nyê yû kâkê? Bête kpôlê la nyê kã ndê a nyîsê pö kraâ pã Jezü *Krîsiti* ndê a wôn tchê pã yö ndê gba! ² Më nyîndê nê pã nyê to pö pã pö ndê mê yu nyê la rê âtê: Nyê gbö *Yingö* bête rê ndê nyê mbô rə gundâsê *ndië*? Âdêndjê bête rê ndê nyê djê Tchôtchô Pö ânyê kã zã su nyê pânê? ³ Atöko kã ndê kuma nyê wâbo wã lanê kâkê? Tê dokü nê, nyê jêtê kê mbo arə lâ köbosê gbôgbô ndê Yingö, angaâtê nyê nyîndê kê wutu êtê manê la gbôgbô ndê nyê la tê nyê? ⁴ Arə gbê ndê âgbô nyê lâ köbosê Yingö alême, ägbö nyê âmbänê? Më wûn-âbo andê me nê pã äwã âmbänê-a! ⁵ Ndjapâ zã Yingö sã nyê ânyê kã mbô akpîngbî rə lâ gbâtê nyê. Tche mbö arə nê lâme bête rê ndê nyê mbô rə gundâsê ndië âdêndjê bête rê ndê nyê djê Tchôtchô Pö ânyê kã zã su nyê pânê? ⁶ Ädê kâko ânyê a tã rê pã *Abrahâmo* päkêdê: «Abrahâmo zã su yê sã Ndjapâ ânyê Ndjapâ wûn tchê batê djîrê akrə bête rê ndê tche zã su yê sã Ndjapâ †.» ⁷ Äwäpã nyê dje tchêlê pö nê kâkê: Azü ndê andjê zã su andjê sã Ndjapâ kã ndê âwâtê amodö ndê Abrahâmo. ⁸ Mbêti Ndjapâ tã pö ndê rə nê lâme dokütchê nê pã Ndjapâ âmbo rê ânyê azü ndê andjê wâbo wâtê ajuifu wa djîrê lâ la yê lâ köbosê kê za su andjê sã tchê. Mbêti nê tã ndjê tchôtchô pö sã Abrahâmo dokütchê päkêdê: «Lê köbosê zã, Ndjapâ eadge tchôtchô pö pã azü tchêbêche gbê ††.» ⁹ Kâko azü gbê ndê andjê zã su andjê sã Ndjapâ, Ndjapâ eadge tchôtchô pö pã andjê

† Nyê dî Jen 15.6; Rom 4.3. †† Nyê dî Jen 12.3.

batê rê ndê tche ê tchôtchô pö pã Abrahâmo ndê tche zã su yê sã Ndjapâ.

¹⁰ Bête azü ndê andjê zã su andjê pã kê mbo rə gundâsê ndië, Ndjapâ drä ndê andjê nê. Bête Mbêti Ndjapâ tã rê päkêdê: «Ndjapâ drä ndê akrə ndê tche mbôâbô rə mbô gundâsê rə gbê ndê a mbô rê lâ Mbêti-ndië †.» ¹¹ Pö âtê wâtê læge nê: Akrə balë wâbo ndêkê wa djîrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê ndië-a, bête Mbêti Ndjapâ tã rê päkêdê: «Djîrê akrə wadje la tchîsûwu lâ köbosê kê za su yê sã Gbölö Gbië ††.» ¹² Dèkê pö ndê ndië wâbo lâ pö ndêkê za su sã Krîsiti-a. Bête Mbêti Ndjapâ tã rê päkêdê: «Akrə ndê tche mbô rə gundâsê ndië, tchê wadje la tchîsûwu lâ köbosê nê ††.» ¹³ Krîsiti yôsê azê ndêkê ji azê tchâtchâ ngbongbo pö ndê ndië, lâ köbosê nê ndê tche zã ngbongbo pö nê ëpã yê bête azê. Mbêti Ndjapâ tã rê päkêdê: «Ngbongbo pö kã lâ kuma akrə ndê a î tchê tã yö lafö †††.» ¹⁴ Rə nê wã kâko ndêkê pa azü ndê andjê wâbo wâtê ajuifu gbo tchôtchô pö ndê Ndjapâ zã bâlâ tê Abrahâmo lâ köbosê Jezü Krîsiti. Kâko lâ köbosê kê za su sã Krîsiti, azê gbö Yingö ndê Ndjapâ zã bâlâ tê pö ndênê alême.

Pö ndê ndië la pö ndêkê za bâlâ

¹⁵ Arêmä, më nyîndê kê to rê kâkê pã kê mbo rə ndê azü: Ädê ngã akrə âdro *madî* ††† lâ köbosê ndië, ngã akrə balë ndê tche kosê nê âdêndjê rê ndê tche zã ngã pö ëpânê wâbo balê-a. ¹⁶ Tê læge nê, Ndjapâ zã bâlâ tê Abrahâmo la akrə pã mawo ndê yê. Mbêti Ndjapâ tã rê päkêdê: «La azü pã mawo ndê yê-a», âwûntî pã a to pö ndê angbängbã azü-a. Praâbalë a tã pö ndê akrə kütü balë: «La akrə pã mawo ndê yê», ndê ânyîndê kê to rê pã Krîsiti. ¹⁷ Pö ndê më nyîndê kê to rê wã kâkê: Ndië ndê âwûtu ngü ngbangbo voanê la tchêpã nê tã akrə gbê la lâ könô gbê (430) dëngbänê, wâbo la gbôgbô ndêkê wrə madî ndê Ndjapâ drö rê dokütchê alême-a. Ädê ârê âwrə rê, dèkê bâlâ ndê Ndjapâ zã rê lâ madî nê lâme âwã nê âmbänê. ¹⁸ Bête âdê lâ köbosê ndië kã ndê Ndjapâ za rə sã akrə, kâko âwâbo lâ köbosê bâlâ ndê Ndjapâ zã rê-a. Dèkê lâ köbosê bâlâ kã ndê Ndjapâ nyîsê tchôtchô su yê sã Abrahâmo.

¹⁹ Kâko bête giamâ kã ndê Ndjapâ zã ndië? Ndjapâ zã ndië nê ëpã kê za bâlâ ndê tche zã rê. Tche zã rê ndêkê nyisê bändi kê mbo rə ndê azü zoo êtê kê wutu ndê akrə pã mawo ndê Abrahâmo, ndê tche zã bâlâ tê pö ndê yê. Ndjapâ zã ndjê ndië ndê yê lâ köbosê *aanje* sã ngã akrə ndê tche wâtê earê kê sã lâ gbâtê Ndjapâ la azü. ²⁰ Praâbalë earê kê nyikrə tchôtchô kê sã lâ gbâtê

† Nyê dî Det 27.26. †† Nyê dî Hab 2.4. ††† Nyê dî Lev 18.5. †††† Nyê dî Det 21.23. †††† *Madî ndê a tã pö ndênê âtê dâ ngã mbêti ndê akrə mbo rê dokütchê ndêkê pa tche tchu. Lânê tche mbö apö ndê rə ndê tche nyîndê nê pã a mbo rê ngbã ânyê.*

azü nê la Ndjapâ wâbo tê earê kê nyikrê tchôtchô kê sê lê gbâtê akrê balê-a. Dêkê Ndjapâ wâ kütû balê.

²¹ Kâko ânyîndê kê to rê pâkêdê ndië wâ ngbî têkê za bâlâ ndê Ndjapâ? Âdêâbo kâko-a! Âdê a âza ngâ ndië alême ndê âwâ ndêkê za tchîsûwu sê azü, dêkê akrê wâ ndêkê wa djîrê lê la Ndjapâ lê kôbosê ndië nê.

²² Praâbalê Mbêtî Ndjapâ tö rê pâ azü pâ cho gbê, andjê wâtê ngbâa ndê ngbongbo rê, ânyê lê kôbosê kê za su sê Jezü Krîsiti, andjê gbô tchôtchô rê ndê Ndjapâ zâ bâlâ tê pô ndênê.

²³ Dokütchê ndêkê pa kê za su sê Krîsiti wutu, azê wâtê angbâa tchâtchâ ndië ndêkê sê bête lo nê ndê Ndjapâ mbo rê ânyê azê wunsê kê za su nê lâme.

²⁴ Kâko ndië wâ batê ngâ akrê ndê tche wun tchô pâ azê dokütchê, zoo êtê lo kê ka ndê Krîsiti, ânyê azê wa djîrê lê la Ndjapâ lê kôbosê kê za su sê Krîsiti.

²⁵ Praâbalê angaâtê, ndê lo kê za su sê Krîsiti wûtu âtê, azê kâ wâbo tchâtchâ earê kê wun tchô pâ azê nê lâme-a.

²⁶ Bête nyenyê gbê nyê wâtê abechê ndê Ndjapâ lê kôbosê kê za su nyê sê Jezü Krîsiti. ²⁷ Tê lège nê, nyenyê gbê ndê nyê gbô *batême* lâkê wa balê la Jezü Krîsiti lâme, nyê wâ nê batê Krîsiti. ²⁸ Angaâtê, ngâ juîfu wâ bata-a, âdêndjê gerêke-a. Ngâ ngbâa wâ bata-a, âdêndjê akrê ndê tche sêâbô sê tchâtchâ ngbâa-a. Ngâ köchê wâ bata-a, âdêndjê êchê-a. Bête nyenyê gbê, nyê wâ balê la Krîsiti Jezü. ²⁹ Âdê nyê âwatê azü ndê Krîsiti, dêkê nyê wâtê azü pâ mawo ndê Abrahâmo. Nyê âgbo arê ndê Ndjapâ bâta rê pra nyê gundêsê kê zâ bâlâ ndê yê.

4 Pô ndê mê nyîndê kê to rê wâ kâkê: Âdê akrê ndê tche wâ ndêkê gbo rê ngbâ bha nê ândêpo tê bechê, tche wâbo ngbî tê ngbâa-a, tchetchê ndê rê gbê wâtê andê ye nê lâme. ² Praâbalê tche sê tchâtchâ azü ndê andjê wun tchô pâ yê la arê ndê yê lâme, zoo âwutu tê lo nê ndê bha nê nyîsê nê. ³ Azêzê ndjê gbê, azê wâ alême tê abechê. Azê wâ alême tê angbâa tchâtchâ arê ndê âwâ la gbôgbô pâ cho âtê †. ⁴ Praâbalê lo nê ndê Ndjapâ dî rê âsê wutu, Ndjapâ wân Modô ndê yê. Êchê kâ ndê âzî tchê, ânyê tche sê tchâtchâ *ndië*, ⁵ ndêkê ji andjanê ndê andjê sê tchâtchâ ndië, ânyê âza köbo sê azê ndêkê watê abechê ndê Ndjapâ.

⁶ Nyê wâtê abechê ndê yê tê lège nê, Ndjapâ wân Yîngö ndê Modô ndê yê lê su azê ndê âon pâkêdê: «Aba!», ndê ânyîndê kê to rê pâkêdê: «Bha!». ⁷ Kâko mo kê wâ bata tê ngbâa-a, praâbalê mo wâtê bechê ndê Ndjapâ. Ndê mo wâtê bechê ndê yê, tchê zadje tchôtchô rê ndê tche bâta rê pra abechê ndê yê sê mô.

Pôlo dî su yê tê azü ndê Krîsiti lê gö ndê Gälâte

⁸ Dokütchê alême nyê wûn-âbo sê Ndjapâ-a, kê wâ alême tê angbâa tchâtchâ andjapâ ndê andjê wâbô wâtê alêge andjapâ-ê. ⁹ Praâbalê angaâtê, nyê wûnsê Ndjapâ nê, âdêndjê rê ndê Ndjapâ wûnsê nyê, atôko kâ ndê nyê nyîndê kê kâ dotê nyê pu arê tchêbêche âtê ndê âwâbô wâ la gbôgbô ânyê kê wâbô wâtê ngâ rê lâme-ê? Nyê nyîndê kê kâ watê angbâa ndê arê lâme? ¹⁰ Nyê kâ lakê bata andië ndê angâ alö, la andê anyîpî, alö ndê azüngü la angbîgî, la andê angû batê gbölö rê lê la nyê! ¹¹ Wawa mbö mê bête kua ndê mê mbô rê bête nyê lâme, tchêngbâ nê âwa ämbänê?

¹² Arâmâ ndê mê, mê zâ da nyê, nyê mbötê nyê batê mê, batê rê ndê mêmê ndjê gbê mê wâ nê batê nyê. Nyê mbôâbo ngâ ngbongbo rê balê tê mê-a. ¹³ Nyê wûnsê nê nê gbê, bête tâkömbô ndê âmbô mê kâ ndê mê gbô köbo ndêkê mu *Tchôtchô Pö* sê nyê tê dokü nê. ¹⁴ Ndê mê wâ la tâkömbô, ânyê tê mê fûâbô fû-î lâme, nyê djêâbo tchêngbâ nyê tê mê-a, kê kôâbo ndjê sê mê-a. Praâbalê nyê mbö rê la mê bhândê nyê batê ngâ *ânje* ndê Ndjapâ, ndjê batê *Krîsiti* Jezü. ¹⁵ Mômô ndê nyê wâ la rê alême wâ tchêbâ? Tê lège nê, apö ndê mê wûnsê nê pâ nyê ânyê kê nyîndê kê to rê wâ kâkê: Âdê ârê âwa alême ndêkê pa nyê nie andjîla nyê ndêkê kû rê sê mê, dêkê nyê mbô rê nê! ¹⁶ Bête rê ndê mê tô lège pô sê nyê kâ ndê mê wâ angaâtê lê la nyê batê akrê ndê nyê kôsê yê?

¹⁷ Azü nê zâtê andjê sê nyê, praâbalê pô tê su andjê wâ ngbo-ê. Andjê nyî kütû ndêkê krê tchêlê nyê la mê, ânyê nyê zatê nyê gbê sê andjê. ¹⁸ Âdêkê ndêkê pa akrê zatê yê gbê ndêkê mbo ngâ rê, praâbalê äwäpä dju rê nê watê tchôtchô rê logbê. Âwâbo pâ tche mbo rê kütû sênê ndê mê sê lê gbâtê nyê-a. ¹⁹ Abechê ndê mê, mê kâ lakê wun yûkü nyê tê täfo nê batê rê ndê tchêlê êchê ka tchê la gûzu tê lo kê zi ndê yê, zoo Krîsiti ge lê nyê. ²⁰ Mê nyî âme ndêkê sê bhâ ndrotê nyê ndê tchô angêta, ânyê kê gbo köbo ndêkê to angâ apö sê nyê lê ngâ kënyî ngbî. Bête mê wûn-âbo sê rê ndê mê mbo rê tê nyê-a.

Agäre la Sarä

²¹ Nyê tö rê sê mê, nyenyê ndê nyê nyîndê kê mbo ra gundêsê ndië, nyê djêâbo pô ndê ndië nê tô rê? ²² A mbö rê lê Mbêtî ndê ndië nê pâkêdê, *Abrahâmo zî* amodô bîchuû, tche zi balê tê Agäre ndê tche dê êchê ngbâa, kê zî ngânê balê tê *Sarä*, Sarä nê wâbo tê êchê ngbâa-a. ²³ Praâbalê a zî modô ndê êchê ngbâa lâme lê kôbosê nê ndê azü gbê zi tchê abechê la rê, kê zî tchanê ndê êchê ndê tche wâbô wâtê ngbâa lâme lê kôbosê bâlâ ††. ²⁴ Pô ndê aêchê bîchuû lâme nyîndê kê *nyîsê ngâ rê*: Aêchê bîchuû lâme wâ batê *amadî*

† Arê ndê âwâ la gbôgbô pâ cho âtê wâ batê: Kê nyîsê tê, kê kpe la rô ngbâ makatche, angbongbo atchözö, la a-earê yêwâ, la angâ arê kâko.

†† Nyê dî Jen 17.15-21; 18.10.

bïchuû. Dokü madï në tö bhâlê küma aga ndê Sinayi, tche zï abechê ndê andjê wâtê angbâa, *Agäre* kä.

²⁵ Agäre wä batê aga ndê Sinayi ndê âwâ lâ agö ndê Arabi. Tche wä batê *Jerûzalêmo* ndê tchô angêta, bëte tchetchê la abechê ndê yê gbê wâtê angbâa.

²⁶ Praâbalê *Jerûzalêmo* ndê tchêlafô wâbo tchâtchâ ngbâa, tchetchê kä ndê âwâtê anyi azê. ²⁷ Bête Mbëti Nd-japâ tö rê päkêdê:

«Amö wa la mômô,
momö ndê êchê ndê mo zîâbô zî-ï!
Amö on la mômô,
momö ndê tchêlê zê kâbô mö kâ lo balê la güzu-ï!
Bête êchê ndê köchê gbôtê yê, tche gbô abechê tê gbölösênê,

ârô êchê ndê tche wâ la köchê †.»
²⁸ Âdê andê nye në arêma ndê mê, nyê wâtê abechê ndê a zî nyê lâ köbosê bâlâ batê *Izâke*. ²⁹ Praâbalê bechê ndê a zî tchê batê rê ndê a zî azü gbê, tche mbô gbôgbô alême pâ tchanê ndê a zî tchê lâ köbosê Yingö, rê në wä ndjê kâko angêta. ³⁰ Kâko Mbëti Nd-japâ tö rê atôko? «Amö gro êchê ngbâa lâme la modô ndê yê, bëte âwâbo pâ modô ndê êchê ngbâa lâme gbo arê ngbâ bha andjê lâ köbo në balê la modô ndê tchanê ndê tche wâbô wâtê ngbâa lâme-a ††!» ³¹ Kâko arêma ndê mê, azê wâbo tê abechê ndê êchê ngbâa lâme-a, praâbalê azê wâtê abechê ndê êchê ndê tche wâbô wâtê ngbâa lâme.

Krîsiti jî azê tchâtchâ ngbâa

5 *Krîsiti* jî azê tchâtchâ ngbâa ndêkê pa azê sê ämbänê. Kâko nyê kpökpo tê nyê! Nyê kä nyi bata nyindê në pâ a ka la nyê tchâtchâ ngbâa-ê.

² Mêmê Pôlo, më tö rê sê nyê päkêdê: Âdê nyê anyindê në pâ a wa nyê la gasa, dëkê rê ndê Krîsiti mbô rê tê nyê wä ämbänê. ³ Mê kâ tô rê sê azü gbê ndê a wä andjê la gasa päkêdê: Äwäpä andjê mbo arê ndê *ndië* tê manê balê balê gbê. ⁴ Âdê nyê âpu köbo ndêkê wa djîrê lâ la Nd-japâ lâ köbosê kê mbo arê gbê ndê ndië, dëkê tchêlê gbâtê nyê la Krîsiti krê në, köbo ndêkê pa nyê gbo tchôtchô su ndê Nd-japâ wâbo-a. ⁵ Âdê andê azê në, azê zä su azê pâ Nd-japâ ndêkê pa tche mbo rê ânyê azê wa djîrê lâ la yê. *Kpîki Yingö* kä ndê âmbo rê pâ azê krê bëte rê, lâ köbosê kê za su azê sê Krîsiti. ⁶ Bête âdê ngâ akrê âwa balê la Jezü Krîsiti, ânyê a wä tchê la *gasa*, âdêndjê rê ndê a wâbô tchê wä la gasa, tchôtchô rê në dâbo rê lâme-a! Tchôtchô rê në wä ndêkê pa akrê za su yê sê Krîsiti. *Kê za su sê Krîsiti* në lâme kä ndê âmbo rê pâ azü nyindê angâ andjê.

⁷ Nyê mbô rê alême la köbo në! Tchabâ kä ndê âkîtê köbo tê nyê ânyê nyê kâ mbôâbô rê mbô gundêsê

lêge pö-ê? ⁸ Kê mboabô rê mbô gundêsê lêge pö lâme, tôâbo bhândê tchanê ndê tche ê nyê lâme-a. ⁹ A tö rê päkêdê: «Kütü kpîëkpîë *djêvö* ndê âwâ lâ züwü farîni kä ndê âmbo rê pâ farîni në gbê on-ma †.» ¹⁰ Âdê andê me në, më zä su mê sê Gbölö Gbië tê pö ndê nyê: Äwâbo pâ nyê za ngâ köbo ngbî-a. Praâbalê akrê ndê tche ndê tchêlê küma nyê lâme, tche âwa ndjê tê tchabâ gbê, a âwadje ngbanga lâ küma yê. ¹¹ Âdê andê me në, arêma, âdê më ândêpo lakê mu pö pâ a wa azü la gasa, bëte giamâ kä ndê gbô azü ndêpo lakê mbo mê tê gêgêe në? Âdê më âmu pö ndênê, kâko pö ndê *yö ndê gba* ndê Krîsiti kä krê bata su ngâ akrê balê tee-a. ¹² Azü ndê andjê djîngîli tchêlê küma nyê lâme, âwâbo pâ a wa kütü andjê la gasa-a, praâbalê äfü pâ a ndê tchâtchâ †† andjê tratalê-ê.

¹³ Arêma ndê mê, Nd-japâ ê nyê ndêkê pa nyê wutu tchâtchâ ngbâa. Äwâbo pâ kê wutu ndê nyê tchâtchâ ngbâa në lâme watê ngâ köbo ndêkê mbo angbongbo arê ndê gû su nyê-a. Praâbalê lâ köbosê kê nyindê ngâ, nyê mbô kua sê angâ nyê lâ gbâtê nyê. ¹⁴ Bête apö ndê ndië gbê krê kütü pâ ndië balê: «Äwäpä mo nyindê ngâ zê batê tê zê la tê zê ††.» ¹⁵ Praâbalê âdê nyê âsê lakê mbo rê batê agia güsü, lakê to ku tê angâ nyê, lakê lolotê nyê lâ gbâtê nyê, la nyê gbö-ê! Ârê âdêabô dê kâko, nyê won-adjê tê nyê lâ gbâtê nyê gbê.

Rê ndê Yingö mbo rê la rê ndê gû tê su akrê mbo rê

¹⁶ Nyê djê mê: Nyê gbôtê köbo sê Yingö tche nyisê köbo sê nyê, kâko nyê kä mbo bata rê lâ köbosê ngbongbo gû su nyê tee-a. ¹⁷ Bête angbongbo gû tê su akrê mbô kûü la Yingö, ânyê Yingö mbo kûü la angbongbo gû su akrê. Andjê djêâbo tê andjê lâ gbâtê andjê-a, kâko rê ndê nyê nyindê kê mbo rê, nyê mboabô rê tee-a. ¹⁸ Praâbalê âdê Yingö ânyisê köbo sê nyê, nyê sâbo tchâtchâ ndië-a.

¹⁹ Arê ndê angbongbo gû su akrê mbo rê wä lâ arê batê: Kê pu aêchê âdêndjê aköchê katchôgbê, kê mbo arê kâkpö, kê mbo arê ganô, ²⁰ kê voga angakülâ, kê mbo yêwä, kê kosê ngâ, kê po, kê mbo gbölö su, kê mbo mêtê, kê pu köbo ndêkê wa batê ngâ yê, kê sê ngbî ngbî tê angâ andjê, kê krê tchêlê tê, ²¹ kê mbo gû rê ndê akrê, kê ndjo rê lakê zi rê âro masênê lâ akpülü, la angâ arê ndê âwâ batê rê. Mê tö pö lâme sê nyê dokütchê në, ânyê kê kä to rê âtê: Azü ndê andjê mbo tê arê kâko, andjê gboabô tchô lâ *Gbölö gö-gbië ndê Nd-japâ* tee-a.

²² Praâbalê arê ndê Kpîki Yingö mbo rê wä kâkê: Kê nyindê ngâ, mômô, ziti su, kê rætê su, kê mbo tchôtchô rê, kê mbo dâkâ tê azü, kê za su sê Nd-japâ, ²³ kê mbo rê nyima-ê, ndjê lakê kitê gû tê su akrê la tê

† Nyê dï Eza 54.1. †† Ndêkê to tê yéyê da 29 êtê 30: Nyê dï Jen 21.9-10.

† Pö lâme nyindê kê to rê pâ azü ndê andjê bolo azü ndê Krîsiti ndê gö ndê Gälâte lâme, andjê wä batê djêvö. †† Kê ndê tchâtchâ andjê në lâme nyindê kê to rê pâ a jî ndjî kûê andjê, andjê sê kütü bhûu kâko. †† Nyê dï Lev 19.18; Mar 12.28-31.

yê. Ndië kôabo sê arə kăko lâme-a. ²⁴ Andjanə ndê andjê wâ balë la Krîsiti, andjê wôn ngbongbo ɣɛ su andjê la kua nə pâ yô ndê gba nə. ²⁵ Âdə azê âwa la tchîsûwu lâ köbosê Yingö, äwäpä azê gbotê köbo sê Yingö tche nyîsê köbo sê azê. ²⁶ Azê mböâbô rə mbô lakê bhi gogo azê-ê, azê püâbô angâ azê pû la pö-ê, kâ mboabô ɣɛ rə ndê angâ azê mbô lâ gbâtê azê-ê.

Azê kü arə ndê âlû lâ su angâ azê lâ gbâtê azê

6 Arêmä, âdə nyê âgbo ngâ akrə lakê mbo ngbongbo rə, nyënyê ndê Kpîki Yingö wâ lâ nyê, äwäpä nyê ka la tchê pâ tchôtchô köbo tê nyima nə. La zê gbö-ê! Ânyê momö ndjê gbê ngâ rə vuabô mö vû ndêkê pa mo te lâ ngbongbo rə-ê. ² Nyê kü arə ndê âlû lâ su angâ nyê lâ gbâtê nyê: Kăko ânyê, nyê mboadje rə gundêšê ndië ndê *Krîsiti*. ³ Âdə ngâ akrə âwatê mbâmbä akrə, ânyê kâ wüntê yê batê gbölö akrə, dëkê tche bölotê yê la tê yê. ⁴ Praâbalë äwäpä akrə balë balë ri tchêlê yê pâ kâ mbo rə ndê yê. Âdə tche âgbo ngâ rə ndê tê yê krâ tâ, äwäpä tê yê nə kra kpôtê yê la tê yê, âwâbo pâ tche za la yê tê ngâ yê-a. ⁵ Bête akrə balë balë kâ ndê âza kûngbô ndê yê la tê yê †.

⁶ Äwäpä akrə ndê a nyisê pö Ndjapâ sê tchê, tche krê tchêlê arə ndê yê gbê, kâ kɛ ngâ tchâkâla nə sê akrə ndê tche nyîsê rə nə sê tchê.

⁷ Nyê böloabô tê nyê bölo-ê: Akrə wâbo ndêkê mo Ndjapâ-a, bête rə ndê akrə lû rê, tchê soadje ndjî nə ††. ⁸ Âdə ngâ akrə âlû angbongbo arə ndê ɣɛ su yê la tê yê, ndjî rəɣɛ ndê tchê soadje rê ngbânə, ädə arə ndê ngbongbo ɣɛ su yê mbô rê, ndê ânyîndê kâ to rê pâ kuzü. Praâbalë ädə tche âlû arə ndê *Yingö*, ndjî rəɣɛ ndê tche soadje rê ngbânə ädə ndjî rəɣɛ ndê Yingö, ndê ânyîndê kâ to rê päkêdê: *Tchîsûwu ndê logbê logbê*. ⁹ Azê zogoabô zôgo lakê mbo dâkâ-ê, bête lo nə

† Nyê dî Rom 14.12. †† Nyê dî Job 4.8; Apv 22.8; Oze 8.7. ‡ Nyê dî Rom 8.6,13.

âtadje tâ ndê azê gboadje rə ngbânə, ndê azê gböâbô gbôtê-ê. ¹⁰ Kăko âdə azê âgbo köbo ndêkê mbo dâkâ, äwäpä azê mbo rê tê azü gbê, kâ mbo rê tê gbogbôsênə tê andjanə ndê azê wâ la andjê balë lâkê za su sê Jezü.

Adî apö lakê po ndê azü

¹¹ Nyê wün adjâdjagba ada-mbêti âtə, mêmê la tê mê kâ ndê âmbô rê la könô mê sê nyê. ¹² Azü ndê andjê kü nyê la gbögbô ndêkê pa a wa nyê la gasa lâme, andjê mbö rê ndêkê pa azü wun andjê batê atchôtchô azü. Andjê nyî kütü ndênə pâ a mboabô anyê mbô tê gégêe-e nə, tê pö ndêkê mu pö ndê yô *ndê gba* ndê Krîsiti-î. ¹³ Bête andjanə ndê a wâ andjê la gasa lâme, andjê mböâbo ndjê rə gundêšê *ndië* la tê andjê-a. Praâbalë andjê nyîndê nə pâ a wa nyê la gasa, ânyê andjê bhi gogo andjê pâ nyê. ¹⁴ Âdə andê me nə, tê mê krâbo tê ngâ rə ngbî-a, tê mê krâ kütü tê pö ndê yô ndê gba ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti. Lâ köbosê yô ndê gba nə, arə tchêbêche âtə tchû lâ mê nə, ânyê mê tchû ndjê tê pö ndê arə tchêbêche nə. ¹⁵ Bête kâ wa *gasa*, âdændjê ndêkê wabô gasa wâ, âwâbo tê ngâ rə-a. Praâbalë tchôtchô rə nə dë rê ndê a kâ mbô azê tê täfo nə nə. ¹⁶ Azü gbê ndê andjê mbo rə gundêšê apö lâme, mê tö rê päkêdê: Äfü pâ Ndjapâ za ziti su sê andjê, kâ wun nyonyo andjê gbê, ndjê la azü gbê ndê andjê wâtê alêge azü ndê Ndjapâ.

¹⁷ Ätö ndê tchô angaâtə, âwâbo pâ ngâ akrə ka kâ kûma mê-a! Bête tchêngbâ aku ndê âwâtê kpoto mê lâme, ädə nyîsî ndê ânyîsê nə pâ mê wâtê akrə ndê Jezü nə ††.

¹⁸ Arêmä ndê mê, äfü pâ tchôtchô su ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti wa pâ nyê gbê! *Amin*.

†† *Tchêngbâ aku: Ädə nyîsî ayûkü ndê badjângele Pôlo wün rê lâ kua ndê tche mbô rê bête Jezü.*

ĚFĚZE

Ndöndö pö pä Mbětī ndê Pôlo wân rê sê Egilize ndê Ěfêze

Mbětī âtə wätə mbětī ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti lâ gö ndê Ěfêze, la agö ndê âwâ ndrotə nê. Tche mbö mbětī âtə sênə ndê tche sê lâ nda kânga.

Ěfêze kâ ndê âwâtə gö ndê âfû tê gbölösênə lâ gütə agö gbê ndê Rômo ndê âwâ pâ cho ndê Azi. Angbängbä azü nê bhâye mbö kua ndê waêche. Kê voga angakülä lakê mbo yewä ngbä ndjê lâ gö nê tê gbölösênə. Ndê Pôlo dôtə yê atê Ěfêze lâ bichuû wrû ndê yê, tche mü pö ndê Krîsiti sê ajuifu bhâye lâ dimâche ndê andjê. Ndê tche dôtə yê lâ vötaâ wrû ndê yê, tche mbô ngû vötaâ bhâye lakê mu pö ndê Krîsiti sê azü logbê. (Nyê dĕ Abdj 19-20).

Pôlo nyîsê nê sê azê lâ mbětī âtə, köbo ndê Ndjapä mbô tchôtchô su sê azü ndê yê lâ köbosê Krîsiti. Käko tchê paladje arə gbê ndê âwâ bhâ lafô, la anê ndê âwâ bêche, ndêkê pa Jezü Krîsiti watê makündji pânə. Tche kâ tô rê pä, äwäpä azü ndê Krîsiti djetê andjê lâ gbâtê andjê, juifu, âdändjê rê ndê akrə nê wâbô wâtê juifu-ê, andjê wâ nê balë, ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti lâme. Earê kê kosê andjê wä kütü balë, tche dĕ Jâbolo. Käko äwäpä andjê ngbotê andjê balë kê to pö sê Ndjapä, ânyê Jâbolo roabô rôpâ andjê la gbôgbô-ê. Pôlo kâ nyîsê köbo ndêkê sê ndê azü ndê âdâka lâ la Ndjapä, köbo ndê azü sê lâ büngrî ndê andjê, ndjê la köbo ndêkê wa balë la Krîsiti.

Mbětī âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-2)

Krîsiti ê tchôtchô pö pä azê la Kpîki Yingö (1.3—3.1-21)

Äwäpä azê wa la täfo tchîsûwu balë la Krîsiti (4.1—6.1-20)

Adĕ kâ pö ndê azü (6.21-24)

Kê po ndê azü

1 5Mêmê Pôlo më wätê *badjangele* ndê Jezü Krîsiti, lâ köbosê nê ndê Ndjapä nyîndê nê, më mbö mbětī âtə sê azü ndê Ndjapä ndê andjê sê bhâ [Ěfêze †], andjanə ndê andjê zâ su andjê gbê sê Ndjapä ânyê kê wâ balë la Jezü Krîsiti. ² Äfû pä Ndjapä Bha azê la Gbölö Gbië Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tê nyê kê za zitī su sê nyê.

Atchôtchô rə ndê azê gbo rê lâkê wa balë la Krîsiti

³ Azê voga Ndjapä Bha Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti! Tche kü arə ndê Yingö gbê ndê âwâ bhâ lafô sê azê, lâ köbosê nê ndê azê wâ balë la Krîsiti. ⁴ Dokütchê ndêkê pa a mbo tchîsûwu, Ndjapä dĕ azê ndêkê pa azê wa balë la tchê ânyê azê watê azü ndê andjê wâ ngbî ânyê kê dâka gbê, ndê pö wâbô wâ lâ küma andjê lâ la yê. Lâ köbosê nê ndê Ndjapä nyîndê azê, ⁵ tche nyîkrə rê dokütchê ndêkê pa azê watê abechê ndê yê lâ köbosê Jezü Krîsiti, tchôtchô kê mbo rə ndê yê ndê tche nyîndê kê mbo rê kâ lâme. ⁶ Azê vöga Ndjapä ndê tche

wâ gbölö, ndê tche mbô tchôtchô su tê azê lâ köbosê Modô ndê yê ndê tche nyîndê yê tê gbölösênə.

⁷ Lâ köbosê nê ndê azê wâ balë la Krîsiti, a jĕ azê lâ ngbongbo rə lâ köbosê jĕ yê, kê kô pö lâ küma azê, lâ köbosê tchôtchô rə ndê tchôtchô su yê. ⁸ Ndjapä kü atchôtchô arə sê azê tê gbölösênə, tche mbö rê pä küma azê wa lanə, kê zâ kê wunsê rə gbê sê azê. ⁹ Tche mbö rê pä azê wunsê rə ndê tche nyîkrə rê, ndê âwâ lâ küwü nê. Lâ tchôtchô kê wun tchô ndê yê, tche nyîkrə rê alême dokütchê ndêkê mbo rê lâ köbosê Krîsiti.

¹⁰ Rə ndê tche nyîkrə rê bhâtê su yê lâme, wâ ndêkê pa âdê lo nê âta tâ, tche pala arə gbê ndê âwâ bhâ lafô la anê ndê âwâ bêche tchâtchâ makündji balë ndê tche dĕ Krîsiti.

¹¹ Ndê azê wâ ndjê balë la Krîsiti, azê gbö andê azê nê arə ndê tche nyîkrə rê dokütchê lâ köbosê nê ndê tche dĕ azê ndêkê gbo rê. Tche mbö arə nê gbê batê rê ndê su yê nyîndê nê. ¹² Äwäpä ârâ voga Ndjapä ndê tche wâ gbölö, ârâ ndê ârâ dĕ adokü azü ndê ârâ zâ su ârâ pä Krîsiti.

¹³ Ndê ârâ wâ balë la Krîsiti, nyenyê ndjê gbê, nyê djê lège pö nê, *Tchôtchô Pö* ndê âmbô rê ânyê nyê tchâ lâ kuzü. Nyê zâ su nyê gbê sê Krîsiti nê, käko, Ndjapä mbö ngâ sînyî rə ndê yê tê nyê, sînyî rə nê lâme dĕ

† Angâ a-Mbětī Ndjapä la ma heborö ndjê la ma gerêke tôâbo pö ndê gö ndê Ěfêze-a: Nyê dĕ Abdj 18.19-21; 19.1-40.

Kpĭki Yingö, ndê tche zâ bâlâ tê yê alême. ¹⁴ Kpĭki Yingö nê dâ dokü tchâkalâ tchôtchô rê ndê azê gboadje rê tchânê Ndjapâ. Azê gboadje rê gbê tê lo nê ndê a ji azê lâ ngbongbo rê tratalê. Azê vöga Ndjapâ ndê tche wâ gbölo.

Pôlo tö pö sê Ndjapâ

¹⁵ Bête rê kâ, ndê mē djê pö ndê su nyê ndê nyê zâ rê sê Gbölö Gbië Jezü, la rê ndê nyê nyîndê azü ndê Ndjapâ gbê, ¹⁶ mē gbôâbo têkê za ayîabâ sê Ndjapâ tê po ndê nyê-a, sê nê ndê mē sê lakê to pö sê tchê la rê nyê. ¹⁷ Mē yûkû nê sê Ndjapâ ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti, Bha ndê tche wâ gbölo, ndêkê pa tche za Yingö ndê kûma ndê âwa lanê sê nyê. Yingö nê nyiadje sê apö pâ Ndjapâ sê nyê, kâ mbo rê pâ nyê wunsê yê tê lège nê. ¹⁸ Äwäpä tche ji tchêlê su nyê ndêkê pa nyê wunsê rê ndê tche ê nyê ndê nê, ndê nyê krû bête rê, kâ wunsê tchôtchô rê ndê ârô masênê, ndê tche nyîkrê rê bête azü ndê yê. ¹⁹ Nyê wun-adje ndjê sê gbôgbô ndê ârôpâ agbôgbô gbê, ndê tche nyîsê nê sê azê ndê azê zâ su azê sê tchê. Gbôgbô lême kâ ndê ²⁰ Ndjapâ mbô rê lâ köbosê Krîsiti, ndê Ndjapâ jô tchê lâ kuzü, ânyê kâ mbô rê pâ tche sê dâ ndökô kônô yê bhâ lafô. ²¹ Bhâye, Krîsiti sê pâ akûmändemâ gbê, agbôgbô gbê, amakündji gbê, la angâ arê gbê ndê âwâ ndêkê pa a e rê, lâ tchîsûwu atê la tchîsûwu ndê ânê. ²² Ndjapâ kû arê gbê êtchâtchâ da Krîsiti. Tche zâ Krîsiti pâ arê gbê, ânyê kâ zâ tchê batê akrê tê kûma *Egilîze*. ²³ Egilîze nê lême dâ tê Krîsiti, Krîsiti nê sîsî lâ Egilîze nê gbê, tchetchê ndê Krîsiti nê lême, Ndjapâ sîsî lâ yê gbê.

Kê wutu lâ kuzü lakê gbo tchîsûwu

2 Dokütchê alême nyê wâ batê azü ndê andjê tchû lâ köbosê kâ mbo rê ndê nyê ndê âwâbô wâ lâ köbo nê-ê, la ngbongbo rê ndê nyê. ² Nyê mbô rê alême batê kâ mbo rê ndê azü tchêbêche atê, kâ djê ma makündji ndê angbongbo atchözö, ndê tche sê lâ gûtê tchêbêche la tchêlafô, tchetchê kâ âkê mbo rê angaâtê lâ su azü ndê andjê kôsê pö ma Ndjapâ. ³ Azê gbê, azê mbô ndjê rê alême batê andjê: Azê mbô rê alême gundêsê gê su azê, azê mbô rê ndê tê azê yûkû nê, la rê ndê su azê nyîndê nê. Tê pö ndê nê ndê azê wâ alême kâko lême, azê wâ ndjê alême ndêkê gbo mêrâ ndê Ndjapâ batê azü gbê. ⁴ Praâbalê Ndjapâ wün nyonyo azê tê gbölösênê, bête tche nyîndê azê tê gbölösênê. ⁵ Ndê azê wâ alême batê azü ndê andjê tchû lâ köbosê kâ mbo rê ndê azê ndê âwâbô wâ lâ köbo nê-ê, tche zâ tchîsûwu sê azê lâ köbosê *Krîsiti*. Äwâ lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ ânyê a tchâ nyê. ⁶ Lâ köbosê nê ndê azê wâ balê la Jezü Krîsiti, Ndjapâ jô azê lâ kuzü, kâ mbô rê pâ azê sê la tchê bhâ lafô. ⁷ Kâko Ndjapâ mbô dâkâ tê azê lâ köbosê Jezü Krîsiti, kâ nyîndê kâ nyîsê tchôtchô rê ndê ârô adî nê

gbê lâ köbosê tchôtchô su yê lâ tchîsûwu ndê ânê. ⁸ Bête a tchâ nyê lâ köbosê tchôtchô su, lâ köbosê kâ za su nyê sê Ndjapâ. Kâ tcha lâ kuzü lême tôâbo bhândê nyê-a, Ndjapâ kâ âkê zâ rê. ⁹ Kâ tcha lâ kuzü lême nêâbo ngbâ kâ mbo kua ânyê akrê bhi gogo yê pânê-a. ¹⁰ Bête Ndjapâ kâ ndê âmbô azê, a mbô azê lâ köbosê kâ wa balê ndê azê la Jezü Krîsiti, ndêkê pa azê mbo atchôtchô arê ndê tche nyîkrê rê dokütchê ndêkê pa azê mbo rê.

Kê wa balê la Krîsiti

¹¹ Nyênyê ndê nyê wâbo wâtê ajuifu lême, äwäpä köbo kâ sê ndê nyê dokütchê alême, sê nê te lâ nyê! Ajuifu wün nyê batê azü ndê andjê wâbô *gasa* wâ, andjendjê ndê andjê tō rê pâ anyê dâ a-earê kâ wa gasa lême, dêkê kônô akrê kâ ndê âwâ gasa nê tê mbê andjê. ¹² Sê nê lême, nyê wâbo la Krîsiti-a, kâ wâbo lâ arê ndê âwâtê andê azü gö ndê Isarayele-a. Nyê wâbo lâ *amadî* ndê Ndjapâ ndê tche zâ bâlâ nê lême-a, nyê wâbo la ngâ rê ndê nyê za su nyê pânê-a, kâ wâbo la Ndjapâ pâ cho âtê-a. Äwäpä sê nê te ndjê lâ nyê. ¹³ Praâbalê angaâtê, ndê nyê wâ balê la Jezü Krîsiti lême, nyênyê ndê nyê sê alême ngrî tê Ndjapâ, âmbô rê ânyê nyê gîtê nyê nê ndola tchê lâ köbosê jî Krîsiti. ¹⁴ Bête Krîsiti kâ ndê ânê la ziti su sê azê, kâ mbô rê pâ ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, andjê wâtê azü gö balê. Lâ köbosê kâ zatê yê la kuzü, tche ndî tchêlê gbadja ndê âkrû tchêlê azê, ndê âmbô rê alême pâ azê kosê angâ azê lême. ¹⁵ Tche wrû *ndîë* ndê Möyîze, la apö gbê ndê âwâ lî nê lême nê. Tche nyîndê kâ pala ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu ndêkê pa andjê wa batê täfo akrê ndê andjê wâ balê la tchê. Kâko kâ ndê tche nê la ziti su. ¹⁶ Krîsiti pâla andjê êtâ batê akrê balê, kâ nyîkrê tchôtchô kâ sê lâ gbâtê andjê la Ndjapâ lâ köbosê kuzü ndê yê pâ *yö ndê gba*. Lâ köbosê yö ndê gba lême, tche ndî ndjê tchêlê kâ kosê ngâ nê. ¹⁷ Tche nê ndêkê mu *Tchôtchô Pö* ndê ziti su sê nyê ndê nyê sê ngrî alême, la andjanê ndê andjê sê ndjê ndô alême †. ¹⁸ Bête Krîsiti kâ ndê âmbô rê pâ ajuifu la azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu, azê gîtê azê ndola Ndjapâ Bha lâ köbosê *Yingö* balê. ¹⁹ Kâko nyê kâ wâ bata tê azü ndê ngâ gö ngbî-a, âdændjê azü ndê andjê nê nê-a. Praâbalê nyênyê la azü ndê Ndjapâ, nyê wâ nê batê azü gö balê, kâ wâ nê tê azü lâ bûngrî ndê Ndjapâ. ²⁰ Nyê wâ batê nda ndê a mbô rê, ndê da nda nê dâ *abadjangele* la *a-earê ndê-ma Ndjapâ*. Jezü Krîsiti la tê yê kâ ndê âwâtê gbôgbô tême ndê da nda nê. ²¹ Lâ köbosê kâ wa balê la tchê kâ ndê anda gbê kpokpo tê andjê, kâ ge, ânyê kâ mbotê yê tê *gbölö nda Ndjapâ* ndê âwâ ngbî ânyê kâ dâka gbê bête Gbölö Gbië. ²² Lâ köbosê Krîsiti kâ ndê nyênyê

† Nyê dî Eza 57.19.

ndjĕ gbĕ nyĕ wā nĕ nyĕĕ balĕ tĕ nda ndĕkĕ watĕ nda ndĕ Ndjapā sĕ lĕnĕ lĕ kĕbosĕ Yingĕ ndĕ yĕ.

Kua ndĕ Pĕlo lĕ gbĕtĕ azĭ ndĕ andjĕ wĕbĕ wĕtĕ ajuĭfu

3 Bĕte rĕ kĕ ndĕ, mĕmĕ Pĕlo, mĕ wĕtĕ earĕ kĕnga ndĕ Jezĭ *Krĭsiti* bĕte nyĕnyĕ ndĕ nyĕ wĕbĕ wĕtĕ ajuĭfu. ² Nyĕ wĭnsĕ nĕ nĕ tĕ lĕge nĕ pĕ lĕ kĕbosĕ tchĕtchĕ su ndĕ Ndjapā, tche zĕ kua ndĕ tche nyĭkrĕ rĕ dokĭtchĕ sĕ mĕ ndĕkĕ mbo rĕ tĕ pĕ ndĕ nyĕ. ³ Ndjapā nyĭsĕ rĕ ndĕ gbĕ rĕ wĕ lĕ kĭwĭ nĕ sĕ mĕ ndĕkĕ pa mĕ wunsĕ nĕ. Ārĕ kĕ ndĕ mĕ mbĕ ngĕ kpĭĕkpĭĕ mbĕtĭ pĕnĕ dĕndĕ kĭma nĕ lĕme. ⁴ Nyĕ ĕsĕ dĭ mbĕtĭ nĕ, kĕ wun-adjĕ rĕ pĕ mĕ wĭnsĕ pĕ ndĕ Krĭsiti ndĕ ĕwĕ lĕ kĭwĭ nĕ lĕme nĕ. ⁵ Rĕ ndĕ ĕwĕ lĕ kĭwĭ nĕ lĕme, Ndjapā nyĭĕbo sĕnĕ alĕme sĕ azĭ ndĕ tchĕ dokĭtchĕ lĕme-a, batĕ rĕ ndĕ tche nyĭsĕ nĕ angĕĕtĕ sĕ *abadjĕngele* ndĕ yĕ la *a-earĕ ndĕma Ndjapā* ndĕ tche kĭ andjĕ ngbĭ bĕte tchĕ lĕ kĕbosĕ *Yingĕ*. ⁶ Pĕ lĕ kĭwĭ nĕ wĕ kĕkĕ: Lĕ kĕbosĕ *Tchĕtchĕ Pĕ*, azĭ ndĕ andjĕ wĕbĕ wĕtĕ ajuĭfu wĕ ndjĕ ndĕkĕ gbo tchĕtchĕ rĕ ndĕ Ndjapā nyĭkrĕ rĕ bĕte azĭ ndĕ yĕ lĕme lĕ kĕbo nĕ balĕ la ajuĭfu. Andjĕ wĕ lĕ tĕ balĕ, kĕ wĕ ndjĕ tĕ azĭ ndĕ Ndjapā zĕ bĕlĕ tĕ andjĕ lĕ kĕbosĕ nĕ ndĕ andjĕ wĕ balĕ la Jezĭ Krĭsiti.

⁷ Lĕ kĕbosĕ tchĕtchĕ su Ndjapā, tche zĕ rĕ sĕ mĕ ndĕkĕ watĕ earĕ kua ndĕkĕ mu Tchĕtchĕ Pĕ. Tche mbĕ rĕ lĕme lĕ kĕbosĕ gbĕgbĕ ndĕ yĕ. ⁸ Mĕmĕ ndĕ mĕ wĕtĕ kpĭĕkpĭĕ akrĕ lĕ gbĕtĕ akpĭĕkpĭĕ azĭ ndĕ Ndjapā gbĕ, tche mbĕ tchĕtchĕ su tĕ mĕ ndĕkĕ mu pĕ batĕ ngĕ tchĕtchĕ pĕ ndĕ atchĕtchĕ arĕ ndĕ ĕrĕ masĕnĕ lĕ Krĭsiti sĕ azĭ ndĕ andjĕ wĕbĕ wĕtĕ ajuĭfu. ⁹ Kĕ mbĕ ndjĕ rĕ ndĕkĕ pa mĕ mu rĕ kraĕ sĕ azĭ gbĕ, kĕbo ndĕ Ndjapā mbĕ arĕ ndĕ tche nyĭkrĕ rĕ, ndĕ gbĕ rĕ wĕ lĕ kĭwĭ nĕ. Tchĕtchĕ ndĕ tche mbĕ arĕ gbĕ, tche vĭsĕ pĕ lĕme ĕwĕ bhĕlĕ yĕ gasa alĕme tĕ logbĕ. ¹⁰ Kĕko angĕĕtĕ, lĕ kĕbosĕ *Egilĭze*, arĕ gbĕ ndĕ ĕwĕ lafĕ, ĕnyĕ kĕ wĕ la gbĕgbĕ, la arĕ gbĕ ndĕ ĕwĕ ndjĕ la kĭmĕndĕmĕ wunsĕ nĕ pĕ, kĭma Ndjapā ndĕ ĕwĕ lanĕ wĕ ngbĭ ngbĭ-ĭ. ¹¹ Rĕ lĕme gbĕ tche mbĕ rĕ gundĕsĕ rĕ ndĕ tche nyĭkrĕ rĕ dokĭtchĕ ndĕ ĕwĕ ndĕ logbĕ, ndĕ tche mbĕ rĕ lĕ kĕbosĕ Jezĭ Krĭsiti Gbĕlĕ Gbĭĕ ndĕ azĕ. ¹² Lĕ kĕbosĕ nĕ ndĕ azĕ wĕ balĕ la Krĭsiti, la rĕ ndĕ azĕ zĕ su azĕ gbĕ sĕ tchĕ, kĕbo jĭ sĕ azĕ nĕ ndĕkĕ pa azĕ nĕabĕ nĕ ndola Ndjapā la wa-ĕ. ¹³ Mĕ yĭkĭ nĕ ndjĕ sĕ nyĕ ndĕkĕ pa su nyĕ zogoabĕ zĕgo tĕ pĕ ndĕ yĭkĭ ndĕ mĕ wĭn rĕ tĕ pĕ ndĕ nyĕ: Yĭkĭ lĕme wĕ bĕte dĕkĕ ndĕ nyĕ.

Krĭsiti nyĭndĕ azĕ

¹⁴ Bĕte rĕ kĕ ndĕ mĕ gĕte bĕche tchĕtchĕ Ndjapā Bha, ¹⁵ ndĕ tche ĕ rĕ tĕ azĭ lĕ bĭngrĭ gbĕ ndĕ andjĕ sĕ lafĕ la andjanĕ ndĕ andjĕ sĕ pĕ cho. ¹⁶ Mĕ yĭ tchĕ ndĕkĕ pa, lĕ kĕbosĕ tchĕtchĕ rĕ ndĕ yĕ ndĕ ĕrĕ

masĕnĕ, tche za gbĕgbĕ sĕ akrĕ dĕlĕ nyĕ ndĕkĕ pa tche kpokpo tĕ yĕ lĕ kĕbosĕ Kpĭki Yingĕ. ¹⁷ Kĕ mbo rĕ ndĕkĕ pa Krĭsiti sĕ lĕ su nyĕ lĕ kĕbosĕ kĕ za su nyĕ sĕ Ndjapā. Āwĕpĕ nyĕ chichi tĕ nyĕ, kĕ kpokpo tĕ nyĕ lĕkĕ nyĭndĕ ngĕ nĕ lĕme. ¹⁸ Kĕko ĕnyĕ nyĕnyĕ la adĭ azĭ ndĕ Ndjapā gbĕ gboadjĕ gbĕgbĕ ndĕkĕ dje tchĕlĕ kĕbosĕ nĕ ndĕ Krĭsiti nyĭndĕ azĕ, kĕ nyĭndĕ azĕ ndĕ tche nyĭndĕ azĕ lĕme, manĕ wĕbo tĕ-a. ¹⁹ Nyĕ wun-adjĕ sĕnĕ pĕ Krĭsiti nyĭndĕ azĕ ĕrĕ kĕ wunsĕ rĕ ndĕ azĭ gbĕ. Kĕko ĕnyĕ atchĕtchĕ arĕ ndĕ Ndjapā sĭ tchĕlĕ nyĕ.

²⁰ Ndjapā kĕ la gbĕgbĕ ndĕkĕ mbo rĕ ĕropĕ rĕ ndĕ azĕ yĭkĭ nĕ tchĕnĕ yĕ ĕdĕndjĕ rĕ ndĕ azĕ rĭ tchĕlĕ azĕ tĕ. Tche mbĕ rĕ lĕme lĕ kĕbosĕ gbĕgbĕ ndĕ yĕ ndĕ ĕsĕ lakĕ mbo kua lĕ azĕ. ²¹ Āwĕpĕ azĕ voga tchĕ lĕ Egilĭze, lĕ kĕbosĕ Jezĭ Krĭsiti, azĭ ndĕ tchĕ dokĭtchĕ la azĭ ndĕ tchĕ angĕta gbĕ, ndĕ logbĕ logbĕ! *Amin.*

Tĕ Krĭsiti wĕ balĕ

4 Mĕmĕ ndĕ mĕ dĕ earĕ kĕnga bĕte Gbĕlĕ Gbĭĕ, mĕ zĕ wĕngĕ sĕ nyĕ ndĕkĕ pa nyĕ mbotĕ nyĕ gundĕsĕ kĕ e nyĕ ndĕ Ndjapā ĕ nyĕ lĕme. ² Nyĕ mbĕtĕ nyĕ kpĭĕkpĭĕ rĕ, kĕ mbo rĕ tĕ angĕ nyĕ nyĭma-ĕ, kĕ rĕatĕ su nyĕ. Nyĕ rĕĕtĕ su nyĕ la angĕ nyĕ lĕkĕ nyĭndĕ ngĕ. ³ Nyĕ pĭ kĕbo gbĕ ndĕkĕ bata kĕ sĕ ndĕ nyĕ balĕ lĕ *Kpĭki Yingĕ* lĕ kĕbosĕ kĕ sĕ la zĭtĭ su lĕ gbĕtĕ nyĕ. ⁴ Azĕ gbĕ wĕtĕ tĕ balĕ ĕnyĕ Yingĕ wĕ balĕ, ĕwĕ ndjĕ batĕ rĕ ndĕ Ndjapā ĕ nyĕ ndĕkĕ pa nyĕ za su nyĕ pĕ rĕ balĕ. ⁵ Gbĕlĕ Gbĭĕ wĕ balĕ, kĕ za su sĕ Ndjapā wĕ balĕ, batĕme wĕ balĕ. ⁶ Ndjapā wĕ balĕ, tche dĕ Bha azĭ gbĕ, tche wĕ gbĭĕ pĕ azĭ gbĕ, tche mbĕ rĕ lĕ kĕbosĕ azĭ gbĕ, kĕ sĕ lĕ azĭ gbĕ.

⁷ Kĕko azĕ gbĕ azĕ gbĕ arĕ ndĕ Yingĕ ndĕ *Krĭsiti* kĕ rĕ sĕ akrĕ balĕ balĕ gbĕ gundĕsĕ tchĕtchĕ su yĕ. ⁸ Ādĕ kĕko anyĕ a mbĕ rĕ lĕ Mbĕtĭ Ndjapā pĕkĕdĕ:

«Ndĕ tche ĕ atĕ lafĕ,
tche kĭ angbĕa;
tche kĭ atchĕtchĕ arĕ sĕ azĭ †.»

⁹ «Tche ĕ atĕ lafĕ» ĕnyĭndĕ kĕ to rĕ atĕko? Ānyĭndĕ kĕ to rĕ pĕ dokĭtchĕ ndĕkĕ pa tche a atĕ lafĕ, tche jĕ alĕme zoo bhĕ bĕche ††. ¹⁰ Tchĕnĕ ndĕ tche jĕ atĕ bĕche lĕme, tche dĕ tchĕnĕ ndĕ tche ĕ ngrĭ dĕpĕ atchĕlafĕ gbĕ ĕnyĕ kĕ sĭ tchĭsĭwu gbĕ. ¹¹ Arĕ ndĕ Yingĕ ndĕ Krĭsiti kĕ rĕ wĕ kĕkĕ: Tche kĭ rĕ sĕ angĕnĕ ndĕkĕ watĕ *abadjĕngele*, ĕdĕndjĕ *a-earĕ ndĕma Ndjapā*, ĕdĕndjĕ *a-earĕ* kĕ mu Tchĕtchĕ Pĕ, ĕdĕndjĕ *a-earĕ* kĕ sĕ tĕ kĭma Egilĭze, ĕdĕndjĕ *a-earĕ* kĕ nyĭsĕ rĕ. ¹² Tche kĭ arĕ nĕ lĕme kĕko ndĕkĕ pa azĭ ndĕ Ndjapā gbo kĕbo ndĕkĕ mbo kua ndĕ Ndjapā zĕ rĕ sĕ andjĕ ĕnyĕ tĕ Krĭsiti ge, ¹³ zoo ndĕkĕ pa azĕ gbĕ wa balĕ lĕkĕ za su sĕ Ndjapā lakĕ wunsĕ Modĕ ndĕ yĕ. Kĕko azĕ

† Nyĕ dĭ *Aps* 68.19. †† *Angĕ a-earĕ kĕ pu dju Mbĕtĭ Ndjapā tĕ rĕ pĕ tche jĕ ngrĭ bhĕlĕ dju cho.*

wadje tē adjēdjena azū lē su azē ndē azē zā rē sē Ndjapā, ānyē azē ge zoo kē wa batē Krīsiti lē gbölō ndē yē. ¹⁴ Kāko azē kā wa bata batē ayēyē abechē tee-a, ndē andjē wā batē kŭlŭ la ngŭ ndē kpabe sē lakē e la rē katchōgbē lāme ndē, kē nyisē rē ndē a-earē yepa la a-earē kē bolo azū wā batē yi ndē āro la andjē dēkalā dēkalā lāme. ¹⁵ Praābalē ādē azē āto lēge pō lakē nyindē ngā, azē geadje lē rē gbē ndēkē wa batē Krīsiti ndē tche wātē kŭma nē. ¹⁶ Lē kōbosē yē kā ndē atchāme-tē gbē pālatē andjē kē wā balē. Andjē tākpa tē andjē lē kōbosē anē kŭtē. Ādē tchāme-tē akrē balē balē āsē lakē mbo kua ndē yē, kŭtē nē gbē āge kē nyikrātē yē lēkē nyindē ngā.

Tāfo kē sē lē Krīsiti

¹⁷ Mē tō pō atē sē nyē, kē nyindē nē tē lēge nē la rē Gbölō Gbiē pākēdē: Nyē kā mbōābō rē mbō batē azū ndē andjē wŭn-ābo sē Ndjapā wŭn lāme-ē, ndēkē wunsē rē ndē andjē wā āmbāmbānē lāme-a. ¹⁸ Kē za kŭma andjē wā lē bŭbŭ nē, andjē wābo la tchisŭwu ndē Ndjapā za rē sē azū-a, bēte andjē wŭn-ābo sē rē-a, ānyē āmbō rē pā andjē wa la gbōgbō su. ¹⁹ Andjē wŭn-ābo sākē krē tchēlē tchōtchō rē la ngbongbo rē-a, ādē kāko ānyē andjē zātē andjē ndēkē pu aēchē ādēndjē akōchē katchōgbē. Andjē mbō arē kākpo balē balē gbē kē gbōābo tē kōbo nē-a. ²⁰ Ādē andē nye nē, ādēābo kāko kā ndē a nyisē kē wunsē Krīsiti sē nyē-a. ²¹ Ādē tchetchē tē lēge nē kā ndē nyē djē pō ndē yē, ādē pō pā yē kā ndē a nyisē nē sē nyē gundēsē lēge pō ndē āwā lē Jezū: ²² Āwāpā nyē gbotē bēndi kē sē ndē nyē, kē jītē nyē tē bēndi kē mbo rē ndē nyē, ndē āmbo rē pā gŭ su nyē bolo nyē ndēkē pa nyē ndi-ī. ²³ Āwāpā nyē gbotē kōbo sē Yīngō ndē Ndjapā, tche mbo rē ndēkē pa kōbo kē za kŭma nyē kā watē tāfo nē. ²⁴ Batē rē ndē akrē yu tāfo lēba ētē yē, āwāpā nyē yu tāfo akrē ndē a mbō tchē lē kōbosē nē ndē Ndjapā nyindē nē. Lē kōbosē lēge pō kā ndē akrē wa djīrē, kē wa ngbī ānyē kē daka gbē.

²⁵ Bēte rē kā, nyē gbōtē kē mo yepa-ē: Āwāpā akrē balē balē to lēge pō sē ngā yē, bēte azē gbē wā batē atchāme-tē akrē balē. ²⁶ Ādē mērā āmbo nyē, nyē mbōābō ngbongbo rē mbō-ē, āwābo pā lo zi tē nyē la mērā lē nyē-a. ²⁷ Nyē gbōābō gbōtē kōbo sē *Jābolo-ē*. ²⁸ Āwāpā earē ngbā gbotē kē zi ngbā-ē, kē za gbōgbō ndē yē gbē ndēkē mbo kua la kōnō yē la tē yē la kōbo nē, kē gbo rē ānyē kē kŭ ngānē sē akrē ndē tche wābō wā la rē-ē. ²⁹ Āwābo pā ngā ngbongbo pō balē wutu lē ma nyē-a. Praābalē ādē kōbo āwa, nyē to kŭtŭ tchōtchō pō ndē āmbo rē pā angā nyē kpokpo tē andjē, ānyē āmbo dākā tē azū ndē andjē dje nyē. ³⁰ Nyē zābō nyonyo zā sē Kpīki Yīngō-ē, bēte lē kōbosē Yīngō nē lāme, Ndjapā mbō ngā sīnyī rē tē nyē bēte lō kē ji nyē lē ngbongbo rē trātralē-ē. ³¹ Nyē zābō akrē zā tē

su nyē-ē, su nyē hrōābō hrō-ē, nyē mbōābō mērā mbō-ē, nyē tābō wārē tā lē kŭma akrē-ē, kē droabō akrē drō-ē, angbongbo rē lāme gbē, nyē kā mbō bata rē mbō-ē la adf angbongbo rē balē balē gbē. ³² Nyē mbō tchōtchō rē lē gbātē nyē, kē wun nyonyo angā nyē, nyē kō pō lē kŭma angā nyē lē gbātē nyē, batē rē ndē Ndjapā kō pō lē kŭma nyē lē kōbosē Krīsiti.

Kē sē lē ngbānga

5 Nyē mbō rē batē Ndjapā bēte nyē dē abechē ndē tche nyindē nyē. ² Nyē sē lakē nyindē angā nyē, batē rē ndē *Krīsiti* nyindē azē ānyē kē zātē yē la tē yē la *ngela* sē Ndjapā bēte azē, batē ngā gia ndē a zō tchē pā gbalāka sē Ndjapā ndē tchāfo yē fō djīrē ānyē kē fŭ tē su yē.

³ Nyē dē azū ndē Ndjapā, kāko āwābo pā a dje pō ndē arē batē kē pu aēchē ādēndjē akōchē katchōgbē, kē mbo angā arē kākpo balē balē gbē, la gŭ kē gbo arē gbē lē gbātē nyē-a. ⁴ Āwābo la kōbo nē pā angbongbo pō, apō nyī la apō ganō wutu lē ma nyē-a, praābalē nyē zā kŭtŭ ayīabā sē Ndjapā. ⁵ Āwāpā nyē wunsē nē djīrē pā akrē ndē tche pŭ aēchē ādēndjē akōchē katchōgbē, la akrē ndē tche wā la kākpo, la akrē ndē tche wā la gbölō gŭ ndēkē gbo arē gbē (bēte akrē ndē tche wā la gŭ ndēkē gbo arē gbē wā batē akrē ndē tche voga angakŭlā), tche wābo ndēkē gbo rē lē *Gbölō gō-gbiē* ndē Krīsiti la andē Ndjapā-a.

⁶ Āwābo pā azū bolo nyē la āmbāmbā pō-a: Arē kāko lāme gbē kā ndē ānē la mērā ndē Ndjapā pā azū ndē andjē kōsē pō ma yē. ⁷ Nyē ngbōābō tē nyē ngbō lakē mbo ngā rē la azū kāko-ē. ⁸ Dokŭtchē alēme, nyē sē lē bŭbŭ nē. Praābalē angāatē, nyē kā lē ngbānga lē kōbosē nē ndē nyē wā balē la Gbölō Gbiē. Nyē mbō rē batē azū ndē andjē sē lē ngbānga. ⁹ Bēte rē ndē ngbānga nē la rē dē: Kē mbo dākā, kē mbo djīrē rē la lēge pō †. ¹⁰ Nyē pŭ kōbo ndēkē wunsē rē ndē āfŭ tē su Gbölō Gbiē. ¹¹ Nyē ngbōābō tē nyē ngbō la azū ndē andjē mbo rē lē bŭbŭ tchō, ndē ngā tchōtchō rē wābō wā lēnē-ē. Praābalē nyē wŭtu la pō ndēnē ēsŭwu. ¹² Bēte āwātē rē ganō ndēkē to pō ndē arē ndē azū lāme mbo rē tchākabŭ. ¹³ Praābalē ādē a āto pō ndē arē ndē andjē mbo rē lāme ēsŭwu, ārē āwutu lē ngbānga. ¹⁴ Bēte rē ndē a wutu la pō ndēnē ēsŭwu mbōtē yē tē rē ndē āwŭtu lē ngbānga. Ādē kāko ānyē a tō rē pākēdē:

«Amō jo-ē, momō ndē mo lō ātē.

Amō alafō lē gbātē akuzŭ,

Krīsiti wan-adjē ngbānga yē pā zē.»

¹⁵ Āwāpā la nyē gbo pā kē sē ndē nyē: Nyē mbōābō rē mbō batē angbīlē azū-ī, praābalē nyē mbō rē batē azū ndē kŭma andjē wā lanē. ¹⁶ Nyē gbōābō gbōtē dalō ndē nyē āro āmbāmbānē-ē, bēte alō ndē tchō an-

† Nyē dī Gal 5.22.

gaatə wātə ngbongbo nə. ¹⁷ Bēte rə kā, nyē səäbō sə batə angbīlə azü-î, praabalə nyē pū köbo ndəkə wunsə rə ndə Gbölö Gbië nyində nə. ¹⁸ Nyē ndjöäbō pī ndjö ämbo nyē bēte ngbongbo rə kā länə, praabalə nyē gbötə köbo sə *Kp̄iki Yingö* tche si tchêlê su nyē. ¹⁹ Nyē ngbötə nyē kə pa adüwü ndə Mbētī Ndjapā, adüwü ndəkə za voga sə Ndjapā la adüwü ndə Kp̄iki Yingö za rə sə nyē, nyē pā düwü kə voga Gbölö Gbië la su nyē gbê. ²⁰ Nyē zä ayābā sə Ndjapā Bha logbê tē pō ndə rə gbê la rə Gbölö Gbië ndə azə Jezü Krísiti.

Kə sə ndə aëchê la aköchê ndə andjê

²¹ Nyenyê ndə nyē kpe wa Krísiti, äwäpā nyē dje ma angā nyē lə gbātə nyē. ²² Aëchê, nyē djê ma aköchê ndə nyē batə rə ndə nyē dje ma Gbölö Gbië. ²³ Bēte köchê dā akrə tē kuma êchê batə rə ndə Krísiti dā akrə tē kuma *Egilize*. Krísiti nə dā Earə kə tcha Egilize ndə ädê tē yê. ²⁴ Batə rə ndə Egilize dje ma Krísiti, äwäpā aëchê dje aköchê ndə andjê lə arə gbê.

²⁵ Aköchê, nyē nyində aëchê ndə nyē batə rə ndə Krísiti nyində Egilize änyê kə zä tchísüwu ndə yê bēte rə. ²⁶ Ndəkə pa Egilize nə wa ngbī kə daka gbê, tche djutu rə la ngū lə köbosə pō ndə yê. Rə ndə tche nyində nə kə lāme. ²⁷ Tche nyində kə mbo rə pā Egilize nə fu tē gbölösənə, ngā cho grəabō rə grū-ê, äsikpiabō s̄kpi-î, ädaka gbê, änyê tche mbo rə pā äkrə tchätchu yê la tē yê. Tche nyində nə pā Egilize wa ngbī kə daka gbê, ndə ngā pō balé wābō wā lə kuma nə-ê. ²⁸ Käko äwäpā köchê nyində êchê ndə yê batə tē yê. Akrə ndə tche nyində êchê ndə yê, tche nyində tē yê la tē yê. ²⁹ Bēte ngā akrə balé köäbo sə tē yê nə-a, praabalə tche zī kiz̄i, kə bata tē yê, batə rə ndə Krísiti bata Egilize ndə yê. ³⁰ Bēte azə dā atchāme-tē ndə tē yê. ³¹ Ädä käko änyê Mbētī Ndjapā tō rə päkədä: «Köchê gboadje tchätchā bha la anyi nə, kə itə yê la êchê ndə yê änyê andjê bichuü gbê wa batə akrə balé †.» ³² Ngā gbölö pō lə küwü kə lə pō lāme. Mēmē, mē tō rə pā, pō nə wā pā Krísiti la Egilize. ³³ Ädä andə nye nə, äwäpā akrə balé balé nyində êchê ndə yê batə tē yê la tē yê, änyê êchê kpe wa köchê ndə yê.

Kə sə ndə abechê la arabha la araanyī andjê

6 Abechê, nyē djê ma arabha la araanyī nyê, bēte Gbölö Gbië nyində nə käko, kə mbo tē rə käko wā djîrê. ² «Amö kpe wa bha la anyi zə», dokü ndië ndə Ndjapā zä bälā nə kə lāme. ³ «Käko kə ndə mo sə la sənə änyê tchísüwu ndə zə pā cho atə gu tē gbölösənə ††.»

⁴ Nyenyê ndə arabha la araanyī, nyē mböäbō rə mbö ndəkə pa su abechê ndə nyē kə andjê-ê, praabalə nyē bāta andjê lə köbosə kə nyisə tchôtchō köbo sə andjê lakə za wängö ndə ätö bhändə Gbölö Gbië sə andjê.

† Nyē dijēn 2.24. †† Nyē dī Eki 20.12; Det 5.16.

Angbāa la a-earə andjê

⁵ Angbāa, nyē djê ma a-earə nyē pā cho ätə lakə kpe wa andjê tē gbölösənə, la su nyē gbê batə rə ndə nyē dje ma *Krísiti*. ⁶ Nyē mböäbō kua nə mbö kütü ndə la andjê-ê, ndəkə pa a wun rə pā nyē pū köbo ndəkə daka lə la azü-î. Praabalə nyē mbö rə batə angbāa ndə Krísiti ndə andjê zä su andjê gbê ndəkə mbo rə ndə su Ndjapā nyində nə. ⁷ Nyē mbö kua ndə andjê la tchôtchō su äwüntī pā nyē mbö kua ndə Gbölö Gbië, nyē wün-äbō rə wün batə andə akrə-ê. ⁸ Nyē wünsə nə nə päkədä: Akrə ndə tche wātə ngbāa, ädändjê rə ndə tche wābō wātə ngbāa, änyê kə mbö tchôtchō rə, tchê gboadje rə ngbānə bhändə Gbölö Gbië. ⁹ Nyenyê ndə a-earə angbāa, nyē mbö ndjê tē käko tē angbāa ndə nyē. Nyē gbötə kə hro la andjê-ê. Nyē wünsə nə nə pā Gbölö Akrə ndə nyē la andjê gbê kə balé bhā lafō, tche krūäbo tchêlê gbātə azü-a.

Arə küü ndə Ndjapā

¹⁰ Ndəkə ka pō lāme, nyē kpökpo tē nyē lə Gbölö Gbië, lə gbölö gbögbō ndə yê. ¹¹ Nyē yü arə küü ndə Ndjapā gbê étə nyē änyê kə dacho la akänyī ndə *Jābo-lo*. ¹² Bēte azə wābo ndəkə mbo küü la azü-a, praabalə azə mbö küü la arə gbê ndə äwā la kumändemä, la anə ndə äwā la gbögbō, la anə ndə äwā la gbögbō pā tchêbêche ndə ngbongbo rə, la angbongbo atchozö ndə andjê sə lə gütə tchêlafō la tchêbêche. ¹³ Bēte rə kā, nyē kü arə küü ndə Ndjapā gbê! Käko änyê nyē dacho, kə krü lafō lə ngbongbo lö, änyê kə mbo küü nə zoo étə manə. ¹⁴ Nyē krü lafō! Kə î lége pō pā lēba ndə nyē batə wü tchêpā lēba, kə yu djîrê pō étə nyē batə lēba-wên. ¹⁵ Nyē yü gə ndəkə mu *Tchôtchō Pö* ndə ziti su batə dakpo ndə akrə yu rə étə da yê. ¹⁶ Su nyē ndə nyē zä rə sə Ndjapā lāme, nyē zä rə batə vōla logbê. Lə köbosə nə kə ndə nyē kitə köbo tē awülī ndə wo ndə Ngbongbo akrə. ¹⁷ Kə tcha ndə nyē tchā lə kuzü lāme, nyē yü rə batə kpoto-wên, kə yu pō Ndjapā batə besala ndə *Yingö*. ¹⁸ Nyē tō pō sə Ndjapā lə aköbo nə balé balé gbê, ndjê tē logbê, kə yukü arə tchānə yê lə köbosə Yingö. Käko la nyē gbö logbê, nyē gböäbō gbötə kə to pō sə Ndjapā tē pō ndə azü ndə yê gbê. ¹⁹ Nyē tō ndjê pō sə Ndjapā bēte mē ndəkə pa tche za pō ndə yê élə ma mē änyê mē muabō Tchôtchō Pö ndə rə ndə äwā lə küwü nə mü la wa-ê. ²⁰ Mē dā akrə ndə mē sə lə kpälā Jezü Krísiti änyê kə sə lə nda kanga. Nyē tō pō sə Ndjapā ndəkə pa mē toabō pō nə tō la wa-ê, batə rə ndə mē wā ndəkə to rə.

Kə po ndə azü

²¹ Ndəkə pa nyē wunsə pō pā mē, kə wunsə rə ndə mē mbo rə, Tichike ngā azə ndə mē nyində yê tē gbölösənə, ndə tche dā djîrê earə kua ndə Gbölö Gbië

toadje apö pä mä gbê sä nyê. ²² Mě wän kütü tchê sä nyê ndêkê to pö pä ârâ sä nyê, kê za wängö ndêkê za gbôgbô tê su nyê.

²³ Äfü pä Ndjapä Bha la Gbölö Gbië Jezü Krîsiti za ziti su sä arêmâ gbê, kê za ndjê kê nyindê ngâ lakê za su

sä Ndjapä sä andjê. ²⁴ Äfü pä tchôtchô su ndê Ndjapä wa pä azü gbê ndê andjê nyîndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti lakê nyindê yê ndê âwâ pii etê.

FİLÎPE

Ndöndö pö pâ Mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilize ndê Filîpe

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti lâ gö ndê Filîpe. Lâ bichuû wrû ndê yê, tche mü Tchôtchô Pö alême lâ gö lâme zoo angâ azü bhâye gâmba rê kə zâ su andjê sê Krîsiti. Tche sê ndjê lâ nda kânga anyê kə mbô mbëti âtə.

Ndê a kânga Pôlo bëte rê ndê tche mbô kua ndê Gbölö Gbië, azü gö ndê Filîpe pâla arə, kə wân ngâ akrə lâ gûtə andjê ndê rə yê wû pâ Ēpäfrödite ndêkê e la arə ndê andjê pâla rê lâme sê tchê. Sênə lâme kə ndê Pôlo mbô mbëti âtə sê andjê ndêkê za ayîabâ sê andjê pâ, anyê gbô arə ndê andjê wân rê sê anyê lâme nê. Tche tö ndjê rê sê andjê ndêkê krə la gbôgbô pâ su andjê ndê andjê zâ rê sê Krîsiti lâme, kə doabô tchêngbâ andjê dô tâ Ndjapâ-ê. Tche tö rê pəkêdê, âwâbo pâ andjê dje andjanə ndê andjê nyisê rə sê azü, ndê âwâ ngbî tâ rə ndê Ndjapâ-a. Tche kə tô rê sê andjê ndêkê pa andjê wa balê la Krîsiti, kə djetê andjê lâ gbâtê andjê.

Mbëti âtə krü tchêlê tâ yê kâkê:

Kê pö ndê azü, lakê to pö sê Ndjapâ (1.1-11)

Pôlo tö pö pâ kua ndê yê ndê badjangele (1.12-30)

Jezü Krîsiti kə ndê âwâtê lège akrə ndê tche mbôâbô tâ yê mbô gbölö-ê (2.1-18)

Köbo kə sê ndê Timotê la Ēpäfrödite (2.19-30)

Äwäpä azü ndê Krîsiti mbo rə ndê âfû tâ su Ndjapâ (3.1—4.1-9)

Pôlo zä ayîabâ sê azü ndê Filîpe (4.10-20)

Adî kə po ndê azü (4.21-23)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Pôlo la Timotê, a-earê kua ndê Jezü *Krîsiti*. Ârâ wân mbëti âtə sê azü ndê Ndjapâ ndê andjê wâ balê la Jezü Krîsiti lâ gbölö gö ndê Filîpe. Ârâ wân ndjê mbëti âtə sê azü tâ kûma Egilize la adiäkere: ² Äfû pâ Ndjapâ Bha azê la Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tâ nyê, kə za ziti su sê nyê.

Pôlo tö pö sê Ndjapâ bëte azü lâ Egilize ndê Filîpe

³ Logbê sênə ndê su mē te pâ nyê, mē sê lakê za ayîabâ sê Ndjapâ ndê mē. ⁴ Logbê ndê mē âsê to pö sê Ndjapâ bëte nyê gbê, mē tö pö la mômô tâ su mē, ⁵ bëte rê ndê nyê zâ könô sê mē, ätö sênə ndê mē jêtê kə mu *Tchôtchô Pö* ndjoa êtê tchô angêta. ⁶ Mē wünsê nê tâ lège nê pâ Ndjapâ ndê tche jêtê tchôtchô kua lâ köbosê nyê, tchê mboardje rê ndjoa êtê lo kə ka ndê Jezü Krîsiti. ⁷ Äwâ lâ köbo nê ndêkê pa su mē wa pâ nyê. Pö ndê nyê zä su mē tâ gbölösênə, bëte nyê gbô ndjê atchôtchô arə ndê Ndjapâ kú rê sê mē lâ köbosê tchôtchô su yê. Ndê mē sê angêta lâ nda kânga, âdændjê rê ndê mē sêâbô sê lâ nda kânga, mē kitê köbo la gbôgbô tâ azü ndê andjê nyîâbô nyîndê nê pâ a mu Tchôtchô Pö ndê mē sê lakê mu rê la gbôgbô. ⁸ Lâ la Ndjapâ mē nyîndê nyê tâ gbölösênə la su mē

balê batê rê ndê Jezü Krîsiti nyîndê nyê. ⁹ Mē tö pö sê Ndjapâ bëte nyê kâkê: Äwäpä kə nyîndê angâ nyê lâ gbâtê nyê e kütü è atê tchâtchu nê, kâko tchêlê la nyê kra ndêkê wünsê rə djîrê, ¹⁰ anyê nyê wünsê rə ndê âwâtê tchôtchô nê la rə ndê âwâtê ngbongbo nê. Kâko nyê wadje tâ azü ndê andjê grô gbê, anyê tâ lo kə ka ndê Krîsiti, ngâ pö wabô wâ lâ kûma nyê-ê. ¹¹ Nyê wadje tâ azü ndê adjîrê arə sîsî lâ andjê, ndê ânê lâ köbosê Jezü Krîsiti. Kâko kə ndê a voga Ndjapâ lakê lusê yê.

Krîsiti wätê Tchîsûwu

¹² Arêmä, mē nyîndê nê pâ nyê wünsê nê: Rə ndê âgbô mē, ämbö rê pâ Tchôtchô Pö e atê tchâtchu nê. ¹³ Bête rê kə ndê aturûgu gbê lâ gbadja ndê gbië la azü katchôgbê wünsê nê pâ mē kə bhâlê nda kânga bëte kua ndê Krîsiti. ¹⁴ Angbängbä arêmä ndê andjê wûn mē bhâlê nda kânga, andjê kə gbô gbôgbô tâ su andjê ndêkê za su andjê gbê pâ Gbölö Gbië. Kâko andjê wâ la gbôgbô, kə kə müâbo pö ndê Ndjapâ la wa-a, andjê mü rê ârô anê dokütchê.

¹⁵ Tê lège nê, angânê lâ gûtê andjê mü pö ndê Krîsiti la gbölö su, kə nyî ndjê ndêkê pu tchâma mē, praâbalê angânê mü rê la tchôtchô su. ¹⁶ Andjanê ndê andjê mü pö lakê nyîndê ngâ, andjê wünsê nê nê pâ Ndjapâ zä rê sê mē ndêkê kitê köbo tâ azü ndê andjê to ngbongbo pö tâ Tchôtchô Pö. ¹⁷ Angânê mü pö ndê Krîsiti

ndêkê pu gbölö tchô, kê mbo rə ndê andjê wâ la ngbongbo su, kê wûn andê andjê nê bhâtê su andjê pã, kê mbo tã rə kãko, yûkü ndê mē âkã ro masênê bhâlê nda kãnga.

¹⁸ Praâbalê âdê kê nyisê rə ndê andjê âwatê lège nê âdëndjê rê ndê âwâ la ngbongbo su, âwâ ämbänê! Gbölö rə nê dë rê ndê andjê mü pö ndê Krísiti! Bête rê kã ndê su mē wâ la mômô! Kãko gbô su mē âwadje la mômô logbê. ¹⁹ Bête mē wünsê nê pã rə lâme gbê mbö rê pã mē tcha lê köbosê kê to pö ndê nyê sê Ndjapã, la könô ndê Yíngö ndê Jezü Krísiti zã rê sê mē. ²⁰ Bête rə ndê mē krû bête rê ânyê kã zã su mē pânê, ganô mboabô mē tee-a. Praâbalê angaâtê âdëndjê logbê, âdê mē âtchu âdëndjê rê ndê mē wâ la türû la mē, mē wünsê nê tã lège nê bhâtê su mē pã Krísiti gë lê mē tã gbölösênê. ²¹ Bête andê me nê, âdê mē âsê la türû la mē, mē sê bête Krísiti, ânyê âdê mē âtchu, mē tchü ndêkê gbo rə ngbã kua ndê mē mbö rê. ²² Praâbalê âdê kê sê ndê mē la türû la mē bêche âtê âwã ndêkê za köbo sê mē ndêkê mbo ngã tchôtchô kua ndê âle, kãko mē wûn-âbo sê anê ndê mē mbo rê-a. ²³ Su mē dî mē bibichuû: Mē wâ la gɥ ndêkê gbotê tchísúwu âtê ndêkê sê la Krísiti, anê lâme kã âkê dãka. ²⁴ Praâbalê kê sê ndê mē la türû la mē bêche âtê wã tã pö ndê nyê. ²⁵ Tã lège nê, mē wünsê nê bhâtê su mē pã mē wadje la tchísúwu, mē sêadje ndrotê nyê ndêkê pa kua ndê nyê e atê tchâtchu nê ânyê nyê wa la mômô lãkê za su nyê sê Ndjapã. ²⁶ Kãko sênê ndê mē ka pu nyê, tã nyê âkra ngrô bête mē, lê köbosê nê ndê nyê wã balê la Jezü Krísiti.

²⁷ Praâbalê äwãpã kê sê ndê nyê wa gundêsê Tchôtchô Pö ndê Krísiti. Kãko âdê mē âe ndêkê wun nyê âdëndjê rê ndê mē êâbô ê, äwãpã mē dje rê pã gbô nyê kã kpôtã lakê wa balê. Pö tã su nyê wa balê, lakê palatê nyê ndêkê mbo kûû bête Tchôtchô Pö. ²⁸ Nyê gböäbô gbôtê köbo pã a-earê kê kosê nyê za wa lê nyê ämbänê-ê, ârê kã âkê nyisê kê te ndê andjê, ânyê nyê kã lê köbo ndêkê tcha lê kuzü, rə nê lâme tö bhândê Ndjapã. ²⁹ Bête Ndjapã mbö tchôtchô su tã nyê lê köbosê Krísiti, âdêâbô kütü ndêkê za su nyê sê tchê-a, praâbalê ndêkê wun ndjê yûkü bête tchê. ³⁰ Nyênyê ndjê gbê nyê kã lê kûû ndê nyê wûn mē la rê alême, ânyê nyê wünsê nê nê pã gbô mē kã lakê mbo rê âtê.

Gbölö ndê Krísiti lakê mbotê yê kpîêkpîê rê

2 Ndê nyê wã balê la *Krísiti*, ämbö rê pã nyê kpokpo tã nyê. Lê köbosê kê nyindê ngã, ämbö rê pã su nyê wa la gbôgbô, nyê wa balê la *Yíngö ndê Ndjapã*, nyê kã lakê nyíndê angã nyê lê gbâtê nyê, ndjê lakê wun nyonyo azü. ² Kãko äwãpã nyê mbo rê pã su mē si la mômô lê köbosê kê djetê nyê, nyê nyíndê angã nyê lê gbâtê nyê, nyê sê balê ânyê pö tã su nyê

wa balê. ³ Äwãbo pã nyê gbogbro tã nyê ndêkê pu gbölö tchô âdëndjê ndêkê wa la ngbongbo su ndêkê pa azü wun nyê-a, praâbalê äwãpã nyê mbotê nyê kpîêkpîê rê, kê wun angã nyê gbölö âro nyê. ⁴ Äwãbo pã akrê pu rə bête tã yê la tã yê-a, praâbalê äwãpã akrê balê balê lê gbâtê nyê pu ndjê rə bête tchôtchô rə ndê angã yê. ⁵ Äwãpã kê mbotê nyê lê gbâtê nyê la angã nyê wa batê andê azü ndê andjê wã balê la Jezü Krísiti.

⁶ Tchetchê ndê tche wã balê la Ndjapã logbê, praâbalê tche nyíâbo ndêkê kitê kê wa balê ndê andjê wã balê la Ndjapã lâme bête tchê-a.

⁷ Praâbalê tchetchê la tã yê, tche gãmba rê ndêkê gbotê arê gbê ndê tche wã la rê, kê mbôtê yê batê earê kua.

Tche mbôtê yê tã akrê lê gbâtê azü, a wûn tchê batê akrê.

⁸ Tche mbôtê yê kpîêkpîê rê, kê dë earê kê dje ma Bha nê ndjoa êtê kuzü, âdëndjê kuzü tã yô ndê gba.

⁹ Bête rê kã ndê Ndjapã zã tchê lê gbölö tchô, kê zã rə ndê ârô adî arê gbê sê tchê.

¹⁰ Ndêkê pa la rê Jezü, azü gbê ndê andjê wã bhã lafô la andjanê pã cho la andjanê dälê dju cho gbê gúte la kúta andjê tchâtchã yê,

¹¹ ânyê azü gbê to rê la ma gö ndê andjê pãkêdê: «Jezü Krísiti wätê Gbölö Gbiê» kãko ânyê a voga Ndjapã Bha!

Äwãpã nyê tcho batê wo pã cho âtê

¹² Kãko arêma ndê mē ndê mē nyíndê nyê tã gbölösênê, ndê gbô mē sê ndrotê nyê alême, nyê djê ma Ndjapã logbê, kãko äwãpã kê dje ma ndê nyê lâme ka rô anê dokütchê ndê mē sêâbô sê ndrotê nyê. Nyê mbö kua nê la gbölö wa lakê gugu ndêkê tcha tchísúwu ndê nyê. ¹³ Bête Ndjapã kã âkê za gɥ tã su nyê ndêkê mbo rə nê, ânyê kê za köbo sê nyê ndêkê mbo rə gundêsê rə ndê tche nyíkrê rê tã su yê.

¹⁴ Äwãbo pã nyê mbo rê lakê po lê ma nyê âdëndjê lakê gama-a. ¹⁵ Kãko nyê watê azü ndê pö wãbô wã lê kúma andjê-ê, abechê ndê Ndjapã ndê ngbongbo rə wãbô wã lê kúma andjê-ê, lê gbâtê azü ndê tchô angê-ta âtê, ndê andjê wã ngbo ânyê kê mbo ngbongbo rə. Äwãpã ngbãnga nyê tcho lê gútê andjê batê akêkêrê lafô, ¹⁶ lakê mu pö ndê âza tchísúwu sê azü, kãko mē âwã la mômô tã pö ndê nyê lo kê ka ndê Krísiti, bête kua ndê mē la yûkü ndê mē wûn rê bête nyê wãbo ämbänê-a.

¹⁷ Ädê jî mē âwã ndêkê tu batê ngã *ngela* ndê nyê wã rê sê Ndjapã lãkê mbo kua ndê Ndjapã ndê nyê, mē wã la mômô ânyê azê la nyê gbê wa la mômô. ¹⁸ Kãko

nyenyê ndjê gbê, äwäpä nyê wa la mômô ânyê mê wa ndjê la mômô batê nyê.

Timotê la Ēpäfrödite

¹⁹ Âdä Gbölö Gbië Jezü ânyindê nê, mê wan-adje Timotê sê nyê lâ alô âtê, ndêkê pa mêmê la tâ mê, su mê wa la gbôgbô lâ köbosê apö ndê tchê toadje tchêngbâ nê sê mê pâ nyê. ²⁰ Bête tchetchê balê kâ ndê âwûnsê apö tâ su mê ânyê kâ di su yê tâ pö ndê nyê. ²¹ Adî azü gbê dî su andjê pâ arê ndê andjê la tâ andjê, âdâabo pâ arê ndê Jezü Krîsiti-a. ²² Praâbalê nyenyê la tâ nyê, nyê wûnsê nê pâ Timotê nyisê köbo ndê tche mbô djîrê rê, batê modô la bha nê, tche zâtê yê ndêkê mbo kua bête *Tchôtchô Pö* ndrotê mê. ²³ Âdä mê âwunsê pö pâ mê djîrê nê, tchetchê kâ ndê mê wan-adje tchê sê nyê. ²⁴ Âdä Gbölö Gbië ânyindê nê, mêmê ndjê gbê mê nœadje lâ angâ alô.

²⁵ Praâbalê mê wûn rê pâ äwä ndêkê pa mê wan ngâ ârâ Ēpäfrödite sê nyê, tche dâ ngâ mê earê kua la earê kûü, ndê nyê wân tchê ndêkê pa tche za könô sê mê sênê ndê mê wâbô wâ la rê-ê. ²⁶ Tche wâ la gû tâ gbölösênê ndêkê ka wun nyê gbê, kâ wâ la nyonyo bête rê ndê nyê djê pö ndê tâkömbô ndê yê. ²⁷ Tê lège nê, tâkömbô nê mbö tchê êtê kuzü, praâbalê Ndjapâ wûn nyonyo yê, âdâabo kütü tchê-a, praâbalê tche wûn ndjê nyonyo mê, ânyê mê kâ wâbô wâ lâ nyonyo êngbâ ngânê êngbâ ngânê-ê. ²⁸ Bête rê kâ ndê mê wân tchê gasa sê nyê ndêkê pa âdä nyê âwun tchê, kâ kâ wa la mômô, ânyê nyonyo tâ su mê zî-î. ²⁹ Äwäpä nyê za tchê bhândê nyê la mômô batê ngâ nyê ndê nyê wâ balê la tchê lâ Gbölö Gbië. Äwäpä nyê lusê angâ azü batê tchê, ³⁰ bête tche wâ tchêchêchê ndêkê tchu bête kua ndê Krîsiti. Atchâklêchâ tche tchû bête kua ndê Krîsiti. Tche yösê tâ yê sê kuzü, ânyê kâ mbô rê la mê lâ kpâlâ nyê, ndê köbo wâbô wâ ndêkê pa nyê mbo rê-ê.

Tchôtchô köbo ndêkê wa djîrê lâ la Ndjapâ

3 Angaâtê, arêmä ndê mê, äwäpä nyê wa la mômô lâ köbosê nê ndê nyê wâ balê la Gbölö Gbië. Sênê kâbo tâ mê ndêkê pa mê ka mbô kütü apö lâ mbêti lâme sê nyê-a, rê lâme wâ ndêkê mbo rê pâ nyê kpokpo tâ nyê. ² La nyê gbö tâ angbongbo a-earê kua, la nyê gbö tâ ävrô lâme, la nyê gbö tâ azü ndê andjê wâ ngbongbo gasa lâme-ê. ³ Azê ndê azê voga Ndjapâ lâ köbosê Yingö ndê yê, azê kâ ndê âwâtê alêge a-earê *gasa* nê, azê wâ la mômô ndê azê wâ balê la Jezü *Krîsiti*, azê zâbo su azê pâ azê la tâ azê-a. ⁴ Dêkê, mêmê ndjê gbê mê wâ âme ndêkê za su mê pâ mê la tâ mê. Âdä ngâ akrê âto rê tâ su yê pâ anyê wâ ndêkê za su anyê pâ anyê la tâ anyê dêkê mê rö tchê tâ gbölösênê. ⁵ A wâ mê la gasa lâ lö mindûu manê vötaâ la tchêngbâ nê ndê a zî mê. Mê wâtê akrê gö ndê Isarayêla pâ ma-

wo ndê Bejamên, araâta mê gbê wâtê ajuifu, lâ köbosê *ndië* mê wâtê lège *fariziën*. ⁶ Lâ köbosê kâ mbo kua ndê mê zâ su mê gbê êtê, mê mbö arê gbôgbô tâ *a-Egilize*. Âdä andê pö ndê ndië lakê mbo rê djîrê gundêsê nê, ngâ akrê ndê tche yi pö lâ kûma mê bête rê wâbo-a. ⁷ Praâbalê arê gbê ndê mê gbo arê ngbânê alême, mê wûn rê angaâtê batê ngâ rê ndê âyû bête Krîsiti. ⁸ Tê lège nê, mê wûn arê lâme gbê batê rê ndê âyû, ndêkê wunsê rê ndê âdâka tâ gbölösênê, ndê âdê: Jezü Krîsiti, Gbölö Gbië ndê mê. Tê pö ndê yê kâ ndê arê ndê mê yû, mê wûn arê lâme gbê batê nyü ndêkê gbo Krîsiti, ⁹ ânyê mêmê la tchê, ârâ wa balê. Mê kâ wâbo ndêkê kâ bhi gogo mê lâ köbosê kâ wa djîrê lâ köbosê ndië-a. Praâbalê mê wâ balê la Krîsiti bête rê ndê mê zâ su mê sê Krîsiti. Ndjapâ kâ âkê mbo rê pâ akrê wa djîrê lâ köbosê kâ za yê su sê tchê. ¹⁰ Rê ndê mê nyindê nê wâ ndêkê wunsê Krîsiti, tchetchê la gbôgbô ndê âjô tchê lâ kuzü, kâ wun yûkü la tchê ânyê kâ wa batê tchê lâ kuzü ndê yê. ¹¹ Kâko rê ndê su mê wâ pânê wâ kâkê: Mêmê ndjê gbê, mê joadje lâ kuzü.

Kâ kpe la rö êtê manê

¹² Mê tôabo rê pâ mê wûtu êtê manê âdændjê rê ndê mê dâka gbê nê-a. Praâbalê gbô mê kâ lâ rö, mê zâtê mê gbê la gbôgbô ndêkê za rê ndê âwâ bête mê, bête Jezü Krîsiti la tâ yê zâ mê nê. ¹³ Arêmä, mê wûn-âbo sênê pâ mê gbô rê nê nê-a, praâbalê rê balê ndê âzâ su mê wâ kâkê: Mê nyindê kâ gbôtê rê ndê âwâ dangbâ mê, kâ pu köbo rê ndê âwâ dâ tchâtchu mê. ¹⁴ Kâko mê kpê la rö ndêkê wutu êtê manê, ânyê kâ gbo rê ngbânê tchânê Ndjapâ ndê tche ê azê ndêkê gbo rê bhâ lafô lâ köbosê Jezü Krîsiti.

¹⁵ Azê gbê ndê azê nêgbe lâ köbosê arê ndê Yingö, äwäpä kâ ri su azê gbê wa balê. Âdä ngâ pö âwa tâ ânyê pö tâ su nyê wâ ngbî, Ndjapâ âkradje tchêlê la nyê pâ pö nê lâme. ¹⁶ Âdä rê nê âwa atôko, äwäpä nyê ndæpo kpôlê köbo ndê ârâ nê lînê ndjoa angêta.

¹⁷ Arêmä, nyenyê gbê nyê mbö rê batê mê. La nyê wâ kpôtê andjanê ndê andjê mbo rê batê rê ndê ârâ nyisê nê sê nyê. ¹⁸ Bête angbängbâ azü mbö rê ndê ânyisê nê pâ andjê kôsê pö ndê *yö ndê gba* ndê Krîsiti nê. Mê tô pö lâme sê nyê nê êngbâ ngânê êngbâ ngânê, ânyê kâ kâ to rê la ngûla sê nyê âtê. ¹⁹ Köbo ndê andjê zâ rê lâme, ârê âwutu la andjê êtê kuzü, bête ndjapâ ndê andjê dâ tchêlê andjê, andjê bhî gogo andjê tâ rê ndê âmbo ganô tâ andjê. Andjê zâ su andjê gbê kütü pâ arê tchêbêche âtê. ²⁰ Âdä andê azê nê, gö ndê azê kâ bhâ lafô, azê krü ndêkê pa Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti Earê kâ tcha azê to bhâye kâ ka. ²¹ Tchê mboadje rê pâ tâ azê ndê ganô âtê wa batê tâ yê ndê tchêlafô. Lâ köbosê gbôgbô ndê yê, ndê âmbo rê pâ tche kû arê gbê tchêchê kûmândêmâ ndê yê.

† Nyê dî Abdj 23.6; 26.5; Rom 11.1.

4 Arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tē gbölösênê, mē wā la ɣɛ ndâkê ka wun nyê! Mē wā la mômô lâ köbosê nyê ânyê tē mē krâ tē gbölösênê! Kâko arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tē gbölösênê, äwäpä nyê kpokpo tē nyê lâ köbosê nê ndê nyê wā balê la Gbölö Gbië.

Adî apö

² Mē zä wängö sê Evodî la Sëntîche ndâkê pa andjê djetê andjê lâ gbâtê andjê bëte râ ndê andjê wā balê la Gbölö Gbië. ³ Momö ndjê gbê, mo dä ngâ mē djîrê earê kua, mē yûkü nê sê mö ndâkê pa mo za könô sê andjê, bëte andjê zä könô sê mē lâ kua ndâkê mu *Tchôtchô Pö* sê azü, andjendjê la Kelemän la adî angâ mē a-earê kua ndê a mbö rê andjê bhâlê mbëti ndê tchîsûwu ndê logbê logbê.

⁴ Nyê wā la mômô logbê lâ köbosê nê ndê nyê wā balê la Gbölö Gbië. Mē kâ tô rê sê nyê: Nyê wā la mômô logbê!

⁵ Äwäpä azü gbê wun dâkê ndê nyê. Gbölö Gbië ndô têtê ka nê. ⁶ Nyê dîäbô su nyê dî pä ngâ rê balê-ê, praâbalê lâ arê gbê, nyê yûkü rê ndê nyê nyîndê nê tchânê Ndjapâ, lâ köbosê kê to pö sê tchê lakê dî tchêlê ma, lakê za ayîabâ sê tchê. ⁷ Kâko ânyê, ziti su ndê Ndjapâ ndê ârôpâ kê wunsê rê ndê azü gbê, batadje su nyê lakê ri tchêlê nyê balê la Jezü *Krîsiti*.

⁸ Ndâkê ka pö nê, arêma, äwäpä nyê za su nyê pä rê ndê âdâka, rê ndê a voga rê, rê ndê âwâtê lège nê, rê ndê a lusê nê, rê ndê âwâ djîrê, rê ndê âdâka gbê, rê ndê âfû lâ la azü, rê ndê a to tchôtchô pö ndênê sê azü. ⁹ Rê ndê mē nyîsê nê sê nyê, rê ndê nyê wûn rê ânyê kâ djê rê lâ ma mē, äwäpä nyê mbo rê. Ndjapâ ndê tche za ziti su sê azü, tchê sæadje ndrotê nyê.

Pôlo zä ayîabâ sê azü ndê Egilîze ndê Filîpe

¹⁰ Mē wā la gbölö mômô lâ Gbölö Gbië: Su mē wā la mômô bëte râ ndê nyê nyîsê nê pä, gbô su nyê kâ pä mē. Su nyê nyîndê mē alême, praâbalê nyê gbôâbo köbo ndâkê mbo rê la mē-a. ¹¹ Mē tôâbo pö lâme ndâkê wa la ɣɛ ngâ rê-a. Bëte mē mända ndâkê za su

mê logbê kütû pä rê ndê mē wā la rê. ¹² Mē wunsê kê sê lâ yûkü, kâ wûn ndjê sêkê sê sênê ndê mē wā la arê tē gbölösênê. Mē mända ndâkê sê la mômô katchôg-bê, lâ arê gbê. Mē mända ndâkê sê la mômô ndê tchêlê mē sî ädændjê rê ndê mē sê la ɣɛ. Mē mända ndâkê sê la mômô ndê mē wā la rê tē gbölösênê ädændjê rê ndê mē wâbô wā la rê-ê. ¹³ Mē wā ndâkê mbo arê lâme gbê bëte Krîsiti kâ ndê âzâ gbôgbô sê mē. ¹⁴ Praâbalê nyê mbö tchôtchô rê ânyê kâ zä tîê ma yûkü nê tē mē lâme.

¹⁵ Nyënyê ndê azü lâ *Egilîze* ndê Filîpe, nyënyê la tē nyê, nyê wunsê nê nê pä, sênê ndê a jêtê kê mu Tchôtchô Pö kâ ndê mē gbô bhâ Mäsödöâne. Ngâ Egilîze balê zâbo ngâ rê balê sê mē ngbâ rê ndê mē zä rê sê tchê lâme-a, kütû Egilîze ndê nyê kâ ndê âzâ könô sê mē. ¹⁶ Ndê mē sê alême bhâ Tësälönîke, nyê wân arê ndê mē wā la ɣɛ nê sê mē engbâ ngânê engbâ ngânê. ¹⁷ Änyîabo ndâkê to rê pä mē sê lakê gro tchêngbâ rê ndê azü kɛ rê sê azü-a. Rê ndê mē pu rê wā ndâkê pa azü gbo rê tē gbölösênê ngbâ rê ndê andjê mbô rê. ¹⁸ Mē gbô arê gbê ndê nyê wân rê sê mē nê, mē kâ gbô rê ârô masênê. Mē gbô arê ngbâ nyê tchânê Êpäfrödîte. Rê ndê nyê wân rê wā batê yömbö ndê tchâfo nê fô djîrê, kâ wā ndjê batê ngâ *ngela* ndê âdâka ânyê Ndjapâ gâmba rê. ¹⁹ Ndjapâ ndê mē kuadje arê gbê ndê nyê nyîndê nê sê nyê, tche âkɛ rê lâ köbosê Jezü Krîsiti bëte tche wā la atchôtchô arê ârô masênê. ²⁰ Azê vöga Ndjapâ Bha azê logbê logbê! *Amin*.

Adî kê pö ndê azü

²¹ Lâ köbosê nê ndê azê wā balê la Jezü Krîsiti, nyê pö ndê azü ndê Ndjapâ balê balê gbê sê mē. Arêma ndê mē sê la andjê pö ndê nyê nê. ²² Azü ndê Ndjapâ gbê ndê andjê sê bhâtê pö ndê nyê nê, ndâkê wun rê djîrê, andjanê ndê andjê sê bhâlê gbadja ndê gbölö gbië ndê Rômo pö ndjê ndê nyê nê.

²³ Äfû pä Gbölö Gbië Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tē nyê.

KÖLÔSE

Ndöndö pö pä Mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilize ndê Kölôse

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti lâ gö ndê Kölôse. Tche rôâbo lo balë bhaye nê-a. Praâbalë tche djê rê pä azü ndê Krîsiti bhaye sê kpôpâ su andjê ndê andjê zâ rê sê Krîsiti. Agü nê Ēpäfrâse kâ ndê âmü Tchôtchô Pö alême dokütchê sê andjê.

Lê angâ angü pânë, angâ azü ê bhaye, kə sê lakê nyisê angâ arə sê azü ndê âwâ ngbî tê Tchôtchô Pö ndê Ēpäfrâse mü rê alême: Andjê tö rê sê azü nê pä, akrə ndê tche nyîndê nê pä Ndjapâ tcha tchê, äwäpä tche vöga aânje la angâ arə ndê ârôpâ kuma azü. Andjê tö ndjê rê pä, äwäpä a wa andjê la gasa, ânyê andjê wâbo ndêkê zi angâ arə-a.

Ēpäfrâse ê kə gbô Pôlo bhâ Rômo sênë ndê tche sê lâ nda kânga ânyê kə to pö ndênë sê tchê. Ndê Pôlo âsê dje rê kâko kâ ndê tche mbô mbëti sê andjê ndêkê nyisê nê pä Krîsiti wä gbölö pä arə gbê, ânyê tche wä la gbôgbô ndêkê ji azü ndê andjê zâ su andjê sê tchê lâ angbongbo rə ndê andjê. Tche tö ndjê rê pä kütü lâ köbosê kâ za su sê Krîsiti kâ ndê akrə tcha lâ kuzü.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-2)

Kê to pö sê Ndjapâ lakê za ayîabâ (1.3-14)

Pö pä Krîsiti la rə ndê tche mbô rê (1.15—2.1-19)

Kê sê la täfo tchîsûwu balë la Jezü Krîsiti (2.20—4.1-6)

Adî kê po ndê azü (4.7-18)

Kê pö ndê azü

1 Mëmê Pôlo, më dâ *badjângele* ndê Jezü *Krîsiti* lâ köbosê nê ndê su Ndjapâ nyîndê nê, mëmê la ngâ azê Timotê, ² ârâ wân mbëti âtə sê azü ndê Ndjapâ ndê andjê sê lâ gö ndê Kölôse, azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti ânyê kə wä balë la tchê. Äfü pä Ndjapâ Bha azê mbo tchôtchô su tê nyê kê za ziti su sê nyê.

Pôlo zä ayîabâ sê Ndjapâ

³ Ndê ârâ âsê to pö sê Ndjapâ logbê bëte nyê, ârâ zä ayîabâ sê Ndjapâ Bha Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti. ⁴ Bête ârâ djê pö ndêkê za su nyê sê Jezü Krîsiti lâme nê, ndjê lakê nyindê azü ndê Ndjapâ gbê lâme. ⁵ Bête sênë ndê lêge pö ndê âdê *Tchôtchô Pö* wütu tê dokü nê lâ gbâtê nyê, nyê zä su nyê pä rə ndê Ndjapâ nyîkrə rê bëte nyê bhâ lafô. Rə ndê nyê zâ su nyê pânë lâme mbô rê ânyê nyê zâ su nyê sê Krîsiti ânyê kə nyîndê azü ndê Ndjapâ. ⁶ Tchôtchô Pö nê lâme wütu kə zâ tchô pä cho gbê, ânyê azü gbôtê bændi köbo andjê, ânyê Tchôtchô Pö nê sê lakê êe atê tchâtchu nê. Rə nê wä ndjê kütü kâko lâ gbâtê nyê, ndêkê to tê lo nê ndê nyê gâmba Tchôtchô Pö nê, kə wünsê lêge pö lâ köbosê nê ndê Ndjapâ mbô tchôtchô su tê azü, ⁷ Ēpäfrâse, agü ârâ earê kua ndê ârâ nyîndê yê tê

gbölösênë mü pö lâme sê nyê nê, tche dâ ndjê lêge earê kua ndê Krîsiti bëte nyê. ⁸ Tchetchê kâ âkê tö rê sê ârâ päkêdê: *Kpîki Yingö* kâ âkê zâ gbôgbô tê su nyê ndêkê nyindê angâ nyê.

⁹ Bête rê kâ ndê, kê to tê lo nê ndê ârâ djê pö lâme, ârâ gbôâbo tâkê to pö sê Ndjapâ bëte nyê-a. Ârâ yükü nê sê Ndjapâ ndêkê pa tche mbo rê ânyê nyê wünsê apö gbê ndê su yê nyîndê nê, kê wünsê rə gbê lakê wünsê dju arə ndê Yingö ndê yê kə rê sê azü. ¹⁰ Kâko äwäpä tchîsûwu ndê nyê daka gbê gundêsê nê ndê Gbölö Gbië nyîndê nê, ânyê nyê mbo arə ndê äfü tê yê. Äwäpä kê wünsê Ndjapâ ndê nyê e atê tchâtchu nê. ¹¹ Ndjapâ mboardje rê ndêkê pa nyê kpokpo tê nyê tê gbölösênë lâ köbosê gbôgbô ndê yê ndê ânyîsê gbölö ndê yê. Kâko lâ agbôgbô arə, nyê wä la gbôgbô, kê rəatê su nyê ndêkê krə bëte tchê. ¹² Nyê zä ayîabâ la mômô sê Ndjapâ Bha azê ndê tche mbô rê ânyê nyê kûsê kə gbo atchôtchô arə bëte azü ndê yê lâ ngbän-ga. ¹³ Ndjapâ ji azê tchâtchâ gbôgbô ndê makündji ndê tchêlê büтчî† kə kê azê bhâlê *Gbölö gö-gbië* ndê Modô ndê yê ndê tche nyîndê yê tê gbölösênë. ¹⁴ Lâ köbosê Modô ndê yê, tche ji azê lâ angbongbo rə, kə kô pö lâ kuma azê gbê.

† Nyê dî Luk 22.53.

Krísiti wätê kúma arə gbê

¹⁵ Krísiti də nyísi Ndjapá ndê akrə wábo ndêkê wun tchê-a. Tche də dokü Bechê tâ kúma arə gbê ndê Ndjapá mbô rê. ¹⁶ Bête lâ köbosê yê, Ndjapá mbô arə tchêlafô la tchêbêche, arə ndê akrə wún rê la arə ndê akrə wún-ábo rê wún, agbôgbô, ayingö ndê tchêlê bütchî, akümandëmä la amakündji. Ndjapá mbô rê gbê lâ köbosê Krísiti, bête tchê. ¹⁷ Krísiti wä alême dokütchê tâ arə gbê, arə gbê wä kütü bête tchê. ¹⁸ Tche də kúma Egilíze ndê ádê tâ yê, arə gbê tò tâ yê, tchê etchê ká ndê ájô lâ kuzü dokütchê ndêkê pa lâ arə gbê, tche sê lâ dokü tchô. ¹⁹ Bête äfü tâ Ndjapá ndêkê sê gbê lâ Modô ndê yê. ²⁰ Ndjapá nyi ndjê ndênä pä tchôtchô kê sê kangbâ yê lâ gbâtê yê la arə tchêbêche ndjê la arə tchêlafô gbê lâ köbosê Modô ndê yê. Tche zâ ziti su la arə gbê lâ köbosê jî Modô ndê yê ndê ágári tâ yô ndê gba.

²¹ Nyenyê ndjê gbê, nyê wä alême tâ azü ndê tchêlê nyê la Ndjapá sôa, nyê də azü ndê nyê kôsê kâ za su nyê sê tchê bête angbongbo apö tâ su nyê ndjê la angbongbo arə ndê nyê mbô rê. ²² Praâbalê angaâtê lâ köbosê kuzü Modô ndê yê ndê tche wún yûkü lâ tâ yê ndê akrə, tchôtchô kê sê kangbâ yê lâ gbâtê nyê la Ndjapá, ndêkê mbo rê ányê nyê krə tchâtchu Ndjapá batê azü ndê andjê wä ngbî ányê kâ dâka gbê, azü ndê pö wâbô wä lâ kúma andjê, azü ndê ngâ ngbongbo rə wâbô wä tâ andjê-ê. ²³ Praâbalê äwäpä su nyê ndê nyê zâ rê sê Ndjapá ndəpo la gbôgbô ányê kê kpokpo tâ yê. Nyê ääbô ê ngrî tâ rə ndê su nyê wä pânä ndê nyê krê bête rê lâme sênä ndê nyê djê Tchôtchô Pö lâme, ndê a mü rê sê azü pä cho gbê, ndê mêmê Pôlo, mē mbôtê mē tâ earê kua ndêkê mu Tchôtchô Pö nê.

Kua ndê badjangele Pôlo tâ pö ndê Egilíze

²⁴ Arêmä, angaâtê mē wä la mômô bête rê ndê mē sê lakê wun yûkü bête nyê, bête lâ köbosê kâ wun yûkü nê lâme, mē wún ndjê yûkü batê rê ndê Krísiti wún ndjê rê bête Egilíze ndê áwâtê tâ yê. ²⁵ Mē də earê kua ndê Egilíze gundêssê kua ndê Ndjapá zâ rê sê mē ndêkê mbo rê bête nyê: Kua nê də kâ mu pö ndê Ndjapá gbê. ²⁶ Ndjapá vüsê nê lâ angû balê balê tâ azü gbê, ányê kê vrô lanê angaâtê sê azü ndê yê. ²⁷ Ndjapá nyindê nê pä andjê wunsê atchôtchô arə ndê âro masênä ndê tche nyíkrə rê lâ küwû nê bête azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu. Rə nê ndê tche nyíkrə rê wä kâkê: Krísiti kâ lâ nyê ndêkê pa nyê za su nyê ndêkê krə bête tchê ányê kê sê la tchê lâkê wa gbölö ndê yê. ²⁸ Pö ndê yê kâ ndê ârâ mu rê sê azü. Ârâ krâ tü andjê ndjê lakê nyisê rə sê andjê balê balê gbê lâ köbosê kúma ndê áwâ lanê, ányê akrə balê balê ge lâ Kpîki Yingö lakê wa balê la Krísiti. ²⁹ Bête rê kâ ndê, mē sê lakê mbo kua, ányê kê sê lakê mbo küü la gbôgbô ndê âtô

bhândê Krísiti, ányê kê mbô kua lâ mē la gbôgbô ndê Krísiti zâ rê sê mē, gbôgbô ndê âmbô rê pä mē kpokpo tâ mē lâ kua nê.

2 Bête mē nyindê nê pä nyê wunsê pö ndê gbôgbô küü ndê mē sê lakê mbo rê bête nyê, bête azü ndê Laodisê, ndjê bête azü gbê ndê andjê wún-ábô la mē wún lo balê-ê. ² Mē nyindê nê pä su andjê wa la gbôgbô, äwäpä andjê wa balê lâ köbosê kâ nyindê ngâ, kâ gbo atchôtchô arə lâ köbosê kâ wunsê rə. Kâko ányê andjê wun-adjê sê apö ndê Ndjapá nyíkrə rê, ndê gbô rê wä lâ küwû nê: Pö nê lâme də *Krísiti*. ³ Atchôtchô arə gbê ndê kúma ndê áwa lanê, lakê wunsê rə, Ndjapá kü rê wü lâ Krísiti. ⁴ Mē tò apö âtə sê nyê ndêkê pa akrə balê boloabô nyê bôlo la ngâ tchôtchô pö-ê. ⁵ Bête mē sêábo lâ gbâtê nyê-a, praâbalê mē kâ la nyê sênä balê lâ yingö. Mē wä la mômô ndêkê wun rê pä gbô nyê kâ lakê mbo rə la köbo nê ányê gbô su nyê ndê nyê zâ rê sê Krísiti lâme kâ pä yê.

Azê gbô arə gbê lâ Krísiti

⁶ Ndê nyê nyindê nê pä Jezü Krísiti wa Gbölö Gbîë ndê nyê lâme, äwäpä nyê mbo rə batê azü ndê andjê wä balê la tchê. ⁷ Äwäpä nyê krə la gbôgbô pä Krísiti batê chêchê da yô ndê âlî cho, ányê kê wä ndjê batê nda ndê âkrê la gbôgbô pä da yê. Nyê kpokpo tâ nyê lâ köbosê kâ za su nyê sê Krísiti batê rê ndê a nyísi nê sê nyê, nyê zâ ayíabâ tâ gbölösênä sê Ndjapá. ⁸ La nyê gbô-ê, ányê ngâ akrə boloabô nyê bôlo la apö ndê kúma ndê áwa lanê, ndê áwâtê andê azü-! Apö lâme də ambämbä pö ndêkê mbo rə ndê azü la angbongbo atchozö ndê andjê wä la gbôgbô pä cho âtə, praâbalê âtôábo dändê Krísiti balê-a. ⁹ Bête Ndjapá sê gbê lâ Krísiti ndê tche mbôtê yê tâ akrə. ¹⁰ Nyê wä la tchísüwu ndê ásisî gbê lâ köbosê Krísiti ndê tche wâtê kúma angbongbo atchozö ndê andjê wä la gbôgbô.

¹¹ Ndê nyê wä balê la Krísiti, nyê wä *gasa* nê. Gasa ndê nyê nê, ádêábo azü kâ ndê áwâ nyê la rê-a, árê kâ ndê ájî nyê lâ ngbongbo rə ndê áwâ lâ tâ nyê ndê akrə. Kê wa gasa ndê Krísiti nê kâ lâme. ¹² Lâ köbosê batême ndê nyê gbô rê, a chí nyê la Krísiti nê, ányê nyê jô lâ kuzü balê la tchê nê, bête rê ndê nyê zâ su nyê pä gbôgbô ndê Ndjapá ndê tche jô Krísiti lâ kuzü.

¹³ Dokütchê nyê də azü ndê nyê tchü bête angbongbo arə ndê nyê mbô rê, ndjê la gasa ndê kpoto nyê ndê nyê wâbô rê wä-ê. Praâbalê angaâtê, Ndjapá zâ tchísüwu sê nyê lâ Krísiti. Tche kö pö lâ kúma azê gbê.

¹⁴ Mbêti-ndië ndê ázâ pö lâ kúma azê, Ndjapá wrê gbôgbô ndênä nê, kâ î rê bhâtê yô ndê gba. ¹⁵ Ndjapá jî ndjê gbôgbô ndê angbongbo atchozö ndê kúmandëmä, kâ nyísi andjê kraâ lâ la azü, kâ gbîti andjê batê a-earê kânga lâ kpûlû azü ndê andjê zâ tchêngbâ Modô ndê yê, ndê tche mbô küü ányê kê rô la gbôgbô.

¹⁶ Kâko âwâbo pä ngâ akræ wa ngbanga lâ küma nyê tê pö ndê kizî-a, âdændjê kê ndjo ræ, âdændjê alö ndê akpülü, alö kpülü ndê täfo nyîpi, la alö *sabäa-a*. ¹⁷ Aræ lâme gbê wätê tchâkræzrö ræ ndê ânæadje, praâbalê lège ræ në dä tê Krîsiti. ¹⁸ Âwâbo pä nyê gbotê köbo sê azü ndê andjê mbötê andjê lâ la azü batê akpîêkpîê azü ânyê kê voga *aânje* lâme-a. Andjê wâbô ngbanga wâ lâ küma nyê-ê. Andjê zä su andjê tê angâ aræ ndê andjê wûn ræ batê lü. Kê wunsê ræ ndê andjê wâ batê mbämbä kê za küma azü, âmbô ræ pä andjê wüntê andjê gbölö kê rô azü gbê. ¹⁹ Azü kâko wâbo ndêkê pi êtê Krîsiti-a, ndê tche wâ batê küma akræ. Bête küma akræ kâ ndê tê akræ gbo ræ gbê ndê tche nyîndê në, bête tchê kâ ndê atâtäkpä sê agbäbi la ambê palatê andjê kê wa balê, kê kuche batê ræ ndê Ndjapâ nyîndê në.

Kê tchu lakê jo lâ kuzü balê la Krîsiti

²⁰ Ndê nyê wâ balê la Krîsiti, a jî nyê tchâtchâ gbôgbô ndê angbongbo atchozö ndê tchîsûwu âtê në. Bête giamâ kâ ndê gbô nyê sê lakê mbo ræ batê azü tchêbêche âtê? Bête giamâ kâ ndê nyê nyîndê në ndêkê pa ngâ akræ za nyê la gbôgbô ndêkê gamba ngâ ndiê kâkê-ê? ²¹ «Zabô ræ âtê zâ-ê!», «Djeabô tchö anê âtê djê!», «Græabô ræ grû-ê!» ²² Aræ lâme gbê dä andiê ndê a nyîkræ ræ bête aræ ndê âröro la tchêngbâ në ndê a mbo kua la ræ. Kütü andiê lakê nyisê ræ ndê azü kâ. ²³ Lâ la azü, andiê lâme kütê yê la küma ndê âwâ lanê, bête ätö pö ndêkê voga Ndjapâ pä küma akræ la tê yê, kê mbotê batê kpîêkpîê akræ, kê mbotê la nyonyo, praâbalê aræ lâme gbê wätê mbämbä ræ bête âmbôâbo ræ pä akræ kitê gû tê su yê-a.

3 Ndê nyenyê la *Krîsiti* jô lâ kuzü lâme, nyê pü köbo ndêkê gbo aræ ndê tchêlafô, sê tchô ndê Krîsiti sê tâ dä ndökö köndö Ndjapâ. ² Nyê zä su nyê tê aræ tchêlafô, praâbalê nyê zäbô su nyê zâ tê aræ tchêbêche-ê. ³ Bête nyê tchû në ânyê tchîsûwu ndê nyê wâ në wü balê la andê Krîsiti ndrotê Ndjapâ. ⁴ Krîsiti wätê tchîsûwu ndê nyê. Tê lo në ndê tche ka, nyê wutuadje la tchê balê ndêkê sê la tchê lâkê wa gbölö ndê yê.

Kê sê ndê akræ ndê âwâ balê la Krîsiti

⁵ Kâko nyê jî agû tê su nyê ndê âmbô ræ pä nyê mbo angbongbo ræ ndê tchêbêche âtê batê: Kê pu aêchê âdændjê aköchê katchôgbê, kê mbo aræ kâkpö, gû tê su akræ, gû ndêkê mbo angbongbo ræ la gbölö gû ndêkê gbo ræ ndê âwâtê ngâ köbo ndêkê voga angakülä. ⁶ Angbongbo aræ lâme kâ ndê âmbô ræ pä su Ndjapâ kû tchê. ⁷ Nyê dä arêmâ ndê mê, nyê mbö ndjê aræ alême kâko, sênê ndê ngbongbo ræ wâ lâ nyê.

⁸ Praâbalê angaâtê, nyenyê ndjê, äwäpä nyê gbotê aræ lâme gbê, ndê âdê: Mêrâ, su ndê âhro, ngbongbo

su, kê dro tchô, angbongbo pö wutuabô wûtu lâ ma nyê-ê. ⁹ Nyê möäbô yepa mô lâ gbâtê nyê, bête nyê gbôtê bændi kê sê ndê nyê ndê akræ lakê mbotê yê në, batê ræ ndê akræ ji bændi lâba tê yê. ¹⁰ Nyê yû täfo kê sê ndê akræ në, batê akræ ndê tche yu täfo lâba. Ndjapâ ndê tche mbô nyê tê atäfo azü, tchê mboadje ræ ndêkê pa nyê wa logbê batê nyîsî yê, kâko ânyê nyê wünsê yê djîrê. ¹¹ Kâko gerêke âdændjê juifu wâ bata-a, akræ ndê tche wâ *gasa* âdændjê akræ ndê tche wâbô *gasa* wâ sêâbo-a. Akræ ndê mawo ngbî, âdændjê ngbîlê akræ wâbo-a, ngbâa âdændjê akræ ndê tche wâbô wätê ngbâa kâ wâ bata-a, praâbalê gbölö ræ në dä ræ ndê Krîsiti wätê ræ gbê ânyê kê wâ bhâlê su azü ndê yê gbê.

¹² Ndjapâ dî nyê në, nyê dä azü ndê yê ndê tche nyîndê andjê. Kâko nyê wûn nyonyo azü, kê mbo dâkê tê azü, kê mbotê nyê kpîêkpîê ræ, nyê mbö ræ tê azü nyima-ê, kê ruatê su nyê ndêkê sê bête tchê. ¹³ Nyê rüätê su nyê la angâ nyê lâ gbâtê nyê. Âdê ngâ akræ âwa la pö la ngâ yê, nyê kö pö lâ küma angâ nyê lâ gbâtê nyê, batê ræ ndê Krîsiti kö pö lâ küma nyê, nyenyê ndjê gbê, nyê mbö tâ kâko-ê! ¹⁴ Ræ ndê ârö adî aræ në dä kê nyîndê ngâ, ndê âdê ræ ndê âpala azü êtê djîrê. ¹⁵ Äwäpä ziti su ndê âtö bhândê Krîsiti nyisê köbo sê nyê lâ apö tê su nyê! Tê pö ndê ziti su lâme kâ ndê Ndjapâ ê nyê ndêkê watê tê akræ balê. Nyê zä ayîabâ sê Ndjapâ. ¹⁶ Äwäpä Tchôtchô Pö ndê Krîsiti ndê atchôtchô aræ sîsî lînnê wa lâ tchîsûwu ndê nyê. Nyê nyisê ræ, kê to tchôtchô pö sê angâ nyê lâ gbâtê nyê, lâ köbosê küma ndê âwâ lanê gbê. Nyê pä düwü sê Ndjapâ la su nyê gbê ndêkê za ayîabâ sê tchê, nyê pä adüwü ndê Mbêti Ndjapâ, adüwü ndêkê di tchêlê ma sê Ndjapâ, ndê Yingö kû ræ sê nyê. ¹⁷ Apö gbê ndê nyê to ræ, âdændjê aræ gbê ndê nyê mbo ræ, nyê mbö ræ la ræ Gbölö Gbîê Jezü, kê za ayîabâ sê Ndjapâ Bha lâ köbosê yê.

Kê sê ndê azü ndê Krîsiti

¹⁸ Aêchê, nyê djê ma aköchê ndê nyê, ræ ndê azü ndê Gbölö Gbîê wâ ndêkê mbo ræ kâ lâme.

¹⁹ Aköchê, nyê nyîndê aêchê ndê nyê, kê mboabô ræ mbô la ngbongbo su tê andjê.

²⁰ Abechê, nyê djê ma arabha la araanyî nyê lâ aræ gbê, ræ ndê âdâka tê su Gbölö Gbîê kâ lâme.

²¹ Arabha, nyê möäbô ræ mbô la ngbongbo su tê abechê ndê nyê ânyê su andjê zogoabô zôgo-ê.

²² Angbâa, nyê djê ma a-earê nyê bêche âtê lâ aræ gbê. Nyê möäbô kua në mbô gundâsê la andjê âwûntî pä nyê nyîndê kê daka lâ la azü-î, praâbalê nyê mbö kua la su nyê balê, bête nyê kpê wa Gbölö Gbîê. ²³ Âdê kua në âwa atöko, nyê mbö ræ la su nyê gbê bête kua në wâbo tê andê akræ-a, praâbalê ädê andê Gbölö Gbîê. ²⁴ Äwäpä nyê wunsê në pä, Gbölö Gbîê âkudaje atchôtchô aræ sê nyê ngbâ ræ ndê nyê mbô ræ, ndê

tche bâta rê pra azü ndê yê. Lëge Gbië ndê nyê mbo kua sê tchê dë Krísiti. ²⁵ Akra ndê tche mbô ngbongbo ra, tchê gboadje ngbongbo ra ngbânä. Ndjapã sêâbo dændê ngâ akra balë-a.

4 A-earê angbâa, nyê mbö djîrê ra tê angbâa ndê nyê la ra ndê âwâ lâ köbo nê. Äwäpä nyê wunsê nê pä nyê kä ndjê la earê nyê tâ bhâ lafô.

Adî apö

² Nyê tö pö sê Ndjapã logbê. La nyê gbö lâ köbosê kâ to pö sê Ndjapã lakê za ayîabâ sê tchê. ³ Kê to pö tê gbölösânê sê Ndjapã bëte ârâ, kâko kâ ndê Ndjapã za köbo sê ârâ ndêkê mu pö ndê yê, kâ nyisê pö Ndjapã pä *Krísiti* ndê gbö rê wâ lâ küwû nê. Bëte pö lâme kâ ndê më sê lâ nda kânga. ⁴ Nyê tö pö sê Ndjapã ânyê më mu pö nê kraâ lâ köbo nê.

⁵ Nyê sê lâ gbâtê azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapã wûn lâ köbosê küma ndê âwâ lanä, nyê gböäbô gbôtê lö âro ämbänê-ê. ⁶ Äwäpä pö ma nyê tcho batê ngbro, kâ mbo dâkâ tê azü, kâ wunsê kâ to tchêngbâ pö sê akra lâ köbo nê.

Adî kê po ndê azü

⁷ Tichîke † ngâ ârâ earê kua ndê më nyîndê yê tâ gbölösânê toadje apö gbê pâ kê sê ndê më sê nyê. Tche mbö kua ndrotê më batê lëge earê kua ndê Gbölö Gbië. ⁸ Më wân tchê sê nyê ndêkê to apö pä ârâ sê nyê, kâ za gbögbô tâ su nyê. ⁹ Më wân tchê la Önezîme, lëge ngâ ârâ ndê më nyîndê yê tâ gbölösânê tche dë ngâ akra ndê nyê. Arêma bichuû lâme nyiadje sê arê gbê ndê ârâ sê lakê mbo rê bhâtê sê nyê.

† *Tichîke: Nyê dî Abdj 20.4; Efe 6.21-22.*

¹⁰ Äristâreke ndê më sê la tchê bhâlê nda kânga pö ndê nyê nê. Mâreke kôya ndê Bärnâbâse pö ndjê ndê nyê nê. Nyê djê kâ zama tê pö ndê yê alême nê, âdê tche âwutu bhândê nyê, nyê zâ tchê bhândê nyê tâ tchôtchô nê. ¹¹ Jezü, ndê a ê rê tâ yê pä Yüsütûsu, pö ndjê ndê nyê. Kütû ajuifu vötaâ ndê ârâ la andjê mbo kua bëte *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapã* lâme kâ. Arêma lâme zâ gbögbô tâ su më tâ gbölösânê.

¹² Äpäfrâse, ngâ akra ndê nyê, pö ndê nyê nê, tche dë earê kua ndê Jezü Krísiti, gbö tche kâ lakê mbo küü tâ pö ndê nyê. Tche kâ lakê yukû nê sê Ndjapã ndêkê pa nyê kra ndjii-i, kâ kpökpo tâ nyê, kâ daka gbê lâ köbosê Yingö ânyê kâ sê tchêchêchê logbê, ndêkê mbo ra ndê su Ndjapã nyîndê nê. ¹³ Tê lëge nê, më kâ lakê to tchôtchô pö ndê yê, më tö rê päkêdê: Tche kâ lakê mbo kua la gbögbô bëte nyê, bëte azü ndê Laodisê la İrapöfise. ¹⁴ Lûke, earê kâ tcha tâkömbô, ndê ârâ nyîndê yê tâ gbölösânê, tchêchê la Dêmâse pö ndê nyê nê.

¹⁵ Nyê pö ndê arêma ndê ârâ gbê bhâ Laodisê sê ârâ. Nyê pö ndjê ndê Nenfä la azü ndê *Egilîze* ndê andjê palatê andjê bhâ tchâalê ndê yê. ¹⁶ Âdê nyê âdî mbëtî âtê nê, nyê wân rê sê Egilîze ndê Laodisê ndêkê pa azü bhâye dî ndjê rê. Âdê andê nye nê azü ndê Kölöse, nyê dî mbëtî ndê âtô bhâ Laodisê lâme. ¹⁷ Ndêkê ka pö ndê më, nyê tö rê sê Ärchîpe päkêdê: «La zâ gbö tâ kua ndê Gbölö Gbië zâ rê sê mö! Amö mbo rê lâ köbo nê.»

¹⁸ Mëmê Pôlo, mëmê la tâ më kâ ndê âmbô mbëtî âtê, më pö ndê nyê nê. Sêñê yüâbô yû tâ nyê pä më kâ bhâlê nda kânga-ê! Äfü pä Ndjapã mbo tchôtchô su tâ nyê!

1 TĒSÄLÖNĪKE

Ndöndö pö pä Dokü mbëti ndê Pôlo wân rê sê Egilîze ndê Tësälönîke

Mbëti âtə wätə dokü mbëti ndê Pôlo mbô rê sê azü ndê Krîsiti lê gö ndê Tësälönîke. Pôlo   al me bh ye k  m  Tch tch  P  nd  Jez  Kr siti. Az  bh ye z  k bo Kr siti. Pra bal   ch  bo-a,  ny  ang  ajuifu nd  andj  s  al me bh ye s  lak  zro az  nd k  alaf  la p  t  P lo la araagü n .  d  k ko  ny  az  nd  Kr siti z  P lo la araagü n  w .  r   s  wa l  b tch , andj  w tu la andj  l  g  n ,  ny  P lo la araagü n    at  Ber .

Ng  b chu  la tch ngb  n , P lo w n Timot  bh ye nd k  wun k bo k  s  nd  az  nd  Kr siti bh  T s l n ke. Nd  Timot  t  bh ye  ny  k  k ngb  y , tche t  rê s  P lo p  gb  andj  k  l  k bo Kr siti. Pra bal  andj  dj  bo tch l  p  nd k  jo nd  akuz  la p  nd  k  ka nd  Jez  dj r -a.  d  k ko  ny  ang n  l  gb t  andj  k s  k  mbo kua  ny  k  gbo k z  nd k  zi r . B te andj  t  rê p k d : Bat  rê nd  Jez  ka anga t  l me,  d  any   mbo kua, tch ngb  n  wa k n   mb n . Su ang n  w  k t  ngb , b te angb ngb  ar m  nd  andj  la araagü andj  tch  n , pra bal  Jez  k bo n -a.

B te r  k  nd  P lo mb  mb ti  t  s  andj  nd k  za gb gb  t  su andj , ndj  nd k  nyis  k bo nd  Jez  ka la r , la r  nd  Jez  mboadje r  t  az  nd  andj  z  su andj  s  tch  los  k  jo nd  akuz . K ko andj  w  nd k  za r  l  su andj  p  any  s adje la Gb l  Gb i t  logb  logb .

Mb ti  t  kr  tch l  t  y  k k :

K  po nd  az  (1.1)

K bo nd  az  nd  T s l n ke z  su andj  s  Kr siti (1.2—3.1-13)

K  s  nd   d ka l  la Ndjap  (4.1-12)

K  za su p  k  ka nd  Kr siti (4.13—5.1-11)

W ng  la ad  k  po nd  az  (5.12-28)

K  po nd  az 

1 M m  P lo la Silv n la Timot ,  r  mb  mb ti  t  s  az  nd  *Egil ze* nd  T s l n ke nd  andj  d  az  nd  Ndjap  Bha, la and  Gb l  Gb i Jez  *Kr siti*.  f  p  Ndjap  mbo tch tch  su t  ny , k  za ziti su s  ny .

K  s  nd  az  nd  T s l n ke lak  za su andj  s  Kr siti

²  r  z  ay ab  logb  s  Ndjap  t  p  nd  ny  gb , ndj  l k  to p  nd   r  s  Ndjap ,  r    r  ny  logb . ³ L  la Ndjap , kua nd  ny  mbo r  l k  za su ny  nd  ny  z  r  s  Ndjap  l me, s n  y  bo t   r -a. K  nyind  ang  ny  nd   mbo r  p  ny  mbo kua t  gb l s n  l me, s n  y  bo t   r -a. R  nd  ny  kr  b te r  la su ny  nd  gb  r  nd po p  Gb l  Gb i nd  az  Jez  Kr siti l me, s n  y  bo t   r -a. ⁴ Ar m , az  w ns  n  n  p  Ndjap  nyind  ny  t  gb l s n ,  ny  k  d  ny  nd k  wat  az  nd  y . ⁵ B te *Tch tch  P * nd   r  m  r  s  ny ,  d  bo k t  mb mb  p  l  ma-a, pra bal   r  m  r  la gb gb  ndj  lak  za k n  nd  *Kp ki Ying *.  r  w ns  n  bh t  su  r  p  p  nd   r  m  r  l me w t  l ge n . Ny  w ns  k bo nd k  s 

nd   r  l  gb t  ny  n ,  r  mb  t  k ko nd k  za k n  s  ny . ⁶  d  and  nye n , ny  w ns  k  mbo r  bat   r  n  ndj  bat  and  Gb l  Gb i: Nd  ny  gb  p  Ndjap  l  gb l  y k , pra bal  Kp ki Ying  z  m m  t  su ny  †. ⁷ K ko ny  w  n  t  az  nd  andj  ny s  tch tch  k bo s  az  nd  Kr siti gb  nd  andj  s  bh  M s d  ne la Akay . ⁸ B te p  nd  Gb l  Gb i t  bh nd  ny   ny  k  z  tch  gb , k  w tu bh  M s d  ne ndj  la Akay . Pra bal  k  za su ny  nd  ny  z  r  s  Kr siti l me, p  nd n  z  tch  gb   ny   r  ny  bo nd k  to p  p n -a. ⁹ Az  gb  t  p  nd  k bo nd  ny  k   r  bh nd  ny , k bo nd  ny  gb t  angak l   ny  k  k  pu Ndjap  nd k  mbo kua nd  y , tch tch  nd  tche w  la tch s wu  ny  k  w t  l ge Ndjap . ¹⁰ Ny  kr  nd k  pa Mod  nd  y  to bh  laf  k  ka, Jez  nd  Ndjap  j  tch  l  kuz , tch tch  k  nd   ji az  tch tch  m r  nd  Ndjap  nd   n .

Kua nd  P lo mb  r  bh  T s l n ke

2 Ar m , ny ny  la t  ny , ny  w ns  n  n  p  k  wutu nd   r  bh nd  ny  al me w bo  mb n -a. ² Ny  w n ndj  s n  n  p  dok tch   r  w n y k   ny  a dr   r  bh l  g  nd  Fil pe. Pra bal  Ndjap  z 

† Ny  d  Abdj 17.5-9.

gbôgbô tē su ârâ ndêkê mu *Tchôtchô Pô* ndê yê sê nyê lē arə yûkū lâme. ³ Kê mu pō ndê ârâ nê krûabo pâ yepa-a, âwâbo lē kôbosê ngbongbo pō tē su akrə-a, kē wâbo ndjê ndêkê bolo azü-a. ⁴ Praâbalē ârâ mü pō nê batê rē ndê su Ndjapā nyîndê nê, bête tche wûn rē pâ ârâ kûsê nê nê, ânyê kē zâ kôbo sê ârâ ndêkê mu *Tchôtchô Pô*. Ârâ pûâbo kôbo ndêkê wa djîrê lē la azü-a, praâbalē ârâ pû kôbo ndêkê wa djîrê lē la Ndjapā, ndê tche wun tchô bhâlê su azü. ⁵ Nyê wûnsê nê nê gbê pâ ârâ tôâbo ngâ pō balē ndêkê bolo azü-a; ârâ zâbo ndjê gɥ kē gbo rə ndê ârâ wû dəkêlê kē mu pō nê-a, Ndjapā wûnsê nê nê. ⁶ Ârâ pûâbo kôbo ndêkê pa azü lusê ârâ-a, âdəndjê bhândê nyê, âdəndjê bhândê angâ azü ngbî-a. ⁷ Âwâ âme ndêkê pa ârâ wa batê ngâ kûngbô pâ nyê tē pō ndê nê ndê ârâ wâtê *abadjangele* ndê *Krîsiti*. Praâbalē ndê ârâ sê alême lē gbâtê nyê, ârâ mbô nyê nyima-ê, batê ngâ anyi bechê ndê tche kû abechê ndê yê è krɥ yê ânyê kē za ngo ěma andjê. ⁸ Tê pō ndê nê ndê ârâ nyîndê nyê tē gbölösênê, ârâ nyîâbo ndêkê mu kütü *Tchôtchô Pô* balē sê nyê-a, praâbalē ârâ nyî ndjê ndêkê za tchîsûwu ndê ârâ la kuzü bête nyê, bête nyê dē azü ndê pō ndê nyê kû ârâ tē gbölösênê! ⁹ Arəmâ, äwäpä su nyê te pâ yûkū ndê ârâ wûn rē alême lakê mbo kua, ânyê gbâdâ kâ tē ârâ. Ârâ mbô kua dalobiî ânyê kē wâbô wâtê kûngbô pâ ngâ akrə balē-ê. Kâko kâ ndê ârâ mü *Tchôtchô Pô* ndê Ndjapā.

¹⁰ Nyê wûnsê arə ndê ârâ mbô rē nê, Ndjapā ndjê gbê wûnsê nê nê: Kê sê ndê ârâ lē gbâtê nyê azü ndê *Krîsiti* dâka gbê, kē wâ djîrê ânyê ngâ pō balē wâbo lē kûma ârâ-a. ¹¹ Nyê wûn ndjê sênê nê pâ ârâ mbô rə tē akrə balē balē batê rē ndê bha bechê mbo rē tē abechê ndê yê. ¹² Ârâ zâ wängö sê nyê, kē tō apō ndêkê za gbôgbô tē su nyê, kē yûkū nê sê nyê la gbôgbô ndêkê pa nyê sê batê rē ndê Ndjapā nyîndê nê, tchetche ndê tche è nyê ndêkê li atêlê *Gbölö gö-gbië* ndê yê, ndjê lâkê wa gbölö ndê yê.

¹³ Bête rē kâ ndê ârâ ndjê gbê ârâ zâ ayîabâ sê Ndjapā logbê bête sênê ndê ârâ mü pō Ndjapā sê nyê alême, nyê djê rē, ânyê kē gbô rē batê lêge pō ndê Ndjapā, âdêâbo batê pō ndê akrə-a. Praâbalē pō nê tō bhândê Ndjapā ânyê kē mbô kua lē su nyê, nyenyê ndê nyê zâ su nyê sê *Krîsiti*. ¹⁴ Kâko arəmâ, kē mbo rə ndê nyê wâ batê andê azü ndê *a-Egilîze* ndê andjê sê bhâ Judê, andjanê ndê andjê wâ balē la Jezü *Krîsiti* lâme, bête nyê wûn ndjê yûkū tchânê azü gö ndê nyê la tē nyê batê rē ndê azü ndê *a-Egilîze* ndê Judê wûn yûkū tchânê ajuifu †. ¹⁵ Andjendjê kâ ndê âwôn Gbölö Gbië Jezü la *a-earê ndêma Ndjapā*, kē mbô ndjê gbôgbô tē ârâ. Kê mbo rə ndê andjê fûâbo tē Ndjapā-a, andjê dē *a-earê* kē kosê azü gbê. ¹⁶ Andjê kitê kôbo tē ârâ ndêkê mu pō Ndjapā sê azü ndê andjê wâbô wâtê

ajuifu-î, pō ndê âwâ ndêkê tcha andjê lē kuzü. Ajuifu mbô rē pâ ngbongbo rə ndê andjê mbo tchê rē logbê wa epânê epânê. Praâbalē la tchêngbâ nê gbê mêrâ ndê Ndjapā tē pâ andjê.

Pôlo nyîndê kē ka kē wun azü ndê Tësälönîke

¹⁷ Âdê andê ârâ arəmâ, azê krü tchêlê tē azê la nyê tē angâ alö, ndê ârâ sê tē nyê ngrî, praâbalē gbô su ârâ kâ pâ nyê. Ârâ mbô rē gbê ndêkê e kē wun nyê, bête gɥ nyê nyü ârâ tē gbölösênê. ¹⁸ Bête rē kâ ndê ârâ nyîndê kē e atêndê nyê; mêmê Pôlo, mē pû kôbo engbâ ngânê ndêkê e, praâbalē *Satäa* kitê kôbo tē ârâ. ¹⁹ Kâko tē lo ndêkê ka ndê Gbölö Gbië Jezü, giamâ kâ ndê ârâ za su ârâ pânê, giamâ kâ âkê watê mômô ndê ârâ, giamâ kâ ndê ârâ gbo rē ngbâ kua ndê ârâ mbô rē ndjoa etê manê? Âdêâbo nyê? ²⁰ En-en, tē pō ndê nyê kâ ndê a lusê ârâ, ânyê ârâ wâ la mômô.

3 Kâko kôbo ndêkê pa ârâ rɥatê su ârâ kē krɥ zoo wâbo-a, bête rē kâ ndê ârâ nyîkrə rē ndêkê sê la kütü ârâ po bhâ Ätêne, ² ânyê kē wân Timotê ngâ ârâ lē *Krîsiti* sê nyê; tche dē akrə ndê andjê mbo kua balē la Ndjapā, kua ndêkê mu *Tchôtchô Pô* ndê *Krîsiti*. Ârâ wân tchê sê nyê ndêkê mbo rē ânyê nyê kpokpo tē nyê, kē mbo rē ânyê nyê gbo gbôgbô lâkê za su nyê sê *Krîsiti*, ³ ânyê ngâ akrə balē teabô tē lē kôbosê yûkū ndê azê wun rē angêta lâme-ê. Bête nyenyê la tē nyê, nyê wûnsê nê nê pâ yûkū ndê ârâ sê lakê wun rē âtə, Ndjapā nyîkrə rē dokütchê bête ârâ. ⁴ Ndê gbô ârâ ndêpo lē gbâtê nyê alême, ârâ tō rē sê nyê nê pâ ârâ wun-adje yûkū; ârê kâ âkê wûtu âtə, nyê wûnsê nê nê. ⁵ Bête rē kâ ndê mē kâ wâbo ndêkê rɥatê su mē ndêkê krɥ zoo, ânyê kē wân Timotê ndêkê pa tche e kē dje pō pâ su nyê ndê nyê zâ rē sê *Krîsiti* lâme-a. Wawa mbô mē ndêkê pa Jâbolo vuabô nyê vû-ê ânyê kua ndê ârâ mbô rē wabô wâ ämbänê-ê.

⁶ Angaâtə, Timotê tō bhândê nyê kē kâ nê. Tche kâ la tchôtchô pō pâ su nyê ndê nyê zâ rē sê Ndjapā, la kôbo ndê nyê nyîndê angâ nyê. Tche tō ndjê rē pâ gbô nyê kâ lakê to tchôtchô pō ndê ârâ, kē wâ la gɥ ndêkê kâ wun ârâ, batê rē ndê ârâ wâ ndjê la gɥ ndêkê kâ wun nyê ††. ⁷ Kâko arəmâ, lē nyonyo la arə gbôgbô ndê âgbô ârâ lâme, ârâ gbô gbôgbô lē kôbosê nyê, tē pō ndê su nyê ndê nyê zâ rē sê *Krîsiti*. ⁸ Angaâtə, tē ârâ krâ nê ngrôo bête gbô nyê kâ lē kôbo Gbölö Gbië. ⁹ Ârâ wûn-âbo sê kôbo ndê ârâ za ayîabâ sê Ndjapā tē pō ndê nyê-a, tē pō ndê gbölö mômô ndê ârâ gbô rē lē kôbosê nyê tchâtchu yê. ¹⁰ Ndê ârâ sê lakê to pō sê Ndjapā dalobiî, ârâ yûkū nê logbê la gbôgbô ndêkê mbo rē pâ ârâ kâ wun nyê, ânyê arə ndê Yingö ndê nyê wâbô wâ la rē pâ su nyê ndê nyê zâ rē sê *Krîsiti* lâme, ârâ krə rē epânê sê nyê.

† Nyê dî Abdj 17.5-6.

†† Nyê dî Abdj 18.5.

¹¹ Āwäpä Ndjapä Bha azê la tê yê, ndjê la Gbölö Gbië ndê azê Jezü ji köbo sê ârâ ndêkê e atêndê nyê.

¹² Āwäpä Gbölö Gbië mbo rê pä köbo ndê nyê nyindê angâ nyê lâ gbâtê nyê, la köbo ndê nyê nyindê azü gbê ârô masênê lâme sê lakê êê atê tchâtchu nä, batê rê ndê ârâ nyîndê nyê! Amin! ¹³ Āwäpä tche za gbôgbô tê su nyê ânyê lo nä ndê Gbölö Gbië kangbâ yê la azü ndê yê gbê, nyê watê azü ndê andjê wâ ngbî ânyê kâ dâka gbê tchâtchu Ndjapä Bha azê, ndjê la azü ndê pö wâbô wâ lâ küma andjê-ê.

Kê sê ndê akrê ndê âfû tê Ndjapä

4 Ndêkê ka ndênê, arêmä, ârâ nyisê köbo ndê nyê sê la rê ânyê âfû tê Ndjapä alême nê. Tê lège nä, nyê sê kâko nê. Praâbalê angaâtê, ârâ yûkû nê sê nyê lakê za wängö sê nyê la rê Gbölö Gbië Jezü; nyê mbö rê âkâ ro anê dokütchê. ² Bête kê zama ndê Gbölö Gbië Jezü zâ rê sê ârâ ânyê ârâ zâ rê sê nyê lâme, nyê wûnsê nê nê. ³ Rê ndê Ndjapä nyîndê nê wâ ndêkê pa nyê zatê nyê ngbî bête tchê, kê puabô aêchê âdêndjê aköchê pû katchôgbê. ⁴ Āwäpä akrê balê balê lâ gbâtê nyê wunsê köbo ndêkê to êchê ndê âdâka gbê lâ la Ndjapä lakê lusê. ⁵ Nyê gböäbô gbôtê gû su nyê âropâ nyê batê andê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu-î, ânyê kâ wûn-âbô sê Ndjapä wûn lâme-ê. ⁶ Lâ apö âtê, âwâbo pä ngâ akrê balê mbo ngâ rê tê ngâ yê ndêkê pa su yê kû tchê-a, âdêndjê ndêkê mbo ngâ ngbongbo rê tê yê-a. Bête Gbölö Gbië gbôäbo tê arê kâko ämbânê-a, ârâ tê rê sê nyê kâ gbîti tû nyê pânê alême nê gbê. ⁷ Bête Ndjapä êäbo azê ndêkê mbo rê ndê ndië ndê yê kôsê nê-a, praâbalê tche ë azê ndêkê wa ngbî bête tchê ânyê kâ daka gbê. ⁸ Bête rê kâ ndê akrê ndê tche kôsê apö âtê, dèkê akrê dâäbo tchê ndê tche kôsê yê-a, praâbalê Ndjapä kâ ndê tche kôsê yê, tchetchê ndê tche zâ *Kpîki Yingö* ndê yê sê nyê lâme.

⁹ Pâ pö ndêkê nyindê angâ nyê lâ gbâtê nyê lâ Krîsiti, âwâbo ndêkê pa a ka mbô mbêti sê nyê pânê-a, bête Ndjapä nyîsê köbo ndêkê nyindê angâ nyê lâ gbâtê nyê sê nyê la tê nyê nê. ¹⁰ Nyê kâ lakê mbo rê lâme tê azü ndê Krîsiti gbê ndê andjê sê bhâ Mäsêdöâne. Praâbalê arêmä, ârâ zâ wängö sê nyê ndêkê pa nyê ka mbô rê âro anê dokütchê. ¹¹ Nyê pû köbo ndêkê sê la ziti su, nyê wûn köbo kua ndê nyê la tê nyê, kê mbo kua la könô nyê ânyê kâ gbo rê ngbânê, batê rê ndê ârâ zâma sê nyê. ¹² Kâko ânyê kâ sê ndê nyê lu lâ la azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapä wûn, ânyê nyê wabô wâtê kûngbô pä ngâ akrê balê-ê.

Kê ka ndê Gbölö Gbië

¹³ Arêmä, ârâ nyîndê nê pä nyê wunsê lège pö pä azü ndê andjê tchû, ânyê kâ sêabô sê la nyonyo batê andê azü ndê andjê zâbô su andjê zâ pä ngâ rê balê lâme-ê.

¹⁴ Bête âdê azê âgamba rê pä Jezü tchû kâ jô lâ kuzü

nê, dèkê azü ndê andjê wâ balê la Krîsiti ânyê kâ tchû lâme, Ndjapä joadje andjê lâ kuzü ânyê kâ paladje andjê ndêkê sê la Jezü sênê balê.

¹⁵ Pö ndê ârâ nyîndê kê to rê sê nyê, ndê Gbölö Gbië tê rê sê ârâ kâ âtê: Azêndê ndê azê sê la türû la azê ndjô êtê lo kê ka ndê Gbölö Gbië, andjanê ndê andjê tchû lâme, azê roabô dokütchê tê andjê tee-a. ¹⁶ Bête Ndjapä zadje ma, a djeadje ndjê tchêlê gî ngâ makündji ndê aânje la tätälitâ ndê Ndjapä. Kâko Gbölö Gbië la tê yê toadje bhâ lafô kê jreadje. Azü ndê andjê zâ su andjê sê *Krîsiti* ânyê kâ tchû, andjê kâ ndê âjo lâ kuzü dokütchê. ¹⁷ Pânê azê ndê gbô azê sê la türû la azê tê lo nê lâme, a âkengadje la azê la andjê gbê lâ ndrô ndêkê takpa la Gbölö Gbië bhâ lafô, ânyê azê sê la Gbölö Gbië logbê †. ¹⁸ Nyê zâ wängö ndêkê za gbôgbô tê su angâ nyê lâ gbâtê nyê la pö lâme.

5 Arêmä, âdê andê pö ndê lö, âdêndjê dalo ndê arê nê wutuadje lînê, âdêäbo ngâ rê ndêkê pa a mbo mbêti sê nyê tê pö ndênê kâ lâme-a. ² Nyenyê la tê nyê, nyê wûnsê nê nê djîrê päkêdê: Lö kê ka ndê Gbölö Gbië âwa batê earê ngbâ lâ bütchî ††. ³ Ndê azü âsê to rê me päkêdê: «Ziti su kâ tâ, ngâ rê mboabô azê tee-a», kpôtê lo nê lâme kâ ndê andjê wun-adjê ngâ ngbongbo rê ndê âteadje pä andjê batê kâkâ tchêlê êchê la güzu ndê tche nyîndê kê zi. Andjê wutuabô lînê tee-a. ⁴ Praâbalê andê nye nê arêmä, nyê sêäbo lâ bübü tchô-a, ânyê lö nê lâme troabô nyê trô batê earê ngbâ-a. ⁵ Bête nyenyê gbê, nyê dâ azü ndê ngbänga, azü ndê ngbêngbê lo. Azê dâäbo azü tchêlê bütchî-a, âdêndjê azü ndê bübü tchô-a. ⁶ Kâko âwâbo pä azê lo batê adî azü-a, praâbalê la azê gbô-ê, azê zîäbô rê zî âro masênê-ê. ⁷ Andjanê ndê andjê lo, andjê lö lâ bütchî, ânyê andjanê ndê andjê ndjo pî ämbö andjê, ämbö andjê lâ bütchî. ⁸ Praâbalê azê ndê azê wâtê azü ndê ngbêngbê lo, azê zîäbô rê zî âro masênê-ê. Āwäpä kê za su sê Ndjapä lakê nyindê ngâ lâme, azê yü rê batê lâba kûü ndê a mbô rê la wên ndê akrê yu rê êtê krê yê, kê yu kê tcha lâ kuzü ndê azê zâ su azê pânê lâme batê kpoto ndê wên ndê akrê yu rê êtê küma yê ‡. ⁹ Bête Ndjapä nyîkrêabô rê ndêkê pa mêrâ ndê yê te pä azê-a, praâbalê tche nyîkrê rê ndêkê pa azê tcha lâ kuzü logbê lâ köbosê Gbölö Gbië ndê azê Jezü *Krîsiti*, ¹⁰ ndê tche tchû bête azê lâme, âdê azê âsê la türû la azê, âdêndjê rê ndê azê tchû, azê sê balê la tchê. ¹¹ Bête rê kâ ndê, nyê zâ wängö ndêkê za gbôgbô tê su angâ nyê lâ gbâtê nyê, kê mbo rê ndêkê pa nyê kpokpo tê nyê batê rê ndê nyê sê lakê mbo rê lâme.

Adî wängö lakê po ndê azü

¹² Arêmä, ârâ yûkû nê sê nyê ndêkê pa nyê lusê andjanê ndê andjê mbo kua lâ gbâtê nyê, ndê andjê nyisê

† Ndêkê to tê yêyê da 15 êtê 17: Nyê dî 1 Kor 15.51-52. †† Nyê dî Mat 24.43; Luk 12.39; 2 Pie 3.10. ‡ Nyê dî Eza 59.17; Efe 6.11-17.

köbo sã nyê la rã Gbölö Gbië, lakê gbiti tü nyê. ¹³ Nyê mbö la sã andjê tã gbölösânã lakê nyindã andjê tã pö ndê kua ndê andjê mbo rã lâme. Nyê sã la ziti su lâ gbâtã nyê.

¹⁴ Arãmã, arã zã wängö sã nyê ndãkã pa nyê gbiti tü andjanã ndê andjê mboabö rã mbö lâ köbo nã lâme-ê, kê za wängö ndãkã za gbögbö tã su andjanã ndê andjê zögo. Nyê zã könö sã andjanã ndê andjê wãbö wã la gbögbö-ê, kê rëatã su nyê la azü gbê. ¹⁵ La nyê gbö-ê, anyê ngã akrã balë mboabö ngbongbo rã mbö tã akrã ndê tche mbö ngbongbo rã tã yê-ê, praabalë nyê pü köbo logbê ndãkã mbo tchõtchö rã lâ gbâtã nyê, ndjê tã azü gbê. ¹⁶ Nyê wã la mômö logbê, ¹⁷ nyê gböäbö gbötã kê to pö sã Ndjapã-ê. ¹⁸ Nyê zã ayiabã sã Ndjapã lâ arã gbê, bëte rã ndê tche nyindã nã tã nyê kã lâme, nyënyê ndê nyê wã balë la Jezü Krísiti.

¹⁹ Nyê kiäbö kítã köbo tã *Kpiki Yingö* ndãkã mbo kua-ê, ²⁰ nyê wün-äbö apö ndê a-earã ndãma Ndjapã wün

batã mbämbã pö-ê. ²¹ Praabalë nyê wün tchêlã apö nã gbê djîrã, kê bata anã ndê ädãka, ²² nyê kpë tã angbongbo arã gbê.

²³ Äwäpä Ndjapã la tã yê ndê tche za ziti su sã azü mbo rã anyê tã nyê wa gbê ngbî bëte tchê. Äwäpä tche bata yingö ndê nyê, vrö nyê la tã nyê gbê anyê ngã pö balë wabö wã lâ küma nyê tã lo kê ka ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krísiti-î. ²⁴ Tchanã ndê tche ê nyê, tche mbö rã gundãsã pö ma yê, tchetchê kã ndê ämboadje rã lâme gbê.

²⁵ Arãmã, nyê tö ndjê pö sã Ndjapã bëte arã.

²⁶ Nyê pö ndê arãmã gbê lakê a ma ndê ädãka gbê.

²⁷ Më yükü nã sã nyê la gbögbö, la rã Gbölö Gbië: Nyê dï mbëtï ätã sã azü ndê Krísiti gbê.

²⁸ Äfü pä tchõtchö su ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krísiti wa pä nyê.

2 TĒSÄLÖNĪKE

Ndöndö pö pä Bīchuū mbētī ndê Pōlo wān rē sē Egilīze ndê Tēsälönīke

Mbētī âtə wātə bīchuū mbētī ndê Pōlo mbô rē sē azū ndê Krīsiiti lē gö ndê Tēsälönīke. Tche kâ tō pö sē andjê pä kâ ka ndê Krīsiiti, ndjê lakê ka ndê tchīsūwu ndê azū ndê andjê zâ su andjê sē tchê. Dêkê lē dokū mbētī ndê Pōlo wān rē sē andjê, tche tō rē alēme nê pä Krīsiiti kâbo ngbâ yê dāmba nê-a, praābalē gbô angānē lē gö lāme kâ lakê to rē pä Krīsiiti kāngbâ yê nê, angānē lē gbâtê andjê tō rē pä tche kâbo dāmba nê-a, praābalē tche ndô nê. Andjanē ndê andjê tō rē pä tche ndô lāme, andjê kōsê kâ mbo kua, andjê tō rē pä kâ mbo kua lē wūnwūn nê kâ. Praābalē andjê è kâ zi rə bhāndê andjānē ndê andjê mbo kua.

Bēte rē kâ ndê Pōlo mbô mbētī âtə sē andjê ndêkê ka nyisê nē sē andjê pä Krīsiiti kâbo dāmba nê-a, ânyē akrə balē balē wā ndêkê zi rə ngbâ hūē ndê yê la tē yê. Tche tō ndjê rē sē andjê ndêkê kpokpo tē andjê lē arə yūkü ndê āgbo andjê, ndjê äwäpä andjê mbo dākā logbê.

Mbētī âtə krü tchêlê tē yê kâkê:

Kê po ndê azū (1.1-2)

Kê ka ndê Krīsiiti nyikrəadje arə gbê engbānē (1.3-12)

Gbölö Gbiē Jezū kâbo ngbâ yê dāmba nê-a (2.1-12)

Kê kpokpo tē lêkê za su sē Krīsiiti (2.13-17)

Arə nyonyo ndê āwutu dokütchê ndêkê pa Krīsiiti ka (3.1-15)

Adē kâ po ndê azū (3.16-18)

Kê pö ndê azū

1 Mēmē Pōlo la Silvën la Timotē kâ âkê wān mbētī âtə sē *Egilīze* ndê Tēsälönīke. Nyē wātə azū ndê Ndjapā Bha la Gbölö Gbiē ndê azê Jezū *Krīsiiti*. ² Äfū pä Ndjapā Bha la Gbölö Gbiē Jezū Krīsiiti mbo tchôtchô su tē nyê, kâ za ziti su sē nyê!

Gbölö Gbiē kadje ndêkê wa ngbanga

³ Arēmā, äwäpä ârā za ayīabā sē Ndjapā logbê tē pö ndê nyê. Äwā lē köbo nē ndêkê mbo rē kâko, bēte su nyê ndê nyê zâ rē sē Krīsiiti sē lakê èè atê lafô tē gbölösēnē, ânyē kâ nyindê tē nyê la angā nyê sē lakê gēgē. ⁴ Bēte rē kâ ndê ârā bhi gogo ârā lē köbosê nyê kulê a-Egilīze ndê Ndjapā lē köbosê nē ndê nyê rēâtê su nyê la rē ndê nyê ndêpo lē köbo kâ za su nyê sē Krīsiiti lē agbôgbô arə gbê, la arə nyonyo ndê āgbo nyê.

⁵ Arə lāme gbê nyisê nē pä, kâ wa ngbanga ndê Ndjapā wā djîrê. Bēte yūkü lāme mbö nyê ndêkê pa nyê kusê kâ li atêlê *Gbölö gö-gbiē ndê Ndjapā*, ndê nyê wun yūkü tē pö ndēnē lāme. ⁶ Bēte Ndjapā wā djîrê, azū ndê andjê mbo nyê la yūkü lāme, tchê mboadje ndjê andjê la yūkü, ⁷ tchê zadje kâ yatê sē nyê, nyēnyē ndê azū ndê a yūku nyê, ndjê la ârā. Rə lāme āmbo tē lo nē ndê Gbölö Gbiē Jezū to bhā lafô ndêkê jre la *ään-*

je ndê yê ndê andjê wā la gbôgbô. ⁸ Tchê kadje lē timi wo ndêkê gi nyo sē azū ndê andjê wūn-âbô sē Ndjapā wūn-î, la azū ndê andjê mbôâbô rə mbô gundêsê *Tchôtchô Pö* ndê Gbölö Gbiē ndê azê Jezū. ⁹ Ngbanga ndê âte pä andjê wā kâkê: Ndjapā ândiadje andjê tē logbê, andjê səadje ngrî lē la Gbölö Gbiē, ndjê la gbôgbô ndê gbölö ndê yê. ¹⁰ Lo nē ndê tche kangbâ yê, azū ndê yê ävogadje tchê, azū ndê andjê zâ su andjê sē Krīsiiti äwun-adje tchê la mômô. Nyēnyē ndjê gbê nyê âsə lē gbâtê azū nē lāme bēte nyê gāmba pö ndê ârā mû rē sē nyê.

¹¹ Bēte rē kâ ndê ârā to pö sē Ndjapā logbê tē pö ndê nyê, ndêkê pa kâ mbo rə ndê nyê wa lē köbosê nē ndê tche è nyê lāme. Ârā yūkü nē ndêkê pa lē köbosê gbôgbô ndê yê, tche za könô sē nyê ndêkê mbo atchôtchô arə gbê ndê nyê nyīndê kâ mbo rē, kâ mbo rē pä su nyê ndê nyê zâ rē sē Ndjapā lāme wa la kua ndê yê tâ. ¹² Kâko lē köbosê nyê, a luadje sê rə Gbölö Gbiē ndê azê Jezū, ânyē lē köbosê yê a luadje ndjê sê rə nyê. Rə lāme gbê wā lē köbosê tchôtchô su ndê Ndjapā la Gbölö Gbiē ndê azê Jezū Krīsiiti.

Rə ndê āwutu dokütchê tē lo kâ ka ndê Gbölö Gbiē

2 Arēmā, âdə andê pö ndê lö kâ ka ndê Gbölö Gbiē ndê azê Jezū *Krīsiiti* la pö ndêkê pala azê ndrotê yê lāme, ârā yū nyê kâkê: ² Ädə ngā akrə âto rē päkêdê: Lö kâ ka ndê Gbölö Gbiē wūtu nê, tchêlê kuma nyê

djingiliabô djingili gasa-ê, nyê mböäbô ndjê wa mbô-ê. Âdä tche âto râ pä pö nê tö lâ ma Ndjapä, âdändjê râ ndê pö nê tö lâ ma ârâ, âdändjê râ ndê ârâ kä âkê wân mbëti sâ nyê, nyê nyiäbô nyîndê nê-ê. ³ Nyê gböäbô gbôtê köbo sâ ngâ akrä, tche bolo nyê la ngâ kënyî-î. Bëte dokütchê ndêkê pa rë nê wutu, angbängbä azü ägbotê köbo Ndjapä. Ngbongbo akrä âmadje tê yê, tchetchê kä ndê a ndiadje tchê lâ wo ndê logbê logbê. ⁴ Ngbongbo akrä lâme âadje lafô ndêkê mbo këü la arä gbê ndê azü wun râ batê andjapä, la arä gbê ndê azü voga râ. Tchê eadje zoo kë sâ bhâlê *gbölö nda Ndjapä* lakê to râ pä anyenyê kä ndê âwâtê Ndjapä †. ⁵ Më tö pö lâme sâ nyê alême nê, sänê ndê gbô më ndêpo lâ gbâtê nyê, sänê têäbo lâ nyê? ⁶ Angaâtä, rë ndê âkîtê köbo tê yê, nyê wûnsê nê nê. Âdä lo nê ndê a nyîkrä râ bëte tchê âta tâ me nê, tchê madje tê yê. ⁷ Gbôgbô ndê Ngbongbo akrä lâme kä lakê mbo kua lâ küwü nê. Âdä rë ndê âkîtê köbo tê yê lâme âkê wabô wâ-ê, tchê madje tê yê kraâ êsûwu. ⁸ Käko Ngbongbo akrä lâme âmadje tê yê, Gbölö Gbië Jezü won-adje tchê lâ köbosê yi tchêlê ma yê. Tchê ndiadje Ngbongbo akrä lâme lâ köbosê sînyî ndêkê ka ndê yê ††. ⁹ Ngbongbo akrä lâme ânê me kë mbo kua ndê yê la gbôgbô ndê *Satäa*. Tchê mboadje akpëngbî rë ngbî ngbî la asînyî arä, la arä ndê âropä këma azü, ndêkê bolo andjê. ¹⁰ Tchê mboadje angbongbo arä ngbî ngbî ndêkê bolo azü ndê andjê wâ lâ köbo kuzü, andjê wâ ndêkê tchu bëte andjê kösê kë gbo lêge pö ndê âwâ âme ndêkê tcha andjê, kë nyîäbo ndênê-a. ¹¹ Bëte râ kä ndê Ndjapä wân ngâ gbôgbô ndê âmbo râ pä andjê tcha köbo, kë mbo râ pä andjê gamba pö yepa. ¹² Käko azü gbê ndê andjê gâmbabô lêge pö gâmba-ê, ânyê tê andjê krâ lakê mbo rë ndê âwâbô wâ djîrê, Ndjapä âwadje ngbanga lâ këma andjê.

Ndjapä dî nyê ndêkê tcha lâ kuzü

¹³ Âdä andê ârâ, arêmä ndê Gbölö Gbië nyîndê nyê, äwäpä ârâ za ayîabä sâ Ndjapä logbê tê pö ndê nyê. Bëte Ndjapä dî nyê dokütchê ânyê kë mbô arä gbê, ndêkê pa nyê tcha lâ kuzü lâ köbosê *Yingö* ndê yê ndê âmbo râ pä tchîsûwu ndê nyê daka gbê lâ la yê. Bëte nyê gâmba lêge pö. ¹⁴ Rë ndê tche ê nyê tê pö ndênê kä lâme, tche ê nyê lâ köbosê *Tchôtchô Pö* ndê ârâ mü râ sâ nyê, ndêkê pa nyê gbo kë wa gbölö ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti. ¹⁵ Käko arêmä, nyê kpökpo tê nyê, kë bata pö ndê ârâ mü râ sâ nyê alême, lâ ma ârâ âdändjê lâ mbëti ndê ârâ wân râ sâ nyê.

¹⁶ Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti la tê yê, la Ndjapä Bha azê nyîndê azê, ânyê lâ köbosê tchôtchô su yê, tche zâ gbôgbô tê su azê pii etê, kë zâ tchôtchô rë sâ azê ndê su azê wâ pânê. Äfü pä Ndjapä Bha la Gbölö Gbië Jezü Krîsiti, ¹⁷ za gbôgbô tê su nyê, kë mbo râ pä

† Nyê dî Dan 11.36; Ezk 28.2. †† Nyê dî Eza 11.4.

nyê kpökpo tê nyê lâ arä gbê ndê nyê mbo râ la apö gbê ndê nyê to râ ndêkê mbo dâkê tê azü.

Nyê tö pö sâ Ndjapä bëte ârâ

³ Ndêkê ka pö ndê më, arêmä, nyê tö pö sâ Ndjapä bëte ârâ ânyê pö ndê Gbölö Gbië za tchô gbê, ânyê azü lusê nê batê râ ndê a lûsê nê bhândê nyê.

² Nyê tö ndjê pö sâ Ndjapä ndêkê pa tche ji ârâ tchânê azü ndêkê mbo rë ndê andjê fûâbô fû-î, la angbongbo azü. Bëte âdêäbo azü gbê kä ndê âzâ su andjê sâ Krîsiti-a.

³ Praâbalê Gbölö Gbië mbö rë gundêssê pö ma yê, tchê mboadje râ pä nyê kpökpo tê nyê, kë batadje nyê ânyê Ngbongbo akrä mboabô ngâ rë mbô tê nyê-ê †.

⁴ Ndê azê wâ balê la Gbölö Gbië, ârâ zâ su ârâ pä nyê: Rë ndê ârâ yûkü nê sâ nyê, nyê kä lakê mbo râ, ânyê gbô nyê sädje lakê mbo râ.

⁵ Äfü pä Gbölö Gbië za râ tê su nyê ndêkê nyîndê Ndjapä, kë rëatê su nyê batê *Krîsiti*.

Äwäpä azü ndê Krîsiti mbo kua

⁶ Arêmä, ârâ yûkü nê sâ nyê la rë Gbölö Gbië Jezü Krîsiti, nyê giäbô tê nyê gî pu a-earê dö-ê ††, ndêkê mbo rë ndê andjê wâ ngbî tê pö ndê ârâ nyîsê nê sâ nyê. ⁷ Âdä andê nye nê, nyê wûnsê köbo ndêkê mbo rë batê ârâ nê. Ndê ârâ sê lâ gbâtê nyê alême, ârâ mbôäbo dö-a. ⁸ Kîzî ndê ârâ zî râ, ârâ yûäbo kü nê tchânê ngâ akrä balê-a, praâbalê ârâ wûn yûkü, kë mômo lakê mbo kua dalobiî ânyê kë wâbô wâtê këngbô pä ngâ akrä balê lâ gbâtê nyê-ê ††. ⁹ Äkä la köbo nê ndêkê pa ârâ yûkü rë tchânê nyê, praâbalê ârâ yûäbo kü nê-a, bëte ârâ nyîndê nê pä nyê mbo rë batê ârâ. ¹⁰ Bëte sänê ndê gbô ârâ sâ lâ gbâtê nyê, ârâ yûkü nê sâ nyê päkêdê: «Akrä ndê tche nyîäbô nyîndê kë mbo kua, âwâbo pä tche zî ndjê rë-a †††.»

¹¹ Dêkê ârâ djê râ pä angâ azü lâ gbâtê nyê dä a-earê dö, andjê mbôäbo ngâ kua balê-a, kë yi kütü ma andjê lâ pö ndê angâ andjê. ¹² Azü këko lâme, ârâ yûkü nê sâ andjê, kë zâ wängö sâ andjê la rë Gbölö Gbië Jezü Krîsiti: Äwäpä andjê sâ gii-î, kë mbo kua ânyê kë zî rë ngbâ kua ndê andjê mbo râ la tê andjê.

¹³ Âdä andê nye nê, arêmä, nyê möäbô mô tâkê mbo tchôtchô rë-ê. ¹⁴ Âdä ngâ akrä âmboabô rë mbô gundêssê apö ndê ârâ tö râ lâ mbëti âtê, la nyê gbô tê yê. Nyê wabô wâ la tchê lâ ngâ rë balê-ê, këko ânyê ganô mbo tchê. ¹⁵ Nyê wûn-äbô tchê wûn batê earê kë kosê nyê-ê, praâbalê nyê gbîti tü yê batê ngâ nyê akrä lâ Krîsiti.

† Nyê dî Mat 6.13; Jan 17.15. †† Ngâ köbo ndêkê to pö lâme wâ kâkê: Azü ndêkê mbo rë ndê andjê fûâbô fû-î. Nyê dî 1 Tes 5.14.

††† Nyê dî Abdj 20.34; 1 Tes 2.9. †††† Nyê dî 1 Tes 4.11.

Kâ e tchôtchô pö lakê po ndê azü

¹⁶ Äfü pä Gbölö Gbīē la tē yē, ndê tche wâ la ziti su, za ziti su sê nyê logbê lî arə gbê. Äfü pä Gbölö Gbīē sə la nyê gbê.

¹⁷ Mēmê Pôlo la tē mē kä ndê âmbô mbētī âtə: Mē pô ndê nyê nê. Köbo ndê mē to könô mē tchâtchâ ambētī ndê mē balë balë gbê kä âtə, köbo ndêkê mbo mbētī ndê mē kä âtə.

¹⁸ Äfü pä tchôtchô su ndê Gbölö Gbīē ndê azê Jezü Krīsi sə la nyê gbê.

1 TIMOTË

Ndöndö pö pä Dokü mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Timotë

Mbëti âtə wätə Dokü mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Timotë. Pôlo rö alême atə Lîsetere losê bîchuú wrû ndê yê ndêkê mu Tchôtchô Pö. Tchâme kä ndê Timotë mbô gö tâ. Tche gâmba pö ndê Pôlo ânyê kë zâ su yê sê Krîsiti (Nyë dî Abdj 16.1-3). Tche päla la tchê tê gbölösânê lâkê mu pö ndê Krîsiti, ânyê kë mbô ndjê kua balë la tchê. Ndê Pôlo la Timotë mbô ngâ wrû balë atə Ēfêze, andjê wûn rê pä apö kä lâ a-Egilîze tê gbölösânê. Angâ a-earê kë nyisê rə kä lakê nyisê angbongbo apö ndê âwâ ngbî tê Tchôtchô Pö. Ädä kâko ânyê Pôlo jî azü bîchuú ndê andjê sê tê kûma azü ndê andjê nyisê ngbongbo pö lâme lâ Egilîze nê-ê, kë gbôtê Timotë tchâme ânyê kë ê atə Mäsêdöâne. Pôlo sê bhâ Mäsêdöâne ânyê kë mbô mbëti âtə sê Timotë ndêkê kä za gbôgbô tê su yê, ndjê la azü ndê Krîsiti ndê andjê sê bhâye.

Pôlo tö rê sê Timotë ndêkê pa tche kitê köbo tê azü ndê andjê nyisê angbongbo pö, ndjê tche wä ndêkê kra tü azü ndê Krîsiti, ânyê la andjê gbo tê azü kâko ndê andjê nyisê rə ndê âwâ ngbî tê Tchôtchô Pö. Tche tö ndjê rê sê tchê ndêkê pa tche nyisê nê sê azü ndê Krîsiti, köbo ndêkê mbotê andjê lâ a-Egilîze, ndjê la köbo ndê andjê rwa tchêlê a-earê kë sê tê kûma a-Egilîze ndê andjê. Pôlo zä ndjê wängö sê Timotë ndêkê pa tche kpokpo tê yê, kë sê kpôtê kua ndê Ndjapâ zâ rê sê tchê lâme.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü: (1.1-2)

Dju kê mbo mbëti nê: Kê kitê köbo tê angbongbo a-earê kë nyisê rə (1.3-20)

Köbo ndêkê sê ndê azü ndê Krîsiti: (2.1—4.5)

Pôlo zä wängö sê Timotë: (4.6—6.21)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Pôlo, më wätê *badjângele* ndê Jezü *Krîsiti*, lâ köbosê kë zama ndê Ndjapâ, Earê kë tcha azê, la Jezü Krîsiti ndê azê zâ su azê pä yê.

² Më mbô mbëti âtə sê mö Timotë, ndê mo wätê lège modô ndê më lâ köbosê kë za su zê sê Ndjapâ. Äfü pä Ndjapâ Bha la Jezü Krîsiti Gbölö Gbîë ndê azê mbo tchôtchô su tê zê, kë wun nyonyo zê, kë za ziti su sê mö.

Angbongbo a-earê kë nyisê rə

³ Batê rê ndê më yûkû nê alême sê mö ndê më âsê ro atə Mäsêdöâne lâme, amö sê po bhâ Ēfêze. Angâ azü bhâye ndê andjê nyisê rə ndê âwâ ngbî tê pö Ndjapâ lâme, amö dacho la andjê. ⁴ Amö to rê sê andjê pä andjê zabô tê andjê zâ ndêkê di andêma apö yepa-ê, lakê di arê angbängbâ araâta andjê-ê. Arê lâme mbô rê pä azü gama andjê lâ gbâtê andjê, praâbalê âdêâbo rə ndê su Ndjapâ nyîndê nê kä lâme-a, ndê a wunsê nê lâ köbosê kë za su sê Ndjapâ. ⁵ Dju kê zama ndê më zâ rê sê mö lâme wä ndêkê pa andjê nyindê angâ andjê

lê köbosê grôgrô su, la tchôtchô kë ri tchêlê su, la lège kë za su sê Ndjapâ. ⁶ Angâ azü gbôtê tchôtchô köbo lâme nê, köbo andjê yû lakê di awünwün apö nê.

⁷ Andjê tö rê pä anyê wätê *a-earê kë nyisê* ndië, dèkê andjê djêâbo tchêlê pö ndê andjê to rê-a, âdandjê arê ndê andjê hro kôkôkô pânê-a.

⁸ Azê wûnsê nê nê pä âdê azü âmbo rə gundâsê ndië, ânyê ndië nê watê tchôtchô rə. ⁹ Äwäpä azê djê tchêlê pö atə djîrê: Ndië wâbo bëte azü ndê andjê mbo djîrê rə-a, praâbalê äwä bëte azü ndê andjê kosê ndië la azü ndê andjê kôsê Ndjapâ, la a-earê ngbongbo su, la a-earê ngbongbo rə, la azü ndê andjê kpêâbô wa Ndjapâ kpê-ê, ndê andjê mbôâbô wa rə ndê âwâ ngbî bëte Ndjapâ mbô-ê, la azü ndê andjê wôn arabha andjê, la azü ndê andjê wôn araanyi andjê, la a-earê kë won azü, ¹⁰ la a-earê kë pu aêchê âdandjê aköchê ngbî ngbî, la aköchê ndê andjê pu angâ andjê aköchê, la azü ndê andjê mbo waêche ndê angbâa, la a-earê yepa, la azü ndê andjê debâ la pö yepa, la azü gbê ndê andjê mbo rə ngbî tê lège pö Ndjapâ ndê a nyîsê nê. ¹¹ Pö ndê âwâ gundâsê *Tchôtchô Pö* ndê ânyîsê kë wa gbölö ndê

Ndjapã kã âtã. Ndjapã ndê a to tchôtchô pö ndê yê kã ndê âzã pö lâme êlê ma mê.

Pôlo zã ayíabã sã Ndjapã

¹² Mê zã ayíabã tâ gbölösênê sã Jezü Krísiti Gbólö Gbië ndê azê, ndê tche zã gbôgbô sã mê. Tchetchê kã ndê âwûn mê batê akrã ndê tche za su yê pâ yê, ânyê kã zã mê tâ earê kua ndê yê. ¹³ Mêmê ndê mê wã dokütchê alême tâ earê kã to angbongbo apö, la earê kã mbo azü la yûkü, la earê kã dro tchô. Praâbalê tche wûn nyonyo mê, bëte mê wûn-âbo sã arã ndê mê mbô rã lâme-a, ndjê bëte mê zãbo su mê sã tchê-a. ¹⁴ Tã lège nã, tchôtchô su ndê Gbólö Gbië ndê azê röpã nã bëte mê, ndjê lakê nyindê ngã, lakê za su sã Ndjapã ndê tche kû rã sã mê lâ köbosê nã ndê mê wã balê la Jezü Krísiti. ¹⁵ Pö ndê mê to rã âtã wã ndêkã pa akrã za su yê pãñê, kã kûsê nã ndêkã pa azü gbê gamba rã, pö nã wã kãkê: Jezü Krísiti nã atê bëche âtã ndêkã tcha earê ngbongbo rã, ndê mêmê, mê wâtê dokü earê ngbongbo rã nã. ¹⁶ Praâbalê ndê Jezü Krísiti wûn nyonyo mê lâme, äwã ndêkã pa mêmê ndê mê dã dokü earê ngbongbo rã lâme, tche nyisê köbo ndê tche rûâtê su yê ndêkã sã bëte mê. Tche mbö tâ kãko ndêkã sro köbo sã azü ndê andjê zadje su andjê sã tchê, ânyê kã gbo *tchîsûwu ndê logbê logbê*. ¹⁷ Äfü pã azê lusê gbië ndê tche wã pii etê, Ndjapã ndê tche wãbô wã ndêkã tchu-î, ndê a wûn-âbô tchê wûn-î, ndê tche wã gbokôngô. Kã lusâtê, la voga wâtê andê ye nã, tâ logbê logbê! *Amin!*

¹⁸ Timotê, modô ndê mê, kã zama ndê mê nyîndê kã za rã sã mö kã âtã. Äwã gundêsê apö ndê a-earê ndêma Ndjapã tô rã pâ zã alême. Pö lâme zadje gbôgbô sã mö ndêkã pa mo mbo tchôtchô kûü. ¹⁹ Lã köbosê su zã ndê mo zã rã sã Ndjapã lâme, la tchôtchô kã rî tchêlê, angã azü kösê kã dje atchôtchô apö ndê andjê rî tchêlê su andjê pãñê lâme, ânyê su andjê ndê andjê zã rã sã Ndjapã lâme, köbo nã yû-î. ²⁰ Lã gûtê azü nã lâme, a gbö Imenê la Alegezândere. Mê gbötê andjê tchânê *Satãa*, ndêkã pa andjê ka tôâbô angbongbo pö tô Ndjapã-ê.

Wängö pâ kã to pö sã Ndjapã

2 Mê zã wängö tâ dokü nã ndêkã pa nyê yûkü rã tchânê Ndjapã, kã to apö sã tchê, kã di tchêlê ma nyê sã tchê, kã za ayíabã sã tchê bëte azü gbê. ² Nyê tö pö sã tchê bëte agbië la azü gbê ndê andjê wã gbölö tâ kûma ngã kua, ndêkã pa azê sã la ziti su, kã sã gii-î, kã zatê azê gbê sã Ndjapã, lakê lusâtê azê. ³ Rã ndê âwâtê tchôtchô nã, ânyê kã fû tâ Ndjapã Earê kã tcha azê kã lâme. ⁴ Ndjapã nyindê nã pã azü gbê tcha lâ kuzü, lakê wunsê lège pö. ⁵ Bête Ndjapã wã kütü balê, akrã ndê tche nã la ziti su lâ gbâtê Ndjapã la azü, tche wã ndjê balê: Tche dã Jezü *Krísiti* ndê tche wâtê akrã. ⁶ Tche

zâtê yê la kuzü ndêkã yosê azü gbê. Rã ndê Krísiti mbô rã kã lâme ndêkã nyisê nã pã Ndjapã nyindê kã tcha azü gbê lâ kuzü, tche mbô rã gundêsê lö nã ndê tche nyíkrã rã. ⁷ Bête rã kã ndê Ndjapã zã mê ndêkã pa mê mu pö ndê yê, kã watê *badjãngele*†. Mê wã ndjê tâ earê kã nyisê rã sã azü ndê andjê wãbô wâtê ajuifu, ndêkã pa andjê za su andjê sã Krísiti, kã wunsê lège pö. Pö ndê mê tô rã lâme wâtê lège pö, mê môâbo yepa-a.

⁸ Mê nyindê nã pã aköchê to pö sã Ndjapã kusê tchô gbê, lakê kenga könô andjê atê lafô, könô ndê âwã ngbî ânyê kã dãka gbê ††. Äwãbo pã andjê to pö nã sã tchê la mërã-a, âdandjê lakê gama andjê lâ gbâtê andjê-a.

⁹ Ädã andê aëchê, äwãpã andjê yu lâba la köbo nã, lâba ndê a lusê andjê la rã, ndê âwâtê mbãmbã lâba. Äwãbo pã andjê ngbo kûma andjê la angã arã kulê nã-a, kã yuabô arã ndê lôlo yû êtê andjê, kã yuabô *akîdji* yû-î, la alêba ngbã gbölö makatche-ê. ¹⁰ Praâbalê äwãpã andjê nyisê kã fu ndê andjê lâ köbosê kã mbo tchôtchô rã. Rã ndê aëchê ndê andjê zâtê andjê sã Ndjapã wã ndêkã mbo rã kã lâme. ¹¹ Ädã a äsê nyisê rã sã aëchê, äwãpã andjê sã gii-î, kã zatê andjê gbê ndêkã dje earê kã nyisê rã nã. ¹² Mê zãbo köbo sã êchê ndêkã nyisê rã sã aköchê-a, âdandjê ndêkã wa gbölö pâ andjê-a. Äwãpã andjê sã lâ wûtü nã. ¹³ Bête *Adãme* kã ndê Ndjapã mbô tchê dokütchê, ânyê kã mbô Ève la tchêngbã nã. ¹⁴ Ädãbo Adãme kã ndê a bôlo tchê-a, praâbalê êchê kã ndê a bôlo tchê, ânyê tche kôsê ma Ndjapã. ¹⁵ Kãko êchê âtchadje lâ kuzü lâ köbosê kã zi abechê, kütü lâ köbosê kã kpokpo tâ lâkê za su sã Krísiti, lakê nyindê ngã, lakê sã ngbî bëte Ndjapã, lakê mbo rã la köbo nã ndê afû tâ su Ndjapã.

Pö pâ azü tâ kûma Egilîze

3 Pö ndê mê to rã âtã wâtê pö ndê âwã ndêkã pa akrã za su yê pãñê: Ädã ngã akrã ânyindê kã watê akrã tâ kûma Egilîze, dëkê tchôtchô kua kã ndê tche nyîndê nã. ² Kãko âwãbo pã a gbo ngã pö balê ndêkã gbîti tü lâ kûma akrã tâ kûma Egilîze-a, tche wâtê köchê ndê êchê balê, tche zîâbo rã ârô masênã-a, tche tö pö la köbo nã, tche mbô rã la köbo nã, tche wûnsê kã kû ayirã bhândê yê la köbo nã, tche wûnsê kã nyisê rã. ³ Tche zãbo tâ yê gbê ndêkã ndjo pî-a, kã wãbo tâ earê kûü-a, praâbalê tche wã ziti-ê. Tche wãbo tâ earê kã po la azü-a, kã wãbo tâ akrã ndê tche nyîndê makatche tâ gbölösênã-a. ⁴ Äwãpã tche wunsê kã nyisê köbo sã azü lâ bûngrî ndê yê la tâ yê, kã mbo rã ndêkã pa abechê ndê yê dje ma azü, lakê kpe wa andjê. ⁵ Ädã ngã akrã âwun-abô wûnsê kã nyisê köbo sã azü lâ bûngrî ndê yê la tâ yê, tche âwun tchô pâ *Egilîze*

† Nyê dî 2 Tim 1.11. †† Kã yi könô atê lafô: Äwâtê ngã köbo ndêkã to pö sã Ndjapã ndê azü ndê bândi Isarayêle. Nyê dî Eki 9.29; 1 Agbi 8.22.

ndê Ndjapâ tchitchinê atôko? ⁶ Âwâbo pâ akrê tâ kûma Egilîze watê tâfo akrê ndê tche zâ su yê sê Krîsiti-a. Ârê âdêabô dê kâko, tche âbhi gogo yê tâ gbölösânê, ânyê a wadje ngbanga lê kûma yê batê rê ndê a wâ ngbanga lê kûma *Jâbolo* lâme. ⁷ Âwâ ndjê ndêkê pa azü dâ sûwu to tchôtchô pô ndê yê, kâko ânyê, azü toabô angbongbo pô tô tâ yê, ânyê tche teabô tê lê kû ndê *Jâbolo*-ê †.

Pö pâ adiâkere

⁸ Âwâpâ adiâkere wa ndjê tâ azü ndê andjê lûsâtê andjê, pô ma andjê wa kütü balê, andjê zabô tâ andjê zâ gbê ndêkê ndjo pî-î, kê puabô köbo pû ndêkê gbo makatche lê köbosê ngbongbo köbo-ê. ⁹ Adiâkere dâ azü ndê andjê bata alêge apö pâ *kê za su sê Krîsiti* ndê a nyisê nê, la tchôtchô kê ri tchêlê su. ¹⁰ Âwâpâ a wun andjê dokütché, la tchêngbâ nê âdê a âgboabô ngâ pô gbô ndêkê gbîti tü lê kûma andjê, ânyê andjê mboardje kua ndê diâkere. ¹¹ Aêchê ndjê gbê, âwâpâ andjê lusâtê andjê, kê toabô alü tô-ê, kê ziabô rê zî âro masênê-ê, kê mbo rê gbê gundêsê pô ma andjê. ¹² Âwâpâ diâkere watê köché ndê êché balê, âwâpâ tche wunsê kê nyisê köbo sê abechê ndê yê, la azü lê bûngrî ndê yê la tâ yê. ¹³ Bête andjanê ndê andjê mbo kua ndê diâkere lê köbo nê, andjê gbô gbölô tchô, ânyê andjê âwa la su ndê âwâ gii tâ gbölösânê, ndê âkrê pâ su andjê ndê andjê zâ rê sê Jezü *Krîsiti*.

Gbölô pô ndê âwâ lê kûwû nê

¹⁴ Mê mbö mbêti âtê sê mö, bête mê kâ la gû ndêkê e kê wun mö angangaâtê. ¹⁵ Kâko âdê mê âwutuabô wûtu gasa-ê, mô wun-adje sê köbo ndê mo nê la rê lê gbâtê azü ndê Ndjapâ, ndê ânyîndê kê to rê pâkêdê: Egilîze ndê Ndjapâ ndê tche wâ la tchîsûwu. Egilîze nê kâ ndê âza gbôgbô la könô sê lêge pô. ¹⁶ En-en, pô ndê âwâ lê kûwû nê pâ kê zatê andjê gbê sê Ndjapâ, ndê a wûtu la pô ndênê wâ gbölô, ngâ akrê ndêkê kosê nê sêabo-a. Pö nê wâ kâkê:

Krîsiti mâtê yê lê tâ akrê,
Kpîki Yingö tô pô ndê yê pâ tche wâ djîrê ††,
aânje chêko tchê,
 a mu pô ndê yê sê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu,
 angbängbâ azü pâ cho zâ su andjê sê tchê,
 Ndjapâ kênga tchê lê *golowäre* ndê yê.

Angbongbo a-earê kê nyisê rê

4 *Kpîki Yingö* tô rê kraê pâkêdê: Lê adî alö âtê, angâ azü âgboardje tâ köbo su andjê ndê andjê zâ rê sê Krîsiti, kê zadje tâ andjê sê ayingö ndê âbolo azü, lakê nyisê rê ndê âtô bhândê angbongbo atchozô.

² Azü nê lâme tchadje köbo sênê ngbâ azü ndêkê mbo rê ndê andjê wâ ngbî tâ pô ma andjê, ndê andjê wâtê

a-earê yepa. Kê ri tchêlê su andjê wâ batê wên ndê a zâ rê lê wo ânyê âdrô gboo †. ³ Andjê kîtê köbo tâ azü ndêkê pa andjê toabô tâ andjê tô-ê, kê kîtê köbo ndêkê pa andjê ziabô angâ akîzî zî-ê. Dêkê Ndjapâ mbö kîzî lâme ndêkê pa azü ndê Krîsiti ndê andjê wûnsê lêge pô, andjê zi rê lakê za ayîabâ sê Ndjapâ. ⁴ Bête rê gbê ndê Ndjapâ mbô rê wâtê tchôtchô nê, ânyê ngâ rê balê ndêkê pa a kosê nê wâbo-a. Âwâ ndêkê pa akrê zi rê lakê za ayîabâ sê Ndjapâ. ⁵ Bête pô Ndjapâ, lakê to pô sê Ndjapâ djütü angbongbo rê lê arê gbê.

Tchôtchô earê kua ndê Jezü Krîsiti

⁶ Amö nyisê rê lâme gbê sê arêma, kâko mô wadje tâ tchôtchô earê kua ndê Jezü *Krîsiti*. Mô nyiadje sênê pâ tchêlê zê sîsî la apö ndêkê za su sê Krîsiti, la tchôtchô kê nyisê rê ndê mo zâ tchêngbâ nê djîrê lâme. ⁷ Amö dje tchêngbâ zê tâ angbongbo andêma pô ndê âwâ ngbî tâ pô ndêkê za su sê Krîsiti lâme-ê, praâbalê amö zatê zê gbê sê Ndjapâ. ⁸ Angî gbê ndê âmbo rê pâ tchêlê kpoto akrê kra lâme ††, âmbö dâkâ tâ akrê kpîêkpîê rê, praâbalê kê zatê andjê gbê sê Ndjapâ dâka lê arê gbê. Bête kê zatê andjê gbê sê Ndjapâ nê lâme, pô ndê tchîsûwu ndê akrê gbo rê kâ lînê: Tchîsûwu ndê yê ndê tchô angêta, la tchîsûwu ndê yê ndê tchô lâmbô. ⁹ Pö âtê wâtê pô ndê âwâ ndêkê pa akrê za su yê pânê, kê kûsê nê ndêkê pa azü gbê gamba rê la su andjê gbê. ¹⁰ Âdê azê âsê wun yûkü, ndjê âdê azê âsê lakê mbo kûü, bête azê zâ su azê pâ Ndjapâ ndê tche wâ la türü la yê. Tche wâtê earê kê tcha azü gbê, tâ gbogbôsânê tche tchâ azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti.

¹¹ Rê ndê âwâ pâ mo zama tâ pô ndênê, lakê nyisê nê kâ lâme. ¹² Âwâbo pâ ngâ akrê talusê zê tâ pô ndênê ndê mo wâtê beché-êköché-a, praâbalê amö nyisê köbo sê andjê lê köbosê pô ndê zê, kê mbo rê ndê zê, kê nyindê ngâ ndê zê, kê za su zê sê Krîsiti lakê wa la grôgrô su. ¹³ Dokütché ndêkê pa mê nê, amö zatê zê gbê ndêkê di Mbêti Ndjapâ, kê za wängö sê azü, lakê nyisê rê. ¹⁴ Amö taluabô sê rê ndê Yingö ndê Ndjapâ zâ rê sê mö lâme tâlu-î. Tche zâ rê sê mö lê köbosê tchôtchô su yê, ndjê gundêsê pô ndê a-earê ndêma Ndjapâ tô rê pâ zê, ndjê la rê ndê kpûlû *akpôkpô* azü tô könô andjê pâ zê lâme. ¹⁵ Rê ndê âwâ ndêkê pa mo za rê lê su zê kâ lâme. Rê ndê âwâ ndêkê pa mo ruatê su zê lînê kâ lâme. Kâko ânyê azü gbê wun köbo ndê kua ndê zê e atê tchâtchu nê. ¹⁶ La zê gbô pâ zê la tâ zê, ndjê pâ kê nyisê rê ndê zê. Amö ruatê su zê pânê. Mo âmbo tâ kâko ânyê kê tchadje tâ zê la tâ zê lê kuzü, ndjê la andjanê ndê andjê dje mö.

† *Wên ndê a zâ rê lê wo ânyê âdrô gboo lâme: Bhândê ajuifu-a zâ rê lê wo âdro gboo, a pi rê tâ a-earê kê wun azü, la a-earê ngbâa ndê a kû andjê lê kûü ndê ngombe, ndêkê pa tchêngbâ nê watê andjê.* †† *Ânyîndê kê to pô ndê angî batê: Kê da bâle, kê pa adîngâlî, kê kpe la bakelö.*

† *Nyê dî Tit 1.6-9.* †† *Nyê dî Rom 1.4.*

Köbo kê mbo rə tē azü ndê Krísiti

5 Amö gbítiabô tū akrə ndê tche dū gbīti la gbôg-bô-ê, praabalē äwäpä mo za wängö sē tchē batē bha zē. Amö za wängö sē abechē-ëköchē batē arēmā ndê zē, ² kê za rē sē akpôkpô aëchē batē araanyi zē, kê za rē sē abechē-ëchē batē araanyinē zē la grôgrô su.

³ Amö lusē aëchē lē ndavrö, ndê andjē wâtê alège aëchē lē ndavrö. ⁴ Âdə ngā ëchē lē ndavrö äwa la abechē ädəndjē araata nē, andjendjē kâ ndê âzatê andjē gbê ndêkê mbo rē la azü lē büngrî ndê andjē la tē andjē dokütchê, kê gi arə ndê arabha la araanyi andjē mbô rē tē andjē alême sē andjē ëngbânê. Tê lège nē, rə ndê âdaka lē la Ndjapā kâ lāme. ⁵ Âdə andê tchanê ndê tche wâtê lège ëchē lē ndavrö, ndê tche sê la kütü yê, tche zä su yê pä Ndjapā, kê rəatê su yê dalobii lakê di tchêlê ma yê sē Ndjapā, ndjê lakê to pö sê tchê. ⁶ Praabalē tchanê ndê gbô arə tchêbêche âtə ndêpo lakê tcho tē yê, tche tchü nê, ndê gbô tchê ndêpo la türü la yê lāme. ⁷ Arə ndê äwä pä mo zama tē pö ndênê kâ lāme, ânyê a gboabô ngā pö gbô balē ndêkê gbīti tū aëchē lē ndavrö la rē-ê. ⁸ Âdə ngā akrə âbatabô azü lē büngrî ndê yê bâta, tē gbogbôsênê azü ndê andjē sê lē nda ndê yê, dëkê tche gbôtê köbo su yê ndê tche zâ rē sē Krísiti nê, ngbongbo rə ndê yê lāme, rō andê akrə ndê tche zâbô su yê zâ sē Krísiti damba-ê.

⁹ Âdə mo ânyindê kê mbo rə ngā ëchē lē mbëtî ndê aëchē lē ndavrö, äwäpä tche wa la ngü ndola tē azü vötaâ ânyê. Ndjê äwäpä tche watê ëchê ngbâ köchê kütü balē. ¹⁰ Äwäpä azü wunsê yê la atchôtchô kua ndê tche mbô rē: Tche dë akrə ndê tchê bata abechê, kê wunsê kê kə ayirə bhândê yê, kê djutu da azü ndê Ndjapā †, kê za könô sē azü ndê andjē sê lē nyonyo. Tche dë akrə ndê tche mbo tchôtchô rə balē balē gbê.

¹¹ Âdə andê aëchē lē ndavrö ndê gbô andjē ndêpo tē abechê-ëchê, amö mboabô rə andjē mbô lē mbëtî-ê, bête ädə gə su andjê âalafô tē andjê me nê, andjê gboadje tē köbo Krísiti ndêkê kâ to aköchê. ¹² Kê mbo tē rə kâko lāme wä ngbanga pä andjê, bête andjê gbôtê köbo dokü pö ma andjê ndê andjê zâ rē alême nê. ¹³ Pä arə lāme gbê, andjê mbôâbo kua-a, ânyê kua ndê andjê wä kütü ndêkê nê kulê manda azü. Âdêâbô kütü tē pö ndênê ndê andjê mbôâbo kua mbô lāme kâ me-a, praabalē andjê dī apö tē gbölösênê, kə vüâbo sê apö-a, kê yitê andjê lē arə ndê äwün-âbô andjê wün-î. ¹⁴ Mē nyindê nê pä abechê-ëchê lē ndavrö kâ to aköchê, kê zi abechê, kê nyisê köbo sê azü nda ndê andjê. Kâko andjê gboabô tē köbo sê earê kê kosê azê, ndêkê di angbongbo apö tē azê tee-a. ¹⁵ Bête angā aëchê lē ndavrö gbôtê tchôtchô köbo nê, ânyê kê zâ tchêngbâ Satäa. ¹⁶ Âdə ngā ëchê ndê tche zâ su yê sê

Krísiti, äwa la angā aëchê lē ndavrö pä mawo ndê yê, äwäpä tche mbo rē la andjê, äwäbo pä Egilîze mbo rē la andjê-a. Kâko Egilîze nê mbo rē kütü la andjanê ndê andjê wâtê alège aëchê lē ndavrö.

¹⁷ Akpôkpô azü ndê andjê nyisê köbo sê azü lē Egilîze la köbo nê, äwäpä a lusê andjê, sūsunê bichuü ††, tē gbogbôsênê, andjanê ndê andjê wun yükü la kua ndêkê mu pö lakê nyisê rə. ¹⁸ Bête Mbëtî Ndjapā tō rē päkêdê: «Bâgala ndê tche sê lakê mbo kua ndêkê dada andjê blê, äwäbo pä a gə ma yê-a», ndjê «äwäpä a kə makətche-kua ndê earê kua sê tchê ‡.» ¹⁹ Amö gambabô pö ndê ngā akrə yî rē lē kuma ngā kpôkpô akrə ndê Egilîze gamba-ê, praabalē ädə azü bichuü ädəndjê vötaâ ndê andjê wün rə nê, andjê âto pö ndênê ânyê mo gamba rē. ²⁰ Andjanê ndê andjê mbo ngbongbo rə, amö hro la andjê tchâtchu azü gbê, kâko ânyê wawa mbo adî nê.

²¹ Mē yükü nê sê mö la gbôgbô tchâtchu Ndjapā, ndjê tchâtchu Jezü Krísiti la aânje ndê Ndjapā dī andjê, amö mbo rə gundêsê kê zama lāme, kê saobô sê dändê ngā akrə balê-ê, kê nyiabô nyindê ngā akrə âro ngânê-ê. ²² Amö toabô könô zê tō gâgasa lē kuma ngā akrə-ê, kê yiabô tē zê yî lē angbongbo rə ndê ngā akrə-ê, praabalē momö la tē zê, amö bata su zê tē grôgrô nê.

²³ Amö gbotê kê ndjo kütü ngü-î, amö ndjo vên-en kpîëkpîë rə, bête tchêlê zê ndê äka tchê mö lāme, la atêkömbô ndê ämbo tchê mö lāme.

²⁴ Angā azü kâ tē ndê ngbongbo rə ndê andjê wütu kraâ dokütchê ndêkê pa a wa ngbanga lē kuma andjê dëngbânê, praabalē andê angânê, ngbongbo rə ndê andjê wütu dëngbâ kê wa ngbanga lē kuma andjê.

²⁵ Kâko ndjê, atchôtchô kua ndê azü mbo rē, wütu kraâ lē la azü, ânyê anê ndê a wün-âbô sênê wün gasa-ê, wäbo po lē küwü nê-a.

6 Azü gbê ndê andjê wâtê angbâa, äwäpä andjê lusê a-earê andjê, gundêsê nê ndê andjê kûsê nê ndêkê pa a kpe wa andjê. Kâko ânyê a droabô rə Ndjapā drô-ê, kê droabô ndjê kê nyisê rə ndê ârâ drô-ê. ² Angbâa ndê a-earê andjê wâtê azü ndê Krísiti, andjê wâtê arēmâ ndê andjê lē Krísiti. Âdêâbo anê lāme kâ ndê âkitê köbo tē andjê ndêkê lusê a-earê andjê nê-a, praabalē äwäpä angbâa nê ka mbô kua ndê a-earê andjê nê âro anê dokütchê, bête a-earê andjê nê, ndê andjê gbo rə ngbâ kua ndê angbâa lāme, andjê wâ nê tē azü ndê Krísiti, kê wâtê arēmâ ndê andjê, ânyê Ndjapā nyindê andjê tē gbölösênê.

Ngbongbo kê nyisê rə la lège kê gbo rə

Rə ndê äwä pä mo nyisê nê, kê zama tē pö ndênê kâ âtə: ³ Âdə ngā akrə ânyisê ngā pö ngbî, ânyê kê zâbô

†† A lusê andjê sūsunê bichuü: Pö lāme nyî ndjê ndêkê to rē pä, a kə makətche ngbâ kua ndê andjê sê andjê sūsunê bichuü. ‡ Nyê dī Det 25.4; 1 Kor 9.9; Mat 10.10; Luk 10.7.

† Kê djutu da azü ndê Ndjapā: Nyê dī Luk 7.44.

tê yê zâ tê alêge apö ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krísiti-î, lakê nysisê rə ndê áwâbô wâ gundêssê apö ndêkê zatê andjê sê Ndjapâ-ê, ⁴ dèkè tche bhî gogo yê lâ wünwün nê. Tche wün-âbo sê rə balê-a, tche kâ la tãkômbô ndêkê gama yê la azü, ndjê lakê po tê pö ndê ada apö. Arê lâme kâ ndê ânə la gbölö su, kê po lâ gbâtê azü, kê dro tchô, kê to angbongbo apö tê azü, ⁵ kê gama lâ gbâtê azü ndê ákâbô kâ-ê. Kê wunsê rə ndê andjê wâtê ngôlê-ngölê nê. Lêge pö wâbo lâ andjê-a, bête andjê wúntí pá kê zatê andjê gbê sê Ndjapâ wâtê köbo ndêkê gbo arê.

⁶ En-en! Kê zatê andjê gbê sê Ndjapâ wâtê köbo ndêkê gbo arê tê gbölösênə, lâ köbosê nê ndê akrê zâ su yê kütü pá rə ndê tche wâ la rê. ⁷ Bête azê nêâbo la ngâ rə balê atê bêche âtə-a, kâko ndjê, azê wâbo ndêkê gu la ngâ rə balê-a. ⁸ Kâko âdê azê âwa la kizî la lâba, äwäpä su azê wa kütü pânə. ⁹ Andê andjanê ndê andjê nyîndê kê gbo rə tê gbölösênə lâme, andjê tē la kû ndê arê ndê âbolo azü, la angbängbä angbongbo agü ndêkê gbo rə, ndê ândî azü, ânyê kê e la andjê pu kuzü. ¹⁰ Bête chëchë angbongbo arê balê balê gbê dē kê nyindê makətche. Angâ azü gbôtê köbo, kê ê tûrú tê su andjê ndê andjê zâ rê sê Krísiti tê pö ndê kê nyindê makətche. Andjê zâ nyonyo tê su andjê la tê andjê lâ köbosê tchêlê kûma andjê ndê ádjîngîli.

Pôlo zä wängö sê Timotë

¹¹ Âdê andê zə nê, akrê ndê Ndjapâ, amö kpe tê arê lâme gbê. Amö pu köbo djîrê rə, kê zatê zê gbê sê Ndjapâ, kê za su zê sê Krísiti, kê nyindê ngâ, kê mbo rə nyima-ê. ¹² Amö mbo tchôtchô kûü lâ köbosê kê za su sê Krísiti. Amö za tchîsûwu ndê logbê logbê ndê a ê mö ndêkê gbo rê lâme, ndê mo gâmba pö ndêkê za su zê sê Krísiti kraâ alême lâ la angbängbä azü ndê andjê sê sênə. ¹³ Mē zâma sê mö tchâtchu Ndjapâ ndê tche za

tchîsûwu sê arê gbê, ndjê tchâtchu Jezü Krísiti ndê tche tô tchôtchô pö tchâtchu Pônse Pilâte, tê pö ndê su yê ndê tche zâ rê sê Ndjapâ. ¹⁴ Amö bata ndië ndê Ndjapâ, áwâbo pá ngâ ngbongbo rə balê wa lâ zê-a, áwâbo pá a gbo ngâ pö ndêkê gbîti tü balê lâ kûma zê-a. Amö mbo tâ kâko ndjoa êtê kê ka ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krísiti. ¹⁵ Tche ákangbâ yê tê lo nê ndê Ndjapâ nyîkrê rê. Ndjapâ ndê a to tchôtchô pö ndê yê, tche wâ gbokôngô, ânyê kê wâ pá arê gbê. Tche wâtê Gbië ndê agbië gbê, Gbölö Gbië ndê agbölö gbië gbê. ¹⁶ Tchetchê balê kâ ndê áwâbô wâ ndêkê tchu-î, ndê tche sê lâ ngbänga, ndê ngâ akrê ndêkê ndo la sênə sêâbo-a. Ngâ akrê balê ndê tche wün Ndjapâ sêâbo-a, ânyê ngâ akrê balê ndê tche kûsê kê wun tchê sêâbo-a. Kê lusêtê la gbôgbô wâtê andê ye nê tê logbê logbê! *Amin.*

¹⁷ Andê a-earê kê gbo arê tchêbêche âtə, amö zama sê andjê pá andjê bhiabô gogo andjê bhî, kê zabô su andjê zâ pá kê gbo rə ndê tchêbêche, ndê áchiabô chí lâme-ê. Praâbalê äwäpä andjê za su andjê pá Ndjapâ, tchetchê ndê tche kú arê gbê sê azê tê gbölösênə, ndêkê pa su azê wa la mômô lâ köbosê nê. ¹⁸ Amö to rê sê andjê ndêkê pa andjê mbo dâkâ, kê mbo atchôtchô kua tê gbölösênə, kê kú rə la su andjê balê, kê krú tchêlê rə ndê andjê la angâ andjê. ¹⁹ Kâko andjê paladje arê ndê andjê la tê andjê bhâlê tchôtchô gro ndê áwâtê gbôgbô nê, bête tchêlâmbo. Kâko ânyê andjê gbo lêge tchîsûwu.

²⁰ Timotë, amö bata rə ndê Ndjapâ gbôtê êtchânê zê lâme. Amö kpe tê awünwün apö ndê áwa ngbî tê pö ndêkê za su sê Krísiti lâme. Amö kpe ndjê tê apö kê gama pá angbongbo kê wunsê rə. ²¹ Angâ azü gâmba apö nê lâme, ânyê kê gbôtê köbo su andjê ndê andjê zâ rê sê Krísiti lâme.

Äfü pá Ndjapâ mbo tchôtchô su tê nyê.

2 TIMOTË

Ndöndö pö pâ Bichuû mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Timotë

Mbëti âtə wätə Bichuû mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Timotë. Sənə ndê tche sê alême lê nda kanga bhâ Rômo kâ ndê tche mbô mbëti âtə. Angbängbä angâ yê gbê kpê kâ gbôtə yê.

Pôlo wûn rê pâ andê anyë nê kâ nê, kütû kuzû kâ ndê anyë krê bête rê. Bête rê kâ ndê tche nyîndê kâ mbo mbëti âtə sê Timotë ndêkê za wängö sê tchê. Pôlo nyî ndjê ndêkê kâ wun tchê, bête Pôlo wûn Timotë batê bechê ndê yê. Mbëti âtə wätə adî mbëti ndê Pôlo mbô rê lê ambëti ndê yê gbê.

Tche tö rê sê tchê lê mbëti nê pâ tche krê la gbôgbô pâ su yê ndê tche zâ rê sê Krîsiti batê anyê ndê Pôlo. Tche tö ndjê rê sê tchê ndêkê bata apö ndê Jezû lakê mu Tchôtchô Pö ndê yê, âdändjê rê ndê azû mbô ngbongbo rə tê yê. Tche tö rê sê tchê ndêkê pa la yê gbo tê arə ndê âwâbô wâ gundêsê Tchôtchô Pö-ê.

Pôlo kâ tô ndjê rê pâ anyenyê la tê anyê, anyê mbô kua ndê Krîsiti la gbôgbô tê anyê nê gbê, ânyê anyê ndô têkê wutu nê êtê Gbölö Gbië Jezû. Tche tö rê pâ, äwäpä akrə ndê Krîsiti balê balê gbê mbo rê batê tchê.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü: (1.1-2)

Pôlo zä wängö sê Timotë: (1.3-18)

Köbo ndêkê watê tchôtchô earê kua ndê Krîsiti: (2.1-26)

Kê sə ndê azü lê adî alö: (3.1-9)

Kê krê la gbôgbô lâkê za su sê Krîsiti: (3.10—4.1-8)

Kê di tchêlê ma la adî kê po ndê azü: (4.9-22)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Pôlo, më dâ *badjängele* ndê Jezû *Krîsiti*, lê köbosê nê ndê Ndjapâ nyîndê nê, ndjê gundêsê bâlâ ndê tchîsûwu ndê Ndjapâ zâ rê tê azü, ndê âwâ lê Jezû Krîsiti.

² Më mbô mbëti âtə sê mö Timotë †, bechê ndê më ndê më nyîndê zê tê gbölösênê. Äfü pâ Ndjapâ Bha la Gbölö Gbië ndê azê Jezû Krîsiti mbo tchôtchô su tê zê, kê wun nyonyo zê, kê za ziti su sê mö.

Pôlo zä ayîabâ sê Ndjapâ

³ Më zä ayîabâ tê gbölösênê sê Ndjapâ, ndê më zâ tchêngbâ araâta më †† lakê mbo kua sê tchê, la tchôtchô kê ri tchêlê su. Më kâ lakê za kûma më dalo-bîi tê pö ndê zê logbê ndê më to pö sê Ndjapâ. ⁴ Ngûla zê ndê âtû lâme, sênə tē lê më ânyê më wâ la gbölö gə ndêkê kâ wun mö, ânyê kê wa la mômô tê gbölösênê. ⁵ Më bāta pö ndê lēge kê za su zê ndê mo zâ rê sê Krîsiti lâme. Kê za su nê lâme tö dokütchê tê âta zê tê êchê ndê tche dê Löyise, ndjê la anyî zê ãnise. Më wünsê nê tê lēge nê pâ, *kê za su sê Krîsiti* lâme, mo kâ

† Nyê dî Abdj 16.1. †† Nyê dî Flp 3.4-5.

ndjê la rê. ⁶ Bête rê kâ ndê më kâ tô rê sê mö päkêdê: Arə ndê Yingö ndê âwâ lê zä, ndê mo gbô rê tchânê Ndjapâ tê lo nê ndê më tô könô më lê kûma zê lâme, äwäpä mo mbo rê äjo-ê. ⁷ Bête ädâbo Yingö ndê wawa kâ ndê Ndjapâ zâ rê sê azê-a, praâbalê Yingö nê lâme wätê Yingö ndê gbôgbô, kê wätê Yingö ndêkê nyindê ngâ, la Yingö ndêkê kitê gə tê akrə.

⁸ Äwâbo pâ mo mbo ganô ndêkê to pö pâ Gbölö Gbië ndê azê-a. Äwâbo pâ mo mbo ganô më, earê kanga ndê yê-a. Praâbalê amö gamba rê ndêkê wun yûkü la më, bête *Tchôtchô Pö*, lakê za su zê pâ gbôgbô ndê Ndjapâ. ⁹ Tchetchê kâ ndê âtchâ azê, kê ê azê kê kû azê ngbî bête tchê lâme. Kê e tchô nê lâme wâbo lê köbosê kua ndê azê-a, praâbalê äwâ lê köbosê rə ndê tche nyîkrə rê, la tchôtchô su yê. A zä tchôtchô su nê lâme sê azê, lê köbosê kê wa balê la Jezû Krîsiti, dokütchê ndêkê pa a mbo arə gbê. ¹⁰ Angaâtə, tchôtchô su nê nyisê tê yê lê köbosê kê nê ndê Jezû Krîsiti, Earê kê tcha azê. Tchetchê kâ ndê ândî kuzû, ânyê kê mbô rê pâ azü wa la tchîsûwu, kê tchuabô tchû-î. Tchê mbô arə lâme lê köbosê Tchôtchô Pö.

¹¹ Bête rê kâ ndê Ndjapâ zâ më ndêkê pa më mu pö ndê yê, kê watê *badjängele* ‡, kê nyisê rə. ¹² Bête rê kâ

ndê mē rûâtê su mē lâ arə yûkû. Praâbalē ganô mbôâbo mē-a, bête mē wünsê akrə ndê mē zâ su mē sê tchê. Mē wünsê nê tê lège nê pã tche kã la kûmändēmã ndâkê bata rə ndê tche gbôtâ êtchânê mē zoo êtê lo nê lâme.

¹³ Amö mbo rə âkutê yê la alège apö ndê Ndjapã ndê mo djê rê lâ ma mē, lâkê za su sê Krîsiti, lakê nyindê ngâ ndê âwâ lâ Jezü Krîsiti. ¹⁴ Tchôtchô rə nê lâme, amö bata rê lâ köbosê *Kpâki Yingö* ndê âwâ lâ azê.

¹⁵ Mo wünsê nê nê pã azü lâ agö ndê Azi gbê gbôtê mē nê; akrə batê Fijêla la Hêrêmöjêne kã ndjê lâ gbâtê andjê. ¹⁶ Äfü pã Gbölö Gbië wun nyonyo azü lâ bûngrî ndê Önêsîföre, bête tche zã tchê gbôgbô tê su mē, ndê mē sê lâ nda kânga lâme, ganô mē mbôâbo tchê-a. ¹⁷ Praâbalê ndê tche âsê wûtu bhâ *Rômo*, kê pû mē la gbôgbô gbê zoo ânyê kê gbô mē. ¹⁸ Äfü pã Gbölö Gbië Jezü za rê sê tchê ndêkê gbo dâkâ ndê Gbölö Gbië Ndjapã tê lo nê lâme. Atchôtchô arə gbê ndê tche mbô rê tê mē bhâ Êfêze lâme, mo wünsê nê ârô adî azü gbê.

Djîrê turûgu ndê Jezü Krîsiti

2 Andê zə nê, bechê ndê mē, amö kpokpo tê zê lâ köbosê tchôtchô su ndê âwâ lâ Jezü *Krîsiti*. ² Rə ndê mo djê rê alême lâ ma mē tchâtchu angbängbã azü, äwäpã mo gbotâ êtchânê adjîrê azü, ndê andjê la tê andjê kûsê kê nyisê nê sê angâ azü. ³ Amö wun ndjê andê zə nê yûkû nê batê djîrê turûgu ndê Jezü Krîsiti. ⁴ Âdê ngâ akrə âli lâ turûgu, ânyê kê nyîndê kê mbo rə ndê afü tê gbölö akrə ndê yê, tchê zabô su yê pã akua ndê ambämbã azü tee-a. ⁵ Kãko ndjê, lâ angî ndê âmbo rê pã tchêlê kpoto akrə kra lâme, âdê akrə ndê tche pã adîngaalî gundêsê andië nê, tche âgbo rə ngbânê †. ⁶ Earê kê djo kîndî ndê tche wûn yûkû lakê djo kîndî, tchetchê kã ndê âgbo andjî rəgü kîndî nê dokütchê. ⁷ Amö dje tchêlê pö ndê mē to rê âtə. Gbölö Gbië âmbo rê me pã mo dje tchêlê adî nê gbê. ⁸ Äwäpã sê pö ndê Jezü Krîsiti te lâ zê, ndê tche jô lâ gbâtê akuzü, ndê a zî tchê pã mawo ndê *Davîdi*, gundêsê *Tchôtchô Pö* ndê mē mu rê. ⁹ Tê pö ndê Tchôtchô Pö nê lâme kã ndê mē wûn yûkû zoo ânyê a yî mē atêlê nda kânga batê ngbongbo akrə. Praâbalê âdêâbo pö Ndjapã nê kã ndê a yî rê lâ nda kânga-a. ¹⁰ Bête rê kã ndê mē rûâtê su mē lâ arə gbê, bête azü ndê Ndjapã dî andjê ndêkê pa andjê tcha ndjê lâ kuzü. Kê tcha lâ kuzü nê lâme wã lâ Jezü Krîsiti lakê lusêtê ndê logbê logbê. ¹¹ Pö ndê mē to rê âtə wã ndêkê pa akrə za su yê pânê, pö nê wã kâkê:

«Âdê azê âtchu la tchê,
azê wadje la türû la la tchê.

¹² Âdê azê âwun yûkû la tchê,
azê mboadje kûmändēmã la tchê.

‡ Nyê dî 1 Tim 2.7. † Nyê dî 1 Kor 9.24-27.

Âdê azê âvusê yê,
tchetchê ndjê gbê tchê vuadje sê azê.

¹³ Âdê azê âmboabô rə mbô gundêsê pö ma yê,
tchetchê ndê ye nê tche mbô rə gundêsê pö ma yê,
bête tche wãbo ndêkê vusê pö ma yê la tê yê-a ††.»

Tchôtchô earê kua

¹⁴ Apö lâme gbê, äwäpã mo ka tô tchêndê nê, kê to rê sê andjê tchâtchu Ndjapã ndêkê pa andjê gbotê kê po tê pö ndê ada pö-ê. Ngâ rə balê wãbo lâkê po nê lâme-a, praâbalê ändî andjanê ndê andjê dje rê.

¹⁵ Amö mbo gbôgbô gbê ndêkê matê zê tchâtchu Ndjapã batê ngâ akrə ndê tchêngbã kua ndê yê wã tâ, earê kua ndê ganô mbôâbo tchê mbô-ê, ndê tche nyisê lège pö lâ köbo nê. ¹⁶ Amö kpe tê awünwün apö ndê âwâ ngbî tãkê zatê andjê gbê sê Ndjapã lâme. Bête azü ndê andjê zâtê andjê lakê dî awünwün apö nê lâme, andjê eadje atê tchâtchu nê kütü lâ köbosê kê wa ngbî tê pö ndêkê zatê andjê gbê sê Ndjapã lâme. ¹⁷ Kê to pö ndê andjê wã batê ngbongbo ku ndê âzã kütê akrə gbê. Imenê la Filête kã lâ gbâtê andjê.

¹⁸ Andjê chêe tê lège pö nê, kê tô rê pã akuzü jô lâ kuzü alême nê. Kãko andjê mbô rê pã angbängbã azü te lâ su andjê ndê andjê zã rê sê Krîsiti lâme. ¹⁹ Praâbalê gbôgbô da nda ndê Ndjapã nyîkrə rê, gbô rê kã tâ, pö ndê a pî rê pã da nda lâme wã päkêdê: «Gbölö Gbië wünsê azü ndê yê †», ânyê: «Akrə ndê tche tô rê la ma yê pã anyê wâtê akrə ndê Gbölö Gbië, äwäpã tche e ngrî tê ngbongbo rə.»

²⁰ Lâ ngâ gbölö nda, a gbôâbo kütü arə ndê a mbô rê la lôlo-a, âdêndjê arə ndê a mbo rê la wên ndê a mbo rê la makêche lâme-a. A gbö ndjê arə ndê a mbô rê la ayö, ndjê la anê ndê a mbô rê la tô. A bâta angânê bête kpülü, ânyê angânê wã ndêkê pa a mbo kua la rê logbê. ²¹ Akrə ndê tche gbôtê köbo angbongbo rə ndê mē nyisê nê âtə, tchê wadje batê arə ndê a bâta rê bête kpülü lâme, tchê wadje ngbî bête Ndjapã, ndê gbölö akrə ndê yê mbo kua la tchê, ânyê tche wa ndêkê mbo tchôtchô kua gbê.

²² Amö kpe tê gü arə ndê âmbo abechê-êkôchê la abechê-êchê lâme. Pu köbo ndêkê mbo djîrê rə, kê za su zê sê Krîsiti, kê nyindê ngâ, kê sê la zitî su la azü ndê nyê e rə Gbölö Gbië la andjê, la grôgrô su.

²³ Praâbalê awünwün apö ndê âwâtê angbîlê nê lâme, amö kosê nê-ê. Bête mo wünsê nê nê pã apö kãko mbô rê pã azü po la angâ andjê. ²⁴ Dêkê earê kua ndê Gbölö Gbië wãbo ndêkê po-a. Praâbalê äwäpã azü gbê nyindê yê, tche wünsê kê nyisê rə sê azü, kê rëatê su yê lâ angbongbo apö ndê azü. ²⁵ Äwäpã tche nyisê rə nyima sê azü ndê andjê kôsê apö ndê yê: Ambêteko, Ndjapã âmboadje rê ndêkê pa andjê gbotê bændî kê

†† Nyê dî Rom 6.8; Mat 10.33; Luk 12.9; Nomb 23.19. ‡ Nyê dî Nomb 16.5.

mbo rə ndê andjê, ânyê kê wunsê lêge pö. ²⁶ Kăko kũma andjê ka lanë, ânyê andjê wutu lâ gbânda ndê *Jâbolo* ndê âkũ andjê la ngbâa lâme, ânyê andjê mbö rə ndê su yê nyîndê nê lâme.

Adî alö pâ cho âtə

3 Äwäpä mo wunsê pö âtə djîrê: Alö agbôgbö arə âwutuadje lâ adî alö pâ cho âtə. ² Bête azü wadje tê a-earê kpîttî, azü ndê andjê wa la gɥ makətche, azü ndê andjê nyisê tê andjê, azü ndê andjê bhi gogo andjê, a-earê kê dro tchô, azü ndê andjê kosê araanyi la arabha andjê, azü ndê andjê wûn-âbo wûnsê kê za ayîabâ-ê, azü ndê andjê mbôâbo wa arə ndê âwâ ngbî bête Ndjapâ mbô-ê. ³ Azü ndê andjê nyîâbo nyîndê angâ andjê-ê, azü ndê andjê wun-abô nyonyo angâ andjê wûn-ê, azü ndê andjê di angbongbo apö tê angâ andjê, azü ndê andjê wûn-âbo sâkâ bata tê andjê bâta-ê, azü ndê andjê mbo azü la yûkü, azü ndê andjê kosê tchôtchô rə. ⁴ Azü ndê andjê yosê angâ andjê, a-earê mêrâ, a-earê kê bhi gogo tê gbölösênä, azü ndê arə tchêbêche âtə tcho tê andjê âro Ndjapâ. ⁵ Andjê mboadje tê andjê batê azü ndê andjê zâtê andjê gbê sê Ndjapâ, praâbalë andjê vuadje sê gbôgbö ndênä. Amö sê tê andjê ngrî. ⁶ Bête angânë lâ gbâtê andjê li lâ anda ânyê kê bôlo aëchê ndê andjê wâ gbigbi ndêkê tê lâ gbânda ndê andjê. Aëchê nê lâme mbö angbongbo rə tê gbölösênä, kê wâ la gɥ arə balë balë gbê tê su andjê. ⁷ Aëchê nê lâme pu köbo logbê ndêkê manda rə, praâbalë kê gbôâbo köbo ndêkê wunsê lêge pö-a. ⁸ Ädê ndjê kăko tê Jânêse la Jämbrêse † ndê andjê dâcho la *Möyîze*, kăko azü lâme dâ ndjê cho la lêge pö, andjê wâtê azü ndêkê wunsê rə ndê andjê ndî, kê za su andjê sê Krîsiti kpôkpoabô tê yê-a. ⁹ Praâbalë andjê eabô atê tchâtchu nê tee-a, bête azü gbê wun-adje sê ngbîlê ndê andjê batê andê andjanë bichuû lâme.

Adî wängö

¹⁰ Praâbalë andê zə nê, mö zâ tchêngbâ mē lâ ara kâkê nê: Kê nyîsê rə ndê mē, kê sə ndê mē, arə ndê mē nyîndê kê mbo rə lâ kua ndê mē, kê za su mē sê Krîsiti, kê ruatê su mē, kê nyîndê ngâ ndê mē, kê ruatê su mē lâ arə gbôgbö. ¹¹ Arə gbôgbö la arə yûkü gbö mē bhâ Äntiyôche, bhâ Îkônîwûme, bhâ Lîsetere ††, mē gbö arə gbôgbö gbê. Praâbalë Gbölö Gbië jî mē lâ arə lâme gbê. ¹² Tê lêge nê, azü gbê ndê andjê nyîndê kê zâtê andjê gbê sê Ndjapâ ânyê kê nyîndê kê wa balë la Jezü *Krîsiti*, a âmboadje andjê la yûkü. ¹³ Andê angbongbo azü la andjanë ndê andjê bôlo angâ andjê, andjê eadje la ngbongbo rə ndê andjê atê tchâtchu nê. Andjê boloadje azü ânyê kê bolo ndjê tê andjê.

† *Jânêse la Jämbrêse wâ alême tê arə ndê azü ndê Isarayêle kɥ rə sê a-earê yêwä ndê azü gö ndê Ejîpiti ndê âwâ lâ mbêti ndê Eki 7.11,22.* †† *Nyê dî Abdj 13—14; Aps 34.20.*

¹⁴ Praâbalë andê zə nê, äwäpä rə ndê mo manda rə ânyê kê gâmba rə pä, äwätê lêge nê lâme, amö za rə kperê: Mo wûnsê akrə ndê tche nyîsê nê sê mö nê.

¹⁵ Mo wûnsê Mbêti Ndjapâ ndê gbö mö ndêpo tê bechê. Mbêti nê lâme wâ la gbôgbö ndêkê za kũma zê lanë. Kũma ndê âwa lanë lâme kê ndê âza köbo sê mö ndêkê tcha lâ kuzü lâ köbosê kê za su zê ndê âwâ lâ Jezü *Krîsiti*. ¹⁶ Apö gbê lâ Mbêti Ndjapâ tö lâ ma Ndjapâ. Pö nê dâka ndêkê nyisê rə, ndêkê nyisê ngbongbo rə ndê akrə sê tchê, ndêkê ka la akrə pâ tchôtchô köbo, ndêkê nyisê köbo ndêkê mbo djîrê rə tê akrə, ¹⁷ ânyê akrə ndê Ndjapâ daka gbê, ndêkê gbo arə ndêkê mbo rə la tchôtchô kua.

4 Mē yûkü nê sê mö tchâtchu Ndjapâ ndjê tchâtchu Jezü *Krîsiti* ndê tchê kadje ndêkê wa ngbanga ndê azü ndê andjê wâ la türû la andjê la andjanë ndê andjê tchû. Tche âwa ngbanga nê tê lo kê ka ndê yê, la lo kê mbo kũmändemä ndê yê. ² Äwäpä mo mu pö Ndjapâ, kê chi pânë lâ tchôtchô lö ndjê lâ ngbongbo lö. Amö gbîti tü azü, kê hro la andjê, kê za wängö sê andjê, lakê ruatê su zê logbê, la su ndêkê nyisê rə. ³ Bête ngâ lö wutuadje ndê angâ azü kê nyi bata ndêkê dje lêge pö ndê a nyisê nê tee-a. Praâbalë andjê âmbo kütü rə ndê gɥ su andjê la tê andjê nyîndê nê. Kpûlû a-earê kê nyisê rə takpadje ndê andjê, ânyê kê nyisê rə sê andjê, ndê andjê wâ la gɥ ndêkê dje rə lâme. ⁴ Andjê beadje tü andjê ndêkê dje lêge pö, ânyê kê dekadje tü andjê ndêkê dje andêma pö. ⁵ Praâbalë andê zə nê, äwäpä lâ arə gbê mo mbo rə âroabô masênä rô-ê, amö ruatê su zê lâ arə yûkü, kê mbo kua ndêkê mu Tchôtchô Pö, kê mbo kua ndê zê ndê Ndjapâ zâ rə sê mö.

⁶ Andê me nê, a zâ mē la ngela nê, ânyê lo nê tê tê nê ndêkê pa mē ro etê. ⁷ Mē mbö tchôtchô kũü nê, kê kpê la rô nê âkâ nê, mē bâta su mē ndê mē zâ rə sê Krîsiti lâme nê. ⁸ Angaâtə, a bâta *kurône* sê mē ngbâ djîrê kua ndê mē nê, ndê Gbölö Gbië zadje rə sê mē tê lo kê ka ndê yê. Tê lo nê lâme, tchetchê ndê tche wâtê djîrê earê kê wa ngbanga, tchetchê kê ndê âzadje kurône nê sê mē, âdêâbô kütü mē balë-a, praâbalë tche âkɥ ndjê rə sê azü gbê ndê andjê nyîndê lo kê ka ndê yê.

Adî apö ndêkê gbîti tü

⁹ Äwäpä mo pu köbo la gbôgbö gbê ndêkê gbo mē gasa-ê. ¹⁰ Bête Dêmâse gbôtê mē nê bête gɥ arə tchêbêche ndê tchô angêta. Tche rô nê atê Tësälönike, Keresän rô atê Gälâte, ânyê Tîte rô atê Dalemasi.

¹¹ Kütü Lûke kê ndê âsê ndrotê mē. Amö za Mâreke kê nê la tchê potê zê, bête tche dâka ndêkê za kônö sê mē lâ kua ndê Ndjapâ. ¹² Mē wän Tichîke ‡ atê Êfêze.

¹³ Ädê mo âsê nê, kê za gbölö lîba zi ndê mē gbôtâ bhâ Trôwâse †† bhândê Kärêpöse lâme, kê nê ndjê la

‡ *Tichîke: Nyê dî Abdj 20.4; Efe 6.21-22; Kol 4.7-8.*

ambëtî, tâ gbogbôsânë akpoto agia ndê a mbo mbëtî pânë lâme.

¹⁴ Alegezândere earê ndao lâme mbö ngbongbo ra tâ mê alême tâ gbölösânë. Gbölö Gbië giadje ndjê rê sã tchê gundêsê akua ndê yê †. ¹⁵ Momö ndjê, la zã gbö tâ yê-ê, bëte tche dächö alême tâ gbölösânë la apö ndê azê.

¹⁶ Tê dokü në ndê më kôsê pö tâ mê tchâtchu a-earê kê wa ngbanga, ngâ akrë balë sêâbo ndrotê mê-a, azü gbê gbôtê mê-ê. Äwäpä Ndjapä mboabô ngâ rë mbö tâ andjê tâ pö ndânë-ê. ¹⁷ Gbölö Gbië la tâ yê kã ndê âsê ndrotê mê, tche zã gbôgbô sã mê ânyë mê mü pö ndê yê tâ gbölösânë, ânyë azü gbê ndê andjê wâbô wâtê ajuifu djê rê. Tchâme Gbölö Gbië jî mê lâ ma bã-

† Trôwâse: Nyë dĭ Abdj 20.6;

† Nyë dĭ Aps 62.13; Apv 24.12; Rom 2.6.

malä-ê. ¹⁸ Gbölö Gbië jiadje mê lâ angbongbo arë gbê, kê tchadje mê bëte *Gbölö gö-gbië* ndê yê ndê âwâ bhâ lafô. Voga wâtê andê ye në tâ logbê logbê! *Amin*.

Adĭ kê po ndê azü

¹⁹ Amö po ndê Prisiye la Äkilâse sã mê, ndjê la azü lâ bûngrĭ ndê Önesiföre ††, ²⁰ Gbô Êrâsete kã po bhâ Körênte, më gbôtê Tröfime lâ tâkömbô bhâ Milë.

²¹ Amö mbo gbôgbô gbê ndêkê në dokütchê ndêkê pa nyîpî ndê zi wutu.

Arâmâ bhâtë gbê pö ndê zë në, lâ gütê andjê, a gbö Ëbülûse la Pudän la Lîne la Kolodiä. ²² Äfü pä Gbölö Gbië sã la mö!

Äfü pä Ndjapä mbo tchôtchô su tâ nyë gbê.

†† Nyë dĭ Abdj 18.2.

TÎTE

Ndöndö pö pâ Mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Tîte

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Tîte. Tîte wâbo tē juifu-a, praabalē tche nē ngbâ Krîsiti. Tche zä tchēngbâ Pôlo lâkê mu pö ndê Krîsiti tē gbölösänə.

Mbëti âtə gbö Tîte bhâlê dälä ndê a ê rê tâ pä Kêrête. Dêkê Pôlo la Tîte mü Tchôtchô Pö tchâme, ânyë andjê gbô angâ azü ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti. Ädê kâko ânyë Pôlo gbotê yê bhâye ndêkê pa tche mbo rê pä andjê kpokpo tē andjê, ndjê tche wä ndêkê di azü ânyë andjê watê azü tē kûma azü ndê Krîsiti.

Pôlo tō rê lâ mbëti nê pä Tîte wä ndêkê nyisê nê sê azü ndê Krîsiti, köbo ndê andjê mbo rê la angâ andjê lâ gbâtê andjê, ndjê ndêkê nyisê köbo ndêkê sê ndê andjê. Pôlo nyi ndjê sê köbo ndê Tîte za wängö sê akpôkpô azü, la abechê, ndjê la angbâa. Tche nyi ndjê sê köbo ndêkê mbotê azü ndê andjê wätê azü tē kûma azü ndê Krîsiti.

Mbëti âtə krü tchêlê tē yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-4)

Pôlo zä wängö pâ köbo ndêkê di azü ndêkê kə andjê tē kûma azü ndê Krîsiti (1.5-16)

Kê za wängö sê azü ndê Krîsiti (2.1—3.1-11)

Adî kê po ndê azü (3.12-15)

Kê po ndê azü

1 Mêmê Pôlo, mē wätê earê kua ndê Ndjapä, kə wä ndjê tē *badjangele* ndê Jezü *Krîsiti*.

Ndjapä wän mē ndêkê pa mē ka la azü ndê tche dî andjê ânyë andjê zâ su andjê sê Jezü, ndêkê pa andjê wunsê lège pö gundêsê kê zatê andjê gbê sê Ndjapä, ² ndêkê pa su andjê wa pâ *tchîsûwu ndê logbê logbê*, ndê Ndjapä zâ bâlâ nê alême, dokütchê ndêkê pa tche mbo arə gbê. Ndjapä ndê tche tō pö lâme, tche môâbo yepa-a. ³ Ndê lo nê tâ tâ, Ndjapä ndê tche wätê Earê kə tcha azê, tche nyisê pö ndê yê nê. Tche nyisê nê lâ köbosê pö ndê yê, ndê tche zâ rê sê mē, gundêsê kê zama ndê tche zâ rê sê mē.

⁴ Mē mbö mbëti âtə sê mö Tîte †, ndê mo wätê lège modô ndê mē, ndêkê za su mē la mö sê Krîsiti wä balê. Äfü pä Ndjapä Bha azê, la Jezü Krîsiti Earê kə tcha azê, mbo tchôtchô su tâ zä, kê za ziti su sê mö.

Kua ndê Tîte mbô rê lâ Egilize ndê Kêrête

⁵ Mē gbötê zä lâ dälä ndê Kêrête ndêkê pa mo nyikrə arə ndê gbô rê wä ndêkê pa a nyikrə rê lâme. Kê kə *akpôkpô azü* pâ a-Egilize lâ agö nê balê balê, gundêsê kê zama ndê mē zâ rê sê mö. ⁶ Äwâbo pä a gbo ngâ pö ndêkê gbiti tü balê lâ kûma ngâ kpôkpô akrə-a, äwäpä

† Nyê dî 2 Kor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10.

tche watê köchê ndê êchê kütü balê, äwäpä abechê ndê yê watê azü ndê Krîsiti, ânyë äwâbo pä a yi pö lâ kûma andjê tē pö ndê mbëli-a, la pö ndêkê kosê ma-a. ⁷ Akrə ndê tche sê tē kûma Egilize, tche wätê akrə ndê tche wun tchô pâ arə ndê Ndjapä, äwâbo pä ngâ pö ndêkê gbiti tü balê wa lâ kûma yê-a. Tche dââbo akrə ndê tche bhi gogo yê-a, ädändjê akrə ndê mērâ-a. Tche dââbo akrə ndê tche zâtê yê gbê ndêkê djo pî-a, ädändjê akrə ndêkê mbo kûü-a. Tche dââbo akrə ndê tche gbo arə ndê yê lâ köbosê ngbongbo kê gbo rə-a. ⁸ Praabalē tche wunsê kê kə azü gbê bhândê yê, tche nyindê kê mbo dâkâ, tche tō pö la köbo nê, tche wätê djîrê akrə, tche wä ngbî bête Ndjapä, tche wunsê kê kitê gə tē su yê. ⁹ Äwäpä tche zatê yê gbê pâ pö Ndjapä, ndê äwätê pö ndêkê za su sê Krîsiti, ânyë kə wä gundêsê pö ndê a nyisê nê dokütchê. Kâko tchê wadje tē akrə ndê tche kûsê kê za wängö sê azü tē pö ndê lège pö ndê a nyisê nê sê andjê, ndjê kê nyisê nê sê a-earê kê kosê lège pö pä, andjê tchâ köbo nê ††.

¹⁰ Angâ angbängbä azü kə tâ ndê andjê kôsê kê dje ma, andjê dî awünwün apö lakê bôlo azü. A gbö azü nê lâme tē gbogbôsänê lâ gbâtê ajuifu ndê andjê zâ su andjê sê Krîsiti. ¹¹ Äwäpä mo ngbo ma andjê êtâ, bête andjê kə lakê djingili tchêlê kûma azü lâ abüngrî gbê lakê nyisê rə ndê äwâbô wä ndêkê pa andjê nyisê nê-ê,

†† Nyê dî 1 Tim 3.2-7.

bête andjê wä la gɥ ndâkê gbo arə lê ngbongbo köbo kê gbo rə. ¹² Ngä akrə balë lê gbâtê andjê, ndê tche wâtê ngä earê ndêma ndjapä ndê andjê la tê andjê, tche tö rê päkêdê: «Azü gö ndê Kêrête wâtê a-earê yepa logbê, andjê mbö rə batê akiki agia güsü, andjê dë a-earê dö, kë nyi kütü ndêkê zi rə.» ¹³ Pö ndê earê ndêma Ndjapä tö rê lâme wâtê lêge pö. Djusênä kä, äwäpä mo hro la andjê tê gbölösênä ndêkê pa kê za su andjê sê Krísiti lâme daka gbê. ¹⁴ Äwäbo pä andjê dje andêma pö ndê ajuifu lâme-a, la andië ndê azü ndê andjê djê tchêngbâ andjê tê lêge pö lâme. ¹⁵ Rə wätê grôgrô në tchâtchu azü ndê andjê wä la grôgrô su. Praâbalë andê andjanê ndê andjê wä la kâkpö, ânyë kë kôsê kê za su andjê sê Krísiti, ngä rə ndê äwâtê grôgrô në lâ la andjê balë wäbo-a, praâbalë kê wunsê rə ndê andjê lakê ri tchêlê su andjê wä la kâkpö. ¹⁶ Andjê tö rê la ma andjê pä, anyë wûnsê Ndjapä nê, dëkê kua ndê andjê nyisê në pä andjê vûsê yê nê. Ngbongbo rə ndê andjê rö masênä, azü ndê andjê kôsê Ndjapä, andjê wäbo ndjê ndêkê mbo tchôtchô rə balë-a.

Djîrê kê nyisê rə

2 Ädê andê zə në, amö nyisê rə ndê äwä gundêssê djîrê kê nyisê rə. ² Äwäpä akpôkpô aköchê ziabö rə zi äro masênä-ê, äwäpä andjê lusêtê andjê, kê to pö la köbo në, kê za su andjê tê lêge në gbê sê Krísiti, kê nyindê angä andjê, lakê ruatê su andjê lê arə gbê. ³ Äwä ndjê pä akpôkpô aëchê mbotê andjê batê azü ndê andjê wä ngbî bête Ndjapä. Äwäbo pä andjê di angbongbo apö-a, kê zabö tê andjê zä gbê ndêkê ndjo pî äro masênä-ê. Äwäpä andjê nyisê rə ndê ädâka sê azü. ⁴ Äwä ndjê pä andjê nyisê në sê abechê-ëchê, köbo ndêkê nyindê aköchê ndê andjê, la abechê ndê andjê, ⁵ kê to pö la köbo në, kê bata tê andjê tê angbongbo arə, kê mbo akua tchâalê ndê andjê la su andjê balë, kê watê atchôtchô aëchê, kê dje ma aköchê ndê andjê, ânyë azü diabö angbongbo apö dî tê pö Ndjapä-ê. ⁶ Äwä ndjê pä mo za wängö sê abechê-ëköchê ndêkê pa andjê to pö la köbo në ⁷ lê arə gbê. Momö ndjê gbê, äwäpä mo nyisê köbo sê azü lê köbosê kê mbo tchôtchô kua ndê zä. Äwäpä kê nyisê rə ndê zä daka gbê, lakê lusêtê zä. ⁸ Äwäpä mo to pö ndê ädâka, ndê akrə gboabö köbo gbö ndêkê zu tchêlê në-ê, kâko ânyë, a-earê kê kosê azê toabö ngä ngbongbo pö tö tê azê-ê, tchâme andjê wa la ganö. ⁹ Äwäpä angbâa dje ma a-earê andjê lê arə gbê. Äwäpä andjê mbo rə ndê äfû tê a-earê andjê, kê gabö ma andjê gä la andjê-ê. ¹⁰ Äwäbo pä andjê zi ngbä arə ndê andjê-a, praâbalë äwäpä andjê nyisê djîrê kê mbo rə ndê andjê logbê, kâko ânyë lê arə gbê ndê andjê mbo rə, äza köbo sê azü ndêkê lusê köbo rə ndê ära nyisê në pä Ndjapä, Earê kê tcha azê.

¹¹ Bête Ndjapä nyisê tchôtchô su yê sê azü gbê ndêkê pa lê köbosê në, azü gbê gbo köbo ndêkê tcha lê kuzü. ¹² Tchôtchô su yê në lâme nyisê köbo sê azê ndêkê pa azê gbotê kê kosê Ndjapä-ê, kê gbotê kê mbo gɥ arə tchêbêche âta-ê, ndêkê pa, kê sê ndê azê lê alö ndê azê sê lönê âta äwa la köbo në, kê wa djîrê, ndjê ndêkê pa azê zatê azê gbê sê Ndjapä. ¹³ Azê mbö tâ kâko ndêkê krɥ bête tchôtchô lö ndê su azê wä pânê lâme. Sênê lâme kä ndê azê wun-adjê *golowäre* ndê Gbölo Ndjapä ndê azê, la Jezü *Krísiti* Earê kê tcha azê. ¹⁴ Tche zätê yê la tê yê sê kuzü bête azê, ndêkê ji azê lê angbongbo rə gbê, kê djutu azê ânyë azê gro ndêkê watê azü ndê yê. Ndêkê pa azê watê azü ndê tchêlê su andjê sîsî la gɥ ndêkê mbo atchôtchô kua. ¹⁵ Kâko kä ndê mo wä ndêkê to pö, kê za wängö sê azü, kê gbîti tü azü la gbôgbö. Äwäbo pä ngä akrə balë talusê zä-a.

Kê sê ndê azü ndê Krísiti

3 Amö ka tö rê sê azü gbê päkêdê, äwäpä andjê dje ma azü ndê andjê wä la kümändemä, la agbölo azü gö. Äwäpä andjê mbo rə gundêssê pö ma agbölo azü në lâme, kê sê tchêchêchê ndêkê mbo tchôtchô kua gbê. ² Äwäbo pä andjê dro ngä akrə balë-a, äwäpä andjê kpe têkê po lê gbâtê andjê, äwäpä andjê nyisê dâkâ ndê andjê, kê mbo rə tê nyima në logbê tê azü gbê. ³ Bête azêzê gbê, azê wä ndjê alême tê angbîlê, azü ndê andjê kôsê Ndjapä, azü ndê köbo yû tê andjê, azü ndê andjê wä alême tê angbâa ndê agɥ arə ngbî ngbî gbê, la arə tchêbêche ndê âtcho tê azü, azü ndê andjê sê lê ngbongbo su lakê mbo gɥ arə ndê angä andjê, azü kôsê azê, azê kô ndjê sê angä azê lê gbâtê azê. ⁴ Praâbalë sênä ndê Ndjapä, Earê kê tcha azê nyisê dâkâ ndê yê, la rê ndê tche nyindê azü, ⁵ tche tchâ azê lê kuzü. Tche tchâbo azê bête adjîrê akua ndê azê la tê azê mbö rə-a, praâbalë tche tchâ azê bête tche wûn nyonyo azê, ndjê la rê ndê *Kpîki Yingö* djûtu azê ânyë azê wâtê atäfo azü, kë zä täfo kê sê sê azê. ⁶ Kpîki Yingö në lâme, Ndjapä mbö rê ânyë tche jrê pä azê tê gbölösênä lê köbosê Jezü *Krísiti* Earê kê tcha azê. ⁷ Tche mbö tâ kâko ânyë lê köbosê tchôtchô su yê, tche dî azê tê adjîrê azü lê la yê, ndêkê pa azê watê a-earê kê gbo *tchîsûwu ndê logbê logbê*, ndê su azê wä pânê lâme. ⁸ Pö lâme wâtê lêge pö. Kâko më nyindê në pä mo chi pânê djîrê, ânyë azü gbê ndê andjê zä su andjê sê Krísiti, andjê zatê andjê gbê ndêkê mbo tchôtchô kua. Rə ndê ädâka ânyë kë kûsê kê za könö sê azü kä lâme. ⁹ Praâbalë amö kpe têkê pu dju arə ndê äwâtê wûnwûn në, lakê di rə araâ-ta, lakê po, lakê gama pä apö ndê ndië, bête ngä rə balë wäbo lê arə lâme-a, kütü awûnwûn apö kä. ¹⁰ Akrə ndê tche wä ndêkê krɥ tchêlê azü lê Egilîze, äwäpä mo gbîti tü yê sûsunê balë, ädê tche äkâ kpa rə

tê bïchuû në, mo gro tchë-ê. ¹¹ Mo wûnsê në nê pä akrê käko lâme, tche tchâ köbo nê. Ndê gbô tchê ndêpo lakê mbo ngbongbo rə lâme, dëkê tche wâ ngbanga lê küma yê la tê yê nê.

Adî kê zama lakê po ndê azü

¹² Âdə më âwan Ärtëmâse âdəndjê Tichîke sê mö, äwäpä mo mbo rê gbê kê nê kê gbo më bhâ Nîkôpölîse. Bête bhaye kä ndê më nyîndê kê sê lâ alö ndê zî ndê âmbo tê gbölösênê lâme. ¹³ Amö mbo rê gbê ndêkê nyikrê wrê ndê Zênâse earê kê za kokô

lâme, tchetchê la Äpölöse, ânyê tchânê andjê wabô wâ kênê ämbänê-ê. ¹⁴ Äwäpä andjandê azê në manda ndjê ndêkê zatê andjê gbê ndêkê mbo atchôtchô arə, ndêkê pa âdə ngâ rə âwa ndêkê pa a za kônô tâ gasa-ê, andjê mbo rê, käko andjê səabô tee bhuu la tê andjê-a.

¹⁵ Andjanê gbê ndê më sê la andjê bhâtə, andjê pô ndê zê nê. Azü ndê andjê nyîndê ârê lê köbosê kê za su andjê sê Krîsiti lâme, amö po ndê andjê sê ârê.

Äfü pä Ndjapä mbo tchôtchô su tê nyê gbê.

FILEMÖN

Ndöndö pö pä Mbëti ndê Pôlo mbô rê sê Filemön

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Pôlo mbô rê sê agü nê Filemön. Filemön də akrə gö ndê Kölöse, ânyë kë wä ndjê tê ngä gbölö akrə lê gbätê agbölö azü lê gö ndê yê, kë wä ndjê la arə tê gbölösênə. Tche djê Pôlo alême ndê tche mû Tchôtchô Pö, anyë po la tchêngbâ nê tche zâ su yê sê Krîsiti.

Ngä ngbâa kä tâ lê gbätê angbâa ndê yê, ndê rə yê wü pä Önezîme. Önezîme nê kpê, ânyë kë gbô Pôlo alême bhâ sênə ndê tche sê tâ lê nda kânga. Pôlo mû Tchôtchô pö sê tchê, ânyë tche gâmba rê kë zâ köbo Gbölö Gbië Jezü.

Pôlo mbô mbëti âtə sê Filemön ndêkê yukü nê sê tchê pä âdə köbo âwa, tche ji pö lê kûma Önezîme. Önezîme la tâ yê kë ndê â-eadje la mbëti nê. Ndêkê wun rê djîrê, losênə lâme, ndië tō rê alême pä Filemön wä alême ndêkê mbo rə ndê su yê nyîndê nê tê Önezîme ndê tche wätê ngbâa ndê yê, âdə tche ânyîndê kë won tchê, kë won tchê-ê. Bête rê kä ndê Pôlo yukü nê la nyonyo sê Filemön lê mbëti âtə ndêkê pa tche kë wûn bata Önezîme wûn batê ngbâa ndê yê ndê tche kpê lâme-ê. Tche tō kütü rê sê tchê ndêkê pa tche mbo la sê yê, bête angaätə tchetchê la Önezîme andjê wä nê balê la Jezü Krîsiti.

Mbëti âtə krü tchêlê tâ yê kâkê:

Kê po ndê azü (1-3)

Pôlo zä ayîabâ sê Ndjapâ bête Filemön (4-7)

Pôlo yü Filemön la nyonyo tâ pö ndê Önezîme (8-22)

Adî kë po ndê azü (23-25)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Pôlo ndê a yî mē bhâlê nda kânga bête kua ndê mē mbô rê la rə Jezü *Krîsiti*, mēmê la Timotê ndê tche wätê ngä azê earê kua.

Ârâ kä ndê âmbô mbëti âtə sê mö Filemön, ndê mo wätê ngä ârâ lê kua, ndê ârâ nyîndê zê tê gbölösênə.

² Mbëti âtə wä ndjê bête azü ndê Krîsiti gbê ndê andjê pâlâtê andjê bhâ tchâalê ndê zê. Äwä ndjê bête nyîndê azê Apiä, la Ärchîpe ndê tche wätê agü azê lê kûü.

³ Äfü pä Ndjapâ Bha azê la Gbölö Gbië Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tâ nyê, kë za zitî su sê nyê.

Pôlo zä ayîabâ sê Ndjapâ bête Filemön

⁴ Filemön, logbê ndê mē âsê to pö sê Ndjapâ ndê mē, mē tō pö ndê zê lîndê lakê za ayîabâ sê tchê. ⁵ Bête mē djê rê pä mo nyîndê azü ndê Ndjapâ gbê, kë zâ ndjê su zê gbê sê Gbölö Gbië Jezü. ⁶ Mē yukü nê sê Ndjapâ ndêkê pa kë za su zê sê Krîsiti ndê âwâ balê la andê ârâ lâme, âmbo kua lê zê ânyë kë mbo rê pä azü wun-sê tchôtchô rə gbê ndê azê wä la rê lîkê za su azê balê sê Krîsiti. ⁷ Ngä mē lê Krîsiti, mē kä la gbölö mômô, kë gbô gbôgbô tâ su mē, tâ pö ndê azü ndê mo nyîndê

andjê, la rê ndê mo zâ gbôgbô tâ su azü ndê Krîsiti lâme.

Pôlo yukü nê sê Filemön ndêkê mbo dâkê tâ Önezîme

⁸ Bête rê ndê azê la mö wä balê la Krîsiti, mē wä la gbôgbô ndêkê zama sê mö tâ rə ndê âwâ pä mo mbo rê. ⁹ Bête lê köbosê kë nyîndê ngä ndê azê la mö, mē yukü nê sê mö, mēmê Pôlo, mē dû nê ânyë angaätə mē kä bhâlê nda kânga tâ pö ndê Jezü Krîsiti. ¹⁰ Mē yukü nê sê mö ndêkê pa mo mbo dâkê tâ bechê ndê mē Önezîme. Bête bhâlê nda kânga † bhâtə, tche wä nê tâ modô ndê mē lê köbosê Jezü Krîsiti. ¹¹ Dokütché mo gbôabo ngä rə lê yê-a, praâbalê angaätə mēmê la momö, azê gbô rə lê yê nê.

¹² Mē wän tchê sê mö êngbânê bête tchetchê, tche wätê ngä tchâme-tâ mē la tâ mē. ¹³ Mē nyî âme ndêkê bata tchê kpô ndrotê mē ndêkê pa tche mbo rê la mē lê kpâlâ zê ndê gbô mē sê lê nda kânga bête *Tchôtchô Pö*. ¹⁴ Praâbalê mē nyîabo ndêkê ro pä kûma zê, ânyë

† *Önezîme də ngä earê kânga ndê tche kpê tâ gbölö akrə ndê yê Filemön. Dju rə Önezîme lâme wü päkêdê: mē gbô ngä rə lê yê. Nyê dî ndjê Kol 4.9.*

kê za mö la gbôgbô ndêkê mbo dâkâ-a, praâbalë äwäpä mo mbo rê ngbâ su zë.

¹⁵ Ambêteko tchêlê gbâtê zë krê la Önezîme ngbâ angâ kpîêkpîê lö, ânyê mo ka gbo tchê tâ logbê. ¹⁶ Bête angaâtê, tche kâ wâ bata kütû tâ ngbâa-a, praâbalë tche kâ rô ngbâa tâ gbölösênê, tche dâ ngâ mê lâ Krîsiti ndê mê nyîndê yê tâ gbölösênê, ndê tche wâtê lège tchandê me nê, momö ndjê gbê mô kâ nyiadje ndê yê tâ gbölösênê bête tche wâ ndjê tâ akrê batê mö, kâ wâ ndjê tâ ngâ zë ndê tche zâ su yê sê Krîsiti.

¹⁷ Kâko âdê mo âwun mê batê agü zë, äwäpä mo za tchê bhândê zë âwüntî pä mêmê la tâ mê kâ ndê mo zâ mê. ¹⁸ Âdê tche âmbo ngâ ngbongbo rê alêe tâ zë, âdêndjê geda ndê zë âwa lâ kûma yê, amö gbotâ lâ kûma mê. ¹⁹ Mêmê Pôlo kâ ndê âmbô mbëtî âtê sê mö la kônô mê: Mêmê kâ ndê âgiadje rê sê mö. Mê nyîâbo ndêkê to rê sê mö pä, sê geda ndê mê ndê âwâ ndjê lâ kûma zë lâme, sênê te lâ zë-a, bête geda nê dâ tchîsûwu ndê zë. ²⁰ Tê lège nê, ngâ mê lâ Krîsiti, mê yûkû nê sê mö ndêkê pa mo mbo dâkâ tâ mê lâ kö-

bosê nê ndê azë wâ la mö balë lâ Gbölö Gbîê lâme. Amö za gbôgbô tâ su mê bête azë la mö wâ nê balë la Krîsiti.

²¹ Mê mbö mbëtî âtê sê mö bête mê wünsê nê bhâtê su mê pä mô djeadje ma mê ndêkê mbo rê ndê mê yûkû nê sê mö lâme. Mê wünsê nê pä mô mboadje rê âro anê ndê mê yûkû nê ndêkê pa mo mbo rê. ²² Amö nyikrê ngâ tchô gasa ndêkê pa mê lo tâ. Bête mê wâ la gû ndêkê wutu bhândê nyê lâ köbosê kê to pö ndê nyê sê Ndjapâ.

Adî kê po ndê azü

²³ Êpäfräse ndê ârê la tchê sê bhâlê nda kânga bête Jezü Krîsiti pô ndê zë nê. ²⁴ Angâ mê a-earê kua batê Mâreke, Äristâreke, Dêmâse la Lûke, andjê pô ndjê ndê zë nê.

²⁵ Äfü pä Gbölö Gbîê Jezü Krîsiti mbo tchôtchô su tâ nyê.

AHEBORÖ

Ndöndö pö pä Mbëti ndê a wân rê sê Aheborö

Mbëti âtə wätə mbëti ndê a mbô rê sê ajuifu ndê andjê zâ köbo Krîsiti. A wûn-âbo sê akrə ndê tche mbô rê-a, praabalə ndêkê wun rê djîrê, akrə nə wûnsê apö lê Mbëti Ndjapă lê köbo nə nê, bête tche krü pä apö lê Mbëti Ndjapă ânyê kə tō angâ apö ndêkê nyisê lège pö.

A mbö arə gbôgbô alême tê gbölösênə pä adokü azü ndê andjê zâ köbo Krîsiti, kăko andjê pü köbo ndêkê zatê andjê wü, kə nyîndê kə gbotê köbo Krîsiti-î. Bête rê kă ndê earê kə mbo mbëti âtə tō rê lê mbëti âtə sê andjê ndêkê pa andjê kpokpo tê andjê, ânyê kə gboabô gbôtê köbo nə-ê.

Dokütchê alême losê araata ajuifu, Ndjapă drö madî la andjê. Tche tō rê sê andjê pä âdə ngâ akrə âmbo ng-bongbo rə, äwäpä tche won gia kə wa ngela la tchê sê anyê, ânyê anyê djutu ngbongbo rə ndê akrə nə. Mbëti âtə nyisê nə pä Täfo Madî ndê tche drö rê la azü ndê andjê zâ su andjê sê Modô ndê yê wä gbölö kə rô dokü nə lême. Bête rə ndê Jezü Krîsiti mbô rê bête azü wä gbölö kə rô andê aânje la Möyîze la Arön ndjê la Jozuwë. Kăko Jezü kă ndê âwâtê Ngbavö Êbro-ngbaga ndê Ndjapă ndê a wâ tchê la ngela bête ngbongbo rə ndê azü gbê. Akrə balê balê gbê ndê tche zâ su yê sê tchê, tche kă wâ bata ndêkê wa ngela ndê gia bête ngbongbo rə ndê yê-a. Praabalə Ndjapă kă ndê âdjutuadje ngbongbo rə ndê yê lê köbosê ngela ndê Jezü ndê âwâ sûsunə balê tratalə.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Modô ndê Ndjapă wä gbölö (1.1-3)

Jezü wä gbölö kə rô aânje (1.4—2.1-18)

Jezü wä gbölö kə rô Möyîze la Jozuwë (3.1—4.1-13)

Jezü wätê gbölö earê kə wa ngela ndê tche dâka gbê (4.14—7.1-28)

Jezü nə bête madî ndê âwâ gbölö kə rô dokü nə (8.1—9.1-22)

Ngela ndê Jezü wä kütü sûsunə balê (9.23—10.1-31)

Angâ azü lê gûtê agbôgbô adokü azü ndê Ndjapă (11.1-40)

Azê mbö rə batê Jezü (12.1—13.1-19)

Kê to pö sê Ndjapă la adî kə po ndê azü (13.20-25)

Ndjapă tō pö sê azü lê köbosê Modô ndê yê

1 Dokütchê, Ndjapă tō pö alême sê araata azê † èngbâ ngânê èngbâ ngânê lê angbängbâ akänyî ngbî ngbî. Tche tō pö nə sê andjê lê köbosê *a-earê ndêma yê*. ² Praabalə lê adî alö ndê tchô angaâtə, tche tō pö sê azê lê köbosê Modô ndê yê. Ndjapă mbö arə gbê lê köbosê yê, tchetchê kă ndê Ndjapă gbôtê arə gbê ètchânê yê ndêkê watê andê ye nə ††. ³ Modô nə lême kă ndê âmbo rê pä a wun *golowäre* ndê Ndjapă, tche wä tîi batê Ndjapă. Tche bāta tchîsûwu lê köbosê pö ma yê ndê âwâ la gbôgbô. La tchêngbâ nə ndê tche kô pö lê kûma azü tchêbêche, tche sê də ndökö könö Ndjapă ‡ bhâ lafö ndê gbôgbô ndê yê rô agbôgbô gbê.

Modô ndê Ndjapă rô aânje

⁴ Modô ndê Ndjapă wä gbölö kə rô *aânje* gbê. Kăko Ndjapă zâ rə ngbî sê tchê ndê ârô andê aânje. ⁵ Tê lège nə, Ndjapă tōâbo rê lo balê sê ngâ ânje päkêdê:

«Mo də Modô ndê mē,
angêta mē wätê Bha zə-a.»

Tche tōâbo ndjê ngâ pö balê pä ngâ ânje päkêdê:

«Mēmē, mē wadje tē Bha nə,
ânyê tchetchê, tchê wadje tē modô ndê mē-a ††.»

⁶ Praabalə sênê ndê Ndjapă wân dokü Modô ndê yê atê bêche atê, tche tō rê päkêdê:

«Äwäpä aânje ndê Ndjapă gbê voga tchê ‡.»

⁷ Pö ndê Ndjapă tō rê pä aânje kă âtə:

«Tche mbö rê ânyê aânje ndê yê wä batê agbölö yi;
tche mbö rê ânyê a-earê kua ndê yê wä batê atimi wo ††.»

† Nyê dî Rom 4.16-18; 11.17; 1 Kor 10.1. †† Nyê dî Abdj 2.17; Mat 21.38; Jan 1.3. ‡ Nyê dî Aps 110.1.

†† Nyê dî Aps 2.7. ‡† Nyê dî Det 32.43,
‡‡† Nyê dî Aps 104.4.

⁸ Praâbalë âdä andê Modô ndê yê, Ndjapâ tō rê päkêdê:

«Ndjapâ, ngendë-gbië ndê zä âwa logbê logbê!
Mo mbö djîrê kûmändëmä lâ *Gbölö gö-gbië* ndê zä.

⁹ Mö nyî kütû ndê adjîrê rə ânyë kâ kôsê ngbongbo rə.

Bête rê kâ Ndjapâ, Ndjapâ ndê zä sù kâdâ lâ kûma mē lâ gbâtê agbië,

ânyë kâ sù kâdâ ndê kpülû pâ kûma zä †.»

¹⁰ Ndjapâ kâ tō ndjê rê päkêdê:

«Gbölö Gbië, tê dokü nê, momö kâ âkê mbô cho, tchêlafô dâ rə ndê könô zä mbô rê.

¹¹ Arə lâme gbê ndiadje,

praâbalë momö ndê zä nê, mô sæadje.

Tê lêge nê, arə lâme gbê wadje batê bändi lâba ndê âmô gbê.

¹² Mô guadje arə lâme batê rê ndê akrə gwa gbölö lâba zî,

ânyë andjê wadje ngbî batê rê ndê akrə zu bändi lâba ndêkê yu ngâ tafô nê.

Praâbalë andê zä nê, mo wä kpôsênê, ânyë alö zä wä pii etê ††.»

¹³ Lo balë Ndjapâ tôâbo rê sê ngâ ânje päkêdê:

«Nê kâ sê dâ ndôkö könô mē zoo, mē mbo rê pâ azü ndê andjê kôsê zä watê mbätä etchâtchâ da zä †!»

¹⁴ Aânje gbê dââbo atchozö ndê andjê mbo kua sê Ndjapâ? Tche wän andjê ndêkê za könô sê azü ndê andjê wä ndêkê tcha lâ kuzü.

Pö ndê âwâ ndêkê tcha azü lâ kuzü

2 Bête rê kâ, äwäpä la azê gbo pâ apö gbê ndê azê djê rê, ânyë kâ gboabô gbôtâ lâ köbo-ê. ² Pö ndê Ndjapâ tō rê alême lâ köbosê *aânje*^{††} mbô gundêsê nê nê. Azü ndê andjê kôsê nê ânyë kâ mbôâbô rə mbô gundêsê nê, ngbanga kâ lâ kûma andjê gundêsê ngbongbo rə ndê andjê. ³ Käko azəzê la tê azê, atoko kâ ndê azê kpe tê ngbanga lâme, ndê azê wûn kâ tcha lâ kuzü batê mbâmbä rə lâme? Gbölö Gbië la tê yê kâ ndê âjêtê kâ mu pö ndênê alême dokütchê. Pânê andjanê ndê andjê djê pö ndê tchîsûwu ndê logbê logbê lâme, andjê tō rê sê ârâ pâ pö nê wätê lêge nê. ⁴ Ndjapâ la tê yê nyîsê nê pâ apö nê lâme watê lêge nê lâ köbosê asînyî arə †† la arə ndê ârô kâ za kûma azü, akpîngbî arə ngbî ngbî, ndjê la atchôtchô arə ndê *Kpî-ki Yingö* krə tchêlê nê tê azü batê su yê nyîndê nê.

Jezü tchü ndêkê tcha azü lâ kuzü

⁵ Bête Ndjapâ zâbo gbôgbô sê aânje ndêkê sê pâ tchîsûwu ndê ânê ndê azê to pö ndênê âtê-a.

⁶ Praâbalë lâ Mbêti Ndjapâ, ngâ akrə tō pö kâkê:

«Ndjapâ, akrə dâ tchabâ ndêkê pa mo ri su zä pâ yê? Modô ndê Akrə dâ tchabâ ndêkê pa mo wun tchô pâ yê?

⁷ Mo mbö rê pâ tche wa etchâtchâ aânje ndê kpîêkpîê lö.

Mo mbö rê pâ azü voga tchê tê gbölösênê ânyë kâ lusê yê.

⁸ Mo kü arə gbê etchâtchâ da yê ††.»

Ndê Ndjapâ kû arə gbê etchâtchâ kûmändëmä ndê yê, ânyîndê kâ to rê pâ Ndjapâ gbôâbo tê ngâ rə balë ndê âwâbô wä tchâtchâ Jezü-a. Praâbalë lâ la azê, azê wûn-âbo rê dâmba pâ rə gbê wä tchâtchâ kûmändëmä ndê yê-a. ⁹ Praâbalë rə ndê azê wûn rê wä kâkê: Ndjapâ

mbö rê pâ Jezü wa kpîêkpîê rê tê aânje ndê ngâ kpîêkpîê lö, ndêkê pa lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ, Jezü tchu bête azü gbê, praâbalë angaâtê tche kâ lâ *golowäre* ânyë azü lûsê yê bête kuzü ndê tche tchü rê. ¹⁰ Bête Ndjapâ ndê tche mbô arə gbê, ânyë arə nê gbê wä bête tchê, tche nyîndê kâ krə azü tê gbölösênê ndêkê sê la andjê lâ gbölö ndê yê. Tche mbö rê pâ Jezü daka gbê lâ köbosê yûkü ndê tche wûn rê, bête Jezü nê kâ ndê âza köbo sê azü ndêkê tcha lâ kuzü.

¹¹ Jezü ndê tche krə azü ngbî bête Ndjapâ, ânyë tchetchê la azü nê ndê tche kû andjê ngbî bête Ndjapâ nê lâme gbê wä kütû la Bha balë. Bête rê kâ ndê Jezü wâbo la ganô ndêkê e rê tê andjê pâ arêmä ndê anyê-a. ¹² Bête tche tō rê päkêdê:

«Mê muadje pö ndê zä sê arêmä ndê mē, ânyë kâ vogadje mô lâ kpülû azü ndê zä ††.»

¹³ Jezü tō ndjê rê päkêdê:

«Mêmê, mē zadje su mē gbê pâ Ndjapâ.»

Tche kâ tō ndjê rê päkêdê:

«Mê kâ âtê, mêmê la abechê ndê Ndjapâ kû andjê sê mē †.»

¹⁴ Bête rê ndê abechê nê lâme wä la tê akrə la jî akrə balë, Jezü la tê yê dötê yê kâ wä ndjê batê andjê, ânyë kâ zâ tê akrə. Käko lâ köbosê kuzü ndê yê, tche ndî gbôgbô ndê *Jâbolo* ndê tche wä la rê alême pâ kuzü, ¹⁵ ndjê tche jî azü ndê wawa kuzü mbô andjê alême, ânyë andjê wä batê angbâa lâ tchîsûwu ndê andjê gbê. ¹⁶ Bête Jezü nêâbo ndêkê za könô sê aânje-a, praâbalë tche nê ndêkê za könô sê azü pâ mawo ndê *Abrahâ-mo*. ¹⁷ Bête rê kâ, äwäpä tche wa batê angâ yê lâ arə gbê, ndêkê watê gbölö earê kâ wa ngela ndê dâkâ sîsî lâ yê ânyë kâ mbo kua Ndjapâ djîrê, ndêkê pa tche dju-tu ngbongbo rə ndê azü gö. ¹⁸ Angaâtê, tche wä ndêkê

† Ndêkê to tê yêyê da 8 êtê 9: Nyê dî Aps 45.7-8. †† Ndêkê to tê yêyê da 10 êtê 12: Nyê dî Aps 102.26-28. ‡ Nyê dî 10.13; Aps 110.1; Mat 22.44. †† Pö ndê Ndjapâ tō rê lâ köbosê aânje: Nyê dî Abdj 7.53. †† Nyê dî Mar 16.17-18,20; Abdj 5.12; Rom 15.19.

††† Ndêkê to tê yêyê da 6 êtê 8: Nyê dî Aps 8.5-7. ††† Nyê dî Aps 22.23. § Nyê dî Eza 8.17, Eza 8.18.

za könô sã azü ndê arə vu andjê, bëte tchetchë la tâ yê, tche wün yûkü alême, ânyë arə ndê âvu azü vü nd-jê tchë.

Jezü wä gbölö kë rô Möyize

3 Arêma ndê mē, nyë wätê azü ndê Ndjapā ê nyë ndâkê watê azü ndê yê, kâko äwäpä nyë lusê Jezü, tchanë ndê Ndjapā wân tchë ndâkê watê gbölö earê kê wa ngela ndê su azê ndê azê zâ rê sã tchë, ânyë kâ mu pö ndênä. ² Bëte Ndjapā dī tchë alême bëte kua nã lême, ânyë tche mbô rə gundêsê pö ma Ndjapā, Ndjapā ê tchë ndâkê watê djîrê akrê batê Möyize, ndê a tô pö ndê yê lê mbëti päkêdê: «Tche mbô kua lê köbo nã gbê lê nda Ndjapā †.» ³ Tê lège nã, akrê ndê tche mbô nda, azü âlusê yê kê ro nda nã, ârê kâ, äwäpä azü lusê Jezü âro masênä tê anë ndê andjê lûsê Möyize lême. ⁴ Nda gbê, akrê kâ ndê âmbo rê, praâbalë, akrê ndê tche mbô arə gbê dë Ndjapā. ⁵ Dëkë, Möyize mbô djîrê kua alême lê nda Ndjapā gbê. Tche wä batê earê kua ndâkê to pö ndê rə ndê Ndjapā toadje pö ndênä alême sã azü. ⁶ Praâbalë *Krîsiti* mbô kua nã lê köbo nã batê Modô ndê a zâ tchë tê kûma nda Ndjapā nã. Azê kâ ndê âwâtê nda nã, âdê azê âbata su azê gbê pã rə ndê su azê krê bëte rê la mômô.

Pö ndê lö kâ yatê bëte azü ndê Ndjapā

⁷ Bëte rê kâ ndê *Kpîki Yingö* tô rê päkêdê: «Angêta, âdê nyë âdje tchêlê gī Ndjapā, ⁸ su nyë kpöäbô kpô batê rê ndê araâta nyë âlafô la pö tê yê alême. ⁹ Ndjapā tô rê päkêdê: Bhaye kâ ndê araâta nyë pû tchâma mē, lakê yu tchêlê mē ndâkê wun arə ndê mē mboadje rê, dëkë andjê wün arə ndê mē mbô rê nã gbê, ¹⁰ lê ngü tê azü bichuü. Bëte rê kâ ndê mērâ ndê mē âlafô tê andjê ânyë mē tô rê päkêdê: «Kâ rî tchêlê andjê wätê mē bhâchi logbê, andjê djêäbo tchêlê rə ndê mē krê bëte rê dändê andjê-a.» ¹¹ Lê mērâ ndê mē, mē drä ndê andjê päkêdê: Gö ndê mē nyîkrê rê ndâkê pa andjê yatê andjê tâ lême, andjê liabô lînä balë tee-a †!»

¹² Arêma, la nyë gbö-ê! Äwäbo pã ngâ akrê balë lê gbâtê nyë wa la ngbongbo su-a, kâ kosê kâ za su yê sã Ndjapā-a, ndê äza köbo sã tchë ndâkê kosê Ndjapā ndê tche wä la tchîsûwu-a. ¹³ Praâbalë nyë zã wängö ndâkê za gbôgbô tê su angâ nyë lê gbâtê nyë lê alô balë balë, ndê lö ndê tchô «Angêta» ndêpo lakê e, ndê Mbëti Ndjapā tô pö ndênä, ânyë ngâ akrê balë lê

gbâtê nyë koabô sâkê dje pö kô-ê, ânyë ngbongbo rə boloabô tchë bôlo-ê. ¹⁴ Angaâtə, azê la Krîsiti kâ lakê mbo kua balë, ndê gbô azê sê lakê za su azê tâ la gbôgbô zoo äwutu êtê manë batê rê ndê azê zâ su azê tâ lê dokü nã.

¹⁵ Mbëti Ndjapā tô rê päkêdê:

«Angêta, âdê nyë âdje tchêlê gī Ndjapā, su nyë kpöäbô kpô batê rê ndê araâta nyë âlafô la pö tê yê alême †.»

¹⁶ Dëkë andjanë ndê andjê djê tchêlê gī Ndjapā alême ânyë kâ âlafô la pö tê yê lême dë anëbâ? Andjê dë azü gbê ndê Möyize wütu la andjê lê gö ndê Ejîpiti. ¹⁷ Mērâ ndê Ndjapā âlafô lê ngü tê azü bichuü tê andjanëbâ? Mērâ ndê yê âlafô tê andjanë ndê andjê mbô ngbongbo rə ânyë kâ tchü bhâlê kpaägâ. ¹⁸ Ndê Ndjapā dëba päkêdê: «Andjê liabô balë lê gö ndê mē nyîkrê rê ndâkê pa andjê yatê andjê lînä lême tee-a», tche dëba lême sã andjanëbâ? Tche dëba sã azü ndê andjê âlafô tê yê la pö lême †. ¹⁹ Kâko azê wûnsa sênä nã pã andjê wäbo ndâkê li lê tchô ndâkê yatê lême-a, bëte andjê kôsê kâ za su andjê sã Ndjapā.

4 Ndjapā zä bâlâ tê azê pã, azê wä ndâkê li sê tchô ndê tche nyîkrê rê ndâkê pa azê yatê azê tâ. Gbô pö ndâkê mbo rə nã lême kâ po la tchô angêta, kâko la azê gbö-ê, ânyë köbo ndâkê li sê tchô ndâkê yatê nã lême yuabô yü tê ngâ akrê lê gbâtê nyë-ê. ² Bëte azê djê *Tchôtchô Pö* batê rê ndê araâta azê djê rê alême. Praâbalë pö nã mbôäbo ngâ rə tê andjê balë-a, bëte azü ndê andjê djê pö nã, andjê gâmbabô rê-a. ³ Azê ndê azê zâ su azê sã Ndjapā, azê wä ndâkê li sê tchô ndâkê yatê nã ndê a tô pö ndênä lême. Ndjapā tô rê päkêdê:

«Lê mērâ ndê mē, mē drä ndê andjê päkêdê:

Gö dê mē nyîkrê rê ndâkê pa andjê yatê andjê tâ lême,

andjê liabô lînä balë tee-a †!»

Dëkë, Ndjapā tô pö nã lême la tchêngbâ nã ndê tche kâ kua ndê yê alême gbê sênä ndê tche mbô tchîsûwu.

⁴ Bëte Mbëti Ndjapā tô pö pã lö mindüu manë bichuü päkêdê: «Ndjapā yatê yê lê lö mindüu manë bichuü la tchêngbâ kâ ka kua ndê yê gbê †.» ⁵ Ndjapā kâ tô pö ndê tche tô rê lê mbëti tê kûma nã lême päkêdê: «Gö ndê mē nyîkrê rê ndâkê pa andjê yatê andjê tâ lême, andjê liabô lînä balë tee-a †.» ⁶ Adokü azü ndê andjê djê *Tchôtchô Pö* nã, andjê lîfabo sã tchô ndâkê yatê nã lême-a, bëte andjê kôsê kâ gamba pö nã. Praâbalë gbô köbo kâ tâ ndâkê pa angâ azü li atêsê tchô nã lême. ⁷ Bëte rê kâ, Ndjapā nyîkrê ngâ täfo lö ndê rə nã wü päkêdê: «Angêta». La tchêngbâ angbängbä ngü ndê ârô, Ndjapā zä pö nã lê ma *Davîdi* ndê a tô pö ndênä âme nã päkêdê:

† Nyë dī Aps 95.7-8,

†† Nyë dī Nomb 14.1-35; Aps 95.11. †† Nyë dī Aps 95.11. ††† Nyë dī Jen 2.2. ††† Nyë dī Aps 95.11.

† Nyë dī Nomb 12.7. †† Nyë dī Aps 95.7-11,

«Angêta, âdä nyê âdje tchêlê gĩ Ndjapä, su nyê kpöäbô kpô-ê †.»

⁸ Ädä Jozuwê âwûtu la abechê ndê Isarayêle alême bhâ sê tchô ndêkê yatê në lâme, dëkê Ndjapä kä toabô ngâ pö ndê ngâ lö ngbî tee-a. ⁹ Käko a bâta ngâ lö ndêkê yatê bëte azü ndê Ndjapä nê, ndê âwâ batê lö mindûu manê bichuû. ¹⁰ Bête akrê ndê tche li bhâsê tchô ndêkê yatê ndê Ndjapä nyîkrê rê lâme, tchê yadjê tê yê ngbâ kua ndê tche mbô rê batê rê ndê Ndjapä yatê yê ngbâ andê ye në. ¹¹ Bête rê kä, äwäpä azê pu köbo gbê ndêkê li bhâsê tchô ndêkê yatê në lâme, kâ mbo rê pä ngâ akrê balê lê gbâtê azê teabô tê-ê lakê kosê pö batê araâta azê lâme-ê.

¹² Bête Pö Ndjapä wä la tchîsûwu, kâ wä la gbôgbô. Pö Ndjapä wä batê besala ndê manê kî dëkalâ dëkalâ. Pö Ndjapä në li zoo kâ krê tchêlê vrö la yingö, kâ krê ndjê tchêlê abülüngbî la awole ††. Pö Ndjapä wä ngbanga pâ agü arê ndjê lakê ri tchêlê su akrê. ¹³ Ngâ rê balê ndê Ndjapä mbô rê ndê âwâ wü tchâtchu yê wâbo-a. Lê la Ndjapä arê gbê wä kpändewä, tche wün tchô pâ arê gbê, azêzê kä ndê âtosê tchêngbâ arê ndê azê mbô rê sê tchê.

Jezü dä gbölö earê kâ wa ngela

¹⁴ Äwäpä azê kpokpo tê azê pâ su azê ndê azê zâ rê sê Ndjapä, ndê azê mu pö ndênê, bëte azê kä la gbölö earê kâ wa ngela ndê tche rô adî në gbê, tche è ndjoa bhâ tchâtchu Ndjapä, Jezü Modô ndê Ndjapä kä. ¹⁵ Azê kä la gbölö earê kâ wa ngela ndê tche wä ndêkê wun nyonyo azê sênê ndê angâ arê rôpâ azê. Arê ndê ävu azü gbê gbö ndjê tchê batê rê ndê ävu azü, praâbalê tche mbôâbo ngbongbo rê-a. ¹⁶ Azê gitê azê la su azê gbê pu ngendê-gbîê ndê Ndjapä ndê tche wä la tchôtchô su. Käko ânyê tche wun nyonyo azê, ânyê azê gbo tchôtchô su ndê yê, ndêkê pa tche za könô sê azê tê lö në ndê tche nyîndê në.

⁵ Bête agbölö earê kâ wa ngela sê Ndjapä gbê ndê a è andjê lê gbâtê azü, a kü andjê ndêkê pa andjê mbo kua ndê Ndjapä tê pö ndê azü në. Kua ndê andjê wä ndêkê kü arê ndê azü në la rê sê Ndjapä, ndjê kâ wa ngela sê Ndjapä bëte ngbongbo rê ndê andjê. ² Angâ arê kä ndjê tâ ndê âropâ a-earê kâ wa ngela sê Ndjapä. Tê pö ndênê kä ndê andjê wä ndjê ndêkê wun nyonyo azü ndê andjê wün-âbô sê rê wün la andjanê ndê andjê tchâ köbo. ³ Batê rê ndê angâ arê rôpâ andjê lâme, andjê wâbo ndêkê wa ngela sê Ndjapä kütü bëte azü gö në-a, praâbalê andjê wä ndjê ngela bëte ngbongbo rê ndê andjê la tê andjê ‡. ⁴ Akrê zâbo tê yê la tê yê ndêkê wa gbölö-a. Praâbalê Ndjapä kä ndê äe tchê batê rê ndê tche mbô rê tê Arön.

⁵ Andê *Krîsiti* wä ndjê käko: Tche zâbo tê yê la tê yê ndêkê gbo gbölö tchô ndê gbölö earê kâ wa ngela sê Ndjapä lâme-a, tche gbö rê dändê Ndjapä ndê tche tó rê päkêdê:

«Mo dä Modô ndê mê, angêta më wä nê tê Bha zê ††.»

⁶ Ndjapä kä tó ndjê rê päkêdê: «Mô wadje tê earê kâ wa ngela pii etê, batê kënyi ndê *Mëlêkîsêdêke*‡‡.»

⁷ Ndê Jezü sê alême bëche âtê, tche tó pö lakê di tchêlê ma, la gbölö ön la ngûla sê Ndjapä ndê tche wä ndêkê tcha azü lê kuzü †††. Ndjapä djê tchê lê köbo kâ mbotê yê kpîêkpîê rê. ⁸ Tê lëge në Krîsiti wätê Modô ndê Ndjapä, praâbalê tche mända ndêkê dje ma Ndjapä lê arê yûkü gbê. ⁹ Ndê Jezü kâ akua ndê yê gbê, tche mbôtê yê tê akrê ndê tche za kâ tcha lê kuzü ndê logbê sê azü gbê ndê andjê djê ma yê. ¹⁰ Ndjapä è tchê tê gbölö earê kâ wa ngela batê kënyi ndê *Mëlêkîsêdêke*.

Nyê gböäbô gbôtê köbo kâ za su sê Ndjapä-ê

¹¹ Pâ pö lâme, ârâ wä la apö tê gbölösênê ndêkê to rê sê nyê, praâbalê sênê kâkâ ndêkê kra tchêla pö sê nyê, bëte nyê kä mbôtê nyê batê azü ndê andjê djêäbô tchêlê pö djê gagasa-ê. ¹² Ndênê gû alême në ndêkê pa nyê watê a-earê kâ nyisê rê! Praâbalê nyê kä wä ndêkê pa a ka nyisê adokü apö Ndjapä sê nyê. Nyê wä âme ndêkê zi kîzî ndê âkpôkpö, praâbalê nyê kä wätê azü ndê andjê ndjo ngû ngo. ¹³ Akrê ndê gbö tchê sê lakê ndjo ngû ngo, gbö tchê kä tê ngbelê bechê. Tche wâbo ndêkê dje tchêlê pö pâ rê ndê âwâtê djîrê rê-a †††. ¹⁴ Kîzî ndê âkpôkpö wä bëte anênegbe azü, bëte lê köbosê kâ mbo arê ndê andjê, tchêlê la andjê krâ ndêkê wunsê kâ krê tchêlê tchôtchô rê la ngbongbo rê.

⁶ Käko äwäpä azê dje tchêngbâ azê tê adokü apö ndê azê mända rê alême pâ *Krîsiti*, kâ manda pö ndê âwâ bëte anênegbe azü. Azê kä kâbô kâ pâ dokü kâ nyisê rê ndê âtô pö ndêkê gbotê bändi kâ mbo rê ndê äe la azê pu kuzü, la pö ndêkê za su sê Ndjapä, ² lakê nyisê rê pâ pö ndê abatême la pö ndêkê to könô lê kûma azü, la pö ndêkê jo ndê akuzü la pö ndêkê wa ngbanga lê kûma azü tratralê. ³ Ädä Ndjapä ânyindê në, rê ndê azê wä ndêkê mbo rê kä lâme.

⁴ Käko, pö ndê azü ndê andjê dôtê andjê lê bändi tchîsûwu ndê andjê lâme äwa atôko? Andjê gbö ngbanga ndê Ndjapä sûsunê balê, andjê djê tchô tchôtchô rê ndê tchêlafô, andjê gbö *Kpîki Yingö*, ⁵ andjê wûnsê në nê pâ pö Ndjapä wätê tchôtchô rê, kâ wûnsê agbôgbô ndê tchîsûwu ndê ânê. ⁶ Praâbalê andjê dôtê andjê lê bändi kâ mbo rê ndê andjê, köbo

† Nyê dî Aps 95.7-8,

†† Nyê dî Eza 49.2; Apk 19.15. ‡ Nyê dî Lev 9.7-8.

††† Nyê dî Aps 2.7. †††† Nyê dî Aps 110.4. ††††† Nyê dî Mat 26.36-46; Mar 14.32-42; Luk 22.39-46. †††††† Nyê dî 1 Kor 3.2.

ndêkê pa a ka la andjê, ânyê andjê ka gbotê bændi kê mbo rə ndê andjê tê bichuû nê wâbo balê-a. Bête andjê kâ bhî Modô ndê Ndjapâ pâ yô ndê gba, kê mâ tchê kraâ ndêkê pa azü dro tchê.

⁷ Âdê nyivró ânyi tòngê tòngê pâ cho, âmbo rê ndêkê pa atchôtchô abê-kîndî wutu bête azü ndê andjê lu rə tâ, dèkê Ndjapâ ê tchôtchô pö pâ cho nê nê. ⁸ Praâbalê âdê cho nê âmbo rê pâ achi la ayö-chi wutu, dèkê cho nê wätê ngbongbo cho. Ndjapâ âdradje ndênê, ânyê la tchêngbâ nê a âchoadje rê la wo.

⁹ Âdê andê nye nê, arêâmâ ndê mê ndê mê nyîndâ nyê tê gbölösânê, âdê ârê âto pö kâko, bête ârê wünsê nê pâ tchôtchô rə kâ bête nyê, ndê âdê kê tcha lâ kuzü. ¹⁰ Bête Ndjapâ wä djîrê: Kâko kua ndê nyê mbô rê, âdêndjê kê nyîndê ngâ ndê nyê nyîsê nê tâ azü ndê Krîsiti alême, ndjê la andjanê ndê tchô angêta, sêñê yûabo tâ yê-a. ¹¹ Praâbalê ârê nyîndê nê pâ akrê balê balê gbê mbo kütü rə batê anê dokütchê lâme ndjoa êtê manê, ânyê nyê gbo arê ndê su nyê krê bête rê.

¹² Âwâbo pâ nyê watê a-earê dö-a, praâbalê nyê mbô rə batê azü ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapâ lakê rəatê su andjê, ânyê kê gbô rə ndê Ndjapâ zâ bâlâ nê lâme.

Ndjapâ krê pâ bâlâ ndê yê

¹³ Ndê Ndjapâ zâ bâlâ tê *Abrahâmo*, tche mbô rê lakê deba la rə yê la tê yê, bête ngâ akrê ndê tche wä gbölö kê rô tchê ndêkê mbo rê wâbo-a. ¹⁴ Ndjapâ tō rê päkêdê: «Mê dēba pâ zê päkêdê: Mê eadje tchôtchô pö pâ zê tê gbölösânê, kê mbo rê pâ azü pâ mawo ndê zê ngba tê gbölösânê †.» ¹⁵ Abrahâmo rüätê su yê ânyê rə ndê Ndjapâ zâ bâlâ nê tâ yê, tche gbô rê. ¹⁶ Âdê azü âsê lakê deba la rə ngâ akrê ndê tche wä gbölö kê rô andjê, bā nê lâme âmbo rê pâ andjê krê pâ ngâ pö ndê âwâ djîrê, ânyê kê gama andjê nê ka-ê. ¹⁷ Kâko ndjê, Ndjapâ nyîndê kê nyîsê nê kraâ sê azü ndê andjê wä ndêkê gbo arê ndê tche zâ bâlâ tê pö ndênê lâme pâ, bâlâ nê lâme tchêlê nê wâbo ndêkê zu balê-a. Bête rê kâ ndê tche dēba pânê. ¹⁸ Kâko kê za bâlâ lakê deba, arê bichuû lâme tchêlê nê wâbo ndêkê zu-a, ânyê lâ köbosê nê Ndjapâ môâbo ndjê yepa-a. Kâko azê ndê azê gbôtê arê gbê ndêkê krê bête arê ndê Ndjapâ nyîkrê rê ânyê su azê wä pânê, azê gbô gbôgbô tê su azê tê gbölösânê lâ köbosê nê. ¹⁹ Âdê andê azê nê, äwäpä azê kpokpo tê azê batê wên pâ rə ndê su azê wä pânê lâme lâ la Ndjapâ. Rə nê ndê su azê wä pânê lâme wätê rə ndê âkpôkpo tê yê, ânyê kê rô lâ lâba ndê a wä tchêlê gbölö nda Ndjapâ la rê ndê âwâ bhâ lafô. ²⁰ Bhâye kâ ndê Jezü lí dokütchê tê azê ndjê bête azê. Bête tche dötê yê tê gbölö earê kê wa ngela pii êtê batê kënyî ndê *Mêlêkisêdêke*.

Mêlêkisêdêke

⁷ *Mêlêkisêdêke* wätê gbiê lâ gö ndê Sâlême, tche wätê *earê kê wa ngela* sê Ndjapâ, ndê tche sê bhâ lafô pâ arê gbê. *Abrahâmo* ê alême ndêkê mbo këü la agbiê ânyê kê rôpâ andjê. Kê ka ndê yê, Mêlêkisêdêke ê lâ köbo yê kê ê tchôtchô pö pâ yê. ² La tchêngbâ nê Abrahâmo kê dîme ndê arê gbê ndê tche kê rê lâ këü sê tchê. Dokü rə yê wü pâ Mêlêkisêdêke, ndê ânyîndê kê to rê päkêdê: «Djîrê gbiê». Bichuû rə yê nê wü pâ Gbiê lâ gö ndê Sâlême, ndê ânyîndê kê to rê päkêdê: «Gbiê ndê ziti su ††». ³ Tche wâbo la bha âdêndjê anyî-a, araâta nê wâbo ndjê tâ-a. A tôâbo pö ndê lö kê zi tchê âdêndjê lö kê tchu ndê yê lo balê-a. Tche wä batê Modô ndê Ndjapâ: Tche dâ earê kê wa ngela pii êtê.

⁴ Nyê wün köbosê nê ndê Mêlêkisêdêke wätê gbölö akrê! Abrahâmo, âta azê kü dîme ndê arê gbê ndê tche kê rê lâ këü sê Mêlêkisêdêke. ⁵ Dèkê *ndiê* ndê Möyîze zâ köbo sê azü pâ mawo ndê Levî ndê andjê dâ a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ ndêkê kê dîme ndê arê ndê azü ndê Isarayêle gbê ‡, ndê ânyîndê kê to rê pâ, andjê kü dîme nê tchânê arêâmâ ndê andjê pâ mawo ndê Abrahâmo. ⁶ Mêlêkisêdêke dââbo akrê pâ mawo ndê Levî-a, praâbalê Abrahâmo kê dîme ndê arê ndê tche gbô rê sê tchê. La tchêngbâ nê Mêlêkisêdêke ê tchôtchô pö pâ Abrahâmo, tchanê ndê Ndjapâ zâ bâlâ tâ yê lâme. ⁷ Dèkê pö yepa dââbo rê-a, gbölö akrê kâ ndê âe tchôtchô pö pâ akrê tchâtchâ yê. ⁸ Azü pâ mawo ndê Levî ndê andjê gbo dîme tchânê azü, andjê wätê azü ndê andjê tchu; praâbalê Mêlêkisêdêke ndê tche gbô dîme lâme, tche wä la türê la yê batê rê ndê Mbêti Ndjapâ tô rê. ⁹ *Azü pâ mawo ndê Levî* kâ ndê âgbo dîme ndê andjê tchânê azü; praâbalê azê wä ndêkê to rê pâ, batê rê ndê Abrahâmo kê dîme ndê arê ndê yê sê Mêlêkisêdêke, Levî kü ndjê dîme ndê arê ndê yê. ¹⁰ Bête Abrahâmo wätê âta Levî. Kâko azê wä ndjê ndêkê to rê päkêdê: Sêñê ndê Mêlêkisêdêke ê lâ köbo Abrahâmo, dèkê gbô Levî kâ bhâlê vro âta nê.

¹¹ Lâ köbosê ndiê ndê a zâ rê sê azü ndê Isarayêle, *azü pâ mawo ndê Levî* kâ ndê a ê andjê ndêkê watê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ; andjê dâ a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ batê Arön, praâbalê kê mbo kua ndê andjê batê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ dâkabô gbê-a. Âdê ârê âdaka âme gbê, bête giamâ kâ ndê a zâ ngâ earê kê wa ngela ngbî batê kënyî ndê Mêlêkisêdêke? Änyîndê kê to rê pâ ngâ earê kê wa ngela lâme wâbo batê kënyî ndê Arön-a. ¹² Âdê köbo kê wa ngela âkâ wa ngbî, äwäpä a ka zâ ndjê ngâ ndiê ngbî. ¹³ Pö lâme wä pâ Gbölö Gbiê ndê azê, tche wätê akrê pâ mawo ngbî. Ngâ akrê pâ mawo nê lâme ndê tche mbô ngâ kua ndêkê wa ngela pâ *gbalâka* wâbo dâmba-a. ¹⁴ Azü gbê wünsê nê nê pâ a zê Gbölö Gbiê ndê azê pâ mawo ndê

† Nyê dî Jen 22.17.

†† Nyê dî Jen 14.17-20. ‡ Ndiê ndê dîme: Nyê dî Nomb 18.21.

Judäa †. Möyize tōâbo ngâ pō balë pâ azü pâ mawo ndê Judäa ndê tche sê lakê to pō pâ a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ-a.

Ngâ earê kê wa ngela sê Ndjapâ batê Mëlëkîsêdêke

¹⁵ Ngâ rə ndê âmbô rê pâ tchêlê pō nê wutu kraâ dâ rê ndê ngâ earê kê wa ngela ngbî wûtu nê, kê wâ batê Mëlëkîsêdêke. ¹⁶ Tche wâbo tê earê kê wa ngela sê Ndjapâ lê köbosê ndië ndê azü-a, praâbalë tche wâtê earê kê wa ngela bëte gbôgbô ndê tchîsûwu ndê logbê logbê. ¹⁷ Kâko Mbëtî Ndjapâ tō pō pâ yê pākêdê:

«Mo wâtê earê kê wa ngela pîi etê,
batê kënyi ndê Mëlëkîsêdêke ††.»

¹⁸ Kâko a ndî tchêlê dokü ndië nê lâme nê, bëte ndië nê wâbo la gbôgbô-a, kê wâbo ndjê ndêkê mbo dâkâ tê akrə-a. ¹⁹ Bête ndië ndê Möyize mbôâbo rê pâ akrə daka tchâtchu Ndjapâ-a. Praâbalë a zâ ngâ rə ndê âdâka gbê ndê su azê wâ pânê sê azê nê, lê köbosê nê kâ ndê azê wadje ndêkê gitê azê pu Ndjapâ.

²⁰ Pâ rə lâme Ndjapâ dēba. Âdâbo lê köbosê kê deba nê lâme kâ ndê adî azü wâtê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ-a. ²¹ Praâbalë andê Jezü, Ndjapâ dēba pākêdê:

«Gbölö Gbië dēba nê,
tchê kâ kabô pâ pō lâme tee-a:
«Mô wadje tê earê kê wa ngela pîi etê ‡.»»

²² Bête rê kâ, lê köbosê, Jezü azê wûnsê nê tê lège nê nê pâ, azê liadje lê tchôtchô *madî* ndê âdâka kê rô dokü nê.

²³ Ndjê, adî angbängbâ azü dötê andjê tê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ bëte kuzü kitê köbo tê andjê, ânyê andjê sèabô sê kpôtê kua ndê andjê-ê. ²⁴ Praâbalë andê Jezü, tche wâ logbê logbê, ngâ akrə ngbî ndê tche wâ ndêkê za tchô ndêkê mbo kua ndêkê wa ngela ngbâ yê wâbo-a. ²⁵ Bête rê kâ, azü ndê andjê gitê andjê pu Ndjapâ lê köbosê yê, tche kâ la gbôgbô ndêkê tcha andjê tê lège nê tratalë, bëte tche wâ la tchîsûwu ndê logbê logbê ndêkê to pō sê Ndjapâ bëte andjê.

²⁶ Gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ ndê tche wâ ndêkê mbo rê la azê kâ lâme. Tche wâ ngbî ânyê kê dâka gbê, pō balë wâbo lê kûma yê-a, tche mbôâbo ngbongbo rə balë-a, kê krê tchêlê tê yê la a-earê ngbongbo rə, Ndjapâ zâ tchê bhâ lafô pâ arə gbê. ²⁷ Jezü wâbo batê adî agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ-a, tche wâbo ndêkê wa ngela lê alö balë balë tê dokü nê bëte ngbongbo rə ndê yê la tê yê ânyê la tchêngbâ nê bëte azü gö ndê yê-a. Praâbalë tche wa ngela sûsunê balë tratalë, sênê ndê tche yôsê tê yê la kuzü. ²⁸ Azü ndê ndië ndê Möyize zâ köbo sê andjê ndêkê watê agbölö a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ, andjê dâbo azü ndê andjê dâka gbê-a, praâbalë la tchêngbâ ndië nê, Ndjapâ dēba ânyê kê zâ Modô ndê yê ndêkê watê

gbölö earê kê wa ngela ndê tche wâ pîi etê, ânyê kê dâka gbê.

Jezü dâ gbölö earê kê wa ngela

8 Gbölö pō ndê azê krê pânê wâ kâkê: Azê wâ la ngâ gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ ndê tche sê bhâ lafô dâ ndôkö ngendë-gbië ndê Ndjapâ †† ndê gbôgbô ndê yê rô agbôgbô gbê. ² Tche mbô kua ndê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ nê lê tchô ndê âwâ ngbî ânyê kê dâka gbê, ânyîndê kê to rê pâ, lê lège ndokü ndê Gbölö Gbië mbô rê, âdâbo akrə kâ ndê âmbô rê-a.

³ Agbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ gbê, a zâ rê sê andjê ndêkê wa ngela sê Ndjapâ la arə gbê ndê a kû rê sê andjê. Ârê kâ, âwäpâ tchandê azê gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapâ nê wa ndjê la ngâ rə ndêkê wa rê la ngela. ⁴ Âdê Krîsiti âsê alême bëche atê, dèkê tchê wabô tê *earê kê wa ngela* sê Ndjapâ balë tee-a, bëte a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ kâ tâ dokütchê ndê andjê wa ngela gundêssê *ndië* ndê Möyize. ⁵ Praâbalë kua ndê andjê mbo rê kütê yê la arə ndê âwâ bhâ lafô. Âwâ batê rə ndê âgbô Möyize alême sênê ndê tche wâ ndêkê mbo ndokü ndê a takpa la Ndjapâ lînnê, ndê âwâ ngbî bëte Ndjapâ. Ndjapâ krê tû yê pākêdê: «Âwäpâ mo mbo kua ndê zâ nê gbê gundêssê anê ndê më nyîsê nê sê mö bhâlê kûma aga ‡.» ⁶ Tê lège nê Ndjapâ zâ kua sê Jezü, ârô andê a-earê kê wa ngela sê Ndjapâ gbê. Bête tche dâ earê kê nyikrə tchôtchô kê sê lê gbâtê azü la Ndjapâ lê köbosê tchôtchô *madî*. Tchôtchô *madî* nê lâme krê pâ atchôtchô arə ndê Ndjapâ zâ bâlâ tê pō ndênê.

⁷ Âdê ngbongbo rə balë âwâbô wâ lê Dokü Madî nê ‡‡, dèkê köbo ndêkê mbo ngâ *madî* ngbî wâbo-a.

⁸ Praâbalë ngbongbo rə kâ ndê Ndjapâ hrô la azü ndê yê bëte rê:

«Gbölö Gbië tō rê pākêdê:

Angâ alö âwutuadje

ndê më mboadje Täfo Madî

la azü gö ndê Isarayële la azü gö ndê Judäa ‡‡‡.

⁹ Madî nê wâ ngbî tê anê ndê më drô rê la araâta nyê, ârâ drô rê tê lo nê ndê më zâ könô andjê ndêkê wutu la andjê bhâchî lê gö ndê Ejîpiti.

Bête andjê kpôkpoabô tê andjê lê *madî* nê-a.

Gbölö Gbië tō rê pākêdê:

bête rê kâ ndê, mëmê ndjê gbê më gbôtê araâta nyê.

¹⁰ Gbölö Gbië tō rê pākêdê:

Madî ndê mëmê la azü gö ndê Isarayële drô rê la tchêngbâ alö nê lâme kâ âtê:

Mê mboadje andië ndê më bhâlê kê za kûma andjê,

ânyê kê mboadje rê bhâlê su andjê.

Mê wadje tê Ndjapâ ndê andjê,

† Nyê dî Mat 1.1-2; Luk 3.33. †† Nyê dî Aps 110.4. ‡ Nyê dî Aps 110.4.

†† Nyê dî Aps 110.1. ‡‡ Nyê dî Eki 25.40. ‡‡† Âtô pō ndê *madî* ndê andjê drô rê lê kûma aga ndê *Sinayi*: Nyê dî Eki 24.3-8. ‡‡‡ Täfo *madî*: Nyê dî Luk 22.20; 1 Kor 11.25; 2 Kor 3.6.

ânyë andjê wadje tê azü gö ndê mê.
 11 Ngâ akrê kä nyiabô sêkê wunsê rê sê ngâ akrê gö ndê yê âdændjê ngâ yê balë tee-a,
 bëte azü gbê wun-adje sê mê, ätö tê abechê ndjoa ëtê anënegbe azü.
 12 Bëte mê djutuadje kô kosê pö ndê andjê,
 sê ngbongbo rê ndê andjê kä teabô lê mê tee-a †.»
 13 Ndê Ndjapâ tô pö ndê Täfo Madï lâme, tchê mbö rê pä bændi në watê dokü në, dëkê rê ndê âwâtê bændi në ânyë kë ndï wä tchêchêchê ndêkê rôrö.

Köbo kä voga Ndjapâ

9 Dokü Madï wä alême la angâ andië ndê ânyîsê köbo ndêkê voga Ndjapâ, kë wä ndjê la ngâ nda kä voga Ndjapâ pä cho âtê. 2 Bëte a nyîkrê ngâ ndokü ndê a takpa la Ndjapâ lîñê. Dokü tchô lî ndokü në, a ê rê tã päkêdê: Tchô ndê âwâ ngbî ânyë kë dâka gbê bëte Ndjapâ, ndê da alâmba, la gbalâka kîzî, la amâpa ndê a kû rê sê Ndjapâ wä bhâlê në. 3 Dëngbâ bîchuû lîba në, ngâ tchô kä tã ndê a ê rê tã päkêdê: «Tchô ndê âwâ ngbî ânyë kë dâka kë rô adï në gbê bëte Ndjapâ». 4 Lê tchô në lâme, a gbö ndjê gbalâka ndê lôlo ndê a cho yömbö pânê, la sandûgu-madï †† ndê kûtê në gbê wä la lôlo. Lê sandûgu-madï në, lüsû ndê lôlo kä bhâlê në. Lê lüsû në, a gbö *mâne* lîñê, la tchongbôlô ndê Arön ndê kükü në tã tã, la akalakpa täme ndê a mbô andië ndê *madï* pânê. 5 Pâ sandûgu në, anyîsî acherubên ndê tchêlafô kä tã ndê ânyîsê në pä Ndjapâ kä lî tchô në lâme. Acherubên gbrâ tchêlê këmbro andjê ndêkê gûa kûma sandûgu në sênê ndê a wa ngela bëte kë djutu ngbongbo rê ndê azü. Praâbalê lö kë nyisê pö pânê sê nyê balë balë dââbo rê âtê-a.

6 Ndê a nyîkrê arê në gbê kâko, *a-earê kë wa ngela* sê Ndjapâ lî logbê lî dokü ndokü ndêkê mbo kua ndê andjê. 7 Praâbalê lî bîchuû ndokü në, kütü gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ balë kä âli sûsunê balë lî ngü balë. Tchetchê kä ndê âli la jî gia lî tchô në lâme, ndêkê kû rê la ngela sê Ndjapâ bëte arê ndê tchetchê la tê yê mbôâbô rê mbô la köbo në la andê azü gö në. 8 *Kpîki Yingö* nyîndê kë nyisê në kâko päkêdê: Ndê gbö dokü ndokü ndê a takpa la Ndjapâ lîñê wä tã lâme, köbo ndêkê e atêlê tchô ndê âwâ ngbî ânyë kë dâka gbê bëte Ndjapâ kë rô adï në gbê lâme jîâbo dämba-a. 9 Arê lâme nyîndê kë nyisê pö pä alö ndê tchô angêta. Änyîsê në pä arê ndê a kû rê sê Ndjapâ la agia ndê a kû rê la *ngela* sê Ndjapâ mbôâbo rê pä kë ri tchêlê su akrê daka gbê-a, ndê ânyîndê kë to rê pä akrê ndê tche voga Ndjapâ. 10 Apö ndêkê zî rê, kë ndjo pî la pö ndêkê djutu angbongbo rê ngbî ngbî lâme gbê dê kütü ambämbä andië ndê azü. Andië në lâme wä la

† *Nyê dï Jer 31.31-34,*

†† *Lê sandûgu lâme kä ndê a kû akalakpa täme bîchuû ndê a mbô andië ndê Ndjapâ pânê. Sandûgu-madï në nyisê në pä Ndjapâ kä tã lî gbâtê azü gö ndê yê.*

gbögbö ndjoa ëtê lo në ndê Ndjapâ ka mbo rê ndêkê pa arê balë balë gbê kä watê täfo në.

11 Praâbalê *Krîsiti* në batê gbölö earê kë wa ngela sê Ndjapâ ndê atchôtchô arê ndê âwâ tã nê. Tche lî lî gbölö ndokü ndê âdâka gbê. Ädââbo azü kä ndê âmbö rê la könö andjê-a, ndê ânyîndê kë to rê pä ädââbo rê pä cho âtê kä-a. 12 Ndê Krîsiti lî sûsunê balë tratralê bhâlê nda ndê a mbô rê la lîba ndê âwâ ngbî ânyë kë dâka gbê bëte Ndjapâ, tche zâbo jî akökö aëbro la angbavö abâgala-a, tche zâ jî yê la tê yê la ngela ndêkê jî azê tratralê lî angbongbo rê ndê azê. 13 Dokütchê alême, azü zâ jî akökö aëbro la andê akökö abâgala la vörê ayüyü abâgala ndê a chö rê, ânyë kë mu rê tê azü ndê andjê wä la kâkpö. Pânê, lî köbosê ndië, rê lâme djutu kâkpö tê andjê dê sûwu ‡. 14 Ädê rê në âwa kâko, jî Krîsiti âwa la gbögbö tê gbölösênê ndêkê mbo kua kë ro adï arê lâme gbê! Lê köbosê Kpîki Yingö ndê âwâ logbê logbê, Krîsiti zâtê yê batê ngela ndê âdâka gbê. Jî yê djutuadje kë ri tchêlê su azê ndê âwâ la kâkpö ânyë kë ka la azê pu kuzü lâme. Kâko azê mboardje rê la Ndjapâ ndê tche wä la tûrê la yê.

15 Bëte rê kä ndê, Krîsiti, lî köbosê ngâ Täfo Madï, tche dê earê kë nyîkrê tchôtchô kë sê lî gbâtê Ndjapâ la azü. Kâko azü ndê Ndjapâ ê andjê gbö atchôtchô arê ndê âwâ logbê logbê, ndê tche zâ bälâ në tê azü ndê yê. Andjê wä ndêkê gbo rê bëte kuzü ndê tche tchü rê, bëte rê kä ndê a jî azü lî angbongbo arê ndê andjê mbö rê tchâtchâ Dokü Madï.

16 Bëte sênê ndê ngâ testamä †† wä tã, äwäpä akrê ndê tche mbö testamä në tchu ânyë. 17 Bëte testamä wâbo la gbögbö ndê gbö akrê në wä la tûrê la yê-a, pö lî mbëtî në wä kütü la gbögbö la tchêngbâ kuzü akrê në. 18 Bëte rê kä Dokü Madï në la tê yê wä kütü la gbögbö sênê ndê jî gia tû. 19 *Möyîze* mü pö ndê kûmändemä balë balë gbê gundêsê *ndië* sê azü gö gbê ndê Isarayele. Tche zâ ngbëngbê da yö ndê a ê rê tã pä izöpe la ngâ ngbëngbê su kûtê ëbro-ngbaga kë yî rê lî jî angbavö abâgala la akökö aëbro, la ngü, kë mü rê pä Mbëtî-ndië, kë mü ndjê rê tê azü gö në gbê. 20 Tche tö rê päkêdê: «Rê âtê wâtê jî madï ndê Ndjapâ zâma tê pö ndênê sê nyê ndêkê pa nyê kpe wa në.» 21 Pânê Möyîze zâ jî në, kë mü ndjê rê tê kûtê ndokü ndê a takpa la Ndjapâ lîñê lâme ndjê la arê gbê ndê andjê mbo rê la kua ndê Ndjapâ. 22 Lê köbosê jî kä ndê a djutu gbogbôsê angbongbo rê gbê, batê rê ndê ndië tö pö ndênê. Ädê jî ätuabö tû-ê, a djutuabö angbongbo rê ndê azü tee-a.

Jî Krîsiti kö pö lî kûma azü

23 Äwä ndêkê pa arê balë balë gbê ndê âkûtê yê la arê ndê âwâ bhâ lafô, a djutu rê lî köbosê andië në

‡ *Nyê dï Lev 16.14-16; Nomb 19.9,17-19.* †† *Testamä: Ädê mbëtî ndê ngâ akrê mbö rê ndêkê pa la tchêngbâ kuzü yê a krê tchêlê ara ngbâ yê gundêsê apö ndê tche tö rê lî mbëtî në.*

lâme kâko, ânyë arə ndê âwâ bhâ lafô në lâme la tē andjê, äwâ ndêkê pa a djutu rē lē köbosê angela ndê âdâka kē rô adî në gbê. ²⁴ Bête Krîsiti lîâbo bhâlê ngâ nda Ndjapâ ndê kônô akrə mbô rē-a, ndê âwâtê nyîsî lège tchô-a. Tchetchê la tē yê, tche lî bhâ lafô sê tchô ndê tche krû tâ angaâtə tchâtchu Ndjapâ bête azê. ²⁵ Gbölö earê kē wa ngela sê Ndjapâ ndê azü gö ndê ajuifu lî lē nda Ndjapâ lē ngû balë balë la jî agia. Praâbalë Krîsiti lîâbo bhâ lafô ndêkê zatê yê la tē yê la ngela ëngbâ ngânë ëngbâ ngânë-a. ²⁶ Âdê Krîsiti âli bhâ lafô ndêkê zatê yê la tē yê la ngela ëngbâ ngânë ëngbâ ngânë, dëkê Krîsiti âwun yûkû tē gbölösânë ëngbâ ngânë ëngbâ ngânë, gasa alême ndê a mbô tchîsûwu. Kâko tche lî angaâtə sûsunë balë tratalë, ndêkê djutu ngbongbo rē lē köbosê kē zatê yê la tē yê la ngela. ²⁷ Bête a dî rē sê azü gbê ndêkê tchu sûsunë balë, pânë, kē wa ngbanga kâ tâ. ²⁸ Batê rē ndê, Krîsiti zatê yê la ngela sûsunë balë ndêkê djutu angbongbo rē ndê angbängbâ azü †, tchê kadje ngbâ yê tē bîchuü në ndêkê tcha azü ndê andjê krû bête tchê, âdê bata ndêkê djutu ngbongbo rē ndê andjê-a.

10 *Ndië* ndê Möyîze wâ kütü tē tchâkrürzrö atchôtchô arə ndê ânə, praâbalë âwâbo tē nyîsî arə në lâme-a. Ndië ndê Möyîze në wâ ndêkê pa a wa ngela në ëngbâ ngânë ëngbâ ngânë lē ngû balë balë. Bête rē kâ ndê, ndië në wâbo la gbôgbô ndêkê mbo rē pā azü daka gbê lē la Ndjapâ-a, ndê andjê wâ ndêkê gitê andjê pu Ndjapâ. ² Âdê azü ndê andjê sê lakê voga Ndjapâ, ânyë lē köbosê ngela kâ ndê a djütü angbongbo rē ndê andjê sûsunë balë tratalë, tchâme, andjê kâ rî bata tchêlê su andjê pā ngâ ngbongbo rē balë kâ lē kûma anyê-a, kâko a âgboadje tē köbo ndêkê wa ngela gbê. ³ Praâbalë lē köbosê kē wa ngela në lâme, âmbô rē pā lē ngû balë balë, su andjê te pā angbongbo rē ndê andjê. ⁴ Bête jî akökô abâgala la andê akökô aëbro wâbo ndêkê jî ngbongbo rē balë-a.

⁵ Bête rē kâ, tē lo në ndê *Krîsiti* në atê bêche, tche to rē sê Ndjapâ päkêdê: ††

«Mo nyîâbo ndê ngela âdëndjê ngâ rē ndê akrə za rē sê mö-a,

praâbalë momö kâ âkê mbô rē pā më wa la tē akrə.

⁶ Mo nyîâbo ndê agia ndê a cho andjê logbê pā gbalâka,

âdëndjê ngela ndê ngbongbo rē-a.

⁷ Kâko më tö rē päkêdê:

«Ndjapâ, mëmê la tē më kâ ndê ânə pu mö,

ndêkê mbo rē ndê su zê nyîndê në,

gundêsê apö ndê a mbô rē pā më lē Mbêti Ndjapâ.»

⁸ Krîsiti tö rē dokütchê päkêdê: «Mo nyîâbo ndê ngela âdëndjê arə ndê azü kə rē sê mö-a, agia ndê azü cho andjê logbê pā gbalâka âdëndjê ngela bête angbongbo rē ndê azü, âdêâbô rē kâ ndê mo nyîndê në-a.»

† Nyë dî Eza 53.12. †† Ndêkê to tē yëyë da 5 êtê 7: Nyë dî Aps 40.7-9,

Dëkê a kü angela lâme gundêsê ndië. ⁹ Krîsiti kâ to rē päkêdê: «Mê ânə la tē më ndêkê mbo rē ndê su zê nyîndê në.» Krîsiti wrû pö ndê abändi ngela nê, kē zâ andê ye në êlê kpâlâ në. ¹⁰ Jezü Krîsiti mbö rē ndê su Ndjapâ nyîndê në. Tche zatê yê la ngela sûsunë balë tratalë, ârê kâ ndê âdjütü angbongbo rē ndê azê.

¹¹ *A-earê kē wa ngela* sê Ndjapâ gbê krû lafô lē alö balë balë ndêkê mbo kua ndê andjê. Gbô ngela balë lâme kâ ndê andjê kə tchê rē, praâbalë âwâbo ndêkê djütü angbongbo rē ndê azü-a ‡. ¹² Praâbalë andê Krîsiti, tche wâ ngela kütü sûsunë balë tratalë-ê, pânë tche sê ndrotê Ndjapâ də ndökô kônô yê. ¹³ Angaâtə, Krîsiti krû ndêkê pa Ndjapâ mbo rē pā a-earê kē kosê yê wa batê mbätä êtchâ da yê ††. ¹⁴ Kâko lē köbosê këlê ngela ndê Krîsiti, tche mbö rē pā azü ndê tche djütü ngbongbo rē ndê andjê daka gbê pii êtê.

¹⁵ *Kpîki Yingö* tö ndjê rē sê azê pā pö lâme wâtê lège në, ânyë kâ tö rē dokütchê päkêdê:

¹⁶ «Gbölö Gbië tö rē päkêdê:

Madî ndê mëmê la andjê droadje rē la tchëngbâ alö në lâme kâ âtə:

Mê mboadje andië ndê më bhâlê su andjê, ânyë kâ mböadje rē bhâlê kē za kûma andjê.»

¹⁷ Pânë tche kâ tö rē päkêdê: «Su më kâ teabô pā ngbongbo rē âdëndjê kē kosê pö ndê andjê balë tee-a ††.» ¹⁸ Dëkê, âdê a âdjütü ngbongbo rē nê, a kâ wâbo ndêkê wa ngela bête rē-a.

Azê gitê azê pu Ndjapâ

¹⁹ Kâko arêmä, azê wûnsê në tē lège në nê pā azê wâ ndêkê lî lē tchô ndê âdâka gbê lē köbosê jî Jezü.

²⁰ Krîsiti krô ngâ täfo köbo sê azê nê, ndê azê za rē ndêkê wa la tchîsûwu. Köbo në lâme krô lē köbosê lē-ba ndê a wâ tchêlê gbölö nda Ndjapâ la rē, ndê ânyîndê kâ to rē pā lē köbosê tē yê. ²¹ Kâko azê kâ la ngâ gbölö earê kē wa ngela sê Ndjapâ ndê a zâ kûmändëmä pā nda Ndjapâ sê tchê. ²² Kâko äwäpâ azê gitê azê pu Ndjapâ la su azê ndê âwâ djîrê, ndjê la su azê ndê azê zâ rē tē lège në sê Jezü, la su azê ndê azê wûnsê në pā âgrô nê gbê, lakê rî tchêlê su azê ndê a djütü rē lē tchôtchô ngû. ²³ Äwäpâ su azê ndêpo pā rē ndê azê krû bête rē tchânê Ndjapâ, ndê azê mu pö ndênë, bête Ndjapâ mbö rē gundêsê bälâ ndê yê.

²⁴ Azê wün tchô pā angâ azê lē gbâtê azê, ânyë âmbö azê pā azê nyîndê angâ azê, lakê mbo tchôtchô kua.

²⁵ Azê gböâbô gbôtê kē palatê azê la angâ azê-ê, batê rē ndê angâ azü mbo tchê rē, praâbalë azê zâ wängö lē gbâtê azê la angâ azê âro anê dokütchê, bête azê wûnsê në nê pā lö Gbölö Gbië wâ nê tchêetchê.

²⁶ Bête âdê azê âwunsê alège pö gbê, ânyë gbô azê ndêpo lakê mbo ngbongbo rē batê su azê nyîndê në,

† Nyë dî Eki 29.38. †† Nyë dî Aps 110.1. †† Ndêkê to tē yëyë da 16 êtê 17: Nyë dî Jer 31.33-34.

ngâ ngela ngbî ndêkê djutu ngbongbo rə ndê azê nê wâbo-a. ²⁷ Praâbalë rə ndê âwâ ngbânë wä ndêkê pa azê sə la gbölö wa tē su azê ndêkê krə bête ngbanga ndê Ndjapā la gbölö wo ndê âjuadje azü ndê andjê kôsê Ndjapā †. ²⁸ Âdä ngâ akrə âmboabô rə mbô gundêsê ndië ndê *Möyize*, a wâbo ndêkê wun nyonyo yê-a, a âwon tchê, pânë ndê azü bichuû âdändjê azü vötaâ wûn tchê la ngbongbo rə, ânyë kə tō pō ndênë. ²⁹ Kâko andê akrə ndê tche tâlusê Modô ndê Ndjapā, ânyë kə wûn ji madî ndê âdjûtu kâkpö ndê yê tē mbämbä rə, lakê dro Kpîki Yîngö ndê tche mbô rə pā azê wunsê tchôtchô su ndê Ndjapā, pō ndê yê âdä atôko? Tchê gboadje ngâ gbölö nyonyo ngbânë! ³⁰ Bête azê wûnsê yê nê, tchetché ndê tche tō rə päkédê: «Mémê kâ ndê âsə lē kpâlâ akrə ndê a mbô ngbongbo rə tē yê, ânyë kə mbo ndjê ngbongbo rə tē akrə nê lâme, mémê kâ ndê âmbo ngbongbo rə tē akrə, gundêsê ngbongbo rə ndê yê.» Tchê kâ tō ndjê rə päkédê: «Gbölö Gbië wadje ngbanga ndê azü gö ndê yê ††.» ³¹ Äwätê gbölö gbôgbô rə ndêkê te tchânê Ndjapā ndê tche wä la tchîsûwu!

³² Äwäpä su nyê te pā arə ndê âgbô nyê alême. Lê alö nê lâme, pânë ndê nyê gbô ngbänga Ndjapā, nyê wûn yûkü tē gbölösânë, nyê rüätê su nyê lē agbôgbô kûü. ³³ A drö angâ azü lē gbâtê nyê, kə mbô arə yûkü tē andjê lē la azü gbê, dëkê angânë wä tchêetchê ndêkê za könô sê azü ndê a yûku andjê lâme. ³⁴ Kâko nyê krü tchêlê yûkü la a-earê kânga, ndjê sänë ndê a krüa arə ndê nyê, nyê nyîndê nê la wawa la mômô, bête nyê wûnsê nê nê pā nyê kâ la atchôtchô arə, ndê âwâ pîi etê. ³⁵ Rə ndê su nyê krü bête rə lâme, âwâbo pā nyê gbotê köbo nê-a, bête nyê gbôadje gbölö rə ngbânë. ³⁶ Äwäpä nyê rüätê su nyê, ânyë kə mbo rə ndê su Ndjapā nyîndê nê, kâko ânyë nyê gbo arə ndê tche zâ bâlâ nê lâme. ³⁷ Bête Mbëtî Ndjapā tō rə päkédê:

«Adî alö nê wä kpîêkpîê rə, kütü kpîêkpîê rə, tchanë ndê tche wä ndêkê kâ lâme, tchê kadje; tche âka angaâtə.

³⁸ Ndjapā tō rə päkédê:

Djîrê akrə ndê mē wadje la tchîsûwu lē köbosê kə za su yê sê mē,

praâbalë âdä tche âdotê yê atê ngbânë, mē wabô la mômô lē köbosê yê tee-a ‡.»

³⁹ Azê dââbo azü ndê andjê dôtê andjê atê ngbânë ânyë köbo yu tē andjê-a. Praâbalë azê dâ azü ndê azê zâ su azê sê Jezü ndêkê tcha lē kuzü.

Kê za su sê Ndjapā

11 Kê za su sê Ndjapā dâ ngâ rə ndê su akrə krü bête rə, ânyë tche wûnsê nê pā anyë gbô rə nê.

† Nyê dî Eza 26.11,

†† Nyê dî Det 32.35-36. ‡ Ndêkê to tē yeyë da 37 etê 38: Nyê dî Hab 2.3-4,

Ädê ndjê ngâ rə ndê akrə wûn-âbô rə wûn dâmba-ê, ânyë kə wûnsê nê bhâlê su yê pā rə nê kâ tē lège nê. ² Tê pō ndêkê za su sê Ndjapā kâ ndê Ndjapā gâmba kə mbo rə ndê araâta azê.

³ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, azê djê tchêlê nê pā, a mbô tchîsûwu lē köbosê pō ma yê. Âmbô rə pā rə ndê akrə wûn rə, ätö lē köbosê rə ndê akrə wûn-âbô rə wûn-î.

⁴ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, Äbêlê zâ *ngela* sê Ndjapā ndê âdâka tē andê Käyîne. Lē köbosê kə za su yê nê, Ndjapā dî tchê tē djîrê akrə, bête Ndjapā la tē yê nyîndê arə ndê tche kû rə. Lē köbosê kə za su yê sê Ndjapā, ndê Äbêlê tchû, gbô tchê kâ lakê to pō la tchô angêta.

⁵ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, a kenga Hênôke la türê la yê. Ngâ akrə ndê tche gbô tchê wâbo-a, bête Ndjapā kenga la tchê bhâ ndrotê yê. Bête Mbëtî Ndjapā tō rə pā, dokütché ndêkê pa a kenga la tchê, Hênôke dâka tchâtchu Ndjapā. ⁶ Dëkê, âdä akrə âwabô wä ndêkê za su yê sê Ndjapā, tche wâbo ndêkê daka lē la Ndjapā-a, bête akrə ndê tche gîtê yê pu Ndjapā, äwäpä tche wunsê nê pā Ndjapā kâ tâ, tche kû tchôtchô arə sê azü ndê andjê pu tchê.

⁷ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, Nowê djê pō ndê Ndjapā tō rə pā pō ndê arə ndê âwutuadje ndê akrə wûn-âbô rə wûn dâmba-ê. Nowê lûsê pō lâme, ânyë kə nyîkrə ngâ *âreche*, tchetché la azü lē bûngrî ndê yê lî lînê ndêkê tcha lē kuzü. Lē köbosê kə za su sê Ndjapā kâ ndê tche wä ngbanga lē kûma azü ndê tchêbêche, ânyë Ndjapā dî tchê tē djîrê akrə.

⁸ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, *Abrahâmo* nyîndê nê lakê e tchô ndê Ndjapā, tche djê ma Ndjapā ânyë kə gbô lē gö ndê yê ndêkê e atêlê ngâ gö ngbî, ndê Ndjapā nyîndê kə za rə sê tchê ndêkê watê andê ye nê. *Abrahâmo* ê kə wûn-âbo sê tchô ndê tche e tâ-a. ⁹ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, *Abrahâmo* ê kə sê batê akrə ndê ngâ gö ngbî bhâlê gö ndê Ndjapā zâ bâlâ nê sê tchê. *Abrahâmo* lö lē andokü, tchetché la *Izâke* la *Jakôbo*. Andjê bichuû lâme gbô ndjê kə za bâlâ ndê Ndjapā batê *Abrahâmo* ††. ¹⁰ Bête *Abrahâmo* krü bête gö ndê âwâ la agbôgbô ada nda, ndê Ndjapā la tē yê kâ ndê âwûtu la kânyî ndêkê mbo nda nê, ndjê tchetché kâ ndê âmbô rə.

¹¹ Lē köbosê kə za su sê Ndjapā, *Sarä* gbô rə lē köbosê nê ndê tche zî beché, ndê ngü yê rô tē gbölösânë. Tchê wûnsê nê tē lège nê pā âdä Ndjapā âza bâlâ tē ngâ akrə, tche âbata pō ma yê. ¹² Bête rə kâ, kütü lē köbosê akrə balë lâme ndê a dî tchê la kuzü, a zî angbängbä azü batê akêkêrê lafô la amîndü tē maga gbölö ngü ngbro ndê akrə wâbo ndêkê dî kə ngba ndênë-a.

†† Nyê dî Jen 12.1-5; 23.4; 35.12,27.

¹³ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, azü lâme gbê ndê gbô andjê ndêpo pâ su andjê ndê andjê zâ rê sê Ndjapâ, andjê tchû-î, kê gbôâbo rə ndê Ndjapâ zâ bâlâ në lâme-a. Praâbalê andjê wûn rə ndê gbô rə wâ ngrî, kê wâ la mômô tê pö ndênê. Tchâme kê ndê andjê wûnsê në tê lêge në pâ anyê dë azü ndê ngâ gö ngbî la a-earê wrû kupâ cho âtə. ¹⁴ Azü ndê andjê to apö kâko, andjê nyînsê në lâ la azü kraâ pâ andjê pü ngâ gö ngbî ndêkê watê andê andjê në. ¹⁵ Âdê gbô su andjê në âwa lâ gö ndê andjê wûtu lînê alême, dëkê andjê gbô köbo ndêkê dotê andjê atêe në. ¹⁶ Tê lêge në, andjê nyîndê ngâ tchôtchô gö, ndêkê to rê pâ gö ndê tchêlafô. Bête rê kê ndê Ndjapâ wâbo la ganô ndêkê pa a e rê tê yê pâ Ndjapâ ndê andjê-a. Bête tche nyîkrə ngâ gbölö gö bête andjê në.

¹⁷ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, Abrahâmo wâ ngela la Izâke sênê ndê Ndjapâ nyîndê kê wunsê në pâ tche zâ su yê sê anyê nê, tche nyîkrətê yê ndêkê wa ngela la gbokôngô modô ndê yê, dëkê tche djê pö ndê Ndjapâ zâ bâlâ në tê yê alême në. ¹⁸ Ndjapâ tō rê alême sê tchê pākédê: «Lâ köbosê Izâke kê ndê mo gbo azü pâ mawo ndê zê ndê mē zâ bâlâ tê pö ndê andjê sê mō †.» ¹⁹ Praâbalê Abrahâmo tō rê bhâtê su yê pākédê: Ndjapâ kê la gbôgbô ndêkê jo Izâke lâ kuzü, bête rê kê ndê Ndjapâ kê la modô ndê yê sê tchê batê rê ndê akrə jô lâ kuzü.

²⁰ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, Izâke ê tchôtchô pö pâ Jakôbo la Ezawü bête tchîsûwu ndê andjê ndê tchêlâmbo.

²¹ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, ndê Jakôbo âsê tchu, tche ê tchôtchô pö pâ amodô balê balê ndê Jozêfu. Jakôbo sū tê yê la tchongbôlô ndê yê ânyê kê sê lakê voga Ndjapâ.

²² Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, sênê ndê Jozêfu ndô tâkê tchu, tche tō rê sê azü ndê Isarayêle pâ, andjê wutuadje lâ gö ndê Ejîpiti. Tche zâ kümändemä sê andjê tê pö ndê agbâbi yê.

²³ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, bha Möyîze la anyî në zâ tchê wü lâ nyîpî vötaâ ndê a zî tchê. Andjê wûn rə pâ bechê ndê andjê në fû tê gbölösênê, ânyê andjê wâbô wâ la wawa ndêkê kosê ndiê ndê gbîê-ê.

²⁴ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, sênê ndê Möyîze kâche, tche kôsê në ndêkê pa azü e tchê pâ modô ndê êwünrə ndê Faraön ††. ²⁵ Möyîze nyîndê kê wun yûkü batê azü gö ndê Ndjapâ, ärö rê ndêkê pa tche sə la mômô lâ ngbongbo rə lâ kpîêkpîê lö. ²⁶ Möyîze nyîndê në pâ azü talusê anyê batê Krîsiti ndê a âtaludje sê yê, äwä batê ngâ gbölö tchôtchô rə kê rô atchôtchô arə ndê Ejîpiti, bête gbô su yê kê pâ atchôtchô arə ndê tchê gboadje rê ngbâ rə ndê tche mbô rə.

²⁷ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, Möyîze gbô lâ gö ndê Ejîpiti. Tche wâbo la wawa mērâ ndê gbîê-a, tche

† Nyê dî Jen 21.12. †† Nyê dî Eki 2.2,10-12.

rüätê su yê, âwûntî pâ tche wûn Ndjapâ ndê akrə wûn-âbô tchê wûn-î. ²⁸ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, Möyîze mbô *kpülü ndê Pâke*. Tche zâma ndêkê bro jî pâ amanda ndêkê pa ânje ndê kuzü, won-abô adokü abechê ndê azü ndê Isarayêle wôn-ê.

²⁹ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, azü ndê Isarayêle zü gbölö ngbêngbê ngü ngbro, âwûntî pâ andjê në pâ gbâkü cho. Praâbalê azü gö ndê Ejîpiti nyîndê kê mbo rê batê andjê, kê mîndi lînê.

³⁰ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, gbadja gö ndê Jerikö tû gbê êbêche, pânê ndê azü ndê Isarayêle sê lakê dômbô rê lâ lö mîndûu manê bichuû. ³¹ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, Rahâbo, êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköchê tchûâbo la azü ndê andjê kôsê Ndjapâ-a, bête azü ndê a wân andjê tchâkabû ndêkê wun gö nê ‡, tche kü andjê bhândê yê tê tchôtchô nê.

³² Mē âkâ to pö giamâ? Mē wâbo la dalo ndêkê to angâ apö pâ Jedeyön, Bârâke, Samesön, Jefetê, *Davîdi*, Samuêle la *a-earê ndêma Ndjapâ-a*. ³³ Bête lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, andjê röpâ agbölö gö-gbîê la küü, andjê mbô adjîrê rə, kê gbô arə ndê Ndjapâ zâ bâlâ në. Andjê ngbô ma abämalä êtâ. ³⁴ Andjê wrû atîmî wo, kê kpê tê azü ndê andjê nyîndê kê won andjê la besala, andjê kê gbô gbôgbô la tchêngbâ tâkômbô ndê andjê, kê wâtê agbôgbô a-earê küü, kê grô aturûgu ndê azü ndê angâ agö ngbî. ³⁵ Lâ köbosê kê za su sê Ndjapâ, aêchê kê gbô azü ndê andjê ndê andjê tchû alême ânyê kê jô lâ kuzü.

A mbö angânê tê gêgêe në, praâbalê andjê kôsê në ndêkê pa a wutu la andjê lâ arə yûkü në, ndêkê pa andjê jo lâ kuzü ânyê kê sə tê tchôtchô nê. ³⁶ A mö angânê, kê bhî andjê la djapra, kê î andjê la djingîli ânyê kê yî andjê bhâlê nda kânga. ³⁷ A nyê angânê la tâme ânyê andjê tchû-î, kê wôn angânê la chîi, kê wôn angânê la besala. Andjê ê katchôgbê, kê yû alêba ndê a mbô rə la kpoto êbro-ngbanga, âdændjê la kpoto ayü êbro, andjê dë a-earê yûkü, rə ndê andjê wâbo tâ balê-a, a mbö arə gbôgbô tê andjê. ³⁸ Andjê dâbo azü ndê a lûsê andjê pâ cho âtə-a. Andjê rö kulê akpaëgâ, lâ aküma aga, lâ agrü akêngêrê, lâ agrü cho.

³⁹ Ndjapâ tō tchôtchô pö ndê andjê lâ köbosê kê za su andjê sê Ndjapâ, praâbalê andjê gbôâbo tchôtchô arə ndê Ndjapâ zâ bâlâ në tê pö ndê andjê-a. ⁴⁰ Bête Ndjapâ nyîkrə tchôtchô arə ndê ârô adî arə gbê bête azê. Bête rê kê ndê tche nyîâbo ndênê ndêkê pa andjê daka gbê dokütchê tê azê-a.

Ndjapâ dë Bha azê

12 Âdê andê azê në, azê wûnsê në nê pâ pö ndê angbängbä azü ndê andjê mbô rə alême gundäsê kê za su andjê sê Ndjapâ lâme, andjê tâkpa

‡ Azü në lâme në ndêkê wun kê sə ndê azü gö ndê Jerikö, ânyê kê gu kê to pö ndênê sê azü ndê andjê wân andjê.

ndrotê azê. Käko äwäpä azê gbotê akûngbô ndê azê gbê ndê âlû, kê gbotê köbo ngbongbo rə ndê azê te lîñê gasa lâme-ê, kê kpe la rō lakê ruatê su azê ndêkê pa adîngaalî ndê a nyîsê nê sê azê. ² Äwäpä gbô la azê wa kpôtê Jezü, tchetchê kä ndê ânyîsê köbo kê za su sê Ndjapâ tê dokü nê ndjoa êtê manê. Tche nyîndê kê tchu pâ *yô ndê gba*, ânyê ganô ndê âkrû bête tchê lê köbosê kuzü ndê yê nê lâme-ê, tche mbôâbo sênê tê yê-a, bête tche wûn mômô ndê âkrû bête tchê. An-gaâtə tche sê lê ngendê-gbië də ndôkô könô Ndjapâ.

³ Nyê rî su nyê pâ arə yûkü ndê Jezü wûn rê tchânê a-earê angbongbo rə ndê andjê kôsê yê, käko ndêkê pa su nyê zogoabô zôgo ânyê nyê gbotê köbo nê. ⁴ Bête küü ndê nyê mbô rê la ngbongbo rə lâme, nyê rûâbo tê su nyê dâmba-a, ndêkê mbo küü nê ndjoa êtê kuzü-a. ⁵ Pô ndê Ndjapâ tô rê sê nyê batê pô ndê bha to rê sê amodô ndê yê ndêkê za wängö sê nyê lâme, sênê yû tê nyê nê? Tche tô rê päkêdê:

«Modô ndê mē, âdə Gbölö Gbië âbhi mö,
amö wun-abô rê wûn tê mbämbä rə-ê.
Âdə Gbölö Gbië âgbiti tü zə,
âwâbo pâ su zə zogo-a.

⁶ Bête Gbölö Gbië bhî akrə ndê tche nyîndê yê, tche gbîti tü akrə ndê tche wûn tchê batê modô ndê yê.»

⁷ Nyê rüätê su nyê lê köbosê nê ndê Ndjapâ bhî nyê, tche mbô tê nyê käko, bête nyê wätê amodô ndê yê. Ngâ modô kä tâ ndê bha nê bhîâbô tchê bhî-î? ⁸ Âdə Ndjapâ âbhiabô nyê bhî, batê rê ndê tche bhî amodô ndê yê gbê, dëkê nyê wâbo tê alêge amodô ndê yê-a, praâbalê nyê wätê abechê ndê a wûn-âbô sê arabha andjê wûn-î. ⁹ Arabha azê pâ cho âtə bhî azê ndêkê kä la azê pâ tchôtchô köbo, azê kä lakê kpe wa andjê. Ndê âdê käko, azê wä ndjê ndêkê dje ma Bha azê tê gbölösênê, ndê tche sê bhâ lafô, ânyê azê gbo tchîsûwu ndê azê. ¹⁰ Arabha azê bhî azê tê angâ akpîëkpîë alö, gundêsê rə ndê su andjê nyîndê nê. Praâbalê Ndjapâ bhî azê bête dâkâ ndê azê, ânyê azê daka gbê batê tchê. ¹¹ Âdə a âbhi akrə, posênê tê yê krâbo-a, tchê kä la nyonyo. Praâbalê têngâlo, akrə ndê a nyîsê rə sê tchê, tchê gboadje atchôtchô arə ngbânê: Ziti su la tchôtchô kê sê.

Kê za kûmändemä lakê gbîti tü

¹² Bête rê kä, nyê yorua tchêlêlê könô nyê ndê âzôgo, kê mbo rê pâ köta nyê ndê âmô lâme, âkpkpö tê yê. ¹³ Nyê nyikrə köbo nyê ngbêwôn ânyê kê ro tâ, ndêkê pa azü ndê da andjê ndî âkâ ndiabô ndî tratralê-ê, praâbalê ndêkê pa âtcha.

¹⁴ Nyê pü köbo ndêkê sê la ziti su la azü gbê, kê mbo rê pâ tchîsûwu ndê nyê daka gbê. Bête ârê âdêabô dê käko, akrə balê wun-abô Gbölö Gbië tee-a. ¹⁵ La nyê gbô-ê, ânyê ngâ akrə dodoabô tê yê dôdo tê tchôtchô

su ndê Ndjapâ-ê. Äwâbo pâ ngâ akrə wa batê soabe, ndê ndôngâ yê wutu ânyê kê ndî angbängbä azü-a †.

¹⁶ La nyê gbô-ê, ânyê akrə balê lê gbâtê nyê puabô aêchê âdændjê aköchê pû katchôgbê! Nyê lûsê arə ndê âwâtê andê Ndjapâ. Nyê mbôâbô rə mbô batê Ezawü ndê tche yôsê tchô ndê yê ndê dokü bechê bête kalângu balê ndê kîzî lâme-ê. ¹⁷ Bête nyê wûnsê nê nê pâ, ndê Ezawü nyîndê nê pâ bha anyê e tchôtchô pô pâ anyê, praâbalê bha nê grô tchê, tche gbôâbo köbo ndêkê pa bha nê nyikrə su yê ânyê kê e tchôtchô pô pâ yê-a. Tche kî lakê dî tchêlê ma yê †† la nyonyo tərə-ê.

¹⁸ Ndê nyê gîtê nyê pu Ndjapâ, nyê gîâbo tê nyê pu ngâ aga ndê a grə rê grü-a, aga ndê Sinayî la wo ndê âju nyenyenyê, bübü tchô la tchô ndê âbû bi-î, gbölö yi, ¹⁹ sîkî tâtälîtä, sîkî tchêlê ngâ gî. Ndê azü ndê Is-arayêlê djê tchêlêlê gî nê lâme, andjê yûkü nê pâ a kä tôâbô ngâ pô tô balê sê andjê-ê ‡. ²⁰ Bête andjê wâbo ndêkê ruatê su andjê la apö ndê tchêlêlê gî nê tô rê lâme-a. Tchêlêlê gî nê tô rê päkêdê: «Akrə ndê tche grü aga, âdændjê ngâ gia, äwäpä a nye tchê la täme tche tchu-ê.» ²¹ Rə ndê nyê wûn rê âtə, ämbö wawa tê gbölösênê, ârê kä ndê Möyîze tô rê päkêdê: «Wawa mbö mē tê gbölösênê ânyê mē sê lakê gugu ††!»

²² Praâbalê nyenyê, nyê gîtê nyê nê pu aga ndê *Siyôn*, la gö ndê Ndjapâ ndê tche wâ la tchîsûwu, *Jerûzalêmo* ndê tchêlafô la *aânje* sâke sâke. ²³ Nyê gîtê nyê nê ndola kpûlû adokü abechê ndê Ndjapâ, ndê a mbô rə andjê lê mbêti bhâ lafô. Nyê gîtê nyê nê pu Ndjapâ ndê tche wa ngbanga ndê azü gbê, la atchozö ad-jîrê azü ndê andjê dâka gbê. ²⁴ Nyê gîtê nyê nê ndola Jezü ndê tche dê earê kê nyikrə tchôtchô kê sê lê gbâtê azü la Ndjapâ, lê köbosê Täfo *Madî*, la jî yê ndê âtû bête azü ânyê kê tô pô ârô andê jî Âbêle ††.

²⁵ La nyê gbô-ê! Äwâbo pâ nyê kosê akrə ndê tche to pô sê nyê-a. Andjanê ndê andjê kosê pô ndê a tô rê sê andjê bêche âtə †††, andjê kpêâbo tê ngbanga ndê Ndjapâ-a. Andê azê nê ndê azê kosê pô ndê akrə ndê tche tô bhâ lafô, azê âkpe tê ngbanga ndê Ndjapâ atôko? ²⁶ Dokütchê alême tchêlêlê gî Ndjapâ mbô rê pâ tchêbêche tro katchôgbê, praâbalê angaâtə tche zä bâlâ sê azê päkêdê: «Mê kä mboabô rê pâ kütü tchêbêche balê tro-a, praâbalê tchêlafô âtro ndjê †††.»

²⁷ Apö ma Ndjapâ ndê âtô rê päkêdê: «Mê kadje ngbâ mē», ânyîsê nê pâ arə gbê ndê a mbô rê troadje ânyê kê roadje, praâbalê kütü rə ndê âtroabô trô kä ndê âwa ngbânê.

²⁸ Tê pô ndênê ndê azê gbô köbo ndêkê li lê gbölö gö-gbië ndê, akrə wâbô wâ ndêkê mbo rê pâ âtro lâme, käko äwäpä azê za ayîabâ sê Ndjapâ, kê mbo kua ndê yê lê köbosê nê ndê âfû tê yê, lakê kpe wa yê,

† Nyê dî Det 29.17,

†† Nyê dî Jen 25.29-34; 27.30-40. ‡ Nyê dî Eki 19.16-22. †† Nyê dî Eki 19.12-13; Det 9.19. ††† Nyê dî Jen 4.10. †††† Nyê dî Eki 20.22.

†††† Nyê dî Aje 2.6,

la wawa. ²⁹ Bête Ndjapä ndê azê wätê wo ndê ândî ræ †.

Köbo ndâkê daka tchâtchu Ndjapä

13 Nyê ndäpo logbê lakê nyindê angâ nyê lâ gbâtê nyê la angâ nyê batê arêma ndê Krîsiti. ² Sêkê mbo rê la ayirê yûâbô yû tê nyê-ê. Bête lâ köbosê kê mbo tê ræ kâko kâ ndê angânê gbô *aanje* bhândê andjê, kê wûn-âbo sêñê-a. ³ Äwäpä sê azü bhâlê nda kânga te lâ nyê, âwûntî pä nyenyê ndjê gbê, nyê kâ lâ nda kânga. Äwäpä sê azü ndê a mbô andjê la yûkû te lâ nyê bête nyenyê ndjê gbê, nyê kâ ndjê la tê nyê tâ ndê âwâ ndâkê wun yûkû.

⁴ Äwäpä azü gbê lusê kê totê ndê köchê la êchê. Äwäpä aköchê la aêchê bata tê andjê lâ gbâtê andjê. Bête Ndjapä âwadje ngbanga pä azü ndê andjê pu aêchê âdändjê aköchê katchôgbê, la andjanê ndê andjê pu aköchê âdändjê aêchê ndê azü.

⁵ Äwâbo pä lâ köbosê kê mbo ræ ndê nyê, nyê wa la gæ makêche tê gbölösêñê-a. Nyê zä su nyê pä ræ ndê nyê wâ la rê, bête Ndjapä la tê yê tö rê päkêdê: «Mê gboabô tê zê tee-a, mê djeabô tchêngbâ mê tê zê balê tee-a †.» ⁶ Kâko azê wä ndâkê to rê la gbôgbô päkêdê: «Gbölö Gbïê dâ tchanê ndê tche za könô sê mê, mê wâbo la wawa ngâ ræ-a.

Azü âmbo giamâ tê mê †?»

⁷ Äwäpä sê adokü azü tê aküma Egilîze ndê andjê nyîsê pö Ndjapä sê nyê te lâ nyê. Nyê rî su nyê tê köbo ndê andjê sê la rê ânyê kê tchû ††, nyê mbö ræ batê andjê, tê pö ndê su andjê ndê andjê zâ rê sê Ndjapä. ⁸ Jezü Krîsiti wâ batê rê ndê tche wâ dalîta, angêta âtê, ndjê tê logbê logbê. ⁹ Äwâbo pä nyê gbotê köbo sê azü, andjê bolo nyê lakê nyîsê angâ apö ngbî ngbî sê nyê-a, bête äwäpä su nyê kpokpo tê yê lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapä, âdââbo tê pö ndê kîzî-a. Azü ndê andjê bata ndïê ndê kîzî lâme, andjê gbôâbo ngâ ræ ngbânê balê-a ††.

¹⁰ Azê kâ la ngâ *gbalâka* ndê a zâbo köbo sê a-earê kê wa ngela sê Ndjapä ndêkê zi kîzî ndê a kû rê la ngela pânê-a, andjanê ndê andjê mbo kua lâ ndokü ndê a takpa la Ndjapä lânê lâme-a †††. ¹¹ Bête gbölö earê kê wa ngela sê Ndjapä ndê ajuîfu zâ jî agia nê, kê li la rê sê tchô ndê âdâka gbê bête Ndjapä, ndêkê pa tche wa ngela bête ngbongbo ræ ndê azü, praâbalê a wütü la krækra agia nê kê cho rê dâ sûwu gbadja nê.

† Nyê dî Det 4.24. †† Nyê dî Det 31.6,8; Joz 1.5. † Nyê dî Aps 118.6, ††† Nyê dî 10.32-33. ††† Nyê dî Rom 14.2-23; 1 Kor 8.8; Kol 2.16-22; 1 Tim 4.3. †††† Nyê dî 9.11-14.

¹² Bête rê kâ ndê, Jezü tchû ndjê dâ sûwu gö nê ndêkê pa lâ köbosê jî yê la tê yê, tche djutu ngbongbo ræ ndê azü gö nê. ¹³ Kâko äwäpä azê wutu dâ sûwu gbadja nê, kê e kê takpa la tchê, ânyê a dro ndjê azê batê tchê.

¹⁴ Bête pä cho atê, ngâ gö ndê âwâ pîi ndêkê pa azê sê tâ wâbo-a, praâbalê azê sê lakê pu köbo gö ndê azê ndê âwâ ndêkê nê. ¹⁵ Lâ köbosê Jezü, äwäpä azê voga Ndjapä logbê ndêkê to rê pä *ngela* nê dâ kê voga tchê la tchôtchô pö lâ ma azê. ¹⁶ Sêñê yûâbô yû tê nyê ndêkê mbo dâkâ tê azü, lakê za könô lâ gbâtê nyê la angâ nyê-ê, bête kê wa ngela kâko lâme kâ ndê âfû tê Ndjapä.

¹⁷ Nyê djê ma azü tê küma nyê lâ Egilîze, nyê mbö ræ ndê andjê yukû nê sê nyê, bête andjê kâ ndê âwun tchô pä nyê, andjê toadje pö pä nyê sê Ndjapä. Ädê nyê âsê lakê dje ma azü tê küma nyê lâ Egilîze, azü nê sæadje lakê mbo kua ndê Ndjapä la mômô, praâbalê âdêâbo lakê di tchêlê ma-a, praâbalê âdê andjê âdi tchêlê ma andjê, nyê gboabô ngâ ræ ngbânê tee-a.

¹⁸ Nyê to pö sê Ndjapä tê pö ndê ârâ, bête ârâ wüñsê nê bhâlê kê ri tchêlê su ârâ pä ngâ ngbongbo ræ wâbo tê su ârâ-a, ârâ nyindê nê pä kê mbo ræ ndê ârâ daka lâ arê gbê. ¹⁹ Mê yûkû nê sê nyê la gbôgbô ndêkê pa nyê to pö sê Ndjapä bête mê ndêkê pa mê gbo köbo gasa ndêkê kangbâ mê lâ gbâtê nyê.

Kê to pö sê Ndjapä

²⁰ Ndjapä ndê tche za ziti su sê akræ, tche mbö rê pä Gbölö Gbïê ndê azê Jezü jo lâ kuzü ânyê kê wätê gbölö earê kê bata aêbro-ngbaga, lâ köbosê jî yê ndê tche zâ rê la ngela, ânyê âbâta *madî* ndê âwâ pîi etê. ²¹ Äfû pä Ndjapä nê mbo rê pä nyê watê azü ndê andjê mbo tchôtchô arê gbê ndê su yê nyindê nê! Äfû pä lâ köbosê Jezü Krîsiti, Ndjapä mbo rê pä azê mbo ræ ndê âfû tê su yê! Voga wätê andê yê nê logbê logbê! *Amin.*

Adî pö lakê pö ndê azü

²² Arêma, mê yûkû nê sê nyê ndêkê pa nyê ruatê su nyê, kê gamba apö gbê ndê mê tô rê ndêkê za gbôgbô tê su nyê. Ndêkê wun rê djîrê, mê wân-âbo ngrîngrî mbêti sê nyê-a. ²³ Äwäpä nyê wunsê nê pä, ngâ azê Timotê wütü lâ nda kânga nê. Ädê tche âwutu gasa bhâtê, mêmê la tchê, ârâ eadje ndêkê wun nyê.

²⁴ Nyê pö ndê azü tê küma Egilîze ndê nyê gbê ndjê la azü ndê Ndjapä gbê. Arêma ndê azê ndê Krîsiti ndê andjê sê lâ gö ndê Itali pö ndê nyê nê.

²⁵ Äfû pä Ndjapä mbo tchôtchô su tê nyê gbê!

JÂKE

Ndöndö pö pâ Mbëti ndê Jâke

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Jâke mbô rə. Tche mbô rə sə ajuifu ndê andjê zâ su andjê sə Krîsiti, ndê andjê wûtu lâ Jerûzalêmo ânyë kë krû tchêlê tê andjê lâ angâ agô ngbî ngbî. Jâke wätə ngâ gbölö akrə lâ gbâtê azü ndê Krîsiti ndê Jerûzalêmo, ânyë kë wätê yîngâ Jezü. Lê gbâtê azü ndê tche mbô mbëti sə andjê, angânê tö rə pâ anyë zâ su anyë sə Krîsiti nê, praabalê kë mbotê andjê kûabo tê yê la andê azü ndê andjê zâ su andjê sə Krîsiti-a. Bête rə kâ ndê tche mbô mbëti âtə ndêkê to rə sə andjê pâ kâ za su sə Krîsiti wä ndêkê mbo rə gundêsê kâ za su nê lakê mbo adjîrê kua.

Jâke tö angbängbä apö lâ mbëti âtə. Tche djê rə pâ bhândê azü ndê Krîsiti, andjanê ndê rə ndê andjê wâbô wâ tâ, andjê wûn yûkü tê gbölösênê, bête andjanê ndê rə ndê andjê wâ tâ, andjê mbötê andjê gbölö ârô masênê. Bête rə kâ ndê tche tô rə sə andjanê ndê rə ndê andjê wâ tâ lâme ndêkê pa andjê mboabô tê andjê mbô batê azü tchêbêche âtə-ê, praabalê äwäpä andjê wun tchô pu a-earê yûkü tê gbölösênê. Tche kâ tô rə sə andjê gbê ndêkê pa andjê kpe têkê po lâ gbâtê andjê, ndjê äwäpä andjê bata ma andjê lakê to pö-ê. Logbê äwäpä andjê mbo rə la köbo nê batê rə ndê Mbëti Ndjapä tô rə.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1)

Kê za su sə Ndjapä, la küma ndê äwâ lanê (1.2-18)

Kê dje pö Ndjapä, lakê mbo rə gundêsê nê (1.19-27)

Azê wûn-äbô angâ azê wûn ngbî tê azê-ê (2.1-13)

Kê za su sə Ndjapä, lakê mbo tchôtchô rə (2.14-26)

Küma ndê äwa lanê, lakê to pö djîrê (3.1-18)

Kê mbo ɣ arə tchêbêche dâkabô-a (4.1—5.1-6)

Kê rəatê su, lakê to pö sə Ndjapä (5.7-20)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Jâke, më wätê earê kua ndê Ndjapä la Gbölö Gbië Jezü *Krîsiti*. Mëmê kâ ndê âmbô mbëti âtə sə nyê; më pö ndê azü ndê Ndjapä ndê andjê krü tchêlê tê andjê katchôgbê pâ cho âtə nê.

Kê to pö sə Ndjapä lâ köbosê kâ za su sə Krîsiti

² Arêmä ndê më, äwäpä su nyê wa la mômô lâ arə gbôgbô gbê ndê ägbo nyê. ³ Bête nyê wûnsê nê nê pâ, *kê za su sə Krîsiti* ndê âro lâ arə gbôgbô, mbô rə pâ akrə rəatê su yê. ⁴ Praabalê äwäpä kë rəatê su nyê nê mbo kua ndê yê nê lâ köbo nê lâ arə gbê, ânyë nyê da-ka gbê, kë wa la arə gbê, ndjê ngâ ngbongbo rə balê wabô lâ nyê tee-a. ⁵ Ädê ngâ akrə ndê küma yê wâbô wâ lanê äwa lâ gbâtê nyê, äwäpä tche yukü nê tchânê Ndjapä, ndê tche kə rə sə azü gbê la tchôtchô su, tchê zadje rə sə tchê, kë yuabô ma akrə nê pânê tee-a.

⁶ Praabalê äwäpä tche yukü nê la su yê ndê tche zâ rə

sə Krîsiti, kë diabô su yê dî bibîchuû pânê-ê, bête akrə ndê tche dî su yê bibîchuû, tche wä batê kpabe tchêla gbölö ngü ngbro ndê yi ro la rə dəkälâ dəkälâ. ⁷ Äwäpä akrə kâko lâme zabô rə zâ lâ küma yê pâ, tchê gboardje ngâ rə tchânê Gbölö Gbië-ê. ⁸ Bête tche wätê akrə ndê tche dî su yê bibîchuû, kë wûn-äbo sê rə ndê tche nyîndê kë mbo rə-a.

Earê yûkü la earê rə

⁹ Äwäpä ngâ azê ndê tche wätê earê yûkü wa la mômô bête Ndjapä kenga tchê nê. ¹⁰ Praabalê ngâ azê ndê tche wâ la arə, äwäpä tche bhi gogo yê, bête Ndjapä tâlusê yê nê, ânyë tchê roadje batê nyînyî güsü. ¹¹ Lo wûtu, tchô wo tê gbölösênê, kë hro güsü, ânyë nyînyî nê hro kë tu atê bêche, tchâme, kë fu ndênê yu-î. Ârê äwa ndjê me kâko tê earê rə, tchê tchudje lâ akua ndê yê gbê.

Arə gbôgbô la arə ndê âbolo azü

¹² Mômô kä tâ akrə ndê tche rûâtê su yê lâ arə gbôgbô, bëte âdê tche ârɛatê su yê lâ arə gbôgbô nê lâme nê, kə gboadje *kurône* ndê tchîsûwu, ndê Ndjapă zâ bâlâ nê sê azü ndê andjê nyîndê yê. ¹³ Âdê ngâ akrə âro lâ arə ndê âvu azü, âwâbo pã tche to rê pãkêdê: «Ndjapă kä ndê âvú anyê-a.» Bête ngâ rə ndê âvu Ndjapă ndêkê mbo ngbongbo rə balê wâbo-a, bëte tchetche la tâ yê tche vûabô ngâ akrə balê-a. ¹⁴ Gɛ su akrə la tâ yê balê balê gbê kä ndê âvu tchê, kə e la tchê ânyê tche te lâ ngbongbo rə. ¹⁵ Pânê âdê gɛ su yê nê âza güzu nê, kə zi ngbongbo rə êsûwu, ânyê ngbongbo rə nê âge nê, kə zi kuzü. ¹⁶ Arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tâ gbölösânê, nyê böloabô tâ nyê bôlo-ê. ¹⁷ Arə gbê ndê sênê lû, la akɛbala ndê âdâka gbê tó bhâ lafó, bhândê Ndjapă, ndê tche mbô arə ndê âwâ la ngbanga yê tâ. Tche djêâbo tchêlê tâ yê-a, kə wâbo la tchâkrúzrô yê tâ ndê âtro-a. ¹⁸ Tchetche la tâ yê, tche zâ tchîsûwu sê azê lâ köbosê pö ndê yê ndê âwâtê lêge pö, ndêkê pa azê watê adokü arə gbê ndê tche mbô rê.

Nyê djê pö, kə mbo rə gundêsê nê

¹⁹ Arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tâ gbölösânê, äwäpã nyê wunsê pö ndê mê tó rê âtə: Äwäpã akrə balê balê deka tü yê gasa kə dje pö, kə toabô pö tó gagasa-ê, kə mboabô mērâ mbô wândâ-wândâ-ê. ²⁰ Bête mērâ ndê akrə mboabô djîrê rə tchâtchu Ndjapă-a. ²¹ Ndjê, äwäpã nyê gbotê arə kâkpö gbê, la angbongbo su gbê ndê âro masênê-ê. Nyê gamba pö ndê a chí rê lâ su nyê lâme, la su ndê âwâ nyima-ê. Bête pö nê lâme kä la gbôgbô ndêkê tcha nyê lâ kuzü. ²² Äwâbo pã nyê deka tü nyê kütü ndêkê dje pö nê-a, ndêkê bolotê nyê la tâ nyê-a, praabalê äwäpã nyê mbo rə gundêsê pö ndê nyê djê rê lâme. ²³ Âdê ngâ akrə âdje pö nê ânyê kä mbôâbô rə mbô gundêsê nê, tche wâ batê akrə ndê tche wûn tchâtchu yê ndê a zî tchê la rê lâ wunla. ²⁴ Pânê ndê tche wûn tchâtchu yê nê kâko, kə ro etê, sê tchâtchu yê ndê tche wûn rê lâme yu lâ la yê-ê. ²⁵ Praabalê akrə ndê tche chí pã ndiê ndê âdâka gbê, ndê âji azê tchâtchâ ngbâa, ânyê kə zâtê yê gbê tâ, tchê dêkabô tü yê kütü ndêkê dje pö ânyê âropã tü yê tee-a, praabalê tche âmbo rə ndê ndiê nê tó pö ndênê, akrə nê lâme wadje la mômô lâ arə gbê ndê tchê mboadje rê.

²⁶ Âdê ngâ akrə âto rê pã anyê kä lakê voga Ndjapă, ânyê kə bâtabô ma yê bâta-ê, dêkê akrə lâme bölotê yê la tâ yê, kə voga Ndjapă ndê yê nê lâme wâ kütü bhuu-ê. ²⁷ Tchôtchô kə voga Ndjapă, ndê âwâbô wâ la kâkpö ndê Ndjapă Bha nyîndê nê wâ kâkê: Kê wun tchô pã awüntêwûn la aêchê lâ ndavrô lâ yûkü ndê

andjê, kə bata tâ yê tâ arə tchêbêche âtə, ânyê kə teabô tâ lâ ngbongbo rə-ê †.

Nyê säabô sê dândê ngâ akrə balê-ê

² Arêma ndê mê, nyenyê ndê nyê zâ su nyê sê Gbölö Gbiê ndê azê Jezü *Krîsiti* ndê a lusê yê, âwâbo pã nyê sê dândê ngâ akrə balê-a. ² Bête âdê ngâ akrə ndê tche yû ê dage ndê lôlo êtê ê kônô yê, kə yû tchôtchô lâba ânyê kə lí lâ gbâtê nyê; ânyê ngâ earê yûkü ndê tche yû gbägbä lâba lí ndjê lâ gbâtê nyê. ³ Âdê nyê âlusê akrə ndê tche yû tchôtchô lâba lâme, ânyê kə tó rê sê tchê pãkêdê: «Momö, amö sê lâ tchôtchô ngendê âtə», praabalê âdê nyê âto rê sê earê yûkü lâme pãkêdê: «Momö, amö krə lafó tchâtə, âdândjê rê, amö sê êbêche tâ ma mbätä da mê âtə.» ⁴ Kâko nyenyê la tâ nyê, nyê lûâbo sê ngâ akrə âro ngâ yê kä lâme? Dju kə wa ngbanga ndê nyê lâme wâbo tâ ngbongbo nê kä lâme? ⁵ Arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tâ gbölösânê, nyê djê pö âtə: Ndjapă dââbo tchê ndê tche dî azü ndê andjê wâtê a-earê yûkü lâ la azü tchêbêche âtə, ndêkê mbo andjê tâ a-earê rə lâ köbosê kə za su andjê sê Ndjapă, ânyê andjê watê azü ndê *Gbölö gö-gbiê ndê Ndjapă*, ndê tche zâ bâlâ ndênê sê azü ndê andjê nyîndê yê lâme? ⁶ Praabalê nyenyê ndê nye nê! Nyê tâlusê earê yûkü! Âdêâbô a-earê rə kä ndê âmbo nyê tâ gégêe nê lâme? Ânyê kə e la nyê kulê anda kə wa ngbanga lâme? ⁷ Âdêâbô andjendjê kä ndê âdi angbongbo apö tâ tchôtchô rə ndê Ndjapă zâ rê pã nyê lâme? ⁸ Tê lêge nê, âdê nyê âkpe wa ndiê ndê Gbölö gö-gbiê, gundêsê mbêti ndê yê ndê âtô rê pãkêdê: «Amö nyindê ngâ zâ batê tâ zâ la tâ zâ ††», dêkê nyê mbô rə ndê âdâka nê. ⁹ Praabalê âdê nyê âsê dândê ngâ akrə balê, dêkê nyê mbô ngbongbo rə nê, ânyê *ndiê* âwa ngbanga lâ kûma nyê, bëte nyê kôsê ma yê nê. ¹⁰ Âdê akrə âmbo rə gbê gundêsê andiê gbê, ânyê kə tê tâ ngânê balê, dêkê tche tê tâ adî nê nê gbê. ¹¹ Bête tchanê ndê tche tó rê pãkêdê: «Amö puabô köchê âdândjê êchê ndê akrə pû-î», tche tó ndjê rê pãkêdê: «Amö won-abô akrə wôn-ê ‡». Praabalê âdê mo âpuabô êchê ndê ngâ akrə pû-î, ânyê kə wôn akrə, dêkê mo kôsê ndiê nê. ¹² Lê pö gbê ndê nyê to rê, la rə gbê ndê nyê mbo rê, äwäpã nyê wunsê nê pã Ndjapă kä ndê âwa ngbanga pã nyê, lâ köbosê ndiê ndê âji azü. ¹³ Bête akrə ndê tche wûn-âbô nyonyo angâ yê wûn-î, Ndjapă âsê wa ngbanga lâ kûma yê, kə wun-abô ndjê nyonyo yê tee-a, bëte kə wun nyonyo akrə kä ndê âmbo rê pã akrə wutu lâ ngbanga kênê ämbänê.

† Nyê dî Eza 1.17. †† Nyê dî Lev 19.18. ‡ Nyê dî Eki 20.14 Det 5.18; Eki 20.13 Det 5.17.

Pö ndêkê za su sê Krîsiti lakê mbo kua nê

¹⁴ Arêma ndê mê, âdê ngâ akrê âto râ pâkêdê: «Anyê zâ su anyê sê Krîsiti nê», ânyê kë nyîâbô sênê nyî lâ kua nê-ê, kê za su yê sê Krîsiti nê lâme âmboadje ngâ rê tê yê? Kê za su yê sê Krîsiti nê lâme tchadje tchê lâ kuzû? ¹⁵ Âdê ngâ nyê tê köchê âdêndjê tê êchê âwabô wâ la lâba ndêkê yu râ, âdêndjê kizî ndêkê zi râ ndê lo balê balê, ¹⁶ ânyê ngâ akrê lâ gbâtê nyê tô râ sê tchê pâkêdê: «Amö gu la ziti su, kê sê ndro wo tê zê wo, mo zi kizî tchêlê zê si», ânyê rê ndê âwâ ndêkê mbo dâkâ tê yê âme, nyê zâbô râ zâ sê tchê-ê, kê mbotê rê kâko lâme âmbotê nyê atôko? ¹⁷ Äwâ ndjê kâko tê pö ndêkê za su sê Ndjapâ ndê âwâbô wâ la kua ndê yê tâ, dëkê kê za su nê lâme tchû nê.

¹⁸ Praâbalê ngâ akrê toadje râ pâkêdê: «Mo zâ su zê sê Krîsiti nê, mêmê ndjê gbê, më kâ lakê mbo kua nê». Mê toadje râ ndênê pâkêdê: «Amö nyisê kê za su zê sê Krîsiti ndê âwâbô wâ la kua nê lâme sê mê, ânyê mêmê ndê me nê, më ânyisê kua ndê mê lâ köbosê su mê ndê më zâ râ sê Krîsiti lâme.» ¹⁹ Mo gâmba râ nê pâ Ndjapâ wâ balê? Sênê kâ. Angbongbo atchozö gâmba ndjê râ pâ tche wâ balê, ânyê kë sê lakê gugu la wawa. ²⁰ Momö ndê küma zê wâbô wâ lanê âtê, mo nyîndê nê pâ më nyisê nê sê mö pâ kê za su zê sê Krîsiti ndê âwâbô wâ la kua ndê yê tâ lâme wâ kütü bhû-ê? ²¹ Âdêâbo lâ köbosê kua kâ ndê a dî âta azê *Abrahâmo* alême tê djîrê akrê lâ la Ndjapâ? Äwâ lâ köbosê modô ndê yê *Izâke*, ndê tche zâ tchê la ngela sê Ndjapâ pâ *gbalâka-ngela*. ²² Mo wün râ tchâme pâ kê za su Abrahâmo sê Ndjapâ wâ balê la kua nê, ânyê su yê ndê tche zâ râ sê Ndjapâ dâka gbê lâ köbosê kua ndê tche mbô rê. ²³ Kâko kâ ndê pö ndê Mbêti Ndjapâ tô rê mbô gundêssê nê: «Abrahâmo zâ su yê sê Ndjapâ ânyê Ndjapâ wün tchê batê djîrê akrê.» Kâko Ndjapâ ê râ tê yê pâ tche wâtê agü anyê †. ²⁴ Nyê wün râ tchâme nê pâ akrê wâtê djîrê akrê lâ la Ndjapâ lâ köbosê kê mbo kua, âdêâbô kütü bëte kê za su yê sê Ndjapâ-a.

²⁵ Pö âtê wâ batê andê êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköchê, ndê rê yê wü pâ Rahâbo lâme. Tche wâ alême tê djîrê akrê lâ la Ndjapâ bëte akua ndê tche mbô rê. Bête azü ndê Isarayêle ndê a wân andjê alême, tche kü andjê bhândê yê, ânyê kë mbô rê pâ andjê gu lâ ngâ köbo ngbî. ²⁶ Kâko äwâ ndjê batê râ ndê akrê âwabô wâ la yi lâ yê, dëkê tche tchû nê. Kâko ndjê, kê za su sê Ndjapâ ndê âwâbô wâ la akua ndê yê tâ, dëkê kê za su nê lâme tchû nê.

Pö pâ timi

3 Arêma ndê mê, âwâbo pâ angbängbâ azü watê a-earê kê nyisê rê-a. Bête nyê wünsê nê nê pâ azêzê ndê a-earê kê nyisê rê, ngbanga ndê Ndjapâ wadje râ

† Nyê dî Jen 15.6; Eza 41.8; 2 Akn 20.7.

pâ azê ârê âwatê ngbongbo nê kê ro masênê. ² Bête azê gbê mbô ngbongbo rê tê gbölösênê. Âdê ngâ akrê âtchabô ma yê tchâ lakê to pö-ê, dëkê tche wâtê akrê ndê tche dâka gbê, tche dâ akrê ndê tche kûsê kê bata tê yê gbê. ³ Âdê azê âi ma ambâlâtâ la wü ndêkê pa andjê dje azê, dëkê azê nyisê köbo sê ndundu tê andjê gbê. ⁴ Nyê wünsa abatöo: Kê ge ndê andjê gê lâme, âdê gbölö yi âmbo andjê, ngâ kpîêkpîê guverenäye †† kâ tâ, ndê âmbo râ pâ batöo nê nê batê râ ndê su earê kê kpe la râ nyîndê nê. ⁵ Kâko ndjê timi akrê wâtê ngâ kpîêkpîê tchâme-tê akrê, praâbalê tche bhî gogo yê, bëte tche kûsê kê mbo ngâ gbölö rê.

Nyê wün köbo ndê wo ndê âwa kütü kpîêkpîê râ, ânyê kê ju gbölö krabudji lâme! ⁶ Timi wâ ndjê tê ngâ wo, kê wâtê tchô ndê ngbongbo rê. Timi sê lâ gütê atchâme-tê azê, ânyê kê mbo râ pâ ndundu tê akrê gbê wa la kâkpö. Lâ alö gbê ndê akrê mbo râ pâ cho, timi yê wâ batê wo ndê ândi tchîsüwu ndê yê gbê, wo nê lâme la tê yê tö bhâsê tchô ndê gbölö *wo ju tâ pii etê*. ⁷ Akrê kâ la gbôgbô ndêkê mbo râ pâ ngoa agia balê balê gbê dje tchê: Agia batê agia güsü, anyiënê, agia ndê andjê hro ku bëche, la agiangû. Dëkê tche mbô andjê, andjê djê tchê nê. ⁸ Praâbalê andê timi, ngâ akrê balê kûâbo sêkê mbo râ pâ timi yê dje tchê-a. Timi wâtê ngâ ngbongbo rê ndê âsêâbo gii lo balê-ê, ndôngâ ndêkê won tchô kâ lônê. ⁹ Azê yöga Gbölö Gbiê ndê tche wâtê Bha azê la timi lâme, praâbalê kütü timi balê lâme kâ ndê azê dra ndê azü la râ ndê Ndjapâ mbô andjê batê tchê. ¹⁰ Kê e tchôtchô pö pâ azü, lakê dra ndê azü wütü kütü lâ ma balê lâme. Arêma ndê mê, âwâbo pâ rê nê wa kâko-a. ¹¹ Tchôtchô ngü la chüchü ngü wütü lâ küma ngü balê? ¹² Arêma ndê mê, yö kâfe leadje lélê jîdolo? Âdêndjê yö mângo leadje alélê kâfe? Tchôtchô ngü wutuabô lâ küma ngü ngbro tee-a.

Küma akrê ndê âwâ lanê tô bhâ lafô

¹³ Ngâ akrê ndê küma yê wâ lanê ânyê kë wünsê rê kâdje lâ gbâtê nyê? Äwâpâ tche nyisê nê lâ köbosê tchôtchô kê mbo rê ndê yê, lâ köbosê akua ndê yê ndê tche mbo râ nyima-ê, ndjê lâ köbosê küma yê ndê âwâ lanê. ¹⁴ Praâbalê âdê nyê âwa la kiki gbölö su, ndjê la gû ndêkê wa gbölö tê angâ nyê, nyê bhîâbô gogo nyê bhî âmbänê-ê, lakê mo yepa ndêkê ndi köbo lège pö-ê. ¹⁵ Ngoa küma ndê âwa lanê kâko lâme tôâbo bhâ lafô-a, ätö kpö bëche âtê, ätö lâ köbosê akrê, ätö bhândê *Jâbolo*. ¹⁶ Bête sênê ndê gbölö su wâ tâ, la gû ndêkê wa gbölö tê angâ andjê, sênê lâme, arê wâbo lâ kpâlâ nê-a, ânyê angbongbo kê mbo arê ngbî ngbî kâ ndjê tâ. ¹⁷ Küma ndê âwa lanê, ndê âtö bhâ lafô mbô rê pâ akrê wa tê dokü nê la grôgrô su, pânê âmbo râ pâ azü

†† Guverenäye: Âdê ngâ wên ndê âlû tê gbölösênê, ndê âwâ dëngbâ batöo ânyê, âdê earê kê kpe la batöo nê âsê do gî batöo nê, batöo nê kpe lâ köbo ndê tche nyîndê nê.

sə la ziti su, kə mbo rə nyima-ë, kə djetê andjê lə gbâtê andjê, kə sîsî lakê wun nyonyo azü, lakê mbo tchôtchô rə tê andjê. Akrə ndê kuma yê wâ lanə, tche sêabo dændê ngâ akrə balë-a, kə mbôabo rə ngbî tê pö ma yê-a. ¹⁸ Azü ndê andjê nyîndê ziti su, andjê mbö rə pa azü ndrotê andjê sə la ziti su. Awä batê kə lu andjî rəgɛ, anyë ndjî rəgɛ nə ndê andjê soa rə də kə mbo djîrê rə.

Kə nyîndê arə tchêbêche

4 Kə mbo kүү lakê po lə gbâtê nyê lăme tō bhā tchêbâ? Âtôabo tē gɛ arə tchêbêche ndê âmbo kүү la nyê lə kpoto nyê lăme? ² Nyê mbö gɛ arə, kə gbôabo arə nə-a. Nyê won akrə, kə wâ la gbölö su, kə wâbo ndêkê gbo rə ndê nyê nyîndê nə-a. Nyê bhî kuma nyê, kə mbo kүү, kə gbôabo arə nə-a, bête nyê yûabo kû nə-a. ³ Adə nyê ayukû nə anyë kə gbôabô rə gbô-ê, bête nyê yûabo kû nə la köbo nə-a, praabalë nyê yükû nə ndêkê ndi rə tê pö ndê arə ndê âtcho tê nyê. ⁴ Nyenyê ndê nyê wâ batê azü ndê andjê pu aêchê âdændjê aköchê ndê angâ andjê âtə! Nyê wûn-âbo sênə pā akrə ndê tche zâ agü la tchêbêche âtə, tche wâtê akrə ndê tche kôsê Ndjapă? Akrə ndê tche nyîndê kə za agü la tchêbêche âtə, dèkê tche wâ nê tê akrə ndê tche kôsê Ndjapă. ⁵ Adændjê rə, nyê wûntî pā pö ndê Mbëtî Ndjapă tō rə lăme wâtê mbämbä pö? Ndê âtô rə päkêdê: «Yingö ndê Ndjapă zâ rə lə azê lăme, tche kî pânə tê gbölösênə †.» ⁶ Praabalë Ndjapă kə mbö dâkâ tê azü ârô masênə, bête rə kə ndê Mbëtî Ndjapă tō rə päkêdê: «Ndjapă kôsê azü ndê andjê nyisê tê andjê, praabalë tche mbö tchôtchô su tê azü ndê andjê mbotê andjê kpîêkpîê rə ††.» ⁷ Käko äwäpă nyê dje ma Ndjapă, kə dacho la *Jâbolo* anyë tche kpe tê nyê ngrî bhâchi. ⁸ Nyê gitê nyê ndola Ndjapă, anyë tche giadje ndjê tê yê ndola nyê. Nyenyê ndê a-earê ngbongbo rə, nyê grü bata ngbongbo rə grü-ê, nyenyê ndê su nyê wâ bibichuü âtə! Nyê djütü tchêlê su nyê. ⁹ Äwäpă nyê wunsê nyonyo ndê nyê, kə di tchêlê ma nyê lakê kî. Äwäpă mômô ndê nyê mo rə lăme, dotê yê tê kî, anyë mômô ndê nyê, dotê yê tê nyonyo. ¹⁰ Äwäpă nyê mbotê nyê kpîêkpîê rə tchâtchu Gbölö Gbîë, anyë tchê kengadje nyê.

Nyê wäbô ngbanga wâ lə kuma angâ nyê

¹¹ Arêmä, nyê jêndeabô angâ nyê jênde lə gbâtê nyê-ê. Akrə ndê tche jênde ngâ yê, âdændjê rə ndê tche wâ ngbanga lə kuma ngâ yê, dèkê tche jênde ndië nê, kə wâ ndjê ngbanga lə kuma ndië nê. Adə mo äwa ngbanga lə kuma ndië, dèkê mo wâbo tê akrə ndê tche mbö rə gundêsê ndië-a, mo wâtê earê kə wa ngbanga

lə kuma ndië. ¹² Ndjapă balë kə ndê äzâ ndië, anyë kə wâtê earê kə wa ngbanga. Tchetchê balë kə ndê äwâ ndêkê tcha azü lə kuzü, âdændjê ndêkê mbo rə pā akrə tchu. Momö ndê mo wa ngbanga lə kuma angâ zê âtə, mo də tchabâ?

Nyê bhîabô gogo nyê bhî-î

¹³ Käko nyenyê ndê nyê tō rə päkêdê: «Angêta, âdændjê lâmbo, ârâ äe atêlê gö tæbhâ, kə mboardje ngü balë bhâye, kə mboardje waêche anyë kə gboardje makətche.» ¹⁴ Nyê wûn-âbo sê rə ndê äwutu lə tchîsûwu ndê nyê ndê tchêlâmbo-a. Bête nyê wâ batê ndrö ndê äwutu la ngü anyë kpro la tchêngbâ nə äyu-ê. ¹⁵ Pö ndê nyê wâ äme ndêkê to rə wâ kâkê: «Adə Gbölö Gbîë anyindê nə, ârâ sæadje la türü la ârâ, kə mboardje rə kâkê âdændjê anê kâkê.» ¹⁶ Praabalë angaätə, tê nyê krä lə köbosê kə bhî gogo nyê. Käko ngoa kə bhî gogo käko lăme wâtê ngbongbo rə. ¹⁷ Akrə ndê tche wûnsê kə mbo tchôtchô rə, anyë kə mbôabô rə mbô-ê, dèkê tche mbö ngbongbo rə nê.

Nyonyo kə tê nyê a-earê rə

5 Käko nyenyê ndê a-earê rə! Angaätə nyê kî, kə ta wârê tê pö ndê arə nyonyo ndê âkrê bête nyê lăme! ² Arə ndê nyê gbê fô nê, anyë ako zî tchêlê alêba ndê nyê nê gbê. ³ Asökö zâ kâtê lölo la mîë-makətche ndê nyê nê gbê. Asökö nə lăme kə ndê äyiadje pö lə kuma nyê, kə ziadje mbë nyê batê wo. Tchêbêche ndô têkê krü nê, praabalë gbö nyê kə lakê pala arə ndê nyê ëpâ ngânê ëpâ ngânê. ⁴ Nyê wûnsa köbo ndê nyê kôsê kə kû makətche-kua sê a-earê kua ndê andjê sôâ ndjî rəgɛ lə akîndî ndê nyê lăme, makətche-kua nə kə lakê ta wârê, anyë kə di tchêlê ma a-earê kə soa ndjî rəgɛ nə tē nê lə tü Gbölö Gbîë ndê tche sê pā arə gbê. ⁵ Nyê sê pā cho âtə lə atchôtchô arə, la arə ndê âtcho tê nyê tê gbölösênə, nyê zî rə, kə wâ la jrôâ tê nyê batê agia ndê andjê krê bête lö kə wa angrô andjê. ⁶ Nyê wâ ngbanga lə kuma azü, kə wôn adjîrê azü, andjê dâbo cho la nyê-a.

Kə ruatê su lakê to pö sê Ndjapă

⁷ Arêmä, nyê rüätê su nyê zoo êtê lo kə ka ndê Gbölö Gbîë. Nyê wûnsa köbo ndê earê kə djo kîndî ruatê su yê ndêkê krü bête tchôtchô lêlê rəgɛ tchêlê kîndî ndê yê. Tche rüätê su yê ndêkê krü bête kə nyi ndê adokü anyivrö, la adî anyivrö. ⁸ Nyenyê ndjê gbê, äwäpă nyê ruatê su nyê, kə kpokpo tê nyê, bête lö kə ka ndê Gbölö Gbîë ndô nê. ⁹ Arêmä, nyê dîäbô tchêlê ma nyê dî tê angâ nyê lə gbâtê nyê, anyë Ndjapă wabô ngbanga wâ lə kuma nyê-ê. Nyê wûnsa! Earê kə wa ngbanga krü nê pā adälä manda. ¹⁰ Arêmä, tê pö ndê nyonyo lakê ruatê su lăme, nyê mbö rə batê rə ndê a-earê ndêma Ndjapă ndê andjê tō pö alême la rə Gbölö

† Yingö ndê Ndjapă zâ rə lə azê lăme tche kî pânə tê gbölösênə: Pö âtə wâbo lə bændi madî âdændjê täfo madî-a. †† Nyê dî Apv 3.34,

Gbië. ¹¹ Nyë wülsaâ! Azë gãmba azü ndê andjê kpôkpo tê andjê lê agbôgbô arə lâme. Nyë djê ndêma pö pâ Jôbo ndê tche rûâtê su yê lâme nê, ânyë nyë wünsê rə ndê Gbölö Gbië kú rê sê tchê la tchêngbâ nê nê. Bête Gbölö Gbië wä la tchôtchô su tê gbölösênä, lakê wun nyonyo azü.

¹² Praâbalë arêma ndê mē, tê dokü nê, âwâbo pâ nyë deba la rə tchêlafô, âdëndjê tchêbêche, âdëndjê la ngâ kënyî ngbî-a. Âdê nyë âto rê pâ: «En-εn» kê krɛ kütü pâ εn-εn. Ânyë nyë âto rê pâ: «Ên-ën» kê krɛ kütü pâ ên-ën, kâko ânyë nyë teabô tê tchâtchâ ngbanga ndê Ndjapâ-ê.

¹³ Ngâ akrə lê gbâtê nyê kâ lê nyonyo? Äwäpä tche to pö sê Ndjapâ. Ngâ akrə kâ la mômô? Äwäpä tche pa düwü ndêkê voga Ndjapâ. ¹⁴ Ngâ akrə lê gbâtê nyê kâ la têkômbô? Äwäpä tche e *akpôkpô azü* ndê *Egîlîze*, andjê to pö sê Ndjapâ tê pö ndê yê, kê mbo kâdâ tê yê la rə Gbölö Gbië. ¹⁵ Kê to pö sê Ndjapâ lakê za su sê tchê mbö rê pâ earê têkômbô nê tcha, ânyë Gbölö gbië kengadje tchê. Âdê tche âmbo ngbongbo rə alêe,

Ndjapâ âko pö lê kûma yê gbê. ¹⁶ Äwäpä nyë tosê angbongbo rə ndê nyê lê gbâtê nyê la angâ nyê, kê to pö sê Ndjapâ bête angâ nyê lê gbâtê nyê, ânyë Ndjapâ tcha nyê lê têkômbô ndê nyê. Akrə ndê tche wä djîrê lê la Ndjapâ, ânyë kê tô pö sê tchê, pö nê ndê tche to rê sê Ndjapâ nê lâme âwa la gbôgbô ndêkê mbo rə tê gbölösênä. ¹⁷ *Elie* wä ndjê alême tê akrə batê azê, tche tô pö sê Ndjapâ la su yê gbê ndêkê pa nyivrö nyiabô nyî, kâko lê ngû vötaâ la nyîpî mindûu manê balê, nyivrö nyîâbo pâ cho-a. ¹⁸ Pânê tche kâ tô pö sê Ndjapâ; kâko tchêlafô mbô rê pâ nyivrö nyi, ânyë cho mbô rê pâ arəgɛ le.

¹⁹ Arêma ndê mē, âdê ngâ akrə lê gbâtê nyê âe tûrɛ tê lège pö, ânyë ngâ akrə kâ la tchê lê köbo nê, ²⁰ äwäpä nyë wunsê nê päkêdê: Akrə ndê tche kâ la ngâ earê ngbongbo rə êpâ köbo ndê tche tchâ rê lâme, dèkê tche mbö rê pâ earê ngbongbo rə tcha lê kuzü, kê mbô ndjê rê pâ Ndjapâ ko angbängbä apö lê kûma yê.

1 PÎÈRE

Ndöndö pö pâ Dokü mbëti ndê Pîère

Mbëti âtə wätə dokü mbëti ndê Pîère mbö rə sə azü ndê Krîsiti ndê agö mindüu pâ cho ndê Azi. Sənə ndê Jezü sê alême pâ cho âtə, Pîère zä tchêngbâ yê. Ndê Jezü âsə ka atê lafô, Pîère kâ ndê âwâtê badjangele ndê ajuifu. Gbölö pö wä vötaâ lê mbëti âtə: Kê tcha lê kuzü, kê dje ma, lakê wun yûkü. Käko azü ndê Krîsiti ndê tche mbö mbëti sə andjê âtə, a mbö andjê alême la yûkü bëte rə ndê andjê gamba pö ndê Gbölö Gbië Jezü Krîsiti. Bëte rə kâ ndê Pîère mbö mbëti âtə sə andjê, ndêkê to rə sə andjê pä andjê pakpô pâ su andjê ndê andjê zâ rə sə Krîsiti lâme. Andjê wâbo tê adokü azü ndê andjê wun yûkü bëte Krîsiti-a. Tche kâ tō rə sə andjê pä Jezü ndê andjê zâ su andjê sə tchê lâme, tchetchê kâ ndê a yûku tchê dokütchê zoo kə wôn tchê. Anyindê kâ to rə pä, âdê andjê âsə lakê wun yûkü, äwäpä andjê ruatê su andjê batê tchê. Tche kâ tō ndjê rə sə andjê pä atoko kâ ndê andjê sə lê gütê andjanə ndê andjê kôsê Ndjapä.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-2)

Kê za su gbê pâ atchôtchô arə ndê âwâ bëte azü ndê Krîsiti (1.3-12)

Kê sə la tchîsüwu ndê âdâka gbê (1.13—2.1-17)

Krîsiti wun yûkü (2.18-25)

Lê arə yûkü, azê sə la tchîsüwu balê la Krîsiti (3.1—4.1-19)

Kê mbotê azü tê küma azü ndê

Krîsiti (5.1-11)

Adî kê po ndê azü (5.12-14)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Pîère, *badjangele* ndê Jezü *Krîsiti*, më mbö mbëti âtə sə nyê, nyenyê ndê Ndjapä dî nyê, ndê nyê krü tchêlê tê nyê katchôgbê, ânyê kə sə batê ayirə lê agö batê: Gö ndê Pôn-on, la Gälâte, la Kâpâdöse, la Azi, ndjê la Bitinî. ² Ndjapä Bha dî nyê gundêsê nê ndê tche nyikrə rə dokütchê bhâtê su yê. Tche mbö rə pä nyê daka gbê, lê köbosê *Yingö* ndê yê, ndêkê pa nyê dje ma Jezü Krîsiti, ânyê tche djutu ngbongbo rə ndê nyê la jî yê.

Äfü pâ tchôtchô su la ziti su ndê Ndjapä wa pâ nyê tê gbölösênə.

Kê za su pâ rə ndê âwâbô wâ ndêkê tchu

³ Azê vöga Ndjapä, Bha Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti! Lê köbosê gbölö dâkâ ndê yê, tche mbö rə ndêkê pa a ka zî azê tê täfo nê, lê köbosê nê ndê Krîsiti jô lê kuzü. Käko azê zä su azê pâ rə ndê âwâbô wâ ndêkê tchu. ⁴ Azê krü bëte atchôtchô arə ndê Ndjapä kê rə pra azê bhâ lafô. Arə nê lâme wâbo ndêkê ndîndî-a, ngâ ngbongbo rə grûäbo rə-a, kê fu ndênə

wâbo ndjê ndêkê ro-a. ⁵ Ndjapä âbatadje nyê la gbôgbô ndê yê, lê köbosê kê za su nyê sə tchê, zoo ndêkê pa nyê tcha lê kuzü ndê âwâ tchêchêchê ndêkê mâtê yê lê adî alö ndêkê krü ndê tchêbêche.

⁶ Bëte rə kâ ndê su nyê sîsî la mômô, âdandjê rə ndê nyê sê la nyonyo angaâtê lê arə gbôgbô ngbî ngbî ndê ägbo nyê lê kpîëkpîë lö. ⁷ Lôlo la tê yê ndê âwâ ndêkê ndîndî, a zâ rə lê wo ndêkê wun köbosê nê ndê âwâtê tchôtchô nê. Käko ndjê, su nyê ndê nyê zâ rə sə Ndjapä dâka kə rō lôlo lâme, praâbalê su nyê nê ndê nyê zâ rə sə Ndjapä nê lâme rō lê agbôgbô arə ndêkê pa a wun köbosê nê ndê âwâtê tchôtchô nê. Käko kâ ndê nyê gboadje voga tchânê Ndjapä, kê gbo *golowäre* ndjê lakê lusâtê, tê lo ndêkê ka ndê Jezü Krîsiti. ⁸ Tchetchê ndê nyê wun-âbô tchê wun, praâbalê nyê nyîndê yê, tchetchê ndê nyê wun-âbô tchê wun, praâbalê nyê zâ su nyê sə tchê, bëte rə kâ ndê su nyê sîsî la gbölö mômô, ndê a wun-âbo sê pö ndê a to rə pânə-a †.

⁹ Bëte djusênə ndê Ndjapä tchâ nyê lê kuzü lâme dâ rə ndê nyê zâ su nyê sə tchê.

† Nyê dî Jan 20.29.

¹⁰ Pö ndêkê tcha lê kuzü lâme, *a-earê ndêma Ndjapâ* pü apö pânê lê aköbo ngbî ngbî. Andjê tö ndjê ndêma Ndjapâ dokütchê tê pö ndê tchôtchô su ndê Ndjapâ ndê âwâ bëte nyê. ¹¹ Yingö ndê Krîsiti kâ lê *a-earê ndêma Ndjapâ* ânyê andjê nyisê në dokütchê, pö ndê yûkü ndê Krîsiti wun-adje rê, ndjê lakê lusêtê ndê tchê gboadje rê ngbâ yûkü në. Ädê kâko ânyê andjê sê lakê pu köbo gbê ndêkê wunsê lö ndêkê wutu ndê arê në ndê Yingö tö pö ndênê lâme, kâ pü ndjê köbo ndêkê wunsê në pä atöko kâ ndê arê në wütu la rê? ¹² Ndjapâ nyisê në sê andjê pä, pö në wâbo bëte andjê la tê andjê-a, praâbalê äwâ bëte nyê. Pö në kâ ndê *a-earê kê mu Tchôtchô Pö* sê lakê to rê sê nyê angaâtê, lê köbosê *Kpîki Yingö* bhâ lafö ndê a wân tchê. Pö në lâme, *aânje* wâ la gû ndêkê wunsê në.

Pö ndêkê sê ngbî ânyê kâ daka gbê

¹³ Bête rê kâ, äwäpä nyê nyikrê su nyê ndêkê mbo kua, nyê wunsê kâ kitê gû su nyê, kâ zâ su nyê gbê ndêkê krê bëte tchôtchô rê ndê nyê gboadje rê tê lo ndêkê ka ndê Jezü Krîsiti. ¹⁴ Nyê mbö rê batê abechê ndê andjê dje pö, nyê mböäbô rê mbö gundêssê gû su nyê ndê nyê wâ la rê dokütchê, sênê ndê nyê wûn-âbô sênê wûn dâmba lâme-ê. ¹⁵ Praâbalê Ndjapâ ndê tche ê nyê, tche wâ ngbî ânyê kâ dâka gbê. Kâko äwäpä nyenyê ndjê gbê, nyê wâtê azü ndê andjê wâ ngbî ânyê kâ dâka gbê lâkê mbo arê ndê nyê gbê. ¹⁶ Bête Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê: «Nyê sê ngbî kâ daka gbê, bëte më wâ ngbî kâ dâka gbê †.»

¹⁷ Ndjapâ wâ ngbanga ndê akrê gundêssê rê ndê tche mbo rê, kâ sêäbo dändê ngâ akrê balê-a. Kâko âdê nyê âsê lakê to pö sê Ndjapâ ânyê kâ e rê tê yê pä Bha, äwäpä nyê mbo rê lakê kpe wawa yê sênê ndê gbö nyê ndêpo pä cho âtê. ¹⁸ Kâ mbo rê ndê nyê gundêssê araâta nyê lâme, nyê gböäbo ngâ tchôtchô rê balê ngbânê-a. Nyê wunsê në pä Ndjapâ jîäbo nyê lâ köbosê rê ndê âwâ ndêkê ndêndî batê makêtche ädêndjê lôlo-a. ¹⁹ Praâbalê tche jî nyê lâ köbosê jî Krîsiti ndê âwâ la gbölö ngîrî. Krîsiti wâ batê ngbavö ëbro-ngbaga ndê ngâ tchâme-tê yê balê ndêäbô ndê-î, ânyê ngâ ngbongbo rê balê wâbo ndjê tê yê-a. ²⁰ Ndjapâ dî Krîsiti dokütchê ndêkê pa a mbo arê gbê. Tche mä Krîsiti êsüwu bëte nyê lê adî alö. ²¹ Lê köbosê Krîsiti kâ ndê nyê zâ su nyê sê Ndjapâ, ndê tche jô Krîsiti lê kuzü ânyê kâ lûsê yê. Kâko ânyê su nyê ndê nyê zâ rê sê Ndjapâ la rê ndê su nyê krê bëte rê lâme âwa pä Ndjapâ.

²² A djütü ngbongbo rê ndê nyê në lê köbosê në ndê nyê mbö rê gundêssê lêge pö, lakê nyindê angâ nyê la su nyê balê lâme. Kâko nyê nyindê angâ nyê lê gbâtê nyê la grögrö su, kâ sê kpôtâ. ²³ Pö Ndjapâ kâ zî nyê tê tâfo në në. Pö Ndjapâ në lâme wâbo batê ngâ ndjî ragû ndê âtchûtchü-a, praâbalê äwâ la tchîsüwu, kâ

tchüäbo-a, äwâ pii etê. ²⁴ Bête Mbêti Ndjapâ tö rê päkêdê:

«Azü gbê wâ batê bë,
kê fu ndê andjê gbê wâ batê anyînyî bë;
bê në hrö ânyê anyînyî në nyoa,
²⁵ praâbalê pö ndê Gbölö Gbië wâ pii etê †.»
Pö në lâme wâtê Tchôtchô Pö ndê a mü rê sê nyê.

Ndjapâ kü nyê ngbî bëte tchê

2 Nyê gbötê köbo ndêkê mbo ngbongbo su gbê, kâ gbotê köbo ndêkê bolo azü-î. Pö ma nyê wâbô wâ ngbî tâkê mbo rê ndê nyê-ê. Nyê gbötê gbölö su, kâ gbotê kâ jende azü-î. ² Batê rê ndê angbelê-bechê mbo gû ngo anyî andjê, äwäpä nyê mbö ndjê gû pö Ndjapâ ndê ngâ ngbongbo rê balê wâbo wâ lônê-ê. Kâko lê köbosê kâ ndjo rê, nyê geadje ânyê kâ tchadje lê kuzü. ³ Bête nyê wunsê në pä Gbölö Gbië dâka në †.

⁴ Nyê gîtê nyê pu Gbölö Gbië, tchetchê ndê tche wâtê täme ndê âwâ la tchîsüwu; ndê azü kôsê në, praâbalê Ndjapâ zâ rê lê adî në kâ wûn rê pä ädâka gbê lê la yê. ⁵ Nyenyê ndjê gbê, nyê sê batê atäme ndê âwâ la tchîsüwu, ndêkê pa a kû nyê kâ mbo nyê la gbölö nda Ndjapâ ndê Yingö mbö rê. Kâko nyê wadje tê kpûlû ndê *a-earê kâ wa ngela* sê Ndjapâ ndê andjê dâka gbê lê la Ndjapâ, ânyê kâ wa ngela ndê Yingö nyisê në sê nyê, ndê âfû lê la Ndjapâ lê köbosê Jezü Krîsiti. ⁶ Bête a mbö rê lê Mbêti Ndjapâ päkêdê:

«Mê dî ngâ täme,
ndê âwâ la gbölö ngîrî ânyê kâ zâ rê lê gö ndê *Siyön*,
batê gbögbö täme da nda.
Akrê ndê tche zâ su yê pä täme në,
ganô mboabô tchê tee-a.»

⁷ Ädê andê nye në azü ndê Ndjapâ, täme në lü lê la nyê, praâbalê andê andjanê ndê andjê kôsê Ndjapâ,
«täme ndê *a-earê kâ mbo nda gbötê*,
ârê kâ âkê mbôtê yê tê gbögbö täme da nda në.»

⁸ Mbêti në kâ tö rê päkêdê:

«Ädê ngâ täme ndê azü gûte da andjê tâ,
gbölö täme ndê âmbo rê pä akrê te †.»

Azü lâme gûte da andjê tâ bëte andjê kosê kâ dje ma Ndjapâ, rê ndê Ndjapâ nyikrê rê bëte andjê kâ lâme.

⁹ Praâbalê nyenyê ndê nye në, nyê wâtê azü gö ndê Ndjapâ dî nyê, ndê nyê wâtê *a-earê kâ wa ngela* sê Ndjapâ, ndê andjê wâtê andjandê gbië, azü gö ndê andjê wâ ngbî ânyê kâ dâka gbê, azü gö ndê andjê wâtê azü ndê Ndjapâ. Tche dî nyê ndêkê pa nyê wutu lê bübü tchô kâ sê lê tchôtchô ngbanga yê, ânyê kâ mu pö ndê atchôtchô arê ndê tche mbö rê. ¹⁰ Dokütchê alême nyê wâbo tê azü gö ndê Ndjapâ-a, praâbalê angaâtê, nyê wâ në tê azü gö ndê yê. Dokütchê alême Ndjapâ wûn-

† Nyê dî Eza 40.6-8,

†† Nyê dî Aps 34.9. †† Ndêkê to tê yeyê da 6 êtê 8: Nyê dî Eza 28.16; Aps 118.22; Eza 8.14,

âbo nyonyo nyê-a, praâbalé angaâtə, tche wûn nyonyo nyê nê †.

Kê sə ndê azü ndê Ndjapä

¹¹ Arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tē gbölösânə, mē zä wängö sê nyê, nyenyê ndê nyê wâ batê ayirə la azü pâ köbo ndêkê pa nyê kosê angbongbo gɥ su nyê ndê âmbo küü la vrö nyê. ¹² Äwäpä kê sə ndê nyê lê gbâtê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuifu daka-ê, kâko ânyê, âdê andjê âto ngbongbo pö tē nyê pâ nyê dâ angbongbo azü, andjê âsê wun tchôtchô kê mbo rə ndê nyê, kê vogadje Ndjapä lo nê ndê tche kadje ngbâ yê.

¹³ Äwäpä nyê dje ma azü gbê ndê andjê wâ la kûmändemä pâ azü pâ cho âtə, bête nyê dâ azü ndê Gbölö Gbië Jezü: Nyê djê ma gbölö gbië ndê tchêbêche, ndê tche wâ la gbölö kûmändemä pâ adî agbië gbê. ¹⁴ Nyê djê ndjê ma agoverenere ndê gbölö gbië wân andjê pâ agö ndêkê wa ngbanga pâ azü ndê andjê mbo ngbongbo rə, ânyê kê gamba andjanə ndê andjê mbo dâkâ. ¹⁵ Bête rə ndê Ndjapä nyîndê nê wâ ndêkê pa nyê mbo dâkâ ânyê âmbo rə pâ nyê ngbo ma angbilə azü la azü ndê andjê wûn-âbô sê rə wûn lâme. ¹⁶ Nyê mbötê nyê batê azü ndê andjê wûtu tchâtchâ ngbâa, âwâbo pâ kê wutu ndê nyê tchâtchâ ngbâa nê wa batê ngâ kükü-lêba ndê âvusê angbongbo rə ndê nyê-a, praâbalé nyê mbö rə batê a-earê kua ndê Ndjapä. ¹⁷ Nyê lüsê azü gbê, kê nyîndê arêma ndê nyê lê Krîsiti. Nyê kpê wa Ndjapä, kê lüsê gbölö gbië ndê tchêbêche.

Azê pü köbo ndêkê wun yûkü batê Krîsiti

¹⁸ Nyenyê ndê a-earê kua, nyê djê ma a-earê nyê la gbölö wa. Äwâbo pâ nyê dje kütü ma andjanə ndê andjê dâka-a, la andjanə ndê andjê wâ ziti-a, praâbalé nyê djê ndjê ma andjanə ndê andjê ki lâme. ¹⁹ Bête äwätê tchôtchô rə ndêkê pa nyê rəatê su nyê la yûkü ndê azü mbo nyê la rə âmbämbänə lâme, tē pö ndênə ndê nyê kpê wa Ndjapä. ²⁰ Ädê a âbhi nyê tē pö ndê ngbongbo rə ndê nyê mbô rə, ânyê nyê rûâtê su nyê, tchabâ kâ ndê âlusê nyê? Praâbalé âdê nyê âmbo dâkâ ânyê a mbô nyê la yûkü, ânyê nyê rûâtê su nyê la rə, ädê ngâ tchôtchô rə lê la Ndjapä. ²¹ Dêkê rə ndê Ndjapä ê nyê bête rə kâ lâme, bête Krîsiti la tē yê wun ndjê yûkü tē pö ndê nyê, ânyê kê nyîsê köbo nê sê nyê ndêkê pa nyê nê lê manə ngbâ yê. ²² Tchetchê ndê tche mbôâbô ngâ ngbongbo rə mbô-ê, tchetchê ndê ngâ pö ndêkê bolo tchô wûtuabô wûtu balé lê ma yê-ê ††. ²³ Ndê a drô tchê, tche drôâbo ndjê tchô ndênə-a. Ndê a mbô tchê la yûkü, tche hrâliabô ngâ akrə balê-a, praâbalé tche zä su yê pâ Ndjapä ndê tche wa ngbanga djîrê. ²⁴ Tchetchê la tē yê tche zä ngbongbo rə ndê

† Nyê dî Oze 1.6,9; 2.1,3,25. †† Nyê dî Eza 53.9.

azê lê tē yê pâ yö ndê gba, ndêkê pa azê tchu ndêkê gbotê ngbongbo rə, kê sê la türê la azê ndêkê mbo djîrê rə. Lê köbosê aku ndê yê kâ ndê nyê tchâ lê tâkömbô. ²⁵ Bête nyê yû alême nê batê aëbro-ngbaga, praâbalé angaâtə, nyê kâ nê pu Krîsiti ndê tche wâ batê earê kê batê aëbro-ngbaga, ndjê la earê kê bata vrö nyê.

Kê sə ndê aëchê la aköchê ndê andjê

3 Nyenyê ndjê, aëchê, nyê djê ma aköchê ndê nyê, kâko ânyê angânə lê gbâtê aköchê nê ndê andjê kôsê pö Ndjapä, andjê ka pu tchê lê köbosê kê mbo rə ndê aëchê ndê andjê, âdêâbo tē pö ndê pö ndê nyê to rê sê andjê-a †. ² Aköchê nê wun-adjê kê mbotê nyê ndê âdâka gbê, la rê ndê nyê lüsê andjê. ³ Äwâbo pâ nyê pu köbo ndêkê fu lê la azü la arə ndê nyê mbo rə tē nyê dâ sûwu-a, ndê âdê: Kê ngbo kûma nyê, kê yu arə ndê âfû ndê a mbô rê la lôlo, kê yu alêba ndê âfû tē gbölösânə ††. ⁴ Praâbalé nyê pü köbo ndêkê fu dälê su nyê. Arə ndê âfû ânyê kê ndiabô ndî-î dâ su ndê âwa gii-i, kê wa ziti; ârê kâ âkê fû lê la Ndjapä. ⁵ Ädê kâko ânyê aëchê ndê andjê wâ alême ngbî ânyê kê dâ-ka gbê, andjê zä su andjê pâ Ndjapä, kê djê ma aköchê ndê andjê, ⁶ batê Sarä ndê tche djê ma *Abrahâmo* ânyê kê ê tchê päkêdê: «Gbölö gbië ndê mē ††.» Ädê nyê âmbo dâkâ, ânyê wawa ngâ rə balé mbôâbô nyê mbô-ê, dêkê nyê wâ nê tē aëwünrə ndê Sarä.

⁷ Nyenyê ndjê aköchê ndê aëchê, lâkê sə ndê nyê pâ cho la aëchê ndê nyê, äwäpä nyê wunsê nê pâ aëchê ndê nyê dâ amömö azü. Nyê lüsê andjê, bête nyenyê la andjê gbê kâ ndê âgbo tchîsûwu ndê Ndjapä za rê sê akrə, ndêkê pa ngâ rə balé kiabô kîtê köbo tâkê to pö ndê nyê sê Ndjapä-ê.

Kê wun yûkü bête djîrê rə

⁸ Ndêkê ka ndê pö nê, äwäpä pö tē su nyê gbê wa balé, nyê wun nyonyo angâ nyê. Nyê nyîndê angâ nyê lê gbâtê nyê batê arêma ndê nyê lê Krîsiti, nyê mbö dâkâ, kê mbotê nyê kpîêkpîê rə. ⁹ Ngbongbo rə ndê azü mbo rê tē nyê, nyê mböâbô ndjê ngbongbo rə lâme mbô tē andjê-ê, kê dro tchô ndê azü dro nyê la rê, nyê dröâbô ndjê andjê drô ndê sênə-ê. Praâbalé nyê ê tchôtchô pö pâ azü, bête Ndjapä ê nyê tē pö ndênə, kâko ânyê tche e tchôtchô pö pâ nyê. ¹⁰ Bête Mbêti Ndjapä tō rê päkêdê:

«Akrə ndê tche nyîndê tchîsûwu ndê yê, ânyê kê nyîndê kê sê la sênə,

äwäpä tche bata ma yê tē ngbongbo pö, kê bata ma yê tē apö kê bolo tchô,

¹¹ kê dje tchêngbâ yê tē ngbongbo rə, kê mbo tchôtchô rə,

† Nyê dî Efe 5.22; Kol 3.18. †† Nyê dî ndjê 1 Tim 2.9. †† Nyê dî Jen 18.12.

nyê pü köbo ziti su kê pi kpôtâ.
 12 Bête la Gbölö Gbië ka pâ adjîrê azü,
 ânyê tche ka lakê dje pö ndê andjê to rê sê tchê,
 praâbalê Ndjapâ kôsê azü ndê andjê mbo ngbongbo
 rê †.»

13 Âdê nyê âza su nyê gbê ndêkê mbo tchôtchô rê,
 tchabâ ka ndê âmbo ngbongbo rê tê nyê? 14 Âdê nyê
 âwun ndjê yûkü tê pö ndê djîrê rê ndê nyê mbô rê, nyê
 ka la mômô. Nyê mböambô wa ngâ akrê balê mbô-ê,
 tchêlê küma nyê djîngiliabô djîngili-î. 15 Praâbalê
 äwäpä nyê lusê *Krîsiti* bhâlê su nyê batê Gbölö Gbië
 ndê nyê. Nyê sê tchêchêchê logbê ndêkê to pö sê azü
 ndê andjê yu nyê tê rê ndê nyê zâ su nyê ndêkê krê
 bête rê. 16 Praâbalê nyê tö pö nê sê andjê nyima-ê lakê
 lusê andjê, äwäpä kê ri tchêlê su nyê wabô wâ la ngâ
 ngbongbo rê-ê, kâko ânyê ganô mbo azü ndê andjê to
 angbongbo apö tê nyê tê pö ndê tchôtchô kê sê ndê
 nyê balê la Krîsiti. 17 Bête âdê Ndjapâ ânyindê nê pâ
 nyê wun yûkü tê pö ndê dâkâ ndê nyê mbo rê, anê
 lâme ka âkê dâka kê rô ndêkê pa nyê wun yûkü tê pö
 ndê ngbongbo rê ndê nyê. 18 Kâko Krîsiti la tê yê wun
 yûkü sûsunê balê tratalê bête ngbongbo rê ndê azü.
 Tchetchê ndê tche wâ djîrê, tche tchü bête azü ndê
 andjê wâbô wâ djîrê ânyê kê e la nyê atê tchâtchu Nd-
 japâ. Tchetchê ndê azü wôn kütü tê yê ndê akrê,
 praâbalê Ndjapâ ka zâ tchîsûwu ndê yê êngbânê sê
 tchê lê köbosê *Kpîki Yîngö*. 19 Âdê kâko ânyê tche ê kê
 mü Tchôtchô Pö sê atchozö ndê andjê sê lê kânga.
 20 Andjanê ndê andjê kôsê pö ma Ndjapâ alême, sêñê
 ndê tche rûâtê su yê ndêkê krê bête andjê pâ andjê ka
 pu tchê tê lo nê ndê Nowê mbô *âreche*. Kütü kpîêkpîê
 kê ngba ndê azü mindûu manê vötaâ ka ndê âlî lîñê,
 ânyê Ndjapâ tchâ andjê lê köbosê ngü ††. 21 Rê lâme wâ
 batê nyîsî batême ndê âtcha nyê angaâtê. Batême nê
 lâme djûtuabô kâkpö ndê âwatê kpoto nyê-a, praâbalê
 äwätê kê zatê akrê sê Ndjapâ, ndêkê pa kê ri tchêlê su
 yê wabô wâ la ngâ ngbongbo rê balê-ê. Ârê ka âkê
 tcha nyê lê köbosê kê jo ndê Jezü Krîsiti lê kuzü. 22 Tche
 gû atê lafô nê, ânyê kê sê dâ ndökô könô Ndjapâ. An-
 gaâtê *aânje*, atchozö ndê andjê wâ la kümändëmâ la
 andjanê ndê andjê wâ la gbôgbô, andjê ka tchâtchâ
 yê.

Nyê gbôtê bändi kê mbo rê ndê nyê

4 Batê rê ndê *Krîsiti* wun yûkü lê tê yê ndê akrê,
 kâko nyenyê ndjê, äwäpä nyê za rê lê küma nyê
 pâ nyê wun-adjê ndjê yûkü, bête tchanê ndê tche wun
 yûkü lê tê yê ndê akrê lâme, tche gbôtê ngbongbo rê
 nê. 2 Kâko lê adî alö ndê âwâ ngbânê tchâtchu nyê
 ndêkê sê pâ cho âtê, nyê mböambô rê mbô gundêssê
 ngbongbo gû su nyê-ê, praâbalê nyê mbö rê lê köbosê

† Ndêkê to tê 10 êtê 12: Nyê dî Aps 34.13-17,

†† Nyê dî Jen 6.1—7.24.

nê ndê Ndjapâ nyîndê nê. 3 Bête lê angû ndê ârô, rê
 ndê âfû tê azü ndê andjê wâbô wâtê ajuîfu, nyê mbô
 rê nê: Nyê pü aêchê âdêndjê aköchê katchôgbê, nyê
 mbö rê ndê ngbongbo gû su nyê, nyê ndjô pî âmbo
 nyê, nyê zî rê kê ndjô rê âro masênê, nyê vöga an-
 gakülâ ndê âdê ngâ rê ndê âkûâbô sêñê kü pâ akrê
 mbo rê-ê. 4 Angaâtê, âdê andjê âwun nyê ndê nyê ka
 ngbôâbo tê nyê ngbô la andjê ndêkê pu aêchê âdênd-
 jê aköchê katchôgbê, tchêlê küma andjê âdjîngili,
 ânyê andjê sê lakê dro nyê. 5 Praâbalê andjê toadje pö pâ
 arê ndê andjê mbô rê lâme tchâtchu Ndjapâ ndê tche
 wâ tchêchêchê ndêkê wa ngbanga pâ azü ndê gbô
 andjê ndêpo la türû la andjê, la andjanê ndê andjê
 tchü. 6 Bête rê ka ndê a mü ndjê *Tchôtchô Pö* sê akuzü.
 Kâko pânê ndê a wadje ngbanga lê küma andjê batê
 azü gbê, gundêssê rê ndê andjê mbô rê lê tê andjê ndê
 akrê, andjê sê batê Ndjapâ lê köbosê Yîngö.

Kê mbo kua lê köbo nê la arê ndê Yîngö

7 Ma arê gbê ndô têkê krê nê. Kâko äwäpä nyê mbo
 rê batê azü ndê küma andjê wâ lanê, nyê zîâbô rê zî
 lakê ndjô rê âro masênê-ê, ânyê kê gbo köbo ndêkê to
 pö sê Ndjapâ. 8 Dokü nê wâ ndêkê pa nyê nyindê angâ
 nyê lê gbâtê nyê la su nyê gbê, bête kê nyindê ngâ
 vûsê angbängbâ angbongbo rê ‡. 9 Nyê kü angâ nyê
 bhândê nyê lê gbâtê nyê, kê poabô pô lê ma nyê la
 andjê-ê. 10 Äwäpä akrê balê balê mbo kua la rê ndê
 Yîngö ndê tche gbô rê lê köbosê tchôtchô su ndê Nd-
 japâ bête dâkâ ndê angâ yê. Nyê wadje tê atchôtchô a-
 earê kê bata arê ngbî ngbî ndê Yîngö, ndê Ndjapâ kû
 rê sê azü lê köbosê tchôtchô su yê. 11 Âdê ngâ akrê âsê
 lakê to pö, äwäpä tche to apö ndê Ndjapâ. Âdê ngâ
 akrê âsê lakê mbo kua sê angâ yê, äwäpä tche mbo rê
 la gbôgbô ndê Ndjapâ zâ rê sê tchê, kâko ânyê lê kö-
 bosê Jezü Krîsiti, azü voga Ndjapâ lê arê gbê. Gbölö la
 gbôgbô wâtê andê Ndjapâ tê logbê logbê! *Amin*.

Äwäpä azê wun ndjê yûkü bête Krîsiti

12 Ârêmâ ndê mê ndê mê nyîndê nyê tê gbölösênê,
 tchêlê küma nyê djîngiliabô djîngili tê pö ndê agbôgbô
 arê nyonyo ndê âwûtu lê gbâtê nyê lâme, âwûntî pâ
 ngâ täfo rê ka âkê gbo nyê. 13 Praâbalê âdê nyê âsê
 wun yûkü batê rê ndê Krîsiti wun yûkü, nyê sê la
 mômô. Kâko ânyê lo nê ndê tche âsê ma gbôgbô ndê
 gbölö ndê yê tê azü, nyenyê ndjê gbê nyê âsîsî la
 gbölö mômô. 14 Âdê a âdro nyê bête rê Krîsiti, nyê ka la
 mômô, bête Yîngö ndê Ndjapâ ndê âwâ gbölö ka pâ
 nyê. 15 Äwâbo pâ akrê balê lê gbâtê nyê wun yûku tê
 pö ndêkê won azü-a, âdêndjê kê zi ngbâ-a, âdêndjê kê
 mbo ngbongbo rê tê azü-a, âdêndjê ndêkê yitê yê lê
 arê ndê angâ yê-a. 16 Praâbalê âdê akrê âwun yûkü
 bête rê ndê tche wâtê akrê ndê Krîsiti, âwâbo pâ ganô

‡ Nyê dî Apv 10.12; Jak 5.20.

mbo tchê-a, praâbalé äwäpä tche lusê Ndjapâ tê pö ndê rä Krísiti ndê äwâ pâ yê lâme.

¹⁷ Bête lo ndêkê pa Ndjapâ jetê kê wa ngbanga ndê azü nda ndê yê wûtu nê. Âdê tche âdokutchê tê azê, andê andjanê ndê andjê kôsê kê gamba Tchôtchô Pö ndê Ndjapâ lâme, tchîsûwu ndê andjê âka atôko?

¹⁸ Batê râ ndê Mbëtî Ndjapâ tö râ päkêdê:

«Âdê sê rä nê âka tê djîrê akrê ndêkê tcha lâ kuzü, andê earê ngbongbo su la earê ngbongbo rä âdê atôko ?»

¹⁹ Käko andjanê ndê andjê sê lakê wun yûkü lâ köbosê nê ndê su Ndjapâ nyîndê nê, äwäpä andjê ndêpo lakê mbo dâkâ, kê zatê andjê gbê sê Ndjapâ ndê tche mbô arê gbê, tche mbô rä gundâsê pö ma yê.

Wängö bête akpôkpô azü tê kûma Egilîze

5 Mê tö pö âtê ndêkê za gbôgbô tê su *akpôkpô azü* ndê Egilîze ndê andjê sê lâ gbâtê nyê. Mêmê ndjê gbê më dë kpôkpô akrê batê nyê. Yûkü ndê *Krísiti* wûn râ alême, më wûn râ la lala më nê. Käko më sædje lâkê wa gbölö ndê äwutuadje lâme. ² Nyê bâte kpûlû azü ndê Ndjapâ ndê tche gbôtê andjê êtchânê nyê, batê a-earê kê bata aëbro-ngbaga ndê andjê bata kpûlû aëbro-ngbaga. Nyê wûn tchô pâ andjê la tchôtchô su, batê râ ndê su Ndjapâ nyîndê nê, äwäpä nyê mbo râ la tê nyê. Nyê mböäbô râ mbô la gû ndêkê gbo makatche tê gbölösânê-ê, praâbalé nyê zä su nyê gbê pâ kua nê. ³ Nyê mböäbô kûmändëmâ mbô pâ azü ndê Ndjapâ gbôtê andjê êtchânê nyê lâme batê amakündji-î, praâbalé äwäpä akpûlû azü nê wun tchôtchô kê mbo rä nê tê nyê. ⁴ Käko âdê makündji ndê a-earê kê bata aëbro-ngbaga nê äwutu, nyê gboadje rä ngbânê ndê âdê atchôtchô arê ndê äwâ pii etê.

⁵ Nyenyê ndjê gbê, abechê-ëköchê la abechê-ëchê, nyê djê ndjê ma akpôkpô azü ndê Egilîze. Nyenyê gbê, äwäpä nyê mbotê nyê kpîêkpîê râ lâkê sê ndê nyê lâ

† Nyê dî Apv 11.31,

gbâtê nyê, bête Mbëtî Ndjapâ tö râ päkêdê: «Ndjapâ kôsê azü ndê andjê nyisê tê andjê, praâbalé tche mbö tchôtchô su tê azü ndê andjê mbotê andjê kpîêkpîê râ †.» ⁶ Nyê mbötê nyê kpîêkpîê râ tchâtchâ könô Ndjapâ ndê äwâ la gbôgbô, ânyê tche za gbölö tchô sê nyê tê lo nê ndê tche nyîkrê râ ‡. ⁷ Arê gbê ndê nyê di su nyê tâ, nyê gbötê gbê tchânê Ndjapâ, bête tchetche kâ âkê bata nyê.

⁸ Nyê kitê gû tê nyê, kê loabô lô-ê! *Jâbolo*, earê kê kosê nyê wä batê bämälâ ndê tche ngri lakê dombo ndêkê pu ngâ akrê ndêkê zi tchê. ⁹ Nyê dâcho la tchê lakê krê pâ su nyê ndê nyê zä râ sê Ndjapâ lâme. Äwäpä nyê wunsê nê pâ angâ nyê azü ndê Ndjapâ pâ cho gbê wûn ndjê yûkü lâme batê nyê. ¹⁰ Yûkü ndê nyê wun râ lâme wä ndê kpîêkpîê lö. Praâbalé Ndjapâ ndê tche mbo tchôtchô su tê azü, ndê tche ê nyê ndêkê sê lâkê wa gbölö ndê yê ndê äwâ logbê logbê lâ köbosê Jezü Krísiti, tchê mboadje râ la tê yê ndêkê pa nyê daka, kê kpokpoadje nyê, ânyê ngâ rä balé goabô nyê gôâ-ê. ¹¹ Gbôgbô wätê andê ye nê tê logbê logbê! *Amin.*

Adî kê po ndê azü

¹² Mê mbö ndöndö mbëtî âtê sê nyê lâ köbosê Silvên ndê më wûn tchê batê djîrê ngâ azê lâ Krísiti. Mê mbö râ ndêkê za gbôgbô tê su nyê, ndjê ndêkê nyisê nê sê nyê pâ pö nê ndê nyê ndêpo lâ köbo nê lâme wätê lège rä lâ köbosê tchôtchô su ndê Ndjapâ. ¹³ Azü ndê Egilîze ndê äwâ bhâ *Bâbilône* pö ndê nyê nê, Ndjapâ dî ndjê Egilîze lâme batê andê nye nê. Mâreke, modô ndê më pö ndjê ndê nyê nê. ¹⁴ Nyê pö ndê angâ nyê lâ gbâtê nyê lakê a ma angâ nyê lâkê nyîndê ngâ ndê azü ndê Krísiti.

Nyenyê gbê ndê nyê wä balé la Krísiti lâme, nyê sê la zitî su.

†† Nyê dî Apv 3.34,

‡ Nyê dî Mat 23.12; Luk 14.11; 18.14.

2 PÎÊRE

Ndöndö pö pâ Bichuû mbëti ndê Pîêre

Mbëti âtə wätə bichuû mbëti ndê badjängele Pîêre mbô râ. Tê lège nă, tche mbô râ sê angă azü ndê Krîsiti lâ angă agö ngbî. Ngă akrə balë tōâbo râ pâ a mbô mbëti âtə sê andjänə ndê Pîêre mbô dokü mbëti ndê yê sê andjê lâme-a. Bête ngă akrə balë wûn-âbo sênə pâ kütü ambëti bichuû lâme kă ndê Pîêre mbô râ-a. Tche tō kütü râ pâ mbëti âtə wätə bichuû mbëti ndê tche mbô râ sê andjê: (Nyê dî 2 Pie 3.1.).

Pîêre tō râ pâ angă azü ndê andjê nyisə rə la yepa li alême bhândê azü ndê Krîsiti, lakê mu apö ndê âwâ ngbî tē Tchôtchô Pö ndê tche mü râ sê andjê. Andjê mbô rə ndê su andjê nyîndê nă, ânyê kə tō râ pâ Jezü kă ka bata ngbâ yê tee-a. Pîêre kă tō râ pâ, äwäpä tchîsûwu ndê akrə ndê Krîsiti daka lâ la Ndjapă. Sênə ndê Jezü sê alême pâ cho âtə, rə ndê tche nyîsə nă alême sê andjänə ndê andjê sê sênə kă lâme, pö nă wätê lège nă. Tche tō râ pâ äwäpä andjê za pö lâme lâ kuma andjê.

Mbëti âtə krü tchêlê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-2)

Tchîsûwu ndê akrə ndê Krîsiti (1.3-11)

Nyê krü la gbôgbô pâ rə ndê a nyîsə nă sê nyê (1.12-21)

Andjänə ndê andjê nyisə rə la yepa (2.1-22)

Tê lège nă Jezü Krîsiti kadge ngbâ yê (3.1-18)

Kê po ndê azü

1 Mêmê Chemôn-Pîêre, mē wätê earê kua la *badjängele* ndê Jezü *Krîsiti*.

Mê mbô mbëti âtə sê andjänə ndê andjê zâ su andjê sê Ndjapă. Kê za su andjê sê Ndjapă nă lâme, ngîrî nă wä ndjê batê andê azê nă, lâ köbosê djîrê rə ndê Ndjapă ndê azê la Jezü Krîsiti Earê kə tcha azê. ² Äfü pâ Ndjapă mbo tchôtchô su tē nyê, kə za ziti su sê nyê tē gbölösênə lâ köbosê nă ndê nyê wûnsê Ndjapă la Jezü Gbölö Gbië ndê azê.

Pîêre nyisə köbo kə mbotê djîrê ndê azü ndê Krîsiti

³ Lâ köbosê gbôgbô ndê yê, Gbölö Gbië Jezü kû arə gbê ndêkê pa azê sə la sênə lakê zatê azê gbê sê Ndjapă. Kăko Gbölö Gbië nă nyîsə Ndjapă ndê tche ê azê lâ köbosê kə wa gbölö ndê yê la tē yê la tchôtchô kua ndê tche mbô râ. ⁴ Lâ köbosê arə nă lâme kă ndê Ndjapă kû atchôtchô arə ndê gbölö ngîrî sê azê ndê tche zâ bâlâ tē pö ndênə alême. Kăko ndê nyê âsê gbo râ, âmbo râ pâ nyê kpe tē köbo agü arə tchêbêche âtə ndê ândî azü. Kăko kă ndê, kə sə ndê nyê kutê yê la andê Ndjapă. ⁵ Bête râ kă, äwäpä nyê za gbôgbô ndê nyê gbê ndêkê mbotê nyê djîrê epâ kə za su nyê sê Jezü. Nyê ză kə wunsê rə epâ kə mbotê nyê djîrê; ⁶ nyê

ză kə kitê gu tē nyê epâ kə wunsê rə, nyê ză kə rüätê su nyê epâ kə kitê gu tē nyê, nyê zätê nyê gbê sê Ndjapă epâ kə rüätê su nyê. ⁷ Nyê ză kə mbo la sê angă nyê epâ kə zatê nyê gbê sê Ndjapă, nyê ză kə nyîndê ngă epâ kə mbo la sê angă nyê. ⁸ Bête âdə arə lâme âwa lâ nyê âkə gē, ârê âmbo râ pâ kua ndê Ndjapă ndê nyê mbo râ âleadje kə zadje köbo sê nyê ndêkê ge lâkê wunsê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti. ⁹ Praâbalë akrə ndê tche wâbô wâ la arə lâme, tche wätê earê föla, la yê gûâtê yê nê êtə, angbongbo arə ndê yê ndê a djütu râ alême, sênə yû tē yê nê.

¹⁰ Bête râ kă, arəmă äwäpä nyê ka mbô gbôgbô gbê ndêkê lusê kə e nyê ndê Ndjapă ê nyê lâme, la râ ndê tche dî nyê lâme. Bête âdə nyê âsê mbo tâ kăko, nyê djeabô tchêngbâ nyê tē Ndjapă balë tee-a. ¹¹ Kăko a âjiadje köbo sê nyê ngbingbingbi ndêkê li bhâlê *Gbölö gô-gbië* ndê logbê, ndê Gbölö Gbië ndê azê, la Jezü Krîsiti Earê kə tcha azê.

¹² Bête râ kă ndê mē nyîndê kə kă to tchêndê pö ndê arə lâme sê nyê. Nyê wûnsê arə lâme nê, ânyê kə krü la gbôgbô pâ lège pö ndê nyê gbô râ. ¹³ Praâbalë äwä lâ la mē djîrê ndêkê pa, ndê gbô mē sê la türê la mē, mē âkă to tchêndê apö lâme sê nyê ndêkê pa nyê loabô lô-ê. ¹⁴ Bête mē wûnsê nă nê pâ mē ndô tâkê tchu nê, batê râ ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti

nyîsê në sê mê. ¹⁵ Praâbalê mê mboardje rê ndêkê pa la tchêngbâ mê, arê ndê mê nyîsê në sê nyê, nyê gbo köbo lê arê gbê ndêkê pa su nyê te pâ apö ndê mê nyîsê në sê nyê lâme.

Azü ndê andjê wûn golowäre ndê Krísiti

¹⁶ Tê lêge në, âwâbo lê köbosê ndêma tro, la apö ndêkê rî tchêlê kûma azü kâ ndê ârâ nyîsê kâ ka ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krísiti la gbôgbô-a, praâbalê ârâ wûn kâ wa gbölö ndê yê la lala ârâ. ¹⁷ Bête Ndjapâ Bha azê zâ kâ lusâtê la *golowäre* sê tchê, sêñê ndê a djê tchêlê gî Ndjapâ ndê golowäre ndê yê rô agolowäre gbê lâme päkêdê: «Tchanê âtê dâ Modô ndê mê, ndê mê nyîndê yê tê gbölösêñê, su mê fü la tchê gbê †.» ¹⁸ Ârâ la tê ârâ, ârâ djê tchêlê gî në lâme ndê âtô bhâ lafô, sêñê ndê ârâ sê la Krísiti bhâlê kûma aga ndê âwâ ngbî ânyê kâ dâka gbê.

¹⁹ Kâko gbô azê kâ lakê za su azê pâ apö ndê a-earê ndêma Ndjapâ tô rê alême, ädâka ndêkê pa la nyê gbo pâñê-ê: Äwâ batê lâmba ndê âtcho lê bübü tchô, ndjoa ndêkê pa tchô kra tâ, ânyê ndjamunu tcho bhâlê su nyê. ²⁰ Tê dokü në, rê ndê nyê wâ ndêkê wunsê në wâ kâkê: Ngâ earê ndêma Ndjapâ balê ndê tche mbô apö tê su yê la tê yê lê Mbêti Ndjapâ sêâbo-a. ²¹ Bête ngâ akrê âbolafô la su yê ndêkê to ndêma Ndjapâ-a, praâbalê *Kpîki Yingö* kâ âkê za rê lê su azü ndêkê to pö la rê Ndjapâ.

A-earê kâ nyisê rê ndê yepa

(Jud 4-13)

2 Dokütchê alême a-earê ndêma Ndjapâ ndê yepa sê lê gbâtê azü gö ndê Isarayêle; ârê âwa ndjê me kâko, angâ a-earê kâ nyisê rê ndê yepa liadje lê küwü në lê gbâtê nyê, kâ nyiadje sê rê ndê âwâ ngbî tê pö Ndjapâ, âmbo andjê ndêkê e la andjê pu kuzü. Andjê âzro azü në zoo andjê kosê Earê kâ nyisê rê ndê tche tchâ andjê. Âchiabô tee ndêkê pa Ndjapâ won andjê-a. ² Angbängbâ azü âzadje tchêngbâ a-earê kâ nyisê rê ndê yepa lâme la ngbongbo kâ mbotê andjê, tê pö ndê azü kâko kâ ndê azü âdroadje köbo lêge pö. ³ Tê pö ndê kâ gbo arê tê gbölösêñê, a-earê kâ nyisê rê ndê yepa lâme boloadje nyê lê köbosê apö yepa ndêkê gbo arê tchânê nyê. Praâbalê gasa alême, ngbanga ndê a wâ rê pâ andjê ndô têkê wutu nê, ngbongbo rê ndê âwâ ndêkê ndi andjê wâbo ngrî-a!

⁴ Bête Ndjapâ gbôâbo tê *aânje* ndê andjê mbô ngbongbo rê alême ämbämbänê-a, praâbalê tche ï andjê la djingili kâ yî andjê bhâlê gbölö wo lê bübü tchô ndê âbü bîi ndêkê krê bête lö kâ wa ngbanga. ⁵ Ndjapâ gbôâbo ndjê tê dokü tchêbêche alême ämbämbänê-a, praâbalê tche mbô rê pâ gbölö nyivrö nyi, kâ vô pâ cho në ndê angbongbo azü në sê pâñê, tche tchâ kütü

Nowê ndê tche mü pö ndê djîrê rê, tchetchê la azü mindûu manê biçhuû. ⁶ Ndjapâ wâ ngbanga pâ azü gö ndê Sodômo la Gomôro ânyê kâ wôn andjê la wo. Tche mbô tâ kâko ndêkê nyisê rê ndê âgboardje azü gbê ndê andjê mbo ngbongbo rê. ⁷ Praâbalê Ndjapâ jî Lôto ndê tche dâ djîrê akrê, bête su Lôto në kü tchê tê ngbongbo kâ mbotê a-earê kâ won azü lâme. ⁸ Bête djîrê akrê lâme lö lê gütê andjê, tche wûn andjê, kâ dje pö ndê arê gbê ndê andjê sê lakê mbo rê lê alö balê balê, ânyê tchêlê kûma yê sê lakê djingili lê köbosê angbongbo kâ mbotê andjê në lâme. ⁹ Kâko Gbölö Gbië wâ ndêkê jî adjîrê azü ndê andjê zâtê andjê gbê sê tchê ânyê kâ wun yûkü. Tche wâ ndjê ndêkê nyikrê sê angbongbo azü ndêkê pa tche mbo andjê la yûkü tê lo kâ wa ngbanga. ¹⁰ Azü ndê andjê wâ la gû ndêkê za tchêngbâ angbongbo gû su andjê la tê andjê, ânyê kâ wûn gbôgbô ndê Ndjapâ batê ngâ mbämbä rê lâme, tchê mboardje andjê la yûkü.

A-earê kâ nyisê rê ndê yepa lâme wüntê andjê pâ anyê âwâ tâ, kâ wûn tê andjê gbölö, andjê wâbo la wawa ndêkê dro ayingö ndê tchêlafô ndê sê andjê lû lâme-a. ¹¹ Kâko ndjê, aânje ndê andjê wâ la gbôgbô la kûmändemä gbê tôâbo pö ndêkê dro atchözö ndê tchêlafô lâme tchâtchu Gbölö Gbië-a. ¹² Praâbalê andjê mbô rê batê andê agia ndê andjê wûn-âbo sê rê wûn-î, ânyê a dî tchîsûwu ndê andjê dokütchê në ndêkê pa a kû andjê kâ won andjê. Andjê drö rê ndê andjê wûn-âbo sêñê wûn-î, andjê foadje batê aföfö agia. ¹³ A âmboardje andjê ngbo ngbâ ngbongbo rê ndê andjê mbô rê. Andjê mbô arê ndê ngbongbo gû su andjê la ngbêngbê lo, kâ wa la mômô lê köbosê në. Kê sê ndê andjê lê gbâtê nyê wâtê rê ganô la rê ndê âmbo rê pâ nyê te. Ndê nyê âsö zi kîzî kpülü la andjê, andjê kâ la mômô lê köbosê kâ bolo tchô ndê andjê. ¹⁴ Tchêlê la andjê sîsî la gû ndêkê pu aêchê âdændjê aköché ndê azü, gû kâ mbo ngbongbo rê kâbo lê andjê lö balê-a. Andjê bölo azü ndê andjê kpôkpoabô tê andjê kpôkpo-ê. Su andjê wâ la gû ndêkê gbo arê tê gbölösêñê. Ngbongbo pö ndê Ndjapâ kâ pâ andjê. ¹⁵ Ndê andjê gbôtê djîrê köbo, köbo yû tê andjê ânyê andjê zâ köbo ngbâ Bâlâme modô ndê Bözôre ndê tche nyîndê kâ gbo makatche ndê a kû rê sê tchê ndêkê pa tche mbo ngbongbo rê. ¹⁶ Praâbalê a hrô la tchê la gbôgbô bête ngbongbo rê ndê yê lâme. Kâko ngâ yûyû kûndie ndê tche pöâbô pô-ê zâ tchêlê gî akrê ndêkê po la rê, ndêkê kitê köbo têkê mbo ngbîlê ndê *earê ndêma Ndjapâ* lâme.

¹⁷ Azü lâme wâ batê tchêlê kûma ngû ndê âhrô, kâ wâ ndjê batê nyivrö ndê âbu ânyê gbölö yi rô la rê. Ndjapâ nyikrê ngâ tchô ndê âbü bîi bête andjê nê. ¹⁸ Apö ndê andjê sê lakê bhi gogo andjê lakê to rê wâ kütü tê avôvô apö. Lê köbosê angbongbo gû su andjê la arê ganô ndê andjê, andjê mbô rê pâ azü ndê andjê wûtu anganga lê gbâtê a-earê ngbongbo rê, te lê gbânda

† Nyê dî Mat 17.1-5; Mar 9.2-7; Luk 9.28-35.

ndê andjê. ¹⁹ Andjê zâ bâlâ ndêkê ji andjê lâ ngbâa, dëkê andjê la tê andjê, andjê wâtê ngbâa ndê rə ndê âe la andjê ndêkê ndi andjê, bëte akrə balë balë wâtê ngbâa ndê rə ndê ârôpâ yê. ²⁰ Bëte âdə azü ndê andjê wûtu lâ angbongbo rə ndê tchêbêche lâ köbosê nê ndê andjê wûnsê Jezü *Krîsiti* Gbölö Gbië la Earê kê tcha azê, ânyê andjê kâ kâ atêlê angbongbo arə nê lâme ânyê ârôpâ andjê, kê sə ndê andjê la tchêngbâ nê âka wa ngbo kê ro anê dokütchê. ²¹ Bëte äwä âme ndêkê pa azü kâko wun-abô sê köbo djîrê rê wûn-î. Ngbongbo rə nê dâ rê ndê andjê wûnsê köbo djîrê rə nê, ânyê la tchêngbâ nê andjê kâ gbôtê köbo ndië ndê Ndjapâ ndê âdâka gbê, ndê a nyîsê nê dokütchê sê andjê. ²² Rə ndê âgbô andjê wä gundêssê ndoka ndê âtô lège pö päkêdê: «Ëvrô dötê yê ndê kîzî ndê tche ndjâ rê» âdandjê: «Koso ndê a djûtu tchê anganga-ê, tche kâ rôtê yê lâ kpata †.»

Lo kê ka ndê Gbölö Gbië

3 Arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tê gbölösênê, bîchuû mbëtî ndê mē mbô rê ndêkê wan rê sê nyê kâ âtê. Lê ambëtî bîchuû lâme gbê, mē nyîndê nê pā su nyê te pā apö ndê nyê wûnsê nê, ndêkê pa nyê wa la tchôtchô kê za küma. ² Mē nyîndê nê pā apö ndê *a-earê ndêma Ndjapâ* ndê andjê dâka gbê tō rê sê nyê dokütchê alême, sênê te lâ nyê. Ndjê akümändemâ ndê *abadjangele* nyîsê nê sê nyê alême pā pö ndê Gbölö Gbië Earê kê tcha azê lâme, mē nyîndê nê pā sênê te lâ nyê. ³ Äwäpâ nyê wunsê nê dokütchê pā, lâ adî alö, angâ azü ânəadje kê səadje lakê mbo rə gundêssê ngbongbo gɥ su andjê la tê andjê. Andjê moadje nyê, ⁴ andjê toadje rê päkêdê: «Kê za bâlâ ndê Gbölö Gbië zâ rê alême tê pö ndê kê ka ndê yê lâme, pö ndênê wä atoko? Bëte ndênê gû nê ndê arabha azê tchû, gbô arə gbê kâ gbê kpôsênê, ndêkê to tê lo nê ndê Ndjapâ mbô arə gbê!» ⁵ Kâko sê ngâ rə balë yû tê andjê nê: Gasa alême Ndjapâ mbô atchêlafô la tchêbêche lâ köbosê pö ma yê. Ndjapâ mbô rê pā tchêbêche wutu lâ ngû ânyê a mbô tchêbêche la ngû. ⁶ Äwä ndjê kâko lâ köbosê ngû, ndê âvô katchôgbê ânyê dokü tchêbêche ndî lâ köbosê nê. ⁷ Dëkê kütü lâ köbosê pö ma Ndjapâ balë lâme kâ ndê a bâta tchêlafô la tchêbêche ndê tchô angêta bëte wo, ndêkê krɥ bëte lö kê wa ngbanga la lö ndê angbongbo azü tchu tratalê-ê.

† Nyê dî Apv 26.11; Mat 7.6.

⁸ Praâbalë arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tê gbölösênê, ngâ pö kâ tê ndê, âwâbo pā sênê yu tê nyê-a: Lê la Gbölö Gbië lö balë wä batê ngû sâke balë, ânyê ngû sâke balë wä batê lö balë. ⁹ Rə ndê Gbölö Gbië zâ bâlâ tê pö ndênê, tche chîabo ndêkê mbo rê-a, batê angânê to tchê rê. Tche rüätê su yê la nyê bëte tche nyîabo ndênê pā angânê lâ gbâtê nyê tchu-a, praâbalë tche nyîndê nê pā azü gbê gbotê bändî kê mbo rə ndê andjê.

¹⁰ Kâko lo kê ka ndê Gbölö Gbië wadje batê earê ngbâ. Tê lö nê lâme tchêlafô âro me la ngâ gbölö wârê, wo âjuadje arə tchêlafô, sênê lâme tchêbêche la arə gbê ndê âwâ lônê âyu me yû. ¹¹ Ndê arə lâme gbê wä ndêkê rôrö lâme, kâko äwäpâ nyê wunsê rə ndê nyê wä ndêkê mbo rê! Äwäpâ nyê watê azü ndê andjê dâka gbê, kê zatê nyê gbê sê Ndjapâ. ¹² Äwäpâ nyê kru bëte lö ndê Ndjapâ lakê mbo rê gbê ndêkê pa äwutu angaâtê, äwäpâ nyê wunsê nê pā, tê lo nê lâme kâ ndê wo juadje tchêlafô ânyê arə tchêlafô gbê juwadje lâ atimî wo. ¹³ Praâbalë azê krü bëte täfo tchêlafô la täfo tchêbêche, ndê Ndjapâ zâ bâlâ sê azê tê pö ndênê, kâko kütü adjîrê azü kâ ndê âsəadje lônê ††.

¹⁴ Bëte rê kâ, arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tê gbölösênê, ndê nyê âsê krɥ bëte lö nê lâme, äwäpâ nyê mbo rê gbê ndêkê pa nyê daka gbê ânyê ngâ pö balë wabô wä lâ küma nyê-ê, ndjê äwäpâ nyê sə la zitî su la Ndjapâ. ¹⁵ Nyê wûnsê nê nê pā Gbölö Gbië rüätê su yê zoo ndêkê za köbo sê nyê ndêkê pa nyê tcha lâ kuzü. Kâko kâ ndê ngâ azê Pôlo ndê azê nyîndê yê tê gbölösênê, tche mbô mbëtî sê nyê lâ köbosê küma yê ndê âwâ lanê ndê Ndjapâ zâ rê sê tchê. ¹⁶ Lê ambëtî gbê ndê Pôlo mbô rê, kütü apö lâme kâ ndê tche to tchê rê. Lê angâ amawû pö nê, angâ apö nê kpôkpö tê angâ azü ndêkê dje tchêlê nê, kâko azü ndê andjê wûn-âbô sê rə wûn ânyê kâ mândabo rə mândâ-ê, andjê dödo tchêlê apö nê batê rê ndê andjê mbo rê tê angâ apö lâ Mbëtî Ndjapâ gbê. Köbo andjê yû la rə ndê andjê mbo rê lâme nê.

¹⁷ Ädê andê nye nê, arêma ndê mē nyîndê nyê tê gbölösênê, angaâtê a krâ tü nyê nê. La nyê gbô-ê, ânyê angbongbo azü lâme boloabô nyê bôlo la angbongbo apö ndêkê yu köbo su nyê ndê nyê zâ rê sê Jezü, ndê nyê kpôkpo tê nyê pânê lâme-ê.

¹⁸ Praâbalë äwäpâ nyê ge lâ tchôtchô su lakê wunsê Gbölö Gbië ndê azê Jezü *Krîsiti* Earê kê tcha azê. Voga wâtê andê ye nê, angêta ndjê tê logbê logbê! *Amin.*

†† Nyê dî Eza 65.17; 66.22.

1 JÂAN

Ndöndö pö pâ Dokü mbëti ndê Jâan

Mbëti âtə wätə Dokü mbëti ndê Jâan mbô rə. Jâan wätə djisipili ndê Jezü. Jâan âtə tö apö alême pâ tchîsûwu ndê Jezü pâ cho âtə: Pö nə wätə «Tchôtchô Pö ndê Jâan mbô rə». Tche kä mbô ndjê ambëti bichuü ndê âzâ tchêngbâ anə âtə.

Dokütchê alême, angâ azü kä tâ ndê andjê mô yepa sê azü pâ Jezü Krîsiti ndê tche nê alême atê bêche âtə ndêkê watê akrə lâme, tche dâabo Modô ndê Ndjapă-a. Andjê kä tö rə pâ akrə balë balë wä ndêkê mbo rə ndê su yê nyîndê nê, tchâme, Ndjapă âwun rə batê ngâ mbämbä rə. Djusênê kä ndê Jâan mbô mbëti âtə sê azü ndê Krîsiti ndêkê to rə sê andjê pâ Jezü dë tchabâ? Tche kä tö ndjê rə sê andjê pâ tchîsûwu ndê logbê logbê kä tâ tê lège nê. Âdê kâko ânyê tche nyî ndjê sê köbo ndêkê pa akrə gbo tchîsûwu nê lâme sê andjê: Akrə balë balë ndê tche zâ su yê sê Jezü, tchê gboadje tchîsûwu nê lâme. Jâan kä tö ndjê rə sê azü nê ndêkê wa balë la Ndjapă, ndjê la Modô ndê yê Jezü. Äwäpă andjê nyîndê Ndjapă, la azü ndê Krîsiti gbê. Âdê andjê âmbo tâ kâko, andjê gboadje tchîsûwu ndê logbê logbê tâ lège nê.

Mbëti âtə krü tchêlê tâ yê kâkê:

Pö ndê âza tchîsûwu sê akrə (1.1-4)

Azê nê batê azü ndê ngbänga (1.5—2.1-6)

Täfo ndië (2.7-17)

Azü ndê andjê kôsê Krîsiti, la abechê ndê Ndjapă (2.18—3.1-10)

Kê nyîndê ngâ (3.11—4.1-21)

Kê ro la gbôgbô lê arə tchêbêche (5.1-21)

Pö ndê âza tchîsûwu sê azü

1 Rə ndê âwâ tâ alême lê kêsâ nê, ârâ djê rə, kä wûn rə la lala ârâ, kä chêko rə, kä grê rə la könô ârâ: Rə nê dë Pö ndê âza tchîsûwu sê azü. ² Tchîsûwu nê lâme mätê yê kraâ êsûwu, ânyê ârâ wûn rə. Ârâ tö pö ndê rə ndê ârâ wûnsê nê pânê. Bête rə kä ndê ârâ mü pö ndê tchîsûwu ndê logbê logbê sê nyê, ndê âwâ gasa alême ndrotê Bha, ânyê kä mätê yê sê ârâ. ³ Rə ndê ârâ wûn rə, ânyê kä djê rə, ârâ mü rə sê nyê ndêkê pa nyenyê ndjê gbê, su nyê wa balë la andê ârâ. Kâko azê gbê wa la su balë la Bha azê Ndjapă ndjê la Modô ndê yê Jezü *Krîsiti*. ⁴ Ârâ mbö mbëti âtə sê nyê ndêkê pa mômô ndê ârâ † watê gbölösênê.

Ndjapă wätê ngbänga

⁵ Pö ndê ârâ djê rə lê ma Jezü Krîsiti ânyê kä nyîndê kê to tchêngbâ nê sê nyê wä kâkê: Ndjapă wätê ngbänga, ngâ bübü tchô balë wäbo lê yê-a. ⁶ Âdê azê âtə rə pâ azê wä balë la tchê, ânyê gbô azê ndêpo lakê nê

† *Mômô ndê ârâ: Angâ a-Mbëti Ndjapă to andê andjê nê pâ: «Mômô ndê nyê».*

lê bübü tchô, dëkê azê mô yepa nê. Azê mbôabo rə gundêsê lège pö-a. ⁷ Praâbalë âdê azê ânê lê ngbänga, batê rə ndê Ndjapă la tâ yê wä lê ngbänga, dëkê azê wä nê balë la angâ azê, ânyê jî Jezü Modô ndê yê djutu angbongbo rə ndê azê gbê.

⁸ Âdê azê âtə rə pâ ngbongbo rə wäbo lê azê-a, dëkê azê bölotê azê la tâ azê, lège pö wäbo lê azê-a. ⁹ Praâbalë âdê azê ânyisê angbongbo rə ndê azê êsûwu, Ndjapă wä djîrê, kä mbô rə gundêsê pö ma yê: Tchê koadje apö lê kûma azê, kä jiadje azê lê angbongbo rə gbê ††. ¹⁰ Âdê azê âtə rə pâ azê mbôabo ngbongbo rə, dëkê azê mbö rə pâ Ndjapă watê earê yepa, pö ndê yê wäbo lê su azê-a.

Krîsiti nê ndêkê za kokô azê

2 Abechê ndê mê, më mbö mbëti âtə sê nyê ndêkê pa nyê mboabô ngbongbo rə mbô-ê. Âdê ngâ akrə âmbo ngbongbo rə, azê kä la ngâ earê kê za kokô azê ndrotê Bha azê, tche dë Jezü *Krîsiti*, ndê tche wä djîrê. ² Tche zâtê yê la tâ yê la ngela, ndêkê pa Ndjapă ko pö lê kûma azê. Âdêabo kütü angbongbo rə ndê

†† *Nyê dî Aps 32.1-5.*

azê la kütû azê-a, praâbalê andê azü ndê tchêbêche ndjê gbê.

³ Âdê azê âmbô rə gundêšê andië ndê Ndjapă, tchâme, azê wunsê nê pə azê wunsê Ndjapă nê. ⁴ Âdê ngâ akrê âto rê pəkêdê: «Mê wunsê Ndjapă nê», ânyê kə mbôâbô rə mbô gundêšê andië ndê yê-ê, dəkê tche wätê earê yepa. Lège pö wâbo lî yê-a. ⁵ Praâbalê akrê ndê tche bâta pö ndê yê, dəkê tche nyîndê Ndjapă tê lège nê gbê. Tchâme, azê wunsê nê pə azê wâ nê balê la Ndjapă. ⁶ Akrê ndê tche tô rê pə anyê kə balê la Ndjapă, äwäpă kə sə ndê yê wa batê andê Jezü Krîsiti.

Täfo ndië

⁷ Arâmâ ndê mê ndê mê nyîndê nyê tê gbölösênə, ndië ndê mê mbô rê lî mbëtî sê nyê âtə wâbo tê täfo ndië-a, ädê ngâ bəndî ndië ndê nyê gbô rê lî kêsâ nê. Bəndî ndië nê lîme wätê pö ndê nyê djê rê dokütchê. ⁸ Dəkê täfo ndië kə ndê mê mbô rê lî mbëtî sê nyê âtə, täfo ndië nê lîme wätê lège pö ndê âwâ lî Krîsiti, ndjê lî nyê. Bête tchêlê bütchî kə lakê ro, anyê lège ngbānga tchô nê.

⁹ Akrê ndê tche tô rê pə anyê kə lî ngbānga, ânyê kə kôsê ngâ yê, dəkê gbô tchê kə po lî bübü tchô. ¹⁰ Akrê ndê tche nyîndê ngâ yê, tche kə lî ngbānga, ânyê ngâ rə balê ndê âmbô rê pə tche te lî ngbongbo rə wâbo-a. ¹¹ Praâbalê akrê ndê tche kôsê ngâ yê, tche kə lî bübü tchô, kə wún-âbo sê tchô ndê tche e tâ-a, bête bübü tchô nê mbô tchê nê tê earê föla.

¹² Nyenyê ndê abechê ndê mê, mê mbö mbëtî âtə sê nyê bête Ndjapă kô pö lî kuma nyê nê lî kôbosê rə Jezü. ¹³ Nyenyê ndê arabha, mê mbö mbëtî âtə sê nyê bête nyê wunsê tchanə ndê tche wâ tâ lî kêsâ nê lîme nê. Nyenyê ndê abechê-ëköchê la abechê-ëchê, mê mbö mbëtî âtə sê nyê bête nyê rôpâ Ngbongbo akrê nê.

¹⁴ Nyenyê ndê abechê ndê mê, mê mbö mbëtî âtə sê nyê bête nyê wunsê Bha nê. Nyenyê ndê arabha, mê mbö mbëtî âtə sê nyê bête nyê wunsê tchanə ndê tche wâ tâ lî kêsâ nê lîme nê. Nyenyê ndê abechê-ëköchê la abechê-ëchê, mê mbö mbëtî âtə sê nyê bête nyê kpôkpo tê nyê nê, pö Ndjapă kə lî su nyê, ânyê nyê rôpâ Ngbongbo akrê nê.

¹⁵ Nyê nyiäbô nyîndê tchêbêche âtə-ê, ädəndjê ngâ rə balê ndê âwätê rə tchêbêche-ê. Âdê ngâ akrê ânyîndê tchêbêche âtə, dəkê tche nyiäbo ndê Bha-a.

¹⁶ Arê tchêbêche nê wä kâkê: Gə ndêkê mbo rə ndê su akrê la tê yê nyîndê nê, ädəndjê gə ndêkê gbo rə ndê la azü wun rê, lakê bhi gogo pə arê tchêbêche. Arê lîme gbê tôâbo bhândê Bha-a, praâbalê ätö bêche âtə.

¹⁷ Tchêbêche âtə âro mê rö la arê gbê ndê su azü nyîndê nê. Praâbalê akrê ndê tche mbô rə ndê su Ndjapă nyîndê nê, tchîsüwu ndê yê âwa pii etê.

Pö pə azü ndê andjê kôsê Krîsiti

¹⁸ Abechê ndê mê, tchêbêche ndô təkê krə nê. Nyê djê rê alême nê pə Earê kə kôsê Krîsiti äwutuadjê. Dəkê angaätə angbāngbä azü ndê andjê kôsê Krîsiti wütü nê. Kāko azê wunsê nê nê pə tchêbêche ndô təkê krə nê. ¹⁹ Azü nê lîme gbô lî gütê azê nê, praâbalê andjê wâbo alême tê andjandê azê nê-a. Âdê andjê äwa alême tê andjandê azê, dəkê andjê ändəpo alême lî gütê azê. Praâbalê ndê andjê gbô lî gütê azê lîme, änyisê nê pə tê lège nê ngâ akrê balê lî gütê andjê wâbo alêe tê tchandê azê nê-a.

²⁰ Âdê andê nye nê, nyê gbô Kpîki Yingö ndê Krîsiti zâ tchê sê nyê nê, ânyê nyenyê gbê, nyê wunsê lège pö nê. ²¹ Mbëtî ndê mê mbô rê sê nyê âtə, nyiäbo sênə pə nyê wún-âbo sê lège pö nê-a, praâbalê mê mbö rê bête nyê wunsê lège pö nê. Nyê wún ndjê sênə nê pə ngâ pö yepa balê wütuabô lî lège pö-a.

²² Tchabâ kə ndê âwätê earê yepa? Tche də akrê ndê tche tô rê pə Jezü wâbo tê Krîsiti-a, tchanə lîme kə ndê âwätê Earê kə kôsê Krîsiti: Tche kôsê Bha la Modô nê nê. ²³ Akrê ndê tche kôsê Modô nê, dəkê tche wâbo la Bha-a; akrê ndê tche wunsê Modô nê, dəkê tche kə ndjê la Bha.

²⁴ Âdê andê nye nê, äwäpă nyê bâta pö ndê nyê djê rê lî kêsâ nê lîme. Âdê nyê äbata pö ndê nyê djê rê lî kêsâ nê lîme, dəkê nyê wâ nê balê la Modô nê, ndjê la Bha. ²⁵ Bâlâ ndê Krîsiti za rê tê azê də tchîsüwu ndê logbê logbê.

²⁶ Mbëtî ndê mê mbô rê sê nyê âtə, mê mbö rê tê pö ndê azü ndê andjê mbo rê pə kôbo yu tê nyê. ²⁷ Âdê andê nye nê, Kpîki Yingö ndê Krîsiti zâ rê sê nyê lîme kə lî su nyê. Äkâ wâbo ndêkê pa ngâ akrê kə ndê ânyisê rə sê nyê-a, praâbalê Kpîki Yingö ndê yê lîme kə ndê ânyisê arə gbê sê nyê. Tche nyiäbo sê yepa-a, praâbalê tche nyisê lège pö. Bête rê kə ndê, äwäpă nyê wa balê la Krîsiti batê rê ndê Kpîki Yingö nyisê nê sê nyê.

²⁸ Angaätə abechê ndê mê, äwäpă nyê wa balê la Krîsiti ndêkê pa lo nê ndê tche kangbâ yê, su azê wa gi-i, ganô mboabô azê mbô ndêkê gi azê tîrə tê yê tê lo kə ka ndê yê. ²⁹ Âdê nyê äwunsê nê pə Krîsiti wä djîrê, äwäpă nyê wunsê nê pə akrê ndê tche mbô djîrê rə, dəkê tche də bechê ndê Ndjapă.

Azê wätê abechê ndê Ndjapă

3 Nyê wunsä kə nyîndê azê ndê Bha nyîndê azê! Tche nyîndê azê tê gbölösênə, ndêkê pa a e rê tê azê pə abechê ndê Ndjapă, tê lège nê azê wätê abechê ndê yê. Âdê tchêbêche âtə äwún-âbo sê azê wún-î, bête äwún-âbo sê Ndjapă balê-a. ² Arâmâ ndê mê ndê mê nyîndê nyê tê gbölösênə, azê wâ angaätə nê tê abechê ndê Ndjapă. Kôbo ndê azê sə la rê ndê

tchêlâmbô, gbô rê kâ lê küwû nê. Praâbalë azë wûnsê nê nê pâ âdê Krîsiti âkangbâ yê, azë wadje batê tchê, bête azë wun-adjê tchê batê rê ndê tche wâ tâ. ³ Akrê ndê tche zâ su yê pâ pô lâme, äwäpä tche ji ngbongbo rã lê yê, bête Krîsiti wâbo la ngbongbo rã lê yê-a.

⁴ Akrê ndê tche mbô ngbongbo rã, dëkë tche kôsê ndië ndê Ndjapã nê, bête kê mbo ngbongbo rã wâtê kê kosê ndië nê lâme. ⁵ Nyë wûnsê nê nê pâ Jezü Krîsiti nê ndêkê ji angbongbo rã, ânyë ngbongbo rã wâbo lê yê-a. ⁶ Akrê ndê tche wâ balë la Krîsiti, tche mbôâbô ngbongbo rã-a. Akrê ndê tche ndêpo lakê mbo ngbongbo rã, dëkë tche wûn-âbo sê Krîsiti-a, kê wûn-âbo ndjê tchê balë-a.

⁷ Abechê ndê mê, ngâ akrê balë yüâbô köbo nyë yû-î. Akrê ndê tche mbô djîrê rã, dëkë tche wâtê djîrê akrê batê Jezü ndê tche wâ djîrê. ⁸ Akrê ndê tche mbô ngbongbo rã, dëkë tche wâtê tchandê *Jâbolo*. Bête *Jâbolo* jêtê kê mbo ngbongbo rã gasa alême lê kêsâ nê. Ndê Modô ndê Ndjapã nê lâme, tche nê ndêkê ndi tchêlê kua ndê *Jâbolo*. ⁹ Akrê ndê tche wâtê bechê ndê Ndjapã, tchê kê mboabô ngbongbo rã tee-a, bête gbôgbô ndê Ndjapã kâ lê yê. Tchê kê mbo bata ngbongbo rã tee-a, bête tche dâ bechê ndê Ndjapã. ¹⁰ Rê ndê âkrê tchêlê gûtê abechê ndê Ndjapã la abechê ndê *Jâbolo* wâ kâkê: Akrê ndê tche mbôâbô djîrê rã mbô-ê, ânyë kê nyîâbô nyîndê angâ yê, dëkë tche wâbo tê bechê ndê Ndjapã-a.

Nyë nyîndê angâ nyë lê gbâtê nyë

¹¹ Pô ndê nyë djê rê alême lê kêsâ nê kâ âtê: Äwäpä azë nyîndê angâ azë lê gbâtê azë. ¹² Azë mbôâbô rã mbô batê Käyîne, ndê tche wâtê akrê ndê Ngbongbo akrê, ânyë kê wôn yîngâ yê lâme. Tche wôn tchê bête giamâ? Bête kua ndê Käyîne wâtê ngbongbo nê, ânyë andê yîngâ yê wâtê djîrê nê.

¹³ Arêâmâ ndê mê, âdê azü tchêbêche âtê âkosê nyë, tchêlê küma nyë djîngiliabô djîngili-î. ¹⁴ Azë wûnsê nê nê pâ azë rô lê kuzü nê, ânyë kê wâ la tchîsûwu, bête rê ndê azë nyîndê angâ azë. Akrê ndê tche nyîâbô nyîndê ngâ yê, dëkë gbô tchê kâ lê kuzü. ¹⁵ Akrê ndê tche kôsê ngâ yê, dëkë tche wâtê earê kê won akrê. Nyë wûnsê nê nê pâ ngâ earê kê won akrê balë wâbo la *tchîsûwu ndê logbê logbê* lê yê-a. ¹⁶ Rê ndê azë wunsê kê nyîndê ngâ la rê wâ kâkê: Jezü zâ tchîsûwu ndê yê bête azë. Azëzê ndjê gbê, äwäpä azë za tchîsûwu ndê azë bête angâ azë. ¹⁷ Praâbalë âdê ngâ akrê âwa la arê tchêbêche âtê tê gbölösânê, ânyë kê gûâ la yê tê ngâ yê, ndê tche wûn tchê la gû ngâ rã, akrê kâko lâme nyîndê Ndjapã tchîtchinê atôko? ¹⁸ Abechê ndê mê, nyë nyîâbô nyîndê angâ nyë kütü la wûnwün pô-ê, âdêndjê mbämbä pô lê ma nyë-ê, praâbalë nyë nyîndê angâ nyë lakê mbo kua nê, ndjê lê köbosê lêge pô.

Su ndê âwa gii tchâtchu Ndjapã

¹⁹ Kâko kâ ndê azë wun-adjê sônê pâ azë dë azü ndê lêge pô, ânyë su azë wadje gii tchâtchu Ndjapã. ²⁰ Bête âdê su azë âwa ngbanga lê küma azë, Ndjapã wâ gbölö kê rô su azë, tche wûnsê rã gbê. ²¹ Arêâmâ ndê mê ndê mê nyîndê nyë tê gbölösânê, âdê su azë âwabô ngbanga wâ lê küma azë, su azë kâ gii pâ Ndjapã. ²² Rê gbê ndê azë yukü nê, azë âgbo rê tchânê yê, bête azë bâta ndië ndê yê, ânyë kê mbô rã ndê âfû tê yê. ²³ Ndië ndê yê wâ kâkê: Äwâ ndêkê pa azë gamba rê Modô ndê yê Jezü *Krîsiti*, kê nyîndê angâ azë lê gbâtê azë, gundêssê ndië ndê tche zâ rê sê azë. ²⁴ Akrê ndê tche bâta ndië ndê Ndjapã, dëkë tche kâ balë la tchê, ânyë Ndjapã wâ nê balë la tchê. Kâko kâ ndê azë wunsê nê pâ Ndjapã wâ nê balë la azë lê köbosê *Kpîki Yingö* ndê tche zâ rê sê azë.

Köbo kê wunsê Yingö ndê Ndjapã

⁴ Arêâmâ ndê mê ndê mê nyîndê nyë tê gbölösânê, nyë gâmbabô pô ndê azü ndê andjê to rê pâ anyë kâ la yingö lâme gâmba-ê. Praâbalë äwäpä nyë wun kê sê ndê andjê, lakê mbo rã ndê andjê. Kâko nyë wunsê nê pâ yingö ndê âwâ lê andjê lâme tó bhândê Ndjapã †, bête angbängbâ a-earê ndêma Ndjapã ndê yepa zâ tchêbêche nê gbê. ² Köbo ndê nyë wunsê *Yingö ndê Ndjapã* lâme wâ kâkê: Akrê ndê tche wûnsê nê pâ Jezü *Krîsiti* mbötê yê tê lêge nê tê akrê, tche kâ la Yingö ndê Ndjapã. ³ Praâbalë yingö gbê ndê âkôsê kê wûnsê Jezü, tóâbo bhândê Ndjapã-a. Yingö lâme wâtê andê akrê ndê tche kôsê Krîsiti. Tchanê lâme kâ ndê nyë djê pô ndê yê alême pâ tchê wutuadjê, dëkë tche wûtu angâatê nê pâ cho âtê.

⁴ Nyënyë ndê abechê ndê mê, nyë wâtê azü ndê Ndjapã. Nyë rô a-earê ndêma Ndjapã ndê yepa lâme la gbôgbô nê. Bête tchanê ndê tche wâ lê nyë lâme, tche wâ gbölö kê rô tchanê ndê tche wâ pâ cho âtê. ⁵ Andjê wâtê azü pâ cho âtê. Bête rê kâ ndê andjê to pô batê azü pâ cho âtê, ânyë azü pâ cho nê djê andjê. ⁶ Praâbalë andê azë nê, azë wâtê azü ndê Ndjapã. Akrê ndê tche wûnsê Ndjapã, tche djê azë. Praâbalë akrê ndê tche wâbô wâtê akrê ndê Ndjapã, tche djêâbo azë-a. Kâko kâ ndê azë wunsê kê krü tchêlê Yingö ndê lêge pô la yingö ndê ânyisê ngbongbo köbo.

Ndjapã wâtê kê nyîndê ngâ

⁷ Arêâmâ ndê mê ndê mê nyîndê nyë tê gbölösânê, äwäpä azë nyîndê angâ azë lê gbâtê azë, bête kê nyîndê ngâ tó bhândê Ndjapã. Akrê ndê tche nyîndê ngâ yê, tche dâ bechê ndê Ndjapã, bête tche wûnsê Ndjapã nê. ⁸ Akrê ndê tche nyîâbô nyîndê ngâ yê, dëkë tche wûn-âbo sê Ndjapã-a, bête Ndjapã wâtê kê

† Nyë dî Det 13.2-6.

nyindê ngâ. ⁹ Ndjapâ nyisê köbo ndêkê nyindê ngâ sê azê kâkê: Tche wân gbokôngô Modô ndê yê atê bêche ndêkê pa lê köbosê yê azê sê la türû la. ¹⁰ Kê nyindê ngâ wâ kâkê: Âdêâbô azê kâ ndê ânyîndê Ndjapâ-a, praâbalê Ndjapâ kâ ndê ânyîndê azê ânyê kâ wân Modô ndê yê, tche zâtê yê la ngela ndêkê pa Ndjapâ ko pö lê kûma azê.

¹¹ Arêma ndê mē ndê mē nyîndê nyê tê gbölösânê, âdê Ndjapâ ânyindê azê kâko-ê, äwäpä azê nyi ndjê ndê angâ azê lê gbâtê azê. ¹² Ngâ akrê balê wûn-âbo Ndjapâ-a †. Kâko âdê azê ânyindê angâ azê lê gbâtê azê, Ndjapâ kâ lê azê, ânyê kê nyindê ngâ ndê yê nê lê azê daka gbê.

¹³ Rê ndê azê wunsê nê pä azê kädje balê la Ndjapâ, ânyê tche kâ ndjê lê azê wâ kâkê: Tche zâ Yingö ndê yê sê azê. ¹⁴ Ârâ wûn rê, kâ tō pö ndênê pä Bha wân Modô ndê yê ndêkê pa tche watê Earê kê tcha azü tchêbêche âtê ††. ¹⁵ Âdê ngâ akrê âto rê kraâ pä Jezü dâ Modô ndê Ndjapâ, dëkê Ndjapâ kâ balê la tchê, tche kâ ndjê balê la Ndjapâ. ¹⁶ Andê azê nê, azê wûnsê nê nê pä Ndjapâ nyîndê azê.

Ndjapâ wâtê kê nyindê ngâ, akrê ndê tche sê lâkê nyindê ngâ, tche kâ balê la Ndjapâ, ânyê Ndjapâ kâ balê la tchê. ¹⁷ Âdê kê nyindê ngâ âdaka gbê lê azê, kâko lo kê wa ngbanga, su azê wadje gii-î. Azê sædje kâko, bête kê sê ndê azê bêche âtê kütê yê la andê Jezü Krîsiti. ¹⁸ Wawa wâbo lâkê nyindê ngâ-a. Kê nyindê ngâ ndê âdâka gbê grö wawa. Wawa wûnsê nê nê pä ngbanga kâ lakê krê bête anyê. Kâko akrê ndê tche kpê wa nê, dëkê tche wûn-âbo sêkê nyindê ngâ ndê âdâka gbê nê-a.

¹⁹ Andê azê nê, azê nyîndê azü bête Ndjapâ nyîndê azê tê dokü nê. ²⁰ Âdê ngâ akrê âto rê päkêdê: «Mê nyîndê Ndjapâ», ânyê kâ kôsê ngâ yê, dëkê tche dâ earê yepa. Bête âdê ngâ yê ndê tche wun tchê, ânyê kê nyîâbô nyîndê yê, tche wâbo ndêkê nyindê Ndjapâ ndê tche wûn-âbô tchê wûn lâme-a. ²¹ Ndîê ndê Krîsiti zâ rê sê azê wâ kâkê: Akrê ndê tche nyîndê Ndjapâ, äwäpä tche nyi ndjê ndê ngâ yê ‡.

Azê rö tchêbêche la gbôgbô

5 Akrê ndê tche nyîndê nê la su yê pä Jezü wâtê *Krîsiti*, akrê lâme dâ bechê ndê Ndjapâ. Akrê ndê tche nyîndê ngâ bha, dëkê tche nyî ndjê ndê abechê ndê yê. ² Rê ndê azê wunsê nê pä azê nyîndê abechê ndê Ndjapâ wâ kâkê: Äwäpä azê nyindê Ndjapâ lakê mbo rê gundêsê andîê ndê yê. ³ Bête kê nyindê Ndjapâ wâ ndêkê pa azê mbo rê gundêsê andîê ndê yê ††. Andîê ndê yê nê lâme lûâbo-a. ⁴ Bête azü gbê ndê andjê wâtê abechê ndê Ndjapâ, andjê rö tchêbêche âtê la gbôgbô. Köbo ndêkê ropâ tchêbêche âtê la gbôgbô dâ

† Nyê dî Jan 1.18. †† Nyê dî Jan 3.17. ‡ Nyê dî Mat 22.36-40; Mar 12.28-31; Luk 10.25-28. ††† Nyê dî Jan 14.15.

kê za su sê Ndjapâ. ⁵ Tchabâ kâ ndê ârô tchêbêche âtê la gbôgbô? Kütü akrê ndê tche gâmba rê pä Jezü dâ Modô ndê Ndjapâ.

Pö ndê a tō rê pä Jezü Krîsiti

⁶ Jezü Krîsiti nê pu azê lê köbosê ngü ndê batême ndê yê, ndjê la jî kuzü yê. Tche nêâbo kütü lê köbosê ngü-a, praâbalê tche nê lê köbosê ngü la jî, ânyê *Kpîki Yingö* tō pö ndênê pä äwätê lêge nê, bête Yingö wâtê lêge pö. ⁷ Andjê kâ vötaâ ndê andjê tō pö ndênê ††, andjê dâ: ⁸ Kpîki Yingö la ngü la jî. Andjê vötaâ lâme, pö ndê andjê wâ balê. ⁹ Âdê azü âto pö ndê rê ndê andjê wûn rê sê azê, azê gamba rê; dëkê pö ndê Ndjapâ tō rê, älü kâ rô andê azü. Pö nê ndê Ndjapâ tō rê lâme wâ pä Modô ndê yê. ¹⁰ Kâko akrê ndê tche zâ su yê sê Modô ndê Ndjapâ, pö ndê Ndjapâ tō rê lâme kâ tê su yê la tê yê. Praâbalê akrê ndê tche zâbô su yê zâ sê Ndjapâ, tche mbö Ndjapâ tê earê yepa, bête tche gâmbabô pö ndê Ndjapâ tō rê pä Modô ndê yê-a. ¹¹ Pö ndê Ndjapâ tō rê lâme wâ kâkê: Ndjapâ zâ *tchîsûwu ndê logbê logbê* sê azê, tchîsûwu nê lâme, azê gbö rê lê köbosê Modô ndê yê. ¹² Akrê ndê tche wâ la Modô nê, tche kâ la tchîsûwu nê lâme, akrê ndê tche wâbô wâ la Modô ndê Ndjapâ, tche wâbo la tchîsûwu-a †††.

Tchîsûwu ndê logbê logbê

¹³ Mē mbö mbëtî âtê sê nyê ndêkê pa nyê wunsê nê pä nyê kâ la tchîsûwu ndê logbê logbê, nyenyê ndê nyê gâmba rê Modô ndê Ndjapâ. ¹⁴ Azê wâ ndêkê wun tchô pu Ndjapâ la su azê ndê âwâ gii-î, âdê azê âyukü ngâ rê tchânê yê gundêsê nê ndê su yê nyîndê nê, tche dje azê. ¹⁵ Ndê azê wûnsê nê pä tche kâ lakê dje pö ndê azê to rê sê tchê, kâko ndjê azê wûnsê nê tê lêge nê pä rê ndê azê yûkû nê tchânê yê lâme, azê gbö rê nê.

¹⁶ Âdê ngâ akrê âwun ngâ yê ndê tche mbö ngbongbo rê, ndê âwâbô wâ ndêkê e la tchê pu kuzü, äwäpä tche to pö sê Ndjapâ ânyê Ndjapâ zadje tchîsûwu sê ngâ yê nê lâme. Pö âtê wâ bête azü ndê andjê mbö ngbongbo rê, ndê âwâbô wâ ndêkê e la andjê pu kuzü-î. Praâbalê ngâ ngbongbo rê kädje ndê âe la azü pu kuzü, âdêâbo tê pö ndê ngbongbo rê ndê âe la azü pu kuzü nê lâme kâ ndê mē yûkû nê pä nyê to pö sê Ndjapâ bête rê-a. ¹⁷ Kê mbo arê gbê ndê âwâbô wâ djîrê wâtê ngbongbo rê, praâbalê âdêâbo angbongbo arê gbê kâ âkê e la azü pu kuzü-a.

¹⁸ Azê wûnsê nê nê pä ngâ bechê ndê Ndjapâ balê sêâbo kpö têkê mbo ngbongbo rê-a, bête Modô ndê Ndjapâ kâ lakê bata tchê †††, ânyê Ngbongbo akrê wâbo ndêkê mbo ngâ rê tê yê-a.

†† Nyê dî Det 19.15. ††† Nyê dî Jan 3.36. †††† Angâ amawû pö Ndjapâ tō rê päkêdê: Akrê ndê tche dâ bechê ndê Ndjapâ, tche bâta tê yê la tê yê.

¹⁹ Azë wûnsê në nê pä azë wätê azü ndê Ndjapä, ânyë tchêbêche âtə gbê wä tchâtchâ gbôgbô ndê Ng-bongbo akrə.

²⁰ Azë wûnsê në nê pä Modô ndê Ndjapä në, kë zâ kê wunsê rə sə azê ndêkê wunsê lège Ndjapä. Azë wä

balë la lège Ndjapä lâ köbosê Modô ndê yê Jezü Krîsiti. Tchetchë kä ndê âwâtê lège Ndjapä, kë wâtê tchîsûwu ndê logbê logbê.

²¹ Abechë ndê mē, äwäpä nyë vogabô angakülä vô-ga-ê!

2 JÂAN

Ndöndö pö pâ Bichuú mbëti ndê Jâan

Mbëti âtə wätə Bichuú mbëti ndê Jâan mbô rə. Tche mbô rə sə «Ëchë ndê Ndjapă dî tchë». Ndêkê wun rə djîrə, azü ndê Krîsiti kă ndê Jâan tô pö ndê andjê alême, ânyë kə nyîâbô nyîndê kə e rə andjê.

Tche nyîsê kôbo ndê azü ndê Krîsiti wâ ndêkê nyîndê angâ andjê lê gbâtê andjê. Tche tô ndjê rə sə andjê ndêkê pa andjê krə la gbôgbô pâ kə za su andjê ndê andjê zâ rə sə Krîsiti lâme. Bête angâ azü alême kă tâ ndê andjê nə katchôgbê lakê nyîsê ngbongbo pö sə azü, andjê tô rə pâ Jezü dââbo Mesî-a, kă dââbo ndjê Modô ndê Ndjapă-a. Ädê kăko ânyë Jâan krâ tû andjê bête azü nə lâme ndê andjê nyîsê rə sə azü ndê âwâ ngbî tē Tchôtchô Pö.

Mbëti âtə krü tchêlê tē yê kâkê:

Kê po ndê azü (1-3)

Lêge pö lakê nyîndê ngâ (4-11)

Adî kə po ndê azü (12-13)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Jâan, *kpôkpô akrə* ndê Egilîze kă ndê âwân mbëti âtə sə mö ndê Ëchë la abechë ndê zə †, ndê Ndjapă dî mö, ndê më nyîndê zə tē lêge nə gbê. Ädêâbo mëmê la kütü më kă ndê ânyîndê nyê-a. Praâbalê azü gbê ndê andjê wûnsê lêge pö kă ndê ânyî ndjê ndê nyê. ² Më nyîndê nyê, bête lêge pö kă lê azê, ânyë lêge pö nə wadje lê azê tē logbê.

³ Äfü pâ Ndjapă Bha, la Jezü *Krîsiti* Modô ndê Bha, mbo tchôtchô su tē azê, kə wun nyonyo azê, kə za ziti su sê azê, lê kôbosê lêge pö lakê nyîndê ngâ.

Lêge pö lakê nyîndê ngâ

⁴ Më kă la mômô tē su më tē gbölösânê ndê më wûn rə pâ, angâ abechë ndê zə kă lakê sə lê lêge pö, batê rə ndê Bha azê zâma tē pö ndênê sə azê. ⁵ Angaâtə Ëchë, rə ndê më yükü nə sə mö kă âtə: Azê nyîndê angâ azê lê gbâtê azê. Ndîë ndê më mbô rə lê mbëti ânyë kə wân rə sə nyê âtə wâbo tē täfo ndîë-a, praâbalê ndîë nə lâme kă ndê azê djê rə alême lê kêsâ nə. ⁶ Kê nyîndê ngâ wâ ndêkê pa akrə sə gundêsê ndîë

† Ëchë âtə nyîndê kə to pö ndê ngâ Egilîze balê, ânyë abechë ndê yê nə dâ azü ndê Egilîze nə.

ndê Ndjapă. Äwätê ngâ ndîë ndê nyê djê pö ndênê lê kêsâ nə. Äwäpâ nyê sə lê kôbosê kə nyîndê ngâ.

⁷ A-earê yepa zâ tchêpâ cho nə gbê: Andjê kôsê nə pâ Jezü Krîsiti nââbo atê bêche âtə batê lêge akrə-a. Akrə ndê tche tô pö kăko, dëkê tche wätê earê yepa, kə wâ ndjê tē earê kə kosê Krîsiti. ⁸ La nyê gbö tē nyê la tē nyê, ndêkê pa kua ndê nyê mbô rə, tchêngbâ nə wabô wâ ämbämbänê-ê, praâbalê äwäpâ nyê gbo rə ngbânê gbê.

⁹ Akrə balê balê gbê ndê tche sââbô sê lâkê nyîsê rə ndê Krîsiti, ânyë kə wân tē ngbî, dëkê tche wâbo balê la Ndjapă-a. Akrə ndê tche sê lâkê nyîsê rə ndê Krîsiti, akrə nə lâme kă balê la Bha azê la Modô ndê yê. ¹⁰ Ädê ngâ akrə ânə bhândê nyê, ânyë kə nyîsê ngâ rə ngbî tē andê Krîsiti, nyê zäbô tchê zâ bhândê nyê, kə poabô ndjê pö ndê yê. ¹¹ Bête akrə ndê tche pö ndê yê, dëkê andjê ngbô la tchê nə gbê lê ngbongbo rə ndê yê.

Adî apö

¹² Më kă la pö tē gbölösânê ndêkê to rə sə nyê, praâbalê më nyîâbo ndêkê mbo rə lê mbëti-a. Më nyîndê kə e bhândê nyê, kə to pö sə nyê la tē më, ânyë su azê gbê wa la mômô tē gbölösânê.

¹³ Abechë ndê nyîndê zə ndê Ndjapă dî tchë, andjê pö ndê zə nê.

3 JÂAN

Ndöndö pö pä Vötaâ mbëti ndê Jâan

Mbëti âtə wätə Vötaâ mbëti ndê Jâan mbô rə. Tche mbö rə sə ngə akrə ndê Krîsiti ndê rə yê wû pä Gäyiwûse. Jâan wän azü alême lê angə agö ndêkə pa andjê e kê mu pö sə azü ndê Krîsiti. Praabalë ndê azü nê wûtu lê gö ndê Gäyiwûse, ngə köchë kə bhaye ndê rə yê wû pä Diötrêfe, tche kösə nê ndêkə pa andjê lo bhândê yê, anyë kə kîtä köbo ndêkə pa angə azü ndê Krîsiti kə andjê bhândê andjê, bête tche gâmbabô gbôgbô ndê Jâan wä la rə batê badjangele-a, kə nyîabo ndjê ndênə pä a di mbëti ndê yê lê Egilîze-a. Pânə ndê Jâan nyîsə bəndi kê mbo rə ndê Diötrêfe, tche tō ndjê pö ndê tchôtchô kê mbo rə ndê Dëmëtriyûse. Djusənə kə ndê Jâan mbô mbëti âtə sə Gäyiwûse ndêkə tō rə sə tchê pä tche zâbo tchêngbâ ngbongbo rə zâ-ê, praabalë äwäpä tche za tchêngbâ tchôtchô rə, anyë azü ndê andjê nə ndêkə mu Tchôtchô Pö, tche kə andjê la köbo nê.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê po ndê azü (1-4)

Jâan tō tchôtchô pö ndê Gäyiwûse (5-8)

Ngbongbo kê mbo rə ndê Diötrêfe (9-10)

Tchôtchô rə ndê Dëmëtriyûse mbô rə (11-12)

Adî kê po ndê azü (13-15)

Kê po ndê azü

1 Mëmê ndê mē wätê *kpôkpô akrə* ndê Egilîze kə ndê âmbô mbëti âtə sə mö Gäyiwûse † ndê mē nyîndê zə tê lège nê gbê. ² Ngə mē ndê mē nyîndê zə tê gbölösənə, mē nyîndê nê pä arə ndê zə gbê e atê tchâtchu nê, təkômbo mboabô mö mbô-ê, anyë tê zə wa batê yingö ndê zə ndê âwätê tchôtchô nê. ³ Mē wä la mômô tê su mē tê gbölösənə, bête angə arəmâ lê Krîsiti nê, kə tō pö ndê lège pö ndê âwä lê zə, ndjê la köbosə nê ndê mo sê lê lège pö. ⁴ Ndê mē djê pö ndê abechê ndê mē ndê andjê sê lê lège pö, mômô ndê mē wä la rə rö adî amômô gbê.

Djîrê kua ndê Gäyiwûse

⁵ Ngə mē ndê mē nyîndê zə tê gbölösənə, mē djê rə pä mo zä su zə gbê ndêkə mbo rə la azü ndê Krîsiti, ndjê la azü ndê angə agö ngbî. ⁶ Andjê tō pö ndê köbo ndê mo nyîndê azü tchâtchu azü ndê *Egilîze* ndê ârâ. Mē zä da zə, amö za könô sə andjê ndêkə pa andjê e la wrû ndê andjê, lê köbosə nê ndê âdâka tchâtchu Ndjapä. ⁷ Bête andjê rö lâme tê pö ndê rə Krîsiti, kə yûâbo kû ngə rə tchânê azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapä wûn lâme-a. ⁸ Äwäpä azəzê ndê azü ndê Ndjapä, azə mbo rə la azü kăko lâme, anyë azə la andjê gbê, azə watê a-earê kua ndêkə nyîsə lège pö sə azü.

† Nyê dî Abdj 19.29; Rom 16.23; 1 Kor 1.14.

Pö pä Diötrêfe la Dëmëtriyûse

⁹ Mē mbö ngə ndöndö mbëti kə wän rə sə Egilîze ndê nyê, praabalë Diötrêfe ndê tche nyîndê kê watê kuma angə yê, tche nyîabo ndêkə dje mē-a. ¹⁰ Bête rə kə, âdê mē ânə, kə toadje pö ndê ngbongbo rə ndê tche mbô rə ësüwu, tchetchê ndê tche tō angbongbo pö, la apö yepa la rə azä. Ädââbo kütû rə ndê tche mbô rə kə lâme-a. Tche kösə kə kə azü ndê Krîsiti ndê andjê sê lakê rôrö, kə kîtä köbo tê angə yê ndê andjê nyîndê kə kə andjê, ndjê tche grô angə yê nê lâme lê Egilîze.

¹¹ Ngə mē ndê mē nyîndê zə tê gbölösənə, amö zabô tchêngbâ ngbongbo rə zâ-ê, praabalë amö za tchêngbâ tchôtchô rə. Akrə ndê tche mbô tchôtchô rə, dëkê tche dë akrə ndê Ndjapä. Akrə ndê tche mbô ngbongbo rə, dëkê tche wûn-âbo sê Ndjapä-a.

¹² Azü gbê tō tchôtchô pö ndê Dëmëtriyûse. Lège pö la tê yê tō ndjê tchôtchô pö ndê yê. Ârâ ndjê gbê, ârâ tō ndjê tchôtchô pö ndê yê. Mo wûnsə nê nê pä pö ndê ârâ wätê lège pö.

Adî kê po ndê azü

¹³ Mē kə la pö tê gbölösənə ndêkə to rə sə mö, praabalë mē nyîabo ndêkə mbo rə lê mbëti-a.

¹⁴ Mē wun-adjê mö lê angə alö, anyë azə to pö lê gbâtê azə.

¹⁵ Äfü pä mö sə la ziti su.

Arêma ndê zë bhâta pô ndê zë nê. Amö po ndê angâ
ârâ bhâye balë balë gbê sê ârâ.

JÛDE

Ndöndö pö pä Mbëti ndê Jûde

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Jûde yîngâ Jezü mbô rə. Jezü kâ ndê âwâtə âyă nê la Jâke. Mbëti âtə kütə yê la bichuú mbëti ndê Pîere.

Jûde mbö mbëti âtə sê azü ndê Ndjapă đî andjê. Tche krä tü andjê tê azü ndê andjê nyisê rə sê azü ndê âwâ ng-bî tê Tchôtchô Pö, kə tō rə sê andjê pä, abadjängele tō rə sê andjê alême nê pä angâ azü kăko ânəadje. Kê mbotê andjê nyisê nê pä andjê wâbo tê azü ndê Krîsiti-a, bête andjê mbö kütü rə ndê ɣə su andjê la tê andjê. Äwäpä la andjê ndê azü ndê Krîsiti gbo-ê, ânyê andjê zabô tchêngbâ andjê zâ-ê. Tche tō ndjê pö ndê rə ndê Ndjapă mboadje rə tê andjanê ndê kê mbo rə ndê andjê wâbo wâ djîrê lâme-ê.

Mbëti âtə krü tchêlê tê yê kâkê:

Kê pö ndê azü (1-2)

Kê ka ndê tchîsîwu ndê andjanê ndê andjê nyisê rə sê azü, ndê âwâbô wâ djîrê (3-23)

Adî kê tō pö sê Ndjapă (24-25)

Kê po ndê azü

1 Mëmê Jûde, earê kua ndê Jezü *Krîsiti*, ndê më dâ ndjê yîngâ Jâke †.

Mê mbö mbëti âtə sê azü ndê Bha më Ndjapă ê andjê, tche nyîndê andjê ânyê kə bâta andjê bête Jezü Krîsiti.

² Äfü pä Ndjapă wun nyonyo nyê, kê za ziti su sê nyê, kê za ndjê kê nyîndê ngâ sê nyê tê gbölösênə.

A-earê kê nyisê rə ndê yepa

³ Arêmä ndê më ndê më nyîndê nyê tê gbölösênə, më nyi âme ndêkê mbo mbëti sê nyê tê pö ndênə ndê Ndjapă tchâ më la nyê gbê lâ kuzü lâme. Praâbalê su më yûkû nê sê më la gbôgbô ndêkê pa më mbo mbëti âtə sê nyê, ndêkê za gbôgbô tê su nyê ânyê nyê mbo kûü ndê pö ndêkê za su sê Ndjapă, ndê tche zâ rə sê azü sûsunê balê tratalê. ⁴ Bête angâ angbongbo azü lî lâ küwû nê lâ gbâtê nyê. Andjê sê lakê ndi tchêlê pö ndê tchôtchô su ndê Ndjapă ndê azê, ânyê kê gbo köbo ndêkê mbo arə ndê su andjê nyîndê nê. Andjê kôsê Jezü Krîsiti ndê tche dê kêlâ †† Earê kê nyisê rə la Gbölö Gbië ndê azê. Mbëti Ndjapă tō pö ndê ngbanga ndê a wâ rə lâ küma andjê gasa alême nê.

⁵ Nyê wûnsê apö lâme nê gbê, praâbalê âkîâbo tê köbo tê më ndêkê pa më ka tō tchêndê nê sê nyê-a. Gbölö Gbië tchä Isarayêle, azü ndê yê alême tchânê azü gö ndê Ejîpiti, la tchêngbâ nê tche mbô rə pä andjanê ndê andjê kôsê kê za su andjê sê tchê tchû-î.

⁶ Äwäpä sê pö ndê *aânje* alême te lâ nyê, ndê andjê

kôsê kê bata gbôgbô ndê Ndjapă zâ rə sê andjê, kə gbôtê tchô ndê Ndjapă zâ rə sê andjê ndêkê sê tã. Tche bâta andjê pîi etê lâ djingîli, lâ tchô ndê âbû biî ndêkê sê bête gbölö lo kê wa ngbanga. ⁷ Äwäpä sê pö ndê gö ndê Sodômo la Gomôro † te lâ nyê, ndjê la agö ndê âwâ ndrotê nê, azü ndê agö lâme mbö ndjê ngbongbo rə alême kăko batê aânje lakê pu aêchê âdændjê aköchê katchôgbê. Andjê wun-adje yûkû lâ *wo ndê äju pîi etê*. Kăko ânyê adî azü mboabô rə mbö batê rə-ê.

⁸ Azü ndê andjê lî lâ gbâtê nyê lâme, andjê mbö ndjê tã kăko: Angâ arə ndê ânə lâ küma andjê wâ ngbo. Andjê mbö ngbongbo rə tê andjê la tê andjê. Andjê wûn gbôgbô ndê Ndjapă batê ngâ mbämbä rə, kə sê lakê dro aânje ndê tchêlafô. ⁹ Mîchêle ndê tche dê kabîta ndê aânje mbôâbo tê ngâ rə kăko nê-a. Ndê tche sê alême lakê po la *Jâbolo* tê pö ndê krækræ *Möyîze*††, tche drôâbo Jâbolo-a, âdændjê ndêkê wa ngbanga lâ küma yê-a. Tche tō kütü rə päkêdê: «Äwäpä Gbölö Gbië wa ngbanga lâ küma zê!» ¹⁰ Praâbalê azü lâme, andjê drö arə ndê andjê wûn-âbô sênə wûn-î. Anê ndê andjê wûnsê nê, andjê wûnsê nê batê agia ndê andjê wûn-âbô sê rə wûn-î. Rə lâme ndjê gbê wâ kütü ndêkê ndi andjê. ¹¹ Nyonyo kə tê andjê! Bête andjê zä köbo ngbâ Käyîne, bête pö ndê makatche, andjê tchä köbo batê Bâlame, andjê tchü bête andjê älafô la pö batê azü ndê Korê. ¹² Andjendjê kâ ndê âwâ batê kâkpö lâ kîzî ndê nyê ngbotâ nyêê balê, ânyê kê zi rə lâ gbâtê nyê. Andjê zîâbo rə lakê ndjo rə la ganô-a. Andjê wûn kütü ɣə tchêlê andjê. Andjê wâ batê ndrö ndê yi

† Nyê đî Mat 13.55; Mar 6.3. †† Gbölö akrê lâ pö âtə nyîndê kə tō pö ndê «earê kê nyisê rə».

‡ Nyê đî Jen 19.1-25. †† Earê kê mbo mbëti âtə tō pö ndê ngâ ndêma pö ndê âwâbô wâ lâ Mbëti Ndjapă-ê.

rô la rê ânyë nyivro nyîâbô nyî. Andjê wâ batê angâ ayö ndê lo kê le ndênâ âta nê, âlêâbo balê-a, âdê a âsu da nê âtchu tratalê. ¹³ Andjê mbö arê ganô ndê andjê batê gbölö kpabe ndê tchêla gbölö ngû ngbro, ndê âwutu la frötché atê sîwu. Andjê wâ batê akêkêrê ndê ânâ, kê wûn-âbo sê tchô ndê andjê e tâ-a, Ndjapâ bâta tchô ndê andjê sê tâ logbê lî tchêlî bütchî ndê âbû biî.

¹⁴ Hênôke, ndê tche dê akrê mîndûu manê bîchuû lî gbölö mawo la tchêngbâ *Adâme* tô ndêma Ndjapâ pâ azü lâme dokütché alême päkêdê: «Wunsaâ, Gbölö Gbië nêadje la angbängbâ aânje ndê andjê wâ ngbî ânyë kê dâka gbê †, ¹⁵ ndêkê wa ngbanga pâ azü ndê tchêbêche gbê. Azü ndê andjê wâtê a-earê ngbongbo rê, tchê wadje ngbanga pâ andjê bête angbongbo rê gbê ndê andjê mbô rê tâ yê. Azü ndê andjê to angbongbo apö pu tchê, tchê wadje ngbanga pâ andjê bête angbongbo pö ndê andjê tô rê tâ yê.» ¹⁶ Azü lâme, tâ andjê krâbo lo balê-a, andjê gbôâbo têkê dî tchêlî ma andjê-a. Andjê nê gundêssê ngbongbo gû su andjê. Andjê tö tchê apö lakê bolo azü, kê gamba azü bête kê gbo rê.

Kê za wängö sê azü ndê Krîsiti

¹⁷ Âdê andê nye nê, arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tâ gbölösênâ, äwäpâ pö ndê *abadjângele* ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti tô rê dokütché alême te

† Nyê dî Jen 5.3-18,21-24.

lî nyê. ¹⁸ Andjê tö rê sê nyê alême päkêdê: «Lê adî alö ndêkê ka ndê tchîsîwu, azü âwadje tâ a-earê kê mo tchô, ânyë kê nêadje gundêssê ngbongbo gû su andjê.»

¹⁹ Andjendjê kâ âkê krê tchêlî azü ndê Krîsiti, apö lî su andjê dê andê azü tchêbêche, andjê wâbo la *Kpîki Yingö-a*. ²⁰ Praâbalê nyenyê, arêma ndê mê ndê mê nyîndê nyê tâ gbölösênâ, nyê krü pâ kê za su nyê ndê nyê zâ rê sê Krîsiti ndê âwâ ngbî ânyë kê dâka gbê. Nyê tö pö sê Ndjapâ lî köbosê Kpîki Yingö. ²¹ Nyê ndêpo lîkê nyîndê nyê ndê Ndjapâ nyîndê nyê lâme. Nyê sê bête *tchîsîwu ndê logbê logbê* ndê Gbölö Gbië ndê azê Jezü Krîsiti zadje rê sê nyê lî köbosê dâkâ ndê yê.

²² Nyê wûn nyonyo azü ndê su andjê wa bîbîchuû. ²³ Nyê tchâ andjê lî köbosê kê gbi andjê lî wo, kê wun nyonyo angânâ. Praâbalê nyê mbö rê la wawa. Nyê grüâbô andjê grü-e, âdêndjê lîba ndê andjê-ê, bête angbongbo rê tâ azü nê zâ kâtê nê gbê.

Kê voga Ndjapâ

²⁴ Ndjapâ ndê tche wâ ndêkê bata nyê ânyë nyê teabô tê-ê, tchetchê kâ ndê âmbo rê pâ nyê daka gbê ânyë kê wutu tchâtchâ *golowäre* ndê yê la gbölö mômô. ²⁵ Ndjapâ balê kâ ndê âdê Earê kê tcha azê lî köbosê Jezü Krîsiti Gbölö Gbië ndê azê. Voga la gbölö la gbôgbô la kûmândemâ gbê dê andê ye nê, dokütché, angaâtê, ânyë tâ logbê logbê! *Amin*.

APÖKÄLÏBÏCHI

Ndöndö pö pä Mbëti ndê Apökälïbïchi

Mbëti âtə wätə mbëti ndê Jâan badjängele ndê Jezü Krísiti mbô rê. Ndêkê wun rê djîrê Jâan âtə mbô Tchôtchô Pö ndê Jezü Krísiti balè la ambëti vötaâ, ânyë vöanë mbëti në kä âtə. Adokü azü ndê tche mbô mbëti âtə sê andjê dë azü ndê a-Egilîze mindûu manë bïchuû ndê âwâ pâ cho ndê Azi. (A è rê tâ angêta pâ Turikî.) Tche mbô mbëti âtə ndêkê za gbôgbô tâ su andjê, bëte a yüku andjê alême tâ gbölösênə. Bëte rê kä ndê tche yûkû në sê andjê ndêkê pakpô ndjoa ëtə dju në ânyë kê gbo atchôtchô arə tchânê Ndjapä.

Andjê zä Jâan alême kê ê la tchê ndêkê gbotê yê bhâlê dälä ndê a ê rê tâ pâ Pätömöse, bëte rê ndê tche wûnsê pö pâ Jezü Krísiti ânyë kë mü rê. Bhâye kë ndê tche wûn arə âtə gbê lâ lü, ânyë kë mbô rê lâ mbëti âtə. Arə në ndê tche wûn rê ânyë kë djê rê lâme, tche tö rê pâ Jezü Krísiti kë ndê ânyîsê në sê anyê.

Mbëti ndê Apökälïbïchi kütê yê la mbëti ndê Daniële, ndê âwâ lâ Bändi Madï. Lê Apökälïbïchi, a nyîsê angâ arə ndê Ndjapä, la angâ alü ndê gbô rê wâ lâ küwû në, ânyë kë rôpâ kê za küma azü. Kê dje tchêlê angâ arə në lâme kpö tâ gbölösênə, praabalè a wûn rê pâ Ndjapä mbô arə gbê gundêsê bâlâ ndê yê. Tche tö rê pâ azü gbê ndê andjê djê ma Krísiti, tchê tchadje andjê lâ kuzü. Ânyë andê Satäa la aânje ndê yê gbê la azü gbê ndê andjê djê ma yê lâme, tchê ndiadjê andjê, kê yiadje andjê lâ gbölö kudû ndê tchêlê në bú bïï. Pânê atäfo atchêlafô la täfo tchêbêche wutuadje, ndjê la ngâ täfo gö, ânyë Ndjapä la Gbölö Gbië Jezü nêadje ndêkê mbo gö pânê la azü ndê andjê djê ma yê.

Mbëti âtə krü tchêlê tâ yê kâkê:

Kê po ndê azü (1.1-8)

Jezü mätê yê sê Jâan (1.9-20)

Mbëti ndê a wân rê sê azü ndê a-Egilîze ndê agö mindûu manë bïchuû (2.1—3.1-22)

Kê voga Ndjapä bhâ lafô (4.1-11)

Ngbavö Êbro-ngbaga ön mênde tâ ambëti mindûu manë bïchuû (5.1—6.1-17)

Kê voga Ndjapä tchâtchu ngendë-gbië ndê yê (7.1-17)

Adudu mindûu manë bïchuû (8.1—11.1-19)

Gia ndê tche wâ batê mbölengä la agia bïchuû (12.1—13.1-18)

Azü ndê a tchâ andjê la adï arə nyonyo (14.1—15.1-8)

Alüsû ndê mêmê ndê Ndjapä (16.1-21)

Köbo a-earê kê kosê Ndjapä âyuadje (17.1—20.1-10)

Adï kê wa ngbanga (20.11-15)

Atäfo tchêlafô la täfo tchêbêche (21.1-8)

Täfo Jerûzalêmo (21.9—22.1-5)

Krísiti kadge angaâtə (22.6-21)

Dokü pö

1 Mbëti âtə tö pö ndê arə ndê âwâ lâ küwû në, ânyë Ndjapä zä rê sê Jezü *Krísiti* ndêkê nyîsê në kraâ sê a-earê kua ndê yê. Ndjapä zä rê sê Jezü ndêkê nyîsê në sê andjê, arə ndê âwâ ndêkê wutu angaâtə. Jezü nyîsê në lâ köbosê *ânje* ndê yê, ndê tche wân tchê ndêkê nyîsê në sê earê kua ndê yê Jâan. ² Ädê kâko ânyë rê gbê ndê Jâan wûn rê ânyë kë djê rê, tche tö pö

ndênə pä, tâ lège në pö në wätə pö ndê Ndjapä, ânyë kë wâ ndjê tâ lège apö ndê Jezü Krísiti tô rê. ³ Mômô kë tâ akrə ndê tche di mbëti âtə, mômô kë tâ azü ndê andjê dje apö âtə ndê âwâtê ndêma Ndjapä, ânyë kë mbô rə gundêsê apö ndê a mbô rê lâ mbëti âtə! Bëte lo arə në wâ në tchêchêchê ndêkê wutu.

Jâan pö ndê a-Egilîze mindûu manë bichuû

⁴ Mëmê Jâan kâ ndê âmbô mbëtî âtə sə *a-Egilîze* mindûu manë bichuû ndê âwâ pâ cho ndê Azî.

Äfü pâ Ndjapâ ndê tche wâ angêta, ânyê kə wâ alême, ânyê kə nœadje, mbo tchôtchô su tē nyê kə za ziti su sə nyê. Äfü pâ ayingö mindûu manë bichuû ndê andjê krê tchâtchu ngendë-gbië ndê Ndjapâ, kə arə lême sə nyê. ⁵ Äfü pâ Jezü Krîsiti kə arə lême sə nyê, tchetchê ndê tche to tchêngbâ apö djîrê, tche wâtê dokü Modô, kə wâtê dokü akrə ndê tche jô lê gûtê akuzü. Tche wâtê makündji ndê agbië ndê tchêbêche!

Krîsiti nyindê azê, ânyê kə jî azê lê ngbongbo rə ndê azê lê köbosê jî yê, ⁶ kə mbô rə pâ azê watê azü ndê Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ, *a-earê kə wa ngela* sə Ndjapâ ndêkê mbo kua ndê Bha nê Ndjapâ. Voga la gbôgbô wâtê andê ye nê ndê logbê logbê! *Amin!*

⁷ Nyê wünsâ, tche kə lakê nê lê gûtê ndrô! Änyê la azü gbê wun-adjê tchê ndjê la azü ndê andjê sū tchê alême. Azü gö pâ cho gbê diadjê tchêlê ma andjê tē pö ndê yê. Tê lège nê! *Amin.*

⁸ Gbölö Gbië Ndjapâ tō rê pəkêdê: «Mê wâ dokütchê tē arə gbê», kə wâtê adî arə gbê. Mê kə tâ, kə wâ alême tâ, mê nœadje. Mê wâ la gbôgbô gbê.

Jâan wün Krîsiti lê lü

⁹ Mëmê Jâan, ngâ nyê, mëmê la nyê gbê azê kə lê yûkü. Azê rüätê su azê lê köbosê nê ndê azê wâ balê la Krîsiti bëte azê wâtê azü ndê *Gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ*. A è la mê atêlê dälä ndê Pätömöse bëte pö gbê ndê Ndjapâ ndê më djê rê, ânyê kə mü rê, ndjê bëte alêge apö ndê Jezü Krîsiti tō rê. ¹⁰ Tê lö Gbölö Gbië, *Kpîki Yingö* tchü më kproô, ânyê më djê tchêlê ngâ gî dængbâ më ndê âôn ngbôô batê tchêlê gî tâtälitâ.

¹¹ Tchêlê gî ôn nê tō rê pəkêdê: «Rə ndê mo wun rê âtə, amö mbo rê lê mbëtî, kə wân rê sə a-Egilîze mindûu manë bichuû batê: Egilîze ndê Ēfêze la Simîrine la andê Pêregâme la andê Tiyätîre la andê Sârede la andê Filadelefî la andê Laodisê.»

¹² Mê djê tē më ndêkê wun akrə ndê tche sê lakê to pö sê më lême, ânyê kə wün ada-lâmba mindûu manë bichuû ndê a mbô rê la lôlo. ¹³ Lê gûtê ada-lâmba lême, më wün ngâ akrə ndê tche kêtê yê la modô ndê akrə. Tche yü ngâ ngrîngrî lêba êtê yê, ânyê kə î tchêlê krə yê la wü tchêpâ lêba ndê a mbô rê la lôlo. ¹⁴ Kûma yê la su kûma yê grô vuu batê grôgrô su kêtê ëbro-ngbaga ndê âgrô batê kpâke. La yê tchö batê gbölö timî wo. ¹⁵ Ada yê kütê yê la ngâ gbôgbô wên ndê a zâ rê lê wo ânyê kâkpö kêtê nê gbê rô-ê. Tchêlê gî yê wâ batê tchêlê gî gbölö abâdjuru-ngû. ¹⁶ Tche kü akêkêrê mindûu manë bichuû êtchânê yê də ndökö, ânyê ngâ besala ndê manë kí dəkälâ dəkälâ sê lakê wutu lê ma yê. Tchâtchu yê tchö batê ngbêngbê lo. ¹⁷ Ndê më âsö

wun tchê, kə tē tchâtchâ yê batê akrə ndê tche tchü, praâbalê tche tō kônô yê də ndökö epâ më ânyê kə tō rê pəkêdê: «Amö mboabô wa mbô-ê! Mê wâ dokütchê tē arə gbê, kə wâtê kə ka ndê arə gbê, ¹⁸ më kə la türü la mê. Mê tchü alême nê, praâbalê angaâtə më kə la türü la mê ndê logbê logbê. Mê kə la gbôgbô pâ kuzü, ndjê pâ tchö ndê akuzü. ¹⁹ Amö mbo rə ndê mo wün rê âtə lê mbëtî, rə ndê tchö angaâtə, la rə ndê âwutuadjê pâ anê âtə. ²⁰ Apö lê küwü ndê akêkêrê mindûu manë bichuû ndê mo wün rê tchânê më də ndökö lême la ada-lâmba mindûu manë bichuû ndê a mbô rê la lôlo lême, dju nê wâ kâkê: Akêkêrê mindûu manë bichuû lême də aânje ndê a-Egilîze mindûu manë bichuû, ânyê ada-lâmba mindûu manë bichuû lême, də a-Egilîze mindûu manë bichuû.»

Mbëtî ndê a wân rê sə Egilîze ndê Ēfêze

2 «Amö mbo mbëtî âtə kə wân rê sə *ânje* ndê *Egilîze* ndê Ēfêze, kə to rê länê pəkêdê:

«Tchanê ndê tche kü akêkêrê mindûu manë bichuû êtchânê yê də ndökö, ânyê kə sê lakê nê lê gûtê ada-lâmba mindûu manë bichuû ndê a mbô rê la lôlo lême, tche tō rê kâkê: ² Mê wünsê akua ndê zê nê, ndjê la yûkü ndê mo wün rê lakê mbo kua ndê zê. Mê wün ndjê sê köbo ndê mo ruatê su zê lême nê. Mê wünsê nê nê pâ mo wâbo ndêkê ruatê su zê la angbongbo azü-a. Azü ndê andjê tō rê pâ anyê də *abadjângele* lême, ndê mo pü apö pâ andjê, ânyê kə wünsê nê pâ andjê də a-earê yepa. ³ Mo wünsê kə ruatê su zê, mo wün yûkü bëte rə më, kə zôgoabô-a. ⁴ Praâbalê rə ndê më nyîndê kə gbîti tü zê pânê də rê ndê, kə nyîndê më ndê mo nyîndê më dokütchê lême, mo gbôtê köbo nê nê. ⁵ Amö rî su zê tē tchö ndê mo tō tâ ânyê kə tē lême. Amö gbotê bændî kə mbo rə ndê zê lême-ê, kə ka epâ adokü akua ndê zê. Âdə mo âmboabô mbô tâ kâko, më nœadje pu mö kə gi da lâmba ndê zê lê kpâlâ nê çî, bëte rê ndê mo kôsê kə gbotê ngbongbo köbo zê lême. ⁶ Praâbalê rə ndê âwâtê tchôtchô nê dændê zê wâ kâkê: Mo kôsê kə mbo rə ndê azü ndê andjê sê lê ngâ kpûlû ndê a ê rê tâ pâ Niköläyîte †, mëmê ndjê gbê su më kôsê nê.

⁷ «Akrə ndê tche wâ la tü, äwäpâ tche dje pö ndê *Yingö* tō rê sə a-Egilîze!

«Akrə ndê tche rô lê arə gbê la gbôgbô, më kœadje alêlê yö ndê âza tchîsûwu sə akrə sə tchê, ndêkê pa tche zî rê. Alêlê yö nê lême wâ bhâlê *paradi* ndê Ndjapâ ††.»

† Kütü mbëtî ndê Apökälîbîchi balê kə ndê âtə pö ndê azü lê kpûlû ndê Niköläyîte âtə, ndê andjê sê lakê nyisê rə la yepa sə azü, ngâ akrə balê wün-âbo sê apö nê ndê andjê nyisê nê lême. Nyê dî 2.15. †† Nyê dî Jen 2.8-9.

Mbëti ndê a wân rê sê Egilîze ndê Simîrine

⁸ «Amö mbo mbëti kë wân rê sê ânje ndê Egilîze ndê Simîrine, kê to rê lânë päkëdê:

«Tchanë ndê tche wâ dokütchê tâ arê gbê ânyê kë wâtê kê ka ndê arê gbê, ndê tche tchû alême ânyê kë kê wâ la türê la yê lâme, tche tö rê päkëdê: ⁹ Më wûnsê arê nyonyo ndê zê la yûkü ndê zê nê, praâbalë mo kê la rê ndê zê tâ! Angâ azü tö rê pâ anyê dë ajuifu, dëkë andjê wâbo tâ ajuifu-a, andjê dë kpûlû ndê azü ndê *Satâa*. Angbongbo pö ndê andjê to rê tâ zê lâme, më wûnsê nê nê! ¹⁰ Äwâbo pâ mo wa la wawa yûkü ndê mô wun-adjê rê lâme-a. Amö djê pö âtê: *Jâbolo* vuadjê nyê, kê yiadje angâ azü lâ gbâtê nyê lâ nda kânga. Nyê wun-adjê yûkü lâ lö lâ könô gbê. Äwäpä mo mbo rê gundâsê pö ma më ndjoa êtê kuzü, ânyê më zadje *kurône* ndê tchîsûwu ndê logbê logbê sê mö.

¹¹ «Akrê ndê tche wâ la tü, äwäpä tche dje pö ndê Yîngö tô rê sê a-Egilîze!

«Akrê ndê tche rô lâ arê gbê la gbôgbô, tchê tchuabô bichuû kuzü tee-a.»

Mbëti ndê a wân rê sê Egilîze ndê Pêregâme

¹² «Amö mbo mbëti âtê kë wân rê sê ânje ndê Egilîze ndê Pêregâme kê to rê lânë päkëdê:

«Tchanë ndê tche zâ besala ndê manë kî dâkalâ dâkalâ lâme to rê kâkê: ¹³ Më wûnsê tchô ndê mo lô tâ nê, tchô nê lâme wâtê ngendê-gbië ndê *Satâa*. Praâbalë mo zâtê zê gbê sê më, mo vûâbo sê su zê ndê mo zâ rê sê më-a. Ndjê, tâ lo nê ndê a wôn Äntîpâse bhândê nyê, sê tchô ndê *Satâa* sê tâ. Äntîpâse nê dë akrê ndê tche mü pö pâ më djîrê. Lê arê lâme gbê gbô su zê kê pâ më. ¹⁴ Praâbalë angâ arê kê tâ ndê më nyîndê kê gbiti tü zê pâñê: Angâ azü kê bhândê zê ndê andjê zâ tchêngbâ Bâlâme lakê nyisê rê ndê yê. Bâlâme zâ wängö alême sê Bâlâke ndêkê pa tche dro kü tâ abechê gö ndê *Isarayele* lakê zro andjê ndêkê pa andjê zi gûsû ndê a wâ rê la ngela sê angakûlä, ndjê ndêkê gbotê köbo lège *Ndjapâ* †. ¹⁵ Käko ndjê angâ azü kê tâ bhândê zê ndê andjê zâ tchêngbâ a-earê kê nyisê rê ndê a-Niköläyîte. ¹⁶ Amö gbotê bändi kê mbo rê ndê zê-ê, ârê âdêabô dê käko, më ânê pu mö angangaâtê, kê mbo küü la andjê la besala ndê âsê lakê wutu lâ ma më.

¹⁷ «Akrê ndê tche wâ la tü, äwäpä tche dje pö ndê Yîngö tô rê sê a-Egilîze!

«Akrê ndê tche rô lâ arê gbê la gbôgbô, më zadje *mâne* ndê gbô rê wâ lâ küwû nê la grôgrô täme sê tchê. A mbö ngâ täfo rê êpâ täme nê lâme, ndê ngâ akrê ndê tche wûnsê nê sêâbo-a, praâbalë kütû akra ndê tche gbo rê kê ndê âwunsê nê.»

Mbëti ndê a mbô rê sê Egilîze ndê Tiyätîre

¹⁸ «Amö mbo mbëti âtê kë wân rê sê ânje ndê Egilîze ndê Tiyätîre kê to rê lânë päkëdê:

«Modô ndê *Ndjapâ*, tchanë ndê la yê tchô batê gbölö timi wo, ânyê da yê wâ batê ngâ ngbêngbê wên ndê a tchôwon kûtê nê ânyê âsê lakê tchôtchö, tche tö rê päkëdê: ¹⁹ Më wûnsê akua ndê zê nê, lakê nyîndê ngâ ndê zê, la su zê ndê mo zâ rê sê *Ndjapâ*, la tchôtchö rê ndê mo mbo rê tâ azü, lakê rætê su zê. Më wûnsê nê nê pâ akua ndê zê ndê mo mbô rê angaâtê ngbâ kê rô anê ndê mo mbô rê dokütchê. ²⁰ Praâbalë rê ndê më nyîndê kê gbiti tü zê pâñê dë rê ndê: Mo gbötê köbo sê Jézabêle, êchê lâme ndê tche tö rê pâ anyê sê lakê to ndêma *Ndjapâ*. Tche mbö rê pâ köbo yu tâ azü ndê më, kê sê lakê nyisê köbo sê andjê ndêkê gbotê köbo lège *Ndjapâ*, lakê zi kîzî ndê a wâ rê la ngela sê angakûlä. ²¹ Më gbötê lö sê tchê ndêkê pa tche gbotê bändi kê mbo rê ndê yê, praâbalë tche nyîâbo ndêkê ka pu lège *Ndjapâ*-a. ²² Bête rê kê ndê më yiadje tchê pâ küngre ndê yûkü. Ädê azü ndê andjê sê la tchê köchê la êchê lâme, andjê ägboabô gbötê bändi kê mbo rê ndê andjê, më âyi ndjê gbölö yûkü tâ andjê. ²³ Pâ arê lâme gbê më âkâ won abechê ndê yê. Käko a-Egilîze gbê wun-adjê sêñê pâ më dë akrê ndê më wun-sê apö ndê äwâ lâ su akrê, la gû tâ su azü. Më kûadje rê sê akrê balë balë lâ gûtê nyê gundâsê arê ndê tche mbô rê.

²⁴ «Praâbalë më tö rê sê nyê, nyenyê adf azü gö ndê Tiyätîre, ndê nyê kôsê kê za tchêngbâ andjê la ngbongbo pö ndê andjê nyisê nê lâme, ânyê kë zâbo su nyê zâ pâ rê ndê andjê e rê tâ päkëdê: «Kê nyisê rê ndê *Satâa* ndê gbô rê wâ lâ küwû nê», më zâbo ngâ kêngbô ngbî epâ nyê-a. ²⁵ Praâbalë rê ndê nyê wâ la rê, nyê bata rê djîrê zoo êtê lö kê ka ndê më.

²⁶ «Akrê ndê tche rô lâ arê gbê la gbôgbô, ânyê kë bâta ndjê akua ndê më ndjoa êtê manë, më zadje kûmändëmâ sê tchê ndêkê sê pâ azü ndê angâ agö ngbî. ²⁷ Tchê mboardje kûmändëmâ pâ andjê la gbôgbô, batê rê ndê a ndjo tchêlê lûsû ndê a sôâ rê la cho.

²⁸ «Batê rê ndê mëmê ndjê gbê më gbô kûmändëmâ tchânê Bha më, më zadje ndjamunu sê tchê.

²⁹ «Akrê ndê tche wâ la tü, äwäpä tche dje pö ndê Yîngö tô rê sê a-Egilîze!»

Mbëti ndê a wân rê sê Egilîze ndê Sârede

3 «Amö mbo mbëti âtê kë wân rê sê ânje ndê Egilîze ndê Sârede kê to rê lânë päkëdê:

«Tchanë ndê tche wâ la ayingö ndê *Ndjapâ* mindûu manë bichuû la akêkêrê mindûu manë bichuû tö rê päkëdê: Më wûnsê akua ndê mo mbô rê lâme nê, azü wüntî pâ gbô mö kê la türê la zê, dëkê mo tchû nê ² La zê gbö-ê, rê ndê äwâ ngbânê ndêkê pa mo mbo rê,

† Nyê dî Nomb 31.16; 25.1-2.

ndê ândô têkê tchu lâme, amö nyikrê tchêndê nê âkâ daka ëngbânê. Bête më wûn rê pä akua ndê zê dâk-abô lê la Ndjapâ ndê më-a. ³ Rê ndê a nyîsê nê sê mö la rê ndê mo djê rê alême, äwäpä sênê te lê zê, mo ba-ta rê, kê gbotê bändi kê mbo rê ndê zê-ê. Âdê mo äjoabô jô-ê, më ânê pu mö batê ngâ earê ngbâ, ânyê mô wun-abô sê dalo ndê më tro mö la rê tee-a.

⁴ Praâbalê angâ azü balê balê kâ tâ bhâ Sârede ndê kâkpö wâbô wâ tâ lâba ndê andjê-ê. Andjê nêadje balê la më la grôgrô lâba, bête andjê kûsê kê yu rê nê.

⁵ «Kâko akrê ndê tche rô lê arê gbê la gbôgbô, tche yuadje agrôgrô lâba. Ânyê më jiabô rê yê lê mbëtî ndê tchîsûwu tee-a, ndjê, më âto tchôtchô pö ndê yê kraâ tchâtchu Bha më la aânje ndê yê.

⁶ «Akrê ndê tche wâ la tü, äwäpä tche dje pö ndê Yîngö tô rê sê a-Egilîze!»

Mbëtî ndê a wân rê sê Egilîze ndê Filadelefi

⁷ «Amö mbo mbëtî âtê kâ wân rê sê ânje ndê Egilîze ndê Filadelefi kê to rê lînê päkêdê:

«Tchanê ndê tche wâ ngbî ânyê kâ dâka gbê, ndê tche to kütü lège pö, tchanê ndê tche wâ la kûlîê ndê *Davîdi* tchânê yê, tchetchê lâme ndê âdê tche âkro manda, ngâ akrê balê ndê tche tchu rê sêâbo-a, âdê tche âtchu manda, ngâ akrê balê ndê tche kro rê sêâbo-a, tche tö rê kâkê: ⁸ Më wûnsê akua ndê zê nê, wunsaâ më krô ngâ manda tchâtchu zê nê, ngâ akrê balê ndê tche tchu rê sêâbo-a. Gbôgbô ndê zê wâ kütü kpîêkpîê rê, praâbalê mo bâta pö ndê më, kâ vûâbo sê rê më-a. ⁹ Wunsaâ, azü ndê andjê sê lê kpûlû ndê azü ndê *Satâa*, ndê andjê wâtê a-earê yepa, ndê andjê tô rê pä anyê wâtê ajuîfu lâme, dëkê andjê wâbo tâ ajuîfu-a. Më mboadje rê pä andjê nê kê gûte tchâtchâ zê, ânyê andjê wun-adje sênê pä më nyîndê zê nê. ¹⁰ Batê rê ndê mo bâta pö ndê më lakê rëatê su zê, mëmê ndjê gbê më âbata mö lê alö arê nyonyo ndê ânê pä cho gbê ndêkê nyoanyoa azü tchêbêche gbê. ¹¹ Më ânê angaâtê. Rê ndê mo wâ la rê lâme, amö za rê kperê, ânyê ngâ akrê balê krëabô *kurône* ndê zê krûê-ê.

¹² «Akrê ndê tche rô lê arê gbê la gbôgbô, më mboadje rê pä tche wa batê gbölö tême ndê âtingi kûma *gbölö nda Ndjapâ* ndê Ndjapâ ndê më. Tchê kâ wutuabô balê tee-a. Më mboadje rê Ndjapâ ndê më pä yê, la rê gö ndê Ndjapâ ndê më. Gö nê lâme dë täfo *Jerûzalêmo*, ndê âtê bhâ lafô, ndrotê Ndjapâ ndê më, ânyê kê jrê atê bêche. Më mboadje ndjê rê täfo rê më pä yê.

¹³ «Akrê ndê tche wâ la tü, äwäpä tche dje pö ndê Yîngö tô rê sê a-Egilîze!»

Mbëtî ndê a wân rê sê Egilîze ndê Laodisê

¹⁴ «Amö mbo mbëtî âtê kâ wân rê sê ânje ndê Egilîze ndê Laodisê kê to rê lînê päkêdê:

«Tchanê ndê rê yê wû pä *Amin*, tchanê ndê tche wûnsê kê to lège pö ndê rê ndê tche wûn rê. Arê gbê ndê Ndjapâ mbô rê tö tê yê, tche tö rê päkêdê: ¹⁵ Më wûnsê akua ndê zê nê, më wûnsê nê nê pä mö wâbo tâ ziti nê-a, kâ wâbo ndjê tâ kûwû nê-a. Mo âwa âme tâ ziti nê âdêndjê tâ kûwû nê, âwa la köbo nê! ¹⁶ Praâbalê mö wâbo tâ kûwû nê-a, kâ wâbo ndjê tâ ziti nê-a, mö wö mboo-ê. Kâko më ndjadje mö lê ma më fiî! ¹⁷ Bête mö tö rê päkêdê: Rê ndê më kâ tâ, më wâ la rê tâ gbölösênê, pö ndê ngâ rê balê kâ kûâbo më-a.

Tchâme, mö wûn-âbo sênê pä mö dë earê yûkü-a, âdêndjê earê nyonyo-a, âdêndjê akrê ndê rê ndê yê wâbô wâ tâ-a, âdêndjê earê föla-a, la akrê ndê tche wâ kpândêwâ-a. ¹⁸ Më zä wängö sê mö ndêkê pa mö yo lôlo tchânê më ânyê kê wa la rê, lôlo ndê a za rê lê wo ânyê kâkpö kûtê nê gbê ju, ânyê âgro kpîki lâme. Amö yo ndjê agrôgrô lâba tchânê më, kê yu rê êtê zê ânyê ganö mboabô mö mbô la tâ zê ndê âwâ kpândêwâ lâme-ê. Amö yo ndjê yö ndê la tchânê më, kê mbo rê lê la zê ânyê kê kâ wun tchô djîrê. ¹⁹ Mëmê, azü gbê ndê më nyîndê andjê, më gbîti tü andjê, kê ka la andjê ëpä tchôtchô köbo. Amö za su zê gbê lakê mbo kua, kê gbotê bändi kê mbo rê ndê zê-ê. ²⁰ Wunsaâ, më krü pä manda lakê gugu rê. Âdê ngâ akrê âdje tchêlê gî më ânyê kê krô manda nê, më liadje bhâ tchâalê ndê yê, kê ziadje kîzî la tchê, ânyê tchetchê ndjê gbê, tchê ziadje kîzî la më.

²¹ «Akrê ndê tche rô lê arê gbê la gbôgbô, më zadje köbo sê tchê ndêkê sê sênê balê la më lê ngendê-gbîê ndê më, batê rê ndê mëmê ndjê gbê, më rô lê arê gbê la gbôgbô ânyê kê sê sênê balê la Bha më lê ngendê-gbîê ndê yê.

²² «Akrê ndê tche wâ la tü, äwäpä tche dje pö ndê Yîngö tô rê sê a-Egilîze!»

Kê voga Ndjapâ bhâ lafô

4 La tchêngbâ nê më kâ wûn ngâ rê ngbî: Më wûn ngâ manda ndê âkrô bhâ lafô.

Dokü tchêlê gî ndê më djê rê batê tätälîtä lâme, âtê rê sê më päkêdê: «Amö kenga bhâtê, më nyiadje sê arê ndê âwâ ndêkê wutu la tchêngbâ nê sê mö.»

² Kpro kâkê, *Kpîki Yîngö* tchû më kproô. Tchâme më wûn ngâ ngendê-gbîê ndê âwâ bhâ lafô, ânyê ngâ akrê sê lînê. ³ Akrê ndê tche sê lînê lâme, tâ yê sê lakê tchôtchô batê atême ndê rê nê wû pä jâsepe la sârädöâne. Ngâ yîngi djê ndê ngendê-gbîê nê, kûtê yîngi nê lâme sê lakê tcho batê ngâ tême ndê rê nê wû pä ëmêrôde. ⁴ Ndrotê ngendê-gbîê nê, angâ angendê-gbîê tâ akrê gbê tchêpâ nê voanê tâkpa ndrotê nê, ânyê *akpôkpô azü* tâ akrê gbê tchêpâ nê voanê sê êlânê. Andjê yü grôgrô lâba êtê andjê kê yü *kurône* ndê a mbô rê la lôlo tâ kûma andjê. ⁵ Angâ arê batê tchêlafô ndê âen nyaon-nyaon, la tchêlê gî nyivrö ndê

âsoa, sê lakê wutu lâ ngendë-gbië nê, ânyë lâmba mindûu manë bichuû ndê wo wâ lânê sê lakê tcho kpô tchâtchu ngendë-gbië nê. Alâmba lâme dë ayingö mindûu manë bichuû ndê Ndjapâ. ⁶ Kpô tchâtchu ngendë-gbië nê, më wûn ngâ rë ndê âwâ batê gbölö ngû ngbro, ndê âkûtê yê la ngâ täme ndê rë nê wû pã Krîstâle †.

Bhâlê gûgû ngendë-gbië nê, angâ arë voanë ndê âwâ la türû la andjê kã tâ, ndê andjê tâkpa ndê ngendë-gbië nê, ânyë la andjê tâkpa tê kûtê andjê gbê, ndê angânë wâ dë tchâtchu andjê, ânyë angânë wâ dëngbã andjê. ⁷ Dokü rë ndê âwâ la türû la lâme kûtê yê la bãmälä, bichuû nê kûtê yê la ngbavö kôkô bâgala, vötaâ nê kã la tchâtchu yê tâ ndê âkû andê akrë, ânyë voanë nê kûtê yê la kãnda ndê tche sê lakê wrë. ⁸ Arë ndê âwâ la türû la andjê lâme balë balë gbê kã la mbrö andjê tâ mindûu manë balë. La ndêkê wun tchô la rê tâkpa ndê mbrö andjê nê gbê, angânë dëpânë, ânyë angânë dëlânë. Andjê sê lakê pa düwü dalobiî päkêdê:

«Gbölö Gbië Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô gbê, tche wâ ngbî kã dâka gbê, tche wâ ngbî kã dâka gbê, tche wâ ngbî kã dâka gbê!

Tche wâ alême tâ, kã wâ angêta, tchê nêadje ††.»

⁹ Arë ndê âwâ la türû la andjê lâme sê logbê lakê pa düwü ndêkê voga tchanë ndê tche sê lâ ngendë-gbië nê, ndê tche wâ la türû la yê pii etê. Andjê lusê yê, lakê za ayâbâ sê tchê. ¹⁰ Akpôkpô azü tã akrë gbê tchêpâ nê voanë lâme sê lakê gûte tchâtchâ tchanë ndê tche sê lâ ngendë-gbië nê, andjê vöga tchanë ndê tche wâ la türû la yê pii etê. Andjê yî akurône ndê andjê tchâtchâ ngendë-gbië nê lakê to rê päkêdê:

¹¹ «Gbölö gbië, Ndjapâ ndê ârâ, mo kûsê nê pã azü voga mö, kã lusê zã, tã pö ndê gbôgbô ndê zã. Bête momö kã ndê âmbô arë gbê.

Arë nê lâme wun tchîsûwu, bête momö kã ndê ânyîndê nê.»

Ngbavö Ĕbro-ngbaga kûsê kã vro tchêla mbëtî

5 Më wûn ngâ mbëtî ndê âwâ tchânê tchanë ndê tche sê lâ ngendë-gbië nê dë ndökö. A mbö mbëtî dëlânë ndjê dëpânë, kã pî rê la mende mindûu manë bichuû. ² Më wûn ngâ *ânje* ndê tche wâ la gbôgbô, ânyë kã sê lakê mu pö ngbôo päkêdê: «Tchabâ kã ndê âkûsê kã on mende nê, ânyë kã vro tchêla mbëtî nê?»

³ Praâbalë ngâ akrë balë ndê tche sê bhâ lafô, âdëndjê pã cho, âdëndjê dëlê dju cho, ndê tche wâ la gbôgbô ndêkê vro tchêla mbëtî nê âdëndjê ndêkê wun tchêlê nê sêâbo-a. ⁴ Më kî tã gbölösânë, bête a gbôâbo

† Krîstâle nê dë ngâ täme ndê a wun tchô lânê ngrôd. †† Nyë dî Ezk 1.18; 10.12; Eza 6.2-3.

ngâ akrë balë ndê tche kûsê kã vro tchêla mbëtî nê, âdëndjê ndêkê wun tchêlê nê-a. ⁵ Praâbalë ngânë balë lâ gûtê *akpôkpô azü* nê tã rê sê më päkêdê: «Amö kiabö kî-î! Wunsaâ: Bãmälä ndê azü pã mawo ndê Judâa, akrë pã mawo ndê *Davidi*, tche rô la gbôgbô lâ arë nê gbê. Tchê on-adjê mende mindûu manë bichuû lâme, kã vroadje tchêla mbëtî nê.»

⁶ Käko më wûn ngâ *Ngbavö Ĕbro-ngbaga* ndê tche krê lafô lâ gûgû ngendë-gbië nê, ânyë arë voanë ndê âwâ la türû la lâme, la akpôkpô azü tâkpa ndê yê. Lakê wun tchê, âwûntî pã a wâ gî yê nê. Tche wâ la dudu mindûu manë bichuû ndjê la ndjîla mindûu manë bichuû, ndê âwâtê ayingö ndê Ndjapâ mindûu manë bichuû ndê a wân andjê pã cho gbê. ⁷ Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê ê, kã zã mbëtî nê ndê âwâ tchânê tchanë ndê tche sê lâ ngendë-gbië nê dë ndökö. ⁸ Ndê tche âsê gbo mbëtî nê, arë voanë ndê âwâ la türû la lâme la akpôkpô azü tã akrë gbê tchêpâ nê voanë lâme gûte tchâtchâ Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê. Akrë balë balë kã la kundi tchânê yê la akangûchi ndê a mbö rê la lôlo ndê kãdâ-yömbö sîsî lânë. Kãdâ-yömbö nê dë kã to pö sê Ndjapâ ndê azü ndê andjê wâ ngbî bête Ndjapâ. ⁹ Andjê sê lakê pa ngâ täfo düwü päkêdê:

«Mo kûsê kã za mbëtî nê kã on mende nê bête a wôn mö alême nê.

Mo yösê azü sê Ndjapâ lâ köbosê jî zã, azü nê ndê mo yösê andjê lâme dë azü pã amawo gbê,

ama gö gbê, azü gö gbê la azü ndê agö ngbî.

¹⁰ Mo mbö rê ânyë andjê wâtê *a-earê kã wa ngela* sê Ndjapâ

ndê gbölö gö-gbië ndê Ndjapâ ndê azê.

Andjê mboardje kûmändëmã pã cho.»

¹¹ Käko më kã wûn tchô kã djê tchêlê gî angbängbã aânje, la arë ndê âwâ la türû la, la akpôkpô azü ndrotê ngendë-gbië nê. Kã ngba ndê andjê wã sãke sãke.

¹² Andjê sê lakê pa düwü ngbôo päkêdê:

«Ngbavö Ĕbro-ngbaga ndê a wôn tchê, tche kûsê nê pã azü voga tchê, kã lusê yê lâ *golowäre* ndê yê, la kûmändëmã ndê yê la gbôgbô ndê yê, bête arë ndê tche wâ la rê, la kûma yê ndê âwâ lanê!»

¹³ Më djê tchêlê gî arë gbê ndê Ndjapâ mbö rê, ndê âwâ bhâ lafô, la anë ndê âwâ pã cho, la anë ndê âwâ lâ dju cho, la anë ndê âwâ lâ gbölö ngû ngbro, arë gbê ndê âwâ la türû la. Arë lâme gbê sê lakê pa düwü päkêdê:

«Tchanë ndê tche sê lâ ngendë-gbië, tchetchê la Ngbavö Ĕbro-ngbaga; âwäpã azü voga tchê, kã lusê yê, kã za golowäre sê tchê lâ gbôgbô ndê yê, tã logbê logbê!»

¹⁴ Arə voanə ndê awâ la türû la lâme tô rê pəkêdê: «Amin!» Anyë akpôkpô azü nê gûte kə sê lakê voga tchê.

Ngbavö Ĕbro-ngbaga òn mēnde tē mbētī

6 Pânə mē wûn *Ngbavö Ĕbro-ngbaga* ndê tche òn dokü mēnde lē gbâtê amēnde mīndûu manə bīchuû lâme, anyë mē djê tchêlê gī ngâ rə lē gbâtê arə voanə ndê awâ la türû la lâme, ndê âsê lakê on ngbôo batê tchêlê gī nyīvrô ndê âsoa lakê to rê pəkêdê: «Amö nê!» ² Mē âsê wun tchô kə wûn ngâ grôgrô mbâlâtâ. Akrə ndê tche sê pâ yê, tche zä wûlî êtchânê yê. A zâ ngâ *kurône* sê tchê, anyë tche rô batê akrə ndê tche rô lē arə gbê la gbôgbô. Tche rô lâme ndêkê ro lē arə gbê la gbôgbô.

³ Ndê tche âsê on bīchuû mēnde nê, mē djê tchêlê gī bīchuû rə ndê awâ la türû la lâme ndê âtô rê pəkêdê: «Amö nê!» ⁴ Kâko ngâ mbâlâtâ ngbî kâ wûtu, kûtê yê drôdrô batê wo. Akrə ndê tche sê pâ yê, a zä gbôgbô sê tchê ndêkê pa tche ji ziti su pâ cho gbê, anyë azü sê lakê wontê andjê. A zä ndjê ngâ ngrīngrī besala sê tchê.

⁵ Ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê âsê on vötaâ mēnde nê, mē djê tchêlê gī vötaâ rə ndê awâ la türû la lâme ndê âtô rê pəkêdê: «Amö nê!» Mē âsê wun tchô kə wûn ngâ bübü mbâlâtâ. Akrə ndê tche sê pâ yê, tche zä ngâ kelö êtchânê yê. ⁶ Mē djê tchêlê gī ngâ rə lē gbâtê arə voanə ndê awâ la türû la lâme ndê âtô rê pəkêdê: «Kelö ndê blê balë wä gundêsê makətche ndê akrə gbo rê ngbâ kua ndê lö balë, anyë kelö ndê òreje vötaâ wä gundêsê makətche ndê akrə gbo rê ngbâ kua ndê lö balë. Âdê andê kâdâ la *vên-en* lâme, amö ndiabô rê ndî-î.»

⁷ Ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê âsê on voanə mēnde nê, mē djê tchêlê gī voanə rə ndê awâ la türû la lâme ndê âtô rê pəkêdê: «Amö nê!» ⁸ Mē âsê wun tchô kə wûn ngâ mbâlâtâ ndê kûtê yê wâ batê ngû kīëpu. Akrə ndê tche sê pâ yê, a è rê tē yê pâ kuzü, anyë sê tchô ndê akuzü sê lakê za tchêngbâ yê. A zâ gbôgbô sê andjê pâ ngâ tchâkalâ tchêbêche balë ndê a krû tchêlê nê voanə, ndêkê won azü la besala, la gbölö gɥ, la angbongbo atêkômbô, ndjê lē kôbosê agbôgbô agia güsü.

⁹ Ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê âsê on mīndûu mēnde nê, mē wûn avrô azü ndê a wôn andjê bête pö Ndjapâ tchâtchâ *gbalâka*, ndê andjê wûnsê pö pâ Ndjapâ anyë kə mü rê. ¹⁰ Andjê sê lakê on ngbôo pəkêdê: «Earê kə nyisê rə, ndê mo wâ ngbî anyë kə dâka gbê, ndê mo to tchê lège pö; mo âsê zoo dalatchêbâ anyë kə wa ngbanga pâ azü tchêbêche, anyë kə gi ngbongbo rə sê andjê tē pö ndê jī ârâ ndê âtû lâme?» ¹¹ Kâko a zâ ngrīngrī grôgrô lēba sê akrə balë balë, anyë kə yûkû nê sê andjê ndêkê ruatê su andjê ndê ngâ

kpîëkpîë lö zoo a ka wôn angâ azü êtê kûtê andjê batê rê ndê a wôn andjê lâme anyë. Azü nê lâme dē angâ andjê a-earê kua ndê Ndjapâ, la arêma ndê andjê.

¹² Ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê âsê kə on mīndûu manə balë mēnde nê, mē wûn cho ndê âtrô la gbôgbô, lo bû ndirû batê bübü lēba ndê müä, anyë nyīpî drô gboo batê jī. ¹³ Akêkêrê tchêlafô sê lakê tu atê bêche batê ngbânyî lêlê fige ndê âtû atê bêche la tchêngbâ gbölö yi ndê ânyôânyo da yô nê. ¹⁴ Tchêlafô rô batê ngâ mbētī ndê âsê lakê rotê yê. Aga gbê, la adälâ âlafô lē kpâlâ andjê kə rô etê. ¹⁵ Agbië ndê tchêbêche la agbölö azü la amakündji ndê aturûgu la azü ndê rə ndê andjê wâ tâ la a-earê gbôgbô la azü gbê ndê andjê wâtê angbâa, la azü ndê andjê wâbô wâtê angbâa, andjê gbê sê lakê kpe ndêkê zatê andjê wû lē agrû lē atâme, ndjê lē gûtê atâme ndê âwâtê aga. ¹⁶ Andjê tö rê sê aga la atâme nê pəkêdê: «Nyë tē pâ ârâ, kə vusê ârâ anyë tchanê ndê tche sê lē ngendê-gbië nê wun-abô ârâ wûn-î. Kâko anyë ârâ kpe tē mērâ ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga lâme. ¹⁷ Bête gbölö lö ndê mērâ ndê andjê wûtu nê, anyë tchabâ kə ndê âkûsê kə krû tchâtchu nê?»

Azü 144 000 ndê a mbô sînyî pâ la andjê

7 La tchêngbâ nê mē wûn *aânje* voanə ndê andjê krû lafô lē angongo tchô voanə ndê tchêbêche gbê. Andjê kitê köbo tē ayi voanə, ndêkê pa ngâ yi balë mboabô mbô pâ cho-ê, âdændjê la gbölö ngû ngbro, âdændjê pâ ngâ yô balë-ê. ² Mē wûn ngâ ânje ngbî ndê tche sê lakê kenga atê lafô, tche tö dêsênê ndê lo wutu tâ. Tche zä rə ndê a mbo sînyî tē azü la rê êtchânê yê, rə nê lâme dē andê Ndjapâ ndê tche wâ la türû la yê. Tche òn ngbôo sê aânje voanə ndê andjê gbô gbôgbô ndêkê ndî tchêbêche la gbölö ngû ngbro lâme pəkêdê: ³ «Nyë ndîabô tchêbêche ndî gasa-ê, âdændjê gbölö ngû ngbro, âdændjê ayö-ê, zoo ârâ mbo ngâ sînyî pâ la azü kua ndê Ndjapâ ndê azê dokütchê anyë.» ⁴ Mē djê rê ndê a nyîsê kə ngba ndê azü ndê a mbô sînyî pâ la andjê lâme, andjê gbê dē azü pâ mawo gbê ndê azü gö ndê Isarayele, ndêkê ngba ndê andjê gbê wâ sâke ngbangbo balë la tē azü bīchuû tchêpâ nê voanə (144 000). ⁵ Kê ngba ndê azü pâ mawo ndê Judâa wâ sâke lē könô gbê tchêpâ nê bīchuû ndê a mbô sînyî pâ la andjê. Andê azü pâ mawo ndê Rubén, kə ngba ndê andjê gbê wâ sâke lē könô gbê tchêpâ nê bīchuû. Andê azü pâ mawo ndê Gâde, kə ngba ndê andjê gbê wâ sâke lē könô gbê tchêpâ nê bīchuû. ⁶ Andê azü pâ mawo ndê Asère, kə ngba ndê andjê gbê wâ sâke lē könô gbê tchêpâ nê bīchuû. Andê azü pâ mawo ndê Nefetalî, kə ngba ndê andjê gbê wâ sâke lē könô gbê tchêpâ nê bīchuû. Andê azü pâ mawo ndê Manasê, kə ngba ndê andjê gbê wâ sâke lē könô gbê tchêpâ nê bīchuû. ⁷ Andê azü pâ mawo ndê Simeyön,

kê ngba ndê andjê gbê wä sâke lâ könô gbê tchêpâ nê bïchuû. Andê azü pâ mawo ndê *Levi*, kê ngba ndê andjê gbê wä sâke lâ könô gbê tchêpâ nê bïchuû. Andê azü pâ mawo ndê Isakäre, kê ngba ndê andjê gbê wä sâke lâ könô gbê tchêpâ nê bïchuû. ⁸ Andê azü pâ mawo ndê Zabolôn, kê ngba ndê andjê gbê wä sâke lâ könô gbê tchêpâ nê bïchuû. Andê azü pâ mawo ndê *Jozêfu*, kê ngba ndê andjê gbê wä sâke lâ könô gbê tchêpâ nê bïchuû. Andê azü pâ mawo ndê Bejamën, kê ngba ndê andjê gbê wä sâke lâ könô gbê tchêpâ nê bïchuû.

Angbängbä azü lâ agö gbê ndê Ndjapä dî andjê

⁹ La tchêngbâ nê lâme, më wûn angbängbä azü; andjê dâ azü lâ agö gbê, azü pâ amawo gbê, azü gö gbê la azü ndê ama gö balë balë gbê. Ngâ akrä balë ndê tche kûsê kê dî andjê gbê sââbo-a. Andjê gbê krû lafô tchâtchu ngendë-gbië, ndjê tchâtchu *Ngbavö Ĕbro-ngbaga*. Andjê yû ngrîngrî grôgrô lâba, ânyë kë kë kôlo kâdâ êtchânê andjê. ¹⁰ Andjê sê lakê on ngbôô päkêdê: «Ndjapä ndê azê, ndê tche sê lâ ngendë-gbië, tchetchê la Ngbavö Ĕbro-ngbaga kâ ndê âtchâ azê lâ kuzü.» ¹¹ Aânje gbê tâkpa ndê ngendë-gbië nê, la *akpôkpô azü*, la arä voanê ndê âwa la türü la lâme, andjê gbê tê tchâtchu ngendë-gbië nê. Andjê gûte kë chí kûma andjê tê cho kë sê lakê voga Ndjapä. ¹² Andjê sê lakê to rê päkêdê: «*Amin!* Voga, *golowäre*, kûma ndê âwâ lanê, ayîabâ, kê lusêtê, kûmändëmâ la gbôgbô wätê andê Ndjapä ndê azê ndê tche wâ pîi etê! Amin.»

¹³ Ngâ kpôkpô akrä nê balë zâ pö kë tô rê sê më päkêdê: «Azü ndê andjê yû ngrîngrî grôgrô lâba âtê dê andjanêbâ? Ânyë andjê tö bhâ tchêbâ?» ¹⁴ Më tô rê ndênê sê tchê päkêdê: «Gbölö Gbië ndê më, mo wûnsê nê nê gbê.» Tche tô rê sê më päkêdê: «Andjê dâ azü ndê andjê tô lâ agbôgbô arä ndê a mbô rê tê andjê †. Andjê djütü ngrîngrî lâba ndê andjê lâ jî Ngbavö Ĕbro-ngbaga nê, ânyë lâba nê grô lâme. ¹⁵ Bête rê kâ ndê andjê krû tchâtchu ngendë-gbië ndê Ndjapä lakê voga tchê dalobiî lâ gbölö nda ndê yê. Ânyë tchanê ndê tche sê lâ ngendë-gbië nê batadje andjê tchâkrüzrô yê. ¹⁶ Gû âkâ nyu bata andjê tee-a, tchêlê gî andjê kâ hro bata tee-a, âdändjê kê ta ndê lo la tchâkûwô kâ cho bata andjê tee-a. ¹⁷ Bête Ngbavö Ĕbro-ngbaga ndê tche sê lâ gûtê ngendë-gbië lâme, tchê batadje andjê batê earê kê sê pâ aëbro-ngbaga bata aëbro-ngbaga ndê yê. Tchê eadje la andjê pu aküma ngü ndê âza tchîsûwu sê azü. Ânyë Ndjapä âtroadje ngûla gbê ndê âwâ lâ la andjê ††.»

Ngbavö Ĕbro-ngbaga ôn mindûu manê bïchuû mênde nê

⁸ Ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga ôn mindûu manê bïchuû mênde nê, tchô zî tîi bhâ lafô zoo ndola yëyë dalo tê akrä gbê la lâ könô gbê. ² Pânê më wûn *aânje* mindûu manê bïchuû ndê andjê krû tchâtchu Ndjapä, ânyë a kë atätälitâ mindûu manê bïchuû sê andjê.

³ Ngâ ânje ngbî nê kë krû ndola gbalâka nê, kë zâ ngâ kangûchi ndê a mbô rê la lôlo êtchânê yê. A kë angbängbä ayömbö sê tchê ndêkê pa tche ngbo rê la apö ndê azü ndê Ndjapä gbê tô rê sê tchê, kê kë rê la ngela sê Ndjapä pâ *gbalâka-ngela* ndê a mbô rê la lôlo, ndê âwâ tchâtchu ngendë-gbië. ⁴ Ngûwo yömbö nê, ndjê la apö ndê azü ndê Ndjapä to rê sê tchê lâme ngbôtê yê gbê tchânê ânje nê kë kënga atê tchâtchu Ndjapä. ⁵ Ânje nê zâ ë lüsü kë tô wo ndê âwâ pâ gbalâka-ngela nê êlênê âsî, ânyë kë yî rê atê bêche. Pânê nyivró sôa, a djê tchêlê gî azü, ngbänga nyivró srô, ânyë tchêbêche sê lakê tro.

Aânje hrû tâtälitâ

⁶ Käko aânje mindûu manê bïchuû ndê andjê kë atätälitâ mindûu manê bïchuû nyîkratê andjê ndêkê hrû rê.

⁷ Dokü ânje nê hrû tâtälitâ ndê yê. Votäme la wo ndê ângbôtê yê la jî sê lakê tu atê bêche. Ngâ tchâkalâ cho balë lâ gûtê atchâkalâ acho vötaâ jû gbê, ngâ tchâkalâ ayö balë lâ gûtê atchâkalâ ayö vötaâ jû gbê, ânyë abhiëbhië bê gbê jû-î.

⁸ Bïchuû ânje nê hrû tâtälitâ ndê yê. Ngâ ræ ndê âgê gêê batê gbölö aga, ndê wo sê lakê ju rê, a yî rê atêlê gbölö ngü ngbro. Ngâ tchâkalâ gbölö ngü ngbro balë lâ gûtê atchâkalâ gbölö ngü ngbro vötaâ dôtê yê tê jî. ⁹ Ngâ tchâkalâ agia balë lâ gbölö ngü ngbro lâ gûtê atchâkalâ agia vötaâ lâ gbölö ngü ngbro tchü gbê, ânyë ngâ tchâkalâ batöo balë lâ gûtê atchâkalâ batöo vötaâ ndî-î.

¹⁰ Vötaâ ânje nê hrû tâtälitâ ndê yê. Ngâ gbölö këkêrê tô bhâ lafô kë tê atê bêche, kë sê lakê ju batê gbölö timî wo. Kêkêrê nê tê pâ tchâkalâ agbölö ngü balë lâ gûtê atchâkalâ gbölö ngü vötaâ, ndjê pâ aküma ngü. ¹¹ (Rê këkêrê nê wü pâ Chüchü ræ.) Ngâ tchâkalâ ngü balë lâ gûtê atchâkalâ angü vötaâ dôtê yê tê chüchü ngü, ânyë angbängbä azü tchü bête rê ndê ngü dôtê yê tê chüchü nê lâme.

¹² Voanê ânje nê hrû tâtälitâ ndê yê. A bhî ngâ tchâkalâ lo balë lâ gûtê atchâkalâ lo vötaâ, kë bhî ndjê ngâ tchâkalâ nyîpî balë lâ gûtê atchâkalâ nyîpî vötaâ, ânyë kë bhî ngâ tchâkalâ akêkêrê balë lâ gûtê atchâkalâ akêkêrê vötaâ. A bhî atchâkalâ nê lâme këko ndêkê pa ngâ tchâkalâ nê balë lâ gûtê atchâkalâ nê vö-

† Nyë dî Dan 12.1; Mat 24.21; Mar 13.19. †† Nyë dî Aps 23.1-3; Ezk 34.23; Eza 49.10; 25.8.

taâ dotê yê tê bübü tchô, anyê ngâ tchâkalâ lo balê lâ gûtê atchâkalâ lo vötaâ kä ta bata tâ-ê, tchêlê bütchî mbô ndjê tâ kâko.

¹³ Më kä wûn tchô, kë djê sîkî ngâ kânda ndê tche sê lakê wru ngrî bhâ lafô lakê ta wârê päkêdê: «Nyonyo! Nyonyo! Nyonyo kä tê azü ndê tchêbêche, bëte sîkî atätälîtâ vötaâ ndê aânje vötaâ kä hrudje rê lâmel!»

9 Pânê, mindûu *ânje* në hrû tâtälîtâ ndê yê. Më wûn ngâ këkêrê ndê âtô bhâ lafô ânyê kë tê atê bëche. A zâ küliê manda gbölö kudû ndê tchêlê në bü bîi sê këkêrê në. ² Këkêrê në krô manda gbölö kudû ndê tchêlê në bü bîi lâme, ngêwo tô bhâlê në kë sê lakê wutu; ngêwo në kütê yê la ngêwo ndê ngâ gbölö wo †, kë mbô rê pä tchêla lo la tchêlafô bü gbê.

³ Atchükumbâ sê lakê wutu lâ ngêwo në ânyê kë zâ tchêbêche gbê. A zâ gbôgbô sê atchükumbâ në batê gbôgbô ndê akpâlâkôngö. ⁴ A kôsê në sê andjê ndêkê ndi abê tchêbêche la akükû la ayô gbê, praâbalê andjê wä ndêkê mbo ngbongbo rê kütü tê azü ndê a mbôâbô sînyî Ndjapâ mbô pâ la andjê. ⁵ A zâbo köbo sê atchükumbâ në ndêkê won azü në-a, praâbalê andjê wä ndêkê yuku andjê tê gêgêe në lâ nyîpi mindûu. Andjê âyuku andjê tê gêgêe në batê rê ndê kpâlâkôngö ta akrê ânyê tche wun yûkü. ⁶ Lâ anyîpi mindûu në lâme, azü âsə me lakê pu köbo kuzü, praâbalê andjê tchuabô tee-a. Azü âyukû në ndêkê tchu, praâbalê kuzü âkpe tê andjê tûrê-ê.

⁷ Atchükumbâ në kütê andjê la ambâlâtâ ndê a nyîkrê andjê tchêchêchê bëte küü. Ngâ rê kä pâ küma andjê ndê âkâtê yê la *kurône* ndê a mbô rê la lôlo, ânyê tchâtchu andjê kü andê azü. ⁸ Su küma andjê wä batê su küma aêchê, ânyê jî andjê wä batê jî abâmalä. ⁹ Andjê yü ngâ rê êtê krû andjê ndê âkâtê yê la lâba ndê wên. Sîkî mbrö andjê kî batê sîkî pusu-pûsu ndê küü ndê angbängbâ ambâlâtâ gbi rê la rô ndêkê e ndê küü. ¹⁰ Andjê kä la dambâ andjê tâ batê dambâ kpâlâkôngö ndê küma në wä pêpêta-ê. Lâ köbosê dambâ andjê lâme kä ndê andjê wä la gbôgbô ndêkê mbo ngbongbo rê tê azü lâ nyîpi mindûu. ¹¹ Gbiê ndê atchükumbâ në dâ ânje ndê gbölö kudû ndê tchêlê në bü bîi lâme. Rê yê la ma heborö wü pä «*Abadön*», rê yê la ma gerêke wü pä «*Apoliön*» ndê ânyîndê kë to rê pä «Earê kë ndi rê.»

¹² Dokü rê nyonyo në rô nê, ânyê angâ arê nyonyo bîchuü âkâ në la tchêngbâ anê lâme.

¹³ Mindûu manê balê ânje në hrû tâtälîtâ ndê yê. Më djê tchêlê ngâ gî ndê âtô dälê angongo tchô voanê ndê *gbalâka-ngela* ndê a mbô rê la lôlo, ndê âwâ tchâtchu Ndjapâ. ¹⁴ Tchêlê gî në sê lakê to rê sê mindûu manê balê ânje ndê tche zâ tâtälîtâ tchânê yê lâme päkêdê: «Amö zu djingili tê aânje voanê ndê a î andjê ndrotê gbölö ngû ndê ðfrâte lâme-ê.» ¹⁵ A zü

aânje voanê lâme-ê. Dêkê andjê nyîkratê andjê në tchêchêchê ndêkê krû bëte dalo, la tchêdalo, la nyîpi la ngû ndê andjê wä ndêkê won ngâ tchâkalâ azü balê lâ gûtê atchâkalâ azü vötaâ. ¹⁶ A nyîsê kë ngba ndê aturûgu ndê andjê kpe la ambâlâtâ sê mê: Andjê wä miliyön ngbangbo bîchuü. ¹⁷ Köbo ndê më wûn ambâlâtâ la azü ndê andjê sê pâ andjê lâ lü wä kâkê: Andjê yü lâba ndê wên êtê krû andjê ndê âwâ batê wo la ngêwo ndjê la sûfre. Küma ambâlâtâ në kütê yê la küma bâmälä. Wo la sûfre sê lakê wutu lâ ma yê. ¹⁸ Ngâ tchâkalâ azü balê lâ gûtê atchâkalâ azü vötaâ tchû lâ köbosê wo la ngêwo la sûfre lâme. Arê në lâme wätê arê nyonyo vötaâ ndê âwutu lâ ma ambâlâtâ. ¹⁹ Bête gbôgbô ndê ambâlâtâ në wä lâ ma andjê ndjê lâ dambâ andjê. Dambâ andjê kütê yê la êkrû. Küma andjê kä tâ, ânyê lâ köbosê në kä ndê andjê won azü.

²⁰ Âdê andê adî azü ndê andjê tchûâbô tchû lâ köbosê arê nyonyo lâme, andjê gbôâbo tê köbo ndêkê voga arê ndê andjê mbô rê la könô andjê-a. Gbô andjê kä lakê voga angbongbo atchözö la angakülä ndê a mbô andjê la lôlo la wên ndê a mbô rê la makêche la ngbêngbê wên la täme ndjê la yö. Angakülä lâme wûn-âbo tchô-a, kë djêâbo ndjê pö-a, kë nêâbo ndjê-a.

²¹ Azü lâme gbôâbo tâkê won azü-a, kë gbôâbo tê köbo yewä ndê andjê-a, âdêndjê kë pu aêchê âdêndjê aköchê katchôgbê ndê andjê-a, âdêndjê kë zi ngbâ ndê andjê-a.

Ânje la yëyë mbëti

10 Më kä wûn ngâ gbôgbô *ânje* ndê tche tô bhâ lafô ânyê kë sê lakê jre atê bëche. Ngâ ndrö gûâ tchê gbê batê lâba, ânyê yîngi djîpi tê küma yê. Tchâtchu yê wä batê lo, ânyê ada yê wä batê agbölö timi wo. ² Tche zâ ngâ yëyë mbëti ndê a vrô tchêla në êtchânê yê. Tche zâ da yê dâ ndôkö ëla gbölö ngû ngbro, ânyê kë zâ da yê dâ gele ëpâ cho. ³ Tche tâ wârê ngbôo batê rê ndê bâmälä ngrî. Ndê tche tâ wârê kâko, anyivrö mindûu manê bîchuü sôâ. ⁴ Ndê anyivrö mindûu manê bîchuü sôâ lâme, më nyîndê kë mbo pö në ëlê mbëti, praâbalê më djê tchêlê ngâ gî bhâ lafô ndê âtô rê päkêdê: «Amö mboabô apö ndê âwâ lâ anyivrö mindûu manê bîchuü ndê âsôâ lâme mbô-ê, amö bata rê lâ küwü në.»

⁵ Kâko ânje ndê më wûn tchê ndê tche krû lafô la gbölö ngû ndjê pâ cho âme kënga könô yê dâ ndôkö atê lafô, ⁶ kë dëbâ la rê Ndjapâ ndê tche wä pii etê, ndê tche mbô tchêlafô la arê ndê âwâ lînê, tchêbêche la arê ndê âwâ pânê, gbölö ngû ngbro la rê ndê âwâ lînê. Ânje në tô rê päkêdê: «Ngâ lo kä wa bata pânê tee-a! ⁷ Praâbalê lâ alö ndê mindûu manê bîchuü ânje në hrudje tâtälîtâ ndê yê, tchâme Ndjapâ âmboadje arê ndê tche nyîkrê rê ndê gbô rê wä lâ küwü në. Tche

† Nyê dî Jen 19.28.

âmbo rê gundâsê në ndê tche tô rê alême sê *a-earê ndêma Ndjapâ* ndê andjê wâtê a-earê kua ndê yê.»

⁸ Tchêlê gî ndê âto bhâ lafô ndê mē djê rê lāme kâ tô rê sê mē pākēdê: «Amô êê kâ za yēyē mbētî ndê a vrô tchêla në, ndê âwâ tchânê ânje ndê tche krû lafô pâ gbölö ngû ngbro, ndjê pâ cho lāme.»

⁹ Mē gîtê mē pu ânje në ânyê kâ yû tchê ndêkê za yēyē mbētî në sê mē. Tche tô rê sê mē pākēdê: «Amô za rê kâ zî rê: Ârê âchu me chû bhâlê zâ, praâbalê ârê âtcho me tchö batê jrôa awrûâtro lē ma zâ.»

¹⁰ Mē zâ yēyē mbētî në tchânê ânje në kâ zî rê. Lē ma mē, âtchö batê jrôa awrûâtro, praâbalê pânê ndê mē mēra rê, âchû bhâlê mē.

¹¹ La tchêngbâ në a tô rê sê mē pākēdê: «Äwäpâ mo ka tô ndêma Ndjapâ tē gbölösênê pâ azü gö la azü ndê agö ngbî la ama gö la agbië.»

Azü bîchuû ndê andjê wûnsê pö pâ Ndjapâ

11 Käko a zâ ngâ wärê sê mē ndê âkâtê yê la yo ndê a gbi wû tē rē la rê, ânyê kâ tô rê sê mē pākēdê: «Alafô kâ gbî wû tē *gbölö nda Ndjapâ la gbalâka-ngela*, kâ di ndjê kâ ngba ndê azü ndê andjê voga Ndjapâ lēnê. ² Praâbalê amô gbotê tchö dâ sūwu ndê gbölö nda Ndjapâ në gii-î, amô gbiabô wû gbî tâ-ê, bête a gbôtâ në êtchânê azü ndê andjê wûn-âbô sê Ndjapâ wûn-î ndêkê pa gö ndê âwâ ngbî bête Ndjapâ lāme, andjê dada rê la da andjê lē nyîpi tē azü bîchuû tchêpâ në bîchuû. ³ Angâ azü ndê mē bîchuû ndê andjê wûnsê pö pâ mē, ndê andjê yû lēba müä, mē wan-adjê andjê ndêkê to ndêma mē sê azü lē lö sâke balê la ngbangbo bîchuû tchêpâ në tē azü vötaâ (1 260).»

⁴ Azü bîchuû ndê andjê wûnsê pö pâ mē lāme dē ayö bîchuû ndê olivi, la ada-lāmba bîchuû ndê âkrû tchâtchu Gbölö gbië ndê tchêbêche. ⁵ Ädê ngâ akra ânyindê kâ mbo ngbangbo rē tē andjê, ngâ wo âwutu lē ma andjê kâ won a-earê kâ kosê andjê. Tê lēge në, ädê ngâ akra ânyindê kâ mbo ngbangbo rē tē andjê, kâko kâ ndê tche tchu. ⁶ Andjê kâ la gbôgbô ndêkê i tchêlafô, ânyê nyivrö nyiabô nyî tē lo në ndê andjê sê lakê to ndêma Ndjapâ. Andjê kâ la gbôgbô ndêkê do ngû tē jî. Andjê kâ ndjê la gbôgbô ndêkê mbo agbölö arê nyonyo ngbî ngbî pâ cho êpânê êpânê batê rê ndê su andjê nyîndê në.

⁷ Ädê andjê âto ndêma Ndjapâ në gbê nê, gia ndê tche tô bhâlê gbölö kudû ndê tchêlê në bû bîi lāme, tchê wutuadjê ndêkê mbo küü la andjê kâ roadjê pâ andjê, ânyê kâ won-adjê andjê †. ⁸ Krûkrû andjê âsê po pâ gbölö chênga ndê gbölö gö në, kpôsênê ndê a wôn Gbölö Gbië ndê andjê pâ yö ndê gba tâ lāme. A ê rê tē gbölö gö në lāme lē köbosê ndoka pākēdê: Sodômo la Ejîpiti. ⁹ Azü gö, la azü pâ amawo ngbî ngbî, la azü ndê ama gö ngbî ngbî la azü ndê angâ agö ngbî ngbî nêad-

je ndêkê wun krûkrû andjê lē lö vötaâ la dalo lē kônô gbê tchêpâ në bîchuû. A nyîâbo ndênê pâ a chi krûkrû andjê-a. ¹⁰ Azü pâ cho âsê me la mômô tē pö ndê kuzü azü bîchuû lāme. Andjê mboadjê kpülü, kâ sêadjê lakê kû tchôtchô rē sê angâ andjê, bête *a-earê ndêma Ndjapâ* bîchuû lāme yûku andjê tē gégêe në.

¹¹ Praâbalê la tchêngbâ lö vötaâ la dalo lē kônô gbê tchêpâ në bîchuû në lāme, ngâ yi ndê âza tchîsûwu sê azü tô bhândê Ndjapâ, kâ nê kâ lî lē andjê, ânyê andjê âlafô kâ krû lafô pâ da andjê. Käko ngâ gbölö wa mbô azü gbê ndê andjê sê lakê wun andjê. ¹² A-earê ndêma Ndjapâ bîchuû lāme djê tchêlê ngâ gî ngbôô bhâ lafô ndê âto rê sê andjê pākēdê: «Nyê kênga atâ!» Andjê kênga atê lafô lē ndrö kpôlê la a-earê kâ kosê andjê. ¹³ Kpôtê dalo në lāme, cho trô tē gbölösênê. Ngâ tchâkalâ gö në balê lē gbâtê atchâkalâ gö lē kônô gbê tû gbê êbêche, ânyê azü sâke mindûu manê bîchuû (7 000) tchû lē köbosê cho ndê âtrô lāme. Wawa rôpâ andjanê ndê andjê sê ngbânê lāme ânyê andjê sê lakê voga Ndjapâ ndê tchêlafô.

¹⁴ Bîchuû rē nyonyo në rô nê, ânyê vötaâ rē nyonyo në ndô tâkê wutu nê.

Mîndûu manê bîchuû tâtältâ në

¹⁵ Mîndûu manê bîchuû *ânje* në hrû tâtältâ ndê yê. Mē djê sîkî tchêlê agbölö gî bhâ lafô ndê âto rê pākēdê: «Angaâtê, kâ mbo kümändemâ pâ cho wâ nê tē andê Gbölö Gbië ndê azê la *Krîsiti* ndê yê. Tche âmbo kümändemâ pîi etê!» ¹⁶ *Akpôkpô azü* tē akrê gbê tchêpâ në voanê ndê andjê sê lē ngendê-gbië ndê andjê tchâtchu Ndjapâ tû gbê bêche kâ chî kûma andjê tē cho. Andjê sê lakê voga Ndjapâ ¹⁷ lakê to rê pākēdê: «Gbölö Gbië Ndjapâ ndê mo wâ la gbôgbô gbê, momô ndê mo wâ tâ, ndê mo wâ alême, ârâ zâ ayîabâ sê mö, bête gbôgbô ndê zâ ndê mo nyîsê në lakê mbo kümändemâ ndê zâ.

¹⁸ Azü ndê agö ngbî âlafô la mērâ, praâbalê mērâ ndê zâ kâ ndê âwûtu lāme. Lo kâ wa ngbanga ndê akuzü wûtu nê. Lo ndêkê kû rē sê a-earê kua ndê zâ a-earê ndêma Ndjapâ,

la azü ndê zâ gbê ndê andjê kpê wa zâ, akpîêkpîê azü la agbölö azü.

Lo ndêkê ndi azü ndê andjê ndi tchêbêche kâ ††!»

¹⁹ Gbölö nda Ndjapâ ndê âwâ bhâ lafô manda në krô-ê, ânyê akrê wâ ndêkê wun sandûgu-madî bhâlê gbölö nda Ndjapâ lāme ämbänê. Käko nyivrö srô, a djê tchêlê gî azü, nyivrö sôâ, cho trô ânyê adjâdjagba avotâme tû.

† Nyê dî Dan 7.3,7,21.

†† Nyê dî Aps 2.1,5; 110.5; 115.12-13.

Pö ndê ëchê la gia ndê tche wâ batê mbölëngä

12 Ngâ gbölö nyîsî rə wütu bhâ lafô, ngâ ëchê yû lo batê lâba, nyîpî kâ tchâtchâ da yê, kə yû *kurône* ëtê kûma yê ndê akêkêrê lâ kônô gbê tchêpâ nê bïchuû wâ tâ. ² Tche wä la güzu kə wâ ndêkê zi bechê ânyê kâ tchêlê nê mbô rê ânyê tche sê lakê ta wârê la kî.

³ Käko ngâ nyîsî rə ngbî kâ wütu bhâ lafô, ngâ gbölö ngbëngbê gia ndê tche wâ batê mbölëngä, tche wä la aküma mindüu manê bïchuû la adudu yê lâ kônô gbê, ânyê pâ aküma nê balê balê gbê *kurône* kâ pânê balê balê gbê †. ⁴ Lê akpûlû akêkêrê vötaâ ndê tchêlafô, tche bhî ngâ kpûlû akêkêrê nê balê la dambâ yê, kə yî andjê atê bëche. Tche krê ëtchâtchü ëchê ndê tche wâ ndêkê zi lâme ndêkê pa, gbô rê ndê bechê nê âsê wutu, tche zi tchê-ê ††. ⁵ Èchê nê zî tê köchê, bechê nê kâ ndê ânyiadje sê köbo sê azü pâ cho gbê la gbôgbô kûmändëmä ‡. A kênga la bechê ndê yê nê bhâ ndrotê Ndjapâ la ngendë-gbië ndê yê. ⁶ Âdê andê ëchê nê, tche kpê atêlê kraëgâ, ânyê Ndjapâ nyîkrê ngâ tchô bhaye bëte tchê ndêkê pa a kə kîzî sê tchê lâ lö sâke balê la tchêpâ nê ngbangbo bïchuû la tâ azü vötaâ (1 260).

⁷ Käko ngâ kûü âlafô bhâ lafô. Michêle †† la *aânje* ndê yê mbô kûü la gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme ânyê tchanê lâme mbô ndjê kûü la Michêle la *aânje* ndê yê. ⁸ Praâbalê Michêle la *aânje* ndê yê rôpâ gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme-ê, ânyê ngâ tchô bëte tchê la *aânje* ndê yê kâ wâbo bhâ lafô-a. ⁹ A yî gbölö gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme atê bëche. Tchetchê kâ ndê âwâtê bändi êkrê ndê a ê rê tê yê pâ *Jâbolo*, *Satäa* earê kê bolo azü pâ cho gbê. A yî tchê atê bëche, tchetchê la *aânje* ndê yê ††.

¹⁰ Pânê më djê ngâ wârê bhâ lafô päkêdê: «Angaâtê lö ndêkê tcha azü wütu nê! Angaâtê Ndjapâ ndê azê nyîsê gbôgbô lakê mbo kûmändëmä ndê yê nê! Angaâtê kûmändëmä kâ tchânê *Krîsiti* ndê yê. Bête a yî earê kê za pö lâ kûma angâ azê bhâ lafô nê bhâchî, tchanê ndê tche yî pö lâ kûma andjê dalobiî tchâtchü Ndjapâ ndê azê ††. ¹¹ Praâbalê arêma ndê azê rôpâ yê lâ köbosê jî *Ngbavö Èbro-ngbaga*, ndjê lâ köbosê pö ndê andjê wûnsê nê ânyê kə mü rê, andjê wûn tchîsûwu ndê andjê tê mbämbä rə, kə wâ tchêtchêchê ndêkê tchu. ¹² Käko nyê wä la mômô atchêlafô la azü ndê nyê sê lânê! Praâbalê nyonyo kâ tê nyê, tchêbêche la gbölö ngü ngbro! Jâbolo jrê pu nyê la mêrê, bëte tche wûnsê nê nê pâ adî alô anyê kâ ngbâ bata-a.»

¹³ Ndê gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme wûnsê nê pâ a yî anyê atê bëche nê, tche sê lakê gro tchêngbâ ëchê ndê tche zî modô nê lâme. ¹⁴ Praâbalê a kû

mbrö gbölö kânda bïchuû sê ëchê nê ndêkê wru la rê atêlê kraëgâ ndjoa bhâsê tchô ndê a nyîkrê rê ndêkê pa a kə kîzî sê tchê tâ, lâ ngü vötaâ la nyîpî mindüu manê balê ††, ngrî tê êkrê nê. ¹⁵ Käko êkrê nê brô ngü tchêlê ma yê batê gbölö ngü la tchêngbâ ëchê nê ndêkê pa aküla ngü nê ro la tchê-ê. ¹⁶ Praâbalê cho zâ kônô sê ëchê nê, kə ôn tchêlê ma yê kə djô ngü nê vêrê, ndê gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme brô rê ngbâ ëchê nê lâme. ¹⁷ Gbölö mêrê mbô gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme tê ëchê nê, ânyê tche ê ndêkê mbo kûü la adî azü pâ mawo ndê yê, andjanê ndê andjê kpê wa andjê ndê Ndjapâ, ânyê kə wâtê azü ndê andjê wûnsê pö pâ Jezü, ânyê kə mü rê.

¹⁸ Pânê gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme ê kə krê tê maga gbölö ngü ngbro.

Pö ndê agia bïchuû

13 Pânê më wûn ngâ gia ndê tche wütu lâ gbölö ngü ngbro, tche wä la aküma mindüu manê bïchuû la adudu yê lâ kônô gbê. Akurône kâ pâ adudu nê balê balê ânyê a mbô arê ndêkê dro Ndjapâ ëpâ aküma yê balê balê gbê. ² Gia ndê më wûn tchê lâme kû mîrê, da yê wä batê andê zogbô, ânyê tchêlê ma yê wâ batê andê bämälä. Gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme zâ gbôgbô ndê yê sê tchê, la ngendë-gbië ndê yê la gbölö kûmändëmä §. ³ Ngâ kûma gia nê kütê yê la ngâ akrê ndê a tû ku tê yê, ndê tche wâ ndêkê tchu la rê, praâbalê ku nê lâme nyû-ê. Käko tchêlê kûma azü tchêbêche gbê djîngili, ânyê andjê zâ tchêngbâ gia nê. ⁴ Azü gbê sê lakê voga gia ndê tche wâ batê mbölëngä lâme, bëte tche zâ kûmändëmä alême sê gia nê, ânyê azü gbê sê lakê voga gia nê lakê to rê päkêdê: «Tchabâ kâ ndê âwâ batê gia nê? Tchabâ kâ ndê âkûsê kê mbo kûü la tchê?»

⁵ A zâ köbo sê tchê ndêkê to apö ndêkê bhi gogo, ndjê la apö ndêkê dro Ndjapâ, kə zâ gbôgbô sê tchê ndêkê mbo kûmändëmä lâ nyîpî tê azü bïchuû la tchêpâ nê bïchuû. ⁶ Tche jêtê kê to ngbongbo pö la rê Ndjapâ, lakê dro rê yê, la tchô ndê tche sê tâ, ndjê la azü gö bhâ lafô. ⁷ A zâ köbo sê tchê ndêkê mbo kûü la azü ndê Ndjapâ ndjê ndêkê ropâ andjê la kûü §†. A zâ kûmändëmä sê tchê pâ amawo gbê la azü gö gbê la ama gö gbê ndjê pâ cho gbê. ⁸ Azü gbê ndê andjê sê pâ cho vogadje tchê. Azü ndê andjê voga tchê dâ azü ndê rê andjê wâbô wâ lâ mbêti ndê tchîsûwu ndê *Ngbavö Èbro-ngbaga*, sêndê ndê a mbô tchîsûwu. Mbêti nê dâ andê *Ngbavö Èbro-ngbaga* ndê a wôn tchê.

⁹ «Akrê ndê tche wâ la tû, äwäpä tche dje pö âtê!

¹⁰ Âdê a âdi ngâ akrê ndêkê e bëte kua ngbâa, tchê eadje ndê kua ngbâa. Akrê ndê a dî tchê ndêkê tchu kuzü besala, tchê tchuadje lâ köbosê besala §††.

† Nyê dî Dan 7.7. †† Nyê dî Dan 8.10. ‡ Nyê dî Eza 66.7; Aps 2.9. ††† Nyê dî Jud 9. ††† Nyê dî Jen 3.1; Luk 10.18. †††† Nyê dî Job 1.9-11; Zak 3.1-2.

††† Nyê dî Dan 7.25; 12.7. § Nyê dî Dan 7.3-6. §† Nyê dî Dan 7.8,25; 11.36; 7.21. §†† Nyê dî Jer 15.2; 43.11.

Tchâme kä ndê azü ndê Ndjapã ruatê su andjê lâ su andjê ndê andjê zâ rê sê Krísiti.»

¹¹ Pânê më wûn ngâ gia ngbî ndê tche wûtu lâ cho. Tche wã la adudu yê bichuû âkû andê ngâ ngbavö ěbro-ngbaga ânyê kë tô pö batê gia ndê tche wã batê mbölöngã lâme. ¹² Tche mbö kua gbê la kûmändemã tchâtchu dokü gia nã. Tche kû azü tchêbêche la azü ndê andjê sê lâñê la gbôgbô ndêkê voga dokü gia nã, ndê ku ndê âwã ndêkê won tchê nyû lâme. ¹³ Tche mbö agbölö *akpĩngbĩ rã*, zoo kë mbô rê pä wo to bhã lafô kë jrê atê bêche lâ la azü gbê. ¹⁴ Tche mbö rê pä köbo azü yu la akpĩngbĩ rã ndê a zã köbo sê tchê ndêkê mbo rê tchâtchu gia nã. Tche tô rê sê azü tchêbêche ndêkê mbo nyĩsĩ gia nã ndê a tû ku tê yê la besala ânyê gbô tchê wã la türû la yê lâme. ¹⁵ A zã köbo sê bichuû gia nã ndêkê hrë yi lâ nyĩsĩ dokü gia nã ânyê nyĩsĩ dokü gia nã lâme to pö, ndêkê won azü gbê ndê andjê vögabô tchê vöga-ê. ¹⁶ Gia nã kû azü gbê la gbôgbô, akpĩkpiê azü la agbölö azü la a-earê rã la a-earê yûkû la angbãa la azü ndê andjê sêâbô sê tchâtchã ngbãa, ndêkê pa a mbo sĩnyĩ pä könô andjê dã ndökö âdandjê pä la andjê. ¹⁷ Akrã balë wãbo ndêkê yo rã âdandjê ndêkê ka rã ndê tche wãbô wã la sĩnyĩ nã tê yê-a. Sĩnyĩ nã dã rã gia nã lakê ngba ndê rê yê.

¹⁸ Sãnã ndêkê pa kûma wa lanã kä. Akrã ndê tche wûnsã rã, äwãpã tche di kë ngba ndê gia nã, bête kë ngba ndê gia lâme wã batê rê ngã akrã, ânyê kë ngba ndênã wã ngbangbo mindûu manã balë la tê azü vö-taã tchêpã nã mindûu manã balë (666).

Düwü ndê azü ndê Ndjapã tchã andjê

14 Më kä wûn tchô, kë wûn *Ngbavö ěbro-ngbaga* ndê tche krû pä aga ndê *Siyôn* la azü sãke ngbangbo balë la tê azü bichuû la tchêpã nã voanã (144 000), ndê a mbô rê yê la rê Bha nã pä la andjê †. ² Më djê ngâ tchêlê gĩ ndê âtô bhã lafô batê gbölö ngû, batê siki gbölö nyivro ndê âsoa, ânyê tchêlê gĩ ndê më djê rê lâme wã batê a-earê kundi ndê andjê sê lakê na kundi ndê andjê. ³ Angbãngbã azü nã lâme pä täfo düwü tchâtchu ngendë-gbië, tchâtchu arã voanã ndê andjê wã la türû la andjê la *akpôkpô azü*. Akrã balë wãbo ndêkê manda düwü nã lâme-a, kütû azü sãke ngbangbo balë la tê azü bichuû la tchêpã nã voanã (144 000) ndê a tchã andjê bhã bêche.

⁴ Andjê dã azü ndê andjê ndiãbô tê andjê ndiã lâ köbosê kë pu aëchê-ê, andjê bãta tê andjê ngbî. Andjê zã tchêngbã Ngavö ěbro-ngbaga kusê tchô gbê ndê tche e tâ. A tchã andjê lâ gbãtê azü ndêkê pa a kã andjê dokütchê sê Ndjapã ndjê sê Ngavö ěbro-ngbaga. ⁵ A gbôãbo ngã pö yepa balë lâ ma andjê-a, ngbangbo rã balë wãbo lâ andjê-a.

† Nyê dĩ Ezk 9.4.

Aânje vötaã

⁶ Pânê më wûn ngâ *ânje* ndê tche sê lakê wrũ ngrĩ lâ gûgû tchêlêetchô, tche wã la *Tchôtchô Pö* ndê logbê logbê ndê tche wã ndêkê mu rê sê azü gbê ndê andjê mbô gö pä cho, pä amawo gbê, lâ ama gö gbê la azü gö gbê. ⁷ Tche tô rê ngbôô päkêdê: «Nyê kpê wa Ndjapã! Nyê lüsê yê, bête lo kë wa ngbanga ndê yê wûtu nã. Nyê vöga tchanã ndê tche mbô tchêlafô la tchêbêche la gbölö ngû ngbro la aküma ngû!»

⁸ Ngã bichuû ânje kä nã la tchêngbã dokü nã kë tô rê päkêdê: «Tche tê nã, tche tê nã, gbölö *Bãbilône!* Tche mbö rê pä azü pä cho gbê ndjo *vên-en* ndê yê, âmbô andjê ndêkê pu aëchê âdandjê aköchê katchôgbê batê tchê!»

⁹ Vötaã ânje nã nã la tchêngbã adokü nã lâme, kë tô rê ngbôô päkêdê: «Akrã ndê tche vöga gia nã la nyĩsĩ yê, ânyê sĩnyĩ yê wã päla yê âdandjê tchãnê yê, ¹⁰ tchê ndjoandjê vên-en ndê mêtã ndê Ndjapã ndê a rĩnyabô tchêlê nã rĩnyĩ, ndê âwã lâ kangûchi mêtã ndê yê! Azü këko wun-adje yûkû bhãlê atimi wo la sũfre tchâtchu aânje ndê andjê wã ngbî ânyê kë dãka gbê bête Ndjapã, ndjê tchâtchu Ngavö ěbro-ngbaga. ¹¹ Ngũwo wo ndê âmbo andjê la yûkû älafô logbê logbê, andjê gbôãbo köbo ndêkê yatê andjê-a, dalo âdandjê la tchêlê bütchĩ-a, andjanã ndê andjê voga gia nã la nyĩsĩ yê, la akrã ndê tche gbô sĩnyĩ rê yê lâme.»

¹² Lo nã tâ tâ nã ndêkê pa azü ndê Ndjapã ruatê su andjê, andjanã ndê andjê bãta ndië ndê Ndjapã ânyê kë zã su andjê sê Jezü.

¹³ Pânê më kä djê ngâ tchêlê gĩ bhã lafô päkêdê: «Mbo pö âtê lâ mbëtĩ päkêdê: «Mômô kä tê azü ndê andjê tchũ angêta bête kua ndê Gbölö Gbië!» «En-en, *Kpiki Yingö* tô rê päkêdê: Mômô kä tê andjê. Andjê yadje tê andjê la tchêngbã gbôgbô kua ndê andjê mbô rê, bête kua ndê andjê mbô rê lâme zã tchêngbã andjê!»»

Kê gra andjĩ rëgũ pä cho

¹⁴ Më kä wûn tchô, kë wûn ngã grôgrô ndrö, pä ndrö nã ngã akrã sê ëpãnã batê ngã modô ndê akrã. Tche yû *kurône* tê kûma yê ndê a mbô rê la lôlo, ngrĩngrĩ kamba ndê manã kí kë tchãnê yê. ¹⁵ Pânê ngã ânje ngbî wûtu lâ *gbölö nda Ndjapã*, kë ôn ngbôô sê tchanã ndê tche sê pä ndrö nã lâme päkêdê: «Za ngrĩngrĩ kamba ndê zã kë grã rëgũ nã, bête lö ndêkê pa a gra ndjĩ rëgũ nã tâ tâ nã, ânyê rëgũ tchêbêche drö nã!» ¹⁶ Kãko tchanã ndê tche sê pä ndrö nã yĩ ngrĩngrĩ kamba ndê yê atê bêche, ânyê a grã rëgũ tchêbêche nã gbê.

¹⁷ Ngã ânje ngbî wûtu lâ gbölö nda Ndjapã bhã lafô, tche wã ndjê la ngrĩngrĩ kamba ndê manã kí tchãnê yê.

¹⁸ Pânë ngâ ânje ngbî ndê tche wâ la gbôgbô pâ wo, wûtu dəsê *gbalâka-ngela*. Tche ôn ngbôô sê tchanê ndê tche wâ la ngrîngrî kamba ndê manë kí lâme päkêdê: «Yî ngrîngrî kamba ndê zë ndê manë kí lâme kë grâ agë vînye pâ cho, bëte lëlê vînye në drô nê.»
¹⁹ Ânje në yî ngrîngrî kamba ndê yê pâ cho, kë grâ agë vînye pâ cho në, kë yî rê bhâlê gbölö loköö ndê mêmê ndê Ndjapâ. ²⁰ A dâda tchêlê andjî vînye në lê loköö dâ sûwu gö në. Jî në sî tchêlê loköö në, kë wûtu, kë sê lakê kpe. Âdê mbâlâtâ âkrê lânê, âte tchê tchâ bogâ yê. Jî në vö katchôgbê kë vö ngbâ kilômêtere ngbangbo vötaâ.

Aânje mîndûu manë bîchuû la adî arë nyonyo

15 Më kê wûn ngâ gbölö nyîsî rë bhâ lafô ndê âdâ-ka, *aânje* mîndûu manë bîchuû kû adî arë nyonyo mîndûu manë bîchuû tchânê andjê. Bëte lê köbosê arë nyonyo në lâme kë ndê Ndjapâ mbo adî mêmê ndê yê tratralê-ê.

² Më wûn ngâ rë batê ngû ngbro ndê a wun tchô lânê ngrôô, ndê ârînyî tê yê la wo. Azû ndê andjê krê pâ ngû ngbro ndê a wun tchô lânê lâme, dâ azû ndê andjê rôpâ gia në la gbôgbô, kë rôpâ nyîsî yê, ndjê pâ kë ngba ndê rë yê. Akundi ndê Ndjapâ kû rê sê andjê kë tchânê andjê. ³ Andjê pâ düwü ndê *Möyîze earê* kua ndê Ndjapâ, la düwü ndê *Ngbavö Êbro-ngbaga* päkêdê:

«Gbölö Gbië Ndjapâ ndê mo wâ la gbôgbô gbê, arë kônô zë gë tê gbölösênê, kë dâka gbê!
 Gbië ndê azû tchêpâ cho gbê,
 köbo kë mbo rë ndê zë wâ djîrê kë wâtê lège në!
⁴ Gbölö Gbië, tchabâ kë ndê âkpeabô wa zë me kpê-ê?
 Tchabâ kë ndê âkoadje sêkê lusê zë?
 Bëte momö balë, mo wâ ngbî ânyê kë dâka gbê,
 azû pâ cho gbê nêadje ndêkê voga mö,
 bëte kë mbo adjîrê rë ndê zë mâtê yê në kraâ sê andjê.»

⁵ Pânë më wûn *gbölö nda Ndjapâ* bhâ lafô ndê a krô manda në, la ndokü-madî ndê Ndjapâ. ⁶ Aânje mîndûu manë bîchuû ndê andjê kû arë nyonyo mîndûu manë bîchuû tchânê andjê wûtu lê gbölö nda Ndjapâ në. Andjê yû grôgrô lêba ndê âsê lakê tcho ngbîli ngbîli, kë î tchêlê andjê la wû tchêpâ lêba ndê a mbô rê la lôlo.
⁷ Ngânê balë lê gbâtê arë voanê ndê andjê wâ la türê la andjê kû akangûchi mîndûu manë bîchuû ndê a mbô rê la lôlo sê aânje mîndûu manë bîchuû. Kangûchi në lâme sîsî la mêmê ndê Ndjapâ ndê tche wâ pîi etê. ⁸ Gbölö nda Ndjapâ në sîsî la ngûwo, la sînyî *golowäre* la gbôgbô ndê Ndjapâ. Akrê balë wâbo ndêkê li bhâlê gbölö nda Ndjapâ në dokütchê-a, zoo arë nyonyo ndê aânje mîndûu manë bîchuû në la rê lâme âka ânyê.

Akangûchi mêmê ndê Ndjapâ

16 Pânë më djê tchêlê ngâ gî ngbôô ndê âtô bhâlê *gbölö nda Ndjapâ*, ânyê kë tô rê sê *aânje* mîndûu manë bîchuû lâme päkêdê: «Nyê êê kë sû akangûchi mêmê ndê Ndjapâ mîndûu manë bîchuû lâme pâ cho!»

² Dokü ânje në ê kë sû arë ndê âwâ lê kangûchi ndê yê pâ cho. Ngâ ngbongbo ku ndê âgarî ânyê kë ka tchô tê gbölösênê zâ kûtê azû gbê, ndê sînyî gia në wâtê andjê, ânyê andjê vöga nyîsî yê.

³ Bîchuû ânje në sû arë ndê âwâ lê kangûchi ndê yê lê gbölö ngû ngbro. Ngû në dôtê yê batê jî krêkrê akrê, ânyê agia gbê ndê andjê wâ la türê la lê gbölö ngû ngbro tchê-ê.

⁴ Vötaâ ânje në sû arë ndê âwâ lê kangûchi ndê yê lê agbölö ngû la aküma ngû ânyê âdôtê yê tê jî. ⁵ Më kê djê tchêlê gî ânje ndê tche wâ la kûmändëmâ pâ angû päkêdê: «Momö ndê mo wâ ngbî ânyê kë dâka gbê, momö ndê mo wâ angêta, momö ndê mo wâ tâ alême, momö ndê mo wâ djîrê, bëte mo wâ djîrê ngbanga ndê zë në. ⁶ Bëte jî *a-earê ndêma* zë ndê andjê wâ ngbî bëte mo tü alême tchânê andjê, ânyê angaâta mo zâ jî sê andjê ndêkê ndjo rê. Rë ndê âwâ ndêkê gbo andjê kë lâme!» ⁷ Pânë më djê tchêlê gî ndê âtô bhâsê *gbalâka-ngela* në päkêdê: «En-en, Gbölö Gbië Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô gbê, kë wa ngbanga ndê zë wâ djîrê lê köbosê lège pö!»

⁸ Voanê ânje në sû arë ndê âwâ lê kangûchi ndê yê pâ lo. A zâ köbo sê lo në ndêkê ju azû la wo. ⁹ Käko azû jû lê köbosê gbölö tchâkûwô, andjê drô rë Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô pâ arë nyonyo në lâme. Praâbalë andjê gbôâbo tê bændi kë mbo rë ndê andjê ndêkê voga tchê-a.

¹⁰ Mîndûu ânje në sû arë ndê âwâ lê kangûchi ndê yê lê ngendê-gbië ndê gia në, ânyê tchô bü bîi lê gbölö gö-gbië ndê gia në. Käko azû lô tîmî andjê la nyonyo.

¹¹ Andjê drô Ndjapâ ndê tchêlafô, bëte yûkü ndê andjê wûn rê la aku ndê âwâtê andjê lâme. Praâbalë andjê gbôâbo tê abændi kë mbo rë ndê andjê-a.

¹² Mîndûu manë balë ânje në sû arë ndê âwâ lê kangûchi ndê yê lê gbölö ngû ndê Òfrâte. Gbölö ngû në hrô-ê. Käko agbië ndê andjê tô dəsênê ndê lo wutu tâ, gbô köbo ndêkê ro. ¹³ Käko lê ma gia ndê tche wâ batê mbölêngâ lâme, më wûn angbongbo atchozö vötaâ batê aletro ndê andjê sê lakê wutu lê ma gia në, ndjê lê ma earê ndêma ndjapâ ndê yepa. ¹⁴ Andjê wâtê angbongbo atchozö ndê andjê mbo *akpîngbî rë*. Andjê ê pu agbië kupâ cho gbê ndêkê pala andjê bëte kûü ndê âwutuadje losê gbölö lo ndê Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô gbê.

¹⁵ «Gbölö Gbië tô rê päkêdê: Amö dje rê, më âka batê earê ngbâ! Mômô kë tê akrê ndê tche lôâbô lô-ê, ânyê

kä bâta lâba ndê yê, ndêkê pa tche nêabô nê kpâkpândewâ-ê, ânyê a wun-abô ganô ndê yê wûn-î.»

¹⁶ Angbongbo atchozô nê pâla agbië nê lâ tchô ndê rã nê la ma heborô wû pâ *Harmagedôn*.

¹⁷ Mîndûu manê bîchuû ânje nê sû arê ndê âwâ lâ kangûchi ndê yê lâ yi. A djê ngâ òn ngbôô lâ gbölö nda Ndjapã däsê ngendê-gbië päkêdâ: «Âkâ nê!» ¹⁸ Kâko nyivró srô, a djê tchêlê agï, nyivró sôâ tê gbölösênê, ânyê cho trô tê gbölösênê. Ngâ cho trôâbo kâko dokütché nê-a, ätö tê lo nê ndê akrê sê pâ cho ndjoa êtê tchô angêta! ¹⁹ Tchêlê gbölö gö nê ndjô vötaâ, agô ngbî ngbî pâ cho ndjô gbê. Kâko sê gbölö *Bäbilône* tê lâ Ndjapã, ndêkê pa tche za kangûchi *vên-en* ndê gbölö mêrâ ndê yê sê tchê, tche ndjo rê. ²⁰ Adälâ gbê yû-ê, ânyê a kä wûn-âbo ngâ aga balê-a. ²¹ Agbölö avotâme ndêkê lu ndênê wâ ndola kelö tê azü bîchuû, tô bhâ lafô kä tü pâ azü, ânyê azü drô Ndjapã bête arê nyonyo ndê votâme nê lâme, bête arê nyonyo nê lâme mbô andjê la yûkü tê gbölösênê.

Gbölö êchê ndê tche pû aköché katchôgbê

17 Kâko ngâ ânje balê lâ gûtê *aânje* mîndûu manê bîchuû ndê andjê kâ akangûchi mîndûu manê bîchuû tchânê andjê, andjê nê kä tô rê sê mê päkêdâ: «Nê atâ, mê nyiadje sê kä wa ngbanga pâ gbölö êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköché lâme, ndê tche sê pâ maga agbölö ngû. ² Agbië tchêbêche pû êchê ndê tche pu aköché katchôgbê lâme, ânyê azü tchêbêche ndjô *vên-en* âmbô andjê, lâ köbosê kä pu aköché katchôgbê ndê yê lâme.»

³ *Kpîki Yingö* tchû mê kproô, ânyê ânje nê ê la mê atêlê kpaëgâ. Mê wûn ngâ êchê ndê tche sê pâ ngbêngbê gia ndê kûtê yê gbê wâ la rã kê dro Ndjapã, tche wâ la aküma mîndûu manê bîchuû la adudu lâ könô gbê. ⁴ Êchê nê yû ngbêngbê lâba ndê âfû, anyê kä sê lakê tchôtchö, ndê a mbô rê la lôlo, la tâme ndê gbölö makatche la *akîdji*. Tche zâ kangûchi tchânê yê ndê a mbô rê la lôlo ndê tchêlê nê sîsî la agbölö angbongbo arê la arê kâkpö, ndê ânyîndê kä to rê pâ arê ndê yê ngbâ kä pu aköché katchôgbê ndê yê lâme. ⁵ A mbô ngâ rã pâ la yê ndê gbô dju nê wâ lâ küwû nê: «Gbölö *Bäbilône*, anyî aêchê ndê kua ndê andjê wâ ndêkê pu aköché lâme, la agbölö angbongbo arê ndê tchêbêche âtê.» ⁶ Mê kä wûn êchê lâme ndê tche ndjô jî azü, ânyê âmbô tchê batê pî. Azü nê lâme dâ azü ndê andjê wâ ngbî bête Ndjapã, la azü ndê andjê wûnsê pö pâ Jezü ânyê kä mü rê.

Lakê wun tchê kâko, tchêlê küma mê djîngili-î. ⁷ Ânje nê kä tô rê sê mê päkêdâ: «Tchêlê küma zê djîngili bête giamâ? Mê toadje pö lâ küwû ndê êchê nê lâme sê mö, la andê gia ndê aküma yê wâ mîndûu manê bîchuû la adudu yê lâ könô gbê lâme. ⁸ Gia ndê mo wûn tchê lâme, tche alême kä tâ la türû la yê, praâbalê

tche kä sêâbo-a, tchê wutuadje lâ gbölö kudû ndê tchêlê nê bû bî ndêkê e pu kuzü. Azü gö ndê tchêbêche ndê a mbôâbô rã andjê mbô lâ mbêti ndê tchîsûwu dokütché, sênê ndê a mbô tchêbêche, tchêlê küma andjê âdjîngiliadje lakê wun gia nê, bête tche wâ alême la türû la yê, kä kä wâbo-a, praâbalê tchê kadje ngbâ yê.

⁹ «Tchâtê âtê, äwäpä akrê wunsê rã, küma yê wa lanê. Aküma mîndûu manê bîchuû lâme wâtê aga mîndûu manê bîchuû ndê êchê nê sê pâ nê. Andjê dâ ndjê agbië mîndûu manê bîchuû: ¹⁰ Andjê mîndûu lâ gbâtê andjê tê nê, ngânê balê kä lakê mbo kümändemâ angaâtê, mîndûu manê bîchuû nê nêâbo dâmba-a. Âdê tchê ânê, kä sê kütü ndê kpîëkpîë lö.

¹¹ Gia ndê tche wâ alême la türû la yê, ânyê kä kä sêâbô sê lâme-ê, tchetché la tâ yê dâ ndjê mîndûu manê vötaâ gbië nê, tche dâ ndjê ngâ gbië lâ gûtê agbië mîndûu manê bîchuû nê, tchê eadje ndêkê tchu.

¹² «Adudu lâ könô gbê ndê mo wûn rê lâme dâ agbië lâ könô gbê ndê andjê mbôâbô kümändemâ mbô dâmba-ê, praâbalê andjê gboadje gbôgbô ndêkê mbo kümändemâ la gia nê lâ dalo balê. ¹³ Pö tê su andjê gbê wâ balê: Äwâ ndêkê za gbôgbô la kümändemâ ndê andjê sê gia nê. ¹⁴ Andjê mboadje küü la *Ngbavö Êbro-ngbaga* ânyê Ngbavö Êbro-ngbaga nê roadje pâ andjê bête tche wâtê Gbölö gbië ndê agbölö gbië la Gbië ndê agbië. Ngbavö Êbro-ngbaga nê la azü ndê tche ê andjê ânyê kä dî andjê ndêkê watê azü ndê yê lâme, andjê roadje pâ agbië lâme la küü.»

¹⁵ Ânje nê kä tô rê sê mê päkêdâ: «Angû ndê mo wûn rê lâme wâtê azü gö la akpûlû azü la azü ndê angâ agô ngbî la ama gö. Êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköché lâme mbô gö tê maga angû nê lâme. ¹⁶ Âdê andê adudu lâ könô gbê ndê mo wûn rê lâme la gia nê, andjê koadje sê êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköché lâme: Andjê koadje arê ndê yê gbê, kä gboadje tê yê kpândewâ, kä ziadje mbê yê, ânyê kä choadje tchê la wo. ¹⁷ Bête Ndjapã zâ rê tê su andjê ndêkê mbo rã gundêsê rã ndê su yê nyîndê nê. Su agbië nê gbê wâ balê ndêkê za kümändemâ ndê andjê sê gia nê, zoo ndêkê pa apö ma Ndjapã mbo gundêsê nê ânyê.

¹⁸ «Êchê ndê mo wûn tchê lâme dâ gbölö gö ndê âwâ la kümändemâ pâ agbië ndê tchêbêche.»

Kâ te ndê Bäbilône

18 Pânê mê wûn ngâ *ânje* ngbî ndê tche tô bhâ lafô ânyê kä jrê. Tche wâ la gbölö kümändemâ, ânyê ngbanga yê zâ tchêpâ cho gbê. ² Tche òn ngbôô päkêdâ: «Tche tê nê, gbölö *Bäbilône* tê nê! Angaâtê, ädê tchô ndê angbongbo atchozô sê tâ, ädê sê tchô ndê angbongbo atchozô zatê andjê wû tâ, tchô ndê angbongbo anyîenê gbê zatê andjê wû tâ, la angbongbo agia gbê, ndê azü kôsê andjê. ³ Bête azü pâ cho gbê

ndjô *vên-en* âmbô andjê lâ köbosê kê pu aköchê katchôgbê ndê yê lâme. Agbië ndê tchêbêche sê la tchê köchê la êchê nê, ânyê a-earê waêche pâ cho gbô arê tâ gbölösânê lâ köbosê afûfû arê ndê yê ndê ârô masânê.»

⁴ Pânê më djê ngâ tchêlê gï ngbî bhâ lafô päkêdê: «Azü gö ndê më, nyê wütü lâ gütê andjê, ânyê kê ngboabô ngbô tâkê mbo angbongbo rê la tchê-ê, ânyê arê nyonyo ndê âwâ ndêkê te pâ yê lâme teabô tâ pâ nyê-ê. ⁵ Bête angbongbo arê ndê yê wâ epânê epânê, kê kênga zoo kê gbô tchêlafô, ânyê bændi kê mbo rê ndê yê lâme sênê yûâbo tâ Ndjapâ-a. ⁶ Nyê mbö rê tâ yê tîi batê rê ndê tche mbô ndjê rê tâ angâ yê. Rê ndê tche mbô rê, nyê mbö rê tâ yê sûsunê bïchuû. Pî ndê tche sû rê lâ kangûchi sê azü lâme, nyê sû andê ye nê sê tchê lâ kangûchi sûsunê bïchuû. ⁷ Nyê mbö tchê la gbölö yûkü, la nyonyo gundâsê kê lusêtê yê la gbölö gû ndêkê gbo afûfû arê ndê yê tâ gbölösânê. Bête tche tö rê la tâ yê päkêdê: «Mê sê tchâtê batê êchê-gbië, më wâbo tâ êchê lâ ndavrö-a, më sêabô lâ müä lo balê tee-a.» ⁸ Bête rê kâ ndê, kütü lâ lö balê, arê nyonyo ndê a nyîkrê rê bête tchê âteadje pâ yê, arê batê: Kuzü la müä la gbölö gû, ânyê a âyiadje tchê lâ wo. Bête Gbölö Gbië Ndjapâ ndê tche wâ ngbanga pâ yê, tche wâ la gbôgbô.»

⁹ Agbië ndê tchêbêche gbê ndê andjê sê la tchê köchê la êchê, ânyê kê gbô rê lâ köbosê afûfû arê ndê yê ndê ârô masânê lâme, andjê kiadje, kê diadje tchêlê ma andjê tâ pô ndê yê, sênê ndê andjê wun-adje ngûwo yê ndê âsêadje lakê ju. ¹⁰ Wawa arê nyonyo ndê yê lâme âmboadje andjê, ânyê andjê sêadje tâ yê ngrî bhâchî, ânyê kê toadje rê päkêdê: «Nyonyo! Nyonyo giamâ awê kâ âtê! Bâbilône, gbölö gö ndê âwâ la gbôgbô! Kütü lâ dalo balê a wâ ngbanga pâ zê nê!»

¹¹ A-earê waêche ndê tchêbêche sê ndjê lakê kî lakê di tchêlê ma andjê tâ pô ndê yê, bête ngâ akrê kâ yôâbo akûngbô ndê andjê balê-a. ¹² Akûngbô nê dâ: Lôlo, la wên ndê a mbo rê la makêche, la atâme ndê gbölö makêche la *akîdji*, la afûfû alêba ngbî ngbî ndê gbölö makêche, la ayö balê balê gbê ndê sêkê gbo rê kâkâ la arê ndê a mbô rê la jî mbala la arê ndê a mbo rê la yô ndê gbölö makêche la ngbêngbê wên la wên la afûfû atâme ndêkê mbo rê la nda; ¹³ la akûngôa yô ngbî ngbî ndêkê fa rê la kîzî la ayömbö la *mîre* la dukâni la *vên-en* la kâdâ la farîni la blê la abâgala la aëbro-ngbaga la ambâlâtâ la apusu-pûsu ndê ambâlâtâ la angbâa ndjê la vrö azü. ¹⁴ A-earê waêche nê sê lakê to rê päkêdê: «Arê ndê zê gbê ndê mo nyîndê nê, âyû bhândê zê nê, ânyê arê ndê zê ndê âwâtê gbölösânê la afûfû arê ndê zê ndê ârô masânê, â yû bhândê zê nê, ânyê a âkâ gbo bata rê balê tee-a!» ¹⁵ A-earê waêche ndê andjê gbô arê lâ köbosê waêche lâ gö lâme, andjê sêadje tâ zê ngrî bhâchî, la wawa gbölö yûkü ndê mo sê lakê wun rê lâme, ânyê andjê kiadje

lakê diadje tchêlê ma andjê; ¹⁶ lakê to rê päkêdê: «Nyonyo giamâ kâ âtê! Nyonyo giamâ kâ âtê! Bête gbölö gö ndê tche yû lâba ndê a mbô rê la lén-en lâme, la ngbêngbê lâba ndê gbölö makêche ndê kêtê nê sê lakê tchôtchô lâme. Bête kêtê gö nê gbê wâ alême la lôlo la atâme ndê gbölö makêche la akîdji. ¹⁷ Kütü lâ dalo balê arê lâme gbê ndî-î!»

A-earê kê kpe la ayëyë abatöo gbê, la azü ndê andjê e la ngâ wrê, la azü ndê andjê mbo kua lâ dju ngû, la azü gbê ndê andjê pu kîzî ma andjê la gbölö ngû ngbro, andjê sê ngrî bhâchî. ¹⁸ Ndê andjê wûn ngûwo gö nê ndê âsê lakê ju, andjê tâ wârê lakê to rê päkêdê: «Ngâ gö balê wâbo batê gbölö gö âtê-a!» ¹⁹ Andjê vö woye lâ kûma andjê, andjê kî lakê mbo müä lakê ta wârê päkêdê: «Nyonyo giamâ kâ âtê! Nyonyo giamâ kâ tâ gbölö gö âtê! Lâ köbosê arê ndê tche wâ la rê tâ gbölösânê kâ ndê a-earê batöo gbô arê ndê andjê, sênê ndê andjê nê la gbölö ngû ngbro. Kütü lâ dalo balê, ândîndi gbê!»

²⁰ Tchêlafô, amö wa la mômô bête kê ndî ndê yê! Nyenyê ndjê gbê nyê wâ la mômô azü ndê Ndjapâ, la *abadjângele* la *a-earê ndêma Ndjapâ*! Bête Ndjapâ wâ ngbanga pâ yê nê, bête ngbongbo rê ndê tche mbô rê tâ nyê!

²¹ Kâko ngâ gbôgbô ânje zâ ngâ tâme ndê âwâ batê ngâ gbölö tâme ndê a nu rê la blê, kê yî rê bhâlê gbölö ngû ngbro, kê tô rê päkêdê: «Kâko kâ ndê a yiadje gbölö gö Bâbilône la gbôgbô atê bête, ânyê a âkâ wun bata tchê balê tee-a. ²² A âkâ dje bata ndûgû ndê a-earê ëngbâ bhândê zê tee-a, âdændjê a-earê kê na kundî, âdændjê a-earê kûdambala la tâtâfîtâ-a. A âkâ gbo bata angâ a-earê kê mbo arê ngbî ngbî la kânyî bhândê zê balê tee-a, kê kâ dje bata sîkî kê nu blê bhândê zê balê tee-a. ²³ Ngbânga lâmba kâ tcho bata bhândê zê balê tee-a, a âkâ dje bata tchêlê gï bechê-êköchê la bechê-êchê ndê andjê totê andjê tâ tâfo nê balê tee-a. Bête a-earê waêche ndê zê wâ alême tâ agbölö azü tchêbêche, ânyê lâ köbosê yêwâ ndê zê köbo yu tâ azü gö gbê.»

²⁴ Bhâ Bâbilône kâ ndê jî a-earê ndêma Ndjapâ tû, la azü ndê Ndjapâ, la azü gbê ndê a wôn andjê pâ cho âtê.

19 Pânê më djê ngâ gbölö ôn bhâ lafô batê andê angbângbâ kpûlû azü päkêdê: «*Alelûya!* Earê kê tcha azê lâ kuzü, voga la gbôgbô wâtê andê Ndjapâ ndê azê! ² Bête kê wa ngbanga ndê yê wâ djîrê, ndjê la lêge pô! Bête tche wâ ngbanga pâ gbölö êchê ndê kua ndê yê wâ ndêkê pu aköchê katchôgbê lâme nê, bête tche ndî tchêbêche lâ köbosê kê pu aköchê katchôgbê ndê yê lâme nê. Ndjapâ gi ngbongbo rê sê tchê lâ köbosê nê ndê tche wôn a-earê kua ndê Ndjapâ.» ³ Andjê kâ tô rê päkêdê: «*Alelûya!* Ngûwo gbölö gö ndê âju sê lakê kenga logbê!» ⁴ *Akpôkpô azü* tâ akrê gbê tchêpâ nê voanê, la arê voanê ndê âwâ la türû la lâme gûte

lakê voga Ndjapâ ndê tche sê lâ ngendë-gbië ndê yê lakê to rê päkêdê: «*Amin!* Alelûya!»

Kpülü ndêkê to êchê ndê Ngbavö Êbro-ngbaga

⁵ Kâko a djê tchêlê ngâ gĩ bhâ lafô däsê ngendë-gbië nê päkêdê: «Nyê vöga Ndjapâ nyenyê ndê a-earê kua ndê yê gbê, nyenyê ndê nyê kpê wa yê, akpîêkpîê azü la agbölö azü!» ⁶ Pânê mē djê tchêlê ngâ gĩ batê andê kpülü angbängbä azü, kî nê wä batê sîkî gbölö ngü, batê nyivrö ndê äsoa la gbôgbô. Pö ndê a tô rê kâ ätê: «Alelûya! Bête Gbölö Gbië Ndjapâ ndê azê ndê tche wä la gbôgbô gbê jêtê kê mbo kümändëmä ndê yê nê.

⁷ Azê wä la mômô, kê ku atê lafô la mômô, kê voga tchê, bête lö kpülü ndê *Ngbavö Êbro-ngbaga* tâ tâ nê, êchê ndê tche nyîndê kê to tchê nyîkrätê yê nê. ⁸ A zä köbo sê tchê ndêkê yu lâba ndê lén-en ndê kütê nê sê lakê tcho änyê kê dâka gbê.» (Lâba ndê lén-en nê wä batê adjîrê akua ndê azü ndê Ndjapâ mbô rê.)

⁹ Änje nê tô rê sê mē päkêdê: «Mbo pö ätê lâ mbëtî: Mômô wätê azü ndê a ê andjê ndê kpülü ndêkê to êchê ndê Ngbavö Êbro-ngbaga nê!» Tche kâ tô rê päkêdê: «Apö lâme dâ alêge pö ndê Ndjapâ.»

¹⁰ Kâko mē gûte tchâtchâ änje nê ndêkê voga tchê, praabalê tche tô rê sê mē päkêdê: «Amö mboabô rê mbô kâko-ê! Mē dâ ngâ zä earê kua ndjê la angâ zä ndê andjê bâta alêge pö ndê Jezü mü rê. Ndjapâ kâ ndê mo wä ndêkê voga tchê!»

Bête alêge apö ndê Jezü nyîsê nê kâ ndê äzâ gbôgbô sê a-earê ndêma Ndjapâ ndêkê to ndêma yê.

Akrê ndê tche sê pâ grôgrô mbâlâtâ

¹¹ Pânê mē wûn tchêlafô ndê âkrô änyê ngâ grôgrô mbâlâtâ wûtu. Tchanê ndê tche sê pâ yê, rê yê wü päkêdê: Djîrê la Lêge pö, tche wä ngbanga, kâ mbô kûü lâ köbosê djîrê kê wa ngbanga. ¹² La yê wä batê agbölö timi wo, angbängbä akurône kâ tê kûma yê, a mbô ngâ rê pânê, ndê kütü tchetchê balê kâ ndê âwûnsê nê. ¹³ Tche yü ngâ gbölö lâba ndê jî zä kütê nê gbê. Rê yê wü päkêdê: «Pö Ndjapâ.» ¹⁴ Aturûgu ndê tchêlafô zâ tchêngbâ yê pâ agrôgrô ambâlâtâ, kâ yü lâba ndê lén-en ndê ägrô vuu änyê kê dâka gbê. ¹⁵ Ngâ besala ndê manê kî tê gbölösênê wütü lâ ma yê ndêkê pa tche won azü pâ cho la rê. Tchê nyiadje sê köbo sê andjê la gbôgbô kümändëmä, kâ nunuadje tchêlê ndjî vînye lâ loköo ndê mērâ ndê Ndjapâ, ndê tche wä la gbôgbô gbê. ¹⁶ A mbô ngâ rê pâ gbölö lâba ndê yê ndjê pâ kü yê, rê nê tô rê päkêdê: «Gbië ndê agbië la Gbölö Gbië ndê agbölö gbië.»

¹⁷ Pânê mē wûn ngâ änje ndê tche krû lâ lo. Tche ôn ngbô sê anyiënê ndê andjê wrû lafô päkêdê: «Nyê nê kâ pâlatê nyê bête kpülü ndê Ndjapâ! ¹⁸ Nyê nê kâ dē mbê agbië, mbê amakündji ndê aturûgu, mbê azü ndê andjê wä la gbôgbô, mbê ambâlâtâ la a-earê kê kpe la

ambâlâtâ, mbê azü gbê, mbê azü ndê andjê wâbô wä lâ ngbâa, angbâa, ayëyë azü la agbölö azü.»

¹⁹ Pânê mē wûn gia nê, agbië ndê tchêbêche la aturûgu ndê andjê pâlatê andjê ndêkê mbo kûü la tchanê ndê tche sê pâ mbâlâtâ nê, ndjê la aturûgu ndê yê. ²⁰ A zâ gia nê, ndjê la earê ndêma ndjapâ ndê yepa ndê tche mbô *akpîngbî rê* tchâtchu gbölö gia nê lâme. Earê ndêma ndjapâ ndê yepa nê kâ ndê ämbô rê pâ köbo yü tê andjanê ndê andjê gbô nyîsê gia nê, änyê kâ vöga nyîsê yê. A yî gia nê la earê ndêma ndjapâ ndê yepa lâme la türû la andjê lâ gbölö timi wo ndê sûfre. ²¹ A wôn adî aturûgu ndê yê gbê la besala ndê äwûtu lâ ma tchanê ndê tche sê pâ mbâlâtâ lâme, änyê anyiënê dē mbê andjê tchêlê andjê sî-î.

Pö ndê angû sâke balê

20 Pânê mē wûn ngâ änje ndê tche tô bhâ lafô kâ jrê, kâ zâ kûlîê manda ndê gbölö kudû ndê tchêlê nê bû biî la ngâ gbölö djingîli tchânê yê. ² Tche zâ gia ndê tche wä batê mbölengä lâme, ndê tche wätê bändi êkrû, ndê tche dâ *Jâbolo* ädändjê *Satäa*, kâ î tchê la djingîli nê ngbâ ngü sâke balê. ³ Änje nê yî tchê bhâlê gbölö kudû ndê tchêlê nê bû biî lâme, kâ nâ manda nê, kâ pî tchêpâ nê kpolo-ê, ndêkê pa gia ndê tche kê mbölengä lâme ka bolo bata azü pâ cho bôlo-ê, zoo ndêkê pa ngü sâke balê nê ro änyê. La tchêngbâ nê a jî tchê ndê kpîêkpîê lö.

⁴ Pânê mē wûn angendë-gbië, änyê a zâ gbôgbô sê andjanê ndê andjê sê pânê ndêkê wa ngbanga. Mē wûn ndjê avrö azü ndê a wä gĩ andjê bête rê ndê andjê wûnsê apö pâ Jezü änyê kâ nyîsê nê, ndjê la pö Ndjapâ ndê andjê mü rê. Andjê gûteabô tchâtchâ gia nê-a, ädändjê nyîsê yê-a, a gbôâbo ndjê sînyî gia nê pâ la andjê ädändjê pâ könô andjê-a. Andjê jö lâ kuzü änyê kâ mbô kümändëmä la *Krîsiti* lâ ngü sâke balê. ⁵ Adî akuzü nê wâbô ndêkê jo lâ kuzü-a, zoo ngü sâke balê nê ro änyê. Dokü kâ jo ndê akuzü kâ lâme. ⁶ Mômô kâ tê azü ndê andjê jô tê dokü kâ jo ndê akuzü! Andjê wätê azü ndê Ndjapâ, änyê bîchuü kuzü wâbo la kümändëmä pâ andjê-a. Andjê wadje tê *a-earê kê wa ngela* ndê Ndjapâ la andê Krîsiti, andjê mboadje kümändëmä la Krîsiti lâ ngü sâke balê.

Ndjapâ rô Satäa la gbôgbô nê

⁷ Ndê ngü sâke balê nê äsê ro, a jiadje Satäa lâ kânga ndê yê, ⁸ änyê tchê eadje ndêkê bolo azü pâ cho gbê, ndê änyîndê kê to rê pâ Gôgo la Magôgo. Tchê paladje andjê bête kûü, kâ ngba ndê andjê wadje ndjê batê mindü tê maga gbölö ngü ngbro. ⁹ Andjê nê kupâ cho gbê, kâ tâkpa ndê gö ndê azü ndê Ndjapâ batê gbâdjâ, gö ndê Ndjapâ nyîndê nê. Praabalê wo tô bhâ lafô kâ tê änyê kâ jü andjê. ¹⁰ Kâko Jâbolo ndê tche bôlo andjê, a yî tchê bhâlê gbölö timi wo ndê sûfre ndrotê gia nê,

la earê ndêma ndjapâ ndê yepa lâme. Andjê wun-adje yûkü lânê dalobîi pïi etê.

Adî kê wa ngbanga

¹¹ Pânê më wûn ngâ gbölö grôgrô ngendê-gbië la akrê ndê tche sê pânê. Tchêlafô la tchêbêche rô tchâtchu yê, ânyê a kä wûn bata rê-a. ¹² La tchêngbâ në më wûn akuzü la agbölö azü la akpîêkpîê azü ndê andjê krê tchâtchu ngendê-gbië në. A vrô tchêla ambêti. A kä vrô tchêla ngâ mbêti, ndê a mbô rê azü ndê andjê wâ la tchîsûwu lânê. A wâ ngbanga pâ akuzü gundêsê rê ndê andjê mbô rê batê rê ndê a mbô rê lê ambêti. ¹³ Gbölö ngû ngbro kê azü ndê andjê tchû lê yê êsûwu. Kuzü la tchô ndê akuzü, andjê kê ndjê akuzü êsûwu. A wâ ngbanga pâ akrê balê balê gundêsê rê ndê tche mbô rê. ¹⁴ A yî kuzü la tchô ndê akuzü lê gbölö timî wo. Timî wo në lâme dâ bichuû kuzü. ¹⁵ Akrê balê balê gbê ndê a gbôâbô rê yê gbô lê mbêti ndê tchîsûwu, a ânyadje tchê lê gbölö timî wo.

Täfo tchêlafô la täfo tchêbêche

21 Käko më wûn ngâ täfo tchêlafô la ngâ täfo tchêbêche. Dokü tchêlafô la dokü tchêbêche yû nê, ânyê gbölö ngû ngbro kê wâbo-a. ² Më wûn tchôtchô gö ndê âfû ânyê kë dâka gbê, täfo *Jerûzalêmo* ndê âtô bhâ lafô. Ndjapâ jrê rê atê bêche batê ngâ êchê ndê tche nyîkrêti yê, ânyê kë ê ndêkê takpa tê yê la köchê ndê yê. ³ Më djê ngâ ôn ngbôô ndê âtô dêsê ngendê-gbië në päkêdê: «Angaâtê nda ndê Ndjapâ kä lê gbâtê azü! Tchê sêadje lê gbâtê andjê, ânyê andjê wadje tê azü gö ndê yê. Ndjapâ la tê yê sêadje ndrotê andjê, kê wadje tê Ndjapâ ndê andjê. ⁴ Tchê troadje ngûla andjê gbê. Kuzü kä wa bata tee-a, müä lakê di tchêlê ma la yûkü kä wa bata tee-a, bête abândi arê âroadje.»

⁵ Käko tchanê ndê tche sê lê ngendê-gbië në tô rê päkêdê: «Angaâtê më âmbo arê gbê tê täfo në.» Pânê tche tô rê sê më päkêdê: «Amö mbo pô âtê lê mbêti, bête apö ndê më wâtê lêge pô, kë wâ ndêkê pa akrê za su yê pânê.»

⁶ Tchê kä tô rê sê më päkêdê: «A mbô rê nê! Më wâtê kêsâ në, kë wâtê kê ka ndênê, më wâ dokûtchê tê arê gbê, kë wâtê adî arê gbê. Akrê ndê tchêlê gî yê hrô la gû ngû, më zadje küma ngû ndê âza tchîsûwu sê tchê ndêkê pa tche ndjo rê âmbâmbânê. ⁷ Akrê ndê tche rô la gbôgbô ndjoa êtê manê, tchê gboadje ngâ rê tchânê më, më wadje tê Ndjapâ ndê yê ânyê tchê wadje tê bechê ndê më. ⁸ Andê a-earê gbugbu la azü ndê andjê zâbô su andjê zâ sê Ndjapâ la a-earê ngbongbo rê la a-earê kê won tchô la a-earê kê pu aêchê âdêndjê aköchê katchôgbê la a-earê yêwâ la a-earê kê voga angakülâ la a-earê yepa gbê; tchô ndê andjê kä bhâlê gbölö timî wo ndê sûfre, ndê âwâtê bichuû kuzü.»

Täfo Jerûzalêmo

⁹ Ngâ ânje balê lê gbâtê *aânje* mindûu manê bichuû në kë tô rê sê më päkêdê: «Nê atâ, më nyiadje sê bechê-êchê ndê tche wâtê êchê ndê *Ngbavô Êbro-ngbaga* sê mö.» Aânje mindûu manê bichuû në lâme kë akangûchi mindûu manê bichuû ndê adî arê nyonyo mindûu manê bichuû tchânê andjê.

¹⁰ *Kpîki Yingô* tchû më kproô, ânyê ânje në rô la më bhâlê kékê gbölö küma aga. Tchê nyîsê tchôtchô gö ndê âdâka gbê sê më, Jerûzalêmo ndê âtô bhâ lafô ndê Ndjapâ jrê rê atê bêche. ¹¹ *Golowäre* ndê Ndjapâ kä lakê tcho lânê. Gö në tchô batê ngâ täme ndê rê në wû pä jâsepe ndê a wun tchô lânê ngrôô batê kristâle. ¹² Gö në wâ la gbadja ndê âmî ânyê kë gû atê lafô, äwâ la amanda lê könô gbê tchêpâ në bichuû ndê aânje lê könô gbê tchêpâ në bichuû wun tchô pânê. Pâ amanda në, a mbô arê azü pâ amawo lê könô gbê tchêpâ në bichuû ndê Isarayêle. ¹³ Amanda gbadja në wâ vötaâ ndêkrê në balê balê: Vötaâ dêsênê ndê lo wutu tâ, vötaâ dâpâ aga, vötaâ dâ ginikî ânyê vötaâ dêsênê ndê lo li tâ. ¹⁴ Gbadja gö në krê pâ ada täme lê könô gbê tchêpâ në bichuû ndê a mbô arê *abadjângele* lê könô gbê tchêpâ në bichuû ndê *Ngbavô Êbro-ngbaga* êpânê.

¹⁵ Ânje ndê tche tô pô sê më lâme, tche zâ mëtere êtchânê yê batê wârê ndê a mbô rê la lôlo ndêkê di kê gu ndê gö në la amanda në la gbadja në. ¹⁶ Kûtê gbadja gö në wâ voanê, ânyê kë gu ndê atchô ndêkrê në wâ balê. Ânje në dî mëtere gö në la wârê: Kê gu ndênê wâ kilômêtere sâke bichuû la ngbangbo bichuû la tê akrê gbê (2 220). Kê gu ndê ngrîngrî në, la ndöndö në, lakê gu ndênê atê lafô wâ nyêê balê. ¹⁷ Tchê gbî ndjê wû tê gbadja në: Kê gu ndênê atê lafô wâ mëtere tê azü vötaâ la lê könô gbê tchêpâ në bichuû (72). Ânje në gbî wû tâ batê rê ndê akrê gbî wû tê rê. ¹⁸ A mbô gbadja në la täme ndê jâsepe, kë mbô gö në la tchôtchô lôlo ndê äwâ batê kristâle ndê a wun tchô lânê ngrôô. ¹⁹ A mbô ada gbadja gö në la atâme ngbî ngbî ndê gbölö makêche: Dokü në dâ jâsepe, bichuû në dâ säffire, vötaâ në dâ kalêsêdöwâne, voanê në dâ êmêrôde, ²⁰ mindûu në dâ Särädönîkese, mindûu manê balê në dâ särêdöwâne, mindûu manê bichuû në dâ krizölîte, mindûu manê vötaâ në dâ bërîle, mindûu manê voanê në dâ töpâze, lê könô gbê në dâ krizöprâze, lê könô gbê tchêpâ në balê në dâ türêkûâze, lê könô gbê tchêpâ në bichuû në dâ ämêtîsete. ²¹ Amanda lê könô gbê tchêpâ në bichuû në dâ *akîdji* lê könô gbê tchêpâ në bichuû. A mbô manda balê balê la kîdji balê balê. A mbô gbölö köbo ndê gö në la tchôtchô lôlo ndê a wun tchô lânê ngrôô.

²² Më wûn-âbo *gbölö nda Ndjapâ* lê gö në lâme-a, bête Gbölö Gbië Ndjapâ ndê tche wâ la gbôgbô gbê,

tche dā gbölö nda Ndjapā, ndjē la Ngbavö Ĕbro-ngbaga. ²³ Gö nā krûabo bēte lo âdændjē nyīpi ndêkê ta lînā-a, bēte golowäre ndê Ndjapā kā ndê âtcho lînā, ânyē Ngbavö Ĕbro-ngbaga kā ndê âdê lâmba nā.

²⁴ Azü pā cho gbê nēadje ndêšê ngbānga yē, ânyē agbiē ndê tchêbêche nēadje la atchôtchô arē ndê andjē sê tchê. ²⁵ A âkâ tchu bata amanda gö nā balē tee-a, bēte lē gö lâme tchêlê büтчhî kā wa bata balē tee-a.

²⁶ A nēadje la golowäre lakê lusêtê ndê azü pā cho sê tchê. ²⁷ Praâbalē ngā rē ndê kâkpö kā li bata balē lē gö nā tee-a, âdændjē a-earê kē mbo agbölö angbongbo rē, âdændjē apö yepa. Praâbalē azü ndê andjē li bhāye dē kütü azü ndê a mbô rē andjē lē mbētī ndê tchîsûwu ndê Ngbavö Ĕbro-ngbaga.

22 Ânje nā nyîsê gbölö ngû ndê âza tchîsûwu sê azü sê mē, ndê âsê lakê tcho batê kristāle, ndê âsê lakê bro jīi tē ngendē-gbiē ndê Ndjapā la andê *Ngbavö Ĕbro-ngbaga* nā. ² Ngû nā sê lakê kpe kulê gbâtê gbölö köbo ndê gö nā. Ngā da yō ndê âza tchîsûwu sê azü kā tē maga gbölö ngû nā dēkalā dēkalā. Da yō nā lâme lē lē ngû balē sûsunē lē kônô gbê tchêpā nā bīchuū. Lē nyīpi balē äle sûsunē balē. Akükû yō nā wā ndêkê tcha atêkömbô tē azü pā cho. ³ Ngā rē balē kā wābo lē gö nā ndêkê pa Ndjapā e ngbongbo pö pānē-a.

Ngendē-gbiē ndê Ndjapā la andê Ngbavö Ĕbro-ngbaga wadje lē gö nā ânyē azü kua ndê yē vogadje tchê.

⁴ Andjē wun-adje tchâtchu yē ânyē a mboadje rē yē pā la andjē. ⁵ Tchô kā buabô tee-a, andjē kā krûabô bēte ngbānga lâmba âdændjē ngbānga lo tee-a, bēte Gbölö Gbiē Ndjapā mboadje rē pā ngbānga yē tcho pā andjē, ânyē kē mboadje kûmändēmā tē logbê logbê †.

Kê ka ndê Jezü

⁶ Pānē *ânje* nā tō rē sê mē päkêdê: «Apö nā wätê lēge nā, kē wā ndêkê pa akrē za su yē pānē. Gbölö Gbiē Ndjapā ndê tche zâ Yingö ndê yē sê *a-earê ndêma yē*, wān ânje ndê yē ndêkê nyisê rē ndê âwā ndêkê wutu angaâtê sê *a-earê* kua ndê yē.»

⁷ «Jezü tō rē päkêdê: Wunsaâ, mē âka angaâtê! Mômô kā tē akrē ndê tche mbô rē gundêšê apö ndê âwâtê apö ndêma Ndjapā ndê a mbô rē lē mbētī âtê!»

⁸ Mēmē Jāan, mē djê rē ânyē kē wūn arē lâme. Pānē ndê mē djê rē ânyē kē wūn rē, mē gūte ndêkê voga ânje ndê tche nyîsê arē lâme sê mē. ⁹ Praâbalē tche tō rē sê mē päkêdê: «Amö mboabô mbô tâ kâko-è! Bēte mē wā ndjē tē earê kua batê mö, ndjē batê *a-earê* ndêma Ndjapā, ndjē batê andjanē ndê andjē bâta apö lē mbētī âtê, Ndjapā kā ndê mo wā ndêkê voga tchê! ††»

† Nyē dī Eza 60.19; Dan 7.18. †† Nyē dī 19.10.

¹⁰ Pānē tche kā tō rē sê mē päkêdê: «Apö lē mbētī âtê, ndê âwâtê apö ndêma Ndjapā, amö batabô rē bâta lē küwū nā, bēte lö arē nā ndô nā. ¹¹ Akrē ndê tche mbô ngbongbo rē, äwäpā tche sê kpôtê kē mbo ngbongbo rē, akrē ndê tche wā lēgbrô, äwäpā tche sê kpôtê kē mbo lēgbrô, akrē ndê tche wā djîrê, äwäpā tche sê kpôtê kē mbo djîrê rē, ânyē akrē ndê tche wā ngbî bēte Ndjapā, äwäpā tche ka zâtê yē gbê sê Ndjapā.»

¹² Jezü tō rē päkêdê: «Dje pö âtê, mē âka angaâtê! Mē kadje la arē ndê mē potê mē ndêkê kē rē sê akrē balē balē gundêšê kua ndê tche mbô rē. ¹³ Mē wätê kêsâ nā, kē wätê kē ka ndênā, mē wätê kuma nā, kē wätê dju nā, mē wā dokütchê tē arē gbê, kē wätê adī arē gbê.»

¹⁴ Mômô kā tē azü ndê andjē djîtu alêba ndê andjē, ânyē a zâ köbo sê andjē ndêkê zi alêlé yō ndê âza tchîsûwu sê azü, ndjē ndêkê li lē amanda gö nā.

¹⁵ Praâbalē a âyiadje azü kâkê atê sūwu: Azü ndê andjē mbo rē batê aēvrô la *a-earê yēwā* la azü ndê andjē pu aēchê âdændjē aköchê katchôgbê la *a-earê* kē won azü la *a-earê* kē voga angakülä la akrē balē balē gbê ndê tche nyîndê yepa lakê mo yepa!

¹⁶ «Mēmē Jezü, mē wān ânje ndê mē sê nyē ndêkê e ndêkê nyisê arē gbê lē *a-Egilîze*. Mē dē akrē pā mawo ndê *Davīdi*, ngbānga mē wā batê andê ndjamunu ‡.»

¹⁷ *Yingö* la Êchê ndê köchê lâme tō rē päkêdê: «Nā atâ!»

Äwäpā akrē ndê tche djê pö âtê to ndjē rē päkêdê: «Nā atâ!»

Akrē ndê gē ngû nyü tchê, äwäpā tche nā atâ; akrē ndê tche nyîndê ngû ndê âza tchîsûwu sê akrē, äwäpā tche nā kē ndjo rē ämbämbänê ‡†.

Kê ka ndê pö nē

¹⁸ Mēmē Jāan, mē tō pö lâme tē lēge nā sê akrē balē balē gbê ndê tche djê apö ndêma Ndjapā ndê âwā lē mbētī âtê: Âdê ngā akrē âza ngā rē epānē, Ndjapā kuadje arē nyonyo epā anē ndê a tō pö ndênē lē mbētī âtê kē kē rē sê tchê. ¹⁹ Âdê ngā akrē âji ngā pö lē mbētī âtê, ndê âwâtê apö ndêma Ndjapā, Ndjapā jiadje andê ye nā alêlé yō ndê âza tchîsûwu sê akrē, ndjē tchê li-abô atêlê gö ndê âdâka gbê, ndê a tō pö ndênē lē mbētī âtê tee-a.

²⁰ Akrē ndê tche tō pö ndê arē lâme, tche tō rē päkêdê: «En-en, mē âka angaâtê!»

Amin! Nā atâ Gbölö Gbiē Jezü!

²¹ Äfü pā tchôtchô su ndê Gbölö Gbiē Jezü wa pā nyē gbê.

‡ Nyē dī 2.28; 5.5; Eza 11.1,10. ‡† Nyē dī Eza 55.1.